ISTORIA

BUCURESCILOR

ISTORIA BUCURESCILOR

DE

G. I. IONNESCU-GION

Bucurescii sunt credinciósa espresiune a Națiuneĭ *(10 Maĭ 1868)*... Urăm acestuĭ iubit orașĭ, în care se concentră tot ce sufletul nostru a simțit pe pămêntul românesc... sĕ fiă cea maĭ prețiósă podóbă a Regatuluĭ Românieĭ *(22 Marte 1881)*.

Carol I, Regele Românieĭ.

Arx quе, in regno illo, et arte, et natura munitior est.

Matthias Corvinus Hungariæ Rex.

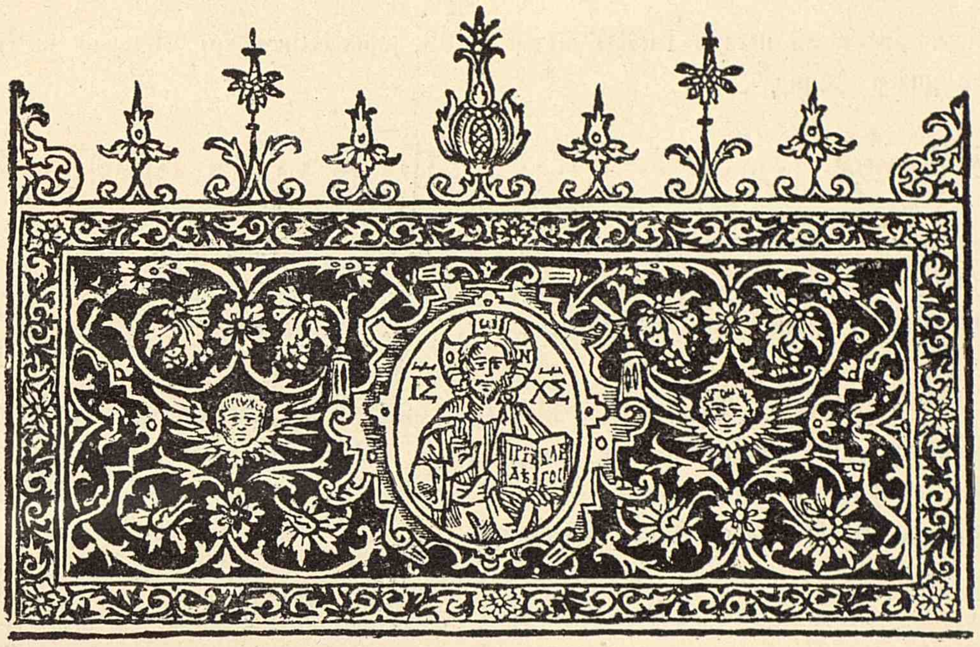
BUCURESCI

STABILIMENTUL GRAFIC I. V. SOCECŬ, STRADA BERZEI, No. 59

1899

Maiestățeĭ Séle

Regeluĭ Carol I-iŭ

Ꙟн зилеле Маестъций Сѣле Карол I. Реџе ал Ромѫнией, Домн ал Мȣнтенией ши ал Молдовей, Маре Бан ал Олтенией ши ал Северинȣлȣй, Стъпѫнитор ал Доброџией де песте Дȣнъре пѫнъ ла Маре,

✻ Кȣ ажȣторȣл Прѣ-Бȣратей Фечюаре ши ал Марелȣй Мȣченик Георгие, ꙟнчепȣтȣ-с'а ачѣстъ карте ꙟн анȣл де ла Зидирѣ Лȣмей 7403, іѣр де ла Нащереа Мѫнтȣиторȣлȣй ностру Іисȣс-Кристос 1895, лȣна Май, дȣпъ ꙟндемнȣл ши стъруинца

Домнией Сѣле, Домнȣлȣй Никȣ Гр. Филипескȣ.

Примар ал Бȣкȣрещилор.

✻ Лȣкратȣ-с'а ꙟн аний ȣрмъторй кȣ щиинцеле адȣнате де прин хрисоавеле ши кондичеле веки але Архивелор ши Академией Ромѫне, ши де прин кърциле словесничилор бȣкȣрещенй, ши де прин кърциле къртȣрарилор де алте лимбй де кѫт дȣлчѣ лимбъ ромѫнѣскъ, ши дин спȣселе челор бътрѫнй ши щиȣторй ай орашȣлȣй, кȣ келтȣѣла Общией Бȣкȣрещене, Примар ал Капиталей фиинд

Домниа Са, Домнȣл К. Ф. Робескȣ.

✻ Ши с'а сфѫршит, спре чинстеа ши слава минȣнателор времй трекȣте але Бȣкȣрещилор, ꙟн анȣл де ла Зидиреа Лȣмей 7408, іѣр де ла Нащереа

Мѫнтȣиторȣлȣй нострȣ Іисȣс=Кристос 1899, лȣна Септемвре, Примар ал Бȣ=кȣрещилор фиинд

Домниа Са, Домнȣл Баркȣ Щеф. де ла Вранчѣ,

де май жос іскълитȣл каре, лин ши блѫнд, ꙟцй пофтѣще цие, четиторȣле, сънътате деплинъ, норок ши воие бȣнъ, търие неꙟнфрѫнтъ ꙟн трȣделе виецей ши линище сенинъ ꙟн гѫндȣриле тѣле . . . , адекъ еȣ,

Георгие І. Іоннескȣ-Цион, кареле м'ам нъскȣт ꙟн бътрѫнȣл домнеск орашй ал Питещилор, ши де 30 де анй мъ ꙟнделетническ кȣ грижа ши іспитирѣ кърцилор ꙟн мареа ши де Дȣмнезеȣ пъзита Четате а Бȣкȣ=рещилор, скъȣналȣл орашй ал Ромѫнией.

Доамне Дȣмнезеȣле ал Пъринцилор нощри, Тȣ, каре репецȣниле рѫȣрилор ꙟнапой ле ꙟнторчй, ши пе каре ꙟнцерий ꙟмпреȣнъ кȣ Лȣчѣфърȣл чел лȣминос ꙟн славъ те кѫнтъ, — ажȣтъ, Прѣ-Милостиве Доамне, Нѣмȣлȣй ромѫнеск ши Реџелȣй Нострȣ ꙟн вечиа вѣкȣлȣй Амин.

— Нъзȣинд а кълка пе ȣрмеле Марелȣй Антим Івирѣнȣл дин Сфѫнта Мънъстире а Снаговȣлȣй, еȣ, **Емил Сочекȣ**, кȣ ай мей лȣкрътори ромѫнй, ам типърит ачѣстъ карте ꙟн типарница мea дин Бȣкȣрещй, ꙟнтѫнȣл ашезътор де слове фиинд Гȣцъ Џеорџескȣ. . . . —

I

BUCURESCII PÊNĔ LA 1500

I

Un rîŭ care se împarte în maĭ multe brațe și face, între aceste brațe, insule maĭ mult séŭ maĭ puțin bine apărate; — lângă un rîŭ, nisce délurĭ acoperite de pădurĭ și, între aceste pădurĭ, nisce luminișurĭ; — coline la pólele cărora se află bălțĭ, ale căror ape se prenoiesc într'un fel séŭ într'altul, — étă factoriĭ carĭ aŭ dat nascere, în timpurĭ necunoscute de istoria positivă și documentată, marilor capitale europene din ḑilele nóstre.

Roma fu zidită lângă Tibru, ântâiŭ pe uă colină, șĭ-apoĭ devine orașul celor nouĕ coline. Cine a zidit-o? Legenda o spune cu multă poesiă și multe elemente pitorescĭ. Istoria, totdéuna prudentă, tace, pênĕ când documentele îĭ permit sĕ apuce firul real al faptelor romane.

Londra (llyn, baltă și *dinas,* coline) este orașul făcut între bălțĭ pe coline. Când? și de cine? Nu se scie.

Parisul, vechĭa Luteţiă a poporuluĭ Lutucez, adecă, pare-se, a *locuitorilor dintre ape,* fost-a clădit de Ercule? fost-a clădit de Francus? La aceste întrebărĭ, istoria iérășĭ tace, și tot ast-fel tace pentru *Berlin,* orașul de lângă Sprea, și pentru *Constantinopole,* și pentru *Viena,* și pentru *Madrid,* și pentru tóte orașele a căror însemnătate de astăḑĭ ațîță și maĭ mult curiositatea cercetătorilor, în ceia ce privesce străvechĭul lor trecut.

Era firesc, și póte maĭ îndreptățit de cât pentru alte orașe, ca originea și zidirea orașuluĭ Bucurescĭ sĕ fiă acoperite de uă céță în vecĭ nepĕtrunsă.

Scim astădĭ despre străvechĭele timpurĭ ale Bucurescilor ceĭa ce sciŭ și istoriciĭ Italieĭ, Francieĭ, Anglieĭ și Germanieĭ despre străvechĭele timpurĭ ale Romeĭ, ale Parisuluĭ, ale Londreĭ séŭ ale Vieneĭ[1].

Scim adică, uitându-ne la configurațiunea soluluĭ, că avem un rîŭ, Dâmbovița, a căreia matcă s'a schimbat și în timpurile istorice[2]; că, pe lângă acest rîŭ, aŭ fost coline și délurĭ acoperite cu marĭ și maĭ mult de cât întinse pădurĭ; că, la pólele acestor délurĭ și coline, eraŭ bălțĭ marĭ și numeróse, alimentate și prenoite de apele curgĕtóre ale Dâmboviţeĭ, bălțĭ din carĭ fórte multe sunt documentate și, deci, istorice; — scim, prin urmare, că locul, pe care se 'nalță astădĭ vesela capitală a Regatuluĭ Românieĭ, a îndeplinit de la 'nceput tóte condițiunile, pe carĭ le cerca omul primitiv și preistoric ca să'șĭ alégă pe dênsul locuința sa.

Intre colinele și bălțile alimentate de Tamisa, din miḑlocul cărora s'a ridicat pênĕ astădĭ falnica și incomparabila Londră, și între bălțile alimentate de Dâmboviță, pe carĭ s'aŭ ridicat și se ridică mereŭ, cu puterĭ din ce în ce crescênde, Bucurescĭĭ, — între aceste coline, bălțĭ și rîurĭ, ca factorĭ ajutătorĭ aĭ primelor locuințe omenescĭ, nu există nicĭ pic de deosebire.

Subsolul orașelor marĭ a dat adeseorĭ amĕnunte noĭ despre străvechĭa origine a așeḑămêntuluĭ omenesc de de-asupră-ĭ.

In Délul Spireĭ s'aŭ găsit arme și unelte de silex, precum și obiecte de lut în formă conică, cu un orificiŭ de-asupra. Aceste piramide, din carĭ Museul Național posede douĕ exemplare, sunt obiecte de cult, identice cu cele aflate în stațiunile preistorice din România, la Vădastra, la Patru-ḑecĭ-de-Crucĭ, la Cucutenĭ.

In timpul săpăturilor de la Arcuda, s'aŭ găsit maĭ multe instrumente din epoca de piétră[3]. Totul, decĭ, ne îndémnă a afirma că Bucurescĭĭ aŭ fost uă stațiune preistorică.

Numĕrul colinelor bucurescene, rețéua de gârle, Dâmbovița, Bucuresciόra, Gârlița din Broscenĭ, Dâmboviciόra din Sfinţiĭ Apostolĭ, rețéua de bălțĭ, balta Icóneĭ, balta din Scaune[4], balta din Postăvarĭ, heleșteul luĭ Șerban-Vodă[5], marea baltă a Broscenilor,

---

1) Cătun, ḑice-se, făcut, de un ném de Wenḑĭ, în timpurĭ imemoriale lângă rîulețul *Wien* și lângă brațele primitive ale Dunăreĭ.

2) V. cap. *Dâmbovița bucurescénă.*

3) *Tinerimea Română*, noua seriă, vol. I. Tocilescu: *Bucurescĭĭ séŭ Cetatea Dâmboviței*, pag. 5.

4) Numită maĭ târḑiŭ *Lacul Șuțuluĭ* și balta de la *Carvasară.*

5) Cam pe la Sutter-Gramont.

lacul de lângă locul luĭ Dura Neguțătorul[1], pădurile Cotrocenilor, Grozăvescilor, Lupescilor, Văcărescilor și Sărindaruluĭ, — tóte împreună ne arétă că Bucurescii aŭ fost uă stațiune preistorică.

Cine scie décă nisce viitóre săpăturĭ nu vor descoperi, ca la Morges, séŭ la Robenhausen, séŭ la Neubürgersee, rĕmășițe neîndoelnice de locuințele lacustre carĭ se resfățaŭ póte pe întinderea bălților Bucurescilor preistoricĭ.

Neuitatul Odobescu, cunoscênd aceste rîurĭ, bălțĭ și coline bucurescene, dicea într'un rînd:

„Temeliele bisericeĭ Sftuluĭ Ilie se afundă în baĭerile uneĭ „movile, unuĭ antic *Gorgan,* care a dat numele sĕŭ împrejmuiriĭ. „Se vede că străvechiĭ locuitorĭ aĭ mocirlelor Dâmboviței, sĕlba„ticiĭ carĭ rătăcĭaŭ acum câte-va miĭ de anĭ printre stuful mlăș„tinelor Cismigiuluĭ, și-aŭ înălțat acéstă necropolă[2]".

Necropolă înălțată de mâna omenéscă séŭ colină făptuită de Dumnedeŭ, Gorganul, ca și colina Mitropolieĭ, ca și colina înconjurată odinióră de bălțĭ a luĭ Radu-Vodă, ca și colina pe care se ridica altă dată Curtea-Vechiă, ca și colina mănăstireĭ luĭ Mihaĭ-Vodă, ca și tóte cele-l'alte înălțăturĭ de pământ, aŭ atras ómenĭ. Ómeniĭ aŭ venit și s'aŭ aședat aci.

In epoca preistorică, malurile și bălțile Dâmboviței eraŭ deci locuite.

II

Când, în timpul luĭ Mariŭ, generalul roman, Curione, se apropiă pentru prima óră de Dacia, lucrul care'l opri și'l înspăĭmântă maĭ mult de cât orĭ-ce, fu întunecimea codrilor, întinderea nesfârșită a pădurilor[3].

Pădurile!

Nu e Român și nu e străin care, pênĕ în pragul secoluluĭ XIX, sĕ nu fi vorbit de dênsele când cu spaimă, când cu admirațiune.

---

1) Lacul *Cismegiuluĭ.* Numele din text este dintr'un document al *Condiceĭ Brâncovenescĭ.* — Cf. cap. *Podul Mogoșóeĭ* și cap. *Dâmbovița bucurescénă.*

2) *Scrierĭ literare și științifice,* II, pag. 268. *Artele preistorice în România.* Cf. și *Măgura înaltă* sub care fu îngropat Ionas, Regele Cumanilor, la d. Hasdeu: *Negru-Vodă,* pag. 87.

3) Florus III, 5, citat de d. B. P. Hasdeŭ: *Istoria Critică,* pag. 268.

Poesia nóstră poporală le ridică pênĕ într'al noulea cer al iubiriĭ și al laudeĭ celeĭ maĭ înflăcărate. Cu acea minunată frățiă cu care Românul contopesce în *doină* jalea inimeĭ luĭ cu jalea natureĭ, poețiĭ necunoscuțĭ — dér de câte orĭ sublimĭ! — aĭ poporuluĭ cântă durerile și bucuriele lor cu durerile și bucuriele codruluĭ, pădureĭ, copacilor, frundeĭ, — acea *frundă verde* care mângâĭă și înalță, îmbărbătéză și rĕcoresce inima des-indurerată orĭ rar-înveselită a poetuluĭ poporal[1].

Pădurile aŭ acoperit Dacia înainte de Traian; ele eraŭ în ființă, sĕlbatice și nepĕtrunse, când Romaniĭ începură se facă faimósele lor drumurĭ prin Oltenia și chiar prin Muntenia spre Transilvania, și aŭ trăit, marĭ și fără numĕr, apărătóre și folositóre, pênĕ în secolul XIX.

Sĕ reintórcem cursul anilor și, mărginindu-ne numaĭ în pădurile Bucurescilor, sĕ începem cu secolul nostru, pentru a sui iérășĭ în trecut pe drumul bătătorit al timpuluĭ.

„De eșiaĭ din biserica Oltenilor spre rĕsărit, daĭ în pădure", — dice un memorialist al revoluțiuneĭ luĭ Tudor Vladimirescu[2].

Bĕtrâniĭ povestesc din bĕtrânĭ despre marile pădurĭ de la Cotrocenĭ, Grozăvescĭ, Lupescĭ, Văcărescĭ, Broscenĭ, Vlăsia[3], Cocioc și altele.

Fotino[4] numĕră la 'nceputul seculuĭ nostru în tótă țéra 870 de pădurĭ numaĭ de stejar. Ilfovul are multe, întinse și frumóse[5].

Sulzer[6] citéză pădurea de la Sftul Elefterie ca fórte mare.

Sestini[7] numesce pădurea Cotrocenilor *un vasto bosco*, uă mare pădure, din care se tăia într'una din causa grelelor ierne.

Del Chiaro[8] citéză pădurile dintre Bucurescĭ și Târgoviște pentru întinderea și desimea lor.

Marele hrisov al Cotrocenilor ne spune că, pentru a se face

---

1) Sĕ ne reamintim numaĭ pe: „Frunda'n codru când înviă, — Doina dic de voinicíă; — Cade frunda jos în vale, — Eu cânt doina cea de jale". — Poetul popular maĭ dice de câte orĭ: *codru-ĭ frate cu Românul!*

2) *Revista pentru Istoria, Archeologia* etc. etc II, 1, pag. 40. C. Isvoranu: *Revoluția luĭ Tudor.*

3) Celebra pădure cunoscută și adĭ prin dictonul popular: *Ca'n pădurea Vlăsieĭ.*

4) *Istoria Dacieĭ,* III, pag. 128.

5) *bid.* pag. 133.

6) *Geschichte des transalpinischen Daciens,* Wien, 1781, I, pag. 296.

7) *Viaggio,* pag. 5—7.

8) *Le moderne rivoluzioni delle Valachia,* pag. 4.

satul Grozăvescĭ, Șerban-Vodă Cantacuzino a trebuit sĕ curețe un loc din pădurea cea mare a Grozăvescilor, pomenită de atâtea orĭ și'ntr'alte documente [1].

Tot în secolul XVII, călĕtorul Baksicĭ, care vine la Bucurescĭ, la Curtea luĭ Mateĭ-Vodă, se miră fórte de *întinderea peste mesură de mare* a pădurilor [2] dimprejurul Bucurescilor. „Poțĭ merge uă ḑi fără sĕ eșĭ din pădure", ḑice el.

La 1632 Marte, trămisul luĭ Gustav Adolf, Regele Suedieĭ, și-anume Paul Strassburgh, trecĕnd prin Bucurescĭ, vorbesce de pădurile apropiate și de codrul vecin *(in proximis sylvis et vicino nemore),* în carĭ cântaŭ surlele și trâmbițele domnescĭ, pe când el se ospĕta la masă, în Curtea Domnéscă cu Leon-Vodă și cu boieriĭ Țĕreĭ [3].

La 1595, Mihaĭ și Sigismund, gonind pe Sinan spre Dunăre, aŭ făcut douĕ ḑile de la Bucurescĭ la Giurgiu, din causa pădurilor, *molti pantani et selve* [4].

Intre Dunăre și Bucurescĭ sunt locurĭ păduróse și nepracticabile, ḑice un alt călĕtor în secolul XVI [5].

La 29 Iuniŭ 1524, Michail Bocignoli din Ragusa, scriind luĭ Gerard Plania, secretarul luĭ Carol-Quintul, despre Țéra-Românéscă, vorbesce despre *foltissimi boschi, circondati di paludi* ale Țĕriĭ, precum și de obiceiul ce aveaŭ Româniĭ de a se închide *nelle selve* și *nei boschi* la vremurĭ de rĕsbóie [6].

Étă cum, într'aceste patru secole de viéță, pădurile aŭ atras atențiunea călĕtorilor. Nicĭ vorbă că, décă am avé relațiunĭ despre Bucurescĭ secolelor anterióre secoluluĭ XVI, am citi într'ênsele că pădurile eraŭ, în suta a treĭ-spre-ḑecea bunióră, și maĭ dese, și maĭ nepĕtrunse de cât în timpurile maĭ apropiate de noĭ.

Totușĭ, tradițiunea pentru secolul XIV, povestindu-ne despre zidirea *Bisericeĭ Coconilor* [7] din Bucurescĭ de doĭ frațĭ aĭ luĭ Mircea-cel-Bĕtrân, vorbesce despre pădurile mărețe ale Bucureștilor; — acestea, după 1390; iér, la 1370, Ión de Küküllö, secretarul Regeluĭ Ludovic al Ungarieĭ, vorbind de lupta luĭ Nicolae, Voevodul

---

1) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 579—605.

2) Al meŭ studiŭ: *România în secolul XVII*, pag. 29.

3) Cipariu: *Archiv*, I, pag. 14.

4) Hurmuzake: *Doc. VIII*, pag. 194.

5) N. Iorga: *Acte și Fragmente*, (Bucurescĭ, 1895), pag. 145: *Tecta et invia loca inter Danubium et Bocherestium.*

6) N. Iorga: *Pretendențiĭ domnescĭ în secolul XVI*, (Bucurescĭ, 1898), pag. 79—80.

7) Acolo unde fuse apoĭ biserica *Sărindaruluĭ.*

Transilvanieĭ, cu Dragomir, pârcălabul Cetăţiĭ Dâmboviţeĭ, luptă dată în vecinĕtatea Bucurescilor, pomenesce de 3—4 orĭ de pădurile cele dese carĭ înconjuraŭ cetăţile şi tărimile Românilor[1].

In monumentala sa operă despre *Negru-Vodă,* d-l Hasdeŭ ne spune că Cumaniĭ, carĭ steteră aprópe treĭ secole cu strămoşiĭ noştri în Muntenia, numiră pădurile fórte dese dintre Vlaşca, Olt, Romanaţĭ şi Dunăre *pădurile nebune,* adică *Deli-Orman,* de unde judeţul şi rîul Teleorman.

Tot d-l Hasdeŭ ne spune[2] că numele de Dâmboviţa însemnézā *fóiă de stejar* în limba primilor Slavonĭ carĭ, firesce, vĕdênd, între suta a cincea şi a opta după Christos, întinderea nesfârşită a pădurilor de lângă Dâmboviţă, botezară acest rîŭ, care nu avea âncă nume, cu vorbele *fóiă de stejar,* întocmaĭ după cum ḍiseră districtuluĭ şi rîuluĭ *Ilfov,* maĭ propriŭ *Elhov,* adică *anin,* iér rîuluĭ din Bărăgan *Ialomiţa,* adică *stérpă.*

Povestind evenimentele carĭ s'aŭ petrecut la Dunăre în secolul IV, pe la 359, când cu luptele Goţilor cu Bizantiniĭ, Ammian Marcellin vorbesce[3] de *pădurile cele întinse* din stânga Dunăreĭ. Şi sĕ nu uităm că Goţiĭ luĭ Atanaric pogoraŭ din munţiĭ Buzĕuluĭ prin Ilfov şi Ialomiţa spre Dunăre, ca sĕ trécă în Imperiul bizantin.

Ast-fel, suind de la 1821 spre trecutul cel maĭ depărtat, atât cât isvórele şi tradiţiunea ne permit, ne reîntórcem la pădurile în contra cărora aveaŭ se lupte Traian şi legionariĭ Romeĭ imperiale.

III

In timpul dominaţiuneĭ romane în Dacia, pe locul ocupat aḍĭ de Capitala Regatuluĭ Românieĭ, totul arétă că a fost un aşeḍămînt roman. La Pantelimon s'aŭ găsit monede romane din epoca republiceĭ şi a imperiuluĭ. In faţa oraşuluĭ roman din drépta Dunăreĭ *Sexanta-Prista* (Rusciuk) se află castelul Sf. George, un *castellum* roman de unde pleca un *vallum* care, tre-

1) Şincai: *Cronica,* anul 1370.

2) *Istoria Critică,* pag. 268. — Cf. *Negru-Vodă* pag. 84: *Bukov* (fag), *Sadova* (plantă séŭ *sad), Rogova* (corn). Pădurĭ şi iérăşĭ pădurĭ!

3) Lib. XXVII, 5, cit. in *Mag. Istor.* V, pag. 193—195.

cênd prin Bucurescĭ, suia în sus prin Prahova, pe unde ĭ-aŭ maĭ rĕmas urme[1].

Urmele bucurescene ale acestuĭ *vallum* roman, adecă, pe limba românéscă, ale acestuĭ *troian*, sunt citate în hrisóvele Domnilor din secolul XVII.

In *Condica No. 2* a Mitropolieĭ din Bucurescĭ[2] sunt două hrisóve, unul din 4 Iuniŭ 1668, dat din Bucurescĭ de Radu-Vodă Leon, și al doilea din 4 Ianuariŭ 1672, dat tot din Bucurescĭ de Antonie-Vodă.

Ambele, hotărînd locul în Bucurescĭ al noueĭ Mitropoliĭ, zidită de Constantin-Vodă Șerban, dic:

„Din jos, din piétra de lângă colțul garduluĭ *Mănăstiriĭ-luĭ-„Pană*[3], pe cale în sus, pe lângă nucĭ, pênĕ la capul poduluĭ, la „Pórta *Predeĭ Vorniculuĭ*[4], și pe gârlă în sus, pênĕ în piétra de la „capul *poduluĭ Turculuĭ*[5] și de acolo, pe uliță în sus pênĕ în piétra „din ulița drept Mitropoliă. Și de acolea, pe lângă *Crucea Dómneĭ „Mirciόia*[6], pe cale în sus, pênĕ în piétra drept *Caliciĭ*[7]; și de „acolea, pe cale, pênĕ *sub dél*[8], în *Gura Văieĭ*[9]; și de acolo, pe „lângă *Puțul Calicilor*[10], în jos, pe lângă *Lac*[11], pe sub dél, pênĕ „în *drumul Giurgiuluĭ*, la stîlpul de piétră al Arménuluĭ, în ca-„pul **Troianuluĭ**, lângă *heleșteul luĭ Șerban-Vodă*[12] și de acolo, pe drum, „în jos, spre orașĭ, pênĕ în piétra drept *Cărămidiĭ*[13] și pênĕ în „piétra drept *Crucea*[14] părinteluĭ Domnieĭ mele Leon-Vodă și de „acolo, curmedis, iér pênĕ în piétra din colțul garduluĭ Mănăs-„tiriĭ luĭ Pană și pênĕ la pórta Predeĭ Vornicul".

Étă *Troianul*, adică *vallum* al Romanilor âncă în ființă în se-

1) *Tinerimea română*, I, pag. 5. Studiul maĭ sus citat al D-luĭ prof. Tocilescu.

2) *Arhivele Statuluĭ*.

3) Biserica de adĭ numită *Sfta Ecaterina*. V. cap. *Bisericele*.

4) Preda Brâncovénu, fiul luĭ David Brâncovénu, tatăl luĭ Papa Brâncovénu, bunic luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu, — boer de uă avuțiă colosală. V. cap. *Viéța Bucurescenilor*.

5) Cam pe la Bulevardul *Maria*, în fața *Haleĭ de Pesce*.

6) Dómna *Mirciόia* e Kiajna Dómna luĭ Mircea Ciobanul. — *Crucea* eĭ trebue sĕ se fi aflat pe locurile brâncovenescĭ de adĭ.

7) V. cap. *Podul Calicilor*.

8) Délul de adĭ, la fabrica de bere Bragadir.

9) Spre bulevardul *Maria*.

10) Nu se maĭ scia unde este nicĭ acum 150 de anĭ.

11) Lacul care a fost pe locurile Sutter-Gramont.

12) Sub délul Filaretuluĭ, între Usina de gaz și șoseaua Beluluĭ.

13) Mahalaua Cărămidarilor.

14) De la biserica *Slobozia*. V. și cap. *Bisericele*.

colul XVII și la sfârșitul acestuĭ secol, după cum arétă și alte documente ale Mitropolieĭ[1].

Pe lângă acest *vallum* aŭ fost *castella,* puncte întărite, carĭ apăraŭ drumul puternicilor stăpânitorĭ aĭ Dacieĭ. Ast-fel se explică firesce monedele și cărămiḑile găsite la Pantelimon.

Vĕḑut-a Sulzer, care scria înainte de 1780, ceva ruine séŭ semne neînșelătóre care se'l indrituiéscă a ḑice[2]: „Bucurescii „se află zidițĭ cam acolo unde a fost odinióră bĕtrânul *Pinum?*“ [2].

Étă uă cestiune la care în mod hotărît nu se póte rĕspunde. Fost-a *Pinum* aci? fost-a maĭ departe? In orĭ-ce cas, *vallum* și *castelele* ne îndreptățesc a afirma că a trebuit se fiă aci cel puțin uă trecĕtóre, un *gheced,* cum se va maĭ ḑice și maĭ târḑiŭ Bucurescilor.

In locurĭ maĭ puțin favorisate de natură aŭ fost orășele romane. Era *Sornum* la Rușiĭ-de-Vede, era *Pirum* la Pitescĭ, era *Jusidava* lângă Slobozia Jalomițeĭ, era *Nentidava* la Oltenița în fața Turtucaeĭ[3]. Pentru ce óre nu ar fi fost uă activă stațiune romană și la Bucurescĭ? Lucrul e cu atât maĭ posibil, cu cât, de la Giurgiŭ spre Carpațĭ, drumul arĕtat de natură trebuia sĕ trécă prin Bucurescĭ.

Păzitoriĭ întăriturilor romane plantat-aŭ viile cu carĭ Bucurescenii se vor făli în secolul XVI[4]?

Scim că Imperatul Probus[5] a plantat viĭ în Moesia și'n Gallia, și că a trecut peste Dunăre, la noĭ, în luptele séle în contra barbarilor, — dér atâta tot.

IV

Când Goțiĭ, împinșĭ de Hunĭ, se 'ndréptă spre Apus și poposesc pentru câtă-va vreme în munțiĭ Buzĕuluĭ, sub regele lor Atanaric, drumurile romane fură folosite ântâiŭ de Ulphilas, faimosul episcop al Goților, care merse la Impĕratul Valens, sĕ céră locuințe în Tracia pentru neamul Visigoților.

1) Tot *Condica No. 2,* la Arhivele Statuluĭ.

2) *Geschichte des transalpinischen Daciens,* I, pag. 289: „Bukarest liegt ungefähr da, oder nicht weit davon, wo das alte *Pinum* gestanden hat“.

3) Tocilescu: *Dacia înainte de Romanĭ* (Bucurescĭ, 1880), pag. 95—96.

4) *Arhiva:* documentele Mănăstirilor Radu-Vodă și Mihaĭ-Vodă; viile din délul Văcărescilor și viile din délul Lupescilor.

5) A domnit între aniĭ 276 și 282.

Trecut-aŭ prin locurile bucurescene cetele nenumĕrate ale Visigoţilor, carĭ, din Carpaţĭ, sub capiĭ lor *Ablavig* şi *Fridigern,* se duseră în suta a patra peste Dunăre în Imperiul de Resărit[1]? Viitorul şi săpăturile archeologice vor rĕspunde şi la acéstă întrebare.

După Goţĭ începe potopul popórelor barbare.

Intre aniĭ 500 şi 1000 după Christos, locurile bucurescene sunt coprinse în *Slavonia Dunăréná,* acea întindere de pămênt al Ţĕriĭ-Românescĭ, care se coprindea între Brăila, Buzĕŭ, Ploescĭ, Têrgoviste şi Olteniţa séŭ Călăraşĭ[2].

Slaviĭ botezară rîul Bucurescilor şi'ĭ ḑiseră *Dâmboviţa,* după cum botezară Ilfovul, Ialomiţa, Prahova, Cricovul, etc. etc.

La anul 1000 după Christos, locurile bucurescene fac parte din ceia ce se numia pe atuncĭ *Cumania Négră*[3]. La 1081, Ana Comnena ne spune că ambele ţĕrmurĭ ale Dunăreĭ eraŭ poporate şi cu multe cetăţĭ pe dênsele[4], iér la 1085 afectata Byzantină adauge că Cumaniĭ aveaŭ de conducĕtorĭ şi de capĭ aĭ lor *ducĭ românĭ*[5].

In secolul XII începe domnia Assaniḑilor asupra Valachieĭ Orientale, Valachia, *terra Assani,* înlocuesce *Slavonia Dunăréná* dintre secolele V şi VIII[6]; s'ar crede că locurile bucurescene, stăpânite de Cumanĭ, trec sub Impĕraţiĭ româno-bulgarĭ de peste Dunăre. Vĕḑutu-le-aŭ Petru şi Assan când, în 1187, bătuţĭ de Isac Angel, eĭ trec Dunărea şi suiŭ spre Carpaţĭ, pentru a cere ajutor fraţilor lor, Româniĭ Dacieĭ-Traiane?

In *Ţarstvenik* se citesce: Patriarcul Ion de la Târnova a adus pe Petru şi Assan, nepoţiĭ luĭ Gavril, care era fiul luĭ Samuil, i-a adus pe amêndoĭ din Ţéra-Românéscă[7].

Fâlfâit-aŭ asupra locurilor bucurescene stégurile triumfătóre ale luĭ Ioniţă, Impĕratul româno-bulgar, cu aceiaşĭ dîrjă vitejiă cu care fâlfâiaŭ de-asupra zidurilor biruiteĭ Adrianopole[8]?

---

1) Ubicini: *Les provinces danubiennes* (Paris, 1854, Firmin Didot), pag. 14.

2) Hasdeŭ: *Istoria Critică,* pag. 269.

3) Hasdeŭ: *Oltenescile* (Bucurescĭ, 1884), passim.

4) In *Alexiada,* lib. VI, cap. XIV.

5) Hasdeŭ: *Traian,* 1869, pag. 284.

6) A. D. Xenopolu: *Istoria Romanilor,* I.

7) Hasdeŭ: *Traian,* 1869, pag. 287.

8) Geoffroi de Villehardouin: *Hist. de la Conquête de Constantinople* (Paris, 1870) ediţ. Natalis de Wailly, cap. XLIII, pag. 202: *„Les Gonfalons de Johannis, roy de Blaquie et de Bogrie“.*

Nimic nu se póte rĕspunde, căcĭ nicĭ un document nu avem care sĕ ne dea vre-un amĕnunt.

Nu trec cincĭ-decĭ de anĭ, și cel maĭ cumplit din viforele, carĭ aŭ bântuit în decurs de uă miă de anĭ țĕrile Dacieĭ Traiane, începe și chinuie ântâiŭ pămênturile nóstre și apoĭ întréga Europă: năvălirea Tătarilor în aniĭ 1241—1242.

Cât a fost de cumplit acest vifor, se póte înțelege din următorul fapt: Bella IV, regele Ungarieĭ, îngrozit, o iea la fugă din Pesta și nu se opresce de cât la Zara în Dalmația.

Din cele treĭ marĭ órde care năpădesc asupra Europeĭ, una comandată de Budschek, cobóră prin Putna spre Rîmnicul-Sărat și Buzĕŭ, trece în Prahova, se lasă în Ilfov, suie în Argeșĭ, apoĭ în Vâlcea și, pe lângă Olt, trece în Transilvania, prăpădind și pârjolind totul înaintea și 'n urma lor [1]. Altă órdă, comandată de Cadan și Buri, trece din Bucovina în Ungaria, jefuiesce Dalmația, Bosnia, Serbia, Bulgaria și reintră în România prin Ilfov și Ialomița [2].

Faima de vitejiă, cu care Româniĭ séŭ Bassarabeniĭ [3] se luptară în contra Tătarilor, a rĕmas de pomină din Persia pênĕ în Belgia. Cronicarul Fazel-ullah-Rașid spune că *Bazaran-Ban,* cu poporul sĕŭ *Kara-ulagh,* a fost bătut [4]. Poetul contimporan cu năvălirea Tătarilor, Philippe Mouskes, *„le joyeux trouvère de Tournay"* spune că Regele Țĕriĭ numită *La tiera as Blas* i-a bătut [5].

---

1) Gustav Strakosch-Grassmann: *Der Einfall der Mongolen in Mitteleuropa in den Jahren 1241 und 1242* (Innsbruck, 1893): carta de la sfârșit aretând drumurile celor treĭ órde.

2) *Ibidem,* tot aceĭașĭ cartă.

3) *Cronica Polonă din 1259,* citată de d. Hasdeŭ în *Istoria Critică*, pag. 67.

4) Hasdeŭ: *Istoria critică,* pag. 68.

5) *Collection des Chroniques belges inédites.* — *Chronique rimée de Philippe Mouskes* (Bruxelles. 1838, deux vol. în 4°) II vol. vers 30837—30840:

> Et s'ièrent encor li Tartaires,
> Dieu anemi, Dieu aviersaire,
> En la grant tière de Roussie
> Et voloient destruire Austrie.

Vers 30959—30966:

> Des Tartaires revint noviele,
> Ki par tot le monde fu biele,
> Que li rois de *la tière as Blas*
> Les ot descomfis a un pas;
> D'autre part li dus de Baiwière,
> Il et sa route, et sa bannière
> Les ot descomfis ausement,
> D'ambes pars perdirent grant gent.

Ungaria și Transilvania pătimesc rĕŭ de tot[1]; ţĕrile române însă maĭ puţin, de vreme ce, peste 20 de anĭ, ele sunt atât de puternice, în cât pot sĕ se opună Regilor Ungarieĭ și Cavalerilor teutonĭ[2].

Amintirile despre acest cumplit potop sunt cu miile în Muntenia și 'n Moldova. Nicĭ odată poporul român nu s'a îngrozit maĭ adânc de cât atuncĭ, în aniĭ 1241 și 1242, și de aceia a ţinut minte pe Tătariĭ, pe carĭ îĭ maĭ numesce *Jidovĭ*, séŭ *Căpcăunĭ*, séŭ *Uriașĭ*.

In Ilfov, la Jilava e o movilă mare făcută din vremea *Tătarilor-Jidovĭ;* în comuna Hotarele e *siliscea Tătarilor* în care s'a găsit óle și hîrburĭ gróse, și sunt movile carĭ arĕtaŭ Tătarilor drumul când plecaŭ la resboĭ, spun legendele; în comuna Hagiescĭ sunt coptóre de cărămidă vechiă: în ele îșĭ *făceaŭ Tătariĭ* pâine; în comuna Măţărana se află *Valea Tătarilor;* în pădurea Vlăsieĭ sunt șanţurĭ și patru gorgane: sunt făcute *în contra Tătarilor;* în comuna Turbaţĭ e uă zidăriă vechiă, s'a găsit acolo săgeţĭ și ciobur̆ de lut gróse: a fost *cetate tătărescă;* în comuna Colibași este un Cocioc séŭ ostrov numit *Mórta,* prin pregiuru-ĭ e un șanţ adânc cu apă; pe acest cocioc se refugiaŭ ómeniĭ de frica *Tătarilor și Jidovilor;* în comuna Străiniĭ-Dobrenĭ, e uă măgură de 20 de stânjenĭ de 'naltă și de 50 de lată: e numită *măgura Tătarilor* séŭ *măgura Jidovilor,* s'aŭ găsit într'ênsa hîrburĭ gróse de 2 degete; locuitoriĭ ḑic că sunt străchinele Tătarilor; pe malul Colceaguluĭ se află *movilele și gropanele Tătarilor séŭ Jidovilor;* în comuna Drăgoescĭ e *movila Tătaruluĭ;* în comuna Luica-Cotrocenĭ sunt *9 movile făcute de Jidovĭ* și 2 gorgane; în comuna Bălăceanca se află *movila Tătarilor;* movile maĭ sunt la Ferbinţĭ, prin pădurea Stroésca și Móra și 'ntr'alte locurĭ. Tătariĭ aŭ poposit în Ilfov și cine scie câtă vreme aŭ rĕmas pe aci. Poporul le atribue și *culele,* pivniţĭ boltite și întărite, fórte adâncĭ, din carĭ s'aŭ scos, cum spun bĕtrâniĭ, *aurăriĭ* și bogăţiĭ de nedescris. La Hagiescĭ-Mariuţa s'a găsit uă tórtă de aur, care atîrna 30 de ocale. Tot Tătarilor se atribue și gorganele orânduite în formă de cetate, cum sunt cele din pădurea Vlăsieĭ, cărora poporul le ḑice *Cetatea Feteĭ*[3].

---

1) Fr. Zimmermann und Carl Werner: *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen* (Hermannstadt, 1892), pag. 72 și altele.

2) Hasdeu: *Istoria critică,* pag. 309.

3) *Academiă:* Manuscriptul No. 227. —Tóte amĕnuntele privitóre la Jidoviĭ și Tătariĭ din Ilfov sunt luate dintr'acest manuscript.

Acestea's amintirile pe carĭ Tătariĭ le-aŭ lăsat la 1241—1242 împrejurul locurilor bucurescene.

V

Bucurescĭĭ și Negru-Vodă!

Cestiune nedeslegată pênĕ în luna luĭ Marte 1898, când genialul cercetător al trecutuluĭ nostru, d. B. P. Hasdeŭ, în opera sa *Negru-Vodă, un secol și jumĕtate din începuturile statuluĭ Țĕreĭ-Românescĭ* (1230—1380), a sfâșiat vĕlurile carĭ acoperiaŭ, nepĕtrunse, străvechiul trecut al poporuluĭ românesc.

Cu documente luate din patru părțĭ de lume, din Persia și din Belgia, din Italia și din Rusia, d. Hasdeŭ a arĕtat, la lumina criticeĭ istorice, cum se continuă firul neîntrerupt al viețeĭ române pênĕ la Mircea-cel-Bĕtrân.

Unul din neamurile cele maĭ glorióse din istoria Europeĭ orientale, neamul *Bassarabilor,* cu tóte ramurile și vlăstarele séle, datoresce învĕțatuluĭ Român bassarabén aceiașĭ recunoscință, pe care ĭ-o datoresce și istoria cea vechiă a Românieĭ. Astădĭ, mulțămită munceĭ geniale a d-luĭ Hasdeŭ, scim ce-am fost de la Traian pênĕ la Mircea, cum scim ce-am fost de la Mircea și pênĕ în dilele nóstre.

Bucurescĭĭ și trecutul lor aŭ profitat de descoperirile hasdeiane, cum aŭ profitat de ele tóte cele-l-alte părțĭ de viéță ale neamuluĭ românesc.

Acum, mulțămită documentelor scóse la iviélă în monumentala operă *Negru-Vodă,* vedem Bucurescĭĭ din epoca Cumanilor ca un *conac* iubit fórte de predecesoriĭ și de sucesoriĭ Regeluĭ Ionas, din causa colinelor, măgurilor și gorganelor séle; și vedem pe locurile bucurescene evoluând oștile cumane, comandate de capĭ românĭ,— *Cumani ducibus usi Blachis,* cum dice Ana Comnena.

Castelele clădite la Lotru și la Argeșĭ, la Făgărașĭ și în Valea-Hațeguluĭ, unele de străiniĭ carĭ voiaŭ sĕ remână pentru totdéuna în mărețele văĭ ale Carpaților, altele de aceĭ vitejĭ Bassarabĭ aĭ Vîlceĭ, aĭ Doljuluĭ și aĭ Romanaților, din midlocul cărora se ridică, măreț și impunĕtor, adevĕratul întemeiător al Statuluĭ românesc, *marele Bassarabă,* adică Alexandru-Vodă Bassarabă,—

castelele, *cetățuicele* și *tărimile* pe care Șincaĭ de-abia le bănuia la 1370 și pe carĭ Hasdeŭ ni le arétă în tótă dîrja si feudala lor putere ăncă de la 1231, ne fac sĕ credem că vorbele luĭ Luccari: „la Bucurescĭ, Negru-Vodă *tirò alcune cortine di mattoni,* adică: făcu „câte-va întăriturĭ de cărămidă“, — sunt curatul adevĕr.

De altmintrelĭ, în Ilfov, nu sunt puține amintirile despre Negru-Vodă séŭ Radu-Negru. La Radovanu era uă turlă și, lângă ea, zidăriă vechiă multă; pe ambele poporul le credea făcute de un Domn anume Negru-Vodă. La Mierlarĭ, pe lângă Jilava, un sghiab de piétră, lung de ḑece stânjenĭ, era făcut, spuneaŭ bĕtrâniĭ în 1874, tot de Radu-Negru séŭ Negru-Vodă [1].

Alexandru-Bassarabă cuprinse la 1315, ḑice d. Hasdeŭ în *Negru-Vodă,* tot restul teritoriuluĭ cumanic, adică Dâmbovița, Ilfovul, Prahova, Buzĕul și întréga Ialomiță. Tot într'acéstă epocă intemeiéză séŭ intăresce Târgoviștea, *Bucurescii,* Buzĕul și maĭ ales Cetatea-de-Flocĭ, din tătăresce *Iflok.*

De la 1315, Bucurescii devin cetate a Bassarabilor, ca și Câmpulungul, Curtea-de-Argeșĭ, Pitescĭ și Târgoviștea.

Ca și Italia care, inainte de a fi a Italianilor, fusese ostrogotă, longobardă, imperială, angevină, papală, spaniolă, etc. etc., — tot astfel Bucurescii fuseseră aĭ Goților, aĭ Slavilor, aĭ Cumanilor, aĭ Tătarilor. La 1315 eĭ cad în mânile Bassarabilor Oltenĭ, flórea Românismuluĭ medieval, și rĕmân românĭ și românescĭ fără nicĭ cea maĭ mică soluțiune de continuitate pênĕ în vremurile nóstre.

Prin *Negru-Vodă* al d-luĭ Hasdeŭ, spusele luĭ Gebhardi, Filtisch, Luccari se confirmă; da, un Negru-Vodă a fundat românesce Bucurescii, intărind póte cu *străjearĭ* și *baliste anglicescĭ* [2] fostul conac al Cumanilor, și maĭ dându-ĭ drept apărare și uă parte dintr'acea numerósă și viteză călărime a Bassarabilor, care băgase în rĕcorile spaimeĭ pe Sêrbĭ, pe Bulgarĭ, pe Ungurĭ și pe Tătarĭ.

Tot mulțămită luĭ *Negru-Vodă* al d-luĭ Hasdeŭ, aḑĭ tradițiunea că Vladislav-Bassarabă înalță biserică la Bucurescĭ, în miḑlocul pădurilor mărețe ale Sărindaruluĭ, nu ni se pare de cât fórte posibilă. Tatăl, Alexandru-Bassarabă, întărise cetatea la 1315; fiul Vladislav-Bassarabă, care domnesce între aniĭ 1364-1373, face casă de rugăciune, uă biserică numită atuncĭ séŭ maĭ târḑiŭ a *Coconilor* și'n urmă a *Sărindaruluĭ.*

1) *Academia:* Mss. cu n-rul 227.
2) Șincaĭ: *Cronica,* anul 1370.

La 1370, în Dâmbovița și în Ialomița se petrece lupta cea gloriósă a luĭ Dragomir, „kinez dintre Bassarabĭ“ [1], pe care autoriĭ citațĭ de Șincaĭ și de d. Hasdeŭ îl numesc: *Dragmer Olachus, Castellanus de Domboycha,* cu oștile luĭ Nicolae Gara, Voevodul Ardéluluĭ.

D. Tocilescu dice:

„Cea maĭ vechiă fântână istorică, care amintesce Bucurescii „sub numele de *Cetatea Dâmboviţeĭ* este Ión, secretarul tainic *(suorum „secretorum notarius)* al regeluĭ unguresc Ludovic, și tot într'uă vreme „archidiacon de Kikelew (Küküllö) în Transilvania. Opera luĭ ni „s'a păstrat de către cronicarul maghiar Ión de Turocz, care o „reproduce ca a treia parte a Croniceĭ séle. Voevodatul Țĕriĭ-Ro„mânescĭ era întemeiat de aprópe un secol; Alexandru Bassarabă „sfărîmase cumplit în maĭ multe bătăliĭ oștile unguresci ale luĭ „Carol-Robert și silise pe îngâmfatul craiŭ se fugă cu rușine, „perdêndu-șĭ pênĕ și pecetia regatuluĭ. Acum, adică prin tómna „anuluĭ 1368 séŭ în prima jumătate a anuluĭ următor, venia suc„cesorul séŭ, cel maĭ puternic și cel maĭ temut rege din Europa „în timpul acela, venia Ludovic cel mare, ca se'șĭ mĕsóre for„țele cu Vladislav-Bassarabă, fiul și urmașul la tron al luĭ Ale„xandru.

„Din douĕ părțĭ de odată hotărî el se 'l lovéscă. Uă oștire „numerósă pe care o comanda regele în persónă, avea se trécă „Dunărea despre Vidin; uă alta, nu maĭ puțin tare, comandată „de Nicolae, voevodul Transilvanieĭ, cu nobilĭ mulțĭ și Secuĭ, „avea din Țéra Secuimeĭ se scobóre munțiĭ. Vladislav îșĭ împărți „și el óstea 'n douĕ: un corp îl lăsă sub conducerea luĭ *Jupân „Dragomir, pârcalabul Cetăţeĭ Dâmboviţeĭ;* — „comes Dragmer, Olachus, „castellanus de Domboycha“ — ca se înfrunte ostirea ardelénă; „el însușĭ cu restul armateĭ se întări la Calafat. Unguriĭ trecură „Dunărea pe plute séŭ pe șăĭcĭ cu mare greutate, după ce goniră „corăbiele române ce apărau malul, și înfruntară plóia de săgețĭ „ce curgea asupră-le. Vladislav se retrase în regulă la munțĭ, aș„teptând minutul priincĭos se dea bătălia, iér armata regéscă o„cupă orașul Severin pe care 'l întări.

„Cât despre isprăvile voevoduluĭ Nicolae sĕ ascultăm pe în„sușĭ cronicarul maghiar:

„Voevodul acesta Nicolae, după ce a trecut cu óstea rîul

---

1) Hasdeu: *Negru-Vodă,* pag. 228.

„*Ilumța,* unde făcuseră Românii multe cetățuici și tărimi, și a bătut „unele dintr'ênsele, s'a întâlnit cu marea óste a voevodului Laic, „al căreia căpitan era comitele Dragmer, de neam român, castelan „de Domboycha și, bătêndu-se fórte tare, a 'nvins Nicolae și, „omorînd pe mulți, pe căpitan l'aŭ fugărit: ci, după aceia, fără „de băgare de sémă mergênd maĭ încolo, s'a închis în locurĭ „strîmte, lutóse și neumblate, și înconjurat fiind de mulțimea „Românilor din pădurĭ și din munțĭ, acolo s'a omorît cu sârgui„torul bărbat Petru, vice-voevodul sĕŭ, așijderea și cu Dĕșĕŭ „(Dionisiŭ) Vaș și cu Petru Ruf, castelanul din cetatea de Balta „și cu Petru și Ladislav, Secuiĭ ceĭ vitejĭ, și cu maĭ mulțĭ ostașĭ „și cu nemeșiĭ ceĭ maĭ de frunte. Trupul Voevoduluĭ Nicolae cu „mare bătae l'aŭ luat din mânile Românilor, și l'aŭ adus în Ungaria „sĕ-l îngrópe în biserica Pré-Curateĭ Fecióreĭ Marieĭ.

„Resultă dintr'acest pasagiŭ că Nicolae, Voevodul Ardéluluĭ, „venise cu óstea în Țéra-Românéscă, din spre Secuime, adică „trecuse munțiĭ prin pasul practicat deja în epoca romană, prin „pasul Buzĕuluĭ și valea Teléjenuluĭ, și se îndreptase către Bu„curescĭ. După ce a trecut fluviul Jalomița *(fluvium Ilumcza-Iloncha)* „și a coprins câte-va din întăriturile și șănțuirile ridicate acolo „de către Români, ĭ-a eșit înainte comitele Dragomir Românul, „pârcălabul de Dâmbovița; a urmat cu lupta, în care Dragomir „se vĕḑu silit a se retrage; dér, când Nicolae Voevod merse maĭ „departe, fu apucat la uă strîmtóre încongiurată de pădurĭ, fu „bătut și ucis împreună cu vice-voevodul Petru și cu mulțĭ nobilĭ „și cavalerĭ. Câțĭ scăpară din bătăliă fură ucișĭ prin mlaștine și pă„durĭ; abia décă un neînsemnat numĕr putu scăpa peste graniță.

„Nu încape îndoiélă că acel conte sĕŭ jupân Dragomir, „cas„tellanus de Domboyka“ este pârcalabul cetățeĭ Dâmbovița. Acéstă „cetate nu póte fi alta de cât Bucuresciĭ, și catastrofa întêmplată „oștireĭ ardelene a trebuit se aibă loc nu departe de Bucurescĭ, „prin bungetul acela de pădurĭ marĭ și seculare, cu locurĭ „ânguste, mlăștinóse și neumblate din prejmă-ĭ“ [1].

Cetatea Dâmboviței va fi, peste câțĭ-va anĭ maĭ târḑiŭ, în cronicariĭ moldovenĭ și polonĭ, Bucuresciĭ; urméză decĭ ca Dragomir, castelanul de Dâmbovița, sĕ fi fost apărător și cârmuitor al Bucurescilor la 1370[2].

1) *Tinerimea Română*, I, pag. 6—9. Studiul d-luĭ Tocilescu: *Cetatea Bucurescĭ.*
2) Hasdeŭ: *Negru-Vodă*, pag. 228.

După vechĭ scrierĭ trebue sĕ se fi păstrat tradițiunea, pe care-aŭ admis-o ca fapt probat Fotino, Bolliac, Kogălnicénu și atâțĭ alțĭ scriitorĭ și istoricĭ carĭ aŭ pomenit de Bucurescĭ în operele lor, — că, adică, Mircea-cel-Bĕtrân, fiul luĭ Radu II Basarab Negru, s'a pus, după uă mare victoriă asupra luĭ Baiazid, Sultanul Turcilor, de a zidit de *bucuriă* cetatea Bucurescilor.

Bucurescii, cetatea Dâmboviței, ființaŭ de mult; Alexandru Bassarabă îĭ supusese, îĭ întărise și pusese castelanĭ de pază cetățeĭ. Maĭ mult de cât bunicul sĕŭ Alexandru Bassarabă, maĭ mult de cât unchiĭ sĕĭ Nicolae și Vladislav și decât tatăl sĕŭ Radu II Bassarab Negru, Mircea are în de aprópe băgare de sémă Bucurescii, de unde dă și un hrisov la 1401, după cum vom arĕta maĭ la vale. Mircea-cel-Bĕtrân face cetatea Giurgiuluĭ, din care dă un hrisov [1] la 11 Maiŭ 1399 și pe care o vede la 1445 Valeran de Wawrin [2]; cum n'ar fi întărit și păzit și Bucurescii carĭ eraŭ de la Giurgiŭ în drumul spre Târgoviște?

Mircea-cel-Bĕtrân

De aci, afirmațiunile luĭ Kogălnicénu, luĭ Fotino, luĭ Bolliac și ale atâtor alțĭ scriitorĭ în privința palatuluĭ domnesc, bisericilor, cetățeĭ și reședințeĭ de iérnă, tóte făcute la Bucurescĭ de Mircea-cel-Bĕtrân, gloriosul nepot al gloriosuluĭ Alexandru Bassarabă [3].

VI

Un *Bucur* a fundat satul *Bucurescii* din județul Tecuciŭ. Familia luĭ, fórte vechiă, s'a continuat la Tecuciŭ pênĕ la 1821, când s'a stins, pare-se, în persóna luĭ Vasile Bucur, vornic de pórtă [4].

---

1) Hasdeŭ: *Arh. Istor. a Românieĭ,* I, pag. 97.

2) Veḑĭ cap. *Istoria Militară a Bucurescilor.*

3) César Bolliac: *Mém. pour servir à l'hist. de la Roum.* (Paris, 1859), pag. 21. — Kogălnicénu: *Hist. de la Dacie.* — Fotino: *Istor. Dacieĭ,* II, pag. 21.

4) *Dicț. Geografic al jud. Tecuciŭ.*

Un *Bucur* a dat numele sĕŭ satuluĭ din județul Vâlcea, numit *Bucurescĭĭ* și de care pomenesce un hrisov de la 1392 al mănăstireĭ Cozia[1].

Un *Bucur* a dat numele sĕŭ satuluĭ *Bucurescĭĭ* de pe apa Vedeĭ, în județul Teleorman, sat despre care ne vorbesce un hrisov din secolul XVII al Mitropolieĭ, ca fiind moșia vel-comisuluĭ Bunea Grădiștenu[2].

Un *Bucur* a numit satele: *Bucurescĭĭ* din plasa Gradiștea, județul Rîmnicul-Sărat; *Bucurescĭĭ* din plasa Balta, județul Brăila; *Bucurescĭĭ* din plasa Podolenĭ, județul Fălciŭ[3].

In județul Putna, avem *Comóra luĭ Bucur, Săcătura luĭ Bucur* și muntele *Reghiul luĭ Bucur*[4].

In vechile documente, cărțĭ și hrisóve ale Domnilor și boierilor găsim uă mulțime de sate, moșiĭ, locurĭ, numite *Bucurescĭĭ*, după numele proprietarilor lor.

Étă âncă un singur act din 12 Marte 1580: Calotă Postelnicul și jupânésa sa Caplea daŭ luĭ Dragomir Vornicul satele Clejaniĭ, Vâlcănescĭĭ, *Bucurescĭĭ,* Ciumescĭĭ și Salcia[5].

Prin urmare, în vremurĭ bĕtrâne, un *Bucur,* boier puternic séŭ umil păstor, a avut intinse séŭ restrînse proprietățĭ pe malurile Dâmboviței séŭ pe colinele din apropiere, lângă *Cetatea Dâmboviței,* séŭ împrejurul *Cetăței Dâmboviței,* séŭ, póte că, *Cetatea Dâmboviței* a fost făcută după ce *nova plantatio* a Bucurescilor fusese deja urdită.

După numele acestuĭ boer orĭ păstor *Bucur* s'aŭ numit *Bucurescĭĭ,* după cum un mare boer *Botăș* a numit *Botoșaniĭ;* un *Mogoș,* satul *Mogoșescĭ;* un *Crețul,* satul *Crețulescĭ;* un *Baldovin,* satul *Baldovinescĭ;* un *Cândea,* satul *Cândescĭ;* un *Filip,* satul *Filipescĭ* și un *Cristea,* satul *Cristescĭ.*

Că acest *Bucur,* fundator al Bucurescilor, a fost un Duce al Dacieĭ Australe, care Duce se numia *Hilarius* pe latinesce și *Bucur* pe slavonesce[6];

că *Bucurescĭĭ* vin de la verbul *mĕ bucur*[7];

---

1) *Arhive:* Condica M-tireĭ Cozia, pag. 7.
2) *Arhive:* Condica Mitropolieĭ, No. 5, jud. *Teleorman.*
3) *Dicț. Geografice* ale județelor în parte: Rîmnicul-Sărat, Brăila, Fălciŭ.
4) *Dicț. Geografic al jud. Putna.*
5) *Arhive:* Condica Mitropolieĭ, jud. *Ilfov.*
6) A. Treb. Laurian: *Coup d'œil sur l'hist. des Roumains.* 1846.
7) Kogălnicénu: *Hist. de la Dacie.*

că *Bucur,* fundatorul Bucurescilor, era un fiŭ al luĭ Laiot-Vodă[1];

că un ném de ómenĭ, anume *Bukuri* séŭ *Bukurli*, aŭ dat numele lor Bucurescilor[2];

că Mircea-cel-Bĕtrân, de *bucuriă* a zidit *Bucuresciĭ,* — ceia ce pare cel maĭ puțin ciudat, din punctul de vedere al formațiuneĭ gramaticale;

că Bucurescii, probabil vechiul *Thyannus* al Romanilor, vine de la *Bu-Curia Dominicalis* a principilor românĭ[3];

că un Armén l'a fundat, că el se numia *Buckor* și, decĭ, l'a numit *Buckor-Aské* (cetatea luĭ Buckor)[4],

tóte acestea noĭ nu le scim și nicĭ un document autentic nu ne vorbesce despre aceștĭ fundatorĭ și despre aceste cause născĕtóre ale orașuluĭ Bucurescĭ.

Un *Bucur* a fundat Bucurescii, — étă tot ce se scie. Despre personalitatea acestuĭ fericit proprietar al locurilor de pe lângă Dâmbovița, nu scim nimic.

Eraŭ *Bucurescii,* ca sat séŭ ca orașĭ, lângă *Cetatea Dâmbovițeĭ,* séŭ *Cetatea Dâmbovițeĭ* era înconjurată de Bucurescĭ înainte de 1400? Écă âncă uă întrebare care va rĕmâné multă vreme, décă nu pentru totdéuna, fără un rĕspuns mulțămitor, adecă documentat.

Intr'uă vechiă carte ungurésca, scrisă de Nicolae Horga, paroch al Sĕlĕușuluĭ, se află legenda fundăreĭ Bucurescilor, tradusă și pusă în fruntea cărțeĭ sale, *Bucur* séŭ *Originea fundăreĭ Bucurescilor,* de rĕposatul Pelimon.

Acolo se spune că Bucur era fiul luĭ Laik-Vodă; că după el s'a numit Bucurescii; că era fórte vitéz și că a ajutat fórte mult pe tatăl sĕŭ Laik în luptele luĭ cu Ungurii luĭ Erdeli Miklăuș și Gara și că a cădut în lupte, ceia ce a făcut ca Iliana, fata luĭ Bogdan-Vodă al Moldoveĭ, care era logodită cu Bucur, sĕ se ducă la călugăriă, și 'n fine că tóte acestea se petreceaŭ la 1346.

Acest Bucur sémănă fórte cu Dragomir, pârcălabul de Dâmbovița, care s'a bătut cu Nicolae Gara și de care vorbirăm maĭ sus.

Intr'ale séle studiĭ asupra limbeĭ Cumanilor, învĕțatul german, D. Blau, găsesce *Bucurescii* în geografiĭ și călĕtoriĭ arabĭ din se-

1) César Bolliac: *Précis sur l'hist. des Roumains.*
2) Fülek de Wittinghausen.
3) Stanislas Bellanger: *La Kéroutza* (Paris, 1846), II, pag. 24.
4) *Ibidem,* II, pag. 37.

colul XII și din secolul XIII. *Bas'gh'ird*, în geograful călĕtor Abu-Hamid-el-Andalusy de la 1150 ar fi *Bucurescii*, și *Bașkert* ar fi tot Bucurescii în scriitorul Iakût, care, în secolul XIII, ar fi vorbit la Aleppo cu un *Bașkerdian*, care ar fi un *Bucurescén* [1]. Pentru ce? Nu ni se spune.

Din tóte cele pênĕ acum spuse, la care, spre completare, sĕ maĭ adaugem următórele versurĭ populare, în care *Aga Bălăcénu* și *Constantin Brâncovénu*, înlocuesc persóne mult maĭ vechĭ :

Că Aga Bălăcénu ḑicea
Sĕ facă Bucurescii la Bălacĭ,
Că sunt ziduri începute,
Frate, și neisprăvite;
Biserica din Bălacĭ
Făcută-ĭ c'o sută de anĭ
Inaintea Bucurescilor.
Și Constantin Brâncovénu
Și cu Bucurel Ciobanul
Ḑicea sĕ facă Bucurescii
Pe Dâmboviță,
Că e apă de spălat
Și câmp mare d'alergat [2];

din tóte cele pênĕ acum spuse, reiese un lucru sigur: un *Bucur* a numit *Bucurescii*, orașul de lîngă Dâmboviță, pe care străiniĭ, de la 1500 încóce, cunoscêndu-l din ce în ce maĭ mult, i aŭ scris numele în următórele felurĭ: Bocoresch, Bokorest, Bocerestya, Bukuresch, Bocoresti, Bucureszti, Bukaresztach, Bokoryschia, Bogrist, Bochioresti, Buijuresti, Bucresi, Pogrest, Bukoreszcie.

VII

Inainte de 1400 eraŭ mănăstirĭ împrejurul cetățiĭ Bucurescilor, și eraŭ și reședințe vremelnice în carĭ, pentru trebile țĕreĭ, poposia Domnia, de multe orĭ lunĭ de ḑile. Mănăstirea Snagovuluĭ nu a fost fundată la 1457, cum se afirma pênĕ acum; nicĭ la 1453, décă ar fi sĕ credem inscrip-

1) *Col. luĭ Traian*, 1877, pag. 214—217. Studiul D-luĭ Gaster: *Bașkert = Bucurescĭ.*
2) Studiul D-luĭ Tocilescu din *Tinerimea Română*, pag. 14.

țiunea după patru icóne făcute la 6961 (1453) de Vladislav-Vodă[1]; nicĭ la 1431, décă ne-am lua după data ce se citesce pe un *panaghiar* dăruit mănăstiriĭ de Jupân Drăghicĭ Vintilescu, adecă 7 Iuniŭ 6939 (1431)[2]; — nu, mănăstirea Snagovuluĭ e fundată înainte de 1400.

Intr'adevĕr, *Condica* Mănăstireĭ Snagovuluĭ[3] conține un hrisov dat din Gherghița de Bassarab-Vodă, fiul luĭ Bassarab-Vodă-cel-Bun la 23 Marte 6908, adică 1400, Sf-teĭ Mănăstirĭ a Snagovuluĭ pentru moșia Valea, — hrisov pe care 'l certifică, la Maiŭ 1654, un alt hrisov al luĭ Constantin-Vodă Șerban, aflat tot într'aceiașĭ *Condică*[4].

Documentele acestea sunt interesante prin faptul că, cu *Gherghița*[5], cu *Snagovul* și chiar cu mănăstirea *Căsciórele*[6], ele ne arétă Domnia apropiându-se de Bucurescĭ.

Nu vorbim de domnésca cetate a Argeșuluĭ[7], de Pitescĭ, de Câmpulung și de Târgoviște. Acestea eraŭ scaune domnescĭ de mult. *Condicele* Cozieĭ și Tismaneĭ sunt pline de hrisóve date dintr'aceste orașe séŭ cetățĭ în secolele XIV și XV.

Cu primul an al seculuĭ XV, adecă cu 1401, Bucurescíĭ apar în documente ca *Cetate a Bucurescilor.*

In colecțiunea d-luĭ prof. Gr. G. Tocilescu se află un hrisov, dat de Mircea-cel-Bĕtrân unuĭ Român din Ţéra-Făgărașuluĭ pentru uă daniă acolo. Hrisovul Mareluĭ Domn e dat din *Cetatea Bucurescilor* și pórtă data de 1401.

După 1401, Bucurescíĭ nu maĭ apar în hrisóvele Domnilor de cât peste 53 de anĭ. Vorbesc de hrisóvele ce cunosc pênĕ astădĭ: se póte ca cu timpul alțiĭ séŭ eŭ însumĭ sĕ dăm peste documente din 1410, 1420, 1430, etc., date de Domnĭ din Cetatea Bucurescilor; pênĕ atuncĭ însĕ ne mulțumim a afirma că documentul autentic cel maĭ vechiŭ, pe lângă cel de la 1401 maĭ sus amintit, *este documentul de la 1464,* de care vom vorbi maĭ la vale.

Intre 1401 și 1464 nimic, afară de uă întrebare, și anume: când la 1421 Amurat II face cumplita sa invasiune în Transilvania, la Brașov și robesce tot Senatul, și numaĭ uă parte din locuitorĭ

1) Vladislav, fiul luĭ Dan III, a domnit între aniĭ 1452—1456 (Al. D. Xenopolu: *Ist. Rom.*)
2) Preotul Gr. Muscelénu: *Monumentele Străbunilor* (Bucurescĭ, 1873), pag. 41.
3) *Academiă.* — Documentul se află transcris la pag. 3—5 ale *Condiceĭ.*
4) *Ibidem:* pag. 34—37.
5) *Arhive:* vedĭ și Condica M-tireĭ Dintr'un Lemn, document dat din Gherghița, la 1453.
6) *Biserica ortodoxă Română,* 1875, pag. 327. Căsciórele sunt zidite la 1431 de boierul Négul.
7) *Arhive:* Condica M-tireĭ Cozia, No. 1, pag. 64; la pag. 62 e unul dat din Pitescĭ.

scapă în cetățuia Brașovuluĭ, suferit-a orașul luĭ Bucur de potopul fieroșilor Otomanĭ[1]?

Călĕtorul Schiltberger se afla pe atuncĭ în Muntenia. Bucurescii n'aŭ avut noroc cu dênsul. El a visitat *Turkisk* (Târgoviște), *Agrisch* (Argeșĭ), *Uebertail* (Brăila)[2], dér nu pomenesce de Bucurescĭ între aniĭ călĕtorieĭ séle de la 1392 și pênĕ la 1427.

VIII

Și acum sĕ vedem ce se întêmplă cu Bucurescii de la hrisovul luĭ Radu-cel-Frumos din 1464.

La 30 Maiŭ 1464, dă Radu-Vodă, fiul luĭ Vlad-Vodă, din *Cetatea Bucurescilor*, un hrisov pentru moșia Sevestreniĭ séŭ Silivestreniĭ[3].

Sĕ reamintim aci că acest Radu-Vodă, fiul luĭ Vlad-Vodă, este cel cunoscut în istoriă sub numele de Radu IV cel Frumos, frate cu Vlad-Țepeș, și fiŭ al luĭ Vlad-Vodă Dracul.

Radu-Vodă-cel-Frumos a *descălicat* Bucurescii ca *scaun de domniă*, ḑice uă vechiă condică muntenéscă[4]. Acéstă descălicare s'a făcut după cererea Turcilor, cărora, din Giurgiŭ, lĭ-era maĭ lesne în Bucurescĭ de cât în Târgoviște sĕ țină pe Domniĭ ȚĕreĭRomânescĭ în frîul supunereĭ.

De la Radu-cel-Frumos și pênĕ la Brâncovénu, de la 1462 și pênĕ la 1714, toțĭ Domniĭ carĭ aŭ stat la Târgoviște aŭ fost rĕŭ vĕḑuțĭ de Turcĭ. Din causa prea mareĭ séle iubirĭ pentru Târgoviște, Petru-Vodă Cercel perde Domnia; Mateĭ-Bassarabă are, tot dintr'acéstă causă, marĭ necazurĭ la Pórtă; tot astfel și Grigorie-Vodă Ghica după 1660. Sciind marele preț ce puneaŭ Turciĭ pe Bucurescii capitală, dușmaniĭ Brâncovénuluĭ pun printre primele capete de acusațiune în contra Domnuluĭ, șederile luĭ fórte dese la Târgoviște[5].

Astfel fiind, Radu-Vodă-cel-Frumos *descalică* Bucurescii ca *scaun*

1) Șincaĭ: *Cronica*, anul 1421.

2) Hasdeŭ: *Fóiă de Istoriă Română*, (Iașĭ, 1857), pag. 57.

3) *Arhive:* Condica M-tireĭ Cozia, I, pag. 205.

4) Din colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

5) Charrière: *Négociations de la France dans le Levant.* — Șincaĭ: *Cronica.* — Del Chiaro: *Le moderne rivoluzioni della Valachia.*

de domniă la 1462, când s'a suit pe tronul Țěreĭ, în locul frateluĭ sěŭ, Vlad-Țepeșĭ și cu voința Sultanuluĭ Mahomet II.

Reluăm șirul hrisóvelor datate din Bucurescĭ de la 1464 înainte. După hrisovul din 30 Maiŭ 1464, vine hrisovul din 28 Octobre 1464 dat tot de Radu-Vodă, fiul luĭ Vlad-Vodă, din Bucurescĭ, mănăstireĭ Snagovuluĭ pentru proprietățile séle[1].

La 14 Octobre 1465, acelașĭ Domn dă, din Bucurescĭ, mănăstireĭ Cozieĭ dreptul de a nu plăti vamă[2].

La 15 Ianuariŭ 1467, Radu-Vodă, fiul luĭ Vlad-Vodă, dă din Bucurescĭ și anume din *Cetatea Bucurescilor*, mănăstireĭ Cozieĭ hrisov pentru stăpânirea bălților de la îmbucătura Ialomițeĭ[3]. Acest document e iscălit și de *Négul Vornicul*, despre care vorbesce însemnatul document din *National-Archiv* al Sașilor din Sibiĭ[4].

La acest document ajungem acum. El pórtă data de *8 Novembre 1469* și vorbesce despre uă cértă a unuia Stefan Literatul, cetățén brașovén, cu un Italian anume Gaspar, din causa intrigilor a patru Grecĭ. Cérta se făcuse la Târgoviște *(Thargovistiam)* și eĭ vin sě se judece la cetatea Bucurescilor *(ad castrum Bokoresth)*, înaintea magnificuluĭ Domn Négul Vornicul *(ad magnificum Dominum Nagh pallatinum)*. Vornicul dă dreptate luĭ *Stephanus Literatus* și subsemnă scrisórea sa către Sibienĭ: *Nagh, pallatinus ipsius ilustri* (sic) *principi* (sic) *Radwl Vayvode transalpinensis, vestris frater, et amicus, et vicinus;* data scrisoreĭ: *datum in castro Bokoresth, feria quarta proxima ante festum beati Martini episcopi et confessoris, anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo nono.*

Documentul ne certifică reședința la Bucurescĭ a mareluĭ distribuitor al dreptățeĭ, a Vorniculuĭ. Pentru a 'l găsi împricinațiĭ trebuiaŭ sě vină de la Târgoviște și de orĭ-unde la Bucurescĭ.

La 1471, Bucurescii, sub numele de *Cetatea Dâmbovițeĭ*, sunt coprinșĭ de Ștefan-cel-Mare, Domnul Moldoveĭ[5].

Urechiă Cronicarul ḑice:

„La 24 Noembre, Ștefan-Vodă a dobândit Cetatea Dâmbo-„vițeĭ, și a intrat într'ênsa, și a luat pe Dómna Raduluĭ Vodă, și „pe fiică-sa Voichița, și a luat'o sieși Dómnă, și tótă averea luĭ,

---

1) *Academiă:* Condica M-tireĭ Snagovuluĭ, pag. 3—5.

2) *Academiă:* Documente, pach. XI, act. 251.

3) *Arhive:* Condica M-tireĭ Cozia, I, pag. 819.

4) Din colecțiunea d-luĭ B. P. Hasdeŭ.

5) Pentru ce s'a făcut atacul luĭ Ștefan în contra luĭ Radu, veḑĭ Al. D. Xenopolu: *Istoria Românilor* II, pag. 300 și urm.

„și hainele luĭ cele scumpe și tóte stégurile luĭ, și acolo s'a ve-„selit treĭ dile, și s'a întors la Sucéva, și a lăsat pe Laiot-Ba-„sarabă Domn în Téra-Muntenéscă“ [1].

Cronica luĭ Ștefan Logofetul Crețulescu ne spune:

Ștefan-cel-Mare [4].

„La 23 Novembre, Ștefan-Vodă, după „bătălia dela *Cursul-Apeĭ*, a înconjurat *Ce-„tatea Bucurescilor*, de unde Radu-cel-Fru-„mos fugise, lăsând în *cetate* pe Dómna „Maria și pe fiică-sa Vochița“ [2].

Dlugoș, în Șincaĭ:

„A luat Ștefan avuțiele luĭ Radu din „*Cetatea Dombrovitza*“ [3].

Insemnătatea noueĭ capitale a Țěriĭ-Românescĭ apare în deplină lumină. Bucurescii sunt cetate; Domnul are aci avuțiele și stégurile séle; aci, nu la Târgoviște, crede în maĭ bună apărare pe Dómna și pe fiica sa.

Laiot-Bassarabă se suie pe tron la 1472. Reședința acestuĭ Domn, bun prietin al Turcilor [5], e negreșit la Bucurescĭ, și e fórte probabil că ceĭ treĭ séŭ patru anĭ, cât domni pênĕ la 1476, ĭ-a întrebuințat între altele sĕ fortifice și cetatea Bucurescilor, după cum vom vedé maĭ la vale.

Intr'adevĕr, în unire cu Ștefan al Moldoveĭ, Mateiŭ Corvin, Regele Ungarieĭ, voĭesce sĕ pună pe tronul Munteniеĭ iérășĭ pe Vlad-Vodă Țepeșĭ care, de anĭ de dile, se afla la Curtea sa. Ștefan, Domnul Moldoveĭ, primesce cu bucuriă propunerea Regeluĭ Ungarieĭ, de óre-ce Laiot Bassarabă fusese cu Turciĭ la Rĕsboienĭ, și Ștefan avea obiceiŭ sĕ nu lase neplătită niciĭ uă poliță a dușmanilor. Partea luată de Ștefan al Moldoveĭ la acest al doilea atac al Bucurescilor se cunósce din ambasada luĭ Țamblac, pomenită în documentele luĭ C. Esarcu [6] și din amĕnuntele date, prin scrisóre de la Buda, la 4 Decembre 1476, de Giustiniano Cavitello, Duceluĭ de Milano [7].

1) Kogălnicénu: *Cronicele Românieĭ*, I, pag. 158—159.
2) *Trompeta Carpaților*, 1871, Aprile în 11.
3) Șincaĭ: *Cronica*, anul 1471.
4) După Evangeliarul de la Homor.
5) Xenopolu: *Istoria Românilor*, II, pag. 347 și următ.
6) Citat de d. Xenopolu în *Istoria Românilor*, II, pag. 356.
7) N. Iorga: *Acte și Fragmente* (Bucurescĭ, 1897), III, pag. 58-59.

Ștefan Bátory, Voevodul Ardélului, trămis de Regele Ungariei ca sĕ ajute pe Ștefan al Moldovei și sĕ pună iérăși pe Țepeși pe tron, se află la 11 Novembre 1476 lângă Bucuresci[1], și-anume, după spusele tradițiunei bucurescene[2], pe locurile cele înalte ale mahalalei Lucaci și pe malurile apei *Bucuresciόra*, care se vĕrsa în Dâmboviță la Jicnița[3].

La 11 Novembre 1476, Ștefan Bátory scrie Sibienilor *ex castris gentium regalium prope ipsam Bocerestyam,* — din lagărul oștirilor regale, chiar de lângă Bucuresci. Acel *ipsam* arétă însemnătatea cetăței lângă care reușise a ajunge Voevodul Transilvaniei.

Laiot era închis în cetate, după ce fusese bătut póte la câmp deschis, unde, spune Giustiniano Cavitello, Ștefan al Moldovei și Țepeși omorîseră ḑece mii din cele opt-spre-ḑece mii de Turci, pe cari îi avea într'ajutorul séŭ Laiot-Bassarabă. Ștefan și Țepeși prinseseră și pe un căpitan al lui Bassarab-Vodă și pe secretarul sĕŭ *(il capitaneo de Boz de Rab et il suo secretario)*, și mai luaseră cinci-spre-ḑece stéguri, mulți cai și cămile.

Vlad-Vodă Țepeși.

După acéstă luptă, armatele aliate tăbărîră lângă Cetatea Bucurescilor *(poy hanno acampato al castello della terra)*. Asediul ținu două sĕptĕmâni și luptele nu fură domóle. Intr'adevĕr, Mateiŭ Corvin scrie către Papa Sixt IV la 8 Decembre 1476 următórele:

„Qui quidem *Bozorad*, post suam fugam et „suorum profligationem, in quandam arcem „suam, *que in regno illo et arte et natura munitior erat,* ingressus, „sentiens quod capitanei mei ipsum vehementer insequerentur, „nil *arci illi* fidens, relicto in illa praesidio, clanculum ab ea aufugit, „et Thurciam intravit“ [4].

Ștefan Bátory ne spune că „oștile regale“ eraŭ chiar lângă Bucuresci, *prope ipsam Bocerestyam*, séŭ, cum scriŭ alte documente cu ciudata lor ortografiă *Bokoryshyam;* Mateiŭ Corvin adauge că Bucuresciĭ și prin natură și prin artă eraŭ mai întăriți decât cele-

---

1) Hurmuzake: *Doc.*, II, pag. 243. — Cf. Esarcu: *Ștefan-cel-Mare* (Bucuresci, 1874), pag. 80, și Epistolele Regelui Mateiŭ Corvin, citate mai la vale.

2) Colonel Papazolu: *Istoria fondărei orașului Bucuresci*, pag. 10.

3) V. cap. *Dâmbovița bucurescénă*.

4) *Matthiae Corvini, Hungariae Regis, Epistolae ad Romanos Pontifices datae et ab eis acceptae.* (Budapest, 1891), pag. 123.

l-alte cetăţĭ ale Ţĕriĭ-Românescĭ; că, după ce fusese bătut, Laiot se refugiase în cetate şi că, neîncredêndu-se în tăria zidurilor, fugise pe ascuns în Turcia, lăsând armata sa în cetatea Bucurescilor. Ceia ce Mateiŭ numesce cu trufiă maghiară *capitanei mei* sunt: Ştefan-cel-Mare al Moldoveĭ care arĕtase regeluĭ maghiar la Baia ce fel de *capitaneus* al luĭ era; Vlad Ţepeşĭ şi Ştefan Bátory.

Cavitello completă pe Ştefan Bátory şi pe Mateiŭ Corvin, spunêndu-ne că armatele aliate coprinseseră cetatea dupĕ 15 ḑile de asediŭ; că găsiseră într'ênsa *infinitissime munitioni et, inter caetera, alcuni pavaglioni, che may non furono veduti li più belli, che havia mandato il Turcho al Bozderab et alcuni bellissimi cavali turchi, et molti camelli, et altre robe asay.*

Un alt document din colecţiunea Esarcu, cu data de 4 Decembre 1476, numesce Bucurescii, înconjuraţĭ de trupele moldovene şi ardelene, *castrum fortissimum illius terrae*[1].

Giustiniano Cavitello ne maĭ spune: toţĭ Munteniĭ, *unanimes,* proclamară Domn pe Ţepeşĭ cu mare onóre. Armatele luĭ Ţepeşĭ se uniră cu ale luĭ Ştefan al Moldoveĭ, şi aŭ voit popórele ca ceĭ doĭ voevoḑĭ sĕ'şĭ jure iubire şi unire, aşa că tótă acea ţéră s'a asigurat în contra Turcilor, carĭ nu vor maĭ puté sĕ le facă pagube *(et hanno voluto i popoli che tuti li dui vayvodi zurano insieme amore et confederatione, in modo che tuto quello paese si è assigurato che'l Turco non li poterà dare più affanno).*

Putut-a Vlad-Vodă Ţepeşĭ sĕ domnéscă în capitala *descălicată* de fratele sĕŭ Radu-cel-Frumos? Probabil că nu, căcĭ, după cum spune Ţamblac, „îndată necredinciosul Bassarab se'ntórse şi ucise „pe *Dracul* împreună cu toţĭ aĭ sĕĭ, afară de ḑece“[2].

Şi étă decĭ din noŭ pe Laiot-Bassarab-Ţepeluş, fiul luĭ Dan III Bassarabă, Domn nesupărat de nimenĭ, reîncepêndu-şĭ domnia la finea anuluĭ 1476 şi ducênd-o pênĕ la 1484, la Bucurescĭ.

Laiot-Bassarabă, sub numele de Bassarab-cel-Tênĕr, feciorul bunuluĭ Bassarab-Voevod, dă la 5 Aprile 1477, din *Cetatea Bucurescilor*, un hrisov pentru dreptul de a vêna pe rîul Tismana[3].

La 9 Ianuariŭ 1478, el dă, din *Bucurescĭ,* mănăstireĭ Cozieĭ, hrisov de proprietate pentru uă móră la Rîmnic[4].

1) Citat de D. Xenopolu în *Istoria Românilor,* II, pag. 355.
2) *Ibidem,* II, pag. 356.
3) *Arhive:* Condica Tismaneĭ, I, pag. 169.
4) *Arhive:* Condica Cozieĭ, I, pag. 156.

La 3 Aprile 1478, tot din *Bucurescĭ*, Bassarab-cel-Tênĕr dă hrisovul pentru proprietățile mănăstiriĭ Strihareţul[1].

La 1479, Bassarab-cel-Tênĕr dă mănăstiriĭ Tismana hrisov de proprietate pentru niște Ţiganĭ[2].

Intr'al nouelea deceniŭ al secoluluĭ XV maĭ avem patru documente de la Bassarab-cel-Tênĕr date din Bucurescĭ, unul pentru vama de la Calafat, hărăzită mănăstireĭ Tismana, și altele pentru deosebite proprietățĭ[3].

La 1484 se sfârșesce domnia luĭ Bassarab-cel-Tênĕr și'ĭ urméză la tron Vlad V Călugărul, fiul luĭ Vlad-Vodă, — adică, póte, al luĭ Vlad-Ţepeșĭ[4].

De la acesta, din *Bucurescĭ*, avem următórele documente: la 31 Iuliŭ 1487, Vlad-Vodă, fiul luĭ Vlad-Vodă, dă mănăstireĭ Snagovuluĭ hrisov de proprietate pentru moșiele séle[5].

La 4 Februariŭ 1488 Vlad-Vodă, fiul luĭ Vlad-Vodă, dă din *Bucurescĭ* mănăstireĭ Govora hrisov de proprietate pentru moșia Hința[6].

La 17 Aprile 1488, Vlad-Vodă, fiul luĭ Vlad-Vodă, dă din *Bucurescĭ* mănăstireĭ Glavacioculuĭ hrisov de proprietate pentru moșia Négra și uă parte din Urlăndescĭ[7].

La 1489, Vlad-Vodă dă din *Bucurescĭ* mănăstireĭ Tismana hrisov de proprietate pentru moșia Fărcășesciĭ[8].

La 22 Maĭ 1489, Vlad-Vodă Bassarab dă din *Bucurescĭ* luĭ Balea hrisov de proprietate pentru moșia Plăcĭcoĭul[9].

Tot din 1489 este și hrisovul dat din *Bucurescĭ* de Vlad-Vodă, fiul luĭ Vlad-Vodă, luĭ Lateș, „boier din casa Domnieĭ Mele", pentru stăpânirea satuluĭ Topescĭ[10].

Ast-fel se sfârșesce al nouelea deceniŭ.

Intr'al decelea deceniŭ al secoluluĭ XV, Bucuresciĭ încep sĕ fiă numițĭ în hrisóvele luĭ Vlad V Călugărul și într'ale fiuluĭ și succesoruluĭ sĕŭ, Radu-cel-Mare, *Scaunul Cetățiĭ Bucurescilor*. De voiă,

1) *Arhive:* Condica Mitropolieĭ, No. 10, pag. 66.
2) *Academiă:* Documente, pach. XI, act. 252.
3) *Academiă:* Documente, pach. XI, act. 253.
4) Xenopolu: *Istoria Românilor*, II.
5) *Academiă:* Documente, pach. XX, act. 172.
6) *Arhive:* Condica Mănăstireĭ Govora, pag. 237.
7) *Academiă:* Condica Mănăstireĭ Glavaciocul, pag. 16.
8) *Arhive:* Condica Mănăstireĭ Tismana, II, pag. 426.
9) *Academiă:* Documente, pach. IV, act. 37.
10) *Arhive:* Condica Mănăstireĭ Tismana, I, pag. 180.

de nevoiă, Domniĭ staŭ la Bucureşcĭ. Têrgoviştea primilor Bassarabĭ e din ce în ce maĭ părăsită.

La 26 Iuliŭ 1490, Vlad-Vodă dă Tismaneĭ un hrisov din scaunul cetăţiĭ Bucurescĭ[1]; la 12 Aprile 1490, un alt hrisov e dat Govoreĭ din Bucurescĭ pentru balta Pirotul[2]; la Septembre 1491, din Bucureşcĭ, alt hrisov dat Tismaneĭ[3]; la 1 Aprile 1492, din Bucurescĭ, alt hrisov dat Govoreĭ pentru moşia Ionesciĭ şi siliştea Corbilor[4]; la 16 Iuniŭ 1493, din Bucurescĭ, alt hrisov dat mănăstireĭ Glavaciocul pentru moşia Isvoraniĭ a luĭ Dietko Paharnicul şi a luĭ Radu Postelnicul[5].

Tot într'acest an, 1494, se află la Bucurescĭ, chiămat de Domn, inginerul săsesc Michel, care scrie la Sibiĭ despre condiţiunile ce a pus Voevoduluĭ pentru a-ĭ zidi cetate la Târgovişte[6].

In fine, la 1494, Vlad-Vodă, fiul luĭ Vlad-Vodă, móre şi urméză fiul luĭ, Radu-cel-Mare[7]. Dela acest Domn avem dat din *Bucurescĭ,* la 10 Noembre 1497, un hrisov mănăstireĭ Govora, pentru 200 de vedre de vin ce are a lua din viele dela Rîmnic, pe Olt[8].

Radu-cel-Mare.

Astfel se sfârşesce şi secolul XV din istoria oraşuluĭ luĭ *Bucur,* pentru el cu bine şi cu cinste, de vreme ce hrisóvele nu se maĭ daŭ din Câmpulung, din domnésca cetate a Argeşuluĭ şi din Târgovişte, ci mult maĭ des din *Scaunul Cetăţiĭ Bucurescĭ.*

Staţiune istorică din timpurile pe carĭ le studiéză geologia, — loc locuit în timpurile ante-romane, după cum ne asigură archeologia, — un fel de *canabae,* décă nu un *municipiolum,* lângă *castelele* carĭ apăraŭ *vallum* din epoca romană, de la Traian la Aurelian, precum iérăşĭ archeologia ni-o dovedesce, — trecĕtóre şi conac gotic, slavon, cumanic, măturat adese-orĭ de vijeliele cumplite ale Hunilor şi ale primilor Tătarĭ,

1) *Arhive:* Condica Mănăstireĭ Tismana, I, pag. 180.
2) *Arhive:* Condica Mănăstireĭ Govora, pag. 54.
3) *Arhive:* Condica Mănăstireĭ Tismana, I, pag. 77.
4) *Arhive:* Condica Mănăstireĭ Govora, pag. 177.
5) *Academiă:* Condica Mănăstireĭ Glavaciocul, pag. 269 şi 271.
6) Hasdeŭ: *Columna luĭ Traian*, 1874, No. 6.
7) 1494—1507.
8 *Academiă:* Documente.

— locurile bucurescene, ca Cetate a Dâmboviței, devin proprietate a Bassarabilor Olteniei la 'nceputul secolului XIV și remaseră cetate întărită din ce în ce mai mult în secolul XV, când sub numele de *Bucuresci*, când sub numele de *Cetate a Dâmboviței*, pêně când, la 1462, Radu-cel-Frumos *descalică* aci capitala Țěreĭ-Românesci.

De atunci, Bucuresci aŭ început sě crescă într'una, lăsând mult înděrětul lor cele-l-alte domnesci cetăți ale Bassarabilor.

Habent sua fata et arces!

Și sórta Bucurescilor a fost totdéuna norocósă.

Stema Bassarabilor din Pravila de la Govora (1640) [1].

[1] Din *Bibliografia românéscă veche*, a d-lor I. Bianu și N. Hodoș (Bucuresci, 1899), fascicula II, pag. 110.

II

BUCURESCII

DE LA 1500 ȘI PÊNĔ LA 1600

I

Décă pentru timpurile fundăreĭ séle, Bucurescciĭ se asémĕnă cu cele maĭ multe din capitalele statelor europene de astăḑĭ, adică, cu alte cuvinte, décă istoria lor străvechiă e tot atât de săracă în documente și 'n informațiunĭ, — pentru timpurile maĭ nouĭ, asemĕnarea nu maĭ esistă.

Capitalele celor-l'alte state europene, indată ce apar, chiar în chaosul feudal al primelor secole ale evuluĭ mediŭ, îșĭ aŭ istoria lor căt se póte de completă. Cartele și edictele Regilor séŭ nobililor feudalĭ permit istoricilor a urmări viéța și propășirea orășenéscă a Capitaleĭ aprópe an cu an. Memoriele, ḑiarele cetățenilor, publicațiunile timpuluĭ de atuncĭ pun pe istoricĭ în stare de-a scrie istoria fiă-căreĭ ulițe, — și de câte orĭ, asupra uneĭ singure case din Paris, din Londra, din Viena, séŭ chiar din Nüremberg orĭ Veneția, nu s'a publicat marĭ volume de istoriă, mulțămită bogățieĭ fără de sémĕn a documentelor și a sorgintelor de îmbelșugate informațiunĭ.

Cu istoria Bucurescilor și 'n genere a tuturor orașelor din țĕrile române, lucrurile, din nenorocire, nu staŭ tot ast-fel.

Orașele române aŭ trăit totdéuna aceiașĭ viéță ca și poporul român din tóte țĕrile locuite de dênsul: viéță plină de trude, de sbuciumărĭ și de chinurĭ; viéță în traiul căreia ḑiua de aḑĭ nu'țĭ da nicĭ uă garanțiă pentru ḑiua de mâine; viéță care, printr'uă

minune de energiă omenéscă, d'abia a putut sĕ se păstreze pe ea insăşĭ, dér-mi-te sĕ maĭ fi păstrat şi documentele unor timpurĭ carĭ nu reamintiaŭ de cât cumplite nenorocirĭ şi insângerate privelişţĭ.

Oraşele române, de scăpaŭ — şi 'n ce stare! — de Turcĭ, eraŭ jăfuite de Tătarĭ; după ce le lăsaŭ aceştia, năvăliaŭ asupră-le Unguriĭ, când nu le prădaŭ Poloniĭ.

Şi ceia-ce nu sfărşiră 'n secolele XVI şi XVII Turciĭ, Tătariĭ, Unguriĭ şi Poloniĭ, se vor insărcina Ruşiĭ şi Nemţiĭ în secolele XVIII şi XIX sĕ desĕvĕrşéscă, spulberând adese-orĭ tot, pênĕ şi cenuşa din vétra orăşanuluĭ.

Sunt în Europa oraşe şi capitale carĭ, din secolul XVI şi pênĕ în ḑilele nóstre, nu aŭ vĕḑut nicĭ măcar uă dată sub zidurile şi pe stradele lor oştirile duşmanilor.

Pentru Bucurescĭ ântâiŭ, şi apoĭ pentru Iaşĭ şi Târgovişte, afirmaţiunea se schimbă. Nu a fost deceniŭ în ceĭ treĭ sute de anĭ, de la 1500 la 1800, în care, la Bucurescĭ, séŭ la Iaşi, séŭ la Târgovişte, sĕ nu fi jăfuit, ars, derîmat şi făcut una cu pămêntul părţĭ séŭ întreg oraşul, vr'uă óste a Turcilor, orĭ a Tătarilor, orĭ a Polonilor, orĭ a Nemţilor, orĭ a Ruşilor, séŭ a maĭ multora de odată.

Intr'asemenea furtunĭ ingrozitóre s'aŭ perdut documentele Domnilor, adică actele statuluĭ; s'aŭ prăpădit, orĭ arse, când ardea oraşul, orĭ inecate la trecerea rîurilor în fuga de vrăjmaşĭ, orĭ perdute prin gropile şi ascunḑĕtorile munţilor, orĭ stricate şi muceḑite în cine scie ce tainiţe de felul acesta, s'aŭ prăpădit, ḑic, actele cu ajutorul cărora s'ar fi putut urmări fasele vieţeĭ oraşuluĭ.

Când cineva cunósce grozăvia timpurilor trecute, şi 'şĭ maĭ aduce aminte şi de colosalele furturĭ de documente, ce comiseră Egumeniĭ grecĭ de la inceputul seculuĭ nostru şi pênĕ după 1864, atât timp cât se agită faimósa cestiune a mănăstirilor inchinate, când cine-va scie tóte acestea, nu se póte opri de a nu resimţi uă adâncă mirare vĕḑênd âncă la Arhivele Statuluĭ, în colecţiunile Academieĭ Române şi într'alte colecţiunĭ un numĕr atât de mare de documente.

Din nenorocire, puţine dintr'ênsele vorbesc de istoria oraşelor românescĭ. Nu mănăstirile, nicĭ Domnia, şi cu atât maĭ puţin particulariĭ păstraŭ documentele orăşenescĭ. Judeţiĭ şi pârgariĭ, preoţiĭ bisericilor şi maĭ târḑiŭ boieriĭ ispravnicĭ aĭ oraşelor, carĭ judecaŭ la casa lor, aveaŭ aceste documente, şi acestea tóte aŭ

dispărut, maĭ rĕmânênd, rĕslețe prin condicĭ și colecțiunĭ de acte ale bisericilor și mănăstirilor, fórte puține dintr'ênsele.

Sĕ nu uităm, pe lângă ruinele ce lăsaŭ dușmaniĭ în urmă-le, incendiele al căror numĕr, în secolele trecute, se lua la 'ntrecere cu numĕrul incendielor din Constantinopole și dintr'alte orașe ale Sultanilor.

Focurile aŭ schimbat fisionomia Bucurescilor numaĭ în secolul XVIII de vro șése orĭ.

Intr'alte țĕrĭ sunt orașe, și într'aceste orașe sunt ulițĭ, și într'aceste ulițĭ sunt case, înaintea cărora te opresci, căcĭ istoria orașuluĭ îțĭ spune, bunióră ca la Nüremberg, ca la Regensburg ca la Colonia: acéstă casă a fost locuită de Carol-Quintul, séŭ e clădită la 1230, séŭ, ca la Regensburg, gangul acesteĭ case este făcut pe sub uă *porta praetoria* din timpul Romanilor.

Unde se maĭ află în Bucurescĭ, din causa óspeților dușmanĭ maĭ sus citațĭ și din causa focurilor, cutremurilor și vijeliilor, uă casă care sĕ fi fost clădită la 1750?

Se dĕrîmă la Paris câte uă casă din vechiele mahalale, cum e bunióră, mahalaua Saint-Jacques, la vale, spre Sena. Comuna și lumea intrégă scie a doua-ḑi că acea casă fusese clădită la 1300 séŭ la 1400, pe teritoriul cutăreĭ mănăstirĭ și că, de atuncĭ și pênĕ acuma, istoria eĭ se póte urmări în fiă-care secol cu istoria uliţeĭ și cu istoria orașuluĭ.

Nu maĭ vorbesc de canalul de scurgere, de faimósa *Cloaca Maxima* a luĭ Tarciniŭ Priscul, care se află și astă-ḑĭ la Roma, după *două miĭ de anĭ* de la clădirea eĭ.

Bucurescii, în tóte secolele, de voiă, de nevoiă, — și mult maĭ mult de nevoiă! — s'aŭ prenoit mereŭ, perḑênd maĭ totdéuna, impreună cu documentele lor, și memoria felurilor și chipurilor sub carĭ se infăcișaŭ maĭ 'nainte de silita orĭ de voita lor prenoire.

Étă de ce, lăsând la uă parte istoria *Curțeĭ Domnescĭ,* istoria *Bisericelor* și istoria *Mahalalelor* din Bucurescĭ, istoria generală a orașuluĭ luĭ Bucur se presintă cititoruluĭ cu uă sgârceniă de amĕnunte, de date și de evenimente bucurescene, de care sgârceniă și el, cititorul, și cel ce scrie aceste rândurĭ fórte mult ar fi dorit sĕ nu aibă parte.

La acéstă dorință a lumeĭ de astă-ḑĭ, Geniul tutelar al *Cetățeĭ de la Dâmbovița,* póte rĕspunde cu deosebită dreptate următórele:

„Nu's multe orașele Europeĭ care sĕ fi trecut, ca Bucurescii, „prin atâtea vâltorĭ ale trecutuluĭ și sĕ fi rĕmas în picióre, cu

„puterĭ totdéuna nouĕ spre uă maĭ departe propășire. Sĕ ne mul-„țămim cu ce avem, și sĕ studiem mult-puținul ce avem cu „aceiașĭ iubire cu care alțiĭ studiéză bogăția trecutuluĭ lor".

Ast-fel vom face și noĭ pentru istoria generală a Bucurescilor de la 1500 și pênĕ la 1600.

II

La 1500 se tăiaseră din pădurĭ ca sĕ se clădéscă case; se desecaseră din bălțile Dâmboviței, se construise, — de mult âncă, — *Curtea Domnéscă*[1] și cetatea era âncă în picióre, gata a maĭ înfrunta și alte atacurĭ și alte bătăliĭ sub zidurile séle.

La 1506, documentele numesc *Bucurescii* cu elogiosul nume de *Minunatul Scaun al Bucurescilor*.

Intr'adevĕr, la 15 August *1506,* Radu-Vodă, fiul luĭ Vlad-Vodă, dă luĭ Dragomir Spătarul hrisov de proprietate pentru satul Bucșa din *minunatul scaun al Bucurescilor*[2].

Maĭ 'nainte de acest hrisov, un altul din 27 Iuniŭ 1506 este dat tot din Bucurescĭ de Radu-Vodă megiașilor din Hareș pentru ocinele lor[3].

Capitală a doua a Țĕreĭ âncă de la 1462, de la 'nceputul domnieĭ luĭ Radu IV cel-Frumos, Bucurescii continuă și după mórtea luĭ Radu V cel-Mare (1507) a fi a doua, — décă nu, sub maĭ mulțĭ Dănescĭ și Drăculescĭ, — singura capitală a Țĕreĭ-Românescĭ.

Și sĕ nu uităm că suntem la 'nceputul seculuĭ XVI.

După Radu-cel-Mare, urméză Mihnea-cel-Rĕŭ, frate cu Radu-cel-Mare. Acest Domn, de cruntă memoriă, este unul din proprietariĭ ceĭ marĭ aĭ moșielor dimpregiurul Bucurescilor. El stăpânesce moșia *Mănescii,* numită astădĭ *Buftea,* moșiă pe care nepotul sĕŭ, Alexandru II, fiul luĭ Mircea-Vodă Ciobanul, o va da, prin hrisovul sĕŭ de la 15 Mai 1577, mănăstireĭ Sfta Troiță[4].

Mihnea-cel-Rĕŭ locuesce în Bucurescĭ, cel puțin în *1508,* de

---

1) V. cap. *Curtea Domnéscă.*

2) *Arhive:* Condica M-tireĭ Radu-Vodă, pag. 642.

3) *Academiă.*

4) Xenopolu: *Istoria Românilor,* vol. II. — Și hrisovul luĭ Alexandru II din colecția d-luĭ Gr. N. Manu.

óre ce un hrisov dat de el Tismaneĭ la 26 Iuniŭ 1508 este scris în Bucurescĭ[1], și tot în 1508, la 13 Septembre și la 10 Novembre, Mihnea-Vodă tot din Bucurescĭ scrie Sibienilor două scrisorĭ de prietiniă și de bună vecinětate[2].

Tot din Bucurescĭ, la 1509 Septembre 7, Bistrița are de la Mihnea-Vodă hrisov pentru proprietățile[3] séle, dăruite de Barbu, Preda, Danciu și Radu, boeriĭ Craiovescĭ.

Mihnea-Vodă móre și Vlad-Vodă, ḑis și *Vlăduț*, frate cu Radu V și cu Mihnea-cel-Rěŭ, fiŭ adică al luĭ Vlad V Călugărul[4], domnesce la Bucurescĭ de la 1511 pêně la 1512 și reușesce, din causa sfaturilor nenorocite ale boieruluĭ Bogdan, cumnatul séŭ[5], sě ridice în contră-ĭ pe boeriĭ Craiovescĭ: „Boeriĭ s'aŭ dus la Pașă de s'aŭ jăluit", ḑice Cronicarul.

Turciĭ dederă ajutor Craiovescilor carĭ veniră impreună cu Pașa la Bucurescĭ; se dete luptă la Văcărescĭ, din jos de Bucurescĭ. Vlăduț fu bătut, și i se tăiă capul de Pașă, *subt un pěr la Bucurescĭ*[6].

Négoe Bassarab

La 1512, Négoe-Vodă, fiul luĭ Bassarab-Vodă, adică, probabil, al luĭ Laiot Bassarab, se suiă pe tronul Țěreĭ-Româneseĭ cu ajutorul Craiovescilor. Fostul vătaf de vênătorĭ nu locuesce numaĭ la Târgoviște în ceĭ nouě anĭ de domniă.

La Marte 1513, Snagovul are un hrisov dat sieșĭ de Négoe-Vodă care se afla în Bucurescĭ[7], iér la 20 Septembre 1515, Mănăstirea Nucetul primesce de la Négoe hrisov pentru moșia Nucetul. Hrisovul este scris, — aměnuntul e caracteristic, — *în vechiul orașĭ al Bucurescilor*[8]. Sě nu uităm că, la 15 August 1506, Bucurescii

1) *Arhive:* Condica Tismaneĭ, I, pag. 588.

2) Bogdan: *Vlad-Țepeșĭ*, pag. 72.

3) *Arhive:* Condica Bistrițeĭ, I, pag. 4.

4) D. Xenopolu afirmă că Mihnea-cel-Rěŭ a fost frate cu Radul V cel-Mare. Documentele citite de noĭ în condicele: *Govoreĭ* (pag. 30, 39, 19 și 22), *Tismaneĭ* (II, pag. 167) de la *Arhive*, și a *Mănăstireĭ Dealuluĭ* (pag. 49), de la *Academiă*, ne spun că Vlăduț e fiul luĭ Vlad-Vodă și al soțieĭ séle, maĭ târḑiŭ călugărița Samonida; e frate cu Radu V și cu un Mircea, și cu uă jupânésa Caplea, a luĭ Staicu Postelnicul. Soția luĭ Vlăduț a fost Dómna Anca.

5) *Mag. Ist.*, I, pag. 110.

6) *Mag. Ist.*, I, pag. 147.

7) *Academiă:* Condica M-tireĭ Snagovul, pag. 5—8.

8) *Arhive:* Condica M-tireĭ Nucetul, pag. 14.

eraŭ în hrisóvele luĭ Radu-cel-Mare *minunatul scaun al Bucurescilor;* étă'l acum, la 20 Septembre 1515, *vechiul orașĭ al Bucurescilor,* în hrisóvele luĭ Négoe-Vodă.

Condica Mănăstireĭ Glavaciocul maĭ adauge âncă un calificativ orașuluĭ luĭ Bucur și'ĭ dice tot sub Négoe-Vodă într'un hrisov *catedrala minunată cetate a Bucureşcilor* [1], la 1516.

După acéstă dată, hrisóvele luĭ Négoe-Vodă pênĕ la 1521 și ale succesorilor sĕĭ devin din ce în maĭ numeróse. Bucurescii sunt capitala a doua și cea maĭ des locuită. Domniĭ nu se duc decât în plimbare, séŭ la vreme de primejdiă, la Târgoviște.

Bătăliele se daŭ de obiceĭ în vecinĕtățile Bucurescilor. La 1522, bătăliele de la Glubavĭ și de la Clejanĭ ale luĭ Radu VII de la Afumațĭ sunt date lângă Bucurescĭ [2]; alte treĭ din cele 20 de bătăliĭ ale acestuĭ domn vitéz dér nenorocos sunt date la Bucurescĭ [3].

Radu de la Afumațĭ

Timpurile sunt maĭ mult decât viforóse după mórtea luĭ Radu de la Afumațĭ. Scim că Vlad VIII domnesce „cu pace", dice Cronicarul [4], doĭ anĭ de-a rândul (1530—1532) șĭ-apoĭ, mergênd în plimbare *la Popescĭ, din jos de Bucurescĭ,* se 'nécă în DâmbovIță. Nu scim nimic de starea Bucurescilor în timpul domnielor luĭ Vintilă I (1532—1534), luĭ Radu VIII Paisie (1534—1534), luĭ Petru de la Argeșĭ (1534—1536) și iérășĭ a luĭ Radu VIII Paisie (1536—1546).

Cu 1546 ajungem la Domnia luĭ Mircea II Ciobanul (1546—1554), fiul luĭ Mihnea-cel-Rĕŭ.

E probabil că orașul suferise multe rele de la mórtea luĭ Négoe-Vodă și pênĕ la avenimentul luĭ Mircea Ciobanul. In ceĭ opt anĭ de domniă aĭ seĭ, Mircea, după bătăliele de la *Periș* și de la *Mănescĭ* [5], în contra boerilor pribegĭ, face óre-carĭ îmbunĕtățirĭ Bucurescilor și repară biserica de la Curtea Domnéscă [6]. De aci, tot ce s'a scris asupra Bucurescilor și domnieĭ luĭ Mircea Ciobanul.

1) *Academiă:* pag. 170—171.
2) *Mag. Istor.*, I, pag. 160.
3) Xenopolu: *Istor. Rom.*, II, pag. 486.
4) *Mag. Istor.*, I, pag. 167.
5) *Mag. Istor.*, I, pag. 17*i*.
6) Șincaĭ: *Cronica,* sub anul 1547.

Din porecla luĭ Mircea-Vodă și din numele fundatoruluĭ primuluĭ sat de lângă Cetate, adică din numele luĭ Bucur, — din *Ciobanul* și din *Bucur*, făuritu-s'a legenda *Ciobanuluĭ Bucur* care'și păscea oițele pe colinele de la Jicniță și de la biserica luĭ Bucur? Punem întrebarea, fără a da, firesce, nicĭ un rĕspuns.

Orĭ cum ar fi, Mircea-Vodă Ciobanul, proprietar, ca și tatăl sĕŭ Mihnea, al multor moșiĭ imprejurul Bucurescilor, pune hotarele orașuluĭ maĭ lămurit de cât fuseseră sub trecuțiĭ Domnĭ.

Intr'adevĕr, dintr'un document al Mitropolieĭ [1], dat de Mateĭ-Vodă Basarab la 6 Septembre 1636, Bucurescenilor carĭ locuiaŭ în spre Mănăstirea Radu-Vodă, vedem că Sava, fiul luĭ Negrea din Văcărescĭ, a mutat *hotarele puse de Mircea-Vodă* și le-a călcat ocinile, viile, livedile și moșiele.

Écă de ce Ciobanul Mircea a fost atât de bine ținut minte prin tradițiune orală de Bucurescenii secolelor următóre.

La 1554 Domnul e depus din ordinul Sultanuluĭ, care trămite un Sangiak la Bucurescĭ. Acesta vine insoțit de uă numerósă cétă de Turcĭ, carĭ jăfuesc Bucurescii și le daŭ foc [2]. E primul incendiŭ de care ne vorbesc documentele, și e primul în șirul nenumeratelor incendiĭ carĭ vor bântui orașul pênĕ în vremurile nóstre.

Mircea e dus la Constantinopole, impreună cu soția sa, deștépta și voinica Dómnă Kiajna. In locul luĭ e numit Domn Pĕtrașcu-Vodă, care domnesce patru anĭ, repară iérăși biserica de la Bucurescĭ și e îngropat la 24 Decembre 1557 la Bucurescĭ [3].

Sub domnia luĭ Pĕtrașcu-Vodă, Târgoviștea e adeseorĭ numită în documente *Cetate de scaun,* ca un fel de mângăiere pentru măririle de odinióră. Domniĭ ênsĕ staŭ maĭ mult în Bucurescĭ, iér când e ciumă, se ridică Domnia din oraș și plécă când la Gherghița, când la Cocorescĭ, când la Grind [4].

Pecetea luĭ Pĕtrașcu-Vodă [5].

Amĕnuntele ne lipsesc în privința întindereĭ orașuluĭ pênĕ la 1550. Nu avem relațiunea nicĭ unuĭ călător care, în douĕ-

---

1) *Arhive:* pachetul 170, act. 6.
2) Hurmuzake: *Documente,* II, pag. 173 și 175.
3) Șincaĭ: *Cronica,* sub anul 1557.
4) *Arhive:* Condica Mitropolieĭ, județul *Dâmbovița.*
5) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 17, act. 1 din 1555, Iuliŭ 5, dat din Pitescĭ, slavon.

treĭ condeĭe bine nimerite, sĕ ne pótă da uă ideiă esactă despre Bucurescii din prima jumĕtate a secoluluĭ XVI.

Dupe cele ce vom vedé maĭ la vale se póte induce că orașul îșĭ avea însemnătatea sa și'nainte de 1550, cu tóte nenorocirile ce suferise și de la străinĭ, adică de la Tătarĭ, și de la boierĭ când partisanĭ, când dușmanĭ aĭ Domnilor Țĕreĭ.

La 25 Septembre 1559[1], Mircea Ciobanul móre în Ardél și este adus și ingropat în biserica domnéscă din Bucurescĭ. Era la a doua domniă. Cu tótă oposițiunea boierilor, Dómna Kiajna pune pe tron pe fiul sĕŭ Petru Șchiopul[2]; maĭ târḑiŭ Dómna Kiajna, adică faimósa *Mircióia,* de care vorbesc scrisorile tuturor ambasadorilor creștinĭ din Constantinopole[3], va aduce pe tron pe al doilea fiŭ al sĕŭ, pe Alexandru II[4], după care va urma fiul acestuia, Mihnea II. Familia luĭ Mircea Ciobanul domnesce de la 1546 pênĕ la 1591, cu douĕ întreruptiunĭ, domnia luĭ Petrașcu-cel-Bun (1554—1558) și domnia luĭ Petru-Cercel (1583—1585).

De la 1560 și pênĕ la Mihaĭ-Vitézul, adică pênĕ la 1593, luptele imprejurul Bucurescilor nu maĭ sunt atât de dese și atât de cumplite. Drept acésta, orașul iea din noŭ un puternic avênt. Documentele diferitelor *Condicĭ* ale Arhivelor și Academieĭ, precum și cele publicate în diferite colecțiunĭ încep din noŭ, ca și intre 1500 și 1516, sĕ numéscă Bucurescii, *minunata cetate,* de *Dumneḑeŭ păzita cetate,* de *minunatul oraș,* de *scăunalul oraș al Bucurescilor*[5], — cum traduc pe românesce în secolul XVIII vechiele documente slavone dascăliĭ de limbă românéscă de la biserica Sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ din Bucurescĭ.

Sĕ dăm aci vro câte-va din amĕnuntele ce posedem și carĭ privesc istoria generală a Bucurescilor dintr'a doua jumĕtate a secoluluĭ XVI, remânênd ca, la capitolele privitóre la istoria *Curțeĭ Domnescĭ,* a *Bisericilor* și a *Mahalalelor*, sĕ le completăm cu alte amĕnunte.

Alexandru-Vodă, fiul luĭ Mircea Ciobanul și al DómneĭKiajna, clădesce *din jos de Bucurescĭ*[6] uă mănăstire cu hramul Sfta Troiță, pe care, maĭ târḑiŭ, și fiul sĕŭ Mihnea-Vodă, și fiul acestuia Radu-

1) Șincaĭ: *Cronica,* la anul 1559.

2) 1559—1567.

3) Documente în Hurmuzake și'n Charrière: *Négociations de la France dans le Levant,* passim.

4) Xenopolu: *Ist. Românilor,* II. Aniĭ 1567—1577.

5) *Arhive:* Diferite acte.

6) *Mag. Istor.,* I, pag. 212.

Vodă o vor face una din cele maĭ frumóse și, maĭ cu sémă, una din cele maĭ bogate bisericĭ ale Bucurescilor și chiar ale țĕrilor române.

La 1567, când se schimbară frațiĭ Petru și Alexandru pe tronurile din Bucurescĭ, adică atuncĭ când Petru Șchiopul, după uă domniă de opt anĭ, (1559—1567) trecu la Iașĭ, și Alexandru veni la Bucurescĭ, boieriĭ, dușmanĭ copiilor Kiajneĭ, în unire cu Ion-Vodă de la Moldova, puseră Domn la Bucurescĭ pe un Vintilă Vornicul, care era pribég la Moldova. Domnia luĭ Vintilă a durat 4 ḑile. Armata luĭ Alexandru-Vodă, comandată de boieriĭ: Dragomir Vornicul, Mitrea Comisul, Bratul Paharnicul și Ion Pârcălabul, a bătut armata luĭ Vintilă chiar la Bucurescĭ, și a perit Vintilă, adauge Cronicarul, după ce a stat în scaun 4 ḑile[1].

Mulțămită luĭ Dragomir Vornicul, care e fratele Dómneĭ Stanca a luĭ Mihaĭ-Vitézul, și mulțămită actelor luĭ de proprietate, Bucurescii ne apar la finea seculuĭ XVI întinḑêndu-se de la Curtea Domnéscă pênĕ în Calea Văcărescĭ de astăḑĭ, pênĕ la Biserica Zlătarilor, pênĕ la Biserica luĭ Colțea Clucerul, pênĕ pe la Sfințĭ și peste Dâmbovița, cu rare clădirĭ în Sfințiĭ Apostolĭ, în mahalaua Calicilor și pe lângă Mihaĭ-Vodă și Gorganĭ.

Dragomir Vornicul, căruia Mihnea-Vodă îĭ ḑice în hrisovul de la 12 Marte 1580 *„ântâiul sfetnic al Domnieĭ mele“*, are nouĕ prăvăliĭ la biserica Ghiormeĭ-Banul, maĭ târḑiŭ biserica Grecilor, și maĭ are și alte prăvăliĭ prin Bucurescĭ[2]. Din nenorocire, nu scim unde a fost locuința, adică curtea și *casa bolovănită* a acestuĭ mare boier care, și la Alexandru-Vodă, și la fiul sĕŭ, Mihnea-Vodă, se bucură de mare trecere și véḑă. Dragomir Vornicul a scăpat pe boieriĭ din Mărginenĭ, pe Udriste Vistierul și pe Drăghicĭ Vornicul ot Cornățenĭ, de la marea *scârbă* și *urgiă*, în care căḑuseră la Alexandru-Vodă.

Tot în *Ulița Mare*, care lega *Târgul-din-Năuntru* cu *Târgul-de-Sus*[3] are la 1588, în a doua domniă a luĭ Mihnea-Vodă prăvăliĭ *Jipa Portarul*, boier deștept care a servit pe Domn în țĕrĭ străine și căruia Mihnea îĭ face dar un loc domnesc, pe unde aḑĭ sunt Lipscani[4].

Astfel mergênd pênĕ la 1593, Bucurescii, judecând după *Curtea Domnéscă* și după *Biserici*, aŭ luat un avênt destul de mare,

---

1) *Mag. Istor.*, I., pag. 214.— V. și cap. *Istoria Militară a Bucurescilor* și *Viéța Bucurescénă.*

2) *Arhive:* Codicele Mitropoliĭ pentru județele Ilfov și Dâmbovița.

3) Veḑĭ cap. *Curtea Domnéscă* și cap. *Podul Mogoșóieĭ.*

4) *Arhive:* Cartónele *M-tireĭ Zlătarilor,* pach. 17 bis, act. 2.

de și Petru-Vodă Cercel (1583—1585) îĭ părăsesce, pentru a sta numaĭ la Târgoviște, unde zidesce frumosul palat, pe care la 16 Iuniŭ 1586, îl admiră fórte eruditul frances, Jacques Bongars, după cum vom vedé la istoria *Curțeĭ Domnescĭ*.

Mihnea II (1585—1591) se reîntórce la Bucurescĭ într'a doua domniă, înfrumusețéză biserica Sfteĭ Troițe, pe care Alexandru-Vodă, părintele sĕŭ, o zidise cu gând sĕ fiă Mitropoliă. Tot Mihnea II, *póte,* zidesce, tot lângă Sfta Troiță, adică lângă viitórea Mănăstire Radu-Vodă, sus pe colină, avênd Dâmbovița la pólele séle, un palat, reședință de véră, în jos de Bucurescĭ.

Pecetea luĭ Mihnea-Vodă [1].

Nu scim nimic despre istoria Bucurescilor în timpul nenorocitelor și efemerelor domniĭ ale luĭ Ștefan-Vodă Surdul (1591—1592) și Alexandru III Bogdan (1592—1593).

Indată ce Mihaĭ se urcă pe tron, lucrurile se schimbă. Șirul nenorocirilor începe. Bucurescіĭ cad pentru a nu se maĭ ridica bine pe picióre, de cât în timpul luĭ Matei-Bassarab.

Intr'adevĕr, la 13 Novembre 1593, Mihaĭ, cu oștile țĕreĭ și cu cele două miĭ de oștĭ ardelene, omóră în Bucurescĭ și într'alte orașe ale Munteniеĭ pe toțĭ Turciĭ carĭ, în contra tractatelor și obiceiuluĭ, se așeḑaseră în România. Tunurĭ, puscĭ, lupte și omorurĭ ferb și duduie în Bucurescĭ. Cu uă iuțélă, care reamintesce cursele strategice ale Generaluluĭ Bonaparte, în prima campaniă a Italieĭ, Mihaĭ se răpede la Giurgiŭ, îl bate și se reîntórce în *scaunul Domnieĭ,* adică la Bucurescĭ, căcĭ Walther numesce într'una Bucurescіĭ, *scaunul domnieĭ* [2].

Sĕ nu uităm că, în óstea luĭ Mihaĭ, în cetele ardelenescĭ, eraŭ fórte mulțĭ Ungurĭ carĭ, pentru Bucurescenĭ și pentru avutul lor, eraŭ tot una cu Turciĭ și cu Tătariĭ.

Indată sosesce la Bucurescĭ un Emir, „din măritele odrasle ale profetuluĭ Mahomed" [3].

Walther spune că acest Emir *commodas in urbe domos occupat;* iér tradițiunea bucurescénă ḑice că aceste *comode,* adică încăpătóre *case,* eraŭ casele vistieruluĭ Dan, situate pe locul coprins as-

---

1) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 19, act. 1, din 10 Iuliŭ 1586.
2) *Tes. de Monum. Ist., I.,* pag. 13, Walther: *Res gestae Michaelis.*
3) *Ibid.,* pag.13.

Mihaĭ-Vodă Vitézul 1).

1) Colecţ. Academieĭ Române.

tăḑĭ între Calea Călărașilor și stradele Mina, Stelea și Domnița[1]. Dintr'aceste case Emirul și Turciĭ sĕĭ exasperă populațiunea bucurescénă și pe Mihaĭ care, cu iuțéla fulgeruluĭ, se hotăresce sĕ-l prăpădéscă și pe acesta, cum prăpădise maĭ dinainte pe Turciĭ din Bucurescĭ și din Giurgiŭ.

Mihaĭ se afla atuncĭ într'uă casă, *in palatio prope novum sub urbe monasterium,* într'uă casă séŭ palat de lângă *mănăstirea cea nouă,* din jos de Bucurescĭ. Acéstă nouă mănăstire era Sf-ta Troiță a luĭ Alexandu II, zidită cu vro 20 de anĭ înainte și mult înoită cu vro douĭ anĭ înainte de 1593, de fiul luĭ Alexandru II, adică de Mihnea II, în a doua a sa domniă (1585—1591). Curteniĭ și oștile séle eraŭ ascunșĭ în valea de lângă mănăstire *(cum aulicis et aliis militibus in valle clam congregatis),* — posițiunĭ minunate, pe carĭ, peste doĭ anĭ Sinan-Pașa le va folosi, când va fortifica Bucurescіĭ și va lăsa de pomină, maĭ bine de 150 de anĭ, în memoria Bucurescenilor, *palanga luĭ Sinan-Pașa de lângă Radu-Vodă.*

Casă de apărare séŭ *Culă,* din districtul Gorj[2].

1) *Tes. de Monum. Ist.,* I., pag. 14.
2) Colecț. d-luĭ Gr. N. Manu.

De aci s'a răpeḍit Mihaĭ pe lângă gârlița *Bucuresciόra* spre casele *bolovănite* ale vistieruluĭ Dan, a pus tunurile într'ênsele, le-a dĕrîmat, a omorît pe Turcĭ și pe Emir, și a luat tóte traistele și tóte lăḍile încărcate cu aur și cu pietre scumpe, cu carĭ Emirul venia din Ungaria.

Incepe campania Dunăreĭ în 1594. Bucurescenii primesc pe fiecare ḍi, și de iérnă și de véră, veștĭ minunate despre strălucitele victoriĭ ale Domnuluĭ. Mihaĭ se maĭ avênta din când în când la Bucurescĭ, *sedem Palatinatus,* împreună cu prietiniĭ și cu curteniĭ sĕĭ.

Bucurescenii se bucură, dér și sufer cumplit, căcĭ, ca și la Craiova, Sêrbiĭ, Unguriĭ și Cazaciĭ din armatele luĭ Mihaĭ, îĭ jăfuiaŭ fără milă și fără cruțare. Bucurescenii, ca și Craiovenii, ca și Mihaĭ póte, se rugaŭ ferbinte tuturor sfinților sĕ țină iérna Dunărea inghiățată maĭ multă vreme, căcĭ numaĭ așa cetele de Unguriĭ, de Sêrbiĭ și de Cazaciĭ sburaŭ pe malul drept al Dunăreĭ după lupte, jaf și pléșcă[1].

Vine și 1595, an dureros și crunt în istoria Bucurescilor, dér plin de gloriă și nemuritor prin vitejiă în istoria militară a Românilor, — căcĭ e *anul Călugărenilor.*

Ca și Suceava, *în anul Rĕsboienilor,* la 1476, Bucurescii suferiră adânc, dér se cutremurară pênĕ în adâncurĭ de uă neîntrecută mândriă națională, căcĭ simțiaŭ eĭ înșișĭ și vedea lumea întrégă că, jertfindu-se eĭ, biruința și neperitórea cinste remâneaŭ țĕreĭ și neamuluĭ românesc. Mihaĭ scria Papeĭ Clement VII: *Trajecto Danubio, non solum finitimos terminos, sed etiam ipsam Turcici Imperii sedem, Constantinopolim, tentare non dubitabo,* — „după ce voiŭ trece Dunărea, nu numaĭ ținuturile vecine, ci chiar și reședința împĕrățieĭ turcescĭ nu mĕ voiŭ teme a o lovi[2].

Intr'adevĕr, âncă din Iuniŭ 1595, Mihaĭ îșĭ trămite familia și avuțiele la Sibiĭ. Orașul se deșértă: plécă toțĭ bĕtrâniĭ, femeile, copiiĭ, carĭ puteaŭ pleca. Remâne sărăcimea și opt miĭ de ostașĭ aĭ luĭ Mihaĭ.

Când Sinan-Pașa ajunse la Rusciuk și 'ncepu podul peste Dunăre, Mihaĭ părăsi Bucurescii. Era pe la sfârșitul luĭ Iuniŭ 1595. Uă lună de ḍile el împiedică pe Sinan de a trece Dunărea. Minunĭ de vitejiă făcură Româniĭ, pênĕ când un corp însemnat de Turcĭ trecu Dunărea pe la Calafat, pentru a lua pe Mihaĭ pe

1) *Tes. de Monum. Istor.*, I, Walther: *Res gestae Michaelis,* pag. 25.
2) Hasdeŭ: *Columna luĭ Traian,* 1874, pag. 131.

la spate. Atuncĭ Eroul se retrase la Călugărenĭ, câștigă aci victoria cea fără sémĕn a Românilor din secolul XVI și, retrăgându-se, poposi în ḑiua de Sfta Maria pe délurile Văcărescilor, spre sud de Bucurescĭ. Orașul era aprópe pustiŭ.

Unul din portretele luĭ Sinan-Pașa [1].

Mihaĭ stete treĭ ḑile la Văcărescĭ [2]. Unguriĭ din armata luĭ Mihaĭ intrară în orașĭ și, sub pretext că tot o sĕ'l jăfuiéscă Turciĭ carĭ veniaŭ pe urmă-le, îl prădară eĭ în mod cumplit [3]. Mihaĭ suspinând tăcu și plecă înainte spre Târgoviște și spre munțĭ,

1) Colecț. Academieĭ Române.
2) *Tes. de Mon. Istor.*, I, pag. 30.
3) Șincaĭ: *Cronica,* anul 1595. — Cf. Walther în *Tesaur,* I, pag. 30.

pentru a aștepta pe faimosul și îngâlatul de Sigismund Bátory, pe care ironia sórteĭ și uă nemilósă fatalitate voiseră sĕ i-l dea de aliat.

Sinan înaintéză cu armatele séle la Bucurescĭ; intră în capitala Domnieĭ, șĭ-așéḑă aci cuartierul general și 'ncepe fortificarea orașuluĭ.

Nicolae Costin ḑice:

„A înconjurat Sinan-Pașa Bucurescii cu *șanțurĭ* și *pârcane,* iér „uă biserică, zidită de Alexandru-Vodă, a întărit-o Sinan cu *șanțurĭ* „și cu *băștĭ*" [1].

Un martur ocular care se afla în armata luĭ Sinan-Pașa și care, la 10 Octobre 1598, cade prins în mânele luĭ Sigismund și scapă prin intervențiunea luĭ Mihai [2], călugărul Nikifor, ne spune următórele despre fortificațiunile Bucurescilor de Turcii luĭ Sinan-Pașa. Resumăm:

Maĭ ântâĭŭ, un șanț, lat de treĭ sagene (Klafter) și adânc tot de atât, înconjură orașul; din colo de șanț, în orașĭ, câte două rândurĭ de copacĭ marĭ și între eĭ pământ. S'aŭ construit, distante unele de altele la uă săgétă, nouĕ bastióne cu piloțĭ și pământ; pe fie-care bastion se póte pune 15 tunurĭ. Maĭ curând de cât orĭ-ce altă lucrare, Sinan, îndată ce sosesce, se apucă sĕ întărescă mănăstirea de lângă orașĭ; face acolo palisade și lucrărĭ de pământ; ridică 5 séŭ 7 bastióne. Peste 8 ḑile, întărirea mănăstireĭ este gata. In *castel,* probabil în *Cetatea Curțeĭ Domnescĭ,* călugărul Nikifor spune că pot intra 10,000 de ómenĭ. Sinan hotăresce a lăsa la Bucurescĭ uă sută de tunurĭ.

In fine, Nikifor maĭ adauge un amĕnunt ce noĭ nu pricepem. El ḑice: *„Cimitirul* a fost coprins în fortificațiunĭ printr'uă palisadă și lucrărĭ de pământ" [3].

Décă prin *cimitir* Nikifor înțelege biserica Sfîntuluĭ Nicolae a Vorniceseĭ Caplea, reparată de Mihaĭ și numită acum biserica luĭ Mihaĭ-Vodă, — biserica pe care Sinan o întărise ca și pe aceia a luĭ Alexandru-Vodă, ne spune Nicolae Costin [4], — atuncĭ lucrul se pricepe; altmintrelĭ, noĭ nu scim care e *cimitirul* fortificat de Sinan cu palisadă și lucrărĭ de pământ.

Supraveghĭător al fortificațiunilor bucurescene și cârmuitor al

1) Kogălnicénu: *Cronicele Românieĭ,* I, apendics X, de Nicolae Costin, pag. 481 și 485.
2) Hurmuzake: *Documente,* I, 3, pag. 483.
3) Hurmuzake: *Doc.* I, 3, pag. 363.—V. și cap. *Istor. milit. a Bucur.*
4) Kogălnicénu: *Cronicele Rom.,* I, pag. 481 și 485.

orașuluĭ, Sinan orânduiesce pe Mehemet-Bey, fostul beylerbey al Anatolieĭ, adică pe Mihnea II, fiul luĭ Alxandru Vodă[1], cel care cu vro cincĭ anĭ înainte prenoise și înfrumusețase mănăstirea Sfta Troiță, acum transformată în cetățuiă cu bastióne de Sinan-Pașa.

Sĕ adăugim, pentru a completa tabelul Bucurescilor, în Septembre și Octobre 1595, și un numĕr respectabil de cămile[2], cam 150, carĭ colindaŭ ulițele Bucurescilor pe când se lucra la fortificațiunĭ și din carĭ uă sută căḑură maĭ târḑiŭ în mânile soldaților luĭ Mihaĭ[3].

Luptele creștinilor cu Sinan la Târgoviște[4].

Lucrările de întărire ale Bucurescilor făcură sgomot în tótă creștinătatea. Poloniĭ caută sĕ afle din ce constă aceste lucrărĭ[5], iér Maximilian, Archiducele Austrieĭ, vorbesce despre dênsele luĭ Ión-George, electorul de Brandenburg[6]. Senatul Veneţieĭ le cunoasce prin rapoartele luĭ Leonardo Donato către Doge[7].

1) N. Iorga: *Contribuțiunĭ la istoria Munteniei*, pag. 105.
2) Hurmuzake: *Doc.*, III, 2, pag. 151 și VIII, pag. 194.
3) *Tes. de Mon. Istor.*, I, Walther, pag. 32.
4) *Colecț. Academieĭ Române.*
5) Hurmuzake: *Doc.*, III, p. 2, pag. 131.
6) N. Iorga: *Acte și fragmente*, pag. 149.
7) Hurmuzake: *Doc.*, III, pag. 492.

Tóte aceste întăriri, ca și cele ce făcu la Târgoviște, nu folosiră întru nimic luĭ Sinan-Pașa. In Octobre 1595, el este silit, după coprinderea Târgoviștei, sĕ fugă dinaintea armatelor biruitóre ale creștinilor. Sinan arde tóte lucrările făcute de el însușĭ la Bucurescĭ; dĕrîmă, *din cuiburĭ pĕnĕ în temeliă,* mănăstirea Sfteĭ Troițe, face tot rĕul ce putea face și se retrage cu grabă la Giurgiŭ.

Mihaĭ și Sigismund trec pe lângă Bucurescĭ. Faimosul strateg italian, Piccolomini, voia sĕ repare lucrările luĭ Sinan-Pașa și sĕ facă din Bucurescĭ uă cetate întărită [1]; alțiĭ ênsă și, probabil, Mihaĭ, grăbit de a maĭ bate âncă uă dată pe Sinan, nu se 'nvoiră cu părerea luĭ Piccolomini [2]. Armata creștină lasă Bucurescii de uă parte [3] și plécă în fugă spre Giurgiŭ unde, la trecerea Dunăreĭ, Sinan maĭ perdu, prin vitejiele extraordinare ale luĭ Mihaĭ, âncă 18000 de ómenĭ [4]. Drumul de la Târgoviște la Bucurescĭ și de la Bucurescĭ la Giurgiŭ era plin de cadavre.

La 'ntórcerea de la Giurgiŭ, Mihaĭ, Sigismund, toțĭ căpitaniĭ italianĭ, silesianĭ și ungurĭ, se opresc la Bucurescĭ. Nu maĭ eraŭ Turcĭ, dér nu maĭ era nicĭ puĭ de Bucurescén. Orașul trebue sĕ se fi presintat într'uă stare atât de nenorocită, încât oștile aliate îl părăsiră dupe treĭ ḑile de conăcire și se duseră la Gherghița, orașĭ domnesc âncă din secolul XV. Pustiă, arsă, nenorocită și Gherghița [5]. Sigismund plecă la 21 Novembre în Transilvania, pentru a buciuma în tótă creștinĕtatea victoria luĭ și numaĭ a luĭ asupra Turcilor și înfiorătoruluĭ Sinan-Pașa, iér Mihaĭ rĕmase cu armatele séle, în județul Dâmboviței, cu ochiĭ țintă la Dunăre, maĭ liniscit ênsĕ, pentru că 'ncepea iérna și incursiunile Turcilor nu eraŭ probabile pe vifore și zăpadă.

Bucurescii nu maĭ eraŭ locuibilĭ. Mihaĭ petrecu iérna și primăvéra luĭ 1596 la Târgoviște. Ruine, fómete, uă grózā care făcea pe ómenĭ sĕ nu voiéscă a eși din scorburele munților, — și pe de-asupra acestor nenorocirĭ, care eraŭ cu vêrf și 'ndesate, Unguriĭ, Sêrbiĭ și Cazaciĭ din oștirea luĭ Mihaĭ. Acestora le trebuia jaf și pléșcă. Mihaĭ le dede drumul peste Dunăre; acum bătură și jăfuiră pentru a doua óră *Pelvinul,* adică Plevna cea gloriósă din faptele militare ale Românilor, Rușilor și Turcilor.

---

1) Hurmuzake: *Doc.,* III, 2, pag. 151.
2) Ibid.: *Doc.,* IV, 2, pag. 68.
3) Walther, în *Tesaur.,* I, pag. 34.
4) *Ibid.,* pag. 35.
5) *Ibid.,* pag. 36—37.

Tóte aceste suferințe nu eraŭ destule.

D'abia se liniscîră ómeniĭ, și'n aniĭ 1596 și 1597 vin Tătariĭ. Prădară Brăila, Buzĕul și Bucurescii. Pentru a ne da sémă de rĕutățile ce făcură, e destul sĕ spunem că luară cu dênșiĭ 30,000 de robĭ din Țéra-Românéscă [1]. Mulțĭ fură desrobițĭ de Mihaĭ, dér după primul lor numĕr se vede ce trebue sĕ fi rĕmas după plecarea Tătarilor.

In Bucurescĭ, trebue sĕ fi fost ceva de spaimă. Case, biserici, mănăstirĭ sunt atât de dĕrîmate și făcute una cu pămêntul, în cât nimenĭ nu maĭ speră că orașul se va maĭ putea ridica.

Călugăriĭ de la Sfta Troiță nu maĭ aŭ unde sĕ șédă; printr'un hrisov al luĭ Mihaĭ eĭ se orânduiesc a trece împreună cu tóte moșiele lor la mănăstirea Mihaĭ-Vodă, credênd și Domnul, și călugăriĭ că Sfta Troiță nu se va maĭ rezidi, de vreme ce fusese pângărită de Turcĭ și de Mehemet-Bey, adică de Mihnea II. Tocmaĭ la 1614, Radu-Vodă, fiul luĭ Mihnea Turcitul, va rezidi biserica și va readuce pe călugăriĭ de la Mihaĭ-Vodă la actualul Radu-Vodă [2].

Ast-fel se sfârșește în jale și'n ruine secolul XVI pentru cetatea Bucurescilor, dér totușĭ, din propria sa cenușă, orașul luĭ Bucur va reînvia cu maĭ vênjóse puterĭ în secolul următor.

Pecetea Bucurescilor.

Pecetea luĭ Pĕtrașcu-Vodă.

Pecetea luĭ Mihnea-Vodă [3].

1) Walther, în *Tesaur.*, I, pag. 42.

2) *Arhive:* Cartónele M-tireĭ Radu-Vodă, pach. 45, act. 1.

3) Prima pecete este a Bucurescilor din anul 1578, Ianuariŭ 9, reconstituită după un act al Mănăstireĭ Cotrocenilor *(Arhive, pach. 5, act 1)*. — A doua la stânga e pecetea luĭ Pĕtrașcu-Vodă; a treia, la dreapta, e pecetea luĭ Mihnea-Vodă, — amêndoue sunt reproduse în corpul acestuĭ capitol.

III

BUCURESCII

DE LA 1600 ȘI PÊNĚ LA 1700

1600—1700

I

Mihaĭ móre, omorît mișelesce în câmpia Turdeĭ. Bucurescciĭ îl plâng și se plâng pe eĭ înșișĭ, căcĭ, în nicĭ una din epocele cunoscute de istoriă, stare maĭ de plâns în orașul luĭ Bucur nu fu ca acésta, în care Bucurescciĭ se chinuesc de la 1600 și pênĕ aprópe de suirea pe tron a luĭ Mateĭ-Vodă Basarab. E ceva de spaimă cât suferiseră sub Mihaĭ și cât suferiră dupĕ Mihaĭ!

Derîmat, ars, prăpădit de Unguriĭ, Sêrbiĭ și Cazaciĭ luĭ Mihaĭ, de Turciĭ luĭ Sinan-Pașa, de Tătariĭ Chanuluĭ de la Crim, orașul, la 1601, e coprins de Moldoveniĭ luĭ Simeon-Vodă Movilă și de Poloniĭ luĭ Ion Potoczki de Potok, comandantul armatelor ajutătóre, trimis de Ieremia-Vodă Movilă și de Zamoysky, cancelarul Poloniei, ca sĕ pună pe Simeon pe tronul de la Bucurescĭ.

Cronicarul, ecoŭ fidel al tradițiunilor povestite de bĕtrâniĭ celeĭ de-a doua jumĕtățĭ a seculuĭ XVII, esclamă cu nemincinósă durere:

„O săracă de țéră! ce aŭ pățit atunce cu Leșiĭ și cu Moldove-„niĭ! că aŭ prădat și aŭ jăhuit tótă țéra și mănăstirile, și boieriĭ, „și săraciĭ, pênĕ ce aŭ luat tot ce aŭ găsit la dênșiĭ“ [1].

---

[1] *Mag. Istor.*, IV, pag. 301—302. — Podóba din capul acestuĭ capitol este din *Molitvenicul Slavon* din 1635, tipărit la Câmpulung. V. *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș, pag. 103.

Cât a stat Simeon și Potoczki la Bucurescĭ[1] nu putem sci. Ceia-ce documentele afirmă, cu uă durerósă unanimitate, sunt jafurile ce făcură și de pomina cărora vorbesce și Miron Costin[2].

La Ianuariŭ 1602, Radu-Vodă Șerban fusese prin Bucurescĭ și apoĭ din noŭ se retrăsese[3]. Mișcările Domnuluĭ, pus de boierĭ și de țéră, precum și mișcările luĭ Simeon-Vodă Movilă împrejurul Bucurescilor și în orașĭ, nu reies bine din documentele ce cunóscem pênĕ acum. Scim ênsĕ că Turciĭ, carĭ, bine înțeles, reluaseră în stăpânire Giurgiul, fac, de la 1600 și pênĕ la 1602, dese incursiunĭ pênĕ la Bucurescĭ.

Năvălirile Turcilor giurgiuvenĭ alcătuiaŭ ultima fericire, pe care Bucurescii o maĭ puteaŭ avé.

Un vaiet și un gemĕt continuŭ pênĕ la 1604. Intr'acest an, pare-se, posițiunea strategică a Bucurescilor cresce atât de mult în ochiĭ vitézuluĭ succesor al luĭ Mihaĭ-Vitézul, adică în ochiĭ luĭ Radu-Vodă Șerban, încât Comisariĭ imperialĭ din Transilvania anunță la Viena că Radu Șerban întăresce Bucurescii, înconjurându-ĭ cu un zid pe acolo, pe unde fuseseră fortificațiunile luĭ Sinan-Pașa. La acéstă lucrare, spun Comisariĭ, lucréză în fiă-care ḑi 6000 de ómenĭ[4].

Nimic despre aceste lucrărĭ de întărire, la carĭ lucraŭ ḑilnic 6000 de ómenĭ, nu a rĕmas prin cronicele, prin documentele și în tradițiunea orală a orașuluĭ.

Ceia-ce ne spun hrisóvele mănăstirilor pe la 1605, este lipsa cumplită care bântuie și chinuie țéra întrégă și'n deosebĭ Bucurescii. N'aveaŭ țĕraniĭ ce sĕ maĭ facă, și, de bună-voia lor, mergeaŭ de se vindeaŭ *românĭ* la boerĭ împreună cu ocinele și moșiele lor[5].

La 1609, Bucurescii, carĭ, ca și poporul românesc, aŭ nouĕ suflete, încep sĕ se întindă spre Rĕsărit. Iĭ cunóscem limitele din secolul XVI. Acum, spre Rĕsărit, de la Biserica-de-lemn a luĭ Colțea Clucerul[6], eĭ cresc cu *mahalaua Săpunarilor* și cu *mahalaua Scaunelor de carne,* așeḑate amêndouĕ pe marginele gârlițeĭ *Bucureșcióra*[7]; tot pe acolo se află acum *Drumul Târgovișteĭ* pe care,

---

1) Hurmuzake: *Doc.*, supl. II, vol. II, pag. 35.

2) Kogălnicénu: *Cronic. Românieĭ,* I, pag. 257—258.

3) Hurmuzake: *Doc.*, IV, 2, pag. 48—49.

4) Șincaĭ: *Cronica,* anul 1604.

5) *Arhive:* Condica No. 3 a Episcopieĭ Buzĕuluĭ, pag. 517. Satul Brăgărescii se vinde luĭ Nica ce a fost mare Vistier.

6) Din neamul boerilor Doicescĭ.

7) Veḑĭ cap. *Dâmbovița bucurescénă.*

la 1681, Șerban-Vodă Cantacuzin îl va numi *vechiul drum al Târgoviștei,* vorbind de locurile de lângă *Vălcéua* ce se chiamă *Bucuresciora,* locurĭ ce fuseseră în secolul XVI, la sfârșit, ale bĕtrânuluĭ *Cernica Vornicul* și ale Kiajneĭ, soția luĭ[1].

Altă nenorocire: Radu-Vodă Șerban fuge în 1611 în Moldova, și oștile unguresci și ardelene cobóră cu Bator Gabor în Téra-Românéscă. Treĭ lunĭ întregĭ ele jăfuiesc téra, orașele și mănăstirile fără milă și fără crutare[2].

Pênĕ la Mateĭ-Vodă, dice Cronicarul[3], *puține zidurĭ* aŭ făcut Domniĭ de maĭ'nainte.

Intr'adevĕr, în prima sa domniă[4], Radu-Vodă Mihnea și dupe el Alexandru-Vodă Iliași și cu Gavril-Vodă Movilă, nu făcură nimic. Pênĕ și *Curtea Domnéscă* remase în ruină pênĕ la Mateĭ-Vodă Bassarab[5].

Intr'a doua a sa domniă[6], Radu-Vodă Mihnea zidesce mănăstirea Radu-Vodă pe ruinele bisericeĭ buniculuĭ sĕŭ, Alexandru-Vodă Mircea, și maĭ aduce órecarĭ îmbunĕtățirĭ Bucurescilor, décă ar fi sĕ judecăm dupĕ morile ce face pe Dâmbovița, tot pentru acéstă mănăstire[7].

Dupĕ mórtea luĭ Radu-Vodă Mihnea, urméză la tron fiul sĕŭ, Alexandru Coconul[8]. Acesta a rĕmas mic cu mumă-sa. „Lăsase „Radu-Vodă boierĭ înțelepțĭ de căutaŭ trebile țĕreĭ[9]". Și'ĭ maĭ lăsase și *un milion de galbenĭ* Radu-Vodă Mihnea fiuluĭ sĕŭ Alexandru Coconul[10], care sfârșesce podóbele mănăstireĭ tatăluĭ sĕŭ.

Subt acesta se'ntêmplă bătălia de lângă *Mănesciĭ Buftiĭ* între călărașiĭ de la Gherghița, Ploescĭ și Rușiĭ-de-Vede și între Domniă. Biruiesc boieriĭ Domnieĭ și omóră mulțĭ din revoltațĭ[11].

Aniĭ 1631 și 1632 sunt pentru Bucurescĭ iérășĭ nesce anĭ de bătăliĭ. Antăiŭ avem de înregistrat lupta luĭ Leon-Vodă în contra boierilor, luptă pe care Domnul voia s'o dea la Prisicenĭ, și

---

1) *Arhive:* Condica No. 5, a Mitropolieĭ, pag. 110 și urm.
2) *Mag. Istor.,* IV, pag. 304.
3) *Mag. Istor.,* I, pag. 293.
4) 1611—1615.
5) V. cap. *Curtea Domnéscă.*
6) 1620—1623.
7) V. cap. *Mănăstirea Radu-Vodă.*
8) 1623—1627.
9) *Mag. Ist.,* I., pag. 282.
10) Șincaĭ: *Cronica,* sub anno 1623.
11) *Mag. Ist.,* I., pag. 282.

care nu se făcu de cât la Bucurescĭ, din jos de *Mănăstirea luĭ Pană* (Sfta Ecaterina de adĭ) și pe délurile pe carĭ, peste 22 de anĭ, avea sĕ fiă clădită Mitropolia de Constantin-Vodă Șerban [1].

Sfeșnicul de la Radu-Vodă.

Acolo, a prins Leon-Vodă, aprópe lângă casele luĭ, pe Preda Vornicul Brâncovénul, nepotul luĭ Mateĭ Aga din Brâncovenĭ, și pe Radu Logofĕtul din Désa; nu ĭ-a omorît, dice Cronicarul, dér le-a luat banĭ mulțĭ. Și de la Preda Brâncovénu avea de unde sĕ iea, căcĭ era, acum, cel maĭ bogat dintre toțĭ boieriĭ Bucurescilor [2].

Abia se sfârșesce cu lupta de la Mănăstirea luĭ Pană, și Leon Vodă e mazilit. In locu-ĭ, Abaza-Pașa de la Nicopole, numesce pe Mateĭ Aga din Brâncovenĭ. Boieriĭ luĭ Leon-Vodă ceruseră Domn pe Radu-Vodă, feciorul luĭ Alexandru-Vodă, care se coboria de la

1) *Mag. Ist.*, I, pag. 287. — Lupta s'a dat Marțĭ, luna August 1631 (Crucea de la biserica Slobozia).
2) Vedĭ cap. *Casele și Vieța Boerilor bucurescenĭ.*

Moldova. Mateĭ 'l aștepta la Bucurescĭ. Radu, cu armata sa, compusă din Moldovenĭ, Turcĭ și Tătarĭ, tabără la *Obilescĭ,* lăngă *Colintina.* Mateĭ iese cu oștile muntene afară din orașĭ, între *Dudescĭ* și m-rea *Mărcuțeĭ* [1]. Mateĭ desvoltă aci cunoscințele strategice ce câștigase în Transilvania, în luptele în contra Imperialilor, în resboiul de 30 de anĭ [2]. Se luptă voinicesce, dér fără resultat, în ḍiua ântâĭa. „Bucurescenіĭ cu copiiĭ se suiaŭ pe gardurĭ, de se uitaŭ cum se bate rĕsboiul" [3].

Preda Vornicul Brâncovénu [4].

In ḍiua a doua, Mateĭ birui și fugiră la Moldova, pentru multă vreme, Hrizea Vornicul, Mihul Spătarul, Catargiul, Dumitru Vistierul Dudescul, iér Necula Vistierul și Pană Logofĕtul din Grecĭ periră în lupta de lângă Bucurescĭ.

Incep câțĭ-va anĭ de pace. Ca de obiceĭ, Bucurescіĭ cresc cât aĭ clipi din ochiĭ păceĭ și aĭ linisceĭ. Mateĭ locuesce maĭ mult la

1) *Mag. Ist.,* I., pag. 288.

2) Isvórele citate într'un studiŭ al nostru: *Românіĭ în resboiul de 30 de anĭ.*

3) *Mag. Istor.,* I., pag. 288.

4) Colecția D-luĭ N. Crețulescu. Desemne și acuarele găsite într'uă vechĭă casă a boierilor Leordenĭ; sunt din secolul XVII, făcute de un zugrav, póte pentru biserica de la Leordenĭ.

Bucurescĭ în primiĭ anĭ aĭ Domnieĭ, pentru a nu supăra pe Turcĭ.

La 1636, Septembre 1, Joĭ, în ḑiua sfîntuluĭ Simeon Stălpnicul, *„ce ieste an nou"*, Mateĭ singur încalecă și merge cu boieriĭ, cu orășaniĭ și cu preoțiĭ de la sfta Troiță (Radu-Vodă) de hotăresce viile, ocinele, livezile și moșiile orășanilor din Bucurescĭ, călcate de Sava, fiul luĭ Negré din Văcărescĭ. Aceste descinderĭ locale, ce făceaŭ Domniĭ ca sĕ védă cu ochiĭ în partea cuĭ se află adevĕrul, se sĕvîrșiaŭ cu mare solemnitate și remâneaŭ de pomină în memoria mahalagiilor [1].

Bucurescenii iubiaŭ fórte mult pe Mateĭ-Vodă. Când se reintorsese la 1634, din primejdiósa-ĭ călĕtoriă de la Constantinopole, Bucurescenii se veseliră ca nesce copiĭ de bucuriă că li s'a întors iérăși bunul și milostivul Mateĭ-Vodă [2].

La 1637, ambasadoriĭ și miniștriĭ puterilor creștine din Constantinopole sciŭ că *Bocorest è la Metropoli di Valachia* [3], iér, peste treĭ anĭ, la 1640, episcopul catolic Baksici ne spune că Bucuresciĭ sunt orașul cel mai mare al Țĕreĭ-Românescĭ; aŭ, ḑice el, *12000* de case, *„che faranno più di cento mille anime"*, adică o sută de miĭ de suflete. Sunt intr'ênșiĭ uă sută de bisericĭ și mănăstirĭ, dér nu 's reședință de episcop ortodox [4].

Sunt esagerate datele Episcopuluĭ Pietro Bogdan Baksici, dér ceia ce remâne adevĕrat este starea infloritóre a Bucurescilor intr'acești opt anĭ de domniă cu pace aĭ luĭ Mateĭ-Vodă. Domnul reparase Curtea Domnéscă [5], și puterea luĭ armata opria pe Turcĭ de a maĭ face incursiunĭ de la Giurgiŭ pênĕ la Bucurescĭ, cum lĭ-era obiceiul la 'nceputul seculuĭ.

Tocmaĭ, într'acest an, la 1640, se 'ncercaseră sĕ dea jos de pe tron pe Mateĭ-Vodă; uă armată de Turcĭ venise pênĕ la Bucurescĭ și tăbărîse pe délurile dintre Văcărescĭ și Cotrocenĭ [6]. Mateĭ cu oștile séle din Bucurescĭ îĭ sili sĕ se retragă, fără ca eĭ sĕ fi putut face vre-un rĕŭ orașuluĭ.

Și lucrurile merg cu pace pênĕ la mórtea luĭ Mateĭ, 1654.

---

1) *Arhive:* Cartónele Mitropolieĭ, pach. 170, doc. 6. — Cf. cu cartónele Radu-Vodă, pach. 1, act. 44.

2) Șincaĭ: *Cronica,* sub anno.

3) Hurmuzake: *Doc., IV.,* 2, pag 48—49.

4) Al meŭ studiŭ: *România în secolul XVII,* pag. 15.

5) V. cap. *Curtea Domnéscă.*

6) Șincaĭ: *Cronica,* sub anno.

Revolta Seimenilor face maĭ mult rĕŭ Târgoviștei, dér nicĭ Bucurescií nu scapă neatinșĭ.

Aleș Domn în Târgoviște, Constandin-Vodă Șerban vine la Bucurescĭ. „Acolo, s'a gătit cu mare pompă, de aŭ eșit înaintea

Mateĭ-Vodă și Elena Dómna din *Liturghierul* slavonesc, tipărit la 1646 în Mânăstirea Délul, de Arhimandritul Ión[1]).

1) Bianu și Hodoș: *Bibliografia românéscă vechiă* (Bucurescĭ, 1899), pag. 152—153.

„Turculuĭ, carele iĭ aducea Domnia, și cu cinste l'aŭ petrecut pênĕ
„în casele cele domnescĭ. I'aŭ dat haraciul că iĭ erea vremea, și
„aŭ trămis plocóne de Domniă... Și Constantin a rĕmas în sca-
„un, și se bucura în avuția cea multă ce rĕmăsese de la Mateĭ-
„Vodă" [1].

Intre 1654 și 1655 face Constandin-Vodă Șerban Mitropolia de astădĭ a Bucurescilor [2], „mănăstire mare, care este în vîrful
„uneĭ movile din Bucurescĭ, ispravnic fiind Radul Logofĕtul Du-
„descul și George Șufariul din Târgoviște" [3].

Acum visitéză Bucurescii Patriarhul Antiohieĭ, Macarius, și diaconul sĕŭ, Paul din Aleppo.

Paul din Aleppo dice: Bucurescii sunt fórte marĭ; acum câțĭ-va anĭ eĭ conțineaŭ maĭ mult de 6000 de case; aŭ 40 de bisericĭ și mănăstirĭ, iér *faimósa* gârlă Dâmbovița trece prin midlocul lor [4]. Ar fi putut sĕ crescă Bucurescii în cât sĕ ajungă la numĕrul caselor numĕrate de Baksici, décă revolta Dorobanților și a Seimenilor nu ĭ-ar fi nenorocit. Nebunĭ de ură în contra boierilor, eĭ se revoltă la Bucurescĭ, cum în timpul luĭ Mateĭ-Vodă se revoltaseră la Târgoviște. Aprind case, fură, jăfuesc, omóră pe boĭeriĭ pe care-ĭ prind. Pier la Bucurescĭ boierĭ de mâna ântâia, ca Ghiorma Banul, Drăghicĭ din Grecĭ, Gheorghe Vistierul din Popescĭ, Cârstea fiul bĕtrânuluĭ Socol, marele clucer, pe care 'l omorîseră la Târgoviște în timpul luĭ Mateĭ-Vodă, și în fine omóră, lângă gardul caselor tatăluĭ sĕŭ, pe Papa Postelnicul Brâncovénul, fiul luĭ Preda Vornicul [5].

Pentru a eternisa memoria acesteĭ crunte loviturĭ, bĕtrânul Preda Vornicul Brâncovénu, înalță *cruce de lemn* pe locul unde fusese omorît fiul sĕŭ Papa, tatăl viitoruluĭ Domn Constantin-Vodă Brâncovénu.

Acéstă cruce, Constantin Beizadea, fiul luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu, cu vr'o câte-va lunĭ înainte de a fi mazilit tatăl sĕŭ și de a pleca cu toțiĭ la Constantinopole, o face de piétră și pune pe dênsa următórea inscripțiune:

„Acéstă Cruce este ridicată în slava Domnuluĭ Christos de
„Constantin Brâncovénu, feciorul luminatuluĭ Domn, Io Con-

---

1) Istoria Bălăcenéscă, în Șincaĭ: *Cronica*, anul 1654.
2) V. cap. *Mitropolia Bucurescilor*.
3) *Mag. Ist.*, I, pag. 336.
4) *Travals of Macarius,* loc citat maĭ la vale.
5) *Istoria Bălăcenéscă,* în Șincaĭ: *Cronica,* anul 1655.

„stantin Bassarab Voevod, în locul alteĭ crucĭ, ce era de lemn, „care era ridicată de Preda biv vel Vornic Brâncovénul, în po-„menirea fiuluĭ sĕŭ Papa Pos-„telnicul, părintele maĭ sus po-„menituluĭ Domn, că într'aces-„tașĭ loc aŭ perit în ḑilele luĭ „Constantin Vodă Șerban, ce „aŭ stătut Domn în urma luĭ „Mateĭ-Vodă, când s'aŭ rădicat „Dorobaniĭ asupra Domnuluĭ „și a boierilor țĕreĭ la leat 7163, „și stricându-se crucea de lemn, „s'a rădicat acésta de piatră, la „Iuliu 20, leat 7221“ [1].

Papa Postelnicul, tatăl luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu [3].

Acésta-ĭ *crucea brâncovenéscă*, pe care o vĕd și astăḑĭ Bucurescenii în vale, în fața Mitropolieĭ și care nĭ-aduce aminte nouĕ *Crucea luĭ Alexandru-Vodă*, din Calea Mehedinților, pe la hotarul Lupescilor, pomenită în condica No. 2 a Mitropolieĭ bucurescene; pe urmă *Crucea Dómneĭ Mircióia*, pomenită în Ocolnica Mitropolieĭ, despre care am vorbit [2], și *Crucea luĭ Leon-Vodă*, din curtea bisericeĭ Slobozia, ridicată ântâiŭ de el și apoĭ prenoită de fiul sĕŭ Radu-Vodă Leon, cum spune următórea inscripțiune:

„In numele Tatăluĭ, și al Fiuluĭ, și al Sfntuluĭ Duh, amin. Adecă „eŭ, robul luĭ Dumneḑeŭ, Iw Leon-Vodă, feciorul luĭ Ștefan-Voevod, „ridicat-am acéstă cinstită Cruce în numele Sfntuluĭ Gheorghe, „pentru ca sĕ se pomenéscă de rĕsboiul ce am avut într'acest „loc cu pribegiĭ, când aŭ venit de peste munte asupra Domnieĭ „mele în anul 7139, în luna August, Marțĭ. Milostivul Dumneḑeŭ,

1) *Revista Română*, 1861, studiul luĭ Dimitrie Berindeĭ: *Bucurescĭĭ*, pag. 344.
2) V. cap. *Bucurescĭĭ pênĕ la 1500*.
3) Colecț. d-luĭ Nicolae Crețulescu.

„cu rugăciunea Sftuluĭ Gheorghe, supusu-i-aŭ sub sabia Domnieĭ „mele, și ĭ-am biruit, și câțĭ aŭ cădut în bătaiă zac subt acéstă „movilă, iér Crucea s'a ridicat în luna „Februarie 20, anul 7140, iér de la Chri- „stos 1632".

Crucea de la Mitropoliă.

Pe altă lature a cruceĭ citim:

„Puternicul Dumnedeŭ, învrednicind „pe noĭ, Iω Radu-Voevod, cu Domnia Țĕ- „reĭ-Românescĭ, în leatul 7173, iér de la „Christos 1665, vĕduĭ acéstă cin- „stită Cruce făcută de părintele meŭ, „Leon-Vodă, și aflându-se stricată, „Domnia-mea o inoi, și făcuĭ și „sfânta biserică, în numele Sftuluĭ „Mucenic, mareluĭ sfânt Dimitrie" [1].

In fine, pentru a sfârși cu *Crucile* bucurescene, pe lângă aceste treĭ ce citarăm, sĕ adăugim și pe aceia ridicată în câmp, la Obor, în anul 1716 de Serdarul Mogoș și care, adĭ, fórte frumósă și fórte bine conservată, este în altarul bisericeĭ Precupeții-Nouĭ [2].

Și-acum, pentru a reveni la Istoria Bucurescilor în 1656, sĕ vedem ce ne spune Diaconul Patriarhuluĭ Macarius, mult-admirătorul Paul din Aleppo, care se bălăbănia în vremurile acestea prin Bucurescĭ și prin Târgoviște, cu mulțimea darurilor căpĕtate de la drept-credincioșiĭ Românĭ [3].

In 1656, spre sfârșitul anuluĭ, Turciĭ, furioșĭ în contra luĭ Constandin-Vodă Șerban din causa alianțeĭ séle cu Principiĭ Transilvanieĭ și aĭ Moldoveĭ [4], hotărîseră înlocui-

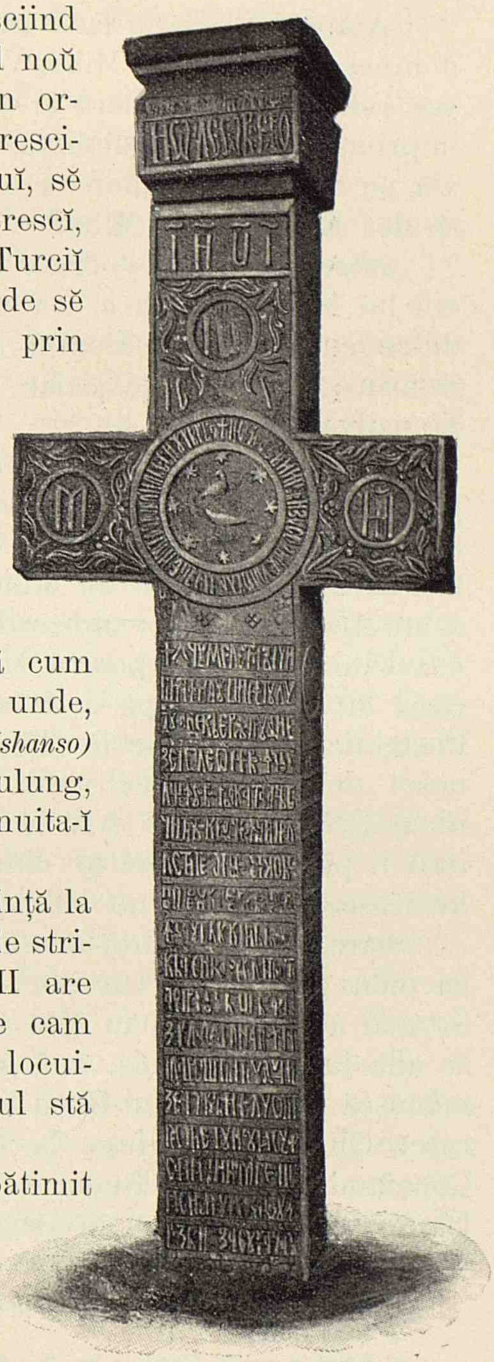
1) Crucea de la Slobozia a fost refăcută la 8 Septembre 7252 (1743) de Constantin biv vel Vistierul Năsturel și de Jupânésa luĭ Ancuța.

2) V. cap. *Bisericele.*

3) Travels of Macarius, Patriarch of Antioch, written by his attendant Archdeacon Paul of Aleppo, in arabic, translated by F. C. Balfour, London, 1836, — pag. 390 și urm.

4) Al meŭ studiŭ *Ludovic XIV și Constandin Brâncovénu* (Buc., 1884), *sub annis* 1654—1659.

rea luĭ cu Mihnea III și se pregătiaŭ sĕ înainteze de la Giurgiŭ la Bucurescĭ. Constandin era la Târgoviște. Audind de planul Turcilor și sciind că în ordiile lor era și Domnul cel noŭ numit, adică Mihnea III, Constandin ordonă Spătaruluĭ, cârmuitor al Bucurescilor, sĕ aprindă, sĕ dea foc orașuluĭ, sĕ ardă Curtea Domnéscă, casele boerescĭ, bisericele și mănăstirile, pentru ca Turciĭ și Mihnea III sosind sĕ nu aibă unde sĕ se ungă de Domn noul numit, și, prin urmare, țéra sĕ sciă că Domn este tot Constandin-Vodă Șerban.

Crucea de la Slobozia.

Din fericire pentru Bucurescĭ, acest ordin nesăbuit și nenorocit nu fu executat; Spătarul fugi din Bucurescĭ la apropierea Turcilor. Seimeniĭ și Dărăbaniĭ îl urmară. Ŭă fugă generală, întocmaĭ după cum fugi și Constandin din Târgoviște, unde, altmintrelĭ, se fortificase cu un *șanț (shanso)* de care, ca și de un altul la Câmpulung, Paul din Aleppo vorbesce cu obicĭnuita-ĭ admirațiune.

Mihnea III găsi Bucuresciĭ în ființă la 1658. Paul din Aleppo pomenesce de stricăciunile Turcilor, dér Mihnea III are unde locui. Curtea Domnéscă este cam stricată, mănăstirile cam dĕrîmate, locuitoriĭ cam speriațĭ, dér totușĭ orașul stă óre-cum bine.

Imprejmuirile Bucurescilor aŭ pătimit maĭ mult. *Viile,* cu carĭ Bucuresciĭ se mândriaŭ tot atât de mult ca și Pitesciĭ cu ale lor, viile aŭ suferit mult.

Hrisóvele spun, adeseorĭ cu nimerite vorbe: „iér când a fost *în dilele luĭ Mihnea-Vodă, când cu*

rĕutăţile, s'aŭ pustiit viile de n'a rĕmas uă viţă, ci numaĭ pajiște"[1].

Antonie-Vodă de la Popescĭ[2] va da aceste locurĭ, carĭ sunt domnescĭ mănăstireĭ Mihaĭ-Vodă, aĭ căreĭ egumenĭ vor resădi viile; va lăsa și el, ca și Grigore Ghica în prima și'n a doua domniă, pe orĭ-cine sĕ planteze viă pe délul Lupescilor cu condiţiune ca, la cules, sĕ dea Egumenuluĭ Mihailot din ḑece vedre una[3].

Pecetea luĭ Antonie-Vodă

Rĕutăţile de carĭ vorbesc hrisóvele sunt încercările luĭ Mihnea III de a scutura jugul Turcilor, unindu-se cu detronaţiĭ Domnĭ aĭ ţĕrilor române, Constantin-Vodă Șerban și Gheorghiţă-Ștefan, precum și cu Racoczi, principele Transilvanieĭ[4].

Următor ăstor planurĭ fórte rĕŭ combinate, Mihnea III băgă gróza în Bucurescenĭ, ordonând ostașilor, — și nu eraŭ puţinĭ[5] — sĕ omóre pe toţĭ Turciĭ din Bucurescĭ. Eraŭ aprópe 15.000 de ostașĭ în Bucurescĭ, „și nu eraŭ tocmaĭ disciplinaţĭ", ḑice o scrisóre a luĭ Aloisio Molin, ambasadorul Veneţieĭ de la Viena[6].

Din nenorocire pentru Mihnea, boieriĭ nu-l urméză în hotărîrea luĭ de a se scăpa de Turcĭ. Domnul, furios, omóră pe Istrate Postelnicul și trămite la Târgoviște de omóră în casele domnescĭ de acolo pe bĕtrânul baș-boier al ţĕreĭ, pe Preda Vornicul Brâncovénul[7]. Aceste fapte îĭ înstreinéză întréga ţéră. Boieriĭ îl pîresc la Turcĭ și chiamă și pe Tătarĭ în ţéră. Sultanul hotăresce mazilirea luĭ Mihnea.

Starea Bucurescilor, la venirea nouluĭ domn, George Ghica[8], era de plâns din causa Turcilor, Tătarilor și oștirilor luĭ Mihnea III. Sĕ maĭ adăugem că, in Maĭ 1660, Constantin-Vodă Șerban, care se afla în Transilvania, strînge óste numerósă, intră în Ţéra-Românéscă pe la Turnul-Roșu și se indreptéză repede spre Bucurescĭ. Ghica speriat fuge la Giurgiŭ cu uă mulţime de boierĭ. Constandin intră în Bucurescĭ, atrage în partea sa pe Seimeniĭ și Dărăbaniĭ ce-ĭ găsesce în „scăunala cetate", se răpede la Dobrenĭ

1) *Arhive:* Condica No. 2, a Mitropolieĭ, hrisovul din 11 Maĭ, 1669.
2) 1669—1672.
3) Hrisóve, tot în Condica No. 2, a Mitropolieĭ din Bucurescĭ.
4) Hurmuzake: *Doc., IX,* 1, pag. 149. — Cf. și cap. *Curtea Domnéscă.*
5) *Mag. Istor.,* I, pag. 322.
6) Din 31 Octombre 1659, în Hurmuzake: *Doc. IX,* pag. 149.
7) *Istoria Bălăcenéscă,* în Sincaĭ: *Cronica,* II, pag. 75.
8) 1659—1660.

faimósa luĭ moșiă [1], îșĭ desgrópă comorile ce avea ingropate acolo și, audind că George Ghica a chiămat iérășĭ pe Tătarĭ și pe Turcĭ, fuge în Ardeal. In Bucurescĭ vin din noŭ Turciĭ luĭ Hasan-Aslan-Pașa și Tătariĭ luĭ Ak-Mursa [2].

In Iuniŭ 1660 eraŭ în Bucurescĭ Turcĭ, Tătarĭ, fómete și ciumă „de muria mulțĭ", dice istoria Bălăcenéscă [3]. Era de tóte, când Vizirul Kiupriuli-Oglu, din faimósa dinastiă a Kiupriuliilor, hotărî sĕ maziléscă pe George-Vodă Ghica și sĕ numéscă Domn, adică Pașă în Țéra-Românéscă prefăcută în pașialîc turcesc, pe ginerile sĕŭ, Mustafa-Pașa.

Bucurescii simțiră ceĭ d'ântâiŭ gróza fără nume a acesteĭ hotărîrĭ, contra căreia se opuse cu desnădăjduită energiă bĕtrânul Postelnic Constantin Cantacuzino. Kiupriuli schimbă numirea și puse iérășĭ Domn creștin, pe Grigore Ghica, fiul luĭ George Ghica.

De la 1660 și pênĕ la avenimentul luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino, adică în timp de 19 anĭ, Bucurescii și Bucurescenii luară parte la marea luptă a Ghiculescilor în contra Cantacuzinescilor, și fură maĭ totdéuna de partea Cantacuzinescilor. Orașul, neguțătoriĭ, tótă suflarea bucurescénă nu putea sĕ uite marea slujbă făcută de bĕtrânul Postelnic Constantin, trunchiul tuturor Cantacuzinescilor munteni, când scăpase Bucurescii și țéra de pașă și pașialîc.

E omorît bĕtrânul Postelnic de boĭeriĭ luĭ Ghica la Mănăstirea Snagovuluĭ, dér ceĭ șése feciorĭ aĭ luĭ rĕmân în picióre [4]. Mulțămită lor și boĭerilor cu carĭ se înrudiseră, Bucurescii scapă de Tabaciĭ carĭ, pênĕ la 1668, se aflaŭ pe malul stâng al Dâmboviței, de la Zlătarĭ pênĕ la Sărindar. Tabaciĭ se stabilesc dincolo de Mănăstirea luĭ Radu-Vodă, iér malul Dâmboviței de la Zlătarĭ la Sărindar se împodobesce cu case și cu grădinĭ boĭerescĭ [5].

Tot la 1668, prin Cantacuzinescĭ, Bucurescii, cu mic cu mare și 'n cap cu Mitropolitul Teodosie, rudă cu Cantacuziniĭ, se ridică în contra luĭ Radu-Vodă Leon [6] și 'n contra Grecilor carĭ cârmuiaŭ, adică jăfuiaŭ țéra. Domnul e mazilit, iér pe uniĭ din Greciĭ, carĭ rĕmân în țéră la domnia luĭ Antonie-Vodă de la Popescĭ [7],

1) V. cap. *Casele boĭerilor bucurescenĭ.*
2) *Șincaĭ: Cronica,* sub anno.
3) Șincaĭ: *Cronica,* II, pag. 87. — Cf. *Mag. Ist.,* I, pag. 325.
4) V. cap. *Podul Mogoșóieĭ.*
5) *Arhive:* Cartónele M-tireĭ Sfntuluĭ Ion. — Cf. cap. *Podul Mogoșóieĭ.*
6) *Mag. Ist.,* I, pag. 357. — Domnesce 1664—1669.
7) Domnesce 1669—1672.

Cantacuzinescii îi închid și 'i bat la palme „de nu sciŭ cum nu muriaŭ“, ḑice Cronicarul [1].

Grecul Pavel și Grecul Balasake, odioși Bucurescenilor, căci probabil ei îndemnaseră pe Episcopul Sinait, Anania, sĕ intente proces Mitropolitului Teodosie ca sĕ-i ĭea Mitropolia, sub cuvînt că e clădită pe locurile și colinele Mănăstirei luĭ Pană, închinată Muntelui Sinaia [2]. Grecul Pavel și Grecul Balasake plătiră la palme și 'n tóte felurile jafurile Grecilor luĭ Radu-Vodă Leon.

Stroe Leurdénul [5].

Antonie-Vodă face ce vor Cantacuzinescii și maĭ cu sémă deșteptul Șerban Logofĕtul Cantacuzino, care avea sĕ devină Domn.

Bucurescenii sunt de partea Cantacuzinescilor în faimosul proces de reabilitare a memorieĭ luĭ Constantin Postelnicul Cantacuzino și de condamnare a mult intrigantuluĭ Stroe Vornicul Leurdénul [3].

La a doua domniă a luĭ Grigore-Vodă Ghica [4], Cantacuzinescii sunt pri-

1) *Mag. Ist.*, I, pag. 354.
2) V. cap. *Patriarhĭ, Mitropoliți, etc., etc., la Bucurescĭ.*
3) Șincaĭ și *Mag. Ist.*, vol. I și II.
4) Domnesce 1672—1674.
5) Colecț. N. Crețulescu.

goniţĭ. Bucurescii persistă în afecţiunea lor, şi vor persista şi 'n timpul domnieĭ luĭ George-Vodă Duca.

Ciuma bântuĭe spăimêntător. Duca fuge din Bucurescĭ la Cocorescĭ, la Vlad Comisul Cocorescul; fug caimaicamiĭ lăsaţĭ de Duca în Bucurescĭ, adică Radul Logofĕtul Creţulescu, Stroe Vornicul, Vîlcul Vistierul. Bucurescii sunt pustiĭ, dér cu desĕvârşire pustiĭ în 1676 [1].

Ast-fel staŭ pênĕ la Bobotéză [2]. Cu primăvéra anuluĭ 1677, Ciuma încetéză, Duca-Vodă se pune de repară şi măresce *Curtea Domnéscă* [3], lucrurile se petrec în linisce; Cantacuzinescii aŭ fugit maĭ toţĭ la Constantinopole, unde trufaşul Şerban declară că va face pod de pungĭ de la saraiul muntenesc şi pênĕ la Pórtă, şi tot va da jos pe Duca-Vodă; Bucurescii cresc şi 'nfloresc. Avem ca ispravnicĭ aĭ oraşuluĭ boierĭ marĭ ca: Badea vel Vornic Bălăcénu, Radu vel Logofĕt Creţulescu, Hrizea vel Vistier Popescu, Constantin vel Agă Brâncovénu (1678, Iuliŭ 29) [4].

Pecetea luĭ Radu Creţulescu.

Lucrurile petrecêndu-se cu pace, oraşul era vesel şi crescea într'una [5]. Se póte decĭ închipui sgomotósa bucuriă cu care Bucurescii, partisanĭ hotărîţĭ aĭ familieĭ Cantacuzinilor, auḑiră că Şerban Logofĕtul Cantacuzino a fost numit Domn în Ţéra-Românéscă.

Cronicarul ne dă mĕsura acesteĭ bucuriĭ cu un amĕnunt admirabil, de felul căruia este atât de sgârcit şi care reamintesce amĕnuntele luĭ Saint-Simon:

„De bucuriă beaŭ toţĭ vin, şi ceĭ carĭ nu aveaŭ vin, beaŭ apă" [6].

Veseliă, chiote, serbărĭ cu mare „pohvală", cum fu venirea Dómneĭ luĭ Şerban-Vodă şi a mumeĭ séle, „pré slăvita şi de tótă ţéra cinstita Mare-Postelnicésă Elenca", în cetatea de scaun a Bucurescilor. Bucurescenii eraŭ radioşĭ.

Se cam mohorîră ênsĕ când vĕḑură crunta energiă cu care

1) Şincaĭ: *Cronica*, sub anno.
2) *Mag. Ist.*, II, pag. 8.
3) V. cap. *Curtea Domnéscă.*
4) *Arhive:* Condica Tismaneĭ, II, pag. 434.
5) V. cap. *Mahalalele.*
6) *Istoria Bălăcenéscă,* în Şincaĭ: *Cronica*, sub anno.

Șerban-Vodă incepu sĕ'șĭ rĕsbune în contra dușmanilor sĕĭ din trecutele domniĭ. Procesele se ţineaŭ dîră la divanul Curţeĭ Domnescĭ din Bucurescĭ. Orășaniĭ vorbiră cu témă lunĭ de-a rândul de procesul pentru reinstalarea Mitropolituluĭ Teodosie și destronarea Mitropolituluĭ Varlam, de procesul Urḑicénuluĭ, de al Vorniculuĭ Vulcan, de al Vorniculuĭ Hrizea, globit de Șerban cu 41000 de talerĭ și 'n urmă chinuit și otrăvit, de procesul și spînzurarea chiar de pórta caseĭ luĭ, a luĭ Radu Ocnénul, de judecata și apoĭ de aruncarea într'uă ocnă pustiă a luĭ Drosu Serdarul, precum și de otrăvirea uniceĭ fete a acestuia, pentru ca sĕ i se stingă neamul [1].

Șerban-Vodă a dat de vorbă multă Bucurescenilor. Certele cu muma luĭ, cu bĕtrâna Elena Dómna, adică cu Marea-Postelnicésă [2], îmbunĕtăţirile care le face cursuluĭ Dâmboviţeĭ prin construirea *iazuluĭ de pămênt* de maĭ sus de móra Mitropoliĭ [3], deschiderea unuĭ noŭ pod pe sub Via Domnéscă, afară din orașĭ, numit de atuncĭ *Podul luĭ Șerban-Vodă* și maĭ târḑiŭ *Podul Beiliculuĭ* [4], zidirea Bisericeĭ Dómneĭ și a miceĭ bisericĭ de lemn, din mahalaua *Scorţaruluĭ* [5], zidirea celuĭ maĭ mare han pe care l'a avut Bucurescii, faimosul *Han Șerban-Vodă* [6], venirea în Bucurescĭ, la Casele Domnescĭ de pe viitorul Pod al Mogoșóieĭ, a atâtor persóne străine, marĭ și micĭ, — tóte acestea și altele multe ce nu cunóscem âncă făceaŭ pe Bucurescenĭ sĕ se uite cu grózā, dér și cu admiraţiune, la Domnul ager la minte și tare la sfat care-ĭ cârmui nouĕ anĭ de ḑile [7].

Șerban-Vodă móre grabnic, și Brâncovénu este ales Domn al Ţĕreĭ de boierĭ și Mitropolit. Trudele și necazurile, pagubele și chinurile incep din noŭ pentru Bucurescenĭ.

La 1689 vin Nemţiĭ, neam noŭ, pênĕ acum ne maĭ vĕḑut ca oștire prin Bucurescĭ. Brâncovénu fuge din Bucurescĭ, lăsând ispravnicĭ și rĕmânênd mulţĭ boierĭ. Bucurescenii credeaŭ că, fiind creștinĭ, Nemţiĭ nu vor fi cumpliţĭ ca Turciĭ și ca Tătariĭ. Cât se încelară!

1) Șincaĭ: *Cronica*, sub anno.
2) V. cap. *Podul Mogoșóieĭ.*
3) V. cap. *Dâmboviţa bucurescénă.*
4) V. cap. *Podul luĭ Șerban-Vodă.*
5) V. cap. *Bisericele.*
6) V. cap. *Hanurile.*
7) Domnesce 1679—1688.

Vedeaĭ pe stradele Bucurescilor, *târîţĭ cu funia de gât,* că vin, după câte un polc de soldaţĭ, boieriĭ, arhimandriţiĭ şi mariĭ neguţătorĭ aĭ Bucurescilor, ca sĕ mérgă la maĭ-mariĭ Nemţilor. De ce? Pentru că nu dedeseră făină şi carne din destul[1].

Suferinţele Românilor şi, în deosebĭ, ale Bucurescenilor de la „*Nemţiĭ d'ântăiŭ*", aŭ rĕmas neşterse în memoria poporuluĭ, care are locuţiunĭ de batjocură şi de ură în contra acestor neomenoşĭ creştinĭ.

Brâncovénu chiămă pe Tătarĭ cu care, pare-se, putea sĕ se înţelégă maĭ bine. Când auḑiră că vin Tătariĭ, Nemţiĭ generalilor Page şi Häusler o luară la sănĕtósa.

Nu mult dupĕ acéstea Bucurescii se linişteac, dér Bucurescenii, dupĕ bătălia de la Zernescĭ, se duc, cel puţin Dumineca, de se plimbă pe uliţa care merge de la *Pórta-de-sus* a *Curţiĭ Domnescĭ* spre biserica de jurămînt[2], ca sĕ védă dĕrîmate şi făcute una cu pămêntul casele luĭ Constandin Aga Bălăcénul[3], şi capul acestuĭ boier, ginere al luĭ Şerban-Vodă şi pricinuitor al tuturor necazurilor din 1688 şi 1689, pus în prepeleac, unde stete un an de ḑile, de se duse pomina pênĕ la Moldova[4].

Alexandru Mavrocordat Exaporitul şi soţia sa Sultana. Mănăstirea Văcărescĭ, pictură ctitoricéscă. — Colecţia Gr. N. Manu.

Maĭ târḑiŭ, Brâncovénu va clădi aci pe locurile confiscate ale Bălăcenilor hanul luĭ, numit

1) Şincaĭ: *Cronica,* sub anno.
2) Strada Carol, biserica Sftuluĭ Dumitru.
3) Palatul Poştelor.
4) V. cap. *Podul Mogoşóieĭ.*

Hanul luĭ Constandin-Vodă [1]; va deschide *Podul Mogoşóieĭ* [2]; va zidi şi repara multe, fórte multe bisericĭ [3]; va da bold Bucurescilor sĕ se întindă dincolo de Jicniţă spre Miédă-ḑi, iér spre Rĕsărit dincolo de biserica luĭ Lucacĭ şi despre uliţa Blejoianchiĭ [4]; va încurajia comerciul cu fel de fel de mĕsurĭ potrivite şi binefăcĕtóre [5]; va sci, cu deosebită pricepere, sĕ măréscă birurile fără ca Bucurescenii sĕ strige pré tare; va înfrumuseţa oraşul cu repararea caselor vechĭ ale Vorniculuĭ Preda Brâncovénul, bunicul sĕŭ, şi va maĭ clădi âncă uă părechiă „pentru coconiĭ domniĭ mele“, iér palatul dela Curtea Domnéscă se va înfrumuseţa cu uă grădină italiană măréţă [6], şi'n fine va da serbărĭ minunate la venirea óspeţilor marĭ ca Alexandru Mavrocordat Exaporitul, cuscrul sĕŭ, şi la nunta feciorilor şi fetelor séle.

Bucurescii intră în 1700 cu pace, cu linisce şi deplină fericire.

Stema Cantacuzinilor [7].

1) V. cap. *Hanurile.*
2) V. cap. *Podul Mogoşóieĭ.*
3) V. cap. *Bisericele.*
4) V. cap. *Mahalalele.*
5) V. cap. *Comerciul Bucurescén.*
6) V. cap. *Curtea Domnéscă.*
7) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 40, act I, hrisov de la Ştefan-Vodă Cantacuzino, anul 1715.

IV

BUCURESCII

DE LA 1700 ȘI PÊNĔ LA 1800

I

Din cele pênĕ acum afirmate dupĕ documente, cititorul a trebuit sĕ'şĭ dică, întocmaĭ ca şi scriitorul acestor rândurĭ, că sunt puţine oraşele carĭ, prin pace şi linisce, sĕ fi putut vre odată înainta şi cresce atât de mult şi atât de iute ca Bucuresciĭ.

Ultimiĭ anĭ aĭ secoluluĭ XVII şi primul deceniŭ al secoluluĭ XVIII sunt pentru Bucurescĭ anĭ de pace şi de linisce. Brâncovénu stă tare pe tronul sĕŭ. Cu uă diplomaţiă pentru care, în dese rândurĭ, ar fi meritat aplausele chiar ale diplomaţilor veneţianĭ de odinióră; cu nesce sume de banĭ a căror cătime imărmuresce pe cercetător şi cu un noroc care, între 1695 şi 1710, nu'l părăsesce maĭ de loc, — Constandin-Vodă Bassarab Brâncovénu sciuse sĕ'şĭ ducă, printre valurile Turcieĭ şi Austrieĭ, luntrea sa atât de bine, încât Ţéra-Românéscă rĕsuflase din adânc spre marea sa fericire. Tóte mergeaŭ cu bine, şi era mare belşug la tóte.

Oraşul capitală era cel d'ântâiŭ care se folosĭa de acéstă stare de lucrurĭ la 'nceputul secoluluĭ XVIII; în tóte felurile de activitate ale vieţeĭ lor, Bucurescıĭ propăşesc.

Ca 'ntindere, „scăunala cetate“ cresce spre Miéḑă-ḑi în mahalaua Popesculuĭ[1]), pe unde Brâncovénu cumpără locurĭ pentru

---

1) V. cap. *Mahalalele*.

el și pentru Coconiĭ luĭ; la Apus, în mahalaua *Calicéscă,* adică pe podul Calicilor[1], sărăcimea, adică „prostimea“, *Caliciĭ,* sunt împinșĭ tocmaĭ spre Délul Lupescilor de boieriĭ carĭ își fac case pe locurile unde cu câțĭ-va anĭ înainte se aflaŭ bordeiele și căsciórele calicimeĭ; spre Rĕsărit, documentele ne arétă că Bucurescii merg pênĕ la biserica Oltenilor séŭ biserica Protopopuluĭ; e făcută biserica luĭ Lucacĭ[2]. Podul Târguluĭ-de-Afară înaintéză mereŭ spre Târgul Moșilor[3]. Spre Miédă-Nópte, Brâncovénu a deschis Podul Mogoșóieĭ[4] și între Podul acesta și Podul Calicilor, în marele triunghiŭ al căruĭ vêrf ar fi Curtea Domnéscă, laturile acestor douĕ podurĭ și linia care ar fi unit capul Poduluĭ Mogoșóieĭ cu capul Poduluĭ Calicilor, în Délul Lupescilor, pe drumul Mehedinților, — în spațiul acesta, nasce mahalaua Fântâna-Bouluĭ, pe la *Șipotul Fântânelor,* pe deluletele unde sunt viile boĭerilor Crețulescĭ[5]. Se populéză ambele malurĭ ale Dâmboviței de la Gorgan în sus, cu aceiașĭ iuțélă, cu care, la drepta și la stânga Poduluĭ Mogoșóieĭ, se populéză mahalalele carĭ îndată încep sĕ se formeze fiă pe locurĭ domnescĭ, fiă, maĭ cu sémă, pe locurĭ mănăstirescĭ.

Ca și'n secolul trecut, Mănăstirile, adică puternica și bogata Mănăstire a luĭ Radu-Vodă, Mitropolia, Mihaĭ-Vodă, Sftul Sava, Sfta Ecaterina, adică fosta Mănăstire a luĭ Pană, Mănăstirea Greciĭ, Sft. Ión-cel-Mare, Sft. Spiridon-Vechiŭ, de acum Sft. Gheorghe-Noŭ; precum și mănăstirile înconjurătóre: Cotrocenĭ, Cernica, Mărcuța, Plumbuita, și altele ca: Snagovul, Căldărușaniĭ, Țigănesciĭ, Délul, Glavaciocul, pênĕ chiar și Aninósa ot Muscel, — eraŭ, unele maĭ mult, altele maĭ puțin, marile proprietare ale locurilor, prăvăliilor, caselor, pimnițelor, grădinelor și morilor în Bucurescĭ.

Locurile domnescĭ descresceaŭ mereŭ în întindere. Dintr'ênsele, Domniĭ daŭ în dar boerilor, deschideaŭ pe ele ulițe și uliciórе, vindeaŭ la negutătorĭ dintr'aceste locurĭ domnescĭ, carĭ în secolul XVI trebuie sĕ fi fost peste mĕsură de marĭ.

Locurile mănăstirescĭ ênsĕ cresceaŭ într'una. Toțĭ evlavioșiĭ — și nu eraŭ puținĭ! — luaŭ adeseorĭ pâinea din gura copiilor lor ca sĕ o închine mănăstirilor. Boĭerĭ, negutătorĭ, vĕduve daŭ pe întrecute luĭ Dumnedeŭ prin midlocirea Egumenuluĭ raduliot, séŭ

1) V. cap. *Podul Calicilor.*
2) V. cap. *Bisericele.*
3) V. cap. *Podul Târguluĭ-de-Afară.*
4) V. cap. *Podul Mogoșóieĭ.*
5) V. cap. *Mahalalele.*

Egumenuluĭ mihailot, séŭ Egumenuluĭ de la Mănăstirea luĭ Pană[1].

De aceia, între 1700 și 1750, în centrul Bucurescilor, în miedul Târguluĭ, pe ulițele care se încolăcĭaŭ micĭ, strîmte, intortochiate împrejurul Curțeĭ Domnescĭ și daŭ, unele în Dâmboviță, iér altele suiaŭ spre Rĕsărit și spre Nord la Podul Târguluĭ-de-Afară, în spre mahalaua Aga Niță, séŭ la stânga spre Ulița mare care mergea la biserica luĭ Colțea Clucerul, séŭ maĭ spre stânga pe la biserica Grecilor și Hanul luĭ Șerban-Vodă; — pretutindenĭ, pe aci, unde valórea terenuluĭ era maĭ ridicată, unde numĕrul populațiuneĭ era de uă sută de orĭ maĭ mare de cât prin mahalale, pe unde te perdeaĭ pe intinse maidanurĭ cu înalte bălăriĭ, pe aci, la 10 proprietarĭ, unul séŭ cel mult doĭ eraŭ particularĭ, toțĭ ceĭ-l-alțĭ eraŭ mănăstirile, bisericele și atâtea și atâtea lavre sfinte de la Sfet-Agora, de la Jerusalim, din Alexandria Egiptuluĭ și din Antiohia Sirieĭ.

Uliță boierescă anume, cum eraŭ *ulițe boierescĭ* printr'alte orașe ale Țĕriĭ, la Bucurescĭ nu se afla în timpul Brâncovénuluĭ. Boeriĭ locuiaŭ pretutindenĭ: în *Isvor,* pe podul luĭ *Șerban-Vodă,* în *Calicĭ,* unde acum înalță Dudesciĭ și Brăiloiĭ, carĭ vin de peste Olt, case marĭ cu grădinĭ și curțĭ carĭ aŭ rĕmas legendare în amintirea Bucurescenilor, pe podul *Mogoșóieĭ,* în mahalaua *Trîmbițașilor,* pe la podul de *Nuiele,* pe ulița care merge spre *Cocóna Calița a Mantiĭ Câmpinénul,* adică spre *Colțea,* și 'n fine spre biserica Scaunelor, făcută póte în secolul XVII, la 'nceput, de boieriĭ Crețulescĭ.

Boieriĭ Argetoienĭ, Bălăcenĭ, Bălenĭ, Brăiloĭ, Brătășenĭ, Brezoienĭ, Bucșanĭ, Bujorenĭ, Buzescĭ, Câmpinenĭ, Cândescĭ, Cantacuzinĭ, Corbenĭ, Cornescĭ, Crețulescĭ, Dudescĭ, Fălcoienĭ, Fărcășanĭ, Filipescĭ, Florescĭ, Glogovenĭ, Grădiștenĭ, Grecenĭ, Golescĭ, Milescĭ, Năsturelĭ, Negoiescĭ, Orescĭ, Olănescĭ, Obedenĭ, Pârșcovenĭ, Poenarĭ, Popescĭ, Rudenĭ, Slătinenĭ, Știrbeĭ, Toplicenĭ, Urdărenĭ, Văcărescĭ, Vărzarĭ și Zătrenĭ, toțĭ trecuțĭ în marea Condică Brâncovenéscă[2] aveaŭ case uniĭ, fórte marĭ, alțiĭ maĭ micĭ, prin diferite mahalale ale Bucurescilor.

Mariĭ negutătorĭ carĭ aveaŭ intinse daraverĭ cu Țarigradul, cu Brașovul, cu Moscul și 'ncepuseră, spre marea ciudă a Brașovenilor, afacerĭ directe cu Lipsca, mariĭ negutătorĭ aĭ Bucurescilor

---

1) V. cap. *Patriarhĭ, Mitropolițĭ . . . la Bucurescĭ.*
2) Arhive. — Originală.

contribuiaŭ la 'nflorirea orașuluĭ și muncĭaŭ de zor pentru a puté rĕspunde Domnuluĭ birurile cu carĭ, fórte meșteșugit, scia Brâncovénu sĕ'ĭ încarce din an în an maĭ mult. Plătiaŭ fără sĕ murmure birurĭ ca orășanĭ, plătiaŭ ca neguțătorĭ, plătiaŭ ca cetățenĭ românĭ, după cum haraciul, darurile, plocónele se 'ntêmplaŭ sĕ fiă pe fiă-care an[1].

Arĕtăm în cap. *Curtea Domnéscă* strălucirea și bogăția Caseĭ luĭ Brâncovénu.

Del Chiaro dice pentru timpul acesta[2]: *ai miei giorni*, în dilele mele — adică atuncĭ când era dascăl la copiiĭ Brâncovénuluĭ, — Bucurescíĭ aveaŭ uă populațiune de 50000 de ómenĭ, un inconjur destul de mare, case cu grădinĭ, curțĭ, cuhniĭ, grajdurĭ, ogrădĭ cu pomĭ roditorĭ fórte întinse.

Del Chiaro maĭ constată că apele Dâmboviţeĭ *sono leggiere e salubri*, că nu sunt fântânĭ și că apa de puț e rea[3].

Astfel era în partea-ĭ generală Bucurescíĭ Brâncovénuluĭ.

II

Când nenorocirea se prăbuși cumplită pe capul luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu, Bucurescíĭ nu resimțiră mult perderea luĭ. Aveaŭ în locu-ĭ Domn pe Ștefan-Vodă Cantacuzino, fiul bĕtrânuluĭ Stolnic Constantin, têněr crescut pe brațele Bucurescenilor, cu iubirea pe care orașul luĭ Bucur o arĕtase în secolul trecut familieĭ cantacuzinescĭ. Credură că vor continua în pace și 'n linisce traiul îmbelșugat și mulcom din vremea fericită a luĭ Brâncovénu.

Se 'ncelară.

Viforul, care doborîse casa norocituluĭ întru tóte, adică a luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu, suflă și bătu cu aceiașĭ fiorósă grozăviă și 'n Casa cantacuzinéscă. Cădură de la măririĭ, puterĭ și bogățiĭ, și Ștefan-Vodă și tatăl sĕŭ, Constantin Stolnicul, și unchiul sĕŭ, Mihail Spătarul, și toțĭ Cantacuzinescíĭ, ceĭ pré slăvițĭ în secolul XVII. Le mersese, marĭ și nicĭ chiar știrbite, și

1) V. cap. *Comerciul bucurescen.*
2) *Le Moderne Rivoluzioni della Valachia* (Firenze, 1718), pag. 14.
3) V. cap. *Dâmbovița Bucurescénă.*

numele, și fala, și fericirea de la 1679 și pênĕ la 1716 într'una și fără greșĭ.

In ultimele lunĭ ale luĭ 1716, bĕtrâna Stolnicésă, mamă de Domn, trămitea la Egumenul de la Colțea și la un Grec, căruia Nicolae-Vodă îĭ dedese în dar satele Stolniceseĭ, trămitea după uă mână de făină sĕ facă pâine, sĕ nu móră de fóme, ïér de la Constantinopole, noră-sa, Păuna-Dómna, după mórtea bărbatuluĭ sĕŭ Ștefan-Vodă, a socruluĭ sĕŭ Constantin Stolnicul și a unchiuluĭ sĕŭ Mihaĭ Spătarul, a cumnatuluĭ sĕŭ Radu Spătarul Dudescu, fugi, nebună de grózā, cu ceĭ doĭ copiĭ, Radu și Constantin, pe uă corabiă ântâiŭ la Messina, apoĭ la Neapole, la Roma, Florența, Bologna, Ferrara, Veneția și 'n fine la Viena, — și 'n timpul acesta, Cantacuzinĭ și Cantacuzine din Bucurescĭ apucaŭ toțĭ încotro îĭ împingea spaima: uniĭ în Rusia, alțiĭ în Ardeal. Țéra-Românéscă și Bucurescii păreaŭ pentru dênșiĭ maĭ crunte de cât Iadul [1].

Bucurescii la 1717 [2].

Vine Nicolae-Vodă Mavrocordat, domn fanariot. Bucuresceniĭ resimt adânc necinstea ce se face țĕreĭ, și tóte urările lor sunt pentru boieriĭ carĭ, ca Golesciĭ, Băleniĭ, Bujoreniĭ și alțiĭ, aveaŭ sĕ se revolte în contra Greculuĭ venetic.

1) Șincaĭ: *Cronica,* sub annis.

2) Uă fantasiă pusă pe coperta cărțeĭ *Erster Auftritt des Hungarisch-Venetianischen Kriegs-Theater* (Leipzig, 1717).—Colecția Academieĭ.

Radu Golescu, Grigore Bălénu, câțĭ-va Bălăcenĭ și Șerban Bujorénu sunt dintre boĭeriĭ bucurescenĭ aceia carĭ voesc sĕ chiăme pe Nemțĭ în țéră, sĕ măture pe Grecĭ, și sĕ pună Domn pe Beĭzadea George, fiul luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino și 'n fine, sĕ 'nchine țéra Impĕratuluĭ de la Viena, întocmaĭ cum voise sĕ facă Șerban-Vodă la 1687 [1].

Boieriĭ Oltenĭ, în frunte cu toțĭ Brăiloiĭ și cu Ilie Știrbeĭ [2], sunt de aceiașĭ părere. Sunt ênsĕ și boierĭ carĭ țin cu Nicolae-Vodă Mavrocordat, bunióră Iordake Crețulescu și Radu Vornicul Popescu, cesta din urmă infocat mavrocordatofil, neputênd suferi pe boieriĭ germanofilĭ. Când muri Barbu Brăiloiŭ, Radu Popescu scrie în Cronică: a crăpat și s'a dus la dracu [3].

Rĕsboiul isbucnise între Pórtă și Impĕratul de la Viena. Oltenia era amenințată. Trecĕtorile de la Jiĭ prin plaiul Vulcanuluĭ, de la Câinenĭ, de la Rucăr, de la Câmpina și de la Teléjin eraŭ deschise Nemților. Bucurescenii începură sĕ'șĭ aducă aminte de Nemțiĭ d'ântâiŭ, din vremea Brâncovénuluĭ. Nicolae-Vodă fuge la Giurgiŭ, unde nu voiesce sĕ stea Mitropolitul Antim, fundatorul Antimuluĭ, adică al mănăstireĭ Tuturor sfinților [4]. Furios, Domnul revine în Bucurescĭ, însoțit de uă mică óste de Turcĭ și de Tătarĭ, pedepsesce pe vro câțĭ-va boierĭ, caterisesce cu voia Patriarhieĭ pe Mitropolitul Antim, dér n'apucă sĕ se liniscéscă de atâtea sguduirĭ, și Nemțiĭ carĭ coprinseseră Pitesciĭ, vin la 14 Novembre 1718, condușĭ de Golescu și de Brăiloĭ la Bucurescĭ. Domnul e arestat; Turciĭ, Arnăuțiĭ și Tătariĭ, paznicĭ aĭ Curțeĭ Domnescĭ, sunt fugărițĭ. Orașul se risipesce în tóte părțile, boieriĭ trec în Ardeal, iér Pórta numesce domn pe fratele luĭ Nicolae-Vodă, pe Dragomanul Ianake Mavrocordat.

Iérășĭ nesiguranță, iérășĭ nenorocirĭ.

Ianake-Vodă nu scie ce sĕ facă maĭ ântâiŭ: sĕ liniscéscă țéra, orĭ sĕ servéscă pe sultan in negociările de la Passarovicĭ. Faimósa pace de la Passarovicĭ, la 1718, era sĕ se tracteze și sĕ se încheie la Bucurescĭ, dupĕ cum reĭese dintr'uă scrisóre a principeluĭ Eugeniŭ de Savoia către mareșalul Steinville [5], și maĭ cu sémă din scrisórea luĭ Ianake Mavrodordat către principele Eugeniŭ de

---

1) *Istoria Moldo-Românieĭ* (Bucuresci, 1859), pag. 316.
2) *Ibidem*, pag. 330.
3) *Ibidem*, pag. 333.
4) V. cap. *Bisericele*.
5) Hurmuzake: *Doc.*, VI, pag. 203.

Savoia:... „Locus autem utriusque Imperii Plenipotentiariorum „sive et Mediatorum Bucurestium videtur aptissimum: inter utri-„usque enim Imperii fines medium est, facillimamque eundi ac „cito redeundi utrinque Tabellariis copiam atque commoditatem „dabit“ [1].

Greutățile acestea nu împedicară pe Ianake-Vodă Mavrocordat a cere boierilor uă contribuțiune de 200 de pungĭ pe carĭ, ḑicea el, avea sĕ le întrebuințeze pentru ca Oltenia sĕ nu fiă luată de Austriacĭ. Tocmaĭ se întorsese de la Kiutaièh bĕtrâna Dómna Marica, a luĭ Constantin Brâncovénu, cu nepoțelul, singurul vlăstar masculin, rĕmas dupĕ grozavul măcel al Brâncovenilor în 1714 la Constantinopole. Marica Dómna reintrase în posesiunea tuturor averilor séle imobile și, probabil, că și de la Veneția îĭ maĭ venise parale, căcĭ, în fruntea boierilor contribuitorĭ pentru Oltenia, Marica Dómna, *la Principessa vedova,* cum îĭ ḑic documentele, este trecută cu 60 de pungĭ, adică cu 24000 de florințĭ. Ceĭ-l-alțĭ boierĭ completă restul pênĕ la 200 de pungĭ, adică 80000 de florințĭ [2].

Ianache-Vodă luă paralele, dér nu putu face nimic. Oltenia va fi austriacă pênĕ la pacea de la Belgrad.

Anul 1718 fu spăimêntător: în tótă țéra una dintr'acele secete carĭ rĕmân de pomină și carĭ te fac, lunĭ de-arândul, în pârjolul sóreluĭ de véră, sĕ blestemĭ albastrul neschimbat al ceruluĭ. Dupĕ secetă, fómete.

„In Bucurescĭ, în tóte zilele diminéța, *se găsiaŭ ómenĭ morțĭ de fóme,* ḑice Cronicarul [3].

Secetă, apoĭ fómete, și firesce, sóță nedeslipită a acestor bice dumneḑeiescĭ: *Ciuma* [4].

Ianake-Vodă móre și este îngropat la Sftul Gheorghe-Noŭ. In locu-ĭ vine la Bucurescĭ iérășĭ Nicolae Mavrocordat, fratele luĭ Ianake, care Niculae va domni de rândul acesta pênĕ la 1730.

Ciuma bântuie cumplit. Vodă și Dómna staŭ la Cotrocenĭ

---

1) Hurmuzake: *Documente,* VI, pag. 191.“ Locul cel maĭ potrivit pentru întrunirea pleni-„potențiarilor séŭ mediatorilor celor douĕ imperie pare a fi Bucuresci, căcĭ este la miḑlocul „limitelor ambelor imperie și va fi fórte cu înlesnire și iuțélă curierilor sĕ piece și sĕ se „întórcă de uă parte și de alta“.

2) Hurmuzake: *Doc.,* VI, pag. 212.

3) *Istoria Moldo-Rom.,* II, pag. 324.

4) V. cap. *Bóle, Spitale, Doctorĭ.*

câtă-va vreme. Sunt mahalale pustiĭ de tot. In mahalaua bisericeĭ de jurămênt puţinĭ maĭ sunt locuitoriĭ[1].

Ciuma se ostoiesce, pacea revine, boieriĭ se liniscesc, comerciul reîncepe. Peste doĭ anĭ, mulţămită liniscеĭ, Bucurescіĭ sunt iérășĭ bine și continuă a se întinde. Nasce mahalaua *Foișoruluĭ*[2], numită ast-fel după *Foișorul* clădit de Niculae-Vodă de la biserica făcută de a treia a luĭ soţiă, Smaranda, pênĕ la mănăstirea Văcărescilor zidită tot de Niculae-Vodă[3].

Pentru a înzestra acéstă mănăstire, Niculae-Vodă despóie de moșia dimprejurul eĭ pe Bălăcenĭ, căcĭ moștenitoriĭ luĭ Constantin vel Aga Bălăcénu aveaŭ întinse pămênturĭ pe la Văcărescĭ[4]. Maĭ iea cu japca în drépta, maĭ dă puĭ de giol în stânga și, în câţĭ-va anĭ, face ca Egumenul văcărescén sĕ se iea la 'ntrecere de proprietăţĭ și bogăţiĭ cu Egumenul de la Sftul Sava și cu cel de la Mihaĭ-Vodă. Pe cel de la Radu-Vodă nu'l întrecea nicĭ chiar Mitropolitul Ţĕriĭ.

Vremea trece, Bucurescіĭ se întind din ce în ce maĭ mult. Faima despre bogăţiile luĭ sbóră peste Dunăre; ordiile nedisciplinate ale pașalelor de la Vidin, Rusciuk și Silistra, se uită cu rîvnă în spre Bucurescĭ, când Turciĭ de la Giurgiŭ și de la Turnul-Măgurele le povestesc despre mândreţile bucurescene.

Și de aceia, la a treia domniă a luĭ Constantin-Vodă Mavrocordat, în ajunul păceĭ de la Belgrad, în Novembre 1738, Turciĭ jăfuiesc Bucurescіĭ maĭ gróznic de cât în vremea luĭ Mihaĭ-Vitézul. Nimic nu rĕmâne neatins de dênșiĭ: case, hanurĭ, prăvăliile neguţătorilor, bisericele, în fine tot. Făcură Mitropolia mecet, de se închinaŭ Turciĭ într'ênsa[5].

Și iér ciumă! Mor 33,000 de ómenĭ[6].

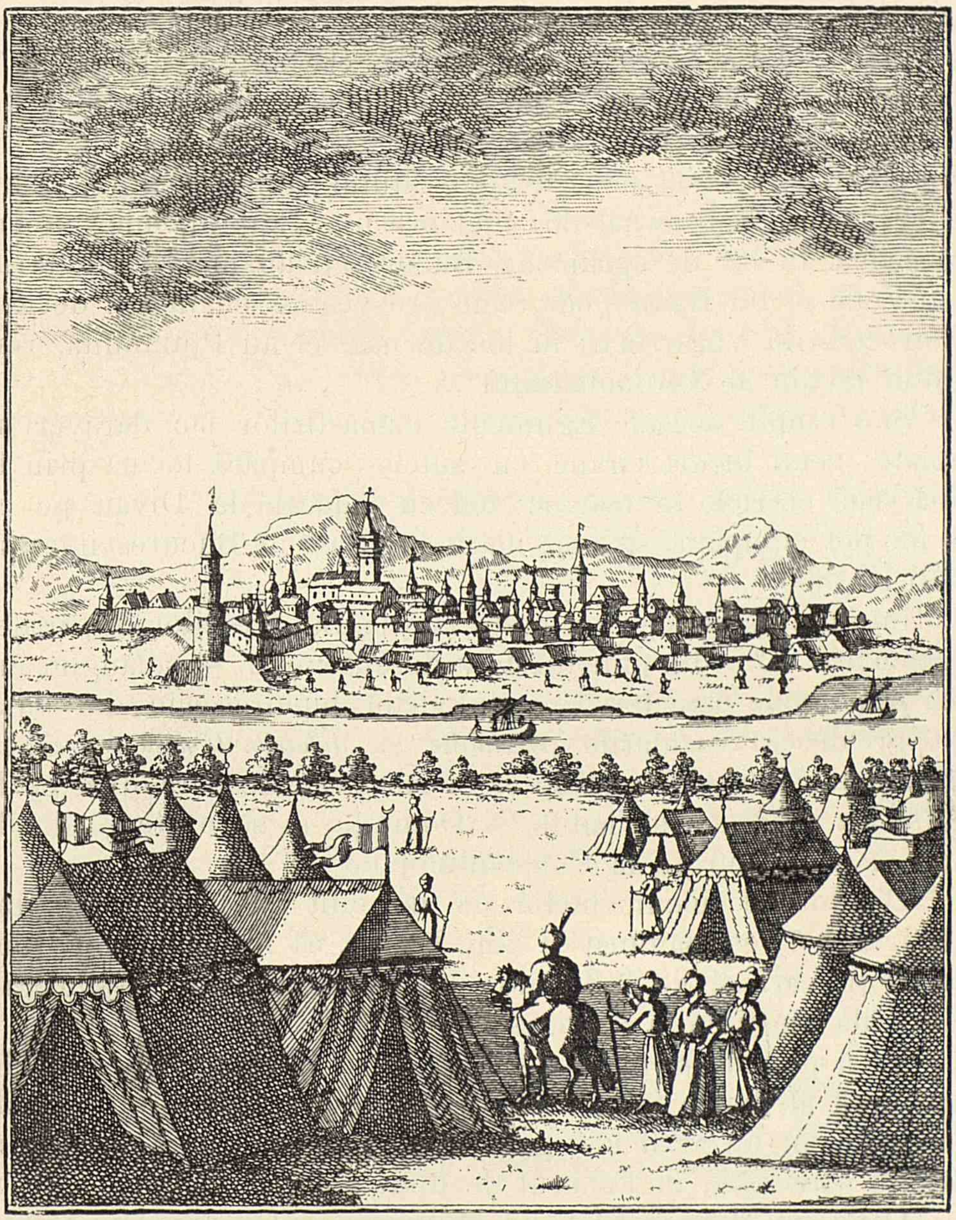
Nu trec ḑece anĭ, și orașul reinviéză puternic și vesel.

Energia de viéţă a Bucurescilor este estraordinară.

Târgul-din-Năuntru de lângă Curtea Domnéscă, *Târgul-de-Sus* din spre Hanul luĭ Șerban-Vodă, *Târgul-Cuculuĭ* de lângă Sftul Gheorghe-Noŭ, *Târgul-de-Afară* de la Obor, mișună și foiesc de ómenĭ: ţĕranĭ, neguţătorĭ românĭ și grecĭ; apoĭ veneticĭ Ovreĭ, Arnăuţĭ,

1) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropoliĭ.
2) *Arhive:* Cartónele M-tireĭ Radu-Vodă, pach. 43, act. 10 și 12.
3) V. cap. *Mahalale* și cap. *Bisericele.*
4) *Arhive:* Mitropoliă, pach. 170, doc. 8.
5) Kogălnicénu: *Cronicele Rom.*, II, pag. 397.
6) După nota unuĭ contimporan. V. cap. *Bóle, Spitale, Doctorĭ.*

Turcĭ, Nemțĭ, Ungurĭ, Sêrbĭ, Bulgarĭ; și, din când în când, aciolându-se pentru totdéuna în Bucurescĭ, căcĭ Dâmbovița este apă dulce și cine o bea nu se maĭ duce, maĭ găsim câțĭ-va rătăcițĭ Francesĭ și Italianĭ [1]. Dintre toțĭ ênsĕ, Greciĭ adoră orașul luĭ

Bucurescii [2].

1) V. cap. *Comerciul bucurescén.* Acte la *Arhive:* Cartónele Sf-tuluĭ Gheorghe-Noŭ.

2) Uă fantasiă în colecțiunea de stampe a Academieĭ, neavênd altă indicațiune de cât: *Prospect der Stadt Bucarest.*

Bucur. E un fel de fanatism pentru eĭ ca sĕ locuiéscă la Bucurescĭ séŭ, cel puțin, sĕ'l véḑă. Dapontes, pe modul pindaric și inspirat, ḑice:

„Din frunte, ca din rĕsărit, apar strălucițiĭ Bucurescĭ, aurițiĭ „Bucurescĭ, dulciĭ Bucurescĭ, mândrul, și pré însemnatul, și pré „slăvitul tron al Domnilor. Cu uă mână acest binecuvîntat orașĭ „prinde Moldova, și cu alta stăpânesce Sêrbia; cu drépta a 'm„bogățit într'alte rândurĭ Veneția, și cu stânga a 'mprumutat maĭ „înainte Germania. Măreția luĭ a ajuns pênĕ la Ierusalim, și bel„șugul luĭ s'a vĕrsat pênĕ asupra Sftuluĭ Munte. Ochiĭ Bucures„cilor vĕd véra și iérna, dér nicĭ precum Egiptul, nicĭ precum „Moscova. In loc de sprîncene, Bucuresciĭ aŭ mănăstirile luĭ Mi„haĭ-Vodă și luĭ Radu-Vodă, cele pré vestite și, în loc de gene, „Cotroceniĭ și Văcăresciĭ; în loc de nas, eĭ aŭ Plumbuita, renu„mitul metoh al Xeropotamuluĭ“ [1].

Și'n timpul acesta, Egumeniĭ mănăstirilor fac daraverĭ minunate; vênd locurĭ virane cu sutele, cumpără locurĭ prin târgurĭ, căcĭ chiriele se măresc; iéŭ cu judecată la Divan pe cele ce nu pot cumpăra, și sunt mariĭ bogătașĭ aĭ Bucurescilor între 1750 și 1800.

Intr'alte capitole, vom arĕta istoria Bucurescilor în părțile eĭ particulare. Aci, din punctul de vedere general, sĕ adăugim âncă una din notele caracteristice ale vieṭeĭ bucurescene din suta a opt-spre-ḑecea: resculările, *„rivoluțiile“* și *„duhurile de nesupunere“*, care sguduiaŭ tronurile Fanarioților și făceaŭ în dese rândurĭ pe Beĭ sĕ 'șĭ iea tălpășița, și lădița, și Domnița, și sĕ o stérgă din Bucurescĭ prin Giurgiŭ la Constantinopole.

Din totalul documentelor ce am citit cu privire la istoria Bucurescilor, ese lămurit și bine hotărît că nu sunt doĭ Domnĭ fanarioțĭ, carĭ sĕ se fi bucurat de ceia-ce s'ar numi sincera și adevĕrata afecțiune a Bucurescenilor.

Décă pun de o parte pe Alexandru Ipsilante, nu sciŭ, ḑĕŭ! care ar fi al doilea în contra căruia, dupĕ indemnul boierilor, Bucurescenii nu ar fi fost gata sĕ se scóle cu zarvă mare și sĕ'l trămiță *teker-meker,* în Fanarul de unde eșise.

Când un Mavrocordat, un Moruzzi, un Caragea, un Șuțu și chiar un Ghica séŭ un Racoviță fanariotisat, apĕsa greŭ asupra

---

1) *Biserica Ortodoxă Română,* anul 1894—1895, vol. XVIII, pag. 858. Scrisórea luĭ Kesarie Dapontes către Constantin Dudescu, din 18 Aug. 1759.

Țěriĭ și cu atât maĭ mult asupra Bucurescilor, Bucurescenii aștep-taŭ numaĭ un semn de la boieriĭ pămêntenĭ, și îndată, din chiar senin, dér cu uă unanimitate care băga în rĕcorile spaimeĭ pe Fanariot, incepeaŭ sĕ tragă clopotele celor uă sută de bisericĭ, bisericuțe, mănăstirĭ și schitulețe, închideaŭ prăvăliile, alergaŭ la Mitropoliă, luaŭ pe Mitropolit care de multe orĭ mergea, supu-nêndu-se adevĕruluĭ evangelic: *unde-ĭ turma și păstorul,* séŭ cum ḑicea Mitropolitul Cosma[1], jucând asupra cuvintelor: ὅπου ὁ Κόσμος, καὶ ὁ Κοσμάς; și în alaiŭ mare, cu boerĭ, cu preoțĭ, cu negutătorĭ răbufniaŭ la Curtea Domnéscă unde, cu toțĭ Arnăuțiĭ și Neferiĭ sĕĭ, dîrdîia de grózā pe sofalele Divanuluĭ Fanariotul impilător.

La 1753, Mitropolitul Neofit în fruntea obștieĭ bucurescene, cere de la un Capigi-bașa, care se afla la Bucurescĭ, ca Sublima-Pórtă sĕ ordone gonirea tuturor Grecilor din țéră. Pórta mazi-lesce pe Mateĭ-Vodă Ghica, protectorul și complicele Grecilor im-pilătorĭ, dér și Neofit Mitropolitul móre înveninat de medicul sĕŭ care era Grec[2].

Lucrul devenia și maĭ periculos, când, țanțoș și negru la inimă, Fanariotul s'apuca sĕ închidă séŭ sĕ pedepséscă pe unul séŭ pe maĭ mulțĭ din boieriĭ pămêntenĭ. Atuncĭ Bucurescenii, în marginea puterilor lor de pe atuncĭ, se înrĕiaŭ sdravĕn. Poporul de jos, „prostimea", negutătoriĭ, preoțiĭ ceĭ atât de numeroșĭ se sculaŭ ca un singur om. Era între boierul cel mare pămêntén și Bucurescenii de mâna a doua și a noua un fel de legătură, care reamintesce întru cât-va legăturile clienților cu patronul lor la Roma. Nu e tocmaĭ mare deosebire între *poslujnicul* séŭ *omul care ține de casa* Logofĕtuluĭ Constandin Brâncovénu, în 1748, la Bu-curescĭ, și între clientul Sextus Caecilius, care ține de casa luĭ Quintus Caecilius Metellus, la 109 înainte de Christ.

De aci, zarvele și revoltele Bucurescenilor, adică *„zorbalîcul"*, în contra beilor fanarioțĭ séŭ fanariotisațĭ. Când la 1764, Ștefan Vodă-Racoviță[3] închide pe Dudescĭ, pe Cantacuzinĭ, pe Pană II Filipescu, pe Pantazi Câmpinénu, pe Grigore Bălénu și pe Ion Bălăcénu, a fost luptă în tótă forma cu Turciĭ și Arnăuțiĭ Dom-nieĭ și, deși a fost biruită mulțimea Bucurescenilor, Ștefan-Vodă a trebuit sĕ libereze pe boierĭ[4].

---

1) Păstoresce între 1787—1792.

2) Aricescu: *Istoria Revoluțiuneĭ luĭ Tudor* (Bucurescĭ, 1874), pag. 5.

3) Domnesce între 1764—1765.

4) *Buciumul,* 1863, Mai.

Luptele boierilor între sine, — și sunt multe! — protestele și intrigile în contra Grecilor veniți cu Beiĭ fanarioțĭ de la Constantinopole, procesele cele marĭ la Divan, din citirea cărora se vede lămurit cât de mult uraŭ uniĭ din boieriĭ pe bragagiĭ, limongiĭ și simigiĭ carĭ veniaŭ cu Beiĭ din Fanar, — tóte aceste mișcărĭ, făcute in felurĭ și chipurĭ nenumĕrate daŭ, Bucurescilor uă animațiune cu desăvêrșire apusénă.

La 17 Novembre 1769, Rușiĭ intră pentru prima óră, ca ostașĭ și ca armată, în Bucurescĭ. Sunt comandațĭ de colonelul Carazin și de polcovnicul Ilie Lăpușnénu, și aŭ pentru dênșiĭ uă mulțime din boieriĭ țĕriĭ. Atacă curtea Domnéscă, arestéză pe Grigore-Vodă Ghica și guvernéză țara prin faimoșiĭ generalĭ și administratorĭ, carĭ aŭ trecut cu năzbutiele lor pênĕ și'n poesia populară română. In capitolul *Curtea Domnéscă* vom vedé ce făcură Domnul și boieriĭ în Bucurescĭ pe aceste vremurĭ carĭ eraŭ hotăritóre pentru viitorul Românieĭ.

Rĕsboiul de la 1769, care se sfârșesce cu pacea de la Kuciuk-Kainargi la 1774, deschide boierilor și negutătorilor bucurescenĭ orisonturĭ cu totul nouĭ.

De la 9 Decembre 1772, când s'aŭ început la Bucurescĭ primele negociărĭ ale păceĭ care avea sĕ se incheie la Kuciuk-Kainargi, orașul luĭ Bucur a intrat în ferbere, în gândurĭ, în dibuelĭ, în incercărĭ și'n combinațiunĭ de tóte felurile, pentru ca sĕ nu înceteze și sĕ nu se liniscéscă, de cât în timpurile nóstre, când s'aŭ isbândit aprópe tóte visurile Românilor din secolul XVIII-lea.

La Bucurescĭ ântâiŭ, și-apoĭ la Iași, s'a intrezărit de atuncĭ că „viitor de aur țéra nóstră are" și, cu tóte primejdiele de atuncĭ și de maĭ pe urmă, s'a prevĕḑut în timpurĭ „a eĭ neatârnare".

Conferințele păceĭ incep la Bucurescĭ la 9 Decembre 1772 și merg intr'una pênĕ la Aprile 1773[1].

Ancă din Marte 1770, boieriĭ Bucurescilor ceruseră Rușilor, în planurile de regenerare a țĕrilor române, fortificarea Bucurescilor și intreținerea uneĭ armate de 15000 de ómenĭ numaĭ la Bucurescĭ, luându-se de la Turcĭ, bine înțeles, Brăila, Giurgiul și Turnul[2].

De la Bucurescĭ, din délul Mitropolieĭ, din biserica luĭ Con-

1) Hurmuzake: *Doc.*, supl. I, vol. I, pag. 872. Ambasadorul de Saint-Priest către Afacerile Străine.

2) Kogălnicénu: *Arhiva Românéscă*, 1841.

standin-Vodă Șerban, la 1 August 1774, obștia bucurescénă, boierĭ, *cliros* și neguțătorĭ hotăresc, împreună cu bĕtrânul Mitropolit Gregoriŭ II[1], ca sĕ plece la Pórta, la Constantinopole, Constantin biv vel Agă Cocorĕscu și cu Stolnicul Dumitrake și sĕ céră Sultanuluĭ — vedețĭ curagiŭ! — a goni pe Grecĭ din țéră, a recunósce din noŭ vechiele drepturĭ ale principatelor, a permite sĕ ne cărmuim independențĭ și a se plăti Porțeĭ numaĭ tributul din timpul luĭ Mahomet IV.

Din Bucurescĭ a'nceput acea politică de stăvilire a dușmanilor prin dușmanĭ, căreia România îĭ datoresce viéță de acum. Se rugaŭ de Rușĭ, când Turciĭ deveniaŭ pré amenințătorĭ séŭ pré nesuferițĭ; vor chĭăma pe Sultan într'ajutor când Caterina II și succesoriĭ sĕĭ, convinșĭ peste fire de *slavonismul* Românilor, vor deveni primejdioșĭ cu pré pravoslavnicile lor îmbrățișărĭ, și'n fine, tot în casele boĭerilor bucurescenĭ, al treilea stăvilar, Viena și Nemțiĭ, cu séŭ fără *códă*, nu vor fi uitațĭ nicĭ odată în combinațiunile lor.

Acésta-ĭ marea gloriă a Bucurescilor în istoria contimporană a Românieĭ: în eĭ pentru prima óră aŭ spuntat, și aŭ crescut, și s'aŭ copt cu bine și noroc ideile din realisarea cărora s'a făptuit țéra de astădĭ, Regatul Românieĭ, Statul Regeluĭ Carol I.

III

Ceĭ opt anĭ de domniă aĭ luĭ Alexandru-Vodă Ipsilanti[2], sunt anĭ de pace și de linisce, și prin urmare, Bucurescii cresc și strălucesc astfel, în cât Greciĭ, lihnițĭ și amărîțĭ, carĭ vin de prin ostróvele Arhipelaguluĭ, de prin nenorocitele orașe ale Grecieĭ propriŭ-dise, séŭ de prin provinciele imperiuluĭ otoman, când vĕd viéța, comerciul și mulțimea populațiuneĭ bucurescene, scriŭ cu admirațiune că Bucurescii sunt uă cetate *în sînurile desfătate ale căreia se resfață multe neamurĭ de ómenĭ.*

Străiniĭ din Apus, ambasadoriĭ creștinĭ din Constantinopole, ideile Apusuluĭ incep sĕ vină la Bucurescĭ. Bucurescenii primesc

1) Păstoresce între 1760—1787. — Pentru întrunirea de la Mitropoliă, V. actele în V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, I, pag. 12.

2) Domnesce între 1774—1782.

cu uă ospitalitate — de câte orĭ pentru eĭ primejdiósă! — pe toțĭ și pe tóte[1].

Lucrările de edilitate, împodobirea Bucurescilor, crescerea lor, le studiăm într'alte capitole ale acesteĭ lucrărĭ. Tot ast-fel nu facem aci de cât a semnala însemnătatea deosebită a comerciuluĭ bucurescén într'a doua jumĕtate a seculuĭ XVIII-lea. Legăturile din ce în ce maĭ dese ale marilor neguțătorĭ bucurescenĭ cu Viena, cu Lipsca, cu Berlinul; călĕtoriele pe carĭ le fac *înăuntru,* fiă la târgul de la Lipsca, fiă și maĭ departe, aŭ asupra vieţeĭ și ideilor bucurescene uă înrîurire covêrșitóre[2].

Covêrșitóre este de-asemenea înrîurirea străinilor carĭ trec și fórte mulțĭ se opresc pentru multă vreme în Bucurescĭ. Diplomațĭ, agențĭ, profesorĭ, călĕtorĭ de distincțiune se prefiră prin oraș maĭ în fiă-care lună, sub ochiĭ bănuitorĭ aĭ Fanariotuluĭ dupĕ tron[3].

In timpul luĭ Alexandru-Vodă Ipsilanti, Bucurescii, pentru prima óră póte[4], sunt împărțițĭ în 67 de mahalale; aŭ 28 de mănăstirĭ, 31 de bisericĭ de piétră, 20 de lemn, 10 schiturĭ, un palat al Principeluĭ, uă școlă publică, 35 de case marĭ de boierĭ și 7 hanurĭ de piatră. Așa spune Carra[5].

La 1789, Bucurescii, în vremea luĭ Mavrogheni, aŭ 88,000 de locuitorĭ, 3 școle marĭ, spital, orfanotrofion, 16 hanurĭ, 17 mănăstirĭ, 9 paraclise, 58 de bisericĭ de piétră, 13 de lemn, fântânĭ 17, băĭ 3 și un foișor de foc. Așa spune Nicolae Lazăr[6].

Raicevicĭ[7] și Filipide[8] îĭ daŭ 80000 de locuitorĭ; Generalul conte de Langeron nu 'ĭ dă de cât 60000 la începutul seculuĭ[9].

Cu venirea luĭ Mavrogheni-Vodă la Bucurescĭ și cu năsdrăvanele séle pregătirĭ de rĕsboiŭ mare și *evropienesc,* capitala ferbe într'uă agitațiune fără sémĕn. Bîjbîĭă Bucurescii de veneticiĭ pe carĭ făgăduelile și lefurile luĭ Mavrogheni îĭ atrăgeaŭ. Sunt șése miĭ inrolațĭ ca ostașĭ, și fac *muștră* ḑilnic pe câmpia de lângă hele-

1) V. și cap. *Curtea Domnéscă.*

2) V. cap. *Comerciul bucurescén.*

3) N. Iorga: *Documente Hurmuzake,* vol. X, prefața, *passim.*

4) Cel puțin așa afirmă Nicolae Vellara la 1777 în Συλλογὴ διαφόρων ποιημάτων (Biblioteca Statuluĭ) și Manasse Eliade în Λόγος ἐγκωμιαστικός (Biblioteca Academieĭ).

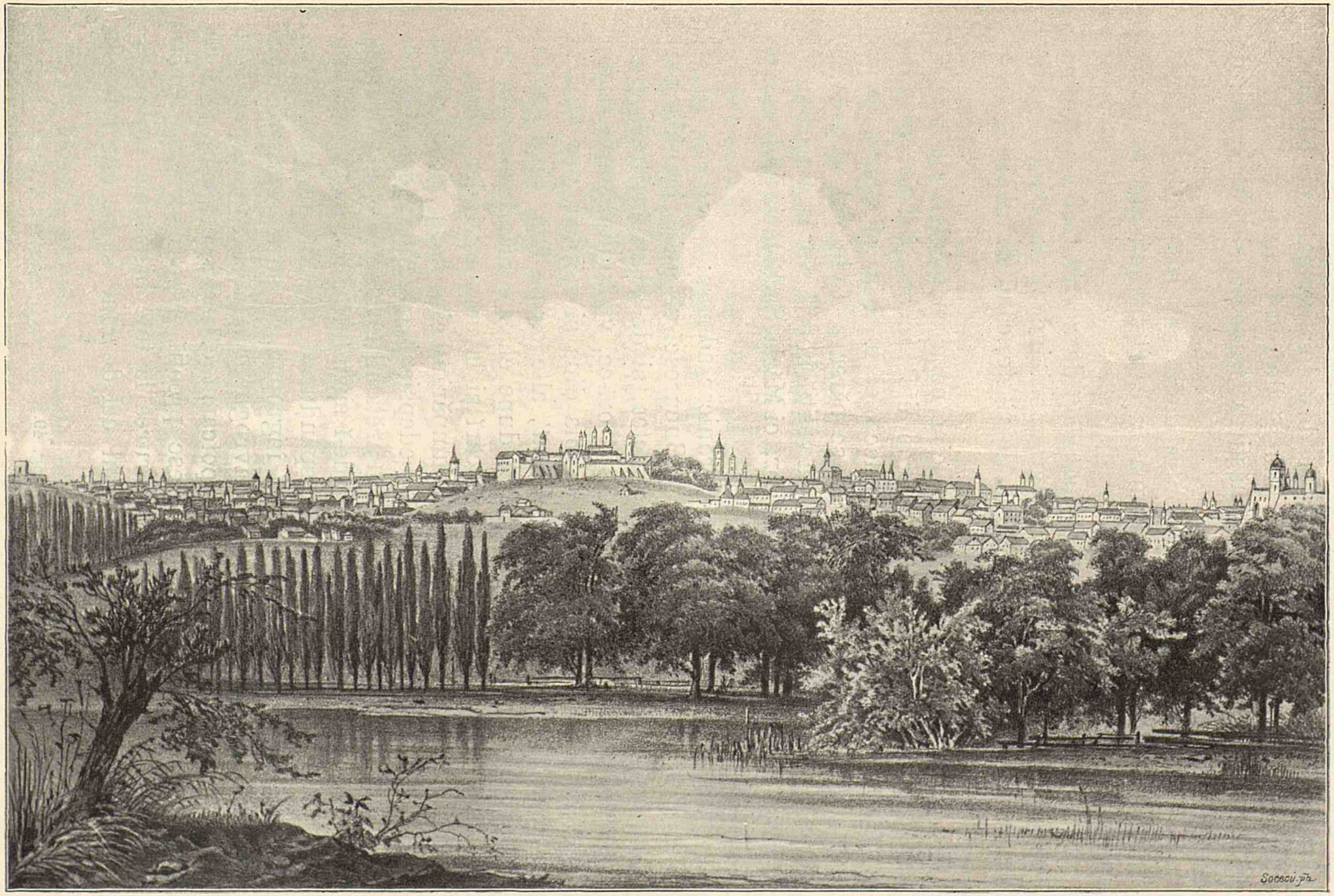
5) *Hist. de la Moldavie et de la Valachie* (Neuchâtel, 1781), pag. 360.

6) Περιγραφὴ τῆς Βλαχίας (Bucurescĭ, tipografia de la Isvorul Maiceĭ Domnuluĭ), 1789.

7) *Voyage en Valachie et en Moldavie,* traduction Lejeune (Paris, 1822), pag. 123.

8) Ρουμουνία (Lipsca, 1816), partea II, pag. 168.

9) Hurmuzake: *Documente,* supl. I, vol. III, pag. 71. La 1824, când va maĭ veni prin Bucurescĭ, Langeron va da Bucurescilor 100000 de locuitorĭ.

Bucurescii la sfârşitul secolului trecut. — *Colecţiunea Academiei Române.*

șteul luĭ Șerban-Vodă, — viitórea câmpiă a Filaretuluĭ séŭ viitorul câmp al Libertățeĭ. Iĭ învéță un desertor german, ér pe *topciĭ,* adică pe artileriștĭ, iĭ învéță cum sĕ dea cu tunurile un Frances călugăr, descălugărit din mănăstirea francesă de la Pera, de lângă Stambul[1].

Printre aceștĭ ostașĭ de contrabandă eraŭ câte-va cete de Românĭ, despre carĭ ne vom ocupa în capitolul privitor la Istoria militară a Bucurescilor.

Și pe când aceștia eraŭ *mustruluițĭ* de zor în vederea *evropienesculuĭ* rĕsboiŭ cu Nemțiĭ, Mavrogheni judeca la Divan ast-fel, în cât hăuiaŭ Bucurescii, când de rîsete, când de plânsete.

Dionisie Eclisiarcul dice:

„Apoĭ aŭ început a judeca cine ce avea pricină înaintea luĭ „fiind și boieriĭ divaniștĭ, și Mitropolitul uneorĭ, și Episcopiĭ; alte „orĭ fiind și singur; ênsĕ el judeca, el hotăria, și însușĭ el po„runcia de pedepsia pe cel ce i se părea a fi vinovat cu grea bă„taie la scară; nu maĭ rânduia la velițiĭ boeriĭ, séŭ la departament „sĕ cerceteze pricina geluitorilor, ci Măria Sa hotăria judecata pe „turciă.“

Și maĭ la vale, pitorescul cronicar adauge:

„Poruncit-aŭ ca niminea 'n Bucurescĭ sĕ nu'șĭ închidă por„țile casiĭ séle nicĭ diua, nicĭ nóptea, și de se va întêmpla vre-o „pagubă casnicilor de furtișag séŭ orĭ-ce, va împlini Măria Sa din „visteria luĭ, și aŭ început a umbla diua și nóptea, pre uliță și „prin curțile boierescĭ, uneorĭ *diptil,* alte orĭ pe față, când călare, „când pe jos, cu doĭ-treĭ arnăuțĭ dupe el, și cercând care cum se „află pe la casele lor; făcea cercărĭ și la ceĭ ce vindea pâne și „alte bucate, și pe la băcăniĭ, cumpărând câte ceva, și de-ĭ găsia „cu vêndare rea, iĭ ridica și 'ĭ pedepsia foarte rĕŭ și le lua glóbă.

„Iér pe furĭ de-ĭ găsia séŭ iĭ arĕta alțiĭ, numaĭ de cât poruncia „gelaților (fiind gelațiĭ dupĕ el) de-ĭ spândura în uliță, de uă pră„jină în furcĭ, și-ĭ lăsa de sta spândurațĭ câte uă di, apoĭ iĭ lua „de-ĭ scoteaŭ Țiganiĭ afară de-ĭ îngropaŭ. Și se făcea mare frică „tuturor. Se îmbrăca uneorĭ Mavrogheni-Vodă în haine popescĭ; „alte orĭ se îmbrăca cu rasă și potcapet călugăresce, și mergea pe „la bisericĭ de cerca cum slujesc preoțiĭ și pe ce vreme sĕvêr„șesc slujba. Poruncise a fi pururea la tóte bisericele ușile des„chise, diua și nóptea, și preotul cel de rând sĕ se afle nelipsit

---

1) Hurmuzake: *Doc.,* supl. I, vol. II, pag. 49.

„în biserică, peste tótă vremea, cu cuvînt că orĭ-cine va trece pe „lângă biserică sĕ intre sĕ se închine, séŭ sĕ-şĭ facă paraclis, şi „de cu séra sĕ se slujéscă utrenia împreună cu vecernia, cu cuvînt „că nu pot veni diminéţa ómeniĭ la biserică mergênd la lucru, „iér la ḑile de sĕrbătorĭ, cu mic, cu mare, toţĭ sĕ viă la biserică, „că cel ce nu va merge la biserică, se va bate rĕŭ, fără milă. Şi „aşa se umpleaŭ bisericele de ómenĭ, de frica porunceĭ, iér nu „pentru dragostea luĭ Dumneḑeŭ. Poruncit-a la patru boierĭ marĭ „aĭ Craioveĭ şi la alţiĭ din Bucurescĭ sĕ umble prin ţéră, sĕ ju-„dece pricinile locuitorilor de prin sate ce vor avé, fără mită de „banĭ, numaĭ conac sĕ le facă; iér dovedind că vor face mâncă-„toriă, în ocnă vor putreḑi; şi sĕ dovedéscă hoţiĭ pe unde vor „fi, şi sĕ-ĭ prindă. Poruncit-a acest Domn tuturor zapciilor de prin „judeţe şi tuturor pârcălabilor de prin sate, în tótă ţéra, de aŭ „făcut ţepĭ de doĭ stânjenĭ, puindu-le la tóte bisericele dinainte „în sus, scriind pe dênsele *(vĕḑênd şi eŭ cu ochiĭ)* că pre ómeniĭ furĭ „şi pre tâlharĭ, şi pre ceĭ ce 'şĭ jură părinţiĭ şi-ĭ va bate, şi pre „ceĭ ce vor înjura preuţiĭ, şi legea, şi biserica, şi crucea, şi pre „ceĭ ce nu vor veni la rugăciune la biserică; — sĕ'ĭ înţepe fără „de nicĭ uă judecată: pe atuncĭ nu era a vedé séŭ auḑi gâlcevin-„du-se ómeniĭ în sate séŭ a se ucide, şi nu se auḑia nume de „hoţĭ undeva, şi călĕtoriaŭ ómeniĭ orĭ-unde fără frică, iér la bise-„rică veniaŭ ómeniĭ şi fără voiă.

„Şi era acest Domn milostiv şi bun asupra raielelor, iér asupra „boierilor era cumplit, şi 'ĭ prăda de fiă ce vină, şi âncă, décă „s'aŭ început rĕsmiriţă, aŭ surghiunit pre toţĭ boieriĭ ceĭ marĭ din „Bucurescĭ şi pre ceĭ din Craiova în ţéra turcéscă, prin cetate „cu mare pază, ca sĕ nu pótă face *coroşpodenţie* cu Nemţiĭ, séŭ cu „Muscaliĭ, puind pază şi la Mitropolit, şi la Episcopĭ.

„Decĭ, dupĕ ce aŭ trecut un an, a început şi rĕsmiriţa, că „se gătise Turciĭ. Iér eftinătate tot era, şi dăjdiele raielelor nu „pré eraŭ grele“ [1].

Eraŭ nostimĭ Bucurescii în timpul luĭ Mavrogheni [2]!

Pe drumul Giurgiuluĭ plecaŭ *surghiun* peste Dunăre Ianake Vornicul Moruzi, Scarlat Logofĕtul Ghica, Tudorake paharnicul Guliano, Nicolae Banul Brâncovénu, Dumitraşcu Vornicul Raco-

1) *Tes. de Mon. Istor.*, II, Dionisie Eclisiarcul, pag. 168.

2) G. I. Ionnescu-Gion: *Din Istoria Fanarioţilor* (Bucurescĭ, 1891), pag. 113—199.

viță, Manolake Vornicul Crețulescu, Costake Logofĕtul Ghica, Dumitrake Clucerul Fălcoianu și Alexandru Stolnicul Farfară [1].

Pe drumul Brașovuluĭ eșiaŭ din Bucurescĭ regimentele românescĭ ale oștilor luĭ Mavrogheni, regimente comandate de Spătarul Ion Cantacuzino și de Scarlat Câmpinénu, carĭ nu puteaŭ sĕ sufere pe Mavrogheni și politica luĭ, și carĭ nu găsiaŭ nimic maĭ bun de făcut de cât, ajungênd la Ploescĭ, sĕ fugă în Transilvania [2].

Mavrogheni părăsesce Bucurescii pentru a nu-ĭ maĭ revedé, și 'ndată intră într'ênșiĭ *Nemțiĭ cu códă* aĭ principeluĭ de Coburg. Aceștia sunt *Nemțiĭ de-al doilea,* căcĭ primiĭ fuseseră Nemțiĭ luĭ Häusler din timpul Brâncovénuluĭ.

„Acuila Cesareă" cum ḑice ambasadorul Veneţieĭ de la Viena,

Bucurescii în timpul luĭ Suvaroff și Coburg [3].

il Cavaliere Daniele Dolfin, la 28 Nov. 1789, „Acuila Cesareă" a fost primită cu bucuriă de Bucurescenĭ. Boierĭ și negutătorĭ s'aŭ luat la 'ntrecere care maĭ de care sĕ dea ofițerilor și chiar soldaților tot ce li-era de trebuință [4].

Nemțiĭ cu códă sunt pușĭ pe petrecerĭ. Balurile, *picknickurile* lor aŭ rĕmas de pomină, ca și códele de la perucile ce purtaŭ. Boieriĭ îĭ primesc cu brațele deschise. Generalul Entzenberg și boieriĭ divaniștĭ, împreună cu Mitropolitul Cosma, îngrijesc destul

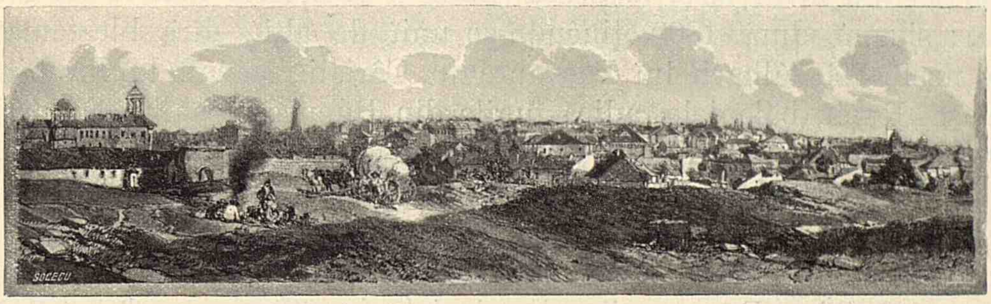
1) *Tes. de Mon. Istor.*, II, Văcărescu: *Istor. Impĕraț. Otom.*, pag. 295.
2) *Mag. Ist.*, I, pag. 191, N. Bălcescu: *Biografia Spătaruluĭ Ion Cantacuzino.*
3) *Colecț. Academieĭ.*
4) Hurmuzake: *Doc.*, IX, 2, pag. 173.

de bine de buna stare a orașuluĭ. Comerciul nu stă loculuĭ; se cumpără și se vinde pe prețurĭ minunate. Pênĕ și comerciul cu brósce țestóse iea un avênt pênĕ atuncĭ necunoscut în Bucurescĭ.

Dupĕ bătăliile de la Focșanĭ și de la Mărtinescĭ, Generalul Suvaroff intră cu armata ruséscă în Bucurescĭ. Se póte lesne închipui fisionomia și viéța orașuluĭ cu două armate de ocupațiune, cu miĭ de străinĭ veneticĭ, drojdiele peninsuleĭ balcanice, și cu toțĭ aceĭ vêntură-lume, carĭ se țineaŭ în secolul XVIII dupĕ orĭ-ce armată, care mergea la rĕsboĭ [1].

Pacea de la Șiștov, încheiată de Turcĭ cu Viena la 4 August 1791, și pacea de la Iașĭ încheiată cu Rusia la Ianuariŭ 1792 aduce din noŭ pe Fanarioțĭ la Bucurescĭ.

De la 1791 și pênĕ la finea secoluluĭ XVIII Bucurescil aŭ ca Domnĭ pe Mihail Șuțu (1791—1793), pe Alexandru Moruzzi (1793—1796), pe Alexandru Ipsilanti (1796—1797) și pe nenorocitul Constantin Hangerliu (1797—1799).

Bucurescil la 'nceputul secoluluĭ nostru [2].

Biétă țéră! esclamă Dionisie Eclisiarcul. Cu mult maĭ multă dreptate esclamăm noĭ: biețiĭ Bucurescĭ! biețiĭ Bucurescenĭ!

In capitolele următóre vom arĕta pe d'intregul dreptatea acestor două esclamațiunĭ.

Sĕ ne mulțămim aci a spune că, pe lângă atâtea pricinĭ de nelinișce, de nesiguranță și de repeḑĭ preschimbărĭ ale Domnilor, se maĭ adaugă și intrigele, scandalurile și hoțiele corpuluĭ consular, adică ale *„cinstitelor aghențiĭ“*.

Căcĭ de la 1782 Februariŭ, Bucurescil avuseseră treptat-treptat fericirea de a primi și de a sălășlui „în desfătalele séle

1) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, vol. II., *passim.* — Cf. Xenopolu: *Ist. Rom.*, vol. V, pag. 270—299.

2) Colecț. Academieĭ.

sînurĭ" pe agenţiĭ Rusieĭ, pe aĭ Austrieĭ (Iuniŭ 1782), pe aĭ Prusieĭ (1786, Octobre), pe aĭ Francieĭ (1795) şi 'n fine de la 1801 pe aĭ Anglieĭ.

Se sfârşesce secolul XVIII şi 'ncepe secolul nostru. Călare pe amêndouĕ, străfulgerător şi fără părechiă, stă Napoleon Bonaparte. Bucuresciĭ îl ved, l'admiră şi'l imploră cu tóte chinurile şi năpăstiile ce se prăbuşiaŭ într'una asupra lor.

Şi eraŭ fără numĕr şi chinurile şi prăpăstiele!

Iernĭ cu gerurĭ şi zăpeḑĭ cum nu se maĭ pomeniseră; arşiţe şi pârjolurĭ de se sgărcia firul de iérbă pênĕ 'n dreptul rădăcineĭ; cutremure de pământ carĭ se urmară maĭ mult de 20 de anĭ, la intervale atât de apropiate, în cât creḑură Bucurescenii c'a venit sfârşitul lumeĭ; focurĭ totale şi focurĭ parţiale carĭ schimbaŭ fisionomia mahalalelor cel puţin o dată la 5 anĭ; birurĭ atât de grele în cât îşĭ vindea locuitorul pênĕ şi cerga cu care se învelia, ca sĕ plătéscă dajdiele stăpânireĭ; reversările Dâmboviţeĭ carĭ siliaŭ pe ceĭ din Isvor sĕ'şĭ clădéscă colibe şi căsciórele maĭ în fiă-care an; şi-apoĭ, după 1800, ţinêndu-se uniĭ de alţiĭ, dîră blestemată şi nesfîrşită, tâlhariĭ luĭ Pasvantoglu, Cârjaliĭ, Manafiĭ luĭ Ibrahim-Paşa, Ruşiĭ, băjeniele, adică fugile din Bucurescĭ spre Câmpina, spre Buzĕŭ, peste munţiĭ în Ardeal; pe urmă hoţiele luĭ Caragea, iernele luĭ Caragea, ciuma luĭ Caragea, iér băjeniĭ, zaveră, holeră Ruşiĭ, iér holeră, iér focurĭ, iér cutremure...

Bucurescii din prima jumĕtate a secoluluĭ XIX aŭ plătit scump fericirea Bucurescilor dintr'a doua jumĕtate a secoluluĭ XIX.

Nicĭ una, dér absolut nicĭ una din capitalele, marĭ şi micĭ, ale Europeĭ nu a suferit în tótă viéţă lor istorică atât cât aŭ suferit Bucurescii numaĭ de la 1800 şi pênĕ după focul din Marte 1847.

Şi cu tóte aceste suferinţĭ, spună-mi-se, care este capitala care, mulţămită locuitorilor sĕĭ, propăşesce maĭ mult, şi maĭ mult, şi maĭ iute de cât Bucurescii, capitala Regatuluĭ Românieĭ!?

V

CURȚILE DOMNESCI

1464–1800

[1]

I

Partea de loc, coprinsă astădĭ între Strada Șelarĭ, — de la tăiătura eĭ cu Strada Carol și pênĕ în Strada Lipscanĭ, — între Lipscanĭ, trecênd pe la Bărățiă pênĕ în Calea Moșilor, — între Calea Moșilor pênĕ la 'nceputul căleĭ Șerban-Vodă, — și între linia care se 'ntinde din fața Haleĭ de carne pe la spatele Hoteluluĭ Dacia și clădirile carĭ merg pe stânga, iérășĭ pênĕ la intersecțiunea stradeĭ Carol cu strada Smărdan, în fața poduluĭ de lângă Palatul Justițieĭ, — acéstă parte de loc a fost ocupată de vechia *Curte Domnéscă a Bucurescilor,* din care ađĭ nu a maĭ rĕmas de cât locul cu biserica, vro câte-va temeliĭ ale vechilor clădirĭ, folosite de ceĭ carĭ aŭ zidit prin strada Covacĭ și prin strada Sóreluĭ și vro câțĭ-va stâlpĭ băgațĭ iér în clădirile din strada Covacĭ[2].

Locul cu biserica, — bine 'nțeles reclădită și reparată de atâtea orĭ, — vro câte-va temeliĭ și ziduri, și vro câțĭ-va stâlpĭ, iétă tot ce maĭ stă 'n picióre din gloriosul castel clădit, — đice-se! — de Mircea-cel-Bĕtrân, și 'n picióre, spun istoriciĭ și documentele, pu-

---

1) Chenar *din Liturghierul slavonesc,* tipărit la 1646 în Mănăstirea Dél. Vezĭ *Bibliografia* d-luĭ Bianu și Hodoș, deja citată, pag. 152.

2) Buniórĕ, la tipografia Grigorie Mihăilescu sunt asemenea stâlpĭ.

ternic, mare, bine apărat, în timpul luĭ Radu-cel-Frumos, la 23—24 Novembre 1473, când Ștefan al Moldoveĭ îl bate și 'l coprinde.

Curtea Domnilor în secolul XV era pusă aci, dér pe uă colină mult maĭ înaltă de cât délurile carĭ se vĕd astădĭ, când suĭ stradele Smârdan și Șelarĭ spre Lipscanĭ, și când de la strada Decebal pe calea Moșilor pogorĭ spre Hale.

Din délul înalt, înalt de tot, care continua pe al Curțeĭ-Domnescĭ, și pe care eraŭ sădite și 'n ființă viile domnescĭ pênĕ acum 150 de anĭ, aŭ maĭ rĕmas părțĭ carĭ se vĕd între Calea Văcărescĭ și Strada Sftuluĭ-Ión-Noŭ, și aŭ maĭ rĕmas délurile carĭ merg spre Jicniță.

Colina Curțeĭ Vechĭ a fost înaltă de tot, și cu vremea aŭ săpat dintr'ênsa și aŭ ras-o uniĭ și alțiĭ pentru a deschide strade și ulicióre, pentru a construi case, pentru a face piețe. Aceste nivelărĭ aŭ continuat în diferite puncte ale Bucurescilor pênĕ maĭ acum 50—60 de anĭ. Sunt bĕtrânĭ carĭ șĭ-aduc aminte că, în piéța *Valter Mărăcinénu*, a fóstelor Tribunale, pe lângă Biserica Brezoianuluĭ, spre Cișmegiŭ, eraŭ nesce délurĭ atât de poticnite și de abrupte, în cât copiiĭ le suiaŭ de-a-bușele pênĕ în vêrf. Tot așa trebue sĕ fi fost și cu Colina Curțeĭ Domnescĭ.

Malul stâng al Dâmboviţeĭ era 'nalt [1]. Prundul rîuluĭ, documentat din secolul XVI, era pe partea dréptă. In fața Curțeĭ Domnescĭ, prundul se 'ntindea pênĕ la Colina Mitropolieĭ.

Castelul séŭ palatul din secolul XV avea decĭ în partea luĭ sud-vestică Dâmbovița și malul eĭ bine întărit carĭ îl apăraŭ; spre nord, est și vest, délul era înconjurat cu zidurĭ. In decursul acestuĭ capitol, vom vorbi de *turnurile* din cele patru colțurĭ ale pătratuluĭ, de *Pușcăria* séŭ arsenalul domnesc, de porțile întărite ce avea castelul, de puțurile carĭ se găsiaŭ înăuntrul Curțeĭ, de gârlița prin curtea palatuluĭ ce se vĕrsa în Dâmbovița la Bazaca.

Totul ne face a crede că acéstă colină, pe care un Mircea séŭ un alt Bassarabă a ales-o pentru a dura pe dênsa cetatea Bucurescilor, trebuĭa sĕ 'ntrunéscă condițiunĭ de altitudine și de conformațiune și, decĭ, de apărare, superióre tuturor celor-l-alte coline, carĭ se vor numi maĭ târdiŭ colina luĭ Radu-Vodă, colina luĭ Mihai-Vodă, colina Mitropolieĭ, délul Lupescilor, délul Cotrocenilor, movila Gorganilor séŭ Gorganuluĭ [2].

---

1) Vezĭ cap. *Dâmbovița Bucurescénă.*

2) Documentele scriŭ când *Gorganĭ*, când *Gorgan.*

Décă nu ar fi fost ast-fel, pentru ce Bassarabiĭ secoluluĭ XIV séŭ secoluluĭ XV ar fi făcut aci acele ziduri de cărămidă, pe carĭ succesoriĭ lor le întinseră, le întăriră, le 'nălțară și le făcură capabile de a resista la asediurile de carĭ vorbim în capitolul *Istoria Militară a Bucurescilor?*

Rĕspunsul la acéstă întrebare nu se póte da de cât décă admitem că 'ntr'adevĕr colina Curțeĭ Domnescĭ a fost mare și 'naltă, prin pregiur cu văĭ și ondulațiunĭ violente de teren. Documentele spun că a esistat ceva maĭ spre nord de Curtea Domnéscă un loc numit la *Valea Adâncă*[1]. Numele acesta de *Valea Adâncă* arétă decĭ că eraŭ suișurĭ și pogorîșurĭ marĭ prin pregiurul colineĭ, pe care se 'nălță Curtea Domnéscă și zidurile eĭ apărătóre.

Cum era ênsĕ și ce formă avea Curtea Domnéscă? cum și pe unde i se întindeaŭ zidurile? la ce 'nălțime i se ridicaŭ turnurile?

Écă întrebărĭ carĭ nu vor primi póte nicĭ odată un rĕspuns mulțămitor. Nicĭ uă stampă, nicĭ un desemn din cele pe carĭ străiniĭ le-aŭ făcut despre Bucurescĭ și despre clădirile séle, nicĭ una nu este privitóre la Curtea Domnéscă cea vechiă.

In secolele XVI și XVII s'aŭ publicat multe gravurĭ și stampe de fantasiă carĭ aŭ pretențiunea de-a arĕta Bucurescii; nicĭ una ênsĕ nu dă anume Curtea Domnéscă.

Sĕ ne mulțămim decĭ, cu amĕnuntele ce am spicuit din diferite isvóre, și sĕ căutăm cu ajutorul lor a vedé ce a fost Curtea cea vechiă a Domnilor Munteniei.

II

Cronicariĭ pomenesc, la Novembre 1473, de Cetatea Dâmboviței și de palatul în care Radu-cel-Frumos lasă pe Dómnă-sa, Maria, și pe fiică-sa, Voichița, tótă averea, și hainele séle cele scumpe, și stégurile séle. El fuge la Turcĭ, iér Ștefan-cel-Mare al Moldoveĭ, bătênd și coprinḑênd Cetatea Bucurescilor, se veselesce treĭ ḑile într'ênsa și-apoĭ, luând pe soția și

1) Hrisov de la Duca-Vodă, ce se va cita maĭ la vale.

pe fiica luĭ Radu-cel-Frumos cu dênsul, se reîntórce la Sucéva lăsând Domn la Bucurescĭ pe Laiot Bassarabă[1].

Haine scumpe și bogățiĭ în aur și 'n argint a conținut palatul de lângă Dâmbovița âncă de maĭ 'nainte vreme. Pe anul 1467, registrele de cheltuelĭ ale Sibiilor păstréză numĕrul bucăților de postav și al lăncelor aurite, pe carĭ Radu-cel-Frumos le aduce din bogata cetate săséscă a Transilvanieĭ[2]; iér la 1511, vedem pe Voica-Dómna, soția luĭ Mihnea-cel-Rĕŭ, că reclamă pênĕ și la Regele Ungarieĭ pentru a intra în stăpânirea celor 24 de cescĭ de argint, comandate la Brașov, de când soțul sĕŭ era Domn în Muntenia[3].

Finea secoluluĭ XV și prima jumĕtate a secoluluĭ XVI trec iute pe dinaintea ochilor noștri, fără ca nimic sĕ ni se arate privitor la Curtea Domnéscă și la palatul de atuncĭ al stăpânitorilor țĕreĭ. Călĕtorĭ eraŭ prin Bucurescĭ, bunióră acel Mihail Bocignoli, dintr'uă mare și cunoscută familiă ragusană[4], prietin cu Négoe-Bassarabă[5], dér nu ne spune nimic despre Curtea Domnéscă.

Pênĕ la 1546 nu maĭ scim nimic despe Curtea Domnéscă. In anul acesta, Mircea-Vodă Ciobanul se suie pe tronul Munteniei. Proprietar mare în împrejurul Bucurescilor și primul care hotăresce intinderea orașuluĭ[6], Mircea-Vodă Ciobanul repară și biserica palatuluĭ domnesc, pe zidurile căreia se aflaŭ la 1553 zugrăvițĭ *treĭ Mircea,* dupĕ isvórele citate de Șincaĭ[7].

Doĭ dintr'aceștĭ *Mircea* aŭ fost Domnĭ: Mircea-cel-Bĕtrân și Mircea-Vodă-Ciobanul; cel d'al treilea fost-a un frate de Domn, din carĭ mulțĭ s'aŭ numit Mircea în secolul XV și'n secolul XVI? Ori-cum ar fi, *treĭ Mircea,* zugrăvițĭ pe păreții singureĭ biserici care se afla în secolul XVI în Curtea Domnéscă, intăresce afirmațiunea acelora carĭ aŭ susținut că Mircea-cel-Betrân făcu la Bucurescĭ, intre 1400 și 1418, Curte Domnéscă și, decĭ, Biserică.

Curtea, pe vremurile acelea, era mare și'ncăpĕtóre. La adunările, ce se țineaŭ sub președința Domnuluĭ, veniaŭ toțĭ boieriĭ,

1) Kogălnicénu: *Cronicele Românieĭ,* vol. I, Urechiă, pag. 158—159. — Cf. *Trompeta Carpaților,* 1871, Aprile 11.

2) Hasdeŭ: *Columna luĭ Traian,* 1874, pag. 126—127.

3) N. Iorga: *Pretendențĭ domnescĭ în secolul XVI* (Bucurescĭ, 1898), pag. 68—69.

4) N. Iorga: *ibid.,* pag. 79. Scrisórea luĭ Bocignoli către Gérard Plania, secretarul luĭ Carol-Quintul.

5) Pe care, dice, Bocignoli: *io conobbi gentiluomo privato, sendo in Vallachia.*

6) V. capitolele precedente: *Bucurescii de la 1500 la 1600.*

7) *Anonimul românesc* și *Engel,* citațĭ în Șincaĭ, precum și *Breviariul Cronologic.*

toțĭ vlădiciĭ, toțĭ egumeniĭ, cum fu, bunióră, fatala adunare din 3 Marte 1558, când Mircea-Vodă Ciobanul omorî aprópe pe toțĭ aceĭa carĭ rĕspunseseră la chiămarea sa.

„Mircea-Vodă invĕțase Beșliĭ și Turcĭ, carĭ avea dênsul, sĕ „fiă gata, și în ce ceas le va porunci, sĕ fiă gata a face năvală, sĕ „taie pe boierĭ și pe călugărĭ, și așa aŭ făcut. In vreme ce aŭ „vĕḑut că s'aŭ strîns ceĭ chĭămațĭ, aŭ dat poruncă și aŭ intrat cu „săbiele într'ênșiĭ ca nisce lupĭ în oĭ, de ĭ-aŭ omorît pe toțĭ câțĭ „s'aŭ întêmplat aci. Ceĭ-l-alțĭ aŭ fugit în țéra unguréscă“ [1].

Câte nu s'aŭ petrecut la Curtea Domnéscă în viforosul și'ncruntatul secol XVI! Câte pașale de la Constantinopole, câțĭ diplomațĭ și miniștri de prin țĕrile creștine ale Apusuluĭ nu aŭ locuit câte uă ḑi, douĕ, séŭ nouĕ, prin cămĕrile marĭ séŭ micĭ ale Curțeĭ Domnescĭ?

La Ianuariŭ 1555 se afla la Bucurescĭ și, firesce, la Curtea Domnéscă, un trămis al Regeluĭ Francieĭ, care, dupĕ ce va vorbi cu Pĕtrașcu-cel-Bun, va trece în Transilvania la Regina Isabela, fiica Doneĭ Sforza, regină a Polonieĭ [2]. Și venise sĕ vorbéscă cu Pĕtrașcu-cel-Bun, pentru că acesta era îndatoratul și protegiatul Regeluĭ Francieĭ, de vreme ce, tocmaĭ acum, prin stăruințele d-luĭ d'Aramon și prin marea trecere ce avea Enric II la Soliman Magnificul, Pĕtrașcu-Vodă sin Radu-Vodă Călugărul fusese adus tocmaĭ din Babilonia și suit pe tronul Munteniеĭ și al strămoșilor sĕĭ [3].

Pĕtrașcu-cel-Bun móre la 1558 și este „îngropat în biserica „domnéscă din scaunul luĭ“ [4]. La 1559, Mircea-Vodă Ciobanul, Domn de a doua óră, móre, în Ardeal, ḑice Șincaĭ [5], și este îngropat în Biserica Domnéscă din Bucurescĭ, ḑice Cronicarul muntén [6].

Incepe domnia tragică și însângerată a Kiajneĭ, nevésta luĭ Mircea-Vodă Ciobanul. Câte n'aŭ vĕḑut Curtea și palatul domnesc în timp de aprópe 20 de anĭ, cât domniră la Bucurescĭ pe rând ceĭ doĭ copiĭ aĭ Kiajneĭ, Petru Șchiopul (1559—1567) și Alexandru-Vodă (1567—1577)?!

---

1) *Mag. Istoric,* I, pag. 181.

2) Hurmuzake: *Doc.*, XI, pag. 54.

3) Hurmuzake: *Doc.*, XI, pag. 110. Scrisórea d-luĭ de Germigny către Enric III, din 10 Maĭ 1581.

4) *Mag. Ist.*, I, pag. 180.

5) *Cronica,* sub anno.

6) *Mag. Ist.*, I, pag. 182.

Décă și la noĭ s'ar fi scris memoriĭ, cum se scriaŭ tocmaĭ pe atuncĭ în Francia, câte lucrurĭ minunate nu ni s'ar fi povestit despre Curtea și palatul domnesc, despre sălile cele marĭ în

Uă Domniță română din secolul XVI[1]).

carĭ se strîngeaŭ boieriĭ pentru ca un Mircea sĕ-ĭ înjunghie ca pe nisce berbecĭ; despre tainițele cele boltite, în carĭ Domniĭ îșĭ

---

[1]) *Colecț. Academieĭ.* A se compara cu portretele Dómnelor române din mănăstirea de la Voroneț.

păstraŭ comorile, sute de miĭ de galbenĭ[1], despre sălile pentru ospețe domnescĭ, în carĭ, la 1563, Kiajna Dómna, care guverna țéra în numele fiuluĭ sĕŭ minor, Petru Șchiopul, intră și aruncă pe mésa, unde benchetuiaŭ boieriĭ, capul unuĭ Dumitrașcu, care ar fi voit sĕ se facă Domn și pe care i-l trămisese, prins de la Moldova, cumnatul sĕŭ, Alexandru-Vodă Lăpușnénu[2].

Dintr' acest palat eșiaŭ trăsurĭ domnescĭ, cu rótele de argint poleite cu aur, —*argenteis laminis auratis,* dice Forgacz[3],—și'ntr'ênsul primiaŭ ospitalitate împĕrătéscă străiniĭ carĭ veniaŭ prin Bucurescĭ, cum fu la 1573 Iacob Paleologul, căruia Domnul îĭ hotăresce tain bogat pe fiă-care di, și care cunósce pe soția luĭ Alexandru-Vodă, pe Ecaterina Dómna, din familia chiotă Salvaresi,— *splendida olim et opulenta,* — și pe surorile eĭ, Lucreția, măritată dupĕ Constantin Frangopolu, cunoscut în documentele Arhivelor sub numele de Constantin-Vistierul, între aniĭ 1579 și 1583, și Marióra Vallarga, care stă la mănăstirea San-Mafio, lângă Murano, la Veneția, de unde trămite atâtea și atâtea lucrurĭ la Bucurescĭ[4].

La 1574 vine în palatul domnesc de la Bucurescĭ, tot la Alexandru-Vodă, și călĕtorul polon Martin Strykovski. Acesta se plimbă prin tóte sălile Curțeĭ Domnescĭ și vede, în iatacul Domnuluĭ, portretrul luĭ Ștefan-Vodă, marele Domn al Moldoveĭ, cu corónа regală pe cap, cu toiagul în mână și fiind de înaltă statură[5].

Peste un-spre-dece anĭ, la 27 Maĭ 1585, unul din ceĭ maĭ deștepțĭ diplomațĭ aĭ luĭ Enric IV, Regele Franciеĭ, Jacques Bongars, care va scrie maĭ târdiŭ *Gesta Dei per Francos* și *Colecțiunea Istoricilor ungurĭ,* vine în Bucurescĭ, la Curtea luĭ Mihnea-Vodă, fiul luĭ Alexandru-Vodă și nepot Dómneĭ Kiajna.

Bongars ne spune între altele că: *les églises, les monastères et le chasteau de Boukorest sont bastis en pierre et ils sont beaulx,* — bisericele, mănăstirile și *castelul* de la Bucurescĭ sunt frumóse[6]. Vĕduse la

1) Hurmuzake: *Doc.,* XI, pag. 79. La 1569 se vĕrsă în haznaua Sultanuluĭ 210000 de galbenĭ din comóra Domnuluĭ Munteniеĭ.

2) Hurmuzake: *Doc.*, I, 1, pag. 18.—Cf. N. Iorga: *Pretend. Domn.* pag. 34. Scrisórea luĭ Petremol către d. de Boistaillé.

3) Hasdeŭ: *Ion-Vodă cel Cumplit,* pag. 49.

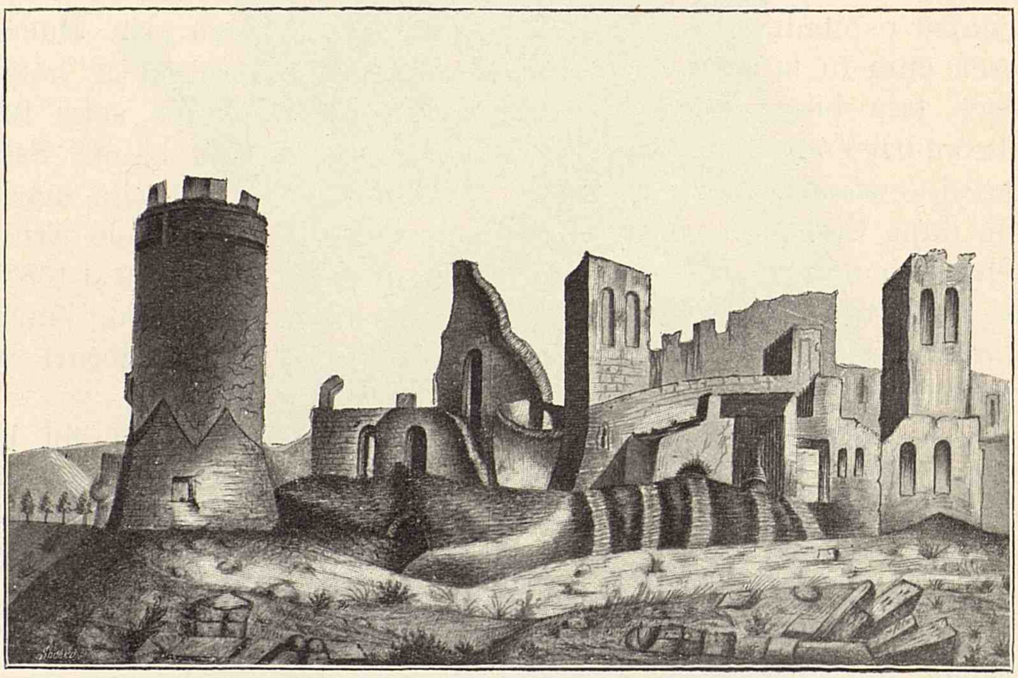
4) N. Iorga: *Contrib. la Ist. Munteniеĭ* (Buc., 1896) pag. 7 și 8. — Cf. *Arhiva,* din Iași, pe 1895, articolul d-lor Iorga și C. Erbicénu: *Scrisorĭ Domnescĭ din secolul XVI,* pag. 117—119.

5) Hasdeŭ: *Arh. Istorică a Românieĭ,* II, pag. 7 și 8.

6) Hurmuzake: *Doc.,* XI, pag. 190—192. Din călĕtoria luĭ Jacques Bongars la Constantinopole.

Târgoviște palatul zidit de Petru-Vodă Cercel; este, ḑice el, *petit, mais beau et magnifique,* — mic, dér frumos și măreț. Intrase în țéră prin pasul Branuluĭ. In Târgoviște locuise în mănăstirea Franciscanilor și, din Bucurescĭ, plécă la Giurgiŭ cu *les carres domnesques,* cu carele domnescĭ, pe carĭ i-le dă Mihnea[1].

Décă Bongars ar fi stat ceva maĭ mult la Bucurescĭ, nĭ-ar fi vorbit și de mulțimea trămișilor carĭ se perindaŭ venind și

Ruinele Curțeĭ Domnescĭ de la Târgoviște[2].

plecând la Curtea Domnéscă a luĭ Mihnea-Vodă, pentru atacerea cea mare de atuncĭ: alegerea luĭ Mihnea-Vodă la tronul vacant al Regatuluĭ Polonieĭ[3].

Cu 1593 intrăm în domnia luĭ Mihaĭ-Vitézul. In *Istoria militară a Bucurescilor*[4], arĕtăm că fuseră atuncĭ douĕ palate domnescĭ la Bucurescĭ: *cel vechiŭ,* dupĕ colina Curțeĭ-Vechĭ, și *cel noŭ* dupĕ colina Radu-Vodă, zidită de Mihnea-Vodă în prima sa

1) N. Iorga: *Contribuț. la Ist. Munteniei,* pag. 63.

2) Colecț. Academieĭ Române.

3) Hurmuzake: *Doc.,* IV, 2, pag. 61: Corre voce che il principe Mihne, o Michne, o Michel di Valachia venga eletto re di Polonia (16 Aprile, 1587).— Il principe di Valachia procura condoni al Gran Signore di esser eletto re di Polonia (27 Maĭ 1587).

4) V. cap. cu acest nume.

domniă, pe care Walther îl numesce *palatium prope novum sub urbe monasterium,* și care, cu fortificațiunile luĭ Sinan-Pașa fu póte întărit și-apoĭ dĕrîmat, încât i se pierdu pênĕ și amintirea la scriitoriĭ posteriorĭ.

La fortificarea Bucurescilor de Sinan și-apoĭ la dĕrîmarea fortificațiunilor tot de Sinan, Curtea-Vechiă, ne spune un raport al bailuluĭ venețian, Marco Venier, scăpă nearsă și nedĕrîmată[1]. Nedĕrîmată, voim sĕ ḑicem adică din temeliă, căcĭ atât Turciĭ luĭ Sinan cât și maĭ târḑiŭ, Unguriĭ luĭ Bator Gábor făcură din palatul domnesc uă adevĕrată ruină, așa că, la 1619, în timpul luĭ Gavril-Vodă Movilă, când d. de Harlay, conte de Césy, trămis frances la Constantinopole, trece prin Bucurescĭ, dreptate are sĕ ḑică: *Le Prince m'a arresté cinq jours à sa Cour qui est bien misérable, en se ressentant du voisinage turquesque*[2] — Domnul m'a oprit cincĭ ḑile la Curtea sa, care este fórte sărăcăciósă, din pricina vecinĕtățiĭ Turcilor.

La 1632, Marte, Paulus Strasburgh, trămisul luĭ Gustav-Adolf, Regele Suedieĭ, la Constantinopole, la Sultanul Amurath IV, ne spune cam același lucru despre Curtea Domnéscă a Bucurescilor, în relațiunea călĕtorieĭ séle, din care dăm următórele:

„La 4 Marte plecaĭ din Brașov, care e uă cetate nu tocmaĭ „de trecut cu vederea și se află vecină cu Ţéra-Românéscă, spre „Târgoviște, unde odinióră era scaunul domnesc *(olim palatinam „sedem).*

„Principele Leon-Vodă, Grec de viță, trămisese acolo comi„sariĭ sĕĭ înainte, pentru ca sĕ ne însoțéscă la metropolea Bu„curescilor *(ad metropolim Bukerest),* reședința și locuința Principilor.

„Nefiind noĭ âncă departe de cetate, Principele îșĭ propusese „sĕ ne iésă în persónă înainte, cu un numĕr mare de ostașĭ și „chiar cu stégurile Ţĕriĭ, ceia ce eŭ din maĭ multe cause am pre„venit. Ajungênd ênsĕ în fața acestuĭ întins și peste mĕsură de „mare oraș *(in conspectum vasti et ingentis oppidi),* vre uă sută de bo„ierĭ întrarmațĭ ne-aŭ întêmpinat, venind spre noĭ în fuga mare „a cailor, ca și cum ne-ar fi atacat și, dându-se jos de pe caĭ, ne „salutară în numele luĭ Leon-Vodă că am sosit sănĕtoșĭ; apoĭ ne „însoțiră pênĕ la gazda nóstră.

„Intr'aceiașĭ séră, Principele trămise pe prefectul Curțeĭ séle

---

1) Hurmuzake: *Doc.*, III, pag. 487. Scrisóre din 15 Sept., 1595.
2) Hurmuzake: *Doc.,* Supl. vol. I, pag. 185.

„și ne invită pre a doua ḑi la prânz. La timpul hotărit, veniră „boieriĭ și carele domnescĭ și, fără întârḑiere, ne duserăm la Curte. „In giurul nostru ne însoțĭaŭ ca vro 200 de ostașĭ din garda „domnéscă, maĭ bine întrarmațĭ și îmbrăcațĭ ca ceĭ din Transil„vania.

„Tóte călile și piețele orașuluĭ eraŭ pline cu mărfurĭ prețióse, „pe carĭ negutătoriĭ italienĭ, grecĭ, armenĭ și turcĭ le expuseseră „spre vênḑare. Mulțimea și numĕrul poporuluĭ eraŭ atât de mare, „în cât se părea că tótă Românimea se adunase acolo.

„La Curte, curteniĭ de asemenĭ eraŭ în numĕr fórte mare; cere„moniele lungĭ de tot, luxul în îmbrăcămintea ómenilor și a cai„lor iérășĭ mare.

„Palatul însĕ cădea 'n ruină din causa vechimeĭ și a deselor „schimbărĭ de Domnĭ *(Palatium, ob vetustatem et Dominorum crebras mu„tationes, ruinosum).*

„Principele, cu capul acoperit, mĕ aștepta la ușa săleĭ de au„dientă, plecându-mi-se, dupĕ datina turcéscă cu capul și ținênd „mânile puse pe piept. Douĕ scaune eraŭ așeḑate la un loc maĭ „înalt, din carĭ îmĭ oferi pe cel din stânga, ca pre cel maĭ de „cinste la barbarĭ, ceia ce eŭ nu primiĭ. Alăturea de domn, șe„deaŭ vro câte-va căpeteniĭ turcescĭ, arbitriĭ și judecătoriĭ lucru„rilor, dupe cum mi se păru mie. La drépta, staŭ miniștriĭ Țĕreĭ „și aĭ Curțeĭ, toțĭ îmbrăcațĭ în blănurĭ ca'n ḑile de publică serbare.

„In auḑul acestora toțĭ, am dat scrisórea Sacreĭ Séle Maies„tățĭ, rugându-mĕ în limba italiană ca sĕ pot sĕ-mĭ continuŭ prin „țéra luĭ călĕtoria mea cu pace.

„Interpret cuvêntăreĭ mele fu părintele Benedict, de neam Cri„tén, oratorul Curțeĭ și care, afară de limbele turcéscă și grecéscă, „maĭ scia și italienesce, latinesce și nemțesce; șépte anĭ petrecuse „la Wittemberg, studiând Teologia. El tălmăci frumos pe grecesce „și pe turcesce cele spuse de mine și, în numele Principe„luĭ și cu cuvintele însĕșĭ ale Domnuluĭ, îmĭ făgădui că ómenĭ „pricepuțĭ și cunoscĕtorĭ de limba și datinele Țĕreĭ, mĕ vor con„duce, téfĕr nevĕtămat, pênĕ la porțile Constantinopoleĭ.

„Sfârșind convorbirea și isprăvind treburile, cornurile și trîm„bițele cântară împreună, pentru că începură pregătirile prânzu„luĭ ce se făcu cu cel maĭ mare resunet. La mésă, eŭ și cu to„varășiĭ meĭ furăm pușĭ la drépta, Principele și cu Româniĭ sĕĭ „se așeḑară la stânga. Inaintea Principeluĭ eraŭ vase și farfuriĭ „de argint, la ceĭ din miḑloc, vase de lux frumóse și lustruite,

„iér la ceĭ de la códa meseĭ, talere și blide de lemn. Cât ținu „prânḑul, bucatele nu se ridicară, ci se puseră unele peste altele „pênĕ când încetul cu încetul, se înălțară ca uă grămadă. Vinu„rile eraŭ alese și fórte generóse și, bêndu-le, óspețiĭ aveaŭ uă „conversațiune maĭ intimă și maĭ liberă.

„In urmă, când Principele, cu un pahar fórte mare *(ingenti „scypho)* închină în sănĕtatea Sacreĭ Maiestățĭ a Regeluĭ Suedieĭ „și a victorielor Séle, dederă vro câte-va puscĭ și tunurĭ de ara„mă, și se făcu atâta duduitură în cât se sguduiaŭ din temeliă „casele cele dĕrĕpănate și se loviaŭ pe masă farfuriele.

„De câte orĭ maĭ-mariĭ și boieriĭ Țĕreĭ beaŭ paharele lor în „sănĕtatea și biruințele Domnuluĭ lor, după obiceiul pămêntuluĭ, „unul dupĕ altul cădeaŭ în genuchie și apoĭ beaŭ.

„In așa petrecerĭ, vorba și bĕutura se prelungiră pênĕ séra „târḑiŭ, când fiă-care se întórse la gazda sa.

„A doua ḑi, plecând eŭ, Principele voi sĕ mĕ petrécă cu tótă „Curtea, și cu uă escortă de 1000 de călărețĭ și șése sute de pe„deștri.

„Spre a fi pompa și maĭ mare, duceaŭ înainte un stég roșu „de uă mărime nespusă *(inusitatae magnitudinis)*, pe care Amurat îl „trămisese Domnuluĭ; maĭ duceaŭ și alte stégurĭ ale Țĕreĭ Româ„nescĭ. Trâmbițele și cornurile resunaŭ în pădurile de aprópe și'n „codrul vecin *(proximis in sylvis et vicino nemore)*.

„De amêndouĕ părțile mergeaŭ maĭ mariĭ și boieriĭ Țĕreĭ, „călărĭ pe caĭ asiaticĭ și 'mbrăcațĭ în splendide vestimente.

„Lângă Principe eraŭ *lăutariĭ* și un cor de musicanțĭ, care în „limba românéscă, cântaŭ cu glas tare cântece naționale.

„Pe când mergeam călare, întrebaĭ pe Domn: câtă óste maĭ „póte aduna din țéra luĭ? El rĕspunse: 10000 de călărețĭ și 2000 „de pedeștri, — și apoĭ maĭ ḑise suspinând: în timpul luĭ Mihaĭ„Vodă eraŭ 50000 de ómenĭ sub arme.

„Intrebându-l de venitul țĕreĭ, îmĭ rĕspunse: cam 300000 de „galbenĭ se strîng din dijmele pesceluĭ, săreĭ, cereĭ, mĭereĭ, vi„telor, turmelor, afară de birul ce se numĕră în banĭ gata și afară „de dăjdiele extraordinare. Minele de aur și de argint, deși fórte „bogate din adins nu se lucréză, ca nu cum-va Turciĭ, atrașĭ de „marile averĭ ale Țĕreĭ, sĕ o ia cu totul din mâna creștinilor.

„De rĕutatea supușilor și de pornirea inimeler lor spre rĕs„cóle, Domnul se plângea amar și spunea cum, de curând, învin„sese într'uă bătăliă seriósă uă mare parte de rebelĭ, chiar pe

„drumul pe care mergeam lângă Bucurescĭ, arĕtându-mĭ cu mâna „sa locul bătăliei, mormintele celor uciși și crucile ridicate în „semn de biruință, *(locum pugnae, caesorum tumulos et erectas in victo-„riae signum cruces).*

„Uniĭ din boieriĭ fugarĭ se duseseră în Transilvania. Domnul „îĭ ceruse înapoĭ luĭ Racoczy, acesta nu voise sĕ-ĭ dea, de unde „multe certe și sfede între amêndoĭ la Pórtă. In Valachia, dupĕ „uă vechiă datină, toțĭ carĭ umblaŭ dupĕ Domniă, în semn de ne-„ștérsă rușine, se *însemnaŭ,* tăĭându-li-se nara dréptă. Ceia ce sciind „Mateĭ, începĕtoriul acestor turburărĭ (carele atuncĭ era ascuns „în Ardeal; dupĕ aceia, urmă luĭ Leon, și acum se dice că ar fi „trecut la Polonĭ) cu mulțĭ banĭ cumpără apărarea sa de la Prin-„cipele Racoczy.

„Ast-fel, călĕtorind noĭ cam uă oră, Principele stărui mult „ca sĕ poposim puțin într'uă vale apropiată și frumósă, pênĕ sĕ „ni se aducă mâncările din care.

„Pênĕ sĕ ne punem la masă, el începu sĕ 'șĭ încure vitejiĭ „sĕĭ caĭ la lanciă și la fuga cea maĭ răpede, sĕ întindă córda ar-„culuĭ c'uă putere minunată, sĕ descarce puscile și sĕ tragă la „țintă. Căpeteniele și boieriĭ imitaŭ acéstă dexteritate a Domnuluĭ, „și fiă-care se nevoia într'uă întrecere fórte frumósă a 'șĭ arĕta „cunoscințele la arme și mănuirea lor.

„Intr'aceste spectacole, Principele, ca sĕ ațîțe vîrtutea fiă-„căruia, se arĕta fórte darnic și pre ceĭ carĭ, fiă prin sciință, fiă „prin maĭ mare îndemânare, întreceaŭ pe ceĭ-l'alțĭ, îĭ dăruia, din „însășĭ mâna sa, cu un numĕr de galbenĭ nu puținĭ.

„Intre alțiĭ, și un nobil din escorta nóstră lovi bine în țintă, „și Principele îl dărui cu dece coțĭ de stofă de mĕtasă, adusă nu-„maĭ de cât din Bucurescĭ.

„Căldurile amiédduluĭ începură a ne arde tare; Principele, „băgând de sémă, în semn de cinste și bună-voință pentru noĭ, „ceru a se întinde, ca un cort în contra radelor sóreluĭ, acel stég „mare al Țĕriĭ-Româneseĭ. Intr'adevĕr, uitându-ne la esercițiele „militare, atâta timp trecuse în cât dejunul se prefăcu în prând „curat. Dupĕ sfârșirea luĭ, Principele cu garda și cu curtea sa „se 'ntórse acasă, iér carele și ómeniĭ luĭ ne petrecură pênĕ la „malurile Dunăreĭ.

„Pământ maĭ îmbelșugat de cât al Țĕriĭ-Româneseĭ, pot dice „că nu maĭ este în tótă lumea creștină. Pretutindenĭ pășunĭ fru-„móse și grase nutresc turme de ciredĭ în fórte mare numĕr. In

„păduri și 'n codri *(in sylvis ac nemoribus)*, fiére și paserĭ de vênat „în numĕr fórte mare. Lână, in, pieĭ pentru locuitorĭ sunt cu „prisosință. Mine de aur bogate și nesecabile. Dunărea, Prutul și „alte rîurĭ produc pesce în maĭ mare mĕsură, de cât orĭ care altă „țéră din Europa.

„Soiul de caĭ e fórte bun. Albinele produc mierea de bună „voia lor. Vinele de metal sunt în prisosință. Viele se lucréză „ușor; pămêntul se ară cu un mănunchiŭ de spinĭ.

„Comerciul și 'l aŭ cu Transilvaniĭ, Poloniĭ, Turciĭ și Serbiĭ; „aŭ monetă vechiă și nestricată.

„Infine, posițiunea ceruluĭ e blândă; aerul lĭ-e fórte sănĕtos" [1].

Astfel vorbesce Paulus Strasburgh și astfel era la 1632 Curtea Domnéscă a Bucurescilor. La pólele colineĭ, spre Vest, curgea Dâmbovița pe al căreĭ mal drept, în fața palatuluĭ se 'ntindea, maĭ la drépta, în susul apeĭ, *Livedea Gospod*, livedea domnéscă, pe unde adese orĭ păsceaŭ în libertate caiĭ Domnieĭ. La stânga, tot pe malul drept, în josul apeĭ, era *Ciutăria Domnéscă* [2] și Baia Mitropolieĭ. Prundul Dâmboviţeĭ mergea pênĕ 'n colina Mitropolieĭ. Drept în fața Curțeĭ Domnescĭ, dincolo peste Dâmbovița, acum, la 'nceputul domnieĭ luĭ Mateĭ-Bassarab, se afla *Mahalaua calicéscă* [3]. Pe malul stâng, la Sud și, prin urmare, la stânga Curțeĭ Domnescĭ, documentele ne semnală la 3 Aprilie 1632 *Via Domnéscă*, pe dealurile de la 'nceputul Caleĭ Șerban-Vodă de astădĭ. Intr'adevĕr, la 3 Aprile 1632, Mitropolitul Grigore I cumpĕră de la Ion, feciorul Neaniuluĭ Logofĕtul ot Mugĭ, un loc din *gardul Vieĭ Domnescĭ* pênĕ în *Ulița cea mare*, pe banĭ gata 600 [4]. „Ulița cea mare" era póte aceia care pleca de lângă Pórta-de-Jos a Curțeĭ Domnescĭ și suia la dél spre Rĕsărit, pentru a trece pe lângă biserica „Sftuluĭ Gheorghe-cel-Romànesc" spre Târgul-de-Afară, — actuala cale a Moșilor [5].

---

1) Cipariŭ: *Arhiv*, I, pag. 11—16. — Voiam sĕ dăm portretul luĭ Paulus Strasburgh, un străin atât de bine-voitor nouĕ, dér — din nenorocire, — el nu se găsesce, dupĕ cum ne asigură d. Gustaf Upmark, directorul Museuluĭ Național din Stockholm, nicĭ în colecțiunea cea bogată a Museuluĭ Regal al Suedieĭ.

2) Vezĭ cap. *Dâmbovița Bucurescénă*.

3) Vezĭ cap. *Podul Calicilor*.

4) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. — Locurile din Bucurescĭ.

5) Sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ i s'a dis adesea „cel românesc", dupĕ ce s'a zidit Sftul Gheorghe-Noŭ, care era „cel grecesc" și mănăstire.

III

La 1636, Cronicarul muntén ne spune că „pênĕ la Ma-„teĭ-Vodă puţine ziduri aŭ făcut Domniĭ de maĭ 'nainte, „iér Mateĭ-Vodă aŭ înfrumuseţat Ţéra cu tot felul de ziduri, mă-„năstirĭ, bisericĭ, case domnescĭ carĭ se pomenesc şi pênĕ astădĭ[1]".

Petru Bogdan Baksicĭ, episcop catolic, visitéză Bucurescĭĭ în Septembre 1640. Despre Palatul Domnesc Baksicĭ ne spune că e făcut la malul gârleĭ şi că uă parte din palat e făcută chiar pe gârlă, — *anzi sopra il fiume sta una parte del palazzo;* dincolo, pe malul opus al gârleĭ, adauge el, este grădina domnéscă *(Ciutăria* şi *Livedea).* Palatul este mare, dér nu e frumos; e aprópe părăginit; a fost odată înconjurat cu ziduri; zidurile aŭ cădut pe-alocurea şi, pe unde spărturile sunt mari, aŭ făcut gard de lemn. Pórta Palatuluĭ are un turn înalt, în vêrful căruia staŭ totdéuna ostaşĭ de pază. Afară de Curtea Domnéscă e *Puşcăria,* care e de lemn. La Târgovişte, oraşul iubit al luĭ Mateĭ Bassarab, Curtea Domnéscă, dice Baksicĭ, e maĭ mare şi maĭ grandiósă[2].

Şi aci, probabil, ca şi la Bucurescĭ, eraŭ în palate *tainiţe* séŭ, cum dice Constantin Căpitanul Filipescu, „băştĭ zidite de piétră „şi de mortar de la temeliă şi pênĕ la coperişĭ"[3], unde Domniĭ îşĭ păstraŭ avuţiele.

Paul din Aleppo nu e de părerea luĭ Baksicĭ. El ne spune maĭ ântâiŭ că întreg oraşul Bucurescilor e 'nconjurat de un şanţ adânc şi al doilea că Curtea Domnéscă e uă clădire de uă mare întindere, înconjurată cu întăririĭ de lemn; că maĭ 'nainte ea era fórte învechită şi ruinată, şi că Mateĭ-Vodă ĭ-a făcut mari reparaţiunĭ, aşa că acum e minunată ca eleganţă şi încântătóre la privire: e mult maĭ frumósă şi maĭ veselă de cât Curtea Domnéscă de la Târgovişte[4].

In palatul cel reparat de Mateĭ Bassarab se aflaŭ şi odăĭ de *musafirĭ.* Intr'ênsele a şedut Terzi-Mustafa-Aga Talhâsciul,

---

1) *Mag. Istor.,* I, pag. 293.

2) Petru Bogdan Baksicĭ: *Călĕtoria în 1640,* publicată în XVII vol. din Monumenta historiam Slavorum meridionalium spectantia. Cf. Ionnescu-Gion: *România în secolul XVII* (Bucurescĭ, 1891), *passim.*

3) *Mag. Istor.,* I, pag. 292.

4) *Travels of Macarius,* etc. (Londra, 1836), partea VIII, pag. 375.

care a adus la 1654 luĭ Constantin-Vodă Șerban fermanul de Domniă [1].

Mateĭ-Bassarabă [2].

1) *Mag. Istor.* I, pag. 307.
2) Colecț. Academieĭ Române.

Sĕ semnalăm că, la 1654, pe ulița din fundul *Pușcăriei,* spre Sóre-Rĕsare, eraŭ proprietarĭ, descendințĭ de-aĭ Bălăcenilor din secolul XVI, de óre-ce la 5 Iuliŭ 1654, Dragomir și Ión, feciorii Opreĭ Logofĕtul și aĭ Jupăneseĭ Maria, nepoțiĭ Banuluĭ Drăgușin și aĭ Vorniculuĭ Mitrea care, împreună cu Nedelco Vornicul Bălăcénul, zidise la 1594 biserica Sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ, vênd luĭ Albu Fustașul loc de case, „din fundul Pușcărieĭ spre Sóre-Rĕsare „pe acolo unde sunt două ulițe“ [1].

Reparată de Mateĭ Bassarabă, Curtea Domnéscă pătimesce multe „rĕutățĭ“ în timpul domnielor furtunóse ale luĭ Constantin-Vodă Șerban (1654—1658) și Mihnea III (1658—1659). Intr'un rând, retras la Târgoviște, Constantin-Vodă Șerban trămise Spătaruluĭ care apăra Bucurescii ordin sĕ dea foc Capitaleĭ și'n deosebĭ Curțeĭ Domnescĭ, pentru ca Mihnea III, care fusese numit Domn, sĕ nu aibă unde primi jurămêntul de supunere al boierilor. Din fericire, ordinul nu fu esecutat [2]. Totușĭ, de când cu revolta Seimenilor și a Dorobanților, palatul era'n stare fórte próstă, așa că Mihnea-Vodă locui la mănăstirea moșuluĭ sĕŭ, adică la Radu-Vodă, dupĕ cum ne spune cu multe amĕnunte Paul din Aleppo [3].

In timpul ce se scurge de la 1659 și pênĕ la domnia luĭ George Duca (1674—1679), Curtea Domnéscă, reparată p'alocurea de Grigore Ghica, este teatrul principal al certelor între partita Ghiculescilor și partita Cantacuzinescilor.

Maĭ ântâiŭ, în timpul luĭ Radu-Vodă Leon (1664—1669), boieriĭ, în cap cu Mitropolitul Teodosie și'n sunetul clopotelor de la tóte bisericele, aŭ năvălit la Curte cerênd Domnuluĭ gonirea Grecilor din dregĕtoriĭ, și'n deosebĭ, gonirea luĭ Balasake Grecul și a luĭ Pascale Grecul. Dupĕ mazilirea luĭ Radu-Vodă Leon, în cămĕrile, probabil în odăile de jos ale Palatuluĭ, aŭ fost bătuțĭ, „de nu sciŭ cum nu muriaŭ“, Greciĭ Pascale și tovarĕșiĭ luĭ. Acestea se petreceaŭ în domnia luĭ Antonie-Vodă de la Popescĭ și prin indemnul pré-puternicilor Cantacuzinescĭ [4].

Ca la nicĭ un alt Domn, la Antonie-Vodă de la Popescĭ (1669—1672), palatul, și ceremonialul, și viéța domnéscă aŭ fost cât se póte de sărăcăcióse, și aŭ rĕmas de pomină pentru multă

1) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. — *Locurile din Bucurescĭ.*

2) V. cap. *Istor. militară a Bucurescilor.*

3) *Travels,* etc. VIII, pag. 402.

4) *Mag. Istor.* I, pag. 354.

vreme în memoria Bucurescenilor. Cronicarul nouě ađĭ necunoscut, dér citat de Șincaĭ[1], ḑice: „mânca în ḑi de dulce carne de vită „fiértă în apă sărată; în ḑi de post, fasole și mazăre „cu apă și cu sare; vin avea cât căra fiul sěŭ[2] din „târg pe banĭ".

Pecetea luĭ Antonie-Vodă[3].

La a doua domniă a luĭ Grigore-Vodă Ghica (1672—1674), partita Ghiculescilor, în cap cu Gheorghe Banul Bălénul și cu Radu Logofětul Năsturel, a arestat la Curte, sus, *în Turn,* pe boieriĭ de partita Cantacuzinescilor, pe Radu Logofětul Crețulescu și pe alțĭ 23 boierĭ, băgându-ĭ în obeḑĭ. Eraŭ la Curte lumînărĭ multe aprinse, spune Cronicarul, când s'aŭ adus boieriĭ împreună cu Constantin Stolnicul Cantacuzino și cu fratele sěŭ maĭ mic Mateĭ. Iordake Cantacuzino fugise, iér Șerban, viitorul Domn, era de mult fugit la Constantinopole.

Pecetea luĭ Grigore-Vodă Ghica[4].

Când Grigore-Vodă Ghika veni la Bucurescĭ, puse de alese dintre boieriĭ arestațĭ pe doĭ, pe un Vasile Căpitanul și pe un alt căpitan și'ĭ tăiă dinaintea Porțeĭ-de-Sus a Curțeĭ Domnescĭ, pentru că înjurase pre Panaiotake „de muĭere și de copiĭ" adauge Cronicarul[5]; iér Cronicarul Moldovén, Muste, ḑice cu órecare ironiă „Ghica a'nchis pe boierĭ la Pórta Curțeĭ în Bucurescĭ, *în* „*turn, la Nemțĭ*[6], și bătăĭ ce aŭ luat boieriĭ, lăsăm sě spună Munteniĭ"[7].

Curtea Domnéscă avea pe atuncĭ și tunurĭ. Ele serviaŭ maĭ

1) *Cronica,* anul 1671.

2) Fiul luĭ Antonie-Vodă a fost Négoe care a avut de copiĭ pe Pană Negoescu și pe Marica Dómna luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu. V. cap. *Bisericele,* și-anume inscripțiunea de la Biserica Eniĭ.

3) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 31, act. 20 din 1669, Octobre 2.

4) *Arhive:* idem, pach. 33, act. 2, din 1673, Iuniu 13.

5) *Mag. Ist.,* I, pag. 368, la 20 Marte 1671. — Panaiotake era marele Dragoman al Porțeĭ Panaiot Nikusios.

6) Adică în turnul unde eraŭ totdéuna de pază Nemțiĭ mercenarĭ aĭ Domnieĭ.

7) Kogălnicénu: *Cronicele Românieĭ,* III, pag. 5.

mult pentru a vesti Bucurescilor schimbările Domnilor. La 1674, când sosi în Bucurescĭ Constantin, feciorul Stoichiĭ Ludescul Căpitanul cu cărțĭ de la Duca-Vodă că vine Domn de la Pórtă, *s'a scos tunurile de s'a dat cu ele ca de obiceĭ, vestind domniă nouă* [1].

Grigore-Vodă Ghica [2].

Grigore-Vodă Ghica și George-Vodă Duca sunt însemnațĭ pentru istoria Curțeĭ Domnescĭ, cel d'ântâiŭ pentru că zidesce a doua biserică a Curțeĭ, biserica de jos, după cum vom vedé maĭ la vale, și pentru că începe clădirea altuĭ palat noŭ pe lângă cel vechiŭ; iér George-Vodă Duca, pentru că sfârșesce casele domnescĭ de la Curte, începute dér nu isprăvite de Grigore-Vodă Ghica.

1) *Mag. Ist.*, I, pag. 379.
2) Colecția Academieĭ Române.

Intr'adevĕr, într'alte învinovățirĭ ce Cantacuzinescii aduceaŭ la 1674, la Constantinopole înaintea Divanuluĭ, în contra luĭ Ghica, era și acésta, că „le-a fost puind giupânesele de aŭ fost cărând „var și piétră împreună cu Țiganiĭ ceĭ de dîrvală la Curțile „Domnescĭ“ [1].

Ghica a făcut atuncĭ biserica de jos [2] și a'nceput casele cele nouĕ. Duca le continuă și pune supraveghiător și ispravnic nouelor construcțiunĭ pe Șerban Logofĕtul Cantacuzino, care atuncĭ ar fi ḑis, afirmă Nicolae Costin:

— Bune case pentru Domn tênĕr [3]!

Cronica cantacuzinéscă ne spune că Duca-Vodă a înădit casele cele nouĕ cu altele vechĭ, zidite de Mircea Bassarab [4]. Clădite séŭ nu de Mircea Bassarab, faptul remâne constant că s'aŭ adaus nouĕ clădirĭ pe lângă cele fórte vechĭ și ăncă trainice ce eraŭ în ființă și după 1674.

Pecetea luĭ Duca-Vodă.

Curtea trebuie sĕ fi fost împunĕtóre cu clădirile séle din diferite epoce și de diferite stilurĭ. La 1678, un călĕtor ungur trece prin Bucurescĭ. El scrie: *Duca Vaida homo satis formosus, „palatiumque“ ejus „regale“ et „splendidum“ satis, aulicorum caterva posibilis (sic); forum Bukerest amplissimum et ditissimum* [5], — Duca-Vodă, un om destul de frumos [6]; palatul sĕŭ, regal și destul de strălucit; mulțimea curtenilor îndestulătóre, orașul Bucurescĭ fórte mare și fórte bogat.

Sub Duca-Vodă este prima epocă de splendóre a Curțeĭ Domnescĭ în secolul XVII; a doua va fi sub Constantin-Vodă Brâncovénu, la sfârșitul acestuiașĭ secol.

Șerban-Vodă Cantacuzino urméză după Duca. A fost ispravnic nouelor palate domnescĭ, dér nu locuesce întrênsele. El îșĭ zi-

1) Kogălnicénu: *Cronicele Românieĭ*, V, pag. 204, *Cronica luĭ Niculce.*

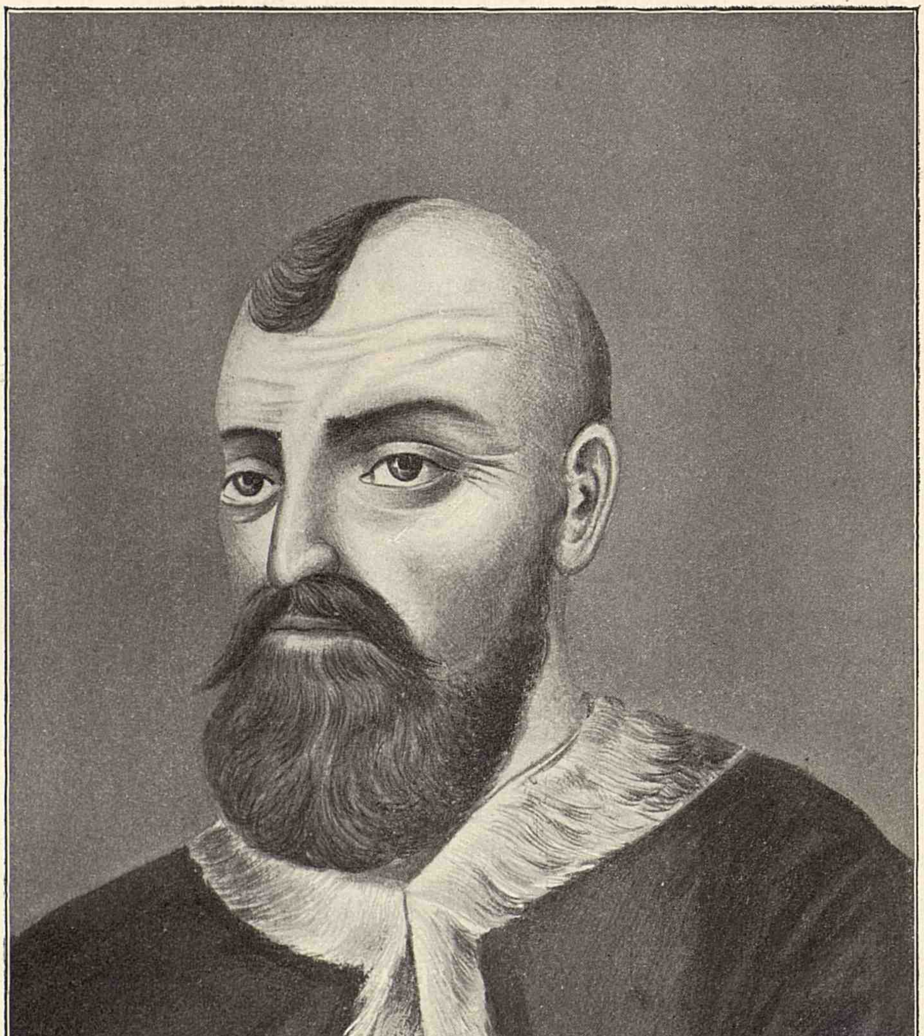
2) *Mag. Ist.*, II, pag. 154. Grecénu.

3) Kogălnicénu: *Cronicele Românieĭ*, II, pag. 7.

4) *Buciumul*, 1863, Aug. 10.

5) N. Iorga: *Călĕtorĭ, Ambasadorĭ și Misionarĭ în țĕrile nóstre* (Bucurescĭ, 1899), pag: 19.

6) Și cu tóte acestea Maria, Dómna luĭ, îĭ preferia pe Logofĕtul Șerban Cantacuzino!

Boier român din secolul XVII. Drăghicĭ Cantacuzino [1].

[1]) Colecţ. Academieĭ Române.

desce casă a luĭ pe locul părintesc[1], și nu vine la Curte de cât pentru Divan și pentru pronunțarea acelor sentințe, carĭ băgară în rĕcorile spaimeĭ de mórte pe ceĭ maĭ mulțĭ boierĭ. Cronicarul spune că, la Domnia luĭ Șerban-Vodă, eraŭ la Pușcăria Domnéscă înfipțĭ stâlpĭ și'năuntru și'n afară, de carĭ se legaŭ și se băteaŭ boierĭ, căpitanĭ, slujitorĭ, pentru vine și pentru birurĭ[2].

In clădirea cea nouă, adausă de Ghica și de Duca, se află uă sală numită *Spătăria mică* séŭ *Spătăria Nouă* și căreia, din causa tavanuluĭ, probabil, i se maĭ dicea și *Spătăria cu stelele*. Intr'acéstă *Spătăriă mică* și care presupune uă *Spătăriă mare*, fiă în vechia, fiă în noua clădire, s'aŭ strîns boieriĭ la mórtea grabnică și bănuelnică a luĭ Șerban-Vodă, și aŭ ales pe Brâncovénu de Domn, față fiind și Patriarhul Dionisie, rudă cu Cantacuzinesciĭ[3]. In urmă aŭ mers la Mitropoliă, de aci iér la Curte și aŭ intrat în Biserica Domnéscă, și i s'aŭ cântat axionul, și a sărutat sfintele icóne, și aŭ făcut cu boieriĭ jurămêntul pe sfânta Evangheliă, și'n urmă, în casele domnescĭ, în *Divanul-cel-mare* suindu-se, în scaunul domnesc a ședut și cu tunurile dând mare veseliă în tótă politia s'a făcut de Domniă nouă[4]. Iér la datul tunurilor, două s'aŭ slobozit, iér unul nu, și diceaŭ uniĭ că e semn rĕŭ; pe urmă s'a vĕdut că sunt băbescĭ cuvinte[5].

IV

Brâncovénu, ca și Mateĭ-Basarab, a fost un neobosit constructor de bisericĭ și de case. Curtea Domnéscă din Bucurescĭ a primit de la dênsul cele maĭ bogate înfrumusețărĭ.

Indată ce greutățile timpuluĭ 'ĭ permiseră, el se apucă de clădit și, pe aceiașĭ vechiă colină a Curțeĭ Domnescĭ, pe care se aflaŭ clădirile din secolul XV séŭ din secolul XVI și clădirile maĭ nouĕ ale luĭ Ghica și ale luĭ Duca, el făcu *casă domnéscă ce este pe stâlpĭ de piétră și este cu treĭ cafasurĭ* și cu tóte ce se vĕd

1) V. cap. *Podul Mogoșóieĭ.*
2) *Mag. Ist.*, II, pag. 24.
3) *Ibid.*, V, pag. 93. *Cronica Anonimă.*
4) *Ibid.*, II, pag. 133. Grecénu.
5) *Ibid.*, V, pag. 95. *Cronica Anonimă.*

într'ênsa, care casă *este despre Biserica Domnéscă cea mare*. Cronicarul adauge: *și alte case aŭ făcut despre Dómna,* iér din temeliă âncă *doue rândurĭ de case* [1].

Că aŭ fost séŭ nu aŭ fost înainte de Brâncovénu în Curtea Domnéscă *Case despre Dómna,* lucrul nu se scie pêně acum; iér despre cele doue rândurĭ de case, zidite din temeliă, acelea sunt în orașĭ, sunt case brâncovenescĭ, una clădită pe locul bětrânuluĭ Preda Vornicul Brâncovénul, moșul Domnuluĭ, din fața colineĭ Mitropolieĭ, iér alta unde este astădĭ Institutul Babeș. Pe acestea, probabil, le numesce hrisovul din Iuniŭ 1705: *Casele coconilor Domnieĭ Mele,* unde este și paraclis de slujesce preotul Iosif [2]. Intr'una dintr'aceste case brâncovenescĭ a trăit muma Domnuluĭ, giupânésa Stanca a luĭ Papa Brâncovénu, născută Cantacuzino, pêně la 10 Februariŭ 1699, când murind *„i s'a făcut pobriganiă ântâiŭ în curte la Dumnéeĭ* [3]*"*.

Brâncovénu a 'nconjurat întréga Curte Domnéscă cu zidurĭ de bolovanĭ și cărămidă de prin tóte părțile. In *ulița Bărbierilor,* carĭ se aflaŭ maĭ sus de *casele Băraților,* (Bărăția) se afla zid și turn, și era acolo *Puțul Turnuluĭ* [4]. Spre nord-est, colțul ziduluĭ domnesc merge din ulița Boiangiilor pêně în ulița Băraților și într'acolo sunt și *grajdurile domnescĭ* [5].

Pe partea de loc dintre Covacĭ și strada Șelarĭ era grădina, „destul de frumósă, în formă patrată, desemnată dupě bunul gust „italian, și în miđlocul eĭ, Brâncovénu construise un kiosk frumos, — „*una bella loggia,* — pentru a mânca acolo și a se odihni în timpul „vereĭ [6], în miđlocul mirosuluĭ a felurite florĭ carĭ, în spalier, eraŭ „orânduite împrejur".

Palatul avea la Pórta-de-Sus un turn înalt care, înainte de Brâncovénu, se numia *Turnul despre Nemțĭ* și în fața căruia era pod peste Dâmbovița [7]. Grecénu numesce acest turn, la 1696, *Clopotnița Domnéscă.* Fusese zidit din noŭ de Grigore-Vodă Ghica, și Șerban-Vodă îl maĭ înălțase. Intr'acéstă clopotniță era uă cămară, în care, din nesocotință, se ținea iérbă de pușcă. La 25

1) *Mag. Ist.,* II, pag. 154. Grecénu.
2) *Arhive:* Condica M-tireĭ Câmpulunguluĭ, I, pag. 790.
3) *Mag. Ist.,* II, pag. 350. Grecénu.
4) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. — Act din 8 Ianuariŭ 1701.
5) *Ibid., ibid.* — Act din 2 Marte 1701.
6) Del Chiaro: *Le moderne rivoluzioni della Vallachia* (Venezia, 1718), pag. 9.
7) *Arhive:* Condica Mitropolieĭ pentru județul Ilfov, pag. 18.

Constantin-Vodă Brâncovénu 1).

1) Colecț. Academieĭ Române.

Iuniŭ 1691, fiind plóiă cu fulgere și trăsnete, a cădut trăsnetul tocmaĭ în iérbăriă. Esplosiunea a fost teribilă: s'aŭ omorît ómenĭ carĭ se adăposteaŭ sub turn de plóiă și s'a făcut „mare betejune la mulțĭ". Domnul a reparat clopotnița făcênd-o și maĭ frumósă de cât înainte, și ĭ-a pus și *„césnic"*, cum n'a fost înainte la alțĭ Domnĭ [1].

Palatul, dice del Chiaro, vorbind, probabil, de corpul principal, *este tot de piétră;* scara maestră, adică scara mare este de marmură și nu e de mediocră mărime. Sala cea mare e făcută pe bolte și 'ĭ susținută pe un ordin de colóne carĭ sunt cam scunde. Maĭ e uă altă sală mare pentru Divanul cel mare și pentru ospețe, la dile de sĕrbătorĭ. Sunt apoĭ multe sălĭ séŭ camere de audiență. Vine apoĭ apartamentul Principeluĭ și pe urmă apartamentul Principeseĭ [2].

Sălile pe carĭ del Chiaro nu le numesce se găsesc presărate prin *Cronica Anonimă* care, cu ocasiunea faimosuluĭ proces al luĭ Staicu paharnicul din Bucșanĭ, adică Staicu Merișanul, ne vorbesce de *Spătăria cea mare,* de *Spătăria cea mică,* adică cea *cu stelele* de care vorbirăm, de *Divanul cel mare,* de *Divanul cel mic,* de *Vistieriă,* și 'n fine de *temnițe* pentru boierĭ, sus, în clopotnița Turnuluĭ și jos, în beciurĭ, pentru tâlharĭ [3]. *Genealogia Cantacuzinilor* maĭ adauge că odăile Seimenilor, uă parte din garda Palatuluĭ, se aflaŭ înăuntrul Curțeĭ Domnescĭ. Intr'aceste odăĭ se închideaŭ boieriĭ rĕsvrătițĭ, maĭ cu sémă în vremea Fanarioților [5].

Pecetea luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu [4].

Vistieria care se afla în Curtea Domnéscă și care era, dupĕ cum vĕdurăm maĭ sus, zidită ca uă tainiță cu bășțĭ de piétră și

1) *Mag. Ist.,* II, pag. 196, Grecénu. — In privința *césniculuĭ,* cp. cu ceia ce spune Paul din Aleppo despre ceasornicul de la Treĭ-Ierarhĭ de la Iașĭ *(Arh. Ist. a Rom.,* II, pag. 67).

2) Del Chiaro: *op. cit.,* pag. 9.

3) *Mag. Istor.,* V. pag. 122—124.

4) *Buciumul,* 1863, Aug. 4.

5) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* pag. 1074.

mortar, a stat în palatul acesta pênĕ la finea secoluluĭ XVIII. Inainte de Brâncovénu, la vremea plățeĭ tributuluĭ către Pórtă, era o adevĕrată serbătóre pentru Bucurescii sĕ vină sĕ se uite cum se încarcă, înaintea Domnuluĭ și a Agaleĭ trămis din Constantinopole, sutele de pungĭ în căruțe anume, păzite strașnic de soldațiĭ Domnieĭ. De la Vistieriă pênĕ la căruțe pungile eraŭ duse de visterniceĭ și însoțite de Vistierul cel mare și de ajutórele luĭ. In căruțe eraŭ lădĭ, probabil, cu cercurĭ de fer, în carĭ se punea câte 30—35 de pungĭ. Indată ce o ladă se umplea, Vistierul o închidea și o pecetluia cu pecetea luĭ.

Musicele cântaŭ în tot timpul căratuluĭ banilor, iér Bucurescenilor li se scurgeaŭ ochiĭ dupĕ grămada de bogățiĭ carĭ se duceaŭ în Turcia. Haraciul Munteniei era hotărît la Constantinopole pentru plata Ianicĭarilor și li se da cu douĕ ḑile înainte de serbătorile Ramazanuluĭ[1].

Și pentru a reveni la Curtea Domnéscă, a Brâncovénuluĭ, în asemenea case, kioskurĭ și grădinĭ nu-ĭ era rușine Domnuluĭ sĕ priméscă óspețĭ iluștri, ca pe Alexandru Mavrocordat, marele Dragoman al Porțeĭ Otomane și cuscrul luĭ, pe Lordul Paget, representantul Anglieĭ la pacea de la Carlovitz și pe atâțea puternicĭ pașale care veneaŭ de la Pórtă, fiă pentru a-ĭ aduce ordinele Padișahuluĭ, fiă pentru a trece înainte în Polonia séŭ la Viena. Și nu-ĭ era rușine de a face nuntele fetelor și flăcăilor sĕĭ, de carĭ nunte toțĭ Cronicariĭ muntenĭ și moldovenĭ vorbesc cu adâncă admirațiune și mărturisesc unanimĭ că acele nunte nu eraŭ domnescĭ, ci maĭ mult crăiescĭ și împĕrătescĭ eraŭ[2].

Intr'acest palat ședeaŭ, séŭ veniaŭ ḑilnic sĕ visiteze, pe domn Ienake Doftorul, Iacov Doftorul, Pandele Doftorul. Era pentru serviciul interior al palatuluĭ un mare numĕr de *paiccĭĭ* și de copiĭ de casă, ale căror haine, brâne și căciulițe scânteiaŭ de firet urĭ. *Franțozul Geraŭ* era capul bucătărieĭ domneșcĭ; *Mateĭ Némțul* era sofragiul *en chef* și avea pe lângă dênsul maĭ mulțĭ sofragiĭ grecĭ. Frâncul era grădinarul cel mare al Palatuluĭ. Dómna și-avea ciohodariĭ, comișeiĭ și vizitiĭ sĕĭ. Curtea *Coconilor,* adică a fiilor luĭ Brâncovénu, era deosebită[3].

Baia palatuluĭ era făcută cu marmură adusă de la Țarigrad

---

1) *Travels of Macarius,* part. VIII, pag. 384.
2) Intre alțiĭ Neculce, în Kogălnicénu: *Cronicele Rom.*, II, pag. 286.
3) *Semile Brâncovenescĭ*, passim.

și era îngrijită de doĭ armenĭ meșterĭ. Palatul avea și cântărețĭ, pe Stavrino Dascălul și pe protopsalțiĭ de la Mitropoliă, din carĭ uniĭ cunosceaŭ și musica latinéscă [1]. Duhovnicul Domnuluĭ și al Dómneĭ era arhimandritul Mitrofan care, maĭ târḑiŭ, după omorul luĭ Antim, fu mitropolit al Țĕriĭ în vremea luĭ Nicolae-Vodă Mavrocordat.

Din vistieria acesteĭ vechĭ Curțĭ Domnescĭ aŭ eșit sute de milióne în secolele XVI și XVII, dér nicĭ odată atât de mult ca'n domnia Brâncovénuluĭ, pentru darurĭ, plocóne, îmblânzirĭ, cumpărărĭ de proptele și intrigĭ.

Pe lângă haraciul Țĕriĭ, Brâncovénu trămitea pe fiă-care an plocóne la următórele persóne: Sultanul, Vizirul, Sultana-Validé, Muftiul, Reis-Effendi, Dragomanul, Kislar-Aga, Chehaiaua, Tefterdarul, Seraskerul Brăileĭ, Bumbaegiul de la Silistra, Hanul, Muma hanuluĭ, Calga-Sultan al Hanuluĭ, Chelar-Bașa al Hanuluĭ, Pașa de la Belgrad, Pașa de la Nicopole, Voevodul de la Rusciuk, Seraskerul de la Baba, Ciocârgi-Bașa, Doiangi-Bașa [2], Chiatiful Viziruluĭ, Balgi-Bașa și câțĭ âncă alțiĭ [3].

Plocónele și darurile consistaŭ maĭ totdéuna din parale ca parte principală și din blănurĭ prețióse, din atlasurĭ, din *coftiriĭ* și din cantitățĭ colosale de unt. Se trămitea Sultanuluĭ parale, cojóce, din carĭ numaĭ unul a costat în 1695, talerĭ 1400, ceia ce ar reveni la 7000 de leĭ și maĭ bine în ḑiua de aḑĭ [4], și i se maĭ trămitea — o! Mahomet! — câte o scatulcă cu horilcă bună, adică, cu rachiŭ [5].

La Pascĭ, Brâncovénu trămitea de aducea, de la Constantinopole, diferite lucrurĭ de 'mbrăcăminte și de ale mâncăreĭ. Eraŭ serbărĭ și prânḑurĭ la Curtea Domnéscă de se ducea vestea în tótă țéra, și lăutariĭ cântaŭ pretutindenĭ:

> La orașĭ, în Bucurescĭ,
> La casele marĭ, domnescĭ,
> Mésă mare se 'ntindea.
> Marĭ boierĭ se 'nveselia,
> Tótă Țéra 'mĭ chiuĭa [6];

---

1) V. cap. *Frumósele-Arte la Bucurescĭ.*
2) Șoimariĭ împĕrătescĭ.
3) *Semile Brâncovenescĭ*, passim.
4) *Ibid.* pag. 198.
5) *Ibid.* pag. 327.
6) Teodorescu G. Dem: *Poesiĭ populare*, pag. 656.

séŭ altă variantă, de mare interes, pentru că ne spune cât de înalte eraŭ pe colina lor casele domnescĭ:

Frundă verde merĭ creţescĭ,
In oraşĭ, în Bucurescĭ,
L'ale case marĭ, domnescĭ,
De se vĕd în Stoienescĭ,
Mândra mésă e întinsă
Şi de marĭ boierĭ coprinsă[1].

Se da cu tunurile şi nu lipsiaŭ patriarhiĭ carĭ, de faţă, sĕ bine-cuvinteze veselia Domnuluĭ şi comesenilor sĕĭ[2].

Lipită de Curtea Domnéscă, în ce parte nu sciŭ, Del Chiaro ne spune că era uă *piéţă* pe care, la Pascĭ, copiiĭ de casă şi *paicciĭ* Domnuluĭ făceaŭ dulapurĭ *(altalena)*, de venia lumea sĕ se dea în dulap[3] şi sĕ petrécă spărgênd la ouĕ roşiĭ şi'ncondeiate, — pe carĭ ênsĕ cu *florĭ de aur* numaĭ cocónele sciaŭ sĕ le scriă[4].

Tot acum, în palat, Brâncovénu asculta cu fericire felicitaţiunile fiilor sĕĭ Radu şi Ştefan carĭ, în grecesce séŭ în românesce, îĭ ţineaŭ frumóse cuvîntărĭ, compuse cu colaborarea dascăluluĭ lor, faimosul George Maiotta. Şi tot acum primĭa şi darurile în cărţĭ tipărite şi închinate luĭ de bursieriĭ pe carĭ, cu cheltuiéla sa, îĭ ţinea pe la Padova şi pe la Veneţia, — cum fu, bunióră, poema latină, compusă de Paladie Damian, maĭ târdiŭ latinist renumit, afirmă Sathas[5]. Alţĭ invĕţaţĭ lucraŭ, dupĕ ordinele şi cu cheltuéla Domnuluĭ, la istoria şi genealogia Brâncovenilor. Carra spune că se făcuse un mare volum, de sigur, manuscris, dér cu jaful ce s'a dat în starea luĭ, volumul trebue sĕ se fi perdut[6].

Pênĕ la a sa completă dispariţiune, Curtea Domnéscă n'a maĭ avut uă epocă de strălucire măréţă şi împĕrătéscă ca acum, în dilele bogatuluĭ şi fastuosuluĭ Domn, „Brâncovénu Constantin, boier mare, domn creşcin".

---

1) Alexandri: *Poesiele populare ale Românilor* (Bucurescĭ, 1866), pag. 206.
2) Şincaĭ: *Cronica*, anul 1703.
3) Del Chiaro: *Le moderne rivoluzioni della Vallachia* (Venezia), 1718, pag. 49.
4) *Ibid.: op. cit.*, pag. 51.
5) Pappadopol-Calimah: *Din Istoria tipografieĭ la Românĭ*, pag. 11.
6) *Histoire de la Moldavie et de la Valachie*, pag. 136.

V

După mazilirea Brâncovénuluĭ vine Domn Ștefan-Vodă Cantacuzino. Domnesce puțin [1], dér are vreme sĕ clădéscă în colțul grădineĭ [2] un mic palat cu opt odăĭ, — *un palazzino di otto stanze* [3].

Colina Curțeĭ Domnescĭ e acoperită acum cu uă sumă de clădirĭ de diferite stilurĭ, dér atragênd atențiunea călĕtorilor prin mărimea și mulțimea lor. La Motraye trece prin Bucurescĭ la sfârșitul luĭ 1714, vede Palatul domnesc, dér nu ne spune de cât că „e mare și comod, dér nu e frumos" [4]. El l'ar fi voit ca cel de la Versailles, pentru ca sĕ'l admire și sĕ'l găsécă arhitectonic, estetic și frumos.

Sĕ semnalăm un lucru pe care, pênĕ acum, nu'l maĭ vĕḑuse Curtea Domnéscă de la Dómna Kiajna, și adică: *ginecocratia,* domnia femeilor într'ênsa. Ștefan-Vodă Cantacuzino „era ginecolatru, că „fórte mult asculta de Dómna sa [5], cât se deschisese pórtă mare „la dênsa, și care mergea despre laturea ceia, mult se folosia" [6].

Cu venirea primuluĭ Fanariot Domn la Bucurescĭ încep nenorocirile pentru bĕtrânul palat al Domnilor.

Maĭ ântâiŭ, boieriĭ germanofilĭ, Banul Barbu Brăiloĭ, călugărul Dositie Brăiloĭ, Bălénul, Bujorénul, Isvoranul, Vlădescu și Radu Golescu, conspiră în contra luĭ Nicolae-Vodă Mavrocordat. La 14 Novembre 1714, Radu Golescu atacă Curtea Domnéscă, prinde pe Domn, îl duce la Cotrocenĭ și de-acolo îl pornesce peste munțĭ la Sibiĭ.

Palatul se derăpĕnă. La 1718 începe focul de la uă casă mică din Târg. Se aprinde și Curtea Domnéscă; ard tóte casele, scăpând numaĭ cele boltite; a trecut focul peste Curte pênĕ la marginea orașuluĭ, arḑênd târgul, și mănăstirĭ, și case boierescĭ, și tot ce'ĭ eșia 'nainte [7].

---

1) 1714—1716.

2) Fi-va fost în colțul Strădeĭ Lipscanĭ cu Strada Șelarĭ, séŭ în colțul Strădeĭ Covacĭ cu Strada Șelarĭ?

3) Del Chiaro: *op. cit.,* pag. 9.

4) *Voyages* (La Haye, 1727), cap. IX, pag. 217.

5) Păuna Dómna, din neamul Grecenilor.

6) Șincaĭ: *Cronica,* anul 1716.

7) *Istoria Moldo-Românieĭ* (Bucurescĭ, 1859), pag. 322—323.

Păuna Dómna[1].

[1]) Colecţ. Academieĭ Române.

In timp de doĭ anĭ se repară casele domnescĭ, dér de sigur nu s'a maĭ reparat nicĭ casa pe stâlpĭ de piétră cu treĭ cafasurĭ, făcută de Brâncovénu, nicĭ *il Palazzino di otto stanze*, făcut de Ștefan-Vodă Cantacuzino, nicĭ kioșkul din grădina italiană. Trebuia banĭ pentru tóte acestea, și Nicolae-Vodă Mavrocordat nu era prost sĕ-ĭ cheltuiéscă pentru împodobirea Bucurescilor și a Curțeĭ Domnescĭ.

Se repară ce era strict necesar pentru locuit, și când își mărită fata după Ianake Cămărașul, horele de boierĭ și giupânese se fac în „curtea Curțeĭ domnescĭ", unde se arétă și nisce jucătorĭ pe funiĭ de la Constantinopole [1].

Iérășĭ nuntă la Curtea Domnéscă în 1733. Se însóră însușĭ Domnul, Constantin-Vodă Mavrocordat, cu Ecaterina, fata luĭ Constantin Ruset vel Vornic de la Moldova, care era fórte frumósă și fórte deștéptă. „Și aŭ făcut nuntă mare și a mulțumit Con-„stantin-Vodă vĕruluĭ sĕŭ Grigore-Vodă Ghica că ĭ-o alesese" [2].

La 31 Maĭ 1738, într'uă Mercurĭ, la 3½ dupĕ prânz, un cutremur teribil sgudui Bucurescii din adâncurĭ [3]. Curtea Domnéscă crapă în multe părțĭ [4] și nimenĭ nu o maĭ repară așa ca s'o întăréscă pentru viitor. Fanarioțiĭ *meremetisiaŭ,* nu clădiaŭ. Sunt rarĭ aceia carĭ aŭ clădit fără alt gând de cât de a lăsa ceva dupĕ eĭ. Toțĭ, în șir, Domnĭ, Dómne, Domnițe și Beizadele căutaŭ pe întrecute sĕ 'șĭ găséscă pentru fiă-care cât maĭ multe veniturĭ și privileghiurĭ [5].

La 1755 și la 1765, la Pórta-de-Sus a Curțeĭ Domnescĭ, documentele nu maĭ vorbesc ca'n trecut de *Turnul* orĭ *Clopotnița* Curțeĭ, ci de *Foișorul roșu* [6], pentru că Turnul, probabil, se derîmase când cu cutremurul de la 1738, și Fanarioțiĭ, bine 'nțeles, nu'l maĭ reclădiseră. Foișorul roșu, făcut ușor, de lemn și fără multă cheltuiélă, a fost multă vreme ținut minte de Bucurescenĭ, și, când s'a clădit un han pe locul acesta al Curțeĭ Domnescĭ, i s'a pus numele de *Hanul Roșu* [7].

La 1766, Domniĭ nu maĭ staŭ de regulă la Curtea Domnéscă, care se ruina din ce în ce maĭ mult. Scarlat-Vodă Ghica șéde și

---

1) *Istoria Moldo-Românieĭ* (Bucurescĭ, 1857), pag. 335.
2) Kogălnicénu: *Cronicele Românieĭ*, II, pag. 370—371.
3) V. cap. *Mahalalele,* aliniatul: *Focurĭ și Cutremure.*
4) Legrand: *Ephémérides Daces* ale luĭ Dapontes, vol. II, pag, 101.
5) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* XII, pag. 468.
6) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ și Condica Episcopieĭ Buzĕuluĭ, III, pag. 546.
7) V. cap. *Hanurile bucurescene.*

móre în casele Brâncovénuluĭ, după ce rĕcise la focul din Târgul Cuculuĭ, când se aprinseseră prăvăliele Herăsculuĭ [1]. Via domnéscă se părăginise și-apoĭ se stricase cu desĕvêrșire.

La 1767, spune marele hrisov al Mănăstireĭ Pantelimonuluĭ [2], se maĭ află acolo *lednița domnéscă,* adică ghiățăriă și lemnăriă, și mare întindere de loc slobod, pe care Alexandru-Vodă Ghica îl ofere cuĭ vrea sĕ clădéscă, cu condițiune de a plăti embatic Mănăstireĭ pentru spitalul „săracilor bolnavĭ".

Rĕsboiul ruso-turc dintre aniĭ 1769—1774 dede bĕtrâneĭ Curțĭ domnescĭ lovitura de grațiă. Nimenĭ nu o maĭ locui; prin beciurile de jos și prin vechĭele odăĭ ale Seimenilor, prin pimnițe și chiar prin odăile de sus se strîngeaŭ tóte lepădăturile Bucurescilor și toțĭ Grecoteiĭ vêntură-lume, carĭ se aciolaseră aci și făcură din gloriósa clădire a vechilor Domnĭ un fel de adevĕrată *Cour des Miracles.* De atuncĭ, locuțiunea bucurescénă de *„Craĭ de Curtea vechiă",* ștrengarĭ și hoțomanĭ carĭ, devenind primejdioșĭ orașuluĭ, fură risipițĭ și omorîțĭ de un Agă turc, chiămat de la Cotrocenĭ într'ajutor de neguțătoriĭ înspăimêntațĭ de pungășiele și de tâlhăriele *Crailor de Curtea-Vechiă.*

Sălile de sus fură, probabil, reparate la 1773, căcĭ într'ênsele începură primele negociațiunĭ ale păceĭ, care avea sĕ se subsemneze la Cuciuk-Cainargi. „In curtea Domnéscă cea vechiă s'a „trătăluit mucheleména pênĕ la velétul 1773, luna Marte", ḑice Ienăchiță Văcărescu [3].

Când Alexandru-Vodă Ipsilanti, unul din rariĭ Fanarioțĭ, carĭ în cursul Domnieĭ se gândi și la Țéră, veni la Bucurescĭ, Curtea Domnéscă nu maĭ era de locuit. El ședu într'uă casă brâncovenéscă ca și Scarlat Ghica la 1766; dér, alegênd un loc frumos pe colina vielor Mănăstireĭ Mihaĭ-Vodă, la délul Spireĭ Doftorul, puse la Marte 1775 sĕ se zidéscă *Curtea Domnéscă ot Mihaĭ-Vodă.* Fotino o găsesce minunată [4]; Sulzer spune că e uă magaziă, fără stil, fără gust [5]. Atanasiŭ Comnen Ipsilanti lămuresce lucrul, adăugind că Alexandru-Vodă Ipsilanti a stat în casele luĭ Nicolae Brâncovénu, că a 'nceput palatul în Marte 1775, că l'a sfârșit prin Novembre 1776, tot, afară de zidul înconjurător, de graj-

---

1) *Tinerimea Română,* Febr. 1897, Oct. Lugoșianu: „Însemnărĭ din bĕtrânĭ".
2) Proprietatea d-luĭ Colonel Ghica.
3) *Tes. de Mon. Istor.,* II, pag. 284. *Istoria Impĕraților Otomanĭ.*
4) *Istoria Dacieĭ,* II, pag. 172.
5) *Geschichte des transalpinischen Daciens,* I, pag. 290—291.

durĭ și de odăile Seimenilor și Albanesilor, carĭ aveaŭ sĕ fiă lângă ziduri și că'n fine a cheltuit 300 de pungĭ cu clădirea [1].

Nicolae Vellara completă aceste amĕnunte, spunêndu-ne că ispravnicĭ stăruitorĭ la clădirea acestuĭ noŭ palat domnesc aŭ fost Dumitrache Ghica, marele Ban, Nicolae Dudescu, marele Vornic, și Ion Medelnicerul Vellara [2].

De la zidirea Curțeĭ Domnescĭ de la Mihaĭ-Vodă, cea dinăuntrul Târguluĭ primesce numele pe care l'a moștenit biserica de astădĭ, adică numele de *Curtea-Vechiă.*

In timpul luĭ Nicolae-Vodă Caragea, la Maĭ 1783, Domnul hotăresce că la Curtea Vechiă, în sala mare, va veni sĕ țină Divan, Lunia și Mercuria, iér Vineria va ține *împreunare de musafirĭ* [3].

Caragea stă la Cotroceni, de unde dedese pe Egumenĭ afară din tóte odăile și din cele două kioskurĭ, pe carĭ le clădise Alexandru-Vodă Ipsilanti. Domnul sta la Cotrocenĭ, pentru că *Curtea Nouă* arsese, cu viĕță puțină, arsese, și era acum *Curtea Arsă.*

La 1786, când Nicolae-Vodă Mavrogheni sosesce în Bucurescĭ și vine la Biserica Domnéscă de la Curtea Vechiă, ruinele triste ale acestuĭ străvechiŭ palat bucurescén îl fac sĕ salte de mâniă în contra celor de maĭ 'nainte stăpânitorĭ. De aceia, a doua ḑi chiar, el chiamă pe Mitropolit, pe Episcopiĭ, pe bogațiĭ Egumenĭ aĭ mănăstirilor închinate și pe boierĭ, și le cere câte 50, 40, 30 și 20 de pungĭ de banĭ, fiă-căruia după putere, ca sĕ drégă casele domnescĭ, „că este și rușine a fi casele domnescĭ „în miḑlocul politieĭ dĕrîmate și surpate, și nu are unde sĕ șédă „Măria Sa [4].“

Paralele le-a luat Mavrogheni, dér casele domnescĭ tot ruină aŭ rĕmas. Maĭ târḑiŭ, Domnul părăsesce capitala; în locu-ĭ, în Bucurescĭ vin, în 1790, Nemțiĭ cu códă aĭ principeluĭ de Coburg și maĭ la urmă Rușiĭ luĭ Suvarov. Uă mulțime de soldațĭ sunt la *cvartir* în Curtea Vechiă. Ce le pasă Nemților de acele sfinte și gloriόse ruine. Incep cu iérna sĕ facă foc din Octobre; se aprinde și bruma de odăĭ locuibile carĭ maĭ remăseseră. Boieriĭ din Divanul Țĕriĭ protestă la baronul von Entzenberg, și 'l rógă

---

1) Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν (Constantinopole, 1870), pag. 557.

2) Συλλογὴ διαφόρων ποιημάτων (Biblioteca Statuluĭ), studiate de D. C. Erbicénu. De Dudescu, Vellara ḑice: τὸ πέλοντα ἀρχᾶιον γένη.

3) V. A. Urechiă: *Istoria Românilor,* I, pag. 290.

4) *Ibid.,* II, pag. 529.

se dea *order* cătanelor ca sĕ păzéscă locuințele unde sunt incuartirațĭ, căcĭ, din pricina lor, s'a aprins *Scaunul Domnieĭ,* adică Curtea Vechiă, și Sfta Mitropoliă.

Nemțiĭ și Rușiĭ plécă. Curtea Vechiă continuă a se dĕrîma. Mihaĭ Șuțul n'are unde sĕ maĭ șédă și se mută la Șcóla de la Sftul Sava, de unde dă afară pe dascălĭ și pe elevĭ[1]. Moruzzi, care'l urméză, la 1793, șéde la Cotrocenĭ, unde ospetéză pe am-

Alexandru-Vodă Moruzzi[2].

basadorul Rusieĭ, Cutusov, și 'ĭ dă sĕ privéscă jocurile trupeĭ de comedianțĭ, condușĭ de *Kunstreiter Mahieux;* tot aci, la Cotrocenĭ, se jócă și cărțĭ din gros[3].

1) *Analele Acad. Române,* X, pag. 294.
2) Colecț. Academieĭ Române.
3) Heinrich von Reimers: *Reise* (Petersburg, 1803, treĭ volume) I, pag. 125—130.

Curtea Vechiă cade cu desĕvêrșire. Lumea de prin prejur iea piétră, cărămidă, lemne din clădirea domnéscă, întocmaĭ cum,— *si parva licet componere magnis,* — Barberiniĭ și toțĭ nepoțiĭ de papĭ luaŭ din palatele și monumentele Romeĭ republicane și imperiale piétră și marmură ca sĕ'șĭ facă locuințele lor.

La 17 Decembre 1793, Moruzzi dă pitac ispravniculuĭ de Curte Manole, ca sĕ fiă aspru pedepsit orĭ-cine ar maĭ lua lemne, pietre, cărămiḑĭ din clădirile Curțeĭ-Vechĭ. El constată că, prin pimnițe, prin beciurĭ, prin bolțĭ, sunt câte 50—60 de caĭ arnăuțescĭ, fac udătură și putóre, și slăbesc bolțile; și fac foc, și e primejdiă târguluĭ. El ordonă sĕ nu maĭ fiă aci de cât *Curtea de Cremenalion* și închisórea zapciilor domnescĭ [1].

Poporul rîde de starea de păragine și părăsire în care Domnia a lăsat bĕtrâna Curte Domnéscă, și d'atuncĭ cântecul:

> Vaĭ de mine,
> Nu-ĭ la mine!
> Că-ĭ la Vodă 'n Bucurescĭ
> Sus, în casele domnescĭ,
> Unde ouă rațele
> Unde fată vacele [2].

La 1796, *Craiĭ de Curtea Vechiă* reapar sub numele de *Craiĭ de Curtea Arsă,* adică beciurile Curțeĭ ot Mihaĭ-Vodă, în care se strîng toțĭ hoțiĭ și toțĭ vagabonḑiĭ Bucurescilor. Aceștia eraŭ și maĭ numeroșĭ de cât ceĭ de odinióră de la Curtea Vechiă. Cântecul bucurescén ḑice cu potrivélă:

> Pe la Curtea Vechiă
> Te trăgeaŭ câiniĭ d'uă ureche;
> Pe la Curtea Nouă
> Te trăgeaŭ câiniĭ d'amêndouĕ [3].

„Âncă din Decembre 1795, Boieriĭ divanițĭ întrebaseră pe Moruzzi, care a avut *stenahoria* șeḑênd la Cotrocenĭ", care din cele douĕ Curțĭ Domnescĭ doresce sĕ fiă reparată, și 'l rógă sĕ le rĕspundă ca eĭ sĕ chibzuiéscă de cu iérna strîngerea materialuluĭ

---

1) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* V. pag. 414.
2) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare,* pag 193.
3) *Ibidem,* pag. 122.

Jupâniță română din secolul XVIII [3].

trebuitor reparărei. Moruzzi alege pe cea de la Mihaĭ-Vodă [1], care se și repară pentru a arde iérăși din noŭ, în secolul nostru, în timpul luĭ Ion-Vodă Caragea.

Cu sfârșitul seculuĭ XVIII, la 1798, pe locurile unde fuseseră altă dată grajdurile domnescĭ, la Curtea Vechiă, eraŭ locurĭ slobode. Dómna luĭ Hangerliŭ închiriéză pămêntul ca sĕ se facă prăvăliĭ și din venitul chirielor sĕ zidéscă și sĕ întreţină *Orfanotrofiul* ce voia sĕ clădéscă în mahalaua Popa Radu, lângă biserica luĭ Manea Brutarul [2].

Cutremurul de la 14 Octobre 1802 dĕrîmă și ultimele zidurĭ carĭ maĭ rĕmăseseră în picióre. Nu se maĭ repară nimic, afară de *Pușcăriă* care, pare-se, era maĭ necesară de cât Palatul vechilor Domnĭ aĭ Țĕreĭ... Ce ironiă!

VI

Din causa marilor căldurĭ ale Bucurescilor în timpul vereĭ, Curtea Domnéscă era fórte des părăsită în Iuliŭ și August. Domniĭ plecaŭ cu tótă curtea lor pe la moșiele ce aveaŭ în apropierea munților séŭ eșiaŭ afară din Bucurescĭ unde-va maĭ la rĕcóre.

---

1) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* X, pag. 459.
2) *Arhive:* Condica Episcopieĭ Buzĕuluĭ. V. și cap. *Bóle, Spitale, Doftorĭ.*
3) Colecț. Academieĭ Române.

Cea maĭ vechiă *villegiatură* domnéscă ce cunóscem este cea de la 1507 a luĭ Mihnea-Vodă, *fiul luĭ Vlad-Vodă*[1], care în ḑilele calde ale vereĭ se duce la *Ștefănescĭ, pe podgoriă*[2].

In secolul XVI, Domniĭ se duceaŭ la moșiele lor bassarabescĭ; în secolul următor, Mateĭ Bassarab locuia de preferință la Târgoviște și véra, și iérna. Brâncovénu avea Mogoșóĭa, Potlogiĭ și Tătăraniĭ din Prahova[3], pentru lunele călduróse ale luĭ Iuliŭ și August, apoĭ pe Septembre îl petrecea la *Viele domnescĭ de la Pitescĭ*[4], de unde nu se întorcea de cât dând uă visită și nenumĕratelor séle moșiĭ de peste Olt, la Brâncovenĭ, la Șerbănescĭ, etc. etc., și mult-iubiteĭ séle mănăstirĭ a Hurezuluĭ. Dupĕ ce reparase palatul din Târgoviște, care din timpul luĭ Grigore Ghica rĕmăsese pustiŭ, Dómna, Domnițele și „Coconiĭ Mărieĭ Séle" plecaŭ din Iuniŭ la Târgoviște.

Vom vorbi maĭ la vale de bogăția și frumusețea artistică a reședințelor de véră ale luĭ Brâncovénu[5], și 'n deosebĭ de Mogoșóia și de Potlogĭ, pe carĭ călĕtorĭ, observatorĭ ca La Motraye, le-a vĕḑut și le-a descris.

Sĕ notăm aci numaĭ *foișórele* vielor de la Pitescĭ, pentru carĭ Brâncovénu cheltuia câte 60000 de șindrilă ca sĕ le acopere din noŭ, ispravnic la acéstă trébă domnéscă fiind Radu Aga Golescu[6]. Brâncovénu era Domn fórte gospodar; la tóte se gândia și pe tóte le 'ngrijia. Chiar când îl mazilíră, la trecerea Dunăreĭ, în călĕtoria fatală spre Constantinopole, el scrie luĭ Ștefan-Vodă Cantacuzino următórea *scrisóre ordonatóre,* de tonul căreia se plânge noul Domn patriarhuluĭ Chrysanth Nottara al Jerusalimuluĭ:

„Mĭ-a scris: sĕ-ĭ păzesc moșiele luĭ neschimbate, casele luĭ „necălcate, vitele luĭ neatinse, grânele pămêntuluĭ nemicșorate; „vinurile acestuĭ an sĕ se vîndă ca și maĭ 'nainte la oborurĭ și „la târgurĭ, și 'n cele-l-alte orașe cu prețul cu care'l vindea Stră„lucirea Sa. Lucrurile de țesut ale caseĭ sĕ se pună la un loc;

---

1) Cronicarul ḑice că Mihnea fu fiul luĭ Dracea Armașul din Mănescĭ (*Mag. Ist.*, I, pag. 112); iér hrisovul ce citez din *Condica Tismaneĭ*, II, pag. 167—168, îl dă ca fiul luĭ Vlad-Vodă decĭ frate cu Radu-cel-Mare.

2) Lângă Pitescĭ, în cósta Isvoranilor.

3) *Mag. Istor.*, II, pag. 139, 140, 141, 193. Grecénu.

4) *Ibid.*, pag. 210 și 329.

5) V. cap. *Frumósele-Arte la Bucurescĭ.*

6) *Rev. Istorică a Arh. Românieĭ:* Semile Brâncovenescĭ, pag. 600.

„brodăturile isprăvindu-se sĕ se pună la un loc sĕ nu se pérdă, „ci sĕ se trămită dupĕ dênșiĭ cu siguranță.... Și ne-am supărat[1]“.

Dupĕ Brâncovénu, Domnul Fanariot care 'șĭ face *casă de privélă* și de rĕcorélă cu *foișor* este Nicolae-Vodă Mavrocordat. Acesta face Foișorul de lângă biserica zidită de Dómna sa. Acest foișor a dat numele mahalaleĭ, care de atuncĭ s'a numit a Foișoruluĭ[2], și a maĭ dat nascere și legendeĭ care spune că, de la Biserică și de la casa de privélă, Nicolae-Vodă Mavrocordat făcuse pe stâlpĭ un fel de gang acoperit, care mergea pênĕ la M-tirea Văcărescilor, cea de dênsul zidită.

Alexandru-Vodă Ipsilanti a făcut douĕ kioskurĭ: unul la Herăstrăŭ, construit dupĕ moda turcéscă[3] și altul la Cotrocenĭ[4]. Bucurescenil le visitaŭ pe amêndouĕ în plimbare, cum visitaŭ și kioskul făcut de Mitropolitul Filaret II pe lângă eleșteul luĭ Șerban-Vodă, — kiosk pe care, maĭ târdiŭ, Mitropolitul Dosithie Filitis îl împodobi cu colonete de tótă frumusețea.

Dómna luĭ Alexandru-Vodă Ipsilanti, uă natură, pare-se, poetică și langurósă, se simția maĭ mult atrasă de pădúricea și eleșteul de la Sftul Elefterie, unde adeseorĭ sta ore întregĭ nóptea ca sĕ mediteze[5].

In fine, un kiosk care zugrăvesce bine pe cel care l'a făcut, e kioskul pe care Nicolae-Vodă Mavrogheni porunci sĕ i'l facă în Târgul Moșilor pentru Domniă, „ca acolo mergênd și cercetând „cum bate târgul și cum se fac vêndările, sĕ sciă Domnul pe cine „sĕ laude și pe cine sĕ pedepséscă[6]“.

Un alt kiosk făcut tot de Mavrogheni este cel de la Biserica luĭ, de la Isvorul Tămăduireĭ. Ion Ghica dice[7]:

„Dupĕ prânz, rĕsturnat într'uă caléșcă poleită, trasă de patru „cerbĭ cu córnele de aur, Mavrogheni eșia la preumblare încon„jurat de ciohodarĭ cu fuste albe și cu ișlice rotunde de samur „pe cap, de arnăuțĭ și de soitariĭ cu căciulĭ lungĭ de postav „pestriț, împodobite cu códe de vulpĭ și cu clopoțeĭ care jucaŭ „chiocecurile pe lângă trăsura domnéscă, se strîmbaŭ la trecĕtorĭ

---

1) *Colecț. D. Olănescu.* Documente copiate din biblioteca Patriarcatuluĭ de la Constantinopole.

2) V. cap. *Mahalalele* și cap. *Bisericele.*

3) Sulzer: *Geschichte des transalpinischen Dacien,* I, pag. 299.

4) Sestini: *Viaggi,* etc. (Firenze, 1815), pag. 5—7.

5) Sulzer.

6) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* III, pag. 36.

7) Ion Ghica: *Convorbirĭ Economice* (Bucurescĭ, 1879), pag. 559, 560.

„și insultaŭ femeile cu vorbe și cu gesturĭ nerușinate. — Cu ast-„fel de alaiŭ mergea Mavrogheni de 'șĭ bea caféua și ciubucul „lângă havuzul din *frumosul* kiosk de la Isvorul Tămăduireĭ, în „sunetul surlelor și tobelor, al meterhaneleĭ și tumbelechĭu-„rilor".

Ast-fel se rĕcoriaŭ, după chipul și firea fiăcăruia, Domniĭ timpurilor trecute, în lunile de căldură tropicală ale Bucurescilor.

VII

Și-acum, pentru a termina acest studiŭ asupra Curților Domnescĭ, sĕ dăm ceva amĕnunte și-asupra *bisericelor domnescĭ.*

E maĭ presus de orĭ-ce îndoiélă că atuncĭ, când de un Bassarabă óre-care, Alexandru, Mircea séŭ un altul, se clădi castelul, care avea sĕ devină Cetatea Dâmboviţeĭ, fu zidită și biserica pe care Cronicariĭ și documentele o vor numi maĭ târḑiŭ *Biserica de sus* a Curțeĭ Domnescĭ.

De la descălicătórea Bucurescilor și pênĕ la Mircea Ciobanul, adică anume pênĕ la anul 1546, nimenĭ și nimic nu ne maĭ vorbesc de biserica Curțeĭ Domnescĭ. La acéstă dată, Șincaĭ[1] ne spune, după Anonimul românesc și după Engel, că Mircea a făcut uă biserică și că 'ntr'acéstă biserică, adauge el, la 1553, după Breviariul Cronologic, sunt zugrăviţĭ treĭ Domnĭ cu numele de *Mircea.* După cum am ḑis și 'n prima parte a acestuĭ studiŭ, un Mircea, din ceĭ treĭ ar puté fi Mircea-cel-Bĕtrân, ceĭa ce ar corobora credința acelora carĭ susțin că Mircea ar fi zidit castelul séŭ Cetatea Dâmboviţeĭ; al doilea ar fi, fórte firesce, prenoitorul bisericeĭ, adică Mircea Ciobanul; iér al treilea vre-un frate de Domn, póte fratele luĭ Pĕtrașcu-cel-Bun, dacă ar fi sĕ credem încurcata inscripțiune ce se aflâ aḑĭ la biserica Curțeĭ-Vechĭ, — frate de Domn care ar fi făcut cine scie ce daniĭ séŭ marĭ reparațiunĭ bisericeĭ, pentru ca și el sĕ aibă dreptul sĕ fiă trecut printre ctitoriĭ de căpeteniă aĭ bisericeĭ.

Scim că în biserica Curțeĭ Domnescĭ a fost îngropat la 1558

1) *Cronica*, sub anno.

Pĕtrașcu-cel-Bun, și la 1559 Mircea-Vodă Ciobanul, unul din ctitoriĭ bisericeĭ[1].

Bongars, care visitéză Bucurescii în Maĭ 1585, ne spune că biserica Curțeĭ Domnescĭ, ca și mănăstirile pe carĭ din nefericire nu le numesce, eraŭ de piétră și eraŭ frumóse[2]. Maĭ târḑiŭ, la Septembre 1585, aflăm din raportul luĭ Marco Venier, bailul Veneției de la Constantinopole, către Doge, că la „Bucresi", adică la Bucurescĭ, două bisericĭ și Palatul principeluĭ aŭ scăpat de foc[3]. Una dintr'aceste două bisericĭ fu de sigur Biserica Domnéscă, de vreme ce era lângă Palat, și Palatul nu arsese.

Tradițiunea spune că, la scara acesteĭ bisericĭ, în secolul XVI și 'n secolul XVII, când se ungeaŭ Domniĭ, se tăiaŭ doĭ berbecĭ și 'n sângele lor călcaŭ, eșind din biserică, după ungere, Domniĭ, pentru ca sĕ fiă vitezĭ și rĕsboinicĭ[4].

Déca de la Mircea Ciobanul și pênĕ la 1631 aŭ maĭ reparat séŭ nu Biserica Curțeĭ Domniĭ carĭ se urmară pe tronul din Bucurescĭ, noĭ nu scim. Scim ênsĕ că Leon-Vodă o numesce *Sfânta biserică cea mare din Scaunul Bucurescilor,* în hrisovul solemn ce dete pentru isgonirea Grecilor din Țéră[5].

Pecetea jùdețuluĭ Bucurescén[6].

In timpul luĭ Mateĭ Bassarab Biserica Domnéscă continuă a fi tot una; are hramul Blagoveșteniei și preoțiĭ eĭ sunt cu multe veniturĭ. Aŭ vad de móră pe Dâmbovița despre *baiă* și despre *ostrov.* Baia, vechia baiă a Mitropolieĭ era de la biserica Domnițeĭ Bălașa puțin maĭ la vale. Ceia ce Mateĭ Bassarab numesce *ostrov,* noĭ nu cunóscem. Móra lĭ-o dăruise Radu-Vodă Mihnea la ântâia sa Domniă. Alexandru-Vodă Iliașĭ lĭ-o luase fără nicĭ uă dreptate și o dedese călugărilor de la Plumbuita. La a doua a sa domniă (1620—1623), Radu-Vodă Mihnea lĭ-o dă îndĕrĕt și cumpără pentru călugăriĭ Plumbuiteĭ móră la Golésca. In timpul luĭ Alexandru-Vodă Coconul (1623—1627), Egumenul Grigorie de la M-tirea

1) *Mag. Ist.,* I, pag. 180 și 182.
2) Hurmuzake: *Doc.,* XI, pag. 190—192.
3) *Ibid.,* III, pag. 487.
4) Preotul Gr. Muscelénu: *Monumentele Străbunilor,* (Bucurescĭ, 1873), pag. 67.
5) *Mag. Istor.,* I, pag. 123.
6) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă.

Radu-Vodă răpesce móra preoților de la Biserica Domnéscă, și acestora lĭ-e frică măcar sĕ crîcnéscă. Când Mateĭ-Bassarab se suie pe tron, Popa Borcea, Eclisiarhul de la Biserica Domnéscă, și âncă doĭ popĭ vin la Divan, în fața Domnuluĭ, Mitropolituluĭ Teofil și boierilor Țĕreĭ, și deschid judecată în contra Egumenuluĭ Ignatie de la Radu-Vodă. Preoțiĭ aŭ marturĭ 20 de negustorĭ bucurescenĭ și 20 dĕ preoțĭ de la alte bisericĭ ale Capitaleĭ. Fu un mare proces. Preoțiĭ de la Biserica Domnéscă rĕmaseră „de judecată" pe pré-puternicul Egumen și reintrară în stăpânirea móreĭ de la Baiă [1].

De maĭ 'nainte de Mateĭ Bassarab séŭ dupĕ dênsul, biserica Curțeĭ Domnescĭ maĭ avea uă móră pe Dâmboviță, *din sus de Curtea Domnéscă,* împotriva *Văeĭ celeĭ vechĭ.* In timpul luĭ Duca-Vodă, la 1678, acéstă móră cu douĕ róte, făcênd înecătură grădineĭ domnescĭ din Livedea Gospod, Domnul hotăresce s'o taiă și, pentru a despăgubi pe preoțĭ, cărora le lua un însemnat venit, le dă, prin hrisov întărit în Divanul cel mare, venitul vinăriciuluĭ de la viele din délul Bucurescilor [2].

Acum ênsĕ nu maĭ era uă singură biserică în Curtea Domnéscă. Grigore-Vodă Ghica, în prima domniă (1660—1664) séŭ într'a doua domniă (1672—1674) zidise uă a doua biserică lângă Pușcăriă, biserică pe care Cronicariĭ și documentele o numesc *Biserica de jos a Curțeĭ Domnescĭ.*

Grecénu ḑice: „Măria Sa Domnul a zidit *turnul bisericeĭ despre* „*Dómna,* care maĭ 'nainte de Grigore-Vodă Ghica făcută era numaĭ „așa boltită; iér Măria Sa ĭ-a făcut turnul și tinda bisericeĭ și fru„musețând biserica, și cu têmple, și cu zugrăviturĭ, și cu alte aŭ „împodobit-o [3]".

Prin urmare, de la Grigore-Vodă Ghica aŭ fost în Curtea Domnéscă douĕ bisericĭ: *cea de sus* cu hramul Buneĭ-Vestirĭ, și *cea de jos* cu hramul Sftuluĭ Ión Botezătorul.

In timpul Brâncovénuluĭ, se ḑice *preoțiĭ de la bisericele domnescĭ,* adică de la amêndouĕ, și ni se spune că nu aŭ voiă sĕ maĭ céră cu discul, ci, în locul acestuĭ câștig cam înjosit, sĕ aibă a lua pe fiă-care an din vama Târguluĭ Bucurescĭ câte talerĭ 100, adică 50 la Sftul Gheorghe și 50 la Sftul Dumitru [4].

---

1) *Academiă:* Fondul mitropolitan. Condica Mitropolieĭ Bucurescĭ, No. II, pag. 2.
2) V. A. Urechiă: *Istoria Românilor,* II, pag. 57—58.
3) *Mag. Ist.,* II, pag. 154.
4) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 248—249.

In bisericele domnescĭ se fac tóte slujbele solemne; aci predică, în fața Domnuluĭ, românesce séŭ grecesce, oratoriĭ Domnieĭ; aci cântă protopsalțiĭ ceĭ vestițĭ și se fac nunțile și pogribaniele, și se prăznuesc sĕrbătorile cele marĭ. Preoțiĭ de la bisericele domnescĭ sunt ceĭ maĭ cu véḑă în preoțimea bucurescénă a secoluluĭ XVII, maĭ cu sémă în vremea Brâncovénuluĭ.

Indată după suirea sa pe tron, Ștefan-Vodă Cantacuzino s'apucă sĕ repare biserica cea vechiă a Curțeĭ, adică Biserica de sus. Iĭ face ușa de piétră maĭ mare, căcĭ pênĕ la el fusese mică și strîmtă, o împodobesce pe dinăuntru și pe din afară, aduce icóne frumóse și sĕvêrșesce acéstă prenoire a bisericeĭ celeĭ maĭ vechĭ a Bucurescilor la 20 August al anuluĭ 1715[1].

In timpul luĭ Nicolae-Vodă Mavrocordat se vede că Biserica de sus, cea mare, era 'n reparațiune séŭ închisă, din ce causă nu scim; nunta luĭ Beizade Constantin cu fata luĭ Radu Spătarul Cantacuzino, frate cu Ștefan-Vodă, se făcu în Biserica Domnéscă de jos, de către Chrysanth, patriarhul Jerusalimuluĭ, și tot în Biserica de jos slujesce acelașĭ Chrysanth la un Sftul Nicolae cu patriarhală pompă și mare alaiŭ[2].

La 1775 sunt treĭ bisericĭ domnescĭ în capitală, căcĭ se maĭ adauge și biserica de la Curtea Domnéscă de la Mihaĭ-Vodă, cu hramul Sfteĭ Ecaterina[3].

---

1) Inscripția bisericeĭ.

2) *Istoria Moldo-Românieĭ* (Bucurescĭ, 1857), pag. 395 și 396.

3) V. A. Urechiă: *Istoria Rom.*, II, pag. 57 și 58. — Sĕ adăugem și cele ce spunea prin tradițiune orală regretatul nostru I. Brezoianu *(Vechile Instituțiunĭ ale Românieĭ*, Bucurescĭ, 1882, pag. 71): Ruinele palatuluĭ domnesc eraŭ tocmaĭ pe pămêntul din strada Sóreluĭ, ocupat aḑĭ de clădirile d-luĭ Pencovicĭ, iér ale paraclisuluĭ, aĭ căruĭ părețĭ eraŭ încă în picióre în 1825, păstrând figurile Coconilor și Domnițelor pe dênsele, se coprindeaŭ în curtea caselor cu N-rul 2 din strada Sóreluĭ, d'a stânga porților acestor case.

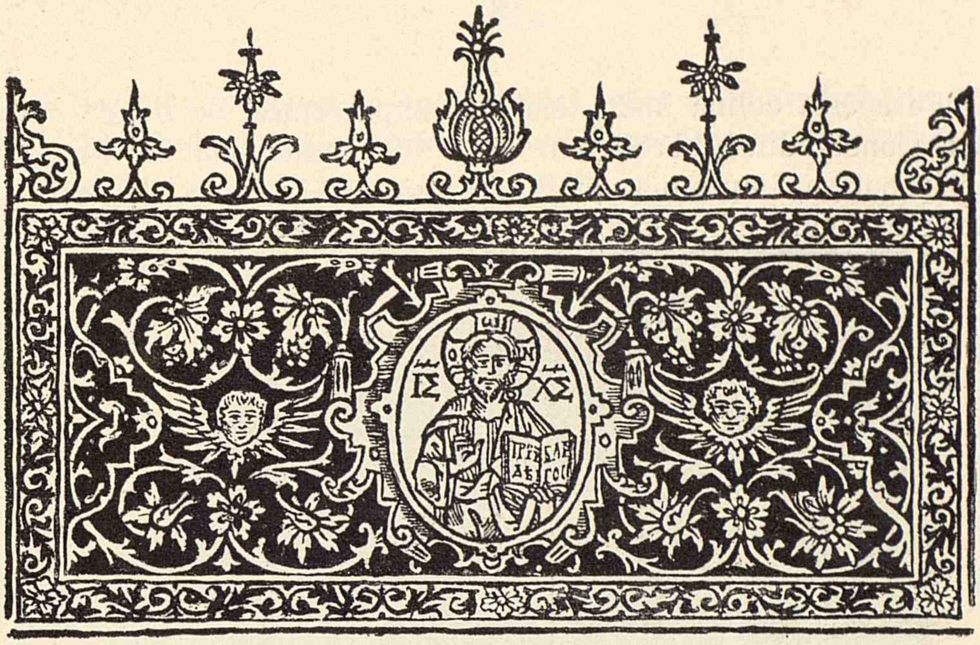

Vulturul Brâncovénuluĭ [1]).

[1]) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, hrisovul Cantacuzinilor, dat de Brâncovénu la 1692.

VI

MITROPOLIA BUCURESCÉNĂ

 [1]

I

Pe'nalta colină, coprinsă în secolul XVI între *drumul Giurgiuluĭ* la stânga, uitându-ne spre Apus, și între *drumul Mehedinților* la drépta, la miéḍă-ḍi de *Curtea-Domnéscă* și de *Târgul-din-năuntru,* se aflaŭ *viĭ domnescĭ* și *locurĭ domnescĭ* pênĕ la jumĕtatea seculuĭ XVII, pênĕ dupĕ 1650.

La pólele colineĭ, spre Rĕsărit, eraŭ, la acéstă dată, casele, locurile și grădinele Brâncovenilor la stânga, iér la drépta eraŭ locurile Mănăstireĭ luĭ Pană Vistierul.

Spre miéḍă-nópte, la pólele colineĭ, era mahalaua Calicilor, de la *Crucea Dómneĭ Mirciόieĭ* înainte; spre apus, locurĭ întinse, bălțĭ, ogrăḍĭ, bordeie și colibe de Țiganĭ domnescĭ.

Spre miéḍă-ḍi, de la pólele colineĭ, maĭ'nainte, era *heleșteul luĭ Șerban-Vodă,* peste care, de la *stâlpul de piétră al Arménuluĭ,* se'nălța *Capul Troianuluĭ* străvechiŭ al Bucurescilor, acel *vallum* roman, de care am vorbit maĭ'nainte[2].

---

1) Podóbă din *Carte Românéscă de Învĕțătura Duminicilor.* V. *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș, pag. 137.

2) V. cap. *Bucurescii pênĕ la 1500,* unde este ocolnica Mitropolieĭ din 1668, precum și cap. *Patriarhĭ, Mitropoliți, . . . Grecĭ la Bucurescĭ.*

Pe acéstă colină înaltă, frumósă și puternică, se hotărî, după 1654, Constandin-Vodă Șerban[1], fiul luĭ Radu-Vodă Șerban și al uneĭ preotese, împreună cu Bălașa-Dómna, soția sa, sĕ zidéscă mănăstire mare și'mpodobită, bogat-înzestrată și cu multe turnurĭ.

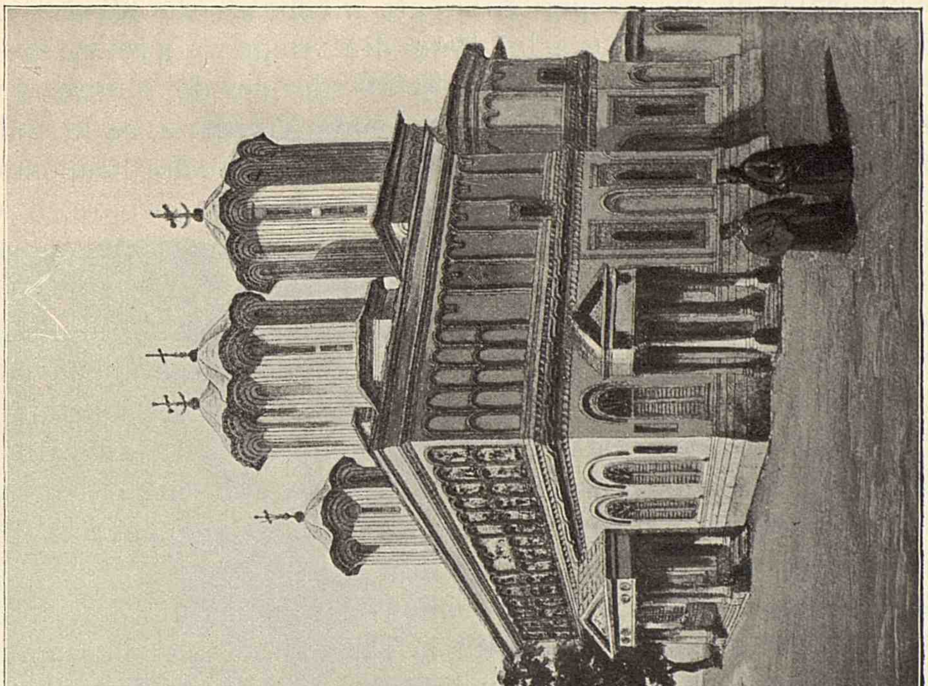

Constandin-Vodă Șerban.

Ca de obiceiŭ, Domnul numi ispravnicĭ aĭ clădireĭ pentru tóte cele trebuinciόse pe Radu Logofĕtul din vechia familiă a Dudescilor, și pe Gheorghe Șufariul din Târgoviște[2].

1) Domnesce între 1654—1658.
2) *Mag. Istor.*, vol. IV, pag. 336. — Cf. Șincaĭ: *Cronica,* sub anul 1654.

Lucrările începură mergênd încet, căcĭ marĭ eraŭ cheltuelile. La 1657, când venіră pentru prima óră în Bucurescĭ Patriarhul

Mitropolia bucurescénă înainte de 1850.

Macarius și diaconul sĕŭ, Paul din Aleppo, marea Mănăstire nu era âncă isprăvită. Pe din afară ênsĕ și după proporțiunile ce

avea în raport cu cele-l-alte bisericĭ bucurescene de la 1654, biserica luĭ Constantin-Vodă Șerban se vedea că are sĕ fiă mănăstire mărétă și strălucită. Avea patru turnurĭ, uă tindă largă, zidurĭ puternicĭ și un acoperămînt, uă învelitóre de *plumb,* care escită întréga admirațiune a luĭ Paul din Aleppo. Invelitórea în greutate trece, ne spune el, peste 40.000 de oca de plumb. Inăuntru, biserica aducea cu cea de la Curtea-de-Argeșĭ; avea 12 stâlpĭ din bucățĭ rotunde de piétră: eraŭ 12 dupĕ numĕrul celor 12 apostolĭ.

Patriarhul Macarius și clerul bucurescén, în corpore, o visitară și, dupĕ rugăciunea Domnuluĭ, Patriarhul o stropi cu apă sfântă, — dér numaĭ atât, căcĭ nu era târnosită [1].

Ca toțĭ Domniĭ de maĭ'nainte, ca Négoe Bassarab și Petru-Vodă Cercel în secolul XVI, și ca Mateĭ-Vodă Bassarab cu câțĭ-va anĭ înainte, tot ast-fel și ultimul Bassarab bărbat, Constantin-Vodă Șerban, se înamoră întru atât de mănăstirea sa, în cât, înainte de a fi sfințită, el îĭ dede moșiĭ și bogățiĭ carĭ o ridicară pe deasupra celor maĭ multe din bisericele și mănăstirele Bucurescilor. Le vom vedé maĭ la vale.

Incep ênsĕ *„rĕutățile“*, adică rĕsbóiele, revolta luĭ Constandin în contra Turcilor, retragerea luĭ la Târgoviște, apoĭ la Câmpulung [2], numirea luĭ Mihnea III [3], intrarea Turcilor și Tătarilor în tótă țéra și 'n Bucurescĭ. Mănăstirea era aprópe gata și se scia cum că ziditorul eĭ hotărîse sĕ'ĭ pună hram pe împĕrațiĭ și de-o potrivă cu apostoliĭ sfințiĭ Constantin și Elena.

Mihnea III profită de un moment de linisce, înainte de a fi destituit, și târnosesce biserica în anul 1658, în Duminica Tuturor-Sfinților, fată fiind Mitropolitul Țĕreĭ, Ștefan I, episcopiĭ Rîmniculuĭ și Buzĕuluĭ, toțĭ egumeniĭ marilor mănăstirĭ bucurescene și muntenescĭ, tot *clirosul* bucurescén și Patriarhul Macarie al Antiohieĭ.

Marele Postelnic orândui tóte cele de cuviință, și fu o mare serbătóre sfințirea mănăstireĭ luĭ Constandin-Vodă Șerban. Toțĭ Bucurescenii eraŭ pe colina mănăstireĭ, când Patriarhul veni în procesiune cu móștele sfinte de la Mănăstirea luĭ Pană Vistierul (Sfta Ecaterina) și, făcênd ocolul noueĭ bisericĭ, cu rugăciunĭ și cântărĭ intră în biserică. Sfințirea altaruluĭ, spălarea pristoluluĭ,

---

1) *The Travels of Macarius, Patriarch of Antioch* etc., pag. 375 și 376. — Cf. *Mag. Ist.*, vol. IV, pag. 336.

2) V. cap. *Curtea Domnéscă.*

3) Domnesce între 1658—1659.

lipirea chipurilor celor patru evangeliştĭ la cele patru colţurĭ ale meseĭ sfinte de însuşĭ Domnul Ţĕreĭ se urmară cu împĕrătéscă pompă. De altmintrelĭ, şĭ-atuncĭ, ca şi 'n vremurile nóstre, când slujba ortodoxă se face bine şi cu rost de către arhiereĭ séŭ chiar de către preoţĭ, ea îşĭ are frumuseţĭ şi momente impunĕtóre, mult maĭ numeróse de cât slujba bisericeĭ Apusuluĭ.

Fu şi un incident. Când Mihnea-Vodă lipĭa chipurile evangeliştilor pe colţurile meseĭ sfinte, îĭ trebuia monede, — pentru ce nu sciŭ. Protopopiĭ carĭ 'l ajutaŭ, îĭ dederă una *egipténă* — probabil turcéscă; Mihnea o refusă şi certând pe Vistierul sĕŭ, îĭ ceru una *ungurésca*, de vreme ce Unguriĭ sunt creştinĭ, nu păgânĭ ca Turciĭ.

Sfţiĭ Constantin şi Elena din paraclisul Episcopieĭ Rîmniculuĭ [1].

Paul din Aleppo admiră îndemânarea şi destoinicia Domnuluĭ când fu sĕ facă, împreună cu Patriarhul, crucile pe sus prin altar. S'ar fi creḑut că nu făcuse de cât asta tótă viéţa luĭ. Şi 'n timpul când târnosirea se petrecea înăuntru, afară pe colină era mare veseliă şi mare petrecere. Ostaşiĭ Domnieĭ se veselĭaŭ împreună cu poporul Bucurescilor, căcĭ un noŭ locaş se ridica Domnuluĭ în oraşul luĭ Bucur [2].

S'ar crede că lumea de atuncĭ, din 1658, prevedea cu ochiĭ inimeĭ că destinele acesteĭ nouĕ bisericĭ aveaŭ sĕ fiă, în istoria Bucurescilor şi 'n istoria tuturor Românilor, maĭ frumóse şi maĭ gloriósе de cât ale tuturor bisericelor şi mănăstirilor române, şi chiar de cât ale falniceĭ Mitropoliĭ a bĕtrâneĭ Târgovişte.

1) Colecţ. d-luĭ Gr. N. Manu. — Vechiă pictură bizantină care, prin rigiditatea eĭ, reamintesce mosaicurile de la San-Vitale din Ravenna.
2) *Travels*, ale luĭ Paul din Aleppo, pag. 403 şi 404.

II

Intr'adevĕr, îndată după târnosirea eĭ, Mănăstirea luĭ Constandin-Vodă Șerban, cu hramul Sfinților Impĕrațĭ Constantin și Elena, printr'un fel de consimțimênt tacit dér unanim, fu hotărîtă sĕ fiă Mitropolia Țĕreĭ.

E probabil că cu gândul acesta o urzise mare și frumósă Constandin-Vodă Șerban, și e sigur că Mitropolitul Ștefan I 'l îndemnase fórte la acésta. De când Bucurescii deveniseră singura capitală oficială a Țĕreĭ și de când era primejdios fórte pentru Domnĭ sĕ maĭ stea la Târgoviște, Mitropoliții Ungro-Vlahieĭ n'aveaŭ unde sĕ șéḑă la Bucurescĭ, căcĭ nu era biserică mitropolitană. Multă vreme sluji de Mitropoliă bucurescénă biserica luĭ Nedelcu Vornicul Bălăcénu, adică Sft. Gheorghe-Vechiŭ [1].

Maĭ târḑiŭ, când Radu-Vodă Mihnea și fiul sĕŭ Alexandru Coconul rezidiră mănăstirea bunicului lor Alexandru-Vodă Mircea, adică Sfta Troiță din jos de orașul Bucurescĭ, și o făcură măréță și frumósă, eĭ, adică Radu-Vodă și Alexandru-Vodă Coconul, aveaŭ de gând sĕ o hotăréscă de Mitropoliă bucurescénă [2].

De ce acéstă hotărîre nu fu adusă la îndeplinire, nu scim.

Orĭ-cum ar fi, nicĭ Sftul Gheorghe-Vechiŭ, nicĭ Radu-Vodă nu rĕmaseră mitropoliă bucurescénă. Mitropolitul sta la Bucurescĭ, primia în dar de la Domniă și de la Bucurescenĭ locurĭ, case, grădinĭ și prăvăliĭ, dér biserică nu avea. Așa bunióră, Mitropolitul Grigore I [3] primesce de la Alexandru-Vodă Iliașĭ [4] moșia care se întinde din susul orașuluĭ Bucurescĭ, pe apa Dâmboviței la Móra Mitropolieĭ (Móra Vlădichiĭ) și pênĕ în jos, la livedea Domnéscă, și pe din sus cu moșia Mănăstireĭ Sftuluĭ Sava (Grozăvescii) [5].

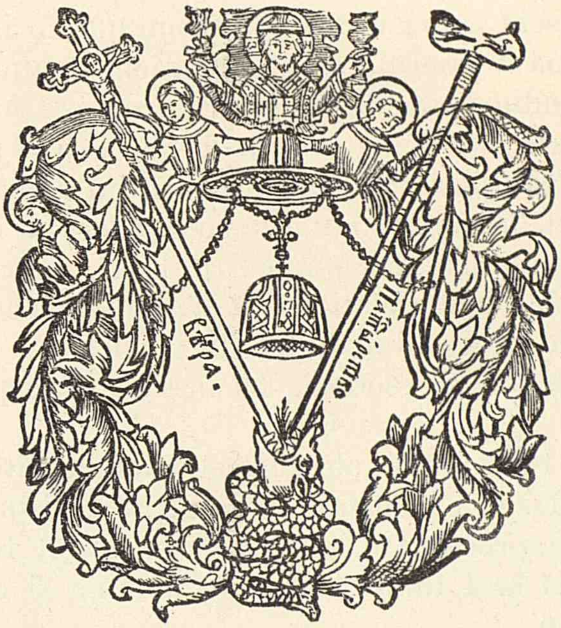
Mănăstirea luĭ Constandin-Vodă Șerban fu decĭ binevenită pentru a fi Mitropoliă.

Mitropolitul Ștefan I, care a păstorit întâiul de pe colina Mitropolieĭ turma cuvîntătóre a Ungro-Vlahieĭ și a Plaiurilor, și, cu duhul, pe aceia a Kesarieĭ și Capadocieĭ, al căror episcop era *in*

---

1) V. cap. *Bisericele*. — Cf. Lesviodax: *Istoria bisericéscă* (Bucurescĭ, 1845), pag. 403.
2) V. cap. *Mănăstirea Radu-Vodă*.
3) Păstoresce între 1629—1637.
4) Domnesce între 1615—1618 și 1627—1629.
5) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ.

partibus infidelium, — Mitropolitul Ștefan I a lucrat ca mănăstirea luĭ Constandin-Vodă Șerban sĕ devină capul și muma bisericelor române[1].

„Semnul carele ĭaste dat de la Dumnezăŭ, pré Sfinților Mitropoliți aĭ Țăreĭ Ungrovlahieĭ" [2].

Fundatorul noueĭ mănăstirĭ nu hotărîse astfel de la început, ci, ca toțĭ ziditoriĭ de mănăstirĭ din Bucurescĭ și d'aiurea, pusese Egumen îndată ce începuse zidirea.

Primul Egumen, și póte și ultimul ce avu viitórea Mitropoliă, fu *Egumenul Nikifor,* pe care 'l cunóscem din domnescul hrisov al luĭ Antonie-Vodă de la Popescĭ, din Ianuariŭ 1672, dat în Bucurescĭ, pentru locurile și moșiele Mitropolieĭ[3].

Dintr'acest hrisov reiese că Egumenul Nikifor era un om devotat luĭ Constandin-Vodă Șerban; că tocmaĭ dintr'acéstă causă avusese, dupĕ mazilirea Domnuluĭ sĕŭ, mult necaz și multă nevoiă despre Mihnea-Vodă pentru Constandin-Vodă; că fugise din țéră între'alte țĕrĭ străine, luând cu dênsul și hrisóvele noueĭ mă-

1) Păstoresce între 1648—1668.

2) Din cartea *Mistirio,* tipărită la Târgoviște, la 1651. V. *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș, pag. 178 și 179.

3) *Arhive:* Condica No. 2 a Mitropolieĭ și Condica No. 4 Slam-Rîmnic, pag. 94.

năstirĭ; că le pĭerduse pe acolo și că Antonie-Vodă trebuise sĕ le prenoiéscă.

Inainte ênsĕ de Antonie-Vodă, în timpul luĭ Radu-Vodă Leon [1] și póte chiar și 'n timpul celor douĭ Ghiculescĭ [2], noua mănăstire ațîțase pizma egumenilor de la mănăstirile cele-l-alte ale Bucurescilor, și 'n deosebĭ a bogatuluĭ și lacomuluĭ Egumen de la Mănăstirea luĭ Pană Vistierul. Acest Egumen pretindea că colina, pe care Constandin-Vodă Șerban zidise frumósa luĭ mănăstire, nu fusese proprietate domnéscă, ci era daniă și decĭ proprietate Mănăstireĭ Sfteĭ Ecaterina, adică Mănăstireĭ luĭ Pană Vistierul. Și cerea Egumenul, împreună cu Anania, episcopul de la Muntele Sinaĭ, de care atârna Mănăstirea luí Pană, cerea ca biserica, colina și moșiele date bisericeĭ sĕ fiă ale mănăstireĭ luĭ. Am arĕtat peripețiele procesuluĭ dintre Egumenul de la Mănăstirea luĭ Pană și Mitropolitul Teodosie I [3] într'un alt capitol al acesteĭ lucrărĭ.

La 20 Maĭ 1668 fusese ales ca cel d'ântâiŭ mitropolit în noua Mitropolie, Teodosie, Egumenul de la Argeșĭ, și 'n Iuniŭ dintr'acelașĭ an începe procesul. Cererea Egumenuluĭ fu respinsă de tot Divanul țĕreĭ la 4 Iuniŭ 1668, sub domnia și cu învoiéla luĭ Radu-Vodă Leon.

Greciĭ Egumenĭ de la Mănăstirea Sfteĭ Troițe, adică de la Radu-Vodă, și de la Mănăstirea luĭ Pană Vistierul nu'l iertară pe Teodosie pentru românésca luĭ cerbiciă. Egumenul Dionisie de la Radu-Vodă băgă atâtea intrigĭ și *„musafirnice marghiolĭĭ“* în urechiele luĭ Grigore-Vodă Ghica, în cât acesta caterisi pe Teodosie la 1673. Dionisie e ales în locu-ĭ, dér móre îndată, și Domnul aduce pe Varlaam de la Rîmnic care păstoresce pênĕ la 1679, când Șerban-Vodă Cantacuzino reinstaléză pe Teodosie [4].

Și'n prima luĭ păstoriă de la 1668 pênĕ la 1673, și'ntr'a doua, care fuse maĭ lungă, căcĭ merse de la 1679 pênĕ la 1709, Teodosie I, Mitropolitul Ungro-Vlahieĭ, cu ajutorul Domnilor, și maĭ cu sémă cu ajutorul luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino și Constandin-Vodă Brâncovénu, mări avutul Mitropolieĭ, întări hrisóvele ce avea, uni

1) Domnesce între 1664—1669.

2) Gheorghe Ghica 1659—1660 și Grigore Ghica 1660—1664.

3) Urméză după Ștefan I; e caterisit între aniĭ 1673 și 1679 și e readus în Scaun de Șerban-Vodă Cantacuzino, cu care, pare-se, era rudă. Cf. Șincaĭ: *Cronica*, sub annis.

4) *Biserica Ortodoxă Română*, 1880—1881. *Mitropolia Ungro-Vlahieĭ*, studiŭ de Arhiereul Ghenadie Enăcénul, pag. 32. Teodosie e primul care a rostit simbolul credințeĭ în limba românéscă. (Din *Condica de Chirotonii* a Mitropoliților Ungro-Vlahieĭ).

averea Mitropolieĭ târgoviscene cu averea noueĭ Mitropoliĭ din Bucuresci și făcu astfel că, în pragul secoluluĭ XVIII, doue eraŭ cele maĭ bogate mănăstirĭ ale Țĕriĭ-Românescĭ: Mitropolia bucurescénă și mănăstirea Radu-Vodă.

III

Jntr'adevĕr, îndată ce'ĭ pusese temelia sus pe colină, Constandin-Vodă Șerban dedese mănăstiriĭ séle următórele sate și moșiĭ: Frăsinetul, Obilesciĭ, Băleniĭ, Crăsaniĭ, Cucuiațiĭ, Braniștea, Fotesciĭ, Schiaul, Runcu, Loloiesciĭ și Tegeaniĭ, — moșiĭ și sate ce avea, unele de la părintele luĭ, din averea basarabéscă, altele de când fusese serdar mare și pe urmă Domn [1].

La 1726, Aprile în 20, Nicolae-Vodă Mavrocordat întăresce Mitropolieĭ stăpânire pe următórele alte sate și moșiĭ: Călcesciĭ, Belciugatul, Bălăriele, Stoenesciĭ, Mățăul [2], Glubavul, Porumbreaniĭ, Rota, Gratia, Câmpșorul, Copăceniĭ, Comănesciĭ, Gruianiĭ, Nucșóra, Ciolanul, Blazenul, Puținteiĭ, Mangu, Șovăresciĭ, Brămotarul, Frasinul și Mărzănesciĭ.

Sĕ maĭ adăugem și frumósa moșiă Aninósa a mănăstireĭ cu același nume, lăsate Mitropolieĭ și moșia, și mănăstirea de monahul Teodosie, pe mireniă Tudoran clucerul ot Aninósa, care „lăsând „cinstea și boĭeria de a sa bună-voiă, s'a împodobit cu cinul că„lugăresc făcêndu-se frate ceteĭ îngerescĭ“. Acest Teodosie monahul a crescut la Aninósa de mic copil pe Mitropolitul Daniil al Ungro-Vlahieĭ [3].

Și acéstă avere cresce atât de mult în cât, la Octobre 1787, în timpul păstorieĭ Mitropolituluĭ Cosma I [4], Mitropolia avea *una sută-doue-ḑecĭ-și-doue* de moșiĭ în Ilfov, Dâmbovița, Vlașca, Sud Saac, Prahova, Ialomița, Teleorman, Mușcel, Argeșĭ, Olt, Mehedințĭ, etc. pe lângă carĭ 122 de moșiĭ sĕ maĭ adăugem încă 12 cumpărate și lăsate Mitropolieĭ de predecesorul luĭ Cosma I, de Mitropolitul Grigorie II [5].

---

1) *Arhive:* Cond. No. 2 a Mitropolieĭ. Hrisovul luĭ Antonie-Vodă, maĭ sus citat.
2) Pentru istoricul sat al Calicilor câmpulungenĭ *Mățăul,* V. cap. *Podul Calicilor.*
3) *Arhive:* Condica No. XI. *Aninósa,* pag. 192 și următ. Hotărnicia boierilor din 1720.
4) Păstoresce între 1787—1792. Urmézä luĭ Grigorie II și'l urmézä Filaret II.
5) Păstoresce între 1760—1787.

Sĕ adaugem dupĕ aceiașĭ catagrafiă din Octobre 1787, pe care o certifică și documentele fonduluĭ metropolitan de la Academiă, *una sută-patru-decĭ-și-nouĕ* de locurĭ, case, prăvăliĭ, pivnițe în Bucurescĭ. Aceste 149 de proprietățĭ bucurescene se aflaŭ în mahalaua de la Micșunescu, de la Stolnicésa Safta[1], de la Maxim Cupețul[2], Dimprejurul Băieĭ[3], în Târgul-din-Năuntru[4], de pe lângă paharnicul Canella[5], de la metohul Cernichiĭ[6], de la Pușcăriă în sus[7], de la Livedea Văcărescuiuĭ[8], din Mahalaua Verguluĭ[9], de la Blejoianca[10].

Sĕ maĭ adaugem opt viĭ marĭ în délul Bucurescilor, în podgoria Pitescilor și'n podgoria din Sud-Saac; patru morĭ marĭ; una lângă Sftul Elefterie, móra Vlădichiĭ, pe care o stăpânia de la 1629.

Și maĭ avea Mitropolia douĕ-decĭ de schiturĭ cu moșiórele, casele, grădinele și viile lor[11], afară din Bucurescĭ. In Bucurescĭ avea schitul Sftul Spiridon; biserica Sftul Elefterie; Schitul Hagi-Dimeĭ; Schitul din délul Bucurescilor ce se numĭa *Bărbătescul* și este făcut la 1764 de Mitropolitul Grigorie II; Mănăstirea *Toțĭ Sfințiĭ,* adică *Antimul;* biserica Lucacĭ, ce este făcută de Mitopolitul Ștefan[12], biserica Verguluĭ, ce este făcută de Mitropolitul Daniil II[13]; biserica Sftul Nicolae din Șelarĭ; biserica Popa Hierea; biserica Sftul Ștefan din Calea Călărașilor și câte altele[14].

Admirăm astădĭ la Paris Comóra bisericeĭ catedrale *Notre-Dame;* la Saint-Denis pe aceia a basiliceĭ unde se 'ngropaŭ Regiĭ Franciei; la Colonia pe aceia a Domuluĭ; la Viena și la München atâtea și atâtea bogățiĭ de bisericĭ.

Décă Mitropolia bucurescénă ar fi păstrat tóte evangheliele, mitrele, cârjele, sacosurile, stiharile, omofórele, epitrahilele, ru-

1) Nu scim unde locuiaŭ Micșunescu și Stolnicésa Safta.
2) Pe Strada Colțeĭ și'n Mărgelarĭ. V. cap. *Bisericele,* biserica Sftul Elefterie.
3) Adi, *Halele.*
4) Piațeta din Capul Lipscanilor și Strada Bărățieĭ, pe ulița *„unde se frânge fierul"*.
5) In mahalaua Popescului, calea Văcărescĭ, de la Spitalul Xenocrat înainte.
6) Intre Sfințĭ și Negustorĭ.
7) Capul Calea Moșilor, pe la Sftul Gheorghe-Vechiŭ.
8) Podul Mogoșóieĭ, pe la Ateneul Român.
9) Calea Călărașilor, pe la Strada Mircea-Vodă.
10) Intre stradele Mircea-Vodă și Lucacĭ. V. cap. *Mahalalele,* mahalaua Lucacĭ.
11) *Buciumul,* din 1863, Maĭ 8. Catagrafia Mitropolieĭ din Octobre 1787.
12) Păstoresce între 1732—1738. V. cap. *Mahalalele,* mahalaua *Lucacĭ.*
13) Păstoresce între 1720—1732.
14) *Academia:* Fondul mitropolitan, condica No. 5.— Cf. *Rev. Istorică a Arhivelor României,* I, pag. 12 și *Arhive:* Cond. No. 2 a Mitropolieĭ, pag. 265.

kavițele, bedernițele, perizónele, sfitele, mantiele, orarile, pólele, dverele, covórele, basmalele de cârjă, crucile de pept, trichelele, — de sigur că unul din cele maĭ bogate musee religióse din Europa ar fi fost și acela al Mitropolieĭ bucurescene.

Eraŭ *nouĕ* mitre, din care unele aveaŭ *uă oca de aur* și rubine, și smaragde, și diamante, de'țĭ luaŭ ochiĭ; una avea 310 mărgăritare de mare preț. Eraŭ 38 de crucĭ de pept cu diamante; eraŭ 14 cârjĭ; eraŭ basmale de cârjĭ cusute cu mărgăritare; unele aveaŭ pe dênsa 43 de rubinurĭ; altele eraŭ cu topazurĭ și cu 193 grăunțe de mărgăritare; eraŭ aere și póle, eraŭ epitafurĭ și engolpióne, cap d'opere de bogățiĭ, de sîrmă de aur, de pietre scumpe, de plóiă de mărgăritare. Câte Dómne și câte boieróice nu lucrară anĭ întregĭ, ele, fetele și poslujnicele lor, la câte uă perdea a Maiciĭ-Domnuluĭ! Catifeaua de Genova și de Lyon, stofa de aur de la Veneția alcătuiaŭ fondul pe care brodaŭ pentru Sfta Fecióra Romàncele de odinióră[1]).

Elena Mateĭ-Bassarab, féta luĭ Radu Năsturel-Herĕscu.

De la Constantin-Vodă Brâncovénu și pênĕ la sfârșitul seculuĭ XVIII, nu fu Domn și, maĭ cu sémă, nu fu Dómnă, care sĕ nu dea Mitropolieĭ, rar moșiĭ, maĭ des case, dér fórte des crucĭ, cărțĭ legate în argint, și stofe, și banĭ. Caretele Mitropoliților bucurescenĭ eraŭ maĭ frumóse adeseorĭ de cât ale Domnilor, și-aŭ fost Mitropolițĭ ca, bunióră, Neofit I, Grigorie II și Dosithie I, carĭ, la un moment dat, aveaŭ în lădile lor maĭ multe parale de cât se afla în vistieria Țĕreĭ[2]). Catastifele Mitropolieĭ sunt pline cu copiĭ de zapise prin care ceĭ maĭ marĭ aĭ Țĕreĭ luaŭ banĭ cu 'mprumutare de la „*P. S. S. Părintele Vlădica al nostru*“ [3]).

---

1) *Buciumul*, 1863, Maĭ 8. — Cf. *Academiă*, condica No. 5, fondul mitropolitan.

2) La 'nceputul seculuĭ nostru, venitul Mitropolieĭ bucurescene era de 400.000 de leĭ. — Raicevici: *Voyage en Valachie et en Moldavie* (Paris, 1822), uă notă a luĭ Lejeune, traducĕtorul, pag. 126. — Cf. V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, XII, pag. 28. Mitropolitul la 'ntronare avea din tótă țéra așa numitul *plocon al Cârjeĭ*.

3) Condicele Mitropolieĭ, precum și diferite acte originale, păstrate la *Arhive* și la *Academiă* ne fac sĕ vedem marea însemnĕtate ce avea pentru viéța boĭerilor bucurescenĭ vorba, sfatul, ajutorul Mitropolituluĭ. Pentru orĭ-ce greutate séŭ nedumerire ce aveaŭ, un vornic, un ban, un logofĕt din bĕtrânele familiĭ ale Țĕreĭ, alergaŭ îndată la Mitropolit. Păstoriĭ ceĭ bunĭ aŭ fost totdéuna părințiĭ iubitorĭ și fericirea turmeĭ lor.

IV

Sub cârmuirea unor Mitropoliți ageri la minte [1], tari de ângeri, iubiți de popor și doritori de propășirea neamului lor, căci mai toți Mitropoliții aŭ fost Români, — sub cârmuirea unor asemenea Mitropoliți, biserica cea mare a Țěreĭ-Românescĭ [2] inspira respect și admirațiune tuturor celor carĭ o visitaŭ, și era totdéuna pentru Bucurescenĭ un fel de insulă de scăpare, un asil bine intărit în contra atâtor și atâtor primejdiĭ carĭ bântuiaŭ Țéra și capitala [3].

Călugăriĭ carĭ se aflaŭ sus pe colină eraŭ ómenĭ de carte. Mitropoliții alegeaŭ maĭ totdéuna cu fericită pricepere și bună nimerélă pe ceĭ carĭ alcătuiaŭ comunitatea monacală a bisericeĭ luĭ Constantin.

Nu toțĭ călugăriĭ Românieĭ eraŭ ca aceia carĭ la 1761, întrebaŭ pe călětorul german Christoph Wilhelm Lüdecke, décă „Anglia era în Londra, séŭ Londra în Anglia" [4]. Nu; âncă din 1532, în mănăstirile române se aflaŭ, ne spune călětorul italian, Francesco della Valle [5], călugărĭ citițĭ carĭ 'ĭ vorbiaŭ luĭ despre Traian, despre coloniele romane în Dacia și de alte lucrurĭ carĭ denotaŭ pe ómeniĭ citițĭ.

Ca aceștia eraŭ călugăriĭ Mitropolieĭ. Citiaŭ, scriaŭ, copiaŭ documente. Pěcat că sunt puține manuscriptele lucrate în tăcerea chilielor de pe colina Mitropolieĭ, la pólele căreia veniaŭ sě espire sgomotele vesele și lumescĭ ale Bucurescilor.

---

1) Aŭ fost mitropolițĭ cu mare 'nvěțătură atât în secolul XVII cât și 'n secolul XVIII, cunoscětorĭ de limbele slavonă, grécă, turcéscă, arăbéscă și latină.

2) In pomelnicul Mitropolieĭ sunt trecuțĭ 41 de Mitropolițĭ, 35 de Domnĭ cu nevestele și copiiĭ lor, iér îngropațĭ în biserică aŭ fost: Constantin-Vodă Șerban și Bălașa Dómna; Șerban-Voevod și Ilinca Dómna; Radu-Voevod și Luchiana Dómna; Porfiria Dómna, Constantin-Voevod; Scarlat Voevod, Kiva, Cassandra; șése Arhiereĭ; maĭ sunt Corbenĭ, Racovițescĭ, Buzescĭ, Bujorenĭ, Brătășenĭ; patru beizadele ale luĭ Scarlat-Voevod; Négul, fiul luĭ Antonie-Vodă; Maria, fata luĭ Dabija-Vodă; Radu sin Iliașĭ Vodă și Stanca Brâncovénu; Petre Depasta Doftorul, Petre Canela; Crețulescĭ, Văcărescĭ, Bălăcenĭ, Tufenĭ, Albescĭ, și cocóna Blejoianca. (*Biserica Ort. Rom.*, tom. XIV).

3) Dr. Quitzmann: *Reise,* pag. 36. „Die Metropole war früher, mit ihren Mauern und Thoren, vertheidigungsfähig. Jetzt läuft eine beliebte, mit Bäumen bepflanzte, Promenade bis zu ihr hinauf".

4) G. I. Ionnescu-Gion: *Incercare asupra Istorieĭ Sciințelor în trecutul țĕrilor române* (Bucurescĭ, 1894), pag. 33: *Sie fragten mich ob London in England, oder England in London lägte.*

5) Hasdeŭ: *Istoria Critică,* pag. 37.

Eraŭ, — pe atuncĭ! — călugărĭ la Mitropoliă care nu vedeaŭ orașul cu lunele și, când descindeaŭ de pe colină în Bucurescĭ, era pentru a merge la vre-uă biserică trămișĭ sĕ predice. *Didahiele,* predicele și cuvîntările unora din călugăriĭ Mitropolieĭ făceaŭ sĕ alerge Bucuresceniĭ cu grămada la bisericele în carĭ

Filaret II, Mitropolitul Ungro-Vlahieĭ [1].

vorbiaŭ maĭ în fiăcare Duminecă. Unora dintr'aceștĭ oratorĭ, pe lângă rĕsplata ce li se acorda de Mitropolit, Divanul Țĕreĭ le maĭ da lude și diferite scutirĭ [2].

Ienăchiță Văcărescu prețuia fórte pe uniĭ dintr'aceștĭ călugărĭ aĭ Mitropolieĭ, ómenĭ cu adâncă sciință de carte, cu intinse

1) Păstoresce între aniĭ 1792—1793. — Colecț. Academieĭ Române.
2) V. A. Urechiă: *Istoria Românilor,* vol. I, pag. 94.

citirĭ și c'un mieḑ de vorbă care făcea ca ceasurile sĕ trécă ca minutele. El venia la Mitropoliă, căcĭ călugăriĭ nu aveaŭ curagiul sĕ vină la el. Fusese odată unul și, intrând în casele fastuosuluĭ și rafinatuluĭ boier, vĕḑuse și simțise lucrurĭ atât de lumescĭ cu cântece, jocurĭ și lăutarĭ, în cât fugise îngrozit și nu se oprise de cât în tăcuta sa chiliă de pe délul Mitropolieĭ.

Alecu Văcărescu, fiul luĭ Ienăchiță Văcărescu.

Cărțĭ, manuscripte, hrisóve, aŭ fost cu miile în biblioteca Mitropolieĭ[1]. Greciĭ carĭ s'aŭ aciolat cu vremea și 'n biserica pămêntént a luĭ Constantin-Vodă Șerban, și în contra cărora Mateĭ-Vodă Bassarab arunca cu dreptate faimosul blestem: „foc și vifor, vênt și pară sĕ fiă partea paharuluĭ vostru", Greciĭ aŭ furat și d'acolo pe nemiluite, cum aŭ furat și din cele-l-alte mănăstirĭ pămêntene séŭ închinate.

Mitropolitul Nectarie I, Grec, care păstoresce între 1813 și 1819, de necaz că e silit sĕ se retragă, arde actele Mitropolieĭ cu sutele, maĭ cu sémă pe cele carĭ consfințiaŭ dreptul, recunoscut de Patriarhiĭ Constantinopoleĭ, Mitropolieĭ din Muntenia și din Moldova de a nu avé de cât Mitropolițĭ românĭ[2].

Așa a făcut Nectarie I; tot așa, âncă vro câțĭ-va înainte și dupĕ el. Și, prin urmare, așa s'aŭ perdut nenumĕratele bogățiĭ istorice, literare și sciințifice ale bibliotecei mitropolitane din Bucurescĭ.

La cap. *Mănăstirea Radu-Vodă* vom maĭ arĕta isprăvĭ de felul acesta ale veneticilor, primițĭ cu brațele deschise de Româniĭ primitorĭ și pré primitorĭ, carĭ încălḑiaŭ la sîn pe șerpiĭ și șopârlele Fanaruluĭ, Archipelaguluĭ și Grecieĭ din trecutele douĕ secole.

---

1) Eraŭ atât de rare și atât de scumpe cărțile românescĭ în secolul XVII, încât călugăriĭ de la Snagov, în timpul luĭ Radu-Voda Mihnea, daŭ luĭ Miroslav Logofĕtul moșia lor Băleniĭ pentru nisce *Mineie*. La 1641, Ionașcu Comisul, fiul luĭ Miroslav Logofĕtul, le dă îndĕrĕt moșia ca de pomană. — *Academia:* Condica Mănăstireĭ Snagovul, I, pag. 11—12.

2) Erbicénu: *Cronicariĭ Grecĭ,* XLIX, din Naum Protosinghelul Rîmnicénu.

V

De la Duminecа Tuturor Sfinților, anul mântuireĭ 1658, de când bĕuseră și se veseliseră pe colină pentru târnosirea bisericeĭ luĭ Constantin-Vodă Șerban, și pênĕ în vremurile nóstre, Bucurescenii și-aŭ iubit Mitropolia maĭ mult de cât orĭ-ce biserică a orașuluĭ lor.

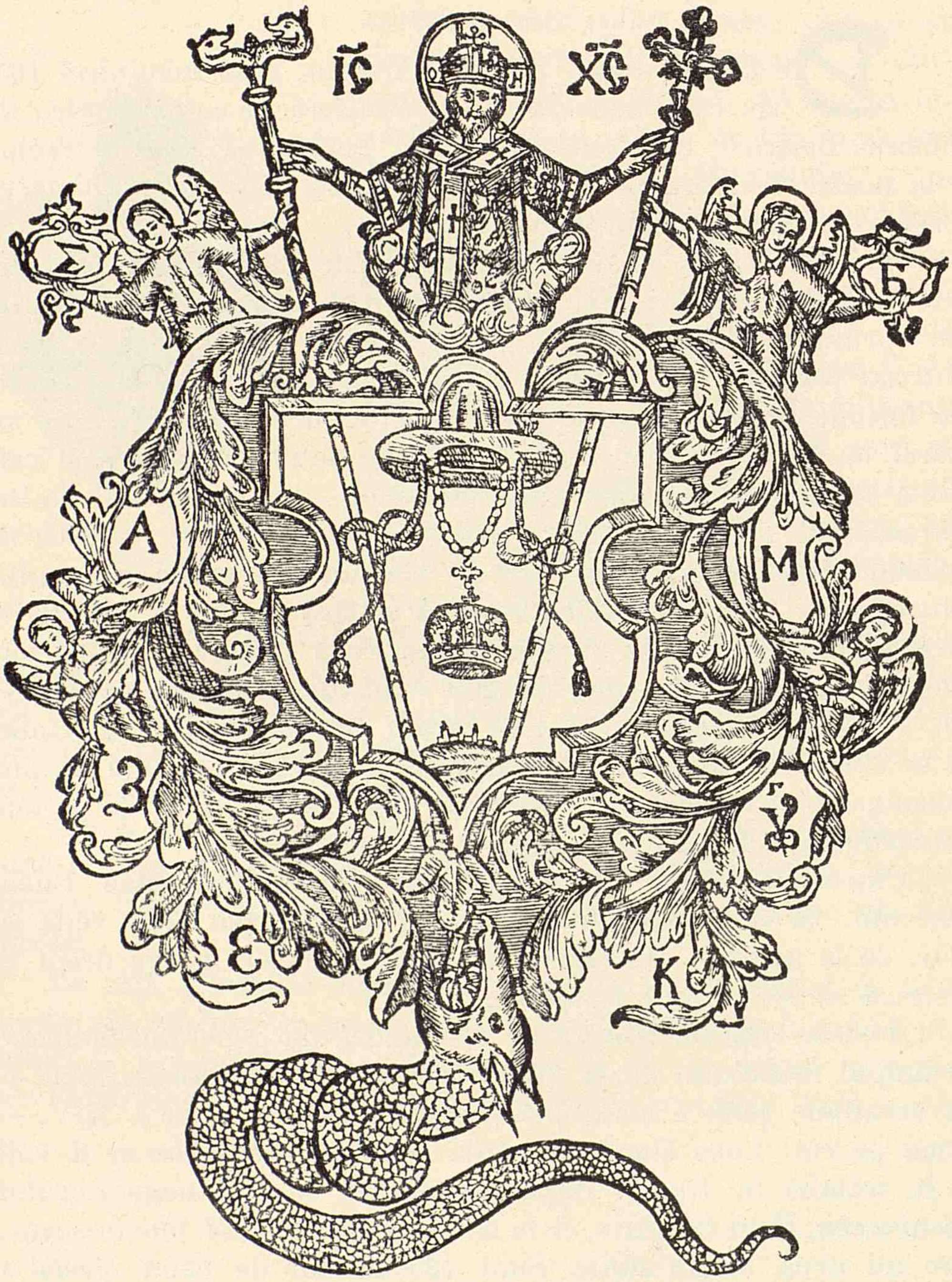
Și-acum chiar, ca și 'n vremurile de de mult, despre carĭ ne povestesc bĕtrâniĭ, câțĭ Bucurescenĭ nu suiŭ délul Mitropolieĭ și, oprindu-se lângă marele clopot al căruĭ sonor face sĕ hăuĭe întréga capitală, nu privesc cu mândriă frumósa panoramă care se întinde în treĭ părțĭ de lume înaintea ochilor lor. Cât de supărat fiă Bucurescénul, dupĕ locuțiunea mult cunoscută și care arétă popularitatea colineĭ mitropolitane, — cât de supărat fiă Bucurescénul, *„délul Mitropolieĭ e mare“*, supărarea 'ĭ se topesce întocmaĭ ca și noriĭ alburiĭ, carĭ se sbeguiă de-asupra clopotnițeĭ Mitropolieĭ. E uă clopotniță istorică și fără sémăn în tóte țĕrile Românilor; este făcută de Constantin-Vodă Brâncovénul; pe sub bolta eĭ aŭ trecut în timp de 200 — am ḍis *două sute* de anĭ! — tot ce Țéra-Românéscă, și maĭ târḍiŭ tot ce Principatele-Unite, și în vremurile nóstre tot ce Regatul Românieĭ, aŭ avut și are maĭ însemnat și maĭ celebru în politică, în armată, în cler, și 'n tóte ramurile de activitate ale viețeĭ nóstre naționale.

Clopotniță, clopot, palat legislativ, palat mitropolitan, Bucurescénul, ca și provincialul, le lasă maĭ pe urmă sĕ le védă și, póte, sĕ le admire. Maĭ ântâiŭ și maĭ ântâiŭ, el merge drept în biserică sĕ se închine la *Sfântul.*

Móștele *Sfântuluĭ Dumitru* aŭ fost aduse de generalul Solticov, în timpul rĕsboiuluĭ de la 1769—1774, de la satul Bassarabov — uă creațiune póte a neînfrânților Bassarabĭ din suta a XIV, — situat pe rîul Lons lângă Rusciuk. Generalul evlavios ar fi voit sĕ le trămită în Rusia; dupĕ rugăciunea ênsĕ a neguțătoruluĭ bucurescén, Hagi-Dimitrie, el le făcu dar Mitropolieĭ bucurescene, care nu avea móște sfinte. Sunt 125 de anĭ de când *Sfântul* a primit marea naturalisare bucurescénă și e patronul Bucurescilor[1], și de atuncĭ și pênĕ astăḍĭ popularitatea luĭ nu s'a știrbit

1) Episcopul Melchisedec: *Mitropolitul Filaret II,* (1792—1793), pag. 64.

nicĭ cât uă fărimiță. Și ađĭ, tot ca și acum uă sută de anĭ, în pređiua Sfântuluĭ Dumitru, ba chiar cu 3—4 đile înainte, colina Mi-

„Semnul care iaste dat de Dumneđeŭ pré Sfinților Mitropolițĭ Țěreĭ Ungrovlahieĭ“ 1).

1) Din *Indreptarea Legeĭ*, tipărită la Târgoviște, la 1652. V. *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș, pag. 190—191.

tropolieĭ mișună de lume. Toțĭ se 'mbulzesc sĕ sărute mâna *Sfântuluĭ*.

Aŭ Bucurescenii evlaviă mare și pentru alțĭ sfințĭ aĭ lor; se'nchină Sftuluĭ Stelian de la Vergul pentru sănĕtatea copiilor; Sfteĭ Barbara pentru ca fetele sĕ nu le fiă ciupite de vĕrsat; Sfților Cosma și Damian, doctorilor celor fără de argințĭ, și Sftuluĭ Mina pentru sănĕtatea trupéscă; Pré-Curateĭ Feciórе de la Olarĭ și de la Cuțitul-de-Argint pentru focul dogorîtor al iubituluĭ; Sftuluĭ Elefterie pentru plămădirea căsĕtorielor și ușurarea la nascerĭ; se rugaŭ Sftuluĭ Haralambie de ciumă, și tot de ciumă și de holeră sărutaŭ capul Sftuluĭ Visarion, pe care prin pitac către Mitropolit Domnul ordona sĕ fiă plimbat prin județele Vlașca Olt și Teleorman, „căcĭ tot n'a lipsit molipséla năprasniceĭ bóle a ciumeĭ“ [1]; se maĭ rugaŭ Bucurescenii de Sftul Niculae pentru sărăcie și de Sftul Spiridon de hoțĭ [2],— dér, la nicĭ un sfânt, Bucurescénul și'n deosebĭ Bucurescénca nu aŭ cădut maĭ cu evlaviósă și neclătită credință, de cât la móștele Sftuluĭ Dumitru.

Când *Sfântul* în vremurile de grea cumpĕnă, cum fură cele de la 1821, părăsia capitala, dus și ascuns cine scie unde, de călugăriĭ sĕĭ, de frica *zavergiilor, cărjaliilor, cefteliilor* și altor lifte și jivine păgâne, dupĕ liniscirea treburilor dinăuntru și din afară Bucurescenii nu'șĭ căpătaŭ liniscea orășenéscă, pênĕ când *Sfântul* nu venia iérășĭ pe délul Mitropolieĭ, în bunul și iubitul sĕŭ orașĭ.

Când s'a 'ntors dupĕ zaveră, *Sfântul* a fost întêmpinat de la Capul Poduluĭ Mogoșóieĭ de Grigore-Vodă Ghica, de Mitropolit, de Episcopĭ, de Beizadele, de boierime, de neguțătorime și de tótă obștea bucurescénă și însoțit de acolo, pe jos, cu capetele góle, de toțĭ Bucurescii cu Domnul în frunte, pênĕ sus pe colină, unde a stat treĭ dile sub cerul liber sĕ i se închine și sĕ-ĭ sărute mâna toțĭ Bucurescenii [3].

Il iubesc pe *Sfântul* și 'l iubiră de la venirea luĭ la Mitropoliă Bucurescenii, pentru că credeaŭ de atuncĭ că, cu puterea luĭ supranaturală, el, Sftul Dimitrie Bassarabov, va apăra capitala de tóte relele. In secolul XVIII, printre aceste rele și rĕutățĭ, se numĕraŭ în primul rând procesele pe carĭ Egumenii grecĭ de la Radu-Vodă, de la Mihaĭ-Vodă, de la Văcărescĭ, de la Sfta Ecaterina,

---

1) V. A. Urechiă: *Acte și Documente*, anul 1797.
2) *Trompeta Carpaților*, din 1 Aprile, 1865.
3) *Ibid.*, din Nov. 1868, Memoriul Dîrzénuluĭ.

de la Sftul Gheorghe-Noŭ, de la Sftul Sava, de la Zlătarĭ, de la Mănăstirea Grecilor, de la Sftul Ión-cel-Mare le făceaŭ pe'ntrecute Mitropolieĭ ca sĕ'ĭ răpéscă ceva din colosala eĭ avuțiă imobiliară din orașĭ séŭ din districte.

Mihailotul, adică Grecul egumen de la Mihaĭ-Vodă, și *Raduliotul,* adică cel de la Radu-Vodă, atacaŭ Mitropolia, primul în Podul Calicilor și'n délul Lupescilor, al doilea în mahalalele Tabacilor și Serbĭ, în délul Văcărescilor și'n prăvăliile din Târgul-din-Năuntru.

Cât aŭ luptat Neofit I și Grigore II la Divan pentru a scăpa Mitropolia de aceste atacurĭ, o spun pe dintregul condicele și actele de la *Arhive,* de la *Academiă,* de la *Eforia Spitalelor,* și-o maĭ spun cu încruntată elocință nenumĕratele *cărțĭ de blestem,* pe care din înălțimea colineĭ mitropolitane, le aruncaŭ în mahalalele Bucurescilor Mitropoliții Ungro-Vlahieĭ, pentru, ca la Divan, mahalagiĭ sĕ nu spună de cât adevĕrul și nimic alt de cât adevĕrul[1].

VI

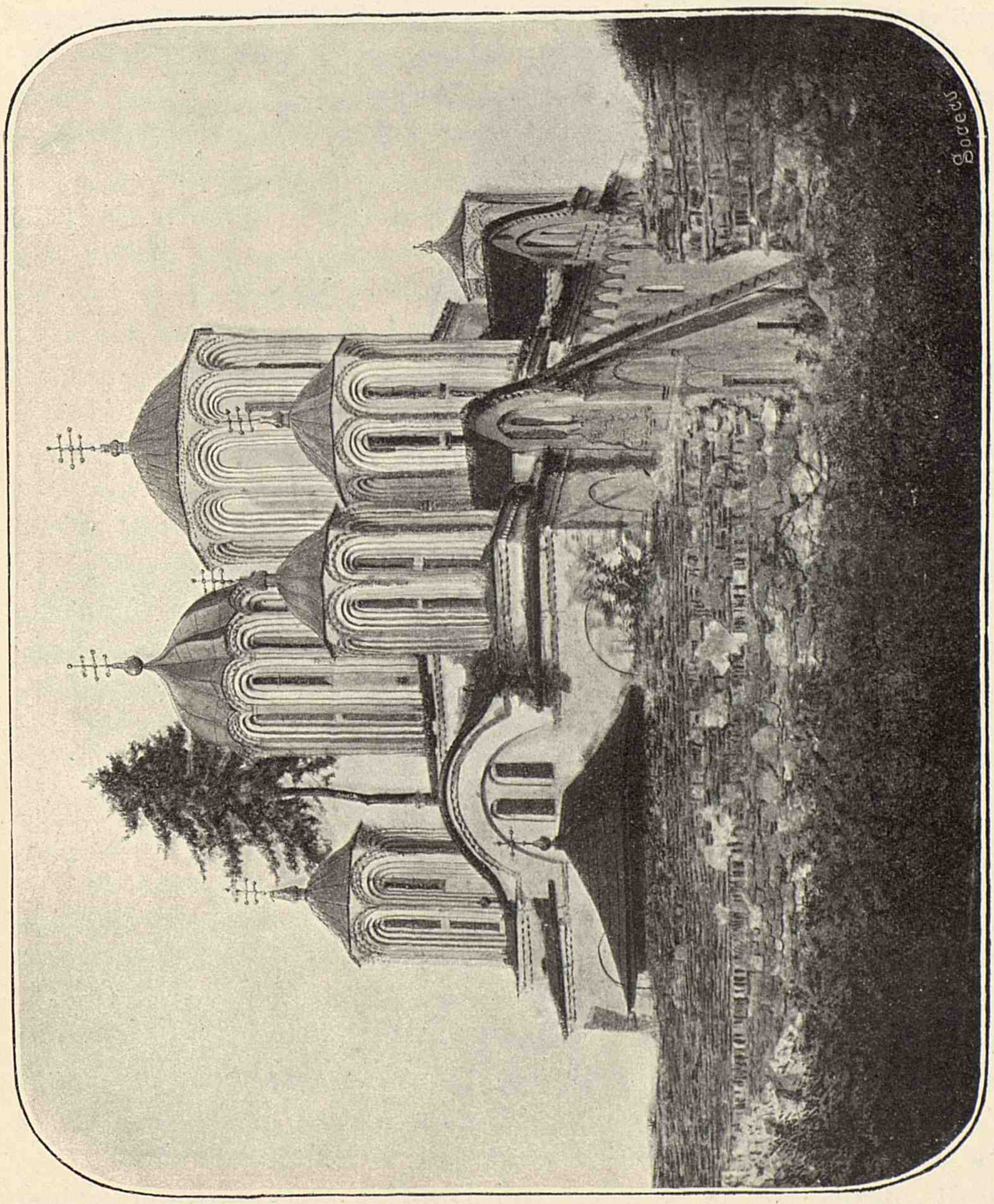
Décă n'ar fi fost de cât aceste procese ale Egumenilor, în contra cărora Mitropoliții puteaŭ ridica *„în zurbà"* întréga obștiă bucurescénă, — n'ar fi fost nimic; dér maĭ eraŭ Turciĭ, Tătariĭ, Rușiĭ, Nemțiĭ și atâția alțĭ óspețĭ, cu desĕvêrșire nepoftițĭ carĭ, orĭ de câte orĭ răbufniaŭ în Bucurescĭ, resimțiaŭ uă violentă trebuință de a vedé și pipăi de *„a câtea probă"* sunt argintul și aurul Mitropolieĭ, și cam de câte carate sunt diamanticalele din comóra Mitropoliților românĭ. Ziduri gróse, porțĭ grele de cetate, arnăuțĭ de pază eraŭ adesea în zadar. Turcul intra cu iataganul în dințĭ și cu pistólele în mâinĭ, și-atuncĭ vaĭ și amar celuĭ ce i s'ar fi împotrivit.

In Septembre 1737, Turciĭ sunt în Bucurescĭ și Nemțiĭ la Târgoviște. Pentru a feri Mitropolia bucurescénă de jafurile lor, Mitropolitul invită pe Pașă sĕ locuéscă în palatul Mitropolieĭ — și'n multe rândurĭ alțĭ Mitropolițĭ făcură tot astfel, scăpând biserica, avuțiele eĭ și sutele de lădĭ, pe carĭ boieriĭ și neguțătoriĭ le aduceaŭ spre păstrare lângă altarele Domnuluĭ. Ce timpurĭ!!!

---

1) V. și cap. *Radu-Vodă,* precum și cap. *Patriarhĭ, Mitropolițĭ . . . grecĭ la Bucurescĭ.*

Aveaŭ tainițe, *cule,* ascundĕtorĭ pentru lucrurile prețióse. Acolo dispărea într'uă clipă tot, îndată ce se pomenia că vin Turciĭ orĭ Tătariĭ.

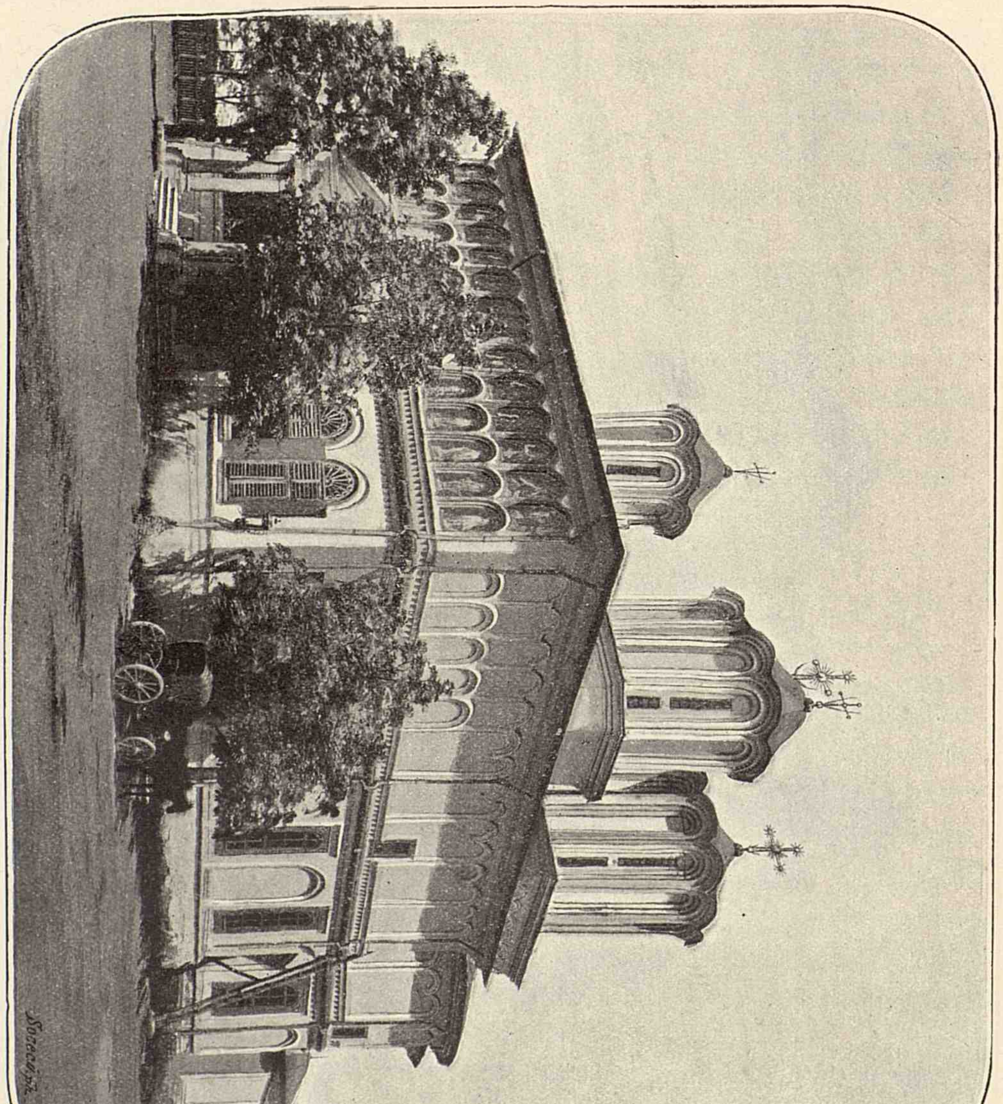

Mitropolia Târgoviștei 1).

Tot acum, în 12 Septembre 1737, Turciĭ pradă atât de cumplit Mitropolia cea bĕtrână a Târgoviștei și palatul domnesc, și reușesc

1) Colecț. Bibliotecei Statuluĭ.

sĕ găséscă îngropate maĭ bine de *opt-ḍecĭ de lăḍĭ* pline cu argintăria și aurăria Mitropolieĭ luĭ Négoe Bassarab și Petru-Vodă Cercel[1].

Mitropolia bucurescénă.

Fu în Târgoviște și fu în Bucurescĭ uă jale fără nume, când se vĕḍu și se auḍi că Turciĭ vênd în piéță la Ovreĭ și la Armenĭ candelele, potirele, vasele sfinte ale catedraleĭ târgoviștene. Stofe

[1] Legrand: *Ephémérides Daces par Costantin Dapontes* (Paris, 1881), II, pag. 34.

cusute în sîrmă de aur eraŭ date pe nimic, și sfeșnice împodobite cu pietre scumpe eraŭ topite ca sĕ facă aur. Fu ceva ne maĭ pomenit!

Neculcea adauge[1] că, tot în timpul acesta, Mitroplia din Bucurescĭ fusese făcută mecet de se închinaŭ Pașalele într'ênsa. Nu cred; Neculcea scrie ast-fel pentru că Pașa sta în casa Mitropolituluĭ, de aci sgomotul, care, dus pĕnĕ la Moldova, crescuse mergênd în tocmaĭ ca și Faima.

Nu; Mitropolia bucurescénă a fost ceva maĭ apărată. Impuneaŭ adeseorĭ pĕnĕ și Turcilor Mitropoliţiĭ Ţĕreĭ îmbrăcaţĭ în bogatele lor odăjdiĭ arhierescĭ, urmaţĭ de episcopĭ și de un numĕr mare de cler și de popor, și mergênd pe jos la Palatul Domnuluĭ, în vremurĭ de grea cumpĕnă.

Clopotele Mitropolieĭ aŭ făcut sĕ salte în sus, nu numaĭ Bucurescii, ci și întréga ţéră.

Pĕnĕ și Fanarioţiĭ recunosc, în secolul XVIII, maiestatea și gloriósa viéţă a Mitropolieĭ bucurescene. Intre alţiĭ, Alexandru-Vodă Moruzzi ḑice cu frumóse cuvinte:

„Mitropolia Ungro-Vlahieĭ este și 'n vremĭ turburate cea „d'ântâiŭ ce pătimesce de furiele resvrătirilor și valurile primej-„dielor, și'n vremĭ de linisce este iérăși cea d'ântâiŭ la care toţĭ „ceĭ ce se află în necazurĭ, și'n lipsă, și'n nevoĭ, năzuesc și „alérgă ca la *uă maică a tuturor fiilor de obște,* și află repausul și „mângăierea"[2].

Pe colina Mitropolieĭ a bătut maĭ cu putere inima Bucurescilor și 'n vremurile nóstre, inima ţĕrilor române.

Nu-ĭ alt loc în tótă România de astăḑĭ, pe care sĕ se fi desĕvêrșit, de la Renascere și de la Unire încóce, maĭ multe fapte hotărîtóre, măreţe, istorice, de cât pe colina Mitropolieĭ.

Faima cu uă sută de gurĭ, de pe înălţimea acesteĭ coline, și-a luat de atâtea orĭ sborul pentru a vesti Românilor din tótă lumea legile și hotărîrile carĭ, la umbra altaruluĭ dumneḑeĭesc al Mitropolieĭ, se luaŭ pentru fericirea patrieĭ.

Colina Mitropolieĭ a fost de la 1658 în istoria modernă și'n istoria contimporană a Românilor, ceia ce fu în bĕtrâna Romă colina Capitoliuluĭ.

---

1) Kogălnicénu: *Cron. Rom.,* II., pag. 397.

2) *Arhive*: Condica No. 5 a Mitropolieĭ: *Locurile din Bucurescĭ,* pag. 265.

Podóbă luată din hrisovul dat de Mateĭ Bassarab luĭ Hrizea Vornicul pentru moșia Sêrbenĭ [1]).

[1]) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 10, act. 12.

VII

BISERICELE BUCURESCENE

 [1]

I

Călĕtorul care, în secolul XVII și 'n secolul XVIII, venia véra, pe drumul Giurgiuluĭ spre Bucurescĭ și se opria în délul Văcărescilor, avea totdéuna dinainte-ĭ, în vale, uă priveliște la care se uita cu drag și fără sațiŭ. — Uă verdéță nesfârșită se 'ntindea înaintea ochilor sĕĭ de la pólele Văcărescilor și pênĕ la capul Poduluĭ Mogoșóïeĭ: eraŭ nenumĕratele grădinĭ și ogrădĭ ale Bucurescilor, din miḑlocul cărora se 'nălțaŭ, strălucind la sóre, turlele albe, roșiĭ, galbene ale mănăstirilor și bisericelor bucurescene.

In timpurile nóstre, prima Regină a Românieĭ, Elisaveta-Dómna, prin condeiul genialeĭ *Carmen Sylva,* povestind momentele neuitate ale celeĭ d'ântâiŭ sosirĭ în Bucurescĭ, ḑice[2]:

„Când sosiĭ în gară și ne urcarăm în trăsură, esclamaiŭ de „admirațiune, pentru că, pe de-asupra penelor carĭ fâlfâiaŭ la „căscile soldaților, pe de-asupra cailor și stégurilor, din colo de „acéstă mare de capete omenescĭ, zărisem orașul culcat între „coline și întinḑêndu-se printre vălcelele înverḑite. Cu acoperi„șurile séle sclipitóre, cu sutele de micĭ bisericĭ, cu casele séle

---

1) Acéstа podóbă este luată din cartea *Șépte Taine,* tipărită la Iașĭ, la 1644. V. *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș, pag. 147.

2) *Les Capitales du Monde. Bucarest,* par Carmen Sylva (S M. La Reine de Roumanie), pag. 299—300 (Paris, libr. Hachette et C-nie).

„verḑĭ, galbene séŭ albastre, — tóte acestea scăldate într'un sóre „strălucitor, care da pênĕ și lemnuluĭ scânteiéla zinculuĭ, — orașul „mi-aducea órecum aminte Moscova".

De era de diminéță, călĕtorul auḑia, ridicându-se în aerul curat al ḑilelor de Maiŭ și de Iuniŭ, sunetele clopotelor de la bisericĭ, unele grave și triste, altele sbeguitóre și vesele, tóte îndelung resunătóre. Era un concert simpatic, care învĕluia orașul întreg în undele-ĭ sonore.

Străinul pornĭa cu plăcere spre Bucurescĭ.

Clopotele cu prietenósa lor musică l'adimeniaŭ și 'l făceaŭ sĕ crédă că va fi bine primit.

De era séra, tóca, grăbită și cicălitóre, amesteca tocăitul sĕŭ sec dér mĕsurat, cu sunetele prelungĭ ale clopotelor.

Pentru a completa acest tabel, sĕ adaugem și cele ce ne spune Ion Ghica [1]:

„Când, dupĕ délul Mitropolieĭ, într'uă séră de deniă, în lini-„scea melancolică a apusuluĭ, începea tóca la uă sută de bisericĭ, „cu miliónele de sunete pe tóte tonurile, carĭ se vĕrsaŭ în aer din „miile de clopote marĭ și micĭ ale orașuluĭ, note carĭ alergaŭ din „tóte turlele ca sĕ se confunde într'un huet general și se suiaŭ „împreună la cer lățindu-șĭ neîncetat vibrațiunile, aruncându-se în „cadență ca nisce talazurĭ împinse unele peste altele către malul „nevĕḑut, atmosfera întrégă părea transformată într'un vîrtej de „armoniă, și sufletul, coprins de uă sensațiune plină de pietate, „se simția atras către rugă. In miḑlocul aceleĭ vijeliĭ de sunete, „precum ochiul distinge, într'uă mare înfuriată, pânzele corăbielor „printre spumegatul alb al joculuĭ valurilor, asemenea urechia „deosebia, în miḑlocul huetuluĭ, glasul plângĕtor al clopotuluĭ de „la Sftul Gheorghe, repetând în cadență numele nenorocituluĭ „Brâncovénu, sunetul jalnic și mândru al Antimuluĭ, bătaia rară „și falnică a Sftuluĭ Spiridon, îngănându-se cu Sărindarul și cu „Curtea-Vechiă, clopotul de serbare al Colțeĭ, glasurĭ grave, stră-„bătute în tóte părțile de timbrele ascuțite și argintiĭ a uă sută „de clopote maĭ micĭ ale bisericelor din mahalale".

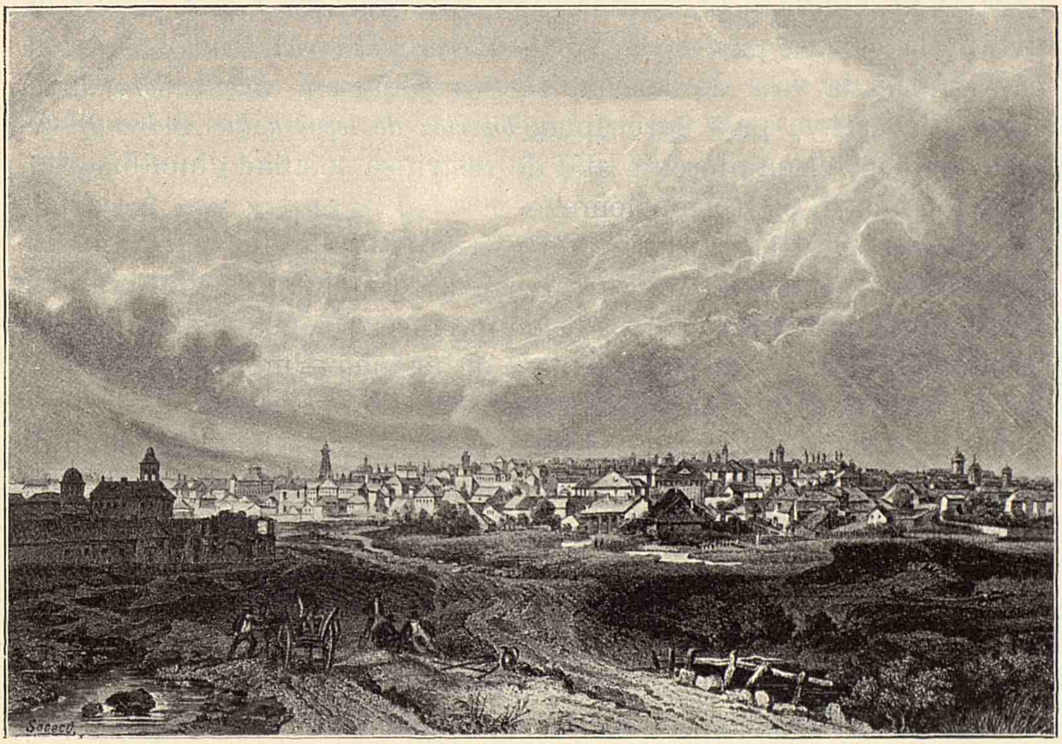
Maĭ tótă ḑiua Bucurescciĭ cântaŭ astfel, și Greciĭ vêntură-țéra, carĭ auḑiseră prin satele și orașele lor povestindu-se minunĭ despre modernele Atene ale Orientuluĭ, mult vestitele ἑστίαι τῶν φωτῶν, intraŭ în Bucurescĭ ascultând în extas și admirațiune glasul clo-

---

1) Ion Ghica: *Convorbirĭ Economice* (Bucurescĭ, 1879), pag. 569.

potelor de la atâtea ḑecĭ de biserici, schiturĭ și mănăstirĭ bucurescene.

In orașĭ, farmecul descrescea, și adeseorĭ dispărea cu desĕvêrșire. Din depărtare, verdéța presărată cu turle albe carĭ scânteĭaŭ la raḑele sóreluĭ; sunetul îndulcit prin distanță al clopotelor; frumusețea priveliștei vĕḑută în întregimea eĭ, — tóte acestea eraŭ minunate. De aprópe ênsĕ, când călĕtorul intra pe podurile, și pe ulițele, și pe uliciórele bucurescene, lucrul se

Bucurescil la 'nceputul secululuĭ nostru [1].

schimba. Bisericele eraŭ micĭ, clopotele adeseorĭ răgușite séŭ cu sunete sparte, turlele crăpate, plecate séŭ înegrite pe jumĕtate de vr'un foc năprasnic. Nu eraŭ multe mănăstirile și bisericele carĭ, prin mărimea lor și prin frumusețea lor arhitectonică, sĕ fi oprit în loc pe călĕtorul curios.

Strămoșiĭ noștri aŭ ridicat în Bucurescĭ, ca și 'n tóte orașele Țĕreĭ, maĭ ântâiŭ și maĭ ântâiŭ *bisericĭ de lemn*. Esistă, dér sunt

1) Autor necunoscut. — Colecț. Academieĭ.

rare *bisericele de piétră* în secolul XV și 'n secolul XVI. Când se înălța vr'una dintr'acestea, cronicarul, documentul séŭ pisania nu uitaŭ de a spune că biserica a fost din temeliă făcută de piétră. Cele de lemn eraŭ maĭ ușor de făcut. Grindĭ, urșĭ, butucĭ, căpriorĭ lungĭ și puternicĭ se găsiaŭ cu belșug în pădurile cele marĭ ale Ilfovuluĭ, ca și prin tóte pădurile Țěreĭ. Drept acestea, rîvna, evlavia, avêntul către cele sfinte făceaŭ ca într'uă singură uliță sě fiă câte 2—3 bisericĭ.

In secolul XVI, una era *Biserica Domnéscă de piétră*[1] în zidurile Curțeĭ; la câțĭ-va pașĭ, spre rěsărit, *Sftul Gheorghe-Vechiŭ*, iérășĭ de piétră; la câțĭ-va pașĭ spre Nord, *biserica Ghiormeĭ Banul;* iérășĭ la câțĭ-va pașĭ la vale de acésta, *biserica de lemn a Bălăcenilor;* de la acésta, la câțĭ-va pașĭ spre apus, *biserica de lemn a luĭ Andreĭ Vistierul*[2]: într'uă circumferență atât de restrînsă se aflaŭ cincĭ bisericĭ, douě de piétră și treĭ de lemn.

Secolul XVII le va face de piétră pe multe din cele de lemn. Inainte ênsě cele maĭ multe din bisericele bucurescene eraŭ de lemn, dupě cum vom vedé și la enumerarea lor. Mănăstirea Sfinteĭ Troițe, viitórea Radu-Vodă, trufașă și bogată, — mănăstirea Sfinteĭ Troițe a fost ântâiŭ de lemn, precum de lemn a fost și Sftul Nicolae al Vorniceseĭ Caplea, viitórea Mihaĭ-Vodă. Marĭ séŭ micĭ, de piétră séŭ de lemn, mănăstirile și bisericele bucurescene, afară de vro câte-va escepțiunĭ, aŭ fost în secolul XVII fórte bogate și totdéuna proprietare pe cea maĭ mare parte din locurile orașuluĭ. Prăvăliĭ, pivnițe, case, viĭ, ogrădĭ, tóte înăuntrul orașuluĭ, eraŭ prin daniă, prin schimb și prin cumpărătóre, proprietățĭ ale mănăstirilor și bisericelor bucurescene.

Afară de Roma papală, nu sciŭ care ar fi în Europa orașul care ar puté rivalisa cu Bucurescĭĭ în privința proprietăților de mănăstirĭ, de bisericĭ, de schiturĭ. In Târgul-din-Năuntru, în Târgul-de-Sus, pe ulițele cele negustorescĭ și, decĭ, în bătaia târguluĭ, nicĭ boĭeriĭ, nicĭ neguțătoriĭ nu eraŭ atât de mult proprietarĭ cât eraŭ mănăstirile și bisericele.

Lucrurile mergeaŭ cu bine și cu pace pêně când, în secolul XVIII, cu Beiĭ Fanarioțĭ, Egumeniĭ grecĭ, intrând în stăpânirea nesupărată a celor maĭ multe din mănăstirile și bisericele Capi-

---

1) V. cap. *Curțile Domnescĭ.*

2) V. maĭ la vale: Biserica Sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ, biserica Ghiormeĭ Banul séŭ Hanul Grecĭĭ, biserica Sftuluĭ Dumitru și biserica Sftuluĭ Ión-cel-Mare.

taleĭ[1], începură acele jafurĭ și acele stórcerĭ carĭ nu aŭ sémĕn în istoria nicĭ unuĭ popor. Mănăstirile, bisericele, chiliele, ce eraŭ zidite de fundatorĭ și de ctitorĭ împrejurul sfintelor locașe, eraŭ lăsate în cea maĭ cumplită părăsire. Cu timpul, cu focurile, cu cutremurile, mănăstirile, bisericele, chiliele devenirǎ păragine. Egumeniĭ nu reparaŭ și nu prenoiaŭ de cât ceia ce producea. Nu reparaŭ biserice, dér, îndată dupĕ un foc séŭ dupĕ un cutremur, hanul bisericeĭ, séŭ prăvăliele, séŭ pivnițele eraŭ de grabă reparate. De ce? Pentru că acestea produceaŭ chiriă. Décă, de rușine séŭ silit de boieriĭ pogorîtorĭ din fundatoriĭ lăcașuluĭ sfânt, Egumenul se hotăria sĕ repare biserica, atuncĭ primul lucru ce făcea era de a șterge inscripțiunea de la ușă, în care se pomenĭa de ziditoriĭ bisericeĭ și de anul fundațiuneĭ, de a sterge portretele ctitorilor dinăuntru și de la drépta, și de la stânga, de a face uă nouă inscripțiunne în care se scria pe el, pe Mitropolit, și pe Domnul de pe vremurĭ, și de a'șĭ zugrăvi chipul luĭ pe perețiĭ de la intrare. Se perdea astfel orĭ-ce rost și orĭ-ce șir în istoria orașuluĭ, și se insulta memoria celor carĭ zidiseră și înzestraseră mănăstirea.

Eraŭ Egumeniĭ atât de puternicĭ, în cât nicĭ chiar Mitropolițiĭ nu puteaŭ adesea sĕ li se opună. Făceaŭ ce voiaŭ. Chiar preoțiĭ de la Curtea Domnéscă se vĕḑură în dese rândurĭ despuiațĭ de Egumenul de la Radu-Vodă de proprietațile Bisericeĭ Domnescĭ. Ce de judecățĭ! ce de jurăminte! ce de blestemurĭ nu se urmaŭ între Egumeniĭ grecĭ și preoțiĭ bucurescenĭ[2]!

Pênĕ și străiniĭ eraŭ revoltațĭ de necinstita administrațiune a Egumenilor. La 1831, Kiseleff atrase luarea-aminte a luĭ Nectarie, locotenent de Mitropolit, asupra releĭ stărĭ în carĭ se găsiaŭ mănăstirile și bisericele cârmuite de Egumenĭ[3]; iér familiele boierilor românĭ carĭ, în secolele trecute, zidiseră și înzestraseră mănăstirile și bisericele, începură sĕ protesteze în contra neomenóselor arendărĭ ale moșiilor âncă din timpul domnieĭ luĭ Caragea[4].

Și totușĭ, lumea venia la biserică în numĕr mare de tot.

---

1) V. cap. *Patriarhĭ, Mitropolițĭ... grecĭ la Bucurescĭ.*

2) *Ibid.*

3) Hurmuzake: *Doc.*, IV, I, pag. 404.

4) *Ibid.*, IV, I, pag. 465. Protestul Cantacuzinescilor și al Filipescilor în contra Egumenilor de la Mărgineni și alte mănăstirĭ.

Bucurescenii aŭ fost religioșĭ și bisericoșĭ, chiar când în multe din stranele bisericelor lor se cânta grecesce.

Preotul juca un mare rol în viéță Bucurescénuluĭ, ca și'n viéță ori-și-căruĭ Român. La nascere, la cununiă, la 'nmormîntare, la judecată, la vindere, la cumpărătură, la 'mpăcare și la orĭ-ce act însemnat din viéța cetăténuluĭ, preotul bisericeĭ, unde eraŭ eĭ, cetățeniĭ, enoriașĭ, trebuia sĕ fiă față[1].

Constantin-Vodă Mavrocordat îĭ voia învĕțațĭ fórte, — d'atuncĭ locuțiunea: ce atâta citaniă, că n'o sĕ te facĭ popă?!

Mavrogheni îĭ obligă sĕ stea tótă ḑiua în biserică la rugăciune și la citaniă, și le schimbă costumul, dându-le și disgrațiosul potcap. Pitarul Hristache ḑice:

Apoĭ le maĭ porunci
Și alte îĭ sfătui:
Ca toțĭ sĕ pună pe cap.
Cîte un grecesc potcap.
La nime sĕ nu'l maĭ iea,
Cum uniĭ obicĭnuia;
Ce, ca un dar neclătit,
De toțĭ sĕ fiă oprit.
Decĭ, s'acéstă o urmară,
Toțĭ caucul lepădară
Gata la poruncă fuse
Și toțĭ potcapiurĭ puse[2].

Dionisie Eclisiarhul adauge: „Se 'mbrăca uneorĭ Mavro„gheni în haine popescĭ, alte orĭ se 'mbrăca cu rasă și podcapeț „călugăresc, și mergea pe la biserică de cerca cum slujesce pre„oțiĭ și pe ce vreme sĕvĕrșesc slujba. Poruncise a fi pururea, la „tóte bisericele, ușile deschise și ḑiua și nóptea, și preotul, cel „de rând, sĕ se afle nelipsit în biserică peste tótă vremea, cu „cuvînt că orĭ-cine va trece pe lângă biserică sĕ intre sĕ se închine, „séŭ sĕ'șĭ facă paraclis, și de cu séra sĕ se slujéscă utrenia îm„preună cu vecernia, cu cuvînt că diminéța nu pot veni ómeniĭ „la biserică mergênd la lucru, iér la ḑile de serbătorĭ, cu mic, „cu mare, cu toțĭ sĕ viă la biserică, că cel care nu va merge la „biserică, se va bate rĕŭ, fără milă. Și așa se umpleaŭ bisericele

1) V. cap. *Cârmuirea Bucurescilor.*

2) Pitarul Hristache: *Istoria faptelor mavroghenescĭ,* în *Buciumul* luĭ Cesar Bolliac (1863, Ian.—Febr.) Cf. și Preotul Gr. Muscelénu: *Costumul Clerului ortodox* (Bucurescĭ, 1878).

„de ómenĭ, de frica poruncei, iér nu pentru dragostea luĭ Dum-„neḑeŭ[1]“.

La cele maĭ multe din bisericele și mănăstirile Bucurescilor, vechiele așeḑăminte ale fundatoriler hotărîseră preoților lefurĭ și veniturĭ. Egumeniĭ grecĭ, cu timpul și cu diabolica lor șiretenia, învêrtiră lucrurile ast-fel, în cât preoțiĭ fură siliți sĕ trăiéscă din mila drept-credincioșilor. Totușĭ, uniĭ din preoțĭ reușiră sĕ adune banĭ din destul pentru a'șĭ înzestra fetele fórte cum se cade și pentru a zidi bisericĭ carĭ să le nemurĭéscă numele[2]. Bucurescenii și-aduc aminte cu simpatiă de Popa-Sóre, Popa Fierea, Popa Nan, Popa Cosma, Popa Petre, Popa Russu, Popa Radu, Popa Tatu, toțĭ reparatorĭ, adică prenoitorĭ, séŭ fundatorĭ de bisericĭ de mir din strînsură și din economiele lor.

Cu tot ploconul cărjeĭ și cu tóte darurile și dăjdiele la care eraŭ supușĭ, preoțiĭ, în raport cu cele-l-alte trepte și obraze ale populațiuneĭ bucurescene, trăiaŭ maĭ bine: darul preoțieĭ îĭ scutia și'ĭ scăpa de multe.

Totușĭ, poruncele Metropolieĭ și ale protopopilor îĭ supăraŭ greŭ. Așa, bunióră, la 1796, Mitropolia primesce pitac de la Domniă ca sĕ poruncéscă preoților următorul lucru: sĕ sfătuiéscă pe tóte Bucurescencele sĕ nu maĭ dea cu „sulimanurĭ“ și cu „dresurĭ“, că e pĕcat și e pagubă trupuluĭ și sufletuluĭ[3]. — Cestiunea era delicată și putea sĕ supere pre drept-credinciósele enoriașe ale preoților. Trebuia preotuluĭ bucurescén elocința blândă, iresistibil de blândă a luĭ Fénelon pentru a face pe Bucurescéncă, fără sĕ se supere, sĕ nu maĭ dea cu *dres* și cu *foiță* pe obrazul cel lăsat frumos de Dumneḑeŭ, — și preotul bucurescén era departe de a avé elocința blândă și dulce a episcopuluĭ de la Cambray. De aci, scene și mâniĭ furióse în plină biserică, atuncĭ când preotul, maĭ iute din fire, nu voia sĕ miruiéscă pe cocóna roșită și sulemenită.

Maĭ târḑiŭ, în secolul nostru, când veniră mănușile pentru prima óră, Episcopul Scriban al Argeșuluĭ avea obiceiŭ sĕ strige de departe cocónelor, când veniaŭ la mir: scóteţĭ pielea de câine din mână!!

---

1) *Tes. de Mon. Istor.*, II, pag. 168. *Chronograful luĭ Dionisie Eclisiarhul.*

2) *Arhive:* Condica No. 2 a Mitropolieĭ, pag. 265. Fóia de zestre din 1696 a feteĭ luĭ Popa Fierea séŭ Hierea, cel care a prenoit radical Biserica cu Sfinţiĭ.

3) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* V, pag. 472.

Preoților de pe atuncĭ, când eraŭ impăciuitorĭ la tóte, le trebuia duhul blândețeĭ și al ințelepciuneĭ în dose uriașe, maĭ cu sémă din causa cocónelor și negutătoreselor, când veniaŭ la mir séŭ sĕ cadă la sftele darurĭ. Pentru jețurile din biserică eraŭ de multe orĭ certe carĭ mergeaŭ pênĕ la Domniă. Bunióră, la biserica Oțetarilor, la 1785, tocmaĭ pe căldurile luĭ Iuliŭ, Stana Mătușa Vĕduva se cértă cu Maria Cernovodénca, nevasta luĭ Nicolae Cernovodénu pentru jețurĭ, daŭ jalbă la Domniă, Mihaĭ-Vodă Șuțu le trămite la Mitropoliă. Mitropolitul Grigorie, în rĕspunsul sĕŭ către Domn, constată că Stana Mătușa Vĕduva „fórte cu limbuțiă „se cunósce a fi și cu nestatornicia vorbia, și fórte rĕŭ a făcut „de a supărat pe Măria Ta [1]“.

Preoțiĭ trebuiaŭ sĕ le împace. Reușiaŭ câte uă dată, dér lucrurile mergeaŭ, după cum vedem, și pênĕ la Domniă. Eraŭ boierĭ, — tradițiunea citézǎ pe un Filipescu, ctitor la sftul Nicolae din Șelarĭ, — care, la Pascĭ, când veniaŭ în mână cu lumînărĭ ca bîta de gróse, aveaŭ obiceiŭ de băteaŭ cu lumînarea pe ceĭ ce nu se daŭ în lăturĭ numaĭ decât, ca sĕ ajungă eĭ lângă altar, la jețurile boierescĭ.

Slujba bisericéscă era frumósă, fără a avea pompa impunĕtóre a bisericeĭ catolice. Eraŭ totușĭ preoțĭ, diaconĭ și cântărețĭ, carĭ aveaŭ pentru cânt glasurĭ îngerescĭ; numele li se ducea peste ḑece mahalale; toțĭ veniaŭ sĕ-ĭ audă [2].

Icónele de minunĭ-făcĕtóre eraŭ un izvor nesecat de bogățiă. De altmintrelĭ, acatistele, maslurile, sfeștaniele, molitvele, grijaniele, îngropăciunele, nuntele și botezurile consolaŭ pe aceia carĭ nu aveaŭ la biserica lor icóne de minunĭ făcĕtóre.

Preoțiĭ eraŭ totdéuna ómenĭ de mare 'ncredere. In biserică se păstraŭ în sipete, lăḑĭ, boccele, avuțiele mahalagiilor. La foc, în biserică, îngrozițĭ, căraŭ tot ce aveaŭ Bucurescenii. In Septembre și 'n Octobre ale-fie căruĭ an, când plecaŭ cu mic, cu mare la culesul vielor ce aveaŭ pe la Délul-Mare orĭ pe la Pitescĭ, mahalagiiĭ, carĭ nu lăsaŭ pe nimenĭ acasă, și-aduceaŭ lucrurile prețióse la biserică, lângă altarul Domnuluĭ.

La „vremurĭ de răsmiriță“ séŭ de „cumplite rĕutățĭ“ eraŭ la Mitropoliă și 'n bisericele înconjurate cu ziduri câte o mie de lăḑĭ și de sipete, conținênd tot ce locuitoriĭ aveaŭ maĭ prețios.

---

1) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* I, pag. 374.
2) V. cap. *Frumósele-Arte la Bucurescĭ: Musica religiósă.*

Când cuțitul ajungea la os, în secolul XVIII, când neguțător și boier, vlădică și opincă, eraŭ furioșĭ în contra Fanariotuluĭ impilător, s'ar fi credut că clopotele bisericelor începeaŭ sĕ bălăngăne singure, tóte de uădată, lugubre și amenințătóre. Se 'nchideaŭ prăvăliele, se 'nchideaŭ porțile caselor: clopotele sunaŭ din ce în ce maĭ desperate. „A dat alte alea peste limbele clopotelor", diceaŭ Bucurescenii scoșĭ din țîțînele răbdăreĭ. Norodul cu preoțiĭ mahalalelor plecaŭ la Mitropoliă și, de acolo, de câte orĭ, cu Mitropolitul și cu boieriĭ în frunte, n'aŭ venit la Curte și n'aŭ făcut sĕ 'nverdéscă pe sofa Fanariotul pe atât de mișel pe cât de lacom și de nemilos.

In tóte timpurile, Biserica a ajutat pe Bucurescenĭ, și Bucurescenii aŭ ajutat Biserica.

II

Atât cât documentele Arhivelor și Academieĭ, precum și pisaniele bisericelor și datele Cronicarilor și scriitorilor maĭ modernĭ ne vor permite, vom enumera aci, cu istoria lor, bisericele bucurescene din vremurile cele maĭ vechĭ și pênĕ 'n secolul nostru:

1. **Biserica Antim.** — Era numită la clădire și mănăstirea *Tuturor Sfinților;* fu zidită dupĕ 1715 de nemuritorul Mitropolit al Ungro-Vlahieĭ, pré-învĕțatul Antim. Se află în mahalaua *Popeĭ luĭ Ivașco* [1]. Locurile mănăstireĭ aŭ fost dăruite de boieriĭ Rudenĭ, marĭ proprietarĭ pe podul Calicilor și 'n mahalaua Popeĭ luĭ Ivașco, și de boieriĭ Merișanĭ. Drăgușin Vistierul, fratele luĭ Staicu, paharnicul Merișanul, ne spune [2] la 1713, Aprile 24 că, pe locul unde voiesce sĕ clădéscă Mitropolitul Antim, *se află biserica de lemn* a luĭ Staicu Paharnicul Merișanul. Milescii, și-anume Maria Bănésa Milésca, ginerile acesteia, Dumitrașcu Brăiloiu [3], și Diicul vel logofĕt Rudénul daŭ, între aniĭ 1713 și 1714, Mitropolituluĭ Antim locurĭ și 'l ajută sĕ clădéscă mănăstirea. Maria Bănésa Milésca

---

1) *Arhive:* Condica Episcopieĭ Buzĕuluĭ III, pag. 526.

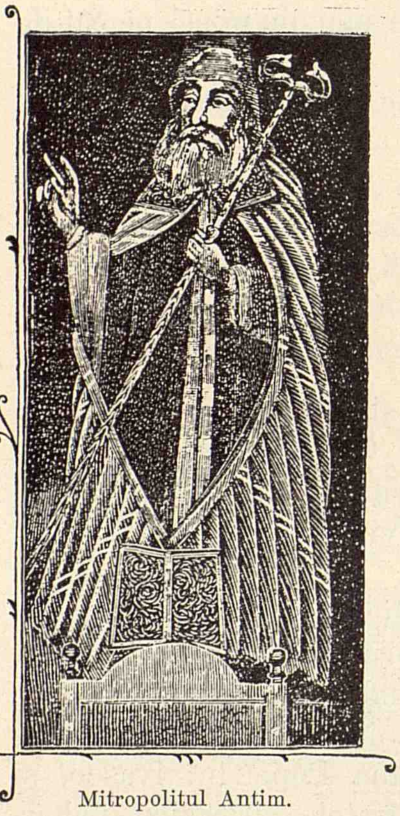
2) *Arhive:* Episcopia Argeșuluĭ, pach. 48, act. 17—24.

3) Brăiloiĭ primiseră pe aci dar locurĭ domnescĭ, de la Brâncovénul. — Vezĭ cap. *Podul Calicilor.*

îĭ maĭ dă locurĭ cu veniturĭ și 'n Târgoviște. Antim termină mănăstirea care, ca stil arhitectonic și ca inovațiunĭ monastice, face epocă în istoria clericală a Bucurescilor din secolul XVIII.

In regulamentul pentru cârmuirea mănăstireĭ după mórtea sa[1], Antim ni se arétă și ca cel maĭ bun, cel maĭ prevĕḑĕtor și cel maĭ uman administrator. Săraciĭ, străiniĭ, óspețiĭ, călugăriĭ, fetele de măritat, toțĭ aŭ parte din veniturile bisericeĭ.

Antim este cel d'ântâiŭ în istoria Bucurescilor, care pune biblioteca mănăstireĭ séle la dispozițiunea publiculuĭ doritor de citire și de 'nvĕțătură, luând, firesce, tóte mĕsurile ca sĕ nu i se pérdă cărțile. Antim este cel d'ântâiŭ care se revoltă în contra obiceiuluĭ neasĕmuit de lugubru de a merge cu cadavrul omuluĭ sărac pe uliță și de a 'l opri în fața fiă-căruĭ trecĕtor ca sĕ cerșescĭ cu ce sĕ 'l îngropĭ. Antim hotăresce un venit anume cu ce sĕ se ajute săraciĭ lipițĭ pământuluĭ, când îșĭ daŭ obștescul sfârșit. Antim a fost un om de geniŭ, a căruĭ biografiă rĕmâne încă de făcut cu colorile pe carĭ le merită maĭ covârșitor de cât orĭ-care.

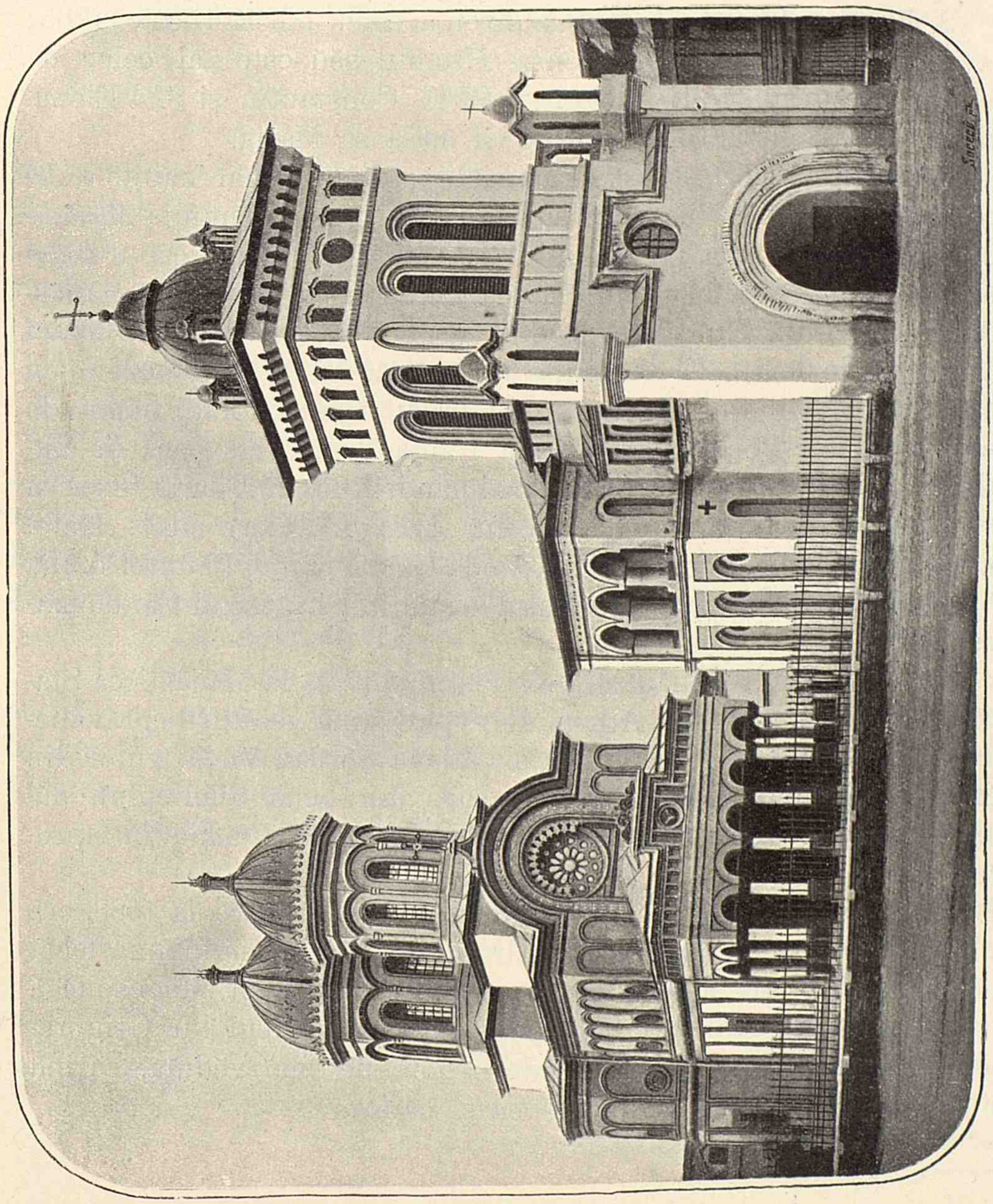

Mitropolitul Antim.

Mitropolitul-artist jertfesce întréga sa avere pentru Mănăstirea Tuturor Sfinților, pe care poporul, drept și recunoscĕtor, o botéză îndată *Biserica Antim*. Ștefan-Vodă Cantacuzino îĭ maĭ dă uă magaziă de piétră, uă pivniță și uă băcăniă cu tóte ale eĭ[2]. La 11 Iuniŭ 1717, Ión Mavrocordat întăresce tóte milele și scutirile ce Mănăstirea avusese de la trecuțiĭ Domnĭ[3]. Décă veniturile Antimuluĭ ar fi fost bine cârmuite de Egumeniĭ după mórtea cea crudă a fundatoruluĭ, mănăstirea ar fi mers frumos și ar fi îndeplinit scopurile atât de omenescĭ și atât de milóse ale filantropuluĭ Mitropolit. Dér, din nenorocire, ea intră pe mâna hrăpitóre a Grecilor egumenĭ, și

1) *Biserica Ortodoxă Română* (Bucurescĭ, 1885), pag. 165.
2) *Revista Istorică a Arhivelor Românieĭ*, I, pag. 74.
3) *Academia:* Documente, pach. 14, act. 23.

aceștia îĭ risipiră veniturile cu atâta nepăsare, încât chiliĭ, case și mănăstire cădeaŭ în ruine la 1797. Prin hrisovul sĕŭ de la 22

Biserica Antim 1).

Marte 1797, Alexandru-Vodă Ipsilanti o face metoh Episcopieĭ Argeșuluĭ, ca s'o scape de ruina de care era amenințată 2); iér

1) Dupĕ uă fotografiă de la Biblioteca Statuluĭ. — Biserica e reînoită.
2) *Revist. Istor. a Arhivelor Rom.*, I., pag. 54.

la 12 Novembre 1799, Alexandru-Vodă Moruzzi îĭ dăruesce câte 100 de bolovanĭ de sare pe fiă-care an[1]. Ctitorĭ i sunt Antim Mitropolitul și Ștefan-Vodă Cantacuzino.

2. **Biserica Apostol.** — Anul zidireĭ acesteĭ bisericĭ este 1765; n'avem nicĭ un act despre dênsa. Hramul sĕŭ este „al celor de uă potrivă cu apostoliĭ impĕrațĭ“, Sftul Constantin și Sfta Elena. Ctitorĭ sunt Constantin Potocénu și soția sa Maria.

3. **Biserica sfinţiĭ Apostolĭ.** — Mănăstire, numită maĭ 'nainte a *Arhimandrituluĭ*, iér maĭ 'nainte de Mateĭ Bassarabă se numia *Mănăstirea Târnovuluĭ*. Se afla la 'nceputul secoluluĭ XVII „în capul *Poduluĭ Cilibiuluĭ*“[2], — astfel se numia mahalaua în care se găsia Mănăstirea Târnovuluĭ. Dura din secolul XVI, și a fost pênĕ la Mateĭ Bassarabă de lemn. El a făcut-o de piétră. La 1715, Ștefan-Vodă Cantacuzino, fiul luĭ Constantin Stolnicul Cantacuzino, nepot de fecior al Mareĭ Postelnicese Elina Cantacuzino, enoriașă în mahalaua Cilibiuluĭ, maĭ târḑiŭ a Arhimandrituluĭ, a reparat biserica și ĭ-a pus clopotniță, pentru că nu avea[3]. Ctitorĭ sunt: Mateĭ Bassarabă, Elena Dómna, Ștefan-Vodă Cantacuzino, Păuna Dómna și alțĭ membri din „pré luminatul neam împĕrătesc al Cantacuzinescilor“.

Din nenorocire, mănăstirea a fost închinată la Mănăstirea Stavronikita de la Muntele Athos. Egumenul lua veniturile prăvăliilor din Lipscanĭ[4], locurilor din mahalaua Șerban-Vodă, viilor din délul Lupescilor[5], bolovanilor de sare din ocna Slăniculuĭ, dăruițĭ de Brâncovénu[6] la 1702 și caselor carĭ se aflaŭ în apropiere de biserică.

Dintre Egumenĭ, sĕ cităm numaĭ pe Ștefan care, la 1688, era duhovnicul Mareĭ Postelnicese Elina Cantacuzino și fu amestecat în certele din carĭ a eșit, pentru Bucurescĭ, Podul Mogoșóieĭ[7].

La Sfțiĭ Apostolĭ s'a îngropat la 1664 pruncul luĭ Grigore-Vodă Ghica, prunc care muri de o bólă ne maĭ vĕḑută, sărind în sus și nechĭezând în tocmaĭ ca și caiĭ[8].

---

1) *Ibid.*, pag. 70.
2) *Buciumul*, 1863, pag. 128. Cartea de împărțélă a Elenchiĭ Cantacuzino.
3) Pisania citată de preotul Gr. Muscelénu (*Calendar antic*, Bucurescĭ, 1862, pag. 93—94).
4) *Arhive:* Sfinţiĭ Apostolĭ, pach. 10, act. 10 și 12.
5) *Ibid.:* Condica No. 2 a Mitropolieĭ, act. din 1669.
6) *Ibid.:* Condica Brâncovenéscă, pag. 649—650.
7) V. cap. *Podul Mogoșóieĭ*.
8) Șincaĭ: *Cronica*, sub anno.

4. **Biserica Domniţeĭ Bălaşa.** — Locul pe care s'a zidit biserica Domniţeĭ Bălaşa era odinióră, în secolul XVI, *Prundul Dâmboviţeĭ* spre Mitropoliă şi *Ciutăria Domnéscă* spre gârlă. In secolul XVI şi în tot secolul XVII, de la Prund spre gârlă, era Baia Mitropolieĭ, atât de des pomenită în documentele bucurescene. Din locurile acesteĭ Băĭ, vecine cu ale Sftuluĭ Nicolae din Prund, cumpărase loc mare Paharnicul Manolake Lambrino, bărbatul Bălaşeĭ, féta luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu şi 'şĭ făcuse case de locuinţă. Nu aveaŭ copiĭ şi, dupĕ obiceiul timpuluĭ, închinară, bărbat şi nevéstă, tótă starea lor luĭ Dumnedeŭ. La 1751 ridicară chiar pe locul caselor unde locuiaŭ, biserica cu hramul Inălţarea Domnuluĭ şi zidiră casele şi chiliele de prin pregiur pentru săraciĭ ceĭ fără adăpostire. Manolake Lambrino a maĭ luat ceva loc şi din Baia Mitropolieĭ, pe care a 'mpresurat-o cu deosebit meşteşug[1]. Biserica a durat pênĕ la 1831, când Banul Grigore Brâncovénu a făcut-o din noŭ; a cădut la cutremurul cel mare de la 11 Ianuariŭ 1838 şi a reclădit-o Safta Bănésa Brâncovénu, născută Balş. Ctitorĭ sunt: Constantin-Vodă Brâncovénu, Marica Dómna, Domniţa Bălaşa, Banul Manolake Lambrino, Banul Grigore Brâncovénu şi alţĭ Brâncovenĭ.

Biserica acésta a avut şcólă în secolul XVIII[2], ca multe bisericĭ bucurescene, despre carĭ vom vorbi. La 1787, Februariŭ 28, Nicolae-Vodă Mavrogheni iĭ dă dreptul sĕ aibă iérna sobă[3], fiind biserică boieréscă.

5. **Biserica Bărbătescu-Vechiŭ.** — Némul boierilor din Bărbătescĭ se póte urmări prin documente cel puţin de la 'nceputul secoluluĭ XVII, de când apare Nan Postelnicul ot Bărbătescĭ[4] şi pênĕ la Mihaĭ Bărbătescu, ispravnicul de Târgovişte, la 1798, sub Constantin-Vodă Hangerliŭ. Bărbătesciĭ eraŭ proprietarĭ în Dâmboviţa, la moşia *Săteniĭ*, lângă viele Boĭerilor Brâncovenĭ[5], şi aŭ fost proprietarĭ în Bucurescĭ, în mahalaua Scorţaruluĭ séŭ a luĭ Şerban-Vodă, în faţa bisericeĭ de lemn a luĭ Şerban-Vodă Cantacuzino[6], unde casa lor se afla între uă casă cantacuzinéscă şi casa Florescilor.

---

1) *Arhive:* Condica No. 5, a Mitropolieĭ. *Locurile din Bucurescĭ.*
2) V. A. Urechiă: *Istor. Şcólelor,* (Bucurescĭ, 1892), pag. 85.
3) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* III, pag. 47.
4) *Arhive:* Actele schituluĭ *Vulcana,* în Cond. Mitropolieĭ pentru jud. *Dâmboviţa,* pag. 481.
5) *Ibid.:* Actele moşieĭ *Săteniĭ,* în Cond. Mitropolieĭ pentru jud. *Dâmboviţa,* pag. 51.
6) V. cap. *Mahalalele* şi cap. *Podul Mogoşóieĭ.*

Sus, pe délul Bucurescilor, în cósta Lupescilor, boieriĭ Bărbătescĭ aŭ avut viĭ carĭ, cu timpul, s'aŭ stricat din causa „rĕutăților" ce avusese sĕ sufere orașul. Pe uă porțiune dintr'acest loc, cam la 1764, Mitropolitul Grigorie (1760—1787) a făcut un schit Mitropolieĭ, care a luat numele de *Bărbătescu*[1]. Hramul bisericeĭ este sftul Nicolae, sfântul cel pré iubit al Bucurescenilor; la 1818, Dumnéeĭ Manda Șelărésa a reparat biserica, făcênd-o de zid.

6. **Biserica Bărbătescu-Noŭ.** — E zidită la 1796 de drept credincioșiĭ creștinĭ Udrea-Pavel și Stanca. Are hramul Schimbarea-la-Față. Alte amĕnunte istorice séŭ legendare asupra acesteĭ bisericĭ nu avem.

7. **Biserica Batiște.** — Numită astfel dupĕ numele mahalaleĭ luĭ Constantin Baptiste Veleli[2]. Are de ctitor pe vătaful Manciŭ și e zidită la 1764. Hramul îĭ este Adormirea Sfteĭ Ana.

8. **Biserica Bradu-Boténu.** — Nu e zidită la 1790 de Mihul care îĭ este ctitor, ci maĭ dinainte, de óre-ce, din documentele ce cunóscem[3], vedem că la 1741 esista biserică în mahalaua Boténuluĭ și avea atuncĭ drept preot pe nelegiuitul Popa Herea[4]. Hramul acesteĭ micĭ bisericĭ, vecină cu livedea Văcărescilor, este Sftul Gheorghe.

9. **Biserica luĭ Bucur.** — Écă și faimósa bisericuță, care a fost atât de cântată, de visitată și de discutată în secolul nostru, de când învĕțațiĭ începură sĕ studieze isvórele istorieĭ Bucurescilor. Bucur Ciobanul, povestiaŭ uniĭ cu emoțiune, păscêndu-șĭ oițele pe colinele păduróse ale Dâmboviței, a durat aci, în malul gârleĭ, uă bisericuță de lemn ca sĕ fiă sie-șĭ și moștenitorilor sĕĭ „sfânt locaș de rugăciune către bunul Dumnedeŭ"... Era înduioșător!

Una din „cadrele" bĕtrânuluĭ colonel Papazoglu, de altmintrelĭ atât de meritoriŭ pentru istoria orașuluĭ Bucurescĭ, arétă, déca memoria nu mĕ înșélă, uă colină cu nisce oițe, ca de lemn, ca acele de Nürnberg, cu ciobănașul Bucur cântând din fluer lângă ele, iér pe dél se desină, drăgălașă, bisericuța luĭ Bucur cu simpatica ciupercă ce-ĭ servĭa drept turlă. — Écă uă legendă.

A doua: întocmind pentru trebuințele romanuluĭ sĕŭ, numit *Bukur*[5], amĕnuntele din *Cronica* luĭ Nicolae Horga, „parohul neuniteĭ

1) *Academia:* Fondul Mitropolitan; condica No. 5, act din 3 Aug. 1764.
2) V. cap. *Mahalalele.*
3) *Arhive:* Condica No. XIII, pag. 142.
4) V. cap. *Mahalalele.* — Mahalaua Boténuluĭ.
5) *Bukur,* istoria fondăreĭ Bucurescilor, (Bucurescĭ, 1858).

legĭ a Seleușuluĭ“, A. Pelimon ne afirmă că Bucur séŭ Radu, fiul luĭ Laik, séŭ Laiotă, séŭ Ladislav Bassarabă, séŭ Vlad I, — la alegere! — a iubit la Moldova pe pré-frumósa Iliana, fata luĭ Bogdan-Vodă și după neîntrecute vitejiĭ în luptele în contra Tătarilor, a luat-o de soție și a venit cu ea la Bucurescĭ. Iliana avea de sfânt apărător, care o scăpase nu o dată de Tătarĭ, pe sftul Tănase, a căruia iconiță o purta totdéuna la gât. Bucur-Radu face biserica de pe colină și, cavaler cum era, îĭ pune hramul Sftuluĭ Tănase, cel fórte apărător și de bine voitor pré iubiteĭ séle. Intocmirea legendeĭ în condeiul unuĭ alt scriitor, maĭ ingenios și maĭ poet de cât Pelimon, ar fi fost maĭ frumósă. Muntenia și Moldova, luând parte la întemeiarea capitaleĭ, unde aveaŭ sĕ se concentre tóte forțele Românismuluĭ, puteaŭ fi altfel arĕtate. Orĭ-cum ar fi, acésta-ĭ legenda cu Bucur-Radu, cu Iliana și cu tovarĕșiĭ de luptă aĭ luĭ Bucur-Radu, adică Dragoș de la Orheĭ și vitézul Moțicu, carĭ lucrară la zidirea bisericeĭ luĭ Bucur și la zidirea fortărețeĭ de pe colina Sfteĭ Troițe (Radu-Vodă).

Preotul Gr. Muscelénu, căruia Bucurescĭĭ i sunt datorĭ mult, căcĭ multe a scăpat din vêltorile uităreĭ prin calendarele și prin broșurile séle, preotul Muscelénu, voind sĕ potrivéscă tradițiunea luĭ Bucur Ciobanul cu afirmațiunea istoricilor, carĭ ḑiceaŭ că Mircea-cel-Bĕtrân a făcut palate de iérnă la Bucurescĭ, crede, prin iubirea sa cea mare pentru străvechiul trecut al Bucurescilor, că a citit la ușa bisericeĭ luĭ Bucur uă pisaniă, în care Mircea spune că la 1416 a zidit de piétră biserica de lemn a luĭ Bucur, și că a 'ngropat într'ênsa ósele ostașilor căḑuțĭ în bătălia de la Giurgiŭ, din ḑiua de 11 Iuniŭ 1416.

Am citit 32 de condice la Arhivele Statuluĭ și la Academiă, și am citit vro 5000 de documente tot într'aceste două deposite, în carĭ se păstréză faptele adevĕrate ale trecutuluĭ nostru, — și cu tóte aceste citirĭ, n'am dat peste un singur act, care sĕ vorbéscă de biserica luĭ Bucur, rezidită de Mircea-cel-Bĕtrân.

Infimul schit al Hagiiceĭ Dima și diverse paraclise micĭ și nebăgate în sémă aŭ cartóne și documente la Arhive și la Academiă, și biserica luĭ Bucur, care, după legendă și după simpaticul preot Muscelénu, este pe colina de lângă Dâmbovița tocmaĭ de la 1416, din vremurile mareluĭ Mircea, sĕ nu aibă nicĭ un document! Șĭ-apoĭ, când Alexandru-Vodă zidi la 1567 biserica Sfteĭ Troițe, viitórea Radu-Vodă, alăturĭ, la doĭ pașĭ de biserica luĭ Bucur, refăcută de piétră de Mircea, cum nu o pomeni în actele

séle de fundațiune și de înzestrare a bisericeĭ, pe care spune că o face „maĭ jos de orașul Bucurescĭ“!?

E, de sigur, peste póte! — Călĕtoriĭ secoluluĭ XVII și călĕtoriĭ secoluluĭ XVIII ar fi mers în pelerinagiŭ la biserica luĭ Bucur și ar fi zugrăvit-o cu tóte amĕnuntele de ar fi esistat. Călĕtoriĭ nu spun nicĭ un cuvînt!!

Nu; e frumósă și e duiósă încercarea de a da Bucurescilor acéstă origină idilică și pastorală, dér nu e istorică. Biserica ḍisă aḍĭ a luĭ Bucur Ciobanul este un paraclis zidit, probabil pe la 1743, în spatele mareĭ mănăstirĭ a luĭ Radu-Vodă, ca sĕ fiă bisericuță, adică *bolniță,* pentru cimitirul acesteĭ mănăstirĭ, după cum se obicĭnuesce la tóte mănăstirile[1]. Are hramul sfților Atanasie și Ciril, patroniĭ de obște aĭ cimitirelor, și cărămidele găsite acolo pórtă data de 1743[2]. — Și-atâta tot dupĕ istoriă. E puțin, dér este adevĕrat.

10. **Biserica Caimata.** — Fusese zidită la 1732. Avea de ctitor pe Nicolae Ceaușul. Era vecină cu biserica Armenéscă. A fost dĕrîmată în 1892, pentru deschiderea bulevarduluĭ Carol. Numele *Caimata* rĕmâne âncă uă problemă. Poporul, bĕtrâniĭ îl esplică printr'uă legendă, în care intră și al doilea nume al gârlițeĭ *Bucuresciόra,* poreclită ast-fel din causa multelor necurățeniĭ asvêrlite într'ênsa.

11. **Biserica Cărămidariĭ-de-Jos.** — E zidită, pare-se, la anul 1711 de neamul boierilor Năsturelĭ din Herăsci, într'acea mahala a Bucurescilor, cunoscută âncă din secolul XVII. Are hramul sftuluĭ Gheorghe.

12. **Biserica Céuş David.** — Missail Monahul fusese pe mireniă Mihaĭ Logofĕtul de taină și slujise cu multă credință din „mică vêrstă“ pênĕ la adâncĭ bĕtrânețe la deosebițĭ Domnĭ aĭ Țĕreĭ. Călugărindu-se, el a zidit în Bucurescĭ douĕ bisericĭ, una pe care hrisovul luĭ Alexandru-Vodă Ipsilanti, din 1 Maĭ 1775, o pune în mahalaua Hagiuluĭ și e cu hramul Adormireĭ și al Sfților Voevoḍĭ, și alta în mahalaua Céușuluĭ David cu hramul Sftuluĭ Nicolae al Miralichieĭ și Sfteĭ Paraschiva. Acésta-ĭ biserica Céuș David din mahalaua cu acelașĭ nume, care a devenit maĭ târḍiŭ mahalaua Icóneĭ, iér biserica a luat numele de *biserica Icóneĭ.*

---

1) Buniоră, bolnița Bistrițeĭ, a Episcopieĭ Râmniculuĭ, etc., etc.

2) *Tinerimea Română,* vol. I. Studiul d-luĭ Gr. Tocilescu: *Cetatea Dâmboviței.* — Cf. Berindeiŭ: *Bucurescii,* în *Revista Română,* anul 1861, pag. 320.

Missail Monahul a făcut la biserica Céuș David chiliĭ pentru femeĭ sărace. Eraŭ la Céuș David și la Hagiu 14 chiliĭ pentru 24 de femeĭ, pe carĭ le întrețineaŭ de hrană și de îmbrăcăminte veniturile Bisericelor, adică chiriele de la uă pivniță cu șése case de lângă Pórta Domnéscă de sus, din mahalaua Sftuluĭ Dumitru al Bălăcenilor [1]. Missail Monahul trebue sĕ fi fost din némul Băbenilor, de vreme ce Băbeniĭ eraŭ ctitorĭ la acéstă biserică în secolul XVIII. Biserica din Céuș David trebue sĕ fi fost zidită dinainte de 1750.

13. **Biserica Céuş Radu.** — Sinodicul bisericeĭ spune că a fost zidită dinainte de 1752. Are de ctitor pe Céuș Radu, personagiŭ nouĕ necunoscut și care se crede că a trăit în secolul XVII. Mahalaua s'a numit tot astfel. Céuș Radu a fost, probabil, un mare proprietar de locurĭ, pădurĭ și, maĭ cu sémă, de viĭ pe acolo. Pênĕ acum 30 de anĭ se vorbia încă de viele Céuș Raduluĭ. Hramul bisericeĭ este Sftul Nicolae. Printre alțĭ binefăcĕtorĭ aĭ bisericeĭ, Sinodicul de la Céuș Radu maĭ numĕră pe Stoian, Joița și Constantin.

14. **Biserica Colţeĭ.** — Numele de *Colțea,* care a avut și are atâta întrebuințare în vorbirea bucurescénă, a fost purtat de boierĭ, pare-se, din neamul Doicescilor [2], încă din secolul XVI. Intr'adevĕr, la 5 Maĭ 1579, Mihnea-Vodă dă hrisov de stăpânire luĭ Colțea pentru moșia Turburea [3]. La 1653, Septembre 15, Constantin-Vodă Șerban are printre boieriĭ sĕĭ pe Colțea Vornicul [4]. La 11 Maĭ 1655, găsim în marele hrisov al Dudescilor [5] iscălit pe un Colțea vel Pitar, care era póte fiul luĭ Colțea Vornicul din 1653. Acest Colțea vel Pitar devine Colțea Comisul într'un act de la 1660 al luĭ Gheorghe-Vodă Ghica, dat schituluĭ Pietricéua, pentru puțurile de pĕcură din valea Puturosuluĭ, stăpânite de schileriĭ din Câmpina [6]. Acest Colțea Comisul de la 1660 este Colțea Clucerul de la 1661 Novembre în 4, care, într'uă afacere cu Egumenul de la Plătărescĭ [7], ni se arétă ca un om fórte evlavios, cu multă rîvnă dumnedeiéscă și cu pornire către cele sfinte.

———————

1) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* II, pag. 67 și 437.
2) *Arhive:* Cartónele Mănăstireĭ Radu-Vodă.
3) *Rev. Istorică a Arh. Rom.,* I, pag. 61.
4) *Ibid.,* pag. 73.
5) *Arhive:* Condica Episcopieĭ Buzĕuluĭ, I, pag. 355—358.
6) *Ibid.:* Condica No. 1 a Mitropolieĭ, *Județul Dâmbovița.*
7) *Ibid.:* Condica No. 2 a Mitropolieĭ. *Județul Ilfov,* moșia Cucuețiĭ.

Unul dintr'aceștĭ *Colțea* din secolul XVII a zidit biserica de lemn care se afla de la „târgul de sus înainte“, cum dic docu-

Biserica și Turnul Colțeĭ [1].

mentele. Ba chiar sunt documentele de la Șerban-Vodă Cantacuzino carĭ preciséză lucrul și scriŭ: *biserica luĭ Colțea Clucerul.* Pe

1) După uă fotografiă de la Biblioteca Statuluĭ.

fiul acestuia, anume *Radu Colțea* îl numesce la 1707 [1] Mihaĭ Spătarul Cantacuzino „fericitul întru pomenire Radu Colțea“.

Radu Colțea este fericit întru pomenire, pentru că, împreună cu învĕțatul Spătar, a contribuit a se face de piétră biserica cea de lemn a luĭ Colțea Clucerul. Biserica a fost făcută înainte de 1715. La acéstă dată s'a făcut marele zid înconjurător și s'a terminat Turnul Colțeĭ, nemurit de atuncĭ de Bucuresceni în locuțiunea ađĭ din ce în ce maĭ puțin întrebuințată: „înalt cât Turnul Colțeĭ“.

Inscripțiunea, ce se afla la pórta cea mare de sub Turn, a grăit pênĕ la 1889 următórele cuvinte: „Acésta înconjurare de „zid cu tótă coprinderea din temeliă s'aŭ zidit de Dumnéluĭ Jupân „Mihaĭ Spătarul Cantacuzino, fiind coprins de dumneđeiéscă rêvnă, „tóte acestea fórte înfrumusețate precum se vede, pentru mărirea „și slava luĭ Dumneđeŭ și pentru vecĭnica pomenire a Dumnéluĭ „și a tot némuluĭ Dumnéluĭ, și s'aŭ sĕvêrșit în đilele luminatuluĭ „Domn a tótă Țéra-Romanéscă, Iω Ștefan V. V. Cantacuzino, fiind „Arhiereŭ-Mitropolit pré-o sfințitul părinte Antim 7223 (1715)“.

Sulzer ne spune [2] că, la facerea Turnuluĭ, aŭ lucrat soldațiĭ suedesĭ, carĭ rătăciaŭ prin Bucuresci dupĕ bătălia de la Pultava, dupĕ cum Regele lor sta la Bender. La pórta cea mare, adauge tot Sulzer, eraŭ zugrăvițĭ, în îmbrăcăminte nemțéscă, doĭ soldațĭ în mărime naturală.

Turnul Colțeĭ s'a dĕrîmat la 1802, Octobre 14, într'uă Marțĭ, la ora 7 din đi, adică la ora 1 p. m., când s'a surpat foișorul cu turnurile din jos și cu un colț de zid pênĕ în foișorul de piétră, și aŭ dĕrîmat patru chiliĭ în rând. Primejdiă ênsĕ nu s'a întêmplat, căcĭ nu se afla nimenĭ în chiliĭ, fiind toțĭ la Vlădica Zigno. Điarul *Musĕul Național* [3], din care luăm aceste amĕnunte, đice maĭ sus:

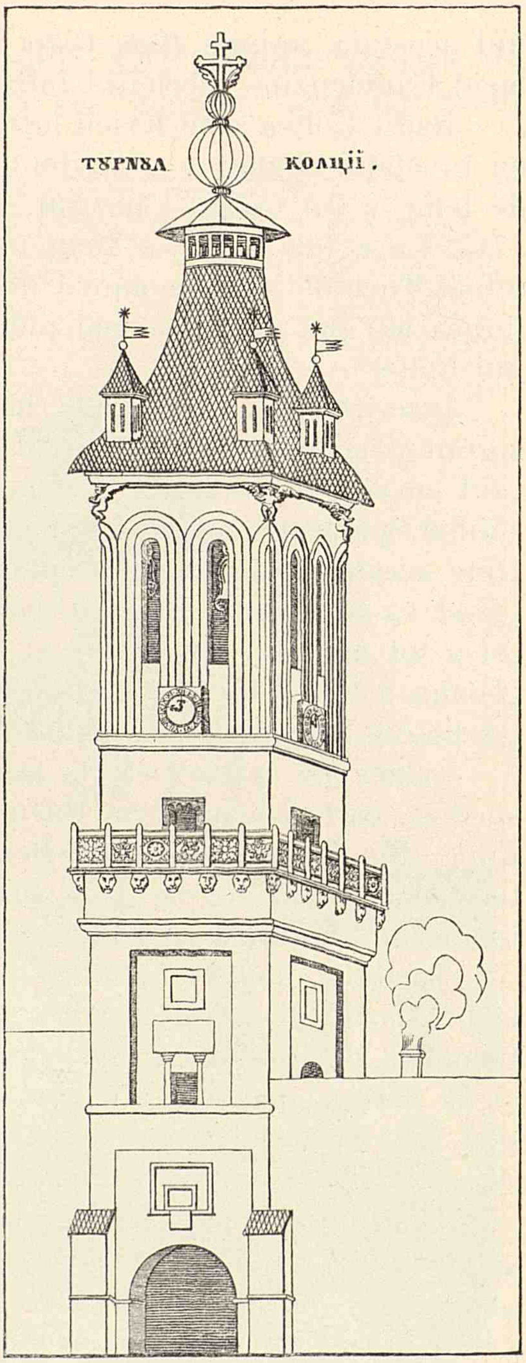
„Un desen de acest turn, înainte de căderea sa prin cutremur, „făcut de D. Slugerul Nicolae Otetelișénul și care ni s'a împărtășit și nouĕ, ne-a înlesnit ca sĕ'l punem în litografiă și sĕ'l dăm „afară spre vedere și cunoscință acelora carĭ șĭ-aŭ uitat séŭ n'aŭ „apucat sĕ'l védă. Socotim asemenea că nu va fi de prisos a da „și óre carĭ deslușirĭ asupra acestuĭ desemn. Crucea, bășica și „pênĕ sub stâlpiĭ foișoruluĭ eraŭ acoperite cu tinichea, iér cel-l-alt

1) *Academia:* Κόδεξ τῶν ἀδελφάτων.
2) *Geschichte des transalpinischen Daciens* (Wien, 1787), I, pag. 294.
3) *Academia,* anul 1838, luna Februariŭ.

„acoperiș era de țiglă. La bă-„șică, în tavanul Foișoruluĭ, era „tarabă cu lacăt. Foișorul pe „dinăuntru era roșu ; pardoséla „luĭ era de scândurĭ și avea „laviță împrejur“.

Hramul bisericeĭ a fost și este Trisfetitele. Ctitorĭ sunt: la drépta, Mihaĭ Cantacuzino Spătarul, Marga soția sa, doĭ copiĭ Mihaĭ și Safta; la stânga, Șerban-Vodă Cantacuzino, Maria Dómna, îmbrăcațĭ toțĭ în haine lungĭ, Domnul cu coróna imperială pe cap [1].

De la zidirea bisericeĭ de piétră încóce, Mihaĭ Spătarul, ajutat de fericitul întru pomenire Radu Colțea, a făcut spital [2], chiliĭ pentru săracĭ, odăĭ pentru odihna străinilor, han și șcólă care a fost, ca și cea de la Sftul Gheorghe-Vechiŭ, de slavonesce și de românesce [3]. Șcóla de la Colțea este una din șcólele bucurescene carĭ aŭ continuat fără întrerupere în tot decursul seculuĭ XVIII. Pe lângă veniturile ce avea de la fondator, șcóla maĭ primesce de la Alexandru-Vodă Ipsilanti uă sumă anuală din dijma Ocneĭ Slăniculuĭ [4]. Intr'acest hrisov ḑice Ipsilanti

Turnul Colțeĭ înainte de cutremurul de la 1802 [5].

1) Pr. Gr. Muscelénu: *Calendar Antic* (Bucurescĭ, 1862), pag. 60
2) V. cap. *Bólele și Doftoriĭ pênĕ la 1800.*
3) V. A. Urechiă: *Istoria Românilor,* I, pag. 82—83.
4) V. A. Urechiă: *Istoria Șcólelor* (Buc. 1892), I, pag. 296. Condica Domnéscă, No. 3, hrisov. M-tireĭ Colțeĭ.
5) Colecția Academieĭ Române.

frumósele cuvinte: „pe lângă *spital trupesc* bine este sĕ fiă și *spital sufletesc,* adică școlă".

Mulțĭ negustorĭ aŭ dăruit Colțeĭ prăvăliĭ și pivnițe, case și viĭ. Cel maĭ însemnat dintre aceștĭ negustorĭ este Maxim Cupețul, de la 1735, care lasă bisericeĭ prăvăliĭ cu frumóse chiriĭ în ulița Mărgelarilor și chiar în ulița Colțeĭ [1], în schimbul cinsteĭ și creștinesceĭ rîvne de a fi îngropat înăuntrul bisericeĭ, cum a și fost. Tot din averea luĭ Maxim Cupețul se va zidi și biserica Sftul Elefterie.

Ca și la hanul Șerban-Vodă, la Colțea eraŭ faimóse ascundĕtorĭ. Intr'una dintr'ênsele păstra Constantin-Vodă Brâncovénu diploma imperială, primită de la Leopold I și prin care era numit principe al Sacruluĭ Imperiŭ Roman al Națiuneĭ Germane. Când fu mazilit prin intrigele Cantacuzinescilor, Stolnicul Constantin Cantacuzino, tatăl nouluĭ Domn, Ștefan-Vodă, găsi diploma ascunsă la Colțea și o trămise Sultanuluĭ Achmet [2].

15. **Biserica Sftul Constantin.** — Este zidită la 1785 de Constantin Bilcescu și Constantin Beșlégă. Prăznuesce hramul Sfinților Impĕrațĭ Constantin și Elena.

16. **Biserica Crețulescilor.** — La 1722, Logofĕtul Iordake Crețulescu sfârșesce biserica de piétră din Podul Mogoșóieĭ, maĭ sus de locul boierilor Brezoienĭ, pe loc domnesc, dăruit luĭ de Nicolae-Vodă Mavrocordat [3]. Tot atuncĭ, Nicolae-Vodă face pe Iordake Crețulescu vel Vornic, în locul luĭ Radu Popescu, care se retrage din lume și se călugăresce la M-tirea Radu-Vodă [4], iér în locul luĭ Iordake pune ca vel Logofĕt pe Mateĭ Fălcoianu.

Iordake Vornicul Crețulescu [5].

Inainte de clădirea acesteĭ bisericĭ, Bucurescenïĭ numiaŭ uă altă biserică cu numele de *biserica boierilor Crețulescĭ,* și-anume biserica din mahalaua Săpunarilor séŭ a Scaunelor-vechĭ. Intr'adevĕr, în hrisovul din 4 Iuliŭ

1) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. — *Locurile din Bucurescĭ.*

2) Ath. Comnen Ipsilanti: Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν (Constantinopole, 1872), pag. 294.

3) V. cap. *Podul Mogoșóieĭ.*

4) *Istoria Moldo-Românieĭ* (Buc., 1858), II, pag. 351. Radu Popescu s'a călugărit sub numele de Rafailă Monahul.

5) Pecetea luĭ Iordake Crețulescu, purtând data *Ianuariŭ 1724,* din colecția d-luĭ Nicolae Crețulescu.

1702, Brâncovénu numesce acéstă biserică cu numele de biserica Crețulescilor[1]. Intr'acéstă mahala a Săpunarilor găsim la 1739 că șéde âncă banul Constantin Crețulescu[2]. După clădire ênsĕ a bisericeĭ din Podul Mogoșóieĭ, acésta fu pentru Bucurescenĭ biserica Crețulescilor.

Hramul eĭ este Adormirea și Sfințiĭ Arhangelĭ. Ctitorĭ sunt: la drepta, Iordake Crețulescu vel Vornic cu soția sa Domnița Safta, fiica „fericituluĭ întru sfârșit de-a pururea pomenituluĭ Constantin-Vodă Brâncovénu", acesta cu soția sa, Marica Dómna, Pârvu Crețulescu, tatăl luĭ Iordake și Vișa, muma luĭ Iordake; la stânga, Constantin vel Vornic Crețulescu, Istrate vel Vornic Crețulescu, Ecaterina Știrbeĭ, sora luĭ Istrate, Toma vel Logofĕt Crețulescu, Alexandru vel Logofĕt Crețulescu și Constantin vel paharnic Crețulescu.

Biserica a avut han. Din colo de dênsa, la 'nceputul seculuĭ XVIII, era bariera, acolo unde se dicea la *Pușul-cu-Zalele*[3].

17. **Biserica Delea-Vechiă.** — E zidită de preotul Bălașu la anul 1773, în mahalaua Delea-Vechiă. Are hramul Sf-teĭ Treimĭ.

18. **Biserica Delea-Nouă.** — E zidită de Nicolae-Inimă-Rea la anul 1798. Are hramul Buna-Vestire; e'n mahalaua Delea-Nouă, maĭ vechiă de cât biserica[4].

19. **Biserica Dobrotésa.** — Meritosul Bucurescén, reposatul colonel Papazoglu, care a făcut pentru istoria Bucurescilor maĭ mult decât mulțĭ faĭmoșĭ scriitorĭ bucurescenĭ, credea că biserica Dobrotésa este cea maĭ vechiă biserică bucurescénă și că numele îĭ vine de la slavicul „bună patriă", cum ar fi dis primul descălicător al Bucurescilor. El maĭ adauge că biserica fu a vecheĭ familiĭ a Năsturelilor din Herăscĭ. Ceia-ce e documentat este că, la 1730, Constantin vel Visterul Năsturel zidesce de piétră biserica ce fusese probabil de lemn, — și-atâta tot. Hramul Dobroteseĭ este Buna-Vestire.

20. **Biserica Dómneĭ.** — E zidită de piétră în locul uneia de lemn de Maria Dómna luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino la 1683, după cum spune pisania[5]. La 28 Octobre 1690, Maria Dómna dă bisericeĭ séle, pe lângă alte veniturĭ ce are, și tóte prăvăliele ce sunt la

1) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 684.
2) *Ibid.:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. — *Locurile din Bucurescĭ.*
3) V. cap. *Podul Mogoșóieĭ.*
4) V. cap. *Mahalalele.* — Mahalaua Delea-Nouă.
5) Pr. Gr. Muscelénu: *Calendarul Ant.*, pag. 44.

ulița cea despre pórta de lemn a Sftuluĭ Gheorghe[1], precum și locurile de case, și casele, și moșia ce este împrejur[2]. Lângă biserică, unde este acum Casa Grecénu, era palatul Beizadelelor, adică al copiilor luĭ Șerban-Vodă. Biserica a fost pe urmă îngrijită, adică furată și ruinată de Egumenul Cotrocenilor. La 1787, Nicolae-Vodă Mavrogheni iĭ dă voiă sĕ pună sobă, fiind biserică boierésca[3].

Acéstă biserică este remarcabilă prin soliditatea bolților și grosimea zidurilor séle. S'ar crede că e făcută pentru veciă. E aprópe lipită de casa Grecénu, care a fost casa beizadelelor luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino. Are obiecte date de însășĭ Dómna luĭ Șerban-Vodă, între carĭ un epitafiŭ cusut de mâna Dómneĭ și a fiicelor séle, precum și cărțĭ legate în aur și'n argint[4].

21. **Biserica Sftul Dumitru.** — E numită în documente biserica Sftuluĭ Dumitru isvorîtorul de mir, a Vorniculuĭ Badea Bălăcénul, și maĭ este numită și *Biserica-de-jurămînt*. A fost biserica Bălăcenilor în secolul XVII; era clădită de lemn séŭ, maĭ bine, reparată de vornicul Badea Bălăcénul[5], pe la jumĕtatea secoluluĭ XVII, căcĭ Bălăceniĭ eraŭ Bucurescenĭ vechĭ, cel puțin din secolul XVI, și e probabil că, alăturĭ de casele lor, sĕ fi avut biserică chiar din secolul XVI. Mahalaua era numită a Bălăcénuluĭ. La 1674, Badea Bălăcénul, *Contoș*, adică conte al Sacruluĭ Imperiŭ Roman al Națiuneĭ Germane[6], a reparat biserica și succesoriĭ sĕĭ, Mateĭ Bălăcénul și faimosul Agă Constantin Bălăcénul, ginerile luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino, împreună cu veriĭ lor, boieriĭ Prorocenĭ[7], sunt ctitoriĭ bisericeĭ Sftuluĭ Dumitru dupĕ 1689.

Se maĭ numia și *Biserica de jurămînt*, pentru că într'ênsa se făceaŭ jurămintele cele solemne, atuncĭ când pîrîtul séŭ acusatorul se 'ncingeaŭ, în fața arhiereuluĭ și preoților, cu *brâul Pré-Curateĭ*, și juraŭ lângă ușa altaruluĭ că vor spune adevĕrul și nimic alt de cât adevĕrul. Bunióră, la 1655, este un mare proces

---

1) De sigur, cel vechiŭ, căcĭ cel noŭ nu era încă gata.

2) *Trompeta Carpaților*, 1863, Iuniŭ 5.

3) V. A. Urechiă: *Istoria Românilor*, III, pag. 47. Vedĭ pentru acéstă biserică și cap. *Pod. Mogoșóieĭ*.

4) Preotul Marin Dumitrescu: *Istoricul a 40 de biserici din România* (Bucurescĭ, 1894), pag. 136—137. — Părintele Marin Dumitrescu de la biserica Sf. Ión (Moși) este unul din rarisimiĭ preoțĭ bucurescenĭ carĭ aŭ călcat pe urmele neuitatuluĭ Gr. Muscelénu adunênd fără preget interesante date și legende, privitóre la trecutul bisericelor bucurescene.

5) *Arhive*: Condica III a Episcopieĭ Buzĕuluĭ, pag. 538 și pag. 543—546.

6) *Mag. Istor.*, I, pag. 376—377.

7) *Ibid.*, II, pag. 144, *Cronica luĭ Radu Grecénu*.

între Radu Logofĕtul Dudescu și călugăriĭ Episcopieĭ Buzĕuluĭ pentru nesce morĭ. Jurămîntul ce li s'a dat l'aŭ făcut în Biserica de jurămînt cu hramul Sftuluĭ Dumitru[1].

Și a continuat a fi biserica Bălăcenilor, chiar și dupĕ vijelia ce se abate asupra acestor boierĭ în timpul Brâncovénuluĭ, din cauza „nebunelor părerĭ" ale luĭ Constantin Aga Bălăcénul. La 1696, Assan Cămărașul, proprietar lângă Sftul Gheorghe-Vechiŭ (strada Lazăr), cumpără loc, spune hrisovul, lângă biserica Bălăcénuluĭ[2].

Lucrurile merg ast-fel pênĕ la 1753, când Radu Logofĕtul za Vistieria, nepot luĭ Stroe Vătaful za Aproḑĭ, iér pe călugăriă Monahul Isaia Rîmnicénul, zidesce biserică de piétră cu iscusit meșteșug, o înzestréză cu candele de argint, cu evangeliă ferecată, cu cărțĭ de citaniă și cu tóte cele trebuincióse, și o închină metoh la douĕ episcopiĭ, a Rîmniculuĭ și a Buzĕuluĭ. Iscălesc ca marturĭ actul de fundațiune Constantin Logofĕtul Dudescu, Constantin Spătarul Brâncovénu și Ștefan Logofĕtul Văcărescu[3].

La 1755, Constantin-Vodă Racoviță dă bisericeĭ uă cruce ferecată de argint, cu mărgăritare și pietre prețióse; îĭ maĭ dă 12 răzóre de viă în délul Bucurescilor, treĭ prăvăliĭ în Târg, la Pórta-de-Sus a Curțeĭ Domnescĭ și uă părechiă de case din josul Foișoruluĭ, dupĕ zidul domnesc[4]. La 1757 Novembre în 5, Constantin-Vodă Mavrocordat îĭ maĭ dă stăpânire peste un loc al Bălăcenilor[5]. La 1787 Februariŭ în 28, Nicolae-Vodă Mavrogheni îĭ dă dreptul sĕ aibă sobă ca biserică boierésca[6].

Biserica Sftuluĭ Dimitrie a fost reparată de Episcopul Constandie al Buzĕuluĭ, pe la 1819, sub domnia luĭ Caragea și a fost zugrăvită de zugravĭ românĭ, elevĭ aĭ Italienilor venițĭ cu Giulini în țéră[7]. De nu mĕ'ncel, la Sftul Dumitru a fost în secolul XVIII uă șcólă de *musichiă,* — de unde, probabil, și primul sediŭ al Conservatoruluĭ de musică și declamațiune a fost tot la Sftul Dumitru, când s'a inființat prima școlă *del bel canto* în România.

22. **Biserica Sfânta Ecaterina.** — Mănăstire zidită în secolul XVI de un Pană Vistierul, care mi-e necunoscut. Era, bine 'nțeles,

1) *Arhive:* Condica I a Episcopieĭ Buzĕuluĭ, pag. 353—358.
2) *Ibid.:* Condica Brâncovenéscă, pag. 167—169.
3) La 30 Novembre 1753. Condica Episcopieĭ Buzĕuluĭ III, pag. 543—546.
4) *Arhive:* Condica No. III a Episcopieĭ Buzĕuluĭ, pag. 546.
5) *Revista Istor. a Arhivelor Românieĭ,* II, pag. 27.
6) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* III, pag. 47.
7) *Ibid., Domnia luĭ Caragea,* pag. 83.

afară din Bucurescĭ, pe drumul numit al Giurgiuluĭ, din jos de délul vielor carĭ acoperiaŭ atuncĭ și colina pe care se va zidi maĭ târḑiŭ Mitropolia Țěriĭ. Din jos de Mănăstirea luĭ Pană Vistierul s'a dat, în August 1631, lupta faimósă 'ntre Leon-Vodă și boieriĭ pribegĭ, în fruntea cărora se afla Mateĭ Aga din Brâncovenĭ, Radu Logofětul din Désa, Gorgan Spătarul, cumnatul luĭ Mateĭ, Teodosie Spătarul Rudénul și alțĭ boierĭ de peste Olt [1].

Mănăstirea luĭ Pană Vistierul era 'nchinată dinainte la Mănăstirea de la Muntele Sinaia, și Egumenul grec credea că avea stăpânire și asupra colineĭ pe care era să se ridice, ca pe loc domnesc, de Constantin-Vodă Șerban noua Mitropoliă a Bucurescilor. De aci, procesul despre care vorbim maĭ la vale [2], și pe care'l câștigă Mitropolitul Teodosie în contra Egumenuluĭ grec de la mănăstirea luĭ Pană Vistierul.

In secolul XVIII, dupĕ 1774, Ecaterina, Dómna luĭ Alexandru-Vodă Ipsilanti, făcênd multe 'mbunătățirĭ mănăstireĭ și clădind han, din veniturile căruia sĕ se hrănéscă biserica, mănăstirea și-a perdut vechiul sĕŭ nume și s'a numit Sfânta Ecaterina. Când a reparat-o la 1847, Egumenul grec a distrus pisania și a sters de pe ziдurĭ și ceĭ 14 ctitorĭ, pe carĭ Preotul Muscelénu șĭ-aducea aminte a-ĭ fi vĕḑut zugrăvițĭ [3].

23. **Biserica Sfântuluĭ Elefterie.** — E zidită dupĕ 1748 de Mitropolitul Neofit I, din paralele lăsate de negutătorul Maxim Cupețul [4]. I se dă douĕ pogóne de viă în délul Sêrbilor și uă prăvăliă în ulița Mărgelarilor tot din averea luĭ Maxim Neguțătorul. E considerată ca schit al Mitropolieĭ. Era 'n miḑlocul uneĭ pădurĭ umbróse, într'uă pozițiune poetică, pe care Sulzer o privĭa cu admirațiune. Biserica, uă căsuță, un popă care se hrănesce din mĭerea albinelor de la stupina bisericeĭ; tăcere, un lac, pădure. Dómna luĭ Alexandru-Vodă Ipsilanti, Ecaterina, născută Moruzzi, venia adesea, și ḑiua, și nóptea, la Sftul Elefterie ca sĕ mediteze într'acéstă poetică retragere. Aci a dat, înainte de 1781, marele Vornic Filipescu un mare prânḑ, un bal strălucit și, — lucru rar pe atuncĭ! — un foc de artificie, de care Bucurescenĭĭ pomenir ă și vorbiră tot anul [5]. La 1782, Nicolae Brâncovénu,

---

1) *Mag. Istor.*, IV, pag. 312—313.
2) Veḑĭ cap. *Patriarhĭ, Mitropolițĭ... Egumenĭ grecĭ la Bucurescĭ.*
3) *Calend. Ant.*, pag. 102.
4) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. — *Locurĭ din Bucurescĭ.*
5) Sulzer: *Geschichte des transalpinischen Daciens*, I, pag. 296.

care avea grădină pe acolo, cere Mitropolieĭ biserica Sftuluĭ Elefterie ca s'o ingrijéscă și sĕ-ĭ facă chiliĭ. O ține pênĕ la 1804 fără s'o ingrijéscă întru nimic, așa că Mitropolitul Dositie, care era cam *delizorzo* [1], i-a luat-o îndĕrĕt. Hramul bisericeĭ este Sftul Elefterie. A avut și are icóne de minunĭ făcĕtóre. Acatistele la Sftul Elefterie sunt bune pentru multe, âncă din secolul XVIII. De uă parte, pădurea ne readucea aminte grădinele din Paphos; de altă parte *iubirea,* care cerea acatiste, făcea ca Biserica sĕ fiă fórte visitată.

24. **Biserica Eniĭ.** — E zidită la 1724 de cumnatul luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu, Pană Logofĕtul Negoescu, frate cu Marica Dómna și copil, ca și acésta, al luĭ Négu, fiul luĭ Antonie-Vodă de la Popescĭ. Locurile acestea de la Biserica Eniĭ și pênĕ la biserica „Dintr'uă Ḑi" eraŭ, probabil, în secolul XVII ale luĭ Antonie-Vodă séŭ ale fiuluĭ sĕŭ Négu, de vreme ce copiiĭ acestuia, Marica zidesce la un capĕt biserica „Dintr'uă Ḑi" și Pană, la cel-l-alt capĕt, biserica cu hramul Sftuluĭ Nicolae.

Când a devenit biserică a Bărcănescilor [2] și când uă *Enea* Bărcănésca a reparat-o și ĭ-a dat numele sĕŭ, nu scim. In orĭ-ce cas, la 1798 i se ḑicea deja Biserica Eniĭ [3].

25. **Biserica Fântâna Bouluĭ.** — Astăḑĭ se numesce *Popa-Tatu.* A fost zidită dupĕ 1760 de Mihaĭ Generalul Cantacuzino, care s'a dus la Rusia dupĕ pacea de la Cuciuk-Cainargi [4]. Hramul e Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ. A fost reparată de enoriașĭ prin osârdia și stăruințele luĭ Popa-Tatu. De aci numele sĕŭ de astăḑĭ.

26. **Biserica Flămânda.** — E zidită la 1766 de Vornicul Dumitru Istrati, și are hramul Sfteĭ Treimĭ.

27. **Biserica Foișoruluĭ.** — Intr'a patra domniă a luĭ Constantin-Vodă Mavrocordat, adică la 1746, Dómna Smaranda, soțiă într'al treilea rând a luĭ Nicolae-Vodă Mavrocordat [5], a clădit biserica Foișoruluĭ, numită ast-fel dupĕ *casa de privélă,* zidită âncă de când trăia Nicolae Mavrocordat pe locurile Mănăstireĭ Radu-Vodă [6]. Dómna Smaranda și Constantin-Vodă Mavrocordat închină, îndată

---

1) Porecla pe care o daŭ boieriĭ acestuĭ Mitropolit fórte energic.
2) *Arhive:* Eforia Scólelor, pach. 6 și 7.
3) *Academia*: Mss. No. 52, *Catagrafia politieĭ Bucurescilor.*
4) *Buciumul,* 1863, Maĭ 29. Genealogia Cantacuzinilor.
5) Prima soțiă fusese Cassandra Cantacuzino, a doua Pulcheria Tzuki, muma luĭ Constantin-Vodă Mavrocordat (Legrand : *Ephémérides Daces,* Paris 1882, vol. II, pag. XIX—XX).
6) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 43, act. 10.

dupě zidire, a fi metoh Mănăstireĭ Radu-Vodă, biserica cea nouă de la Foișor. Hramul bisericeĭ este Nascerea Pré-Curateĭ-Fecióre.

28. **Biserica Sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ.** — E zidită, nu la 1492 după cum se credea, ci la 1562 de Nedelcu Vornicul, fiul luĭ Giaicu Bălăcénu [1], și de către Anca, soția sa, și dic că nu este zidită la 1492, ântâiŭ pentru că Nedelcu Vornicul e iscălit ca sfetnic domnesc la fiul luĭ Mircea Ciobanul, Petru Șchiopul, la fratele acestuia, Alexandru-Vodă și la fiul luĭ Alexandru, adică la Mihnea-Vodă [2]; și al doilea, pentru că un act din 1626 ne spune [3] că Marcu și Paraschiva din Căzănescĭ, nepoțiĭ luĭ Nedelcu Vornicul, vênd pe lângă Mănăstirea Stelea și biserica Sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ loc de casă luĭ Iane Vistierul.

Étă pentru ce cred că biserica e clădită la 1562, iér nu la 1492 de Vornicul Nedelcu. In locul alteia de lemn? Nu scim. Scim ênsě dintr'un pecetluit al Mitropolituluĭ Mitrofan Nisis (1716—1720) [4] și din inscripțiunea cea vechiă că a fost maĭ dinainte vreme scaun arhieresc și a slujit timp de 30 de anĭ ca *mitropoliă Țěreĭ*. Când Domnia s'a mutat definitiv de la Târgoviște la Bucurescĭ, Mitropoliţiĭ aŭ părăsit frumósa Mitropoliă târgoviștén̆ă a luĭ Petru Cercel și aŭ venit la Bucurescĭ. Aci aŭ ales de Mitropoliă, biserica luĭ Nedelcu Bălăcénul și a luĭ Mitrea-Vornicul, spun unele documente, pentru că acéstă biserică era maĭ aprópe de Curtea Domnéscă. Sě notăm în trécět că reședința Domnéscă era de douě părțĭ mărginită de locurĭ și bisericĭ bălăcenescĭ: *Sftul Gheorghe* al luĭ Nedelcu Bălăcénul și *Sftul Dumitru* al Bălăcenilor, — amĕndoĭ sfinţĭ-militarĭ; patronĭ fórte firescĭ aĭ vitezeĭ familiĭ a străvechilor Bassarabĭ de la Bălacĭ [5].

Biserica a fost refăcută la 1724 de Iamandi Dragul și de soția luĭ Smaranda. A ars la 1847 și a fost rezidită la 1849. La 1884, biserica a fost din noŭ reclădită.

Sftul Gheorghe-Vechiŭ a fost biserică bogată; dér, pentru că proprietățile eĭ se 'nvecinaŭ cu ale mănăstirilor cârmuite de Egumeniĭ Grecĭ, cu timpul a fost despuiată de multe dintr'ênsele. Din proprietățile Sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ s'a dat Egumenuluĭ

---

1) Hasdeŭ: *Etymologicum Magnum*, art. *Bălăcenĭĭ*, notița dată de vener. d. St. Grecénu.

2) Nenumĕrate acte în cartónele diferitelor mănăstirĭ la *Arhive*.

3) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 23, act. 4.

4) Geanoglu-Lesviodax: *Istor. Mitropol.*, (Bucurescĭ, 1815), pag. 403. — Mitrofan este duhovnicul luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu. Vedĭ cap. *Curţile Domnescĭ*.

5) Hasdeŭ: *Negru-Vodă*.

Grec de la Mănăstirea luĭ Pană Vistierul, ca sĕ 'l împace când cu procesul cu noua Mitropoliă a Bucurescilor[1]. Maĭ târziŭ, în timpul Brâncovénuluĭ, pe la 1697, Radu Logofĕtul Glinénul, un strănepot al luĭ Nedelco-Vornicul, cere Domnuluĭ uă comisiune de boierĭ, care, împreună cu Șerban Județul orașuluĭ, sĕ hotârnicéscă locurile din Târg ale bisericeĭ neamuluĭ lor, de óre ce hotarele cele vechĭ aŭ perit când aŭ călcat Nemțiĭ orașul. Dintr'acéstă hotărnicie vedem că Sftul Gheorghe-Vechiŭ tot maĭ are 5 prăvăliĭ în Târg, din care una se 'nvecinesce cu prăvăliele luĭ *Sftul Ion din Focșanĭ,* pe ulița *unde se frânge fierul în colț*[2]. Intr'un alt act de la 1719, Sftul Gheorghe-Vechiŭ este numit *cel românesc,* spre deosebire de Sftul Gheorghe-Noŭ, care este numit *cel Grecesc.*

Acéstă biserică are un rol însemnat și în istoria școlelor bucurescene, ca și *Sftul Sava.* Âncă din timpul Brâncovénuluĭ, era școlă de românesce și de slavonesce la Sftul Gheorghe-Vechiŭ, cu dascălĭ renumițĭ, totdéuna însărcinațĭ în secolul XVIII de Domnĭ, de boierĭ, de neguțătorĭ, sĕ le traducă actele slavone pe românesce. La 1759, sub domnia luĭ Scarlat-Vodă Ghica, prin îndemnul Mitropolituluĭ Filaret I și prin stăruința luĭ Constantin Banul Brâncovénu, localul școleĭ de românesce de la Sfântul Gheorghe-Vechiŭ se reclădesce și maĭ frumos. La acéstă școlă a profesat de la 1750, și pênĕ la 1770, Dascălul Florea, caligraf vestit[3], pe care l'aŭ urmat dascăliĭ Constantin și Dragomir. Tot la Sftul Gheorghe-Vechiŭ s'a mutat cărțile școleĭ de la Sftul Sava, adică *vivliotichi,* atuncĭ când Domnia, neavênd pe unde sĕ maĭ șédă, se mută la 1791 în Mănăstirea Sftuluĭ Sava[4].

29. **Biserica Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ.** — Antonie-Vodă de la Popescĭ, care a domnit, pus de Cantacuzinescĭ, între aniĭ 1669 și 1672, a 'nceput biserica Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ. Cunoscênd sgârcenia și sărăcia acestuĭ Domn, lucrul ne-ar mira, décă Cronicarul nu ar adauge că biserica a fost făcută și cu cheltuiéla unuĭ *Panaiotake,* dragoman mare[5].

Acest Panaiotake, despre care Cronicarul pare a nu sci nimic, este faimosul Panaiot Nikusios, care a condus întrégă di-

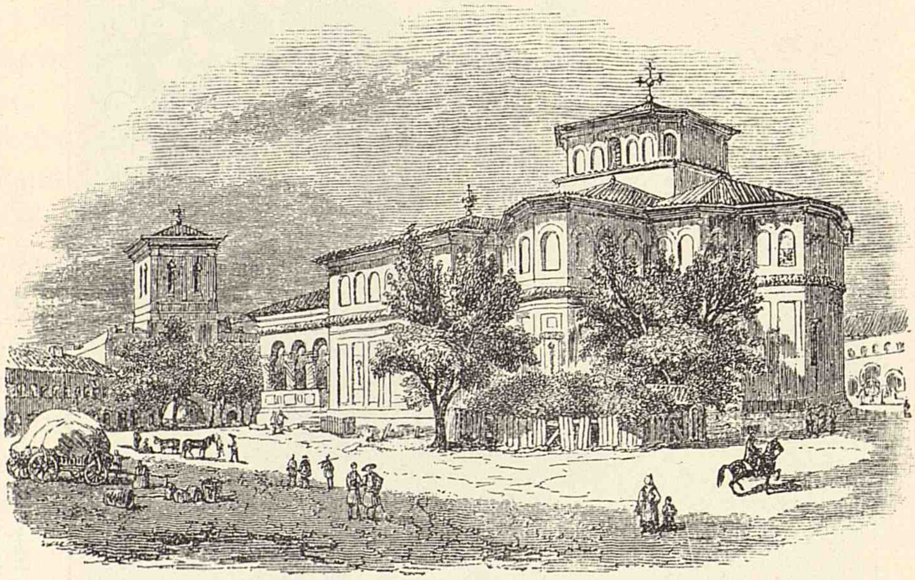
---

1) Vedĭ cap. *Patriarhĭ, Mitropolițĭ... Egumenĭ Grecĭ la Bucurescĭ.*
2) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. *Locurĭ din Bucurescĭ,* pag. 104.
3) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* I, pag. 937 și *Istor. Școlelor,* pag. 27.
4) V. A. Urechiă: *Istor. Școlelor,* pag. 67.
5) *Mag. Istor.,* II, pag. 346.

Biserica Sftuluĭ GheorgheNoŭ, faţa.
Dinainte de focul de la 1847, dupĕ Raffet, în *Călĕtoria* principeluĭ Demidoff. — Colecţ. Academieĭ Române.

plomația otomană înainte de Alexandru Mavrocordat Exaporitul [1]. Pentru ce a dat Panaiot Nikusios parale ca sĕ se clădéscă uă mănăstire la Bucurescĭ nu ne putem esplica, de cât prin șiretenia Greculuĭ care, cerênd ca mănăstirea sĕ fiă închinată, cum a și fost, Sftuluĭ Mormînt de la Ierusalim, era sigur că moșiĭ, prăvăliĭ și parale aveaŭ, fără dór și póte, sĕ curgă la Ierusalim din Țéra-Românéscă. Altmintrelĭ, a presupune că numaĭ din iubire pentru înfrumusețarea Bucurescilor a cheltuit Panaiotake, ar fi ridicul.

Biserica Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ. — Spatele [2].

Orĭ-cum ar fi, biserica a rĕmas neisprăvită și chiliele de prin pregiur sărăcăcióse. Brâncovénu reîncepe lucrul; face într'al șéptelea an al domnieĭ séle un rând de case egumenescĭ, maĭ face, spune Șincaĭ [3], și un palat Patriarculuĭ, și măresce *bolțile*, adică prăvăliele. Maĭ târḍiŭ, cu arhitectul Veseleil, începe clădirea bisericeĭ, pe care n'o isprăvesce și nu-o târnosesce de cât la 1707, când, de pompă, de bogățiĭ, de patriarhĭ și de alțĭ înalțĭ prelațĭ aĭ Rĕsărituluĭ, ca Chrisant al Ierusalimuluĭ, Dionisie al Târnovuluĭ, Atanasie al Dârstoruluĭ, Clement proin al Odriuluĭ, Auxentie

---

1) Veḍĭ al meŭ: *Ludovic XIV și Constantin Brâncovénu* (Bucurescĭ, 1884), pag. 125.
2) Dinainte de foc, dupĕ Bousquet. — Colecția Academieĭ Române.
3) *Cronica*, sub anul 1698.

al Sofieĭ, Maxim al Ieropoleĭ, Neofit al Sebastieĭ, Mitrofan al Niseĭ, și Macarie al Varneĭ, resună Bucurescii, resună Țéra și resună tot Orientul creștin[1]. La prânḍul care a urmat după târnosire, fiă-care arhiereŭ a găsit înaintea tacâmuluĭ sĕŭ câte uă năframă de galbenĭ și câte uă mare medaliă de aur cu chipul luĭ Brâncovénu.

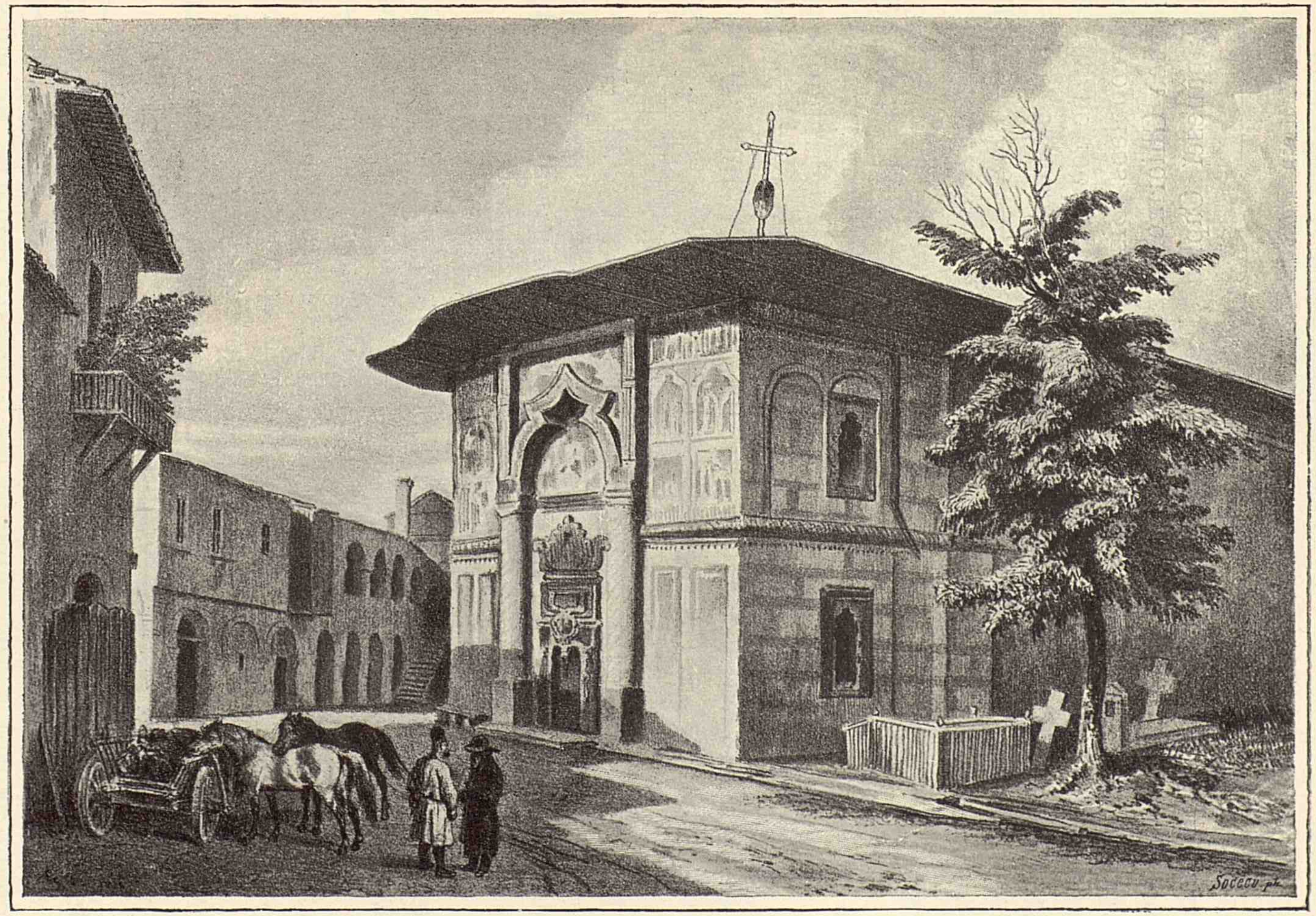
Del Chiaro vede biserica Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ îndată după târnosire și o numesce fără înconjur *una bellissima chiesa in onor di quel santo Martire*[2], adică Sftul Gheorghe. Și 'ntr'adevĕr că Sftul Gheorghe-Noŭ fu cea maĭ frumósă biserică din Bucurescĭ. Ca arhitectură întrecea și Metropolia, și Radu-Vodă; cu bogăția ênsĕ nu, de și Brâncovénu, îndată după târnosire, la 1708, ne spune în Condica oficială a Domnieĭ séle[3]: am pus la Zecca Sftuluĭ Marcu din Domnia Vențieĭ 20000 de ducațĭ, c'un venit de 900 de galbenĭ pe an, pentru biserica Sftuluĭ Gheorghe.

Brâncovénu îĭ maĭ închină Hanul Constantin-Vodă, și'ĭ cumpără multe prăvăliĭ în Târgul-din-Năuntru, la Pórta cea mare, adică la Pórta-de-Sus a curțeĭ Domnescĭ[4]. Face ca biserica Stelea din Târgoviște[5] sĕ-ĭ fie metoh împreună cu tóte veniturile eĭ, și tot ast-fel Mănăstirea Răzvan[6] care posede moșiĭ în Vlașca și diferite proprietățĭ în Bucurescĭ. Adăugețĭ venitul prăvălielor hanuluĭ Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ, și vețĭ conveni că avea ce sĕ mănânce Egumenul represintant al Patriarhuluĭ de la Jerusalim. De altmintrelĭ, aci, la Sftul Gheorghe-Noŭ, s'a concentrat pênĕ la secularisare bogata administrațiune a tuturor averilor Sfântuluĭ Mormênt, aflătóre în țĕrile române.

Ion-Vodă Mavrocordat a fost îngropat la Sftul Gheorghe-Noŭ, la 1718. Biserica a fost câte odată reparată. Focul din 1847 a ars-o cu desĕvêrșire.

30. **Biserica Ghiormeĭ Banul séŭ Hanul Greciĭ.** — Aḍĭ e dĕrîmată; se afla pe locul palatuluĭ *Dacia-România* între Lipscanĭ și strada Stravropoleos. Biserica Ghiormeĭ-Banul nu trebue confundată cu biserica Ghiormeĭ-Postelnicul, care se maĭ numi și Sftul Nicolae al Jupâneseĭ Caplea și care va sfârși prin a se numi Mănăstirea

1) Veḍĭ cap. *Patriarhĭ, Mitropolițĭ... Egumenĭ grecĭ la Bucurescĭ.*
2) Del Chiaro: *Le Moderne Rivoluzioni*, pag. 13.
3) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 841—844.
4) *Ibid.:* Mănăstirea Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ, pach. 25.
5) *Ibid.:* pach. 27.
6) *Ibid.:* pach. 1, act. 2.

Biserica Grecii. — Dupě Raffet. — Colecț. Academieĭ Române.

Mihaĭ-Vodă. Biserica Ghiormeĭ-Banul e una din cele maĭ vechĭ ce cunóscem. Dinainte de 1567, ea se afla în ființă. Prin pregiurul eĭ Alexandru-Vodă, fiul luĭ Mircea Ciobanul, dedese 'n dar locurĭ luĭ Dragomir Vornicul, — un Crețulescu, fratele Dómneĭ Stanca a luĭ Mihaĭ-Vitézul, — ca sĕ facă prăvăliĭ, de vreme ce locul acela, fiind domnesc, mulțĭ Turcĭ se așeḑaseră pe dênsul și făcuseră multe „blestemățiĭ". Dragomir zidise nouă prăvăliĭ lângă biserică [1].

Când și de ce s'a numit maĭ târḑiŭ biserica Grecilor, nu scim. Avea han lângă dênsa, bine cunoscut în Bucurescii seculuĭ XVIII, sub numele de hanul Greciĭ. A fost închinată arhiepiscopieĭ de la Pogonianis din Grecia. Egumeniĭ bisericeĭ Grecilor aŭ rĕmas celebri prin lăcomia lor și prin starea de cumplită păragine, în care aŭ lăsat totdéuna biserica. Și cu tóte acestea, în secolul nostru, pentru uă pădure a bisericeĭ, dată 'n tăiare, Egumenul a luat 36,000 de galbenĭ [2].

La 1713, Brâncovénu îĭ scutesce prăvăliele de orĭ-ce bir, căcĭ, ḑice el, biserica nu are veniturĭ. Așa a fost și la alțĭ rĕposațĭ Domnĭ [3]. Așa se plângeaŭ Egumeniĭ la toțĭ Domniĭ, și aceștia îĭ credeaŭ și îĭ scutiaŭ de a maĭ da vr'un bir, vr'uă dajdiă către Țéră. Toțĭ baniĭ plecaŭ la *patrida*. Când nu ajungeaŭ, arhiepiscopul Pogonianis venia 'n Țéră și vindea câte un imobil ca sĕ iea parale și maĭ mult. Ast-fel, la 1696, arhiepiscopul vine la Bucurescĭ și vinde Cămĕrașuluĭ Assan și frateluĭ sĕŭ Ianake loc dintr'ale mănăstireĭ. Biserica Grecilor a ars în timpul Brâncovénuluĭ [4].

31. **Biserica Hagiuluĭ.** — E făcută de Missail Monahul, pe mireniă Mihail Logofĕtul. Hramul îĭ este Adormirea și Sfțiĭ Voevoḑĭ. Are chiliĭ ca și biserica din mahalaua Céuș-David.

32. **Biserica Hagi Dima.** — Monahia Timotea Hagiika, pe mireniă Hagi Dina séŭ Hagi Dima, de neam din Rusia, a zidit acéstă biserică și a sfârșit-o la 1 Novembre 1731; ĭ-a făcut și zid împrejmuitor și a 'nchinat-o metoh Mitropolieĭ [5]. Hramul îĭ este Bunavestirea. La 1775, Alexandru-Vodă Ipsilanti îĭ întăresce cu hrisov cele 10 lude ce avea încă din domnia luĭ Nicolae-Vodă Mavro-

---

1) *Arhive:* Condica No. 2 a Mitropolieĭ.
2) Preotul Gr. Muscelénu: *Calend. Antic,* pag. 96.
3) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 1173.
4) *Ibid.:* pag. 167—169.
5) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. *Locurile din Bucurescĭ,* pag. 262. — Cf. *Academia:* fondul Mitropolieĭ, anul 1764.

cordat[1]. Biserica Hagi Dima avea case pe Podul Calicilor, lângă proprietățile Mănăstireĭ Radu-Vodă. La 1776, Egumenul dela Radu-Vodă voia firesce sĕ înghiță proprietățile miceĭ bisericuțe. De aci, proces la Divan și numirea uneĭ comisiunĭ de boierĭ carĭ sĕ hotăréscă[2]. Nu cunosc resultatul procesuluĭ și nu sciŭ décă acéstă biserică nu este tot una cu Schitul Maicilor, metoh Mănăstireĭ Țigănescilor.

33. **Biserica Iancu-Vechiŭ.** — E zidită în mahalaua cu acelașĭ nume la 1775 de Gheorghe Măcelarul și Ghița, soția luĭ, și are drept hram Adormirea-Maiceĭ-Domnuluĭ. Locul pe care s'a clădit biserica a fost dat de Căpitanul Nicolae Petre și de moșul acestuia Frangulea, nume cunoscut în istoria Bucurescilor contimporanĭ.

34. **Biserica Sftul Ilie din Gorganĭ.** — A fost din vechime bisericuță de lemn pe movila numită a Gorganuluĭ séŭ a Gorganilor. Movila era loc domnesc. Bisericuța de lemn a fost închinată în secolul XVII de Șerban-Vodă Cantacuzino metoh Mănăstireĭ Cotrocenilor[3]. Cine a făcut bisericuța de lemn, nu scim; căcĭ a ḑice că Gorgan, cumnatul luĭ Mateĭ Bassarabă, a făcut-o, nu e nicĭ un document care sĕ afirme lucrul. Bisericuța de lemn a căḑut de vechime în timpul luĭ Alexandru-Vodă Ipsilanti. Ea stăpânia tot locul domnesc din pregiurul movileĭ. Mahalagiiĭ îĭ plătiaŭ chiriă. In cósta „Gorganilor", spune un act din 6 August 1692, eraŭ morile date schimb Mănăstireĭ Radu-Vodă, lângă *podișorul* ce duce la Mihaĭ-Vodă[4]. Cea maĭ vechiă pomenire de Gorganul bucurescén o găsim la 1639, într'un hrisov de la Mateĭ Bassarabă[5].

Biserica are hramul Sftuluĭ prooroc Ilie, și la 1819 a fost reparată de enoriașiĭ din mahalaua Gorganuluĭ.

35. **Biserica Albă a Sftuluĭ Ilie din Podul Mogoșóieĭ.** — Una din cele maĭ frecuentate bisericĭ din Bucurescĭ. Nu se cunósce anul în care a fost zidită. Ctitoriĭ sĕĭ ceĭ vechĭ sunt *popa Dîrvaș,* dupĕ numele căruia în secolul XVIII se numi mahalaua, și jupânesele Rada și Vișa. A fost reparată de maĭ multe orĭ. Hramul sĕŭ este Sftul marele prooroc Ilie Tesviténul.

36. **Biserica Sftuluĭ Ión-cel-Mare.** — Aḑĭ este dĕrîmată; se afla pe

---

1) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* II, pag. 72.

2) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 1, act. 43.

3) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* V, pag. 393. Pitac din 15 August 1793, pentru repararea podurilor.

4) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 65, act. 2.

5) Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

locul unde s'a clădit palatul Caseĭ de Depunerĭ și Consemnațiunĭ. Fusese zidită la finea secoluluĭ XVI séŭ, póte, și maĭ 'nainte, de Andreĭ Vistierul și de fratele sĕŭ, Dumitru. Andreĭ Vistierul era socrul luĭ Preda Buzescu. Acesta, împreună cu soția sa, Catalina Bănésa, pentru că locuiaŭ tot pe aci, pe lângă biserică, în malul Dâmboviței, aŭ înzestrat biserica cu tóte[1]. De la zidire, probabil, a fost închinată Mănăstireĭ Sftuluĭ Prooroc Ilie de la Rumelia, din satul Jîța, din eparhia Ianineĭ. In anul 1668 are locurĭ prin vechiĭ Tabacĭ, carĭ lucraŭ atuncĭ pe marginea gârleĭ, de la „Hotel de France" și pênĕ la Sărindar[2]. Maĭ are locurĭ pe lângă Zlătarĭ și pe lângă locurile mareĭ Postelnicese Ilinca Cantacuzino[3]. Aceste locurĭ fuseseră călcate de locuitorĭ âncă din timpul luĭ Mateĭ Bassarabă. Totușĭ, Egumeniĭ Sftuluĭ Ión-cel-Mare aveaŭ parale și daŭ banĭ cu 'mprumutare. La 9 Iuniŭ 1673, Grigore-Vodă Ghica imputernicesce pe Egumenul Mănăstireĭ Sftuluĭ Ión-cel-Mare sĕ iea de la jupânésa Calea, fata Calomfirescului, uă moșiă pentru datoria ce avusese, la Egumenul, Radu Postelnicul, bărbatul eĭ[4]. Sub Duca-Vodă, Egumenul cere Domnieĭ sĕ i se mĕsóre locurile și sĕ i se prenoiéscă hrisóvele, căcĭ cele vechĭ i se perduseră de când cu „rĕutățile".

La 1677, Mănăstirea are cértă cu Stroe Vornicul Leurdénu, care șéde alăturĭ, pentru dreptul de a lua apă din gârlă, trecênd pe locurile Mănăstireĭ. Procesul se judecă înaintea luĭ Vîlcul Vistierul și luĭ Radu Logofĕtul Crețulescu, care-ĭ împacă[5].

La 1712 Marte în 22, Brâncovénu o dĕrîmă cu totul, dupĕ ce 'ncercase sĕ o repare și 'ĭ căḑuseră zidurile de vechime. Era mică, întunecósă, dér avea icóne de minunĭ făcĕtóre, carĭ tămăduiaŭ pe mulțĭ de grele bóle. De aceia, Domnul o zidesce, luminósă și frumósă, îĭ face turlă mare și o zugrăvesce cu multe podóbe. Fiind ctitor pe atuncĭ, — probabil prin Leurdenĭ, — și jupân Radu Golescu, biv vel Comis, iea și el parte la cheltuiélă. Brâncovénu îĭ dă drept la 100 de bolovanĭ de sare din Ocna de la Slănic[6], și 'nainte, la 2 Februariŭ 1706, îĭ maĭ închinase și uă parte din moșia Grozăvescilor, care parte fusese dată de zes-

1) Condica M-tireĭ Sf. Ion-cel-Mare, în copiă, la d. Gr. N. Manu.
2) *Arhive:* M-tirea Sf. Ion-cel-Mare, pach. 12, act. 4.
3) Veḑĭ cap. *Podul Mogoșóieĭ.*
4) *Academiă:* Documente, pach. 39, act. 19.
5) *Arhive:* M-tirea Sf. Ión-cel-Mare, pach. 12, act. 10.
6) Condica din colecția d-luĭ Gr. N. Manu, maĭ sus citată.

tre luĭ Șerban Logofĕtul Grecénu, însurat c'uă nepótă de véră a Brâncovénuluĭ. Astă moșiă, în timpul Domnieĭ luĭ Ștefan-Vodă Cantacuzino, o răpesce bisericeĭ Domnița Bălașa, véra Domnuluĭ și féta luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino, măritată după Grigorie Serdarul Vlasto. La 1734, Novembre, Grigore-Vodă Ghica dă 'ndĕrĕt Sftuluĭ Ión-cel-Mare, moșia Grozăvescilor, răpită de Bălașa Vlasto. La 1720, Maĭ 5, Nicolae-Vodă Mavrocordat o iértă de birul numit *cal domnesc,* pe care 'l daŭ tóte mănăstirile și pe care, spune hrisovul, Sftul Ión-cel-Mare séŭ Sftul Ión-Preditecĭ nu 'l plătise nicĭ odată. Tot aci la 1654, în timpul luĭ Constantin-Vodă Șerban, a oficiat într'un rând pontificalmente patriarhul Macarie al Antiohieĭ. Biserica avea mare nume din causa icónelor de minunĭ făcĕtóre. Sftul Ión-cel-Mare avea han și chiliĭ. Aci a ucenicit, ca tênĕr călugăraș, Dosithie Filitis, mitropolitul Țĕreĭ, la finea seculuĭ trecut (1793—1810).

37. **Biserica Sftul Ion al D-luĭ Vornic Pârșcovénul.** — Acésta-ĭ biserica de la 'nceputul Caleĭ Șerban-Vodă. Actul din 1766 al Mitropolieĭ o numesce Sftul Ion-cel-Noŭ din podul Șerban-Vodă[1]. E zidită de Ioniță Croitorul la 1766 cu binecuvîntarea Mitropolituluĭ Grigorie, pe un loc al Bisericeĭ domnescĭ de jos, în pólele déluluĭ, pe care se ridicase odinióră *Via Domnéscă.* Ioniță Croitorul închinase biserica sa metoh Mitropolieĭ. Are sobă prin pitacul luĭ Mavrogheni din 28 Februariŭ 1787. I s'a ḑis maĭ târḑiŭ Sftul Ion al D-luĭ Vornic Pârșcovénul, pentru că boieriĭ Pârșcoveni eraŭ marĭ proprietarĭ lângă dênsa[2] și, probabil, aŭ reparat-o și aŭ dăruit-o după vremurĭ.

38. **Biserica Sftul Ión Moldovenĭ.** — E zidită la 1795 de medelnicerul Dumitrake Dărĕscul și are hramul Sftuluĭ Ión-Gură-de-aur. Uă icónă de minunĭ făcĕtóre adusă de la Moldova, póte de rudeniĭ ale luĭ Dumitru Cantemir, aŭ făcut, iérăși póte, ca biserica sĕ fiă numită Sftul Ión-Moldoveni.

39. **Biserica Isvorul Tămăduireĭ.** — Acésta-ĭ faimósa biserică de la *Cap' Poduluĭ,* cum scriŭ uniĭ călĕtorĭ din secolul XVIII, numită și *Zoodohpighi,* isvor de viéță dătător. E zidită de Nicolae-Vodă Mavrogheni la 1789[3] și închinată de năbădăiosul Domn la Mănăstirea Ecaton Dapiliani[4] din insula Paros, patria luĭ Mavrogheni.

1) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. — *Locurile din Bucurescĭ.*
2) Pe proprietățile Pârșcovenilor sunt aḑĭ *Halele.*
3) *Revista Română,* 1861, anul I, pag. 616, studiul luĭ D. Berindeiŭ: *Bucurescĭĭ.*
4) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, XII, pag. 78.

Avea ca veniturĭ 100 de talerĭ de la Ocne. Mavrogheni îĭ maĭ dedese și tótă starea boierilor Câmpinenĭ, când aceștia fugiseră din Țéră, nevoind sĕ urmeze pe Domn în năzbutiele luĭ. La întórcerea lor, după omorul luĭ Mavrogheni, Câmpineniĭ și-aŭ reluat starea, iér biserica Isvoruluĭ a trăit din mila enoriașilor.

40. **Biserica luĭ Lucacĭ.** — Se află în mahalaua luĭ Lucacĭ, numită la 'nceputul secoluluĭ XVIII și mahalaua *Totoescului*. E probabil că un Lucacĭ, boier mare ca banul Lucacĭ[1] din hrisovul luĭ Dan-Vodă de la 1424, séŭ negustor cu stare, a clădit-o maĭ ântâiŭ și maĭ ântâiŭ pe părțile înalte ale Bucurescilor, la rĕsărit de Curtea-Domnéscă. Sciințele ce avem despre acéstă biserică nu se urcă maĭ sus de păstoria Mitropolituluĭ Ștefan (1732—1738), pe care uă notiță din hârtiele Academieĭ[2] de la 23 Septembre 1764, ni'l arétă că a zidit-o. E fără îndoiélă mult maĭ vechiă. Mitropolitul Ștefan, ca și predecesorul sĕŭ Daniel (1720—1732), avea obiceiul de a face ușóre reparațiunĭ bisericelor, și-apoĭ de a scrie în pisaniă, că eĭ le-aŭ făcut. De-aci, încurcăturile ce întêmpinăm adĭ în istoria bisericelor bucurescene. Biserica a maĭ fost reparată la finea secoluluĭ XVIII de neguțătoriĭ enoriașĭ, în cap cu Stan Starostea de Șalvaragiĭ. La focul din 1847 a ars pênĕ la pămênt. Indată după foc, enoriașiĭ aŭ ridicat-o iérășĭ. Are hramul Sftuluĭ mare Ĭerarh Nicolae, ca cele maĭ multe din bisericele bucurescene.

41. **Biserica Măgurénuluĭ.** — A fost zidită la 1686 de Șerban-Vodă Cantacuzino[3] și i se dicea înainte biserica luĭ Șerban-Vodă. La 1761, Pârvu Cantacuzino Măgurénul o face de piétră, căcĭ era de lemn, și de atuncĭ i s'a dis de Bucurescenĭ biserica Măgurénuluĭ. Fratele luĭ Pârvu, Mihaĭ Generalul Cantacuzino, făcu într'acelașĭ timp biserica de la Fântână Boululuĭ. Mahalaua Bisericeĭ purta numele de mahalaua *Scorțaruluĭ* séŭ mahalaua Șerban-Vodă. Hramul bisericeĭ a fost Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ. La 1780 Mitropolitul Grigorie a voit sĕ facă aci școlă de „psaltichiă", căcĭ era *„disholiă"* sĕ viă uceniciĭ pênĕ la Mitropoliă[4]. Biserica acéstă a fost dĕrîmată în 1897.

42. **Biserica Manea Brutarul.** — E zidită la 1777 de Manea Bru-

1) Hasdeŭ: *Arh. Istorică a Românieĭ*, I, pag. 20.

2) Condica No. 5: *Schiturile Mitropolieĭ.*

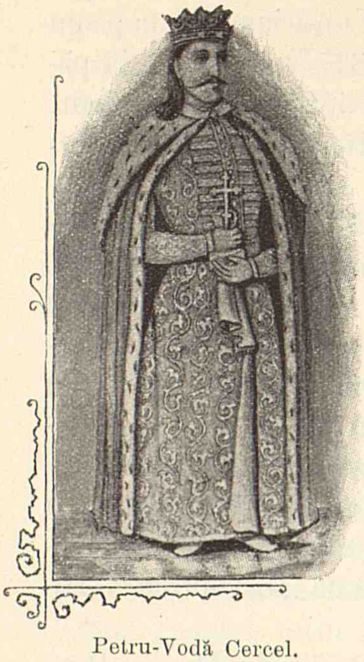
3) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ: *Locurile din Bucurescĭ.*

4) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ: *Locurile din Bucurescĭ.* — Cf. V. A. Urechiă: *Acte și Documente,* pag. 84.

tarul, starostele brutarilor din Bucurescĭ. Hramul îĭ este Adormirea Pré-Curateĭ. Se află în mahalaua Popa Radu. La 1798, era vorba ca lângă dênsă sĕ se clădéscă *Orfanotrofiul*[1] ce voia sĕ facă Lucsandra Dómna luĭ Constantin-Vodă Hangerliŭ.

43. **Biserica Mântulésa.** — E zidită la 1732 de Manta Precupeţul şi de Stanca soţia sa. Are hramul Sfţilor Voevodĭ. Dupĕ numele vĕduveĭ luĭ Manta Precupeţul, s'a dat numele atât bisericeĭ cât şi mahalaleĭ. Gardul caselor unde sta acéstă femeiă, a ajuns de pomină în memoria şi 'n locuţiunile Bucurescilor sub numele de *gardul Mântulesiĭ*[2].

44. **Biserica Mihaĭ-Vodă.** — Una din cele maĭ vechĭ bisericĭ din Bucurescĭ, póte a doua dupĕ biserica de sus a Curţeĭ-Domnescĭ. La 1558 găsim primul act în care ni se vorbesce de biserica Sftuluĭ Nicolae şi prin care se întăresce aceşteĭ bisericĭ stăpânire asupra tuturor moşielor făcute eĭ daniă de Jupănésa Caplea a luĭ Ghiorma vel Postelnicul[3]. Prin urmare, biserica póte sĕ fi esistat de mult maĭ 'nainte de cât 1558. Uniĭ scriitorĭ, ḑice d-l Legrand[4], cred că ar fi fost făcută de Vlad Dracul (1430—1439 şi 1442—1446).

Petru-Vodă Cercel.

De la Jupănésa Caplea, adică de la jumĕtatea secoluluĭ XVI şi pênĕ la Mihaĭ Vitézul i s'a ḑis „biserica Sftuluĭ Nicolae al Jupăneseĭ Caplea“. — Acéstă jupănésă era îngropată chiar în biserică. Unicul eĭ fiŭ, Pĕtraşcu, era îngropat la Bolintin[5]. Pentru-ce Petru-Vodă Cercel (1583—1585) urăsce atât de cumplit neamul jupăneseĭ Caplea şi pe bărbatul eĭ Ghiorma Banul, încât desgrópă trupul Jupăneseĭ Caplea de la Sftul Nicolae şi 'l duce la Bolintin[6]? Acéstă tragediă cu desgroparea şi reîngroparea, care reamintesce pe Inez de Castro a Portugalieĭ, nu nĭ-o putem esplica.

Dupĕ Petru-Cercel vine Mihnea-Vodă

1) Veḑĭ cap. *Bólele şi Doftoriĭ.*
2) Veḑĭ cap. *Mahalalele.*
3) *Arhive:* Mănăstirea Mihaĭ-Vodă, pach. 3, act. 1.
4) *Ephémérides Daces,* II, pag. 147.
5) *Arhive:* Mănăstirea Mihaĭ-Vodă, pach. 3, act. 1.
6) *Arhive:* ibid., pach. 15.

sin Alexandru-Vodă. Acesta protege și 'mbogățesce biserica jupănesei Caplea. El îi dă stăpânire, la 1586, asupra locului din Bucuresci numit *la Lacul-Adânc*, pe care 'l hărăzise bisericeĭ muma luĭ Mihnea, Ecaterina, Dómna luĭ Alexandru-Vodă[1]; tot el, la 1588, îĭ dă moșiă împregiurul mănăstireĭ, zăgaz, móră și dreptul de a aduce apă din gârlă[2]. Aveaŭ călugăriĭ de la Sftul Nicolae al jupănesei Caplea vad și móră pentru care se certaseră și avuseseră judecată cu banul Dobromir și cu fiul acestuia, Mihail Postelnicul, dér, pe urmă, acești doĭ boierĭ, *murind de mórte cumplită și fără limbă*, călugăriĭ luaseră și vadul, și móra.

Mihaĭ Vitézul repară, prenoiesce și dăruiesce mănăstirea cu multe: o face deci a sa. Moșia Grozăvesciĭ din marginea Bucurescilor, pe care Mitrea Vornicul o dăruise Sftuluĭ Nicolae, Mihaĭ i-o întăresce cu puternice hrisóve. Dupĕ Călugărenĭ, când Sinan-Pașa întră în Bucuresci, mănăstirea luĭ Mihaĭ-Vodă este întărită de el cu băștĭ și cu părcane[3]; iér la sfârșitul rĕsboiuluĭ, când Mihaĭ maĭ vine prin Bucuresci, de óre-ce mănăstirea Sfteĭ Troițe, — viitórea Radu-Vodă, — e dĕrîmată *din cuiburĭ pênĕ 'n temeliă*, el aduse pe toțĭ călugăriĭ de la biserica luĭ Alexandru-Vodă, la biserica sa și, decĭ, iea tóte mănăstirile și locurile din Bucuresci, cu carĭ era 'nzestrată viitórea Radu-Vodă de ziditorul eĭ Alexandru-Vodă și de fiul acestuia, Mihnea-Vodă. Lucrurile însĕ nu rĕmân astfel dupĕ mórtea luĭ Mihaĭ ; călugăriĭ de la Sfta Troiță se vor duce iér pe colina lor, și mănăstirea Mihaĭ-Vodă va rĕmâne numaĭ cu moșiele și cu bogățiele séle. Radu-Vodă Șerban o protege. Moșia Elhovĕțul, dată biserice de jupănésa Néga Vornicésa, îĭ este întărită printr'un hrisov al acestuĭ Domn[4].

Mihaĭ-Vodă-Vitézul.

Uă mare primejdiă amenință mănăstirea luĭ Mihaĭ-Vodă la 1613. Călugăriĭ din Bolintin, avênd îngropate la mănăstirea lor trupurile jupănesei Caplea și fiuluĭ eĭ Pĕtrașcu, vin la Divan și cer înaintea luĭ Gavril-Vodă Movilă și a boierilor Țĕrĕĭ, ca mo-

1) *Arhive:* Mănăstirea Mihaĭ-Vodă, pach. 3, act. 3.
2) *Ibid.:* ibid., pach. 6, act. 1.
3) Kogălnicénu: *Cronicele Românieĭ,* I, pag. 485. Cronica luĭ Nicolae Costin.
4) *Arhive:* Mănăstirea Mihaĭ-Vodă, pach. 16, act. 2.

șiele dăruite mănăstireĭ Mihaĭ-Vodă de jupănésa Caplea înainte de 1558 sĕ intre în stăpânirea Mănăstireĭ Bolintinuluĭ, de vreme ce călugăriĭ din Bolintin ingrijesc de mormintele și de sufletele acestor întru fericire pomenițĭ donatorĭ. Procesul făcu mare sgomot. Casul era rar, căcĭ rar alțĭ Domnĭ desgropaseră cadavre de la uă biserică și le îngropaseră la alta. Gavril-Vodă și boieriĭ judecă împreună că *rĕŭ și sângerat* a lucrat Petru-Vodă Cercel, și daŭ dreptate călugărilor de la mănăstirea Mihaĭ-Vodă.

In secolul XVII, biserica luĭ Mihaĭ-Vodă câștigă mereŭ la morĭ și la locurĭ în Bucurescĭ, cu prăvăliĭ, cu pivnițe, cu case, cu viĭ. La 1617, Alexandru-Vodă Iliașĭ îĭ închină mănăstirea Isvoranul, zidită de Mitropolitul Luca[1], cu tóte moșiele eĭ din Prahova și din Buzĕŭ[2]. La 26 Marte 1626, Alexandru-Vodă Coconul întăresce mănăstireĭ Mihaĭ-Vodă stăpânire peste moșiele Despicațiĭ, Câmpina, Spanțovul-de-Sus și Suhaia[3].

Mihalioțiĭ, adică egumeniĭ de la Mihaĭ-Vodă, câștigă cu șiretenia, cu răpirile și cu hoțiele lor, aceiașĭ mare și négră reputațiune ca și *Radulioțiĭ,* adică Egumeniĭ de la Radu-Vodă. Aŭ viĭ în délul Lupescilor, dinainte de 1669, póte chiar din secolul XVI. In orĭ-ce cas, la 1669, Maĭ 11, Antonie-Vodă dă egumenuluĭ Grigorie și tuturor călugărilor de la Mihaĭ-Vodă tot locul cu tot délul, unde fuseseră viĭ și anume „din hotarul Lupescilor în jos „pre dél, pênĕ 'n calea Mehedinților, unde suie calea la Crucea „luĭ Alexandru-Vodă cea de piétră; de aci, de la Cruce în jos, „pênĕ la hotarul de piétră al Sfteĭ Mitropoliĭ. Din piétra hotaruluĭ „în sus, pênĕ unde a fost via mănăstireĭ Arhimandrituluĭ, și din „via acésta în sus, pênĕ în gardul mănăstireĭ luĭ Mihaĭ-Vodă". Hrisovul esplică anume că pe aci a fost locurĭ de viĭ, dér că 'n ḑilele luĭ Mihnea, „când cu rĕutățile, s'aŭ pustiit viele de n'a „rĕmas uă viță, ci numaĭ pajiște". — Egumeniĭ deșteptĭ cerură acest loc de la Grigore-Vodă Ghica, la domnia luĭ d'ântâiŭ (1660—1664) și li se făcuse hrisov ca Egumeniĭ sĕ aibă dreptul sĕ dea locurĭ la ómenĭ sĕ facă iérășĭ viĭ, cu condițiunea sĕ plătéscă Mihaliotuluĭ din ḑece vedre una. Antonie-Vodă întăresce așeḑămêntul luĭ Grigore-Vodă Ghica[4].

---

1) Mitropolitul Luca a păstorit între aniĭ 1605—1629 și e de neam din Vernesciĭ de la Buzĕŭ, după documentele din colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

2) *Arhive:* Mănăstirea Mihaĭ-Vodă, pach. 1, act. 1.

3) *Academia:* Documente, pach. 42, act. 29.

4) *Arhive:* Condica No. 2 a Mitropolieĭ: *Județul Ilfov.*

Ast-fel devin Egumeniĭ de la Mihaĭ-Vodă în secolul XVII și în secolul XVIII marĭ neguțătorĭ de vinurĭ pe piața Bucurescilor.

Veciniĭ cu proprietățile Mitropolieĭ pe la Podul Calicilor, Egumeniĭ de la Mihaĭ-Vodă călcaŭ pe nemiluite locurile Mitropolieĭ și mutaŭ pietrele de hotare cu uă dibăciă neîntrecută. De aci certe și judecățĭ cu Mitropolițiĭ după vremurĭ. La Aprile 1741, în timpul luĭ Constantin-Vodă Mavrocordat, Mitropolitul Neofit[1], exasperat de incălcările și hrăpirile Mihaliotuluĭ, intentă mănăstireĭ Mihaĭ-Vodă un proces, de care se sguduiă tot orașul. La Divan, prin mahalale nu se vorbesce de cât de acéstă luptă. Se numesc comisiunĭ de boierĭ ca sĕ vină la fața loculuĭ, și Mitropolitul aruncă blestemul asupra tuturor locuitorilor din mahalalele Biserica Albă, Arhimandritul, Golescul și Gorganul, décă nu vor spune adevĕrul. Mitropolia câștigă, dér cu câtă ostenélă! Se împietresc din noŭ hotarele; Egumeniĭ mihalioțĭ sunt dațĭ îndĕrĕt și țărcuițĭ în proprietățile lor de nouele pietre ale hotarelor.

In mutarea pietrelor de hotare, am spus că Egumeniĭ mihailoțĭ eraŭ neîntrecuțĭ. Bunióră, la Grozăvescĭ, locurile mănăstireĭ Mihaĭ-Vodă eraŭ vecine cu ale luĭ Dumitrașcu Vlasto, frate cu Grigore Vlasto, ginerele luĭ Șerban-Vodă. Egumeniĭ mutară într'un rând pietrele de hotar. Dumitrașcu băgă 'ndată de sémă și făcu proces de vicleșug Mihaliotuluĭ: Egumenul fu condamnat cu rușine sĕ se retragă[2].

Și cu tóte acestea, aveaŭ destule proprietățĭ, dér lăcomia lor nu avea marginĭ. Vinăriciul din délul Pitescilor era al lor[3]; case, morĭ, locurĭ, pivnițe, prăvăliĭ, în Bucurescĭ aveaŭ cu ḑecile. De giaba! voiaŭ sĕ aibă tot.

Pentru că Biserica Albă a Sftuluĭ Nicolae din Postăvarĭ, metoh al mănăstireĭ Mihaĭ-Vodă, nu era bogată, Mihalioțiĭ aŭ lăsat-o în rușinósă părăsire.

Mănăstirea Mihaĭ-Vodă era mare și frumósă. Paul din Aleppo, diaconul patriarhuluĭ Macarie al Antiohieĭ, a vĕḑut-o în 1654; o numesce „magnifică și de mare dimensiune; are treĭ turle“[4].

Din vremurĭ bĕtrâne, mănăstirea Mihaĭ-Vodă era închinată la mănăstirea Simon-Petru de la muntele Athos.

---

1) A păstorit între aniĭ 1738—1754.

2) Acte în condica Sftuluĭ Ion-cel-Mare, din colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

3) V. A. Urechiă: *Acte și Documente*, pag. 68.

4) *Travels of. Macarius* etc., VIII, pag. 375.

45. **Biserica Negustorĭ.** — E zidită la 1716 de Simion Axentie și de alțĭ enoriașĭ. Are hramul Sftuluĭ Nicolae al Miralikieĭ[1] și pórtă numele acesta din causa numĕruluĭ fórte mare de negustorĭ carĭ locuiaŭ în mahalaua de prin prejurul bisericeĭ.

46. **Biserica Sftul Nicolae de la Jigniță.** — E zidită la 1722, de Gheorghe Căpitan de lefegiĭ și de sócră-sa, Chița Portărésa, în vechia mahala a boĭerilor Popescĭ.

47. **Biserica Sftul Nicolae-Sêrbĭ.** — E zidită la anul 1692 de Vasile Potocénu și Sanda, soția luĭ, într'una din cele maĭ vechĭ mahalale ale Bucurescilor, care este pomenită în hrisóve âncă din secolul XVI. De lângă Sftul Gheorghe-Vechiŭ pleca drumul cel mare care ducea la „Sêrbĭ". Bisericuță de lemn trebue sĕ fi fost acolo și 'nainte de 1692.

48. **Biserica Sftul Nicolae-Tabacul.** — E pomenită într'un act din 8 Februariŭ 1696. Brâncovénu dice[2] la acéstă dată: *„Biserica Tabacilor* care este pe ulița care vine de la biserica Oltenĭ". Intr'adevĕr, Tabaciĭ, mutându-se la 1669 dupĕ malul gârleĭ de sub Sărindar, s'aŭ grăbit a'șĭ face biserică în noua lor mahala. Dima Tabacul și Popa Cosma, carĭ se consideră ca fundatorĭ, n'aŭ făcut de cât s'o repare la 1710, an în care ceĭ maĭ mulțĭ cred că a fost zidită.

49. **Biserica Sftul Nicolae-din-Prund.** — Prin hrisovul de la 21 Septembre 1682 ni se spune că Teofan Shimonahul a clădit, a zugrăvit și a înzestrat uă biserică în Prundul Dâmboviței, între Curtea Domnéscă și Mitropoliă; ĭ-a făcut chiliĭ, ĭ-a cumpĕrat cărțĭ și odăjdiĭ și a închinat-o metoh Mitropolieĭ[3], mitropolit fiind atuncea Teodosie[4]. La 1787, Februariŭ 28, Nicolae-Vodă Mavrogheni îĭ dă dreptul sĕ aibă sobă iérna. Lângă dênsa se afla casa cea vechiă a boierilor din Golescĭ[5].

50. **Biserica Albă a Sftuluĭ Nicolae din Postăvarĭ.** — E metoh al mănăstireĭ Mihaĭ-Vodă și are sobă la 1787. Acestea's tóte amĕnuntele ce scim despre Sftul Nicolae din Postăvarĭ. Ea sĕ fiă biserica lângă care s'a oprit Mihaĭ-Vitézul pentru a se ruga, când se ducea la mórte, séŭ Sftul Nicolae al jupâneseĭ Caplea, viitórea

1) V. A. Urechiă: *Acte și Documente*, pag. 57. Hrisov din 1793, Iuniŭ 5.

2) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 162—163. — Cf. și Codrescu : *Uricariul*, XVI, pag. 39—41.

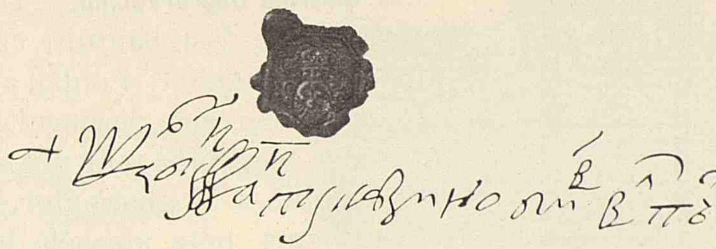
3) *Ibid.:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ: *Locurile din Bucurescĭ*, pag. 184.

4) A păstorit ântâiŭ între aniĭ 1668—1673 și al doilea între aniĭ 1679—1709.

5) Vedĭ cap. *Mahalalele*.

Mihaĭ-Vodă? Écă uă cestiune, pe care, din lipsă de documente, o punem fără a ne încerca s'o deslegăm. Scim numaĭ din hârtiele mănăstireĭ Mihaĭ-Vodă, că biserica în secolul XVIII era fórte săracă și că Egumeniĭ o lăsaseră în cumplită păragine.

51. **Biserica Sftul Nicolae ot Şelarĭ.** — E zidită de Șerban Cantacuzino, mare vornic în timpul Brâncovénuluĭ; fiul luĭ Drăghicĭ Spătar și, decĭ, nepot luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino[1]. Aŭ luat parte la clădire și negutătoriĭ Iorgu Starostele și Apostol Lazăr. Data zidireĭ este.... Cred ênsĕ că Vornicul Șerban și negutătoriĭ maĭ sus citațĭ nu sunt ziditoriĭ din temeliă aĭ bisericeĭ Sftuluĭ Nicolae din Șelarĭ séŭ din Lipscanĭ, cum se ḑice aḑĭ, ci numaĭ prenoitoriĭ eĭ, de vreme ce, la 8 Marte 1750, Anița, fiica reposatuluĭ Radu biv vel Spătar Golescu, dă Mitropolituluĭ Neofit

Pecetea și iscălitura luĭ Șerban-Vornicul Cantacuzino[2].

(1738—1754) acéstă biserică și spune că e făcută de moșul eĭ „Dumnéluĭ Pană Apostol“[3]. Neofit cumpĕrase pe acolo locurĭ și voia sĕ facă han; ceia ce n'a făcut. Ceva și maĭ mult care probéză vechimea âncă și maĭ mare a bisericeĭ Sftuluĭ Nicolae din Șelarĭ: în Condica Mănăstireĭ Nucetuluĭ[4] esista un act din 1677, în care este vorba de mahalaua Sftuluĭ Nicolae din Șelarĭ. Decĭ biserica esista într'a doua jumĕtate a seculuĭ XVII. Mavrogheni i-a dat voiă sĕ aibă sobă, în Februariŭ 1787.

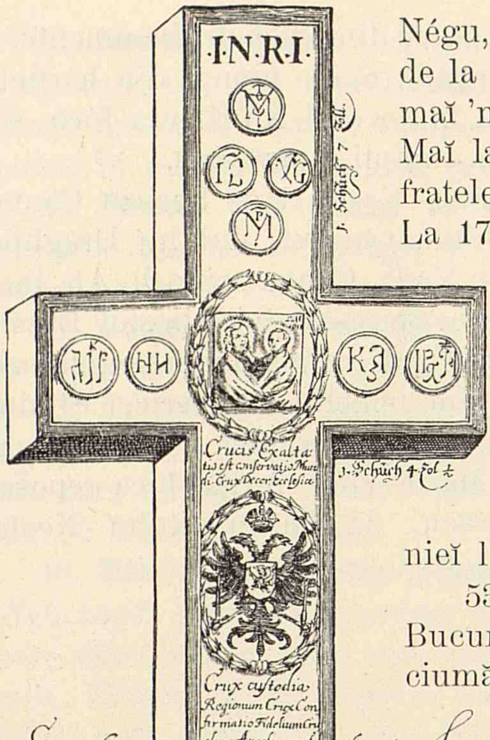
52. **Biserica Sftuluĭ Nicolae dintr'uă ḑi.** — E numită astfel pentru că într'aceiașĭ ḑi în care i s'a pus temelia, tot într'aceiașĭ ḑi i s'a făcut și târnosirea. E zidită la 1702 de Marica, Dómna luĭ Constantin-Vodă Brâncovénul, pe loc părintesc al eĭ, de la tată-sĕŭ

1) Cînd era biv vel paharnic. — *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 27, act. 8, din 26 Marte, 1707.

2) *Buciumul,* 1863, Maĭ 1.

3) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ: *Locurĭ din Bucurescĭ.*

4) *Arhive.*

Crucea de la Kahlenberg 5).

Négu, séŭ de la moșu-sĕŭ, Antonie-Vodă de la Popescĭ. In locul acesteia, fusese maĭ 'nainte una de lemn, spune pisania. Maĭ la vale, e biserica Eniĭ, zidită de fratele Dómneĭ, Pană Vistierul Negoescu. La 1703 are de preot pe popa Mitrea, care vinde luĭ Jupân Iane Cupețul uă părechiă de case în mahalaua bisericeĭ[1]. Acéstă biserică a ars la 1825 și s'a prenoit la 1827 prin silințele și străduința Stolniculuĭ Stanciu, epitropul bisericeĭ, în timpul domnieĭ luĭ Grigore-Vodă Ghica[2].

53. **Biserica Oborul Vechiŭ.** — Dupĕ 1718, Bucurescĭĭ aŭ fost bântuițĭ cumplit de ciumă și de fómete[3]. Pentru a 'mblânḍi urgia ceréscă, Serdarul Mateĭ Mogoș, pogorîtor póte din străvechia familiă a Mogoșescilor, a ridicat, pe locurĭ póte ale séle la Oborul-Vechiŭ, pe unde odinióră evoluaseră triumfătóre oștile luĭ Mateĭ Bassarabă[4], uă pré frumósă cruce, înaltă de 4 metri și 25 cm., iér la miḍloc de 1,08. Crucea Serdaruluĭ Mateĭ Mogoș are pe dênsa uă inscripțiune care, cu exordiul sĕŭ, reamintesce îndată Crucea luĭ Șerban Cantacuzino de la Kahlenberg, de lângă Viena. Étă inscripțiunea:

„Cruceĭ Téle ne'nchinăm, Stăpâne,
„și pré Sfântă Invierea Ta slăvim.
„Cruce păzitóre a tótă lumea ; Cruce
„bisericeĭ podóbă, Cruce a Impĕraților

1) *Academia:* Documente, pach. 12, act. 244.
2) Muscelénu: *Calend. Antic* (Bucurescĭ, 1862), pag. 61—62.
3) Veḍĭ cap. *Bólele și Doftoriĭ.*
4) Veḍĭ cap. *Istoria militară a Bucurescilor.*
5) Colecț. Academieĭ Române.

„întârire; Cruce, a credincioșilor întemeiare; Cruce, a Ingerilor „slavă și a diavolilor rană. —
„O bunĭ credincioșilor călĕtorĭ, „care pe aicea treceţĭ și pre cin-„stita Cruce în slavă vedeţĭ pe „a credincioșilor podóbă și a „dracilor stricare, așternut pi-„ciórelor luĭ Isus Christos, Eĭ „vĕ 'nchinaţĭ cu dragoste mare, „că pre Dênsa s'a 'nălţat dătă-„torul de viéţă. Rugaţi-l pe Ţéră sĕ „o păzéscă de rele primejdiĭ ca sĕ nu „paţă; iér pe acel ce, cu a luĭ chel-„tuiélă, Crucea a 'nălţat, al Ţĕreĭ Ma-„rele Serdar Mateĭ Mogoș „sĕ sciţĭ că s'a chiămat, „păzit de cele rele Dum-„neḑeŭ sĕ 'l miluiéscă și „spre Impĕrăţia Ceréscă a-„jute-ĭ sĕ moștenéscă. —
„Lét 7227 (1719)".

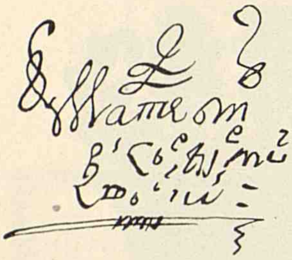

Crucea Serdaruluĭ Mogoș.

Crucea luĭ Mogoș a rĕmas pe câmpul vechiuluĭ Obor pênĕ la domnia luĭ Alexandru-Vodă Ipsilanti și pênĕ la păstoria mareluĭ Mitropolit Grigorie II (1760—1787). Ajutat póte de Domn, séŭ póte înainte de Domn, la 1768, Mitropolitul Grigorie II a ridicat uă biserică acolo la Cruce și a potrivit ca Crucea luĭ Mogoș, cea maĭ 'naltă și cea maĭ frumósă din tóte crucile de piétră bucurescene, sĕ fiă coprinsă de biserică și sĕ cadă, prin croiéla bisericeĭ, tocmaĭ în altar.

Ca hram al bisericeĭ, pentru motive ce nu cunóșcem, fu alésă serbarea sfţilor Ioachim și Ana. Icóna acestora are scris pe dênsa următórele cuvinte:

„Rugați-vĕ către Domnul Sfinților pentru robiĭ luĭ Dumneḍeŭ, „Alexandru Ipsilante și Ecaterina Dómna „cu fiiĭ lor“.

Iscălitura luĭ Mateĭ Mogoș biv vel Serdar [1].

54. **Biserica Olarĭ.** — E zidită la 1758 de Dumitrașcu Racoviță vel Vistier și are hramul Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ. Dupĕ numele bisericeĭ s'ar crede că târgul de óle era 'n partea loculuĭ în apropierea Moșilor. Biserica a avut și are uă icónă de minunĭ făcĕtóre; *Maica Domnuluĭ de la Olarĭ* este 'n deobște cunoscută.

Dimitrie Racoviță [2].

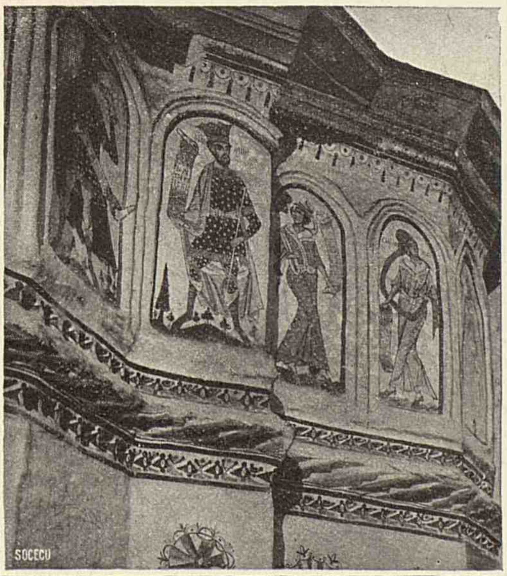
1) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 78, act. 1, din 29 Iuniŭ, 1738. Din actul acesta reiese ca Mihaĭ Serdarul Mogoș era unchiŭ Bărcănescilor de pe atuncĭ, cu carĭ locuia in mahalaua boierilor Popescĭ, întocmaĭ cum, din bĕtrânĭ, scrie meritosul colonel Papasoglu, într'a sa „Istoriă a fundăreĭ orașuluĭ Bucurescĭ“, în care multe tradițiunĭ nĭ-aŭ fost confirmate ca fapte adevĕrat istorice de documentele Arhivelor.

2) Colecț. Academieĭ Române.

55. **Biserica Oltenĭ.** — La 8 Februariŭ 1696, Brâncovénu vorbesce într'un act al sĕŭ de biserica din mahalaua Oltenilor[1]. Iĭ ḑicea pe atuncĭ biserica Oltenilor și era, probabil, de lemn. La 1722, ea e prenoită séŭ zidită din temeliă de Nicolae, Protopopul Bucurescilor, și de Constantin Vătaful, cu ajutorul mahalagiilor[2]. I s'a ḑis câtă-va vreme *Biserica Protopopuluĭ;* Bucurescenii aŭ ținut ênsĕ la vechia numire. Astă-ḑĭ, ea se numesce tot biserica Oltenilor. A ars și s'a dĕrîmat la 17 August 1821, când Arnăuțiĭ luĭ Bimbașa-Sava, închișĭ în biserică, se bătură cu Turciĭ. Mahalagiĭ aŭ prenoit-o. — De eșiaĭ din biserică, ḑice un memorialist anonim al revoluțiuneĭ luĭ Tudor Vladimirescu, daĭ îndată în pădure. — Acestea acum 78 de anĭ.

56. **Biserica Oțetarĭ.** — E zidită la 1681 și a fost ântâiŭ de lemn, și-apoĭ dupĕ răsmiriță, ḑice un act al Mitropolituluĭ Grigorie din 1785, s'a făcut de zid[3]. Fundatoriĭ par a fi Mărgărit Starostea și Nicolae Cupețul.

57. **Biserica Popa Fierea séŭ Sfinților.** — Unul din preoțiĭ bogațĭ aĭ Bucurescilor de la sfârșitul secoluluĭ XVII fu și popa Fierea care, călugărindu-se, luă numele de monahul Filoteŭ. Acesta, la 15 Februariŭ 1696, lăsă Mitropolituluĭ Teodosie biserica făcută de el în Bucurescĭ, pe Podul Târguluĭ-de-Afară. Pentru a o întreține îĭ face daniă moșia Băjesciĭ și alte veniturĭ. Dania este întărită cu mare blestem de Atanasie, Patriarhul Antiohieĭ[4]. Hramul bisericeĭ este Vovedenia. I s'a ḑis bisericeĭ cu numele luĭ Popa Fierea, dér din causa Sibilelor zugrăvite pe din afară, ca și la

Biserica cu Sibilele[5].

1) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 162—163. Cf. Codrescu: *Uricariul,* XVI, pag. 39—41.
2) Muscelénu: *Calendarul Antic,* 1862, pag. 59.
3) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* I, pag. 374.
4) *Arhive:* Condica No. 2 a Mitropolieĭ: *Județul Ilfov,* moșia Băjesciĭ.
5) Acésta-ĭ biserica cu Sibilele, hramul Sfteĭ Troițe, din târgul Hurezuluĭ. — Colecț. Gr. N. Manu.

alte bisericĭ din Ţéră, biserica a purtat numele de *Biserica cu Sibilele,* iér maĭ târḑiŭ, Bucurescenii, neînţelegênd bine cuvîntul *Sibilele,* a botezat-o cu numele de *Biserica cu Sfinţiĭ,* care ĭ-a şi rĕmas. La 1728, Mitropolitul Daniel (1720—1732) o prenoiesce şi, după obiceiul multora, ḑice că a zidit-o din temeliă, fără sĕ maĭ pomenéscă de Popa Fierea.

58. **Biserica Popa Sóre.** — E zidită la 1745 de Ion Neguţă de la Buzĕŭ. Atârna, pare-se, de Episcopia Buzĕuluĭ, de óre-ce, într'un proces al Episcopuluĭ Cosma al Buzĕuluĭ, pîrîşiĭ sunt Popa Cârstea şi Popa Lazăr „de la biserica *Popiĭ luĭ Sóre*“ din Bucurescĭ. Lucrul se petrecea pe la 1766, în domnia luĭ Alexandru Scarlat Ghica, şi era vorba de moştenirea luĭ Ene Boldescu[1].

59. **Biserica Popa Stoica séŭ Brezoianul.** — Brâncovénu, într'un hrisov de la 1701, pomenesce de biserica Popa Stoica din mahalaua cu acelaşĭ nume[2]. Lângă ea locuesce boierul Pĕtraşcu Brezoianu pe loc domnesc, dăruit luĭ pentru slujbele aduse Domnuluĭ şi Ţĕriĭ. Locul boierilor Brezoienĭ era la Teatru şi de vale. Acéstă biserică a fost prenoită la 1735 de Mihail Mărăcinénu şi de Ştefan Mănăilă. Are hramul Sfinteĭ Treimĭ.

60. **Biserica Pitar Moşu.** — E zidită la 1795 de Popa Ivaşcu şi de Moş Sîrbul, care póte a fost Pitar. Are hramul Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ.

61. **Biserica Săpunarilor séŭ Scaunele-vechĭ.** — Se pomenesce de dênsa într'un document de la 1675 Iuniŭ 5, în care se spune că în apropiere de biserică curgea rîuleţul *Bucuresciόra,* care trecea apoĭ la vale, de la Scaunele-vechĭ de carne la Pescăria-vechiă. Brâncovénu o maĭ numesce, la 1701 Iuliŭ în 4, şi *biserica Creţulescilor*[3].

Un act din 1681 al luĭ Şerban-Vodă Cantacuzino spune[4] că biserica e făcută pe locurile luĭ Cernica, marele Vornic de la începutul seculuĭ XVII, şi unul din mariĭ proprietarĭ de locurĭ şi de viĭ în Bucurescii timpurilor acelora. Se ḑice că e fundată la 1611 de Atanasie de la Târnova. E una din vechile bisericĭ ale Bucurescilor, şi are hramul Adormireĭ.

62. **Biserica Sărindarul.** — Care este documentul care ar puté sĕ ne spună că este zidită de Vlad, ban al Severinuluĭ şi duce

1) *Arhive:* Condica No. 3 a Episcopieĭ Buzĕuluĭ, pag. 281.
2) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 697.
3) *Arhive:* Cond. Brâncovenéscă, pag. 684.
4) *Arhive:* Netrebnicile Mitropolieĭ, pach. . . . act. 16.

al Făgărașuluĭ, dupĕ cum credea meritosul preot Gr. Muscelénu[1]? Și care este documentul, tot atât de autentic, care sĕ ne afirme că aŭ zidit frațiĭ luĭ Mircea-cel-Bĕtrân, înainte séŭ dupĕ 1386, biserica acésta în miḑlocul pădurilor mărețe ale Bucurescilor? I s'a ḑis, spune tradițiunea, multă vreme *Biserica Coconilor*. De ce? Uniĭ, maĭ ingenioșĭ, esplică numele de biserică a Coconilor, ḑicênd că cine scie ce fiĭ de Domn, vênând pe aci, pe lângă lacul din valea Sărindaruluĭ, zidiseră uă bisericuță care, pe urmă, fu mărită de urmașiĭ lor; alțiĭ spun că a fost a boierilor Cocorescĭ din vremurile de de mult.

Unde nu-ĭ pisica acasă, șóreciĭ jócă pe mésă, adică: unde nu e documentul care sĕ vorbéscă așa cum a fost lucrul, imaginațiunile îșĭ daŭ sborul și, ca adevĕrate *folles du logis,* bat câmpiĭ chiar și prin „pădurile mărețe" ale Bucurescilor.

Cel maĭ vechiŭ act, în care se vorbesce de Sărindar și care vede acum pentru ântâia óră lumina, este cel din 1622, prin care un óre-care Dumitru *vinde un loc înaintea Sărindaruluĭ*[2].

Maĭ târḑiŭ, în 1654, Paul din Aleppo a vĕḑut Sărindarul când a venit prin Bucurescĭ și ne spune că biserica a fost zidită de Mateĭ Bassarabă[3]. A presupune că 'n locul celeĭ zidite de Mateĭ, a fost uă altă de lemn séŭ de piétră, nimic nu ne 'mpĭedică; ba, din contra, actul luĭ Dumitru din 1622, ne împuternicesce a afirma acésta.

De la Mateĭ încóce, Sărindarul este des pomenit prin documente. Are locurĭ în vale pênĕ 'n lacul de lângă locul luĭ Dura Neguțătorul și pênĕ spre Gorgan pe Dâmbovița. Egumenul reclamă la Brâncovénu că ómeniĭ aŭ făcut case și grădinĭ pre acele locurĭ, și Domnul trămite la Decembre 1692 pe Diicul Rudénul sĕ védă cum staŭ lucrurile. Procesul se 'ncepe și se pertractéză înaintea Divanuluĭ care dă dreptate Egumenuluĭ[4].

Sărindarul are locurĭ în Scaune[5] la 1664; are prăvăliĭ pe lângă hanul Șerban-Vodă[6] și maĭ are locurĭ pe lângă biserica cu Sibilele (Sfințiĭ)[7]. In Bucurescĭ are metohurĭ, biserica de la

---

1) *Monumentele Străbunilor,* (Bucurescĭ, 1873), pag. 35.
2) *Arhive:* Mănăstirea Căldărușanĭ, pach. 20, act. 5.
3) *Travels of Macarius,* etc., VIII, pag. 378.
4) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 15.
5) *Arhive:* Mănăstirea Sărindaruluĭ, pach. 14.
6) *Arhive:* Mănăstirea Cotrocenĭ, pach. 25, act. 37.
7) *Arhive:* Mănăstirea Sărindaruluĭ, pach. 9.

Fântâna-Bouluĭ și schitul numit al Măgurénuluĭ și maĭ are, — acesta-ĭ lucru de căpetenia și mare însemnătate! — maĭ are chiar în biserică uă icónă de minunĭ făcĕtóre, care este renumită în tótă Ţéra. Când se pomenesce de *„Maica Domnuluĭ de la Sărindar"*, orĭ-ce creștin se închină cu adâncă evlavia.

Când Domnul séŭ vre-un boier mare eraŭ bolnavĭ, se trămitea cea maĭ frumósă trăsură ca s'o aducă în casa bolnavuluĭ. Egumenul Sărindaruluĭ în persónă se suia în trăsură cu icóna de minunĭ făcĕtóre; el o ţinea aplecată pe piept și 'mprejuru-ĭ, în trăsură și pe jos, călugărĭ cu marĭ făclii aprinse îl însoţiaŭ. Prin uliţele pe unde treceaŭ ca sĕ ajungă la casa boieruluĭ séŭ la Palatul Domnuluĭ, lumea se 'nchina și făcea la mĕtăniĭ chiar în praful poduluĭ. La ceĭ săracĭ, se ducea uă copiă mică a icóneĭ de minunĭ făcĕtóre de către un simplu călugăr[1].

Venia la 'nchinăciune atâta lume, atâţia bolnavĭ, în cât adeseorĭ născeaŭ neaudite scandalurĭ. La 1787, Egumenul primesce strașnică poruncă de la Nicolae-Vodă Mavrogheni ca, afară de soborul Călugărilor, de el însușĭ și de bolnavĭ, nimenĭ sĕ nu maĭ intre în chiliele mănăstireĭ[2]. Icóna, ḑice-se, cea de minunĭ făcĕtóre, era ticsită cu pietre preţióse, și se maĭ afirmă că la 'nceputul secoluluĭ nostru a fost dusă la Constantinopole, unde se maĭ află și astăḑĭ la Patriarhiă. La Sărindar a fost în secolul XVII, spital care, cu timpul, s'a strămutat la biserica Icóneĭ, apoĭ la Malamoc lângă Gherghiţă, și 'n fine la Mărcuţa[3]. Sărindarul a fost dĕrîmat în 1896.

63. **Biserica Sfântul Sava.** — Era acolo unde se află aḑĭ statua luĭ Mihaĭ-Vitézul; avea chiliĭ multe, case egumenescĭ, școlă de învĕţat carte adâncă, *elinică*.

Biserica ântâiŭ fusese zidită de un Andronake Pârcălabul, în secolul XVI, și ḑicem secolul XVI, de óre-ce acéstă mănăstire a Sftuluĭ Sava avea viĭ la Târgoviște înainte de 1600[4]. Inainte chiar de a reclădi-o Brâncovénu, Șerban-Vodă Cantacuzino făcuse séŭ numaĭ organizase din noŭ școla de la Sftul Sava[5].

Locul de la Sftul Sava al luĭ Andronake Pârcălabul a fost

---

1) Raicevici: *Voyage en Valachie et en Moldavie,* (Paris, 1822), traducţiunea Lejeune, pag. 130—131.

2) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* pag. 52.

3) Tradiţiune orală: venerabilul d. Ștefan Grecénu.

4) Hasdeŭ: *Arhiva Istorică a Rom.,* I, pag. 5.

5) Berindeiŭ: Studiul asupra Bucurescilor, în *Revista Română,* I, pag. 348.

sortit pentru șcólă: a fost șcólă în 1680 și este școlă înaltă în 1899. Biserica era lăcaș Domnuluĭ Savaoth, avea hramul Blagoveșteniĭelor și era închinată la lavra Sftuluĭ Sava de lângă Ierusalim[1]. După mănăstirea căreia era închinată biserica Domnuluĭ Savaoth séŭ a Buneĭ-Vestirĭ, poporul a numit-o Sftul Sava, și ast-fel i-a rĕmas numele.

Șerban-Vodă Cantacuzino dă bisericeĭ un codru de loc din Grozăvescĭ, în schimbul a patru prăvăliĭ ce ea avea pe Ulița-Mare care merge la biserica Colțeĭ Clucerul[2]. Șerban le lua pentru hanul sĕŭ. La 1709, Brâncovénu se 'ncércă s'o repare; zidurile cad și atuncĭ Domnul o zidesce din noŭ, „iscusită și frumósă", adăugind și „alte case și tocmelĭ ca sĕ fiă școlă de învĕțat carte". — Brâncovénu a cheltuit din punga sa, dér a cheltuit maĭ cu sémă din baniĭ unuĭ Sterie Lumînărarul. Cine era acest Sterie? Din fericire, *Condica Brâncovenéscă* ne spune[3] că acest Sterie murise pe timpul Ciumeĭ din 1693. Nepoțiĭ luĭ Sterie lăsaseră acasă singurĭ pe copiiĭ acestuia, micĭ de vêrstă, și fugiseră din Bucurescĭ. Copiiĭ muriră de ciumă și, dupĕ contenitul bóleĭ, nepoțiĭ se 'ntórseră în orașĭ și, ca moștenitorĭ aĭ luĭ Sterie și aĭ copiilor luĭ, intrară în stăpânirea averilor. Atât de cumplit egoism făcu sgomot în mahalaua Scaunelor, unde locuise Sterie. Lucrul se svonesce și Brâncovénu desmoștenesce pe nepoțĭ și le iea din mână casele, pivnițele și prăvăliele luĭ Sterie și le dă Sftuluĭ Sava; étă cum Sterie Lumînărarul a contribuit, din causa ciumeĭ, la ridicarea bisericeĭ și școleĭ luĭ Andronake Pârcălabul.

Brâncovénu îngrijesce de acéstă mănăstire cu deosebit interes: era a luĭ. Morile ce avea Sftul Sava pe Dâmbovița eraŭ *înjugate* cu ale Mănăstireĭ Cotrocenilor. Brâncovénu judecă procesul între ambiĭ egumenĭ în favórea celuĭ de la Sftul Sava[4]. Mănăstirea are moșiĭ la Gherganĭ, la Tâmburescĭ, prăvăliĭ în Târgul-din-Năuntru, în mahalaua Sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ și în Târgul-de-Sus; are viĭ în délul Bucurescilor, case în mahalaua Sfteĭ Vinerĭ[5].

Gloria cea mare ênsĕ a Sftuluĭ Sava este școla. De la 1707, studiele la Sftul Sava sunt superióre séŭ, dupĕ cum diceaŭ bĕ-

---

1) Din inscripția reprodusă în *Analele Societățeĭ Academice,* tom. IV, pag. 124.
2) *Buciumul,* 1863, Septembre 13.
3) *Arhive:* pag. 839—841.
4) *Buciumul,* 1863, pag. 399.
5) *Arhive:* Mănăstirea Sftul Sava, diferite pachete.

trâniĭ: acolo se 'nvĕța carte adâncă. Intr'adevĕr, dupĕ documente din August 1707, școla avea treĭ dascălĭ carĭ profesaŭ retorica, logica, psichologia, metafisica, sciințele fisice, astronomia, geologia, limbele străine, tóte, bine 'nțeles, predate pe grecesce [1]. Așĭ ḑice că toțĭ eleniștiĭ ceĭ marĭ aĭ secoluluĭ XVIII aŭ profesat la Bucurescĭ, la Sftul Sava și la Iașĭ, la Treĭ-Erarhĭ. Școla a mers într'una progresând cu marĭ învĕțațĭ ca Manase Eliade, Cavsocalivitul, Lambros Photiadis, Neofit, Vardala și atâțĭa alțĭ. Fanarioțiĭ toțĭ aŭ favorisat acéstă școlă și aŭ înzestrat-o, pênĕ și cu cabinete de fisică cumpărate din Germania [2], pentru că profesoriĭ de la Sftul

Lambros Photiadis [3].

Sava îĭ bucĭumaŭ la corespondențiĭ lor din Europa și, la ḑile marĭ, în Bucurescĭ le făceaŭ ἐγγώμια, în care îĭ tămâĭaŭ și'ĭ înălțaŭ pênĕ 'ntr'al noulea cer. Manase Eliade ḑicea [4] în Λόγος ἐγγωμιαστικὸς

1) Legrand: *Recueil de documents grecs* (Paris, 1895), passim.

2) Autoriĭ citațĭ într'al meŭ studiŭ: *Incercare asupra istorieĭ sciințelor în România* (Bucurescĭ, 1894).

3) Colecț. Academieĭ Române.

4) Μανάσσου τοῦ Ηλιάδου λόγος ἐγγωμιαστικὸς εἶς τόν ὑψηλότατον καὶ θεοσεβέστατον αὐθέντην Κύριον, Κύριον Ιωάννην 'Αλέξανδρον Ψψηλάντην (Lipsiae, ex officina Breitkopfia, 1781).

al luĭ Alexandru Ipsilanti că Bucurescii, carĭ sunt παιδείας ἁπάσης γυμνάσιον καὶ σοφίας ὡς ἀληθῶς δάπεδον [1], — ar trebui sĕ se numéscă *Alexandropole,* iér nu Bucurescĭ.

La 28 Decembre 1761, Constantin-Vodă Mavrocordat ordonă Egumenuluĭ de la Sftul Sava sĕ se mute la Văcărescĭ, ca sĕ rĕmână loc maĭ mult pentru școlă [2]. Școlariĭ sunt acum internĭ și pe cheltuiéla Statuluĭ, iér la biserică, Dumineca și serbătorile, nu maĭ aŭ voiă sĕ vină, — ciudat! — la slujbă de cât partea bărbătéscă, cea femeiéscă nu, de témă póte ca nu cum-va chipul gingaș al cucónelor și cuconițelor sĕ nu distragă pe „ucenicĭ" carĭ numaĭ la Socrate, la Platon și la alțĭ σοφότατοι trebuiaŭ sĕ se gândéscă.

Școla de la Sftul Sava are bogata *vivliotichì,* adică bibliotecă [3] pe care, la 1790, o vor muta la școla de la Sftul Gheorghe-Vechiŭ, căcĭ la Sftul Sava se va face spital. Profesoriĭ grecĭ aŭ predat aci, adeseorĭ cu multă sciință și cu mare meșteșug, numaĭ și numaĭ în limba grécă cea maĭ demosthenică. Bucurescii și Iașiĭ eraŭ printr'înșiĭ adevĕrate *vetre de lumină,* αἱ ἑστίαι τῶν φωτῶν, iér numele ce li se da era acela de *Athenele Orientuluĭ.*

Odată cu deșteptarea Românilor în secolul nostru, dispare, pentru a nu maĭ apăré nicĭ o dată, marea școlă grecéscă de la Sftul Sava.

64. **Biserica Schitul Măgurénul.** — A 'nceput s'o zidéscă în délul Cișmegiuluĭ, pe lângă Fântâna-Bouluĭ, maĭ sus de Șipotul Cișmelelor, Constantin vel Logofĕtul Văcărescu [4] și „rĕmâind neis„prăvită după pristăvirea dumnéluĭ, s'a isprăvit și s'a înfrumu„sețat de ginerile luĭ Constantin Văcărescu, adică de Mihail vel „Vistierul Cantacuzino, ostenitor fiind Egumenul Sărindaruluĭ „Sofronie, în ḑilele luĭ Constantin-Vodă Racoviță, adică pe la „anul 1764". — Hramul îĭ este Vovedenia Maiceĭ Domnuluĭ și Mucenicul Sf. Visarion. A fost închinată Mănăstireĭ Sărindaruluĭ, care numaĭ de buna eĭ stare nu s'a îngrijit. Lucrul se esplică: biserica era săracă.

65. **Biserica Silivestruluĭ.** — E zidită la 1760 de Pârvan Abagiul. Soția acestuia, Stanca, ne spune [5], la 15 Decembre 1778, în diata

---

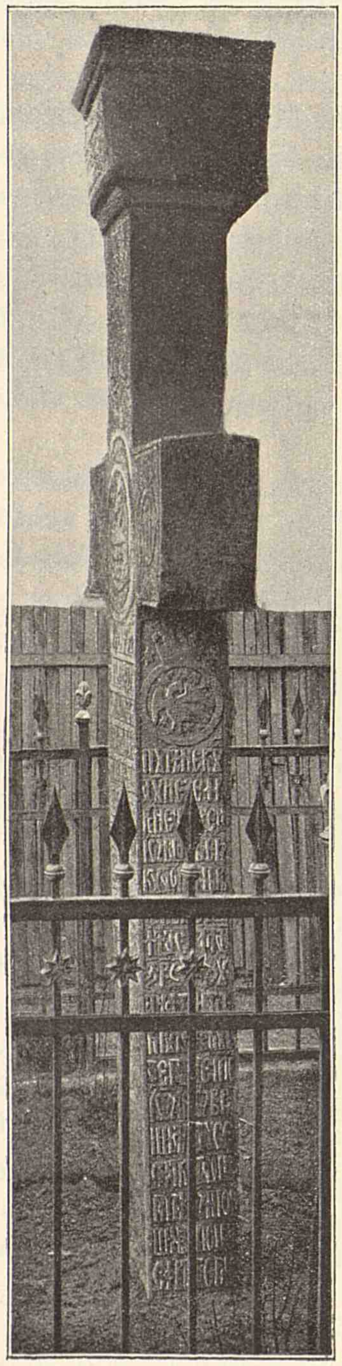
1) Gimnasiul tuturor învĕțăturilor și cu adevĕrat locașul înțelepciuneĭ.

2) *Revista Istorică a Arh. Românieĭ,* I, pag. 3. — Cf. V. A. Urechiă: *Istoria Scólelor,* pag. 27.

3) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* III, pag. 363.

4) *Biserica Ortodoxă,* anul 1880—1881, pag. 674.

5) *Arhive*: Condica No. 5 a Mitropolieĭ. *Locurile din Bucurescĭ,* pag. 135.

Crucea luĭ Leon-Vodă.

sa, că lasă bisericeĭ din mahalaua Silivestruluĭ, făcută de bărbatul sĕŭ, două cazane ca să 'șĭ facă clopote și uă prăvăliă de peste drum de Babic, faimosul brutar[1], la Bărățiă, pe locul Curțeĭ-Vechĭ.

66. **Biserica Slobozia.** — E zidită pe loc domnesc, pe *Slobozia*, la anul 1632 de Leon-Vodă[2]; séŭ, maĭ sigur, de fiul sĕŭ, Radu-Vodă Leon (1664—1667); a fost reparată la 1744 de Constantin biv vel Vistierul Năsturel și de jupănésa luĭ, Ancuța.

Crucea ce se află în Curte la stânga are înscripția următóre:

„In numele Tatăluĭ și al Fiuluĭ și „al Sftuluĭ Duh, adecă eŭ, robul luĭ „Dumnedĕŭ, Leon-Vodă, feciorul luĭ Ște-„fan-Vodă, ridicat'am acéstă cinstită „Cruce în numele Sftuluĭ Gheorghe, „pentru ca sĕ se pomenéscă de rĕsboiul „ce am avut într'acest loc cu pribegiĭ, „când aŭ venit de peste munte asupra „Domnieĭ mele în anul 7139 (1631) în „luna August, Marțĭ. Milostivul Dum-„nedeŭ cu rugăciunea Sftuluĭ Gheorghe, „supusu-ĭ-aŭ sub sabia Domnieĭ mele, și „i-am biruit, și câțĭ aŭ cădut în bătaiă „zac subt acéstă movilă, iér Crucea s'a „ridicat în Februariŭ 20, anul 7140, iér „de la Christos 1632".

Pe altă lature a Cruceĭ stă:

„Puternicul Dumnedeŭ, învredni-„cind pe noĭ Radu-Voevod cu domnia „Țēreĭ Românescĭ în létul 7173, iér de „la Christos 1665, vĕdui acéstă cinstită

1) Locuțiunea bucurescénă *coltuc de la Babic,* de la acest brutar vine. Babic făcea coltucele de pâine renumite pentru albéța și gustul lor. Eraŭ cerute de toțĭ boieriĭ și se vindeaŭ la minut. Totdéuna Babic nu maĭ avea; de aci: *coltuc de la Babic,* adică, *nimic!*

2) Diarul *Biserica,* (Bucurescĭ, 1864).

„Cruce, făcută de părintele meŭ Iω Leon-Vodă, și aflându-se stri-
„cată, Domnia mea o înoiĭ, și făcuĭ și sfânta biserică în numele
„Sftuluĭ mucenic, mareluĭ Sfânt Dimitrie“ [1].

67. **Biserica Spireĭ Doftorul.** — E zidită de Spirea Doftorul Cristofi la începutul secoluluĭ trecut, séŭ, după cum pretinde Părintele Muscelénu, la anul 1676 [2]. A fost închinată metoh Mitropolieĭ care, după rĕsboiul de la 1769—1774, o dă luĭ Ioachim Monahul pentru marele bine ce a făcut orașuluĭ în timpul acestor rĕsmirițĭ. Ioachim Monahul, probabil cu bine-cuvîntarea Mitropolituluĭ Grigorie, a 'nchinat-o Mănăstireĭ Sftuluĭ Grigorie din muntele Athos [3].

68. **Biserica Sftul Spiridon-Vechiŭ.** — E făcută, probabil, în secolul XVII, și era de lemn [4]. A fost biserica boĭerilor Florescĭ, ale căror case eraŭ situate în fața bisericeĭ, peste Dâmbovița. La anul 1747, Constantin-Vodă Mavrocordat a făcut-o de zid și a închinat-o patriarhieĭ Antiohieĭ. E biserica din Bucurescĭ, care a revoltat maĭ mult pe simpaticul întru pomenire preotul Gr. Muscelénu, pentru-că, la pisaniă, egumeniĭ grecĭ, ca sĕ lingușéscă pe Turcĭ, scriseseră și câte-va rândurĭ turcescĭ [5].

Tot la sftul Spiridon-Vechiŭ, Constantin-Vodă Mavrocordat avea de gând sĕ facă ședlă, dér n'a făcut. Sftul Spiridon-Vechiŭ, cum și când nu scim, a fost înzestrată cu moșiele Mănăstireĭ Bolintinul, din care una și adĭ se numesce Spiridonénca [6]. Maĭ are venitul unor scaune de carne, pe la Chircă Giuvaergiul, și al unor locurĭ de pe Podul Mogoșóieĭ și de prin deosebite mahalale [7]. La 1764 o găsim trecută printre schiturile Mitropolieĭ [8]. Condicarul a voit se dică póte că, înainte când era de lemn, fusese a Mitroplieĭ, căcĭ, când o făcu de zid fiul luĭ Nicolae-Vodă Mavrocordat, ea fu închinată Antiohieĭ, după cum spune și un hrisov din 1755 al luĭ Constantin-Vodă Racovița [9].

Sftul Spiridon-Vechiŭ a avut han și case împregiuru-ĭ; maĭ avea și venitul unuĭ vinăriciŭ [10].

---

1) *Revista Română,* I, pag. 335. Studiul luĭ D. Berindeĭ: *Bucurescii.*
2) *Calendar Antic,* 1862, pag. 104.
3) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* I, pag. 115.
4) Legrand: *Ephémérides Daces,* II, pag. XLV.
5) *Calendar Antic,* 1863, pag. 85—86. Maĭ sigur, rândurile eraŭ arăbescĭ.
6) Acte în colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.
7) *Arhive:* Mănăstirea Sftuluĭ Spiridon-Vechiŭ, pach. 11.
8) *Academia:* Fondul Mitropolitan, condica No. 5.
9) *Arhive:* Mănăstirea Sftuluĭ Spiridon-Vechiŭ, pach. 11.
10) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* I, pag. 108.

69. **Biserica Sftul Spiridon-Noŭ.** — E zidită la 1765 de Scarlat-Vodă Ghica, cu hramul Sftuluĭ Spiridon, arhiepiscopul Trapezun-

Sftul Spiridon-Noŭ [1].

deĭ, făcĕtorul de minunĭ. A fost înzestrată de la 'nceput cu multe veniturĭ: moșia Rușilor-de-Vede (dijmă, pesce, morĭ, vinăricĭ),

[1] Reparată. — Colecția de la Biblioteca Statuluĭ.

case în Rușiĭ-de-Vede; vama de la pescele bălților din Romanațĭ; taxa oilor carĭ păsceaŭ în munțiĭ Mehedinților; moșiă în Ialomița și vama de la pescele bălților de lângă orașul de Flocĭ; avea 15 sălașe de Țiganĭ; preoțiĭ, diaconul, doĭ dascălĭ, doĭ grămăticĭ și poslujniciĭ bisericeĭ eraŭ scutițĭ de bir; avea 29 de lude și prăvăliĭ în Bucurescĭ; are, în fine, în Bucurescĭ venitul pesceluĭ ce se vênéză în bălțile din orașĭ *pênĕ în Jăgăliă*[1].

Dupĕ 1765 i s'a maĭ ḑis și *Mănăstirea Banuluĭ Mare*, adică a luĭ Dumitrake Ghica, și i s'a maĭ ḑis și *biserica Ghiculescilor din laturea Bucurescilor*. Orașul nu ajunsese pênĕ acolo la 1770. Aci e îngropat trupul fără cap al luĭ Constantin-Vodă Hangerliŭ, dupĕ ce stetese multă vreme aruncat afară pe zăpadă, în Curtea Domnéscă de pe Podul Mogoșóieĭ, — ceia ce încuragiase pe un biet Român, fript de văcărit, sĕ-ĭ arunce un ban și sĕ ḑică: na! satură-te de banĭ[2]!

70. **Biserica Staicu.** — Inainte de 1726, Staicu Logofĕtul și cu soția sa Despa făcuseră uă biserică de lemn în mahalaua Radu-Vodă. Nicolae-Vodă Mavrocordat, luând la 1726 din moșia bucurescénă a mănăstireĭ Radu-Vodă și dând-o mănăstireĭ séle Văcăresciĭ, a făcut schimb cu egumenul raduliot dându-ĭ și locul domnesc pe care era clădită bisericuța Logofĕtuluĭ Staicu. Acesta rescumpĕră locul de la Egumen, dându-ĭ în schimb uă prăvăliă în Bucurescĭ maĭ sus de *Pușcăriă,* aprópe de *zidul Curțeĭ Domnescĭ,* în *ulița Lăcătușilor*[3].

Biserica Staiculuĭ a fost reparată la 1809 de Apostol Velicu și la 1875 de enoriașĭ. Hramul ĭĭ este Intrarea-în-Biserică.

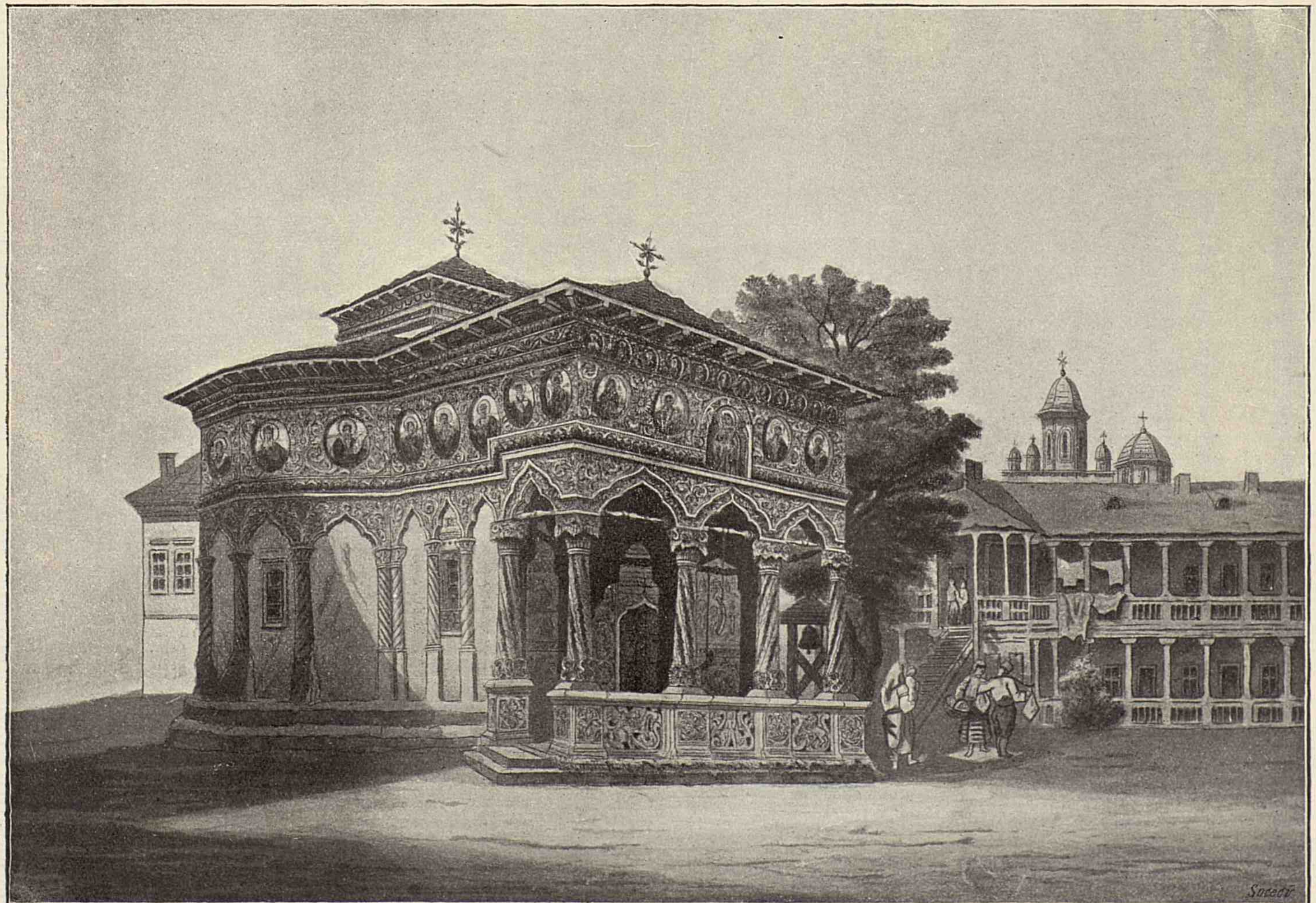
71. **Biserica Stavropoleos.** — E zidită pe locurile luĭ Barbu Bălăcénu, pe care le confiscă Nicolae-Vodă Mavrocordat, atuncĭ când i se spuse că Barbu Bălăcénu ar fi ḑis:

— Sĕ dea Dumneḑeŭ sĕ viă Nemțiĭ maĭ iute sĕ ne scape de Grecul ăsta[4]!!

Barbu Bălăcénu era de partita boierilor, carĭ, dupĕ mórtea luĭ Brâncovénu, nu voiaŭ sĕ le vină Domn Grec și 'mpreună cu Radu Golescu, Grigore Bălénu, Șerban Bujorénu, Ilie Știrbeĭ și toțĭ Brăiloiĭ, lucraŭ sĕ aducă pe Nemțĭ în Țéră[5].

---

1) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* II, pag. 61. — Nu sciŭ ce este și unde este Jăgălia.
2) Hasdeŭ: *Zilot Românul,* pag. 13.
3) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 92, act. 1.
4) Tradițiune orală: Venerabilul d. Ștefan Grecénu.
5) *Istoria Moldo-Românieĭ,* (Bucurescĭ, 1858), pag. 360.

Biserica Stavropoleos cu hanul. — Colecț. Gr. N. Manu.

Domnul trămise vorbă Bălăcénuluĭ sĕ se spovedéscă și'l omorî, iér locul luĭ îl dede la 1724 luĭ Iónikie Stavropoleos, care ridică bisericuța, ciudată ca arhitectură, ce vedem și astădĭ. Grigore Grecénu, vecin cu locurile luĭ Iónikie, maĭ dă de pomană acestuia un codru de loc [1], ca sĕ fiă cuprinsul bisericeĭ maĭ mare. Acestea la 1724. La 1725, Maria, fata Logofĕtuluĭ Radu Grecénu, maĭ dă și ea un loc, tot de pomană bine 'nțeles, ca sĕ facă „părintele Iónikie clopotniță la biserica și hanul Sfinţieĭ Séle." — Intr'adevĕr, biserica are han, căcĭ Iónikie deștept ca toțĭ Greciĭ, se sili din resputerĭ sĕ facă și han, ca sĕ aibă veniturĭ biserica, și maĭ cu sémă arhiepiscopia de la Pogonianis, căreia biserica Stavropoleos îĭ fu închinată. Indată dupĕ zidire, Iónikie umblă în drépta și'n stânga de cerși pentru noua bisericuță. De aceia, Stavropoleos, pênĕ la 1740, are case, prăvăliĭ, pivnițe și locurĭ în ulița care merge de la hanul luĭ Șerban-Vodă la Pórta-de-Sus a Curțeĭ Domnescĭ (Strada Smârdan); maĭ are proprietățĭ în mahalaua de la Fântâna-Bouluĭ, unde Maria Pitescénca dăruiesce luĭ Iónikie pênĕ și casele séle [2]; în mahalaua Stejaruluĭ [3], și la 1740, în mahalaua popa Dîrvaș, în sus pe Podul Mogoșóieĭ [4]. La biserica acésta a fost și scólă în secolul XVIII; se 'nvĕța numaĭ grecesce [5].

72. **Biserica Sftul Stefan.** — Este zidită la 1764 de Ștefan-Vodă Racoviță și de Tudora Dómna și a maĭ fost reparată de Stoica Clucerul, în timpul luĭ Alexandru-Vodă Ghica și a Mitropolituluĭ Grigorie. Hramul îĭ este marele arhidiacon și mucenic Ștefan.

73. **Biserica Stejarul.** — A fost dice-se, pe la 1717, de lemn, făcută de un Maxim arhiereul, lângă un mare și bĕtrân stejar, dupĕ care s'a numit în secolul XVIII mahalaua Stejaruluĭ [6]. La 1764 s'a făcut de zid de nisce brutarĭ. Are hramul Inălțarea-Sfinteĭ-Crucĭ. La 1894 a fost reparată de M. S. Regele Carol.

74. **Biserica Stelea.** — Era zidită de Stelea Spătarul încă din timpul luĭ Mihnea-Vodă [7]. A fost totdéuna nenorocită. A ars în timpul luĭ Sinan-Pașa, ne spune un act din 1632 al Mitropolituluĭ

---

1) *Arhive:* Mănăstirea Stavropoleos, pach. 11, act. 27.
2) *Arhive: ibid.*, pach. 13, act. 4.
3) *Arhive: ibid.*, pach. 13, act. 7.
4) *Arhive: ibid.*, pach. 13, act. 8.
5) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor*, I, pag. 101.
6) Vedĭ cap. *Mahalalele.*
7) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 23, act. 3, 5, 6, etc.

Grigore (1629—1637), și a fost reclădită de el, și de neguțătorii mahalalei. Călugării de la Ivir ajutaseră pe Spătarul Stelea s'o cládéscă ântâiŭ. Era metoh Sftei Troiți, adică Mănăstirei Radu-Vodă. Avea prăvălii prin mahalaua Sftului Gheorghe-Vechiŭ, pe unde locuia și Stelea Spătarul în secolul XVI și pe unde eraŭ propietari și nepoții lui Nedelco Vornicul Bălăcénu, ziditorul bisericei Sftului Gheorghe-Vechiŭ.

Icóna de la Stelea, mutată la Radu-Vodă.

Pe lângă locul bisericei, spre Nord, era vie, care se mărginea cu ulița cea mare a Podului Târgului-de-Afară chiar pênĕ la 1702; via acésta e menționată prin multe documente sub numele de *viele Mănăstirei Stelea.*

S'a făcut Mănăstirei lui Stelea spătarul încă din secolul XVI multe daruri și multe danii. Avea Egumeni deștepți, supuși Egumenului de la Radu-Vodă și, cu acesta, depindênd de Mănăstirea Ivirului de la Muntele Athos. Stelea Spătarul îi dedese uă moșiă

cumpărată în 1592 de la jupănésa Caplea din Periș și de la nepoții eĭ, Calota și Badea[1]. Maĭ târḑiŭ, Elisafta, nepóta Dómneĭ Néga, iĭ face de asemenea darurĭ, vacĭ, boĭ și altele[2]. Stelea cumpărase bisericeĭ séle și morile de la Dlâga de la Detco Clucerul. Simeon-Vodă Movilă întăresce[3] cumpărătórea prin hrisovul de la 13 Aprile 1602. Biserica a fost bine reparată la 1837 de Egumenul raduliot care, — lucru curios! — a cheltuit atuncĭ 49000 de leĭ, dațĭ Némțuluĭ Iosef Nedau. Focul de la 1847 a distrus-o cu desĕvêrșire, și de atuncĭ a maĭ rĕmas numele mahalaleĭ, care sĕ maĭ reamintéscă Bucurescenilor despre vechia biserică a Spătaruluĭ Stelea.

75. **Biserica Tirchilescĭ.** — Iĭ maĭ ḑice și *Dichiŭ,* dupĕ numele unuia din fundatorĭ, Călugărul Dichiŭ, adică un călugăr care fusese *dikeŭ* la vro mănăstire séŭ biserică óre-care. Numele de *Tirchilescĭ* îl are de la Moș *Tirchilă,* moșul și strămoșul, probabil, al unuĭ ném numeros, al Tirchilescilor. Are hramul Adormirea-Maiceĭ-Domnuluĭ și anul zidireĭ este 1773.

76. **Biserica Udricanuluĭ.** — E zidită din temeliă la 1734 de Udrican Clucerul și de Maria, soția luĭ. Biserica este închinată la Mănăstirea Sftuluĭ Ion, din Focșanĭ[4], și a fost, la finea secoluluĭ trecut, renumită pentru școla sa de învĕțat buchiă românéscă[5]. Tot la Udrican a fost școlă de caligrafi[6]. Udrican Clucerul a fost celebru pe vremea luĭ din causa unuĭ proces pe care l'a avut cu Egumenul de la Radu-Vodă, care iĭ cerea daune-interese pentru ghinda și jirul, mâncate de porciĭ luĭ Udrican, din pădurea Mănesciĭ a Mănăstireĭ[7].

77. **Biserica ot Livedea Văcărescilor.** — Era zidită, pe locul unde se 'nalță aḑĭ Palatul Atheneuluĭ Român, de Escelenția Sa, d. Gheneral-Maior Mihaĭ Cantacuzino care, plecând în Rusia, o lăsă metoh Episcopieĭ Râmniculuĭ. Aci a fost școla de *musichiă* la 1786[8], când era dascăl un Mihalake, cu 40 de talerĭ pe lună, ca sĕ învețe pe „ucenicĭ“ tainele musiceĭ orientale și bisericescĭ.

78. **Biserica Verguluĭ.** — E zidită la 1725 de Vergu Vartolomeĭ și

---

1) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 26, act. 1.
2) Condica sftuluĭ Ion-cel-Mare, act din 17 Aprile, 1623, în colecțiunea Gr. N. Manu.
3) Hasdeŭ: *Cuvente din Betranĭ,* I, pag. 117.
4) V. A. Urechiă: *Acte și Documente,* pag. 54. Hrisov al luĭ Moruzzi, din 5 Iuniŭ, 1793.
5) Ion Ghica: *Scrisorĭ.*
6) Marsillac: *Guidé de Bucarest.*
7) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 36, act. 2.
8) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* III, pag. 257.

de Domnița Ancuța. Acest Vergu e *póte* boierul, pe care Brâncovénu îl întrebuința în cele maĭ multe din grelele séle afacerĭ diplomatice la Constantinopole, și care *póte* a contribuit și el a se ridica acéstă biserică acolo unde se găsesce și astădĭ, fiind și el locuitor într'acéstă parte a Bucurescilor. Biserica Verguluĭ s'a numit și *biserica Domniței Ancuța*[1], de unde și numele de *Strada Domniței,* dat uneĭ strade din vecinătatea bisericeĭ.

Cunosc două „Domnițe Ancuța", — adică Ancuțe carĭ sĕ fi fost fete de Domnĭ stăpânitorĭ aĭ Țĕreĭ și, decĭ, avênd dreptul sĕ pórte titlul de Domnițe: una e Domnița Ancuța, féta luĭ Radu-Vodă Șerban și a Elineĭ soția luĭ, care Ancuța a luat de soț pe Nicolae-Pĕtrașcu Vodă, feciorul luĭ Mihaĭ Vitézul și a făcut numaĭ uă fétă, Elina, măritată cu Evstratie Postelnicul; a doua Domniță Ancuța e féta luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu, măritată după Ienake Văcărescu. Care dintr'aceste două „Domnițe Ancuța" a zidit biserica numită adĭ a Verguluĭ, nu sciŭ. Sciŭ ênsĕ din documente, că Văcărescii aŭ locuit în secolul trecut prin vecinătatea bisericeĭ. Hramul Verguluĭ este sftul Mina și, ca și pentru alte bisericĭ bucurescene, Mitropolitul Daniil (1720—1732) care a reparat-o, spune că a zidit-o[2], — ceia ce nu este adevĕrat.

79. **Biserica Sfta Vinerĭ.** — E zidită la 1645 de Aga Niță, de soția luĭ, Ióna și de fiul lor, Călin Spătarul. Ce rudeniă eraŭ aceștia cu boieriĭ Năsturelĭ din Herăscĭ, nu sciŭ. Ceia ce sciŭ este că'n secolul XVIII Năstureliĭ-Herăscĭ aŭ îngrijit și dăruit biserica cu tóte. In *diata*, adică în testamentul luĭ Constantin biv vel Ban Năsturel, din 1765, ni se spune că el a făcut chiliele de lângă biserică pentru „sĕrmaniĭ bolnavĭ"; biserica are treĭ brutăriĭ ale séle lângă zid. De la brutăriĭ sĕ aibă a lua pe fiăcare di câte 10 *pite*, drept chiriă și aceste pite sĕ fiă pentru bolnavĭ. Nimenĭ, nicĭ chiar fiul sĕŭ Radu, care fusese la nascere dăruit cu boieria de paharnic, sĕ nu aibă voiă a schimba acest aședămênt. Soția Banuluĭ Constantin Năsturel, dumnéeĭ Jupănésa Smaranda, este indatorată a face chiliele de piétră din venitul caseĭ. Testamentul nu enumeră moșiele,— décă și moșiĭ a lăsat bisericeĭ biv vel Banul Constantin Năsturel.

Strănepotul luĭ Aga Niță, ctitorul bisericeĭ Sfta Vinerĭ este, la 1788 Februariŭ 22, Petre Iuzbașa. El cere de la Divan sĕ se

1) V. A. Urechiă: *Istoria Românilor,* I, pag. 112.
2) *Academia:* Fondul Mitropolitan, condica No. 5 a schiturilor Mitropolieĭ.

Sfta Paraschiva [1].

1) Din *Cartea de Învĕțăturĭ*, tipărită la Iașĭ, la 1643. Vedĭ *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș, pag. 142.

hotărescă și sĕ se hotărnicéscă *ocolnica* bisericeĭ, căcĭ multă lume a călcat locul bisericeĭ și a făcut pe dênsul case și alte nămestiĭ. Din ocolnică aflu că a fost școlă la Sfta Vinerĭ, că podul din spre partea de nord a Bisericeĭ se numia Podul Verguluĭ și că, âncă de la 1702, mahalaua bisericeĭ Sfteĭ Paraschive, adică a Sfteĭ Vinerĭ, se numesce *mahalaua Aga Niță*[1].

La 1839, biserica a fost rezidită, și Alexandru-Vodă Ghica a dat ctitoria luĭ Constantin Vistierul Herăscu, fiul luĭ Radu Năsturel, „paharnicul din fașe", și nepot luĭ Constantin Banul Năsturel, de care vorbirăm maĭ sus[2].

80. **Biserica Zlătarilor.** — Fost-aŭ la'nceputul secoluluĭ XVI aședațĭ pe aceste locurĭ *Zlătariĭ domnescĭ*, adică Țiganiĭ strîngĕtorĭ de aur aĭ domnieĭ? Ridicatu-s'a maĭ târḑiŭ pe locurile Zlătarilor vr'uă bisericuță de lemn, cum eraŭ atâtea și atâtea în secolul XVII? Ecă intrebărĭ carĭ, din lipsă de documente, rĕmân, în starea actuală a cunoscințelor nóstre, fără rĕspuns lămurit.

In istoria, transmisă prin tradițiune orală, a Bucurescilor, în povestirile ținute minte de la bĕtrânĭ, se afirmă că biserica Zlătarilor era bariera Bucurescilor în timpul luĭ Mateĭ Bassarabă, că locurile, date de Mateĭ-Vodă rudeĭ séle Elena, féta luĭ Radu-Vodă Șerban și muma tuturor Cantacuzinescilor muntenĭ, se 'ntindeaŭ de la Zlătarĭ la Sărindar. Se pomenesce, prin urmare, într'una de Zlătarĭ în istoria orală a Bucurescilor.

In documente, numaĭ la anul 1669, găsim prin actele Mănăstireĭ Cotrocenilor[3], uă uliță numită *Ulița Zlătarilor,* ceia ce póte arĕta că biserica era clădită și de maĭ'nainte.

Nu cunóscem epoca în care biserica Zlătarilor a fost închinată Patriarhieĭ din Alexandria Egiptuluĭ. In orĭ-ce cas, închinarea s'a făcut inainte de 1715, de órece, la acéstă dată, Mihaĭ Spătarul Cantacuzino, reziditorul Colțeĭ, dă bisericeĭ pivniță și prăvăliĭ în apropierea bisericeĭ, pentru că Patriarhul Alexandrieĭ se plângea cu amar de sărăciă și rîvnia cu foc la bogăția bisericelor bucurescene, închinate la alte patriarhiĭ creștine din Rĕsărit[4]. Maĭ târḑiŭ va avé prăvăliĭ și'n ulița „unde se frînge fierul", iér

---

1) *Arhive:* Condica No. XIII a Mitropolieĭ, pag. 51.
2) Veḑĭ și ale mele *Portrete Istorice,* (Bucurescĭ, 1894): *Generalul Năsturel-Herăscu.*
3) *Arhive:* pach. 25, act. 19.
4) *Arhive:* Mănăstirea Zlătarilor, pach. 17 bis, act. 4.

Nicolae-Vodă Mavrocordat îĭ va dărui moșia Stănescĭĭ, moșiă de baștină a gloriosuluĭ ném al Buzescilor.

Inchinat bisericeĭ Zlătarilor maĭ este și schitul Arhanghelul cu tóte veniturile luĭ [1].

III

Acestea's bisericele despre carĭ, pênĕ acum, am putut aduna notițele istorice și legendare, ce am inșirat maĭ sus. Sunt și alte bisericĭ clădite în Bucurescĭ pênĕ la 1800. Ele nu aŭ decât istoria obicĭnuită tuturor sfintelor locașurĭ de rugă și pocăință. Pe unele le-am amintit în studiul ce am făcut asupra Mitropolieĭ, pe altele în capitolul ce am consacrat Mahalalelor bucurescene. Aci vom adauge și *Paraclisele* ce se aflaŭ, ca micĭ bisericuțe, prin curțile și prin casele cele marĭ ale boierilor bucurescenĭ.

1. *Paraclisul Banuluĭ Ghica,* reparat ađĭ ca mică bisericuță la spatele Palatuluĭ Administrativ, clădit la malul gârleĭ în marea curte a Ghiculescilor din secolul XVIII.

2. *Paraclisul lui Scarlat Ghica,* a căruĭ casă se afla din spre Pórta-de-Jos a Curțeĭ Domnescĭ, pe Podul Șerban-Vodă.

3. *Paraclisul scóleĭ Grecescĭ,* adică pe lângă biserica Sftuluĭ Sava, în corpul clădireĭ școleĭ, pentru folosul elevilor.

4. *Paraclisul luĭ Racoviță,* probabil în casa Racovițescilor, actualul *Hôtel de France.*

5. *Paraclisul luĭ Manolake Brâncovénu,* într'una din casele pe carĭ documentele brâncovenescĭ le numesc „casele coconilor Mărieĭ Séle", ađĭ institutul anti-rabic al D-ruluĭ Babeșiŭ.

6. *Paraclisul luĭ Grigore Brâncovénu,* din casele brâncovenescĭ de sub Mitropoliă, ađĭ Hala de pesce.

7. *Paraclisul Drăgănesculuĭ,* pe ulița Ișlicarilor, maĭ târđiŭ ulița Francesă, ađĭ Strada Carol, alăturĭ de proprietățile boierilor Crețulescĭ, maĭ mult spre mahalaua Scorțaruluĭ séŭ a luĭ Șerban-Vodă, de cât spre Sftul Dumitru.

8. *Patru paraclise ale Colțeĭ,* unul la Han, altul la Spital și alte două nusciŭ unde.

---

1) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* I, pag. 173.

9. *Paraclisul bisericeĭ Stavropoleos,* tot la han.

10. *Paraclisul Mănăstireĭ Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ,* probabil în casele Egumenuluĭ, unde se pogorîaŭ Patriarhiĭ.

11. *Paraclisul Mitropolieĭ,* care se află și astă-ḑĭ în ființă.

12. *Paraclisul Domniţeĭ Bălaşa,* și astă-ḑĭ în ființă spre Cheiul Dâmboviţeĭ.

13. *Paraclisul Mănăstireĭ Zlătarilor,* cu hramul Sftuluĭ Andreĭ. Rușiĭ de câte orĭ eraŭ în Bucurescĭ, aci veniaŭ de se închinaŭ.

14. *Paraclisul Mănăstireĭ Sărindaruluĭ* [1].

Maĭ eraŭ bisericĭ și bisericuțe, a căror posițiune nu se póte hotări în starea de aḑĭ a cercetărilor și cu micul numěr de amĕnunte ce ne daŭ documentele. Bunióră, în cartónele mănăstireĭ Sftuluĭ Ion-cel-Mare [2] se află citată biserica *Popeĭ luĭ Plăcintă.* Unde este séŭ, maĭ bine, unde a fost acéstă biserică a Popeĭ luĭ Plăcintă? Ecă uă cestiune care va rĕmâne póte pentru totdéuna fără rĕspuns. Istoria bisericelor bucurescene, ca și Istoria generală a Bucurescilor, are lacune carĭ nu se vor maĭ umplé nicĭ odată.

IV

Catoliciĭ ântâiŭ și, dupĕ eĭ, Armeniĭ, Luteraniĭ, Calviniĭ și Evreiĭ, s'aŭ bucurat totdéuna în Bucurescĭ de cea maĭ completă și maĭ prietinósă ospitalitate, așa cum și la noĭ, ca și'n cele-l-alte țĕrĭ ale Europeĭ, s'a priceput ospitalitatea dupĕ vremurĭ, dupĕ obiceiurĭ și dupĕ putință.

De la 1379, de când Vladislav Bassarabă, Voevodul Țĕreĭ-Românescĭ, Ban al Severinuluĭ, Duce al Făgărașuluĭ și fiŭ al mareluĭ Alexandru Bassarabă, dă din *Argyas* (Argeșĭ) porunca sa domnéscă tuturor Catolicilor din țéră ca sĕ priméscă bine pe Episcopul catolic, care vine sĕ sfințéscă bisericele catolice din Muntenia [3], și pênĕ în vremurile nóstre, *papistașiĭ* séŭ *rîmleniĭ,* cum ḑiceaŭ bĕtrâniĭ Bucurescenĭ creștinilor de legea Apusuluĭ, aŭ trăit în pace și'n linisce.

In secolul XVI era biserică romano-catolică la Bucurescĭ:

1) Fotino: *Istoria Dacieĭ,* III, pag. 166.
2) *Arhive:* pach. 12, act. 1.
3) Hurmuzake: *Documente,* I, 2, pag. 148.

nĭ-o certifică uă scrisóre din 1578 Februariŭ 24 a Ecaterineĭ, Dómna luĭ Alexandru-Vodă Mircea, către soră sa, Marióra Vallarga, de la mănăstirea San-Mafio de la Murano, de lângă Veneția [1].

In secolul XVII, la 1633, Catolicii aŭ biserică la Bucurescĭ. Ambasadorul Franciei de la Constantinopole, d. de Gournay, o recomandă, pe ea și pe preoțiĭ catolicĭ carĭ o deservesc, bunĕtățeĭ luĭ Mateĭ Bassarab [2]. La 1637, catoliciĭ aŭ biserică nouă, clădită cu cheltuiéla unuĭ bogat Venețian, care face negoț la Bucurescĭ și care se numia Locadello. Biserica este în lungime de dece pașĭ și 'n lățime de cincĭ; iér pictorul care a zugrăvit-o nu e fără talent.

Acéstă biserică se afla în Bucurescĭ, la spatele Curțeĭ Domnescĭ, unde este astădĭ *Bărăția* [3] și pe unde preoțiĭ catolicĭ aveaŭ și uă frumósă grădină, desinată după moda italiană a seculuĭ XVII [4]. Se vede ênsĕ că temeliele acesteĭ bisericĭ a luĭ Locadello nu eraŭ solide, de óre-ce la 1670 dic uniĭ, la 1677 pretind alțiĭ, biserica a cădut. Bucurescenii credeaŭ că a cădut din causa blestemuluĭ aruncat asupră-ĭ de patriarhul Ierusalimuluĭ, blestem, *„quae Valachi afforosenie vocitant"*. Cu ajutóre de la Grigore Ghica, de la boierul Radu Banul Năsturel și de la vro câțĭ-va neguțătorĭ Chiprovațianĭ, biserica este din noŭ clădită, — ceia ce provocă uă cértă violentă între Grigore Ghica și Patriarhul Ierusalimuluĭ, la un prând dat de Mitropolitul Țĕriĭ în diua Sfților Constantin și Elena [5].

La 1716, del Chiaro obține de la Ștefan-Vodă Cantacuzino permisiunea de a clădi iérășĭ biserica papală. Probabil că cea din 1677 arsese séŭ se dĕrîmase de cutremure. Domnul Țĕriĭ dă permisiunea, cu condițiune sĕ nu înalțe turnul pré sus, ca nu cumva sĕ se supere Turciĭ [6].

Ca și la Domniĭ românĭ, Catoliciĭ, și la Fanarioțĭ, se bucurară de aceiașĭ bună-voință și de aceiașĭ protecțiune darnică. Alexandru-Vodă Ipsilanti le recunósce dreptul cel vechiŭ de a avé vierĭ și argațĭ la viele din Bucurescĭ și din Târgoviște, și pivnite, și case în mahalaua Sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ.

---

1) N. Iorga: *Contribuțiunĭ la Istoria Munteniei* (Bucurescĭ, 1896), pag. 30.

2) N. Iorga: *Acte și Fragmente* (Bucurescĭ, 1895), I, pag. 76.

3) *Bărăția*. Cuvîntul vine orĭ de la *barat* (unguresce prietin séŭ călugăr), orĭ de la turcescul *berat*, neo-grec φπαράτι, adică Patenta Sultanuluĭ. . ! *Grammatici certant.*

4) Vedĭ cap. *Frumósele Arte.*

5) Baksici: *Monumenta Slavorum meridionalium historiam spectantia.* — Cf. *Mag. Ist.*, V, pag. 64—65.

6) *Revista Română*, I, pag. 377—378. Berindeiŭ: *Bucurescii.*

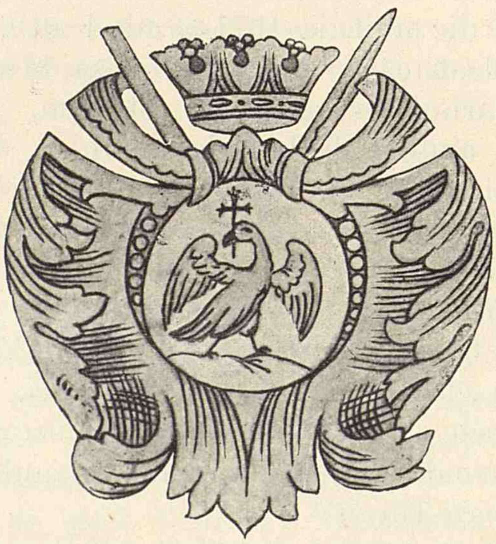
Mahalaua Armenéscă e pomenită în documentele Seculuï XVII. Acolo și-aveaŭ și biserica.

Luteraniï și Calviniï și-aŭ înălțat biserică sub protecțiunea miniștrilor Suedieï, și-apoï a miniștrilor Prusieï de la Constantinopole, din secolul XVIII tot acolo unde bisericele lor se află și astădĭ.

Evreiï și-aŭ avut lavre din vremurï bĕtrâne în mahalaua Popesculuï, pe la Jigniță, și 'n secolul trecut în mahalaua Răzvanuluï, la hanul Nicolesculuï.

Românul a fost milos și, cum a putut, a 'ncăldit la sînu-ĭ primitor pe toțĭ străiniï.

Câțĭ dintr'ênșiï n'aŭ fost șerpĭ!

Vulturul domnesc ca podóbă într'un hrisov de la Ștefan-Vodă Racoviță [1]).

[1]) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 40, act. 6, din 1765, Marte.

VIII

MĂNĂSTIREA SFTEI TROIȚE

A LUI

RADU-VODĂ

1568–1800

[1]

I

Era prin Ianuariŭ 1837.

Se vorbĭa în Bucurescĭ prin casele boierilor și prin prăvăliele neguțătorilor, c'un fel de spaimă amestecată c'uă adâncă bucuriă, că boieriĭ Filipescĭ și boieriĭ Cantacuzinescĭ s'aŭ hotărît sĕ lupte pênĕ în pânzele albe în contra Egumenilor grecĭ și în contra jafuluĭ averilor mănăstirescĭ, închinate la Sfet-Agora și la tóte patriarhiele Rĕsărituluĭ.

Iordake Filipescu înaintase Domnuluĭ și Consuluțuĭ Rusieĭ un protest în contra Egumenilor grecĭ de la Mărgineni, de la Sfta Ecaterina și de la Rîmnic, carĭ călcând hrisóvele cele bĕtrâne de daniă și *afierosenia*, arendaseră moșiele mănăstirilor fără consimțimêntul familielor donatóre[2].

La acest protest al Filipescilor, la care se uniseră toțĭ Cantacuzinesciĭ muntenĭ, nu se dedese âncă nicĭ un rĕspuns. Și Rusia, și Domnia așteptaŭ sĕ védă ce vor ḑice Egumeniĭ. Aceștia, toțĭ aflătorĭ la Bucurescĭ, — căcĭ, în desfătatele sînurĭ ale veseluluĭ orașĭ, le plăcea tuturor sĕ petrécă iérna, maĭ bine de cât în chi-

1) Podóbă din *Noul Testament,* tipărit în Belgradul Ardealuluĭ (Alba-Iulia) la 1648. — Veḑĭ *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș, pag. 165.

2) Hurmuzake: *Documente,* Supl. I, vol. IV, pag. 465.

liele derăpănate și pustiĭ ale mănăstirilor de la munte, — aceștia, Egumeniĭ, se strînseseră într'uă séră la cel de la Zlătarĭ și chibzuiseră în glume, rîsete și cuvinte de batjocură cum sĕ amuțéscă pe Filipescĭ și pe orĭ-ce Român care ar maĭ fi cutezat sĕ'ĭ stânjenéscă în cărmuirea miliónelor Românieĭ[1].

— Ha! Ha! ce prostéscă megalopsichiă! ḑisese în cea maĭ infectă grecéscă de la Mytilene, Egumenul Văcărescén; s'a încercat el, Kiseleff, acum cincĭ anĭ[2] sĕ ne dea peste nas și tot n'a putut face nimic, — și-o sĕ facă acum *Rumuniĭ!!*

— Mie nu-mĭ cam place lucrul acesta, replică bĕtrânul Mihailot, uă vulpe cu chipul de om, care vorbia grecésca limongiilor din Prinkipos; — nu'mĭ plac de loc aceste încercărĭ. Le-aŭ făcut în timpul luĭ Constantin-Vodă Ipsilanti, le-aŭ făcut sub Caragia; acum cincĭ anĭ Kiseleff, acum Filipesciĭ. Sĕ băgăm de sémă, pré-slăvițĭ frațĭ întru Christos, sĕ băgăm de sémă, — și'șĭ continuă jocul cu mĕtăniile-ĭ mirositóre, de colosale bóbe de chihlibar.

— Sultanul, Vizirul, Sultana-Validé, tóte pașalele Porțeĭ, toțĭ *Elciĭ*[3] din Pera sunt aĭ noștri, ḑise țanțoș Egumenul din fața Zlătarilor, de la Sfântul Ion-cel-Mare. Avem parale, nu ne pasă!

— Și-aci, în țéră, nimic nu se mișcă fără ca noĭ sĕ scim totul. Ciocoiĭ Domnuluĭ, ciocoiĭ boierilor, ciocoiĭ consulilor și Greciĭ negutătorĭ sunt aĭ noștri, adause Mărginénul, un tênĕr căruia îĭ scânteiaŭ ochiĭ de neînfrênată viéță.

Luaseră dulcéță; bĕuseră cea maĭ parfumată cafea din câte Moka trămite Europeĭ, și-acum eraŭ la ciubuce, la vutcă, la cofeturĭ, la mastică și la un fel de prăjiturèle cu miróse, pe care, de la Alexandru-Vodă Ipsilanti, un bucătar frances le introdusese la Bucurescĭ.

Raduliotul, un om cam de vro 47 de anĭ, în tótă puterea bărbățieĭ, înalt, spătos, ochiĭ marĭ, negri, dér cu privirea rece și antipatică, pielița albă, nesce mânĭ albe ca de episcop, — Raduliotul, adică Egumenul de la Mănăstirea luĭ Radu-Vodă, tăcea, când mângăiându-șĭ barba, când plimbându-șĭ degetele peste crucea de la pĭept, ticsită în superbe diamante și 'n rubinurĭ maĭ marĭ ca aluna. Scóse césornicul — un cap-d'operă de aur ciselat

1) Tradițiune orală.

2) Hurmuzake: *Documente,* Supl. I, vol. IV, pag. 465.

3) Ambasadoriĭ puterilor creștine, — din carĭ cățĭ nu fură cumpĕrațĭ între 1860 și 1864!

și înflorat. Mărginénul îĭ vĕḑu gestul și s'apropiă de dênsul cu grăbire.

— Frăția ta se grăbesce; are probabil de lucru? — îl întrebă dênsul și fața'ĭ plină de viéță, luă un aer de șirétă și glumétă părere de rĕŭ.

— Sunt ḑece: am sĕ scriŭ la Ivir[1] și sĕ regulez câte-va socotelĭ ale embaticarilor din Tabacĭ.

— Și eŭ plec, căcĭ voiesc sĕ sfârșesc un memoriŭ asupra taĭneĭ botezuluĭ, pe care țin sĕ'l supun aprobăreĭ Frățieĭ Téle înainte de a-l trămite Mareĭ Patriarhiĭ.

Mănăstirea Radu-Vodă la 1830[2].

Și se uitară unul la altul cu nesce privirĭ atât de vorbitóre, încât cel maĭ puțin observator ar fi vĕḑut îndată că amêndouĭ mint de frig.

Se ploconiră celor-l-alțĭ și plecară împreună.

La scară îĭ așteptaŭ nesce carete împĕrătescĭ și nesce telegarĭ de mâncaŭ foc. Se maĭ închinară unul altuia; feciorii le aruncară blănile de Mosco pe dênșiĭ și, amêndouĭ, grăbițĭ, sprintenĭ, vioĭ, săriră în carete, ḑicênd feciorilor:

— Unde sciĭ!

---

1) Mănăstirea căreia era închinată Radu-Vodă.

2) Colecț. d-luĭ Gr. N. Manu.

Raduliotul, în loc s'o iea spre Radu-Vodă ca sĕ scrie la Ivir, apucă pe Podul Mogoşóieĭ, merse pênĕ la Slătinénu, o făcu la drépta, întră pe uliţa Şcóleĭ, ocoli casele Cornesculuĭ şi se'ndreptă spre mahalaua Boténuluĭ. — Acolo îĭ era Radu-Vodă în séra aceia din Ianuariŭ 1837.

Mărginénul, în loc sĕ se ducă la metoh, ca sĕ sfârşéscă memoriul asupra taĭneĭ botezuluĭ, coborî la vale pe Podul-de-Pămênt, spre Grădina-luĭ-Scufă.

II

A doua ḑi, la 9, careta Raduliotuluĭ suia délul Mănăstiriĭ Radu-Vodă. Mahalagiiĭ de la pólele colineĭ se'ntrebară rânind nămeţiĭ din faţa porţilor:

— De la care o fi venind Grecul? [1]

Careta intră maiestósă pe sub gangul Mănăstireĭ şi o făcu la stânga spre palatul egumenial. La scară aşteptaŭ vro ḑece preoţĭ românĭ de la ţéră. Băteaŭ de zor în zăpadă, care scârţia sdravĕn sub cismele şi opincile lor. Uniĭ eraŭ bĕtrânĭ, uitaţĭ de mórte; alţiĭ maĭ tinerĭ; toţĭ aveaŭ câte ceva în desagĭ, şi la chimir se ghicĭaŭ motâlcĭ pline cu parale.

Careta se opri. Feciorul sări şi deschise uşa. Imfofolit cu blană pênĕ la ochĭ, egumenul se dede jos încet şi cadenţat. Preoţiĭ se plecară pênĕ la pămênt, uniĭ îĭ sărutară póla. Se auḑi din blană, rĕstit, cuvintele pocite:

— Ţe vreţĭ? Se aspetaţĭ!

Şi'ntorcêndu-se către Grecul fecior, un flăcăiandru de vro 18—19 anĭ, maĭ frumos şi maĭ chipeş de cât un Georgian, Egumenul ḑise grecesce suind scările:

---

1) Aceştĭ egumenĭ cu moravurile şi scandalurile lor aŭ inspirat pe poetul popular, care cântă:

Că Vlădică, de-ĭ Vlădică,
Şi tot are ibovnică;

Şi 'n deosebĭ ceĭ de la Radu-Vodă aŭ depăşit mĕsura, încât poetul popular ḑice:

Când toca la *Radu-Vodă*,
Eŭ stam cu puica de vorbă,

luând, din causa egumenilor radulioţĭ, biéta mănăstire a luĭ Radu-Vodă ca un fel de *incitamentum Veneris*. — Veḑĭ Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare*, pag. 312 şi 315.

— Spune la patru din popiĭ ăștia, sĕ rănéscă zăpada de la grajd; doĭ sĕ care lemne la cuhniă, doĭ sĕ ajute la bucătăriă și ceĭ-l-alțĭ sĕ taiă lemne[1]. Intrébă de scrisorĭ!

Intră în odaia luĭ după ce trecu printr'alte două carĭ semănaŭ într'adevĕr a camere monacale, góle, recĭ, văruite, cu icóne, cu crucĭ și cu mĕtăniĭ și busuioc sfințit atîrnate pe părete.

In odaia luĭ ênsĕ era cald, era un miros de miresme și parfumurĭ de te îmbĕta; sofale, perne, covóre de țĭ se înfunda piciorul, stofe și blănurĭ atîrnate pe părețĭ; uă lumină dulce se furișa prin perdelele ântâiŭ de tulpan albe și-apoĭ de sangoliă conabiă. Intr'un fel de tripod eraŭ nesce cățiĭ de argint în care ardeaŭ a lene parfumurile Indieĭ. Pe uă masă acoperită c'uă stofă aurită, nesce cărțĭ frumos legate în catifea verde cu armaturile de argint; lângă ele câte-va scorușe tocmaĭ bune de mâncat; nisce zarfurĭ cu filigenele într'ênsele, uă candelă în care ardea un oleŭ mirositor, două crucĭ de argint, și nesce probe de grîŭ în 3—4 covățele și lângă ele un maldăr de hârtiĭ pe carĭ se vedeaŭ pe grecesce titlurile: *contract de închiriare, zapis de împrumutare, socotéla arendilor.*

Raduliotul îșĭ lepădase blănurile în odăile călugărescĭ și remăsese numaĭ în anteriŭ când intrase în mândra luĭ odaiă. Se uită la sofa cu deliciĭ și, pĕtruns de căldura și parfumurile odăieĭ, se trânti cum îĭ veni maĭ bine pe sofa, potrivind perne sub cap, sub brațe, la șale. Mângăiă cu privirea mobilele din odaiă, se jucă cu ciucuriĭ de la momeaua unuĭ ciubuc de iasomiă și, aducêndu-șĭ ceva aminte, bătu din palme.

Indată, supus și închinându-se pênĕ la pâmênt, apăru flăcăiandrul-fecior.

— Vr'un țigan a adus scrisorĭ? întrebă Raduliotul.

— Sunt cincĭ scrisorĭ pecetluite carĭ așteptă buna plăcere a Sfinteĭ Téle Luminățiĭ, și maĭ e jos și Pandelakis Chiorul.

— Adu-mĭ scrisorile și ḑi-ĭ luĭ Pandelakis sĕ viă sus.

Flăcăiandrul eși și reveni cu scrisorile și cu spionul. Ḑece minute, acesta șopăi Egumenuluĭ a căruia fața se'ncruntă din ce în ce maĭ mult. Pandelakis plecă. Raduliotul luă scrisorile, le citi și, rupêndu-le cu furiă în micĭ bucățele, le aruncă ca turbat în cățiile în care ardeaŭ parfumurile. Bătu din palme. Feciorul apăru.

---

1) *Revista pentru Istoria, Archeologia și filologie: „Memoriul unuĭ anonim“.*

— Sĕ viă îndată cu condicele și catastifele părintele Gherasim casierul și părintele Lampridie bibliotecarul.

Feciorul eși, și Raduliotul, plimbându-se de colo pênĕ colo prin odaiă, se'ntrebă îndesat și dîrj:

— Sĕ aibă óre dreptate Mihailotul? Sĕ cuteze óre Românii sĕ pună mojica și blestemata lor mână pe averea mănăstirilor nóstre? . . . Vom vedé!

Călugăriĭ chiămațĭ intrară și se ploconiră sărutându-ĭ mâna și póla anteriuluĭ.

III

Egumenul începu:

— Deschidețĭ condicele și catastifele. Trecem prin vremurĭ grele; nuscim ce ne va aduce ḍiua de mâine, sĕ fim gata la orĭ-ce primejdiă. Astă *ţéră pĕcătósă*[1] mâine póte s'o prăpădéscă mânia Domnuluĭ. Decĭ, părinte Gherasim, cum staĭ cu chiriele, embaticurile și vênḍările?

— Sĕ'ntrebe înalta și Sfânta Evlaviă a Luminățieĭ Téle și robul tĕu va rĕspunde.

— Cum staĭ cu cele 185 de locurĭ cu embatichiŭ din mahalele carĭ ne înconjóră[2].

— 132 aŭ plătit bob numĕrat; 30 plătesc la 31 ale curgĕtóreĭ; pe cincĭ i-am dat afară; restul sunt vĕduve cu câte 5 și 8 copiĭ, nu pot plăti și este iérnă.

— Sĕ le daĭ afară; Dumneḍeŭ, nu noĭ, sĕ aibă grijă de ele și de copiiĭ lor. Cum staĭ cu cele 20 de prăvăliĭ din Lipscanĭ[3].

— Chiriele sunt încasate de la 16; la 4 negustorĭ am pus secfestru.

— Mi-aĭ vorbit de locurile din mahalaua Popesculuĭ, de lângă Bărcănescĭ, Mogoșescĭ și Năsturelĭ; de cele din mahalaua Slobozia-Domnéscă, de locurile din Cărămidarĭ[4]; aŭ plătit toțĭ?

---

1) Locuțiune obicinuită în gura tuturor Egumenilor grecĭ.

2) *Arhive:* Cartónele Mănăstireĭ Radu-Vodă, pach. 44.

3) *Arhive: Ibid.*, pach. 69.

4) *Arhive: Ibid.*, pach. 83, 84 și 89.

— Da, sfânt izvor de sfântă lumină; aŭ plătit pênĕ la uă lețcaiă[1].

— Ce-aĭ făcut cu locurile din Ulița Lăcătușilor, maĭ sus de Pușcăriă? S'a sfârșit cérta cu chiriașiĭ și embaticariĭ din Isvor[2]?

— Cu ăștia ne judecăm, căcĭ Dâmbovița le-a dĕrîmat casele.

— Dâmbovița e a luĭ Dumnedeŭ. Sĕ le vindĭ căldările de mămăligă. Cum staĭ cu proprietățile din Broscenĭ[3] și cu cele din mahalaua Aga Niță, Sfta Vinerĭ, de lîngă Postelnicul Dumitru Caramalâul[4]?

Pecetea Mănăstireĭ Radu-Vodă[8].

— Cu multe greutățĭ, dér aŭ plătit toțĭ.

— Asta-ĭ principalul. Ce facĭ cu locul și prăvăliele de lângă Hanul luĭ Șerban-Vodă[5], cu locurile și casele din Podul Calicilor[6], cu prăvăliile Mănăstireĭ Stelea[7]; bagă de sémă! la aceste prăvăliĭ căcĭ sunt în miedul târguluĭ, la Sftul Gheorghe-Vechĭ; trebue chiria urcată.

— Am urcat-o de la Sftul Dumitru, de și a trebuit să daŭ afară pe un bêtrân care, din tată în fiŭ, fusese chiriașul luĭ Radu-Vodă de 48 de anĭ, iér tată-sĕŭ de 30 de anĭ.

— Timpul e al luĭ Dumnedeŭ care-ĭ va ține sémă de acésta. Noul chiriașĭ plătesce maĭ mult?

— Cu dece leĭ și 24 parale maĭ mult la sută.

— Fórte bine, dér cu locurile și cu casele din mahalaua Foișoruluĭ[9].

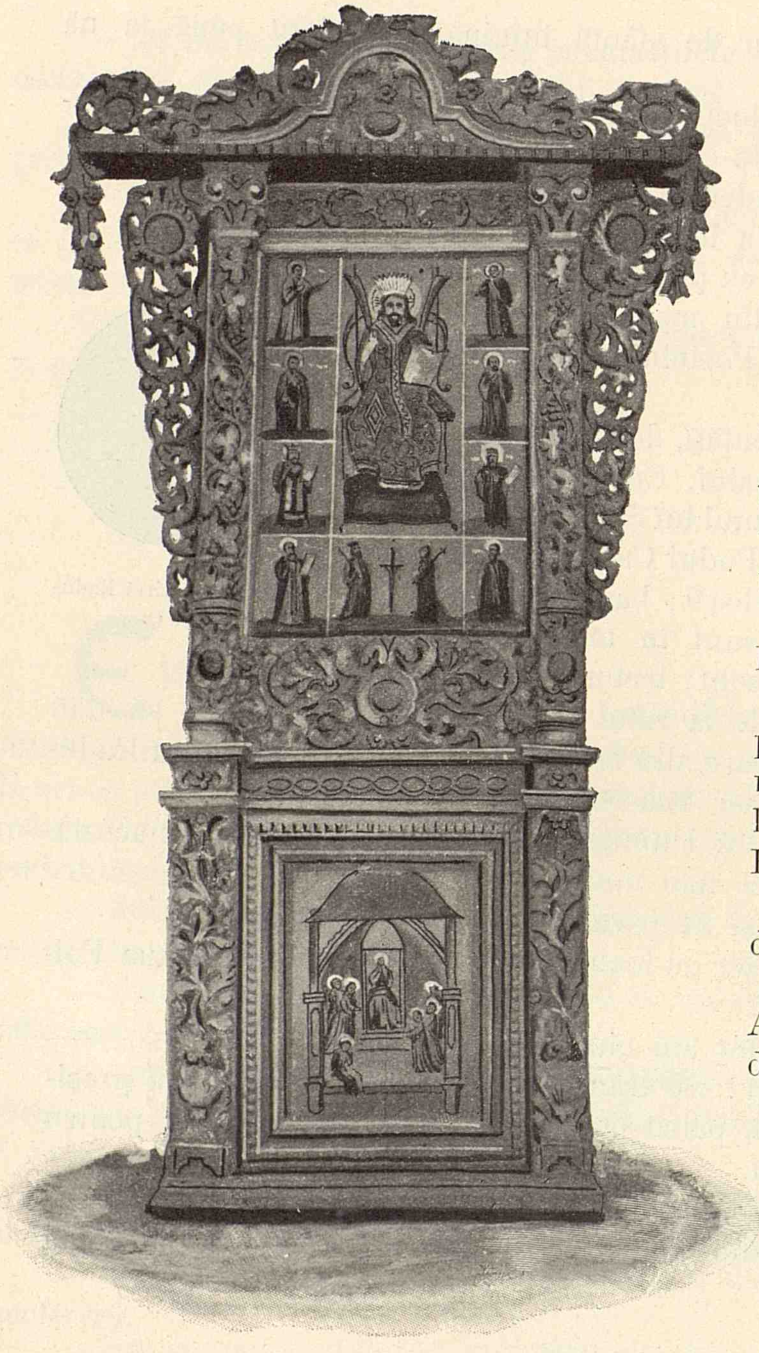
— Sunt la di, dér am cincĭ procese.

— Sĕ le căștigĭ! Sĕ trămițĭ Paharniculuĭ Mihalakis, presidentul, dece curcanĭ, patru oca de unt și treĭ care cu fên; pentru rest, am sĕ'l vĕd eŭ.

Egumenul se plimba supărat de colo pênĕ colo.

Casierul Gherasim d'abia maĭ resufla învêrtind când la drépta

1) *Arhive: Ibid.* pach. 92, act. 1, din 1726.
2) *Arhive: Ibid.* pach. 100.
3) *Arhive: Ibid.* pach. 103.
4) *Arhive: Ibid.* pach. 23, act. 32. La 1698 era deja proprietară acolo Mănăstirea, pe la locul Carelor cu pesce.
5) *Arhive:* Mănăstirea Cotrocenĭ, pach. 25, act. 28.
6) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 1, act. 43.
7) *Arhive: Ibid.* pach. 23, act. 3 și 4. Le stăpânia din 1627.
8) *Arhive:* Diferite acte ale mănăstireĭ. Pecetea acésta e nouă, pórtă data 1750.
9) *Arhive: Ibid.* pach. 43, act. 10 și 12.

Icóna de la biserica Steleĭ Spătarul[4].

când la stânga foile catastifuluĭ. Brobóne de sudóre îĭ picuraŭ pe hârtia vênĕtă și grósă a catastifelor. Vedea pe Egumen supĕrat, și tremura ca varga.

— Vinul! esclamă Egumenul.

— Ascult întrebările sfințiteĭ și slăviteĭ téle gurĭ; robul tĕŭ va respunde.

— Vinul din délul Văcărescilor[1].

— Se vinde ca și păinea caldă la băcaniĭ noștri, și numaĭ la aĭ noștriĭ[2], din Brosceni.

— Vinăriciul tot de la Văcărescĭ[3].

— E luat de mult. Am spart buțile la doĭ carĭ se opuneaŭ.

— I-a bătut la Agiă?

— Dupĕ obiceĭ, pré milostive Stăpâne.

— Spre învĕțătură, . . . fórte

1) *Arhive: Ibid.* pach. 1, act. 1, 2, 4. 6. Le stăpânia din 1580.

2) *Arhive: Ibid.* pach. 67, act. 1. Porunca luĭ Grigore-Vodă Ghica din 1731.

3) *Arhive: Ibid.* pach. 1, act. 38, din 1774.

4) Se afla înainte de focul de la Marte 1847 în biserica Stelea, de unde a fost adusă la Radu-Vodă, unde se află și astădĭ. S'ar crede că un lucrător german din secolul XVII a lucrat în lemn și a poleit florile colonetelor și pervazurilor. Prin tótă a sa înfăcișare, icóna reamintesce pe cele de la museul din Colonia și este fórte interesantă.

bine. . . Cum staĭ cu cele 125 de sforĭ de viĭ din délul Lupescilor[1] bucurescenĭ?

— Vinul și vinăriciul sunt luate. Le vênd băcaniĭ noștri din Cărămidarĭ și din Izvor.

— Ce-aĭ făcut cu vinul din délul Pitescilor[2]? Imĭ spuneaĭ că'l ţiĭ!

— L'am vêndut Câmpulungénuluĭ[3] ca sĕ'l desfacă el cu ocaua la drumul mare[4].

— Bine. Și-acum morile pe Dâmbovița...

La audul acestor cuvinte, părintele Lampridie se pregăti cu condica de hrisóve copiate și cu sacul de hrisóve originale. Ținti ochiĭ la Egumen, ca sĕ fiă gata la rĕspunsurĭ ca și părintele Gherasim.

— Morile, continuă Raduliotul c'un ton de adâncă părere de rĕŭ, — morile! unde's timpurile cele fericite când Sfta Troiță, mănăstirea nóstră, avea morile de la *Ciutăria Domnéscă*. . .

— Cele cumpărate de Alexandru-Vodă de la Dobromir Banul[5] și pe care județul Baciul cu ceĭ 12 pârgarĭ aĭ Bucurescilor le dă ohavnice Sfteĭ Troițe la 1587, dise supus părintele Lampridie.

— Dér morile de la cósta Gorganuluĭ[6], de lângă podișorul ce trecea la Mihai-Vodă? dér morile Dudescilor pe carĭ le luarăm prin proces de la acești boierĭ[7]?

— Ne-aŭ rĕmas morile din Grozăvescĭ, replică părintele casier Gherasim, și ne-a rĕmas móra de la Foișor, care ne dă 24000 de talerĭ pe fiă-care an[8].

— Tot atât ne da și la 1818; va trebui sĕ mărim chiria; câștigul e pré mare la móra de la Foișor pentru arendașĭ; e drept sĕ foloséscă și Sfta Mănăstire.

— E drept, pré-puternice stăpâne!

— Da, e drept, și maĭ drept este sĕ mărim arendele la Cioplea.

— Cu atât maĭ drept cu cât de la 1651 de când Mănăstirea o cumpără de la Radu Postelnicul din Herăscĭ[9], moșia nu a

---

1) *Arhive: Ibid.*, pach. 49.
2) *Arhive: Ibid.*, pach. 60.
3) Egumenul Mănăstireĭ Câmpulunguluĭ.
4) Vedĭ cap. *Patriarhĭ, Mitropolițĭ. . . grecĭ la Bucurescĭ.*
5) *Arhive:* Cartónele luĭ Radu-Vodă, pach. 58, act. 1.
6) *Arhive: Ibid.*, pach. 65, act. 1 și 2.
7) Vedĭ cap. *Dâmbovița bucurescénă.*
8) *Arhive: Ibid.*, pach. 68, act. 1.
9) *Arhive: Ibid.*, pach. 38, act. 1.

produs cât se cuvine Sfinteĭ nóstre mănăstirĭ, ḑise dulcég dér convins bibliotecarul.

— Sĕ mărim și arenda Măicănescilor.

— Fórte drept; de când am primit-o daniă de la Herăscu[1] în 1698, moșia Măicănesciĭ n'a dat cât trebuia sĕ dea.

— Băgațĭ de sémă la moșiele mănăstiriĭ Stelea[2], care ni-este închinată!

— Vom mări arendele, ḑise Gherasim.

— Și satul Lupesciĭ ce face[3]? îmĭ pare că și moșia, și săteniĭ dorm într'una.

— Și nĭ-e dat de mult, ni-e dat de Alexandru-Vodă pe la 1568.

— Dér moșia și satul Hodobenĭ[4].

— Buzesciĭ din secolul XVI și fiul luĭ Petru-Vodă Cercel, adică Pĕtrașcu și în călugăriă monachul Partenie, le folosiaŭ maĭ bine de cât Sfta nóstră mănăstire; sĕ mărim arenda, pré slăvite Stăpâne!

— Vom mări-o. Și vom mări și arenda moșieĭ Greci[5], acum aprópe coprinsă în Bucurescĭ.

— Era uă dată moșiă frumósă. Alexandru-Vodă o cumpărase dupĕ 1568 de la Ivașcu Vornicul Golescu care, și el, o avea luată de la mănăstirea Tânganuluĭ, căreia îĭ dedese moșia Plătăresciĭ, — completă părintele Lampridie, scoțênd la minut un admirabil hrisov aurit și întărit cu domnésca pecete.

— Părinte Lampridie, porunci Raduliotul, uitându-se mănios la sacul cu hrisóve; veĭ alege din vechiele hrisóve ale mănăstireĭ pe cele maĭ insemnate, bunióră pe cele de daniă și de inchinare de la Domniĭ, veĭ face cu ele unul séŭ maĭ multe pachete și mi le veĭ aduce aci. Le voiŭ trămite peste hotare; așa a făcut Caragea-Vodă la 1816, așa aŭ făcut Rușiĭ la 1829[6]. De ce n'așĭ face-o și eŭ? Vețĭ maĭ strînge din vasele de argint ale bisericeĭ, din candele, din odóre, tot ce vețĭ judeca maĭ bogat și maĭ prețios, și mi le vețĭ căra aci. Mĕ'nțelegețĭ bine?

---

1) *Arhive: Ibid.*, pach. 25, act. 29.

2) *Arhive: Ibid.*, pach. 23, act. 3. Inchinate la 1614.

3) *Arhive: Ibid.*, pach. 5, act. 1.

4) *Arhive: Ibid.*, pach. 3, act. 3. — *Otopeniĭ*, jumătate fuseseră aĭ jupâneseĭ Vilaia, sora jupâneseĭ Maria, fetele luĭ Radu Clucerul Buzescu; și Maria era nevasta banuluĭ Craioveĭ, Ianake Catargiu. Actul e de la 1618, de la Gavril-Vodă Movilă.

5) *Arhive: Ibid.*, pach. 43, act. 2. — Moșia e cumpărată la 1572, spune, la 1628, Alexandru-Vodă Iliași. Veḑĭ pach. 43, act 5.

6) Cipariŭ: *Arhiv*, I, pag. 34.

— Te 'nțelegem, Sfânt izvor de lumină.

— Părinte Gherasim, câțĭ banĭ sunt în sipetul de jos și câțĭ în lada de sus?

— Cu totul și cu totul, pentru a fi pușĭ la minut sub ințelépta dréptă a Mărinimieĭ Téle 173,000 de leĭ.

— Du-te de-i adu pe toțĭ... A! trecĭ și pe la popiĭ *rumunĭ* de la cuhniă, de la grajd și de la lemnăriă și vedĭ ce parale aŭ maĭ adus. Iea-le și spune-le sĕ dórmă aci, căcĭ tocmaĭ mâne îĭ voiŭ puté primi.

Călugărul Gherasim și Călugărul Lampridie se închinară pênĕ la pămênt, sărutând póla Egumenuluĭ, și eșiră.

Raduliotul se trânti iérăși pe sofa, potrivi pernele, intinse mâna dréptă și luă uă scorușă. Inainte de a mânca din ea, buzele luĭ maĭ dișeră încă cuvintele:

— *Țéră pĕcătósă! Țéră pĕcătósă!*

Părintele Gherasim îĭ aduse ceĭ 173,124 de leĭ, — ceĭ 124 de la popiĭ *rumunĭ* carĭ râniaŭ la grajd, tăiaŭ la lemne și ajutaŭ la bucătăriă, unde Țiganiĭ Egumenuluĭ îșĭ băteaŭ joc de dênșiĭ, punêndu-ĭ *sĕ tóce cu satîrul făină*, pentru perișórele Pré-Slăvituluĭ Egumen [1].

IV

Acesta era Egumenul Grec de la mănăstirea luĭ Radu-Vodă, și-așa eraŭ toțĭ Egumeniĭ Grecĭ de la mănăstirile închinate ale Bucurescilor și ale țĕrilor românescĭ.

Și-acum, étă înscripțiunea mănăstireĭ Radu-Vodă, pe care, pe vremurĭ, o sterseseră Egumeniĭ:

„Acéstă sfântă și dumnedeĭéscă mănăstire, care este hramul „Sfânta Troiță, din temeliă e zidită de luminatul Domn Ιω Ale-„xandru-Voevod, fecior luĭ Mircea-Voevod, nepot luĭ Mihnea-Voevod „cel Bĕtrân, când a fost cursul anilor 7076 (1568), și aŭ fost cu „pace pênĕ în dilele luĭ Mihaĭ-Voevod, la cursul anilor 7103 „(1595), pênĕ aŭ venit Sinan-Pașa, cu óste asupra luĭ Mihaĭ-Voevod, „și dupĕ aceia, bătênd pe Mihaĭ-Voevod, băgat-aŭ iérbă de tun

1) *Memoriul unuĭ anonim*, în *Revista pentru Istoria, Archeologia*, etc. a d-luĭ prof. Gr. G. Tocilescu.

„în Sfânta biserică. Iér după aceia, pogorît-aŭ Mihaĭ cu Batăr-
„Jecman, Craiul unguresc, cu óste asupra luĭ Sinan-Pașa; iéră

Radu-Vodă Mihnea, reziditorul mănăstireĭ[1]).

„Sinan-Pașa a dat dosul a fugi, și aprinse iérba de tun în biserică
„și s'aŭ sfărâmat din temeliă[2]). Și aŭ trecut anĭ 27, déca s'aŭ

1) Pictură murală, reconstituită. — Nu cunosc cine este personagiul din fund.
2) Vedĭ cap. *Istoria Militară a Bucurescilor.*

„sfărâmat. Stătut-aŭ pustiă pênĕ aŭ dăruit Dumneḑeŭ de aŭ venit „pré-luminatul Iѡ Radu-Voevod, feciorul Mihneĭ-Voevod, nepot „luĭ Alexandru-Voevod, și a stătut Domn Țĕreĭ-Românescĭ în „cursul anilor 7122 (1614). Decĭ, iér o aŭ început de a zidi din „temeliă, pênĕ o aŭ sĕvêrșit. Ce, de când s'aŭ sfărâmat, pênĕ o „aŭ sĕvêrșit a doua óră, au trecut anĭ 31, iér după ce aŭ dăruit „Dumneḑeŭ Domnia Raduluĭ-Voevod în Țéra Moldoveĭ și-aŭ stătut „a fi iubit fiul sĕŭ Alexandru-Voevod Domn Țĕreĭ Românescĭ, „ce cât a rĕmas nesĕvêrșită de zugrăvit de Radu-Voevod, sĕvêr-„șit-aŭ feciorul sĕŭ Alexandru-Voevod la cursul anilor 7123 (1615)“ [1].

Ceia ce inscripțiunea, păstrată de părintele Muscelénu, nu spune este faptul că Alexandru-Vodă Mircea a zidit mănăstirea în urma uneĭ bătăliĭ norocóse, pe care a câștigat-o acolo, pe colina și câmpiele împrejmuitóre ale Sfteĭ Troițe, în contra luĭ Vintilă Vornicul și Dumbravă Vornicul. Petru-Vodă Șchiopul trămisese de la Moldova ajutor de óste frateluĭ sĕŭ, Alexandru, și cu acest ajutor și cu uă parte din boĭeriĭ Țĕreĭ în frunte cu Ivașco Golescu, Alexandru bătuse pe Vintilă, care căḑuse în bătăliă, și pe Dumbravă, care fugise în Transilvania [2].

Ziḑită decĭ, la 1568, pe colina *din jos de Bucurescĭ* pe vremurile acelea, de Alexandru-Vodă Mircea, mănăstirea Sfinteĭ Troițe e bogat înzestrată chiar de Alexandru-Vodă încă de la 'nceput. Fiul acestuia, Mihnea, continuă cu daniele una dupĕ alta. Intre altele, el dă mănăstireĭ dreptul de a lua sare de la Ocnele de la Telega și de la Ghitióra și numesce biserica în hrisovul de la 1581: *„Sfânta și dumneḑeiésca Mitropoliă a Tatăluĭ meŭ, Alexandru-Vodă“* [3], — ceia ce arétă că biserica fusese făcută cu gând de-a fi Mitropoliă Țĕreĭ în Bucurescĭ. Vin timpurile de grea cumpĕnă. Posițiunea escepțională ce avea, zidurile și clădirile, ce Alexandru și Mihnea făcuseră pe colină, atrag atențiunea luĭ Sinan-Pașa. In istoria militară a Bucurescilor și 'n capitolul privitor la istoria Bucurescilor între aniĭ 1500 și 1600, am arĕtat ce făcu Sinan-Pașa din mănăstirea Sfteĭ Troițe.

---

1) Preotul Gr. Muscelénu: *Monumentele Străbunilor* (Bucurescĭ, 1873), pag. 72. Meritosul reposat preot bucurescén, care a lucrat cum putea, dér cu mare stăruință, pentru Bucurescĭ, se înșélă în partea finală a inscripțiuneĭ, confundând pe Alexandru Coconul (1623—1627), fiul luĭ Radu-Vodă Mihnea, cu Alexandru-Vodă Iliașĭ (1615—1618).

2) Hasdeŭ: *Ion-Vodă-cel-Cumplit* (Bucurecĭ, edit. II, din 1894), pag 174. De-atuncĭ, de la acéstă bătăliă și *Pomana de la Moșĭ*. Veḑĭ și cap. *Podul Târguluĭ-de-Afară* séŭ *Calea-Moșilor*.

3) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 42, act. 2.

Când Mihaĭ-Vodă se 'ntórse 'n Bucurescĭ găsi Sfta Troiță *arsă din cuiburĭ pênĕ în temeliă*[1]. El luă pe călugărĭ și 'ĭ duse la Mănăstirea Domnieĭ luĭ, adică la Mănăstirea luĭ Mihaĭ-Vodă. Tóte bogățiele Sfinteĭ Troițe a luĭ Alexandru-Vodă trecură la Mihaĭ-Vodă. Lucrurile steteră ast-fel pênĕ la 1614, când Radu-Vodă Mihnea (1611—1615) se hotărî sĕ rezidéscă mănăstirea, pe care boĭeriĭ, Mitropolitul și alțĭ înalțĭ clericĭ o blestemaseră, de vreme ce, nu numaĭ Sinan-Pașa se închinase turcesce într'ênsa, ci chiar fiul ziditoruluĭ eĭ, adică Mihnea Turcitul, Mehmet-Bey, dupĕ ce fusese creștin și se închinase creștinesce într'ênsa, în timpul luĭ Sinan, se 'nchina turcesce. De aceia, pênĕ când începu sĕ se slujéscă din noŭ într'ênsa, trecură aprópe 30 de anĭ.

Radu-Vodă Mihnea, fiul luĭ Mihnea-Vodă Turcitul și al Vișeĭ-Dómna, pentru sufletul mult-chinuit al tatăluĭ sĕŭ, se apucă în prima domniă sĕ construéscă din noŭ mănăstirea, readuce pe călugărĭ de la Mihaĭ-Vodă, trămite pe bĕtrânul Cernica, marele Vornic, cu alțĭ 12 boĭerĭ se hotăréscă din noŭ moșiele și locurile eĭ din Bucurescĭ[2] și zoresce fórte sĕvêrșirea. Intr'a doua domniă (1620—1623) termină tot, afară de zugrăvélă. Pe acésta o face Alexandru-Vodă Coconul, fiul luĭ Radu. Din milionul de galbenĭ, lăsațĭ de tatăl sĕŭ[3], Alexandru-Vodă împodobesce măreț mănăstirea care ĭea acum, precum era și drept, numele de *Mănăstirea luĭ Radu-Vodă*. Al doilea ziditor e 'ngropat într'ênsa la 1626[5].

Mihnea-Vodă[4].

La 1657, în ultima ḑi a luĭ August, Lunĭ, diaconul Paul din Aleppo o visitéză și ne spune despre dênsa că e pusă la uă lature a orașuluĭ, pe uă colină înaltă, *înconjurată* de rîŭ și de apă stătătóre; că, atuncĭ când vin apele marĭ, nu se póte ajunge la mănăstire

1) *Arhive:* Cartónele M-tireĭ Radu-Vodă, pach. 45, act. 1.

2) Tot documentul citat la nota 39.

3) Șincaĭ: *Cronica,* sub anno.

4) Domnesce 1658—1659.

5) Șincaĭ: *Cronica,* sub anno. — Pe lângă ctitoriĭ din drépta intrând aḑĭ în biserică, adică pe lângă Alexandru-Vodă și Radu-Vodă (căcĭ Mihnea-Vodă turcindu-se, își perduse dreptul la ctitoriă) — se află la stânga chipurile ctitoricescĭ ale luĭ jupân Barbu Vornicul și jupâneseĭ Preda. Cine sunt aceștia? Fost-aŭ ctitoriĭ uneĭ bisericuțe de lemn, clădită pe colină înainte de 1568, adică înainte de zidirea bisericeĭ luĭ Alexandru-Vodă? Actele mănăstireĭ nu-ĭ pomenesc de loc în secolele următóre.

de cât pe un pod de lemn; că zidirea e fórte frumósă; că biserica e mare și spațiósă, mult împodobită și acoperită peste tot cu picturĭ. La partea-ĭ de miéḑă-ḑi e locul mormintelor Domnilor; boltele acestor morminte sunt de marmoră albă, împodobite cu

Primiĭ ctitorĭ aĭ mănăstireĭ [1].

vĕlurĭ de stofe țesute cu fir. Sunt făcute în formă de cupole, rezimate pe patru stâlpĭ de bronz. Portretele Domnilor sunt zugrăvite pe părețĭ [2].

Mănăstirea e 'nchinată *Ivirului*, adică mănăstireĭ Georgianilor de la Sfet-Agora, pe care maĭ târḑiŭ Șerban-Vodă Cantacuzino avea s'o zugrăvéscă. Hrisovul de închinare al luĭ Radu-Vodă Mihnea este datat din Târgoviște, 10 Februariŭ, 1613 [3].

---

1) Pictură murală reconstituită.
2) *Travels of Macarius*, etc. partea VIII, pag. 375 și urm.
3) Cipariŭ: *Arhiv*, pag. 316.

V

Radu-Vodă a fost mănăstire cu noroc. Când, la 1568, Alexandru-Vodă zidi Sf-ta Troiță pe colina despre miédă-ḑi de Curtea Domnéscă, din jos de Bucurescĭ, avu gând, spune un hrisov al nepotuluĭ sĕŭ Radu[1], s'o facă Mitropoliă, — gând pe care, pe uă altă colină a Bucurescilor, îl izbândi și 'l realisă Constantin-Vodă Șerban, zidind Mitropolia Ungro-Vlahieĭ.

Dupĕ ce Radu-Vodă o sfârși, iér Alexandru-Vodă Coconul o zugrăvi și o împodobi, Egumeniĭ Grecĭ, carĭ o cărmuiră, fură totdéuna de uă diabolică deșteptăciune. De la Leon-Vodă (1629 —1633) și pênĕ la secularisare, Egumeniĭ de la Radu-Vodă aŭ fost celebri prin șiretenia, energia și intrigele lor.

Leon-Vodă întăresce, mulțămită stăruințeĭ Egumenilor, tóte proprietățile Mănăstireĭ[2] din ce în ce maĭ numeróse prin cumpărăturĭ și daniĭ, — maĭ cu sémă ale Dudescilor.

La 1646 Mateĭ-Vodă Bassarab, într'un hrisov al sĕŭ, nu se póte opri de-a nu declara solemn că *„aceĭ călugărĭ de la Mănăstirea luĭ Radu-Vodă sunt hrăpitorĭ“* [3]. Aceste cuvinte nu eraŭ de cât un slab echoŭ al tuturor proceselor și hrăpirilor pe carĭ le făcuseră Egumeniĭ pentru locurĭ, viĭ, grădinĭ, case și liveḑĭ în Bucurescĭ și 'n tótă țéra[4].

La 1658, când Mihnea III, fiul luĭ Radu-Vodă Mihnea, veni Domn la Bucurescĭ, în locul luĭ Constantin-Vodă Șerban, Mănăstirea Radu-Vodă jucă un rol însemnat în pregătirile de rĕsboĭ ale nouluĭ Domn. Aci se fortifică Mihnea, aci își întinse corturile, aci se petrecură diferitele acte[5], pe carĭ le studiăm în cap. *Curtea Domnéscă* și *Istoria militară a Bucurescilor*.

Colina, în vremurile acelea, era mult maĭ mare. Corturile luĭ Mihnea III, boĭeriĭ și familiele lor se aflaŭ toțĭ la Radu-Vodă, ne

1) *Arhive:* Cartónele M-tireĭ Radu-Vodă, pach. 25, act. 7.

2) *Arhive: Ibid.*, pach. 1, act. 10.

3) *Arhive: Ibid.*, pach. 1, act. 17.

4) Fu faimos procesul, pe care Egumenul de la Radu-Vodă îl făcu la Divan, pe la 1730, luĭ Udrican Clucerul pentru jirul și ghinda din pădurea Mănăsciĭ a Mănăstireĭ Radu-Vodă, jir și ghindă mâncate de porciĭ luĭ Udrican. — *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 36.

5) Paul din Aleppo: *Travels of Macarius*, etc., pag. 396, 400, 401 și 402.

spune Diaconul Paul din Aleppo. Prin datele luĭ Paul din Aleppo, se esplică însemnĕtatea militară a colineĭ Radu-Vodă în timpul luĭ Mihaĭ-Vitézul și al luĭ Sinan-Pașa.

Décă Egumeniĭ, în timpul luĭ Mateĭ-Bassarab, nu s'ar fi purtat atât de „hrăpitor" și décă mănăstirea nu ar fi fost închinată la Ivir, Radu-Vodă ar fi devenit Mitropoliă și biserică catedrală a Bucurescilor. Sórta a voit alt-fel și, cum a voit, a voit bine.

Domniĭ nu maĭ repararǎ, nicĭ nu maĭ adauseră câte ceva la Radu-Vodă: Mănăstirea era atât de bogată și Egumeniĭ atât de independențĭ și de țanțoșĭ, în cât nimenĭ nu se maĭ amesteca în treburile Mănăstireĭ.

Singur, Nicolae-Vodă Mavrocordat la 1724, clădind M-tirea Văcărescilor, luă cam cu de-a sila de la Egumenul Raduliot vro câte-va din viile Mănăstireĭ Radu-Vodă din délul Văcărescilor și ceva locurĭ din mahalalele Sêrbiĭ și Tabaciĭ[1]. Dupĕ mórtea luĭ Nicolae-Vodă, la 1746, sub domnia fiuluĭ sĕŭ, Constantin-Vodă Mavrocordat, Egumeniĭ de la Radu-Vodă sciură atât de bine sĕ adimenéscă pe Domn, încât acesta închină Mănăstireĭ Radu-Vodă biserica Foișoruluĭ și tótă mahalaua dimprejurul eĭ[2].

VI

Nu era Egumen care sĕ întrécă pe ceĭ de la Radu-Vodă, când era vorba de închinarea proprietăților și de cârmuirea proprietăților închinate.

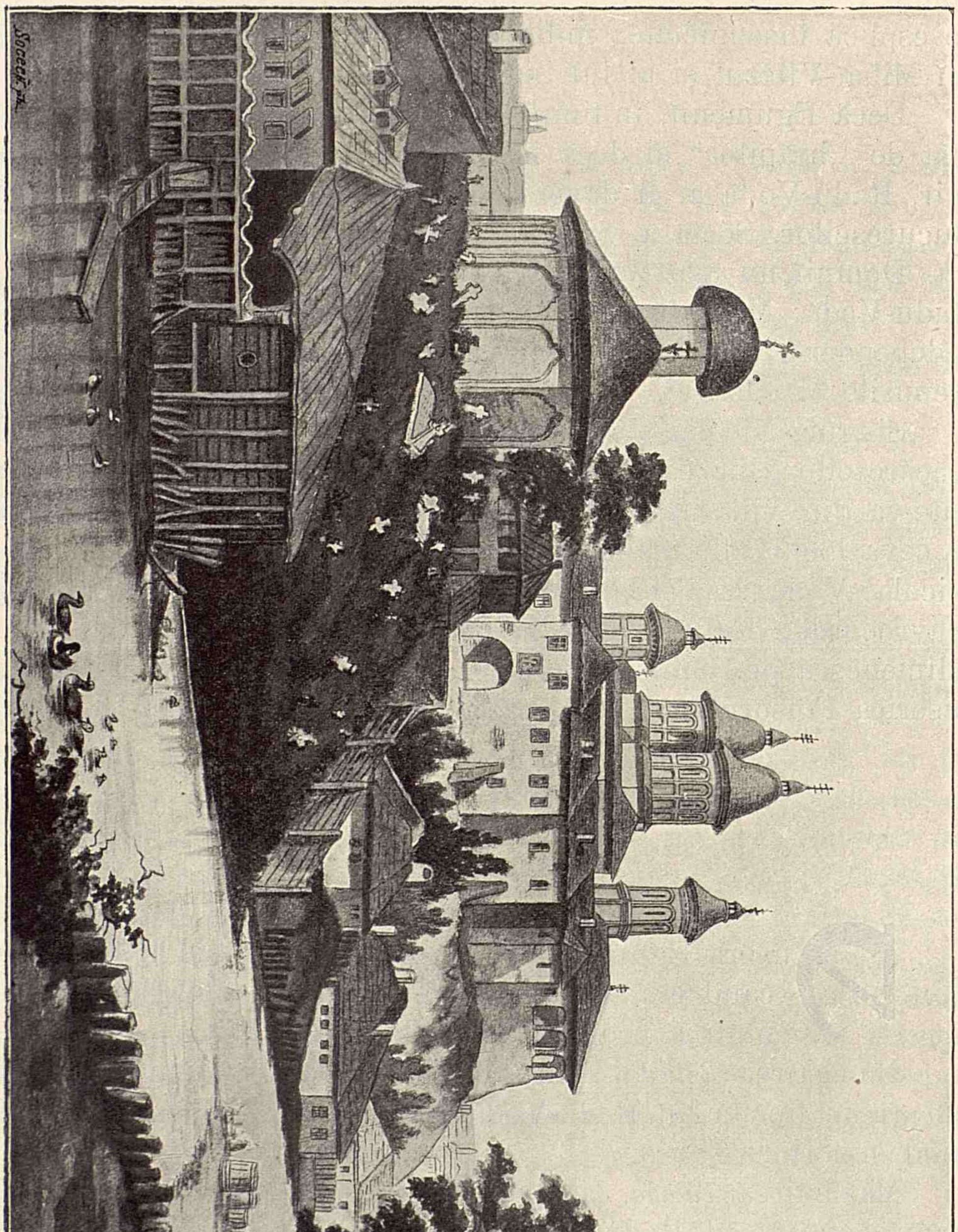
Mănăstirea *Bălteniĭ,* zidită de Hrizea Vornicul, cu tóte moșiele eĭ, era închinată luĭ Radu-Vodă. Egumeniĭ îĭ trăgeaŭ folósele în mod superior.

Mănăstirea *Tutana,* zidită de Mihnea-cel-Rĕŭ, tatăl Mirceĭ Ciobanul, strămoșul Raduluĭ-Vodă, la 1492, Tutana cu moșiele Băleniĭ, Brănesciĭ, Tutănesciĭ, uă parte din Mogoșescĭ, și satul Borra din județul Buzĕŭ, cumpărat de la Elina, fata luĭ Drăghicĭ Vornicul din Mărginenĭ și nevésta luĭ Ivașco Vornicul Golescu, Tutana era închinată Mănăstireĭ Radu-Vodă.

Mănăstirea *Iazerul,* zidită de Vornicésa Chiajna a luĭ Cernica

---

1) *Arhive:* Radu-Vodă, pach. 43, act. 10.
2) *Arhive: Ibid.,* pach. 43, act. 12.

Mănăstirea Radu-Vodă 1).

1) Colecţ. Ministeruluĭ Cultelor şi Instrucţiuneĭ Publice. — A. Pelimon: *Bukur,* Istoria fundăreĭ Bucurescilor (Bucurescĭ, 1858), pag. 194: Vĕḑută de tóte părţile, ea îşĭ arétă creştetele murilor ce o înconjóră, ca şi cum ar fi primul fort al oraşuluĭ. Póte cineva sĕ judece, după forma şi împrejmuirea ce o are, după grosimea muruluĭ ce o înconjóră, ochiurile séŭ crestăturile prin mur, de unde se putea bate şi apăra, şi chiar după camerile cele cu ferestrile

Vornicul, cu satul Mărăcinenĭ și alte trupurĭ și sforĭ de moșiă, era inchinată mănăstireĭ Radu-Vodă.

Mănăstirea *Spătaruluĭ Stelea* cu tóte moșiele și cu tóte prăvăliele și pivnițele din Bucurescĭ, eraŭ tot ale Raduluĭ-Vodă.

Mănăstirea *Izvorul* de lângă Târgoviște a Stolniculuĭ Grama împreună cu tótă zestrea eĭ, fu închinată la 1630 tot mănăstireĭ Raduluĭ-Vodă. S'a dus Stolnicul Grama tocmaĭ la Iașĭ, unde domnia atuncĭ Alexandru-Vodă-Coconul și 'naintea boerilor moldovenescĭ, marĭ și micĭ, a 'nchinat Izvorul, luĭ Radu-Vodă[1].

Sĕ ne gândim câte bogățiĭ aduceaŭ numaĭ cincĭ mănăstirĭ faimóseĭ filiale a mănăstireĭ Iviruluĭ și maĭ cu sémă Egumenilor carĭ le cârmuiaŭ.

Și nu e tot.

Mihnea-Vodă, care avea sĕ pângărescă mănăstirea în timpul luĭ Sinan-Pașa, în prima și 'n a doua sa domniă încarcă cu daniĭ și cu moșiĭ biserica tatăluĭ sĕŭ, Sfta Troiță de pe colina din jos de Bucurescĭ. El dă, la 1580, satul Odivóia, cumpărat de la Jupânésa Elina din Văcărescĭ[2], și tot el îĭ întăresce lângă Bucurescĭ stăpânire pe satul Mănesciĭ, fost a luĭ Mihnea-cel-Bĕtrân, strămoșul luĭ.

Tot Mihnea-Vodă, la 1586, cumpără balta Cornățeluluĭ cu trupurile de moșiă Gurguiațiĭ, Corcovĕț și Mojdrénul, ca sĕ fiă pentru sufletul tatăluĭ sĕŭ Alexandru-Vodă, al mameĭ séle Ecaterina Dómna, al luĭ însușĭ, și al Dómneĭ séle, Néga Dómna[3].

Sĕ maĭ adaugem frumósa moșiă *Togozeniĭ*, cumpărațĭ, în 1702, cine scie pe ce lemn sfânt, orĭ iconițe, orĭ alte lucrurĭ sfinte[4] de la Jupânésa Elina, fata luĭ Vlad Cocorescul[5].

Și s'ar puté continua cu decimĭ de alte proprietățĭ, décă Egumeniĭ nu ar fi furat, séŭ distrus, séŭ rătăcit hrisóvele Mănăstireĭ în decursul secoluluĭ nostru, pênĕ la secularisare.

Hrisóve, candele, paftale, cărțĭ legate în argint și 'n aur, acele pergamente aurite și argintate ale Domnilor și ale ctitorilor, cu

---

spre drum, ca nesce casemate prin casarme și în fortărețe, se póte decĭ cunósce pré bine ce lucrare fu din începutul eĭ. — Cf. cu cap. *Istoria Militară a Bucurescilor,* unde se vorbesce de *Palanga luĭ Sinan-Pașa* de la mănăstirea luĭ Radu-Vodă.

1) *Arhive:* Radu-Vodă, pach. 23, act 10, hrisov din 1648; pach. 19, act. 3, hrisov din 1621; pach. 2, act. 21, hrisov din 1626; pach. 1, act. 9, hrisov din 1630.

2) *Arhive: Ibid.,* pach. 48.

3) *Arhive: Ibid.,* pach. 45.

4) Intr'acéstă privință, vedĭ cap. *Patriarhĭ, Mitropolițĭ... grecĭ la Bucurescĭ.*

5) *Arhive:* Radu-Vodă, pach. 46, act. 17.

pecețile de plumb séŭ de céră în covățele, admirabile hrisóve carĭ ar fi esplicat atâtea și atâtea lucrurĭ, dér crucile lucrate *a giorno* și pline-ticsite de nestimate? dér epitafurile la carĭ lucraŭ anĭ de ḍile tótă casa boĭerescă cu jupânésa, jupânițele și atâtea alte fete[1].

Cu lăḍile, cu coșurile, cu sacurile aŭ cărat Egumeniĭ și de la Radu-Vodă, și de la cele-l-alte mănăstirĭ închinate[2], pentru ca sĕ le trămită la *patrida* lor, orĭ sĕ le vêndă aci séŭ la Constantinopole.

Prin cele ce spuserăm de Radu-Vodă și de bogățiele luĭ, se pricepe de uă parte jertfele enorme ce făcură la Constantinopole când cu cestiunea secularisăreĭ mănăstirilor închinate, și pe de altă parte furia care-ĭ coprindea la 'nceputul acestuĭ secol, când începuse sĕ agite acéstă mare cestiune a secularisăreĭ.

Când Egumeniĭ se gândiaŭ că aŭ sĕ părăséscă tóte aceste bogățiĭ carĭ se *inmiiseră* dupĕ pacea de la Adrianopole și dupĕ ridicarea arendelor la moșiĭ, îĭ apucaŭ nebuniele.

Am vĕḍut la 'nceputul acestuĭ capitol cum trăiaŭ și 'n ce desmĭerdare și dulcețurĭ se alintaŭ și se lăfăiaŭ.

Écă âncă un condeĭ:

„Când Domnitorul Cuza veni la Focșanĭ în 1859, eram pro-„curor. L'am condus sĕ védă penitenciarul, care era instalat în „bucătăriele M-tireĭ Sântuluĭ Ión[3], unde fusese Egumenul Troados, „care o reparase la 1840. Vĕḍênd bucătăriele, Domnitorul s'a „intors către aghiotantul sĕŭ, Mitică Crețulescu, și a ḍis:

„— Mult mâncaŭ călugăriĭ grecĭ, de vreme ce numaĭ în bu-„cătăriele lor pot sĕ 'ncapă 180 de pușcăriașĭ“[4].

Mult mâncaŭ, într'adevĕr! Și dreptate a avut Cesar Bolliac când, la 1863, a spart cu topórele ușile de la Radu-Vodă ca sĕ dea afară pe Egumen și sĕ pună mâna pe actele și odórele ce maĭ remăseseră!

---

1) Cesar Bolliac: *Mănăstirile din România* (Bucurescĭ, 1862), pag. 32 și urm.

2) *Buciumul,* 1863, Maĭ 18.

3) Mănăstire bogată, care avea 'n Bucurescĭ fórte multe proprietățĭ. Biserica Udricanuluĭ îĭ era închinată.

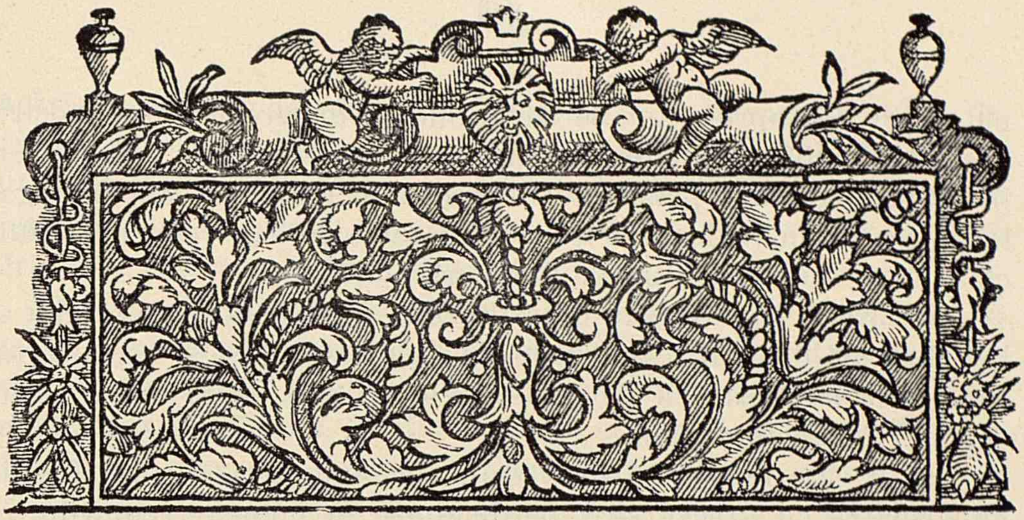
4) *Monitorul oficial,* din 4 Marte 1898. Desbaterile Senatuluĭ: Interpelarea d-luĭ senator I. F. Robescu despre Mănăstirea Sftuluĭ Ión din Focșanĭ.

IX

PATRIARHI, MITROPOLIȚI, EPISCOPI GRECI

LA

BUCURESCI

 [1]

I

Deschid[2] înaintea D-nielor vóstre vechĭele Condice ale Arhivelor, în carĭ stă âncă adormită istoria viă a trecutuluĭ nostru.

In bĕtrânele hrisóve ale Domnilor, în actele de daniă, de vêndare și de cumpărătóre ale boierilor, în amĕnunțitele hotărniciĭ séŭ ocolnițe ale moșielor și 'n nenumĕratele felurĭ de hârtiĭ autentice ale Românilor din sutele XVI, XVII și XVIII, — istoria Munteniei și a Moldoveĭ de odinióră se 'nfăcișéză cercetătoruluĭ subt uă lumină atât de deosebită de palida lumină a Cronicelor, în cât vedĭ cu totul altfel viéța română din vremile de maĭ 'nainte.

Ce deosebire și, decĭ, ce priveliștĭ, ce lupte, ce scene elocinte și suggestive!

Cu ochiĭ mințeĭ și ajutat de documente, asiștĭ la tóte aceste drame și peripețiĭ istorice, nu ca un spectator nepăsător și rece, ci ca un actor plin de patimă, a căruia inimă sburdă pentru cutare saŭ cutare din protagoniștiĭ tragedieĭ séŭ comedieĭ ce se desfășóră înainte-ĭ.

Cunosceam acum un an Bucurescii și istoria acestuĭ minu-

---

1) Podóbă din *Penticostarul slavonesc,* tipărit la Târgoviște în 1649. — Vedĭ *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș, pag. 171.

2) Acest capitol, din *Istoria Bucurescilor* a fost citit ca conferință în sala Ateneuluĭ Român, în séra de 19 Ianuariŭ 1897.

nat orașĭ din apróре tot ce se publicase de predecesoriĭ noștriĭ despre trecutul Capitaleĭ Regatuluĭ român. Vedeam Bucurescii în trecutul lor apropiându-se de presinte, întocmaĭ cum navigatorul, pe uă mare furiósă, cu valurĭ cât biserica, vede pămêntul către care tinde cu desnădăjduite năzuințĭ.

Mĭ-apărea dintr'aceste citirĭ rĕslețe, mĭ-apărea orașul iubit al luĭ Mircea Ciobanul, când acoperit de uă cétă désă și nepĕtrunsă, când abia pe sfert séŭ pe jumĕtate, când atât de preschimbat în cât nu'l maĭ cunosceam.

Și 'n câte rândurĭ, Bucurescii, de-a lungul a decimĭ de anĭ, nu dispărea cu desĕvêrșire, perdêndu-se în nóptea vremurilor ca și pentru totdéuna! Și nu maĭ vedeam nimic! Și, cu brațele încrucișate, cu ochiĭ pironițĭ pe pânza fumurĭ a trecutuluĭ, așteptam lung, prelung și fără sațiŭ!

Mĕ cuprindea uă mâhnire adâncă, și gândul meŭ se ducea cu jind către acele istorie ale Romeĭ, Londreĭ, Vieneĭ, în care vedĭ trăind și sbătêndu-se în luptele vieţeĭ de acum 400—500 de anĭ, nu numaĭ orașul întreg, ci uă mahala, uă stradă, uă casă, uă fântână, tóte istorice, tóte vorbitóre.

De acum un an ênsĕ și pênĕ astădĭ, și de aicĭ 'nainte âncă, mulțămită magistruluĭ nostru al tuturor în sciința istorieĭ române, mulțămită d-luĭ Hasdeŭ, Arhivele mĭ-aŭ fost, îmĭ sunt și 'mĭ vor fi continuŭ deschise.

Bucurescii încep sĕ iésă pentru mine din negura vechimeĭ. Un far puternic aruncă asupră-le luminĭ de uă intensitate adeseorĭ extraordinară, și vĕd acum, în mĕsură românéscă și bucurescénă, în stradele, în piețele, în bisericele și 'n casele Bucurescilor, ceia ce Dulaure la Paris, Gregorovius și Reumont la Roma, Allen la Londra și Weiss la Viena, vedeaŭ în stradele, în piețele, în bisericele și 'n casele acestor marĭ orașe europene: viéța trecutuluĭ cu tóte marile eĭ întâmplărĭ.

Da, Domnilor, îngăduițĭ unuĭ pasionat și entusiast cititor al documentelor române din sutele XVI și XVII sĕ afirme înaintea D-nielor vóstre că vede adĭ, âncă necomplet dér distinct, Bucurescii de acum 300 de anĭ, cu ulițele luĭ, cu Domniĭ în palatul lor, cu boĭeriĭ în casele lor, unele întărite ca nesce cetățuĭ, cu neguțătoriĭ, cu județiĭ și cu pârgariĭ acesteĭ „de Dumnedeŭ păzite" cetățĭ a Dâmboviţeĭ.

Am asistat, de-alungul acestor 300 de anĭ, la nascerĭ, botezurĭ, nunțĭ și 'nmormêntărĭ; la lupte, procese, resvrătirĭ și 'm-

păcărĭ; la serbărĭ, la sfințirĭ de bisericĭ și la intrărĭ triumfale, la primirĭ de óspețĭ iluștri în Bucurescĭ, de-acum 200 și 300 de anĭ, — și câte, și câte! Ce mișcare, ce 'nvălmășélă, ce putere de viéță! Și maĭ cu sémă, ce de lume, ce de neamurĭ venite din tóte părțile ca sĕ trăiéscă în Bucurescĭ!

Sosiaŭ din Rĕsărit ca sĕ trécă inainte spre Apus, și pare că era uă lege neschimbată sĕ rĕmână aci. Și rĕmâneaŭ uă viéță întrégă, și rĕmâneaŭ și eĭ și, dupĕ eĭ, nepoțĭ și strănepoțĭ, iér Dâmbovița, lină și gălbuiă, continua, cum continuă și ạdĭ, a fi „apa „dulce, din care cine bea nu se maĭ duce".

Din tóte aceste felurimĭ de felurimĭ de neamurĭ, carĭ s'aŭ prefirat prin Bucurescĭĭ suteĭ a XV-ea, sĕ ḑicem numaĭ de la 1453, și prin veacurile următóre pênĕ la 1800, în pragul secoluluĭ în care trăim, așĭ voi se încondeiez astăḑĭ, inaintea Domnielor vóstre, pe un neam ciudat, interesant și de felul căruia nu maĭ întâlnițĭ pe nicăierĭ în fastele istorieĭ universale.

Acest fel de ómenĭ sunt Patriarhiĭ, Mitropolițiĭ, Episcopiĭ, Egumeniĭ și Arhimandrițiĭ din patriarhiele Constantinopoleĭ séŭ Romeĭ-celeĭ-Nouĕ, Ierusalimuluĭ, Antiohieĭ și Alessandrieĭ, — adică tot ceia ce, cu potcapiŭ, rasă și mantiă négră, aŭ trămis Asia, Africa și Europa ortodoxă aci, la noĭ, în țĕrile române, și'n deosebĭ în Bucurescĭ.

Domnilor, nu pot afirma, bine 'nțeles, că n'a fost an, de la luarea Constantinopoleĭ și pênĕ la 1800, în care sĕ nu fi fost un patriarh, un mitropolit, un episcop, grec orĭ de alt neam, dér totdéuna ortodox, în țĕrile române și'n deosebĭ în Bucurescĭ. Nu; acésta nu ḑic, pentru că documentele nu mĕ 'mputernicesc sĕ afirm lucrul acesta. Că 'n fiă-care an, în Bucurescĭ și 'n tóte orașele țĕrilor române, aŭ fost călugărĭ grecĭ cerșetorĭ, de și documentele n'o spun negru pe alb, lucrul e sigur. Ceia ce ênsĕ documentele, urmărite cu atențiune, afirmă cu tótă a lor putere, este lucrul următor: la fiăcare rĕspas de timp de ḑece anĭ, a trebuit sĕ fiă la Iașĭ, la Bucurescĭ, la Craiova séŭ aiurea, orĭ un patriarh, — décă nu maĭ mulțĭ — orĭ un mitropolit, orĭ un episcop, orĭ câte un șiret arhimandrit séŭ egumen din părțile Rĕsărituluĭ. Cercetărĭ și maĭ amĕnunțite ni ĭ-ar arĕta rând pe rând, unul câte unul, indrumându-se spre Muntenia și spre Moldova.

Fără témă de primejdiele drumuluĭ carĭ nu eraŭ puține; fără grijă despre modul cum vor fi primițĭ, înalțiĭ prelațĭ aĭ Rĕsărituluĭ ortodox plecaŭ, când singurĭ, când însoțițĭ de 10—15 călugărĭ;

plecaŭ de prin țĕrile depărtate ale Alessandrieĭ Egiptuluĭ, de pe la muntele Sinai al Arabieĭ; veniaŭ din Antiohia și din „Kilikia", din „Anadolia" și din „Kapadokia", din Iviria și din Celesiria. Nu maĭ vorbesc de „Țarigrad" și de Ἅγιον Ὄρος, de sfântul Munte: de acilea veniaŭ mereŭ, căcĭ era maĭ aprópe.

Nu tindeaŭ toțĭ de cât către douĕ puncte către carĭ îĭ conducea stéua dorințelor și poftelor lor: Bucurescĭ, Iașĭ. Aceste douĕ orașe li-eraŭ ținta; într'ênsele li se sfârșia călĕtoria. Fórte puținĭ de la Iașĭ aŭ trecut în Rusia. Lucrul se esplică. Traistele, desagiĭ, lădile, boccelele călugărescĭ, pline doldora de gemeaŭ, de prin țĕrile române, nu maĭ puteaŭ fi duse chiar și prin ortodoxa Rusiă. De aceia, nu's mulțĭ înalțiĭ prelațĭ aĭ Rĕsărituluĭ carĭ sĕ se fi dus sĕ se 'nchine la Pecerska Kievuluĭ, séŭ la marile lavre ale Moscoveĭ.

Și décă ar fi venit în Iașĭ saŭ în Bucurescĭ, și ar fi stat uă sĕptĕmână, uă lună, un an! Tot ar fi maĭ mers. Dér staŭ cu aniĭ, pentru strînsură, pentru mărirea capitaluluĭ patriarhicesc, pentru îmulțirea numĕruluĭ de moșiĭ și de case pe carĭ boieriĭ evlavioșĭ, și principiĭ evlavioșĭ, și negustoriĭ bogațĭ și evlavioșĭ se grăbiaŭ sĕ le închine și sĕ le „afieroséscă" mareĭ bisericĭ cutare, din patriarhia cutare.

II

De la 1453 pênĕ la 'nceputul seculuĭ XVI supăraseră cu lăcomia și 'ntețitele lor cererĭ de ajutóre pe Domniĭ țĕrilor române atât de cumplit, încât, la 1508, Bogdan-Vodă al Moldoveĭ iea uă mĕsură estremă în contra celuĭ maĭ înalt din inalțiĭ prelațĭ aĭ Orientuluĭ ortodox[1]. Ioakim, patriarhul Constantinopoleĭ, se hotărîse sĕ vină în Moldova pentru a aduce el singur în persónă, Domnuluĭ, Țĕriĭ și Poporuluĭ, patriarhala sa binecuvîntare. Se pornesce cu alaiŭ din Țarigrad și se 'ndréptă spre Dunăre. Bogdan-Vodă scia că Ioakim fusese ales patriarh de curând, și se pricepea minunat de bine pentru ce vine în Moldova. Nicĭ una, nicĭ douĕ: Domnul ordonă boierilor, ispravnicĭ la graniță, sĕ oprésca pe patriarh la Dunăre, și sĕ-ĭ spună verde

1) *Șincaĭ*, (ediț. 1853, Iașĭ), *an.* 1508.

că țéra luĭ Bogdan-Vodă este închisă-ferecată pentru I. P. S. Părintele Patriarh; că n'are voiă sĕ pună piciorul într'ênsa; că, la rigóre, îl vor opri cu forța de a nu trece Dunărea.

De rușine, ḑice Șincaĭ, Ioakim a murit.

Nu toțĭ eraŭ atât de slabĭ de ângerĭ. Ioakim móre, dér acéstă nenorocită întêmplare nu opresce pe Ieremia II, tot patriarh al Constantinopoleĭ, sĕ colinde intréga țéră a Moldoveĭ la 1541, treĭ-ḑecĭ și treĭ de anĭ dupĕ rușinea pățită de Ioakim, și sĕ șédă la Târgoviște, la Radu-Vodă, pênĕ dupĕ 17 Septembre 1543 [1].

Dragă Dómne, cum nu eraŭ sĕ vină?!

Inchinarea moșielor începuse âncă dinainte de 1500. Bogdan Dragoș, înainte de a pogorî în Moldova închinase mănăstirea cu hramul Sfinților Arhangelĭ la Patriarcatul din Constantinopole [2]. In Muntenia, Vlad-Țepeș și Domniĭ următorĭ făcuseră daniĭ peste daniĭ. Parale cu pungele strîngeaŭ patriarhiĭ și representanțiĭ lor tot de la acéstă epocă încóce. Dedese Négoe Basarab *„marele ctitor a tótă Svetagora* [3]*“*, și, dupĕ el, n'a fost Domn, n'a fost Dómnă, care sĕ nu dea, fiă în mână, fiă trămițênd parale, și scule, și aur, și argint, și pietre prețióse la mănăstirile creștine ortodoxe ale Asieĭ, ale Africeĭ, ale Peninsuleĭ balcanice [4].

Eraŭ ântâiŭ darurĭ, dăruirĭ de bună voiă; devenirăpe urmă, din causa nesmintiteĭ lor periodicitățĭ, îndatorirĭ pe carĭ patriarhiĭ, mitropolițiĭ, episcopiĭ grecĭ le cereaŭ cu uă poruncitóre stăruință.

Intr'al XVI-lea secol, Mitropolițiĭ țĕrilor române obicĭnuiseră pe Patriarhiĭ Constantinopoleĭ cu anumite darurĭ, ajutându-ĭ, pe lângă acésta, și cu autoritatea lor, sĕ 'șĭ strîngă veniturile ce aveaŭ de pe la mănăstirile și moșiele închinate lor. Drept acésta, Patriarhiĭ Țarigraduluĭ ajunseseră cu timpul sĕ crédă că Mitropolițiĭ Munteniei sunt datorĭ sĕ le dea ca un fel de tribut, ca un dinar al sfîntuluĭ Petru.

Mitropolitul român, care nu se silia a'șĭ indeplini datoria, era rĕŭ vĕḑut de Patriarhiă, pe urmă amenințat cu anatema, și 'n fine caterisit. In 15 Septembre 1615, Mitropolitul Luca al Mun-

---

1) *Archive:* Condica Episcopieĭ Buzĕuluĭ, N. I, pag. 103. — Cf. Șincaĭ: *An.* 1541.

2) C. Erbicénu: *Cronicariĭ Grecĭ,* pag. XI. Dupĕ Acta Patriarchatus Constantinopolitani, II, pag. 156.

3) *Ibidem,* pag. 479.

4) Emile Legrand: *Recueil de Docum. grecs, relatifs à l'histoire de la Roumanie* (Paris, Welther, 1859), *passim.* Cf. *Magazin Istoric,* vol. I, pag. 110 și următ.

teniei̯ este caterisit de Patriarhia Constantiopolei̯, pentru că nu mai̯ dă τό νενομισμένον ἐτήσιον ἢ ἑτέραν τινὰ βοήθειαν εἰς τὰς ἀναγκαίας τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ συνάδελφοι αὐτοῦ ἀρχιερεις [1]).

Patriarhul spune pe față că n'a dat parale, și de aceia e caterisit. Parale! parale! și mereŭ parale! Și când Mitropoliții mărturisiaŭ și se juraŭ că nu aŭ, Patriarhii respundeaŭ fără greșĭ:

— In țĕrile române, paralele nu lipsesc nicĭ uă dată.

E uă curiósă credință pe care toțĭ aceștĭ stâlpĭ aĭ Bisericeĭ Rĕsărituluĭ aŭ avut-o âncă din secolul XVI că, adică, pământul țĕrilor române, pe lângă bogățiele luĭ naturale de pe suprasol, are în subsol, nu mine de aur, argint, fier și cărbunĭ, ci comorĭ îngropate pretutindenĭ, comorĭ marĭ, nesfârșite, de monede de aur, de banĭ de argint, de străchinĭ și ulcele de pietre prețióse.

Și sĕ nu credețĭ, Domnilor, că e glumă. Documentele, Șincaĭ, faptele probéză acéstă credință a călugărilor grecĭ de orĭ-ce tréptă. Mĕ rog: la 1543, nesce țĕranĭ românĭ găsesc în Transilvania, în rîul Streiul séŭ Sargețul, peste 400,000 de galbenĭ de aur cu efigia luĭ Lisimach, fiă-care galben valorând cât patru galbenĭ ungurescĭ; și maĭ găsesc și sloiurĭ de aur, și sloiurĭ de argint. Vestea acesteĭ colosale descoperirĭ se rĕspândise în tot Orientul și, combinată cu legendele despre alte comorĭ din țĕrile române, făcuse pe călugăriĭ grecĭ sĕ crédă că nu e, în Muntenia orĭ în Moldova, mănăstire, și nu e biserică, care sĕ nu aibă comóră ascunsă [2]).

Dintr'acéstă credință, scițĭ ce a resultat? Intocmaĭ ceia ce resultă ađĭ la Monte-Carlo, când s'apucă uniĭ sĕ ghicéscă, prin calculul unor șubrede și încelătóre probabilitățĭ, numerele carĭ vor eși la rolină. La noĭ, călugăriĭ grecĭ de pre la mănăstirĭ făceaŭ, dupĕ probabilitățile legendelor și cunoscințelor lor proprie, liste complete de mănăstirile carĭ aŭ visteriĭ séŭ comorĭ îngropate în pămênt pe lângă ele, séŭ în temeliele lor, séŭ pe la moșiele ce aveaŭ.

Uă asemenea listă de mănăstirĭ cu comorĭ o avea la 1638 Mitropolitul Românilor din Ardeal, Ilie Jorest, călugărul recomandat de Mateĭ Bassarab luĭ George III Racoți, Domnul Ardealuluĭ. Un călugăr

1) Legrand: *op. cit.*, pag. 3. — Καθαίρεσις τοῦ Οὐγγροβλαχίας Λουκᾶ.

2) Șincaĭ: *An.* 1543. — Cf. tot Șincaĭ, *anul* 1604 (nesce boĭ de aur) și *aniĭ* 1643 și 1666). — Veđĭ și Hurmuzake: *Documente,* II, 5, pag. 748: Stefan Batory, Voevodul Transilvanieĭ, rógă pe Antoniŭ Mezaros sĕ-ĭ aducă sĕ védă monedele de aur de la Lysimach, cumpărate de la țĕranul Varga, din Orĕștia.

grec ĭ-o dedese scrisă grecesce atât pentru comorile din Muntenia, cât și pentru cele din Moldova, cât și pentru cele din Transilvania. Când Mitropolitul Ilie Jorest fu caterisit de Racoți, acéstă listă cădu în mâinile Unguruluĭ. Fu, bine înțeles, citită și, credul ca toțĭ contimporaniĭ sĕĭ, Racoți puse de săpă douĕ lunĭ la Orlat, lângă Sibiĭ, sub munte. Nu găsi nimic, de și lista călugăruluĭ grec afirma că acolo este comóră [1].

Și tot ast-fel în multe părțĭ. Că eraŭ comorĭ îngropate, și âncă nu puține, faptul din 1543 o probéză în destul. Că Domnĭ, boierĭ și negutătorĭ aveaŭ obiceĭ sĕ 'ngrópe banĭ la vremurĭ de mare cumpĕnă, nĭ-o adeveresce un alt fapt petrecut la 1660, când Constantin Șerban Bassarab se repede spre Bucurescĭ — George Ghica era deja Domn, — desgrópă visteria ce îngropase în marginea Bucurescilor și fuge dinaintea luĭ Ghica care venia cu Turciĭ.

Credința comorilor îngropate a continuat și 'n secolul XVIII. Alexandru-Vodă Ipsilanti „a fost dat voiă locuitorilor Țĕriĭ că orĭ-cine ar sci că sunt unde-va banĭ îngropațĭ în pămênt, sĕ sape și, găsind cevașĭ, sĕ arete la Domniă, și sĕ i se dea și aceluia parte"; din care s'a pornit lumea, de și-aŭ rupt ósele resturnând pămêntul și zidurile vechĭ [2]. Spun uniĭ că s'aŭ și găsit banĭ pe alocurĭ [3]. Dér tóte acestea nu autorisaŭ pe egumenĭ a crede că tot pămêntul țĕrilor române, tóte mănăstirile și bisericele lor eraŭ burdușite și ticsite de comorĭ [4].

Eĭ, egumeniĭ, episcopiĭ, mitropolițiĭ și patriarhiĭ credeaŭ și, de aceia, veniaŭ, veniaŭ într'una la Bucurescĭ și la Iașĭ.

III

Evlavia, din ce în ce crescêndă a Domnilor și a boierilor, îĭ chiăma, îĭ cinstia, îĭ îmbogăția. Nu maĭ eraŭ Domnĭ ca Bogdan-Vodă sĕ-ĭ opréscă la Dunăre. Din contra: acum li se trămitea boieriĭ spre întêmpinare, și se ridicaŭ Bucurresciĭ

1) Șincaĭ: *An.* 1643.

2) Astfel s'aŭ distrus uă mulțime de *crucĭ* istorice și de case vechĭ boierescĭ pe la țéră, tot credêndu-se că la temeliĭ sunt îngropate óle, séŭ, cel puțin, ulcele cu galbenĭ.

3) *Tes. de Mon. Istor.*, II, pag. 167. *Chronograful luĭ Dionisie Eclesiarhul.*

4) Șincaĭ: *An.* 1666. — Cf. *Mag. Istor.*, I, pag. 318, despre *buriile* cu banĭ ale luĭ Constantin-Vodă Șerban, băgate în heleșteul de la Dobrenĭ, proprietatea luĭ de lângă Bucurescĭ.

în picióre cu icóne, steagurĭ, făclii, preoțĭ și cântărĭ ca sĕ priméscă pe un Ieremia, pe un Dosithie, pe un Parthenie, pe un Macarie al Constantinopoleĭ, al Antiohieĭ, al Jerusalimuluĭ, séŭ al Alessandrieĭ.

La 1619, Patriarhul Constantinopoleĭ era la Bucurescĭ. Marele, bogatul și bĕtrânul Vornic Cernica, cu soția luĭ, Jupănița Kiajna, rógă pe Patriarh sĕ adauge la testamentul lor blestemul luĭ patriarhicesc, ca nu cumva sĕ se schimbe daniele ce eĭ făcuseră, fiind fără copiĭ, mănăstirilor Pasĕrea și Cernica. Și Patriarhul, în schimbul póte al uneĭ moșiĭ séŭ cine scie al câtor pungĭ de banĭ, scrie blestemul pe care, cu spaimă sfântă, Marele Vornic Cernica l'alătură pe lângă testament [1].

De la Radu Șerban Bassarab, din pragul secululuĭ XVII și pênĕ în secolul nostru, Domniĭ românĭ și fanarioțĭ amestecă pe Patriarhĭ și pe Episcopĭ în judecarea proceselor. Ca sĕ se descopere dreptatea, se trămiteaŭ împricinațiĭ sĕ jure în biserică înaintea patriarhuluĭ, asistat de Mitropolitul Țĕreĭ. Nu era puțin lucru sĕ jurĭ înaintea luĭ Macarie, patriarhul Antiohieĭ, Sirieĭ, Arabieĭ, „Kilikieĭ", Iviriĭ și a tótă Asia, care prin tălmaciŭ îțĭ spunea:

„De veĭ sci și veĭ tăgădui, mare blestem și gróznică afurisa-„niă sĕ fiă asupra ta. De nu veĭ mărturisi adevĕrul ca un nete-„mĕtor de Dumnedeŭ, sĕ fiĭ proclet și afurisit de Domnul Dum-„nedeul a tot țiitorul și de 318 părințĭ de la Nikea, și de tóte sfintele „sobóre, așijderea și de Smerenia nóstră. Fĭerul și pietrile sĕ se „topéscă și sĕ se risipéscă, iér trupul tĕŭ, dupĕ mórte, sĕ rĕmână „întreg, umflat și în vecĭ nedeslegat; sĕ moștenescĭ bubele luĭ „Ghiezin, sĕ fiĭ tremurând și suspinând pe pământ ca și Cain. „Lucrurile, și ostenelile, și tóte agoniselile téle sĕ fiă întru peri-„cĭune, și mânia luĭ Dumnedeŭ cea viitóre sĕ se pogóre pe ca-„pul tĕŭ. Fața luĭ Dumnedeŭ sĕ nu o vedĭ, și la judecata de apoĭ „sĕ eșĭ osândit, și diavolul sĕ stea de-a drépta ta. Sĕ te îmbracĭ „în blestem ca într'uă haină, și ca untdelemnul sĕ intre în tru-„pul tĕŭ, și procopsélă întru tótă agonisélа ta sĕ nu aĭ, nicĭ sĕ „se alégă de casa ta ca praful, pênĕ nu veĭ mărturisi adevĕrul [2]".

Gândițĭ-vĕ, Domnilor, la un evlavios creștin, Român din secolul XVII, și spunețĭ décă se putea sĕ-ĭ fiă plăcute orĭ indife-

---

1) *Arhive:* Condica Mitropol. din Bucurescĭ, N. II, hrisovul moșieĭ Brănescĭ, an. 1619.

2) *Arhive:* Condica Mitropol. din Bucurescĭ, N. II, blestem pentru mărturiĭ al luĭ Neofit Mitropolitul, din 1741.

rente asemenea cuvinte, ce i le citea un episcop séŭ mitropolitul, pe când Patriarhul îl străpungea cu privirea, iér diaconiĭ 'l tămăiaŭ împrejur ca sĕ gonéscă pe Necuratul.

Antâĭul Sobor de la Nicea din cartea *Indreptarea Legeĭ*[1].

Câte uă dată, pentru arĕtarea hotarelor, tot sub legătura jurămêntuluĭ, patriarhul, mitropolitul, episcopul eşiaŭ în odăjdiĭ la câmp, şi-acolo cu citaniĭ, cântărĭ şi tămâiărĭ, puneaŭ pe bĕtrânĭ sĕ jure pe unde sciaŭ din copilăriă că eraŭ hotarele. Astfel a făcut la

1) Tipărită la Târgovişte la 1652. Vedĭ *Bibliografia* d-lor Bianu şi Hodoş, pag. 196.

1645, Mitropolitul Ţěriĭ, Teodosie, pentru hotarele moşieĭ Grojdibrodul şi ale bălţeĭ Potelul a Bistriţeĭ, în marele proces dintre boieriĭ Filipescĭ, Brătăşeni şi Fărcăşenĭ de uă parte, şi călugăriĭ Bistriţeĭ de altă [1].

Blestemele veniaŭ câte uă dată de la Constantinopole, când Patriarhiĭ nu eraŭ în ţěră, la Bucurescĭ séŭ la Iaşĭ. Se aduceaŭ blesteme din Capitala Sultanilor, tocmaĭ cum se aduceaŭ la Pascĭ de-ale băcănieĭ şi zaharicale. Un blestem patriarhicesc şi uă zaharică grecéscă! — Contrastul e gentil. Bine 'nţeles că se plătĭaŭ blestemele, precum se plătĭaŭ şi zaharicalele, numaĭ că primul era însutit de maĭ scump.

La 1637, în timpul luĭ Mateĭ Bassarab, Teofan, Patriarhul Ierusalimuluĭ, trămite din Constantinopole uă carte de blestem pentru tot satul Călimănescilor, pentru tot satul Bogdănescilor şi pentru toţĭ călugăriĭ de la mănăstirea Cozia, ca sě spună adevěrul într'un proces ce aveaŭ cu Vornicul Andronic [2]. Pentru Mănăstirea Motruluĭ, făcută de Hamza Logofětul la 1518 şi prenoită de Mateiŭ Bassarab cam pe la 1643, acesta cere, tot de la Constantinopole, Patriarhuluĭ Parthenie un blestem ca sě nu se schimbe nimic din cele hotărîte şi aşeḑate de Domnia sa pentru mănăstire [3].

Când Domnul Ţěriĭ ridica pe un boĭer la trépta de mare Vistier şi'ĭ da pe mână baniĭ domnescĭ, pe lângă hrisovul de boĭeriă se alătura şi cartea de blestem iscălită de toţĭ patriarhiĭ Rěsărituluĭ, adecă de câteşi patru, — precauţiune anodină, care n'a oprit pe uniĭ din vistieriĭ de a face în financiele Ţěriĭ órecarĭ *musarfirnice marghiolĭĭ* şi meşteşugite *sfeteriselĭ,* cum se arétă, bunióră, din marele proces al luĭ Stroe Leurdénu, Radul din Fărcaş şi Tudor Cămĕraşul, primul Vistier-Mare, al doilea Vistier şi al treilea însărcinat cu averea personală a Principeluĭ [4].

In tóte procesele cele marĭ, trebuia sě se amestece pentru câştig şi patriarhiĭ. Sě maĭ citām faimosul proces de reabilitare a memorieĭ Postelniculuĭ Constantin Cantacuzino, făcut de fiiĭ sěĭ în contra luĭ Stroe Vornicul Leurdénu, şi'n care, pentru bune

---

1) *Arhive:* Condica Bistriţeĭ, pag. 566.

2) *Archive:* Condica Mănăst. Cozia, pag. 33. — Vornicul Andronic este din neamul *Botenilor.* Vezĭ *Cond. Mitropol. Târgovişte,* hrisóvele schituluĭ Vulcana, pag. 481.

3) *Arhive:* Condica Mănăstireĭ Motrul, pag. 192.

4) *Magaz. Istoric,* I, pag. 126.

parale, figurară și Parthenie al Constantinopoleĭ și Meletie, urmașul luĭ Parthenie la tronul patriarhal [1].

In timpul luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu, se iscă mare cértă între Slugerul Șerban Știrbeĭ, ginerile luĭ Ivașcu Bălénul, și între Drăgușin Vistierul, strănepotul Banuluĭ Stoica Merișanul, pentru hotărnicia frumóseĭ moșiĭ a Merișanilor din județul Teleorman. Boieriĭ, numițĭ de Domn, pentru mergerea la fața loculuĭ, aŭ între hârtiele lor și cartea de blestem a luĭ Iacob, patriarhul Ierusalimuluĭ [2].

Adesea-orĭ, țĕraniĭ, ca și boieriĭ, eludaŭ blestemul și urmările luĭ astupându-șĭ urechile, și făcêndu-se că nu se uită, nicĭ n'aud. Eh! dér ce-ĭ păsa înaltuluĭ prelat?! Principalul era pentru el, că parale, darurĭ, moșiĭ eșiaŭ din ce în ce maĭ multe, căcĭ eĭ legaŭ, eĭ deslegaŭ. Adĭ, te lega cu un blestem maĭ țépĕn de cât cum era legat Prometeŭ pe stâncele Caucasuluĭ, iér mâine te deslega de rĕmâneaĭ maĭ ușor și maĭ ifiliŭ ca fulgul pe de asupra apeĭ.

— Cum sĕ mergem la Raiŭ, părinte? întreba un țĕran bĕtrân din Normandia pe preotul satuluĭ sĕŭ.

Preotul rĕspunse tot printr'uă întrebare:

— Ce dic, taică, clopotele bisericelor? cum cântă ele?

Țĕranul rĕspunse:

— *Dando! dando! dando!*

— Așa se merge la Raiŭ, rĕspunse preotul: dând, dând, dând! [3].

Tot astfel credea și Vasilie Lupul, Domnul Moldoveĭ, dupĕ cum reiese dintr'uă împrejurare care este tipică și care vĕdesce spiritul șiret și ingeniositatea de *comediante* a patriarhilor grecescĭ. *Istoria Patriarhilor Ierusalimuluĭ* spune următórele: „Imulțindu-se „odată datoriele Patriarcatuluĭ, Patriarhul Teofan plecă la Iașĭ, „la Vasilie Lupul și, într'uă diminéță, pre neasceptate, intră în „palatul Domnuluĭ. Despre care lucru aflând, Vasilie a eșit des„culț și a sărutat pe Pré-Sfinția-Sa. Iér acesta ĭ-a dat uă funie, „dicêndu-ĭ:

„— Fiul meŭ, sugrumă-mĕ tu, ca sĕ nu mĕ sugrume credi„toriĭ otomanĭ . . .“

---

1) *Mag. Istor.*, I, pag. 391.

2) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă (1692—1713), pag. 608.

3) Paul Louis Courier: *Œuvres complètes.*

A scris Vasilie boierilor sĕĭ și aŭ plătit ântâiŭ datoriele Sftuluĭ Mormênt: 6000 galbenĭ veneţianĭ; pre urmă, pentru alte datoriĭ, a venit la Iașĭ un Agă și a maĭ plătit Vasilie âncă 6000. Și pre urmă a trămis doĭ boierĭ la Ierusalim cu 40000 de galbenĭ ungurescĭ și le-a plătit tóte datoriile. Maĭ rĕmăseseră 4000 de leĭ și aŭ venit creditoriĭ pênĕ în Bogdania, și ĭ-a plătit și pe eĭ Vasilie. De la luarea Constantinopoleĭ, nicĭ un împĕrat séŭ Domn nu aŭ făcut atâta bine Patriarhieĭ Ierusalimuluĭ [1].

In schimb, écă ce darurĭ aduceaŭ Patriarhiĭ Domnilor românĭ: Macarie al Antiohieĭ aduce luĭ Vasilie Lupul: uă perechiă de feţe de pernă brodate, douĕ zaharniţe de lemn de palmier, uă cutiă cu săpun de mosc, douĕ cutiĭ cu săpunurĭ aromatice, uă mică cantitate de săpun de Aleppo, douĕ borcane cu scorţișóre, uă cutiă cu fructe uscate de Italia, ceva fisticurĭ cu și fără sare și ceva unt de migdale. Și în fine un dar de mare valóre: falca inferióră a Sftuluĭ Vasile-cel-Mare [2].

Vasilie Lupu dedese milióne și Patriarhiĭ ĭ-aduceaŭ fălcĭ!!

Așa făceaŭ la noĭ și boieriĭ, și neguţătoriĭ, și jupâniţele fără copiĭ, și Domniĭ Ţĕriĭ: daŭ, daŭ și iérășĭ daŭ.

Moșiĭ, livezĭ, pădurĭ, morĭ, stupĭ, vite, tóte bucatele și veniturile încăpeaŭ pe mâna egumenilor de la mănăstirile închinate celor patru patriarhiĭ și Sftuluĭ Munte.

IV

Era frumos când un patriarh séŭ numaĭ un egumen, — dér atuncĭ unul din egumeniĭ ceĭ d'ântâiŭ, bunióră Cotrocenénul, séŭ cel de la Radu-Vodă, séŭ de la Mihaĭ-Vodă, séŭ de la Mănăstirea luĭ Pană (sfta Ecaterina), — era frumos, ḑic, când un patriarh séŭ un egumen plecaŭ din Bucurescĭ sub pretext că merg sĕ se închine pe la diferitele mănăstirĭ ale Ţĕriĭ. Nu era orașĭ prin districte, de unde sĕ plece fără ca sĕ nu li se fi dat și închinat cu acte autentice case, biserici cu stările lor, schiturĭ cu moșiele lor. Asta nu maĭ era închinare pe la mănăstirĭ, ci curată vênătóre de donaţiunĭ. Se 'ntorceaŭ încărcaţĭ

1) *Biserica ortodoxă Română,* anul 1877, pag. 598.
2) *Arhiva Istor. a Rom.,* II, pag. 64 și 65

de milostenii, — și ce milostenii!! Intr'un rând, la 1690, Cotrocenénul face uă plimbare pênĕ la Gherghița afară din Bucurescĭ, și se 'ntórce cu Schitul Ruptura și cu tóte moșiele și veniturile acestuĭ schit, fundat de Popa Negrea pentru mântuirea sufletuluĭ sĕŭ, iér nu pentru îmbogățirea Egumenuluĭ grec al Cotrocenilor [1].

Dér schimburile!

Ce câștigurĭ, ce folóse, ce minune! Călugăriĭ grecĭ sciaŭ ce produce maĭ mult și ce produce maĭ puțin, intocmaĭ ca economiștiĭ ceĭ maĭ desĕvêrșițĭ. In timpul, bunióră, luĭ Mateĭ-Vodă Bassarab, viele din délul Bucurescilor produceaŭ maĭ mult venit de cât moșiele din Ialomița, și deci, călugăriĭ de la mănăstirea sftul Sava schimbă cu Radul Comisul, care avea viĭ la Bucurescĭ, moșia lor Tâmbărescii din Ialomița. Tâmbărescii, ênsĕ începură a le surîde în timpul Brâncovénuluĭ (1705), și, prin urmare, făcură ce făcură: acatiste, rugăciunĭ, pomenirĭ la sfintele darurĭ, — atât de bine, în cât Rada Filipésca, fata Raduluĭ Comisul și muma luĭ Șerban, Grigore și Radu Filipescu, închină din noŭ și dă de pomană Tâmbărescii tot călugărilor de la sftul Sava, cu binecuvîntarea patriarcală a luĭ Dosithie al Ierusalimuluĭ [2].

De aceĭa, eraŭ bogațĭ, bogațĭ în mod superlativ!

Scițĭ cât stăpânia Mănăstirea Radu-Vodă séŭ a sfinteĭ Troițe numaĭ în Bucurescĭ la finea secoluluĭ XVII, sĕ dicem la 1697? Avea, Domnilor, sub numele de Vatra Mănăstiriĭ Radu-Vodă următórele întregĭ mahalale: Radu-Vodă, Tabaciĭ, Dobrotésa, Apostolul, Foișorul, Cărămidariĭ, Târca, Isvorul, Olteniĭ și Sêrbiĭ, afară de prăvăliele și casele din centrul orașuluĭ, afară de prăvăliele și casele dintr'alte orașe ale Țĕriĭ, afară de moșiele ce stăpânia prin maĭ tóte districtele Munteniei [3].

Și sĕ nu uităm că tot acéstă mănăstire maĭ stăpânĭa, închinate eĭ, uă mulțime de mănăstirĭ carĭ, și ele, aveaŭ case, prăvăliĭ, moșiĭ și câte alte veniturĭ. Adĭ, ne facem cu greŭ ideiă despre colosalele avuțiĭ ale mănăstireĭ luĭ Radu-Vodă. Numĕrul miliónelor carĭ aŭ plecat din România în Orientul creștin înspăimêntă închipuirea!

---

1) *Arhivele statuluĭ:* Condica Mitropol. Bucurescĭ, județul Ilfov. Actul Schituluĭ *Ruptura*, din 1690.

2) *Arhivele statuluĭ:* Condica Brâncovenéscă (1692—1713), pag. 811.

3) Dupĕ un inventar făcut la 1861. — Vedĭ *Buciumul* din 1863.

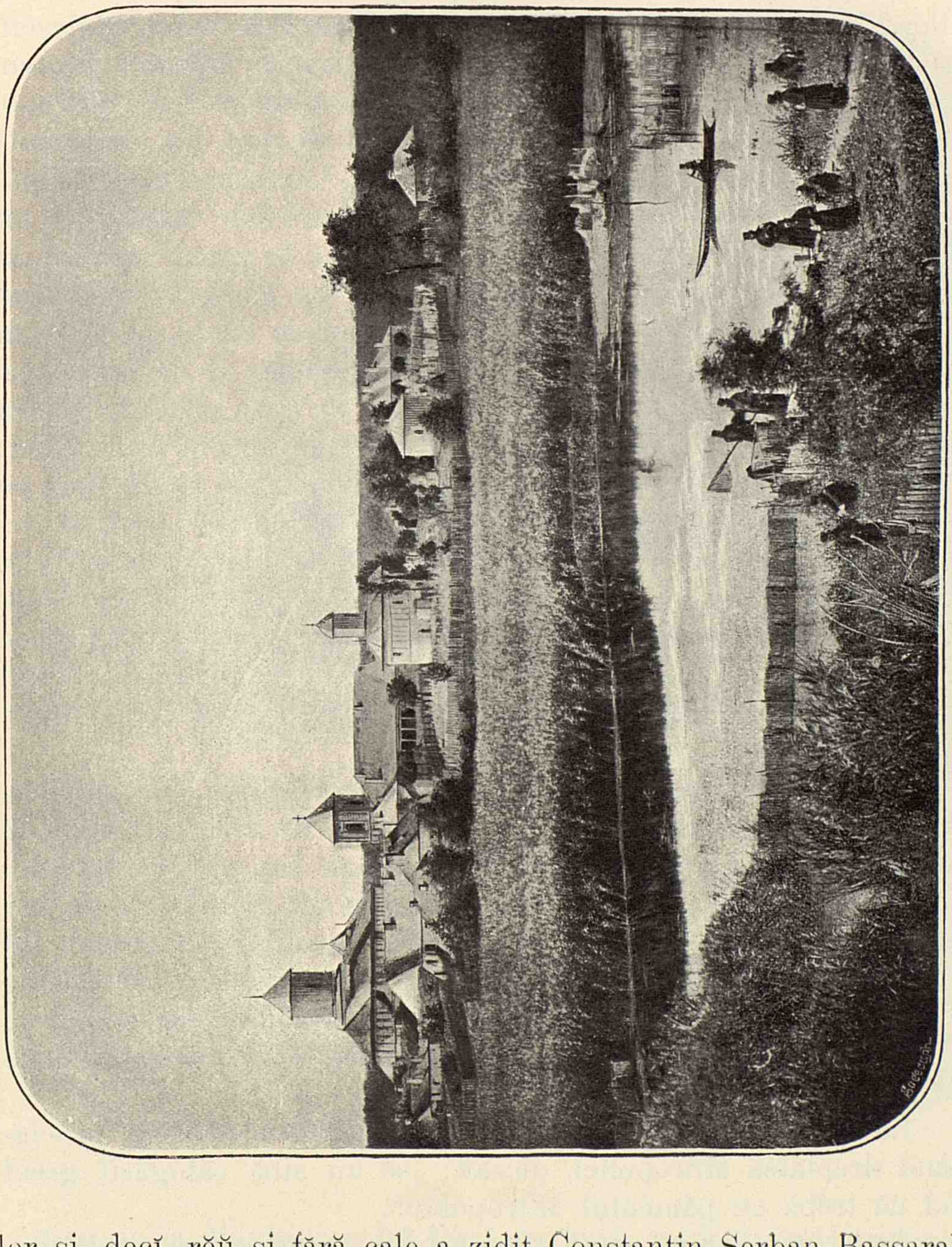
V

Când un Patriarh séŭ un Episcop, represintațĭ de un egumen, punea mâna pe uă moșie séŭ pe uă casă, cu greŭ, décă nu cu putință, era sĕ i-o maĭ scoțĭ din archierescile séle ghiare. Nu numaĭ că le ținea morțiș, dér chiar se 'ncercaŭ, și'n dese rândurĭ isbutiaŭ sĕ calce și pe vecinĭ. O! câte procese nu sunt în carĭ pré sfintele Patriarhiĭ ale Constantinopoleĭ, Ierusalimuluĭ, Antiohieĭ și Alessandrieĭ sunt chiămate la Divan prin vechiliĭ lor, egumeniĭ, sĕ rĕspundă de călcările de proprietate. Acte, stăruințe, acatiste, la sfârșit chiar anateme, făceaŭ pe bietul păgubaș sĕ se lase de judecată, *„sĕ rĕmână de lége"*, cum se ḑicea în limba juridică a secolelor XVI și XVII. Patriarhia și egumenul, eĭ eșiaŭ biruitoriĭ. Proprietățile lor se măriaŭ cu sute de pogóne, séŭ cu cine scie ce locurĭ pe la orașe.

Intr'un rând, — și acesta e esemplul cel maĭ tipic și cel maĭ vorbitor, căcĭ le covêrșesce pe tóte, — Egumenul de la mănăstirea luĭ Pană voiesce sĕ iea în stăpânire, împreună cu tóte veniturile și tóte proprietățile, nicĭ maĭ mult, nicĭ maĭ puțin de cât Mitropolia Țĕriĭ. Pentru ce? Pentru că, ḑicea Grecul, Mitropolia fiind zidită pe uă colină care a aparținut Mănăstiriĭ luĭ Pană âncă din vechime, urméză ca sĕ fiă închinată Mitropolia acesteĭ mănăstirĭ a luĭ Pană Vistierul. Inchinată, supusă, epitropisită Mitropolia Țĕriĭ mănăstiriĭ maĭ târḑiŭ numită Sfta Ecaterina, care la rândul eĭ, era închinată și „afierosită" mănăstireĭ de la muntele Sinai din Arabia. Astfel pretindea Egumenul.

Fu un proces extraordinar. Rĕsunară Bucurescĭĭ și rĕsună țéra întrégă de gogonéța și sfruntata pretențiune a egumenuluĭ de la Pană și a episcopuluĭ Anania de la Muntele Sinai. Era în Iuniŭ, 1668, acum 229 de anĭ. Anania, episcopul sinait vine la Bucurescĭ dupĕ, firesce, dupĕ milosteniĭ. Egumenul de la Sfta Ecaterina, închinată Sinaiĭ, primesce pe superiorul sĕŭ cu tóte onorurile, și 'ntre alte daraverĭ, fórte puțin spirituale, îĭ spune și despre biserica cea mare, zidită cu vre-o 10 anĭ înainte de Constantin Șerban Bassarab, pentru ca sĕ fiă Țĕriĭ Mitropoliă la Bucurescĭ, în locul miceĭ bisericĭ a Sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ, zi-

dită în secolul XVI de Nedelcu Vornicul Bălăcénu și de Mitrea Vornicul. Egumenul maĭ spune Episcopuluĭ că acea colină a Mitropolieĭ, precum și locurile de prin pregiur sunt ale mănăstireĭ

Mănăstirea luĭ Cernica Vornicul. — Colecț. Bibliotecei Statuluĭ.

lor și, decĭ, rĕŭ și fără cale a zidit Constantin Șerban Bassarab biserica luĭ acolo.

Atât aștepta Episcopul Anania, și 'ndată luând hrisóvele și

vechiele hârtiĭ ale mănăstiriĭ luĭ Pană, alérgă la Divan, la Radu-Vodă Leon, sĕ se judece cu Teodosie, Mitropolitul Ungro-Vlahieĭ, sĕ 'l dea afară din Mitropoliă și sĕ iea pe séma mănăstireĭ luĭ, biserica luĭ Constantin-Vodă Șerban.

Și 'mpreună cu noua biserică, sciţĭ ce maĭ avea sĕ iea, Domnilor, décă câștiga procesul? Maĭ lua moșiele Frăsinetul, Obilesciĭ, Băleniĭ, Crăsaniĭ, Cucuiaţiĭ, Braniștea, Fotesciĭ, Schiaul, Runcu, Loloiesciĭ, și Tegeaniĭ, date de Constantin-Vodă-Șerban, Mitropolieĭ. Din Bucurescĭ, avea Egumenul grec sĕ maĭ iea, împreună cu biserica și istorica colină a Mitropolieĭ, următórea parte de loc:

„Din jos, din piétra de lângă colţul garduluĭ Mănăstiriĭ luĭ „Pană, pre cale în sus pe lângă Nucĭ, pênĕ la capul poduluĭ, la „Pórta Predeĭ Vornicul (Brâncovénu), și pe gârlă în sus pênĕ „în piétra de la capul Poduluĭ Turculuĭ, și de acolo, pe uliţă, în „sus, pênĕ în piétra din uliţă dirept Mitropoliă; și de acolo, pe „lângă Crucea Dómneĭ Mirciója, pe cale în sus, pênĕ în piétra „drept Caliciĭ; și de acolo, pre cale, pênĕ sub dél în Gura Văieĭ; „și de acolea pe lângă Puţul Calicilor, în jos pe lângă lac, pe „sub dél pênĕ în drumul Giurgiuluĭ, la stâlpul de piétră al Ar-„ménuluĭ, în capul Troianuluĭ, lângă, heleșteul luĭ Șerban-Vodă. „Și de acolea, pe drum în jos, spre orașĭ, pênĕ în piétra drept „Cărămiḑiĭ (Cărămidarĭ); și de acolo pênĕ în piétra drept Crucea „luĭ Leon-Vodă, și de acolo, curmeziș, pênĕ în piétra din colţul „garduluĭ Mănăstiriĭ luĭ Pană și pênĕ la pórta Predeĭ Vorniculuĭ." (Act. din 1668).

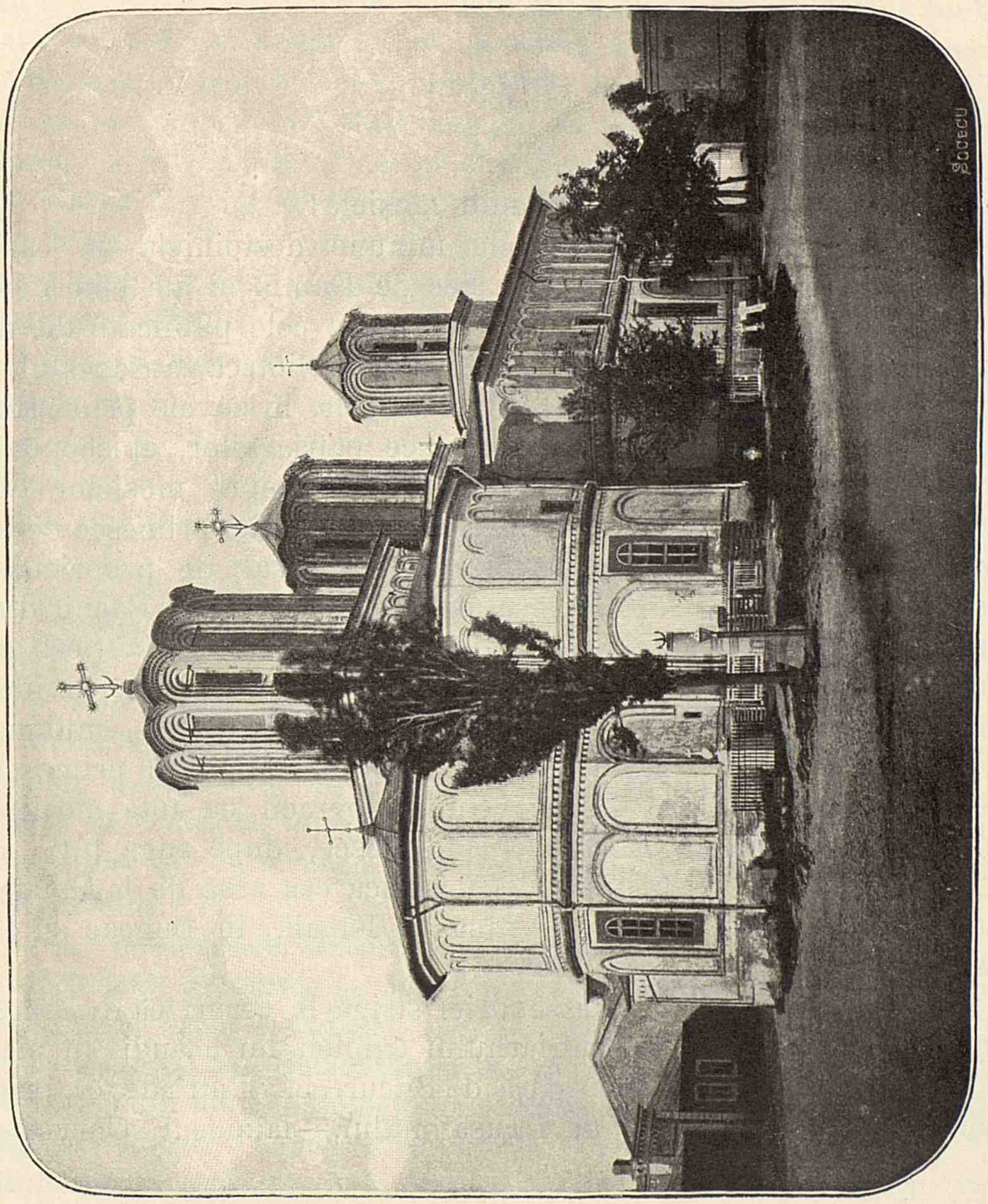
In faţa unor asemenea monstruóse pretenţiunĭ ale Grecilor, se pare că un puternic și adânc simţimênt de indignaţiune și de românéscă mâniă coprinse pe toţĭ boieriĭ în cap cu Mitropolitul. Domnul dede hrisovul, întărit peste patru anĭ, la 1672, și de Antonie-Vodă, hrisov prin care cererea egumenuluĭ Mănăstireĭ luĭ Pană și a episcopuluĭ Anania Sinaitul era respinsă în tóte părţile eĭ, iér Mitropolia rĕmânea bună și ohavnică stăpână peste locurile și moșiele cu carĭ o înzestrase fondatorul eĭ, Constantin-Vodă Șerban.

La sfârșitul hrisovuluĭ din 1668, Domnul și boieriĭ, proclamând dreptatea Mitropolieĭ, ḑiceaŭ: „sĕ nu aibă călugăriĭ grecĭ nicĭ uă trébă cu pămêntul Mitropolieĭ".

Astfel se termină acest estraordinar proces, care arétă minunat de bine cât de sus și la cât de multe tindeaŭ Patriarhiĭ, Episcopiĭ și Egumeniĭ grecĭ în ţĕrile române, în suta a XVII.

Nicĭ uă dată șérpele, încălḑit la sîn, nu a mușcat maĭ cumplit pe binefăcĕtorul și pe mântuitorul sĕŭ!

Și sĕ nu credețĭ că Episcopul Anania Sinaitul și Egumenul

Mitropolia Bucurescénă. — Biblioteca Centrală.

grec de la Mănăstirea luĭ Pană perdură cu desĕvêrșire procesul, și nu eșiră cu ceva câștig dintr'acest pescuit în apă turbure! A! nu; de frica blestemuluĭ și acatistelor, Domnul și boieriĭ îmbu-

nézǎ, impacǎ și mângâiǎ pe Episcop și pe Egumen, închinându-le biserica sfântuluĭ Gheorghe-Vechiŭ, vechia Mitropoliǎ a Țěreĭ, și dându-le pe lângǎ Bǎrǎția de ađĭ, adicǎ în miedul târguluĭ, pe ulița *unde se frânge fierul,* în colț, maĭ multe prǎvǎliĭ și case[1].

VI

Le plǎceaŭ ênsě maĭ mult moșiele! Era de mirare și de minune destoinicia cu care Episcopiĭ și Egumeniĭ reușiaŭ a face pe Domnĭ și pe boierĭ sě le închine moșiĭ. In documentele nóstre, în cele publicate de d. Legrand la Paris, — și ce trebue sě fiǎ la biblioteca patriarhatuluĭ din Constantinopole! — sunt cu sutele actele, hrisóvele, prin carĭ, cu jurǎminte și blesteme, se întǎresce patriarhilor, episcopilor și egumenilor grecĭ titlurile de proprietate asupra moșielor române. La 1630, Octobre, Ciril al Constantinopoleĭ primesce de la Leon-Vodǎ, și 'l întǎresce cu blestem, hrisovul de proprietate pentru Sftul Mormênt de la Ierusalim al mareĭ moșiĭ Poeniĭ din Vlașca[2]. La 1681, Iacob al Ierusalimuluĭ primesce de la Șerban-Vodǎ Cantacuzino mǎnǎstirea Cotrocenilor cu tóte moșiele, viile, morile, casele, prǎvǎliile, stupiĭ, țiganiĭ și vitele séle, — milióne în valórea de ađĭ[3]. La 1693, Dosithie al Ierusalimuluĭ primesce de la Constantin-Vodǎ Brâncovénu Polovraciĭ cu tóte moșiele séle[4]. De altmintrelĭ, Brâncovénu clǎdesce, dupě ruga luĭ Calinic, Patriarhul Constantinopoleĭ, biserica cea arsǎ de la Galata, dupě cum a clǎdit biserica creștinǎ la Ismail, în Bugeac și la Fǎgǎrașĭ în Ardél[5]

La 1718, Patriarhia Alessandrieĭ strigǎ la cerurĭ cǎ e sǎracǎ lipitǎ pǎmêntuluĭ. Glasul patriarhuluĭ egiptén nu e audit în nicĭ uǎ parte a lumeĭ ortodoxe, afarǎ de Bucurescĭ. Și'ntr'adevěr, prin miđlocirea luĭ Chrysant al Ierusalimuluĭ, — faimosul Chrysant

---

1) *Arhive:* Condica Mitropol. Bucurescĭ, No. 2. Actele relative la proces, și actele de proprietate ale bisericeĭ Sf. Gheorghe-Vechiŭ, fosta mitropoliǎ a Țěriĭ-Românescĭ.

2) Legrand: *op. cit.,* pag. 5.

3) Legrand: *op. cit.,* pag. 19. — Cf. Condica Brâncovenéscǎ (1692—1713), marele hrisov al Cotrocenilor, pag. 579—605.

4) Legrand: *op. cit.,* pag. 31.

5) *Mag. Istor:* II., pag. 345. Cronica Grecénuluĭ.

Nottara, bursierul luĭ Brâncovénu la Paris, astronom și mare învĕțat, — se dă oropsiteĭ patriarhiĭ a Alessandrieĭ mănăstirea Cernica cu tóte veniturile eĭ, și mănăstirea Zlătariĭ din Bucurescĭ cu tóte veniturile, — milióne în valórea de ạḍĭ[1]. Inchinarea Mănăstireĭ Cernica, cea clădită de bĕtrânul Cernica Vornicul și închinată la 1685 de moștenitoriĭ acestuia Mitropolieĭ bucurescene[2], închinarea Cernichiĭ, cea iubită de Bucurescenĭ la patriarhia Alessandrieĭ, provócă atâta scandal, în cât, la 1750, Grigore-Vodă Ghica, cu învoiéla luĭ Ciril al Constantinopoleĭ și prin stăruințele luĭ Neofit Mitropolitul Țĕriĭ, o iea 'ndĕrĕt și se légă a plăti anual din Vistieria Țĕriĭ câte 2000 de leĭ patriarhieĭ Constantinopoleĭ, dupĕ cum hotăria marele boier Cernica Vornicul la începutul seculuĭ XVII[3].

Și așĭ puté sĕ daŭ încă 32 de esemple ce am adunate în notele mele!

VII

Cu jupânițele fără copiĭ dér bogate, cu cucónele evlavióse și ajunse la vreme de bĕtrânețe, se petreceaŭ la Bucurescĭ, la Iașĭ și în cele-l-alte orașe ale țĕrilor române întocmaĭ, dér absolut întocmaĭ aceleașĭ scene carĭ se petreceaŭ în Italia, în Francia, în Espania, între bĕtrânele marchise, barone și contese și duhovniciĭ lor Iesuițĭ, când ele eraŭ sĕ-șĭ facă testamentul.

— Gândesce-te, Dómnă, ḍicea jesuitul c'ună voce surdă și mormĕntală, gândesce la acele rîurĭ de smólă arḍĕndă, carĭ sunt într'a treia vamă a Iaduluĭ... Uite, Dómnă, vĕd cleștele inroșit, pe carĭ ciraciĭ luĭ Belzebuth și Astaroth le scot din focul Iaduluĭ pentru a rupe sînurile femeilor pĕcătóse... Bagă de sémă, Dómnă, bagă de sémă! Ochiul Providențeĭ e pretutindenĭ: străluce 'n întunerec si străfulgeră 'n lumină. Veĭ fi damnată, Dómnă, veĭ fi damnată!..

Dupĕ aceste sforăielĭ de elocință, testamentul se făcea de

1) Legrand: *Op. cit.*, pag. 246—251.
2) *Arhive:* Condica No. 2 a Mitropolieĭ, — *Ilfov*, pag. 496.
3) *Ibidem:* pag. 498—499.

îngrozita cocónă întocmaĭ cum voia Iesuitul. Tot astfel la Bucurescĭ. Uă cocónă, care da sĕ se 'nțelégă că va lăsa ceva uneĭ mănăstirĭ din Rĕsărit, bunióră de la Sftul Munte, era ridicată 'n slăvĭ de Egumenul corespondent din Bucurescĭ. I se trămitea cărțĭ de binecuvîntare, scrise cu litere arăbescĭ de diferite colorĭ, cu *chinovar* și aur, cum se ḑicea pe atuncĭ. Egumenul séŭ chiar Episcopul veniaŭ în persónă sĕ facă acatist uă dată séŭ de douĕ orĭ; eĭ daŭ cocóneĭ câte uă cruciulință de os de inorog care, spuneaŭ Episcopul séŭ Egumenul, a stat treĭ anĭ lipită de Crucea Mântuitoruluĭ la Ierusalim. Cocóna avea în scrisorĭ și acte titlurile bombastice de, ἀρχόντισσα κυρία, boĭeróica stăpână, — φιλοθέῳ σκοπῷ κινουμένη mișcată de un scop iubit de Dumneḑeŭ, — φιλευσεβὴς γυνὴ — femeia de evlaviă iubitóre, — φιλόχριστος σεμνοπρεπεία τε καὶ χριστιανικῇ εὐλαβείᾳ ἐπιεικῶς διαπρέπουσα — cea de Hristos iubitóre și care prin creștinéscă smereniă mult se deosebesce [1].

Ca bétă de atâtea sfinte adimenirĭ și tămâierĭ, închina cocóna tot, închina moșiĭ, viĭ, case, țiganĭ, vite, lăsând pe drumurĭ nepoțĭ, nepóte și rude. Dupĕ mórte, rar Egumenul da ceva rudelor celor fórte scăpĕtate. Raicevicĭ, de nu mĕ'ncel, spune că bĕtrâna Stolnicésă Cantacuzino, aĭ căreĭ părințĭ dedeseră milióne Patriarhilor și Egumenilor grecĭ, trămitea, când omorîseră pe bărbatu-sĕŭ și pe fiu-sĕŭ la Constantinopole, trămitea la Colțea dupĕ făină sĕ facă pâine, și Egumenul scâncea adeseorĭ.

VIII

Scoteaŭ parale din tot ce se 'ntêmpla în țĕrile române; sciaŭ sĕ se vîre în cele maĭ diverse lucrurĭ. Unde nicĭ prin minte nu'țĭ trăsnesce, veḑĭ că apare, ca un *deus ex machina,* un Patriarh, un Episcop séŭ un Egumen. Bunióră, ce avea ὁ κύριος κὺρ Efrem, Patriarhul Ierusalimuluĭ cu comunitatea Evreilor din Bucurescĭ carĭ, la 1794, aveaŭ în fața sericeĭ Răsvan, în hanul Nicolesculuĭ, uă sinagogă? A făcut ce-a făcut Efrem, și le-a stricat-o, gonind pe Evreĭ tocmaĭ în mahalaua Popesculuĭ, pe la Jicnița Domnéscă, unde de maĭ 'nainte aveaŭ și altă si-

1) Legrand: *op. cit.*, pag. 329 și altele.

nagogă [1]). Se vede că Evreiĭ îl supărau, căcĭ eraŭ cu sinagoga în apropiere de frumósa mănăstire, începută de Antonie-Vodă și

Episcop român din secolul XVII [2]).

sfârșită de Brâncovénu, adică de sftul Gheorghe-Noŭ, cel cu ziduri de cetate, cu prăvăliĭ multe, cu bolte renumite, cu pivnițĭ

1) V. A. Urechiă: *Istoria Românilor,* V, pag. 491. Porunca luĭ Alex. C. Moruzzi, din 9 Ianuariŭ 1794.

2) Colecția Academieĭ Române.

și ascundětorĭ estraordinare, și care era închinată patriarhieĭ Ierusalimuluĭ împreună cu un palat de ședere pentru patriarhĭ, când veniaŭ la Bucurescĭ.

Toțĭ, fără deosebire, Patriarhĭ, Mitropolițĭ, Episcopĭ, — toțĭ sciaŭ sě găséscă momentul oportun, sě viă *la pont,* cum se ḑice, sciaŭ cu uă sciință și cu un miros fără séměn. De la Șerban Cantacuzino, și pêně în pragul secoluluĭ nostru, n'a fost în Muntenia și în Moldova fapt la care sě nu iea parte, — și ce parte! — și un Patriarh óre-care.

Teodosie, Mitropolitul Țěriĭ, căruia Greciĭ nu-ĭ puteaŭ ierta atitudinea energică în procesul cu Sfta Ecaterina, trăia caterisit la Tismana, la 1679. Șerban Cantacuzino voiesce sě'l reinstaleze. Dionisie, Patriarhul Constantinopoleĭ, primesce reinstalarea cu condițiunĭ ca unul séŭ doĭ episcopĭ aĭ Rěsărituluĭ și un mare logothet al Patriarhieĭ constantinopolitane sě fiă față la readucerea în scaun a Mitropolituluĭ. Domnul acceptă, și Episcopul Maronieĭ cu Ignatie, ὁ μέγας λογοθέτης, vine la Bucurescĭ. S'aŭ reîntors cu năframele pline de galbenĭ[1].

La 1688, tot acest Dionisie al Constantinopoleĭ îngrópă la Cotrocenĭ pe Smaranda, têněra și frumósa fată a luĭ Șerban Cantacuzino, măritată la 24 Ianuariŭ dupě Grigore Bălénu și mórtă la 13 Marte acelașĭ an. Iér năframe cu galbenĭ[2].

Tot el unge cu mirul domnesc pe Constantin Brâncovénu. Iér năframe cu galbenĭ.

Tot el sfătuesce la 1691 pe Brâncovénu sě aducă de la Sfet-Agora capul Sftuluĭ Mihail al Sinadelor, ca sě piéră locustele din țéră. Brâncovénu l'aduce, face capuluĭ corónă de aur și sicriŭ de argint și face *litiă* cu tot soborul preoțesc al Țěriĭ. Și iér năframe de galbenĭ, de galbenĭ și 'ntr'una de galbenĭ![3]

Și 'n timpul când acest Dionisie, demisionat de la Constantinopole, stă pe galbenĭ la Bucurescĭ, scițĭ cine îngrópă la 1693 Marte pe Constantin-Vodă Cantemir la Iașĭ? Treĭ patriarhĭ, treĭ, nu unul, și anume: Iacov al Țarigraduluĭ, Gherasim al Alessandrieĭ și Dosithie al Ierusalimuluĭ. Pogribaniă cu treĭ patriarhĭ! Pas' de nu te du în Raiŭ! Lipsia numaĭ unul, al Antiohieĭ, pentru ca sě fiă 'n pěr toțĭ[4].

---

1) Șincaĭ: *an.* 1679. — Cf. *Mag. Ist.,* I, pag. 19.
2) Șincaĭ: *an.* 1688.
3) Șincaĭ: *an.* 1691. — Cf. *Mag. Ist.,* II, pag. 197
4) Șincaĭ: *an.* 1693.

Dér sĕ nu'l plângem pe al Antiohieĭ, căcĭ, la 1700, cine cununa pe Safta Brâncovénu cu Postelnicul Iordake Crețulescu? Atanasie, patriarhul Antiohieĭ. Șincaĭ dice: „i-a cununat patriarhul „Antiohieĭ, iér naș le-a fost Teodosie, Mitropolitul Ungro-Vlahieĭ[1]".

Pricepețĭ nuanța: Atanasie cunună, decĭ trebue sĕ i sĕ dea; Teodosie e naș, trebue decĭ sĕ dea el. Nașul dăruesce, oficiantul primesce. Și Atanasie venise din Antiohia, nu sĕ dea, ci sĕ priméscă.

IX

Sĕ priméscă vine și Dosithie al Ierusalimuluĭ la 1701, dér o cam *buclarisesce* cu vinderea *indulgențelor*.

Indulgențele! uă minune și adeseorĭ un caraghioslîc trist și mâhnitor. Le-a avut Apusul în proporțiunĭ colosale; le-am avut și noĭ în proporțiunĭ maĭ modeste, dér le-am avut. Ce este *uă indulgență?* Nicĭ maĭ mult, nicĭ maĭ puțin de cât un passe-port, care, în loc sĕ fiă visat de Prefectura Poliției ca sĕ poțĭ trece granița Țĕriĭ, e visat, parafat și încondeiat de un Patriarh séŭ de un Episcop ca sĕ trecĭ direct la Raiŭ, fără sĕ te maĭ cerceteze le cele nouĕ vămĭ ale vĕzduhuluĭ; cu alte cuvinte, posesorul uneĭ indulgențe intră în Raiŭ fără nicĭ uă anostă séŭ indiscretă formalitate.

Eraŭ indulgențe de treĭ categoriĭ: *micĭ,* pentru pĕcatele trescutuluĭ: *midlociĭ* pentru pĕcatele trecutuluĭ și ale presinteluĭ; *marĭ*, pentru pĕcatele ce făcuseșĭ, ce făceaĭ și ce aveaĭ sĕ facĭ pe viitor. Categoria No. 3 era fórte scumpă, bine 'nțeles, de vreme ce Patriarhul ți se punea proptea și apărător, pentru orĭ-ce năsdrăvăniă aveaĭ sĕ comițĭ pe viitor.

Pe lângă indulgențe, âncă din secolul XVI, călugăriĭ grecĭ maĭ vindeaŭ la Constantinopole și 'n principate *scrisorĭ carĭ cădeaŭ din cer,* băgate într'uă piétră. Ștefan Gerlach, teolog și elenist, care a insoțit în aniĭ 1573 și 1578 ambasada Vieneĭ la Constantinopole, a vĕdut pe un asemenea călugăr, care venia de la Ierusalim, vêndênd scrisorĭ cădute din cer[2].

---

1) Șincaĭ: *an.* 1700.

2) Hasdeŭ: *Cuvente din Bĕtrânĭ,* III, pag. 23.

Și se vindeaŭ, tóte aceste articole de credulitate bigotă, se vindeaŭ ca pâinea caldă. De multe orĭ, tipografiele de la Sftul Sava și de la Snagov nu puteaŭ sĕ prididéscă comandele Patriarhilor.

Din Iașĭ, secretarul unuĭ patriarh scria unuĭ episcop din Bucurescĭ ca sĕ maĭ tipăréscă de grabă âncă vro câte-va miĭ de indulgențe la tipografia Mitropolieĭ, căcĭ tóte cele-l-alte s'aŭ vêndut[1].

Revin.

Dosithie al Ierusalimuluĭ vine în Bucurescĭ la 1701 și 'ncepe vênḑarea indulgențelor. La un moment dat, ce-ĭ trăsnesce prin cap sĕ trécă munțiĭ la Brașov sĕ vênḑă și acolo indulgențe. Pornesce, ajunge și 'ncepe vênḑarea, dér, voind sĕ'șĭ facă reclamă mare, începe sĕ tune și sĕ fulgere în contra luĭ Atanasie, mitropolitul român al Transilvanieĭ, care tocmaĭ atuncĭ, mulțămită făgăduelilor mincinóse ale Jesuiților, se unise, dupĕ cum se sciă, cu biserica Romeĭ. Dosithie 'l blestémă și aruncă asupra-ĭ anatema. Mitropolitul protestă, și 'ntr'uă bună diminéță, Dosithie primesce ordinul sĕ'șĭ iea tălpășița îndĕrĕt, căcĭ altmintrelĭ trece Orățiele fără voiă și pe nepusă masă. Șincaĭ ne spune că și tatăsĕŭ, Ion Șincaĭ, a cumpĕrat pe leĭ 40 uă indulgență minoră ca sĕ se îngrópe cu dênsa, dér, adaugă Șincaĭ, „eŭ nu am lăsat sĕ „i-o pună în cosciug la mórte, sciind bine că darul Domnuluĭ nu „se vinde pe banĭ, ci pe fapte bune[2]".

Gonit din Transilvania, ca odinióră Ioakim din Moldova, Dosithie se reîntórce la Bucurescĭ. Aci era belșugul cel nesfârșit; aci eraŭ cinstea, evlavia, năframele cu galbenĭ.

X

Acest Dosithie, pare-se, născocesce și un alt venit despre care citim în *Condica Brâncovenéscă*. El dă 'n scire tuturor celor carĭ sunt legațĭ cu *rumâniă* pe moșiele închinate Sftuluĭ Mormênt de la Ierusalim, că pot sĕ se rĕscumpere plătind uă dare Patriarhuluĭ și că pot, prin urmare, sĕ devină

1) Raicevicĭ: *Voyage en Valachie et en Moldavie* (Paris, 1822), trad. Lejeune, pag. 134.
2) Șincaĭ: *an.* 1701.

slobodĭ de *rumâniă*. Mulțĭ plătiră sperând că vor scăpa, că vor fi cu adevĕrat liberĭ. Așĭ! dupĕ plecarea Patriarhuluĭ, călugăriĭ sciaŭ sĕ găséscă alt clencĭ și'ĭ legaŭ iérășĭ de brazdele pămênturilor lor, iérășĭ îĭ făceaŭ *rumânĭ* pe moșiele lor[1].

Un venit, la care răvnĭaŭ mulțĭ din stâlpiĭ Bisericeĭ Rĕsărituluĭ era facerea miruluĭ celuĭ mare la Mitropoliă. Ce darurĭ! ce pompă! ce lume! La 1702, aŭ rĕsunat Bucuresciĭ în ziua de Sf. Petru de clopote, cântărĭ și rugăciunĭ, căcĭ se făcea mirul la Mitropoliă. Ér pré fericitul Dosithie a 'ncasat de la Domn, de la boierĭ, de la negustorĭ și de la jupânițele evlavióse și de Dumneḑeŭ temĕtóre, sume formidabile.

La 1707, scițĭ câțĭ înalțĭ prelațĭ eraŭ la Bucurescĭ? Numĕrațĭ, mĕ rog: Chrysant, Patriarhul Ierusalimuluĭ; Dionisie, episcop al Târnovuluĭ; Atanasie, episcop al Dârștioruluĭ; Clement proin al Odriuluĭ; Auxentie al Sofieĭ; Maxim al Ieropoleĭ; Neofit al Sebastieĭ; Mitrofan al Niseĭ; Macarie al Varneĭ, — nouĕ óspețĭ, nouĕ pré sfinte „obrazurĭ“ arhiereștĭ. Toțĭ, împreună cu Mitropolitul și episcopiĭ Țĕriĭ, luară parte la sfințirea noueĭ biséricĭ a Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ, isprăvită cu tóte clădirile eĭ de Brâncovénu și închinată Sf. Mormênt de la Ierusalim. La prânḑul cel mare dat dupĕ târnosélă, fiă-care arhiereŭ găsi lângă tacâmul luĭ uă năframă de galbenĭ și póte chĭar, — nusciŭ, — și câte uă mare monedă de aur, bătută cu chĭpul luĭ Brâncovénu, „cel de mărirĭ poftitor“.

Prin urmare, cum sĕ nu alerge? cum sĕ nu șéḑă anĭ de ḑile, când credința și evlavia Bucurescenilor eraŭ atât de marĭ și procuraŭ Patriarhilor și Episcopilor grecĭ atâtea și atâtea bunĕtățĭ. De aceia, cereaŭ, cereaŭ de svêntaŭ pămêntul și pungele Domnilor și boierilor; cereaŭ de tóte prin eĭ înșișĭ când eraŭ la Bucurescĭ, séŭ prin scrisorĭ, când eraŭ la eĭ acasă.

XI

Un esemplu, dér tipic: cu ce cărțĭ grecescĭ, arăpescĭ și turcescĭ credețĭ că s'aŭ slujit tóte bisericele Ierusalimuluĭ, Antiohieĭ și Alessandrieĭ Egiptuluĭ, la finea seculuĭ XVII-lea și'n prima jumĕtate a seculuĭ XVIII-lea? Cu cărțĭ ti-

---

1) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă (1692—1713), pag. 742.

părite grecesce, turcesce și arăpesce la Snagov lângă Bucurescĭ, de faimosul și nemuritorul Antim Ivirénul, unul din ceĭ maĭ marĭ tipografĭ de la sfârșitul secoluluĭ XVIII, nu din Téra-Românéscă, ci din tótă Europa, — și asta nu o dic eŭ, ci istoriciĭ tipografieĭ europene Schnürer, Deschamps, Ternaux-Compans.

Atanasie, patriarhul Antiohieĭ, atingênd córda măririlor, atât de vibrantă la Brâncovénu, disese, cum ne spune d. Papadopolu-Callimah:

„Pré 'nălțate Dómne, noĭ de la marginele pămêntuluĭ, audind „de virtuțile téle, am venit cu tótă graba (ba bine că nu!!) în-„tr'acéstă fericită téră ca sĕ aflăm și sĕ vedem în fapte ceia ce „am audit de departe".

Brâncovénu, măgulit că faima virtuților séle a ajuns pênĕ la marginele pămêntuluĭ, dă ordin, și Antim, la Snagov, începe tipăriturile ântâiŭ cu un magnific Liturgiar, rĕspândit cu miele prin Antiohia, Siria, Berea, Cilicia, în eparhia luĭ Atanasie. Avea pe el pajera Țĕriĭ-Românescĭ, gravată de Antim, artist universal. Textul arăbesc fusese corectat de Atanasie, cel elinesc de Ignatie, Ĭeromonahul din Caldeea, — carte admirabilă prin acuratețea tiparuluĭ, calitatea hârtieĭ, a cerneleĭ, a orânduieleĭ tipografice.

Când a plecat Atanasie din Bucurescĭ, Brâncovénu i-a dăruit uă întrégă tipografiă arăbéscă[1].

XII

De altmintrelĭ, sciaŭ sĕ se introducă cu uă sciință fără părechiă înțĕrile române. Uniĭ dintr'ênșiĭ sciaŭ sĕ slujéscă în bisericĭ, la dile marĭ, cu atâta maiestate, cu atâta pompă, și sĕ cânte, și sĕ se róge cu atâta căldură și entusiasm comunicativ, încât un fel de patimă sfântă apuca pe ceĭ carĭ îĭ vedeaŭ și 'ĭ ascultaŭ.

Se dice că pe Silvestru, episcopul Cipruluĭ, când slujia la Iașĭ, în Biserica de la Treĭ-Erarhĭ, veniaŭ pênĕ și Turcĭ sĕ'l

1) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă (1692—1713) *passim,* darurile luĭ Brâncovénu la Ierusalim, Ianina, Grecia, Antiohia, Alessandria, Bulgaria și Constantinopolea. — Cf. Al. Papadopolu-Callimah: *Un episod din Istoria Tipografieĭ în România* (Analele Academieĭ Române, 1896).

ascultc, și cădeaŭ în genuchĭ, ca'n adorare, vĕḑêndu-l și auḑindu-l. Tot acesta era și pictor. Prin urmare, vĕ puteţĭ închipui cât trebuia un boier sĕ plătéscă uă icónă zugrăvită, binecuvîntată și sfinţită de un episcop [1].

Écă pentru ce nu ni se pare estraordinar când citim că în urma uneĭ călĕtoriĭ, ca aceia a luĭ Avramie, Patriarhul Ierusalimuluĭ, în 1775, înaltul prelat plecă în ţara luĭ cu uă recoltă de uă miă de pungĭ de banĭ, ceia ce revine la 500000 de leĭ, valóre de pe atuncĭ. Suma acésta ca baniĭ în naht, căcĭ moșiele, viele, morile, stupiĭ, ţiganiĭ daţĭ mănăstirilor luĭ, nu-ĭ maĭ numĕr [2].

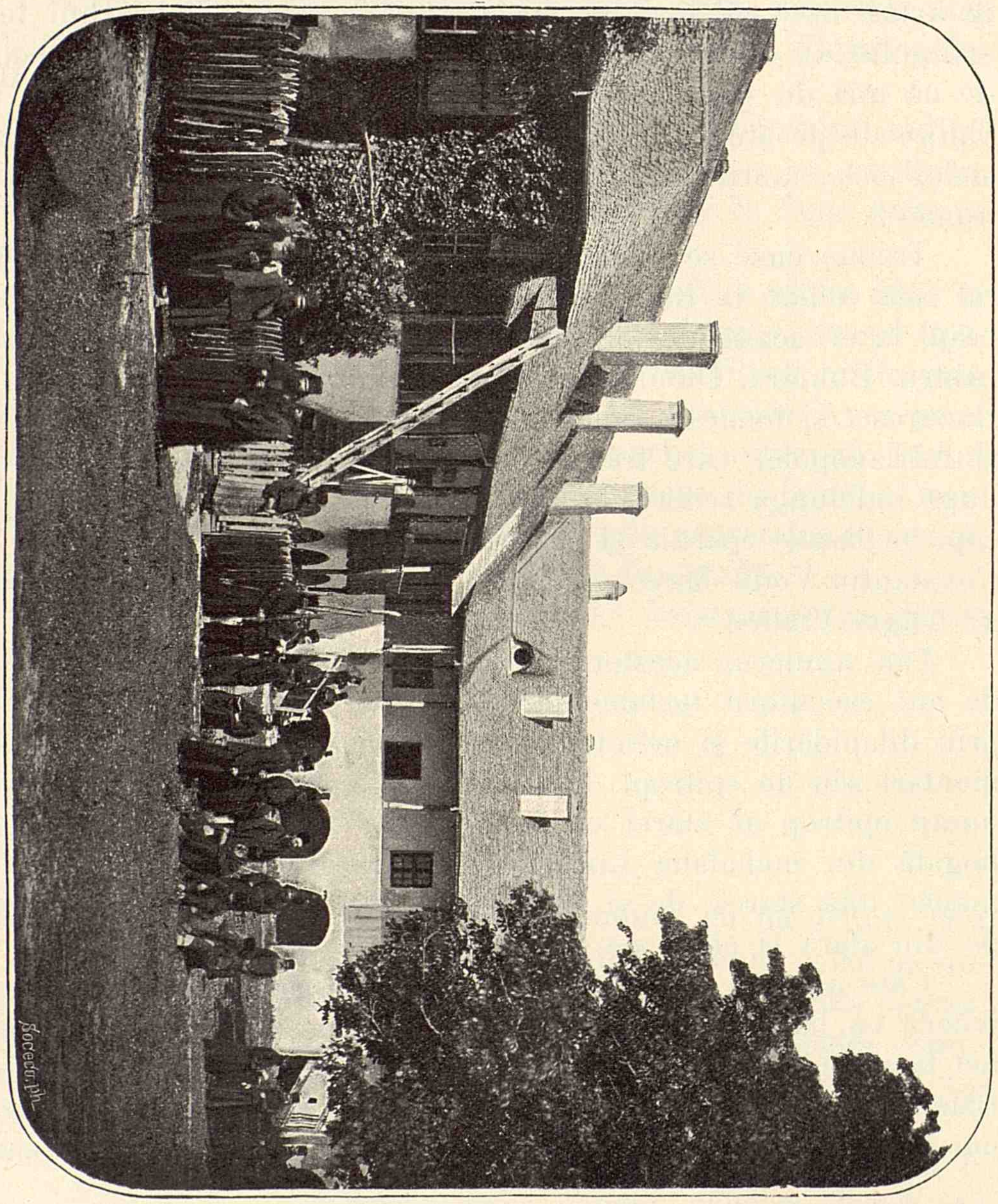
Trebue ênsĕ sĕ numĕrăm pe aceia dintre episcopĭ și arhiereĭ carĭ veniaŭ la Bucurescĭ și la Iașĭ, și carĭ nu se maĭ întorceaŭ la eĭ acasă de loc. Ișĭ petreceaŭ viéţa tótă în miḑlocul nostru. Bunióră, Dionisie al Constantinopoleĭ, detronat, vine la Bucurescĭ și locuesce aci pênĕ la sfârșitul vieţeĭ séle [3]. Clement al Adrianopoleĭ, care trăiesce una sută de anĭ, móre la Bucurescĭ, dupĕ îndelungă ședere, la 1738 [4]. Neofit Creticul, al Mirelor Episcop, îșĭ lăsase eparhia și era profesor la Bucurescĭ al copiilor luĭ Constantin-Vodă Mavrocordat. A devenit maĭ târḑiŭ mitropolit al Ungro-Vlahieĭ [5].

Din numĕrul acestora se recrutară pênĕ maĭ acum 50—60 de anĭ esecutoriĭ testamentarĭ, din carĭ uniĭ aŭ rĕmas faimoșĭ prin dilapidările și neîndeplinirea datorielor lor de esecutorĭ testamentarĭ séŭ de epitropĭ. E unul la 1745, Grigorie Mireon, care e numit epitrop al stăreĭ cucóneĭ Bălașa Blejoiénca, uă boĭeróică bogată din mahalaua Lucacilor și care, dupĕ testament, are în mână-ĭ tótă starea, de și rudele cele maĭ de aprópe eraŭ lăsate pe din afară și chiar pe drumurĭ [6].

Câte uă dată ênsĕ călugăriĭ grecĭ desgustaŭ și revoltaŭ pe boieriĭ cu lăcomia și cinismul lor. Bunióră, Șerban Slugerul Știrbeĭ face, împreună cu soţia sa Stanca, născută Ivașcu Vornicul Bălénu, uă mănăstire la Didescĭ în Teleorman. In actul de închinare către Mitropolia din Bucurescĭ, cu data de 2 Februariŭ

1) *Dapontes*, in Papadopolu-Callimah: *op. cit.*, pag. 12.
2) Papadopolu-Callimah: *op. cit.*, pag. 13.
3) C. Erbicénu: *Cronicariĭ Grecĭ*, pag. 47. Cronica luĭ Dapontes.
4) Legrand; *Ephémérides Daces*, II, pag. 132.
5) C. Erbicénu: *Cronicariĭ Grecĭ*, pag. 113. Cronica luĭ Dapontes.
6) *Arhive:* Condica Mitropolieĭ Bucurescĭ, N. IV, judeţul Prahova, pag. 391.

1706, Șerban Știrbeĭ spune, împreună cu Stanca, soția sa și cu rudele séle Constantin Clucerul Știrbeĭ, Mateĭ Știrbeĭ, Tudor Știrbeĭ, că închinase ântâiŭ Didescĭ, la mănăstirea *Rilo* din țéra tur-

Curtea chilielor de la Mănăstirea luĭ Cernica Vornicul. — Colecț. Bibliotecei Statuluĭ.

céscă, dér călugăriĭ adușĭ de-acolo aŭ făcut atâtea *rĕutățĭ* și *blestemăciunĭ,* încât i-a gonit cu scârbă, și eĭ aŭ fugit luând și cartea de daniă. De aceia, el închină Mitropolieĭ, biserica de la Dudescĭ;

iér cartea de închinare ce se află în mâna călugărilor de la Rilo sě nu maĭ fiă credută[1].

Marĭ trebue sě fi fost *rěutățile* și *blestemăciunile* călugărilor de la Rilo, pentru ca evlaviosul și de Dumnedeŭ temětorul Șerban Știrbeĭ sě le spună vorbe atât de grele!

XIII

Nimic ênsě maĭ desgustător și maĭ degradant în ochiĭ istorieĭ de cât egumeniĭ grecĭ de la mănăstirile din țéră. Aceștia întrec puterile închipuireĭ cu rapacitatea, cu hoțiele și cu murdăriele lor. Las la uă parte procesele nedrepte, captațiunile infame, înșelătoriele pe față, viéța lor destrăbălată, de rěsunaŭ adeseorĭ mahalalele bucurescene, și iéŭ numaĭ două fapte care vi'ĭ vor arěta subt adevěrata și scârbósa lor înfăçișare.

Aceste două fapte ar puté fi intitulate: primul, *Egumeniĭ grecĭ și moștele sfinte;* al doilea, *Egumeniĭ grecĭ și cârciumile.*

Primul, e comerciul, precupețirea mârșavă și nelegĭuită ce făceaŭ cu presupusele moște, obiecte sfinte, rěmase fiă de la Maica Domnuluĭ, de la Christ, de la Apostolĭ și de la alțĭ martirĭ și martire din cele d'ântâiŭ timpurĭ ale creștinismuluĭ. S'a făcut, adică, și la noĭ negustoriă cu cele sfinte, întocmaĭ cum s'a făcut și'n Apus. Seignobos, în studiul seŭ *les Reliques en Occident,* ne spune că se adora uă *Lacrimă a luĭ Christ* la Vendôme, *Barba luĭ Noe* la Corbie, *Cenușa celor treĭ Craĭ de la Rěsărit* la Colonia, *un dinte al luĭ Christ* la Saint-Médard la Paris, și în două orașe două capete ale sfântuluĭ Ión Botezătorul. Care era cel adevěrat? Cestiune fórte grea, întocmaĭ ca și aceĭa privitóre la tunica luĭ Christos care se adoră, una la Colonia, alta la Argenteuil lângă Paris, pretindêndu-se că ambele sunt adevěrate, când sciut este că Sânta Fecióră nu a făcut de cât uă tunică fără cusătură divinuluĭ Mântuitor.

Vedețĭ decĭ că Apusul, ca și Rěsăritul, a avut moștele și adorarea lor fanatică. Egumeniĭ speculaŭ acéstă credință cu uă perversitate infernală.

---

1) *Arhive:* Condica Mitropolieĭ, *județul Teleorman,* pag. 119.

Comerciul de lemn sfânt, care s'a debitat în orașele țĕrilor române de egumeniĭ grecĭ, atinge proporțiunĭ estraordinare. Numaĭ cu plimbarea lemnuluĭ sfânt, — uă bucată maĭ mare din Sfta Cruce, — prin Bucurescĭ, Dapontes a strîns cât sĕ 'ncarce uă corabiă și, pe de-asupra, cum ḑice el, și *un sac de galbenĭ*. Venise de la Ἅγιον ὄρος, de la mănăstirea Xeropotamuluĭ, unde trebuia sĕ se reclădéscă bisericĭ și alte nămestiĭ. Trecuse în călĕtoria luĭ la Bucurescĭ și pe la Chios; Chioțiĭ nu dedeseră nimic și Dapontes e furios. La Bucurescĭ ênsĕ, lemnul sfânt face furorĭ. Boierĭ, cucóne, negutătorĭ, preoțĭ daŭ pe 'ntrecute. Căminăresa Marghiolița Rosetti, Răducanu Văcărescu, Constantin Logofĕtul Brâncovénu, Pârvu Cantacuzino, toțĭ primesc scrisorĭ de indemn de la Dapontes, și toțĭ daŭ. Luĭ Constantin Clucerul Cândescu, șiretul grec îĭ ḑice în scrisóre: „te numescĭ Constantin, soția și „fiica ta se numesc Elena; Sfțiĭ Constantin și Elena aŭ descope- „rit Sfta Cruce; decĭ, dă cât maĭ mult pentru Sfta Cruce“ [1].

Constantin Dudescu, ḑice Dapontes într'altă scriere a luĭ, era un boier corpolent, politicos, călugăros (καλογερικός) și pios; a dat 500 de leĭ pentru Sfta Cruce; ba chiar era sĕ plece cu Dapontes la Muntele Athos, sĕ se călugăréscă acolo. N'a venit, dér s'a călugărit la Bucurescĭ [2].

Alțiĭ vênd móștele Sftuluĭ Pantelimon; alțiĭ, pe ale Sftuluĭ Damian; alțiĭ, sânge închegat de-al Sftuluĭ Gheorghe [3].

Un egumen, Văcărescénul, care face acest comerciŭ de lemn sfânt, pe uă scară întinsă, scrie Patriarhuluĭ la Ierusalim neted și lămurit: décă boierul Bălénu îmĭ dă cât îĭ cer, daŭ lemnul; iér décă nu, nu-ĭ daŭ nimic [4]. — Ca și cum ar fi ḑis : găsesc eŭ pe un altul maĭ darnic.

Sunt și procese pentru lemn sfânt și pentru alte móște la Divanul Țĕriĭ și 'naintea Mitropoliților dupĕ vremurĭ.

De altmintrelĭ, Egumeniĭ grecĭ eraŭ renumițĭ pentru procese și'n procese pentru falșificarea documentelor. La 1681, Șerban-Vodă Cantacuzino spune într'un hrisov dat Mănăstireĭ Govora pentru moșia Strîmba, că Egumeniĭ Grecĭ aŭ făcut *cărțĭ viclene și cu meșteșug* [5].

---

1) Legrand: *Ephémérides Daces*, III, pag. XXX, II și următórele.
2) C. Erbicénu: *Cronicariĭ Grecĭ*. Catalogul luĭ Dapontes, pag. 221.
3) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor*, XII, pag. 67—68.
4) Ibidem: *Istor. Rom.*, V., pag. 89.
5) *Arhive:* Condica Govoreĭ, pag. 67.

La 1748, Egumenul grec de la Aninósa e acusat că *a ras* în hrisovul moșieĭ Toveșaniĭ din județul Dâmbovița suma de galbenĭ ce i se cuvenia sĕ iea și a pus alta maĭ mare. De-aci, procese cu Cotroceniĭ, cu Mitropolia și cu Constantin Costescu, carĭ toțĭ eraŭ păgubițĭ printr'acest fals al Egumenuluĭ Aninoșén[1].

Tóte aceste scârbe eraŭ pricinuite de nesăturata poftă de banĭ a Egumenilor.

XIV

Faptul al doilea eraŭ cârciumile.

Étă cum stă cestiunea: din vechĭele hrisóve ale Domnilor, mănăstirile Radu-Vodă, Mihaĭ-Vodă, Cotrocenĭ, Sfta Ecaterina, Sftul Gheorghe-Noŭ și, maĭ târḑiŭ, Văcăresciĭ și Sftul Spiridon al Ghiculescilor aveaŭ dreptul sĕ aibă, la anumite locurĭ în Bucurescĭ, pe ulițe, și în districte, pe la drumul mare, cârciume unde sĕ se vêndă vinul recoltat în decursul unuĭ an și, maĭ cu sémă, dupĕ cules, tómna. In Septembre și Octobre, fără sĕ fiĭ prooroc, puteaĭ sĕ te prinḑĭ că se va încinge certă mare între Egumeniĭ mănăstirilor maĭ sus citate pentru cârciumĭ. Cel de la Mihaĭ-Vodă pretindea că cel de la Radu-Vodă n'are dreptul sĕ deschidă cârciumă în Podul Calicilor; cel de la Sfta Ecaterina nega acest drept aceluĭ de la Văcărescĭ pe podul Beiliculuĭ. In țéră, la diferitele nóstre podgoriĭ, se petrecea acelașĭ lucru.

La 1777, a fost uă luptă monstruósă între Egumenul Argeșan Damaskin (Argeșul nu era încă Episcopiă) cu Egumenul Câmpulungén Dosithie, cu Egumenul Aninoșén Mitrofan și cu Egumenul Vieroșén Parthenie, pentru vinul ce toțĭ aveaŭ din viele din délul Pitescilor, în Isvoranĭ, pe Ștefănescĭ, la Gura-Văieĭ și în Cósta Câmpuluĭ. Pentru ca cârciuma luĭ sĕ fiă în bătaia drumuluĭ și, decĭ, sĕ 'șĭ vêndă vinul maĭ bine și maĭ iute, unul dintr'aceștĭ Egumenĭ voi sĕ schimbe din linia luĭ, bĕtrână de secol, drumul cel mare care venia de la Bucurescĭ la Pitescĭ și trecea apoĭ, la drépta, la Pasul Branuluĭ, iér la stânga, la

1) *Arhive:* Condica Aninóseĭ, XI, pag. 404.

trecĕtórea Câinenilor Transilvania. Dumneḍeŭ scie cum ĭ-aŭ împăcat Divanul și boieriĭ[1].

Astfel de Egumenĭ, cu faptele lor infame și scârbóse, exasperaŭ pe Mitropoliţiĭ și pe Episcopiĭ românĭ aĭ Ţĕreĭ. Tremuraŭ de mâniă buniĭ păstorĭ aĭ sufletelor românescĭ, când se uitaŭ cu câtă grecéscă aroganţă sugeaŭ Egumeniĭ veniturile moșielor carĭ eraŭ ale Ţĕreĭ. Tremuraŭ de mâniă, dér n'aveaŭ ce face. Cu pungele cu carĭ alergaŭ la Domniĭ Fanarioţĭ, Egumeniĭ eraŭ inatacabilĭ și inexpugnabilĭ. Rare-orĭ câte un episcop putea sĕ pedepséscă pe câte un egumen, trântor îmbrăcat în mantia preoţéscă. La 16 Ianuariŭ 1809, Egumenul Ciril de la mănăstirea luĭ Mihaĭ-Vodă, *Mihailotul* cum i se ḍicea de pe grecesce, séŭ *Mihailhoţul* cum iĭ ḍicea Bucurescenii, este destituit cu rușine, pentrucă făcuse marĭ mâncătoriĭ. Treĭ sute de pungĭ datora mănăstirea dupĕ urma acestuĭ Grec nesăturat. Ciril a scăpat făcêndu-se supus frances[2].

Alţĭ egumenĭ, bunióră cel de la Radu-Vodă, *Raduliotul* séŭ *Raduli-hoţul*, ba chiar și uniĭ Mitropoliţĭ grecĭ, ca Nectarie Grecul (1819), îșĭ rĕsbunaŭ, în contra mĕsurilor ce se luaŭ în contra lor, furând odórele și documentele mănăstireĭ. Nectarie a furat uă mulţime din străvechiele documente și hrisóve ale Mitropolieĭ Ungro-Vlahieĭ, maĭ cu sémă pe cele prin carĭ Patriarhia Constantinopoleĭ recunoscea Mitropolieĭ Ungro-Vlahieĭ dreptul de a avé numaĭ Mitropoliţĭ Românĭ[3].

Rare-orĭ putea cine-va sĕ-ĭ pedepséscă și sĕ-ĭ infiereze în ochiĭ lumeĭ și posterităţeĭ cu semnul neșters al infamieĭ.

XV

Intr'un rând a fost ceva tragic, cu proporţiunĭ superbe; ceva care reamintesce judecata cadavrelor din vechime. Étă cum: în secolul trecut egumenul grec Isaia de la Radu-Vodă speriase Bucurescĭ cu hoţiele și scârboșeniele luĭ. Nimenĭ, nicĭ Mitropolitul, nicĭ Episcopiĭ, nicĭ boieriĭ nu pu-

1) *Arhive:* Condica Mânăst. Câmpulunguluĭ, No. I, pag. 800 și urm.
2) C. Erbicénu: *Cronicariĭ Grecĭ,* Cronica luĭ Naum, pag. 283.
3) *Ibidem:* pag. XLIX.

tuseră sĕ-ĭ facă nimic. Pungele luĭ se vĕrsaŭ în punga Fanariotuluĭ care era pe tron, și tot el rĕmânea Egumen la bogata mănăstire. A ținut așa cât a trăit. Móre Isaia, și rudele, moștenind întrégа luĭ avere, hotărĕsc sĕ-ĭ facă uă îmormêntare domnéscă. Boierĭ, preoțime, lume în pâlcurĭ nesfârșite în biserică și pe colina de la Radu-Vodă, în ḑiua îmormêntăreĭ. Oficia Chesarie, marele Episcop al Rîmniculuĭ, unul din caracterele cele maĭ antice ale Episcopatuluĭ român, bĕtrân măreț, înalt și cu un glas care rĕsuna adânc în inimele ascultătorilor; era un om învĕțat cu tot ce școla superióră de la Sftul Sava da elevilor sĕĭ [1]. Episcopul român scia tótă viéța luĭ Isaia; primise totușĭ sĕ slujéscă, ba chiar rudele îl rugaseră sĕ facă și uă orațiune funebră dupĕ slujbă. Incruntat, episcopul făgăduise.

In ḑiua îmormêntăreĭ care rĕmâne istorică, în timpul slujbeĭ și 'n fața pompeĭ plină de bogăția stórsă de pe spinarea țĕranuluĭ român, figura luĭ Chesarie lua din ce în ce uă fisionomiă grozavă; s'ar fi creḑut că fulgere îĭ brăzdéză fața și că privirile luĭ se 'nfig ca săgețĭ omorîtóre în toțĭ Greciĭ d'imprejuru-ĭ. Slujba se sfârși. Veni rândul cuvîntăreĭ; se făcuse uă tăcere mormîntală. Chesarie, rotocolindu-șĭ privirile asupra întreguluĭ public, isbucni de uă dată cu cuvintele:

— *Sĕ se stingă lumînările!*

Era atâta tăriă și atâta imperiositate în glasul luĭ, în cât toțĭ ceĭ carĭ aveaŭ lumînărĭ în mână, le suflară.

— *Da,* continuă Chesarie, *sĕ se stingă lumînările, căcĭ nevrednic este acela care, învestmîntat în lumină, s'a tăvălit în noroiul desfrênăreĭ.*

Pe acéstă temă, pe tema omuluĭ care, *învestmîntat în lumină se tăvălesce 'n noroiul desfrênăreĭ,* Chesarie zugrăvi viéța infamă a luĭ Isaia astfel încât resună întrégа țéră și, prin tradițiune orală, lucrul a ajuns pênĕ la noĭ [2].

Toțĭ Româniĭ simțiaŭ ca și nemuritorul Chesarie; toțĭ tremuraŭ și se cutremuraŭ de mâniă, dér imprejurările, puterea și influența Grecilor îĭ biruiaŭ într'una.

---

1) Const. Erbicénu: *Cronicariĭ Greci,* Ibidem, pag. XXXVI.

2) Povestit mie la Paris, în 1881, de neuitatul Ion Brezoianu, fost membru în Comisia Documentală.

XVI

De la Bogdan-Vodă, de la 1508, orĭ de câte orĭ prilegiurĭ binevenite se înfăçișaseră, Româniĭ le folosiseră. In tractatul din 1595 al luĭ Mihaĭ-Vitézul cu Sigismond Batory, este un articol care prevede gonirea Grecilor din țéră. Intr'un hrisov al luĭ Leon-Vodă din 1631 se declară solemn că: „tóte nevoile țĕriĭ și sărăcia cumplită vin de la Greciĭ ceĭ „străinĭ, carĭ amestecă domniele, vênd țéra fără milă și o precu- „pețesc pe camete asuprite“ [1].

In timpurile frumóse și românescĭ ale luĭ Mateĭ-Vodă-Bassarab, Domn, cler, boierĭ, popor, toțĭ sunt insuflețițĭ puternic în contra Grecilor clericĭ și mirenĭ. Un vîrtej de românism și de entusiasm național face pe Mateĭ Bașsarab, în hrisovul măreț din 1637, sĕ pună minunata apostrofă: „vînt și vifor, foc și pară sĕ fiă partea paharuluĭ vostru“,—iér în hrisovul de restaurare al străvecheĭ mănăstirĭ a Câmpulunguluĭ, Mateĭ declară, în bogata și pitorésca limbă românéscă a epoceĭ séle, că: „mănăstirile ro- „mânescĭ aŭ fost închinate pentru orbitóre mită și sub viclénă „taină.“

Atuncĭ, curentul fu iresistibil în contra Grecilor și pĕtrunse pênĕ în popor. Uă doină, pe care d. Hasdeŭ o publică în *Traian*, acum 28 de anĭ, oglindesce admirabil ura și disprețul poporuluĭ pentru aceștĭ veneticĭ și hrăpitorĭ.

Doina dice:

Frundă verde creț de teĭ,
Oĭ-leo-leo, Dómne Mateĭ,
Fugĭ din Țarigrad că pieĭ!
Că Greciĭ, Grecóicele,
Avênd și Turcóicele,
La 'mpĕratul te-aŭ pîrît
Țéra că aĭ jăfuit.
. . . .
Vor Domnia sĕ ți-o iea
Și iér Grecului s'o dea . . .

[1] *Mag. Istoric,* I, pag. 122. — Cf. și cu hrisovul luĭ Radu-Vodă Leon pentru isgonirea Grecilor, din 1669, tot în *Mag. Istoric*, I, pag. 131.

Domnul întrébă atuncĭ pe boierĭ, décă e adevĕrat că a jăfuit el ţéra.

— Măgurene Constantine,
Tu cunoscĭ Ţéra maĭ bine;
Tu sciĭ tot ce s'a întêmplat.
Eŭ Domnia n'am cătat;
Dér şi Grecul nu va fi
Câte ḑile voiŭ trăi.

Tot Domnul, întorcêndu-se către boĭerĭ, ḑicea cu vitejéscă tăriă:

Verde! verde! stirigoĭ!
Sĕ ne 'ntórcem înapoĭ.
In bucium sĕ buciumăm,
Tótă ţéra s'adunăm,
Rĕsboĭ Grecilor sĕ dăm
Şi pe toţĭ sĕ-ĭ alungăm.
Toţĭ dorim mórtea maĭ bine,
De cât Grec domn sĕ ne fiă.
Grecul e vidră spurcată,
Este fiéră 'nveninată.

In urmă, pe rând, toţĭ boeriĭ, Băleniĭ, Bălăceniĭ, Filipesciĭ, Năstureliĭ indémnă pe Domn, ḑicêndu-ĭ:

— Haĭ, Dómne, Măria Ta,
Pe Grecĭ de îĭ risipesce
Sĕ piéră din ţéra ta.
Noĭ, Româniĭ, te iubim
Şi pe Grecĭ vrem sĕ-ĭ gonim.
Piéră tot neamul grecesc
Prin sobor bisericesc,
Prin blestem dumneḑeĭesc.—
Ér Udrea Filipescénu
Şi cu Vornicul Ardelénu
Din gură aşa grăĭa:
— Haĭ, Dómne, Măria Ta,
Dă-mĭ pe Grecĭ pe mâna mea
Sĕ le-arĕt cine-ĭ Udrea.
Sĕ-ĭ joc ca pe brebeneĭ,
Sĕ le scot eŭ şépte pieĭ.
Sgîţa, sgîţa, iepura,
Sĕ le-arĕt eŭ Domnia
Pên' 'i-oĭ trece Dunărea [1].

---

[1] Hasdeŭ: *Traian*, 1869, No. 78. Publicată şi de *Monitorul Oficial* de pe acele vremurĭ.

Écă, Domnilor, la ce grad ajunsese violența reacțiuneĭ în contra Grecilor în tóte clasele poporuluĭ, pe vremea luĭ Mateĭ Bassarab.

Imprejurările ênsĕ și evlavia Domnilor următorĭ, precum și deșteptăciunea Grecilor făcură ca rădăcinele influențeĭ lor sĕ se adâncéscă iérășĭ în pămêntul țĕrilor române.

Venirea la tron în Iașĭ și'n Bucurescĭ a Domnilor Fanarioțĭ, „suflete dospite în străvechĭ pĕcate, putregaĭ din trunchiul ve„chiuluĭ Byzanț", — pune vêrful putereĭ grecescĭ. Protestele Românilor deveniră din ce în ce maĭ slabe, iér îndrăsnéla Grecilor, Beĭ, Patriarhĭ, Episcopĭ, Egumenĭ și pênĕ la infimiĭ Calemgiĭ, din ce în ce maĭ mare.

Țéra suferia adânc, și'n concertul de suspine tăcute și supuse, d'abia se audia la munte doina:

> Grecu-ĭ fiéră dușmănósă,
> Grecu-ĭ limbă veninósă,
> Ce pătrunde pên' la ósă;

iér în orașe, în Bucurescĭ bunióră, bocetul duios al luĭ Zilot Românul, care se jălia, dicênd:

> Am ajuns negustoriă
> Grecilor din Țarigrad;
> Cine dă maĭ mult, sĕ fiă
> Domn Țĕriĭ neapărat!
> Șĭ-apoĭ, dupĕ-acestea tóte,
> Cu piciorul toțĭ ne daŭ;
> Care precum va și póte
> Ne rupe și milă n'aŭ.
> Ah! Dómne ne miluesce,
> Tinde mila ta spre noĭ:
> Precum sciĭ, ne sprijinesce,
> Că ne 'necăm, vaĭ de noĭ!! [1]

[1] Hasdeŭ: *Ultima Cronică Română din Epoca Fanarioților* (Bucurescĭ, 1884), pag. XVII.

XVII

Așa se încheiă, Domnilor, cu secolul XVIII cestiunea Patriarhilor, Mitropoliților și Egumenilor grecĭ în țĕrile române.

Cel care va face, acum séŭ maĭ târḍiŭ, istoria aceluĭ mare eveniment român din secolul nostru, care se numesce *secularisarea mănăstirilor închinate,* va avé marĭ și frumóse lucrurĭ de zugrăvit și de povestit. Intr'același timp, va avé de arĕtat cele maĭ marĭ svêrcolirĭ, intrigĭ, cumpărărĭ de consciințe, târgurĭ infame, amenințărĭ copilărescĭ, carĭ aŭ fost vre o dată în istoria diplomațieĭ orientale, și pe care Egumeniĭ și Patriarhiĭ le făcură numaĭ ca sĕ rĕmână stăpânĭ pe moșiele, carĭ daŭ aḍĭ Regatuluĭ Român un venit maĭ mare de 25.000.000 de leĭ.

Cestiunea secularisăreĭ, începută din timpul luĭ Caragea de unele din familiele istorice ale Țĕreĭ, va fi continuată de-a lungul Domnielor carĭ se urmară de la 1821 și pênĕ în vremurile luĭ Cuza-Vodă. Secularisarea, reintrarea Românieĭ în stăpânirea moșielor românescĭ, se făcu sub Cuza-Vodă, cu tóte blestemele, anatemele și strigătele Patriarhilor și Episcopilor Grecĭ. Rĕsună Europa de la 1860 și pênĕ la 1864 de jalea adâncă a stâlpilor Bisericeĭ ortodoxe din Asia, Africa și Peninsula balcanică. La 15 Aprile 1863, acum 34 de anĭ, Patriarhul Iacob al Alessandrieĭ Egiptuluĭ mărturisia cu lacrimĭ într'uă scrisóre ḍicênd: „Tronul „nostru alessandrinén se ține numaĭ cu venitul moșielor din țĕ- „rile române. Și acum ce sĕ ne facem[1]?"

Rĕspunsul Românilor a fost și va fi totdéuna următorul: sĕ vĕ facețĭ ceia ce s'aŭ făcut toțĭ aceia carĭ nu și-aŭ îndeplinit datoriele și legăturile ce li se lasă cu limbă de mórte.

De 400 de anĭ, de când s'a închinat Patriarhielor, Mitropolielor și Episcopielor ortodoxe din Africa, Asia și Europa, bisericĭ române, moșiĭ, pădurĭ, viĭ, morĭ, stupine, case, prăvăliĭ, Țiganĭ, vite, banĭ, scule, tóte românescĭ, făcute din agonisélă românéscă, — de atuncĭ și pênĕ acum tóte fuseseră închinate cu următórele condițiunĭ, carĭ se găsesc în tóte actele de daniă:

---

1) Bolliac: *Buciumul* și *Trompeta Carpaților* de pe acele vremurĭ și maĭ încóce.

1. Pomenirea rĕposaților donatorĭ și ctitorĭ și facerea pomenelor lor;
2. Ajutorarea rudelor;
3. Intreținerea bisericelor și odórelor lor în bună stare;
4. Măritarea de fete;
5. Facerea de șcóle;
6. Facerea și întreținerea de spitale;
7. Facerea și întreținerea ospicielor de bĕtrânĭ;
8. Trămiterea prisosuluĭ de banĭ din veniturĭ la mănăstirile din Asia, Africa și Europa, unde eraŭ închinate biserica și starea românéscă a evlaviosuluĭ rĕposat boier séŭ neguțător.

Nicĭ una din cele șépte condițiunĭ ale actelor de daniă nu a fost respectată de Patriarhĭ, Mitropolițĭ, Episcopĭ și Egumenĭ și, decĭ, secularisarea se impunea.

România a făcut-o, și a făcut-o pentru veciă, spre cel maĭ mare bine al demnitățeĭ și economieĭ naționale.

X

DÂMBOVIȚA BUCURESCÉNĂ

I

Între secolul V și secolul IX, ne spune d. Hasdeŭ[1], rîul care și-a unit sórta sa cu sórta și destinele Bucurescilor fu botezat de neamurile slavone carĭ locuiaŭ în stânga Oltuluĭ, în Muntenia, cu numele de *Dâmbovița* adică *Fóiă-de-Stejar,* din causa nenumĕratelor și nesfârșitelor pădurĭ[2] carĭ se aflaŭ pe lângă cursul eĭ și'n județul Dâmbovița, și'n județul Ilfov.

Numele sĕŭ fu dat în dese rândurĭ și orașuluĭ care avea sĕ devină capitala Regatuluĭ Românieĭ. Bucuresciĭ sunt *Cetatea Dâmboviței* în Cronicele moldovene[3] și'n scriitoriĭ străinĭ[4], ca, bunióră în Dlugoș; Șincaĭ, vorbind de luptele de la 1370, citéză între luptătoriĭ de frunte aĭ Românilor pe Dragomir, *castelanul de Dâmbovița*[5].

Din timpurile cele maĭ vechĭ și pênĕ 'n vremurile nóstre, orĭ de câte orĭ s'a vorbit de Bucuresciĭ, Dâmbovița a fost citată, fiă cu laude, fiă cu vorbe rele pentru dênsa. Vorbele rele s'aŭ uitat totdéuna, și nu s'a ținut minte de cât mult cunoscutele versurĭ ale poesieĭ poporane bucurescene:

---

1) *Istoria Critică,* pag. 268.
2) Vedĭ cap. *Bucurescii pênĕ la 1500.*
3) Kogălnicénu: *Cronicele Românieĭ,* I, Urechiă, pag. 158—159.
4) Șincaĭ: *Cronica,* la anul 1474.
5) Șincaĭ: *Cronica,* la anul 1370.

Dâmboviță, apă dulce,
Cin' te bea, nu se maĭ duce[1].

Acéstă apă „dulce“, dér cumplit de turbure în cele maĭ multe rândurĭ, nu a curs tot prin matca cea canalisată pe care i-o vedem astă-ḑĭ, și nicĭ prin aceia pe care i-o cunosceam înainte de 1882.

La *Arhivele* Statuluĭ, actele Mitropolieĭ[2], și ale pré bogateĭ Mănăstirĭ a luĭ Radu-Vodă[3] ne vorbesc că 'n timpul luĭ Mateĭ-Vodă Bassarab, la 1636, se scia din bĕtrânĭ că fusese uă *matcă vechiă,* pe care Dâmbovița o părăsise âncă de mult.

Intr'uă cértă ce se iscase între Sava, fiul luĭ Negré din Văcăresciĭ și Bucurescenii dimprejurul Raduluĭ-Vodă[4], citim că locurile acestor bĕtrânĭ locuitorĭ aĭ orașuluĭ fuseseră hotărîte âncă din timpurile luĭ Mircea-Vodă Ciobanul[5].

Pe atuncĭ tot de *matca vechiă* a Dâmboviţeĭ se vorbesce.

Care e linia urmată de acéstă vechiă matcă? Când și'n urma căror preschimbărĭ cosmice a părăsit Dâmbovița vechia matcă pentru a intra într'aceia ce 'ĭ cunoscurăm pênĕ la 1882.

Ecă două întrebărĭ la carĭ nĭ-este astăḑĭ peste putință a rĕspunde. Scim numaĭ că din secolul XVI și pênĕ 'n vremurile nóstre, bălțile cele numeróse, situate pe malul drept al Dâmboviţeĭ precum și *gârlițele* carĭ din drépta și din stânga veniaŭ, înăuntrul Bucurescilor, sĕ se verse în Dâmbovița, aŭ dispărut una câte una.

Aḑĭ, nimenĭ nu 'șĭ maĭ aduce aminte de *Bucuresciòra,* uă gârliță care pleca din *balta Icóneĭ,* trecea prin străvechia mahala a Săpunarilor, prin mahalaua Scaunelor vechĭ, prin Pescăria vechiă,

---

1) In *Florĭ de Scaieţĭ* (Bucurescĭ, 1846), pag. 8, Enric Winterhalder, parafrasând versurile poporane ḑice:

Dâmboviţă, undă dulce,
Undă cu cerescul dar,
Cine te-a gustat vre-odată
Va sĕ plece în zadar.
Dâmboviţă, apă dulce,
Cine o bea, nu se maĭ duce!

2) Pach. 170, doc. 6. — Cf. Pelimon. *Istoria fundăreĭ Bucur.* (Bucurescĭ, 1858), pag. 204: „Dâmbovița șĭ-a schimbat adesea cursul albieĭ séle“.

3) Pach. 1, doc. 44.

4) Mateĭ Bassarab ḑice: „Singur domnia mea aŭ încălecat în ḑiua Sftuluĭ Simion Stâlpnicul, ce este an noŭ, Septembre I, Joĭ, și am mers, etc., etc. — Arhive, Mitropoliă.

5) A domnit ântâiŭ de la 1546—1554, și al doilea de la 1558—1559.

tăia Podul Târguluĭ-de-Afară, lua cam prin strada Radu Calomfirescu, coboria peste Podul Verguluĭ prin valea din spre strada Mircea-Vodă spre Oltenĭ, o cotia la drépta prin strada Corbuluĭ și se vĕrsa în Dâmboviță în mahalaua Popesculuĭ, maĭ sus de *Jicnița Domnéscă.*

Documente din 1609 și din 1681 [1] certifică împreună cu tradițiunea orală esistența aceșteĭ gârlițe numită *Bucuresciòra*, atât de iubită de săpunariĭ, măcelariĭ și pescariĭ secolelor trecute.

Tradițiunea, nu ênsĕ și documentele, ne spune că Bucuresciòra, eșind din lacul Icóneĭ și venind pênĕ la spatele actualuluĭ spital Colțea, acolo unde 'n secolul trecut se afla *Lacul Șuțuluĭ* séŭ *Balta de la Carvasara,* se despărția în douĕ, uă parte, cea despre care vorbirăm, apuca spre Podul Târguluĭ-de-Afară, iér uă altă parte cotia la drépta, spre sud-vest, da prin *Târgul Cuculuĭ,* coboria pe la Bărăția prin *Ulița Boiangiilor* și, pe lângă zidurile Curțeĭ-Vechĭ, se vĕrsa în Dâmboviță la Bazaca [2].

Tradițiunea nu ne spune cum se numia acest rîușor, care trebue sĕ fi trecut pe la jumĕtatea stradeĭ Decebal, de óre-ce în Octobre 1896, când s'aŭ făcut săpăturĭ pe acea stradă, s'a vĕḑut la câțĭ-va metri de adâncime că pe acolo fusese *pat de rîŭ,* cum ḑicea un lucrător.

Uă a treia gârliță, de a căreia esistență ne vorbesc documentele [3], și care era alimentată de bălțile din drépta Dâmboviței, de la Mihaĭ-Vodă la vale, se numia *Dâmboviciòra*. Déca acéstă gârliță se vĕrsa la *Capul Poduluĭ Turnuluĭ* séŭ aiurea, documentele nu nĭ-o spun hotărît. In orĭ-ce cas, Dâmboviciòra era p'alocurea hotar pentru proprietățile Mitropolieĭ. Tradițiunea pomenesce de actuala stradă a *Arteĭ* ca vechia matcă a dispăruteĭ Dâmboviciòre [4].

Maĭ fost-aŭ și alte gârlițe? Documentele tac și nu ne maĭ daŭ amĕnunte de cât în privința unuĭ *pîrîŭ* fără nume, care probabil, curgea de a stânga Dâmboviței, de la Est, dincolo de Sărindar, ceva maĭ la vale de *Vadul Cailor* [5], pîrîŭ al Tabacilor carĭ,

---

1) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ, pag. 110 și următ. Acte din 1609 și din 1681.

2) Loc.-Colonel Papazoglu: *Istoria fondăreĭ orașuluĭ Bucurescĭ* (1892).

3) *Arhive:* Cond. Mitropolieĭ pentru jud. *Ilfov*, pag. 18, act. din 1742, Marte 2.

4) Tot ca și neuĭtatul Papazoglu, Pelimon *(Bucur, séŭ Ist. fundăreĭ Bucurescilor*, pag. 204) scrie dupĕ tradițiune: „Insușĭ în întrul Bucurescilor curgeaŭ micĭ rîulețe, unele ramure ale Dâmboviței, altele formate din isvóre și din lacurĭ. Chiar pe unde se află astăḑĭ târgul, pe la Bărăția, curgea o apșóră, spun bĕtrâniĭ, care-șĭ lua cursul de către Icónă, și se vĕrsa în Dâmboviță; a secat ênsĕ cu timpul și cu formarea orașuluĭ".

5) *Arhive:* M-tirea Sftuluĭ Ión, pach. 12, act. 12.

înainte de 1668, lucraŭ pe malul stâng al Dâmboviţeĭ de la Zlătarĭ pênĕ maĭ sus de Sărindar [1].

Sĕ nu uităm a spune înainte de a părăsi micile gârlițe bucurescene, afluente ale Dâmboviţeĭ, că Bucuresciόra trecea în Mahalaua Săpunarilor, pe lângă *Drumul Târgoviştei*, pe care, la 1681 Şerban Cantacuzino îl numesce *Drumul cel vechiŭ al Târgoviştei*.

Pe lângă bălţile şi lacurile carĭ îĭ înconjόră la Nord şi la Est, ca, lacurile Mogoşόia, Bănésa, Fierăstrăŭ, Florésca, lacul Teilor, al Colentineĭ, al Fundenilor, al Mărcuţeĭ şi al Pantelimonuluĭ, Bucurescii aveaŭ pe malul drept al rîuluĭ lor uă mulţime de lacurĭ care se ţineaŭ şir din Grozăvescĭ şi pênĕ la heleşteul luĭ Şerban-Vodă de sub délul Filaretuluĭ, trecênd prin Postăvariĭ, pe unde era un lac mare, în care se spălaŭ postavurile bucurescene. Sĕ nu uităm lacul Dudesculuĭ, Balta de lângă Ţigănia Mitropolieĭ şi lacul Antimuluĭ.

Lacul de lângă locul luĭ *Dura Neguţătorul*, lac de care vorbesc documentele brâncovenescĭ, va deveni în secolul XVIII, *Lacul Cişmigiuluĭ*.

Lacurĭ aŭ fost şi maĭ multe, dér cu vremea aŭ dispărut. Buniόră, la 1586, Mihnea-Vodă [2], fiul luĭ Alexandru-Vodă, vorbesce de *Lacul Adânc* pe care muma luĭ, Ecaterina-Dόmna, 'l cumpărase ca sĕ 'l dea bisericeĭ *Vornicesei Caplea* [3], adică a Sftuluĭ Nicolae, maĭ târḑiŭ Mănăstirea Mihaĭ-Vodă, şi pentru care lac avusese cértă cu Dobromir Banul şi cu fiul luĭ, Mihail Postelnicul.

Tόte aceste lacurĭ, alimentate de apele Dâmboviţeĭ, cresceaŭ şi se revărsaŭ ca şi rîul, când Dâmboviţa venia mare. Drept acestea, vedem la 1685 pe Şerban-Vodă Cantacuzino făcênd din sus de *Mόra Mitropolieĭ* întăriturĭ şi *iaz de pămênt* [4] pentru a micşora probabil cantitatea apelor ce năvăliaŭ asupra Bucurescilor.

De la *Mόra Mitropolieĭ*, adică aḑĭ de la *Morile Vlădichiĭ*, la vale, pre malul drept al Dâmboviţeĭ era *loc domnesc*, despărţit p'alocurea de locurile *morilor* de carĭ vom vorbi maĭ jos.

Acest loc domnesc venia pênĕ la *Gorganĭ* [5], de unde începea

1) Veḑĭ cap. *Mahalalele*, şi anume Mahalaua *Tabacĭ*, de sub Radu-Vodă.

2) *Arhive:* Actele M-tireĭ *Mihaĭ-Vodă*, pach. 3, act. 3. — Cf. M-tirea Radu-Vodă, pach. 58, act. 1.

3) Veḑĭ cap. *Bisericele:* Mănăstirea Mihaĭ-Vodă.

4) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ, act. din 26 Febr. 1742.

5) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 65, act. 1, din 1692, Aug. 5. — Cf. Cond. Brâncovenéscă, act din 1693, Dec. 12.

tot pe malul drept, *Livedea Domnéscă*. Indată dupĕ *Livede*, începea în faţa Curţeĭ Domnescĭ, pe la actuala biserică a Domniţeĭ Bălaşa, aşa numitul *Prund al Dâmboviţeĭ* [1]). La *Livedea Domnéscă*, Dâmbo-

Ivaşcu vel Vornicul Golescu ot Leordenĭ [2]).

1) *Arhive*: Cond. Mitropol., No. 5, pag. 184. Act din 1682, Sept. 21. — Cf. Cond. Brâncoven., pag. 220—223.

2) Colecţia d-luĭ Nicolae Creţulescu.

vița făcea un cot mare, și-apoĭ apuca pe lângă *Prund,* dupĕ care séŭ în care se afla în secolol XVI, grădina zoologică a Domnilor, așa numita *Ciutăriă Domnéscă*[1]. Lângă *Ciutăriă*, tot din secolul XVI-lea ființéză pênĕ în secolul XVIII-lea *Baia Mitropolieĭ*[2], din pămêntul căreia va lua, cam pe la 1754, Paharnicul Manolake Lambrino și soția sa, Domnița Bălașa, ca sĕ clădéscă biserică, spital, case[3]. Maĭ la vale *Grădina Domnéscă*[4] se atingea cu proprietățile M-tireĭ Sfteĭ Troițe a luĭ Alexandru-Vodă din secolul XVI-lea, viitórea M-tire Radu-Vodă.

Aceste proprietățĭ mergeaŭ pe malul drept al Dâmboviţeĭ pênĕ la satul *Greciĭ,* tot pe Dâmbovița, sat pe care Alexandru-Vodă[5] îl cumpărase, în 1572, de la Ivașcu Vornicul Golescu și 'l dedese M-tireĭ séle, sfta Troiță[6].

Cu aceste indicațiunĭ documentate eșim pe malul drept al Dâmboviţeĭ, nu numaĭ afară din Bucurescii secoluluĭ XVI-lea, ci și dintr'aceia aĭ secoluluĭ XVIII-lea.

Pe malul stâng al Dâmboviţeĭ, dupĕ lacul de lânga Dura Neguțătorul[7] avem pênĕ la 1668 pe *Tabacĭ,* apoĭ loc domnesc, pe

---

1) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pag. 58, act. 1. Act din 1587. — Ciutăria Domnéscă, adică grădina domnéscă, unde eraŭ închise *ciutele,* pe carĭ vechiĭ Românĭ le vênaŭ cu multă poftă, dupĕ cum ne spune poema *Sandul,* din colecțiunea de *Poesiĭ populare,* a d-luĭ Teodorescu G. Dem., (Bucurescĭ, 1885) pag. 69:

> In séra de Sân-Vasile
> Toțĭ boieriĭ la Curte 'mĭ vine.
> . . . .
> Numaĭ Sandul nu'mĭ venia.
> La treĭ ḑile când venia
> . . . .
> Éră Sandu respundea:
> . . . .
> La vênat că mi-am eșit,
> Ciutalină mĭ-am scornit,
> Ciutalină mi-am gonit
> din câmpul
> Solotruluĭ
> pênĕ 'n malul
> Oltuluĭ
> Dat-a ciuta făr' de vad.
> . . . .

2) *Arhive:* Cond. Mitropolieĭ, *Locurĭ din Bucurescĭ,* passim. — Cf. Actele M-tireĭ Radu-Vodă: pach. 1, act. 10, din 1632, Marte 3.

3) Veḑĭ cap. *Bisericele.* — Cf. Cond. No. 5 a Mitropolieĭ.

4) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 1, act. 10 și pach. 44.

5) 1567—1577.

6) Act din 1628 al luĭ Alexandru-Vodă Iliașĭ (M-tirea Radu-Vodă, pach. 43, act. 3).

7) *Arhive:* Cond. Brâncovenéscă, pag. 15.

care Mateĭ-Vodă îl va da pênĕ la Zlătarĭ, rudeĭ séle Elena Cantacuzino [1]. De la vale, Curtea Domnéscă, apoĭ iérășĭ case și locurĭ boierescĭ și mănăstirescĭ, pênĕ la *Jicnița Domnéscă* [2]. Afară din Bucurescii secoluluĭ XVII, tot pe stânga Dâmboviței, se 'ntindeaŭ locurĭ domnescĭ din carĭ, la 1767, Alexandru Scarlat Ghica va da M-tireĭ Panteleimonuluĭ destule și pré multe.

II

Podóba cea adevĕrată a Dâmboviței bucurescene eraŭ *morile,* a căror vechime trebue sĕ fiă tot atât de mare ca și a orașuluĭ. Noĭ nu le putem urmări de cât din secolul XVI-lea [3].

Cea maĭ vechiă móră pe Dâmbovița înăuntrul Bucurescilor, la doĭ pașĭ aprópe de Curtea Domnéscă, este *móra* de la *Ciutăriă* [4], pe care Dobromir Banul o făcuse, séŭ maĭ bine, o reparase, și-apoĭ, mult maĭ 'nainte de 1587, o dedese călugărilor de la Mănăstirea Sf-teĭ Troițe a luĭ Alexandru-Vodă [5]. O numim „cea maĭ vechiă" din punctul de vedere al documentăriĭ, căcĭ, fără îndoiélă, multe altele aŭ fost maĭ vechĭ.

Intr'adevĕr, hrisovul luĭ Alexandru-Vodă Iliașĭ din 1628 [6], vorbind de satul *Grecii* care era de vale, lângă M-tirea Sfta Troiță, din jos de Bucurescĭ, ne spune că la 1572, Ivașcu Vornicul Golescu vêndênd satul luĭ Alexandru-Vodă [7], a dat și *morile* ce el avea pe Dâmbovița.

La 1629, acelașĭ Alexandru-Vodă Iliașĭ dă Mitropolituluĭ Grigorie al Ungro-Vlahieĭ *móră* pe Dâmbovița din susul orașuluĭ

---

1) Vedĭ cap. *Podul Mogoșóieĭ.*

2) Șincaĭ: *Cronica,* anul 1695.

3) Tóte orașele cele marĭ, străbătute firesce de gârle, aŭ avut în timpurile bĕtrâne morĭ pe ambele malurĭ ale rîuluĭ lor. La Paris, la 1388, Juvénal des Ursins, staroste al neguțătorilor, ordona dĕrîmarea tuturor morilor dupĕ Sena și dupe Marna, căcĭ provocaŭ inundațiunĭ și împiedicaŭ navigațiunea pe aceste douĕ rîurĭ. Ceia ce Juvénal des Ursins a făcut la Paris la 1388, s'a făcut la Bucurescĭ pe Dâmbovița, numaĭ acum vro 50—60 de anĭ.

4) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 58, act. 1, din 1587.

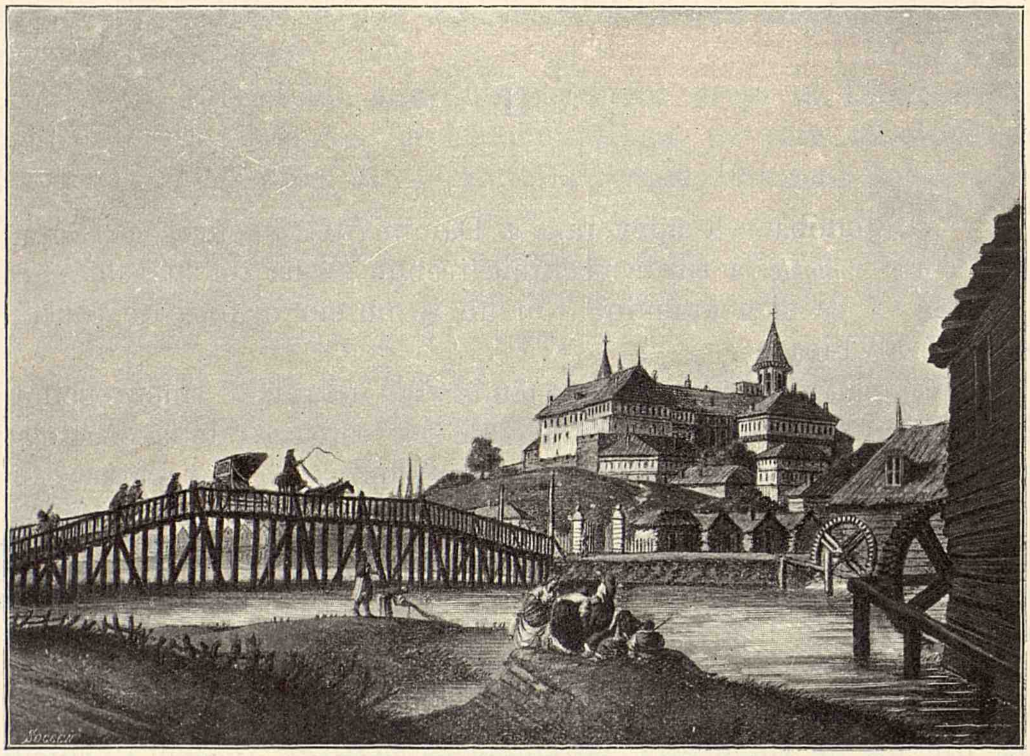
5) *Arhive:* Cartónele M-tireĭ Radu Vodă, pach. 3, act. 3 și pach. 58, act. 1.

6) *Arhive:* Cartónele M-tireĭ Radu-Vodă, pach. 43, act. 5.

7) Alexandru-Vodă, feciorul luĭ Mircea-Vodă Ciobanul, 1567—1577.

Bucurescĭ, móră care a funcționat și'n secolul trecut[1] și, décă nu mĕ 'ncel și în secolul nostru, sub numele de *Morile Vlădichiĭ.*

La 1632, Leon-Vodă, fiul luĭ Ștefan-Vodă, dând un hrisov Mănăstireĭ Sfteĭ Troițe, care, la acéstă dată, se numesce deja *Radu-Vodă,* ne spune că, la Baia Mitropolieĭ pe care o cunóscem, sunt și *Morile Domnescĭ*[2], probabil, împotriva *Băieĭ,* pe malul stâng,

Dâmbovița, Curtea-Arsă și Morile luĭ Mihaĭ-Vodă[3].

unde alte documente ne maĭ arétă și *morile,* din venitul cărora se hrăniaŭ preoțiĭ de la biserica Curțeĭ-Domnescĭ[4].

Tot la acéstă dată, pe proprietățile Mănăstireĭ Radu-Vodă, boierul Nicula Vistierul[5], om cârcotaș, făcuse morĭ carĭ inecaŭ pe ale

1) *Arhive:* Cond. No. 5 a Mitropolieĭ. Pitac din 26 Februariŭ 1742, al luĭ Mihail-Vodă Racoviță.

2) *Arhive:* Cartónele Mănăstireĭ Radu-Vodă, pach. 1, act. 10.

3) *Colecț. Academieĭ Române.* — Gravura este de la 'nceputul secoluluĭ nostru și e singura care ni-arétă un palat al Domnilor de la Bucurescĭ.

4) Vedĭ cap. *Curtea Domnéscă.* Act din *Condica Brâncovenéscă.*

5) Acest Nicola Vistierul este, póte, fiul luĭ Drăghicĭ Vornicul ot Cornățenĭ și frate cu Socol, Marele Clucer ot Cornățenĭ.

mănăstireĭ, pe ale Domnieĭ, pe altele âncă, înecând și *Grădina Mănăstireĭ* și *Grădina Domnéscă*. Leon-Vodă a'ncălecat la 3 Marte și'mpreună cu boĭeriĭ Divanuluĭ, cum era obiceiul, a plecat la fața loculuĭ, a strîns în giuru-ĭ acolo pe malul Dâmboviţeĭ, în dreptul morilor luĭ Nicula Vistierul, pe preoțiĭ Mănăstireĭ, pe județul Dumitru al Bahneĭ cu ceĭ 12 pârgarĭ, pe bětrâniĭ mahalaleĭ, și după ce a hotărît locurile mult norocóseĭ mănăstirĭ, a pus în fața luĭ de a dĕrîmat morile îndĕrĕtniculuĭ și călcătoruluĭ Nicula Vistierul.

Era cârcotaș și hrăpitor póte boierul numit Nicula Vistierul, dér de sigur că nu întrecea pe faimoșiĭ egumenĭ aĭ Mănăstireĭ Radu-Vodă. Nu e an, nu e lună, în care sĕ nu aibă acești nesăturațĭ veneticĭ cértă la Divanul domnesc cu boieriĭ și cu neguțătoriĭ bucurescenĭ pentru vinderea vinuluĭ, a lucrurilor de băcăniă și maĭ cu sémă, a facereĭ de morĭ pe malurile Dâmboviţeĭ [1].

Bunióră, Dudesciĭ, boierĭ vechĭ aĭ Țĕriĭ și proprietarĭ marĭ înăuntrul și'n afară Bucurescilor, aveaŭ morĭ pe Dâmboviță, în vecinĕtatea morilor Mănăstireĭ Radu-Vodă. La 1659, Radu Logofĕtul Dudescu reparase pe ale luĭ și, probabil, concurența ce făceaŭ morile Dudesculuĭ morilor călugăréscĭ mâniase adânc pe Egumenul raduliot. Neputênd sĕ'ĭ facă ceva la Divan cât trăi Logofĕtul, călugăriĭ așteptară mórtea luĭ Radu Dudescu și, intentând proces vĕduveĭ luĭ, reușiră a câștiga judecata și *tăiară* morile Dudesculuĭ, remănênd numaĭ eĭ sĕ macine și numaĭ eĭ sĕ strîngă banĭ și iérăși banĭ de la creștiniĭ ceĭ darnicĭ [2].

Totuși, un alt act, tot al Mănăstireĭ Radu-Vodă, ne arétă la anul 1678 pe alțĭ moștenitorĭ aĭ Dudesculuĭ iérăși în cértă și'n judecată cu Egumenul raduliot. Ispravniciĭ ântâiŭ și Divanul pe urmă, pentru a vedé bine în partea cuĭ este dreptatea, aduc „morarĭ meșterĭ“ ca sĕ judece eĭ unde este „cumpĕna apeĭ“, pentru a hotărî cine sĕ fiă câștigătorul. Nu cunóscem urmarea acestuĭ de-al doilea proces [3].

Dupĕ *Morile Domnescĭ* carĭ se aflaŭ în fața *Băieĭ Mitropolieĭ*, și dupĕ *morile* preoților de la biserica Curțeĭ-Domnescĭ, Mănăstirea Radu-Vodă avea locurĭ lângă Porta-de-Sus a Curțeĭ domnescĭ, pentru care locurĭ dă Brâncovénu schimb bogateĭ mănăstireĭ *vad*

---

1) Vedĭ cap. *Bisericele*, actele citate pentru M-tirea Radu-Vodă.

2) *Arhive:* Cartónele M-tireĭ Radu-Vodă, pach. 26, act. 8.

3) *Arhive:* Condica M-tireĭ Radu-Vodă, pag. 147, act din 1678.

de móră în dreptul movileĭ de la Gorganĭ, pe lângă *Podișorul* luĭ Mihaĭ-Vodă [1].

Tot atuncĭ, la 25 August, 1692, Egumenul Mihailot, se ĭea la céртă cu Egumenul Raduliot. Cel d'ântâiŭ avea *morĭ*, tot în Gorganĭ. Morile luĭ Radu-Vodă iĭ făceaŭ concurență: de aci, proces la divanul Domnuluĭ. Brâncovénu hotăresce ca morile ambelor mănăstirĭ sĕ fiă *înjugate* [2]. Pentru ca sĕ'ĭ împace, săriseră Bucurescii toțĭ. Domnul numise pe Stroe vel Vornic, pe Vergul vel Paharnic, pe Enake Aga Văcărescul, probabil, ispravniciĭ scaunuluĭ Bucurescilor, ca sĕ mérgă la fața loculuĭ; aceștĭ boierĭ chiămaseră, ca sĕ-ĭ lumineze cu sciințele lor pe bĕtrâniĭ neguțătorĭ Apostol Cupețul, Iane Cupețul, Manul Cupețul, Ianoș Starostele [3]. De-abia se făcuse pace.

Egumeniĭ voiaŭ ca Dâmbovița bucurescénă cu malurile eĭ sĕ fiă numaĭ a lor. In August se sfârșesce cérta Egumenilor de la Mihaĭ-Vodă și de la Radu-Vodă; în Decembre, tot 1692, începe Dionisie, Egumenul Sărindaruluĭ, sĕ se plângă că, pe malurile Dâmboviţeĭ, de vale de mănăstirea luĭ, face multă „prostime" case și calcă locurile Sărindaruluĭ, date de trecuțiĭ Domnĭ [4]. Maĭ arétă Dionisie și hrisóve de la Radu-Vodă Leon (1664—1669) și de la Grigore Ghica (1660—1664), iér Domnul trămite pe Diicul Spătarul Rudénul sĕ cerceteze. Nicĭ vorbă că dreptate sĕ dă Egumenuluĭ. Brâncovénu ținea sĕ fiă pomenit la rugăciunile străvecheĭ bisericĭ a *Coconilor*. „Prostimea" de pe malul gârleĭ, din fața Sărindaruluĭ, devine embaticară a Mănăstireĭ.

Certele Egumenilor cu locuitoriĭ bucurescenĭ aŭ continuat pênĕ în vremurile nóstre. Ca sĕ facă morĭ, ca sĕ clădéscă pentru închiriat case, ca sĕ câștige în orĭ-ce chip parale, Egumeniĭ sĕvêrșiaŭ fapte atât de nedrepte, încât reușiaŭ sĕ mâniă pênĕ și pe Beiĭ fanarioțĭ. Intr'un rând, în secolul nostru, Egumenul de la Sftul Ión-cel-Mare închide vadul de apă de lângă mănăstire, vad străvechiŭ, probabil din secolul XVI. Il închide ca sĕ facă clădirĭ de dat cu chiriă. Vadul era și pentru apa de foc, — *iangân!* Domnul a trămis *cu zapcialîc* sĕ redeschidă vadul, și Egumenul a trebuit sĕ tacă [5].

---

1) *Arhive:* Cartónele Mănăstireĭ Radu-Vodă, pach. 65, act. 1 și act. 2.

2) Nu sciŭ ce va sĕ ḑică *morĭ înjugate.*

3) *Arhive:* Radu-Vodă, pach. 65, actele 1 și 2.

4) *Arhive:* Cond. Brâncovenéscă, pag. 15.

5) V. A. Urechiă: *Istoria Românilor,* 12, pag. 360.

Suim maĭ sus pe Dâmbovița și, firesce, dăm iérășĭ de *morĭ mănăstiresci*. Acestea sunt ale mănăstireĭ Sftuluĭ Sava, mănăstire vechiă și bogată care âncă din secolul XVI avea *viĭ*, pênĕ și la Târgoviște [1], și prin urmare cu atât maĭ mult este de credut că avea tot în secolul XVI, *morĭ* la Bucurescĭ.

Constantin-Vodă Brâncovénul ni le certifică în 1693 și ne maĭ spune că, *înjugate* cu morile Sftuluĭ Sava, maĭ sunt tot acolo morile Mănăstireĭ Cotrocenilor [2], cea de curând isprăvită și bogat înzestrată de Șerban-Vodă Cantacuzino [3].

Écă morile Domnilor, Mănăstirilor și boierilor, — morĭ despre carĭ ne vorbesc documentele ce cunóscem pênĕ astădĭ. Că trebue sĕ fi fost maĭ multe de cât cele ce citarăm, lucrul e sigur. Bunióră, un hrisov al luĭ Nicolae-Vodă Mavrocordat din 1724, făcut în urma ancheteĭ sĕvêrșite de boieriĭ Iordake vel Dvornic Crețulescu și Mateĭ Aga Fălcoianul, ne lasă sĕ înțelegem că, pe lângă Dâmbovița, locurile Mănăstireĭ Văcărescĭ fuseseră odinióră ale străvecheĭ familiĭ românescĭ, a *Bălăcenilor*. E óre posibil ca acéstă familiă sĕ nu fi avut morĭ pe Dâmbovița?

Pecetea Vorniculuĭ Iordake Crețulescu [4].

Sĕ maĭ citâm înfine, fără a putea spune ale cuĭ aŭ fost, *morile de la Aninĭ*, dincolo de Mănăstirea Radu-Vodă [5].

Orĭ-cum ar fi, mănăstirile aŭ fost cele maĭ bogate proprietare de morĭ pe Dâmbovița. Radu-Vodă, Mihaĭ-Vodă, Sftul Sava, Cotroceniĭ, Văcărescíĭ, și cine știe câte alte bisericĭ și mănăstirĭ bucurescene aveaŭ morĭ fórte căutate și fórte bănóse, situate pe ambele malurĭ ale Dâmboviţeĭ.

Țineaŭ la dênsele fórte, căcĭ eraŭ maĭ bănóse de cât orĭ-ce. Egumeniĭ preferiaŭ ca drept-credincioșiĭ sĕ închine mănăstirilor

1) V. cap. *Bisericele.* M-tirea Sftul Sava.

2) *Buciumul,* 1863, pag. 399.

3) Vedĭ cap. *Mănăstirele dimprejurul Bucurescilor.* — Cf. *Arhive:* Cartónele M-tireĭ Cotrocenilor, pach. 27, act. 2, dania făcută de Antonie-Vodă în 1670 luĭ Șerban Spătarul Cantacuzino, pentru locul din fața luĭ Mihaĭ-Vodă, „din sus de unde cotesce Dâmbovița, din Livedea Domnéscă", pentru slujbele făcute Domnuluĭ și Țêriĭ.

4) Colecția D-luĭ N. Crețulescu.

5) *Arhive:* Cartónele Curțeĭ-Vechĭ, pach. 170, doc. din 1724, pentru morile Bălăcenilor; și cartónele M-tireĭ Radu-Vodă, pach. 1, act. 44, pentru morile de la Aninĭ.

lor uă móră pe Dâmboviță în Bucurescĭ, de cât orĭ-ce moșiă, chiar în districtele cele maĭ mănóse ale Țĕriĭ.

Móră, nu moșiă! asta era cuvêntul de ordine ce venia de la orĭ-ce patriarhiă, când Egumenul scria că cutare boier séŭ cutare negușător s'a hotărît, pentru iertarea pĕcatelor, sĕ 'nchine ceva Sftuluĭ Munte, séŭ Țarigraduluĭ, séŭ Alessandrieĭ Egiptuluĭ, séŭ Antiohieĭ.

Diaconul Paul din Aleppo, în povestirea *Călĕtorieĭ* patriarculuĭ Maccarius, admiră și 'nalță pênĕ la cerurĭ *móra* luĭ Constantin-Vodă Șerban de la Dobrenĭ; îĭ numĕră pietrele, arétă cum cade făina în sacĭ, spune că venitul ĭ-e de uă miă de *scuḑĭ venețianĭ* și sfârșesce prin a ḑice suspinând: maĭ bine móra acéstă o închina Principele scaunuluĭ nostru al Antiohieĭ, de cât mănăstirele și moșiele ce a 'nchinat[1].

Avea dreptate Paul din Aleppo! Va fi produs uă miă de scuḑĭ venețianĭ, în 1656, móra domnéscă cu șése pietre a luĭ Constantin-Vodă Șerban, la Dobrenĭ, — móra de la *Foișor* însĕ, din Bucurescĭ, cu casă, cârciumă și pivnițĭ, producea Egumenuluĭ de la Radu-Vodă, la 1818, bună sumă de parale, adică 24,000 de talerĭ[2], pe an.

III

Cum curgea Dâmbovița pe lângă vechiul palat al Domnilor, de la Curtea-Vechiă?

Dupĕ documentele ce cunóscem, Dâmbovița, pare-se, curgea pe sub zidurile cetățeĭ domnescĭ, în miḑlocul căreia era palatul, atât de aprópe, încât de sigur temeliele zidurilor eraŭ în marginea apeĭ, séŭ chiar în apă.

Ast-fel era în timpul luĭ Mihaĭ-Vitézul la 1593, când „Domnul sta în palatul cel de lângă Mănăstirea cea nouă[3], *sub cetate,* „*pe malul Dâmboviţeĭ,* de unde apoĭ s'a dus în castrele stipendiarilor „sĕĭ, așeḑate *în câmp, nu departe de Palat*“[4].

---

1) *The Travels of Macarius,* etc., traduse din arab. de F. C. Balfour (Londra, 1836) pag. 375.

2) *Arhive:* Cartónele M-tireĭ Radu-Vodă, pach. 68, act. 1.

3) Fórte probabil, palatul zidit de Alexandru-Vodă, séŭ de fiul sĕŭ Mihnea-Vodă pe colina Mănăstireĭ Sfteĭ Troițe. Veḑĭ cap. *Bucurescĭĭ între 1500 și 1600* și cap. *Bucurescĭĭ militarĭ.*

4) *Tesaur de Mon. Istor.,* I, Walther: Res Gestae Michaelis, pag. 18.

Clădirile domnescĭ înaintaŭ de atuncĭ atât de mult în Dâmbovița, în cât, la Septembre 1640, Petru Bogdan Baksicĭ, un episcop catolic, visitând Bucurescii și descriind Curtea Domnéscă, ḑice că „chiar pe gârlă se află uă parte a Palatuluĭ Domnesc", — *anzi sopra il fiume sta una parte del palazzo*[1].

Maĭ curios ênsĕ se purta Dâmbovița cu Mănăstirea luĭ Radu-Vodă. Intr'adevĕr, Paul din Aleppo ne spune, dupĕ descrierea bogățielor și frumuseților dintr'ênsa, că biserica, așeḑată pe uă înaltă colină, este inconjurată, când vin apele marĭ, de tóte părțile de Dâmbovițā și se ridică maiestuósă și senină în miḑlocul uneĭ mărĭ de apă. Nu se póte intra în mănăstire de cât pe ùn pod de lemn[2].

Cu vremea ênsĕ, malul drept se maĭ 'nălță pe-alocurĭ. Bunióră la *Prund,* cam în fața Curțeĭ Domnescĭ, la 1682, locul păru destul de înalt, pentru ca Teofan Shimonahul sĕ clădéscă, „între Curtea Domnéscă și Mitropoliă, în prundul Dâmboviței", biserică cu hramul Sftuluĭ Nicolae — actualul Sftul Nicolae-din-Prund[3].

Inălțându-se malul drept, apa Dâmboviței bătea în partea opusă și mânca malul stâng. Pentru a preveni mâncătura maluluĭ, locuitoriĭ din partea stângă a gârleĭ băteaŭ cu sutele țĕrușiĭ în apă, ceea ce făcea ca ceĭ din partea dréptă sĕ protesteze la Divan, în fața Domnuluĭ. Așa s'a întêmplat pênĕ în secolul XIX-lea, când Grigore Brâncovénu, care locuia în vechiele case brâncovenescĭ de sub Mitropoliă, se plânge că, din causa țĕrușilor bătuțĭ în stânga, i s'a mâncat de gârlă un stânjen de loc din curtea și grădina sa[4].

Cu tóte aceste înălțăturĭ ale maluluĭ drept, când Dâmbovița, „apă dulce și blajină" venia nebună și cu valurĭ dunărene, atuncĭ nicĭ zăgazurĭ, nicĭ iazurĭ, nicĭ înălțăturĭ de tot felul nu o maĭ

---

1) Călĕtoria luĭ, în al XVII vol. din *Monumenta Slavorum Meridionalium historiam spectantia.* Cf. și al meŭ studiŭ: *România în secolul XVII.* — In *Anuarul Museuluĭ de Geologiă* (Bucurescĭ, 1898), pag. 42, d. prof. Gr. Stefănescu, directorul Museuluĭ, ḑice: „De și noua „matcă a Dâmboviței s'a săpat la aprópe 200 m. spre sud de cea vechiă, — căcĭ se scie că, „înaintea rectificăriĭ, Dâmbovița curgea pe sub zidurile Hanuluĭ-Roșu, totușĭ s'a găsit aci la „adâncime de maĭ bine de 5 metri, ziduri de case vechĭ, în malul stâng, și uă seriă de taracĭ „pușĭ de-a curmeḑișul, de sigur picióreIe unuĭ vechiŭ pod peste Dâmbovițā. Dovadă decĭ, „că ea a maĭ curs, la uă epocă anterióră, printr'acest loc ce i s'a destinat acum prin recti„ficare". — Și étă cum spusele documentelor despre uă altă matcă a Dâmboviței se găsesc coroborate prin cercetările bărbaților de sciință.

2) *The Travels of Macarius.* etc. ediț. cit., pag. 375, în partea VIII.

3) *Arhive:* Cond. No. 5 a Mitropolieĭ, pag. 184, act din 21 Sept. 1682. — Cf. cap. *Bisericele.*

4) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* XII, pag. 318 și urm.

opriaŭ. Se întindea, furiósă și vîjiindă, pe tótă Valea Cotrocenilor, prin mahalalele Gorganul, Isvorul, Mihaĭ-Vodă; răbufnia la podul gârleĭ din fața Zlătarilor, acoperind vechia mahala a Trâmbițașilor, pe la Podul de Nuiele; umfla lacurile Dudescului și Antimuluĭ; făcea sě dîrdie zidurile Curțeĭ Domnescĭ; bătea în colina Mănăstiriĭ Radu-Vodă, și-apoĭ acoperind tóte mahalalele de la vale, se revĕrsa, ca mulțămită de pagubele ce causa bieților Bucurescenĭ, pe câmpia Vitanuluĭ, ducênd cu dênsa buturugile ilfovene, căpriorii de la podurile și de la casele bucurescene și — de câte orĭ! — câte uă albiă de copil séŭ câte un coș în care uă găină continua a cloci.

Și'n secolele trecute ca și'n secolul nostru, Bucurescenii deveniaŭ marinarĭ de nevoiă. Și la 1774, ca și la 1805, ca și la 1864 și 1865, luntre, bărcĭ, plute, podurĭ mișcătóre, albiĭ marĭ, umblaŭ prin Gorganĭ, Isvor și Mihaĭ-Vodă, întocmaĭ cum la Veneția umblă gondolele prin strade și stradele, înainte de a da în incomparabilul *Canal Grande*. Strigătele luntrașilor, vaetele celor îngroziți, glumele celor carĭ sciaŭ se'nóte și carĭ rîdeaŭ pe acoperișurile caselor, alternaŭ cu puscele și pistólele acelora carĭ chiămaŭ din depărtare intr'ajutor [1].

Pentru patru-cincĭ ḑile Bucurescii își schimbaŭ adevĕrata lor fire. Dupĕ retragerea apelor, Țiganiĭ din Mahalaua Calicilor intraŭ prin pivnițele caselor boierescĭ ca sĕ prindă pescele ce nu plecase odată cu apele Dâmboviței [2].

In schimb, într'alte rândurĭ, Dâmbovița seca încât nu maĭ venia apă de cât ca uă fâșióră s'o sarĭ cu piciorul. La 1794, în Iuniŭ, Epistatul de la *Șanțurĭ*, ca sĕ mérgă bine douĕ morĭ ale luĭ, acolo la Șanțurĭ, abate tótă Dâmbovița din matca cea care o ducea la Bucurescĭ, și Bucurescenii vĕd cu gróză că „apa dulce" a Dâmboviței lor a secat cu desĕvêrșire. Pitacul domnesc din 16 Iuniŭ 1794, e caracteristic. Pênĕ sĕ se dea ênsĕ pitacul, Bucurescenii creḑură că le-a luat Dumneḑeŭ Dâmbovița [3].

La 'nceputul secoluluĭ nostru, se face la Șanțurĭ, la Mătăsaru, uă mâncătură de pămênt atât de mare, în cât toțĭ cred că cu vremea albia Dâmboviței se va schimba, iér „politia Bucurescilor

1) Cronica luĭ Naum Protosinghelul, în *Cronicariĭ Grecĭ* aĭ d-luĭ C. Erbicénu, pag. 266. — Cf. *Trompeta Carpaților*, din 7 Marte 1865, scrisórea luĭ Alexandru-Vodă Cuza, amintind inundațiunea din 1774.

2) Tradițiune orală. Din povestirile unor bĕtrânĭ Bucurescenĭ.

3) V. A. Urechiă: *Istoria Românilor*, vol. V, pag. 388.

va remâne *isterisită* de apă". Domnia se spăimêntă și trămite la Șanțurĭ uă comisiune alcătuită din Vistierul Grigore Romanitis, clucerul Iordake Deșliŭ și paharnicul Ienake Hafta, cu inginerul némț, sĕ védă la fața loculuĭ ce este de făcut și „sĕ aducă Domnieĭ" *curată pliroforiă* în scris [1].

IV

Podurile peste Dâmbovița bucurescénă nu aŭ fost numeróse; Mănăstirele cele bogate întrețineaŭ câte-va dintr'ênsele; Domnia pe cele maĭ multe, și p'alocurea, boieriĭ și mahalagiiĭ de pe malul gârleĭ contribuiaŭ dupĕ putere pentru a face peste gârlă podurĭ și podețe, de reparațiunea cărora ne vorbesc câte uă dată documentele, și pe carĭ Dâmbovița, îndată ce venĭa ceva maĭ mare, le lua cu totul.

In fața Curțeĭ Domnescĭ, trecênd dincolo pe malul drept al Dâmboviței, spre Livedea Domnéscă la drépta, și spre *Prund* și *Baia Mitropolieĭ* la stânga, iér drept înainte spre mahalaua *Calicilor,* actuala Cale a Rahoveĭ, era un pod care se numia din vechime *Podul de la Turn*, de órece, la Pórta-de-Sus a Curțeĭ Domnescĭ, era un turn de apărare [2].

Podul de la Gorganĭ, Podul Agăĭ Iane [3], Podul Turculuĭ, Poduluĭ Cilibiuluĭ [4], Podul de le cafenéua Beiliculuĭ [5] și apoĭ podiscĭ prin curțile boierescĭ, ale căror proprietățĭ se'ntindeaŭ pe ambele malurĭ ale gârleĭ.

La 1710, Del Chiaro, care a stat multă vreme la Curtea luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu, ne spune [6] că fântânĭ în timpul luĭ nu eraŭ în Bucurescĭ, numĕrul puțurilor era mic, dér că *le acque della Dambovitza sono leggiere e salubri,* — apele Dâmbovițeĭ sunt ușóre și sănĕtóse.

Bucurescenii intr'adevĕr se mulțumiaŭ în secolul XVII-lea cu apa Dâmbovițeĭ, bătută póte și-atuncĭ cu piétră acră; căcĭ,

1) V. A. Urechiă: *Istoria Românilor,* XIII, pag. 318 și urm.
2) *Arhive:* Cond. Mitropol., *Jud. Ilfov*, pag. 18.
3) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 220—223.
4) *Buciumul*, 1863, Genealogia Cantacuzinilor.
5) V. A. Urechiă: *Istoria Românilor*, V, passim.
6) Del Chiaro: *Le moderne rivoluzioni della Valachia* (Firenze, 1718), pag. 14.

décă nu s'ar fi mulțumit, ar fi făcut cișmele cu apă adusă de departe, cum vor face în secolul următor.

Sciința *„curgerei și scurgerei apelor"*, cum se ḑicea acum uă sută de anĭ la Bucurescĭ, cu alte cuvinte captațiunea apelor de isvor și aducerea lor pe tuburĭ de la marĭ depărtărĭ, se cunoscea fórte bine în secolul XVII. Brâncovénu, ne spune Șincaĭ[1], aduce Focșănenilor apă pe *scocurĭ* de la uă depărtare de două césurĭ cale pênĕ în Focșanĭ.

In secolul XVIII-lea ênsĕ, facerea de cișmele preocupă pe mulțĭ din Beiĭ fanarioțĭ[2].

Cunóscem pênĕ acum hrisovul din 1 Octobre 1779 al luĭ Alexandru-Vodă Ipsilante, care ne spune că „pe vremurĭ zlotóse", apa Dâmboviței venind fórte turbure și cu multe necurățeniĭ, Domnul a hotărit sĕ aducă apă de isvor, „de departe și cu multă cheltuiélă"[3]. Ipsilante face decĭ două cișmele: una în uliță *Boiangiilor* și alta lângă Mănăstirea Sărindaruluĭ.

Un Dumitru Suilgi-Bașa, un fel de mare *Cișmigiŭ*, este însărcinat cu supraveghiarea *curgereĭ* și *scurgereĭ* apelor. Sunt și alțiĭ *cișmigiĭ,* și sunt și paznicĭ aĭ Cișmelelor[4]. Maĭ toțĭ staŭ în mahalaua *Stejaruluĭ,* unde în timpul luĭ Brâncovénu se afla *Șipotul Fântânelor*[5].

Domnia, adică Beiĭ fanarioțĭ aĭ secoluluĭ XVIII-lea, și-aŭ adus apă de fântână pentru bĕut în fóle și'n sacale, uniĭ de la Pantelimon, alțiĭ de la Filaret.

De cișmele se folosiaŭ ênsĕ mult Bucuresceniĭ. De aceia, pentru folosul obșteĭ, dupĕ Alexandru-Vodă Ipsilante, Mihaĭ-Vodă Șuțu, prin cartea sa din 3 Novembre 1784, întăresce si completă hotărîrile luĭ Ipsilante[6]. Maĭ târḑiŭ, Nicolae-Vodă Mavrogheni dă, pentru întreținerea cișmelelor cu apă de la Crețulescĭ, Crevedia și Giulescĭ, veniturile vênḑăriĭ oerituluĭ, dijmărituluĭ și vinăriciuluĭ, maĭ adăugind și 15 scutelnicĭ[7]. El numia acésta, *facerea caseĭ cișmelelor.*

1) Șincaĭ: *Cronica*, anul 1696.
2) Veḑĭ și cap. *Podul Mogoșóieĭ,* unde se daŭ amĕnuntele ce nu se găsesc aci.
3) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor*, I., pag. 120. Cf. cu poesiile făcute de Niculae Vellara la 1777 pentru slava cișmelelor făcute de Alexandru-Vodă Ipsilanti, în Συλλογή διαφόρων Ποιημάτων.
4) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* II, pag. 503.
5) *Arhive:* Act rĕsleț al Mănăstireĭ Cotrocenilor.
6) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* II, pag. 503.
7) Veḑĭ cap. *Podul Mogoșóieĭ,* precum și *Rev. Istor. a Arhivelor Rom.,* I, pag. 8.

Ulițele din Târgul-din-Năuntru și Podul Mogoșóieĭ aŭ cișmele, pe carĭ le folosesc cu multă plăcere. Bucurescenii de prin alte mahalale rîvnesc la dênșiĭ, și după multe stăruințe, ceĭ din Batiștea, ceĭ din Răzvan, și ceĭ de la Biserica cu Sfințiĭ vor avé cișmele [1]. Réua scurgere a apelor dă nascere la multe procese în fața Divanuluĭ. Se fac așa numite *lagumurĭ* séŭ case de ape, de unde apoĭ pe sub podurile de lemn ale ulițelor, prin șanțul de la miḑloc, li se dă drumul sĕ curgă de vale la Dâmbovița [2].

Lucréză la curgerea și scurgerea apelor, la facerea și curățirea șanțurilor *vinovații*, adică *pușcăriașiĭ* [3], sub direcțiunea *cișmigiilor* și *suilgiilor*, carĭ se pricep sĕ mĕsóre cantitatea de apă ce se consumă în Bucurescĭ, precum și *mĕsurile de apă* cu care se va inavuți orașul décă, pe lângă apele de la Crețulescĭ și de la Giulescĭ, se vor maĭ aduce și apele de la Crevedia [4].

Pe la 1789, eraŭ în Bucurescĭ 17 fântânĭ cu apă bună de bĕut și se aflaŭ unele pe ulițĭ, altele prin curțile boierilor celor cu véḑă [5].

Din când în când se maĭ descopere și câte o cișmea nouă, adică un izvor de apă bună de bĕut. Așa, bunióră, în timpul epidemieĭ de la 1796, Curtea luĭ Moruzzi retrăgêndu-se la Cotrocenĭ, *Beĭzadelele* Dumitru, Nicolae și Gheorghe, feciorii Beiuluĭ, făceaŭ plimbărĭ prin pădurea Mănăstireĭ. Intr'uă ḑi, eĭ găsiră uă cișmea cu apă fórte bună. Domnul se bucură fórte, dede un hrisov ca sĕ nemurésca acest noroc al luminatelor Beizadele și porunci sĕ fiă numit acel izvor *Cișmeaua Beizadelelor* [6]. Cu timpul acest izvor deveni un loc de petrecere pentru Bucurescenĭ [7].

Apele Dâmboviței, apele cișmelelor, ale gârlițelor, ale lacurilor, ale puțurilor și ale fântânelor, pe lângă carĭ se maĭ adăugiaŭ și apele ploilor, făcuseră âncă de la 'nceputul secululuĭ XVIII-lea pe Domnĭ sĕ se îngrijéscă cât maĭ de apróре de hidraulica Bucurescilor.

De când populațiunea orașuluĭ se'mulțise și pe cât posibil

---

1) V. A. Urechiă: *Istor. Român.*, IV, pag. 368.

2) V. A. Urechiă: *Ibidem*, cf. și tradițiunea orală în privința *lagumurilor*.

3) V. A. Urechiă: *Ibidem*, V, pag. 393.

4) V. A. Urechiă: *Ibidem*, V, pag. 400.

5) *Vedĭ* cap. *Podul Mogoșóieĭ* și scrierea luĭ Nicolae Lazăr: Περιγραφὴ τῆς Βλαχίας, tipărită la Bucurescĭ, la tipografia de la Isvorul-Tămăduireĭ, la 1789.

6) V. A. Urechiă: *Ibidem*, V, pag. 405.

7) *Vedĭ*: capitolul *Viéța Bucurescenilor pênĕ la 1800.*

într'un oraș deschis ca Bucurescii, bunul traĭ crescuse, cestiunea curgereĭ și scurgereĭ apelor era una din cele de căpeteniă.

Pentru intreținerea canalelor de sub podéla poduluĭ Mogoșóieĭ, poduluĭ Târguluĭ-de-Afară, Poduluĭ Calicilor, poduluĭ Beiliculuĭ,— în care canalurĭ se vĕrsaŭ tóte apele de scurgere ale ulițelor și uliciórelor bucurescene, pentru nivelare, cotire, aducere, curățire, era un corp întreg de slujitorĭ, anume *Podariĭ*.

Organisațĭ aprópe milităresce, comandațĭ de marele *Cișmigiŭ*, care depindea de Spătar și de Agă, *Podariĭ*, îmbrăcațĭ într'un fel de capóte galbene și cu topóre în mâinĭ, și-aveaŭ locul hotărit în tóte alaiurile domnescĭ. Podariĭ și Cișmigiĭ, séŭ suilgiĭ, ținеaŭ Dâmbovița în frîŭ, atât cât rîul iubit al Bucurescenilor voia sĕ fiă ținut în frîŭ [1].

Astădĭ, în timpul tuturor libertăților, Dâmbovița, apa cea dulce a orașuluĭ luĭ Bucur, e înfrênată și înlănțuită în canalul ce i s'a făcut. Cu tóte furiele eĭ de apă carpatină, Dâmbovița nu se maĭ revérsă ca'n timpurile străvechĭ ale Bucurescilor, când colina luĭ Radu-Vodă părea uă insulă în miḑlocul uneĭ mărĭ întinse de apă și când Vlad-Vodă din 1532, se'neca într'ênsa [2].

Altă dată Dâmbovița și-a schimbat matca dupĕ plăcere; de aci'nainte va remâne acolo unde sciința și interesul Bucurescilor aŭ așeḑat-o. Apele ca și pămêntul caută sĕ se supună Sciințeĭ,— putere divină.

---

1) *Trompeta Carpaților*, n-rul din 1 Marte 1865.
2) *Mag. Istoric*, I, pag. 167.

XI

MAHALALELE BUCURESCENE

[1]

I

Inainte de 1780, când Sulzer făcu, pentru lucrarea sa *Geschichte des transalpinischen Daciens,* planul orașuluĭ Bucurescĭ, noĭ nu scim sĕ fi esistat vr'un alt plan al Bucurescilor.

Lămuririle ce ni sunt date în actele de proprietate ale mănăstirilor, séŭ ale boierilor, séŭ ale neguțătorilor, sunt atât de vagĭ și de încurcate încât, cu schimbările estraordinare ce aŭ suferit Bucurescii în fiăcare jumĕtate de secol, e cu neputință a se schița măcar un plan al orașuluĭ și a hotărî pe dênsul întinderea mahalalelor. In secolul XVI, la cumpărătórea unuĭ loc, vêndĕtorul dicea, — décă dicea și acestea! — că locul ce vinde e, bunióră, „spre sóre-rĕsare de Pușcăriă, alăturĭ cu Gherghina Județul". — Altă dată, nu spunea nicĭ atât, ci se mulțămia, aducênd mărturia Județuluĭ, a celor 12 pârgarĭ, a preoților și a bĕtrânilor orașuluĭ, sĕ spună că a vêndut *un loc de casă, aicĭ în Bucurescĭ.*

Chiar 'n hrisóvele domnescĭ, arĕtările de întindere și posițiune ale locurilor nu sunt maĭ lămurite. La 8 Februariŭ 1696, Constantin-Vodă Brâncovénu, dând luĭ Alexandru biv-vel Postelnic și moștenitorilor luĭ, un loc, ne spune că este „în mahalaua

---

1) Podóbă din *Pravile Impĕrătescĭ,* tipărită la Iașĭ, 1646. — Vedĭ *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș, pag. 156.

„Oltenilor, pe lângă locul luĭ Radu Tabacul, în lung, spre bise-„rică, stânjenĭ 29 și în lat, din locul Raduluĭ Tabaculuĭ, pe lângă „uliță în sus, pênĕ în cea-l-altă uliță ce merge spre biserica Ta-„bacilor, stânjenĭ 22, și de acolo se alătură cu ulița care merge „la băcăniă pênĕ în gardul luĭ Iane Copilul, fratele luĭ Nicolae, „stânjenĭ 30, și de acolo, în curmeḑiș, pênĕ în gardul Stroiescu-„luĭ" [1].

Acest loc, care e domnesc, este dat luĭ Alexandru biv-vel Postelnic, fiul Ghiormeĭ Banul din secolul XVII, cu indicațiunĭ carĭ, pentru 1696, eraŭ póte suficiente. Cum putem ênsĕ noĭ astăḑĭ sĕ ne îndreptăm dupĕ ele, când focurile, cutremurile, dĕrîmările și timpul de tóte mâncător aŭ schimbat și preschimbat și locul luĭ Radu Tabacul, și băcănia, și gardul luĭ Iane Copilul?

De altmintrelĭ, Bucurescĭĭ secoluluĭ XVI și chiar Bucurescĭĭ secoluluĭ XVII nefiind întinșĭ și marĭ, lesne se puteaŭ găsi ómeniĭ dupĕ bisericĭ, dupĕ casele boierilor, dupĕ câte un pom mare bĕtrân séŭ dupĕ câte uă cârciumă vestită. Impărțirea capitaleĭ a început în secolul XVIII când mulțimea străinilor, întinderea din ce în ce maĭ mare a raḑeĭ orașuluĭ și numĕrul afacerilor ce se pertractaŭ acum 150 de anĭ în Bucurescĭ, aŭ cerut imperios ca orașul sĕ fiă împărțit în porțiunĭ maĭ marĭ și 'n porțiunĭ maĭ micĭ.

D. de Bauer ne spune [2] că 'n vremea luĭ Alexandru-Vodă Ipsilante, *Buccorest,* cum ḑice el, era 'mpărțit în 67 de mahalale. Acéstă împărțire, care, judecând dupĕ laudele engomiastice ale luĭ Manasse Eliade, Alexandru-Vodă Ipsilante a făcut-o pentru prima óră [3], a rĕmas multă vreme și a făcut multă înlesnire Bucurescenilor, — ceea ce face pe panegiristul Domnuluĭ sĕ propună ca Bucurescĭĭ sĕ se numéscă de atuncĭ 'nainte *Alexandropole.*

Orĭ-cum ar fi, dupĕ Bauer, Bucurescĭĭ aveaŭ 67 de mahalale, 28 de mănăstirĭ, 31 de bisericĭ de piétră, 20 de lemn, 10 paraclisurĭ, un palat domnesc, uă școlă publică [4], 35 de case marĭ de boierĭ și șépte *„entrepôts"*, adică hanurĭ zidite în piétră.

Dupĕ catagrafia [5] făcută la 1798, Bucurescĭĭ eraŭ împărțițĭ

1) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 162—163. — Cf. Codrescu: *Uricariul,* tom. XVI, pag. 39—41.

2) *Mémoires historiques et géographiques sur la Valachie* (Leipzig et Francfort, 1778), pag. 151.

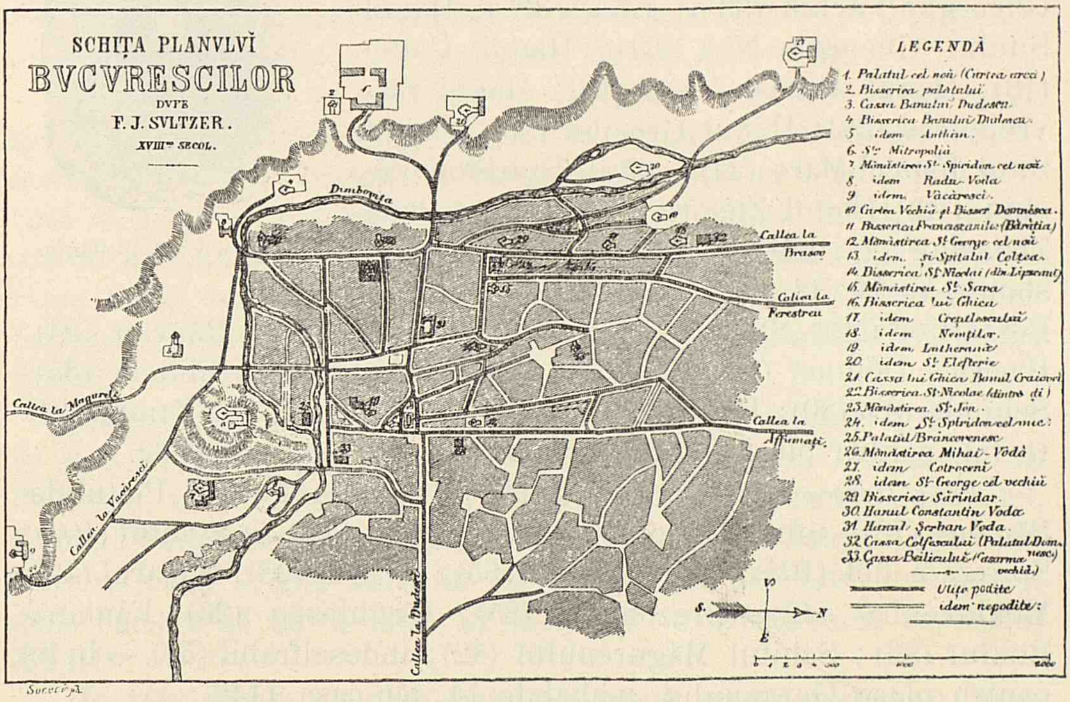
3) In Λόγος ἐγκωμιαστικὸς, pag. 65—66, ediț. citată la cap. *Bisericele Bucurescene.*

4) D. de Bauer se înșélă, credênd că numaĭ școla de la Sftul Sava era 'n Bucurescĭ. Când scrie el, maĭ funcționéză școlele de la Colțea, Sftul Gheorghe-Vechiŭ, Udricanĭ, Stavropoleos, etc., etc.

5) *Academia:* Mss. cu N-rul 52. *Catagrafia politieĭ Bucurescilor ce s'aŭ făcut la 1798.*

maĭ ântâiŭ în cincĭ plășĭ: plasa *Târgulu*ĭ, plasa *Gorganuluĭ* [1], plasa *Brosceni*ĭ, plasa *Târguluĭ-de-Afară*, plasa *Poduluĭ Mogoșóieĭ*.

Plasa Târguluĭ avea 1682 de case; plasa Gorganuluĭ, 1142 de case; plasa Broscenilor, 1482; plasa Târguluĭ-de-Afară, 608; plasa Poduluĭ Mogoșóieĭ, 1092. Se afla, prin urmare, în Bucurescĭ, la 1798, dupĕ acéstă catagrafiă care pare a fi oficială, 6006 de case. Cele ce ni se spunea de Paul din Aleppo și de călĕtorul Baksicĭ [2] pentru secolul XVII nu eraŭ de cât aproximațiunĭ fórte largĭ.

Planul Bucurescilor cam pe la 1775.

De altmintrelĭ, sĕ nu uităm nicĭ uă dată incendiele, focurile cele cumplite carĭ, într'uă ḑi séŭ într'uă nópte, preschimbaŭ mahalalele de nu le maĭ cunosceaĭ.

Aceste cincĭ plășĭ, cu 6006 de case, coprindeaŭ tocmaĭ 67 de mahalale, câte a numĕrat d. de Bauer în *Memoriele* maĭ sus citate. Eraŭ 26 de mahalale în pl. Târguluĭ, 14 în pl. Gorganuluĭ, 18 în pl. Broscenilor, 18 în pl. Târguluĭ-de-Afară și 15 în pl. Poduluĭ Mogoșóieĭ.

1) Unele documente spun *Gorganĭ*; altele, *Gorgan*.
2) Veḑĭ cap. *Bucurescĭĭ de la 1600–1700*.

Curios! Intr'un document[1] de la 1795 ni se spune că sunt 92 de mahalale și, la Academiă, într'un manuscript din anul 1821 Ghenarie, ni se afirmă[2] că sunt 82 de mahalale.

Noĭ le enumĕrăm aci dupĕ catagrafia din 1798 maĭ sus pomenită, și vom pune în parentesă, lângă númele fie-căreĭ mahalale, numĕrul de case ce se aflaŭ într'ênsa acum 101 anĭ.

Alexandru-Vodă Ipsilante.

Plasa Târguluĭ: Sftul Nicolae din Șelarĭ (110); Sftul Gheorghe-Noŭ (209); Sftul Gheorghe-Vechiŭ (335); Stelea (38); Hanul Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ (64); Hanul Colțeĭ (19); Hanul Șerban-Vodă (19); Hanul Stavropoleos (28); Hanul Grecilor (33); Hanul Sftul Ión-cel-Mare (24); Sftul Spiridon-Vechiŭ (12); Hanul Zlătarilor (16); mahalaua Zlătarilor (2); Bălăcénul (130); Hanul Constantin-Vodă (32); Scaunele (89); Scaunele Pescarilor (56); Sftul Ión-Noŭ (76); Colțea (104); Răzvan (94); Biserica Dómneĭ (40); Scorțarul (44); Popa Hierea-Sibilele (35); Schinderul[3] (30); Hanul Filipesculuĭ (12); Hanul luĭ Zamfir (12). In tot, pentru plasa Târguluĭ, mahalale 26, iér case 1682.

Plasa Gorganuluĭ: Mihaĭ-Vodă (106); Gorganul (116); Podul-de-Pământ (73); Sftul Elefterie (79); Biserica Albă ot Schitul (102); Spirea 'n dél (108); Popa Radu (165); Isvorul (95); Stejarul (43); Moldoveniĭ[4] (12); Brezoianul (25); Crețulescu (26); Fântâna-Bouluĭ (86); Schitul Măgurénuluĭ (42); indescifrabil (58).—In tot pentru plasa Gorganuluĭ, mahalale 14, iér case 1142.

Plasa Broscenilor: Staicul (96); Apostol (99); Cărămidarĭ (100); Foișorul (120); Broscenĭ (96); Spiridon-Noŭ (39); Vlădica (114); Popescul (155); Sfta Ecaterina (93), Radu-Vodă (25); Slobozia (89), Bărbătescu (35); Sêrbiĭ (78); Dobrotésa (102); Flămânda (59); Arhimandritul (59); Golescul (86); Domnița Bălașa din Prund (53).—In tot, pentru plasa Broscenilor, mahalale 18, ĭér case 1482.

Plasa Târguluĭ-de-Afară: Olteniĭ (56); Udricanul (52); Mântulésa

1) V. A. Urechiă: *Acte și Documente,* pag. 747.
2) *Academia:* Mss. cu N-rul 247.
3) Nu sciŭ ce mahala este acésta.
4) Adică mahalaua din prejurul luĭ Sftul Ionică-Moldovenĭ din spatele Palatuluĭ Regal.

(28); Popa Sóre (64); Panteleimon (72); Iancul (62); Negustorii (34); Radul [1] (78); Târgul-de-Afară (25); Vergul (26); Olarii (64); Sfta Vinerĭ (42); Lipscaniĭ (49); Delea-Nouă (74); Delea-Vechiă (86); Popa-Nan (90); Hagiul (57); Lucacĭ (62). — In tot, pentru plasa Târguluĭ-de-Afară, mahalale 18, iér case 608.

Plasa Poduluĭ Mogoșóieĭ: Dichiul (82); Oțetariĭ (52); Popa-Radu (72); Caimata (24); Biserica Dintr'uă Ḑi (23); Biserica Eniĭ (24); Boténul (39); Batiștea (53); indescifrabil (78); Popa Cozma (121); Precupețiĭ-Vechĭ (105); Precupețiĭ-Noĭ (42); Popa-Petre (59); Silivestru (96); Popa Dârvașĭ (76); Popa Ivașcu (82). — In tot, pentru plasa Poduluĭ Mogoșóieĭ, mahalale 16, iér case 1092.

Sub mahalale pe carĭ acéstă catagrafiă a politieĭ Bucurescilor le trece cu vederea și pe carĭ le cunóscem dintr'alte documente [2], bunióră, mahalaua Tabacilor, mahalaua Vișineĭ, cunoscută la 1795 și maĭ nainte; maĭ sunt apoĭ citate într'alte documente mahalaua Sftuluĭ Ilie din Brosceniĭ, mahalaua Céuș David [3], Popa Rusu, etc. etc [4]. Alte mahalale dispar, cum fu mahalaua Livedea Gospod care face loc mahalaleĭ Domnița Bălașa din Prund.

Eraŭ acum 50—60 de anĭ treĭ-spre-ḑece bariere prin carĭ se intra 'n oraș. Aceste bariere eraŭ: Bărbătescu, Dealul-Spireĭ, Dudesciĭ, Caliciĭ, Cărămidariĭ, Târgul-de-Afară, Iancul, Mogoșóieĭ, Nouă, Podul-de-Pămênt, Târgoviște, Vergul, Herăstrăŭ. Afară de Bariera-Nouă, e maĭ mult de cât posibil ca cele-alte douĕ-spre-ḑece bariere sĕ se fi aflat în ființă și 'n Bucurescii secoluluĭ XVIII [5].

In tóte aceste plășĭ și mahalale, marĭ proprietarĭ eraŭ bisericele și mănăstirile, dupĕ cum vom vedé la înșirarea amĕnuntelor istorice ce posedem despre unele dintr'aceste mahalale.

Locurĭ întinse fórte acoperiaŭ mahalale; pe dênsele, cu voiă și fără voiă, ómenĭ, maĭ săracĭ séŭ maĭ ajunșĭ, începeaŭ sĕ facă bordeie, căscióre aprópe una cu pămêntul séŭ căsuțe ceva maĭ rĕsărite, dér carĭ, véra, se perdeaŭ adesea în înălțimea buruenilor, a nalbeĭ și a cucuteĭ carĭ cresceaŭ năpraznice pe maidanele Bucurescilor.

---

1) Póte mahalaua *Céuș-Radu.* Veḑĭ cap. *Bisericele.*

2) *Academia:* Condica de pricinĭ și Condica de despărțirĭ a Mitropolieĭ, de la 1780 încóce.

3) Pe la Icóna.

4) *Academia:* Mss. cu N-rul 247.

5) *Planul inginerulŭĭ Borroczin,* din anul 1852.

Egumeniĭ mănăstirilor proprietare tăceaŭ chitic, pênĕ când vedeaŭ că maidanul a fost maĭ tot acoperit cu clădirĭ și că s'a încheiat printre bordeie și căscióre și un fel de uliță. Atuncĭ, de grabă, jalbă la Domniă, amenințărĭ de dĕrîmare, judecată, pênĕ când locuitoriĭ căsciórelor se recunosceaŭ embaticarĭ aĭ Sfteĭ Mănăstirĭ pentru sume carĭ, ađĭ, par minime, dér carĭ atuncĭ insemnaŭ mult cu scumpetea banilor.

II

1. **Mahalaua Aga Niță.** — S'a numit astfel cel puțin de la 1645, când Aga Niță a zidit biserica Sfteĭ Vinerĭ[1], și a păstrat acest nume pênĕ dupĕ 1749[2], când, póte, a fost înlocuit cu numele bisericeĭ și i s'a ḑis mahalaua Sfteĭ Vinerĭ. Printr'ênsa trecea în secolul XVI, drumul cel mare care ducea la *Sêrbi*. Vechile locuințe ale boierilor Năsturelĭ din Herăscĭ eraŭ aci lângă biserică. In secolul XVII, mănăstirea luĭ Pană Vistierul, ađĭ Sfta Ecaterina, a avut proprietățĭ pe aci, în actuala stradă Lazăr, și le-a vêndut luĭ Assan Slugerul dupĕ 1700. Fiiĭ acestuia, Iordake Micșunescul și Constantin Postelnicul Assan vênd uă parte din loc Mitropolituluĭ Ștefan la 10 Decembre, 1735[3]. Via domnéscă se afla în apropiere, spre Apus. La 1695, Brâncovénu dă luĭ Iane Chiurcibașa loc de casă, grădină, *viă,* și un loc sterp în mahalaua Aga Niță[4]. Spre nord, mahalaua Aga Niță se 'nvecina cu Stelea și cu viele Steleĭ. Mănăstirea Radu-Vodă avea locurĭ pe aci. Lângă ele, dupĕ ce Pescăria se mutase din scaunele Pescilor de lângă Bucuresciόra, se adunaŭ carele cu pesce. Alăturĭ, sta unul din boieriĭ diplomațĭ aĭ Brâncovénuluĭ, Dumitrașcu Postelnicul Caramalâŭ[5].

2. **Mahalaua Antim.** — Inainte de zidirea bisericeĭ Tuturor Sfinților de către Mitropolitul Antim, acéstă mahala purta din secolul XVII numele de mahalaua *Popeĭ luĭ Ivașcu*[6]. Se 'ntindea la

1) Vedĭ cap. *Bisericele.*
2) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ: *Locurile din Bucurescĭ.* Act din 10 Maĭ, 1749.
3) *Arhive:* Ibidem.
4) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 75.
5) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 23, act. 40.
6) *Arhive:* Episcopia Argeșuluĭ, pach. 48, act. 16 și 24. — Cf. Condica No. 3 a Episcopieĭ Buzĕuluĭ, pag. 525.

vale, spre sud, pênĕ în Podul Calicilor și mergea la Apus pênĕ în délul vielor din Lupescĭ. Boieriĭ Rudenĭ aveaŭ pe aci întinse locurĭ âncă din secolul XVII; tot așa și boieriĭ Merișanĭ carĭ aveaŭ în mahalaua Popeĭ luĭ Ivașcu și uă biserică de lemn, ridicată de Staicu Paharnicul Merișanul[1]. Milesciĭ, Brăiloiĭ, Dudesciĭ eraŭ locuitorĭ în mahalaua Antimuluĭ. Rudeniĭ aŭ contribuit la înmulțirea locuitorilor eĭ, vêndênd din „curțile“ lor, locurĭ micĭ pe la neguțătorĭ[2]. Mitropolia, Mănăstirea Mihaĭ-Vodă eraŭ proprietarĭ marĭ prin mahalaua Antim séŭ a Popeĭ luĭ Ivașcu.

3. **Mahalaua Arhimandritul.** — In vechime, pe la 1615, purta numele de Mahalaua Mănăstireĭ Târnovuluĭ, pe la Podul Cilibiuluĭ; unde avu casă, dupĕ 1630, Elena, fiica luĭ Radu-Vodă Șerban, măritată dupĕ Constantin Postelnicul Cantacuzino; într'acéstă mahala a fost légănul Cantacuzinescilor muntenĭ[3]. I se maĭ ḑicea și mahalaua „Sfinților Apostolĭ“, dupĕ hramul bisericeĭ; egumenul de aci era arhimandrit, de unde numele mahalaleĭ. Era una din mahalalele bucurescene, care, împreună cu Izvorul, se făcea îndată uă mare de apă, când Dâmbovița venia turbată și înneca malul drept pênĕ 'n délul Cotrocenilor și al Lupescilor[4].

4. **Mahalaua Biserica Albă.** — I se maĭ ḑicea „în Postăvarĭ“, pentru că prin locurile dintr'ênsa se spălaŭ postavurile; e citată în condicele Arhivelor[5] și se numesce astfel dupĕ biserica sa, metoh al Mănăstireĭ Mihaĭ-Vodă.

5. **Mahalaua Batişte.** — E numită ast-fel dupĕ biserica Batiștea, care și ea este numită dupĕ faimosul *Constantin Baptísta*[6], boierul cu mare véḑă și „maĭ ales iubit Domnieĭ mele“, la curtea luĭ Radu-Vodă Mihnea și fiuluĭ acestuia Alexandru Coconul; — boĭerul căruia Radu-Vodă Mihnea îĭ dă, la 14 Maĭ 1622, moșia Frăsinetul din Ilfov cu satul domnesc Frăsinetul, pe care 'l scutesce „de bir, de gălétă de fîn, de dijmărit, de stupĭ, de gostinărit „de oĭ și de rîmătorĭ, de cal domnesc, de óiă sécă, de mĭere, de „cal de olac, de slujbele domnescĭ, și de tóte dăjdiele și mâncă„turile ce ĭes peste an 'n Țéra Domnieĭ mele[7]“.

Berindeiŭ spune că Baptista Velleli, căruia hrisovul îĭ dă

1) Veḑĭ cap. *Bisericele.*
2) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ, *Locurile din Bucurescĭ,* pag. 257.
3) Veḑĭ cap. *Podul Mogoșóieĭ.*
4) *Arhive:* Condica No. 2 a Mitropolieĭ, *Judeţul Ilfov.*
5) *Arhive:* Ibidem.
6) Ast-fel accentuéză documentul.
7) *Arhive:* Condica No. 2 a Mitropolieĭ *Jud. Ilfov.*— Cf. și *Rev. Ist. a Arh. Rom.,* I, pag. 15.

numele de Constantin Baptista, era un prietin al luĭ Radu-Vodă Mihnea, cu care îșĭ petrecuse copilăria și tinerețele la mănăstirea Iviruluĭ, în muntele Athos, unde Radu fusese trămis de mama sa ca, prin rugăciunĭ, sĕ ispășéscă acolo pĕcatele turcireĭ tatăluĭ sĕŭ. Berindeiŭ ar fi trebuit sĕ adauge că un frate maĭ mare al luĭ Radu se turcise împreună cu tatăl sĕŭ; că mama luĭ Radu era celebra Dómna Néga, și că Radu, dupĕ ce a stat câtă-va vreme la M-tirea Iviruluĭ din Muntele Athos, a fost trămis de călugăriĭ de acolo la Veneția și la Padova, ca sĕ 'nvețe carte înaltă. Aci e maĭ probabil că a făcut cunoscință cu Constantin Baptista Velleli, și l'a adus în țéră când s'a făcut Domn[1].

Constantin Baptista, spune tradițiunea pe care, din nenorcire, nicĭ un document nu o coroboră, a făcut într'acéstă mahala nesce case cu adevĕrat domnescĭ, și uă grădină care a rĕmas de pomină în memoria Bucurescenilor. Alțiĭ afirmă că aceste case eraŭ spre Mănăstirea Radu-Vodă. Nu cunóscem partea ce a luat Constantin Baptista Velleli la zidirea Bisericeĭ din Batiște, reclădită la 1764 de vătaful Manciŭ.

6. **Mahalaua Bărbătescul.** — E numită ast-fel dupĕ locurile ce aveaŭ pe aci boieriĭ din Bărbătescĭ, despre carĭ am vorbit la biserica Bărbătescu[2], schit al Mitropolieĭ în secolul trecut. Sĕ adaugem numaĭ că Vel Ceaușul de Aprodĭ, Mihaĭ Bărbătescu, era la 1782 unul din jurisconsulțiĭ cu védă în departamentul de șépte al luĭ Mihaĭ-Vodă Șuțu[3].

7. **Mahalaua Boténuluĭ.** — E numită ast-fel dupĕ familia Botenilor, al căror nume apare în documentele Arhivelor âncă din timpul luĭ Mateĭ Bassarab. Alăturĭ de acéstă mahala eraŭ la 1688 livedea Văcărescilor și locul Văcăresculuĭ[4], și locul luĭ Milco Logofĕtul. Mănăstirea Mărcuța este proprietară pe diferite locurĭ din mahalaua Boténuluĭ[5]. O maĭ cunóscem în 1741, pentru că popa Herea din mahalaua Boténuluĭ a făcut sĕ se cutremure din adâncurĭ religiositatea Bucurescenilor printr'uă faptă ne maĭ audită: a spart biserica Bradu-Boténul și a furat potirul pe care, când era sĕ'l prindă, l'a aruncat într'uă plimbătóre, unde s'a găsit. Popa Herea a fost caterisit și afurisit, și s'a vorbit anĭ de-alungul de nelegiuirea

1) *Mag. Istor.*, I, pag. 221 și 281. — Cf. și *Rev. Ist. a Arhivelor Rom.*, II, pag. 4.
2) Vedĭ cap. *Bisericele*.
3) V. A. Urechiă: *Acte și Documente*, I, pag. 332.
4) Pe atuncĭ trăiaŭ doĭ Văcărescĭ: Ienake și Ión. Care din doĭ locuia aci, nuscim.
5) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ, *Locurile din Bucurescĭ*.

din mahalaua Botènuluĭ[1]. Acéstă mahala a maĭ fost numită și mahalaua *Bradiĭ*. In ulița ce pogoria la vale în mahalaua Bradiĭ, se afla, la 1784, și de maĭ 'nainte, din vremea luĭ Alexandru-Vodă Ipsilante, îngrijitorul cișmelelor bucurescene, Dumitru Suilgi-Bașa, adică marele cișmegiŭ[2].

8. **Mahalaua Brezoianuluĭ.** — Pênĕ la 1701[3], acéstă mahala purta numele după biserica luĭ Popa Stoica, și se dicea, ca și mahalaua popeĭ luĭ Istratie séŭ popeĭ luĭ Ivașcu, mahalaua popeĭ luĭ Stoica. Când Brâncovénu dede în anul maĭ sus citat loc domnesc de casă luĭ Pĕtrașcu Brezoianu în vale de Teatrul Național, la drépta, pe délurile laculuĭ, și când, după Pĕtrașcu Brezoianu, maĭ locuiră aci, ocupând boieriĭ însemnate sub Domniĭ fanarioțĭ, boieriĭ Herea Brezoianu, Constantin Armașul Brezoianu, celebru prin resunătorul sĕŭ divorț cu Marica Filipésca, mahalaua luă numele de mahalaua Brezoianuluĭ, iér Popa Stoica rĕmase ca uă slabă amintire care, maĭ apoĭ, dispăru cu totul din memoria Bucurescenilor. De la 1741, mahalaua este cunoscută de locuitoriĭ Capitaleĭ sub numele de mahalaua Brezoianuluĭ[4]. Pe locul domnesc de aci eraŭ căscióre pe carĭ Brezoieniĭ le dĕrîmară, ca sĕ cládéscă eĭ.

9. **Mahalaua Cărămidarilor.** — E pomenită la Iuniŭ 1668, când cu procesul cel mare al Mitropolieĭ cu Egumenul de la mănăstirea luĭ Pană Vistierul. Dacă pe atuncĭ era pe acolo mahala, noĭ nu cutezăm sĕ afirmăm lucrul. In orĭ-ce cas, acolo se făceaŭ cărămidile necesare caselor bucurescene în timpul luĭ Radu-Vodă Leon. O găsim ca mahala la 1793, și e cunoscută Bucurescenilor prin frumósa grădină ce avea acolo, pe apa Dâmboviţeĭ, Nicolae vel Vistierul Brâncovénu, grădină cumpărată de la Scarlat Vornicul Grecénu[5].

10. **Mahalaua Colțeĭ.** — E numită astfel din secolul XVII[6]. Numele iĭ apare din vremea luĭ Duca-Vodă (1674—1679)[7]. Eraŭ printr'ênsa prăvăliĭ destule âncă din 1698, maĭ cu sémă pe ulița care mergea la Scaune. In apropiere se afla și *Sărăria Domnéscă*[8].

---

1) *Arhive:* Condica No. XIII, pag. 142.
2) V. A. Urechiă: *Istoria Românilor,* II, pag. 503.
3) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 697.
4) *Arhive:* Condica No. XIII a Mitropolieĭ, pag. 221.
5) V. A. Urechiă: *Acte și Documente*, pag. 514.
6) Vedĭ cap. *Bisericele.*
7) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 430.
8) *Arhive:* Condica X a Mitropolieĭ, *Oltul.* — La 1792, Safta Dudésca dă Mitropolieĭ uă moșie și un loc din Bucurescĭ, la *Sărăriă,* pe moșia Bârsescĭ a Mitropolieĭ.

In mahalaua Colţeĭ este Uliţa Mare, una din cele maĭ comerciale din orașĭ. Tot aci, din capĕtul despre rĕsărit al mahalaleĭ, plécă

Turnul și Spitalul Colţeĭ.

drumul cel vechiŭ al Târgoviștei, care apucă apoĭ spre mahalaua Săpunarilor.

11. **Mahalaua Delea-Nouă.** — La 1793, în Condica de judecăţĭ a Mitropolieĭ se pomenesce de mahalaua Delea-Nouă, unde stă

Constantin Postăvarul [1]. Prin urmare, mahalaua *Delea-Vechiă* era ăncă de maĭ 'nainte formată.

12. **Mahalaua Dudesculuĭ.** — La finea seculuĭ XVII, Brâncovénu dă din locul domnesc, ce avea la drépta Poduluĭ Calicilor, spre

Marea Bănésă Joița Văcărésca, născută Dudéscă [2]).

Livedea Gospod, loc de case boierilor Dudescĭ și boierilor Brăiloĭ. Bogăția Dudescilor în secolul XVIII, cu tótă sfănțuéla Fana-

1) *Academia:* Condica de judecăți a Mitropolieĭ.
2) Inceputul secoluluĭ nostru. — Colecț. D-luĭ Gr. Em. Grădiștényu.

rioților, era de pomină. Casele și curtea lor eraŭ citate ca cele maĭ marĭ ale Bucurescilor. Grădina Dudescululĭ, în timpul luĭ Nicolae-Vodă Mavrogheni, era întocmită și desinată ca un parc engles, după cum afirmă călĕtórea Lady Craven [1]. Dudescele, boieróice marĭ, purtaŭ cele maĭ frumóse giuvaericale și, chiar în toiul fanariotismuluĭ, veniaŭ la Curte îmbrăcate în vechiul costum al jupânițelor române din vremile de demult. Era un lac în mahalaua Dudescilor. Nu scim décă nu se afla chiar în grădina Dudescilor. Pórta cea mare de la casa Dudescilor era monumentală, și avea balcon de privire de-asupra, — de aci póte poesia poporană:

Ienăchiță Văcărescu
Şéde 'n pórtă la Dudescu,
Cu binișu-ĭ de atlaz;
Móre Dómna de necaz! [2]

Pe lângă locul Dudescilor era, la 1727, uă uliță numită a *Lăptăreselor* [3].

13. **Mahalaua Bălăcénuluĭ.** — Maĭ e numită în secolul XVII, mahalaua *Bisericeĭ de Jurămînt* [4], iér în secolul XVIII, mahalaua *Sftuluĭ Dumitru*. Se póte considera, împreună cu mahalaua Sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ, ca cea maĭ vechiă mahala a Bucurescilor. Poesia poporană ne spune că Domnul care a descălicat Bucurescii [5], se sfătuia cu un Bălăcén, unul din descendințiĭ póte aĭ faimosuluĭ vitéz, Balacĭko, Kinezul Bassarab din Teleorman de la 1283 [6], unde sĕ facă Bucurescii,

Și Bălăcénu dicea
Sĕ 'l facă la Bălacĭ,
Că sunt ziduri începute,
Măre! și neisprăvite,

și că biserica de la Bălacĭ este făcută cu uă sută de anĭ înaintea Bucurescilor. După ce Domnul, prieten al Bălăcénuluĭ, a făcut Bucurescii lângă Dâmbovița,

1) *Din Istoria Fanarioților*, studiul *Mavrogheni și Lady Craven*.
2) Vedĭ cap. *Viéță Bucurescenilor pênĕ la 1800*.
3) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ, *Locurile din Bucurescĭ*, act din 10 Aprile, 1727.
4) *Arhive: Ibidem*, act. din 1687.
5) Vedĭ cap. *Bucurescii pênĕ la 1500*.
6) Hasdeŭ: *Radu-Negru*, pag. CXLVIII.

Că e apă de spălat
Și câmp mare de-alergat,

de sigur, el a dat Bălăcenilor, lângă palatul sĕŭ, adică lângă cetățuia Curțeĭ Domnescĭ, un loc întins, pe care Bălăcénu șĭ-a făcut casă mare și 'ntărită, și biserică frumósă, ca pe acele vremurĭ.

Cel d'ântâiŭ Bălăcén, — Constantin, ca ceĭ maĭ mulțĭ din neamul lor, — pe care l'arétă genealogia bălăcenéscă, este căpitan al oștilor luĭ Mircea-Vodă la 1387 și este póte unul din nepoțiĭ séŭ strănepoțiĭ luĭ Balacĭko, cel cu capul negru, care a făcut minunĭ de vitejie în Serbia, trămis acolo de Barbat Bassarabă.

Toțĭ aŭ fost, spune Cronicarul, *nebunĭ de vitejĭ*. In secolul XVII, Badea Vornicul Bălăcénu, a fost făcut conte de Leopold al Austrieĭ. Étă de ce credem că, odată cu descălicarea Bucurescilor, s'a vorbit de ulița Bălăcénuluĭ, de biserica Bălăcénuluĭ și maĭ târḑiŭ, de mahalaua Bălăcénuluĭ séŭ a Bălăcenilor.

Numele mahalaleĭ Bălăcénuluĭ dispare treptat sub Brâncovénu, dușman al Bălăcenilor, din causa ḑilelor amare ce-ĭ făcu Constantin-Aga Bălăcénu, ginerile luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino. Casele Bălăcenilor sunt dĕrîmate unele, ale luĭ Constantin Bălăcénu, de Brâncovénu, iér altele, ale luĭ Barbu Bălăcénu, ceva maĭ târḑiŭ, de Nicolae Mavrocordat. Se clădesc pe locurile cele întinse ale Bălăcenilor, Hanul Constantin-Vodă în fața Poduluĭ Mogoșóieĭ, și biserica Stavropoleos, lângă biserica Ghiormeĭ Banul lângă ulița care duce de vale, la Pórta-de-Sus a Curțeĭ Domnescĭ.

In secolul XVII, ulița și mahalaua Bălăcenilor aŭ fost cu adevĕrat boĭerescĭ. Intr'ênsele locuiaŭ Bălăceniĭ, Fărcășeniĭ, Câmpineniĭ, Brezoieniĭ, Ciorogârleniĭ, Conțescиĭ, Leca Măgurénul, Greceniĭ, Cămărașul Assan și fratele sĕŭ Ienake; maĭ târḑiŭ Dudesciĭ, Drăgănesciĭ și Crețulesciĭ aŭ pe aci proprietățĭ întinse.

Alăturĭ, la câțĭ-va pașĭ, de mahalaua Bălăcenilor, Șerban-Vodă Cantacuzino făcu biserica de lemn a Măgurénuluĭ, în mahalaua Scorțaruluĭ și locuesc acolo Cantacuzinesciĭ, Văcăresciĭ, Floresciĭ, Bărbătesciĭ. Tot în mahalaua acésta, maĭ spre Curtea Domnéscă, locuesc în secolul XVII mariĭ negușătorĭ aĭ Bucurescilor: *Manu*, negușătorul cel bĕtrân, *Panait*, negușătorul cel bĕtrân, și celebrul furnisor al Curțeĭ luĭ Brâncovénu, Dumitru Nona ot Brașov, pe care Domnul îl numesce „prietinul iubit al Domnieĭ Mele". —

Multe din fetele acestor bogațĭ negutătorĭ aŭ luat de bărbațĭ feciorĭ de boierĭ [1].

Secolul XVIII numesce mahalaua Bălăcenilor cu numele bisericeĭ, maĭ cu sémă de când biserica fu reparată [2]. La 1718, când tóte mahalalele fură bântuite de ciumă, mahalaua Bălăcénuluĭ fu cea maĭ cumplit chinuită. Ulița cea maĭ de căpetenia a mahalaleĭ era aceia pe care documentele o numesc în secolul XVII „ulița care duce spre Pórta-de-Sus a Curțeĭ Domnescĭ", și care, în secolul XVIII se va numi *Ulița Ișlicarilor* și-apoĭ *Ulița Franțuzéscă,* pentru a primi definitiv numele de astădĭ: *Strada Carol I.*

14. **Mahalaua Popa-Dîrvașĭ.** — E la drépta Poduluĭ Mogoșóieĭ, mergênd spre barieră. O vedem pomenită în documente la 1795. E maĭ vechiă, ca și biserica popeĭ luĭ Dîrvașĭ, adĭ Biserica Albă. In secolul trecut locuia pe acolo Pitarul Grigore Brezoianu.

15. **Mahalaua Fântâna-Bouluĭ.** -- Legenda numeluĭ acesteĭ mahalale s'a uitat. Maĭ la vale, în mahalaua Stejaruluĭ, era *Șipotul Fântânelor,* pe vremea luĭ Brâncovénu. Fântâna-Bouluĭ era maĭ spre nord, unde este astădĭ strada Fântâneĭ. Documentele o pomenesc de la 1753 [3]. Era plină de grădinĭ și de viĭ, printre carĭ sunt documentate în secolul XVIII viile boierilor Crețulescĭ. Sunt în mahala și *povernĭ* în direcțiunea locurilor luĭ Manea-Brutarul din mahalaua Popa Radu.

16. **Mahalaua Foișoruluĭ.** — E numită ast-fel dupĕ *casa de privélă* zidită acolo de Nicolae-Vodă Mavrocordat [4], pe pămênturile bogateĭ mănăstirĭ a luĭ Radu-Vodă. Toțĭ mahalagiiĭ sunt embaticarĭ aĭ Egumenuluĭ Raduliot, iér biserica Foișoruluĭ este metoh al mănăstireĭ Radu-Vodă, închinată acesteia de Dómna Smaranda, a treia soțiă a luĭ Nicolae-Vodă Mavrocordat, și de fiul acestuia, Constantin-Vodă Mavrocordat. La *casa de privélă,* adică la Foișor, se 'ntăriră Turciĭ cu șanțurĭ la 1737, când domnia tot Constantin. Se credea atuncĭ că va fi bătălie între Nemțĭ și Turcĭ chiar în Bucurescĭ [5].

17. **Mahalaua Sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ.** — Din cele 67 de mahalale,

---

1) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. *Locurile din Bucurescĭ.* — Condica No. 3 a Episcopieĭ Buzĕuluĭ, pag. 527, 539, 551. — Condica Brâncovenéscă, pag. 167 și 169. — Vedĭ și cap. *Comerciul bucurescén.*

2) Vedĭ cap. *Bisericele.*

3) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. *Locurile din Bucurescĭ.*

4) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 43, act. 10 și următórele.

5) Legrand: *Ephémérides Daces,* II, pag. 27.

trecute în catagrafia poliției Bucurescilor la 1798, mahalaua Sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ este cea maĭ populată: are 335 de case. Décă focurile nu ar fi preschimbat la fiăcare 10—20 de anĭ fisionomia capitaleĭ, póte că într'acéstă mahala s'ar fi păstrat vre-uă casă din secolul XVI, ceia ce ar fi fost uă minune în Bucurescĭ, unde nu se găsesce măcar uă casă bĕtrână de 100 de anĭ.

Nicolae-Vodă Mavrocordat.

Intr'adevĕr, în mahalaua Sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ sunt, la 1592, locurĭ și case ale luĭ Nedelcu Vornicul, pe carĭ, în 1626, Marcu și Paraschiva din Căzănescĭ, nepoțiĭ luĭ Nedelcu Vornicul, le vênd luĭ Iane Vistierul; și sunt aceste case lângă ale luĭ Iane Portarul și lângă ale Mănăstireĭ Spătaruluĭ Stelea. Din fundul

Pușcăriei spre sóre-rĕsare avusese locurĭ Mitrea Vornicul, unul din ctitoriĭ bisericeĭ, și Drăgușin Banul, — locurĭ pe carĭ, în 1654, le vênd luĭ Albul Fustașul, nepoțiĭ luĭ Mitrea, Dragomir și Ivan, feciorii luĭ Oprea Logofĕtul și aĭ jupâneseĭ Maria [1].

Tot aci avea case Narocea Vornicul. Documentele pomenesc mahalaua Sfuluĭ Gheorghe-Vechiŭ de la 1632 încóce și ne spun la acéstă dată că acéstă mahala merge pênĕ în gardurile vieĭ domnescĭ; pe acolo este și *Uliciόra Căldărarilor,* de unde apoĭ începe drumul Giurgiuluĭ. Intr'acéstă mahala maĭ sunt coprinse ulițele următóre: „ulița de la casele Băraților", care e tot una cu „ulița unde se frânge fierul"; ulița Boiangiilor, a Lăcătușilor, care maĭ pórtă numele și de „ulița din dosul Caseĭ Băraților"; ulița Bărbierilor, a Mărgelarilor, a Abagiilor, a Săidăcarilor și alte micĭ uliciόre, pe carĭ, la vênḑarea locurilor, le lăsaŭ, în lățime de un stânjen, slobode ca sĕ *urdine* lumea, de vreme ce circulațiunea pe aci era maĭ mare.

In ulița Bărbierilor, un act din 8 Iuniŭ 1701 ne spune că era *puțul Turnuluĭ,* — probabil, un turn despre rĕsărit al zidurilor Curțeĭ Domnescĭ, tocmaĭ cum era la Apus, la Pórta-de-Sus, Turnul-Roșu și maĭ târḑiŭ, Foișorul Roșu [2]. De altmintrelĭ, Curtea Domnéscă a avut la cele patru colțurĭ ale pătratuluĭ sĕu turnurĭ de apărare [3].

Pe lângă Bărăția, era și faimósa brutărie a luĭ Babic, cu coltucul consacrat de locuțiunea bucurescénă: *coltuc de la Babic,* adică *nimic,* de vreme ce „coltucele" de la Babic eraŭ atât de bune, încât, îndată ce eraŭ scóse din cuptor, eraŭ luate de vătafiĭ, logofețiĭ și ciocoiĭ curților boierescĭ, așa că nicĭ o dată nu se găsiaŭ.

Proprietariĭ de căpetenia aĭ mahalaleĭ Sfuluĭ Gheorghe-Vechiŭ eraŭ mănăstirile și bisericele. Egumeniĭ sciaŭ unde sĕ aibă locurĭ și prăvăliĭ carĭ sĕ producă maĭ mult și, decĭ, prin daniĭ, schimbărĭ, vênḑărĭ și cumpărărĭ, se'ndesaŭ toțĭ în Târgul-din-Năuntru, care cădea în mahalaua bĕtrâneĭ biserici a luĭ Nedelcu și a luĭ Mitrea, vorniciĭ din secolul XVI. Sfta Ecaterina, odinióră Mănăstirea luĭ Pană Vistierul, Mănăstirea Mihaĭ-Vodă, Colțea, Cotroceniĭ, Sftul Ión-din-Focșanĭ, Sftul Gheorghe-Noŭ, Văcărescii, Mănăstirea Vor-

1) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. *Locurile din Bucurescĭ.* — Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 23, act. 14.

2) Semnalat într'un act din 1765. De aci și numele Hanuluĭ-Roșu, clădit pe locul acestuĭ foișor.

3) Veḑĭ cap. *Curțile Domnescĭ.*

niculuĭ Cernica și altele eraŭ proprietare de prăvăliĭ și case în mahalaua acésta. Intr'al doilea rând veniaŭ Mitropolia și Sftul Gheorghe-Vechiŭ. Pe lângă biserică se aflaŭ și casele dascălilor de la faimósa școlă românéscă a Sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ [1]. Uniĭ din dascăliĭ alunecaŭ adesea la *nescolăresci lucrurĭ*, cum fu, la 1780, dascălul Dragomir, și atuncĭ Mitropolitul, care avea suprema supraveghiare asupra școlelor, îĭ pedepsia luându-le locul și casele înapoĭ pentru biserică [2].

18. **Mahalaua Golesculuĭ.** — E numită astfel după casele boierilor Golescĭ, carĭ póte în secolul XVI, și de sigur [3] în secolul XVII, aveaŭ pe aci locurile și curțile lor. Pêně maĭ de unăḑĭ stete în picióre faimosul *Han al Golescilor,* care era alăturĭ de locuințele boierescĭ. Mahalaua Golesculuĭ e vecină cu mahalaua Prunduluĭ, maĭ târḑiŭ a Domniţeĭ Bălașa. Era pe dênsa loc domnesc slobod pe vremea Brâncovénuluĭ, care dede dintr'ênsul, sě'șĭ facă uă casă Antonie Grămăticul. Mănăstirea Aninósa din Muscel era proprietară în mahalaua Golesculuĭ [4].

19. **Mahalaua Gorganuluĭ.** — E numită astfel după movila Gorganilor séŭ Gorganuluĭ și este alăturea cu Mahalaua Calicéscă, de care ne vorbesce un act dat de Mateĭ Bassarab, la 1639, luĭ Jupân Barbu Căpitanul din Poiana [5]. Eraŭ multe grădinĭ și viĭ prin mahalaua Gorganuluĭ. Locul eĭ maĭ tot era domnesc. Dâmbovița acoperia adesea ulițele din Gorgan.

20. **Mahalaua Bisericeĭ Grecilor.** — E mică, dér e plină de prăvăliĭ, carĭ tóte sunt proprietățĭ ale Mitropolieĭ, ale luĭ Radu-Vodă, ale Antimuluĭ și ale Zlătarilor. La 1723, ulița cea mare care merge spre Hanul luĭ Șerban-Vodă era 'n parte în mahalaua Bisericeĭ Grecilor [6].

21. **Mahalaua Popeĭ luĭ Istratie.** — A fost numită astfel înainte de Șerban-Vodă Cantacuzino. După ce Maria, Dómna luĭ, clădi biserica pentru ea și coconiĭ sěĭ, mahalaua luă numele de mahalaua Biserica Dómneĭ.

---

1) Veḑĭ la cap. *Bisericele,* biserica Sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ, despre *Școlă.*

2) Tóte aměnuntele acestea sunt luate de la *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ: *Locurile din Bucurescĭ.*

3) Când Golesciĭ nu maĭ eraŭ Golescĭ, ci Leurdenĭ, după cum în secolul XVIII nu vor maĭ fi Golescĭ Leurdenĭ, ci Știrbeĭ.

4) *Arhive:* Condica No. 2 a Mitropolieĭ, *Ilfov.* Condica No. 5 a Mitropolieĭ: *Locurile din Bucurescĭ.* — Cf. Condica Mănăstireĭ Aninósa, pag. 274.

5) Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu. Jupân Barbu din Poiana e un Poienar, de care vorbesce Condica Brâncovenéscă.

6) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ: *Locurile din Bucurescĭ.* — Veḑĭ și cap. *Bisericele.*

Intr'acéstă mahala, — unde? nu am puté hotărî, — avea case bolovănite Tudoran Clucerul ot Aninósa, care ținea pe Alexandra Crețulésca și era rudă cu cele maĭ marĭ némurĭ ale Țěriĭ și 'n deosebĭ cu Cantacuzinesciĭ și care, după domnia luĭ Grigore-Vodă Ghica, se făcu călugăr sub numele de monahul Teodosie[1].

22. **Mahalaua Lucacĭ séŭ a Totoesculuĭ.** — O cunóscem din secolul XVII prin hrisovul dat de Brâncovénu jupâneseĭ Bălașa Blejoianca[2]. S'a numit și Mahalaua Totoesculuĭ, probabil, pentru că a fost pe acolo vr'un mare proprietar, boier séŭ neguțător, Totoescul. Era pe dênsa locurĭ domnescĭ la 1767, de óre-ce Alexandru Scarlat Ghica, în marele hrisov al M-tireĭ Pantelimonuluĭ[3] dă acesteĭ mănăstirĭ locurĭ din acéstă mahala, prin ulița care cotesce pe la biserica luĭ Lucacĭ[4]. Printr'acéstă mahala, pe la casele de lângă strada Mircea-Vodă, trecea gârlița *Bucuresciòra,* ca sě se verse în Dâmbovița la Jignița. Mahalaua Lucacĭ a fost una din cele maĭ pârjolite de marele foc de la 1847. Anton Pann dice:

Lucaciul falnic, mahala mare,
Clădirĭ frumóse pe al sěŭ drum,
Și biserica din cele rare,
Făcută nouă, abia acum,
A căriĭ turle pré înălțate
Și-acoperite numa 'n fer blond,
Cu osebire 'nfrumusețate
Cu nesce cupe formate 'n rond,
Ca uă făcliă, de sus, din turle,
Prin zălogele cum luă foc,
Podóbe scumpe, averĭ și scule,
S'a topit tóte aci, pe loc[5].

Mihaĭ Vitézul.

23. **Mahalaua Mihaĭ-Vodă.** — Numită astfel după mănăstirea jupâneseĭ Caplea, maĭ târdiŭ Mihaĭ-Vodă. Aci se aflaŭ la 1770 casele luĭ Pârvu Logofětul Cantacuzino, pe care el le dă apoĭ schimb luĭ Toma Medelnicerul Cantacuzino, pentru casele acestuia din maha-

1) *Arhive:* Condica No. XI a mănăstireĭ Aninósa ot Muscel.
2) *Arhive:* Condica No. 4 a Mitropolieĭ, *Prahova,* pag. 395.
3) Hrisovul este al d-luĭ colonel Ghica.
4) Vedĭ cap. *Bisericele.*
5) Anton Pann: *Memorabilul focului de la 1847* (Bucurescĭ, 1854) pag, 78—79.

laua Scorțaruluĭ. Mahalaua acésta mergea pênĕ 'n viĭ și era limitrofă cu Mahalaua Calicéscă[1].

24. **Mahalaua Sftuluĭ Nicolae ot Şelarĭ.** — E numită astfel dupĕ biserică și nĭ-e cunoscută din secolul XVII. La 1677, mănăstirea Nucetuluĭ are prăvăliĭ în mahalaua Sftuluĭ Nicolae ot Șelarĭ, pe lângă ulița cea mare și pe lângă prăvăliile neguțătoruluĭ Luca Fărimiță[2].

25. **Mahalaua Olarilor.** — E probabil că pe aci se aflaŭ așeḑațĭ, ca sĕ vênḑă aprópe de Târgul-de-Afară, olariĭ carĭ aduceaŭ óle de la Câmpulung și d'aiurea. Noĭ o cunóscem ca mahala din 1793[3].

26. **Mahalaua Oltenilor.** — O cunóscem din secolul XVII, prin actul maĭ sus citat al Brâncovénuluĭ și'n care ni se spune că esista de maĭ 'nainte-vreme. A purtat adese-orĭ numele de Mahalaua *Protopopuluĭ*. Pe la spatele bisericeĭ Oltenilor, de eșiaĭ printr'uă ulicióră, daĭ în pădure, ḑice un memorialist din vremea luĭ Tudor Vladimirescu[4].

27. **Mahalaua Prunduluĭ.** — S'a numit, maĭ târḑiŭ, în secolul XVIII, dupĕ 1750, și mahalaua Domniţeĭ Bălașa. La 1693, *Prundul* se 'ntindea pênĕ 'n *Calicĭ*[5]. Cornea Banul Brăiloĭ primesce pe aci loc de case de la Brâncovénu. Se cunóscea sub numele de mahalaua Prunduluĭ, în secolul XVII; coprindea într'ênsa vechia baiă a Mitropolieĭ. Aci a făcut Teofan Shimonahul biserică în 1682[6].

28. **Mahalaua Popesculuĭ.** — E numită astfel după vechia familiă a boierilor din Popescĭ, carĭ se urmăresc în hrisóve pênĕ la 1600. Din condice nu cunóscem acéstă mahala de cât din secolul XVIII. La 1743, Mitropolitul Neofit, marele logofĕt Constantin Brâncovénu și Domnița Bălașa Brâncovénu aŭ locurĭ în mahalaua Popesculuĭ. Din secolul XVIII séŭ, póte, și de maĭ 'nainte, Evreiĭ, aci aŭ început sĕ se așeḑe maĭ de preferință; tot aci aŭ avut cea maĭ vechiă lavră ce cunóscem în istoria Bucurescilor[7].

29. **Mahalaua Radu-Vodă.** — Acéstă mahala coprindea tóte ulițele dimprejurul mănăstireĭ Radu-Vodă, care era proprietară peste tóte,

---

1) Veḑĭ cap. *Bisericele.*

2) *Arhive:* Condica M-tireĭ Nucetul, pag. 110 și 120. — Veḑĭ și cap. *Bisericele.*

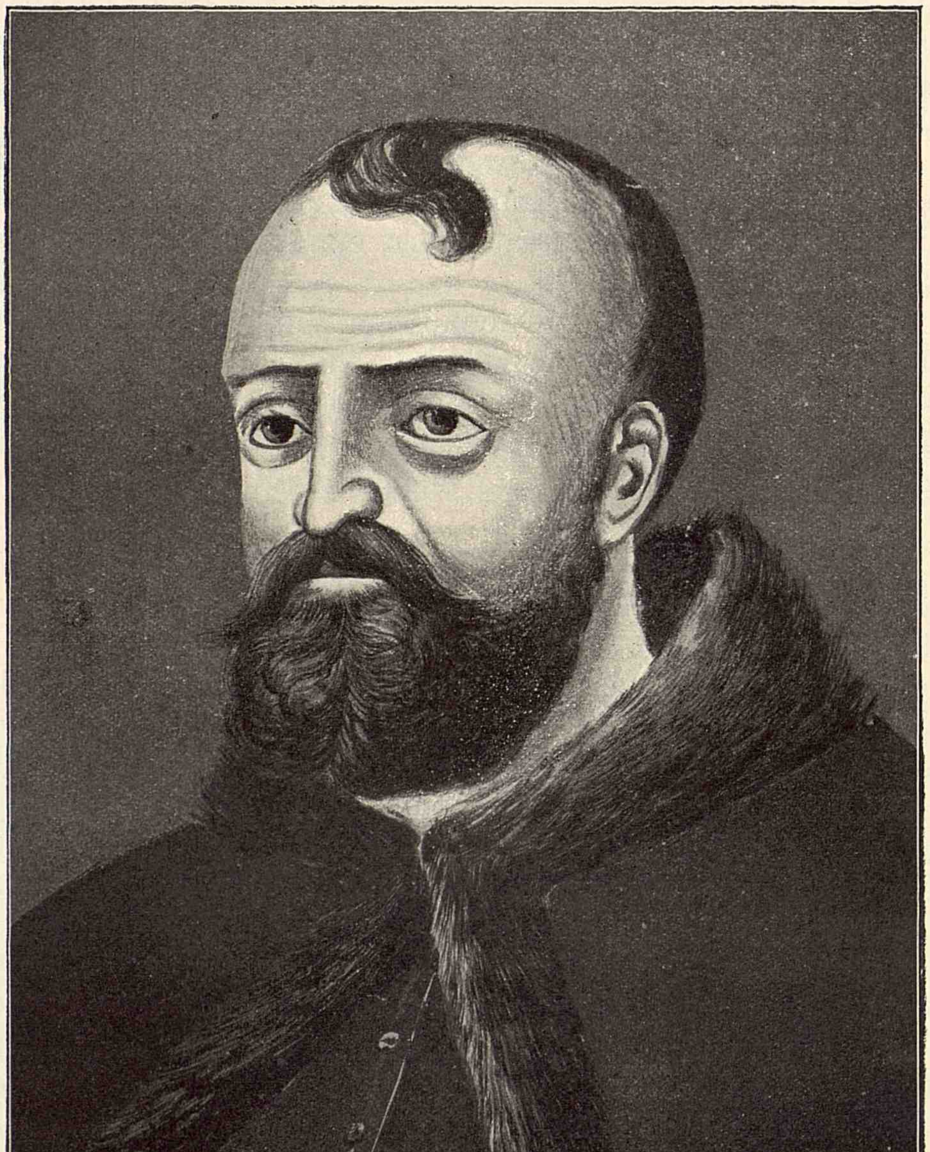
3) *Academia:* Condica de judecățĭ a Mitropolieĭ, pag. 5—7. Act din 18 Nov., 1793.

4) Veḑĭ cap. *Bisericele.*

5) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 220—223.

6) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ: *Locurile din Bucurescĭ.*

7) *Arhive: Ibidem.* — Cf. și V. A. Urechiă: *Istoria Românilor.*

Șerban Paharnicul Cantacuzino.

ăncă din secolul XVI, când se numia Sfta Troiță [1]. Berindeiŭ crede că în mahalaua Radu-Vodă se găsia locuința fastuósă și grădinele întinse ale Italianuluĭ Baptista Velleli, prietenul luĭ Radu-Vodă și ministrul luĭ Alexandru-Vodă Coconul, fiul luĭ Radu-Vodă [2]. Pe ce document îșĭ întemeiéză ênsĕ afirmațiunea, Berindeiŭ nu spune.

30. **Mahalaua Popa-Radu.** — Era pe la biserica luĭ Manea Brutaru. Noĭ o cunóscem ca mahalaua Popeĭ luĭ Radu, pentru-că Manea Brutarul, probabil, a reparat séŭ reclădit cine scie ce mică bisericuță de lemn, făcută maĭ sus de Fântâna-Bouluĭ, de un popă Radu. Biserica a primit numele luĭ Manea Brutaru; mahalaleĭ i-a rĕmas ăncă vro câtă-va vreme numele preotuluĭ, prim ziditor al bisericeĭ. Noĭ o cunóscem ca mahalaua Popa-Radu, din actele pe carĭ Dómna Lucsandra a luĭ Constantin-Vodă Hangerliŭ le face în vederea înființăreĭ unuĭ Orfanotrofiŭ [3] cu veniturile ce vor ieși din prăvăliele carĭ se vor construi pe locul vechilor grajdurĭ ale Curțeĭ Domnescĭ, complet dĕrîmate la 1798 [4].

31. **Mahalaua Şerban-Vodă séŭ a Scorțaruluĭ.** — I s'a ḑis maĭ ântâiŭ a Scorțaruluĭ, probabil, pentru-că pe aci locuia înainte de 1679 vre-un țesĕtor de scórțe bine cunoscut, în tocmaĭ dupĕ cum se ḑicea la Puțul Spătaruluĭ, dupĕ un fabricant de spete de rĕsboiŭ. De când Șerban-Vodă Cantacuzino ridică bisericuța de lemn, numită maĭ târḑiŭ a Măgurénuluĭ [5], mahalaua începu a fi numită a luĭ Șerban-Vodă, maĭ cu sémă pentru-că Domnul clădi în fața bisericeĭ și uă casă, pe care, la 1770, Toma Medelnicerul Cantacuzino, fiul luĭ George Beizade Cantacuzino și, deci, nepot al luĭ Șerban, o vêndu luĭ Pârvu Cantacuzino. Acesta, dupĕ rĕsboiul russo-turc (1769—1774), în timpul căruia clădirea cantacuzinéscă suferi multe din partea armateĭ rusescĭ, o repară frumos și o dete de zestre fiiceĭ séle, care se căsători la 1775 cu Spătarul Teodorake Balș. Din mâinele acestuia, casa trecu ca proprietate a Mitropolieĭ, cu gând ca iérna Mitropoliții sĕ 'șĭ aibă reședința aci, iér nu pe colina Mitropolieĭ. Maĭ târḑiŭ în secolul nostru, colegiul Sftuluĭ Sava a stat câtă-va vreme într'acéstă clădire, care

1) Veḑĭ cap. *Mănăstirea Radu-Vodă.*
2) *Revista Română*, I, pag. 333. Veḑĭ maĭ sus: *Mahalaua Batiștea.*
3) Veḑĭ cap. *Bóle și Doftorĭ.*
4) *Arhive:* Condica Mănăstireĭ Strehaia, pag. 109.
5) Veḑĭ cap. *Bisericele.*

s'a dărîmat când cu canalisarea Dâmboviței[1]. Intr'acéstă mahala locuiaŭ în secolul trecut, pe lângă Cantacuzinescĭ, neamurĭ de ale Văcărescilor, Bărbătescilor, Strîmbenilor, Florescilor, Drugănescilor.

32. **Mahalaua Săpunarilor séŭ a Scaunelor-Vechĭ.** — Este una din vechiele mahalale ale orașuluĭ. Documentele Arhivelor o pomenesc âncă din anul 1609, din vremea luĭ Radu-Vodă Șerban, de când stăpânia pe acolo bĕtrânul Cernica Vornicul[2]. Acte din aniĭ 1628, 1675, 1695 ni-o arétă populată de uă parte de neamurĭ boierescĭ ca Merișaniĭ, Lămotesciĭ, Isvoraniĭ, Popesciĭ, iér de altă parte de măcelariĭ Bucurescilor carĭ, pe lângă malurile gârliței Bucuresciόra, își aveaŭ scaunele lor de carne, întocmaĭ cum, tot lângă gârliță, maĭ spre sud, spre Podul Târguluĭ-de-Afară, își aveaŭ pescariĭ scaunele lor de pesce, — de unde ađĭ stradele *Scaunele* și *Pescăria-Vechiă,* două din maĭ mult de cât puținele strade bucurescene carĭ pόrtă un nume istoric și, decĭ, potrivit.

Maĭ târđiŭ, în secolul XVIII, maĭ eraŭ proprietarĭ în Scaune: Mitropolia, Banul Constantin Crețulescu, Mănăstirea Sftul Iόn din Focșanĭ, Lehliu, Logofĕtul Burke, și fόrte mulțĭ măcelarĭ și cojocarĭ. Sĕ nu uităm pe Batiste Ceasornicarul, care la 1734, are loc tot în mahalaua Scaunelor. Mahalaua fusese numită și a Săpunarilor pentru-că, probabil, bréslа acestora contribuise maĭ mult, décă nu cu tot, sĕ se ridice biserica la 'nceputul secoluluĭ XVII, décă nu și maĭ 'nainte. Ca și măcelariĭ, și Săpunariĭ se folosiaŭ de gârlița Bucuresciόra.

Mahalaua Scaunelor a fost cumplit pârjolită la 27 Februariŭ 1739, de un foc care a distrus vro 40 de scaune de măcelarĭ și'n urma căruia, pόte, scaunele s'aŭ mutat lângă Dâmbovița[3].

Totușĭ, la 1769, măcelariĭ maĭ aveaŭ pe aci obόre de vite.

33. **Mahalaua Stejaruluĭ.** — Dintr'un act de la 1782 o vedem pomenită că se mărginesce cu mahalaua Fântâna-Bouluĭ și cu mahalaua Popeĭ luĭ Radu, pĕnĕ la locul Maneĭ Brutarul. E numită ast-fel dupĕ stejarul de lângă bisericuță. Sunt într'ênsa povernĭ și ulierĭ, adică industriașĭ carĭ fac și vênd uleie pentru albine.

34. **Mahalaua Slobozia Domnéscă.** — Din locurile domnescĭ, carĭ plecaŭ de la pόlele vieĭ domnescĭ de lângă Curte, âncă din se-

---

1) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ, *Locurile din Bucurescĭ.*

2) *Arhive: Ibidem,* pag. 110 și următόrele.

3) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. *Locurile din Bucurescĭ.* — Cf. Legrand: *Ephémérides Daces,* II, pag. 185.

Episcopia Rîmniculuĭ : Paraclisul [1]).

1) Colecția d-luĭ Gr. N. Manu.

colul XVI, Domnia a dat locurĭ de casă diferiților boĭerĭ și neguțătorĭ, carĭ aduceaŭ slujbe Domnuluĭ și Țĕriĭ. Mahalaua care s'a alcătuit pe podul Șerban-Vodă s'a numit Slobozia Domnéscă. Se 'ntindea departe pe drumul Cărămidarilor. Proprietariĭ de sémă pe dênsa eraŭ Fălcoieniĭ, Pârșcoveniĭ, Conțesciĭ atât de cu véḑă în timpul Brâncovénuluĭ, Leurdeniĭ, Găvănesciĭ și alțiĭ [1].

35. **Mahalaua Silivestruluĭ.** — E numită póte ast-fel după numele vr'unuĭ mare proprietar din partea loculuĭ. Biserica, zidită la 1760 de Pârvan Abagiul, a găsit mahalaua de maĭ 'nainte ast-fel numită și a luat și ea numele mahalaleĭ [2]. Mahalaua Silivestruluĭ e una din multele mahalale carĭ s'a făcut din vechime la drépta și la stânga Poduluĭ Târguluĭ-de-Afară.

36. **Mahalaua Sibilelor.** — E numită ast-fel după biserica cu Sibile a Popeĭ luĭ Hierea; e vecină cu *Podul Armenilor,* cum glăsuĭesce un document din 1772, și se întinde puțin la stânga Poduluĭ Târguluĭ-de-Afară [3]. Acéstă mahala, spune tradițiunea, era barieră Bucurescilor în vremea luĭ Mateĭ Bassarab.

37. **Mahalaua Stelea.** — E vechiă, căcĭ și biserica luĭ Stelea Spătarul fusese clădită în secolul XVI; era printr'ênsa „ulița mare care vine de la Sêrbĭ", și trece la Târgul-din-Năuntru. O mărginesce la Nord Podul Târguluĭ-de-Afară, la Sud Podul Verguluĭ, la Est mahalaua Totoesculuĭ, la Vest uă parte din mahalaua Aga Niță și mahalaua Sftuluĭ Gheorghe. Tradițiunea spune că într'acéstă mahala, lângă Mănăstirea Spătarul Stelea, rudă póte cu Vistierul Dan, eraŭ *casele bolovănite* ale acestuia. Aci veni Mihaĭ-Vitézul cu tunurile de bătu casele din patru părțĭ și omorî pe Emir și pe Turciĭ luĭ, și tot tradițiunea adauge că pe locul acestor case ale Vistieruluĭ Dan la finea secoluluĭ trecut se ridicară casele marĭ și înalte ale bogatuluĭ neguțător Ianake Băltărețul [4], — case carĭ arseră ca lumînarea la focul din 23 Marte 1847. Sĕ nu uităm viele mănăstireĭ Stelea, carĭ despărțiaŭ mahalaua de Podul Târguluĭ-de-Afară [5].

38. **Mahalaua Tabacĭ.** — Se află sub Radu-Vodă numaĭ de la

---

1) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. *Locurile din Bucurescĭ,* pag. 188.

2) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. *Locurile din Bucurescĭ.* — Cf. V. A. Urechiă: *Acte și Documente,* pag. 487.

3) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. *Locurile din Bucurescĭ.* — Cf. și cap. *Podul Târguluĭ-de-Afară.*

4) Veḑĭ cap. *Comerciul bucurescén.*

5) *Arhive:* Condica No. 5. a Mitropolieĭ. *Locurile din Bucurescĭ.* — Cf. și cap. *Bisericele.*

1668 încóce, căcĭ înainte se 'ntindea pe malul stâng al Dâmboviţeĭ de la Sărindar de vale la Zlătarĭ[1]. La 1767 Domnia avea multe locurĭ în noua mahala a Tabacilor; tóte eraŭ vecine cu locurile Mănăstireĭ Radu-Vodă. Prin hrisovul de la 15 Septembre 1767, Alexandru Scarlat Ghica dă locurile domnescĭ din mahalaua Tabacilor sĕ fiă ale mănăstireĭ Pantelimonuluĭ, cu multe alte locurĭ de prin mahalalele de la margine.

39. **Mahalaua Trâmbiţaşilor.** — Etă una din mahalalele a căreia amintire s'a perdut cu totul din memoria Bucurescenilor. Mahalaua Trâmbiţaşilor se afla pe lângă Mănăstirea Sftuluĭ Ion-cel-Mare, şi a fost cunoscută cu acest nume pênĕ la 1753. Boieriĭ Călinescĭ locuiaŭ într'ênsa. Prin mahalaua Trâmbiţaşilor, care se întindea şi peste gârlă, din dreptul Zlătarilor spre Mihaĭ-Vodă, se afla şi *Podul-de-Nuiele,* care iéraşĭ a fost cu desĕvêrşire uitat de Bucurescenĭ[2].

40. **Mahalaua Verguluĭ.** — Era pe podul Verguluĭ, pe la biserica Domniţeĭ Ancuţa. Avea în secolul XVIII case într'ênsa Vornicésa Catinca Ştirbóica, date de zestre de la părinţĭ, lăsate apoĭ în părăsire şi cu timpul dĕrîmate de mahalagiiĭ carĭ, — obiceiŭ eminamente bucurescén în trecut, — scoteaŭ cărămidele pentru trebuinţele lor, ba chiar săpaŭ gropĭ în curte de luaŭ nisip, ceia ce face ca, maĭ târḑiŭ, uniĭ proprietarĭ marĭ din mahala, în cap cu paharnicul Dinu Ogrădénu, sĕ reclame la cârmuire pentru curmarea acesteĭ stărĭ de lucrurĭ vĕtĕmătóre. Prin mahalaua Verguluĭ trecea gârliţa care isvoria din lacul Icóneĭ şi venia din Scaune ca sĕ se verse la Jicniţă în Dâmboviţa. Când veniaŭ apele marĭ şi se astupaŭ şanţurile Bucuresciórеĭ, mahalaua Verguluĭ p'alocurea era ca uă baltă[3].

La 1820, şanţul Bucuresciórеĭ trecea pe la Kir Teodosie Vrana, epistatul Cârnurilor[4].

41. **Mahalaua Vlădichiĭ.** — E citată în catagrafia din 1798, ca avênd 114 case şi e numită ast-fel după pămêntul şi morile pe carĭ Mitropolitul Ţěriĭ, „părintele Vlădica", cum îĭ ḑic actele de acum

---

1) Veḑĭ cap. *Podul Mogoşóieĭ.*

2) *Arhive:* Mănăstirea Sftuluĭ Ion-cel-Mare, pach. 12, act. 21 şi 25. — Cf. Condica Mănăstireĭ S-tuluĭ Ion-cel-Mare, acte din 1731, în colecţiunea d-luĭ Gr. N. Manu. — Veḑĭ şi cap. *Podul Mogoşóieĭ* şi *Bisericele.*

3) V. A. Urechiă: *Istoria Românilor,* XII, pag. 300, 330, 358.

4) E primul ofiţer de poliţiă sanitară, de care vorbesc documentele.

300 și 200 de anĭ, le avea pe acolo, pe lângă Dâmbovița, âncă de la 'nceputul secoluluĭ XVII [1].

III

Pe lângă aceste 41 de mahalale bucurescene, cărora am putut sĕ le găsim câte un amĕnunt istoric prin condicele și documentele Arhivelor și Academieĭ, maĭ sunt âncă 26 de mahalale pe carĭ, din datele privitóre la Bisericĭ și la alte particularitățĭ istorice ale Bucurescilor, le cunóscem în parte.

Intr'adevĕr, catagrafia de la 1798 maĭ citéză în *Plasa Târguluĭ* âncă următórele mahalalele, pentru carĭ amĕnuntele se găsesc într'alte capitole ale acesteĭ lucrărĭ.

1. **Mahalaua Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ.** — Are 209 case; este a doua din mahalalele cele maĭ populate ale Bucurescilor, și e numită astfel după biserica într'ênsa zidită de Antonie-Vodă, Panaiot Nicusios și Constantin-Vodă Brâncovénu.

2. **Mahalaua Hanuluĭ Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ.**—Are 64 de case; se'ntindea, probabil, prin ulițele și uliciórele din *Târgul Cucului* și de pe lângă *Sărăria Domnéscă*.

3. **Mahalaua Hanuluĭ Colțeĭ.** — Are 19 case; este pe lângă hanul luĭ Zamfir și pe lângă hanul Colțeĭ, unde era și uă biserică.

4. **Mahalaua Hanuluĭ Şerban-Vodă.** — Are 19 case, séŭ, maĭ propriŭ, prăvăliĭ împrejurul hanuluĭ. E vecină cu mahalaua Sftuluĭ Nicolae ot Șelarĭ.

5. **Mahalaua Hanuluĭ Stavropoleos.** — Are 28 de case, maĭ mult spre ulița care cobóră la Curtea Domnéscă, și care uliță avea numele de *Ulița Nemțéscă* la'nceputul secoluluĭ nostru, décă nu și de maĭ'nainte.

6. **Mahalaua Hanuluĭ Sftuluĭ Ión-cel-Mare.** — Are 24 de case; uă parte dintr'ênsa e mahalaua pe carĭ timpurile maĭ bĕtrâne de cât 1798 o cunosceaŭ sub numele de mahalaua Trâmbițașilor, de care am vorbit maĭ sus.

7. **Mahalaua Sftuluĭ Spiridon-Vechiŭ.** — Are 12 case; e numită astfel după biserică.

---

[1] Vedĭ cap. *Dâmbovița bucurescénă*.

8. **Mahalaua Hanuluĭ Zlătarilor.** — Are 16 case, lângă biserică, probabil maĭ mult prăvăliĭ.

9. **Mahalaua Zlătarilor.** — Are numaĭ 2 case, într'acéstă curiósă distribuțiune administrativă a Bucurescilor, de acum uă sută și maĭ bine de anĭ.

10. **Mahalaua Hanuluĭ Constantin-Vodă.** — Are 32 de case și se află lângă mahalaua Bălăcénuluĭ, despre care am vorbit.

11. **Mahalaua Scaunuluĭ Pescarilor.** — Are 56 de case, probabil, de la Târgul-Cuculuĭ spre Podul Târgul-de-Afară, cam spre biserica cu Sibilele.

12. **Mahalaua Sftuluĭ Ión-Noŭ.** — Are 76 de case din actuala stradă *Patria* la drépta, pe de-asupra vieĭ domnescĭ, pênĕ spre Jicniță.

13. **Mahalaua Răzvanuluĭ.** — Are 94 de case, de la hanul Nicolesculuĭ spre Podul Târguluĭ-de-Afară.

14. **Mahalaua Sărindaruluĭ.** — Are 30 de case, pe Podul Mogoșóieĭ de la biserică înainte.

15. **Mahalaua Hanuluĭ Filipesculuĭ.** — Are 12 case, este pe lângă hanul luĭ Șerban-Vodă, pe Podul Mogoșóieĭ, din Lipscanĭ în sus; pórtă numele hanuluĭ zidit în secolul XVII de Constantin Căpitanul Filipescul.

16. **Mahalaua Hanuluĭ luĭ Zamfir.** — Are 12 case, în spatele Lipscanilor, prin Blănarĭ, și e vecină cu mahalaua Sftuluĭ Nicolae ot Șelarĭ.

In *Plasa Gorganuluĭ* maĭ sunt de semnalat âncă următórele mahalale:

17. **Mahalaua Poduluĭ-de-Pămênt.** — Are 73 de case, este numită astfel, pentru că ulița nu este podită cu urșĭ și podine, ca cele-l-alte marĭ podurĭ ale Bucurescilor. Nusciŭ décă nu este începutul acestuĭ pod, care purta maĭ 'nainte numele de *Podul-cu-Nuiele* și'ncepea din mahalaua Trâmbițașilor.

18. **Mahalaua Sftuluĭ Elefterie.** — Are 79 de case, și este numită astfel dupĕ biserica făcută aci cu paralele luĭ Maxim Cupețul, neguțătorul de la Colțea.

19. **Mahalaua Spirea'n Dél.** — Are 108 case, este pe lângă biserica luĭ Spirea Doftorul. Numĕrul caselor se esplică prin *calicimea* care se retrăsese în colibele de pe acolo, ne maĭ avênd loc pe Podul Calicilor, adică în *mahalaua calicéscă*, cum ḑicea bĕtrânul Mateĭ Bassarab.

20. **Mahalaua Isvoruluĭ.** — Are 95 de case, este cam tot una cu ceia ce am numit maĭ sus mahalaua Dudesculuĭ, cea mult udată și înecată de Dâmbovița.

21. **Mahalaua Moldovenĭ.** — Are 12 case, e lângă Sftul Ionică séŭ Sftul Ión-Moldovenĭ. Acest nume reamintesce de sigur un fapt istoric pe care tradițiunea orală nu l'a păstrat și pe care noĭ âncă nu l'am găsit în documente.

22. **Mahalaua Crețulescu.** — Are 26 de case, lângă biserica și hanul cu acelașĭ nume, odinióră lângă bariera *Pușul-cu-Zalele,* din vremea Brâncovénuluĭ.

23. **Mahalaua Schituluĭ Măgurénuluĭ.** — Are 42 de case, sus la Fântâna-Bouluĭ, cam pe lângă Cuibul-cu-Barză și pe lângă faimósa localitate numită „la Cârciuma din pădure", loc de plimbare al Bucurescenilor din suta XVIII.

In *plasa Broscenilor* maĭ sunt de citat și următórele mahalale:

24. **Mahalaua Staiculuĭ.** — Are 96 de case, este împrejurul bisericeĭ luĭ Staicu Logofĕtul; se'ntindea pe locul domnesc pênĕ la Nicolae Mavrocordat. In urmă căḍu și acéstă mahala tot în mâinile egumenuluĭ de la Radu-Vodă.

25. **Mahalaua Apostol.** — Are 99 de case, se 'ntindea pe câmpiele cele marĭ de la Lânăriă în direcțiunea Văcărescilor.

26. **Mahalaua Broscenilor.** — Are 96 de case și uă mulțime de lacurĭ ale căror brósce aŭ dat numele mahalaleĭ și plășeĭ întregĭ.

27. **Mahalaua Sftuluĭ Spiridon-Noŭ.** — Are 39 de case; este împregiurul mănăstireĭ Ghiculescilor care, cu câțĭ-va anĭ înainte de 1798, era afară din orașĭ, „de laturea Bucurescilor", cum spun documentele.

28. **Mahalaua Sfta Ecaterina.** — Are 93 de case și se 'ntinde împrejurul bĕtrâneĭ mănăstirĭ a luĭ Pană Vistierul.

29. **Mahalaua Sêrbilor.** — Are 78 de case; e coprinsă în secolul XVIII în raḍa orașuluĭ, căcĭ înainte, *Sêrbiĭ* eraŭ, ca și Broscenii, un sat lângă Bucurescĭ. Drumul care duce la „Sêrbĭ" pleca în secolul XVI de lângă Mănăstirea luĭ Stelea Spătarul.

30. **Mahalaua Dobrotésa.** — Are 102 case; se 'ntinde împrejurul bisericeĭ Dobrotésa, reparată de boieriĭ Năsturelĭ din Herăscĭ, în secolul XVIII; e una din mahalalele pe carĭ tradițiunea le consideră ca cele maĭ vechĭ ale Bucurescilor. Noĭ prin documente n'am întâlnit-o nicĭ odată.

31. **Mahalaua Flămânda.** — Are 59 de case împrejurul bisericeĭ cu acelașĭ nume, provenit din sărăcia bisericeĭ și a enoriașilor.

In plasa *Târguluĭ-de-Afară* maĭ avem de citat și următórele mahalale:

32. **Mahalaua Udricanuluĭ.** — Are 52 de case; e lângă Lucacĭ și

Sfta Vinerĭ; într'ênsa, din mahalaua Popesculuĭ s'a 'ntins cu vremea populațiunea evreĭă, spre centrul orașuluĭ.

33. **Mahalaua Mântuleseĭ.** — Are 28 de case; este împrejurul bisericeĭ cu acelașĭ nume. Pe-aci era livedea precupețuluĭ Mantu, a căruia vĕduvă, Stanca Mântulésa, încongiurase livedea cu gard de nuiele. Câiniĭ fiind mulțĭ și rĕĭ în mahala, cine trecea nóptea pe acolo rupea nuĭele din gard, sĕ se apere de câinĭ. Adĭ așa, mâine așa, pênĕ n'a maĭ rĕmas nicĭ urmă de gard, — de unde locuțiunea bucurescénă: *„a luat din gardul Mântuleseĭ"*, adică a luat de unde nu este nimic.

34. **Mahalaua Popa Sóre.** — Are 64 de case; este numită astfel dupĕ biserică; e la stânga de Podul Verguluĭ.

35. **Mahalaua Pantelimon.** — Are 72 de case; este aprópe afară din Bucurescĭ, la biserica Sftuluĭ Pantelimon, zidită la 1790 de preotul Ión.

36. **Mahalaua Ianculuĭ.** — Are 62 de case și se află pe lângă bariera și biserica cu acelașĭ nume.

37. **Mahalaua Neguțătorilor.** — Are 34 de case; este împregiurul bisericeĭ cu acelașĭ nume; numele îĭ vine de la locuitoriĭ eĭ carĭ și-aveaŭ casele pe aci, în apropiere de prăvăliele din Târg.

38. **Mahalaua Raduluĭ.** — Are 78 de case. Nu cunóscem posițiunea acesteĭ mahalale, afară numaĭ dacă copistul catagrafieĭ din 1798 a voit sĕ dică mahalaua Popeĭ luĭ Radu, despre care noĭ am vorbit maĭ sus.

39. **Mahalaua Târguluĭ-de-Afară.** — Are 25 de case și se 'ntinde spre Obor.

40. **Mahalaua Lipscanilor.** — Are 49 de case; se coprinde între mahalaua Hanuluĭ luĭ Șerban-Vodă și mahalaua Hanuluĭ Colțea; coprinde uă parte din vechia Uliță-Mare din secolul XVII.

41. **Mahalaua Popa Nan.** — Are 90 de case; e la sfârșitul Poduluĭ Verguluĭ, cu întinse livedĭ, maidanurĭ și gropĭ de nisip.

42. **Mahalaua Hagiuluĭ.** — Are 57 de case și se 'ntinde împregiurul bisericeĭ cu acelașĭ nume.

In *plasa Poduluĭ Mogoșóieĭ* maĭ sunt următórele mahalale:

43. **Mahalaua Dichiuluĭ** séŭ **Tirchilescĭ.** — Are 82 de case și este împrejurul bisericeĭ cu acelașĭ nume.

44. **Mahalaua Oțetarilor.** — Are 52 de case; de când eraŭ oțetariĭ aședațĭ pe aci, documentele nu spun.

45. **Mahalaua Caimata.** — Are 24 de case; este vecină cu *Podul Armenilor* și biserica Armenéscă. Se dice că numele, órecum pre-

schimbat, îĭ vine de la gărlița *Bucuresciòra* care, din causa tuturor necurățenielor ce se aruncaŭ într'ênsa, maĭ purta și alt nume.

46. **Mahalaua Bisericeĭ dintr'uă Ḑi.** — Are 23 de case.

47. **Mahalaua Bisericeĭ Eneĭ.** — Are 24 de case.

48. **Mahalaua Popa Cosma.** — Are 121 de case; se 'ntinde, ca și cele douĕ ce urméză, pe locurile de moșiă ale bĕtrânuluĭ Ban Dumitrake Ghica, și-anume pe Colintina-Florésca, pe care, în parte, Banul o va da de zestre feteĭ séle Anica Florésca.

49. **Mahalaua Precupeţiĭ-Vechĭ.** — Are 105 case. Mănăstirea Ghighiuluĭ avea proprietățĭ într'acéstă mahala.

50. **Mahalaua Precupeţiĭ-Nouĭ.** — Are 42 de case.

51. **Mahalaua Popa Petre.** — Are 59 de case.

Acestea sunt mahalalele despre carĭ nu am avut nicĭ un amĕnunt istoric. Cele maĭ multe sunt nouĕ de tot, dintr'a doua jumĕtate a seculuĭ XVIII, atuncĭ când, cu tóte poruncile contrarie ale Domnuluĭ, Bucurescĭĭ îșĭ măriaŭ rađa cu uă putere pe care vedem că a păstrat-o pênĕ în đilele nóstre.

In vremea luĭ Alexandru-Vodă Ipsilante, starostea de zidarĭ, *maĭ-mar'-bașa,* primise strașnică poruncă de la Domniă ca orĭ-ce zidire ce s'ar face sĕ fiă vestită Epitropieĭ obștescĭ, pentru ca acésta sĕ chibzuéscă décă este a se îngădui proprietaruluĭ începerea clădireĭ [1].

IV

Décă mahalalele îșĭ aveaŭ tóte nume care se schimba, dupĕ cum vĕđurăm, măcar la un secol uă dată, ulițele eraŭ fórte puține cu nume, pentru că ele-ênsele eraŭ fórte puțin ceia ce noĭ numim astăđĭ uliță.

Aliniarea, continuitatea în liniă dréptă séŭ frântă a clădirilor, uă óre-care regulă în conducerea ambelor laturĭ ale ulițeĭ sunt cu totul necunoscute secolelor anterióre. Se clădia la orașe, cum se clădia și la sate, fără sĕ-ĭ pese proprietaruluĭ, nicĭ autorităţeĭ comunale de liniă orĭ de regulă. In tóte părțile a fost astfel în primele timpurĭ ale înjghebăreĭ orașelor: deosebirea stă numaĭ în

---

1) V. A Urechiă: *Istoria Românilor,* V, pag. 378.

faptul că aiurea, la Paris séŭ la Nürnberg, la Roma séŭ la Viena, mulțimea populațiuneĭ și desimea clădirilor aŭ făcut maĭ curênd pe ómenĭ sĕ se gândéscă la óre carĭ regulĭ în așeḍarea caselor. De aci aŭ eșit ulițele strîmte, dér cu óre-care aliniare și continuitate

La Bucurescĭ, nu s'a pomenit de ulițe drepte și ceva maĭ largĭ de cât dupĕ focul cel mare de la 1804, când a ars tot Târgul-din-Năuntru pênĕ 'n zidurile hanuluĭ luĭ Șerban-Vodă. Atuncĭ Constantin-Vodă Ipsilante „eșĭa însușĭ Măria sa la târg, și împăca „ómeniĭ la pricinile ce le avea pentru locurile caselor celor arse, „și poruncĭa sĕ se facă casele *drept în rând,* sĕ ĭésă *ulițele drepte, nu* „*șuvăite,* și casele una maĭ afară și alta maĭ înăuntru, ca maĭ na-„inte, de astupa una pe alta[1]".

Prin Târgul-din-Năuntru, în centrul orașuluĭ, maĭ nainte vreme, maĭ tóte ulițele eraŭ ulicióre care daŭ într'uă uliță maĭ largă, numită Ulița-Mare. Lărgimea uliciórelor se mĕsura dupĕ câțĭ ómenĭ puteaŭ merge de front pe dênsa. Bunióră, la 1744, Ulița Abagiilor, în spatele Curțeĭ Domnescĭ, se ḍicea că este *mare de treĭ ómenĭ*[2], pentru că treĭ ómenĭ puteaŭ merge unul lângă altul pe dênsa.

Numele ulițelor nu esistaŭ de cât p'alocurea. La 1625 era 'n Bucurescĭ uă uliță care se numia *Ulița Turcilor*[3]. Pe unde mergea, nu scim. Cele maĭ multe, de eraŭ largĭ, se numĭaŭ „ulița mare din mahalaua cutare". In târg, ulițele se numĭaŭ dupĕ mărfurile negutătorilor; se ḍicea decĭ ulița Abagiilor, a Mărgelarilor, a Boiangiilor, a Ișlicarilor, a Mătăsarilor, a Lăcătușilor. Lucru curios! In *Dudescu,* adică în mahalaua Dudesculuĭ, era *ulița Lăptăreselor,* nu pentru că lăptăresele locuiaŭ pe acolo, ci, probabil, pentru că pe acolo intraŭ în orașĭ cu lapte.

Indicațiunile de situațiune ale unuĭ loc care se vindea, indicațiunile de locuință ale unuĭ Bucurescén eraŭ formulate în acte séŭ în spuse în următorul mod: bunióră, „de la biserica luĭ Lu-„cacĭ, spre apus, la drépta, spre ulița care merge spre casele „Blejoĭenchiĭ, lângă cârciuma luĭ Năstăsache, pe mâna dréptă, la „pleop". — Pentru Bucurescénul de atuncĭ, acéstă îndreptare era îndestulătóre, dér pentru străiniĭ de atuncĭ și pentru Bucurescénul de aḍĭ, ea este maĭ puțin de cât insuficientă. Tot din vremurile acelea

1) *Tes. de Mon. Istor.*, II, *Chronograful luĭ Dionisie Eclisiarcul,* pag. 204.
2) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. *Locurile din Bucurescĭ,* pag. 233.
3) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 38, act. 5.

a rĕmas obiceiul la bĕtrânii de adĭ sĕ te 'ndrepteze cu următórele locuțiunĭ stereotipice: „fă la mâna stângă pênĕ la băcăniă, și- „apoĭ la drépta, și-aci è".

Pe aceste ulițe inominate nu s'a pomenit caldarîm de cât în secolul nostru. Pe podurile cele marĭ aŭ fost podele de lemn[1]. Pe ulițele pe carĭ locuiaŭ boierĭ marĭ séŭ negustorĭ bogațĭ, contribuiaŭ toțĭ mahalagiiĭ și făceaŭ podul uă dată; pe urmă, de se strica, — și se strica fórte lesne, — așteptaŭ sĕ'l repare Domnia. Acésta avea altele de făcut, și numaĭ la reparatul podurilor nu se gândia. Ulița devenĭa impracticabilă cu totul și cu totul, din causa găurilor colosale ce se deschideaŭ în podéla sub care era șanțul de scurgere. De se rĕsturna pe acolo vre un mare boier séŭ chiar Domnul, a doua ḑi venia *pitac cu zapcialîc* ca sĕ aibă mahalagiiĭ a astupa găurile și băltócele cu cenușă, paie, tufe și alte cloțurĭ și sfărîmăturĭ. Vĕ închipuițĭ ce praf și ce microbĭ se ridicaŭ în aer, când sórele usca acéstă umplutură sub podinele carĭ jucaŭ pe urșĭ sub greutatea trăsurelor[2]. Pentru îngrijirea podurilor de pe ulițĭ, mulțĭ mahalagiĭ, embaticarĭ aĭ mănăstirilor, aŭ devenit, prin poruncĭ domnescĭ, proprietarĭ adevĕrațĭ aĭ locurilor ce ocupaŭ cu casele lor, numaĭ cu condițiunea de a ține podul îngrijit, reparat și măturat frumos de fiă-care, cât ținea lungimea curțeĭ luĭ[3]. De atuncĭ, obiceiul care se păstră pênĕ maĭ acum câțĭ-va anĭ, de a se uda și a se mătura în fața porțeĭ de către toțĭ cetățeniĭ ceĭ harnicĭ.

Podurile cele marĭ se făceaŭ cu vinovațiĭ de la pușcăriă. Unele ulițĭ, ca și unele podurĭ și podiscĭ de peste Dâmbovița, eraŭ întreținute și reparate de Egumeniĭ mănăstirilor Radu-Vodă, Mihaĭ-Vodă, Cotroceniĭ, carĭ aveaŭ trecerĭ pe ele, morĭ pe Dâmbovița, locurĭ pe acolo și uă mulțime de alte folóse. Când Egumeniĭ eraŭ ómenĭ de omeniă, — ceia ce se 'ntêmpla fórte rar, — ulițele, podurile, podiscele eraŭ îngrijite și reparate destul de bine; când ênsĕ Greciĭ de la Radu-Vodă, Mihaĭ-Vodă și Cotrocenĭ eraŭ de ceĭ lacomĭ și hrăpitorĭ, atuncĭ trebuiaŭ 2—3 pitace ale Domnilor sĕ viă unele dupĕ altele cu amenințarea că Domnul va repara pe socotéla mănăstireĭ, pentru ca Egumenul sĕ se hotăréscă a cheltui ceva pentru uă spoiélă de reparațiune, séŭ, cum era vorba timpuluĭ, de *meremetisire*.

---

1) Veḑĭ cap. *Podurile Beiliculuĭ* și *Târguluĭ-de-Afară*.

2) Pitacul din 1782, în V. A. Urechiă: *Istoria Rom.*, I, pag. 293.

3) Acelașĭ pitac din 1782 și un altul din 15 Aug. 1793, tot în V. A. Urechiă: *Istoria Rom.*, V, pag. 393.

V

Tóte aceste ulițe și tóte aceste mahalale eraŭ adĭ la 12 din ḑi într'un fel, și mâine la 12 tot din ḑi puteaŭ fi într'alt fel. De ce? Din pricina focurilor carĭ bântuiaŭ la Bucurescĭ cumplit și 'ngrozitor, — tot atât de cumplit ca și la Constantinopole. Case, prăvăliĭ, bisericĭ de lemn ardeaŭ ca lumînarea într'uă singură nópte. Șița, șindrila, lemnul, cópte și rĕscópte de sórele luĭ Cuptor, n'așteptaŭ de cât uă scânteiă pentru a lua foc și a arde cu nesce flăcărĭ spăimîntătóre, carĭ se suiaŭ în pale colosale pênĕ la 'nălțimea cerurilor. Era ceva sinistru și grandios în grozăvia luĭ! Poetul poporan ḑice:

Arde foc în Bucurescĭ;
Merg scânteiele în Popescĭ
Și dogórea la Ploiescĭ,
Er lumina 'n Câmpina
La cocóna Joița[1].

Paul din Aleppo spune pentru secolul XVII că, îndată ce se anunța focul, clopotele bisericelor începeaŭ sĕ bălăngăne, bătênd numaĭ într'uă parte, ca un fel de chemare în ajutor, plină de grózǎ și desnădejde[2].

In secolul trecut și 'n secolul nostru, pênĕ la 1847, când cu focul cel mare din ḑiua de Pasce, Bucurescenii se obicĭnuiseră atât de mult cu acéstă nenorocire, în cât femeile, gospodinele, buniórǎ din Tabacĭ, când auḑiaŭ că arde la Sărindar și vedeaŭ că bate vêntul în spre ele, îndată, într'un timp și două mișcărĭ, întindeaŭ cearșafurile și velințele pe jos și 'ncepeaŭ sĕ strîngă de prin casă, ca sĕ facă boccele cu carĭ sĕ plece spre Văcărescĭ, afară din orașĭ, sigure fiind că focul, adus de vênt, le va ajunge și arde și pe ele.

Anton Pann ne arétă cât de iute mergea focul, în versurile următóre:

Sfântul Dumitru nu s'aprinsese,
In préjmă-ĭ focul încă ardea,
Și Bărăția o coprinsese,
Ca un balaur o mistuia.

---

1) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare*, pag. 322.
2) Hasdeŭ: *Arhiva Istorică a Românieĭ*, II, pag. 110—111.

De aci, la Vergu, se vĕḍu 'n pripă
Prin tot ocolul grozav aprins.
D'aci Lucaciĭ ca într'uă clipă
Și Udricaniĭ ardea nestins.
Apoĭ, se'ntinse ca uă fășiă,
Pênĕ la Delea, spre rĕsărit,
Și-altă fășiă cu vrăjmășiă.
Spre miéḍă-nópte mergea cumplit [1].

Când s'aprindea în târg prin prăvăliórele cele micĭ cu samare de șiță era prăpădul luĭ Dumneḍeŭ. In douĕ césurĭ ardeaŭ douĕ sute de prăvăliĭ. De aceia, vedem pe Domnĭ poruncind ca fiăcare sĕ aibă, véra-iérna, înaintea prăvălieĭ mereŭ și într'una un butoĭ séŭ uă putină plină cu apă; ca sĕ se dĕrîme samarele séŭ șandramalele dinaintea prăvălielor; ca tóte carele cu fên sĕ nu maĭ șédă în orașĭ de cât la anumite maidane de téma foculuĭ; ca sĕ se măture coșurile cât maĭ des; ca, prin prăvăliĭ — lucru tipic! — sĕ nu maĭ aibă nimenĭ voiă sĕ tragă din ciubuc, iér pe ulițe sĕ nu maĭ bea tutun din pipă. Acasă, adauge pitacul, pot sĕ fumeze fiăcare neoprițĭ" [2].

Orĭ-cine îșĭ póte lesne închipui spaima și gróza ce intraseră în Bucurescenĭ, pentru ca Domnia sĕ dea asemenea poruncĭ, iér eĭ sĕ se supună ca nesce copiĭ. De ciubuc și de pipă se aprindea; de la un coș se aprindea; de la focul de mămăligă al țĕranilor, făcut pe maidane, se aprindea, — nu eraŭ destule acestea: se maĭ aprindea și de la trăsnetul ceruluĭ. Ploua de răpăia și lumea, aprinḍênd tămâiă și lumînările de la Pascĭ, tremura de spaimă ca nu cumva sĕ se aprindă orașul, căcĭ trăsnetul putea sĕ aprindă uă casă și, la minut, uă mahala, douĕ, nouĕ, ardeaŭ ca chibriturile.

In secolul XVI, casele fiind aruncate ca cu praștia, incendiele generale, focurile cele marĭ eraŭ rare. Cronicariĭ nu pomenesc de nicĭ unul. Documentele ne spun numaĭ că Turciĭ aŭ ars Bucuresciĭ uă dată, când aŭ destronat pe Mircea Ciobanul, și al doilea, în Novembre 1595, când Sinan părăsesce Bucuresciĭ și fuge la Dunăre.

In secolul XVII aŭ fost focurĭ de sigur. Am vĕḍut maĭ sus ce spune Paul din Aleppo de trasul clopotelor, când se aprinde vre-uă casă. Cronicariĭ ênsĕ nu pomenesc de focurĭ marĭ. Intr'un

---

1) Anton Pann: *Memorabilul foculuĭ din 1847* (Bucurescĭ, 1854), pag. 73 și urm.
2) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.* tom. IV și V, pitacele privitóre la incendiĭ.

rând, Constantin-Vodă Șerban voi sĕ aprindă singur Bucurescii, și 'n deosebĭ Curtea Domnéscă, pentru ca Mihnea, noul Domn numit de Pórtă, sĕ nu aibă unde ședea și unde primi închinarea supușilor sĕĭ[1]. La 1691, Iuniŭ 15, trăsnetul cade la Bucurescĭ, pe un deposit de iérbă-de-pușcă, și de aci incendiŭ mare și chiar mórte de ómenĭ[2].

La 1704, aŭ ars Bucurescii și a ars și Hanul luĭ Șerban-Vodă... „când aŭ ars și zapisele mele", adauge cu adâncă jale bietul Petre Vătaful de Măcelarĭ din Bucurescĭ[3]. La 1716, în timpul luĭ Ión-Vodă Mavrocordat, s'a aprins în miḑlocul Târgului, unde „se frânge fierul în colț", în ulița Abagiilor și 'n ulița Măr-gelarilor, pe lângă Curțile Domnescĭ, la spate[4].

La 1719, Februariŭ, în timpul luĭ Nicolae-Vodă Mavrocordat, ard Bucurescii; pe unde? nu se spune. Atuncĭ arde și Mănăstirea Cotrocenilor[5]. La 31 Maĭ 1738 fu la Bucurescĭ, la orele 9½ de diminéță, un spăimântător cutremur de pămênt. Vechia Curte Domnéscă atuncĭ a crĕpat pentru prima óră și uă mulțime de case și bisericĭ se dĕrîmară. Fură minunĭ dumneḑeiescĭ prin tótă țéra: împrejurul Buzĕuluĭ pămêntul se deschise și aruncă din adâncurĭ un fel de „metal", care avea colórea auruluĭ; treĭ femeĭ fură înghițite la Văleniĭ-de-Munte într'uă crĕpătură a pămêntuluĭ, care se deschisese de-odată. Maĭ multe ḑile de-a-rândul, sguduiturile continuară, dar nu tot atât de tarĭ. Lumea era îngrozită. Lângă Bucurescĭ, pămêntul se deschise, și rĕmase ca uă prăpastiă[6].

La 27 Februariŭ 1739, Marțĭ séra, se aprinde băligarul de la Mănăstirea Sftuluĭ Sava. Vêntul sufla cu putere despre Cotrocenĭ; aŭ luat foc casele Sftuluĭ Sava și 'n urmă mahalaua Colțeĭ și mahalaua Scaunelor-Vechĭ. Focul nu s'a oprit de cât când a eșit la câmp, spre Moșĭ. Aŭ ars atuncĭ 16 case marĭ, 49 miḑlocii, 77 micĭ, 5 chilii de bisericĭ, 40 de scaune de măcelarĭ și 9 prăvălii. Mănăstirea Colțeĭ cu biserica și cu casele, și alte treĭ bisericĭ, tot de piétră, arseră numaĭ la acoperișĭ și 'năuntru. Domnul, boieriĭ, garda palatuluĭ săriseră într'ajutor, dér de giaba[7].

---

1) Paul din Aleppo, în *Călĕtória Patriarculuĭ Macarie.*
2) Șincaĭ: *Cronica*, sub anno.
3) *Arhive:* Condica No. 2 a Mitropolieĭ. *Ilfov.*
4) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ; *Locurile din Bucurescĭ*, pag. 245.
5) Marsillac: *Guide de Bucarest*, pag. 80.
6) Legrand: *Ephémérides Daces*, II, pag. 101—102. Cronica luĭ Dapontes.
7) Legrand: *Ibidem*, pag. 185—186.

La 2 Novembre 1766, Sâmbătă s'aŭ aprins, prăvăliele Herăscului din Târgul Cuculuĭ, lângă sărăria Domnéscă, și-aŭ ars pênĕ la pămênt. Domnul, Scarlat-Vodă Ghica, a mers la foc, a rĕcit și a murit în casele Brâncovénuluĭ, — uniĭ ḑiceaŭ de ciumă, ceia ce nu e adevĕrat, căcĭ dupĕ el nu a maĭ murit nimenĭ. El a fost îngropat cel d'ântâiŭ în tinda nouĕĭ mănăstirĭ a Ghiculescilor, adică la Sftul Spiridon-Noŭ[1].

La 29 Octobre 1787, Sâmbătă, la treĭ ceasurĭ din nópte, adică la nouĕ séra, spre Duminică, când era Egumen Grecul Ignatie de la Scopelos, s'a aprins mănăstirea Cotrocenilor. Focul a 'nceput de la kioscul luĭ Alexandru-Vodă Ipsilante; aŭ ars tóte casele domnescĭ, tóte casele egumenescĭ și, în șir, „tot de la hambarele cele marĭ, pênĕ unde se vede“ [2].

In timpul luĭ Mavrogheni, se organisă maĭ bine corpul *Tulumbagiilor,* adică al pompierilor. Năbădăĭosul Grec, pe care ironia sórteĭ îl trămisese Domn la Bucurescĭ, s'apuca fórte adeseorĭ nóptea când nu dormia de da ordin sĕ viă tulumbagiĭ; și 'npreună cu aceștia, pentru a băga pe Bucurescenĭ în rĕcorile spaimeĭ, începea pe ulițele Bucurescilor uă alergătură zănatică, sbierând și el, și tulumbagiĭ, și garda luĭ particulară de galeongiĭ cât îĭ lua gura: *Iangân Vaar!! Iangân Vaar!!!* adică: foc! foc! sărițĭ! apă!

Foc nu era, dér la minut bicțiĭ Bucurescenĭ eraŭ în picióre, îngrozițĭ. Peste un ceas se vestia că n'a fost foc nicăierĭ, dér că Domnul Țĕriĭ era apucat de năbădăĭ. Mavrogheni alerga la foc călare și cu piciórele desculțe în scările șeleĭ[3].

La 26 Marte 1790 nóptea, cutremur cumplit care a ținut un sfert de ceas; la 27 Novembre 1793 cutremur; la Februariŭ 1794, iérășĭ cutremur. Adaugețĭ ciuma, fómetea, iernele grele cu zăpadă de șépte palme (1795), și vețĭ avé uă slabă ideiă, de cum era starea țĕrilor române la sfârșitul veaculuĭ XVIII.

De altmintrelĭ, începutul luĭ 1800 nu fu maĭ „bréz“, cum ḑiceaŭ bĕtrâniĭ Bucurescenĭ. Intr'adevĕr, în ḑiua de Sfta Paraschevа, într'uă Marțĭ, la 14 Octobre 1802, când Bucurescениĭ se pregătiaŭ sĕ priméscă pe Constantin-Vodă Ipsilante, care venia cu Domniă nouĕ de la Constantinopole, într'acea ḑi, pe la 1½ p. m. capitala e dĕrîmată de *cutremurul cel mare,* cum l'aŭ numit Bu-

---

1) Lugoșianu: *Insemnărĭ din bĕtrânĭ,* în *Tinerimea Română,* No. 10, din Febr. 1897.

2) C. Erbicénu: *Insemnărĭ,* în *Biserica Ortodoxă Română,* XIII, pag. 625.

3) Ion Ghica: *Scrisorĭ.*

curescenii multă vreme pe urmă. *A durat ḑece minute,* — ḑic în notele lor marturiĭ oculari, ceia ce mi se pare extraordinar.

Cocoșiĭ, câiniĭ, caiĭ, boiĭ daŭ de maĭ 'nainte semne de o gróză nepricepută și când aŭ început sguduelile, — *insolitis tremuerunt motibus* al luĭ Virgiliu [1], — ceva asurḑitor și ne maĭ auḑit, nesce strigăte, sbĭerete, mugete, urlete s'aŭ ridicat către ceruri, amestecându-se cu sgomotul duduiturilor carĭ se rotocoliaŭ pe sub pământ, ca 'n faimosul *tum cardine tellus subsedit,* al luĭ Lucaniŭ [2]. Fiă-care se aștepta ca pământul sě-ĭ crape sub picióre și sě'l înghiță în adâncurile séle!

Atuncĭ a căḑut renumita clopotniță de la Colțea, „care era podóba orașuluĭ cu ceasornic [3]"; aŭ căḑut ceĭ douĭ stâlpĭ marĭ de la Văcărescĭ, biserica Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ, Sărindarul, Zlătariĭ, Mihaĭ-Vodă, Sfinții-Apostolĭ și maĭ tóte bisericele vechĭ. Aŭ căḑut frumósa clopotniță de la Radu-Vodă și clopotnița de la bisericuța Sftuluĭ Atanasie-Bucur. Din temeliă s'a dĕrîmat Mănăstirea Cotrocenilor; a rĕmas pórta cea mare, treĭ părțĭ din zidurĭ aŭ căḑut; a căḑut foișorul domnesc; din biserică n'a rĕmas nicĭ urmă; s'a dĕrîmat hanul Șerban-Vodă; s'a deschis pământul și a eșit apă și p'alocurea catran.

Și'n timpul când Bucurescenii se sbăteaŭ în gróza viforósă a unuĭ astfel de cutremur, la Radovan, Constantin Ipsilante, buĭmăcit și dênsul, ca tótă lumea, intrase în biserica satuluĭ, și, prăpădind cărămiḑile de mătăniĭ, striga într'una: Dómne! Dómne! nu perde pe poporul tĕŭ pentru pĕcatele mele, ci pe mine numaĭ [4]!

Etă cum fu cutremurul de la 1802.

D'abia desmeticițĭ, Bucurescii sunt bântuițĭ la 28 August 1804 de un foc năprasnic. Dionisie Eclisiarhul îl zugrăvesce astfel în *Chronograful* sĕŭ:

„In domnia acestuĭ domn, întru al doilea an, la 1806 [5], s'aŭ „întêmplat în Bucurescĭ, la uă spiçeriă ce era în miḑlocul orașu-

---

1) Virgiliu: *Georgicon,* I, 475.

2) Lucaniu: *Pharsalis,* I, 523.

3) Tradițiunea orală adauge că atuncĭ a căḑut și clopotul cel mare și că, pe urmă, când s'a ridicat molozul și clopotul s'a găsit sub clopot Ovreiul care vindea mărunțișurĭ sub gangul Turnuluĭ. Tradițiunea nu spune, déca Ovreiul era viŭ séŭ mort.

4) Note contimpurane de Egumenul Cotrocenénul, în *Biserica Ortodoxă Română,* XIII, anul 1889—1890, pag. 626. — *Tes. de Mon. Istor.,* II, Dionisie Eclisiarhul, pag. 203. — V. A. Urechiă: *Pe file de Céslov,* în *Anal. Acad. Rom., XVII,* pag. 61.

5) Greșélă: anul e 1804. — Domnul este Constantin-Vodă Ipsilante.

„luĭ, din lucrarea cu foc a doftorielor, s'ar fi aprins unsorile séŭ „spirturile, și luând foc spiçeria cu doftoriele aŭ început a arde „foc gróznic, și suflând un vênt despre rĕsărit s'aŭ început a „aprinde și alte și luând putere mare focul, nu putea folosi ni„menia sĕ'l stingă, înălțându-se flacăra foculuĭ în vĕzduh fórte „gróznic și sporind focul de la casă la casă, aŭ sosit la prăvă„liele cu mărfurĭ și la băcăniĭ în puterea Târguluĭ și atuncĭ, maĭ „gróznic imputernicindu-se focul care se învêlvĕta din buțile cu „unt-de-lemn și din buțile cu rachiŭ, spirt, și din prafurĭ-barut, „cât marĭ trăsnete se făcea, și sgomot mare era.

„Dér cine póte spune țipetele și strigătele ómenilor și mue„rilor; că 'șĭ lua copiiĭ în brațe și de mână, și fugia țipând, și „nuscia încotro sĕ fugă de fum și de dogorîrea foculuĭ. O! vaĭ, „ce jale! că nu era foc arḑênd uă casă séŭ două, măcar și ḑece, „ci tot târgul, care s'aŭ mistuit; 5, 6 sute de case. Spune că s'aŭ „fost vĕḑênd focul cale de șése ceasurĭ. Mărfurile neguțătorilor „se tăvălia prin picióre le ómenilor, iér arnăuțiĭ și catanele dom„nescĭ, și spătărescĭ, și ale agăĭ, care avea poruncă sĕ dea nă„vală sĕ stingă focul, eĭ se 'ncărca de postavurĭ și alte materiĭ, „și mătăsurĭ, și fugia fiind nópte, că focul s'a aprins ḑiua, la „șépte ceasurĭ din ḑi [1], și aŭ ținut pênĕ a doua ḑi iér pênĕ la „7 ceasurĭ, când milostivul Dumneḑeŭ aŭ poruncit cu minune „unuĭ norișor ce era de-asupra foculuĭ de aŭ plouat de aŭ stătut „și vêntul, și s'aŭ maĭ muiat flacăra foculuĭ, și ajungênd focul „la zidurile Hanuluĭ Șerban-Vodă, se opria focul cu flacăra 'n „zid. Decĭ, maĭ sporind a ploua maĭ tare, și aruncând apă și din „tulumbe, l'aŭ potolit. Dér tot aŭ fumegat din temeliele caselor „focul uă sĕptĕmână, și am vĕḑut cu ochiĭ meĭ, lucru jalnic și „vrednic de plângere, care coprinde pe om mirare, că și pariĭ „séŭ țiepele poduluĭ de pe Dâmboviță ce aŭ fost, aŭ ars pênĕ în „fața apeĭ. O Dómne, pré milostive, îndrăsnesc a ḑice că este „mare mila ta, dér adaug de a grăi că este maĭ mare mânia și „urgia ta, pentru pĕcatele nóstre cele multe [2]."

Tot în privința acestuĭ foc care a fost unul din cele maĭ marĭ ale Bucurescilor, étă și uă notiță a arhimandrituluĭ Nicodim Grecénu:

„Duminică, la 8 ceasurĭ din ḑi, s'a aprins târgul, buricul Bu-

---

1) Adică la 1 după 12.

2) *Tes. de Mon. Istor.*, II, pag. 204.

„curescilor, ardênd tóte prăvăliele, i Hanul Sftuluĭ Gheorghe, i „Hanul Șerban-Vodă, pênĕ în zidul Hanuluĭ Colțeĭ, și la vale „Hanul luĭ Mihaĭ-Vodă, Sărăria-Vechiă cu Târgul Cucululuĭ, și la „vale pênĕ în casele Pârșcovénuluĭ, și la dél tóte binalele Curțeĭ-„Vechĭ, pênĕ în casele luĭ Castriș. Fiind focul pênĕ la 8 ceasurĭ „din nópte, dând ênsĕ puțină plóiă, s'a și potolit. Póte vor fi ars „la 2000 prăvăliĭ, cu case marĭ, și micĭ, și bolte" [1].

La 1812, Decembre 22, la unul dupĕ mieḑul nopțeĭ, în timpul domnieĭ luĭ Caragia, ard casele domnescĭ din Délul Spireĭ, unde rĕmâne Curtea-Arsă. La 1822 ard în Cavafĭ tóte prăvăliele; la 1825 arde tot Podul Beiliculuĭ; Grigore-Vodă Ghica vine la fața loculuĭ și, pentru-că e unsul Domnuluĭ, focul fuge dinaintea luĭ, —povestesc bĕtrâniĭ Bucurescenĭ. La 23 Iuniŭ 1831, se năpustesce asupra Bucurescilor cea maĭ spăimêntătóre furtună din câte s'aŭ pomenit: vêntul a scos din rădĕcinĭ pomĭ groșĭ ca butia și a desvelit sute de case și multe bisericĭ. La 1835, arde Târgul între Spitalul Colțeĭ, Bărățiă și Pușcăriă La 1838, arde Hanul-Roșu; la 1839, Hanul luĭ Zamfir, și 'n fine, vine iérășĭ un foc mare la 1847, Marte în 23, în ḑiua de Pasce, când ard numaĭ bisericĭ 12 și anume: Sftul Dimitrie, biserica Domnéscă de la Curtea-Vechiă, Sftul Antonie de la Pușcăriă, Bărăția, Sftul Gheorghe-Vechiŭ, Sftul Gheorghe-Noŭ, Sft. Mina (biserica Verguluĭ), biserica Spătaruluĭ Stelea, Udrican, Lucacĭ, Ceauș-Radu, Sftul Ștefan, — și 13 mahalale [2].

Acum orĭ-cine îșĭ póte lesne esplica pentru-ce nu avem în Bucurescĭ case maĭ vechĭ, bisericĭ vechĭ, și alte așeḑăminte vechĭ, carĭ sĕ ne povestéscă, cu a lor ființă, trecutul și viéța de odinióră a orașuluĭ.

Foișorul de foc, pe care mulțĭ Bucurescenĭ îl batjocoriaŭ în dese rândurĭ, a fost când la Colțea, când la Sftul Gheorghe-Noŭ, în piațeta unde este astăḑĭ basinul din spre Calea Moșilor. La 1790, Divanul mută Foișorul de la Sftul Gheorghe-Noŭ, — căcĭ aci clădirea slăbise și era témă sĕ nu o dea vêntul jos, — tot la Colțea unde fusese maĭ 'nainte [3]. Pe cel de la Sftul Gheorghe-Noŭ l'a dat vêntul jos la 1823. Grigore-Vodă Ghica a clădit un

---

1) *Revista Română*, I, pag. 624. Studiul asupra Bucurescilor de Berindeĭ.—Cf. V. A. Urechiă: *Pe file de Céslov*, maĭ sus citat.

2) Anton Pann: *Memorabilul foculuĭ mare* (Bucurescĭ, 1854), pag. 79 și 80.

3) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, III, pag. 412.

Foișor-de-Foc lângă Hanul Constantin-Vodă. Foișorul s'a maĭ plimbat pe urmă iér la Sftul Gheorghe, pênĕ când la 1847, dupĕ focul cel mare, s'a strămutat la Colțea.

VI

Astfel s'a petrecut cu focurile și cu cutremurile, cu vijeliele și cu zăpeḑile prin mahalalele Bucurescilor, din secolul XVI și pênĕ 'n vremurile nóstre. Dupĕ fiăcare dintr'aceste nenorocirĭ trămise de Dumneḑeŭ, pentru „ispășirea pĕcatelor nóstre celor multe", ḑiceaŭ cu spunere bĕtrâniĭ, uă jale mare se 'ntindea asupra orașuluĭ.

Lăutariĭ cântaŭ îndurerate càntece ca următorul, în care s'ar crede că vorbesce geniul cernit al Bucurescilor:

Și-acum podóba mea tótă
Maĭ s'a stins de pe pămênt;
Nu gândesc ca, vre-uă dată,
Ce-am fost iér sĕ ḑic că sunt.
Casele cele frumóse
A lor meĭ pré iubițĭ fiĭ,
Când sĕ le vĕd luminóse
Din 'ntunerec ce's pustiĭ;
Eŭ mĕ bucuram odată
De-aĭ meĭ fiĭ nóptea umblând,
Și-acum sunt fórte 'ntristată,
Nóptea de câĭnĭ tot urlând.
Ale mele ulițĭ tóte
Săltaŭ nóptea 'n veseliĭ,
Și-acum a plânge nu póte
Vĕḑêndu-se că's pustiĭ [1].

Ce-ar ḑice lăutarul de la 1804, décă ar vedé ulițele și mahalalele, și'n deosebĭ Calea Victorieĭ din Bucurescĭ de la 1899?

S'ar minuna și el, cum ne minunăm și noĭ acum de minunata crescere a minunatuluĭ orașĭ al luĭ Bucur.

---

1) *Trompeta Carpaților*, 1868: Cronica Revoluțiuneĭ din 1821, de biv-vel serdarul Dîrzénu.

XII

PODUL CALICILOR

[1]

I

La 1824[2], acum 73 de anĭ, când inginerul Hartel, sub domnia luĭ Grigore-Vodă Ghika, a făcut primul caldarîm în Bucurescĭ, cincĭ eraŭ căile cele marĭ carĭ brăzdaŭ capitala în diferite direcțiunĭ:

1. *Calea Mogoșóieĭ,* numită și Podul Mogoșóieĭ de la Brâncovénu încóce, — căcĭ înainte de 1690, când apuca printr'alte părțĭ, — i se dicea drumul Brașovuluĭ, adĭ Calea Victorieĭ;

2. *Calea Șerban-Vodă,* căreia din secolul XVIII i se disese Podul Beiliculuĭ, nume ce a păstrat pênĕ în dilele nóstre;

3. *Calea Moșilor,* numită Podul Târguluĭ-de-Afară;

4. *Calea Craioveĭ,* numită acum 50—60 de anĭ, printr'un fel de curiósă cochetăriă, *Podul Calițeĭ,* și al căreĭ adevĕrat nume fusese și a fost *Podul Calicilor,* adĭ Calea Rahoveĭ[3];

5. *Podul-de-Pămênt,* numit ast-fel, căcĭ nu era podit cu urșĭ și

---

1) Podóbă din *Noul Testament,* tipărit în Belgradul Ardéluluĭ 1648. Vedĭ *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș, pag. 165.

2) Acest capitol a fost citit la Societatea Geografică Română, într'a doua ședință, presidată de M. S. Regele, la 2 Marte 1897.

3) Ca amintire, adĭ, de *Podul Calicilor* séŭ de *Mahalaua Calicéscă,* cum îĭ dicea Mateĭ Bassarab, a maĭ rĕmas pe lângă strada Viilor uă mahala căreĭa locuitoriĭ îĭ dic *Mahalaua Orbeților.*

podine, ci se bătea continuŭ pe el pietriș și moloz; acest pod, astădĭ tăiat și fragmentat de nemilósele bulevarde, maĭ pórtă p'alocurea numele de Calea Plevneĭ.

Primele patru podurĭ eraŭ podite și'n midloc aveaŭ șanțurĭ, adâncĭ de 8 palme domnescĭ și largĭ de șése; în șanțurĭ se scurgeaŭ apele de pe podurĭ, pentru a fi duse apoĭ, fiă în Dâmbovița, la vadul sacagiilor de la Zlătarĭ, orĭ la vadul sacagiilor de la Curtea-Vechiă, fiă, când era vorba de canalele stradelor laterale, în lacul Cismigiuluĭ, séŭ în lacul Filaretuluĭ.

II

Din tóte aceste cincĭ marĭ artere de viéță ale Bucurescilor, una din cele maĭ interesante, prin istoria eĭ și prin istoria primilor eĭ locuitorĭ, este fără 'ndoiélă aceia care pórtă numele de *Podul Calicilor*.

Pornire curiósă, modă care se esplică numaĭ prin téma și desgustul ce'l aveaŭ strămoșiĭ noștri de *Caliciĭ* secolelor trecute, — acéstă cale, acest pod, îndată ce începu a fi locuit de altă lume, iér nu numaĭ de brésla *Calicilor,* îșĭ perdu adevĕratul sĕŭ nume și înainte de a se numi oficial *Calea Craioveĭ,* primi numirea absolut falșă de *Podul Caliţeĭ.*

Caliţeĭ de ce? de unde? de când?

Se găsiră bĕtrânĭ și se găsiră deșteptĭ carĭ sĕ afirme că fusese din vechime uă bogată cocónă, care avusese pe acolo întinse proprietățĭ, case, maidanurĭ, grădinĭ și viĭ, și că, de la numele eĭ *Caliţa*[1], se disese maĭ pe urmă *Podul Caliţeĭ.*

Un bĕtrân preot care slujesce de vr'o 43 de anĭ la Sftul Nicolae din Calea Rahoveĭ, și pe care'l întrebam ce scie Cucernicia sa despre *Podul Calicilor,* îmĭ rĕspundea maĭ sĕptĕmânile trecute c'un fel de pudibundă și mâhnită grăbire:

— Nu *Podul Calicilor,* domnule, ci *Podul Caliţeĭ.*

Tot *Podul Caliţeĭ* i se spuse, în 1842, că se dice și inginerulu

---

1) *Caliţa,* boieróică de neam mare, a fost în Bucurescĭ în secolul XVII, *jupânésa Caliţa,* nevasta luĭ Manta Câmpinénu, care locuia acolo unde este adĭ vechia clădire a Eforieĭ Spitalelor Civile, lângă actuala Primăriă. Dér acéstă Caliţă Câmpinénu n'are nimic de-a face cu Podul Calicilor.

baron Boroczin, care făcu admirabilul plan al Bucurescilor, aflător adĭ în Arhiva Primărieĭ Capitaleĭ.

Era firesc lucru ca boierĭ ca Mihălesciĭ carĭ se coborau din Cândescĭ, străvechĭ boierĭ aĭ Buzĕuluĭ, ca Fălcoieniĭ, ca Argetoieniĭ, ca Urlățeniĭ, sĕ nu le placă a spune că staŭ pe *Podul Calicilor* [1]. Era destul că aveaŭ pe stânga, mergênd spre barieră, *Țigănia Mitropolieĭ*.

Podul Calicilor și Țigănia Mitropolieĭ, — écă două numirĭ carĭ nu se potriviaŭ de loc cu nobilul ighemonicon al boĭerilor maĭ sus citațĭ. De aceia, proprietariĭ maĭ însemnațĭ de pe *Podul Calicilor* de acum 70—80 de anĭ, șĭ-anume — mergênd de la Palatul Justiției pe drépta, pe Calea Rahoveĭ în sus la dél, de la Costache Crețulescu, Nicolae Bălénu și Armașĭ Manu, — Argetoianu, Mihălescu, Paharnicul Iancu Arion, Nicolae Lahovari, Stolnicul Nicolae Ornénu, Vistierul Nicolae, unde la 1842 era Logofeția Bisericéscă, adică ministerul instrucțiuneĭ publice, cu Vornicul Manolache Florescu ca ministru, — iér pe stânga, de la Golescu înainte, Costache Fălcoianu, un Fărcășanu din vechiĭ boierĭ Fărcășenĭ, Clucerul Scarlat Urlățénu, Ioniță Fălcoianu, Iancu Lahovari, Mihalache Teodoru, și alțiĭ, — toțĭ aceștĭ proprietarĭ diceaŭ că locuĭesc, că aŭ case pe *Podul Calițeĭ*, iér nu pe *Podul Calicilor* [2], în așteptare ca podul sĕ fiă numit *Calea Craioveĭ*.

III

De ce acéstă repulsiune? pentru ce acéstă îndârjită dușmăniă pentru adevĕratul nume al *Poduluĭ Calicilor?*

Pentru a esplica aceste ciudate pornirĭ ale moșilor și părinților noștri, și pentru a'nțelege ce eraŭ *Caliciĭ* în vremile trecute, mĕ voiŭ servi cu următórele acte și documente autentice:

1. Cartea domnéscă a luĭ Petru-Vodă Rareș, în care se po-

1) Bolliac se revolta în contra obiceiuluĭ ce aveaŭ Bucurescenii, particularĭ și autoritățĭ, de a poci numele orașelor și ulițelor. De ce *Podul Calițeĭ* și nu *Podul Calicilor?* întrébă el. Și de ce *Târgu-Vesteĭ,* și nu *Târgoviște* (Vedĭ *Trompeta Carpaților,* 1872, Oct.)?

2) Bolliac, lăsând la uă parte adevĕrata însemnare a cuvîntuluĭ *Calic*, de care vom vorbi maĭ la vale, dice: a fost un popor *Celto-Gallic* séŭ *Gali-Callici* (ómenĭ marĭ, hotărîțĭ și săracĭ). de unde póte și numele de *Callicĭ* și Podul *Callicilor* din Bucurescĭ. (*Tromp. Carp.* 1871, No. 939 și 1876, No. 1255). — Bolliac a nemerit-o adesse-orĭ cu oiștea 'n gardul istorieĭ, filologieĭ și, maĭ cu sémă, într'al archeologieĭ.

menesce de hrisovul luĭ Ștefan-cel-Mare de la 1480, de acum 417 anĭ, hrisov privitor la așeḑarea bresleĭ *mișăilor* séŭ *calicilor* în târgul de la Iașĭ;

2. Hrisóvele și cărțile altor Domnĭ și Mitropolițĭ aĭ Moldoveĭ din secolul XVIII și din secolul nostru, căcĭ la Iașĭ brésla *mișăilor,* séŭ a *calicilor,* séŭ a *cerșetorilor,* cum li se ḑice în actele din secolul nostru, brésla acésta este în ființă la Iașĭ pênĕ dupĕ 7 Aprile 1844 [1].

3. Condica *Mănăstireĭ Cozia* de la Arhivele Statuluĭ, în care sunt documente de la Mihnea-Vodă (Iulie, 1580) și de la Constantin Șerban-Vodă (Decembre, 1657), privitóre la *Mișăiĭ* séŭ *Caliciĭ* din Rîmnicul-Vâlceĭ;

4. Condica No. 1 a *Mitropolieĭ din Bucuresci,* în care hrisovul luĭ Radu-Vodă Leon din 4 Iuniŭ 1668, hrisovul luĭ Antonie-Vodă din 4 Ianuariŭ 1672 și documentele din Aprile 1741 sunt tóte privitóre la *Caliciĭ* Bucurescilor din suta a șépte-spre-ḑecea și din suta a opt-spre-ḑecea.

Am avut âncă, drept isvóre de a doua mână, *Istoria* fraților Tunusli, făcută dupĕ manuscriptul Stolniculuĭ Constantin Cantacuzino, și volumul VI din *Uricariul* luĭ Codrescu.

IV

Pentru a numi pe omul olog, ciung, orb, chior, betég, *nevolnic,* fulgerat, capiŭ, gură-strîmbă, avênd „cea nevoiă", Româniĭ din secolul XVI, îl numiaŭ *mișel* (plur. *mișăĭ*), de la latinescul *misellus,* deminutivul luĭ *miser,* adică nefericit, bolnav, cufundat în sărăciă luciă, într'un cuvênt, bătut de Dumneḑeŭ în tóte felurile. Acesta era *mișelul.*

Calicul, de la slavonescul *calic,* estropiat, ciuntit, neîntreg, nenorocit și vagabond, însémnă absolut acelaș lucru ca și *mișel.*

Aceștĭ ómenĭ neîntregĭ, carĭ cu adevĕrat eraŭ bătuțĭ de Dumneḑeŭ, aŭ inspirat, aprópe ca și leproșiĭ, din timpurile cele maĭ vechĭ, un fel de spaimă sfântă, uă temere superstițiósă semenilor lor întregĭ și sănĕtoșĭ. Obștia unuĭ orașĭ, în Apusul ca și 'n Rĕsăritul Europeĭ, a căutat totdéuna, din evul mediŭ și pênĕ 'n

[1] Aceste documente se găsesc într'un catastif manuscris din colecțiunea Academieĭ Române.

secolul nostru, sĕ nu trăiéscă la un loc cu *calicĭ* séŭ *mișăiĭ*, cu *leproșiĭ*, cu *Țiganiĭ*, cu *Evreiĭ*.

Dupĕ cum pentru leproșĭ eraŭ *leproseriele* celebre ale Italieĭ și ale Francieĭ meridionale, iér pentru Evreiĭ faimósele *Ghetti* ale Italieĭ și infectele *Judengasse* ale Germanieĭ închise cu lanțurĭ și și cu arcane, — tot astfel, în tótă Europa, *mișăiĭ* séŭ *calicĭ* eraŭ țărcuițĭ într'uă anumită mahală, maĭ afară, maĭ la uă parte de mahalalele locuite de ómenĭ întregĭ și sănĕtoșĭ.

Bunióră, la Paris, *calicĭ*, adică *les gueux*, aveaŭ drept locuință faimósa „Curte a Minunilor" *(la Cour des Miracles)*, la spatele străvechiuluĭ spital *L'Hôtel-Dieu*, în nesce strade murdare, obscure, imposibile, atât de pitoresc descrise de Victor Hugo în *Notre-Dame de Paris*; la Nürnberg, la 1478, *das Bettlervolk, calicĭ*, șĭ-aveaŭ mahalaua lor hotărîtă; la Iașĭ, de la Ștefan-cel-Mare, *calicĭ* locuiaŭ, „în capul târguluĭ, în sus, spre zid", cum ḑice documentul de la Iliașĭ-Vodă din 5 Novembre 1666; la Câmpulung, în Muntenia, âncă din secolul XVI, *calicĭ* aveaŭ alăturea de orașĭ, la barieră, un sat, Mățăul, care nu era locuit de cât de gușațĭ, de ologĭ, de tot felul de *calicĭ* [1]; la Rîmnicul-Vâlciĭ, dinainte de 1580, *mișăiĭ* eraŭ așeḑațĭ pe câmpul Rîmniculuĭ, spre moșia Licura a mănăstiriĭ Cozia, lângă via luĭ Oprea Speriatul, — probabil și el tot *Calic*, deși proprietar — și lângă ulița cu Țiganiĭ, „pe la locurile de la Ierbăriă", adauge un document din 5 Iuliŭ 1598 al luĭ Mihaĭ-Vitézul.

Iér Cronicarul ne spune că „la târnosirea Mănăstireĭ de la „Argeșĭ, Négoe-Vodă dărui și pre *mișeĭ*, și pre *neputincioșĭ* și tutu„ror cățĭ se cădea, milă le déde" [2].

Sunt documente la Academiă, pe care nu le-am studiat âncă, dér carĭ vorbesc de *Calicĭ* din Roman. Maĭ tóte orașele, pare-se, aveaŭ uă mahală a *Calicilor* și, de obiceiŭ, acéstă mahală era vecină, când nu se contopĭa, cu mahalaua numită *Țigănia orașuluĭ*.

---

1) In *Rev. Istor. a Arh. Românieĭ*, I, pag. 3, se află ccolnica dată la 1761 Octobre 20, de Constantin-Vodă Mavrocordat, satuluĭ Mățăul, renoind maĭ multe hrisóve domnescĭ de maĭ 'nainte. Un alt hrisov al luĭ Radu-Vodă Leon, din 1665, amintesce și cartea luĭ Negru-Vodă, dată calicilor pentru satul Mățăul.

2) *Mag. Istoric*, IV, pag. 265.

V

La Bucurescĭ, documentele ne-arétă pe *Calicĭ* locuind, âncă din secolul XVI-lea, pe partea dréptă a Dâmboviţeĭ, din colo de *Baia Mitropolieĭ* (Grădina Bisericeĭ Domniţa Bălaşa) şi maĭ din colo de Livedea Gospod, câmpiă domnéscă, de la Palatul Justiţieĭ la drépta spre sud, uă întindere imensă; începea adică mahalaua *Calicilor* avênd la stânga Ţigănia Mitropolieĭ, de la stradele de aḑĭ *Sfinţiĭ Apostolĭ* la drépta şi *11 Iuniŭ* la stânga, şi mergea înainte în sus, pênĕ sub *Gura Văiĭ* şi viele luĭ Mihaĭ-Vodă la drépta, iér cele orăşenescĭ şi ale Mitropoliĭ la stânga, uă întindere iérăşĭ fórte mare, pe unde aḑĭ sunt stradele cu numele fórte puţin *calice* de Strada *Salvatoruluĭ,* Strada *Emancipată,* a *Meteoruluĭ,* a *Justiţieĭ,* a *Egalităţeĭ.*

Pe acéstă întindere de pământ se aflaŭ, acum 300 şi, póte, acum 400 de anĭ, căsuţele, cocióbele, bordeele *Calicilor* din Bucurescĭ, avênd un puţ care, sub numele de *Puţul Calicilor,* figuréză în actele Mitropolieĭ ca hotar, ca punct de delimitare fórte însemnat, dupĕ cum vom vedé maĭ la vale.

Un hrisov al mănăstireĭ Radu-Vodă ḑice: „şi se întindeaŭ „spre moşia Lupescĭĭ a Mănăstireĭ Radu-Vodă, care moşiă este „din sus de drumul Poduluĭ Calicilor“ [1].

Aci locuiaŭ aceĭ „bătuţĭ de Dumneḑeŭ“, carĭ, ca Simion Ciungul, Grigore Fulgeratul, Radul Orbul, Lisandru Ologul, Atinia Surda, Nikita Guşatul, Tudor Gură-stricată, Gavrilă Gură-puţintea şi Grigore ce are „cea nevoiă“, plecaŭ cu nóptea 'n cap ca sĕ cerşéscă prin oraşĭ, de la Bucurescenìĭ bogaţĭ şi sănĕtoşĭ.

Aveaŭ staroste ales de eĭ, sub numele de *staroste de mişăĭ* séŭ *staroste de calicĭ.* Domnul la 'nceput şi, maĭ în urmă, Mitropolia întăriaŭ pe staroste, dându-ĭ carte de recunóscere şi putere de-a judeca neînţelegerile dintre *calicĭ.* Poporul a nemurit pe acest staroste, cel din urmă pe trépta dregĕtorielor celor străvechĭ ale ţĕreĭ, prin locuţiunea hazliă şi ironică: *„maĭ mare peste maĭ micĭ, şi staroste de Calicĭ“* [2].

---

1) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 91, act. 8.

2) Un alt staroste care trebue sĕ fi fost ciudat, şi a căruia amintire e de mirare cum n'a rĕmas în vr'uă locuţiune, este *starostea de ciocli.* In Condica No. 4 a Mitropolieĭ, *Judeţul Slam-Rîmnic,* pag. 135, vedem pe Caloianu ot Focşanĭ cumpărând uă casă de la Aftinia, soţia luĭ Drăghicĭ, *staroste de ciocli,* şi dând-o Mitropolieĭ Bucurescilor.

VI

Curios!

La 1478, la Nürnberg, se face și se publică *Die älteste Bettlerordnung in Deutschland*[1], cel maĭ vechiŭ așeḍămênt pentru cerșetorĭ în Germania, și peste doĭ anĭ, la 1480, Ștefan-cel-Mare dă *mișeilor* de la Iașĭ hrisovul de constituire, pomenit de cărțile maĭ recente ale luĭ Petru-Vodă Rareșĭ, Iliașĭ-Vodă, Mihaĭ Racoviță și alțĭ Domnĭ din secolul XVIII.

Fac acéstă apropiere între Nürnberg și Iașĭ, pentru că 'ntr'uă carte tipărită la Nürnberg la 1479, — un incunabul, — pe care o cunosc din biblioteca d-luĭ Grigore N. Manu, și 'n care se vorbesce de drumurile carĭ duc la Ierusalim, găsesc și drumul de la Lemberg la Suciava și de acolo la Cetatea-Albă cu observațiune că: *diese beide Staedte sein des Steffan Bosada oder Weyda, der ein Herr der Wallachey ist, und ist ein Christ, und ist friedlich durch sein Lande zu ziehen.*

Cartea, repet, e tipărită la 1479; *Die älteste Bettlerordnung in Deutschland* este din 1478 și hrisovul luĭ Ștefan-cel-Mare pentru *calicĭĭ* Iașilor din 1480. Și se scie câte de multe aŭ fost relațiunile comerciale ale cetățiĭ bürgravilor de Nürnberg cu Sibiiul, cu Brașovul și decĭ, cu țĕrile române. Nu deduc în conclusiune nimic, dér apropierea mi s'a părut curiósă și demn de a fi făcută.

Revin.

VII

De la Ștefan-cel-Mare în Moldova și nu sciŭ de la ce Domn în Muntenia, — în orĭ-ce cas de la un Domn care a domnit când Câmpulungul era capitală, — de atuncĭ Domnia s'a interesat de *Calicĭ* și Visteria Domnéscă ĭ-a ajutat.

---

1) S'ar crede totușĭ că la Francfort s'a regulamentat ântâiŭ cerșetoriĭ.—Veḍĭ Schönberg: *Handbuch der Politischen Oekonomie* (Tübingen, 1885), pag. 885—886. Ni se spune că Francfortul a așeḍat pe cerșetorĭ la 1437.

Pe lângă milele ce câștigaŭ eĭ de la creștiniĭ miloșĭ și 'ndurătorĭ, cărora le cântaŭ ḑilnic și duios pe aḑĭ uitatul:

Lume bună și blajină,
Fi-vĕ milă
Și pomană
D'un sărac și cerșetor! —

Domniĭ Țĕreĭ orânduiseră *Calicilor* órecarĭ veniturĭ.

Bunióră, la Câmpulung, satul *Mișeilor,* Mățăul, era scutit de orĭ-ce dare. Domnia le făcuse uă móră la Câmpulung unde măcinaŭ de giaba, iér cel-lalt venit al moreĭ se da *Calicilor*. De patru orĭ pe an, Visteria da Starosteluĭ de *Calicĭ* câte 25 de leĭ pentru a fi împărțițĭ între eĭ.

La Bucurescĭ, Protopopul orașuluĭ era 'ndatorat sĕ comunice pe fiă-care lună Visterieĭ lista *Calicilor*, recunoscuțĭ de starostele lor ca adevĕrațĭ *Calicĭ*. Visteria da acestora câte un ban pe fiă-care ḑi. In Joia mare înainte de Pascĭ, și la Vinerea Ouelor, se da *Calicilor* de la Domniă 80 de dulămĭ și încălțăminte.

Domnia îĭ apăra orĭ de câte orĭ se 'ncercaŭ alțiĭ, — nu *calicĭ*, — sĕ intre în bordeiul séŭ în căsuța unuĭ *calic* care murĭa. In mahalaua *Calicilor* nu se 'ngăduia de cât *Calicilor* sĕ șéḑă. E un document din 1686 al luĭ Constantin-Vodă Cantemir, prin care Domnul dă luĭ Mĭerăŭ, starostele *Calicilor* de la Iașĭ, dreptul de a goni cu voiă, fără voiă, pe orĭ-cine ar veni sĕ ĭea séŭ sĕ facă uă căsuță orĭ un bordeĭ în mahalaua *Calicilor,* când acel orĭ-cine nu va fi recunoscut de staroste, ca *mișel* séŭ *calic.*

Astfel se esplică la Bucurescĭ gróznicele, istoricele bătăĭ, păruielĭ, trântelĭ și omorurĭ, carĭ se 'ntâmplaŭ între *Țiganiĭ* Mitropolieĭ și *Caliciĭ* Domnescĭ, trecuțĭ în lista starosteluĭ. Țiganiĭ, cu timpul, înmulțindu-se ca spuza, călcaŭ locurile *Calicilor;* de aci, bătăĭ, adică judecată țigănéscă, pênĕ sĕ viă de la județul orașuluĭ, orĭ de la dicasteriul Mitropolieĭ, orĭ de la Vornicia domnéscă sĕĭ împace și sĕ pună lucrurile la cale dréptă și cuviinciósă.

Buna-cuviință, smerenia și liniscea, — étă ce lipsia *Calicilor* din Iașĭ și din Bucurescĭ. Eraŭ totdéuna gata pe bătaiă, întocmaĭ ca *les gueux* din Paris.

Mitropolițiĭ carĭ, maĭ la urmă, întăriaŭ pe starostea de *Calicĭ* în cartea de stărostiă ce o da la mâna *caliculuĭ* staroste — bunióră, luĭ Tănase Picĭor-de-lemn, Iașĭ, 1807, nu uita nicĭ uă dată sĕ le

poruncéscă sĕ fiă cuviincioșĭ, smerițĭ, cu bună orânduiélă, sĕ nu facă sfădĭ, gâlcevĭ, bătăĭ, maĭ ales în pridvórele bisericelor; sĕ nu întindă mâna de douĕ orĭ, căcĭ este furtișag; sĕ nu se lase leneĭ, ci sĕ muncéscă cu mâinile ceĭ ce vor puté; sĕ nu se facă bolnavĭ nefiind și, — asta-ĭ minunat! *sĕ nu 'șĭ zădăréscă rănile,* ca sĕ plece spre milă pe ceĭ ce vor căuta la dênșiĭ, căcĭ asta este înșelăciune, — astfel vorbesce cartea ce se dă la mâna starosteluĭ.

Dintr'aceste instrucțiunĭ carĭ, de și de la 23 Iuliŭ 1791, nu sunt de cât repețirea uneĭ formule-tip din vechime, se vede cât de asemănațĭ eraŭ *Calicĭĭ* din țĕrile române cu *Calicĭĭ* din cele-l'alte țĕrĭ ale Europeĭ.

Intre *Calicĭĭ* carĭ se făceaŭ bolnavĭ nefiind și *ceĭ carĭ îșĭ zădăriaŭ rănile*, și între *les gueux malingreux* și *les gueux-mitous* de la faimósa *Curte a Minunilor,* mahalaua *Calicilor* din Paris, nu este absolut nicĭ uă deosebire.

Domniĭ, probabil, ĭ-aŭ lăsat pe séma Mitropoliților încă de la finea secoluluĭ al XVII-lea.

Mitropolia ĭ-a îngrijit de atuncĭ și pênĕ în timpurile nóstre. Spre sfârșitul secoluluĭ XVIII, la 25 Februariŭ 1794, Alexandru-Vodă Moruzzi scrie Mitropolituluĭ că *adevĕrațiĭ nevolnicĭ* sĕ fiă ajutațĭ din cutia milelor de la bisericĭ, iér Domnia le va da pe fiă care lună câte 50 de talerĭ ca sĕ nu maĭ umble pe ulițĭ... sĕ lipséscă acest *Catahrisis*[1].

Totușĭ, mulțimea *nevolnicilor* și *orbeților* pe ulițele Bucurescilor deveni la 1795 atât de mare, încât, prin pitac domnesc, se hotărî trămiterea la mănăstirile din județele Ilfov, Vlașca, Dâmbovița, Ialomița, Muscel, Olt, Prahova, Argeșĭ, Săcuianĭ, Buzĕŭ și Slam-Rîmnic[2].

Visteria domnéscă îĭ ajuta, dér alegerea de staroste, plângerile *Calicilor* în contra propriuluĭ lor staroste, neînțelegerile între eĭ și între Țiganĭ, Mitropolia le-a judecat în tot decursul secoluluĭ trecut. La Iașĭ, Mitropolitul Veniamin Costake a judecat pênĕ dupĕ 1815, iér alegere de starostĭ și judecărĭ de procese ale bresleĭ *cerșetorilor,* — numele acesta apare în secolul nostru, — maĭ sunt la Iașĭ, pênĕ la 7 Aprile 1844, când Mitropolitul Meletie maĭ vorbesce de dênșiĭ.

Astfel reiese din documente așeḑămêntul bresleĭ *Calicilor* cu

---

1) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, V, pag. 45—46.
2) Idem: *Acte și Documente*, V, pag. 700.

starostele lor sub privigherea și jurisdicțiunea Mitropolielor din Iașĭ și din Bucurescĭ.

Șĭ-acum sĕ vedem, cât se póte din documentele ce cunóscem pênĕ acum, peripețiele prin carĭ a trecut podul *Calicilor* din Bucurescĭ.

VIII

Primul document privitor la Podul Calicilor bucurescenĭ séŭ la *mahalaua calicéscă* este din anul 1639 și este dat din Bucurescĭ în coprinderea următórea: „Cu mila luĭ Dumnedeŭ Iω Mateĭ Bassarab, Voevod și Domn a „tótă Țéra-Românéscă, dă Domnia Mea acéstă poruncă a Dom„nieĭ Mele cinstituluĭ și credinciosuluĭ boier al Domnieĭ Mele, „jupân Barbu Căpitanul din Poiană[1] și cu fiĭ, cățĭ Dumnedeŭ „ĭ-a dăruit, ca sĕ-ĭ fiă luĭ uă grădină cu viă aicĭ, în orașul Dom„nieĭ Mele în Bucurescĭ, în *mahalaua Calicéscă,* la Gorgan[2], lângă „grădina luĭ Botea și a luĭ Toader, pentru că acéstă maĭ sus nu„mită grădină a fost a luĭ Stoian și a fiuluĭ sĕŭ, iérășĭ Stoian... „și aŭ vêndut-o pe 15 ughĭ, aspri gata[3].

Caliciĭ bucurescenĭ și istoricul *Puț al Calicilor* maĭ apar în hrisovul luĭ Radu-Vodă Leon de la 4 Iuniŭ 1668, de acum 229 de anĭ.

Și étă cum:

Proprietățile Mitropolieĭ, numaĭ de cățĭ-va anĭ zidită de Constantin-Vodă Șerban, sunt delimitate atuncĭ din causa unor pretențiunĭ estraordinare ale Egumenuluĭ grec de la Mănăstirea luĭ Pană Vistierul (Sfta Ecaterina), care pretindea, împreună cu episcopul Anania de la mănăstirea Sinai din Arabia, că Mitropolia trebue sĕ le aparțină de vreme ce, încă din secolul XVI-lea, istorica colină a Mitropolieĭ era proprietate a bisericeĭ Sfteĭ Ecaterina. Am arĕtat acest proces într'un alt capitol al *Istorieĭ Bucurescilor*[4].

---

1) Barbul din Poiană este unul din strămoșiĭ Poenarilor, pomenițĭ în multe hrisóve ale Domnilor.

2) Vedĭ cap. *Bisericele Bucurescene.*

3) Hrisov din colecțiunea D-luĭ Gr. N. Manu.

4) Vedĭ cap. *Patriarhĭ, Mitropolițĭ... Grecĭ la Bucurescĭ.*

In hrisovul luĭ Radu-Vodă Leon din 4 Iuniŭ 1668, — care este una din cele maĭ minunate ocolnițe ce cunosc, — se ḑice că Mitropolia are pămênt de la *Crucea Dómneĭ Mirciói̇a* (Dómna Kiajna a luĭ Mircea-Vodă Ciobanul) — pe drépta, cam pe la strada Bibescu-Vodă séŭ strada Arteĭ, — pre cale în sus, pênĕ în piétra — piétra de hotar, — drept *Caliciĭ*, și de-acolea în sus pre cale pênĕ sub dél în gura Văieĭ (Bragadir și Gramont) și de-acolea, la stânga, pre lângă *Puțul Calicilor*, în jos, pre lângă lac, pe sub dél, pênĕ în drumul Giurgiuluĭ.

Mateĭ Bassarabă [1]).

Prin urmare, scim dintr'acest document că, la 1668, *Caliciĭ* Bucurescilor, cu *Puțul Calicilor*, eraŭ încă în ființă în partea orașuluĭ pe care am indicat-o atât cât ne-aŭ permis documentele și radicalele preschimbărĭ carĭ s'aŭ desĕvêrșit în Bucurescĭ de la 1668 și pênĕ la 1899.

Maĭ scim dintr'un hrisov de la 1669 Iuniŭ, dat de Antonie-Vodă, Egumenuluĭ Grigore de la mănăstirea luĭ Mihaĭ-Vodă, că mahalaua *Calicilor* era strînsă, la stânga, între locurile Mitropolieĭ, și, la drépta sus de locurile luĭ Mihaĭ-Vodă, iér la drépta

1) Din colecțiunea de la Leurdenĭ, a d-luĭ N. Crețulescu.

de locurile domnescĭ. Maĭ târḑiŭ, *Antimul* și Maidanul Dudescululuĭ pe care uniĭ din bĕtrânĭ l'aŭ apucat, ḑice-se, — aŭ strîns și maĭ mult mahalaua *Calicilor*.

Sĕ nu uităm că, tot pe acolo, la 1670, stăpâniaŭ locurĭ și aveaŭ case vechia și bogata familiă a Rudenilor, adică a boierilor de la Ruda din Argeșĭ.

Aceștĭ proprietarĭ, adică Mitropolia cu Ţigănia sa, Mănăstirea Mihaĭ-Vodă, Domnia cu locurile séle âncă neconcedate și boieriĭ Rudenĭ strîngeaŭ din ce în ce maĭ mult pe *Calicĭ* și mahalaua lor. Cu asemenea înalte și simandicóse *obraze*, nu puteaŭ sĕ lupte *Caliciĭ*, fiă fost plângerile și jalbele starostelui bresleĭ lor cât de dese și cât de stăruitóre la Domniă și la Mitropoliă.

IX

Șĭ-apoĭ sufla, prin tóte ţĕrile Europeĭ, ca un fel de vênt de dușmăniă și de perḑaniă în contra bresleĭ *Calicilor!* Tóte orașele cresceaŭ și se 'nfrumusețaŭ. Condițiunile de igienă deveniaŭ din ce în ce maĭ esigente. Nu maĭ conveniă, în secolul XVII, Parisuluĭ, Francfortuluĭ, Vieneĭ și, firesce, nicĭ Bucurescilor sĕ aibă, aprópe de centrul lor, fiind dată crescerea orașelor, nesce focare de infecțiune, nesce cuĭburĭ și furnicare de microbĭ rĕŭ-făcĕtorĭ. Nu maĭ plăcea Bucurescenilor, — ca și Vienesilor, Francfortesilor și Parisianilor, sĕ aibă lângă Curtea-Vechiă, lângă centrul orașuluĭ, peste Dâmbovița, la câțĭ-va pașĭ, uă mahala în care sĕ mișune ologĭ, orbĭ, ciungĭ și *ómenĭ care'șĭ zădăriaŭ rănile;* nu maĭ voiaŭ sĕ védă, cum ḑice d. Hasdeŭ în *Complotul Bubeĭ:*

> . . . . . . uă icónă grozavă
> De bube pocnind de otravă,
> Pe brațe, pe cópse, pe frunțĭ.
> Otrepe de mult închiegate,
> Lipite pe rănĭ destupate,
> Formând oribile punțĭ.

Și de aceia, la Paris, la 1667, locotenentul de poliție La Reynie intră cu armata în medievala *Curte-a-Minunilor,* dĕrîmă case,

cocióbe, bordeíe, aprinde pre altele și arestéză pe toțĭ *Calicii*—*les gueux*— trămițênd pe uniĭ la spitale, pe alțiĭ pe la mănăstirĭ, pe alțiĭ prin închisorĭ. Strada *Saint-Sauveur*, (cum e ațĭ la noĭ Strada *Salvatoruluĭ*), centrul infecțiuneĭ calice din Paris, e curățită și alte case nouĕ se zidesc în locul colibelor murdare de odinióră.

Peste treĭ-țecĭ de anĭ, la noĭ, în Bucurescĭ, *Caliciĭ* primesc aceeașĭ lovitură de la Constantin-Vodă Brâncovénu.

Am spus că, strînșĭ din ce în ce maĭ mult de Mitropoliă, de Mihaĭ-Vodă, de Domniă și de boieriĭ Rudenĭ, *Caliciĭ*, fuseseră silițĭ sĕ se suiă din ce în ce maĭ sus, spre deal (Bragadiru), spre hotarul Lupescilor, in jos, la stânga spre *Drumul Mehedinților*, unde suíe drumul la *Crucea luĭ Alexandru-Vodă*, cea de piétră, lăsându-se tot la stânga, spre hotarul pămênturilor Mitropoileĭ — cum țice documentul mănăstireĭ luĭ Mihaĭ-Vodă din 1669 ce citaiŭ maĭ sus.

Intre 1700 și 1714, Brâncovénu dă boierilor Dudescĭ locul din Sfințiĭ Apostolĭ — uă întindere de nusciŭ câte pogóne, loc rĕmas legendar în memoria bĕtrânilor Bucurescenĭ, pentru mărimea caselor, curțeĭ, grădinelor boierilor Dudescĭ.

Maĭ dă Brâncovénu tot acolo, din proprietățile Domnieĭ, loc de casă, grădină și curte luĭ Constantin Brăiloiŭ, apoĭ luĭ Dosithie Brăiloiŭ, locurĭ cumpărate de Domniă maĭ dinainte de la boieriĭ Otetelеșanĭ și Pârâianĭ [1].

Sĕ nu uităm pe boieriĭ Rudenĭ carĭ aveaŭ aci case și locurĭ întinse încă dinainte de 1670, dupĕ cum spune un hrisov din 1670 al luĭ Antonie-Vodă [2], și sĕ maĭ adaugem pe boieriĭ Leurdenĭ și pe Radu-Cupariul, iérășĭ proprietarĭ acolo pe la finea secoluluĭ XVII-lea, cum spune un document din Iuliŭ 1741, asupra căruia voiŭ reveni.

Astfel fiind, ne putem lesne închipui în ce teribilă posițiune se găsiaŭ *Caliciĭ* la 1714 cu vecinĭ ca: Dudesciĭ, Rudeniĭ, Leurdeniĭ, Brăiloiĭ și alțiĭ.

---

1) Cornea Brăiloiŭ, la 1693, cumpărase loc la *Prund* peste apa Dâmboviței, lângă podul Agăĭ-Iane, care loc era domnesc și mulțĭ făcuseră case pe dênsul. *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 220—223.

2) Chircă Banul Rudénul, pentru bunele slujbe aduse Țeriĭ, primise locul de la Grigore-Vodă Ghica, afirmă un hrisov din 28 Marte 1694 al Brâncovénuluĭ. *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 241—242.

X

Posițiunea lĭ-era teribilă, căcĭ Bucurescciĭ cresceaŭ.

Intr'adevĕr, în pragul seculuĭ XVIII-lea, în timpul Domnieĭ luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu, din causa uneĭ órecarĭ liniscĭ și a uneĭ siguranțe maĭ îndelungĭ pe ḑiua de mâine, Bucurescciĭ, ca orașĭ, luaseră un mare avênt, și cresceaŭ, și se întindeaŭ pe fiă-care ḑi din ce în ce maĭ mult. Am documente care mĕ autoriséză sĕ afirm că în locul vieĭ și grădineĭ domnescĭ (délul coprins între, la drépta, strada *Patria* din Piéța Sft. Anton spre calea Văcărescĭ și din Calea Șerban-Vodă spre Rĕsărit în sus) se făcuseră case și bisericĭ; că viile de la Stelea (aḑĭ suburbia Stelea cu Templul Israelit și Capela Catolică) dispăruseră și era uă mahala pe acolo care, în spre partea Sfteĭ Vinerĭ, purta numele de mahalaua *Aga Niță;* că mahalaua bisericeĭ luĭ Lucaciŭ împinsese cu clădirile făcute pre dênsa viele în spre, aḑĭ, mahalaua Ceauș-Raduluĭ. Acestea spre Rĕsărit.

Spre Sud, mahalaua Popesculuĭ se 'ntindea de la Jicnița Domnéscă spre Broscenĭ. Are și Brâncovénu locurĭ pe acolo, pe carĭ, peste vro 40 de anĭ, nepotul sĕŭ, Constantin, le va dărui séŭ le va schimba, cum arĕt la istoricul mahalaleĭ Popesculuĭ.

Spre Nord, Brâncovénu făcuse uă mare schimbare: tăiase prin pămênturile Cantacuzinescĭ carĭ se 'ntindeaŭ de la Zlătarĭ și pênĕ la Sărindar, și pe uă parte și pe alta a Căleĭ Victorieĭ de aḑĭ, — tăiase, ḑic, uă cale care fu numită Podul Mogoșóieĭ și care se sfârșĭa cu barieră la locul Colfesculuĭ, adică la Palatul Regal de astăḑĭ. Dupĕ mórtea Brâncovénuluĭ și dupĕ clădirea bisericeĭ Crețulescilor pe locul dat de Nicolae Mavrocordat Vorniculuĭ Iordake Crețulescu, Podul Mogoșóĭeĭ se'ntinde mereŭ și de la Puțul-cu-Zale de pe locul Colfesculuĭ, dă mâna la drépta cu mahalaua Boténuluĭ (Clemența) și cu Livedea Văcărescilor (Ateneul) pênĕ la Poștea-Vechiă, unde 'ncep sĕ se cládéscă bisericĭ, case și alte nămestiĭ.

Spre Apus, uitându-ne la drépta spre Nord, mahalaua de la Biserica Stejaruluĭ și în sus, spre dél, spre Fântâna-Bouluĭ (Stradele Știrbeĭ-Vodă și Fântâneĭ) începe sĕ se populeze, iér la stânga,

tot spre Apus, din Mihaĭ-Vodă și din Gorganĭ spre Biserica Arhimandrituluĭ (Sfințiĭ Apostolĭ), de lângă străvechia locuință a părinteluĭ tuturor Cantacuzinescilor românĭ, a Postelniculuĭ Constantin Cantacuzino, de lângă Dîmbovița, la *Podul Cilibiuluĭ,* — la stânga, ḑic, în mahalaua *Calicilor,* intraseră acum sĕ locuiéscă, împreună cu boieriĭ de maĭ 'nainte, — adică cu Rudeniĭ, Leurdeniĭ și Oteteleșaniĭ, — și boieriĭ Dudescĭ, și boieriĭ Brăiloĭ, și atâția alțiĭ maĭ pe urmă.

Bucurescriĭ cresceaŭ, cresceaŭ mereŭ.

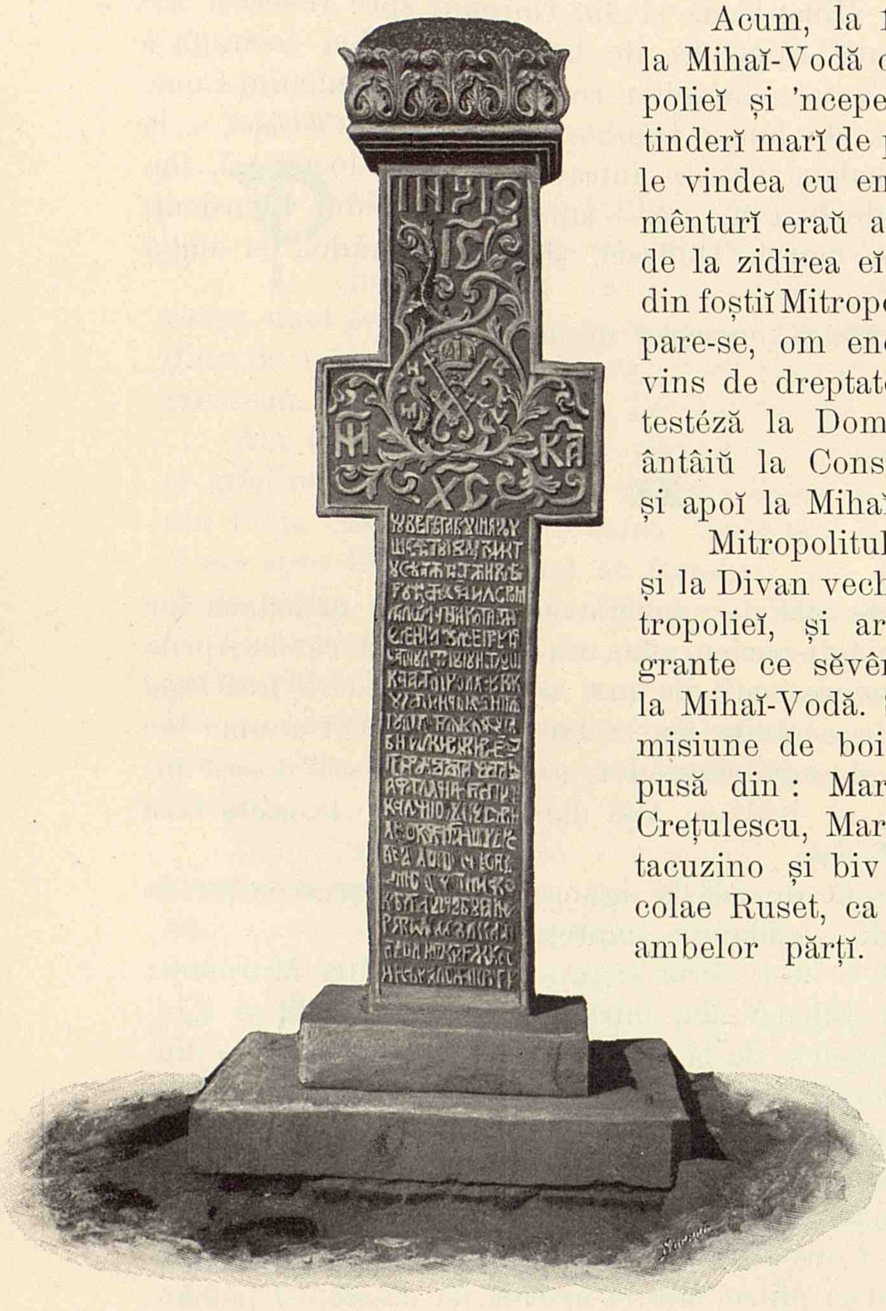
XI

Faptul este atât de adevĕrat și *Caliciĭ* din mahalaua lor cea vechiă dispar cu atâta răpeḑiciune, în cât la Aprile 1741, Bucurescenriĭ nu maĭ sciŭ nicĭ unde a fost *Puțul Calicilor,* cel citat în ocolnița de la 1668, nicĭ pe cât anume loc se'ntindeaŭ *Caliciĭ* cu șeḑĕmêntul lor, nicĭ unde fusese *drumul Mehedinților,* nicĭ unde se înălțase altă dată *Crucea luĭ Alexandru-Vodă* și *Crucea Dómneĭ Mirciói̇a.*

Avem cunoscință de acéstă ignoranță a Bucurescenilor de acum 158 de anĭ din următórea împrejurare:

In Aprile 1741 se iscă cértă și proces mare între Mitropolia Țĕriĭ și mănăstirea Mihaĭ-Vodă, între Mitropolitul Neofit și Egumenul, grec bine 'nțeles, de la Mihaĭ-Vodă. Dupĕ cum scim dintr'un capitol precedent, cel care căutase cu lumînarea și stîrnise cérta și judecata fusese Egumenul, căcĭ de la Constantin-Vodă Șerban, de la 1658 și pênĕ la 1741, Egumeniĭ grecĭ de la mănăstirea luĭ Pană Vistierul (Sfta Ecaterina), de la Mihaĭ-Vodă, Radu-Vodă, Cotrocenĭ, Văcărescĭ, Zlătarĭ, Sft. Gheorghe-Noŭ, nu puteaŭ suferi Mitropolia și averile, și casele, și pămênturile eĭ sub cuvêntul ridicul și estraordinar, că colina pe care fusese zidită Mitropolia era ohavnică proprietate âncă din secolul XVI-lea a Egumenilor grecĭ de la Sfta Ecaterina.

De atuncĭ și pênĕ la 1741, Egumenul de la Mihaĭ-Vodă și cel de la Sfta Ecaterina nu lăsaseră sĕ le scape nicĭ un prilej: mereŭ intentaŭ procese la Divan Mitropolieĭ și Mitropoliților dupĕ vremĭ.

Crucea de la *Puțul Calicilor,* din Strada Casarmeĭ No. 53[1].

Acum, la 1741, Egumenul de la Mihaĭ-Vodă calcă hotarele Mitropolieĭ și 'ncepe sĕ îngrădéscă întinderĭ marĭ de pământ, pe carĭ apoĭ le vindea cu embatic, dér carĭ pămênturĭ eraŭ ale Mitropolieĭ âncă de la zidirea eĭ. Intr'alte dățĭ, uniĭ din foștiĭ Mitropolițĭ tăcuseră. Neofit, pare-se, om energic și adânc convins de dreptatea causeĭ séle, protestéză la Domniă, la doĭ Domnĭ, ântâiŭ la Constantin Mavrocordat și apoĭ la Mihaĭ Racoviță.

Mitropolitul înfăcișéză la Domn și la Divan vechile hrisóve ale Mitropolieĭ, și arétă încălcările flagrante ce sĕvêrșise Egumenul de la Mihaĭ-Vodă. Se numesce uă comisiune de boierĭ divaniștĭ, compusă din: Marele-Vornic Iordake Crețulescu, Marele Ban Mihaĭ Cantacuzino și biv vel Logofĕtul Nicolae Ruset, ca sĕ cerceteze cărțile ambelor părțĭ. Mitropolitul Neofit arétă hrisóvele luĭ Radu-Vodă Leon și Antonie-Vodă; Egumenul pe acelea ale luĭ Grigore-Vodă Ghica din 1660 și pe acela al luĭ Antonie-Vodă din 1669 Maĭ în 11. Pentru lămu-

1) Acéstă Cruce, ridicată de Mitropolitul Neofit pentru a vecĭnici memoria faimosuluĭ proces de care vorbim, se 'ngropase în pământ încât, la 1867, abia se maĭ vedea. M. S. Regele, pe atuncĭ Domnitorul Carol I, în plimbările, pe jos séŭ călare, ce făcea pentru a 'șĭ cunósce capitala, vĕḑu biéta Cruce căḑută la pământ și, ca tot-déuna iubitor de monumentele străbune, ordonă de i se făcu piedestalul pe care stă și astăḑĭ bĕtrâna Cruce, ridicată la 1741 de Mitro-

rirea cestiuneĭ și cunóscerea vechielor hotare, trebuia sĕ se sciă în Bucurescií de la 1741 pe unde fuseseră în Bucurescií de la 1668: 1⁰. *Puțul Calicilor* din Gura-Văĭeĭ; 2⁰. vechiul așeḑământ al *Calicilor;* 3⁰. *Drumul Mehedinților;* 4⁰. *Crucea luĭ Alexandru-Vodă.*

La prima descindere pe teren a membrilor comisiuneĭ, nimenĭ nu se găsesce care sĕ spună și sĕ aréte pe unde aŭ fost aceste 4 hotare, pomenite în hrisovul Mitropolieĭ, bĕtrân numaĭ de 73 de anĭ. S'ar fi creḑut că va câștiga Egumenul de la Mihaĭ-Vodă, de vreme ce Mitropolia invoca aceste hotare, și tot ea nu putea sĕ le aréte.

Mitropolitul Neofit nu se lăsă ênsĕ a fi bătut și, dupĕ ce se convinge că nu se póte altfel, pune 'n mișcare miḑlocul estrem și desperat care se întrebuința în asemenea ocasiunĭ: aruncă *„mare blestem“* și *„gróznică afurisaniă“*, adică pune pre preoțiĭ de la bisericele din mahalalele Biserica Albă, Arhimandritul, Gorganul și Golescul sĕ citéscă Dumineca la liturghiă, în auḑul tuturor, cartea de blestem și afurisaniă asupra tuturor acelora carĭ, sciind unde aŭ fost *Puțul Calicilor,* Drumul Mehedinților și Crucea luĭ Alexandru-Vodă, nu vor voi sĕ spună dupĕ a treia citire, în treĭ Duminecĭ de-a rândul.

Acest mijloc era, pare-se, suveran la 1741. Dupĕ a treia cetire, în a treia Duminecă, mărturiĭ eșiră îndată. La a doua descindere la fața loculuĭ a celor treĭ marĭ boĭerĭ divaniștĭ, între alțĭ marturĭ, Ióna, soția luĭ Nicolae, mărturisi că a bĕut apă din *Puțul Calicilor;* Velea Pârcălabul mărturisi că a pomenit pe *Calicĭ* acolo în Gura-Văĭeĭ cu așeḑămêntul lor. Se găsi Puțul astupat, se găsi prin viĭ, spre hotarul Lupescilor, mult căutatul drum al Mehedinților, se găsiră pietrele de hotar ale Mitropolieĭ, pietre pe carĭ mahalagiiĭ le scoseseră de pe la locurile lor și le făcuseră pietre de rîșniță, séŭ le puseseră ca tălpĭ la casele de lemn ce clădiseră pe acele locurĭ.

Se găsi în fine tot. Blestemul făcuse minunĭ. Mitropolia câștigă, Egumenul fu silit sĕ se retragă cu pămênturile luĭ Mihaĭ-

---

politul Neofit pe locul unde fusese străvechiul *Puț al Calicilor.* Am putut descifra inscripțiunea cu ajutorul d-luĭ Nerva Hodoș, sub-bibliotecarul Academieĭ. Ea sună astfel:

„Cu vrerea Tatăluĭ, Fiuluĭ și Sftuluĭ Duh, ziditu-saŭ acéstă Sftă Cruce între cinstirea „Sfților Marilor Impărațĭ Constantin și Elena, în ḑilele pré Inălțatuluĭ Domnuluĭ nostru Io „Constantin Nicolae Voevod cu cheltuiéla pré sfîntuluĭ Mitropolit al Ungro-Vlahieĭ kirio kir „Neofit, pentru că, drept acest loc, a fost maĭ 'nainte Puțul Calicilor, dupĕ cum scrie hrisó- „vele Mitropolieĭ și dupĕ vremĭ. . .“ — Restul aprópe șters.

Vodă în hotarele prevĕḑute de hrisóve. Pe locul unde fusese istoricul *Puț al Calicilor,* Mitropolitul Neofit ridică uă cruce de piétră și făcu sĕ se sculpteze pe dênsa urmarea pricineĭ și a certeĭ dintre Mitropoliă și mănăstirea luĭ Mihaĭ-Vodă. Se făcu uă nouă mĕsurătóre și se împietriră din noŭ locurile Mitropolieĭ.

Procesul fusese câștigat dupĕ Aprile 1741. In Iuliŭ, când se puneaŭ pietrele de hotar, Mitropolia, mândră de biruința eĭ asupra Greculuĭ de la Mihaĭ-Vodă, avu órecarĭ pornirĭ și veleitățĭ de a călca la rândul eĭ din curțile și grădinele boierilor din Podul — acum era podit, — al *Calicilor,* sub cuvênt póte că și boieriĭ călcaseră odinióră din mahalaua *Calicilor* locurĭ destule.

Elena Mateĭ Bassarabă [1]).

Acestor veleitățĭ ale Mitropolieĭ, boieriĭ, locuitorĭ pe drépta Poduluĭ *Calicilor,* adică Rudeniĭ, Dudesciĭ, Leurdeniĭ, Brăiloiĭ și póte și alțĭ rĕspunseră îndată arĕtând la divan hrisóvele, unele din vremea Brâncovénuluĭ, — cele maĭ multe, — iér altele maĭ puține dela Domnĭ și maĭ bĕtrânĭ. In fața hrisóvelor boierilor, Mitropolitul Neofit își retrase orĭ-ce pretențiune, iér Rudeniĭ, Dudesciĭ și ceĭ-l'alțĭ rĕmaseră

1) Din colecția, de la Leurdenĭ, a d-luĭ N. Crețulescu.

buni stăpâni pe locurile date lor din marele loc domnesc din secolul XVII, loc coprins între Calicĭ și Mihaĭ-Vodă, prin Antim și Sfinții Apostolĭ din vremurile nóstre.

XII

Eată cum reiese din studiul documentelor că *Mișăiĭ* séŭ *Caliciĭ* bucurescenĭ aŭ fost gonițĭ, âncă de la finea secoluluĭ XVII, din locurile ce aveaŭ din vechime dincolo de *Livedea Gospod* și pêně în Gura-Văĭeĭ spre drumul Mehedinților.

S'aŭ depărtat, s'aŭ depărtat din ce în ce maĭ mult, pêně când s'aŭ perdut în viele și'n Țigănia Mitropolieĭ, spre stânga, spre drumul Giurgiuluĭ și pe lângă heleșteul luĭ Șerban-Vodă.

Podul *Calicilor,* podit, îngrijit, canalisat, ca orĭ-ce uliță boierésca, cu șanț care vĕrsa apele sub pod în Dâmbovița, în fața Curțeĭ Domnescĭ, *Podul Calicilor* este acum la 1741 locuit numaĭ de boierĭ și de negutătorĭ.

La 1766, Mihaĭ Rudénul avea atâta loc din Antim pêně în *Podul Calicilor,* în cât începe sĕ vêndă bucățĭ-bucățĭ negutătorilor carĭ voiaŭ sĕ se stabilésca cu prăvăliele în partea loculuĭ.

La finea secoluluĭ XVIII-lea nu maĭ este picior de *calic* în podul *Calicilor,* dér numirea persistă, de și acum, cam înainte, cam dupĕ 1800, apare și numirea de care vorbiam la 'nceputul acestuĭ capitol, adică *Podul Calițeĭ,* întru nimic justificată.

Numirea de *Podul Calicilor* stă, dăinuesce, persistă, cu tóte luptele și năzuințele locuitorilor de acolo de a se desbăra de dênsa, de a face sĕ fiă uitată. In zadar fu tot!

Amintirile despre brésla *Calicilor* cu starostele lor: cuvêntul *calic* rĕmas în limbă cu înțelesul de „sgîrcit“ și „linge-talere“; mult-întrebuințata locuțiune *„maĭ mare peste maĭ micĭ și staroste de calicĭ“;* rĕutăcióasa plăcere a locuitorilor de prin mahalalele cele-l-alte ale Bucurescilor de a 'ntreba pe prietenii lor de pe podul *Calicilor* cu vorbele: cum o maĭ ducețĭ cu șederea 'n *Calicĭ,* — tóte aceste motive, unite și cu iubirea pe care Bucurescénul a avut-o totdéuna pentru orașul sĕŭ, aŭ făcut ca numirea sĕ nu dispară, ba din contra *Podul-Calicilor* sĕ fiă viŭ âncă în memoria tuturor.

S'a uitat *Podul Turculuĭ* și *Podul Cilibiuluĭ,* s'a uitat *Cișméua Beizadelelor* și *Pușcăria Domnéscă,* dér podul *Calicilor,* adică, înainte de

podire, mahalaua *Calicilor,* a dăinuit în memoria Bucurescenilor âncă de prin secolul XVI.

Din cele vro 15 focurĭ marĭ carĭ, la diferite timpurĭ, aŭ distrus părțĭ însemnate din orașul Bucurescĭ, adică de la 1691, cel maĭ vechiŭ incendiŭ ce cunosc, și pênĕ la 1847, ultimul mare foc al Bucurescilor, Podul *Calicilor* a ars uă dată tot, la 'nceputul acestuĭ secol.

In manuscriptul care vorbesce despre acest foc și care este proprietatea Academieĭ, este uă notiță în care un sciutor afirmă că 600 de case aŭ fost prefăcute în cenușe, iér un altul notéză sub nota primuluĭ că, nu 600, ci 419 case aŭ ars la focul acela.

Tot ca suvenir istoric despre Podul *Calicilor* voiŭ maĭ adauge că, la 1632, când oștile luĭ Mateĭ-Vodă se bătură la Sfta Ecaterina cu oștile luĭ Leon-Vodă, fugariĭ acestuia din urmă apucară prin viele Mitropolieĭ și de acolo, de sigur, prin mahalaua *Calicilor,* pentru a scăpa de loviturile biruitóre ale ostașilor vitézuluĭ Mateĭ.

Astădĭ, în 1899, din mahalaua *Calicilor* și din Țigănia Mitropolieĭ de carĭ vorbesc documentele secoluluĭ XVII, ce-a maĭ rĕmas?

Nimic, afară póte numaĭ de vro câte-va căsuțe de prin strada *Emancipată,* de prin strada *Salvatoruluĭ* și de prin bucățile de strade micĭ, strîmte, strîmbe și mocirlóse, pe carĭ le-a tăiat frumosul bulevard al Domnițeĭ Maria.

In locul vielor Mitropolieĭ și vielor luĭ Mihaĭ-Vodă, în locul *Țigănieĭ* și *Calicilor* de odinióră, ce ar vedea un *Calic* din vremea luĭ Mihaĭ-Vitézul, décă s'ar scula din oropsitul luĭ mormênt?

Ar vedé *Calicul* bulevarde marĭ, largĭ și luminóse; ar vedé căsărmĭ în carĭ se lucréză pentru pace pregătindu-se rĕsboiul; ar vedé fabrice, strade absolut nouĕ, case absolut nouĕ cum sunt tóte cele de la Gramont, — clădirĭ peste clădirĭ carĭ se 'nalță dilnic, cu uă răpediciune uimitóre.

Se duc vechiĭ Bucurescĭ, se duc toțĭ, se prăpădesc ca un cântec bĕtrânesc. Lucrul noŭ omóră fără milă lucrul vechiŭ.

Bucurescii ceĭ nouĭ cresc, se'ntind într'una; aŭ suit colina unde era odinióră drumul Mehedinților și hotarul Lupescilor, și merg mereŭ înainte, muncitorĭ și veselĭ, spre binele și bucuria Bucurescenilor.

Orașul bucurieĭ este astădĭ și orașul munceĭ, și, ca atare, destinat este pentru un falnic viitor.

XIII

PODUL TÂRGULUI-DE-AFARĂ

I

Podul [1] cel maĭ vechiŭ, care a plecat încotrova de lângă Cetatea Dâmboviței, adică de lângă Curtea Domnéscă a Bucurescilor a fost, de sigur, *drumul cel vechiŭ* séŭ *podul cel vechiŭ al Târgoviștei,* pe care actele domnescĭ ale luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino îl numesc chiar acum două sute și maĭ bine de anĭ *drumul cel vechiŭ al Târgoviștei* care, p'alocurea, se confundă cu *drumul Brașovuluĭ* [2].

Podul Calicilor va nasce maĭ târḑiŭ; vine pe urmă *Podul luĭ Șerban-Vodă,* numit în secolul XVIII *Podul Beiliculuĭ* și, în fine, într'al noulea deceniŭ al secoluluĭ XVII, Brâncovénu tăiă locurile cantacuzinescĭ și făcu *Podul Mogoșóieĭ.*

De lângă Curțile Domnescĭ, odată cu *Podul Târgoviștei,* a luat nascere și Podul *Târguluĭ-de-Afară.* Actele mănăstireĭ Stelea [3] din secolul XVI vorbesc de drumul cel mare, care duce la Târgul-de-Afară.

Acest drum, maĭ târḑiŭ podit, și, decĭ, acest pod nu 'ncepea ca astă-ḑĭ tocmaĭ din gura pieței, de la *Bazaca,* ci de sus, de pe colină, de la biserica sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ, de óre-ce porțiunea Caleĭ Moșilor de astă-ḑĭ coprinsă între piéța Sftuluĭ Anton

---

1) In înțelesul de astă-ḑĭ : *Calea.*

2) Documentele citate la cap. *Curțile Domnescĭ* și *Podul Mogoșóieĭ.*

3) *Arhive*: pachetele M-reĭ Radu-Vodă, diverse documente.

și ulițele Decebal și Sfta Vinerĭ era ocupată de locurile de jos ale *Curțeĭ Domnescĭ,* de *Pușcăria Domnéscă,* de gardul *Vieĭ Domnescĭ* care suia spre strada Patria, iér, maĭ sus, spre Nord și Est, adică spre Sftul Gheorghe-Vechiŭ și Bărăția de maĭ târḑiŭ, eraŭ zidurile de apărare ale Curțeĭ-Vechĭ, precum și un turn cu un puț alăturea, de unde arătarea în documentele secolelor XVII și XVIII de prăvăliĭ de lângă *Puțul Turnuluĭ*[1]. Maĭ sus de Bărățiă séŭ lângă Bărățiă, pe dél, în orĭ-ce cas, era, ḑice-se, în vremurĭ străvechĭ și uă móră. Cum? unde? când? Documentele tac. Scim numaĭ că rîulețul care venia de la Târgul-Cucului și scoboria prin strada Decebal la vale, prin Curtea Domnéscă în Dâmbovița, trecea aprópe de locul pe unde tradițiunea pune uă móră.

Orĭ-cum ar fi, din punctul care, pênĕ maĭ acum 25 de anĭ, se numea la *Mișu 'n dél,* a 'nceput Podul Târguluĭ-de-Afară.

Indată ce apuca să plece spre Obor, Podul Târguluĭ-de-Afară avea la drépta un drum, adică uă cale iérășĭ bĕtrână, pe care documentele secoluluĭ XVII o numesc *drumul care duce la Sêrbĭ* și care corespunde óre-cum cu Calea Văcărescĭ de astă-ḑĭ, lăsându-se ênsĕ mult maĭ spre Est la stânga[2]. Drumul la Sêrbĭ da prin mahalaua, numită la 1650 a luĭ Aga Niță, pe la casele boierilor Năsturelĭ-Herĕscĭ, și pleca lăsând la drépta mahalaua boierilor Popesci, spre Dobrotésa, Sêrbĭ, Cioplea, Popescĭ, Dudescĭ.

Acesta este drumul care se 'njuga cu Podul-Târguluĭ-de-Afară, îndată ce acesta își începea firul luĭ. La doĭ pașĭ maĭ 'nainte tot spre drépta, mergênd tot spre Obor, Podul Târguluĭ-de-Afară trecea pe lângă gardul vielor, proprietate a mănăstireĭ Spătaruluĭ Stelea, viĭ carĭ aŭ rĕmas multă vreme încă dupĕ 1600, ca și viele domnescĭ, despre carĭ ne vorbesce un document de la 1740.

Un alt document de la 28 Februariŭ ḑice: Popa Bogdan dă popeĭ Ioasaf și Logofĕtuluĭ Stanciu loc sterp și treĭ prăvăliĭ pe din jos, alăturea cu podul cel mare, care merge la Târgul-de Afară, „despre gardul vieĭ mănăstireĭ Stelea, drept unde se des- „part ulițele, pe lângă prăvălia luĭ jupân Petre Abagiul"[3].

Urmându-șĭ firul spre Obor, Podul Târguluĭ-de-Afară ajungea numaĭ de cât la ulița care ducea spre Pescăria-Vechiă la stânga

1) Veḑĭ cap. *Curțile Domnescĭ* și *Bisericele,* în deosebĭ biserica Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ.
2) Veḑĭ cap. *Mahalale Bucurescene.*
3) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. — *Locurile din Bucurescĭ.*

și la alta care, pe lângă rîulețul Bucuresciόra, ducea la drépta spre biserica Domniței Ancuța, adică a Verguluĭ, fundată ênsĕ póte în secolul XVII.

Ce era în secolul XVII pe porțiunea de loc coprinsă în triunghiŭ de Calea Moșilor, strada Decebal și grădina Sfntuluĭ Gheorghe-Noŭ, nu sciŭ.

Bucuresciόra ênsĕ e rîulețul care venia de la Icónă și, la lacul Șuțuluĭ, lângă Târgul Cuculuĭ, se despărția în douĕ[1]: uă parte apuca spre Pescăria-Vechiă, adică spre Scaunele-Vechĭ și Scaunele-Pescarilor pe carĭ documentele ni le certifică acolo, în mahalaua Săpunarilor, âncă din secolul XVI, iér altă parte coboria din Târgul-Cuculuĭ, prin Boiangiĭ și prin Curtea Domnéscă, la Dâmbovița.

Podul Târguluĭ-de-Afară mergea 'nainte și întâlnia la stânga mahalaua Sibilelor, adică pe la cea de astădĭ Biserică a Sfinților, pe atuncĭ biserica cu Sibilele. Puțin maĭ la vale, tot la stânga, da 'n Podul Târguluĭ-de-Afară *Podul Armenilor,* numit maĭ târdiŭ *Ulița Armenéscă.* Tradițiunea spune că, pe vremurĭ, când aŭ venit Armeniĭ în Bucurescĭ, Mitropolitul Țĕriĭ, sciindu-ĭ spurcațĭ, le-a dat afară din orașĭ sĕ 'șĭ facă biserică și case, isolându-ĭ de adevĕrațiĭ creștinĭ, întocmaĭ dupĕ cum în orașele Italieĭ și Germanieĭ, se isolaŭ în *Ghetto* și 'n *Judengasse* nenorociţiĭ de Evreĭ. La ce epocă ênsĕ s'aŭ stabilit Armeniĭ într'acéstă parte a orașuluĭ, noĭ pênĕ adĭ nu scim[2].

Biserica cu Sibilele, reparată la finea secoluluĭ XVII de Popa Hierea, era barieră în timpul luĭ Mateĭ Bassarab. Bucuresciĭ ênsĕ cresc mereŭ, încât începutul secoluluĭ XVIII vede Oborul depărtându-se din ce în ce maĭ mult spre Est, pe 'ntinsele câmpiĭ domnescĭ de la margine.

Lângă Pescăria-Vechiă, dând în Podul Târguluĭ-de-Afară, era locul numit âncă în secolul XVIII la *Carele cu Pesce*[3]. Uă alta uliță iérășĭ vechiă, dér a căreia situațiune nu o găsesc, este *Ulița Cișmeleĭ-secĭ*[4].

Podul era fórte frecuentat, fórte viŭ și fórte comercial. In legătura cu *Târgul-din-Năuntru* de lângă Curtea Domnéscă; în le-

1) Vedĭ cap. *Dâmbovița Bucurescénă.*

2) Vedĭ cap. *Mahalalele.*

3) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. — *Locurile din Bucurescĭ.* — Act din 17 Septembre 1763.

4) V. A. Urechiă: *Istoria Românilor,* XII, pag. 300.

gătură cu *Târgul-de-Sus,* adică cu ulițele neguțătoresci, coprinse între biserica luĭ Ghiorma Banul, biserica luĭ Colțea Clucerul și partea de rĕsărit a Curțeĭ Domnescĭ, în legătură în fine, — póte direct, póte indirect — cu drumul Têrgoviștei spre Nord și direct cu drumul cel mare care ducea la Sêrbĭ, — acest Pod al Târguluĭ-de-Afară concentra pe dênsul întréga viéță a Capitaleĭ, într'anumite dile și adică în dilele de Obor, în dilele târguluĭ Moșilor și în dilele târguluĭ Pantelimonuluĭ, când Domnul, Mitropolitul și toțĭ boieriĭ mergeaŭ cu alaiŭ mare fiă la kioscul domnesc de la Moșĭ, fiă la mănăstirea Ghiculescilor, la Pantelimon.

La 1767, Podul se 'ntindea, după cum ne spune marele hrisov al M-tireĭ Pantelimonuluĭ[1], pênĕ la biserica luĭ *Ceauș Precup,* care este una din bisericele *Precupețiĭ,* adică ceĭ *vechĭ.* Orașul se întinsese din ce în ce maĭ mult pe aceste locurĭ carĭ eraŭ moșiă domnéscă și carĭ se loviaŭ cu Fundeniĭ, proprietate pe atuncĭ a Dudescilor.

Când s'a *podit* Podul Târguluĭ-de-Afară, nu scim. Scim ênsĕ din amĕnuntele ce ni se daŭ de Paul din Aleppo și alțĭ călĕtorĭ, că podirea ulițelor la Iașĭ și la Bucurescĭ era în ființă în secolul XVII. „Ulițele sunt acoperite, nu cu *pavele,* ci cu *podinĭ,* ca în Rusia", specifică Paul din Aleppo. La Paris, în vremurile luĭ Filip-August[2], unul din porciĭ carĭ se bălăciaŭ liberĭ prin băltócele ulițelor capitaleĭ, se vîră între piciórele caluluĭ care ducea pe rege, rĕstórnă și cal, și pre suveran, și face pe Rege sĕ dea ordine ca porciĭ sĕ nu maĭ umble pe strade, și stradele sĕ se paveze. Acestea la 1170. La Bucurescĭ, uă asemenea priinciósă întêmplare, documentele nu spun sĕ fi obvenit vre-unuĭ Domn român séŭ vr'unuĭ Beĭ fanariot; drept acestea, nu putem precisa când s'a hotărît podirea drumuluĭ care ducea la Târgul-de-Afară, pentru ca sĕ'l facă pod.

Noróiele și băltócele scim ênsĕ că eraŭ și pe el, ca și pe Podul Mogoșóieĭ, de pomină și de primejdiă[3]. In orĭ-ce cas, podirea trebue sĕ se fi făcut înainte de 1750. Când podirea e bine făcută și bine întreținută, dice Raicevicĭ[4], circulațiunea e lesnicióså și pentru pedestriĭ și pentru trăsurĭ; dér când podinele s'aŭ des-

---

1) Hrisovul este proprietatea d-luĭ Colonel Ghica. Data luĭ e: 15 Septembre 1767.

2) 1180—1223.

3) Vedĭ cap. *Podul Mogoșóieĭ.*

4) *Voyage en Valachie et en Moldavie,* traducțiune Lejeune (Paris, 1822), pag. 18.

gărdinat, s'aŭ învechit și aŭ putreḑit, atuncĭ mergerea pe dênsele e primejdiósă, maĭ cu sémă pentru bieţiĭ caĭ, carĭ îşĭ frâng pe nemiluite piciórele în găurele podeleĭ. Din cincĭ în cincĭ anĭ, podul trebue refăcut pe dintregul, spre marea pagubă a frumóselor pădurĭ ale ţĕriĭ. La 1792, Domnia numesce uă comisiune de patru boierĭ care sĕ repare cele treĭ marĭ podurĭ ale Capitaleĭ: Podul Târguluĭ-de-Afară, Podul Mogoşóieĭ şi Podul Calicilor.

Pentru Podul Târguluĭ-de-Afară, comisiunea hotăresce ca sĕ se taiă şi sĕ se ciopléscă din pădurile Ilfovuluĭ, Vlăsceĭ şi Dâmboviţeĭ 13600 de *podinĭ*, — nu spune ênsĕ câţĭ *urşĭ*, adică grinḑĭ marĭ de pus pe de marginĭ pentru fixarea cu piróne a podinelor. Aceste 13600 de podinĭ se întind de la rĕspântia numită a luĭ *Butuc*, unde păzesce stréja şi pênĕ la capul poduluĭ, pe uă lungime de 1492 de stânjenĭ[1].

Respântia luĭ Butuc era un loc, pare-se, cunoscut de toţĭ Bucurescenĭ, ca locurile, tot pe Podul Târguluĭ-de-Afară, numite: *Locul Măinesculuĭ*, de lângă polcovnicul de Călăraşĭ Stan, *locul Martagiuluĭ*, şi altele[2]. Pe acestea le cunóscem dintr'uă poruncă domnéscă de la 26 Ianuariŭ 1790, care hotăresce locurile unde deaci 'nainte se vor strînge şi vor aştepta muşteriĭ *carele cu lemne* şi *carele cu fên*, carĭ nu maĭ aŭ voiă sĕ umble pe uliţe de colo pênĕ colo.

Şi pentru Podul Târguluĭ-de-Afară, ca şi pentru cele-l-alte podurĭ eraŭ în vigóre tóte poruncile Domnieĭ, şi Agieĭ, şi Epitropieĭ obştieĭ, privitóre la mânatul cailor. Vizitiĭ şi surugiĭ, când răpeḑiaŭ trăsurile pe aceste podurĭ, făceaŭ mórte de ómenĭ. De aceea, âncă din 1787 Marte, avem pitac domnesc care poruncesce vizitiilor ca nu cumva, „cu blestemata firea lor, când e învălmă„şélă, sĕ dea nebunesce năvală, ci sĕ aştepte cu 'ncetul şi la „pas“[3].

Vornicia şi polcovnicia de podurĭ dă poruncĭ âncă de la 1782, ca tot mahalagiul sĕ măture şi sĕ repare podul, cât ţine lungimea curţeĭ luĭ, iér băltócele, unde se fac, sĕ le astupe cu cenuşe, praf, paie şi alte sfărămăturĭ[4]. Maĭ târḑiŭ, la 1793, Epitropia Obştieĭ iea subt îngrijirea sa podurile[5]. Podul Târguluĭ-de-Afară este principala eĭ grijă, şi cu drept cuvênt, căcĭ el era cel maĭ frecuentat.

---

1) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, IV, pag. 274.
2) Ibidem: *Istor. Rom.*, III, pag. 406—407.
3) Ibidem: *Istor. Rom.*, III, pag. 74.
4) Ibidem: *Istor. Rom.*, I, pag. 293.
5) Ibidem: *Istor. Rom.*, V, pag. 375.

Din timpul luĭ Alexandru-Vodă Ipsilante și pe urmă de la Mavrogheni încoa, Podul are două cișmele: una la casele Serdaruluĭ Fălcoianuluĭ, în apropiere de locul unde trece la vale Bucurescióra[1], și alta la biserica cu Sibilele, amĕndouĕ avênd apă adusă de la Crețulescĭ[2].

La 1786, Iuniŭ 9, Mavrogheni, prin pitac către Vel Spătar, hotăresce ca târgul Oboruluĭ la capul Poduluĭ sĕ se facă Marția și Vineria, și poruncesce sĕ i se facă *Foișor Domnesc,* ca sĕ mérgă și el sĕ asculte pe ómeniĭ din afară și sĕ-ĭ întrebe de sunt mulțămițĭ séŭ nu cu ispravniciĭ și cu zapciiĭ care-ĭ cârmuiesc[3].

Boierĭ aŭ locuit și pe Podul Târguluĭ-de-Afară ca și pretutindenĭ. Dupĕ cum am maĭ spus-o: uă anume uliță boieréscă, precum eraŭ în cele maĭ multe din orașele Țĕriĭ, la Bucurescĭ nu se află.

Sciŭ că consulatul frances a fost uă dată pe Podul Târguluĭ-de-Afară, dér pare-mi-se a 'mĭ aduce aminte că acésta s'a 'ntêmplat la 'nceputul secoluluĭ XIX. Ghiculesciĭ aŭ locuit de asemenea pe Podul Târguluĭ-de-Afară.

Maĭ mult de cât cele-l-alte podurĭ ale Bucurescilor, Podul Târguluĭ-de-Afară adună pe podinile séle maĭ multă lume, și bună, și rea. Cârciume și cârciumióre eraŭ unele lângă altele și, nicĭ odată, nu eraŭ góle. De aceea, când Domnul séŭ ispravniciĭ Bucurescilor, séŭ județul orașuluĭ cu ceĭ 12 pârgarĭ voiaŭ sĕ aducă maĭ repede la cunoscința maĭ multora ceva privitor la obște, ântâiŭ pe Podul Târguluĭ-de-Afară puneaŭ sĕ strige și se bată toba. Pe ceĭ *„însemnațĭ“*, adică crestațĭ la nas, séŭ pe ceĭ cu *nasul tăiat* de tot, dupĕ ce, conform locuțiuneĭ adĭ rĕmasă în limbă, „îl daŭ „prin târg cu nasul tăiat“, apoĭ, pe Podul Târguluĭ-de-Afară, îl plimbaŭ sĕ 'l védă uă lume.

Tot la capul Poduluĭ acestuia se spânzuraŭ condamnațiĭ la mórte, dupĕ ce, de la Pușcăriă, fiă călare pe un măgar, cu fața spre códa măgaruluĭ și cu sentința legată de gât, fiă în car tras de boĭ, îl treceaŭ pe 'ntreg Podul Târguluĭ-de-Afară.

La 1691, când Brâncovénu, dupĕ uă judecată care va face epocă în viitórea istoriă a jurisdicțiuneĭ române, condamnă pe celebrul Staiko Paharnicul la spânzurătóre, furcile fură înălțate

---

1) Cam pe unde este astădĭ Hotel de Londra și 'ncepe Strada Radu Calomfirescu.

2) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, V, pag. 400.

3) Ibidem: *Istor. Rom.*, III, pag. 36.

la capul Podulul. Cu „cărțile de grumazĭ“, adică cu sentința atârnată de gât, Staiko Paharnicul, călare pe măgar, séŭ în car cu boĭ și c'un popă lângă el, străbătu tot Podul Târguluĭ-de-Afară și merse la Obor de 'șĭ primi osânda tuturor *musafirnicilor marghiolĭĭ*“, țesute de el în contra Brâncovénuluĭ[1]: La Obor, cu mórtea condamnatuluĭ, „*se spărgea vasul rĕutăților*“, — pentru a vorbi limba secoluluĭ XVII.

Hoț în obedĭ[2].

Obiceiul de a se spânzura la capul Poduluĭ, la Obor, era din vremurĭ bĕtrâne. Poețiĭ poporanĭ îl cunosc. Unul dintr'ênșiĭ ḑice:

Dar'ar Domnul ce-am visat,
Sĕ-ĭ vĕd fagul dĕrîmat,

1) *Mag. Istoric,* II, pag. 42. — Cf. Kogălnicénu: *Cronicele,* II, pag. 243, Neculcé.
2) Colecț. Academieĭ Române.

Sĕ vĕd fagul Miuluĭ,
Miuluĭ Sglobiuluĭ
Din codriĭ Cobiuluĭ,
Dĕrîmat şi rĕsturnat,
Iér pe Miul spânzurat
La Pod-Târguluĭ-de-Afară,
'N douĕ furcĭ şi uă cumpeióră
Ca sĕ'l bată vênt de séră,
Sĕ'l privéscă multă ţéră [1]).

Tot în poesia poporană, Corbea ḑice mameĭ séle:

— Du-te la Târgul-de-Afară,
Te-abate la cârciumióră;
Ḑece lopătarĭ tocmesce
Şi cu dênşiĭ te pornesce
La Oborul iepelor,
La gunoiul mânzilor [2]).

Er Domnul ḑice mumeĭ luĭ Corbea:

— Décă'ĭ Corbea fiul tĕŭ,
Lasă că'l îngrijesc eŭ;
I-am şi găsit eŭ mirésa,
Pe chipósa Carpena,
Adusă din Slatina,
'Naltă şi sulemenită,
De harnicĭ meşterĭ croită;
I-am tocmit şi lăutarĭ
Cu ghiare şi ciocurĭ marĭ,
Ca sĕ-ĭ cânte ḑi de véră,
Colea la Târgul-de-Afară,
Sĕ-l privéscă multă ţéră [3]).

Aştăḑĭ, Podul Târguluĭ-de-Afară este numit *Calea Moşilor,* şi Târgul Moşilor, care se ţine uă dată pe an, a făcut sĕ se uite numele de Târgul-de-Afară, sub care era cunoscută odată strînsura de ómenĭ, de mărfurĭ şi de vite.

Moşiĭ, veselul târg bucurescén din Maĭ-Iuniŭ al fiă căruĭ an, cu sgomotósa luĭ *Joiă,* cu petrecerile şi-apoĭ cu pomenele ce se fac pentru ceĭ rĕposaţĭ întru Domnul, — *Moşiĭ* fost-aŭ înfiinţaţĭ

1) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare,* pag. 504.
2) *Ibidem,* pag. 528.
3) *Ibidem,* pag. 533.

de Mircea-cel-Bĕtrân, după ce se bătuse odată în marginea Dunăreĭ unde murise mulţĭ dintr'aĭ sĕĭ şi el, spre pomenirea sufletelor celor morţĭ, hotărîse acéstă serbare cu 'mpărţelĭ de pomenĭ[1]?

Fost-aŭ înfiinţaţĭ după bătălia de lângă colina luĭ Radu-Vodă[2] de Alexandru-Vodă Mircea, în urma lupteĭ norocóse ce avusese cu Vintilă-Vodă, prietenul luĭ Ion-Vodă cel Cumplit, Domnul Moldoveĭ[3]?

Fost-aŭ înfiinţaţĭ de Mateĭ-Bassarab la 1632, după bătălia de lângă Obor[4]? Séŭ sunt *Moşĭ,* pentru pomenirea celor rĕposaţĭ şi pomenele de făcut sufletelor lor, cum se face la Sâmbăta Morţilor şi 'n religiunea ortodoxă, şi 'n religiunea catolică?

Orĭ-cum ar fi, astăḑĭ, Calea Moşilor, cam tristă din causa vecinĕtăţeĭ marilor bulevarde, carĭ fără milă o taiă la un punct, pare că se uită lung la stradele cele marĭ, la tramvaiurile electrice, la lumina electrică şi la tóte cele-l'alte îmbunĕtăţirĭ ale gospodărieĭ bucurescene.

Odinióră, Podul Târguluĭ-de-Afară avea podinĭ în loc de piétră cubică; séra, când îl străbăteaĭ, aveaĭ trebuinţă de masalagiŭ ca sĕ nu 'ţĭ frângĭ piciórele în găurele dintre podinĭ.

Astăḑĭ, lumina electrică te desemnéză perfect pe asfaltul bulevardelor vecine, şi'n locul strigătuluĭ cu care, de la 9 ore séra *străjarul* séŭ *respântiaşul* păzitor te'ntreba: *cine e acolo?* — auḑĭ înainte-ţĭ séŭ îndĕrĕt, sîsîind puternic, curentul electric al firelor aeriane, iér pe jos, pe şine, sbucnind miĭ de scânteĭ galbene, albastre şi roşie de la rótele tramvaiurilor carĭ mănâncă distanţele.

Carul cu boĭ la 1799, — tramvaiul electric la 1899!... Şi vechiul Pod al Târguluĭ-de-Afară va avé sĕ maĭ védă în curândă vreme şi altele maĭ minunate.

Bucurescĭĭ nu merg, ci alérgă pe calea Progresuluĭ. Devisa lor: *tot înainte!*

---

1) A. Pelimon: *Bukur, istoria fundăreĭ oraşuluĭ Bucurescĭ* (Bucurescĭ 1858), pag. 242.

2) Care pe atuncĭ n'avea nume şi va deveni îndată colina Sfteĭ Troiţe, şi apoĭ în secolul XVII, colina luĭ Radu-Vodă.

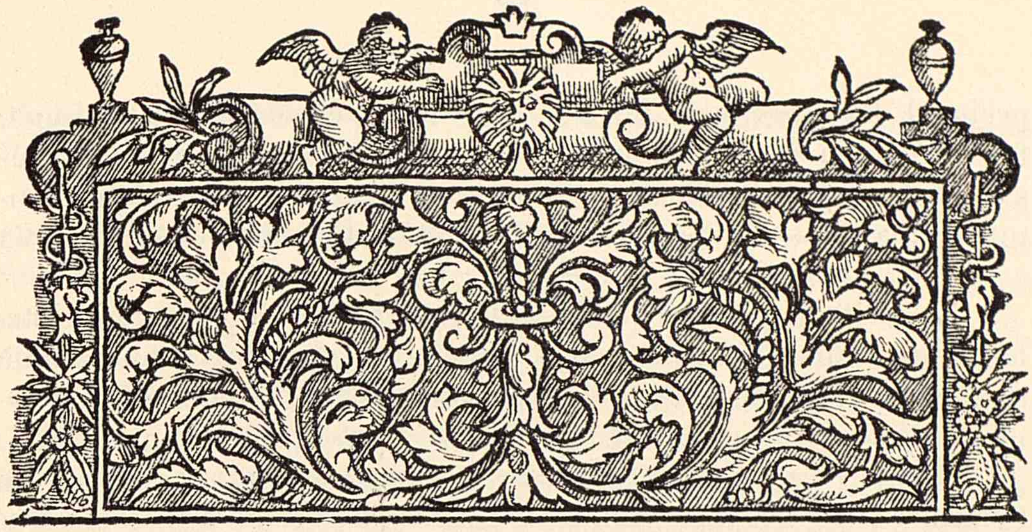
3) Hasdeŭ: *Ion-Vodă* (Buc. 1894), ed. II, pag. 174.

4) Veḑĭ cap. *Istoria Militară a Bucurescilor.*

XIV

PODUL LUI ȘERBAN-VODĂ

(PODUL BEĬLICULUĬ)

[1]

I

De când esista vechia Curte Domnéscă cu două porţĭ, *Pórta-de-Sus* la tăiarea stradeĭ Carol I cu strada Smârdan, şi *Pórta-de-Jos* la sud, lângă punctul unde începe aḑĭ Calea Şerban-Vodă, a fost un drum care mergea pe lângă Dâmboviţa, eşind îndată afară din Bucurescĭ.

La stânga acestuia, pe porţiunea de loc coprinsă astăḑĭ între strada Patria, Calea Şerban-Vodă, Calea Văcărescĭ şi Jicniţă, se ridicaŭ pe uă colină, acum fórte mult tăiată, *Viele Domnescĭ* pe carĭ le 'ntêmpinăm în documente pênĕ în secolul trecut, pênĕ la 1767, când ele sunt în păragine, şi n'a maĭ rĕmas acolo de cât *ledniţa* domnéscă, adică ghiăţăria [2].

Acest drum cotia la stânga împreună cu Dâmboviţa, pentru a eşi din oraşĭ şi a merge, în secolul XVI, spre biserica Sfteĭ Troiţe a luĭ Alexandru-Vodă Mircea, la care ajungea pe un pod; de acolo, e probabil că apuca la drépta pentru a trece înainte pe lângă heleşteul luĭ Şerban-Vodă.

I s'a ḑis Podul luĭ Şerban-Vodă. Care Şerban? Radu Şerban, vitézul succesor al luĭ Mihaĭ-Vitézul şi care făcu fortificărĭ îm-

---

1) Podóbă din *Penticostarul* slavonesc, tipărit la Târgovişte în 1649. Veḑĭ *Bibliografia* d-lor Bianu şi Hodoş, pag. 171.

2) *Hrisovul cel mare al Pantelimonuluĭ,* proprietatea d-luĭ Colonel Ghica.

prejurul Bucurescilor[1] și, *póte,* deschise pe aci cale maĭ bună, făcênd póte și un pod noŭ și bun peste Dâmboviță? Séŭ numitu-s'a după Șerban-Vodă Cantacuzino, care lucră și el pentru înfrumusețarea orașuluĭ? — Cestiunile rĕmân fără rĕspuns în starea actuală a cunoscințelor nóstre.

La 1626, Radu Vornicul sin Gheorghe Vornicul ot Secariste, bărbatul Păuneĭ, féta luĭ Badea Postelnicul, din străvechia familiă a Cocorescilor, cumpără locurĭ în Bucurescĭ, *„din jos de Via Domnéscă, alăturĭ cu ulița, în lung, pênĕ la apa Dâmbovițeĭ*[2]".

Radu Vornicul ot Secariste a cumpărat loc pe podul luĭ Șerban-Vodă, dér nu'l numesce, potrivit nenorocituluĭ obiceiŭ ce aveaŭ vechiĭ Bucurescenĭ de a hotărî și hotărnici locurile după vecinĭ, nu după ulițe.

Tocmaĭ în secolul XVIII, înainte de Alexandru-Vodă Ipsilante, sunt documente carĭ numesc vechĭa uliță de lângă *Viele Domnescĭ* cu numele de *Podul luĭ Șerban-Vodă.*

Când, la 12 August 1766, Ioniță Croitorul începe, cu 'nvoiéla Mitropolituluĭ, pe un loc ce aparținea bisericeĭ domnescĭ de jos, clădirea bisericeĭ séle, *Sftul Ion-cel-Noŭ,* numită maĭ târḑiŭ Sftul Ión al Vorniculuĭ Pârșcovénu, — documentele spun[3] că locul bisericeĭ domnescĭ de jos e pe Podul luĭ Șerban-Vodă.

Nu cunosc pênĕ astăḑĭ nicĭ un document din secolele XVI și XVII, carĭ sĕ vorbéscă de Podul luĭ Șerban-Vodă.

Uliță vechiă, Podul luĭ Șerban-Vodă, vecin cu mahalaua luĭ Radu-Vodă, se'ntinsese în secolul XVII pe locurile mahalaleĭ, numită la 1759 Ianuariŭ 21, *Slobozia Domnéscă.*

Pe aci locuiaŭ boierĭ vechĭ bucurescenĭ ca Fălcoieniĭ, carĭ aveaŭ locurĭ în fața Mănăstireĭ luĭ Dumitrașcu-Ghica biv vel Spătar (1763), Conțesciĭ, Pârșcoveniĭ[4]. Acestea, după documentele Arhivelor.

După spusele bĕtrânilor, tot pe Podul luĭ Șerban-Vodă locuiaŭ, la 'nceputul Poduluĭ, chiar lângă Pórta-de-Jos a Curțeĭ Domnescĭ, pe unde se ḑice aḑĭ „la Bazaca", neamul boierilor din Grădiștea, adecă Grădișteniĭ, Armașĭ din tată 'n fiŭ și, decĭ, păzitorĭ aĭ Curțeĭ și cârmuitorĭ aĭ *Pușcărieĭ Domnescĭ,* care se'nălța,

---

1) Veḑĭ cap. *Istoria Militară a Bucurescilor.*

2) *Arhive:* Condica No. 2 a Mitropolieĭ. *Jud. Ilfov,* pag. 31.

3) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. *Locurile din Bucurescĭ.*

4) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. *Locurile din Bucurescĭ,* pag. 188.

dîrjă și 'ntunecósă, pe locul unde suia *Ulița Rahtivanuluĭ*, adĭ Strada Patria.

Tot pe acéstă uliță aŭ locuit în secolul trecut și uniĭ din Ghiculescĭ, — înainte séŭ după zidirea bisericeĭ lor, adică M-tireĭ Sftuluĭ Spiridon-Noŭ, nu scim. Biserica, în orĭ-ce cas, a fost, după cum am vědut, multă vreme în secolul XVIII afară din orașĭ, séŭ, cum spun documentele, *„în laturea Bucurescilor* [1]".

Pe Podul luĭ Șerban-Vodă era drumul Giurgiuluĭ și, decĭ, al Constantinopoleĭ. Pe aci veniaŭ trămișiĭ Sultanuluĭ și toțĭ ómeniĭ de sémă carĭ treceaŭ prin Bucurescĭ, de la Țarigrad, ca sě mérgă *înăuntru*. Podul luĭ Șerban-Vodă a fost în secolele trecute ceia ce a fost și este în secolul XIX, Podul Mogoșóieĭ, adĭ Calea Victorieĭ.

Uă mulțime de mănăstirĭ din prejurul Bucurescilor, și multe bisericĭ și mănăstirĭ dinăuntrul orașuluĭ aveaŭ proprietățĭ pe Podul luĭ Șerban-Vodă. Mănăstirile Radu-Vodă, Mărcuțiĭ, Răsvanul și altele [2] aŭ case, prăvăliĭ, pimnițe și locurĭ virane. Intinse grădinĭ de socĭ și de dudĭ [3] se maĭ aflaŭ ăncă la capul Poduluĭ din spre barieră. Bariera se mută mereŭ în secolul XVIII, căcĭ orașul crescea într'una.

La 1776, Alexandru-Vodă Ipsilante zidesce *Casele Beiliculuĭ* [4], pe Podul luĭ Șerban-Vodă, pentru Turciĭ, pașalele, emiriĭ, mumbașiriĭ și capigiiĭ, carĭ veniaŭ sě aducă Domnuluĭ ordine, inșciințărĭ, veștĭ bune séŭ veștĭ rele de la Constantinopole. Intr'aceste case, carĭ se aflaŭ cam pe unde este acum podul Dâmboviteĭ, Turciĭ eraŭ hrănițĭ pe socotéla Domnieĭ atât cât staŭ în capitală. Inainte, avusese Domnia așa numitele *case de mosafirĭ,* unele cantacuzinescĭ, altele brâncovenescĭ, dér nu eraŭ practice și dedese nascere la multe și marĭ nemulțămirĭ. Serviciul organisat de Alexandru-Vodă Ipsilante, în casele *Beiliculuĭ,* ușură sarcina Domnieĭ și a persónelor însărcinate a 'ngriji de Turcĭ, când eraŭ în Bucurescĭ. De atuncĭ, orășaniĭ începură sě numéscă Podul luĭ Șerban-Vodă cu numele pe care 'l cunosceaŭ bine, căcĭ simțiseră, adeseorĭ adânc și dureros, urmările beiliculuĭ turcesc și *beilicciilor* de la Țarigrad.

In curândă vreme, după cum de maĭ 'nainte era la Iașĭ uă

1) Vedĭ cap. *Bisericele bucurescene.*

2) *Arhive:* Cartónele și pachetele acestor mănăstirĭ.

3) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. *Locurile din Bucurescĭ,* pag. 188.

4) *Beilic,* casa, palatul Beiuluĭ într'un sens; într'altul *corvadă,* muncă, clacă pentru beĭ; *a lucra de beilic,* a lucra pentru Domniă, de giaba, *de dorul leliĭ,* séŭ afar' din plata steliĭ.

piéță a Beĭliculuĭ [1], tot așa în Bucurescĭ avurăm *Podul Beĭliculuĭ*, după casele în carĭ se odihnĭaŭ treĭ ḑile, cu *„tain și scumpă îngrijire“* [2], Turciĭ capigiĭ, elciĭ, mumbașiriĭ și pașalele.

II

De la 1776 și pênĕ la 1800 nu fu pod în Bucurescĭ, pe care Domnia, prin polcovnicia podurilor, sĕ-l repare și sĕ-l întreţină în stare maĭ bună și maĭ curată, de vreme ce pe dênsul veniaŭ călĕtoriĭ de sémă și maĭ ales Turciĭ cu firmanurĭ și alte misiunĭ. Pitacele domnescĭ, privitóre la repararea, dresul, prenoirea podinelor de pe Podul Beiliculuĭ, sunt nenumĕrate [3]. Vinovaţiĭ de la Pușcăriă sunt într'una scoșĭ de la închisóre și dușĭ pe Podul Beiliculuĭ sĕ lucreze, ca nu cumva sĕ se întêmple primejdiă olăcarilor împĕrătescĭ.

Intr'adevĕr, găurele carĭ se făceaŭ în podine rupeaŭ picióreie cailor în mod spăimêntător, și se póte pricepe în ce stare sufletéscă s'ar fi găsit un Turc venind la Curte, când calul sĕŭ arab séŭ de Bugeak și-ar fi frânt piciorul în podinele carĭ pardosiaŭ Podul Beiliculuĭ.

De altmintrelĭ, Obștésca Epitropiă și subalterniĭ sĕĭ, polcovniciĭ podurilor, întreţineaŭ Podul Beiliculuĭ într'uă stare perfectă și curată, pentru că pe el veniaŭ cu alaiŭ de la Constantinopole Domniĭ ceĭ noŭ numiţĭ. Podul Beiliculuĭ este uliţa care, înainte de Podul Mogoșóieĭ, a vĕḑut maĭ multe *alaiurĭ* și ceremoniĭ pe dênsa. Intrarea cu alaĭŭ a Domnilor, intrarea cu alaiŭ a Dómnelor și Beizadelelor Mărieĭ Séle, intrarea cu alaiŭ a slăvituluĭ Firman împĕrătesc, intrarea cu alaiŭ a câte unuĭ pașă mare de la Constantinopole care trecea *'năuntru*, intrarea cu alaiŭ a unuĭ *elciŭ* adică a unuĭ ambasador creștin care pleca de la Constantinopole în ţéra sa, singur séŭ cu *Madama Mărieĭ Séle*, cum ḑicea Dionisie Eclisiarhul, — tóte aceste alaiurĭ se făceaŭ pe Podul Beiliculuĭ, pe care alergaŭ toţĭ Bucurescenĭĭ sĕ véḑă, sĕ admire și-apoĭ, cum e firea Românuluĭ, sĕ rîḑă și sĕ zeflemiséscă.

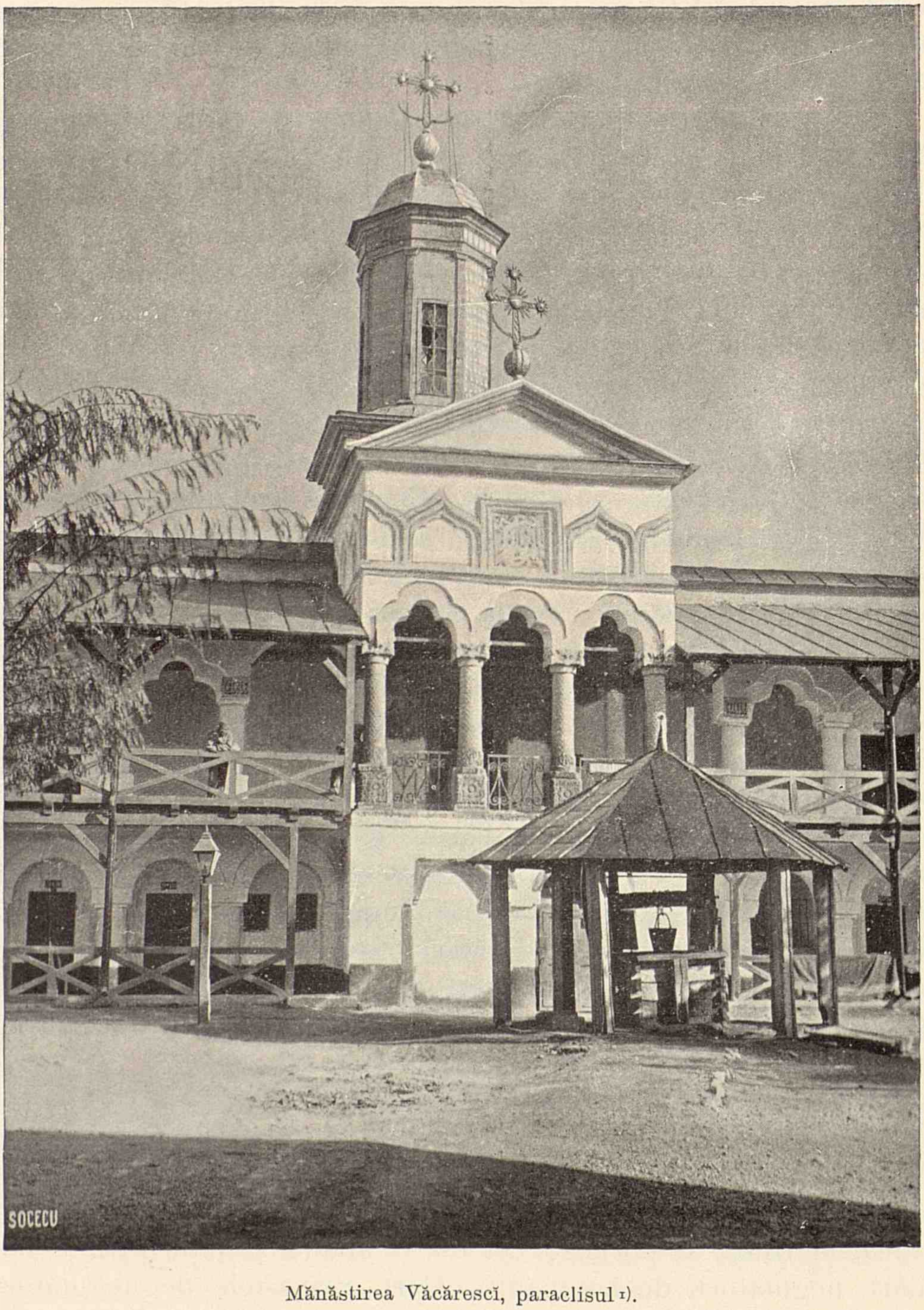
1) Al. Papadopolu-Callimach: *Istoria Iașilor*, în *C. L.*
2) *Tes. de Mon. Istorice*, II, pag. 196. Dionisie Eclisiarhul: *Chronograful.*
3) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor*, V, pag. 393 și altele.

Bunióră, sĕ luăm din tóte aceste alaiurĭ, care se țin strună în tot secolul XVIII, pe acela de la 3 Februariŭ 1775, cu care intră Alexandru-Vodă Ipsilante în Bucurescĭ, pe Podul Beiliculuĭ, venind din Constantinopole.

Incepeaŭ și deschideaŭ alaiul Catanele de țéră cu stégul și căpitaniĭ lor; isnafurile ce sunt sub Agă, călărĭ; podariĭ cu securele pe umerĭ, cu polcovnicul lor; polcovniciĭ Agieĭ, călărĭ și armațĭ; stégul Cazacilor pămêntenĭ cu căpitanul lor; stégul tălpașilor dorobănțescĭ cu chivere și cu musică; stégul dorobanților cu zapciĭ, în frunte cu căpitanul lor; lângă eĭ, cățĭ-va Armenĭ cu stégul bresleĭ lor; cazaciĭ Agieĭ, pe jos, cu musica lor; vênătoriĭ pe jos; căpitaniĭ de Agiă, îmbrăcațĭ cu capoturĭ și călărĭ; Ceaușul Agieĭ cu Polcovnicul de Târgoviște: Polcovnicul vênătorilor cu Logofĕtul Agieĭ. Aga pe cal frumos împodobit, cu căciulă de samur și contĕșĭ; Stegarul cu stégul Agieĭ, cu mulțĭ călărĭ, pe lângă el ținênd prapure; Ispravnicul de orașĭ cu aĭ sĕĭ. — Acésta-ĭ prima parte a domnescululĭ alaiŭ.

A doua începea cu brésla Spătărieĭ, și-anume: Bas-beșléga cu toțĭ neferiĭ sĕĭ, armațĭ și călărĭ; călărașiĭ spătăreĭ cu zapciiĭ lor; deliĭ și tufecciĭ cu odabașiĭ lor; Vel-căpitanul menzilurilor; Polcovnicul Spătărieĭ și Postelnicul-cel-Mare; Stégul lefegiilor călărĭ; buciocul (jumĕtate de tuiŭ) Spătărieĭ cu tobe și cu trâmbiță deosebită, și scutelniciĭ Spătărieĭ, armațĭ; Poterașiĭ, călărĭ, cu haine verḍĭ, cu funde la barete și cu musica; Seimeniĭ, în haine roșiĭ, cu funde galbene la baretă, cu stégul mare, cu musică; căpitaniĭ de Spătăriă, călărĭ, cu capoturĭ și barete roșiĭ; Polcovnicul de poteră cu Ceaușul Spătărieĭ, Ceaușul de seimenĭ cu polcovnicul de vênătorĭ; Logofĕtul Spătărieĭ cu bas-buluc bașa; Spătarul-cel-Mare; stegarul cu stégul Domnieĭ; lefegiiĭ cu prapurele și cu musicele lor.

A treia parte a alaiuluĭ era alcătuită din *Zapciĭ de Divan* cu aproḍiĭ vătășieĭ și ceaușieĭ, cu vătaful de vistieriă și vătaful de păhărniceĭ, cu vătaful de aproḍĭ și ceaușul de aproḍĭ. Urma, *brésla portărieĭ* cu portariĭ pe jos, cu stégurile lor în șir; portarul al III-lea, al II-lea, și portarul cel mare; apoĭ neguțătoriĭ pămêntenĭ călărĭ, neguțătoriĭ de companiă călărĭ, Starostele de neguțătorĭ; lipcaniĭ călărĭ câte doĭ cu capiĭ lor; toțĭ boieriĭ pămêntenĭ, câte doĭ, dupĕ *haracterul* lor, de la Clucerul de ariă pênĕ la Banul-cel-Mare. Venia apoĭ brésla Armășieĭ cu armășeiĭ și pușcariĭ eĭ; Armașul al treilea, Armașul al doilea, Armașul cel mare. Indată, dupĕ

Mănăstirea Văcărescĭ, paraclisul [1]).

---

[1]) Colecţiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

el, toțĭ lăutariĭ pămêntenĭ, musica evropienéscă; stégurile domnescĭ; trâmbițele, tuiurile, iuruc-baeracul, sacagiiĭ cu sacalele lor dupĕ orânduiélă, salahoriĭ cămărășieĭ cu bastónele 'n mână; în urmă comișiĭ vistieriеĭ, logofețiĭ, pitariĭ și cluceriĭ. Dupĕ eĭ, Beizadelele, copiiĭ Domnuluĭ, décă se găsiaŭ.

Partea turcéscă a alaiuluĭ era compusă din Schimni-Aga cu Divan-Efendisi, Ceaușiĭ împĕrătescĭ, checeliĭ împĕrătescĭ, Iuzbașa, Iamaciĭ, Mataragiĭ, Alai-Ceaușlar, Orta-Cusac cu Tabla-bașa, adică domnescul cal, Saraci-bașa, Icĭoglanĭ, Cavașĭ, doĭ Has-ahîrliĭ împĕrătescĭ, Deli-bașa, Giuler-agasi, Baș-Ciohodarul, Tufecci-bașa, Ciohodariĭ, *Domnul*, urmat de Spătarul cu sabia și topuzul și de Vătaful de Divan cu săgéta și cu cuca. Venia apoĭ stégul domnesc cu Sfțiĭ Constantin și Elena și cu sânta cruce pe uă parte, iér de alta cu pajura Domnieĭ. Alaiul se sfârșia cu copiiĭ de casă, cu prapurele împrejur, cu cămĕrașul mare, cu grămăticul mare, ispravnicul de curte, cupariul, cafegi-bașa, Icĭ-ciohodarul și toțĭ edecliiĭ Domnuluĭ[1].

Acesta era cel maĭ mare alaiŭ domnesc ce vedea Podul Beiliculuĭ, orĭ de câte orĭ se schimba Domnul și un altul venia în locu-ĭ. Cel noŭ sta câte 2—3 ḑile la mănăstire la Văcărescĭ, pênĕ când se făceaŭ pregătirile necesare, se reparaŭ podurile, se strîngeaŭ boieriĭ și breslele. Dupĕ acestea, îșĭ făcea intrarea și se coboria la Curtea-Vechiă, în biserica de sus, unde era primit de Mitropolit, Episcopĭ și Egumenĭ, pentru a fi uns de Domn și de Stăpânitor al Țĕreĭ Românescĭ.

Intreg orașul era pe Podul Beiliculuĭ în ḑiua aceea. Tóte cârciumele și tóte cafenelele, — vechĭ în Bucurescĭ din secolul XVII[2], — gemeaŭ de lume. Era uă *cahvenea* pe Podul Beiliculuĭ, care se bucura de privilegiul de a nu fi nicĭ uă dată închisă. *Cahvenéua* acésta era cea de lângă casele de Beilic. Nicĭ chiar în timp de ciumă, acéstă cafenea nu se 'nchidea, pentru ca sĕ nu se supere musafiriĭ turcĭ, trașĭ la casele de Beilic.

Ca și cele-l'alte podurĭ, ulițĭ și mahalale ale Bucurescilor, Podul luĭ Șerban-Vodă séŭ Podul Beiliculuĭ a fost bântuit de multe și cumplite focurĭ în decursul secoluluĭ trecut.

In secolul nostru, podul de pe Dâmbovița de pe Podul Beiliculuĭ, a fost într'un rând tăiat de Bimbașa Sava, pentru ca Tudor

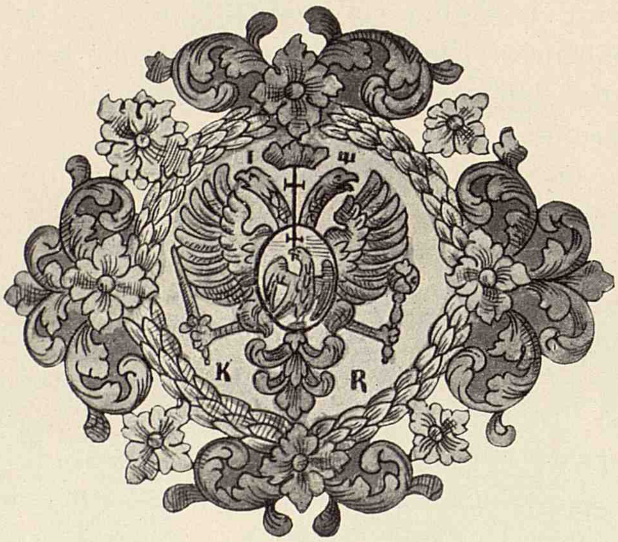
---

1) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, de la 1774 la 1786, pag. 568—571.

2) Veḑĭ cap. *Viéța Bucurescilor pênĕ la 1800.*

Vladimirescu, dupě ce intrase pe Podul Calicilor, sě nu pótă, venind pe Podul Beilicului, sě trécă sě se întăréscă în mănăstirea Radu-Vodă.

Astă-ḑĭ, Calea Șerban-Vodă se 'ntinde mereŭ și nu va întârḑia sě bată în délul vielor Văcărescilor. Cresce și ea cu aceeașĭ neoprită putere cu care cresc și se întind tóte părțile Bucurescilor.

Stema Cantacuzinilor [1]

[1]) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 40, act. 4 din 1715.

XV

PODUL MOGOȘÓIEI

[1]

I

In fiă-care din marile capitale europene, în Paris, în Londra, în Berlin, în Viena, în Roma și în Petersburg, se află, adesea chiar de la clădirea orașuluĭ, câte uă stradă séŭ câte uă cale, carĭ aŭ avut norocul de a fi de la 'nceput și de a rĕmâne și astă-ḑĭ printre cele de căpeteniă ale orașuluĭ.

Orășeniĭ și le iubesc maĭ mult de cât pe tóte cele-l'alte strade și căĭ ale orașuluĭ; străiniĭ pe ele le străbat și le admiră maĭ ântâiŭ; într'ênsele și pe dênsele circulă puterea cea maĭ intensă a vieţeĭ sociale, comerciale, artistice și estetice a orașuluĭ. Ele daŭ în multe rândurĭ nota caracteristică a orașuluĭ. Psichologul, adânc observator, percurgênd aceste căĭ séŭ aceste strade, judecă, maĭ totdéuna fără greșĭ, dupĕ fisionomia și viéţa lor, felul, firea și activitatea populaţiuneĭ aceluĭ orașĭ.

E incontestabil că nu strada de căpeteniă din Bruges, — *Bruges la Silencieuse,* — cu iérba crescută printre pietrele séle va face pe călĕtor sĕ crédă că veselia, sgomotul, continua animaţiune sunt notele caracteristice ale bĕtrânuluĭ orașĭ belgian; dér tot atât de netăgăduit este că mulţimea care alérgă, în vecĭ grăbită, pe stradele de pe lângă Turnul Londreĭ, în faimósa *City* a capitaleĭ englese, séŭ prin *Friedrichsstrasse* a Berlinuluĭ, séŭ pe *Graben*

---

1) Podóbă din *Pravila* tipărită la Govora, în 1640. Veḑĭ *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș, pag. 108.

la Viena, séŭ pe stradele dimpregiurul celebruluĭ bulevard *Montmartre* al Parisuluĭ, — de netăgăduit este că acéstă mulțime spune în tóte chipurile că, tot ce activitatea omenéscă are maĭ intens și maĭ incordat în Londra, în Berlin, în Viena și'n Paris, acolo fierbe și acolo produce.

Altele sunt caracterile străvechiuluĭ *Corso* de la Roma, ale intinseĭ *Perspective Newsky* de la Petersburg și mult cântateĭ *Puerta del Sol* de la Madrid.

Orașul luĭ Bucur a avut și are și el, în mĕsura ce i s'a dat, strade și căĭ carĭ, din vechime, aŭ fost și sunt norocóse, adică aŭ atras și atrag într'ênsele și pe dênsele cea maĭ mare parte din viéța orășanilor, viéță plină de învĕțăminte pentru psicholog.

Maĭ norocos ênsĕ de cât tóte, de la deschiderea luĭ și pênĕ astă-ḑĭ, a fost și este *Podul Mogoșóieĭ,* numit, la intrarea triumfală a trupelor române în Bucurescĭ, dupĕ rĕsboiul Independențeĭ, în ḑiua istorică de 8 Octobre 1878, *Calea Victorieĭ.*

Maĭ norocos într'adevĕr fuse Podul Mogoșóieĭ, dér nu a fost și cel maĭ vechiŭ din podurile și ulițele, bătute și străbătute de Bucurescenĭ, cel puțin de la *1464,* de când avem documente autentice datate din Cetatea Bucurescilor.

De la 1506, de când un hrisov al luĭ Radu-Vodă, fiul luĭ Vlad-Vodă, numesce Bucurescïĭ *minunatul scaun al Bucurescilor* [1], și pênĕ la finea secoluluĭ XVII-lea, de Podul Mogoșóieĭ nicĭ nu se aude.

Viéța orașuluĭ se concentră împrejurul *Curțeĭ Domnescĭ* [2]. De acolo plécă ulițele și podurile maĭ vechĭ de cât *Podul Mogoșóieĭ.*

Podul Târguluĭ-de-Afară [3], *Podul* fără nume care apuca pe la pólele *Vieĭ Domnescĭ* (Calea Șerban-Vodă) și *Ulița Mare* care da spre *Biserica Ghiormeĭ Banul* (Palatul „Dacia“ în fața Bănceĭ) plecaŭ tóte din *Târgul-din-Năuntru,* de lângă Curtea Domnéscă.

Tot de lângă Curtea Domnéscă, de la *Pórta-de-Sus,* la rĕscrucile stradelor Carol, Smârdan și Calea Rahoveĭ de astă-ḑĭ plecaŭ alte douĕ ulițe una spre *Biserica-de-Jurământ* séŭ a *Bălăcenilor* (Sftul Dimitrie) [4], și alta prin actuala stradă Smârdan, cam spre *Ulița Grecilor* [5].

---

1) *Arhive*: Condica M-tireĭ *Radu-Vodă,* pag. 642; hrisov dat luĭ Dragomir Spătarul pentru satul Bucșa.

2) Veḑĭ cap. privitor la *Curțile Domnescĭ ale Bucurescilor.*

3) Veḑĭ cap. cu acest nume.

4) Veḑĭ cap. *Bisericele.*

5) *Arhive:* documentele M-tireĭ Argeșuluĭ. Hrisovul luĭ Șerban-Vodă din 7 Maiŭ 1688, prin care dă luĭ Ilie, nepotul luĭ Ghinea, uă pimniță de piétră în *Ulița Grecilor* (Pach. 47, doc. 9).

Din tóte aceste ulițe și podurĭ, cea maĭ viă și cea maĭ activă era *Ulița-Mare,* căcĭ într'ênsa rěspundeaŭ mulțimea de ulițe și ulicióre de pre lângă Palatul Domnilor. Intr'adevěr, ulițele și uliciórele *Abagiilor, Mărgelarilor, Mătăsarilor, Fierarilor, Lăcătușilor, Săidăcarilor* (Șelarilor), *Boiangiilor, Șalvaragiilor* [1] și póte și altele multe, eraŭ dependinte de *Ulița-Mare,* care rěspundea [2] prin *Târgul-de-Sus* [3] în *Drumul cel vechiŭ al Târgoviștei* (Scaunele și Batiștea de adĭ), dupě ce trecea prin *Târgul-Cucului* (stradele de adĭ din stânga Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ) [4].

Écă *Ulița* care a fost în secolul XVI-lea artera de viéță cea maĭ animată a Capitaleĭ Țěreĭ-Românescĭ. Acéstă *Ulița-Mare* continuă a fi, și dupě deschiderea Poduluĭ Mogoșóieĭ, tot una din cele maĭ frecuentate ale Bucurescilor. Are ênsě uă sórtă ciudată: n'are nume. I se ḑicea *Ulița-Mare* în secolul XVI-lea, i se va ḑice *Ulița-Mare* în tot decursul secoluluĭ XVII-lea pêně dupě 1685 [5], când Șerban-Vodă Cantacuzino va isprăvi *Hanul Șerban-Vodă* și când i se va ḑice *„Ulița-Mare care merge spre Hanul luĭ Șerban-Vodă“.*

Tocmaĭ dupě 1750 vedem aparênd numele de *Lipțcanĭ* [6] în documentele de vênḑărĭ și cumpărăturĭ, — și acest nume numaĭ pentru uă porțiune din străvechia *Uliță-Mare* a secoluluĭ XVI-lea.

II

Ce era și cum era viitórea *Calea Victorieĭ* înainte de a deschide pe acolo, dupě 1690, Constantin-Vodă Brâncovénu istoricul *Pod al Mogoșóieĭ?*

Dupě documentele ce am avut la 'ndemână la Arhive, în Biblioteca Academieĭ, de prin colecțiunile particulare și în publicațiunĭ istorice, putem da următórele aměnunte, lăsând timpuluĭ

---

1) Condica No. 5 a Mitropolieĭ: *Locurile din Bucurescĭ.* Condicele M-tirilor *Radu-Vodă, Mihaĭ-Vodă,* precum și cartónele altor mănăstirĭ și biséricĭ, la *Arhive.*

2) Urmând uă liniă adĭ cu neputință de hotărît.

3) Veḑĭ cap. privitor la *Curțile Domnescĭ.*

4) *Drumul cel vechiŭ* al Târgoviștei e póte cea maĭ vechiă stradă a vechiuluĭ Bucurescĭ.— *Târgul-Cucului,* unde era *Sărăria Domnéscă,* veḑĭ capit. *Mahalalele.*

5) *Arhive:* Episcopia Argeșuluĭ, pach. 48, act. 1, 5, 6. — Cf. *Buciumul,* 1863, Sept. 13 și Condica *Cozieĭ* No. 1, act. din 1680.

6) *Arhive:* Cartónele M-tireĭ Zlătarilor, a luĭ Radu-Vodă și a prăvălielor boĭerilor Năsturelĭ.

și altora maĭ fericițĭ de cât noĭ în cercetările lor, sarcina și norocul de a le completa.

In prima jumĕtate a secoluluĭ XVII-lea, adică între 1600 și 1650, pe porțiunea de astăḑĭ a *Căleĭ Victorieĭ* care cobóră spre Sud de la Casa Prager (fosta *Bellu* și 'nainte fosta *Ienăchiță Văcărescu* în secolul XVIII-lea), spre kioskul Crucilor de Bobotéză, era *Mahalaua Scorțaruluĭ* [1], maĭ târḑiŭ locuită de Crețulescĭ, Drugănescĭ, Florescĭ, Bărbătescĭ și Cantacuzinĭ [2].

De la Casa Prager, mergênd spre Nord, pre stânga, era, âncă din secolul XVI-lea biserica luĭ Andreĭ Vistierul, socrul Mareluĭ Ban Preda Buzescu [3], cu hramul Sftuluĭ Ión Predidicĭ, (Casa de Depunerĭ) [4]; în drépta întinsele locurĭ ale Bălăcenilor, a căror biserică cu hramul Sftuluĭ Dumitru, „izvorîtorul de mir", era tot unde se află și astăḑĭ. Locurile Bălăcenilor se 'ntindeaŭ atuncĭ pe tot ce este astăḑĭ Palatul Poștelor, biserica Stavropoleos și Strada Smârdan pênĕ la Strada Sftuluĭ Dumitru [5].

Revenim în Calea Victorieĭ.

Aḑĭ, la drépta dăm îndată dupĕ Palatul Poștelor de biserica *Zlătarilor* [6]. Esistat-a acéstă biserică în timpurile dinainte de Mateĭ Bassarab? Écă uă cestiune la care, pênĕ acum, rĕspund: nu sciŭ. Fost-aŭ Zlătariĭ barieră Bucurescilor înainte de Mateĭ Bassarab? Tradițiunea ḑice da, și documentele ne spun că, în fața Zlătarilor, pe malul stâng al Dâmbovițeĭ de la Zlătarĭ la Sărindar, adică la străvechia biserică a *Coconilor* [7], eraŭ *Tabaciĭ*, în contra cărora, pênĕ la 1668, sub Radu-Vodă Leon, protestă Egumeniĭ de la Mănăstirile Mihaĭ-Vodă, Sftul Ion al luĭ Andreĭ Vistierul și Sărindar, ca sĕ fiă gonițĭ într'alte părțĭ [8].

---

1) *Arhive:* Condica No. 2 a Mitropolieĭ. *Locurile din Bucurescĭ.* Cf. Cartónele M-tireĭ Mihaĭ-Vodă.

2) Familiĭ bucurescene vechĭ: *Crețulesciĭ* cu locurĭ pe aci și cu altele în Scaune, âncă din secolul XVI-lea; *Drugănesciĭ* pe carĭ îĭ întîlnim în secolul XVIII; *Floresciĭ,* aflătorĭ în Bucurescĭ cel puțin de la 1600; *Bărbătesciĭ* sunt tot cam de pe atuncĭ în documente; *Cantacuziniĭ* cel puțin de la 1611, data probabilă a venireĭ de la Constantinopole a Postelniculuĭ Const. Cantacuzino.

3) Buzesciĭ și Stroe Vornicul Leurdénu sunt mahalagiĭ pe lângă Sftul Ión.

4) *Condica Sftuluĭ Ión,* în mult bogata și mult primitórea bibliotecă a d-luĭ Gr. N. Manu, de la care am studiat-o. — *Arhive:* M-tireĭ Sftuluĭ Ión, pach. 12, act. 12.

5) Veḑĭ cap. *Mahalalele.*

6) Numită, probabil, astfel dupĕ Țiganiĭ carĭ strîngeaŭ aur și carĭ în vremurĭ bĕtrâne Domniĭ îĭ așeḑaseră aci.

7) Veḑĭ cap. *Bisericele.*

8) *Arhive:* Hrisov din 15 Februariŭ 1668 în cartónele M-tireĭ Sftuluĭ Ión, pach. 12, act. 12. — Cf. Condica Mitropolieĭ No. 2. — Intr'uă carte a luĭ Duca-Vodă din 21 Dec. 1673, se citesce: „locurile Sftuluĭ Ión pe unde *aŭ fost* Tabaciĭ".

De obiceĭ Tabaciĭ nu staŭ în centrul orașuluĭ, — și lucrul acesta împreună cu documentele ne face sĕ afirmăm că de la Zlătarĭ la Sărindar era loc domnesc, viran, nelocuit.

Că Mănăstirea Sărindaruluĭ [1] era afară din Bucurescĭ în timpul luĭ Mateĭ Bassarab, acésta nĭ-o spun documentele.

La 1632, Mateĭ Aga din Brâncovenĭ se face Domn, — el care, cu succesorul sĕŭ, Constantin-Vodă Șerban, sunt ultimiĭ Bassarabĭ bărbațĭ, din șiréua nenumĕrată a Bassarabilor Dănescĭ și Drăculescĭ din secolul XVI-lea [2].

Locul domnesc, coprins astădĭ între Zlătarĭ și Sărindar, de Dâmbovița, Calea Plevneĭ, Strada Domniței Anastasia, bulevardul Elisabeta, bulevardul Academieĭ și pênĕ la biserica luĭ Colțea Clucerul, esistentă de lemn la epoca de care vorbim [3], — acest loc domnesc, fórte mare, precum se vede, Mateĭ-Vodă Bassarab il dă rudeĭ séle, Elena, fiica luĭ Radu-Vodă Șerban și nevésta luĭ Constantin Postelnicul Cantacuzino, — una din figurile cele maĭ interesante și 'ntr'acelașĭ timp din cele maĭ mărețe ale jupânițelor române din secolul XVII-lea și din tóte secolele [4].

Bassarabă prin tatăl sĕŭ, Radu-Vodă Șerban, fiul luĭ Radu Postelnicul și al jupâneseĭ Maria de la Coianĭ, féta mareĭ Bănese Anca din prima jumĕtate a secoluluĭ XVI-lea [5], — Bassarabă prin mumă-sa, Elena Dómnă, féta luĭ Udriste Vistierul, feciorul bĕtrânuluĭ Vornic Drăghicĭ ot Mărginenĭ, frate de Bassarabĭ [6], — Elena Cantacuzino, numită Marea Postelnicésă de tótă suflarea românéscă de-alungul secoluluĭ XVII-lea, — e născută la 1611 la Suciava [7] și móre la Bucurescĭ la 2 Marte 1667 [8], — Elena Cantacuzino devine mare proprietară pe tot locul ce arĕtarăm că se coprindea între bulevarde, Dâmbovița, uă parte din Lipscanĭ și Strada Colțeĭ.

---

1) Vedĭ capit. *Bisericele*.

2) Documentele nu pomenesc de nicĭ un copil al luĭ Mateĭ Bassarab și al Dómneĭ luĭ, Elena din neamul Herăscilor-Năsturelĭ. Paul din Aleppo (*Travels of Macarius*, translated by F. C. Balfour, London, 1836) la pag. 392 dice că Mateĭ a avut un fiŭ care a murit înaintea Domnuluĭ. — Constantin-Vodă Șerban, din amêndouĕ căsătoriele (Bălașa și Nedelea) n'a avut copiĭ.

3) Vedĭ cap. *Bisericele*.

4) *Arhive:* Condica M-tireĭ Sf-tuluĭ Ión, pach. 12, act. 12: *Locul Dómneĭ Ilinchiĭ Postelnicesiĭ*.

5) *Arhive:* Condica No. 3 a Episcopieĭ *Buzĕuluĭ*, pag. 591.

6) Testamentul Mareĭ Postelnicese, în *Buciumul* 1863, Sept. — Cf. *Arhive:* Condica Mitropolieĭ, jud. *Dâmbovița*. — Genealogia Cantacuzinilor, în *Buciumul*, din 1863.

7) *Mag. Ist.*, IV, pag. 306.

8) *Mag. Ist.*, V, pag. 24.

Elena trăise la Viena pênĕ dupĕ 1620, dupĕ cum se vede în testamentul luĭ Radu-Vodă Şerban[1], şi trăise împreună cu tatăl sĕŭ, cu mamă-sa, Dómna Elena şi cu soră-şa Domniţa Ancuţa, maĭ mare decât Elena şi căsĕtorită póte la Viena cu fiul luĭ Mihaĭ Vitézul, Nicolae Pĕtraşcu-Vodă[2].

Intórsă în ţéră, ea se mărită şi ĭea de soţ pe Constantin Cantacuzino, fiul luĭ Iane Cantacuzino de la Constantinopole[3]. Constantin venise, probabil, în timpul luĭ Radu-Vodă Mihnea[4], şi căpĕtase boĭeria de Postelnic, pe care a păstrat-o tótă viéţa luĭ, pênĕ când fu omorît de Grigore-Vodă Ghica, la mănăstirea Snagovuluĭ[5].

Când se luară în căsĕtoriă, Constantin Cantacuzino era sărac, şi Elena de asemenea. Starea Bassarabilor, moştenită de Radu-Vodă Şerban, devenise domnéscă, de vreme ce Radu fugise din ţéră, hăinindu-se în ochiĭ Turcilor. Altă parte dintr'acéstă stare devenise de maĭ 'nainte a Filipescilor, Bassarabĭ printr'uă altă fétă a luĭ Udriste Vistierul, ér uă a treia parte era, tot de maĭ 'nainte, a boierilor din Brâncovenĭ, Bassarabĭ în persóna luĭ Mateĭ Bassarab[6].

Constantin Cantacuzino, boier modest la 'nceput, dér fórte deştept şi fórte econom[7], îşĭ avea locuinţa sa în *Sfinţiĭ Apostolĭ*[8], la capul Poduluĭ *Cilibiuluĭ*[9], lângă Mănăstirea Târnovuluĭ[10].

Acolo Marea Postelnicésă dede nascere la şése băieţĭ şi la şése fete, pe carĭ tatăl şi muma trăiră de-ĭ vĕdură însuraţĭ şi duşĭ pe la casele lor, toţĭ şi tóte intrând în familiele cele marĭ ale ţĕreĭ, Corbeniĭ, Filipesciĭ, Catargiĭ, Brâncoveniĭ, Fărcăşeniĭ, etc., etc.[11].

Mateĭ Bassarab, suindu-se pe tronul Ţĕriĭ, dă îndĕrĕt Eleniĭ

---

1) *Academia:* Manuscripte, carton 41, doc. 84.

2) Gr. G. Tocilescu: *Familia luĭ Mihaĭ Vitézul* (Bucurescĭ, 1880), pag. 20.

3) *Le livre d'or des Phanariotes,* par un Phanariote. — Nevésta luĭ Iane era una din fetele luĭ Mircea Ciobanul şi ale Dómneĭ Kiajna.

4) Domnesce de la 1611 pênĕ la 1615.

5) La 20 Dec. 1664. — *Cronica* luĭ Constantin Căpitanul, în *Mag. Ist.,* II şi *Genealogia Cantacuzinilor,* în „Buciumul", din 1863.

6) *Arhive:* fórte multe documente în condicele diferitelor mănăstirĭ.

7) Semĕna cu bunicul sĕŭ, faimosul Mihail Şeitan-Oglu Cantacuzino.

8) Veḑĭ cap. *Bisericele.*

9) Numit póte astfel dupĕ cuvîntul *Celebi* purtat de Constantin Cantacuzino când veni din Stambul. — Cf. *Buciumul* din 1863, pag. 128: Catastiful de împărţélă făcut de Marea Postelnicésă dupĕ omorul bărbatuluĭ eĭ la Snagov.

10) Veḑĭ: cap. *Bisericele.* Mănăstirea *Târnovuluĭ* e tot una cu *Sfinţiĭ Apostolĭ.*

11) *Buciumul,* 1863, Aprile 29: *Genealogia Cantacuzinilor.*

Postelnicesiĭ tóte moșiele tatăluĭ eĭ, Radu-Vodă Șerban, și pe acelea ale mumeĭ acestuia, jupânésa Maria de la Coianĭ.

Prin soră-sa, Ancuța, nevésta luĭ Nicolae-Pătrașcu Vodă, fiul luĭ Mihaĭ-Vitézul, Elena Cantacuzino, mulțămită sfaturilor și combinațiunilor soțuluĭ sĕŭ, intră în cea maĭ mare parte din averea luĭ Mihaĭ-Vitézul, — așa că nu trecu multă vreme, și Constantin Cantacuzino concentră în mâinile séle averile Bassarabilor, ale luĭ Mihaĭ-Vitézul și ale boierilor din Mărginenĭ.

Casă vechiă boierésca.

Fuseseră odinióră Craiovesciĭ, Buzesciĭ și Brâncoveniĭ[1] ceĭ maĭ marĭ proprietarĭ teritorialĭ din Ţéra-Românéscă; la finea secoluluĭ al XVII-lea sunt Cantacuzinesciĭ carĭ aŭ, de-a drépta și de a stânga Oltuluĭ, de la munte la Dunăre, cele maĭ multe și maĭ marĭ moșiĭ, case, bisericĭ, morĭ, munțĭ, turme, țiganĭ, cireḑĭ, hergheliĭ și pungĭ din destul pentru ḑile negre.

[1]) D. Hasdeŭ: *Buzesciĭ*, în *Traian*, 1869 Marte 9, și d. Tocilescu: *Buzesciĭ*, în *Fóia societățeĭ Românismul*. — Cf. un admirabil act din 8 Dec. 1612 la *Arhive*, cartónele M-tireĭ *Radu-Vodă*, pach. 25, act. 6, despre satele Craiovescilor, ale Brâncovenilor și ale jupâniței Anca de la Coianĭ.

La Bucurescĭ, din locul cel mare dat de Mateĭ-Vodă, de la Sărindar la Zlătarĭ, Elena Postelnicésa face maĭ multe bucățĭ, din care împarte unora din fete și unora din băiețĭ. Așa, bunióră, locul ocupat adĭ de *Grand Hôtel du Bulevard* pênĕ în Dâmbovițǎ e dat de zestre Mareluĭ Ban Vintilă Corbénu care ĭea pe una din fete [1]. Locul coprins adĭ între Legațiunea imperială a Rusieĭ și Poliția Capitaleĭ fu dat de zestre feteĭ care luă pe Pană Spătarul Filipescu [2]. Acest loc se întindea de vale pênĕ în Dâmbovițǎ, *la Tabacĭ,* ĭér la dél, peste Calea Victorieĭ, spre Palatul Karagheorghevicĭ, unde vom găsi în secolul al XVIII-lea *Hanul Filipescului* [3]. Șerban, al doilea băiat dupĕ cel mare Drăghicĭ, primi locul ocupat adĭ de Legațiunea imperială a Rusieĭ, de Palatul Nifon, Biserica Dómneĭ, Casa Grecénu, Strada Dómneĭ, Casa Paapa. Maĭ târdiŭ, prin numeróse cumpărăturĭ de case micĭ Șerban Cantacuzino va stăpâni tóte locurile de la spatele loculuĭ sĕŭ pênĕ dincolo de Banca Națională, ca sĕ clădéscă faimosul han al luĭ Șerban-Vodă [4].

Șerban-Vodă Cantacuzino.

La un alt băiat, adică luĭ Mihaĭ Spătarul Cantacuzino, Marea Postelnicésă îĭ dă locul care continuă pe al luĭ Șerban spre Colțea, loc, care, prin căsĕtoriĭ a trecut îmbucătățindu-se ântâiŭ la Racovițesciĭ și apoĭ la Șuțulescĭ carĭ îl stăpânesc și astă-dĭ [5].

La alțĭ doĭ feciorĭ, Constantin și Iordake, muma, în catastiful de împărțélă al averilor, spune că le-a dat loc la casa părintéscă în Sfințiĭ Apostolĭ.

Celuĭ maĭ mare Drăghicĭ și celuĭ de al cincilea Mateĭ Aga Cantacuzino, nu sciŭ unde li s'a dat loc de casă în Bucurescĭ.

Ast-fel era la 1650 fisionomia viitoruluĭ Pod al Mogoșóieĭ, dupĕ împărțéla făcută de Elena Postelnicésa Cantacuzino unora din fiĭ și fiicele séle.

---

1) Condica M-tireĭ Sft. Ion, act din 1668.

2) *Arhive*: M-tirea Văcărescĭ, pach. 35, act. 1; cf. *Arhive*: Condica Brâncovenéscă, pag. 1108.

3) Actele M-tireĭ Sft. Ion, pach. 12, act. 12 tot la *Arhive*.

4) *Arhive*: M-tirea *Cotrocenĭ*, pach. 25, uă mulțime de cumpărăturĭ ale luĭ Șerban-Vodă.

5) Tradițiune orală: venerabiliĭ domnĭ Nicolae Kretzulescu și Ștefan Grecénu. — Cf. V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, V., *passim*.

III

De la 1667 pênĕ la 1687 găsim în actele Mănăstireĭ Cotrocenilor uă mulțime de zapise de cumpărăturĭ făcute de Șerban Cantacuzino, ântâiŭ postelnic, pe urmă spătar, apoĭ logofĕt și 'n fine Domn, — cumpărăturĭ în vederea hanuluĭ ce voia să construĭéscă în *Ulița-Mare.*

Cumpără Șerban de la micĭ și marĭ, de la boierĭ și de la neguțătorĭ în mahalaua Zlătarilor, în mahalaua Sărindaruluĭ și mahalaua *Popa Istrate* [1], unde va începe clădirea *Bisericeĭ Dómneĭ* [2], și unde, tot acum, maĭ avea case âncă un mare bogat, anume Tudoran Clucerul ot Aninósa, mare proprietar de viĭ în Podgoria Pitescilor, mare proprietar de moșiĭ în județul Muscel, soțul Alexandreĭ Crețulescu, vĕr al treilea cu Șerban-Vodă Cantacuzino și, maĭ târḑiŭ, călugărit sub numele de monahul *Tudosie* [3].

Legațiunea imperială a Rusieĭ e clădită pe locul caselor domnescĭ ale luĭ Șerban-Vodă, care nu a locuit ca Domn de cât pentru recepțiunĭ oficiale Curtea Domnéscă cea vechiă, reparată chiar de el ca ispravnic sub Duca-Vodă [4].

Casa Grecénu cea vechiă are temeliele séle de astăḑĭ, carĭ aŭ servit și 'n timpul luĭ Șerban-Vodă, pentru a se clădi acolo *Casa Beizadelelor* [5], feciorĭ și fete aĭ Domnuluĭ și aĭ Dómneĭ luĭ, Maria, féta luĭ Ghițea Clucerul.

La casa Paapa era *Vatra-Fauruluĭ,* adică a fierarilor domnescĭ din Curtea luĭ Șerban-Vodă [6].

Biserica Dómneĭ Maria a fost zidită de Șerban-Vodă din temeliă și înzestrată cu veniturile carĭ proveniaŭ din prăvăliele și casele ce-ĭ cumpără lângă pórta de lemn a Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ [7].

---

1) Veḑĭ cap. *Mahalalele.* Condica No. XI a Aninóseĭ ot Muscel, la *Arhive.*

2) Veḑĭ cap. *Bisericele;* cartea din 28 Oct. 1690 a dómneĭ luĭ Șerban-Vodă, în *Trompeta Carpaților,* din 3 Ianuariŭ 1863.

3) *Arhive:* Condicele Câmpulunguluĭ, Aninóseĭ, etc.— Cf. Condica Brâncovenéscă, pag. 586 și *Cronica* luĭ Const. Căpitanul.—Interesantă figură de boier bogat; e rudă de Bassarab prin mama sa, jupânésa Kera, féta luĭ Drăghicĭ-Vornicul ot Cornățenĭ și soră cu Socol Marele Clucer ot Cornățenĭ.

4) Veḑĭ cap. *Curțile Domnescĭ.*— Cf. Kogălnicénu : *Cronica,* II, pag. 7, Nicolae Costin. Atuncia a ḑis Șerban : bune case pentru domn tênĕr.

5) Acte și hrisóve din colecțiunea venerabiluluĭ d. Ștef. Grecénu.

6) Tradițiune orală : venerabilul d. Ștefan Grecénu.

7) Cartea Dómneĭ Maria a luĭ Șerban-Vodă, *Trompeta Carpaților,* 1863, Ianuariŭ 3.

E firesc ca ulițe și ulicióre sĕ fi pus aceste marĭ întinderĭ de locurĭ în comunicațiune cu *Ulița-Mare,* cu Ulița din spre Colțea Clucerul, cu Ulița din spre Sărindar; dér, cum și 'n ce direcțiunĭ mergeaŭ, lucrul pênĕ ađĭ mĭ-a rĕmas imposibil de hotărît.

La 1687, la palatul domnesc al luĭ Șerban-Vodă (Legațiunea imperială a Rusieĭ) ferbiaŭ negociațiunile pentru gonirea Turcilor din Europa și pentru numirea luĭ Șerban-Vodă de împĕrat al Orientuluĭ, de vreme ce era un Cantacuzin, — uă ideiă care nu era nouă în Țéra Românéscă; Banul Mihalcea, eroicul sfetnic al luĭ Mihaĭ-Vitézul, afirma la 1600, în negociațiunile séle cu diplomațiĭ Vieneĭ, că décă i se vor da ajutóre, Mihaĭ va deschide porțile Constantinopoleĭ și se va sui pe tronul Sultanilor[1].

Aci, la 1687, într'acéstă casă și 'ntr'acest loc, carĭ, se vede, aŭ fost destinate sĕ fiă focar de diplomațiă și negociațiunĭ, — aci veni la Șerban arhimandritul Bosnieĭ, ca sĕ tracteze 'n numele Rușilor; de aci plecă la Viena George Brancovicĭ ca sĕ tracteze cu Impĕratul Leopold I în numele luĭ Șerban[2]; aci veniaŭ delegațiĭ Bulgarieĭ sĕ se înțelégă cu Șerban când și cum sĕ încépă rĕscóla séŭ, cum ḑiceaŭ tot Bulgariĭ în timpul luĭ Mateĭ-Vodă, tot într'uă asemenea împrejurare, cum sĕ deștepte, cu ajutorul Românilor, *il leone dormiente della Bulgaria,* leul dormitând al Bulgarieĭ[3]. Lucrurile acestea nu miraŭ pe Șerban; el scia de la părințiĭ sĕĭ că, la 1650, Mateĭ Bassarab fusese, dupĕ negociațiunile urmate la Târgoviște și Bucurescĭ, proclamat de Veneția, Polonia, Germania și George II Rákoczi, ca sĕ gonéscă pe Turcĭ din Europa, — fusese, ḑic proclamat *Generalissimo di tutto l'Oriente*[4].

Și sĕ nu credem că aceste negociațiunĭ diplomatice nu se urmaŭ conform usuluĭ stabilit în tótă Europa, dupĕ tractatele din Westhpalia de faimoșiĭ discipolĭ aĭ luĭ Richelieu și Mazarini, magistriĭ diplomațieĭ europene din secolul XVII-lea. Din contra, lucrurile se pricepeaŭ și se petreceaŭ cu nesce „gândurĭ adâncĭ“

1) N. Iorga: *Luptele Românilor cu Turcii,* conferință la Ateneŭ, 1898, Februariŭ.

2) Șincaĭ: *Cronica,* anul 1687. — Cf. Hurmuzake, V, pag. 143, Scris. din 5 Dec. 1687.

3) *Arhiv für Oesterreichische Geschichte* (LIX. Band). Wien, 1880. Studiul Comiteluĭ Pejacsevicĭ asupra strămoșuluĭ sĕŭ: Peter Freiherr von Parcevicĭ, Erzbischof von Martianopol, etc., etc. (1612—1674), studiŭ alcătuit dupĕ documente inedite din arhivele din Viena, Buda, Cluș, Roma și Veneția (pag. 337—638). — Cf. *La Revue Historique* din Paris (Sept.—Octobre 1880). — D. Hasdeŭ: *Columna luĭ Traian* (Iuliŭ-Sep. 1882): *Arhivul din Genova.* Al meŭ studiŭ: *Ludovic XIV și Const. Brâncovénu* (Bucurescĭ, 1884), pag. 91 și urm.

4) Aceleașĭ isvóre.

și cu uă „minte subțire“, la care ar fi rîvnit pênĕ și tăcutul *Père Joseph*, brațul drept al negociațiunilor mareluĭ Richelieu.

Nu spunem noĭ lucrul acesta, ci nĭ-o spune un diplomat suedez, anume Hylteen, care se afla la Bucurescĭ cu vro câțĭ-va anĭ maĭ târḑiŭ, la Curtea luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu[1]. Hylteen laudă fórte mult cunoscințele diplomatice, *cifrele* ce se întrebuințéză pentru comunicațiunile secrete de Constantin Stolnicul Cantacuzino.

Acesta era al treilea frate, cel ce venia îndată dupĕ Șerban, copilul pré iubit al mameĭ séle și care, cum ḑice un document al Brâncovénuluĭ, „fusese la 'nvĕțătură de carte, la Veneția[2]“.

Constantin Stolnicul Cantacuzino era unul din sfetniciĭ ceĭ maĭ ascultațĭ aĭ luĭ Șerban; el este primul autor de charte geografice române[3]; e ministrul de externe al luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu; e tatăl luĭ Ștefan-Vodă Cantacuzino. Ca ceĭ maĭ mulțĭ din Cantacuzinesciĭ secoluluĭ XVII-lea și secoluluĭ XVIII-lea, Constantin Stolnicul Cantacuzino móre nenorocit dupĕ uă viéță plină de fapte istorice.

Cu acest frate al sĕŭ și cu mulțĭ sfetnicĭ se chibzuia Șerban-Vodă, așa cum era 'n firea luĭ violentă sĕ se chibzuĭéscă.

Mórtea Mareĭ Postelnicese Elena, muma tuturor Cantacuzinescilor muntenĭ, aruncă vrajbă între frațĭ. Dintr'acéstă vrajbă a Cantacuzinilor îșĭ iea nascere Podul Mogoșóieĭ.

Intr'adevĕr, Șerban, ajuns Domn al Țĕriĭ[4], ceruse, viforos, bĕtrâneĭ séle mume *Catastiful de împĕrțélă* al colosaleĭ lor averĭ, pentru ca sĕ revină asupra împărțeleĭ și sĕ 'șĭ facă partea leuluĭ în averea cantacuzinéscă. Cu tótă grozăvia violențeĭ séle și cu tot glasul luĭ detunător care băga 'n rĕcorile spaimeĭ pênĕ și pe Turciĭ de la constantinopole, bĕtrâna Bassarabă nu voise cu nicĭ un preț sĕ dea catastiful, ba chiar amenințase pe Domn cu blestemul sĕŭ de mumă. Șerban se înfricoșase în fața acesteĭ energiĭ extraordinare, și se încercase sĕ i-l ĭea cu binele. Pusese s'o róge ântâiŭ Dosithie, patriarhul Jerusalimuluĭ, apoĭ Dionisie, patriarhul Constantinopoleĭ, amêndouĭ venițĭ în Bucurescĭ dupĕ darurĭ

---

1) Hurmuzake, IX, 1, pag. 527. Scris. din 10 Nov. 1713.

2) Pe lângă alte multe isvóre, veḑĭ și marele hrisov al Brâncovénuluĭ, din 25 Nov. 1688, la *Arhive*, cartónele luĭ *Radu-Vodă*, pach. 25, act. 14. — Cf. al meŭ studiŭ: *Ludovic XIV și Const. Brâncovénu* (Bucurescĭ, 1884) *passim*.

3) Al meŭ studiŭ: *Geografia in Croncariĭ Românĭ* (Bucurescĭ, 1889), pag. 14.

4) Aniĭ 1679—1688.

și *afieroseli*[1]). De giaba tóte! Elena rĕmăsese neschimbată în hotărîrea eĭ. Șerban-Vodă cumpĕrase pênĕ și pe duhovnicul Bĕtrâneĭ, pe Egumenul Ștefan de la Mănăstirea Sfților Apostolĭ, „unde eraŭ ctitoriĭ luminatul împĕrătesc neam al Cantacuzinescilor“ [2]). Bĕtrâna Bassarabă rĕmase stâncă. Șerban-Vodă îĭ aștеptă mórtea. La 2 Marte 1687, îndată ce Elena Cantacuzino îșĭ dede sufletul în casele eĭ de pe *Podul Cilibiuluĭ,* Șerban-Vodă amenință cu tótă furia mânieĭ séle pe ceĭ-l'alțĭ frațĭ și pe cele-l'alte surorĭ și luă *Catastiful*, cu gând hotărît sĕ revină asupra împărțeleĭ făcută de părințĭ și 'n deosebĭ de mumă celor 12 copiĭ.

Aceste tragice peripețiĭ se întêmplaŭ în Marte 1687.

Uă ură nebună isbucni între Domn și toțĭ frațiĭ, și tóte surorile luĭ. Resultatul? Nu 'l cunosc, dér peste un an și jumĕtate, la 19 Octobre 1688, Șerban-Vodă móre grabnic și, la 25 Novembre 1688, Constantin-Vodă Brâncovénu, nepot luĭ Șerban și tuturor Cantacuzinilor, revine asupra tuturor hotărîrilor luate de Șerban-Vodă în averea fraților și surorilor luĭ și, năpăstuind pe Dómna Maria și copiiĭ eĭ, dă din moșiĭ, viĭ, munțĭ și pădurĭ luĭ Constantin, luĭ Mihaĭ și altor Cantacuzinĭ și Cantacuzine[3]), unchĭ și mătușĭ ale séle, — de vreme ce mamă-sa, Stanca a luĭ Papa Brâncovénu, era uă Cantacuzină.

Dintr'acéstă cértă de familiă a Cantacuzinescilor și din rĕsbunarea Brâncovénuluĭ în contra luĭ Constantin Aga Bălăcénu[4]), ginerile luĭ Șerban-Vodă și partisan hotărît și sgomotos al alianțeĭ cu Viena, „om plin de vitejiĭ și de părerĭ nebune“, ḑice Cronicarul[5]), — dintr'acéstă cértă și dintr'acest simțimênt de rĕsbunare nasce *Podul Mogoșóieĭ.*

Afirmațiunea e curiósă, dér este cât se póte de adevĕrată. Intr'adevĕr, Bălăcénu face ḑile amare luĭ Brâncovénu în primul și în al doilea an al domnieĭ luĭ intrând în țéră cu generalul Häusler, asmuțindu-l pe acesta în contra Domnuluĭ, făcênd pe sócră-sa, Dómna Maria a luĭ Șerban-Vodă, sĕ fugă la Drăgănescĭ, unde generalul austriac Page îĭ spune atâtea și atâtea pentru viitorul copiluluĭ eĭ, George Beizadea, în cât „fumurĭ marĭ îĭ urlă în cap“, ḑice iérășĭ Cronicarul.

---

1) Veḑĭ cap. *Patriarhĭ, Mitropolițĭ, Episcopĭ grecĭ la Bucurescĭ.*
2) Veḑĭ cap. *Bisericele.*
3) *Arhive:* Cartónele M-tireĭ *Radu-Vodă,* pach. 25, act. 14.
4) Fiul Vorniculuĭ Badea Bălăcénul. — Condica Mitropolieĭ, *Slam-Rimnic,* pag. 217.
5) *Cronica Anonimă* de la 1689 încóce, în *Mag. Ist.*, V, pag. 103.

De aceea, după ce Bălăcénu cade mort în bătălia de la Zărnescĭ[1] și capul luĭ, adus la Bucurescĭ, șéde pus în prepeleac[2] un an și jumătate pe locul caselor séle (Palatul Poștelor), confiscate ca ale unuĭ hain șĭ-apoĭ dărîmate[3], — și după ce Dómna Maria fuge în Ardeal cu tótă casa sa, — Brâncovénu, din axa uneia din casele séle (Institutul Babeș) pune sfóră drept peste Dâmbovița, taiă ulița nouă prin mahalaua *Scorțaruluĭ*, prin locurile bisericuțeĭ de lemn, făcută de Șerban-Vodă și maĭ târḑiŭ rezidită de piétră de Pârvu Cantacuzino[4]; taiă înainte prin locurile Bălăcenilor, ale Sftuluĭ Ión, ale Zlătarilor, ale luĭ Pană Filipescu, ale luĭ Șerban-Vodă, și 'n fine prin locurile cu micĭ căsuțe pe dênsele de dincolo de mahalaua Sărindaruluĭ, — locurĭ carĭ eraŭ proprietatea mănăstirilor Snagovul și Căldărușaniĭ[5].

Astfel Constantin-Vodă Brâncovénu ese cu drumul maĭ drept și maĭ scurt spre moșia Mărieĭ Séle, Mogoșóia.

Proteste, murmure, plângerĭ destule, maĭ cu sémă din partea Dómneĭ Maria a luĭ Șerban-Vodă, de vreme ce îĭ remânea, tăindu-se ulița, uă casă, a *Beizadelelor* pe drépta ulițeĭ și uă alta, Palatul, pe stânga. De giaba tóte; nimic nu folosi.

Podul Mogoșóieĭ se deschise după 1692, și deschis a rămas și va rămâne cât vor fi Bucurescii.

IV

Mogoșóia? De unde acest nume?

Nimic maĭ simplu: în documentele secoluluĭ XVI-lea și al XVII-lea, soțiele unor Mogoș, Pătru, Lilea, Pădure, Moșu se numiaŭ Mogoșóia, Pătróia, Lilóia, Pădurόia, Moșóia.

Numele de *Mogoș*, era fórte răspândit în Țéra Românescă. Documentele ni 'l arétă încă din secolul XV. La 1456, Vladislav-Vodă, fiul luĭ Dan-Vodă, dă din Târgoviște, luĭ *Mogoș*, cu fiiĭ și

---

1) Septembre 1690.

2) Kogălnicénu: *Cronice*, II, Neculcea, pag. 238. — In *Histoire de la Valachie*, pag. 239, de unde o fi luat Kogălnicénu că Brâncoveanu a 'ngropat pe Bălăcénu cu marĭ onorurĭ?

3) Veḑĭ cap. *Hanurile Bucurescilor*. — Hanul Constantin-Vodă a fost clădit pe acest loc.

4) Dărîmate de Primăriă în 1897. — Veḑĭ Condica No. 2 a Mitropolieĭ: *Locurile din Bucurescĭ*.

5) *Arhive*: cartónele acestor mănăstirĭ.

fiicele séle hrisov domnesc ca sĕ stăpânéscă satele Corbiĭ-de-Jos și Corbiĭ-de-Piétră din județul Argeșĭ [1].

In Ardeal, tot astfel numele de *Mogoș* apare fórte des în documente. Bunióră: Sigismund, Impĕrat și Rege, dă luĭ Voicu, fratele luĭ *Mogoș*. . . [2].

La 'nceputul seculuĭ XVI-lea, strămoșiĭ vitejilor Buzescĭ, aĭ luĭ Mihaĭ-Vitézul, fundatoriĭ străvecheĭ mănăstirĭ a Stănescilor, se numesc *Mogoș* [3], cu fiul luĭ, *Mogoș*. In secolul XVII-lea, numele de *Mogoș* se 'ntâlnesce într'uă mulțime de documente. In pragul secoluluĭ XVIII-lea, la 1716, Serdarul Mateĭ *Mogoș* ridică frumósa cruce de piétră, aflătóre astă-dĭ în altarul Bisericeĭ Oborul-Vechiŭ și despre care ne ocupăm în capitolul *Bisericele bucurescene*.

De altmintrelĭ, dintre vechiele familie bucurescene, familia *Mogoșescilor,* proprietară pe locurĭ întinse în mahalaua Popesculuĭ, se probéză prin actele M-tireĭ Radu-Vodă, conservate la Arhive (pach. 78, act. 2).

Un boier decĭ, anume *Mogoș,* a avut în vremurĭ bĕtrâne satul și moșia de lângă Bucurescĭ; soția luĭ, uă femeiă, renumită póte prin ceva, a rĕmas vĕduvă și stăpână multă vreme pe averea soțuluĭ, și s'a dis satuluĭ, moșieĭ și curțeĭ boĭerescĭ la *Mogoșóia,* întocmaĭ cum dupĕ soția Banuluĭ Văcărescu s'a dis la *Bănésa,* la doĭ pașĭ afară din Bucurescĭ [4].

Astfel s'a numit *Podul Mogoșóieĭ,* care avea sĕ devină maĭ târdiŭ *Calea Victorieĭ,* cea mult iubită de Bucurescenĭĭ ceĭ plimbărețĭ.

Numele acesta ênsĕ nu i s'a dat din momentul deschidereĭ séle. Se află la *Arhivele* Statuluĭ, în *Condica Brâncovenéscă,* un docu-

---

1) Hasdeŭ: *Arhiva Istorică,* I, 1, pag. 142—143.

2) Fejer: *Codex Diplomaticus,* X, 493, citat în Xenopol, *Istoria Românilor, II,* pag. 306.

3) *Arhive:* M-tirea Zlătarilor, pach. V, act. 10. — Cf. Hrisovul luĭ Alexandru din 19 Aprile 1577, dat luĭ *Mogoș* cu fiĭ luĭ (Bunurile Statuluĭ, pach. 96, doc. 2). Tot astfel hrisovul luĭ Mihnea Voevod, fiul luĭ Alexandru Voevod, prin care întăresce luĭ Oprea Banul și jupâneseĭ luĭ, Vlădaia, stăpânire pe moșia Drăgășanĭ partea luĭ *Mogoș* tótă, etc., din 6 Iuniŭ, 1582 (Doc. M-tireĭ Argeșuluĭ). — Hrisovul luĭ Alexandru II, din 19 Aprile 1577 pentru moșiele Aninósa și Găugenĭ, dat luĭ *Mogoș,* Manea și Mihail cu fiiĭ lor. (*Arhive,* bunurile Mitropolieĭ, pach. 96, doc. 3). — Cf. și Hrisovul din 1621 al luĭ Radu-Vodă Mihnea, prin care satul *Mogoșesciĭ* dăruit la 1510 mănăstireĭ Tutana de Stoica Logofĕtul, e întărit aceleeașĭ mănăstirĭ. (M-tirea Radu-Vodă, pach. 19, act. 3).

4) Tradițiune orală, venerabilul d. Stefan Grecénu. — Banul Văcărescu este Ienachiță Văcărescu, iér moșia Bănésa la 'nceputul seculuĭ nostru a fost a luĭ Nicolae Văcărescu, fiul midlociŭ al Banuluĭ Ienăchiță, maĭ târdiŭ tatăl pré-frumóseĭ Marițica Văcărescu, a doua soțiă a luĭ Bibescu-Vodă.

ment al luĭ Constantin-Vodă, din 25 Aprile 1696, dat moștenitorilor unuĭ oare-care Nicola Abagiul, pentru un loc în mahalaua bisericeĭ Dómneĭ luĭ Șerban-Vodă, adică vechia mahala a *Popeĭ luĭ Istrate,* care, de când cu clădirea bisericeĭ, luase numele de maĭ sus. Acest document spune că locul luĭ Nicola Abagiul merge „pênĕ în *ulița cea mare* ce vine despre Sărindar". Étă dér Podul Mogoșóieĭ numit ântâiŭ. „Ulița cea mare ce vine despre Sărindar" [1] — întocmaĭ dupĕ cum vechia *Uliță Mare,* care pleca din *Târgul-din-Năuntru,* se numia tot atuncĭ „*Ulița Mare* care merge spre Hanul luĭ Șerban-Vodă [2]".

Eraŭ deci la 1696 douĕ *ulițe marĭ.* De aci născu confusiune. Trebui prin urmare ca noua *uliță mare* sĕ'șĭ schimbe numele, și de aceĭa deveni cu timpul *Podul Mogoșóieĭ,* — dupĕ „conacul Mărieĭ Séle" unde se afla un palat de uă frumusețe extraordinară, admirat de toțĭ străiniĭ carĭ 'l vĕdură în ființă 'nainte de 1714 [3].

Câtă-va vreme, déca ar fi sĕ credem pe istoricul Sulzer [4], numele de Podul Mogoșóieĭ alternă cu acela de *Podul Brașovuluĭ.*

Sĕ nu uităm că tot aci, lângă Biserica Dómneĭ, la 1696, era uă uliță care mergea spre Jupânésa Calița a Vistieruluĭ Manta [5]. Casa Jupâneseĭ Calița era unde este astădĭ vechia Casă a Eforieĭ Spitalelor Civile, căcĭ acéstă Jupânésă Caliță, fétă a luĭ Drăghicĭ Cantacuzino, luase de bărbat pe Vistierul Manta Câmpinénu [6], și locuința cea vechiă a boierilor Câmpinenĭ era, dupĕ sigura tradițiune orală, la Eforia Spitalelor [7].

---

1) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 154—156.

2) Actele și documentele *Cotrocenilor,* citate maĭ sus.

3) Vedĭ cap. *Curțile Domnescĭ,* reședințele de véră ale Domnilor.

4) *Geschichte des transalpinischen Daciens,* la fine, planul Bucurescilor.

5) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 155.

6) Calița și Manta aŭ un fiŭ Pârvu care ĭea uă Grădișténcă și are uă fétă Anița. Acésta ĭea de soț pe Pană II Filipescu și are pe Nicolae și Constantin Filipescu, strămoșiĭ Filipescilor de adĭ.

7) *Buciumul,* 1863, Genealogia Cantacuzinilor.

V

Şî-acum, sĕ vedem, luând Podul Mogoşóieĭ de la Palatul Poştelor de adĭ, sĕ vedem, întru cât documentele şi tradiţiunea ne spun, prin ce peripeţiĭ şi preschimbărĭ trecut-a.

Dupĕ ce dĕrîmă casele luĭ Constantin Aga Bălăcénu şi confiscă locul lor pe séma Domnieĭ, lăsând unuĭ vĕr al luĭ, anume Barbu Bălăcénu, numaĭ locul din spre Biserica Stavropoleos şi Strada Smârdan[1], — Constantin-Vodă Brâncovénu zidesce pe locul confiscat Hanul sĕŭ, *Hanul Constantin-Vodă*[2], care a durat pênĕ dupĕ focul din Marte 1847. Ni se spune că 'n miḑlocul Hanuluĭ era şi uă bisericuţă[3].

Dupĕ mórtea luĭ Brâncovénu, în timpul domnieĭ luĭ Nicolae Mavrocordat, Barbu Bălăcénu, ca atâţia alţĭ boĭerĭ, înclină spre Nemţĭ; de aceea, Domnul fanariot îl globesce cu uă sumă mare de banĭ, pe care Barbu nu o póte plăti de cât, ne spune d. Stefan Grecénu, vînḑênd moşiele séle Bărbătesciĭ din Dâmboviţa şi Doicesciĭ din Ialomiţa. Exasperat, boierul ar fi strigat: de-ar veni Nemţiĭ sĕ ne scape de Grecul acesta!! — Vorbele sunt spuse luĭ Nicolae-Vodă, care trămite rĕspuns Bălăcénuluĭ sĕ se spovedéscă. L'omóră şi pe locurile luĭ confiscate, Egumenul grec Iónikie Stavropoleos zidesce biserica cu hramul Sfinţilor Arhangelĭ şi al Episcopuluĭ Athanasie al Alessandrieĭ[4].

Mergênd la dél pre Calea Victorieĭ găsim pe proprietariĭ despre carĭ am vorbit: Cantacuzinesciĭ, Filipesciĭ, Corbeniĭ, Mănăstirea Sftuluĭ Ión, Mănăstirea Sărindaruluĭ, ambele avênd locurĭ pe carĭ clădesc, adesea-orĭ fără voiă, ómenĭ veniţĭ de cine scie unde. De aci, procese, jălbĭ la Domniă, certe şi chiar bătăĭ.

De obiceiŭ, maĭ totdéuna, Mănăstirile câştigă.

In valea Sărindaruluĭ, maĭ mare sigur de cât *Cişmigiul* de adĭ,

---

1) Pe la vechiul Brenner.

2) Inchinat Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ. Veḑĭ cap. *Hanurile*.

3) Notiţe culese de la venerabilul d. Stefan Grecénu.

4) *Arhive*: Cartónele M-tireĭ Stavropoleos — Cf. V. A. Urechiă: *Istoria Românilor*, I, pag. 101. — Tradiţiune orală: Venerabilul d. Stefan Grecénu.

era *Lacul luĭ Dura Neguțătorul*. Pe marginea acestuĭ lac, mulțĭ neguțătorașĭ și sărăcime destulă fac case și grădinĭ. Egumenul Sărindaruluĭ, Dionisie, se plânge la 1692, la Constantin-Vodă Brâncovénu. Domnul trămite pe Diicul Rudénul[1] sĕ facă cercetare, Egumenul câștigă, și proprietariĭ caselor rĕmân embaticarĭ aĭ Mănăstireĭ[2].

Pană II Filipescu din secolul XVIII[3].

Maĭ sus de Sărindar, căsuțe fuseseră construite âncă de la 1622, una icĭ, alta colea, fără nicĭ uă ordine și fără nicĭ uă liniă. De pe lângă Dâmbovița, Tabaciĭ plecară în 1688 pentru a se duce spre M-tirea Radu-Vodă[4] Dupĕ 1675, mahalaua Sărindaruluĭ apare cu locuitorĭ boĭerĭ ca Sărăcinesciĭ, Stoian Clucerul și alțiĭ[5].

1) Din vechia familie a boĭerilor de la Ruda pe Argeșĭ.

2) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă, pag. 15.

3) Colecț. d-luĭ Gr. Em. Grădiștén u.

4) Hrisovul din 15 Februariu 1668 și uă carte a luĭ Duca-Vodă din 1673, Dec. 21, care dice: „pe locul unde *aŭ fost Tabaciĭ*".

5) *Arhive:* Cartónele M-tireĭ Căldărușanĭ, pach. 20, diferite acte.

Indată ce Brâncovénu deschide și aliniază maĭ mult saŭ maĭ puțin Podul Mogoșóĭeĭ, vedem că boieriĭ trec cu locuințele dincolo de mănăstirea Sărindaruluĭ. Boĭeriĭ *Cocorĕscĭ*, coborîtorĭ din Caplea Vornicésa de la Periș din secolul XVI[1], aŭ case lângă Sărindar, unde este ạdĭ clădirea Zerlendi, lângă eĭ vin boĭeriĭ Slătinenĭ carĭ se vecinesc cu boĭeriĭ Brezoienĭ, — dintre carĭ mulțĭ aŭ jucat rolurĭ însemnate de la Brâncovénu încóce, în tot decursul secoluluĭ XVIII[2].

Casele Vistieruluĭ Hĭerea Brezoianu eraŭ puse pe locul unde este astă-ḑĭ Teatrul Național. De aci, în vale de Teatru, spre Cișmigiŭ, strada și biserica Brezoianu.

La Hĭerea Brezoianu, adică la Teatru, era bariera orașuluĭ la sfârșitul Domnieĭ luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu. La 1714 era, dincolo de Pasagiul Român și de hanul bisericeĭ Crețulescu, póte chiar în Curtea Palatuluĭ Regal, era, ḑic, un Puț care a rĕmas istoric în analele bucurescene sub numele de *Puțul cu Zale*[3], probabil pentru că nu era cu lumînare, ci cu lanț pentru ciutură.

Locurile de la Hĭerea Brezoianu, adică de la Teatrul Național înainte, era loc domnesc în timpul luĭ Nicolae-Vodă Mavrocordat[4].

Dintr'acest loc domnesc, primul *Beĭ* fanariot al Țĕriĭ-Românescĭ dă, cam pe la 1718, Logofĕtuluĭ Iordake Crețulescu uă parte mare, „cât i-a trebuit", ḑice Radu Popescu[5] ca sĕ facă biserică de piétră.

Iordake Crețulescu era fiul luĭ Pârvul și nepot al luĭ Radu Logofĕtul Crețulescu, care se arétă ca unul din boĭeriĭ ceĭ maĭ neastêmpĕrațĭ aĭ secoluluĭ XVII, în faimósa luptă a Ghiculescilor cu Cantacuzinesciĭ[6]. Iordake Crețulescu, nu séměnă cu bunicul sĕŭ, el este fórte astêmpĕrat și e unul din rariĭ boĭerĭ românĭ, carĭ, împreună cu Radu Vornicul Popescu, nu s'a arĕtat dîrj și revoluționar cu Nicolae-Vodă Mavrocordat. De aceĭa, în tot timpul

---

1) *Arhive:* Condica Mitropolieĭ, județul Dâmbovița, diferite acte.

2) *Arhive:* M-tirea Căldărușanĭ, pach. 20. — Cf. Condica No. 3 a Episcopieĭ Buzĕuluĭ, pag. 527.

3) Poetul poporan ḑice:

La Puțul cu zalele,
Rîurel de plóie,
Aŭ rĕsărit sórele,
Rîurel de plóie.

4) 1716—1730.

5) *Istoria Moldo-Românieĭ* (Editura Ioanid), vol. II, pag. 351.

6) *Cronicele muntene,* din *Magazinul Istoric,* al luĭ Laurian și Bălcescu.

domnieĭ acestuia, Iordake Crețulescu a primit cele maĭ marĭ boĭeriĭ: a fost Logofĕt mare, a fost Vornic mare; moștenĭa, prin căsătoria luĭ cu Domnița Safta Brâncovénu, uă parte din colosala avere a Brâncovénuluĭ[1], precum și averea luĭ Radu Logofĕtul Crețulescu, care nu era mică[2].

Iordake face biserica Crețulescilor[3] și hanul Bisericeĭ[4], pe carĭ le termină la 1720. Bariera Poduluĭ Mogoșóieĭ înaintéză acum de la *Pułul-cu-Zalele* maĭ departe. Pênĕ unde la 1730? Nu scim. Scim ênsĕ că, pe locul Palatuluĭ Regal de astă-dĭ se afla dupĕ 1730 casele unuĭ boĭer de starea a doua, anume Colfescu. De la Colfescĭ, moștenitoriĭ Colfescuļuĭ, amestecat în certele Mitropolituluĭ Antim cu Nicolae-Vodă Mavrocordat, de la Colfescĭ, — când și cum, iérășĭ nu scim, — cumpără locul și casa baronul *Sachelarie*[5], unul din mariĭ bancherĭ bucurescenĭ la finea secoluluĭ XVIII.

De la baronul Sachelarie, locul și casa, unde este astă-dĭ Palatul Regal, fură cumpărate de boĭerul Dinicu Golescu. Acesta clădi casele cele marĭ pe la 'nceputul secoluluĭ nostru, — cu un salon atât de mare (adĭ, biblioteca M. Séle Regeluĭ), în cât tatăl luĭ vĕdêndu-l, ĭ-a dis:

— Frumos salon, fĕtul meŭ! dér cu ce-o sĕ 'l luminezĭ[6].

De la casa Colfescuļuĭ spre drépta, daĭ de mahalaua Boténuluĭ[7], și încă ceva maĭ 'nainte, tot spre drépta, intrăm în *Livedea* Văcărescuļuĭ[8] (adĭ Palatul *Ateneuluĭ*).

Bucurescii cresceaŭ și, decĭ, uă mulțime de negutătorașĭ, ca Pană Cismarul și atâția alțiĭ, multă sărăcime, séŭ, cum se dicea pe atuncĭ, multă *prostime,* făcuseră căscióre și cocióbe destule pe livedea *Văcărescuļuĭ,* séŭ a *Văcărescilor,* cum i se dicea de când Ienake Văcărescu fusese omorît la Constantinopole împreună cu Brâncovénu și starea luĭ rĕmăsese celor patru fiĭ aĭ sĕĭ Constandin, Barbu, Ștefan și Radu[9].

---

1) *Arhive:* Condica Mitropolieĭ, jud. *Dâmbovița,* actele moșiilor Voinescii, Gogoșiĭ, Grojdibrodul, etc., etc.

2) *Arhive:* între alte acte fórte numeróse și Cond. Mitropol., jud. *Teleorman.*

3) Vedĭ cap. *Bisericele.*

4) Vedĭ cap. *Hanurile.*

5) Vedĭ cap. *Comerciul Bucurescilor.*

6) Tradițiune orală. — Cf. cap. *Viața Bucurescenilor* în privința iluminatuluĭ.

7) Vedĭ cap. *Mahalalele.*

8) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. — Cf. V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* I, pag. 500.

9) Odobescu: *Poețiĭ Văcărescĭ,* în *Scrierĭ literare și istorice* (ediție completă) vol. I.

Prin *Livedea Văcărescilor* clădeaŭ deci fără regulă și fără nici uă aliniare, ca aruncați cu praștia unii spre actuala stradă *Poșta-Vechiă* [1], alții spre strada *Primăverei*, în mahalaua numită pe atunci a *Postelnicului Fir* [2].

Acéstă livede, fórte întinsă în Podul Mogoșóiei, fusese dinainte de 1750, proprietatea lui Constantin Logofĕtul Văcărescu și a fratelui sĕŭ, Radu Vornicul Văcărescu. Constantin măritase pe una din fetele séle *Ilina* cu Mihaĭ Logofĕtul Cantacuzino și 'ĭ dedese de zestre, între alte bunurĭ și moșiĭ, și partea luĭ de loc din Livedea Văcărescilor. Ilina móre, și Mihaĭ Cantacuzino, ajuns General-Maior în armata ruséscă pe la 1776, voiesce sĕ plece în Rusia. Doresce ênsĕ, pe locul din Livedea Văcărescilor, sĕ facă biserică și șcólă cu internat de cel puțin 12 copiĭ [3], — acestea pentru sufletul sĕŭ și al rĕposateĭ séle soțiĭ Ilina. Pentru ca sĕ aibă loc din destul, el cere unchiuluĭ sĕŭ prin alianță Radu Vornicul Văcărescu și partea luĭ de loc din *Livede* și 'ĭ dă în schimb locul ce are el, Generalul-Maior Cantacuzino, în mahalaua din *Fântâna-Boului* (Strada Fântâneĭ și Știrbeĭ-Vodă), de pre lângă *viile* boierilor Crețulescĭ [4]. Biserica ce va fi făcut Mihaĭ Cantacuzino este închinată metoh Episcopieĭ Rîmniculuĭ și Nouluĭ-Severin. De urmările bisericeĭ și șcóleĭ nu posed documente.

De la *Livedea Văcărescilor* înainte eraŭ locurĭ virane, proprietățĭ ale Mănăstirilor Snagovul, Căldărușaniĭ, Mărcuța, Sftul Spiridon-Vechiŭ și altele [5].

Pe aceste locurĭ, plătind embatic la Egumeniĭ Mănăstirilor proprietare, făceaŭ case de lemn și cârciume, ba chiar și pivnițĭ de zid miciĭ neguțătorașĭ, pe carĭ clădirile boierescĭ îĭ goniaŭ din ce în ce maĭ spre Nord, maĭ spre viitórea șosea Kiseleff.

Astfel se presintă Podul Mogoșóieĭ pĕnĕ la 1750.

---

1) *Arhive:* Episcopia Rîmniculuĭ, pach. 9, act. 5.
2) Comunicat de onor. d. Gr. N. Manu.
3) *Arhive:* Episcopia Rîmniculuĭ, pach. 9, act. 6.
4) *Ibidem:* Cartónele Episcopieĭ Rîmniculuĭ. Act din 1776.
5) *Ibidem:* Vedĭ cartónele acestor mănăstirĭ.

VI

Când şĭ-anume în ce an s'a podit cu *urşĭ, podine* şi *bârne* Podul Mogoşóĭeĭ, lucrul pênĕ adĭ nu se cunósce. De reparaţiunile Poduluĭ se vorbesce adeseorĭ în documentele de la 1780 la 1800, pentru că fórte adeseorĭ noroiul ajungea cam spre capul Poduluĭ atât de grozav şi pămêntul se desfunda atât de adânc, în cât nu maĭ era cu putinţă carelor cu lemne şi cu fên, trăsurilor şi ómenilor cu piciorul sĕ maĭ intre în Bucurescĭ pe Podul Mogoşóieĭ [1].

De altmintrelĭ, reparaţiunile se fac *Poduluĭ Mogoşóieĭ* maĭ înnăuntrul oraşuluĭ, pe acolo pe unde circulaţiunea era maĭ frecuentă. Călĕtoriĭ străinĭ carĭ aŭ intrat pe plóiă în Bucurescĭ fiă iarna fiă véra, aŭ fost plouaţĭ şi de sus din cer, şi de jos din pămênt, căcĭ câte una din podinĭ, despironindu-se şi bătênd apa care dormĭa prin şanţul şi gropile de sub podélă, o făcea sĕ salte 'n sus şi în trăsura boĭeruluĭ, şi 'n carul ţĕranuluĭ. Curgea de sus; ţîşnĭa de jos, — era una din notele caracteristice ale stradelor şi căilor pavate cu lemn din secolul XVIII-lea.

Principele de Coburg.

Ce de-a maĭ vĕdut şi Podul Mogoşóieĭ la finea secoluluĭ trecut!!

Nu vorbim de ciumă, holeră, cutremure, incendiĭ şi alte flagele; ci de óspeţiĭ ceĭ nepoftiţĭ: de Turcĭ, de Nemţĭ, de Ruşĭ, carĭ, pe rând şi tocmaĭ când nu se aşteptaŭ Bucurescenii, năpădiaŭ asupra Bucurescilor [2].

La 1790, când veniră *Nemţiĭ cu códă* aĭ *Prinçuluĭ Cobor* (principele de Coburg) şi cu Ruşiĭ luĭ Suvarov, cârciumile şi căsciórele de pe Podul Mogoşóieĭ aŭ fost scenele unor bătăĭ şi unor pĕruielĭ omerice între soldaţiĭ acestor doĭ comandanţĭ. Se băteaŭ

1) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, I, pag. 500.

2) Vedĭ cap. privitóre la *Incendiĭ, ciumă, cutremure şi alte flagele.*

ca orbeţiĭ în tóte ḑilele şi maĭ cu sémă în tóte nopţile. Rĕsunaŭ Bucurescıĭ de sbieretele şi de urletele lor; ajunsese lucrul atât de departe pe Podul Mogoşóieĭ, încât Principele de Coburg reclamase la Suvarov. Rĕspunsul Generaluluĭ favorit al Catérineĭ II e tipic:

— Lasă-ĭ sĕ se bată, că de-aceĭa sunt voinicĭ ![1]

La 1791, Decembre 11, în mieḑul ĭerneĭ vin Turciĭ. Indată se trămite pitac către Spătar şi Agă: Pré Inălţatul Măria Sa Paşa a adus neferĭ în Bucurescĭ pentru trebuinţa folosuluĭ de obşte. Aceştĭ neferĭ vor fi încuartiraţĭ prin casele de pe stânga Poduluĭ Mogoşóieĭ, începĕnd de la Casele rĕposatuluĭ Logofĕt Bălénu[2] pĕnĕ la Cişmea[3]. Pitacul maĭ spune: sĕ iésă lumea din case, sĕ se ducă pe la rude; sĕ nu remână de cât preoţiĭ pe la Bisericĭ pentru tócă şi clopot şi sĕ se scóţă tot vinul şi rachiul ce aŭ prin pivniţe. Acéstă în Decembre. Băjeniă în timp de iérnă[4].

Suvarof.

Şi câte avea sĕ maĭ véḑă Podul Mogoşóieĭ şi dupĕ 1791 ! !

Totuşĭ Podul Mogoşóieĭ ca şi Bucurescıĭ, ca şi Ţĕrile-Române, a avut nouĕ suflete în reslăţirea veacurilor trecute; — a trăit şi a mers înainte. Clădirĭ, din ce în ce maĭ numeróse, continuaŭ a se face pe Podul Mogoşóieĭ.

Revĕrsările, adeseorĭ cumplite ale Dâmboviţeĭ[5], prin Isvor, Sfinţiĭ Apostolĭ, Podul Calicilor, Podul luĭ Şerban-Vodă, — revĕrsărĭ carĭ făceaŭ pe Ţiganiĭ sĕ prindă pesce prin pivniţele caselor boĭerescĭ, — siliseră pe boierĭ sĕ se mute din ce în ce maĭ iute dintr'acele vechĭ mahalale. De altă parte, Curtea Domnéscă fusese părăsită la 1774 de Alexandru Ipsilante care zidise Curtea Domnéscă ot Mihaĭ-Vodă. Acéstă Curte avea sĕ devină *Curtea-Arsă* peste

1) *Tes. de Mon. Istor.*, II, Chronograful luĭ Dionisie Eclisiarhul, pag. 181.
2) Fosta casă a luĭ Vintilă Banul Corbénul, ăḑĭ Grand Hotel du Bulevard.
3) Cişmeaua-Roşiă.
4) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, IV, pag. 354.
5) Veḑĭ cap. *Dâmboviţa bucurescénă.*

vro șése anĭ și Domnia va rătăci prin casele luĭ Nicolae Brâncovénu, pre la Cotrocenĭ, pe la Sftul Sava, pênĕ când Podul Mogoșóieĭ va atrage și pe Domnĭ, cum atrăsese pe boierĭ [1]. Domnia se așeḑă în casa Ghica de pe Podul Mogoșóieĭ, care acum merită cu adevĕrat titlul de *Uliță Boieréscă.*

Uă uliță purtând acest nume a fost din vremurĭ bĕtrâne în tóte orașele românescĭ. Bucurescíĭ nu aŭ avut de cât trecĕtor uă asemenea uliță la capul de spre Nord al Poduluĭ Beiliculuĭ, în spre Sftul Ión-Noŭ, pe la casele Banuluĭ Scarlat Ghica. Și nu aŭ avut Bucurescíĭ *Ulița Boierésca*, din causă că boieriĭ locuiaŭ prin tóte mahalalele.

Acum ênsĕ Podul Mogoșóieĭ devine într'adevĕr uliță boierésca. Și cresce atât de repede încât, dupĕ uă *catagrafiă* a *Poliției Bucurescilor,* făcută tocmaĭ acum uă sută de anĭ, la 1798, și aflătóre într'un manuscript al Academieĭ [2], vedem că *Podul Mogoșóieĭ* cu cele 18 mahalale ale séle coprinde *uă miă-nouă-ḑecĭ-și-douĕ de case*, și nu era deschis de cât din 1692, pe când porțiunea Bucurescilor, numită într'acéstă *Catagrafiă „Plasa Târguluĭ"*, nu cuprinde de cât 1682 de case, de și Târgul Bucurescilor era în ființă âncă din secolul XVI-lea [3].

Nicolae Văcărescu.

Locuiaŭ pe Podul Mogoșóieĭ la finea seculuĭ trecut și la începutul al luĭ nostru următórele familiĭ:

Pe stânga, mergênd spre „Cap-Poduluĭ" adică spre șosea: 1. Casa *Ienăchiță Văcărescu* (fostă Bellu, aḑĭ Prager); 2. biserica Sftul Ión; 3. *Casa Racoviță,* pe urmă, prin cumpărătóre *Casa Damari* (Hôtel de France); 4. *Casa Baron Meitani* (Poliția) [4]; 5. *Casa Filipescu Drăjnénul* (Magasin Universel) [5]; 6. *Casa Cantacuzinéscă,* cumpărată de Miloș Obrenovicĭ maĭ târḑiŭ și dăruită Rusieĭ [6]; 7. *Casa Bălénu* (fosta Corbénu, aḑĭ Grand Hôtel du Boulevard); 8. Mănăstirea Sărindaruluĭ; 9. *Casa Cocorĕscu* (casa Zerlendi); 10. *Casa Banuluĭ Dinu*

---

1) Veḑĭ cap. *Curțile Domnescĭ.*
2) Biblioteca Academieĭ, secția Manuscriptelor, mss. cu No. 52.
3) Veḑĭ cap. *Bucurescíĭ pênĕ la 1500.*
4) Veḑĭ cap. *Comerciul Bucurescilor.*
5) Pe casele și locul Spătaruluĭ Pană Filipescu.
6) Casa luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino.

Crețulescu (Clubul Regal); 11. *locul Mitropolituluĭ Filaret*[1] (fosta casă a Brezoianuluĭ, adĭ Teatrul Național); 12. *Casa Ghica* (Casa Török și Pasagiul); 13. *Casele Hanuluĭ Crețulescu* (proprietate și adĭ a bisericeĭ); 14. *Casa Colfescu,* în urmă *Dinicu Golescu* (Palatul Regal); 15. *Casele Cantacuzino; 16. Casa Grigore Filipescu; 17. Casa Iordake Fili-*

Vornicul Dinu Filipescu. — Inceputul secoluluĭ nostru [2].

pescu (Administrațiunea Domeniuluĭ Coróneĭ); 18. *Casa Trăsnea* (Hotel Manu, Hotel de Orient); 19. *Casa Banuluĭ Ralet* (colț cu strada *Modeĭ); 20. Casa Banuluĭ Bălăcénu* (Casa Enciulescu); locurĭ virane; 21. *Casa Banuluĭ Știrbeĭ* (Palatul Știrbeĭ); 22. *Casa Romanet* (Ministerul Financielor); 23 *Casa Nicolescu* (Casa Monteor); 24. *Casa Cantacuzino; 25. Casa Vențiana Văcărescu* (Ministerul de Justiță; proprietate a Academieĭ); 26. *Casa Filipescu Vulpe* (Academia); *Casa Elenca Filipescu,* — tóte despărțite între dênsele prin prăvăliόre, locurĭ virane, căsciόre de ale neguțătorașilor.

Pe drépta, de la Zlătarĭ la Nord: 1. *Hanul Filipesculuĭ* cu pră-

1) Locul a fost vêndut pentru *Orfanotrofion.* Vedĭ cap. *Spitalele.*
2) Colecț. d-luĭ Gr. Em. Grădișténu.

văliile D-rilor Serafim și Malla (Passagiele Villacros și Karagheorghevicĭ); 2. *Casa Castrișóieĭ;* 3. *Hanul Grecénuluĭ* (Palatul Mitropolituluĭ Nifon); 4. *Casa Grecénu* (fóstă a *Beizadelelor* luĭ Șerban-Vodă, apoĭ bălăcenéscă, apoĭ a Fălcoienilor, apoĭ a Cornescilor, și 'n

Grigore Grădiștênu. — Inceputul seculuĭ nostru [1]).

fine a Grecenilor); 5. *Casa Vorniculuĭ Slătinénu* (Casa Capșa); 6. *Casa Grigore-Vodă Ghica* (Clubul Tinerimeĭ); locurĭ góle, unde maĭ târḑiŭ Generalul Kiseleff va așeḑa *Obahta Ruséscă;* 7. *Casa Take Ghica* (Hôtel Continental); 8. *Casa Perdicari* (Casa Vanic); 9. *Casa Mateĭ Cantacuzino Beicu* (Casa Manolake Lahovari); 10. *Casa Barbu Slătinénu* (Casa Filitis, aḑĭ un palat, proprietate a Societățiĭ *Anker);*

1) Colecția d-luĭ Gr. N. Manu.

11. *Metohul* Episcopieĭ Rîmniculuĭ; 12. *Casa Deşliuluĭ* (Casa Eliad); 13. *Casa Locusténu;* 14. *Casa Băbénu;* 15. *Casa Manolake Florescu* (Liceul Sftul Gheorghe); 16. *Casele Văcăréschiĭ* (unde a locuit maĭ târḑiŭ Barbu Catargiŭ); 17. *Casa Iordake Golescu* (Casa Pascal); 18. *Casa Burchi;* 19. *Casa Grădişténu;* 20. *Casa Ión Faca,* despărțită în două maĭ târḑiŭ, adică în casa Alecuță Florescu (aḑĭ casa Generaluluĭ Manu) și casa Trubetzkoi; 21. *Casa Iancu Filipescu Buzatul.*

Multe dintr'aceste case aveaŭ curțĭ fórte marĭ. Economia și orânduiéla lor le studiăm într'un alt capitol al Istorieĭ Bucurescilor. Sĕ ne mărginim aci a reaminti fântânile de pe Podul Mogoșóĭeĭ, în care se aducea apă de isvor, uă cestiune care a ocupat cu patimă de la 1779 pe maĭ mulțĭ Domnĭ fanarioțĭ, pênĕ chiar și pe acea *poznă a fireĭ,* cum numesce Ienăchiță Văcărescu pe Nicolae-Vodă Mavrogheni.

De la 1 Octobre 1779, Alexandru Ipsilante se hotăresce sĕ facă douĕ fântânĭ cu apă de isvor, adusă de departe cu mare chĭeltuélă și, vĕḑênd avêntul ce a luat Podul Mogoșóĭeĭ, dă poruncă domnéscă pentru ca una din fântânĭ sĕ fiă așeḑată pe Podul Mogoșóĭeĭ, la mahalaua Sărindaruluĭ, iér a doua în ulița Boiangiilor din Tărgul-din-Năuntru [1].

Un fel de inginer de ape, un *suiulgi-bași,* e destinat a le îngriji. El primesce de la Mihaĭ-Vodă Șuțu loc de casă în dosul Cișmeleĭ de pe podul Mogoșóĭeĭ [2].

La 11 Novembre 1786, Nicolae-Vodă Mavrogheni aduce pentru maĭ multe cișmele din Bucurescĭ apele din Crețulescĭ, Giulescĭ și Crevedia. Un-spre-ḑece olarĭ, adușĭ din Câmpulung și tot atâția din Dâmbovița aŭ lucrat la tuburĭ. Sub *suiulgi-bași* lucréză uă mulțime de *cișmigiĭ,* și dupĕ marele *Cișmigiŭ,* a căruĭ locuință era de vale de Sărindar, avem lacul *Cișmigiuluĭ,* ḑis în secolul XVII-lea, *Lacul luĭ Dura Neguțătorul.*

Mavrogheni face ântâiŭ *havuz* la biserica sa, la *Zoodohpighi* (Isvorul Tămăduireĭ, de la șosea) și apoĭ dă, ca un dar domnesc, dă apă în curțile următorilor boĭerĭ: Slătinénu, Moruzzi, Racoviță, Grecénu, Enăkiță Văcărescu, Marele Ban Ghica, Paharnicul Crețulescu, M-tirea Sftuluĭ-Sava (scóla), Marele Ban Filipescu, Logofĕtul Dudescu, Logofĕtul Manolake Brâncovénu [3].

---

1) V. A. Urechiă: *Istor. Român.,* I, pag. 120.
2) Ibidem: *Istor. Român.,* II, pag. 503.
3) Ibidem: *Istor. Român.,* III, pag. 72.

Ceĭ maĭ mulţĭ dintr'aceştia locuesc pe Podul Mogoşóĭeĭ. Pe acest pod, pentru a obşteĭ folosinţă, eraŭ de atuncĭ fântânĭ la porţile următórelor case boĭerescĭ: Cişmea la pórta Banuluĭ Filipescu, cişmea la pórta Banuluĭ Ralet, cişmea la pórta Cornescilor (în fundul Stradeĭ Regale), afară de Cişmeaua-Roşiă şi de Cişmeaua de la Sărindar [1].

Nicolae Filipescu. — Secolul XVIII [2].

Maĭ târḑiŭ, după 1800, uniĭ boĭerĭ introduseră apa 'n case. Fu uă minune de care rĕsunară Bucurescíĭ. Mergea lumea grămadă sĕ se uite cum ese apă din perete. Zilot Românul, ultimul Cronicar din vremea Fanarioţilor face, pentru a nemuri acéstă ne maĭ vĕḑută minune, următórele stihurĭ:

1) *Trompeta Carpaţilor,* 1865, Marte 1.
2) Colecţia d-luĭ Gr. Em. Grădişténu.

O iscusință a omenireĭ!
Ea firescĭ lipse póte a 'mplini.
Étă de față 'mpotriva fireĭ
Din sec părete apă sbucni.

Bea decĭ și spal'te fără sfiélă,
Spre orĭ-ce trébă a lua poțĭ;
Căcĭ, cu cât curge, are croĭélă,
Cu atât maĭ multă a da la toțĭ [1].

Decĭ, Podul Mogoșóĭeĭ avea de tóte la finea seculuĭ trecut: case boĭerescĭ, cișmele multe, pod reparat fórte des [2], se daŭ pentru dênsul ordonanțe anume ca „vizitiĭ, cu *blestemata firea lor*" së mérgă încet și, când e *buluc*, së nu dea năvală [3], — ordonanțe care, cu tótă seculara lor vechime, nicĭ adĭ nu se respectă. Avea Podul Mogoșóĭeĭ de tóte: un singur lucru îĭ maĭ lipsia, pentru ca së fiă *Podul cel mare*, ulița cea fără sémën în Bucurescii bëtrânuluĭ Bucur, șĭ-anume: intrarea pe dênsul, nu pe Podul Șerban-Vodă, a Domnilor cu alaiul cel mare, când veniaŭ pentru prima óră de la Constantinopole, ca së se urce pe tronul din Bucurescĭ.

Se scie că Fanarioțiĭ, de la Nicolae-Vodă Mavrocordat încóce, se consideraŭ ca moștenitorĭ aĭ împëraților din Bizanța, și 'n așteptare, pênë së domnéscă în Constantinopole ca împërațĭ aĭ Orientuluĭ, dupë gonirea Turcilor dincolo peste Bosfor, se mulțămiaŭ a împërăți la Bucurescĭ și la Iașĭ cu tótă eticheta și ceremonialul imperial al luĭ Justinian și al luĭ Vasile II Bulgaroctonul. Solemnitățĭ, recepțiunĭ, aniversărĭ și intronărĭ eraŭ întocmite și se esecutaŭ dupë vechĭele datine ale curțeĭ din Roma-Nouă. In *Condica Obiceiurilor* [4] a luĭ Iorgake Logofëtul nu sunt puține obiceiurile carĭ vin direct de la moștenitoriĭ ceĭ piticĭ aĭ luĭ Constantin-cel-Mare. Multe dintr'aceste împërătescĭ etichete se potriviaŭ ca nuca 'n perete în modestele principate ale Țëriĭ-Românescĭ și ale Moldoveĭ; dér Fanarioțiĭ le păziaŭ și le esecutaŭ cu uă imperială seriositate.

Alaiul venireĭ Domnuluĭ era una din cele maĭ marĭ serbărĭ la care lĭ-era dat Bucurescenilor së asiste. Acest alaiŭ l'am de-

---

1) Gr. G. Tocilescu: *Revista pentru Istoriă, Archeol., etc.*, III, 3, pag. 336.

2) La 1792 se cheltuiră maĭ mult de 13600 de podine, urșĭ și bîrne, luate din faimósele pădurĭ ale Ilfovuluĭ, Vlăsciĭ și Dâmbovițeĭ.

3) Pitac din 6 Marte 1787, în V. A. Urechiă: *Istor. Român.*, III, pag. 74.

4) Kogălnicénu: *Cronicele Moldoveĭ*, tom. III.

Mihaĭ-Vodă Șuțu 1)

1) Colecția Academieĭ Române.

scris în capitolul privitor la *Podul Şerban-Vodă* [1]. El se făcea pênĕ la 1797 pe Podul Şerban-Vodă, numit de la 1774 şi Podul Beiliculuĭ [2]. Domniĭ coborîaŭ de la M-tirea Văcărescilor pe acest pod pênĕ la Curtea Vechiă cu uă pompă şi cu nesce „saltanaturĭ" de hăuĭaŭ Bucurescciĭ din Obor pênĕ 'n Ciurel. Tótă lumea alerga pe Podul Beiliculuĭ. Maĭ mult de cât Podul Târguluĭ-de-Afară şi de cât Podul Calicilor, Podul Mogoşóĭeĭ rĕmânea pustiŭ. Pustietatea ênsĕ nu ţinu mult. Era scris în cartea sórteĭ ca Podul Mogoşóĭeĭ sĕ aibă tóte norócele şi tóte biruinţele, înainte de a deveni *Calea Victorieĭ*.

VII

La 1797, acum uă sută şi treĭ anĭ, Constantin-Vodă Hangerliŭ rupe cu trisecularul obiceĭ de a intra în scaun pe Podul Şerban-Vodă şi vine cu alaiŭ mare pe Podul Mogoşóĭeĭ. Bucurescenіĭ cădeaŭ din vĕzduhurĭ şi, décă ni s'ar fi păstrat ca 'ntr'alte ţĕrĭ, ḑiarul vr'unuĭ proprietar de pe Podul Mogoşóĭeĭ căruĭa, p'atuncĭ, i s'ar fi făcut propunerĭ de vênḑare a locurilor séle, de sigur că am fi avut de constatat uă crescere a preţurilor terenuluĭ de 25% peste valórea de maĭ 'nainte de intrarea luĭ Hangerliŭ cu tot alaiul Domnieĭ pe Podul Mogoşóĭeĭ.

Locuitoriĭ dupĕ cele-l'alte podurĭ se mâhniră; ceĭ de pe Podul Şerban-Vodă eraŭ desnădăjduiţĭ. Zilot Românul prevede lucrurĭ rele dintr'acéstă schimbare a itinerariuluĭ domnesc. El ḑice cu adâncă întristare:

> Sĕ las dér că şi venirea în scaun îĭ fu ciudat!
> 'ntrând pe Podul Mogoşóiĭ, ca nimenĭ dintre Domnĭ alt.
> Cu care vru, cum se vede, sĕ arete tuturor
> C'o sĕ fiă fórte dosnic şi ţĕriĭ prăpăditor [3].

Étă dér Podul Mogoşóĭeĭ şi cale domnéscă, şi cale diplomatică, şi cale triumfală. Numele luĭ cresce, se ridică maĭ presus de numele şi renumele celor-l'alte uliţe şi podurĭ. Pênĕ şi 'n

---

1) Veḑĭ cap. cu acest nume.
2) Veḑĭ cap. *Podul Târgul-de-afară* şi *Podul Şerban-Vodă*.
3) Hasdeŭ: *Zilot Românul*, pag. 5.

poesia poporană, barḍiĭ necunoscuțĭ aĭ poporuluĭ român îĭ făcură rarissima cinste de a-l nemuri în versurile lor.

Poetul poporan ḍice:

In orașĭ, în Bucurescĭ,
Despre curțile domnescĭ,
Spre casele boĭerescĭ,
Se întinde, se lățesce,
Veste mare, tristă veste
C'arde Podul Mogoșóĭeĭ
Și casele Moruzóĭeĭ [1].

Ér varianta, care póte fi originalul, sună astfel *in fine*:

Arde Podul Mogoșóĭeĭ
Pentru fata Moruzóĭeĭ [2],

Generalul-Conte de Langeron [3].

nemurind una dintr'acele marĭ frumusețĭ bucurescene carĭ aŭ uimit, în secolul XVIII-lea și în pragul secoluluĭ nostru, la Iașĭ, și la Bucurescĭ, și la Constantinopole, pe principele de Ligne, pe generalul-conte de Langeron, pe lady Montague, pe lady Craven, pe Mareșala Sebastiani, născută marchisă de Coigny [4].

Sĕ amintim, înainte de a 'ncheia acest capitol, că mănăstirile Snagovul, Sărindarul, Căldărușaniĭ, Cernica, Radu-Vodă, Mihaĭ-Vodă si altele avură pe Podul Mogoșóieĭ proprietățĭ multe în secolul XVIII-lea. Boĭerĭ și neguțătorĭ le cumpărară pe tóte, nu numaĭ pe linia Poduluĭ Mogoșóieĭ, ci și alăturĭ, la drépta și la stânga, prin mahalalele carĭ se populară cu uă iuțélă de necreḍut [5].

Cât a crescut și cât s'a schimbat Podul Mogoșóieĭ de la 1797, adică de la Hangerliŭ încóce, și pênĕ în anul 1899, se póte vedé din următorul fapt:

1) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ Populare*, pag. 483.
2) Uă Bărcănéscă de uă frumusețe estraordinară.
3) Colecția Academieĭ Române.
4) Veḍĭ cap. *Casele Boĭerilor*.
5) *Arhive:* Cartónele acestor mănăstirĭ.

Mănăstirea Snagovuluĭ, proprietară pe 'ntinse locurĭ pe Podul Mogoșóieĭ, lua chiriă la ele, — eraŭ marĭ de osteniaĭ calul dându-l la ariă de treĭ orĭ pe unul, — lua, ḑic, chiriă la unul *treĭ ocale de lumînărĭ de céră albă,* pe care chiriașul le trămitea la Snagov, la praznicul mănăstireĭ, la Adormire.

Astăḑĭ, în anumite locurĭ ale fostuluĭ *Pod al Mogoșóieĭ,* un metru pătrat de loc clădit produce proprietaruluĭ sĕŭ 100 de leĭ noĭ pe an.

Treĭ ocale de lumînărĭ chiriă pe an pentru un loc cât tóte ḑilele, și 100 de leĭ pe an pentru un metru pătrat póte dintr'acelașĭ loc, — écă deosebirea între *Podul Mogoșóieĭ* de la sfârșitul seculuĭ XVIII-lea, și *Calea Victorieĭ* de la sfârșitul seculuĭ XIX. In multe Bucurescĭĭ de aḑĭ staŭ cu Bucurescĭĭ seculuĭ trecut într'aceeașĭ proporțiune.

VIII

Acesta-ĭ, Podul Mogoșóĭeĭ de la 1692 și pênĕ în pragul seculuĭ nostru, pênĕ la anul 1800.

Deschis de Brâncovénu pentru a înlesni comunicațiunile Bucurescenilor și a-ĭ scurta luĭ drumul la Mogoșóĭa, acéstă uliță se născu cu noroc și crescu pênĕ în vremurile nóstre cu un noroc din ce în ce maĭ mare.

Nicĭ una din faptele cele marĭ ale Românieĭ contimpurane nu a rĕmas străină de Podul Mogoșóĭeĭ. De la Mitropoliă pe Podul Mogoșóĭeĭ la Palat, și de la Palat pe Podul Mogoșóĭeĭ la Mitropoliă, s'aŭ petrecut tóte evenimentele istorice ale Principatuluĭ Munteniеĭ, ale Principatelor-Unite și ale Regatuluĭ Românieĭ de la 1800 și pênĕ la 1899.

Pe Podul Mogoșóĭeĭ aŭ rĕsunat primele strigăte ale Unireĭ. Pe acest pod a intrat Regele pentru prima óră în vechiul orașĭ al luĭ Bucur, și tot pe el, *Cale a Victorieĭ,* de 30 și maĭ bine de anĭ, veniră sĕ cinstéscă pe Rege și România Impĕratul Rusieĭ și Acel al Austro-Ungarieĭ, Regiĭ Suedieĭ și Serbieĭ, și atâtea alte vlăstare auguste din Casele de Savoia și de Bourbon, din familiele domnitóre ale Anglieĭ și ale Germanieĭ, — dréptă cinste și cuvenită închinăciune, aduse ințelepciuneĭ Maiestățeĭ Séle.

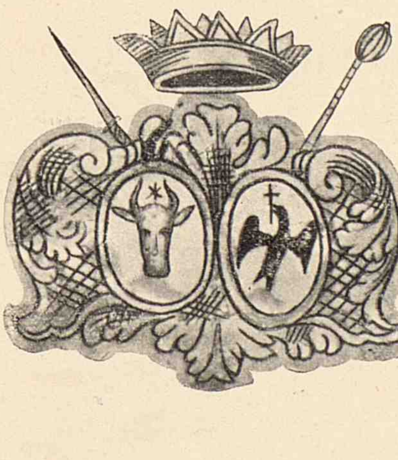
Maĭ mult de cât orĭ-care alte podurĭ și ulițe bucurescene, bisecularul Pod al Mogoșóieĭ, norocósa Cale a Victorieĭ, a tresăltat adânc de legiuită mândriă, simțînd aceste înalte onorurĭ carĭ se resfrângeaŭ scânteiătóre asupra Țĕriĭ și Némuluĭ românesc.

E istorică, e plină de viéță, e gloriósă *Calea Victorieĭ,* — și totușĭ, acum, în pragul secoluluĭ XX-lea, uă dorință ardentă îĭ chinuĭe âncă geniul tutelar.

Ingăduițĭ, Sire, aceluia care s'a îndeletnicit cu trecutul eĭ, sĕ spună Maiestățeĭ Vóstre și acéstă dorință a viitoruluĭ eĭ [1].

Intr'uă ḑi, când cercetam la Arhive istoria Poduluĭ Mogoșóĭeĭ, Calea Victorieĭ mĭ-a șoptit, ḑicêndu-mĭ:

„Centrul Bucurescilor nu maĭ e la Sftul Gheorghe-Noŭ, ca'n vremurile bĕtrâne; centrul Bucurescilor este astăḑĭ acolo unde marile bulevarde taiă Calea Victorieĭ. Acolo, avênd în față istoricul dél al Cotrocenilor, la drépta e locul Sărindaruluĭ, unde acum 550 de anĭ tradițiunea ne spune că frațiĭ luĭ Mircea-cel-Bĕtrân ridicară casă de rugăciune, în miḑlocul pădurilor mărețe ale Bucurescilor. Pe acest loc istoric al Bucurescilor, e drept, e frumos și e mare sĕ se înalțe cât maĭ curând *Colóna Milliară,* de unde sĕ se socotéscă de aci înainte distanțele ce separă țĕrile române, — și acéstă *Colóna Milliară* a Românismuluĭ sĕ fiă simbolisată prin monumentul care va nemuri în marmură și bronz domnia *Aceluia,* care, cu Credință și Vitejiă, cu Dreptate și Iubire de țéră, duce astăḑĭ destinele Românieĭ, — domnia luĭ Carol I Ințeleptul".

[1] Acest capitol a fost citit într'una din ședințele plenarie ale Societățeĭ de Geografiă, presidată de M. S. Regele.

XVI

COMERCIUL BUCURESCÉN

[1]

I

Toțĭ călĕtoriĭ carĭ, din timpurile cele maĭ vechĭ, aŭ visitat țĕrile române de la munte pênĕ la Dunăre și pênĕ la Mare, nu aŭ uitat de a nota, în scrierile și'n ḑiarele călĕtorielor lor, bogăția, puterea de productivitate, minunatele căĭ naturale de comunicațiune și mult nimerita posițiune geografică a Moldoveĭ și Țĕreĭ-Românescĭ.

Uniĭ dintr'aceștĭ călĕtorĭ se miră pentru ce locuitoriĭ, într'uă țéră atât de dăruită de Dumneḑeŭ, sunt atât de săracĭ, iér alțiĭ, maĭ pĕtrunḑĕtorĭ, constată că numaĭ vitrega aducĕtură a 'mprejurărilor a făcut ca țĕrile române sĕ stea pe loc și sĕ nu propășéscă neauḑit de iute, mulțămită atâtor darurĭ primite de la Pronia ceréscă.

Ceĭ d'al doilea aveaŭ dreptate.

Numaĭ vitrega aducĕtură a 'mprejurărilor, dușmaniĭ ceĭ maĭ numeroșĭ ca stelele ceruluĭ și nisipul măreĭ, nesiguranța ḑileĭ de mâine și nenorocirile carĭ năpădiaŭ într'una asupra Românilor, aŭ făcut ca bogăția soluluĭ și subsoluluĭ Românieĭ, ca puterea de muncă a Românuluĭ sĕ nu dea ceĭa ce ar fi putut da de acum sute de anĭ. Orĭ de câte orĭ a avut pace, Românul a muncit și

---

1) Podóbă din *Liturghierul* slavonesc, tipărit de Archim. Ion în Mănăstirea Délul, la 1646. Veḑĭ *Bibliografia* D-lor Bianu și Hodoș, pag. 152.

a produs. Pămêntul ţěreĭ a dat din sînu-ĭ, cu neîntrecut belşug, nenumĕrate bogăţiĭ; buna stare a ţĕranuluĭ, a neguţătoruluĭ, a boieruluĭ şi a Domnuluĭ strălucia în ochiĭ fiăcăruia. Cronicariĭ constată, pentru asemenea timpurĭ liniscite, că era bine, că era pace şi că era belşug la tóte.

Dér cât ţinea acéstă linisce? Cât sórele uneĭ ḑile de ĭérnă şi, dupĕ ea, reîncepeaŭ, ĭérăşĭ şi ĭérăşĭ, cunoscutele vijeliĭ, şi vifore, şi nămeţĭ de sângiurĭ şi de jafurĭ ale rĕsbóielor, ale invasiunilor şi ale nenorocirilor.

Tot ca pentru Artele-Frumóse, şi pentru comerciul în genere al Ţĕreĭ şi'n special al Bucurescilor, sĕ ne mirăm, nu de ce n'a fost, ci de ce a fost, avênd în vedere, şi nicĭ odată uitând-o, cumplita stare de nesiguranţă în care se chinuiaŭ strămoşiĭ.

Se va vedé în desvoltarea acestuĭ studiŭ cu câtă putere înfloria tot în ţéră, îndată ce timpul era priincios, şi câtă bogăţiă strălucia la lumina unor ḑile liniscite şi cônsacrate numaĭ munceĭ prielnice şi roditóre.

II

In aurora Evuluĭ-Mediŭ, atuncĭ când statele moderne începuseră sĕ se plămădéscă în apusul europén, Dunărea a atras privirea aceluia care, în haosul primelor secole ale Evuluĭ-Mediŭ, pune basele statuluĭ frances şi statuluĭ german. Carol-Magnul pricepe, cu geniul sĕŭ puternic şi aspru, însemnătatea Dunăreĭ ca drum de comunicaţiune în Apus şi 'n Rĕsărit pênĕ la Marea-Négră.

Décă la încercările séle de a asigura comerciuluĭ Europeĭ apusén acéstă admirabilă arteră de comunicaţiune, Bulgariĭ, pe atuncĭ bine civilisaţĭ sub regele lor Simeon, rĕspund cu plăcere, Avariĭ din Panonia, popor barbar, fac sĕ dispară pentru multă vreme nădejdea Apusenilor de a veni pe Dunăre la Marea Négră şi 'n părţile Constantinopoleĭ şi ale Asieĭ celeĭ bogate[1]. Écă prima 'ncercare de a folosi Dunărea pentru comerciul europén.

1) W. Heyd: *Hist. du Commerçe dans le Levant au moyen-âge*, trad. par Furcy-Renaud (Leipzig, 1885), I vol., pag. 81.

E făcută de Carol-Magnul care, repet, vedea cu ochiĭ afund-pĕtrundĕtorĭ aĭ geniuluĭ, însemnătatea măreţuluĭ fluviŭ.

Dupĕ el, din secolul IX şi pênĕ în secolul XII, invasiunile se continuă pe Dunăre şi prin munţiĭ Carpaţĭ atât de înteţit şi cu atâtă grozavă putere, încât nicĭ pomenélă nu maĭ póte fi de vr'un aşeḑămênt comercial în ţĕrile de la Dunărea de jos.

Şi cu tóte acestea, âncă de la anul 1000 dupĕ Christos, Veneţianiĭ, *Surugiiĭ Mărilor,* se uitaŭ cu neîntrecută rîvnă la frumósele ţĕrĭ dintre Carpaţĭ şi Dunăre, şi căutaseră sĕ se apropie de ele, făcênd, pre cât puteaŭ âncă dintr'acele timpurĭ, negoţ de grâne cu Banatul şi cu Ungaria[1].

De la Passaŭ la Ratisbonna (Regensburg) şi-apoĭ la Viena şi Belgrad, Germaniĭ neguţătorĭ folosiră Dunărea âncă de la 1140, când li se semnaléză presinţa în numĕr mare la Constantinopole[2].

Cronicarul rus Nestor ḑice pentru aniĭ 1150—1200: „a fost „un timp când în Basarabia, (adică în Oltenia) se strîngeaŭ tóte „bunurile pămentuluĭ[3]". Era pe vremurile când mătăsurile, blănurile şi aurul Bassarabilor oltenescĭ mergeaŭ pênĕ în bogata Bruges din Ţĕrile-de-Jos.

In secolul XIII, de la 1204 încóce, de când se stabilesce imperiul latin în Constantinopole, Veneţianiĭ intră pe Dunăre. Bulele papale[4], bunióră aceĭa a luĭ Inocentiŭ IV de la 1 Octobre 1246, care ne vorbesce de luptele ce Veneţianiĭ aŭ mereŭ pe Dunăre cu Bulgariĭ[5]; baladele sêrbescĭ carĭ cântă pe Veneţianĭ şi bogăţiele lor de la Dunăre; coloniele de Veneţianĭ aduse în Gorj pentru a estrage aurul Bassarabilor din munţiĭ Carpaţĭ[6]; satele din ţinutul Făgăraşuluĭ, numite Veneţia-de-Sus şi Veneţia-de-Jos[7]; Galaţiĭ, port însemnat âncă din suta XII; Brăila pe care Chalcocondyla îl numesce cel maĭ celebru port al Dacieĭ[8], tóte

1) H. Scherer: *Hist. du Commerce de toutes les Nations*, trad. par Mih. Richelot et Vogel (Paris, 1857, 2 vol.), vol. I, pag. 293.
2) Ibidem: *op. cit.,* vol. I, pag. 208.
3) Hasdeŭ: *Istoria Critică,* pag. 102—105.
4) Hasdeŭ: *Columna luĭ Traian,* 1874, pag. 125.
5) Heyd: *Histoire du Commerce dans le Levant*, maĭ sus citată, vol. I, *La Bulgarie*, pag. 528.
6) De lucrările acestor Veneţianĭ, ḑice-se, aŭ dat aḑĭ inginieriĭ englesĭ carĭ caută aurul în Carpaţĭ.
7) Hasdeŭ: *Negru-Vodă,* (Bucurescĭ, 1898), pag. 134 şi 139.
8) Hasdeŭ: *Columna luĭ Traian,* anul 1869. No. 53 şi anul 1870, No. 57.

acestea arétă că Veneţianiĭ neguţătoriaŭ pe Dunăre şi 'năuntrul ţěreĭ în secolul XIII.

Poetul necunoscut al Serbieĭ din suta XII şi autorul Basmelor române[1] spun că de la Mare şi pêně la Nedeia-Cetate, în ţinutul Bassarabilor, eraŭ 77 de cetăţĭ marĭ şi bogate. Nu vor fi fost tocmaĭ 77, dér chiar din esageraţiunea poetuluĭ se vede însemnătatea aşeḑămintelor comerciale veneţiane de la porturile MăreĭNegre şi pêně aprópe de Porţile-de-Fer ale Dunăreĭ.

Acestea pe apă.

Pe uscat, tot în secolul XIII, încep relaţiunile lor comerciale cu ţěrile de la Dunăre străiniĭ pe carĭ îĭ vom întâlni printre ceĭ d'ântâiŭ la Bucurescĭ, şi adică Ragusaniĭ[2].

Profitând de certele Veneţianilor cu Genovesiĭ, pe carĭ Veneţianiĭ, pêně la căderea Constantinopoleĭ iérăşĭ sub Paleologĭ, nu-ĭ lăsară de loc sě pětrundă în Marea-Négră şi pe Dunăre, Ragusaniĭ o luară pe uscat şi, âncă din vremurile luĭ Assan II (1218-1241) încheiară tractate de prietiniă şi de comerciŭ cu putericiĭ împěraţĭ romano-bulgarĭ. Din Bulgaria, Ragusaniĭ, trecură peste Dunăre cu comerciul lor.

Dupě căderea imperiuluĭ latin din Constantinopole şi revenirea la tron, cu ajutorul Genovesilor a 'mpěraţilor Paleologĭ, Genovesiĭ iéŭ locul Veneţianilor pe Dunăre şi Marea-Négră. La finea seculuiuĭ XIII şi la 'nceputul celuĭ d'al XIV, Genovesiĭ aŭ consulĭ pretutindenĭ la gurile Dunăreĭ; aŭ fundat Giurgiul şi Calafatul pe vechĭ ruine romane, aŭ încheiat tractate comerciale cu stăpânitoriĭ Dobrogeĭ şi Bulgarieĭ, ântâiŭ cu Dobriţă, apoĭ cu urmaşul acestuia Ivancu, din mâinele căruia Mircea-cel-Bětrân va lua Dobrogea şi va deveni stăpânitor „pêně la Marea cea mare“ [3].

Ragusaniĭ continuă pe uscat comerciul lor. Veneţianiĭ, carĭ cunosceaŭ Dunărea şi bogăţiele ţěrilor udate de dênsa, neputênd veni pe mare din causa Genovesilor, vin pe uscat prin Dalmaţia şi prin Serbia, cu stăpânitoriĭ căreia Milĭutin-Uroş, Ştefan-Uroş şi Ştefan Duşan, eĭ vor închiăia tractate de comerciŭ şi prietiniă, numaĭ sě pótă sě neguţătorêscă cu ţěrile de la Dunăre.

Sě nu uităm a aminti că Genovesiĭ permiseseră Pisanilor sě

---

1) Culese de neuitatul Ispirescu.

2) Heyd: *op. cit.*, vol. I, pag. 528.

3) Heyd: *Le Colonie commerciali degli Italiani in Oriente, in medio evo*, tradotto dal prof. G. Müller (Venezia, 1866) 2 vol. — Vol. I, pag 93—96. — Cf. Hasdeŭ: *Columna luĭ Traian*, 1870, pag. 57.

facă negoț pe Dunăre, atuncĭ când eĭ eraŭ tarĭ și marĭ după luarea Constantinopoleĭ.

Se duce, se perde și piere comerciul Venețianilor, Genovesilor și Pisanilor cu țĕrile de lângă Dunăre la sfârșitul seculuhuĭ XIV. Intre 1393 și 1398, Turciĭ, carĭ aŭ intrat de mult în Europa, cuceresc Bulgaria, vin la Dunăre, și comerciul bogatelor cetățĭ italiane e atât de jicnit, în cât s'ar crede că a dispărut cu desĕvêrșire.

III

In secolul XIV, în care Venețianiĭ, Genovesiĭ, Pisaniĭ și Ragusaniĭ neguțătoriaŭ pe Dunăre, pe uscat, la Nord, prin trecĕtoriele Buzĕuluĭ și Prahoveĭ începuse negoțul cu Brașovul și cu Sibiĭ. La 1358, Ludovic, Regele Ungarieĭ, hotăresce comerciul Brașovenilor cu țĕrile române [1], după ce a luat învoiélă și cu puternicul sĕŭ prietin, Alexandru-Vodă Bassarabă [2]. Brașoveniĭ aŭ voiă sĕ vină cu mărfurĭ în țéră, pênĕ unde Ialomița se vérsă 'n Dunăre, adică pênĕ la mult bogata Cetate-de-Flocĭ, la 'nflorirea și renumele căreia lucra mereŭ Alexandru Bassarabă.

La 1368, Vladislav-Vodă, fiul „mareluĭ Bassarabă", adică al luĭ Alexandru, reînoiesce acest privilegiŭ al Brașovenilor, specificând că neguțătoriĭ Brașovuluĭ vor plăti o dată vama pentru mărfurile ce desfac în Țéra-Românéscă, iér pentru cele carĭ le duc prin Muntenia intr'alte țĕrĭ, sĕ plătéscă vama la ducere și la 'ntórcere [3].

La 1369, Ludovic, Regele Ungarieĭ, maĭ dă Brașovenilor un alt însemnat privilegiŭ: acela de a sili pe neguțătoriĭ polonĭ și germanĭ sĕ le vêndă lor mărfurile ce aduc pentru Țéra-Românéscă, pentru ca eĭ, Brașoveniĭ, sĕ le desfacă apoĭ în principatul Munteniei [4].

1) Hurmuzake: *Doc.*, I, 2, pag. 58.
2) Hasdeŭ: *Negru-Vodă*, pag. 274, Cronica Bassarabilor.
3) Hurmuzake: *Doc.*, I, 2, pag. 144.
4) Ibidem: *Doc.*, I, 2, pag. 146.

La 1382, Ludovic concede acelașĭ privilegiŭ și drept de monopol și cetățenilor din Sibiĭ[1].

Sĕ nu eșim din secolul XIV, fără a semnala la anul 1371, sub domnia luĭ Vladislav Bassarabă, apariţiunea primeĭ monete românescĭ de argint[2].

Cu Brașoveniĭ, Sibieniĭ și Ragusaniĭ se 'ncheiă secolul XIV. Sĕ nu uităm pe neguțătorul ragusan, Pascuale de Restis care, la Iuliu 1392, se află în Muntenia[3].

Secolul XV începe cu tarifa vamală pentru mărfurile pe carĭ neguțătoriĭ brașovenĭ le aduceaŭ din țĕrile române, tarifă alcătuită de Stibor, voevodul Transilvanieĭ[4]. Domniĭ românĭ ênsĕ nu permit numaĭ Brașovenilor sĕ aducă și sĕ cumpere mărfurĭ în și din țĕrile române. La 1439, Vlad Dracul acordă neguțătorilor din tótă Polonia, din Galiția și din Moldova libertatea comerciuluĭ în Muntenia și trecereĭ lor în Turcia, plătind vamă esceptională la Rîmnic doĭ florinĭ unguresci și vamă ordinară în cele-l'alte orașe[5].

Acum, la jumĕtatea secoluluĭ XV, adevĕrata și marea bogățiă a Țĕriĭ-Românescĭ începuse a fi cerealele, grâul, orzul, ovĕzul, fasolea, bobul și altele. Străiniĭ o constată și ne spun că Româniĭ aŭ obiceiul de a păstra grânele în gropĭ bine arse înăuntru și sus fórte bine acoperite, încât nicĭ nu se putea afla locul unde sunt. Astfel le vede la 1445 Valeran de Wawrin, Seigneur du Forestel[6].

Intr'acest secol se înființéză și târgul de la Lipsca, care avea, maĭ târḑiŭ, sĕ esercite asupra propășireĭ comerciuluĭ român în genere, și'n deosebĭ asupra comerciuluĭ bucurescén, uă atât de mare înrîurire[7]. Și tot acum încep și încurcăturile cu baniĭ de diferite originĭ în țĕrile române. Circulă în Muntenia și'n Moldova la 1450 tot felul de banĭ, uniĭ maĭ bunĭ, alțiĭ maĭ rĕĭ. De când Filip-cel-Frumos, Regele Francieĭ, arĕtase cu mare meșteșug cum se falsifică monedele, fuseseră puținĭ la numĕr Suveraniĭ carĭ nu'l imitaseră. De aceea, la 1453, Ion Corvin de Huniade ordonase locuitorilor din Brașov sĕ nu maĭ priméscă în transacțiunile lor comerciale de cât moneta bătută de el, sĕ refuse aspriĭ, sĕ refuse

1) Hurmuzake: *Doc.*, I, 2, pag. 274.
2) Hasdeŭ: *Negru-Vodă*, Cronica Bassarabilor, pag. 275.
3) N. Iorga: *Acte și Fragmente*, III, pag. 4.
4) Hasdeŭ: *Columna luĭ Traian*, 1874, pag, 126.
5) Hasdeŭ: *Arh. Istor. a Rom.*, I, pag. 84 și urm.
6) *Enciennes Chronicques d'Engleterre*, pag. 122.
7) Scherer: *Hist. du Commerce de toutes les Nations* maĭ sus citată, vol. I, pag. 420.

moneta voevodului Transalpin, adică a Domnului Țěreĭ-Românescĭ și orĭ-ce altă vechiă monetă[1]. Intr'adevĕr, în țĕrile române continuă a se bate monetă. La 1433, un document de la Iliașĭ-Vodă, Domnul Moldoveĭ, vorbesce de *Laurencius, fusor monetarum nostrarum*[2].

Maĭ încóce, poetul poporan român se va mira și el de mulțimea și de felurimea banilor carĭ circulă în țĕrile române și va cânta: *mahmudelele turcescĭ, rubielele arăpescĭ, groșile lipovenescĭ, dinariĭ moldovenescĭ, grivnele muntenescĭ, firfiricele nemțescĭ, galbeniĭ veneticĭ*[3], *zlotiĭ*, adică *galbeniĭ ungurescĭ*, pe lângă care se vor maĭ adauge cu timpul *galbeniĭ Olandeĭ* și monetele Rusieĭ.

La acéstă epocă, și anume la 1454, un martor ocular ne spune că piețele Munteniеĭ eraŭ cercetate de uă mulțime de popóre străine, printre care, dice el, maĭ mulțĭ sunt Turcĭ[4]. Și tot acum, adică la 1470, Brăila era'n starea eĭ cea maĭ înfloritóre; corăbiele sosite, pênĕ și din Barcelona, trăgeaŭ, la malurile Dunăreĭ, la Brăila, pentru aducerea și esportarea mărfurilor[5].

Totușĭ, sfârșitul secoluluĭ XV are drept notă caracteristică uă întindere peste mĕsură de mare a comerciuluĭ cu Brașovul și cu Sibiĭ. Publicațiunile *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt in Siebenbürgen* și *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*[6] de la Sibiĭ ne daŭ sute de probe de întinderea comerciuluĭ țĕrilor române cu aceste douĕ bogate și bine orânduite cetățĭ ale Transilvanieĭ.

Sibieniĭ și Brașoveniĭ aduceaŭ de tóte în țĕrile române, afară de caĭ, de carĭ Româniĭ n'aveaŭ trebuință, căcĭ ĭ-aveaŭ cu miele, și afară de arme. Báthory, voevodul Transilvanieĭ, la 1486, hotăresce vama ce vor plăti Brașoveniĭ pentru vinul ce aduc din Țéra-Românéscă, și le ordonă sĕ nu ducă arme și caĭ spre vêndare în Muntenia. Un neguțător brașovén, care trece pasul Bran în Muntenia, nu póte sĕ aibă ca arme, pentru apĕrarea luĭ personală de cât uă sabiă, un scut și un arc cu 8—9 săgețĭ[7]. Nenumĕratele relațiunĭ ce aŭ cu Sibieniĭ și cu Brașoveniĭ fac pe

---

1) Hurmuzake: *Doc.*, II. 2, pag. 16.

2) *Analele Acad. Rom.*, anul 1895, pag. 334. Raportul d-luĭ Gr. G. Tocilescu.

3) Teodorescu G. Dem: *Poesiĭ populare*, pag. 541 și altele.

4) *Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde*, II, pag. 163, citat de d. Hasdeŭ în *Istoria Toleranțeĭ religióse* (Bucurescĭ, 1868), pag. 54.

5) Hasdeu: *Ión-Vodă*, pag. 101.

6) De d-niĭ Franz Zimmermann și Carl Werner. — Cf. și lucrarea mea: *Istoria și Comerciul Brașovuluĭ în secolul XVI* (Bucurescĭ, 1894).

7) Hurmuzake: *Doc.*, II, 2, pag. 293.

negutătoriĭ românĭ din orașele comerciale ale Românieĭ sĕ 'șĭ zidéscă și case la Sibiĭ. Un mare negutător român Ghircă și cu Socol, fiul sĕŭ, are case la Sibiĭ la 1492 [1].

IV

La 1503, adică în pragul seculuĭ XVI, étă lista orașelor române carĭ comerciaŭ cu Brașovul: Bucurescii, Pitescii, Târgșorul, Buzĕul, Câmpulungul, Purcăreniĭ, Câmpina, Rîmnicul, Târgoviștea, Teléjenul, Vasluiul, Brăila, Florescii, Rucărul, Surlănescii, Slatina, Gherghița, Bârladul, Curtea-de-Argeșĭ, Sucéva, Rușiĭ-de-Vede, etc., etc.

Negutătoriĭ carĭ vin pe fiă-care an la Brașov sunt cu sutele. Din Bucurescĭ, la 1503, sunt 14 negutătorĭ, iér între 1529 și 1530 numĕrul lor continuă de a cresce: Frățilă din Bucurescĭ, Juga din Bucurescĭ, Stanciul, Stoica, Dobromir, Petre „de la *Buckorescht*" și uă mulțime de alțiĭ [2]. Dupĕ cum se vede, pórtă toțĭ nume cât se póte de românescĭ.

Sunt ênsĕ și Ragusanĭ, și Grecĭ, și Italienĭ, și Turcĭ la Bucurescĭ și'n cele-l'alte orașe ale Țĕriĭ. Brașoveniĭ nu pot sĕ sufere pe Italianĭ și pe Grecĭ. Totdéuna aŭ procese comerciale cu dênșiĭ, procese carĭ se judecă, în ultimă instanță, de *palatinus Terrae transalpinensis*, — de vornicul Țĕriĭ, care ișĭ are reședința la Bucurescĭ, dupĕ cum o probéză actul din 1469, păstrat în *National-Archiv* al Sașilor din Sibiĭ [3].

Sĕ nu uităm pe Armenĭ carĭ sunt âncă de mult așe̦dațĭ prin diferitele orașe ale Munteniei. Sunt la Bucurescĭ, sunt la Târgoviște, sunt la Rîmnic [4].

Intre Românĭ și tóte neamurile străine carĭ negutătoriaŭ de uă parte, și între Brașovenĭ de altă parte eraŭ certe nesfârșite în privința vămeĭ și taxelor. Ar fi dorit Brașoveniĭ ca piperul și mătasea carĭ treceaŭ din Orient prin România sĕ nu fiă supuse la vamă mare, dér nu primiaŭ cererea luĭ Négoe Bassarab de-a micșora

1) Hasdeŭ: *Columna luĭ Traian*, 1874, pag. 127.
2) Hurmuzake. *Doc.*, II, 3. pag. 652, 670, 674, etc.
3) Ve̦dĭ și cap. *Bucurescĭ pĕnĕ la 1500.*
4) *Fóia Soc. Românismul*, pag. 396. Doc. din 1506 dat de frațiĭ Craiovescĭ M-tireĭ Bistrița.

drepturile de vamă asupra ferului, arcelor, scuturilor și altor arme pe carĭ Româniĭ le cumpăraŭ de la Brașov și le aduceaŭ în țéră, plătind vama la Bran. Tot așa Brașoveniĭ nu voiaŭ sĕ scadă drepturile de intrare în Transilvania a două însemnate articole române: pescele și céra [1]. De atuncĭ, probabil, locuțiunea bucurescénă, care numaĭ de vro câțĭ-va anĭ încóce începe sĕ dispară: *a spune brașóve,* adică „și fĭerte și nefĭerte", cum le debitaŭ Brașoveniĭ în vremurile de demult.

Dintre Ragusaniĭ bine vĕduțĭ la Curtea luĭ Négoe Bassarab, citămpe Bocignoli [2], care trebue să fi adus domnuluĭ-artist multe lucrurĭ frumóse din artistica Italie. De altmintrelĭ, colonia ragusană în Țĕrile-Române nu face de cât sĕ créscă în secolul XVI; veniturile vămilor moldovenescĭ sunt arendate la 1560 de Petru-Vodă Șchiopul luĭ Giovanni de Marini Poli și tovarășuluĭ sĕŭ Domenico [3].

Se lucréză în Transilvania și se aduc în Țĕrile-Române lucrurĭ de aur și de argint. Se maĭ aduc, dupĕ ce Brașoveniĭ percep asupră-le pipĕrate comisiunĭ, articole de la Gratz, de la Augsburg și de la Nürnberg, de unde la 1555 vin la Bucurescĭ ceasornice din carĭ unele costă câte 250 de florinĭ de Rhin, iér alte orologiĭ carĭ aŭ și oglindă, numaĭ 166 de florinĭ [4].

Ludovic XI, Regele Franciеĭ, organizase poștele în Francia la finea secululuĭ XV. La 1553, dintr'un document intitulat *Status Solutionis Postarum Regiae Majestatis in Transilvania* [5], ar reĭeși că eraŭ poște organisate și în Țéra-Românéscă, — póte cu Brașovul și cu Sibiĭ, și póte de asemenea cu Constantinopole, unde afacerile Domnieĭ eraŭ atât de numeróse. Peste uă sută de anĭ, Paul din Aleppo, diaconul Patriarhuluĭ Macarie, va scrie: „atarĭ poste, caĭ și cărute, sunt în fiă-care politiă [6].

Dupĕ cele ce am adunat între alte capitole ale acesteĭ lucrărĭ, privitóre la Frumósele-Arte, la Viéța Bucurescenilor și la bogăția bisericelor și mănăstirilor din țéră, ne putem face uă ideĭe completă cât de întins era comerciul cu Transilvania, cu Turcia, cu Italia și'n deosebĭ cu Veneția. Pentru Genova și pen-

1) Documentele române aflate la Wiesbaden, citate în Al. Xenopol: *Ist. Rom.*, II, pag. 251.
2) N. Iorga: *Pretendenții Domnescĭ* (Bucurescĭ, 1898), pag. 80.
3) N. Iorga: *Contribuțiunĭ la Istor. Munteniеĭ*, pag. 67.
4) Hurmuzake: *Doc.*, II, 5, pag. 327—329.
5) Hurmuzake: *Doc.*, II, 5, pag. 146. Cf. Engel: *Allg. Weltgeschichte*, XLIX, 3, pag. 86.
6) Hasdeŭ: *Arh. Istor. a Rom.*, II, pag. 60.

tru Veneția era uă cestiune de stat sosirea în bună stare a corăbielor chiote, candiote séŭ chiar genovese și venețiane cu pescele, cu icrele și cu céra din Muntenia. La 1563 Iulie 7, agentul genoves de la Constantinopole, Giovanni Agostino Grillo, anunță cu plăcere pe doge că aŭ sosit bine la Constantinopole corăbiele cu pesce și icre din Țéra-Românéscă[1]; iér într'un alt document din 1582, *La Vita del padre Giulio Mancinelli*[2], scrisă póte tot de un *padre,* ni se spune c'un fel de lăcomiă admirativă că „morunul de Dunăre e mare cât omul", și că într'ênsul „se găsesce câte un butoĭ de icre".

In privința Rusieĭ, în secolul XVI, documentele nu ne vorbesc de nicĭ un negutător moscovit la Bucurescĭ; totușĭ blănurile rusescĭ sunt cunoscute de Muntenĭ, décă nu printr'alte mostre, cel puțin prin blănurile trimise în dar luĭ Mihaĭ-Vitézul de Țarul Boris Feodorovicĭ[3].

De asemenĭ, nicĭ un negutător engles, de și la 1588, Elisabeta, Regina Anglieĭ, încheĭase cu Petru-Vodă Șchiopul, prin intermediul ministruluĭ sĕŭ din Constantinopole, Thomas Hareborne, un tractat de comerciŭ, prin care se da liberă voiă comercianților englesĭ de a negutători prin Moldova, cu îndatorirea de a plăti 3% vamă la domniă[4].

Orĭ-cum ar fi, pentru țĕrile române în secolul XVI, nimenĭ și nicĭ uă cetate nu póte concura din punctul de vedere comercial cu Brașovul, *per la sua abbondanza maravigliosa di tutte le cose necessarie al'human sostenamento, la frecuenza del trafico mercantile, per cui vi concorrono, non solo Moldavi, Vallachi e Siculi, ma anco Bulgheri, Armeni e Greci, comme a fioritissima fiera*[5].

In Bucurescĭ se află, la finea secoluluĭ XVI, ca centre comerciale *Târgul-din-Năuntru* lângă Palatul Domnesc, adică lângă *Curte, Târgul-de-Sus,* pe unde avea maĭ târḑiŭ sĕ se facă Lipscaniĭ, *Târgul-de-Afară,* adică de la biserica Sfinților înainte, și 'n fine, *Târgul-Cucululuĭ,* lângă locul unde se va zidi, în secolul XVII, biserica Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ.

---

1) Hurmuzake: *Doc.*, XI, pag. 60.
2) Ibidem: *Doc.*, XI, pag, 115.
3) Veḑĭ cap. *Frumósele-Arte.*
4) Hurmuzake: *Doc.*, III, pag. 103.
5) Spontoni: *Historia della Transilvania* (Venezia, 1638), pag. 6.

V

Am vĕḍut în istoria generală și vom vedé în istoria militară a Bucurescilor cât de crunt fusese jăfuit, ars și dĕrîmat orașul la 'nceputul secoluluĭ XVII. Comerciul se resimte în propășirea luĭ de acéstă tristă stare a Bucurescilor. Amĕnuntele ce posedem despre Româniĭ neguțătorĭ aĭ Bucurescilor sunt fórte puține.

Totușĭ, în timpul luĭ Mihaĭ-Vitézul eraŭ uniĭ dintr'ênșiĭ fórte bogațĭ. Un document al Mănăstireĭ Radu-Vodă ne vorbesce despre unul Antonie Grama, căruia Domnul, cine scie la ce trebuință mare, îĭ ĭea cu sila paralele, și 'n urmă vede că s'a purtat rĕŭ cu dênsul și'ĭ dă drept despăgubire moșia Hărărescĭĭ, pe care o moștenesce uă fétă a luĭ Antonie Grama, măritată dupĕ Jipa Neguțătorul [1].

La 1612 maĭ cunóscem pe un Stan Neguțătorul [2] și la 1624 pe Ghionea Neguțătorul, ale căruĭ afacerĭ trebue sĕ fi mers fórte bine, de vreme ce cumpĕră locurĭ multe de la Stanciul Logofĕtul [3]. Tot dupĕ numele acestuĭ neguțător bucurescén a rĕmas în Ilfov, pe lângă Poiéna-Floresculuĭ, lacul numit *al Ghioneĭ* séŭ *Gioneĭ*, care și astăḍĭ se numesce tot așa.

De la Radu-Vodă Mihnea și pênă la Mateĭ-Bassarab e óre-care linisce în Țéra-Românéscă. Se replantéză viile din délul Bucurescilor și comerciul vinuluĭ se face în orașĭ pe uă scară fórte mare. Unul din proprietariĭ ceĭ marĭ de viĭ dimprejurul Bucu-

1) *Arhive:* Condica M-tireĭ Radu-Vodă, pag. 240, doc. din 1615.
2) *Arh. Ist. a Românieĭ*, I, 1, pag. 128.
3) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 24, act. 10.

rescilor, la 1617, este Cernica Vornicul și soția luĭ, Néga Vornicésa [1] carĭ, maĭ târḑiŭ, vor lăsa multe din viele și moșiele lor mănăstireĭ numită pe atuncĭ Grădiștea Florescilor.

Comerciul cu Veneția devine din ce în ce maĭ bogat. Sunt neguțătorĭ la Bucurescĭ carĭ fac cu puternica Republică un mare comerciŭ de céră. Bailiĭ din Constantinopole primesc de la secretariĭ Inaltuluĭ Colegiŭ din Veneția instrucțiunĭ ca sĕ câștige protecțiunea Domnilor din Bucurescĭ pentru comerciul cereĭ [2].

Ca un fel de comisionarĭ aĭ Venețieĭ în principate sunt neguțătoriĭ ragusanĭ, pe carĭ Republica îĭ însărcinéză și cu cumpărarea cereĭ și — lucru neașteptat, — cu înrolarea ómenilor carĭ ar voi sĕ servéscă pe banĭ și bună léfă în armatele mercenare ale Venețieĭ [3].

La 1632, în luna Marte, ambasadorul Suedieĭ, Paul Strassburgh, se află la Bucurescĭ. Intre altele, el ne spune că prăvăliele neguțătorilor eraŭ pline cu mărfurĭ prețióse și că sunt la Bucurescĭ neguțătorĭ turcĭ, polonĭ, brașovenĭ și sêrbĭ. Moneta, ḑice diplomatul suedes, moneta ce circulă în piéță este vechiă, dér nu este stricată [4].

Sĕ notăm ênsĕ în privința moneteĭ că, totușĭ, galbeniĭ se tociaŭ lesne prin us, ceĭa ce fácea pe ceĭ de la Zecca Venețieĭ sĕ-ĭ cântăréscă cu minuțiositate. Când Radu-Vodă Mihnea depuse la 1629 la Veneția, la *Zecca di San-Marco* suma de 19921 de bucățĭ de galbenĭ, Zecca îĭ respunse că, *a peso giusto,* fac numaĭ 19647, — adică se perdeaŭ 274 de galbenĭ prin tocire [5].

Orĭ-cum ar fi, sunt acum la Bucurescĭ și la Târgoviște pentru comerciul cereĭ, singurul articol pe care Turciĭ nu'l voiaŭ de la nesecatul lor *Keler,* isvor de avuție pentru Constantinopole, adică de la Țéra-Românéscă, — sunt, ḑic, la Bucurescĭ trămișĭ mulțĭ aĭ marilor neguțătorĭ din Germania, din Veneția și din Polonia. Călĕtorul Baksici, când a venit la Bucurescĭ, i-a vĕḑut și notéză presința lor în ḑiariul călĕtorieĭ séle [6].

Tot acest călĕtor ne spune că Ragusaniĭ cumpăraŭ articolele de esport și le aduceaŭ la schela Turnuluĭ în fața Nicopoleĭ și,

1) *Arhive:* Condica No. 2 a Mitropolieĭ: *Județul Ilfov.*
2) Hurmuzake: *Doc.*, VIII, pag. 417 și 425.
3) Ibidem: *Doc.*, VIII, pag. 419.
4) Cipariŭ: *Arhiv,* I, pag. 12—16.
5) Hurmuzake: *Doc.,* VIII, pag. 418.
6) In *Monumenta Slavorum Meridionalium historiam spectantia.*

de acolea, le porniaŭ la eĭ séŭ aiurea, fiă pe apă, fiă pe uscat. Sĕ semnalăm la 1648 presința unuĭ neguțător frances, Joseph, în Țéra-Românéscă. Acesta vine din Turcia cu marfă la Bucurescĭ și la Târgoviște [1].

Drumurile comerciale carĭ plecaŭ din Bucurescĭ la jumĕtatea secoluluĭ XVII spre diferitele puncte ale Țĕriĭ era *drumul Pitescilor* [2], mereŭ bătătorit de carele Brașovenilor carĭ coboriaŭ munțiĭ prin pasul Branuluĭ și de acolo, pe la Câmpulung și prin Pitescĭ, veniaŭ la Bucurescĭ; era *drumul Mehedinților*, pe délul Lupescilor, care ducea în Oltenia; era *drumul Târgoviștei*, unul din cele maĭ vechĭ ale Bucurescilor, era *drumul Giurgiuluĭ* care apuca pe la Mănăstirea luĭ Pană și prin délul Văcărescilor, și 'n fine prin județ, un drum, pe care documentele îl pomenesc adeseorĭ și care este *drumul Mocanilor*, probabil cel urmat de Mocanĭ când pogoriaŭ de la Munte cu oile pe Bărăgan și 'n Dobrogea la pășune. Drumul acesta trecea printre Băjescĭ și Măzărésca în Ilfov [3].

Eraŭ neguțătorĭ marĭ la 1651 în Bucurescĭ, în Târgul-de-Sus și 'n Târgul-din-Năuntru. Bunióră, *Ghionea Mustață*, care cumpărase în Ulița-Mare, Strada Lipscanĭ de astădĭ, prăvăliĭ multe de la boĭeriĭ Năsturelĭ din Herăscĭ, șĭ-anume, de la Radu Logofĕtul, tatăl Dómneĭ Elina a luĭ Mateĭ Bassarabă [4]; și maĭ era *Pană Pepeno*, dintr'uă familiă care trebue sĕ fi fost stabilită în Bucurescĭâncă din secolul XVI și care, probabil, din tată în fiŭ, făcea negoț mare. Din catagrafia luĭ Pană Pepeno se póte vedé că, din fetele luĭ, multe luaseră boĭerĭ de bărbațĭ [5]. *Pană Pepeno, Donea Pepeno, Panaiot Pepeno* sunt neguțătorĭ în Bucurescĭ, de la începutul secoluluĭ XVII și pênĕ la sfârșitul luĭ [6].

De altmintrelĭ, alianțele între fetele de neguțătorĭ bogațĭ cu feciorĭĭ de boĭerĭ eraŭ multe într'acest secol, maĭ liniscit de cât secolul XVI. La 1666, Mușa, féta luĭ Calotă Vornicul, ține de bărbat pe *Iane Cojocarul* [7], — cojocar subțire și bogat, dér cojocar. La 1694, *Defta Neguțătorul* dă pe fiica sa luĭ Harvat Spătarul ot Izvor, iér

1) *Codex Bandinus*, publicat de Academiă, pag. 6.

2) *Arhive:* Cond. Brâncovenéscă, doc. din 1705, dat Cotrocenilor. — Cf. și *Buciumul*, 1863: Genealogia Cantacuzinilor.

3) *Arhive:* Condica No. 2 a Mitropolieĭ: *Județul Ilfov.*

4) *Ibidem:* Episcopia Argeșuluĭ, pach. 48, act. 1.

5) *Ibidem:* Hanul Greciĭ, Bradul și Codrénul, pach. 6, doc. 12.

6) *Ibidem:* M-rea Cotrocenĭ, pach. 25, act. 43.

7) *Ibidem:* M-tirea Cotrocenĭ, pach. 25, act. 13 și 18.

Cârstea Vistierul, rudă cu Filipescii, ține pe Ilina, una din fetele luĭ Pană Pepeno [1]. Alțĭ doĭ neguțătorĭ marĭ în timpul Brâncovénuluĭ sunt *Petru Cupețul* și fratele sĕŭ *Ghioca Cupețul*, adică neguțătorul; Ghioca ajunge Șătrar și mărită pe féta luĭ Elina cu Vergu Paharnicul, unul din boĭeriĭ diplomațĭ ceĭ maĭ deștepțĭ aĭ Brâncovénuluĭ [2], și dupĕ numele căruia, probabil, s'a numit cea de adĭ Cale a Călărașilor, calea și ulița Verguluĭ.

Tot în vremurile acestea locuesc pe ulița Bisericeĭ de jurămênt, adică pe la Sftul Dimitrie al Bălăcenilor, *Manul*, neguțătorul cel bĕtrân, *Panait*, neguțătorul cel bĕtrân, carĭ aveaŭ prăvăliĭ pe lângă Pórta-de-Sus a Curțeĭ-Domnescĭ [3].

Cel maĭ mare ênsĕ dintre toțĭ neguțătoriĭ de la finea secoluluĭ XVII, acela pe care Brâncovénu îl numia în hrisóvele séle „prietinul iubit al Domnieĭ mele" era *Dumitru Nona ot Brașov*, care avea prăvăliĭ și casele înconjurate cu bolovanĭ, ca și boĭeriĭ, pe lângă biserica Ghiormeĭ Banul, lângă casele uneĭ rămurĭ a Grecenilor [4].

Dumitru Nona era mare *fournisseur* al Curțeĭ și ostașilor luĭ Brâncovénu [5].

Sĕ nu uităm pe Zamfir, starostele cel bĕtrân, uă altă fisionomiă de mare neguțător bucurescén, staroste al neguțătorilor în timpul Brâncovénuluĭ și fundatorul Hanuluĭ Zamfir, care maĭ trăiesce și adĭ în memoria bĕtrânilor locuitorĭ aĭ orașuluĭ [6].

De la Hanul luĭ Zamfir spre hanul luĭ Șerban-Vodă, lângă Sftul Nicolae ot Șelarĭ maĭ avem prăvăliele cele numeróse ale unuĭ alt mare neguțător c'un nume cât se póte de românesc, adică *Luca Fărimiță* [7]. Lângă Sftul Nicolae ot Șelarĭ se aflaŭ prăvăliele luĭ Luca Fărămiță, dér nu scim unde ședea la 1697 un mare neguțător de blănurĭ de Rusia, și'n deosebĭ de *samururĭ*, anume *Porfir Cupețul*, de la care cumpăra Brâncovénu blănurĭ, ca sĕ trămită darurĭ pe la viziriĭ și pașalele din Constantinopole [8]. In fine, maĭ avem la Bucurescĭ, la 1699, âncă doĭ neguțătorĭ carĭ lucraŭ cu domnia și anume *Athanasie Neguțătorul* și *Proca Neguțătorul* [9].

1) *Arhive:* M-tirea Stavropoleos, pach. 14, act. 3, din 1696, al Brâncovénuluĭ.
2) *Ibidem:* Condica M-tireĭ Hurezuluĭ, pag. 123.
3) *Ibidem:* Episcopia Buzĕuluĭ, condica No. 3, pag. 539.
4) *Ibidem:* M-tirea Stavropoleos, pach. 11, act. 26.
5) Vedĭ cap. *Istoria militară a Bucurescilor.*
6) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. *Locurile din Bucurescĭ.*
7) *Ibidem:* Condica M-tireĭ Nucetul, pag. 110—120.
8) *Rev. Istor. a Arhivelor Românieĭ:* Semile Brâncovenescĭ (Bucurescĭ, 1873), pag. 265.
9) *Arhive:* Condica Brâncovenéscă.

Aceștĭ negutătorĭ vindeaŭ în prăvăliele lor: *blănurĭ*, adică samur, cacom, spinărĭ de vulpĭ, pacele de jder, singeapurĭ, pân-

Staicu Negutătorul. — Secol. XVIII [1].

tece de rîs, — atât de căutate tóte pe vremurile acelea, când bărbațĭ și femeĭ se purtaŭ și véra și iérna numaĭ cu blănurĭ; —

---

1) Ziditorul bisericeĭ, numită adĭ *Bradu-Staicu*. — V. cap. *Bisericele bucureșcene*.

maĭ vindeaŭ *postavurĭ*, ungurese, brașovenesc, dimiă, mahut; *stofe*, atlas, lastră, sarasir, belacósă, terțane, hataiale cu florĭ de fir, zarbapurĭ, canavĕț, tabinurĭ, adică șalurĭ; maĭ vindeaŭ *pietre prețióse*, diamante, rubine, smarande, zamfire, mărgăritare, balașe, legate în cerceĭ, inele, diademe, lefturĭ și'n stofe în care se coseaŭ, séŭ, cum se dicea pe atuncĭ, *se ticsiaŭ* mărgăritarele cu deosebită artă; maĭ vindeaŭ aurul și argintul, lucrate în lanțurĭ, brățărĭ, vase, tipsiĭ, zarfurĭ, scatolce, sfeșnice, pervazurĭ de oglindĭ; maĭ vindeaŭ pânză de olandă, flude, sanguliĭ, etc., etc.[1].

Maĭ aducea Dumitru Nona marfă de Brașov, și maĭ veniaŭ cu mărfurĭ și Greciĭ din Constantinopole. Taxidul cel mare se făcea la Pascĭ. Neguțătoriĭ din Bucurescĭ aveaŭ corespondență la Constantinopole și la Odriŭ, adică la Adrianopole. Eraŭ acolo bancherĭ, chiar și Francesĭ, carĭ le înlesniaŭ daraverile. „*Siniorul Boneŭ*“ neguțătorul „franțiozesc“ de la Odriŭ, Chiriță Andronake, Chiriță Panaiot, Gheorghe Medini, Dobre Veneticul, David Jidovul, Iuda Musabac Jidovul, Mentes i Avram Jidovul eraŭ la Constantinopole și la Adrianopole, bancheriĭ carĭ înlesniaŭ relațiunile neguțătorilor bucurescenĭ în vêndările și'n cumpărările lor. Dobândile ce plătiaŭ Brâncovénu, boĭeriĭ și neguțătoriĭ românĭ acestor bancherĭ la Constantinopole și Adrianopole, eraŭ de 24, 36 și 48 la sută pe an[2].

Și era pace, și bogățiă, și bilșug la tóte, dic cronicariĭ admiratorĭ aĭ luĭ Brâncovénu.

La birurĭ, neguțătoriĭ bucurescenĭ, carĭ se 'mpărțiaŭ în neguțătorĭ românĭ, în Brașovenĭ, Chiprovăcenĭ, Armenĭ și Jidovĭ contribuiaŭ dupĕ trebuință, și contribuiaŭ aprópe la tóte și anume: la birul propriŭ dis, la rânduiéla găleţeĭ, la boiĭ, la vacile, la oile, la untul și la mĭerea carĭ tóte mergeaŭ la Constantinopole; la rânduiéla datorieĭ, la haraciŭ, la lipsa haraciuluĭ, birul sforiĭ, ruptórea vechiă, ruptórea nouă, dajdiă pentru cheltuiéla Slugerieĭ, lucrul vielor domnescĭ, birul carelor și salahorilor când se trămiteaŭ unde-va; cheltuĭéla jicnițeĭ domnescĭ, ploconul Sultanuluĭ, ploconul Hanuluĭ, ploconul Viziruluĭ, ploconul Chehaieleĭ Viziruluĭ, ploconul Seraskieruluĭ, ploconul luĭ Reis-Effendi, ploconul pașeĭ de la Belgrad. Fumăritul, dijmăritul și

1) *Rev. Ist. a Arh. Rom.*, pag. 30—137. Cf. Mss. 485 de la Academiă: Zestrele fetelor luĭ Brâncovénu.

2) *Semile Brâncovenescĭ*, passim.

vinăritul îĭ atingeaŭ câte uă dată; în schimb ênsĕ posmagiĭ, adică pesmeţiĭ, şi zăbloul gros, adică pânza de sacĭ în carĭ se legaŭ pesmeţiĭ de trimis la Impĕrăţiă, eraŭ maĭ totdéuna pe séma neguţătorilor. Contribuiaŭ la cumpărarea a 150,000 de păpuşĭ de sfóră carĭ se trimiteaŭ la Constantinopole.

Constantin-Vodă Brâncovénu.

La 1697 s'aŭ trămis la Constantinopole 17319 ocale de unt, din carĭ 11627 Viziruluĭ, 500 Chehaĭeleĭ Viziruluĭ căruia i s'a maĭ cumpărat de la Adrianopole âncă 500 de ocale, 1000 de ocale Muftiuluĭ, 4000 Seraskĭeruluĭ din Belgrad, iér *scădenia,* adică atât cât a scădut untul pe drum, 192 de ocale.

Pentru aceste 17319 de ocale de unt câte vacĭ aŭ trebuit sĕ

fiă, și sĕ nu uităm și cantitatea consumată în țéră, precum și pre aceea vêndută pe ascuns în Transilvania. Numaĭ moșiele Brâncovénuluĭ făceaŭ 1400 de oca, mănăstirile 5104 și județele 10350. Eraŭ la Bucurescĭ negutătorĭ carĭ făceaŭ comerciul lemnelor de construcțiune pentru Constantinopole, al donițelor pentru Constantinopole, al orzuluĭ, al grâuluĭ, al mĭereĭ, al cirvișuluĭ.

De la Sultan și de la Vizir și pênĕ la ultimul derviș de la Constantinopole, toțĭ așteptaŭ sĕ viă corăbiile din Kara-Iflak și din Bogdania, aceste nesecate și nesecabile magasiĭ ale Impĕrățieĭ, *Kelerul* cel maĭ bogat de cât bogățiele Golcondeĭ.

Décă era secetă și locuste în țéră, la Constantinopole muriaŭ de fóme și se făcea revoluțiune.

Mulțămită păceĭ din timpul luĭ Brâncovénu, Țéra și Bucurescii aŭ dat, de la 1689 și pênĕ la 1714, sume neînchipuit de marĭ în de tóte, afară de baniĭ ce-ĭ puneaŭ asupra Țĕriĭ, afară de tóte birurile. Bunióră, mergeaŭ Turciĭ în Banat séŭ la Camenița: de odată sĕ vestia în Târgul-de-Sus, și în Târgul-din-Afară, și în Târgul-din-Năuntru, că se va pune birul Cameniței, adică birul pentru zahăréua Cameniței, séŭ birul pentru zahăréua Banatuluĭ. Indată se făcea cislă, sĕ făcea contribuțiune adică în fiăcare breslă dupĕ puterea fiăcăruĭ membru al bresleĭ și venĭa, bunióră, ca la 1695, pentru neguțătoriĭ românĭ 574 de talerĭ, pentru Jidovĭ 150, pentru Armenĭ 200.

Trebuia Turcieĭ șeicĭ pe Dunăre: la Bucurescĭ se punea ca din chiar senin birul șeicilor, și daŭ Neguțătoriĭ 574, Chiprovăceniĭ 250, Armeniĭ 100, Jidoviĭ 100.

Maĭ venia birul carelor cu boĭ, birul salahorilor, al haidăilor (ceĭ carĭ mânaŭ boiĭ). Se cerea de odată 100 de care cu câte 4 boĭ și 200 cu câte doĭ; asta era puțin. Șincaĭ ḑice — ceĭa ce mi se pare estraordinar — că la 'nconjurarea cetățiĭ Deva, Grigore-Vodă Ghica a dus 3000 de care cu câte 8 boĭ. La 1696 s'a cerut odată și pe iute 11640 de oĭ. Brâncovénu avea în Jicnița domnéscă de lângă Radu-Vodă 100000 de kile de grâŭ[1].

Schimbările, cumpărăturile, vênḑările daŭ uă viéță estraordinar de intensă comerciuluĭ bucurescén. Eraŭ atâtea parale 'n Țéră în timpul luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino și 'n timpul luĭ Brâncovénu, încât Șerban, nu âncă Domn, ci numaĭ Spătar, fiind la Constan-

1) Tóte amĕnuntele sunt culese din Șincaĭ: *Cronica*, și din *Semile Brâncovenescĭ*, publicate de *Revista Istorică a Arhivelor Românieĭ*, (Bucurescĭ, 1873).

tinopole, dicea într'un cu rând viforósa-ĭ mâniă și cu acea voce de stentor care făcea sĕ tremure pe ceĭ ce 'l audĭaŭ:

— Voiŭ face *pod de pungĭ,* de la seraiul muntenesc și pênĕ la Vizir[1], și tot ne va fi pe voiă!..

Iér féta luĭ Brâncovénu, Maria, Dómna luĭ Constantin-Vodă Duca de la Moldova, când le veni în 1695 mazilirea de la Constantinopole, ea, spune cronicarul[2], „fiind tênĕră și desmĭerdată „de tatăl sĕŭ, se bocia în gura mare muntenesce și dicea: „aolĭo! „aolĭo! că va pune taica *pungă de pungă* din Bucuresci pênĕ în „Țarigrad și dĕŭ! nu ne va lăsa așa, și iér ne vom întórce cu „domnia îndĕrĕt“!...

Écă bogăția Țĕriĭ-Românescĭ la finea secoluluĭ XVII, bogățiă care se resfrângea maĭ cu sémă asupra neguțătorilor. Călĕtorul frances La Motraye ni'ĭ arétă într'adevĕr ca fiind fórte bogațĭ.

VI

Intrăm în secolul XVIII fără a ne ocupa de bresle, isnafurĭ, vătăfiĭ, stărostiĭ și alte aședăminte de ale comerciuluĭ bucurescén, de óre-ce ele sunt espuse în capitolul intitulat Cârmuirea Bucurescilor.

Secolul XVIII începe pentru țĕrile române, și 'n deosebĭ pentru Muntenia luĭ Brâncovénu c'un renume de bogățiă și de belșug, c'uă faimă de atât de nesmintit noroc, încât se vorbesce în tot Orientul, în mult calicita Greciă, în săraca Albaniă, în nefericita Bulgariă și 'n tótă populațiunea creștină a Turcieĭ, se vorbesce de avuțiele Țĕreĭ-Românescĭ și 'n deosebĭ ale Bucurescilor ca de nesce lucrurĭ din basme. Incepe, prin urmare, către Bucurescĭ, cu același foc ca și astădĭ către Klondyke, exodul, băjenia Grecilor, Bulgarilor, Albanesilor, Sêrbilor, pe lângă carĭ sĕ nu uităm pe Nemțĭ, pe Ungurĭ, pe Rușĭ și chiar pe Francesĭ. Honoré Bonneau, neguțător de mărfurĭ francese, vine cu ferman de la Sultan, ca sĕ le vêndă în Țéra-Românéscă și cere, — hatîrul! — sĕ fiă scutit de vamă[3].

1) Kogălnicénu: *Cronicile Românieĭ*, vol. III, pag. 148. Cronica anonimă.
2) Kogălnicénu: *Cronicile*, vol. II, pag. 245.
3) Hurmuzake: *Doc.,* VI, pag. 246.

Bogățiile naturale ale Țěriĭ încep sě fiă cunoscute de străinĭ. Bunióră, cenușa numită *potaș*, cenușă de lemn de stejar, neguțătoriĭ Englesĭ și Olandesĭ o cumpără ca pâinea caldă de la principiĭ Munteniei și Moldoveĭ, carĭ pun de-o fac în nenumĕratele pădurĭ ale județelor române[1]. Céra, pĭeile, — chiar și cele de ĭepure, — vitele cornute continuă a se exporta în cantitățĭ enorme. Boiĭ și vacele mergeaŭ în Italia și 'n Silesia. In Ardél și 'n Ungaria treceaŭ pe fiă-care an câte 50000 de porcĭ. *Saegiiĭ,* adică păstoriĭ turcĭ, luaŭ din Țéră pentru Constantinopole câte 300,000

Păstor român din prima jumĕtate a secoluluĭ XVII[2].

pênĕ la 400,000 de oĭ; *capanlăiĭ* strîngeaŭ pênĕ la 450,000 ocale de miere. Untul, seul, brânza, cirvișul, pastrama atingeaŭ și depășiaŭ milionul. Lâna oilor trecea munțiĭ în Țéra Bîrseĭ în greutate de 2,200,000 de ocale[3].

Pentru ca sĕ se arete că un negustor la Constantinopole séŭ la Ianina în Turcia era mare și bogat, Dapontes nu găsesce altă

1) Hurmuzake: *Doc.*, VI, pag. 290.
2) Colecțiunea Academieĭ Române.
3) Hurmuzake: *Doc.,* X, prefața de d. Nec. Iorga, pag. XXII, XXV.

mĕsură maĭ potrivită de cât dicênd: a 'ntrecut nu numaĭ pe ceĭ din Constantinopole, dér pênĕ și pe ceĭ de Valahia și din Moldova[1].

Romanitatea ênsĕ a comerciuluĭ bucurescén scade. Sunt fórte puținĭ neguțătoriĭ marĭ la Bucurescĭ de la 1716 încóce. Lucrul se esplică ușor: cu Domniĭ Fanarioțĭ vin la Bucurescĭ cu sutele Greciĭ, Arnăucheniĭ, Ragusaniĭ și alte neamurĭ. La mulțĭ dintr'aceștia, noul Domn, fiă un Mavrocordat, fiă un Moruzzi, fiă un Ipsilante, era dator sume marĭ de banĭ. Neguțătorul venia la Bucurescĭ, și protecțiunea Domnuluĭ fiindu-ĭ asigurată, el putea sĕ 'ntrécă mult pe rivaliĭ sĕĭ românĭ. De aci, scăderea comercianților bucurescenĭ românĭ și trecerea negoțuluĭ bucurescén, pe mâna străinilor, și 'n deosebĭ a Grecilor.

Negustor din Brașov [2].

Perd mult Brașoveniĭ, cărora Greciĭ nu vor sĕ le maĭ lase tot pe mână ca 'n secolul trecut, și perd Ragusaniĭ, dér maĭ puțin.

Târgul de la Lipsca începuse sĕ fiă visitat de Româniĭ neguțătorĭ âncă de la finea secoluluĭ XVII; mulțimea ênsĕ cea mare de neguțătorĭ muntenĭ și moldovenĭ, grecĭ și turcĭ, năpădesc la Lipsca în tot decursul secoluluĭ XVIII, care a fost epoca cea maĭ înfloritóre a faimosuluĭ târg lipscan. Târg la anul noŭ, târg la Pascĭ, târg tómna la Sfțiĭ Arhangelĭ. Neguțătoriĭ din Bucurescĭ

---

1) Erbicénu: *Cronicariĭ Grecĭ*. Catalogul luĭ Dapontes, pag. 201. — Cum a fost neguțătorul Pană Maruți care s'a stabilit acum la Veneția. A fost la Viena, și l'a primit Chesarul; a fost la Paris, și l'a primit Regele, a fost la Regele Englitereĭ, la Regele Prusieĭ. In Rusia l'a făcut cavaler al Sfteĭ Anne. — Noĭ cunóscem pe acest Pană Maruți dintr'un raport venețian (Hurmuzake, IX, 2, pag. 6) din 1 Aprile 1752; la acéstă dată este Maruți în Veneția omul de afacerĭ al Caseĭ Brâncovénu, adică al luĭ Constantin Logofĕtul Brâncovénu nepotul Domnuluĭ decapitat la Constantinopole. Maruți ĭea pe fiă-care an dobânda de 2% la suma de 210,000 de galbenĭ, depușĭ de Domn în 1698, 1700 și 1702.

2) Născut la sfârșitul secoluluĭ trecut. — E tatăl rĕposatuluĭ doctor Nica și al d-luĭ Teodor Nica, director la Banca Națională.

plecaŭ la *taxid,* adică sĕ cumpere marfă cu două lunĭ înainte, de multe orĭ chiar cu treĭ lunĭ, de vreme ce numaĭ pênĕ la Viena făceaŭ șése sĕptĕmânĭ.

Maĭ mult de cât orĭ-carĭ neguțătorĭ europenĭ, Româniĭ și Greciĭ, „Orientul consumator", cum îĭ numiaŭ Germaniĭ, eraŭ așteptațĭ cu nerăbdare. Cumpăraŭ de tóte pentru sume colosale. La *Michaelis-Messe,* adică la târgul de tómnă al Lipscăĭ, neguțătoriĭ românĭ și grecĭ daŭ tonul; eĭ animaŭ târgul și făceaŭ ca trebu-rile sĕ fiă bănóse séŭ sărăcăcióse. Lipscaniĭ plângeaŭ de ciudă când era ciumă în țĕrile române, de óre-ce *Michaelis-Messe* nu se putea ține de cât cu fórte puținĭ *mușteriĭ.* La 1737 Decembre, se agită la Lipsca cestiunea de a se sci décă se vor maĭ ține târgul de primăvéră și târgul de tómnă, din causa ciumeĭ care bântuia cumplit în Muntenia și în Moldova[1].

Acest fapt arétă însemnătatea negoțuluĭ bucurescén, ieșén și brașovén.

Din bĕtrânĭ, bĕtrâniĭ de astădĭ povestesc, și documentele cer-tifică povestirile lor, — din bĕtrânĭ, dic, bĕtrâniĭ spun că era uă adevĕrată sĕrbătóre pe piețele Bucurescilor sosirea carelor cu marfă de la Lipsca. *Toptangiĭ,* așa numițiĭ *engrossiștĭ* astădĭ, aduceaŭ carele la Hanul Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ, dupĕ ce le vămuĭaŭ la *Carvasaraua* domnéscă.

Carvasaraua, înainte de 1778, se muta din loc în loc, pe di-feritele maidane dimpregiurul Târguluĭ-de-Sus și Târguluĭ-din-Nă-untru. Egumenul de la Colțea, om deștept, avea la acéstă epocă un maidan destul de întins pe locul ocupat adĭ de aripa dréptă a spitaluluĭ, spre strada Sfinților, Egumenul clădesce acolo câte-va odăițe și le închiriéză Mareluĭ-Vameșĭ, care hotăresce ca, de-aci înainte, carvasaraua aci va fi stabilă și nemutată[2].

Dupĕ vămuirea și transportarea carelor cu mărfurĭ la Hanul Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ, toptangiul, boier mare față cu miciĭ negu-țătorĭ carĭ vindeaŭ cu *paralîcul,* adică *detailiștiĭ,* toptangiul da sfóră în târg că descarcă lădile în cutare di. Intr'acea di, era adevĕ-rată bursă împrejurul carelor. Toptangiul cu catastiful în mână

1) Hurmuzake: *Doc.,* IX, pag. 666.

2) Aci a stat pênĕ în secolul nostru, când apoĭ s'a mutat pe strada Colțeĭ, unde era casarma gendarmilor călărĭ pe lângă strada Vămeĭ. — Cf. V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* I, pag. 100—101.

Neguţător bucurescén (Hagi Tudorake) 1).

1) Născut în secolul trecut. — Taclitul, giubéua, anteriul, inelul, mĕtăniele preţuiaŭ de la 10,000 de leĭ în sus. In familiele Hagĭ Tudorake, Hagi Panteli, Băltăreţu, Hagi Stoica, Pipolo, carĭ aŭ stăpânit piaţa în prima jumĕtate a secoluluĭ nostru şi 'n lăḑile de banĭ ale cărora se putea găsi, spune tradiţiunea, pênĕ la un *milion de sfanţĭ*, se aflaŭ rubine, smarande şi *ghiulurĭ* (rose de diamante) de uă frumuseţe la care rîvnĭaŭ boĭeriĭ.

era 'nconjurat de neguțătorii cei mici. Se vindea marfa cu prețul pe care 'l hotăria el, toptangiul, după învoiéla ce făcuse cu cei-l-alți 3—4 toptangii cu cari își dedeseră zapise la mână unii altora[1]. De crîcnia neguțătorașul și ḑicea că e cam scump, toptangiul nu-i mai da de loc, ba 'l și făcea *mojic* ori *budală*. Rěsuna măidanul de rugăminţile neguțătorilor:

— Dă și mie două lăḑi, jupân' Anghele! . . . .

— Dă și mie uă ladă . . . .

— Fă-ți pomană că am copii, jupâne! . . . . se văicăria un al treilea.

Și toptangiul, muiând péna de gâscă în călimara de la brîŭ, scria mereŭ lăḑile, grav și impasibil ca un judecător de la Divanul Sultanului. Intr'un cés-doue, lăḑile eraŭ luate din care și cărate pe la micii neguțători din ulițele Boiangiilor, Săidăcarilor, Mărgelarilor, Mătăsarilor, Abagiilor, Cavafilor, Zarafilor, Ișlicarilor, Șalvaragiilor, Lăcătușilor, Fierarilor, — prin prăvăliele cele mici și 'ntunecóse, cu tarabă care eșia puțin în uliță și, mai adevĕrat, în ulicióră, de óre-ce din tóte aceste ulițe ce citarăm, nu eraŭ puține cele cari aveaŭ lățimea numai de trei ómeni[2].

Marfa de la Lipsca a făcut după 1750 sĕ se dea numele de Ulița Lipscanilor acelei ulițe pe care, în secolul XVII, documentele o numesc „ulița cea mare care merge spre Hanul lui Șerban-Vodă“, — și tot târgul de la Lipsca, unde veniaŭ și Francesi, a făcut prin mulțimea cea mare a neguțătorilor români dintr'ênsul, sĕ se gândéscă Francesii cum sĕ neguțătoréscă prin Țéra-Românéscă.

De la 1751, încep sĕ curgă memoriele adresate Ministeriului Afacerilor străine din Paris și camerelor de comerciŭ ale Marsiliei și ale Lyonului, memorii privitóre la 'ntroducerea mărfurilor francese la Iași și la Bucuresci.

Céra Țĕrii-Românesci e cunoscută și apreciată în Francia; neguțătorii Marsiliei aŭ vĕḑut-o la Veneția adusă de Ragusani. S'ar puté, ḑiceaŭ memoriele, atrage Ragusanii în porturile Franciei, ca sĕ aducă céra românéscă și tot astfel, pieile de bivoli. In schimb, s'ar trămite în Muntenia postavurile francese, numite *londres larges* și *londrins seconds*[3]. A vinde neguțătorilor greci postavurile francese nu e lucru sigur, pentru că ei depind de Domn,

1) Un adevĕrat *cartel*.

2) Ulițele vechiului Paris și ulițele comerciale ale Germaniei medievale (Nürnberg, Augsburg, Francfurt) nu eraŭ mai largi și mai luminóse.

3) Hurmuzake: *Doc.*, Supl. I, vol. I, pag. 609.

care depinde de Pórtă și de neprevĕḑutele schimbărĭ de vizirĭ și de pașale.

Apostol Băcanul. — Secolul XVIII [1].

Incercările acestea nu aŭ nicĭ un resultat practic pênĕ dupĕ 1780. Comerciul la Bucurescĭ remâne în mare parte pe mâna tot a Grecilor, a Armenilor, a Brașovenilor și, pentru esport, a Ra-

1) Ctitor la biserica Bradu-Staicu, rudă, de sigur, cu Staicu Neguțătorul.

gusanilor. Elementul românesc scade într'una pe piața comercială a Bucurescilor. Francesiĭ vin în trecere prin Bucurescĭ cu lucrurĭ de gust: statuete, catifele, jucăriĭ, păpușĭ și păsărĭ cântărețe, cum fu la 1749 călĕtorul Flachat care stete, bine primit în casele multor boierĭ, vro câte-va lunĭ la Bucurescĭ [1].

Viena, mulțămită Brașovuluĭ și Sibiuluĭ, și maĭ cu sémă târguluĭ de la Lipsca, de vreme ce pe la *Becĭ,* adică pe la Viena, trebuia sĕ se ducă ceĭ din Bucurescĭ la Lipsca, — Viena începe sĕ intre cu articolele séle comerciale pe piața Bucurescilor. Maĭ ântâiŭ uă companiă comercială *Bürker* și-apoĭ compania de comerciŭ greco-bulgăréscă din Brașov și din Sibiĭ inundă piețele române și 'n deosebĭ piața bucurescénă cu fabricatele lor [2]. In schimb, luaŭ din țéră pe nimic materiele prime, pe carĭ le reîntorceaŭ pe urmă tot în Țéra-Românéscă pe prețurĭ de 200 orĭ maĭ marĭ. Sașiĭ din Țéra Bîrseĭ, din străvechia și bogata *Burzenland* vorbesc și-acum de avuțiele carĭ le veniaŭ atuncĭ din Muntenia.

Pentru dusul și adusul mărfurilor în și din Brașov se întrebuințaŭ peste 5000 de caĭ, carĭ aduceaŭ sacĭ și lădĭ atârnate de șele, căcĭ de care și de căruțe, prin potecele primejdióse ale Carpaților, nicĭ nu era de pomenit. Care și chirigiĭ eraŭ de la Câmpina de vale. Câmpineniĭ aveaŭ monopolul, recunoscut prin hrisov domnesc, al mărfurilor de brașoveniă la Bucurescĭ [3].

Maĭ târḑiŭ, Comărniceniĭ și toțĭ Prahoveniĭ ceĭ-l-alțĭ se vor judeca la Domniă și vor câștiga și eĭ dreptul de a fi cărăușĭ, sfărîmând astfel privilegiul secular al ómenilor din Câmpina [4].

Mărfurile de brașoveniă se vindeaŭ la Bucurescĭ în Târgul-din-Năuntru, în Târgul-de-Sus, în Târgul-Cuculuĭ, pe unde eraŭ prăvăliele închiriate ale boĭerilor Herăscĭ [5], în Târgul-de-Afară; dér se maĭ vindeaŭ și la târgurile carĭ se făceaŭ pe la diferitele sate și mănăstirĭ dimprejurul orașuluĭ și maĭ departe. La 31 Maĭ 1750, Grigore-Vodă Ghica anunță pe negutătoriĭ bucurescenĭ că se va așeḑa de Sân-Petru târg la Pătróia, pe moșia Mitropolieĭ, și le poruncesce se ducă acolo mărfurile lor [6]. Taxa, adică vama

---

1) I. C. Flachat: *Observations sur le Commerce et les Arts d'une partie de l'Europe.* (Paris, 1754), passim. Cf. cap. *Frumósele-Arte.*

2) Hurmuzake: *Doc.,* X, prefața de d. N. Iorga, pag. XXV și pag. XXX.

3) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* I, pag. 340.

4) Ibidem: *Istor. Rom.,* II, pag. 178.

5) *Tinerimea Română,* 1897, Febr. Studiul: *Insemnărĭ din bĕtrânĭ* al d-luĭ Oct. Lugoșianu.

6) *Academia:* Fondul mitropolitan, condica No. 2, pag. 16.

târguluĭ o va lua Mitropolia. Tot astfel, la 1752, se așédă târgul Pantelimonuluĭ, la Sfta Maria; vama o ĭea noua mănăstire[1] zidită

Grigore-Vodă Ghica.

de Ghica și căreia i se daŭ atâtea și-atâtea locurĭ în partea de rĕsărit și de nord a Bucurescilor.

[1]) *Academia:* Fondul citat, pag. 17.

Târgul de la Giurgiŭ, marele târg de le Drăgaica, de la Buzĕŭ, unde, după cum spun documentele „se adună *alişverişul*, nu numaĭ din ţéră, ci şi din părţile vecine", târgul de la Slobozia şi marele târg al Rîurenilor eraŭ tóte frecuentate de neguţătoriĭ bucurescenĭ. La unele dintr'aceste târgurĭ, proprietariĭ loculuĭ îşĭ reservaŭ, prin hrisov domnesc, dreptul de a vinde articolele de prima necesitate. Bunióră, la Câmpina, pênĕ la 1820, spirtuósele eraŭ vêndute numaĭ şi numaĭ de Dumnéeĭ Vornicésa Luxandra Câmpinénu [1].

După cum a cădut târgul cel mare de la Lipsca din vechia luĭ splendóre, tot astfel aŭ cădut şi târgurile Românieĭ. Altele sunt împrejurările, cerinţele şi puterinţele comerciuluĭ de adĭ. Neguţătoriĭ bucurescenĭ îşĭ întemeiaseră la Lipsca în prima jumĕtate a secoluluĭ XVIII uă fórte bună reputaţiune din punctul de vedere al cinsteĭ comerciale şi al corecţiuneĭ plăţilor. De aceĭa, creditul, adesea orĭ fórte mare, nu li se refusă de loc. Dupĕ 1750 ênsĕ, se strecóră printre dênşiĭ ómenĭ străinĭ şi de rea credinţă: aceştia păcălesc şi înşélă cumplit pe uniĭ fabricanţĭ străinĭ. Diferiţĭ industriaşĭ marĭ din Berlin şi dintr'alte oraşe ale Prusieĭ intervin pe lângă Rege, şi acesta dă ordin Legaţiuneĭ regale de la Constantinopole ca sĕ stăruiéscă pe lângă Pórtă şi pe lângă Domniĭ din principate pentru încasarea unor poliţe semnate de neguţătoriĭ românĭ la Târgul de tómnă de la Lipsca. Uniĭ dintr'ênşiĭ perd pênĕ la 20000 de talerĭ imperialĭ. Afacerea s'a tractat între aniĭ 1768 şi 1788. Firma Dusch & Comp. capĕtă un ordin express de la Pórtă, ca sĕ i sĕ plătéscă datoriele; ordinul ênsĕ e zădărnicit de bacşişurile pe carĭ le impart în drépta şi 'n stânga ceĭ interesaţĭ în causă.

Casele de comerciŭ bucurescene carĭ aŭ asemenea daraverĭ cu Berlinul şi cu Lipsca sunt Kiriak Mărgărit, Zamfir Dumitru, fraţiĭ Constantin Popp, Diamandi Anastase şi Kirchă Anastasiŭ & Comp. [2]. Cu tóte pagubele suferite, Germaniĭ nu încetéză afacerile cu România: devin maĭ prudenţĭ şi profită maĭ cu puţină lăcomiă de drepturile ce le dă fermanul Sultanuluĭ din Februariŭ 1763, ca sĕ neguţătoréscă şi eĭ, şi Olandesiĭ, şi Francesiĭ în tóte ţĕrile supuse Imperiuluĭ otoman [3].

---

1) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, XII, pag. 367.
2) N. Iorga: *Acte şi Fragmente*, pag. 383—390.
3) Hurmuzake: *Doc.*, VII, pag. 28.

Rĕsboiul ruso-turc, care avea sĕ se sfârșéscă cu pacea de la Cuciuk-Cainargi, face ca negoțul bucurescén sĕ ĭea un avênt estraordinar. Poliĭ imperialĭ încep sĕ jóce în pungele neguțătorilor bucurescenĭ, și unul dintr'ênșiĭ, bogat și evlavios, Hagi Dimitrie,

Constantin Cojocarul cu fiul sĕŭ. — Secolul XVIII[1].

opresce în Bucurescĭ móștele Sftuluĭ Dimitrie Bassarabov, pe carĭ generalul rus Solticov voia sĕ le trămită în Rusia[2].

Dupĕ rĕsboĭ, mulțĭ din ceĭ carĭ, veneticĭ de tot soiul, urmaseră armatele moscovite, se opriră în Bucurescĭ și ar fi voit sĕ continue negoțul pe spinarea și 'n paguba diferitelor bresle bu-

1) Ctitor la biserica Sftul Constantin.

2) Melchisedec Episcopul: *Mitropolitul Filaret II*, pag. 64.

curescene. Alexandru-Vodă Ipsilante ĭea mĕsurĭ de protecțiune și face ca străiniĭ și aceĭ vêntură-lume sĕ plece din Bucurescĭ séŭ uniĭ, ceĭ puținĭ, sĕ se supună în totul șarturilor neguțătorescĭ[1]. Aceste așĕḑăminte le făcu Ipsilante între aniĭ 1776 și 1779. Maĭ 'nainte, la 1775, prin Polcovnicul Nicolescu, Alexandru-Vodă Ipsilante reguléză pe la băcăniĭ, pe la brutăriĭ, și pe la alțĭ negustorĭ vinderea articolelor de primă necesitate; pênĕ și comerciul lemnelor de foc, al carelor de fên și al lemnelor de cherestea este așeḑat cu multă înțelepciune[2].

Pentru aceste timpurĭ, Dionisie Eclisiarhul scrie următórele amĕnunte fórte pitorescĭ:

„Și era într'adevĕr pe acea vreme darul și mila luĭ Dum„neḑeŭ într'acéstă țéră, cu linisce mare, și cu pace adâncă, des„chiḑêndu-se tóte schelele hotarelor împrejur, și de către Turcĭ „nicĭ uă supărare nu era; boĭerimea sporĭa întru slujbele lor, ne„guțătoriĭ se lăția cu alișverișurile la câștig, mesteșugarețiĭ spo„rĭaŭ în lucrarea sa, țĕraniĭ îșĭ lucraŭ pămênturile lor, nesupărațĭ „cu greutățĭ de dăjdiĭ. Toțĭ se bucuraŭ și fără grijă petreceaŭ; „eftinătatea era la mărfurĭ și la dobitóce: boiĭ, vacile, oile, caprele „cu puțin preț, bucatele maĭ cu puțin preț.

„Și pentru ca sĕ fiă sciut și sĕ fiă de mirare celor ce se vor „afla dupĕ noĭ auḑind, vom scrie cevașĭ din parte: boul de plug, „10 leĭ, 12, 15 cel ales; vaca, 6 leĭ cu lapte; calul cârlan de treĭ „anĭ, 8 leĭ, 10; calul bun de călăriă, 20 leĭ, ales 25, iér cal boĭe„resc, telegar, prețul cel maĭ mare 40 de leĭ; óia cu mielul 1 „leŭ; capra cu ied, un zlot; carnea, ocaua, uă para, mult 2; vinul, „vadra, 10 parale pe ales; ocaua de vin la cârciume, 2 parale; „găina, 2 séŭ 3 parale; puiul, una séŭ douĕ parale; ouĕ, ḑece de-uă „para; gâsca, 6, 7, 8 parale; curcanul cel mare, 15 parale; făina „de grâŭ, 1 para, când era maĭ scumpă, uă para și uă lăscaiă.

„Cu puțin îșĭ făcea omul atuncĭ îmbrăcăminte; era și 'ndes„tulare rodurilor pămênturilor. Un veac fericit era, care poțĭ ḑice „că nu va maĭ fi nicĭ odată.

„Era și pescele berechet: morun próspĕt de Dunăre ocaua 4 „parale la târg, la scaune ocaua 8 parale; crapul, somnul, cincĭ „parale și patru ocaua; cosacul și alt pesce mĕrunt era 1 para „ocaua, și nicĭ nu 'l lua cineva; racĭ 20 de uă para; icre tescuite

1) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, I, pag. 97—100.
2) Teulescu: *Arhiva* (Bucurescĭ, 1860), pag. 6 și 164.

„de morun 30 parale ocaua; de cele próspete 20 parale ocaua; „fasolea, mazerea, lintea 1—2 parale ocaua; zahărul ocaua, 2 leĭ cel „bun, iér și maĭ prost 2 zloțĭ; caféua 2 zloțĭ; untul-de-lemn 20 „parale ocaua; tămâia 50 de parale ocaua; untul de vacă 6 parale „ocaua, iér maĭ scump 8 parale ocaua.

Nevésta luĭ Constantin Cojocarul.

„Dér sě însemnăm și pentru mărfurĭ óre-ce: postavul de Ecli-„tera bun era cotu 8 leĭ, mult ḑece leĭ; saita 7 leĭ cotul; Șiaiul „4 leĭ și jumětate, mult cincĭ leĭ cotul; tropaorul 2 leĭ și jumětate; „postavul maĭ de jos 2 zloțĭ cotul și un leŭ cotul; șamalagéua „de cele bune 10 leĭ séŭ 12, maĭ jos 8 leĭ; ghermesutul 1 leŭ „cotul, mult 50 de parale cotul; nafelele de vulpĭ, păręchia 22

„de leĭ pe ales; vulpile era una un leŭ, și altele tóte celea eraŭ „eftine.

„Moneta banilor turcescĭ era pe cea vreme ortiță, orțĭ, leițe,

Alexandru-Vodă Ipsilanti.

„zlоțĭ, leĭ, caragroșĭ de doĭ zloțĭ, și alțiĭ de doĭ leĭ și alțiĭ de doĭ „leĭ și jumĕtate. Eraŭ și galbenĭ în multe felurĭ. Ér moneta ba„nilor nemțescĭ era: groșița de 2 parale, petaci în 5 parale,

„mariașĭ în 10 parale, sfanțicĭ în 13 pol parale, și jumĕtate de „sfanțicĭ, zeneri le ḑicea; iér leițele era în cornurĭ, caragroșiĭ în „doĭ leĭ, ce le ḑicea talerĭ séŭ ruble, era și de câte un leŭ; iér „galbeniĭ împărătescĭ eraŭ de 4 leĭ și 8 crăițarĭ; olandesiĭ 4 leĭ „și 15 creițarĭ; veneticiĭ 4 leĭ și 20 creițarĭ. Și se suiaŭ la preț“ [1].

Astfel vorbesce Dionisie Eclisiarhul pentru a doua jumĕtate a secoluluĭ XVIII, în timpul primeĭ domniĭ a luĭ Alexandru-Vodă Ipsilante.

Ceva maĭ târḑiŭ, Wilkinson va adauge la acest tabel amĕnuntele următóre: tóte lucrurile manufacturate de bumbac séŭ de lână, farfurăria și olăria, stambele imprimate, indienele, sticlăria, vin din Germania pe apă séŭ pe uscat. Adeseorĭ, neguțătoriĭ spun că aceste mărfurĭ sunt englezescĭ și le vênd maĭ scump. Vin în țĕrile române, ḑice Wilkinson, postavurĭ pentru 200,000 de livre sterlinge. Postavurile francese sunt maĭ puține, pentru că sunt maĭ scumpe. Blănurile, carĭ sunt multe în costumul național, vin din Rusia căreia țĕrile române îĭ daŭ vinul și rachiul [2].

Thornton ne spune că plățile se fac din treĭ în treĭ lunĭ; termenul, „dioria“, cum se ḑicea pe atuncĭ, este de 8 lunĭ și dobânda este 10 la sută [3].

Când fu sĕ se înființeze un consulat frances la Bucurescĭ, Carra dede d-luĭ de Vergennes un memoriŭ asupra comerciuluĭ frances la Bucurescĭ, în care vedem că obiectele carĭ s’ar desface maĭ ușor pe piețele române sunt: obiectele de marchităniă, bijuteria de mică valóre, pendule, ceasornice, fir pentru hainele femeiescĭ, oglinḑĭ, seminte de florĭ, cărțĭ francese, grece și latine, mobile de casă, hârtiă de scris, tapete, postavurĭ gróse roșiĭ, cafeniĭ, verḑĭ și de alte colorĭ, afară de cea albastră (căcĭ esistă la *„Fumatzi“* uă fabrică de postav albastru); pe urmă: florĭ artificiale, tabelurĭ de mică valóre, stampe, instrumente de matematică și de fisică, puscĭ de vênătóre, pistóle, cuie, fier în drugĭ, dulcețurĭ, licuorurĭ, porcelanurĭ ordinare, faianță, trăsurĭ. S’ar esporta, ḑice Carra, din Téra-Românéscă în Francia, mĭere, céră albă, cânepă, in, lemne de construcțiune și iérbă-galbenă pentru văpsitul în galben [4].

---

1) *Tes. de Mon. Istor.*, vol. II, pag. 166. Chronograful luĭ Dionisie Eclisiarhul.

2) Wilkinson, *Tableau histor., geograph. et polit. de la Mold. et de la Valachie* (Paris, 1821), trad. par M. * * *, pag. 75—77.

3) *Etat actuel de l'Emp. ottoman* (Paris, 1792, 2 vol.), tom. II, pag. 67.

4) Hurmuzake: *Doc.*, Supl. I, vol. II, pag. 15.

Când se înfiinţară consulatele, nemţesc, rusesc şi frances, primul lucru care atrase luarea-aminte a consulilor de la Bucurescĭ fu faptul că mărfurile, pentru a ajunge de la fabrică în mâna consumatoruluĭ, trebuiaŭ sĕ trécă prin 5 séŭ 6 mâinĭ carĭ, tóte trebuiaŭ sĕ câştige [1]. D'abĭa într'a doua jumĕtate a secoluluĭ nostru, mărfurile vor trece direct de la fabrică în mâna neguţătoruluĭ, pentru a fi date apoĭ în mâna consumatoruluĭ.

De altmintrelĭ, tocmaĭ pentru a lupta în potriva speculeĭ adese-orĭ neomenóse pe care o făceaŭ samsariĭ cu mărfurile venite *dinăuntru*, mulţĭ boĭerĭ şi mulţĭ neguţătorĭ se 'ncercară a crea între 1780 şi 1790, fabrice de postav, de sticlă, de arpacaş, de lumînărĭ de céră, de hârtiă, de borangic şi de testemele [2].

Ca industriă bucurescénă, aveam pe atuncĭ şi o avusesem de mult *Tăbăcăria*. Tăbăcăriile aşeḑate sub Radu-Vodă dupĕ 1666 lucraŭ pĭeile cu atâta meşteşug, în cât pĭeile argăsite la Bucurescĭ eraŭ cerute fórte în ţéra nemţéscă şi'n ţéra turcéscă, iér cu *cojocăria* subţire Bucurescĭĭ ocupaŭ în secolul XVIII primul rang în tótă Europa. Starostea de cojocarĭ din Bucurescĭ era'n ḑilnică corespondenţă cu seraiul Sultanuluĭ [3].

Radu biv-vel Clucer Slătinénu făcu fabrica de postav de la Pociovalişte din judeţul Ilfov âncă din timpul luĭ Alexandru-Vodă Ghica (1766—1768), şi a avut *privileghiurĭ* de la domniĭ următorĭ Grigore-Vodă Ghica, Alexandru-Vodă Ipsilante şi Nicolae-Vodă Caragea [4].

Dănuţă Lumînărarul are monopolul lumînărilor de céră, cu condiţiune sĕ le vênḑă cu un leŭ şi cincĭ parale ca şi cele de Veneţia [5]; Vornicul Grecénu înfiinţéză pe moşia sa de la Cerneştĭ, la Iuliŭ 1793, uă fabrică de arpăcaşĭ [6]; Banul Dumitrake Ghica face fabrică de sticlă, de şi maĭ esistă una la Şotânga, în judeţul Dâmboviţa, semnalată prin hrisovul din Aprile 1793 şi producênd ceĭa ce tarifele vamale de pe atuncĭ numiaŭ: sticlăriă de Târgovişte [7].

---

1) Hurmuzake: *Doc.*, X, pag. 10.
2) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, vol. I, passim.
3) Ion Ghica: *Convorbirĭ Economice* (Bucurescĭ, 1879) pag. 577—578.
4) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.* pag. 454.
5) *Ibidem:* pag. 460.
6) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, V, pag. 301.
7) Primul tarif vamal e lucrat sub domnia luĭ Mihaĭ-Vodă Şuţu la 1791 de Nicolae Banul Brâncovénul, de Ienăchiţă Vistierul Văcărescul, de Manolake Logofĕtul Brâncovénul şi de Scarlat Vistierul Grecénu,— toţĭ *obraze cu praxis.*— Cf. V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, IV, pag. 233.

Pentru borangic eraŭ în Bucurescĭ la finea secoluluĭ trecut 60 de dulapurĭ, adică róte, pentru depănatul borangiculuĭ. „Prin „luna Iuniŭ, ḑice Ion Ghica [1], maidanurile de pe malul gârleĭ eraŭ „pline de femeĭ adunaţe în pâlcurĭ, împrejurul căldărilor din care „trăgeaŭ mătasea după gogoşĭ; iér, după ce depănaŭ borangicul, in„traŭ în argea unde, cu patru drugĭ de lemn cioplițĭ din topor, cu „uă spată şi uă suvelniţă cu totul primitive, îşĭ întocmiaŭ un rĕs„boiŭ cu care parveniaŭ a face tot felul de ţĕsăturĭ în treĭ şi pa„tru iţe".

Uă fabrică de testemele este înfiinţată de Manole Culoglu la Mărcuţa, şi alta, maĭ mică, se află chiar în Bucurescĭ, spre Fântâna-Bouluĭ, la Şipotul-Fântânelor, în délul despre Nord al laculuĭ Cişmigiuluĭ.

Vorbind în genere, Ion Ghica spune [2]: „Apa din cişméua Fi„laretuluĭ era tot de odată un izvor de sănĕtate şi de bogăţiă. „Véra, câmpia era acoperită de lucrătóre, fete şi neveste, meştere, „calfe şi ucenice, carĭ limpeḑiaŭ testemelurĭ în fântână, după ce „maĭ ântâiŭ fixa colorile cele viĭ, muindu-le în piétră-acră, le în„tindea la sóre, pe iérbă cântând doinele nóstre. Testemelul „era podóba capuluĭ cocónelor şi jupâneselor române. Uă rótă „de bumbac de zece parale se prefăcea în degetele mahalagióicelor „din Bucurescĭ într'un tulpan subţire ca pânza Arachneĭ; şi cu „două-treĭ tipare de lemn de teiŭ, cu câte-va buruĭenĭ colorante „(băcan, şofran, paţachină, scumpiă), adevĕrată polychromotypiă, „se da comerciuluĭ un obiect de uă valóre însutită. . . Testemelu„rile fabricate în Bucurescĭ nu se lăsaŭ maĭ pe jos de cele din „Ţarigrad şi acéstă industriă, bine condusă, incuragiată, ar fi ajuns „lesne sĕ rivaliseze cu cele maĭ frumóse musselinurĭ."

Tóte aceste fabricĭ aŭ dispărut la 'nceputul secoluluĭ nostru, ântâiŭ pentru că nu aŭ putut sĕ se împotrivéscă concurenţeĭ străine, şi al doilea din causa rĕsbóielor turco-ruse. Póte că pacea, liniscea şi siguranţa ḑileĭ de mâine le-ar fi dat puterea sĕ mérgă înainte.

După pacea de la Cuciuk-Cainargi, când se spera într'uă îndelungă linisce, se stabilise la Bucurescĭ case de comerciŭ, filiale

---

1) *Convorbirĭ Economice* (Bucurescĭ, 1879), pag. 577.

2) *Ibidem:* pag. 575—576. Ion Ghica adaugă: „La un bal de gală, la Hôtel-de-Ville „din Paris, acum 9 anĭ (1870), Marchisa de Lavalette, soţia ministruluĭ de interne, fostă amba„sadrice la Constantinopole, purta uă rochiă de testemelurĭ care făcea admiraţiunea tuturor „elegantelor".

ale altora din Rusia și din Germania. Ele ni sunt certificate de documentele consulilor francesĭ[1].

La 1796 se stabilesce în Bucurescĭ și uă filială a firmeĭ *Pellet & C-nie* din Adrianopole[2]: e primul *magasin français* de felul căruia s'aŭ perindat atâtea și atâtea pe Podul Mogoșóieĭ.

La sfârșitul secululuĭ XVIII și în primiĭ 15 anĭ aĭ secululuĭ nostru, bancheriĭ bucurescenĭ din hanul Zlătarilor și de prin prejur, bancheriĭ ca Meitani, Sachelarie, Apostol și fiul sĕŭ Fotache, Polizu Condo, căruia îĭ maĭ diceaŭ și căminarul Polizake[3], — bogațiĭ *contraccii* și arendașĭ aĭ ocnelor, aĭ drumurilor, aĭ vămilor; epistațiĭ veniturilor mănăstirescĭ, într'un cuvênt mariĭ capitaliștĭ aĭ Bucurescilor: Hagi Moscu, Facca, Romanet, Bellu, Manuk-Beĭ, Serdarul Dinu Cervenvodali, Iancu Scufa, Spiridon Cazotti, apoĭ neguțătorul cel mare de mătăsurĭ Băluță și marele marchitan Ștefan Băltărețu, încep, toțĭ pe întrecute, sĕ facă pe boĭerĭ, prin puterea și farmecul iresistibil al miilor de galbenĭ, sĕ'șĭ vêndă moșiele pe nimic. Uă enormă schimbare de proprietate imobiliară se desĕvêrși la 'nceputul secululuĭ XIX. In Carpațĭ, munțĭ întregĭ, carĭ, de sute de anĭ, eraŭ proprietatea puternicilor Dudescĭ, trecură în mâna luĭ Manuk-Beĭ și a luĭ Băltărețu[4].

Pe uă părechiă de cerceĭ într'un rând, și 'ntr'altul pe uă trăsură adusă de la Viena, s'aŭ vêndut în Romanațĭ moșiĭ carĭ adĭ apropiă milionul. Secolul se sfârșesce într'un lux care ĭea proporțiunĭ estraordinare. Alexandru-Vodă Moruzzi de la 1794 porunci mareluĭ cămĕraș sĕ oprescă pe Lipscanĭ de a maĭ aduce materiele numite *flude, lino* și altele fiind lucrurĭ „costisitóre și pricinuitóre de chel-„tuĭelĭ[5]". Maĭ opresce aducerea stofelor *sadedică* și în cusăturĭ, și a basmalelor de preț, și 'n fine, la 1796, închide granițele pentru butcele și caretele luxóse, aduse de la Viena[6] și carĭ „sunt stin-„gerea obștieĭ".

Poruncele luĭ Moruzzi cad îndată; luxul se lăfăesce ca și maĭ înainte, și Lipscaniĭ continuă a aduce stofele cele maĭ strălucitóre și cele maĭ scumpe.

---

1) Hurmuzake: *Doc.*, Supl. I, vol. VI, pag. 418.

2) Ibidem: *Doc.*, Supl. I, vol. II, pag. 157 și 232.

3) Erbicénu: *Cronicariĭ Grecĭ*, Cronica luĭ Naum Protosinghelul, pag. 280. — Cf. Philimon: *Ciocoiĭ vechĭ și noĭ.*

4) *Dicționarul geografic al județuluĭ Prahova*, pag. 191 și 250. — Cf. Hurmuzake: *Doc.*, Supl. I, pag. 137, 186 și 187. — V. A. Urechiă: *Acte și Documente*, pag. 725.

5) *Revista Istorică a Arhivelor Rom.*, I, pag. 6.

6) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, V, pag. 306 și 307.

Rușiĭ cu Suvarov, Nemțiĭ, „ceĭ cu códă“ din vremea luĭ Mavrogheni și a principeluĭ de Coburg, și-apoĭ, în primul deceniŭ al seculuĭ nostru, iérășĭ Rușiĭ fac ca Bucurescií sĕ fiérbă într'uă ne maĭ pomenită agitațiune...

Moravurile cele vechĭ sunt uĭtate cu uă iuțélă fără de sémĕn; se adoptă când bine, când stângacĭ, moravurĭ potrivite séŭ nepotrivite fireĭ Românuluĭ. Intr'aceste vremurĭ de ne maĭ vĕdută învălmășélă, în care Rușiĭ, Nemțiĭ și Greciĭ revoluționarĭ din Paris, mișună pe ulițele Bucurescilor, acum, Românul a câștigat acea putere de asimilațiune care ĭ-a permis sĕ se transforme din cap pênĕ în picióre în maĭ puțin de 75 de anĭ.

Bĕtrână neguțătorésă bucurescénă.

Neguțătoriĭ ceĭ deștepțĭ și ceĭ îndrăsnețĭ câștigă colosal. Miloradovicĭ, faimosul *Sauveur* și *Sauteur* al Bucurescilor, cumpără de la Băltărețu numaĭ într'uă singură dată stofe și șalurĭ în valóre de 3000 de galbenĭ [1].

Intr'acelașĭ timp se face și monetă falșă. *Calpuzaniĭ,* adică falșificatoriĭ, sunt sudițĭ englezĭ. In vechime li se tăiaŭ mâinile; acum se bat la Agiă, se bat prin târg în vederea obșteĭ și-apoĭ se trămit la Ocnă [2]. Se țintuesc de urechĭ la ușa prăvălieĭ lor brutariĭ carĭ vênd pâinea lipsă. Odinióră se daŭ prin târg cu nasul tăiat, — de unde locuțiunea bucurescénă care a rĕmas: „da-te-așĭ „prin târg cu nasul tăiat“.

Acesta fuse comerciul Bucurescilor de atuncĭ de când documentele și spusele călĕtorilor ne-aŭ permis sĕ'l urmărim și pênĕ în pragul seculuĭ XIX.

Cât a mers înainte comerciul de la 1800 și pênĕ adĭ, în 1899, bĕtrâniĭ și ceĭ carĭ cunosc trecutul sunt în stare s'o spună. Aceștia, când vĕd uriașa schimbare ce s'a desĕvîrșit, se miră și se

1) Hurmuzake: *Doc.,* Supl. I, vol. II: Memoriele generaluluĭ-conte de Langeron.
2) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* V, pag. 414.

crucesc întocmaĭ ca bĕtrânul Brașovén din Săcele care, băiét în prăvăliă pe pricopsélă la Bucurescĭ la 1842, plecase iér acasă, și nu maĭ revenise în Țéră și, cum ḑic eĭ, la Bucurescĭ, de cât peste 49 de anĭ, adică la 1891, când cu serbările Jubileuluĭ M. S. Regeluĭ. Bĕtrânul Săcelén, ne voind sĕ créḑă că l'a adus ginerele sĕŭ la Bucurescĭ, l'a certat pe acesta și-a voit sĕ plece îndĕrĕt, ḑicênd :

Generalul Miloradovicĭ.

— Dór că, *Trică draghie,* asta-ĭ *Peşta,* asta-ĭ *Becĭ,* dér Bucurescii nu's, nu!...

Și ceĭa ce era și maĭ curios era faptul că lângă Sftul Gheorghe-Noŭ, pe unde ucenicise bĕtrânul Săcelén la *boltă,* nu maĭ era, nu maĭ este absolut nimic din cele ce scia la 1842 simpaticul Trocar. S'a dus Hanul, s'aŭ dus bolțile, s'aŭ dus prăvăliele, pivnițele, s'a dus tot...

Comerciul Capitaleĭ Regatuluĭ merge aḑĭ pe alte căĭ, spre cinstea luĭ și spre cinstita mărire a avereĭ naționale în genere și a celeĭ bucurescene în deosebĭ.

XVII

HANURILE BUCURESCILOR

[1]

I

Nu sunt mulțĭ la numĕr Bucurescenil carĭ aŭ apucat hanul Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ și hanul Șerban-Vodă. Focurile, cutremurile, vechimea și cerințele cele nouĕ ale timpurilor nóstre aŭ făcut sĕ disparâ unul câte unul tóte acele marĭ și curióse clădirĭ, numite *hanurĭ,* carĭ, în midlocul și pe laturile orașuluĭ, alcătuiaŭ una din notele cele maĭ caracteristice ale Bucurescilor.

Hanul, astfel cum Șerban-Vodă Cantacuzino îl face pe al sĕŭ, era maĭ ântâiŭ uă întindere fórte mare de loc, înconjurată de tóte părțile cu ziduri gróse și înalte ca de cetate. Intr'aceste zidurĭ, acolo unde ulița era maĭ viă séŭ, cum diceaŭ bĕtrâniĭ negutătorĭ bucurescenĭ, unde era „bătaia târguluĭ“ se aflaŭ clădite prăvăliĭ cu uă ușă puternică de stejar, acoperite cu table de fer și cu una séŭ douĕ ferestre micĭ și armate cu drugĭ groșĭ de fer. De multe orĭ ferestrele lipsiaŭ cu desĕvêrșire.

De-asupra prăvălieĭ, zid înalt cu câte uă ferestruiă abia visibilă, ca un ochiŭ de pod. Prăvăliĭ de felul acesta eraŭ multe în zidurile hanuluĭ, pe din afară. Pe una din laturile pătratuluĭ séŭ dreptunghiuluĭ ce forma zidul înconjurător era pórta cea mare,

---

1) Podóbă din *Evanghelia cu Invĕțătură*, tipărită la Alba-Julia în 1641.—Vedĭ *Bibliografia* D-lor Bianu și Hodoș, pag. 115.

pe unde se intra în întinsa curte a hanuluĭ. Acéstă pórtă era ca de cetate, în stare de a înfrunta pênĕ și loviturile ghiulelelor de tun.

Inăuntru, la spatele tuturor prăvăliilor, era un pălimar, format din arcade sprijinite pe colóne. Fiă-care prăvăliă avea uă ușă pe acest pălimar. Dupĕ el suiaŭ douĕ séŭ maĭ multe scărĭ la catul ântâiŭ unde, tot cu pălimar superpus celuĭ de jos, se aflaŭ odăĭ, chiliĭ și, maĭ cu sémă, magaziĭ—*bolte,* cu mărfurĭ în deposit; tóte aveaŭ ușĭ gróse, ferestre micĭ și feruite, și zidurĭ tarĭ ca de biserică.

Pimnițele subt aceste clădirĭ eraŭ adâncĭ, marĭ, cu ascundĕtorĭ, cu gârliciurĭ cotite și cu nesce bolțĭ carĭ înfruntaŭ focul cel maĭ năpraznic.

Bolțile și tavanele prăvălielor eraŭ așa încât, décă focul ardea la odăile de sus, prăvălia de jos era apĕrată. Nu totdéuna ênsĕ; focul de la 1847, Marte în 23, din ḑiua de Pasce, a pârjolit tot la Hanul Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ. Anton Pann ḑice:

> Sfântul Gheorghe, acest han mare,
> Era maĭ bine sĕ nu fi fost,
> De cât s'aducă la fiă-care
> Nădejdĭ deșerte de adăpost.
>
> . . . .
>
> . . . .
>
> Ce póte zidul! ce póte omul!
> Dupĕ cuvîntul proorocesc;
> Când uă cetate n'o păzi Domnul,
> Deșïert lĭ-e truda câțĭ o păzesc [1]).

Zidurile hanuluĭ se continuaŭ înalte și puternice și pe acolo pe unde nu eraŭ clădite într'ênsele prăvăliĭ și odăĭ. Nu era de cât pórta cea mare ca eșire din curtea hanuluĭ. Pórta închisă și zăvorită, nu maĭ era cu putință nicĭ sĕ eșĭ afară, nicĭ sĕ maĭ intri în han.

Prin fundul curțeĭ, proptite de zidurĭ, eraŭ grajdurile, cuhniele și întinse șopróne. Câte un puț séŭ douĕ, așeḑate pe lângă cuhniĭ și grajdurĭ, daŭ apa trebuinciósă hanuluĭ. In secolul XVIII, e maĭ mult de cât probabil că nouele hanurĭ aŭ avut și

---

1) In *Memorabilul foculuĭ mare întêmplat la Bucurescĭ în ḑiua de Pascĭ, anul 1847, Martie 23* (Bucurescĭ, 1854, pag. 76 și 77).

cişmele, adică apă adusă pe ţurlóie de la Giulescĭ, Crevedia orĭ Creţulescĭ.

In miḑlocul curţeĭ se afla biserica hanuluĭ, cum era la Colţea, la Sftul Gheorghe-Noŭ, etc., etc.

Acestea, după scriitoriĭ secoluluĭ XVIII. Étă acum ce spune şi Ion Ghica [1] despre hanurile bucurescene, ca Şerban-Vodă, Constantin-Vodă, Sftul Gheorghe-Noŭ, etc.

„Curţĭ marĭ, pătrate, cu zidurile înalte şi tarĭ de jur împre-„jur, cu porţĭ gróse de stejar, căptuşite cu fer, legate în piróne, „şine şi lanţurĭ, cu clopotniţă de-asupra ganguluĭ; în miḑlocul „curţeĭ biserica, ocolită de case tarĭ de zid; compartimente unele „lângă altele, fiă-care cu pivniţă adâncă, cu magasiă boltită, cu „uşĭ de fer scóse pe uă galeriă cu arcade, pe colóne de piétră „cu capitelurĭ d'asupra, cu odăĭ tóte cu ferestrele şi cu uşile pe „un pridvor care ocolia hanul dintr'un capĕt pênĕ într'altul, co-„municând cu două scărĭ marĭ, acoperite, faţă 'n faţă una cu „alta: totul, stil italian, tipul adoptat pretutindenĭ în Arhipel şi „în Marea-Négră, pe unde Genovesiĭ aŭ avut cantóre".

Intréga clădire avea unul séŭ doĭ îngrijitorĭ. Aceştia eraŭ datorĭ sĕ închidă séra porţile şi sĕ îngrijéscă de siguranţa hanuluĭ şi a prăvălielor din zidurile luĭ.

Eraŭ hanurĭ primitóre de străinĭ, şi eraŭ hanurĭ numaĭ pentru mărfurĭ şi neguţătorĭ. Intr'unele, pe lângă prăvăliele şi odăĭele neguţătorilor, se aflaŭ chiliele călugărilor de la mănăstirea hanuluĭ, cum era, bunióră, la Sftul Gheorghe-Noŭ, la Stavropoleos şi la Sfta Ecaterina.

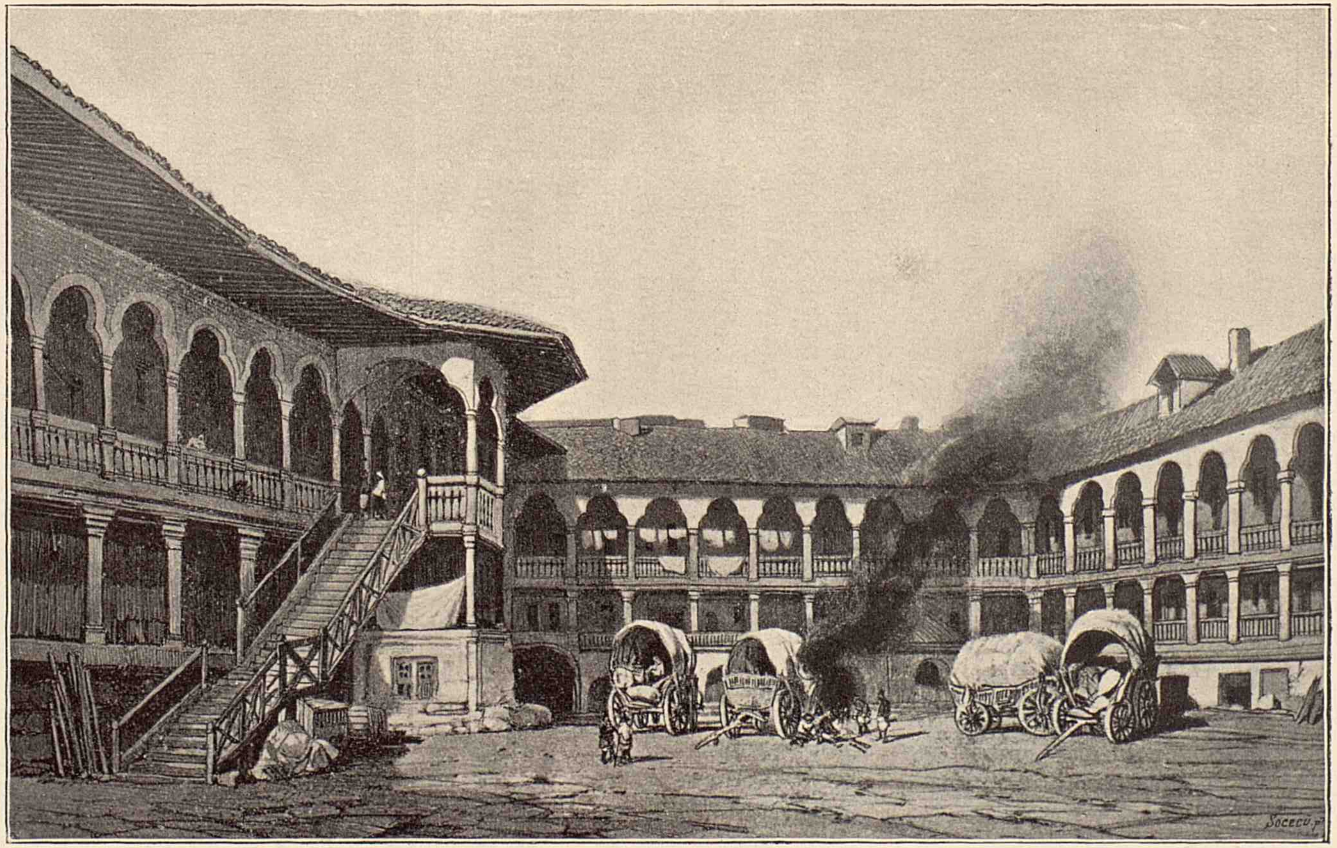
Construcţiunea arhitectonică, modul de a se închide şi de a se isola complet de lumea înconjurătóre, precum şi călugăriĭ carĭ locuiaŭ într'ênsele, — tóte aceste motive la un loc aŭ făcut ca străiniĭ, şeḑĕtorĭ séŭ trecĕtorĭ prin Bucurescĭ, carĭ aŭ vorbit despre hanurile bucurescene, sĕ le asemuiéscă cu unele din mănăstirele Italieĭ [2].

Noĭ credem că, maĭ mult de cât la mănăstirile Italieĭ, Şerban-Vodă Cantacuzino, când a clădit primul han la Bucurescĭ, s'a gândit la acele clădirĭ speciale pe carĭ, póte el şi, de sigur, fratele

---

1) Ion Ghica: *Convorbirĭ Economice,* Bucurescĭ, 1879, pag. 567.

2) Del Chiaro: *Le moderne rivoluzioni della Valachia,* pag. 13. E il Han un recinto di forti e alte muraglia, fatto a guisa di un gran chiostro de 'nostri religiosi. — Cf. *Breviarul cronologic,* citat de Engel: *presso a poco come un chiostro d'uno de' Conventi d'Italia.* —Veḑĭ şi Berindeiŭ: *Revista Română,* I, pag. 350.

Hanul Manuk, dupĕ Raffet.

sĕŭ, Stolnicul Constantin Cantacuzino, le vĕḑuseră la Veneția și carĭ se numĭaŭ *il fondaco de' Turchi, il fondaco de' Tedeschi, il fondaco de' Armeni* — clădirĭ marĭ, bine apărate, cu 'nalte porțĭ, închise de tóte părțile, și unde neguțătoriĭ Nemțĭ, Turcĭ, Armenĭ, âncă de la finea secoluluĭ XV, și-aduceaŭ mărfurile spre sigură păstrare, pênĕ la desfacerea lor pe piéța Veneţieĭ séŭ pe piețele altor orașe ale Italieĭ.

Aceste *fondachi* aveaŭ și bisericuțe séŭ micĭ capele, în carĭ Nemțiĭ séŭ Armeniĭ se 'nchinaŭ dupĕ ritul lor. Nusciŭ décă în *fondaco de' Turchi* se afla giamiă; e ênsĕ fórte probabil sĕ fi fost, pentrucă Veneţianiĭ căutaŭ sĕ 'șĭ mulțăméscă ântâiŭ interesele și-apoĭ cerințele religiuneĭ catolice. *Siamo Veneziani e poi cristiani!* esclamaŭ eĭ.

I fondachi decĭ eraŭ hanurile comerciale ale Veneţieĭ, dupĕ cum hanurile bucurescene eraŭ *i fondachi,* unde veniaŭ cu mărfurile lor de peste Dunăre Turciĭ, Armeniĭ și Greciĭ, iér de dincolo de peste Carpațĭ, Brașoveniĭ, carĭ, cu momele, cu șópte, cu *brașóve* și alte combinațiunĭ, monopolisaseră comerciul europén și aduceaŭ eĭ tóte mărfurile la Bucurescĭ.

Acest monopol al Brașovenilor a durat pênĕ în secolul XVIII, când începură, séŭ neguțătoriĭ bucurescenĭ sĕ mérgă la Viena, și, maĭ cu sémă, la Lipsca, séŭ sĕ vină în Bucurescĭ cu câte ceva mărfurĭ Nemțĭ, Francesĭ, Italienĭ și Rușĭ.

Și aceștia tot de hanurĭ profitaŭ închiriând cu luna prăvăliele cele góle [1].

Uniĭ călĕtorĭ din secolul XVIII, intrând în curtea hanuluĭ, póte tocmaĭ când venia câte un *taxid* de marfă de la Lipsca, orĭ de la Brașov, orĭ de la Țarigrad, și vĕḑênd animațiunea cea mare ce domnĭa în spatele tuturor prăvălielor, aŭ asemĕnat hanurile bucurescene cu așa numitele *bezesten* [2] din Turcia, adică târgurĭ cu prăvăliĭ zidite de piétră și cu un fel de *samare* ește afară și de uă parte și de alta a clădirilor de pe ambele părțĭ ale ulițeĭ, încât se credea că și ulița este acoperită, într'un cuvênt un fel de *bazar*. Asemĕnarea nu e justă, căcĭ *bezestenul* nu era 'nchis ca uă cetate: s'ar potrivi póte maĭ mult a ḑice că hanurile bucurescene, ca Șerban-Vodă și Sftul Gheorghe-Noŭ, aduceaŭ aminte la diferite timpurĭ ale anuluĭ, cu mulțimea mărfurilor și a negu-

1) Del Chiaro: *Le moderne rivoluzionĭ, etc.* Queste botteghe son tenute da mercanti cristiani, o turchi, pagando un tanto al mese per la pigione.

2) Boscovich: *Journal d'un voyage de Constantinople à Cologne* (Lausanne, 1762), pag. 9.

țătorilor, și a vieței comerciale din curțile lor, aduceaŭ aminte caravan-seraiurile vr'unuĭ mare orașĭ din Turcia.

Bezesten am avut în Bucurescĭ la hanul Gabrovenilor, în Târgul-din-Năuntru, pe lângă ulițele Abagiilor, Mărgelarilor, Saidăcarilor și Boiangiilor. Hanul Gabrovenilor se maĭ numia în secolul trecut și *hanul Bezesten* [1], tocmaĭ din causa asemĕnăriĭ luĭ cu Bezestenurile turcescĭ și din causa samarelor celor marĭ de la prăvăliĭ, carĭ păreaŭ că acopere ulița.

Nu; Hanurile cele marĭ și înconjurate cu ziduri se pot asemĕna numaĭ cu *i fondachi* de la Veneția și cu acele *Kaufhäuser*, pe carĭ în orașele *hanseatice* le aveaŭ neguțătoriĭ străinĭ, carĭ veniaŭ de departe cu mărfurile lor. Hanurile bucurescene aŭ fost marile colaboratóre ale comerciuluĭ din secolul XVII și pênĕ la focul din 1847, când schimbându-se Bucurescriĭ și felul de a face negoț al comercianților bucurescenĭ, ele nu maĭ avură rațiunea de a fi.

II

1. **Hanul Șerban-Vodă.** — Este cel d'ântâiŭ pe care 'l găsim pomenit în documentele orașuluĭ. Inainte de clădirea luĭ, deposite comerciale aŭ fost de sigur în Bucurescĭ; n'avem ênsĕ despre dênsele nicĭ un amĕnunt [2].

In actele Mănăstireĭ Cotrocenilor, istoria loculuĭ pe care este clădit hanul începe de la anul 1666, de când Postelnicul Șerban Cantacuzino, viitorul Domn al Țĕriĭ-Românescĭ, cumpără locurĭ pe lângă cel părintesc [3], date mameĭ séle Elena, de Mateĭ Bassarab, cu vro 30 de anĭ înainte.

Mușa, nevésta luĭ Jupân Jane Cojocariul, *„remănênd săracă de bărbat și ajungênd la bogată lipsă“* [4], vinde locul sĕŭ din fața bisericeĭ Grecilor [5] luĭ Șerban Postelnicul la 1666. In anul următor, la 1667, Gheorghe Paspale, cojocar, vinde tot luĭ Șerban Postel-

1) Hârtiele de proprietate ale d-lor Russe și Ión Russescu, proprietariĭ mareluĭ otel *Universal-Gabrovenĭ*.

2) Vedĭ și cap. *Comerciul Bucurescén*.

3) Vedĭ cap. *Podul Mogoșóĭeĭ*.

4) *Arhive:* Mănăstirea Cotrocenĭ, pach. 25, act. 13.

5) Vedĭ cap. *Bisericele*. — Biserica Grecilor pe locul ocupat adĭ de Palatul „Dacia-România“.

nicul locul sĕŭ, cumpărat de la Popa Drăgoiŭ în 1654[1]; tot asfel Vasile sin Vasile Stolnicul vinde un loc pe preț de galbenĭ 15. La 1669, Anghelina, a luĭ Calotă Clucerul cu fiul sĕŭ Constantin și cu fiica sa Mihalcea, vênd luĭ Șerban vel Spătar Cantacuzino loc în Târgul-de-Sus, în ulița Zlătarilor, pe care 'l cumpărase de la Popa Drăgoiŭ, în vremea luĭ Constantin-Vodă Șerban[2]. Cumpărările încetéză în timpul mareĭ lupte a Cantacuzinescilor cu Ghiculescii. Tragicele aventurĭ prin carĭ trece Șerban Logofĕtul Cantacuzino nu-ĭ maĭ daŭ pas sĕ se gândéscă la cumpărătóre de locurĭ lângă biserica Grecilor, în Târgul-de-Sus, lângă ulița Zlătarilor, nicĭ la schimbul cu Mănăstirea Sftuluĭ Sava, căreia îĭ dedese înainte un codru de loc la Grozăvesciĭ-de-Jos dupĕ Colentina, pentru un loc de patru prăvăliĭ, carĭ sunt la ulița cea mare, ce merge spre biserica Colțeĭ Clucerul[3].

Suindu-se pe tronul Țĕriĭ-Românescĭ la 1679, Șerban-Vodă zidesce Mănăstirea Cotroceniĭ și se apucă sĕ clădéscă hanul cam pe la 1683. La 1686 Hanul e gata, de óre ce într'un act al luĭ Manta Portarul dintr'acest an se vorbesce de „Hanul Măriеĭ Séle, Domnul nostru Șerban-Vodă“[4].

Inainte de clădirea hanuluĭ avuseseră locurĭ pe-aci cu pivnițe de piétră și cu prăvăliĭ cu case boieriĭ Năsturelĭ din Herăscĭ și-anume Radu Logofĕtul Năsturel, tatăl Dómneĭ Elina Mateĭ Bassarab și al boierilor Udriste Logofĕtul și Cazan Vistierul[5], maĭ târḑiŭ Staicu Paharnicul Merișanul[6], Mănăstirea Mihaĭ-Vodă, Mănăstirea Radu-Vodă[7], boieriĭ Popescĭ, adică Hrizea Vornicul cu fiiĭ sĕĭ Radu Logofĕtul și Gheorghe[8], în fine Mănăstirea Sărindaruluĭ și Sultana, jupănésa luĭ Cârstea Bogdaproste, care, la 1687, vinde M. S. Șerban-Vodă, *de bună voiă și nesilită de nimenĭ*, un loc de șése prăvăliĭ.

Astfel, la 1686 și la 1687, Șerban-Vodă a cumpărat pentru han și curte locurĭ carĭ se 'ntindeaŭ peste tot ceea ce coprind aḑĭ stradele Lipscanĭ, Smârdan și Dómneĭ aprópe de Calea Victorieĭ.

---

1) *Arhive:* Mănăstirea Cotrocenĭ, pach. 25, act. 8 și 16.

2) *Ibidem,* act. 19.

3) Bolliac: *Buciumul,* 1863, Septembre 13.

4) *Arhive:* Mănăstirea Cotrocenĭ, pach. 25, act. 38. — Actul 45 din anul 1685 vorbesce de locurile pe carĭ face Măria-Sa *hanurile.* Pluralul acesta arétă mărimea clădireĭ.

5) *Ibidem:* Episcopia Argeșuluĭ, pach. 48, act. 1.

6) *Ibidem:* Episcopia Argeșuluĭ, pach. 48, act. 5—6.

7) *Ibidem:* Mănăstirea Cotrocenĭ, pach. 35, act. 28.

8) *Ibidem:* Mănăstirea Cotrocenĭ, pach. 25, act. 29.

Zidurile și 'nălțimea lor, clădirea și mărimea eĭ, pivnițele și adâncimea lor, bolțile cele de cetate fac asupra Bucurescenilor uă puternică impresiune. Ulița Lipscanilor, care nu primesce acest nume decât după 1750, și care înainte de clădirea hanuluĭ se numia *ulița mare de la târgul de sus,* perde acest nume, și Bucurescenii nu o maĭ numesc de cât „ulița care duce la Hanul luĭ Șerban-Vodă“ [1].

La 1688, Șerban-Vodă nu isprăvise ăncă cu rescumpărările. El móre și la 1690, Egumenul Parthenie al Mănăstireĭ Cotrocenilor, căreia Șerban-Vodă închinase Hanul cu tóte veniturile luĭ, tractéză ăncă afacerile de schimb și de rescumpĕrare ale Hanuluĭ. Astfel, bunióră, el dă luĭ Paisie, Egumenul de la bogata mănăstire a luĭ Radu-Vodă, pentru prăvăliele pe locul cărora s'a făcut hanul de rĕposatul Șerban-Vodă, prăvăliele Mănăstireĭ Cotrocenilor din mahalaua Sftuluĭ Gheorghe-Vechiŭ [2].

Egumeniĭ închiriéză tóte prăvăliile, și venitul trebue sĕ fi fost însemnat, de vreme ce nicăierĭ neguțătoriĭ nu maĭ găsiaŭ atâta siguranță ca la Hanul Șerban-Vodă. Totușĭ, focul nu 'l ocolesce. La 1704, când ard Bucurescii, arde în parte și hanul Șerban-Vodă. Intr'adevĕr, într'un act al luĭ Petre, Vătaful de Măcelarĭ, din 1704 ni se spune „mĭ-aŭ ars zapisele, când aŭ ars Bucurescii și hanul luĭ Șerban-Vodă“ [3]. — E probabil că focul a pĕtruns atuncĭ prin cine scie ce vênt, căcĭ într'alte rândurĭ focul se opria de puternicele zidurĭ ale hanuluĭ [4].

Clădirea avea prăvăliĭ, pivnițe și odăĭ fórte multe, și maĭ avea și ascundĕtorĭ minunat de tăinuite. La 1769, la începerea rĕsboiuluĭ ruso-turc, când Pârvu Cantacuzino Măgurénul intră cu 400 de Românĭ și Albanesĭ în Bucurescĭ și bate pe Turciĭ carĭ păziaŭ Curtea-Domnéscă, Grigore Alexandru Ghica [5] și fiul sĕŭ se ascund în hanul luĭ Șerban-Vodă, după ce 'șĭ trămisese tóte hârtiele, paralele și sculele la Maria, féta Văcăresculuĭ, nevésta frateluĭ sĕŭ, Dumitrake Ghica, viitorul Ban Mare. In odăile uneĭ prăvăliĭ de lipscăniă din Hanul Șerban-Vodă aŭ stat ascunșĭ Ghica și fiul sĕŭ pênĕ când, voind dênsul, boieriĭ l'aŭ găsit, l'aŭ dus la

1) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ. Locurile din Bucurescĭ. Diferite acte.
2) *Ibidem:* Mănăstirea Cotrocenilor, pach. 25, act. 50, din anul 1690.
3) *Ibidem:* Condica No. 2 a Mitropolieĭ. Jud. Ilfov.
4) *Tes. de Mon. Ist.,* II, pag. 204. Chronograful luĭ Dionisie Eclisiarhul.
5) 1768—1769.

hanul Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ, unde l'aŭ maĭ ținut treĭ ḑile șĭ-apoĭ l'aŭ trămis în Rusia, la Petersburg[1].

Toțĭ călĕtoriĭ constată că hanul cel maĭ însemnat este hanul luĭ Șerban-Vodă. Intr'adevĕr, așa este, și trebue sĕ maĭ adăugem că el a fost și cel maĭ puternic, și cel maĭ norocos. A trecut prin tóte vîltorile și prin tóte vijeliele Bucurescilor. Nicĭ focurile, nicĭ cutremurile, nicĭ dușmaniĭ nu l'aŭ făcut una cu pămêntul. Numaĭ în secolul nostru, dupĕ rĕsboiul Independențeĭ, clădirea luĭ Șerban-Vodă, bĕtrânul han din Târgul-de-Sus al Bucurescilor, a dispărut, mândru și mulțămit, pentru a face loc, cel puțin pe uă parte din întinderea curțeĭ și prăvălielor séle, „Bănceĭ Naționale a Românieĭ“ [2].

III

2. **Hanul Constantin-Vodă.** — Când Constantin-Vodă Brâncovénu aduse, dupĕ bătălia de la Zernescĭ, capul luĭ Constantin Aga Bălăcénu, îl puse în prepeleac și 'l ținu maĭ bine de un an în curtea caselor străvechĭ ale Bălăcenilor, din mahalaua Bălăcénuluĭ, de lângă Biserica de jurămînt cu hramul Sftuluĭ Dumitru, izvoritorul de mir[3]. Și dupĕ ce șeḑu capul pe mormanul de cărămiḑĭ ale caselor dĕrîmate maĭ bine de un an, Brâncovénu confiscă locul pe care aḑĭ se ridică maiestuosul palat al Poștelor, nelăsând dintr'ênsul Bălăcenilor, de cât partea pe unde se află aḑĭ biserica Stavropoleos și casele care coboră la vale spre strada Smârdan.

Acéstă parte de loc era a luĭ Barbu Bălăcénul, vĕr cu Constantin Aga Bălăcénul. Pe locul confiscat, Brâncovénu clădi hanul luĭ Constantin-Vodă. Mare, bine clădit, călĕtoriĭ îl citéză totdéuna al doilea dupĕ hanul luĭ Șerban-Vodă.

Uniĭ din bĕtrâniĭ Bucurescenĭ spun din bĕtrânĭ, că 'n miḑlo-

---

1) Ath. Comnen Ipsilante: Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν (C-ple, 1872), pag. 45.—Cf. Sulzer: *Geschichte des transalpinischen Daciens* (Viena, 1781), pag. 290. — *Buciumul,* 1863, Maĭ.

2) Muscelénu: *Calendar antic* (Bucurescĭ, 1862), pag. 92, spune că 'n miḑlocul hanuluĭ era uă biserică frumósă, de construcțiă și stil bizantin. Turla, adauge el, i-a fost dĕrîmată la cutremurul de la 1838 și nu i s'a maĭ făcut reparațiă. — Nicăierĭ nu am maĭ vĕḑut pomenindu-se de biserică în curtea Hanuluĭ Șerban-Vodă.

3) Veḑĭ documentele și datele citate în cap. *Podul Mogoșóieĭ.*

cul curțeĭ hanuluĭ Constantin-Vodă, ar fi fost și uă bisericuță ridicată, spun uniĭ, de Brâncovénu, iér alțiĭ, de Bălăcenĭ, pentru iertarea pĕcatelor luĭ Constantin Aga. Afirmațiunea nĭ-este transmisă prin tradițiune orală. Fotino ênsĕ crede[1] contrariul și clasézâ hanul Constantin-Vodă printre cele șépte marĭ hanurĭ bucurescene fără bisericĭ.

Veniturile prăvăliilor și hanuluĭ, Brâncovénu le închină mănăstireĭ Sfntuluĭ Gheorghe-Noŭ. Alte particularitățĭ istorice nu maĭ cunóscem despre hanul Constantin-Vodă. Ruinele luĭ s'aŭ vĕḍut pênĕ acum 35 de anĭ și parte din zidurile din fund aŭ stat în picióre, pênĕ când aŭ început sĕ se clădéscă palatul Poștelor[2].

3. **Hanul Filipescului.** — Pe locul dat de zestre de Elena Cantacuzino uneia din fetele séle care luă pe Pană Filipescu, adică pe partea ocupată aḍĭ de Palatul „Dacia", la colțul Lipscanilor cu Calea Victorieĭ și pênĕ maĭ departe de clădirea Karagheorghevicĭ, înainte de 1700, Constantin Căpitanul Filipescu zidesce hanul mic, care primesce numele de *Hanul Filipescului*. Acest nume l'aŭ purtat clădirea și locul pênĕ în timpurile nóstre. Hanul ênsĕ a 'nceta de a fi proprietatea boierilor Filipescĭ âncă de la 1713, de órece jupânésa Rada Filipésca, soția luĭ Constantin Căpitanul, împreună cu fecioriĭ sĕĭ Radu vel spătar Filipescu și Grigore Filipescu, îl vênd luĭ Iordake Clucerul za Arie[3], Brâncovénu întăresce actul de cumpărătóre[4], și de atuncĭ hanul Filipescu nu se maĭ găsesce prin documente, nicĭ prin scrierile călĕtorilor.

4. **Hanul Colțeĭ.** — Când Mihaĭ Spătarul Cantacuzino repară, biserica cea de lemn a luĭ Colțea Clucerul și o făcu de piétră, zidind lângă dênsa și spitalul cu acelașĭ nume, atuncĭ clădi și hanul Colțeĭ, primitor de străinĭ, și numĕrat de Fotino printre cele opt hanurĭ cu bisericĭ înăuntrul Curțeĭ[5]. La hanul Colțeĭ descindeaŭ Turciĭ Capanliĭ séŭ cu alte negoțurĭ[6].

5. **Hanul luĭ Zamfir.** — Cămĕrașul za ocne și căruia, maĭ târḍiŭ, la 1716, i se ḍicea Starostele-cel-Bĕtrân, Zamfir, care, probabil, fusese negușător bogat și cu mare nume, a cumpărat de la Athanasie Egumenul Mănăstireĭ Sfntuluĭ Ion din Focșanĭ locurĭ în Șe-

---

1) Fotino: *Istoria Dacieĭ*, III, pag. 166.
2) Veḍĭ cap. *Podul Mogoșóieĭ*.
3) *Arhive:* Mănăstirea Văcărescĭ, pach. 35, act. 1.
4) *Ibidem:* Condica Brâncovenéscă, pag. 1108.
5) Fotino: *Istoria Dacieĭ*, III, pag. 166.
6) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor*, I, pag. 486.

larĭ, despre hanul luĭ Şerban-Vodă[1], şi a clădit acolo un han care a purtat pênĕ maĭ acum câţĭ-va anĭ numele de *Hanul luĭ Zamfir,* situat cam unde fuse pênĕ anul trecut fundul oteluluĭ Simion. Hanul luĭ Zamfir a fost pârjolit de un foc mare în 1839[2].

6. **Hanul Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ.** — Când Brâncovénu rezidi biserica Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ, *una bellissinia chiesa,* dice Del Chiaro[3], şi făcu cu arhitectul Veseleil[4] palatul patriarcal la stânga bisericeĭ, — în afară de zidul înconjurător séŭ înăuntrul luĭ, nusciŭ, — atuncĭ clădi şi prăvăliile séŭ *boltele* cu odăile carĭ formară hanul Sftuluĭ Gheorghe, al doilea han mare în Bucurescĭ, atât prin întinderea loculuĭ şi mărimea clădireĭ[5], cât şi prin minunata posiţiune comercială ce avea, în apropiere de Târgul-din-Năuntru, de Târgul-de-Sus şi la doĭ paşĭ, de podul care ducea la Târgul-de-Afară.

Ceĭ bĕtrânĭ spun din bĕtrânĭ, — ceea ce ne duce în secolul XVIII, că „buricul Bucurescilor“, adică centrul şi mĭedul oraşuluĭ era la Sftul Gheorghe-Noŭ. Acolo ar fi trebuit sĕ se pună *colóna milliară* a oraşuluĭ capitală în vremile de demult, căcĭ acolo era toiul târguluĭ şi bătea maĭ cu putere inima oraşuluĭ.

Biserica, frumósă şi mare, înconjurată de tóte părţile cu zidurĭ şi nămestiĭ marĭ, a tras totdéuna atenţiunea călĕtorilor artiştĭ, iubitorĭ de pitoresc şi colóre locală. Hanul Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ era marele deposit de mărfurĭ ale toptangiilor[6].

Sfântul Gheorghe, han ca cetate,
Cu 'mprejurare de zid înalt,
Bolţĭ douĕ rândurĭ 'nfrumuseţate,
In cât ca dênsul nu era alt.
Al căruĭ clopot de-asupra porţiĭ
Cu acel fórte uriaşĭ glas,
Dimpregiur focul şi 'n oraşĭ, morţiĭ
Eraŭ vestite 'n clipe d'ceas[7].

In curtea luĭ cea spaţiósă venĭaŭ carele de la Lipsca în se-

---

1) *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ, pag. 241.
2) Marsillac: *Guide de Bucarest,* pag. 80.
3) *Le moderne rivoluzioni della Valachia,* pag. 13. — Cf. cap. *Bisericele.*
4) Vedĭ cap. *Frumósele-Arte la Bucurescĭ.*
5) Muscelénu: *Calendar antic* (Bucurescĭ, 1862), pag. 105: Hanul avea 200 de camere.
6) Vedĭ Cap. *Comerciul bucurescén.*
7) Anton Pann: *Memorabilul Foculuĭ, etc.* citat maĭ sus, pag. 74.

colul XVIII, și 'n boltele luĭ se descărcaŭ, când ajungeaŭ de la Galațĭ, mărfurile carĭ sosĭaŭ pe mare de la Constantinopole.

Un foc la 1804, August în 28, care a luat nascere chiar din han, l'a schimbat mult[1], iér focul de la 23 Marte 1847 l'a distrus cu desĕvêrșire. Hanul nu a maĭ fost reclădit și, pe întinderea curțeĭ séle, s'aŭ făcut grădina bisericeĭ și stradele din stânga eĭ.

7. **Hanul luĭ Filaret-Colțea.** — Pre ulița care merge spre Târgul-din-Năuntru se afla un han acolo unde este astădĭ, în fața grădineĭ Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ, casa Hillel cu *Banca Românieĭ*. N'avem despre dênsul nicĭ uă scire din documente[2]. Se numia hanul luĭ Filaret-Colțea, spre deosebire de cel care urméză.

8. **Hanul luĭ Filaret-Mogoșóĭa.** — Pe Podul Mogoșóĭeĭ, pe locul boierilor Brezoenĭ, unde se aflä astădĭ Teatrul Național, Mitropolitul Filaret a clădit la sfârșitul secoluluĭ XVIII un han, din venitul căruia s'a ajutat multă vreme *Orfanotrofiul* bucurescén[3]. Acesta era al doilea han al luĭ Filaret, și se deosebia de cel de la Colțea, pentru că i se dicea hanul luĭ Filaret din Podul-Mogoșóieĭ.

9. **Hanul luĭ Chiriță.** — Tot pe lângă hanul Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ și pe lângă al luĭ Filaret de la Colțea era și hanul luĭ Chiriță. Tradițiunea spune că se afla acolo unde este astădĭ clădirea Elias și colțul piațetelor Sftul Gheorghe-Noŭ și Lipscanĭ.

10. **Hanul Bălăcénuluĭ.** — Intre hanul luĭ Chiriță și hanul luĭ Filaret, de la Colțea, se afla hanul Bălăcénuluĭ, despre care nicĭ un document mie cunoscut nu vorbesce, dér pe care ni'l semnală tradițiunea orală.

11. **Hanul Sfteĭ Ecaterina.** — La Mănăstirea luĭ Pană Vistierul, pe care o găsim pomenită âncă din secolul XVII și e probabil și maĭ vechiă[4], Ecaterina, Dómna luĭ Alexandru-Vodă Ipsilante și fiică a luĭ Constantin-Vodă Moruzzi, a făcut multe îmbunĕtățirĭ și a dat mănăstireĭ multe veniturĭ. De atuncĭ, și numele bisericeĭ de Sfta Ecaterina. Intre alte veniturĭ, Ecaterina Dómna a clădit în apropiere de Mănăstire un han pe care l'a închiriat bisericeĭ[5] care, și ea, era 'nchiriată din vremurĭ bĕtrâne la mănăstirea din

---

1) Marsillac: *Guide*, pag. 80.
2) Philimon: *Ciocoiĭ vechĭ și noĭ*, pag. 88.
3) Vedĭ cap. *Bóle și Doftorĭ la Bucurescĭ pênĕ la 1800.*
4) Vedĭ cap. *Patriarhĭ, Mitropolițĭ, Episcopĭ și Egumenĭ grecĭ la Bucurescĭ.*
5) Fotino: *Istoria Dacieĭ*, II, pag. 172.

muntele Sinaï. Ca și hanul Colțeï, hanul Sfteï Ecaterina era dator sě priméscă pe Turciï neguțătorï [1]. In secolul nostru cădea 'n ruine acum 40 de anï [2].

12. **Hanul Mihaï-Vodă.** — Intr'uă notiță privitóre la focul cel mare din 28 August 1804, Arhimandritul Nicodim Grecénu, enumĕrând tóte clădirile cele marï, mistuite de foc, citéză [3] și hanul Mihaï-Vodă. Nu sciŭ unde se afla, și alt document de dênsul nu vorbesce.

13. **Hanul Episcopieï Buzĕuluï.** — In mahalaua Bălăcénuluï, lângă biserica Sftuluï Dumitru izvorîtorul de mir, se afla, după 1720, un han care era al Episcopieï Buzĕuluï [4], de óre-ce Sftul Dumitru a devenit în secolul XVIII metohul Episcopieï Buzĕuluï [5].

14. **Hanul bisericeï Crețulescuļuï.** — La 1720, Vornicul Iordake Crețulescu primesce de la Nicolae-Vodă Mavrocordat locul domnesc care se 'ntindea de unde este astădĭ *Pasagiul Român* și pênĕ unde este mica grădină a Palatuluï Regal, adică, după cum se dicea pe atuncï, pênĕ la *Puțul cu zalele*. Clăditu-s'a tot atuncï și hanul bisericeï, séŭ alțĭ Crețulescï l'aŭ făcut maï târdiŭ, nu sciŭ. Fotino nu'l citéză printre hanurile cele marï; e póte clasat printre cele 28 de hanurï micï ale capitaleï [6].

15. **Hanul Stavropoleos.** — Fost-a clădit o dată cu biserica [7], séŭ vr'un deștept și lacom Egumen, vĕdênd bunele câștigurï ce încasaŭ alțĭ confrațĭ întru Domnul de pe la hanurile mănăstirilor l'a clădit maï târdiŭ? Nusciŭ.

16. **Hanul Greciï.** — Lângă biserica Ghiormeï Banul, vechiă din secolul XVI și numită maï târdiŭ — de ce? nusciŭ! — Biserica Grecilor, se afla iérășï un han numit cu același nume ca și biserica.

17. **Hanul Zlătarilor.** — Vecin cu hanul Greciï se afla hanul mănăstireï Zlătarilor, clădit în secolul XVIII pentru mărirea veniturilor bisericeï, care era metoh închinat patriarhieï din Alessandria Egiptuluï. Egumeniï carï luaŭ venitul hanuluï Zlătarilor aŭ rĕmas de pomină pentru rapacitatea lor. Hanul acesta era la finea secoluluï XVIII reședința favorită a bancherilor bucurescenï, carï într'ênsul șï-aveaŭ birourile.

---

1) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, I, pag. 486.
2) Muscelénu: *Calendar Antic*, pag. 103.
3) *Revista Română*, I, pag. 624, studiul luï D. Berendeiŭ asupra Bucurescilor.
4) *Arhive:* Condica No. 1 a Episcopieï Buzĕuluï, pag. 291.
5) Vedĭ cap. *Bisericele.*
6) *Istoria Moldo-Românieï*, II, pag. 351.
7) Vedĭ cap. *Bisericele.*

Constantin-Vodă Mavrocordat.

18. **Hanul Sftuluĭ Ion-cel-Mare.** — In fața bisericeĭ Zlătarilor, pe locul unde se ridică adĭ Palatul Caseĭ de Depunerĭ se afla biserica luĭ Andreĭ Vistierul, âncă din secolul XVI. Hanul a fost clădit probabil în secolul XVIII. Intr'ênsul, la 1789, Nicolae-Vodă Mavrogheni, îșĭ instalase munițiunile de rĕsboĭ.

19. **Hanul Sftuluĭ Spiridon-Vechiŭ.** — Fotino[1], printre cele opt hanurĭ cu bisericĭ înăuntrul zidurilor lor, numĕră și hanul Sftuluĭ Spiridon-Vechiŭ, despre care alte amĕnunte nu avem. Fost-a clădit de familia Florescilor, carĭ, înainte de Constantin-Vodă Mavrocordat, clădiseră[2], pare-se, bisericuța de lemn a Sftuluĭ Spiridon de peste gârlă? Écă uă cestiune pe carĭ documentele o vor elucida maĭ târdiŭ[3].

20. **Hanul Golesculuĭ.** — In apropiere de Sftul Nicolae-din-Prund, pe Podul Calicilor, acolo unde s'a ridicat Casa Nirescher, se afla hanul Golesculuĭ, pe care Fotino[4] îl așédă printre cele șépte marĭ hanurĭ fără bisericĭ. Boieriĭ Golescĭ aŭ locuit acolo, lângă biserică, âncă din secolul XVII, dupĕ cum reĭese din documentele Mitropolieĭ și ale Episcopieĭ Buzĕuluĭ.

21. **Hanul Stăncesculuĭ.** — Tot în Podul Calicilor, cam pe lângă prăvăliele și „uă magaziă ce se chiémă tipografiă" a bisericeĭ Tuturor Sfinților (Antim), se afla la 1764 și hanul Stăncesculuĭ, necunoscut nicĭ unuia din istoriciĭ secoluluĭ XVIII[5].

22. **Hanul Nicolesculuĭ.** — Lângă biserica Răzvan se afla hanul Nicolesculuĭ în care se 'ncuibaseră pe la 1794 uă mulțime de Evreĭ și făcuseră acolo, în han, și *lavră* în care se 'nchinaŭ. Mahalagiiĭ eraŭ furioșĭ. Evreiĭ se certaŭ cu preotul bisericeĭ Răzvan, ba'ntr'un rând îl și bătură, ceĭa ce sili pe Domn la 9 Ianuariŭ 1794 sĕ-ĭ gonéscă iérășĭ la lavra lor din mahalaua Popesculuĭ. Fuse chiar un incident diplomatic care aduse la fața loculuĭ pe *Sinior Marchelius,* cancelarul consulatuluĭ kesaro-krăesc, căcĭ mulțĭ Evreĭ din hanul Nicolesculuĭ eraŭ sudițĭ nemțescĭ[6].

23. **Hanul Gabrovenilor.** — Locuitoriĭ de la Gabrova, carĭ veniaŭ din Bulgaria pentru negoțul de la Bucurescĭ, aci descindeaŭ. Ha-

---

1) *Istoria Dacieĭ,* III, pag. 166.
2) Vedĭ cap. *Bisericele.*
3) Vedĭ Muscelénu: *Calendar Antic* (Bucurescĭ, 1862), pag. 85—86.
4) *Istoria Dacieĭ,* III, pag. 166.
5) *Academia:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ din Bucurescĭ.
6) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* V, pag. 41.

nul acesta, după cum atestă hârtiele de proprietate [1], se maĭ numia și *Bezesten*. Era la spatele Curțeĭ Domnescĭ, în miḑlocul numeróselor și strîmtelor uliciόre negutătorescĭ din Târgul-din-Năuntru. Este unul din rarile hanurĭ vechĭ carĭ 'șĭ maĭ păstréză vechiul sĕŭ nume. De altmintrelĭ, și strada pe aci se numesce și aḑĭ a Gabrovenilor. Fotino îl claséză printre cele șépte marĭ hanurĭ fără biséricĭ [2]. E unul din hanurile carĭ ardeaŭ maĭ lesne și maĭ des, dér era totdéuna reconstruit.

Vornicul Iordake Golescu.

24. **Hanul Herişesculuĭ.** — Dincolo de hanul Nicolesculuĭ, spre biserica Domnițeĭ Ancuța séŭ a Verguluĭ, pe ulița care ducea la casele faimosuluĭ negutător de la sfârșitul secoluluĭ XVIII, Ștefan Băl-

1) La d-niĭ frațĭ Russe și Ion Russescu, proprietarĭ aĭ oteluluĭ Gabrovenĭ-Universal.
2) Fotino: *Istoria Dacieĭ*, III, pag. 166.

tărețu, se afla hanul Herișescului, din care o bună parte mai dăinuesce și astădi.

25. **Hanul Pescarului.** — La capul despre piéță al Podului Vergului, tradițiunea pune acest han al Pescarului.

26. **Hanul lui Papazolu.** — Lângă Sftul Gheorghe-Vechiŭ, la finea secolului XVIII, se mai citéză hanul lui Papazolu, la tăiătura de adi a Căleĭ Moșilor cu stradele *Decebal* și *Sfta Vineri*, pe locul numit pênĕ mai deunădi „la Mișu 'n deal".

27. **Hanul lui Cazoti.** — In fața hanului lui Papazolu, era hanul clădit probabil tot la finea secolului XVIII de unul din arendașii săreĭ, podurilor, veniturilor bisericescĭ și cari, ca și Hagi Moscu și alții, făcuseră stări mari.

28. **Hanul Roşu.** — Clăditu-s'a în secolul XVIII séŭ la 'nceputul al lui nostru pe locurile Curței-Vechi, dĕrîmată și vêndută la mezat de Constantin-Vodă Hangerliŭ? Orĭ-cum ar fi, se afla pe strada Carol la intersecțiunea acesteia cu Smârdan și Calea Rahovei. Hanul Roșu a ars la 1838 pênĕ la pământ[1].

29. **Hanul Verde.** — Aceeași întrebare și pentru hanul Verde, ca și pentru hanul Roșu, căci și Hanul Verde era puțin mai de vale de hanul Roșu, tot pe strada Carol și zidit tot pe temeliele vechielor clădiri din Curtea-Domnéscă.

30. **Hanul lui Năstase.** — In Lipscani, lângă mica stradă a Zarafilor se află hanul cu Teĭ. Acesta era, dupĕ amintirea bĕtrânilor, hanul lui Năstase.

31. **Hanul lui Băltăreţu.** — Ștefan Băltărețu, mare negustător bucurescéu[2] la sfârșitul secolului XVIII și la 'nceputul al lui nostru, a zidit hanul acesta pe lângă hanul lui Zamfir, în ulița Băcanilor.

32. **Hanul lui Manuk.** — Dupĕ 1807, când locurile vecheĭ Curți Domnescĭ fuseseră vêndute, când nu mai rĕmăseseră din străvechiele clădiri ale străvechiului Palat de cât Pușcăria și ceva ziduri, pe marginea gârleĭ, unde este astădi hotelul *Dacia*, Manuk-Bey, un Armén deștept, odinióră om de 'ncredere al lui Mustafa Pașa Bairactar, și peste fire de bogat, a clădit hanul numit al lui Manuk, care deveni unul din hanurile cele mai cunoscute ale Bucurescilor din prima jumĕtate a secolului nostru. Hanul a fost clădit dupĕ căderea lui Selim III, adică pe la 1808. Manuk-Bey a cumpărat în Țéra-Românéscă, cu paralele Bairactarului, case,

1) Marsillac: *Guide*, pag. 80.

2) Vedi cap. *Comerciul bucurescen*.

prăvălii, moșii, munți. A trăit mai târdiŭ la Paris, într'un palat superb din strada Verneuil. A speriat Parisul cu bogăția și fastul sĕŭ. Guvernul luĭ Mahmud II a cerut luĭ Napoleon I estradarea luĭ Manuk-Bey. Fouché, ducele d'Otranto, prefectul Parisuluĭ, l'a însciințat despre cererea Sublimeĭ-Porțĭ, și Manuk a fugit în Rusia. Faimósa cărturărésă, M-lle Lenormant, îĭ prevestise că va muri otrăvit. Și 'ntr'adevĕr, în Rusia, Manuk-Bey a fost otrăvit de uă slugă credinciósă ce avea. Era celebru pentru bogățiele și pietrele prețióse ce avea. Fiiĭ sĕĭ, carĭ aŭ trăit în Rusia, aŭ dat Țaruluĭ Alexandru I un diamant de uă mărime atât de mare și cu nesce ape atât de scânteiătóre, încât, dice-se, lumina și nóptea [1].

Hanul acestuĭ aventurier bogat a fost în Bucurescĭ unul din hanurile cele maĭ visitate între 1808 și 1860. Curtea hanuluĭ Manuk era de pomină pentru sgomotul, murdăria și mulțimea trăsurilor carĭ se aflaŭ într'ênsa. Mulțĭ călĕtorĭ, carĭ nu descindeaŭ la acest han, veniaŭ totușĭ sĕ 'l védă din causa pitoresculuĭ ce presinta curtea, precum și pălimarele superpuse ale odăilor.

Surugiĭ, chirigiĭ, vizitiĭ, cărăușiĭ carĭ înhămaŭ și deshămaŭ; slugile hanuluĭ carĭ alergaŭ strigând de colo pênĕ colo; găinele carĭ chîrchîĭaŭ pigulind pe mormanele de băligar; rațele care bălăcărĭaŭ măcăind prin băltócele de lângă cuhniĭ și grajdurĭ; țiganiĭ și țigăncele carĭ, în loc sĕ vorbĭéscă, răcniaŭ ca dupĕ obiceiŭ; scrófele și purceiĭ carĭ, grohăind și guițând, sĕ vîraŭ pe sub butcĭ, rădvane, brișcĭ, brașovence, chervane și căruțe, unde se întêmplaŭ încăĭerărĭ omerice cu câiniĭ celor venițĭ de afară, — tóte acestea făceaŭ sĕ hăue din di pênĕ 'n nópte faimosul han al luĭ Manuk-Bey.

33. **Hanul luĭ Jugă-Urs.** — La spatele Spitaluluĭ Colțea, la 'nceputul stradeĭ Polone, se afla hanul care purta acest nume curios, — provenit, spune legenda, de la faptul că stăpânul hanuluĭ, mergênd la pădure sĕ aducă lemne, un urs i-a mâncat unul din boĭ. Atuncĭ, noŭ Hercule, hangiul a prins ursul, l'a 'njugat în locul bouluĭ mâncat și șĭ-a adus lemnele la han. De aci numele hangiuluĭ și al hanuluĭ de *Jugă-Urs*.

34. **Hanul luĭ Urlă 'n Sus.** — De la Bazaca pre drépta mergênd pe calea Șerban Vodă se afla hanul luĭ Urlă'n-Sus? Nimenĭ nu a putut sĕ ne spună legenda luĭ *Urlă'n-Sus*.

---

1) Stanilas Bellanger: *La Kéroutza*, II, pag. 45—62.

IV

Acestea eraŭ hanurile bucurescene de carĭ vorbesc documentele, scriitoriĭ, călĕtoriĭ și tradițiunea orală, bĕtrâniĭ din bĕtrânĭ.

Fotino, în statistica ce face despre hanurile bucurescene, ne

Dionisie Fotino [1].

spune că eraŭ: *opt* cu bisericĭ, șépte hanurĭ marĭ fără bisericĭ și *douĕ-ḑecĭ şi opt* de hanurĭ micĭ [2]. Din cele micĭ, nu s'a păstrat memoria de cât a puține: Hanul Draculuĭ, hanul luĭ Vasilache, etc., etc. Altele sunt aḑĭ cu desĕvârșire uitate.

---

1) Colect. Acad. Rom.

2) *Istoria Dacieĭ,* III, pag. 166.

Mulțimea străinilor carĭ venĭaŭ la Bucurescĭ între 1780 și 1800, séŭ, cum ḑic uniĭ Grecĭ călĕtorĭ din vremurile de atuncĭ, a străinilor carĭ veniaŭ „sĕ se alinte în desfătatele sînurĭ ale Bucurescilor“ făceaŭ ca hanurile de străinĭ primitóre sĕ fiă și sĕ deviă cât maĭ numeróse. Așa se esplică numĕrul total de 43 de hanurĭ, câte a numĕrat Fotino la sfârșitul secoluluĭ XVIII.

Hangiiĭ eraŭ pușĭ subt imediata supraveghiare a Agieĭ în secolul XVIII. Eĭ aveaŭ uă mulțime de îndatorirĭ și atuncĭ ca și la 'nceputul secoluluĭ XIX, când Rușiĭ înființară la 1807 așa numitul *comité*, pentru străiniĭ călĕtorĭ. La 1820, când Mihaĭ-Vodă, desființând *comiteul*, făcu poliția, se maĭ adause și *casa de privighiare*, ḑisă și *Astinomia* [1].

Hangiiĭ câștigaŭ bine, încât Egumeniĭ mănăstirilor cu hanurĭ începură sĕ facă zîmbre, și de aceĭa, pentru a avé maĭ multe prăvăliĭ la uliță în zidurile hanurilor lor, se apucară, pe la 'nceputul secoluluĭ XIX, sĕ spargă în zidurĭ găurĭ pentru a face ușĭ și ferestre, ceĭa ce primejduia tăria zidurilor și a caselor ce eraŭ înăuntrul Hanuluĭ.

Egumeniĭ Sftuluĭ Ion-cel-Mare și Zlătarilor voiaŭ sĕ omóre trecĕtoriĭ găurind mereŭ zidurile hanurilor lor. Domnia, prin comisiunĭ în care figuraŭ arhitecțĭ numițĭ, „arhitectonul Hartz“, și maĭ-mar'-bașa zidarilor, cu boieriĭ din epitropia obșteĭ, opresce la 1820 cu forța pe Egumenĭ de a maĭ dĕrîma [2]... Atât de mare era pofta câștiguluĭ la aceste „sfinte obraze“!

Hangiiĭ celor-l-alte hanurĭ câștigaŭ parale. Scăḑură ênsĕ, când apărură pentru prima óră la Bucurescĭ *hotelierii*, în înțelesul occidental al cuvêntuluĭ. Aceștia veniaŭ *dinăuntru* cu alte dichisurĭ. Cuvêntul *passager* intră în limbă și rĕmase vro 70 de anĭ.

Cel d'ântâiŭ hotelier despre care vorbesc călĕtoriĭ a fost *Brenner*, care, la 1828 a venit cu Rușiĭ și a deschis hotel la Bucurescĭ [3].

Inaintea luĭ ênsĕ a maĭ fost la Bucurescĭ un hotel numit *Hôtel de l'Europe*, ținut dupĕ moda *evropienéscă* [4].

---

1) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor*, vol. XII, pag, 133.

2) V. A. Urechiă: *Ibidem*, pag. 306—307.

3) Dr. Quitzmann: *Reisebriefe*, pag. 313: „Herr Brenner ist ein Wiener, der, während des Krieges von 1828 und 1829, unter den Russen Dienste genommen hatte, und sich später in Bucarest etablirte. Sein Gasthof ist jedem Fremden, besonders aber den Deutschen, zu empfehlen.

4) *Travels to and from Constantinople in 1824 and 1828, by Capt. Charles Colville.* Frankland, 2 vol., Londra, 1830; vol. I, pag. 32.

XVIII

FRUMÓSELE ARTE LA BUCURESCI PÊNĔ LA 1800

[1]

[2]

I

Avut-am noï arhitectură? Avut-am pictură, sculptură, musică și arte decorative? Fost-aŭ în țĕrile române și, cu atât maï mult, în capitalele țĕrilor, uă viéță artistică, atât cât arta era cu putință în cele patru secole de maï 'nainte ale istorieï nóstre?

Nu voiŭ rĕspunde nicï *da,* nicï *ba,* ci mĕ voiŭ mărgini a înșira aci probele cu ajutorul cărora orĭ-cine va puté sĕ dee un rĕspuns întrebărilor de maï sus.

Și maï ântâiŭ, din secoliï XII și XIII, documentele italiane și latine arétă Dunărea brăzdată, de la gurile eï și pênĕ aprópe de Porțile-de-Fer pênĕ la Nedeia-Cetate[3], de corăbiele Genovesilor, Venețianilor și Pisanilor[4]. La Brăila veniaŭ corăbiï pênĕ și de la Barcellona[5].

---

1) Acéstă podóbă este din *Penticostarul* slavonesc, tipărit la Târgoviște în anul 1649. — Vedĭ *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș, pag. 171.

2) Acéstă înfloritură este dintr'un act din 10 Maiŭ 1687. M-tirea Radu-Vodă, pach. 9, act. 44.

3) Hasdeŭ: *Etymologicum Magnum Romaniae,* tom. IV, Introducerea (Bucurescï, 1898), pag. CXXIX.

4) *Histoire du Commerce dans le Levant au moyen âge* de Heyd, trad. de Furcy-Renaud (Leipzig, 1885), pag. 528 și urm. Cf. Heyd: *Le Colonie Commerciali degli Italiani in Oriente in medio Evo* (Venezia, 1866). Vol. I, pag. 133, vol. II, pag. 22—23.

5) Hasdeŭ: *Ión-Vodă,* pag. 101. — Cf. Hans Schiltbergers *Reisebuch* (Tübingen, 1885), pag. 52: „Und ein Stadt die ist genandt Uebereyl, und die leyttauff der Thonau, und do haben die Kocken und die galein ir niderlegung, die chauffmanschafft pringen auss der haidenschafft".

Giurgiul și Calafatul eraŭ deposite de mărfurĭ genovese. Relațiunile Românilor din Muntenia cu aceste civilisate cetățĭ comerciale și artistice continuă și 'n secolele următóre, al XIV-lea și al XV-lea; scrisorile Papilor și documentele Raguseĭ sunt de față, pentru a ne spune că nu unul, ci sute de articole de artă mercantilă, ragusană, venețiană și genovesă, veniaŭ în fiăcare an în țĕrile nóstre [1].

Invĕțatu-ne-aŭ aceste popóre ceva în arta arhitectureĭ? Luat-am de la ele, séŭ avut-am noĭ din vechime sciința de-a clădi?

Nusciŭ; ceĭa-ce sciŭ e că, din secolul XIII, avem castelul de la Lotru, acel *Lothorvar* de care ne vorbesc documentele ungare ale d-luĭ Hasdeŭ [2]. In secolul XIV apare castelul de la Argeșĭ, zidit de marele întemeiător al Munteniei, de măreţul Alexandru Bassarabă [3]; tot un Bassarab, un Negru-Vodă, anină ca un mândru cuib de vultur, pe stâncile Făgărașuluĭ, castelul luĭ Negru-Vodă, cetățuiă inexpugnabilă pe carĭ călĕtoriĭ o admiră și astădĭ [4]; în secolul XV, Jehan de Wawrin, *seigneur du Forestel,* care vine cu armate francese și venețiane pe Dunăre, ne vorbesce în ale séle *Cronicques d'Engleterre* de zidurile, de turnurile, porțile și tunurile castelului de la Giurgiŭ, făcut de Mircea-Vodă, după cum Vlad Dracul, fiul luĭ Mircea, spunea cu gura luĭ Francesuluĭ Burgund [5]. Cu vro câțĭ-va anĭ maĭ târdiŭ, cronicele nóstre și cele ungare vorbesc de cetatea Bucurescilor, de palatul luĭ Radu-cel-Frumos [6], și tot din secolul XV sunt tóte acele cetățuicĭ și tărimĭ, armate cu baliste anglicescĭ, — *propugnacula et fortalitia,* — de carĭ vorbesce Șincaĭ [7], și pe carĭ Domniĭ Țĕriĭ séŭ Boieriĭ Bassarabĭ, stăpânitorĭ de întinse teritorie, le ridicaŭ la locurĭ strategice pentru a se opune incursiunilor și invasiunilor Ungurilor, Sașilor și, maĭ târdiŭ, Turcilor și altor lifte păgâne și barbare.

Sĕ se sciă și sĕ se repete fără sațiŭ, pentru ca 'n mintea tuturor sĕ pĕtrundă, că Domniĭ Românĭ din secolul XV aŭ avut arhitecțĭ

---

1) Heyd: Cele două opere maĭ sus citate.

2) Hasdeŭ: *Etymologicum Magnnm Romaniae,* tom. IV, introducere.

3) Hasdeŭ: *Ibidem.*

4) *Tes. de Mon. Ist.*, I, Discursul d-luĭ Ión Pușcariu la *Asociațiunea Transilvană,* în 1862.

5) Jehan de Wawrin: *Anchiennes Cronicques d'Engleterre,* tom. II, (Paris, 1859), pag. 137—139.

6) Vedĭ cap. *Curtea Domnéscă,* unde sunt citațĭ cronicariĭ muntenĭ, Șincaĭ și cronicariĭ moldovenĭ. Cf. cap. intitulat: *Bucurescii pĕnĕ la 1500.*

7) Șincaĭ: *Cronica,* sub anno 1476.

specialiștĭ în arta de a întări cetățile. Citez pe arhitectul Teodor al luĭ Ștefan-cel-Mare, arhitect care la 1475 întări Cetatea-Albă [1].

Castele, cetățĭ, cetățuicĭ, tărimĭ, cu ziduri, cu turnurĭ, de sigur cu bolțĭ și cu arcade, — tóte acestea spun óre că esista séŭ că nu esista arhitectura, adică sciința de a clădi în țěrile române pênĕ la 1500, când izvórele devin maĭ numeróse?

Dér unde maĭ sunt acum? întreba-vețĭ.

Rĕspund și eŭ întrebându-vĕ: unde sunt măcar ruinele palatelor celor marĭ ale Romeĭ luĭ Constantin? unde mândrețele bizantine ale Constantinopoleĭ?

Timpul și nemilósele luĭ urgiĭ aŭ șters aprópe tot, chiar și 'n creĭeriĭ munților, dér-mi-te pe colinele Bucurescilor și 'n șesurile Dunăreĭ. S'aŭ dus pĭetrele de cetate, bolovaniĭ ciclopeianĭ, stanele cioplite, potrivite și scrise de meșterĭ necunoscuțĭ. Le-aŭ stat póte ruinele pênĕ acuma 100 și 200 de anĭ, când poetul poporan, trecênd pe lângă dĕrîmăturile străvechĭ ale cetăților și palatelor bassarăbescĭ și uitându-se la ele cu jale, ḑicea în admirabile versurĭ:

Piétră mare stă trântită,
De ciocane ispitită,
De vremurĭ părăginită
Și cu slove rîchĭită [2].

Alăturĭ de cetățĭ séŭ chiar în cetățĭ se ridicaŭ, de piétră maĭ des de cât de lemn și de cărămidă, bisericele a căror esistență o probéză documentele și de ale căror stil și mod de construcțiune se ocupă aḑĭ, pe unde aŭ rĕmas unele, arhitecțiĭ iubitorĭ de rĕmășițele trecutuluĭ.

Eŭ citez lângă Bucurescĭ biserica Snagovuluĭ, atât de bogată încă de la 'nceputul secoluluĭ XV și o citez dupĕ documente sigure [3]; și maĭ citez, dér dupĕ tradițiunea orală, în Bucurescĭ, biserica Coconilor zidită, ḑice-se, în pădurile mărețe ale Bucurescilor din secolul XIV de frațiĭ luĭ Mircea-Vodă.

Décă pentru secolul XVI se vorbesce mult, — căcĭ maĭ sunt și astăḑĭ unele în picióre, — despre culele și casele fortificate din județele carpatine ale Gorjuluĭ și ale Vâlceĭ [4], în Bucurescĭ, de

---

1) Hasdeŭ: *Arhiva Istorică a Românieĭ,* I, 178. — Sub privighiarea pârcălabuluĭ, un noŭ turn și un noŭ zid sunt adause pe lângă cele deja esistente.

2) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare,* pag. 555.

3) *Academia:* Condica M-tireĭ Snagovuluĭ, diferite documente.

4) Colecțiunea de fotografiĭ a d-luĭ Gr. N. Manu: Culele Gorjuluĭ și ale Vâlceĭ.

la 1500 și pênĕ la 1600, un arhitect cu iubire de istoria națională, cercetând documentele, va da peste *casele cu lespezĭ* ale Herăscilor âncă de la 1520[1] și peste *casele bolovănite* ale boierilor bucuresceni tot din secolul XVI[2]. Dintr'aceste „case bolovănite“, una e maĭ istorică și maĭ însemnată: e casa cea mare a Vistieruluĭ Dan din Stelea, — *commodæ domus*, ḑice Walther[3], — casă pe care Mihaĭ trebui s'o bată din patru părțĭ cu tunurĭ pentru a scóte dintr'ênsa pe Turciĭ Emiruluĭ, venițĭ sĕ-ĭ ĭea capul.

Cine nu ar dori sĕ sciă cum eraŭ construite aceste case cu lespezĭ și aceste case bolovănite, în care, închișĭ, de câte orĭ trufașiĭ Bassarabĭ boierĭ nu înfruntaŭ poruncile și mânia Domnilor?

Palatul, adică Curtea Domnéscă în secolul XVI era uă mare clădire, înconjurată cu puternice ziduri, avênd turnurĭ de apărare lângă Dâmbovița, aḑĭ la Palatul de Justițiă, turnurĭ la Est spre Bărățiă și porțĭ de cetate, numite una Pórta-de-Sus și alta Pórta-de-Jos a Curțeĭ Domnescĭ[4]. Inăuntrul curțeĭ două biserici, maĭ la vale Pușcăria Domnéscă, în fața peste Dâmbovița, Ciutăria Domnéscă, întinḑêndu-se pe malul gârleĭ spre Sud, iér spre Nord Livedea Domnéscă. Ciutele și cerbiĭ pentru vênătóre se aflaŭ la Ciutăriă împreună cu șoimiĭ ceĭ învĕțațĭ, iér pe Livede păsceaŭ minunațiĭ caĭ de Misir și de Bugiak[5].

Bisericele se 'mulțesc și, pe lângă ele, în diferite puncte ale orașuluĭ, crucĭ marĭ, făcute din lespezĭ de piétră, împodobiaŭ cele maĭ multe din drumurile Bucurescilor. Crucea Dómneĭ Mircĭóĭă, adică a trufașeĭ Kiajna-Dómna, a rĕmas de pomină în memoria Bucurescenilor pênĕ în secolul trecut[6].

Pênĕ la Mihaĭ și Sinan-Pașa, care este unul din fortificatoriĭ de sémă aĭ Bucurescilor, pe colina, numită aḑĭ a luĭ Radu-Vodă, iér pe atuncĭ a bisericeĭ Sfteĭ Troițe, se ridica palatul clădit în prima luĭ domniă de Mihnea-Vodă, fiul luĭ Alexandru-Vodă și nepot luĭ Mircea-Vodă Ciobanul.

Aceste palate domnescĭ, casele cu lespezĭ și casele bolovănite ale boierilor eraŭ, ne spune poetul poporan:

---

1) Inscripțiunea de la Sfta-Vinerĭ-Herésca din Bucurescĭ.

2) *Mag. Istoric*, vol. II, pag. 150.

3) *Tesaur de Mon. Istor.* (Bucurescĭ, 1862), I. Walther: *Res Gestae Michaelis*, pag. 18.

4) Veḑĭ cap. *Curtea Domnéscă*.

5) Veḑĭ cap. *Istoria Militară a Bucurescilor* și Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare*, despre *Șoĭmiĭ ceĭ învĕțațĭ* și despre *Ciute*.

6) Veḑĭ cap. *Patriarhĭ, Mitropolițĭ, etc. etc., la Bucurescĭ.*

Cu ușile ferecate,
Cu ferestrele 'nzăuate,
Cu lanțurĭ de fier legate[1].

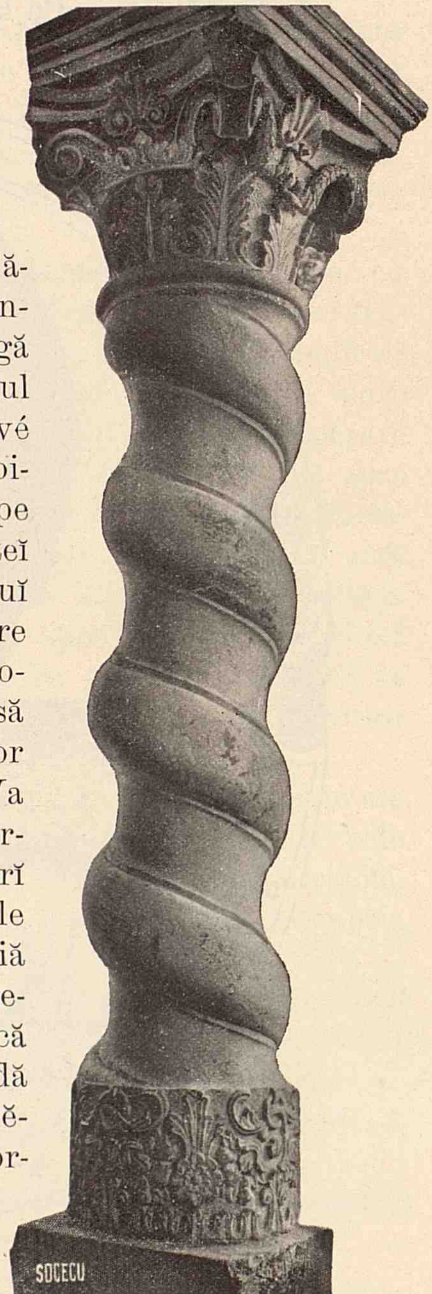
Unul din portretele luĭ Mihaĭ-Vitézul[2].

Și totușĭ, vijeliele de la finele secoluluĭ XVI și de la 'nceputul secoluluĭ XVII, adică cotropirea și potopirea Bucurescilor

[1]) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare*, pag. 78.
[2]) Colecțiunea Academieĭ Române.

de oștile luĭ Sinan, apoĭ de ale luĭ Potocki, pe urmă de ale Moldovenilor luĭ Simeon-Movilă, și 'n fine de Unguriĭ luĭ Bátory Gábor, carĭ fură ceĭ maĭ cumplițĭ, făcură orașul-capitală sĕ ajungă uă adevĕrată grămadă de ruine [1].

Arhitectul-istoric va aștepta domnia luĭ Mateĭ Bassarab pentru a se plimba din noŭ prin Bucurescii reclădițĭ de Radu-Vodă Mihnea, de Alexandru Coconul și de bunul bĕtrân Agă din Brâncovenĭ, de milosul și milostivul Mateĭ Bassarab. Acum, dupĕ 1640, va avé ce sĕ admire, maĭ cu sémă în măréța biserică a luĭ Radu-Vodă, clădită bogat pe colina unde fusese odinióră biserica Sfteĭ Troițe a luĭ Mihnea-Vodă, tatăl sĕŭ, și a luĭ Alexandru-Vodă moșul sĕŭ. Ridicată spre slava Domnuluĭ, cu gând ca sĕ fiă Mitropoliă Țĕriĭ, biserica luĭ Radu-Vodă lasă departe cu bogățiele eĭ podóbele tuturor celor-l-alte bisericĭ ale Bucurescilor. Va admira într'ĕnsa nesce colóne de marmură, nesce colonete și nesce împodobirĭ arhitectonice carĭ, pe călĕtoriĭ dintr'acele timpurĭ, îĭ făceaŭ sĕ esclame de bucuriă că i-a învrednicit Dumnedeŭ sĕ védă asemenea minunĭ [2]. Maĭ târdiŭ vor fi âncă de admirat biserica luĭ Constantin-Vodă Șerban și ale eĭ 12 marĭ columne. Călĕtoriĭ, carĭ aŭ vĕdut-o la tîrnosire, ne vorbesc cu laude de viitórea Mitropoliă a Țĕriĭ, de acoperișul eĭ care e numaĭ de plumb și atârnă 40000 de oca, de tăria temelielor, de mărimea clădireĭ, de galeriele fórte spațióse carĭ o în-

Hurez, Colóna săleĭ din fața bisericeĭ celeĭ marĭ [3].

---

1) Vedĭ cap. *Bucurescii de la 1600—1700.*

2) Paul din Aleppo: *The Travels of Macarius, Patriarch of Antioch . . . in arabic, translated by F. C. Balfour* (London 1836), pag. 375.

3) Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

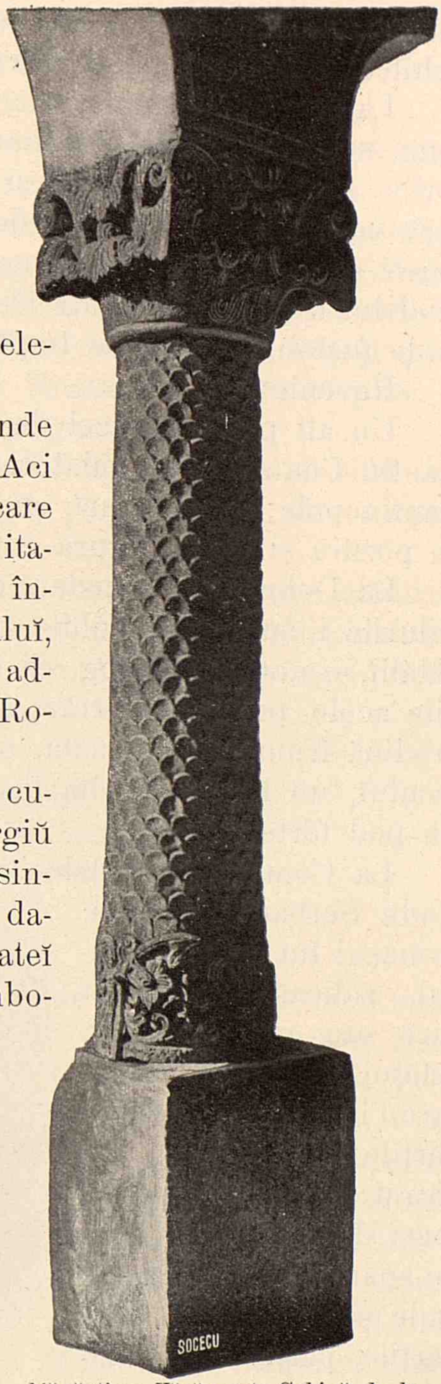
conjurați pe din afară și de frumusețea privireĭ ce se întindea liberă peste tot orașul din înălțimea colineĭ mitropolitane [1].

De la aceste două frumóse și marĭ bisericĭ, arhitectul se va reîntórce la Curtea Domnéscă, reparată de Mateĭ Bassarabă și 'mpodobită c'un turn fórte înalt și fórte elegant.

Alăturĭ, spre Est, este locul unde Catoliciĭ și-aŭ clădit biserica lor. Aci se afla și uă grădină, cea d'ântâiŭ care fu desinată după principiele scóleĭ italiane în Bucurescii secoluluĭ XVII, întocmaĭ după cum în grădină Dudesculuĭ, în secolul XVIII, lady Craven va admira primul parc engles din Țéra-Românéscă [2].

Resbóiele aŭ încetat, Turciĭ nu cutéză se se maĭ răpédă de la Giurgiŭ spre Bucurescĭ. Decĭ, Româniĭ, folosindu-se de acéstă binefăcetóre linisce, datorită înțelepciuneĭ și putereĭ luĭ Mateĭ Bassarab, clădesc, împodobesc și îmbogățesc pămêntul țereĭ, fiăcare după puterile séle.

Nu atât în orașĭ, cât în afară, în județele Ilfov, Vlașca și Argeșul, boieriĭ, șĭ-anume Năsturelii-Herĕscĭ, Golesciĭ, Cantacuzinesciĭ și Constantin-Vodă Șerban aŭ palate la Dobrenĭ, la Comana, la Coianĭ, la Herĕscĭ și la satul Golescĭ de lângă Pitescĭ, — palate marĭ, cu bisericĭ,

Mănăstirea Văcărescĭ: Colónă de la pridvorul Paraclisuluĭ [3].

1) Paul din Aleppo: *Travels, etc.*, pag. 403—404.

2) Călĕtorul Baksicĭ, în studiul meŭ: *România în secolul XVII* și Milady Craven: *Voyage en Crimée et à Constantinople,* trad. par Guedon de la Berchère, — Paris 1789). Cf. *Din Istoria Fanarioților*, de G. I. Ionnescu-Gion (Bucurescĭ, 1891) pag. 200—218.

3) Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

cu grădinĭ, cu morĭ, carĭ, tóte, ne arétă gradul de desvoltare al arhitectureĭ în vremurile acelea[1].

La Herĕscĭ e numaĭ marmură; ferestrele aŭ nesce tocurĭ de lemn sculptat de tótă frumusețea. Pênĕ și *tainițele,* adică ascundĕtorile, sunt făcute cu mare și neasĕmuit meșteșug, — meșteșug totușĭ, adăugem noĭ, nu atât de mare ca acela cu care eraŭ făcute *trapele* de la mănăstirea Snagovuluĭ, póte de Vlad Dracul dupĕ modelul *trapelor* vĕḑute de el la cetatea imperială a Nürnberguluĭ, unde fusese sĕ védă pe Impĕratul Sigismund, la 1431[2].

Revenim.

Un alt palat este cel de la Coianĭ al mareluĭ Postelnic Constantin Cantacuzino, palat care sémĕnă cu un palat de la Constantinopole; are turnurĭ cu un fel de observatoriĭ; bucățĭ marĭ de porfiră și de marmură colorată l'împodobesc.

La Dobrenĭ, la Constantin Șerban Bassarab, iérășĭ palat mare: zidurile i sunt impodobite cu picturĭ carĭ represintă scene de bătăliĭ, — notațĭ, mĕ rog, că suntem în 1650; — maĭ sunt zugrăvite acolo portretele strămoșilor seĭ, case multe, sălĭ marĭ, uă grădină frumos desemnată, un lac bine întreținut și, în miḑlocul laculuĭ, un kiosk de tótă frumusețea, pênĕ la care se ajunge pe un pod fórte artistic.

La Comana, âncă dela 'nceputul seculuĭ XVII (1601—1611), Radu Șerban Bassarab, urmașul luĭ Mihaĭ Vitézul, ridicase un palat care era uă adevĕrată cetățuiă. Zidurĭ de apărare l'înconjuraŭ de tóte părțile. Inconjurul era pătrat; la colțurĭ, turnurĭ marĭ de observațiune și de apărare; înăuntru, arcade și galeriĭ. De tóte părțile, palatul și mănăstirea care sémĕnă cu Sfta Troiță de la Moscova, sunt înconjurate cu apă adâncă și potmo-

Mănăstirea Mamul[3].

1) Tóte amĕnuntele carĭ urmézā sunt luate din călĕtoria luĭ Paul din Aleppo maĭ sus citată.

2) A. D. Xenopol: *Istoria Românilor,* tom. II, *Urmașiĭ luĭ Mircea-cel-Bĕtrân.*

3) Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

lósă. Am ajuns acolo, ḑice Paul din Aleppo, cu luntrea și, continuând cu esagerațiunea luĭ de Oriental, diaconul patriarhuluĭ Macarie, adauge:

„Chiar décă ar veni Sultanul cu tótă armata luĭ, și tot n'ar „puté intra în curte, atâta este de bine păzită".

La Iuniŭ 1746, Mitropolitul Neofit visitéză acéstă mănăstire și ne spune, ca și Paul din Aleppo, că este în formă pătrată, avênd în fiă-care unghiŭ câte uă citadelă, iér zidurile sunt îndoite și înalte de $7^1/_2$ stânjenĭ; are și foișóre de piétră săpată, și porțile eĭ sunt de fer. Tótă zidirea este făcută din pietre cĭoplite și cărămiḑĭ și pare a fi un castel inexpugnabil [1].

La casele boierilor Golescĭ, tot atât de marĭ ca și cele din Ilfov și Vlașca, sunt pe ziduri tunurĭ, pe carĭ Paul din Aleppo le-a vĕḑut cu propriĭ sĕĭ ochĭ.

Etă cum un arhitect ar avé multe de spus despre clădirile românescĭ, tocmaĭ la jumĕtatea secoluluĭ XVII, — clădirĭ înaintea cărora esclamă de admirațiune Paul din Aleppo și pe carĭ poetul poporan le cânta în versurile séle cu vorbele:

> Sus în Pórta luĭ Crăciun,
> 'Mi sunt case marĭ și 'nalte,
> Marĭ și 'nalte, zugrăvite,
> Prin lăuntru poleite [2].

Sĕ ne reîntórcem la Bucurescĭ, unde *casele de piétră,* cum spun unele documente ale secoluluĭ XVII și casele domnescĭ ne atrag pentru a doua jumĕtate a secoluluĭ XVII, 1650—1700. Duca-Vodă inginer și arhitect, Șerban-Vodă Cantacuzino, Constantin-Vodă Brâncovénu fac din Curtea Domnéscă, pe care o maĭ reparase Mateĭ Bassarab, uă colosală clădire care se 'ntindea cu zidurile și dependințele eĭ între următórele strade de aḑĭ, șĭ-anume: strada Carol pênĕ în Dâmbovița, căcĭ zidurile înconjurătóre ale Curțeĭ Domnescĭ daŭ la 1640 în gârlă, dupĕ cum a vĕḑut călĕtorul Baksicĭ; la Sud-Est pênĕ la capul Căleĭ Moșilor și 'nceputul Caleĭ Șerban-Vodă; la Est pênĕ la Bărăția, la Nord-Est pênĕ la strada Covacĭ, la Nord și la Nord-Est pênĕ în strada Smârdan. In punctul

---

1) *Biserica Ortodoxă Română* (Buc. 1875), pag. 324. Traducțiunea este făcută de Episcopul Ghenadie Enăcénu, pe atuncĭ protosinghel.

2) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare.*

unde strada Smârdan se taiă cu strada Carol se afla Pórta-de-Sus. Aci, la 1677, era turnul cel mare al Curțeĭ unde păziaŭ Nemțiĭ, unde era ĭerbăria și tot aci, jos, eraŭ *beciurile* unde, de atâtea orĭ, în timpul luptelor între Ghiculescĭ și Cantacuzinescĭ, boĭeriĭ, partisanĭ aĭ unora séŭ aĭ altora, mâncaŭ la tălpĭ și la spinare pênĕ când vedeaŭ stele verḑĭ [1].

Și pentru că veni vorba de stele, sĕ notăm dupĕ Cronicariĭ noștriĭ că unul din salónele cele maĭ frumóse și maĭ marĭ ale Curțeĭ, era așa numita *Spătăria cu stelele,* probabil dupĕ tavanul care nu era de grinḑĭ, ci vopsit albastru cu stele. Pe lângă *Spătăria cu stelele,* salónele istorice ale vecheĭ Curțĭ domnescĭ maĭ eraŭ: unul numit *Spătăria mică,* altul *Spătăria nouă,* altul *Divanul cel mare,* altul *Divanul cel mic,* altul *Spătăria mare.* Jos, la pămênt, căcĭ salónele de carĭ vorbirăm eraŭ la catul ântâiŭ, jos, era vistieria. Apoĭ veniaŭ pimnițele și sub dênsele acele suterane carĭ comunicaŭ printr'un fel de medievale *couloirs,* care duceaŭ spre Dâmbovița séŭ aiurea, — canale și *couloirs* de felul cărora am vĕḑut și noĭ, lângă biserica Sftuluĭ Nicolae din Lipscanĭ, atuncĭ când, dĕrîmându-se casele cele vechĭ ca sĕ se facă palatul *Naționaleĭ*, s'a găsit subt pimnițĭ și uă altă pimniță care într'uă parte avea un *couloir* afund și acesta mergea, trecênd pe sub strada Lipscanĭ, la vale, spre Dâmboviță.

Nusciŭ unde era *Baia Domnéscă,* déca nu cumva ea era acolo unde se afla astăḑĭ Hotelul Victoria Caracașĭ, și pe care loc se aflá pênĕ la 1830 uă admirabilă baiă turcéscă, sprijinită pe colóne de marmoră și admirată mult de călĕtoriĭ carĭ aŭ colindat pe la Bucurescĭ între 1800 și 1830 [2].

Orĭ-unde ar fi fost, scim că 'n timpul Brâncovénuluĭ, Baia Domnéscă era de marmoră. Se aducea pentru dênsa multe lucrurĭ tocmaĭ din Constantinopole; iér țurlóele sunt puse cu un meșteșug și maĭ mare de cât la baia de la Filipesciĭ din Prahova a mareluĭ Postelnic Constantin Cantacuzino, baiă pe care tot Paul din Aleppo nĭ-o descrie cu admirațiune [3].

Duca-Vodă reparase Curtea Domnéscă; Constantin-Vodă

---

1) Veḑĭ izvórele citate la cap. *Curtea Domnéscă.*

2) Bellanger, Lagarde, Recordon, Quitzmann și alțĭ călĕtorĭ citațĭ într'acéstă lucrare.

3) Paul din Aleppo, în traducțiunea din *Arhiva Istorică* a d-luĭ Hasdeŭ; iér pentru Baia Domnéscă și *Semile Brâncovenescĭ,* citate în diferite alte capitole ale acesteĭ lucrărĭ. — S'a adus marmoră de la Țarigrad în valóre de talerĭ 600 și aŭ lucrat treĭ Armenĭ la Baia Domnescă. *Rev. Istor. a Arhivelor Românieĭ: Semile Brâncovenescĭ,* pag. 38.

Hurez: Scara şi pridvorul caseĭ domnescĭ din faţa bisericeĭ[1]).

1) Colecţiunea d-luĭ Gr. N. Manu. — Lucrătura este 'n piétră. Sus, la pridvor, fiă-care colónă este alt-fel făcută. Totul reamintesce mănăstirile Italieĭ, şi 'n deosebĭ ale Toscaneĭ.

Brâncovénu o măresce. El zidesce la 1690, — notațĭ bine: el zidesce în curtea Palatuluĭ Domnesc uă clădire numită *Casele despre Dómna, pe stâlpĭ de piatră cu treĭ cafasurĭ.* Tot el, Brâncovénu, pune, probabil, cel d'ântâiŭ *césnic,* adică *césornic* la Turnul cel mare al Palatuluĭ și, în curtea Palatuluĭ, spre strada Covacĭ, face un parc italian lângă un kiosk, unde Domnul se ducea după prânḑ sĕ se odihnéscă în miḑlocul mirosuluĭ florilor[1], pe carĭ le îngrijĭa grădinarul frances Géraud și grădinarul numit Ion Francul[2].

Acum, între 1690 și 1698, găsesc și primul nume de arhitect-constructor de meseriă, — căcĭ arhitecțĭ diletanțĭ aŭ fost și Négoe Bassarab, care a zidit după planurile luĭ uă moscheĭă la Constantinopole, și la Muntele Athos, la lavra Sftuluĭ Athanasie, a 'nvelit biserica cu un fel de plăcĭ de argint carĭ aŭ rĕmas legendare[3]; și Petru Rareșĭ, cel maĭ învĕțat Român al seculuĭ XVI cum îl numesc Karamzin și d. Hasdeŭ, și Duca-Vodă, Domnul Munteniei. Arhitectul de meseriă pe care ni'l daŭ Cronicariĭ străinĭ, și anume Dapontes, este numit *Veseleil*[4]. El a dires clădirea bisericeĭ sfântuluĭ Gheorghe-Noŭ, sfârșită de Brâncovénu, și a clădit Palatul Patriarcal, care se afla cam unde vine astăḑĭ strada Pĕtrașcu-Vodă în stânga Bisericeĭ sftul Gheorghe-Noŭ.

Tot el, póte, a clădit cele doue case ale Coconilor luĭ Brâncovénu, palatele de la Mogoșóia și de la Potlogĭ tot ale Brâncovénuluĭ, și casele Dudescilor maĭ târḑiŭ renumite pentru mărimea și bogățiele lor.

Alt arhitect séŭ tot acesta, cu vro 18 anĭ maĭ 'nainte, clădit-a Hanul luĭ Șerban-Vodă[5]? Nusciŭ, dér sciŭ că acest han este una din marile clădirĭ bucurescene ale secoluluĭ XVII. Are uă pimniță colosală, de care documentele vorbesc cu mirare; are zidurĭ de cetate, porțĭ ferecate și pe dinăuntru arcade carĭ reamintesc pe acelea ale mănăstirilor din Italia. Tot pătratul de loc, coprins astă-ḑĭ între Calea Victorieĭ, Lipscanĭ, Smărdan și strada Dómneĭ, era al Hanuluĭ, care și el era proprietatea mănăstireĭ Cotrocenilor, zidită de Șerban-Vodă Cantacuzino.

---

1) Del Chiaro: *Le moderne Rivoluzioni della Valachia* (Venezia, 1718), pag. 12.

2) *Semile Brâncovenescĭ.*

3) *Biserica Ortodoxă Română,* anul 1886—1887, pag. 187.

4) Dapontes: *Les Ephémérides Daces,* trad. Legrand (Paris, 1881) și Legrand: *Recueil des documents grecs,* (Paris, 1895), pag. 75.

5) *Arhive:* Cartónele M-tireĭ Cotrocenilor, cu numerósele acte de cumpărătură ale luĭ Șerban-Vodă.

Brâncovénu face Hanul sĕŭ Constantin-Vodă pe locul Bălăcenilor unde se 'naltă aḑĭ Palatul Poștelor, și'l face tot atât de întărit ca și Șerban-Vodă pe al sĕŭ [1].

Sĕ nu uităm Palatul zidit de Șerban-Vodă pe locul unde este astă-ḑĭ Legațiunea împerială a Rusieĭ și Palatul Beizadelelor séle, palat ale căror ziduri le păstréză aḑĭ âncă clădirea cea vechiă a d-luĭ Ștefan Grecénu, în fața hoteluluĭ de Bulevard.

Intr'alte părțĭ din *Istoria Bucurescilor* am vorbit despre canale, șipote, crucĭ, drumurĭ și despre alte probe ale activitățeĭ arhitectonice bucurescene din secolul XVII.

In secolul XVIII, cu Fanarioțiĭ, lucrurile daŭ îndĕrĕt; rodul cercetărilor nóstre nu este bogat. Pênĕ la 1714 sĕ maĭ semnalăm clădirea Bisericeĭ luĭ Antim Mitropolitul, care biserică face la noĭ epocă în arhitectura religiósă de la finea secoluluĭ XVII, apoĭ clădirea Turnuluĭ Colțeĭ, a spitaluluĭ Colțeĭ, a reparăreĭ bisericeĭ luĭ Colțea Clucerul, tóte acestea din urmă de învĕțatul Spătar Mihaĭ-Cantacuzino [2].

Hurez: Pridvorul Caseĭ Domnescĭ [4].

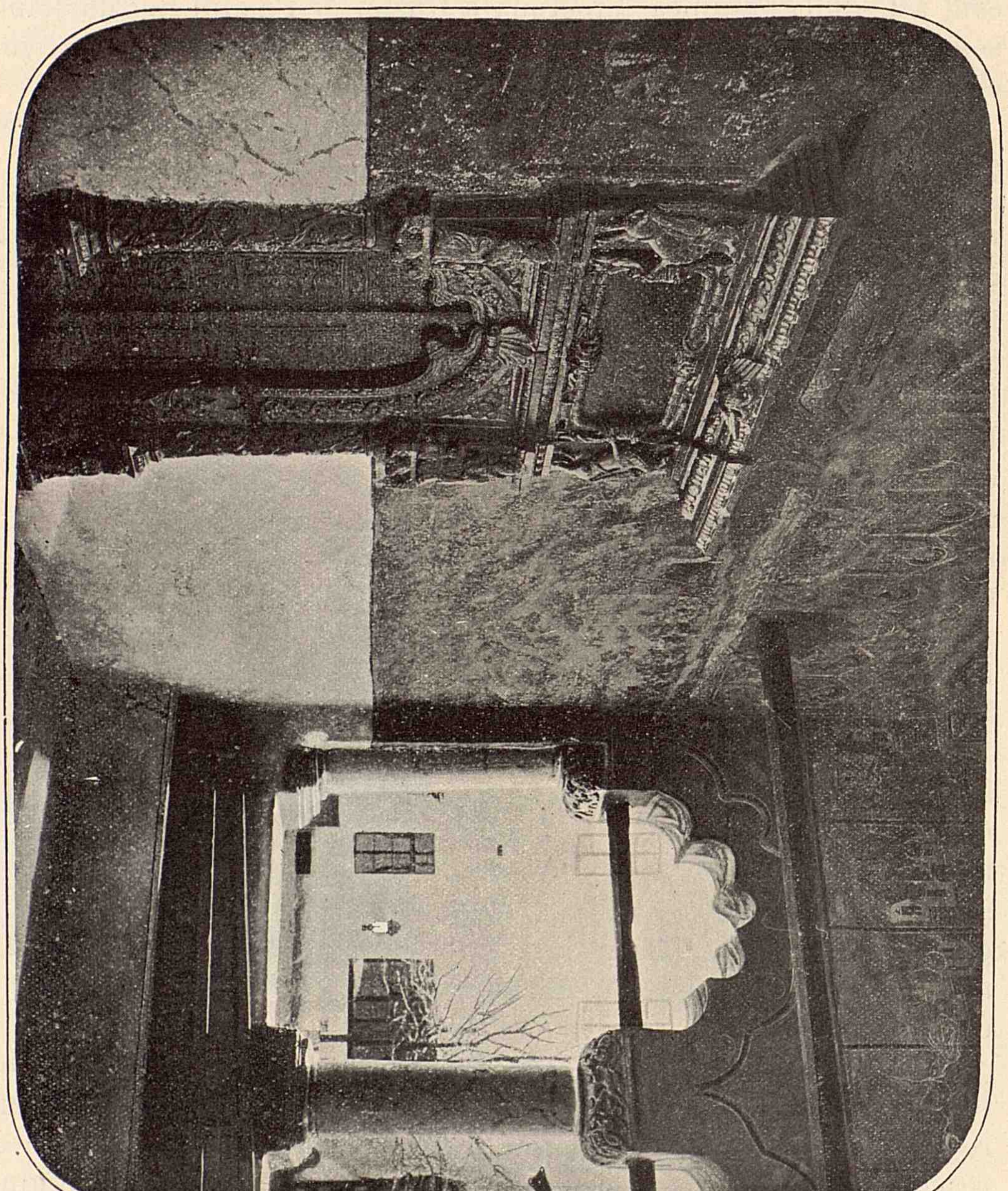
Turnul Colțeĭ, îndată după a luĭ clădire, părea atât de frumos, încât un Grec, fórte deștept și mult umblat, ḑicea înt'una din scrierile séle: sunt vrednice de vĕḑut Colțea din Bucurescĭ, San-Marco din Venețiа, Pecersca din Kiev și clopotul din Petersburg [3].

Incep nenorocirile: Turciĭ, Rușiĭ, Nemțiĭ, cutremure și focurĭ [5] schimbă și preschimbă fața Bucurescilor. Fanarioțiĭ nu maĭ repară Curtea Domnéscă. Bĕtrână, slăbită, bătută d'atâtea și atâtea rĕscóle ale vremurilor, Curtea Domnéscă, zidită odinióră de Radu-

---

1) Veḑĭ documentele citate în cap. *Hanurile Bucurescilor*.
2) Veḑĭ cap. *Bisericele:* Colțea și Antimul.
3) *Biserica ortodoxă Română* (Bucurescĭ) XIV, anul 1890—91, pag. 364.
4) Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.
5) Veḑĭ partea specială a acestor *focurĭ* și *cutremure* în cap. *Mahalalele bucurescene.*

cel-Frumos, se crapă, se aplécă, începe sĕ se dĕrîme și, totușĭ, ține pênĕ dupĕ pacea de la Cuciuk-Cainargi care 'ncepe sĕ se tracteze într'ênsa.

Colțea: Intrarea în biserică. — Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

Se va clădi, — prost, crede Sulzer, — un palat domnesc în Délul-Spireĭ; focul îl va arde peste câțĭ-va anĭ. Domnia nu'șĭ va maĭ face palat, ci va umbla pribégă, când prin casele Brâncové-

nuluĭ, când prin casele mănăstireĭ Cotrocenilor, ale mănăstireĭ Sftuluĭ Sava, și se va opri în casele luĭ Grigore-Vodă Ghica, odată cu secolul, pentru a se hotărî în fine în casele luĭ Dinicu Golescu, unde se află și astă-ḑĭ[1].

Sfârșesc cu arhitectura pênĕ la 1800 pomenind de casele luĭ Ienăchiță Văcărescu (aḑĭ Casa Prager), atât de istorice prin faptele proprietaruluĭ lor, și maĭ semnalez apariţiunea la Bucurescĭ a arhitecților Giulini, profesorul luĭ Burelly, și a luĭ Hartler, carĭ încep clădirea de marĭ case boierescĭ tocmaĭ la 'nceputul seculuĭ nostru.

Astfel se póte urmări cu puținele izvóre, carĭ mĭ-aŭ fost la îndemână pênĕ aḑĭ, istoria activitățeĭ arhitectonice în capitala Bucurescĭ, de când Cronicarul Românesc vorbesce de Curtea luĭ Radu-cel-Frumos la 1473 și pênĕ la 1799, când Hangerliŭ-Vodă pune la mezat ultimele locurĭ pe carĭ se maĭ aflaŭ âncă istoricele dĕrîmăturĭ și ruine dintr'acéstă vechiă și gloriósă Curte Domnéscă a Țĕriĭ-Româneșcĭ.

[2]

II

Și-acum, sĕ vedem décă vom fi maĭ mult séŭ maĭ puțin fericițĭ cu pictura și cele-l'alte frumóse arte.

Maĭ fericițĭ!

Póte că cineva, auḑind aceste cuvinte: „pictură în Țĕrile Române în secolele anterióre luĭ 1600" — va schița un surîs de necredință, amestecat și cu ceva comiserațiune.

La acest surîs atât de vorbitor, voiŭ rĕspunde și eŭ cu ceva și maĭ vorbitor, șĭ-anume că, și afirm lucrul, că la 1573, adică acum 325 de anĭ, la Bucurescĭ, în vechĭa Curte Domnéscă, se vorbĭa în palatul luĭ Alexandru-Vodă, fiul luĭ Mircea Ciobanul, se vorbĭa de al doilea nemuritor maestru al școleĭ venețiane, de Paolo Calliari, ḑis și *Il Veronese,* cu aceĭașĭ admirațiune, cu aceĭașĭ iubire

---

1) Veḑĭ cap. *Curtea Domnéscă* și autoriĭ citațĭ acolo.

2) Acésta înfloritură este dintr'un act din 10 Maĭ 1687. — *Arhive*: Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 9, act. 45.

cu care se vorbia și 'n splendida Veneţiă, în palatele de marmoră ale familielor Dandolo, și Foscari, și Barbaro, și Vendramin.

Faptul e fapt! Scrisorile și documentele timpuluĭ îl coroboră astfel în cât pênĕ și Toma Necredinciosul ar trebui sĕ plece capul și sĕ recunóscă pe deplin că Marióra Vallarga, sora Ecaterineĭ-Dómna, soţiă a luĭ Alexandru-Vodă, Marióra Vallarga, care se afla la mănăstirea San-Maffio, la Murano, lângă Veneţia, a dat luĭ Paolo Calliari uă sumă de banĭ pentru facerea de portrete[1].

Unde's portretele făcute de *Il Veronese* și carĭ se aflaŭ dupĕ 1573 în Palatul Domnesc din Bucurescĭ? Unde's cap-d'operile scóleĭ veneţiane, carĭ ar face fală Museuluĭ nostru de astădĭ și carĭ ar arĕta necredincioșilor cu strălucite probe cât de cultivate aŭ fost frumósele arte în trecutul ţĕrilor române?

S'aŭ dus și ele unde s'aŭ dus și nesfârșitele bogăţiĭ de aur, de argint și de pĭetre preţióse, carĭ împodobiaŭ casele Domnilor, boierilor și fruntașilor neguţătorĭ românĭ aĭ secolelor trecute.

Sĕ fiă ênsĕ óre unic exemplul acesta de pictură în România în secolul XVI? Nu ne maĭ daŭ documentele și alte probe de pictură română între 1500 și 1600?

Ne maĭ daŭ, și ne maĭ daŭ nu puţine. Nusciŭ ce represintaŭ portretele luĭ Paolo Veronese, de carĭ ne asigură Marióra Vallarga în scrisorile eĭ către Ecaterina-Dómna la 1573, dér scim că la 1574, când Martin Strikowski, călĕtorul polon, vine în Bucurescĭ, la Curtea luĭ Alexandru II, bărbatul Ecaterineĭ-Dómna, el vede și ne spune că, în odaia de lucru a Domnuluĭ, se află portretul luĭ Ștefan-cel-Mare, incomparabilul Domn al Moldoveĭ. Portretul e 'n picióre cu coróna regală pe cap și cu un mare toiég în mână[2].

Surorile luĭ Alexandru, spun alţĭ autorĭ, adică fetele Kiajneĭ-Dómna, când fură sĕ se mărite, îșĭ trămiseră portretele la Constantinopole[3]. Istoria nu spune décă Kiajna-Dómna, trufașa Caterină dei Medici a Ţĕreĭ-Românescĭ, comandase aceste portrete vr'unuia din mariĭ pictorĭ aĭ Italieĭ.

Alţĭ autorĭ ne vorbesc de portretul luĭ Petru Cercel, mult artistul Domn român care, Frances la Blois și la Chenonceaux, în compania luĭ Henric III de Valois, Italian la Veneţia, unde

---

1) N. Iorga: *Contribuţiunĭ la Istoria Munteniei*, (Bucurescĭ, 1896), pag. 14 și urm.
2) Hasdeŭ: *Arhiva Istorică*, II, pag. 78: Cronica litvano-polonă a luĭ Martin Strikowski.
3) N. Iorga: *Op. cit.*, pag. 3.

făcea versurĭ în limba toscană, din carĭ unul e sublim, Turc la Constantinopole şi Român la Bucurescĭ şi la Târgovişte, — îşĭ plimba cu mândriă marele-ĭ mărgăritar în urechiă, — ființă ciudată, nu âncă bine hotărîtă în galeria atât de măréță a Domnilor şi boierilor românĭ din suta XVI.

De maĭ 'nainte, de la 1553, se semnală portretele Domnilor şi Dómnelor, Coconilor şi Domnițelor în bisericele şi paraclisele Curțeĭ-Domnescĭ. Sunt treĭ *Mircĭ* zugrăvițĭ la 1553 în biserica de sus a Palatuluĭ [1]. Ér décă mergem maĭ 'nainte cu pictura religiósă, dăm peste Négoe Bassarab, Domnul artist, arhitect, sculptor şi orfăurar, aĭ căruia pictorĭ vin de la Constantinopole, desĕvêrşițĭ în pictura athonică a luĭ Panselinos şi a luĭ Dionisios Athonitul, marele autor al canonuluĭ pictural din religiunea ortodoxă [2].

Dupĕ Négoe Bassarab, un domn iubitor de pictură este ginerele fundatoruluĭ Mănăstireĭ de la Argeşĭ, adică Radu de la Afumațĭ. El a pus la 1526 pe Dobromir Zugravul de a zugrăvit picturele carĭ se admiraŭ înainte de Restaurațiune. De altmintrelĭ, în familia luĭ Négoe toțĭ aŭ fost artiştĭ. Despina Dómna, nevésta luĭ Négoe Bassarab, a pus de a zugrăvit la schitul Ostrovul, sub stâncele Cozieĭ, lângă satele Călimănescĭ şi Jiblea, uă icónă care sémĕnă tocmaĭ cu una din acele dureróse *Pietà* ale scóleĭ italiane din secolul XVI: Maica Domnuluĭ imbrăcişéză pe fiul sĕŭ pogorît de pe cruce, sfintele femeĭ plâng, Maria Magdalina sărută picióreIe divinuluĭ martir, ér de altă parte a icóneĭ, în largĭ vestminte şi cu zăbranice de doliŭ, stă Despina Dómna ținênd pe brațele eĭ pe fiul sĕŭ Teodosie Voevod în podóbe de purpură şi aur. De asupra acestuĭ grup, impunĕtor prin jalea maiestuósă ce stă respândită de-asupră-ĭ, se vede scrisă următórea rugă pe slavonesce: „Dómne, primesce pe rĕposatul tĕŭ şerb, Ion Teodosie Voevod şi „strămută-l în locaşele téle cerescĭ" [3].

De la Constantinopole, ca şi din Serbia, venise pictura religiósă âncă din suta XIII şi din suta XIV, de când cu nenumĕratele legăturĭ de rudeniă, de comerciŭ, de duşmăniă şi de prietiniă ale Bassarabilor, voevodĭ oltenescĭ séŭ ale Bassarabilor Domnĭ aĭ Țĕreĭ-Româneşcĭ, cu Serbia, cu Bulgaria şi cu Byzanța.

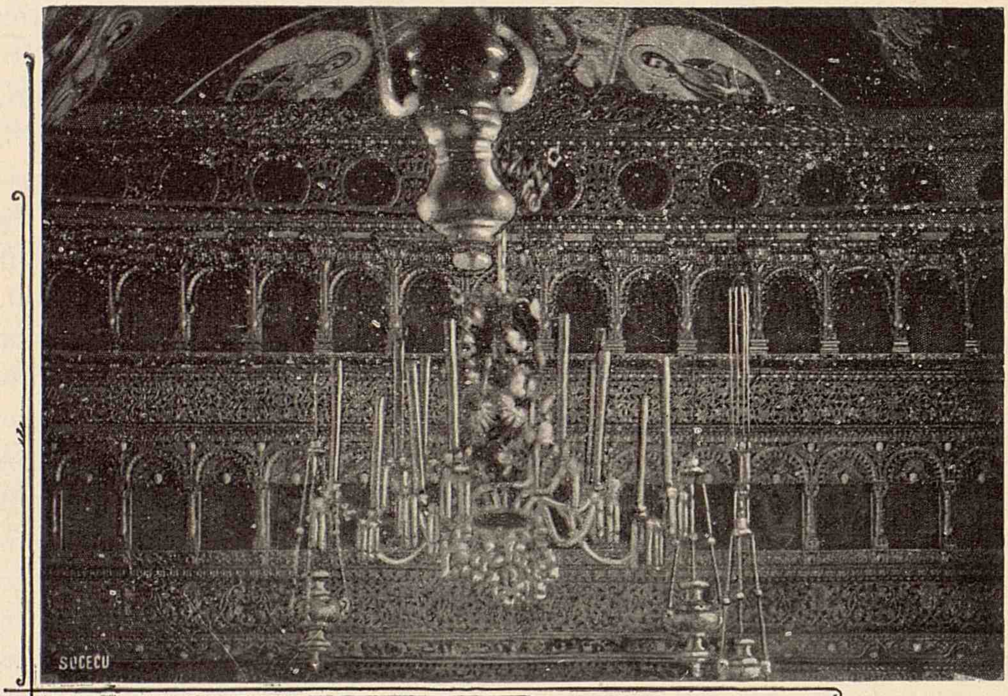
1) Şincaĭ: *Cronica* sub anno, şi autoriĭ citațĭ la cap. *Curtea Domnéscă.*

2) Bayet: *L'Art Byzantin* (Paris, chez Quantin), *passim.* Cf. Odobescu: *Istoria Arheologieĭ* (Bucurescĭ, 1877), pag. 416 şi urm. Canonul luĭ Dionisie este intitulat: ἡ ἑρμηνεία τῆς Ζωγραφείας (Călĕuza Pictureĭ).

3) Al. Odobescu: *Istoria Arheologieĭ* (Buc. 1877), pag. 421.

Nu numaĭ Sftul Nicodim de la Vodița, fondatorul mănăstireĭ Vodița, mănăstireĭ de la Motru și al superbeĭ Tismane, era pictor și *enlumineur* emerit de manuscrise, pe la anul 1395 [1]. Maĭ 'nainte cu 30 de anĭ, la 1365, Vladislav-Bassarabă, fratele luĭ Nicolae Bassarabă și fiul mareluĭ Alexandru-Bassarabă, trămite la Muntele-Athos icóne zugrăvite póte în Țéra-Românéscă [2].

Era atât de vechiă pictura religiósă în Țĕrile Române, încât sunt patru la numĕr icónele carĭ se cred a fi zugrăvite de pic-

Episcopia Rîmniculuĭ: Têmpla paraclisuluĭ [3].

torul-Evangelist Luca. Roma nu are de cât una. Că ale nóstre patru, de la mănăstirea Nămăiescĭ din Muscel, de la Mănăstirea Dintr'un lemn din Vâlcea, de la Mănăstirea Surpatele și uă a patra nusciŭ de unde, că ale nóstre patru sunt séŭ nu zugrăvite de Evangelistul Luca, lucrul ne importă puțin; ceĭa ce reĭese din tradițiune este vechimea pictureĭ religióse în țĕrile ortodoxe ale Românilor [4].

Și sĕ nu credem că numaĭ athonică și byzantină era pictura religiósă de prin bisericele române. Nu; pictorĭ italianĭ au deco-

1) *Arhive:* Condica M-tireĭ Tismana și Paul din Aleppo: *Travels, etc.*, pag. 366.
2) Al. D. Xenopol: *Istoria Românilor,* vol. II. Cf. Ciparиŭ: *Arhiv,* I, pag. 174.
3) Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.
4) Pelimon: *Impresiunĭ de Călĕtoriă,* și diferite tradițiunĭ orale.

rat bisericĭ române între 1500 și 1600, după cum probéză un document din 1560 al luĭ Alexandru Lăpușnénu, care cere Veneţieĭ pictorĭ decoratorĭ de biserică.

Etă decĭ portrete religióse și portrete profane. Sĕ maĭ enumĕrăm pe cele profane: portretul făcut de Paolo Veronese, portretul luĭ Ștefan-cel-Mare, portretele fetelor Kiajneĭ, portretul luĭ Petru Cercel și sĕ maĭ adaugem la Madrid în 1595, portretul uneĭ *Princessa di Valaquia,* care se crede a fi uă Domniţa din familia luĭ Mihaĭ Vitézul[1].

E curios! s'ar crede că 'n familia Erouluĭ de la Călugărenĭ a fost cineva pictor, séŭ era un pictor care zugrăvĭa mereŭ, pentru că, în Colecţiunea Hurmuzake, sunt douĕ documente, în carĭ ni se vorbesce de costul colorilor pe carĭ le cumpără la Veneţia trămișiĭ luĭ Mihaĭ Vitézul și pe carĭ Senatul Veneţieĭ, totdéuna galant când e vorba de parale puţine, le lasă sĕ tréca fără vamă[2].

Fi-vor fost acele colorĭ pentru Petre Arménul, cu numele sĕŭ de familiă Grigorovicĭ, unul din servitoriĭ ceĭ maĭ cu credinţă aĭ luĭ Mihaĭ Vitézul și unul din agenţiĭ orientalĭ ceĭ maĭ dibacĭ de pe vremurile acelea? Se pré póte, pentru că un raport contimporan numesce pe *Petrus Örmeny,* adică pe Petru Arménul, zugrav de icóne, *pictor*[3].

La 1599, Novembre 20, ni se semnală trămiterea la Bucurescĭ a unuĭ numĕr însemnat de icóne rusescĭ, dar pe care aliatul luĭ Mihaĭ-Vitézul, Ţarul moscovit, Boris Teodorovicĭ, le trămite Domnuluĭ Ţĕreĭ-Românescĭ[4].

Inchid secolul XVI cu un portret al Erouluĭ, făcut de pictorul flamand Franz Francken, care portret se află în Museul Imperial din Viena[5]. Tot Franz Francken va fi făcut și portretul pré frumóseĭ Florica?

Și âncă douĕ portrete ale Erouluĭ de la Călugărenĭ: unul

---

1) *Buletinul Instrucţiuneĭ publice,* 1868, pag. 64.

2) Hurmuzake: *Documente,* VIII, pag. 203, ordin al Colegiuluĭ din Veneţia din 18 Marte 1600. Colorile cumpărate de ómeniĭ *„mandati in questa città dal Principe di Valachia Micali“,* sunt: *Smaltino, verde-azuro, terra verde, czinabrio, Bolo Armenio* (?), *mino, olio de Saffa, vernice, verde aramo, indico, laka,* etc., etc. Și *„foglie di oro per 350 Ungari“.*

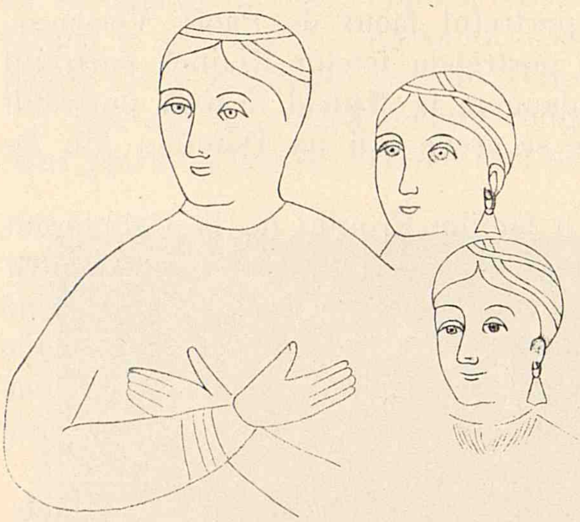
3) Hurmuzake: *Ibidem,* III, 1, pag. 431. Cf. N. Iorga: *Documente Nouĭ,* în *Anal. Acad. Rom.,* (Seria II, tom. XX), pag. 24.

4) Hasdeŭ: *Arhiva Istorică,* II, pag. 47—48.

5) *Analele Academieĭ,* XV, pag. 27.

făcut de pictorul Domenico Custode, iar altul de pictorul luĭ Rudolf Impĕratul Germanieĭ, adică Sadeler [1].

Și-acum, întreb pentru prima jumĕtate a seculuĭ XVII, unde's portretele făcute la Viena de Radu Șerban Bassarab, care muri acolo după ce 'șĭ făcu minunatul testament, aflător adĭ în hârtiele de preț ale Academieĭ? Unde's portretele fetelor luĭ, Elena și Ancuța? N'avem nicĭ un rĕspuns, și trecem înainte.

Dascăliĭ zugravĭ românĭ vor fi apărut de maĭ 'nainte, eŭ însĕ nu-ĭ cunosc de cât din timpul luĭ Mateĭ Bassarab și am onórea a vĕ presinta pe Popa Vlaicu din Têrgoviște, care a zugrăvit în acuarellă, adorabilele iconițe din Evangelia pe pergament a luĭ Mateĭ Bassarab, aflătóre adĭ la Academiă.

Sĕ maĭ adăugĕm pe Niculae Zugravul care, la 1643, cumpără în Bucurescĭ loc în *Têrgul-de-Sus* din Ulița cea mare pênĕ în Ulița cea mică [2]. Fiul acestuia póte Jitian Zugravul vinde dintr'acest loc luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino pentru lărgirea curțeĭ hanuluĭ Șerban-Vodă [3].

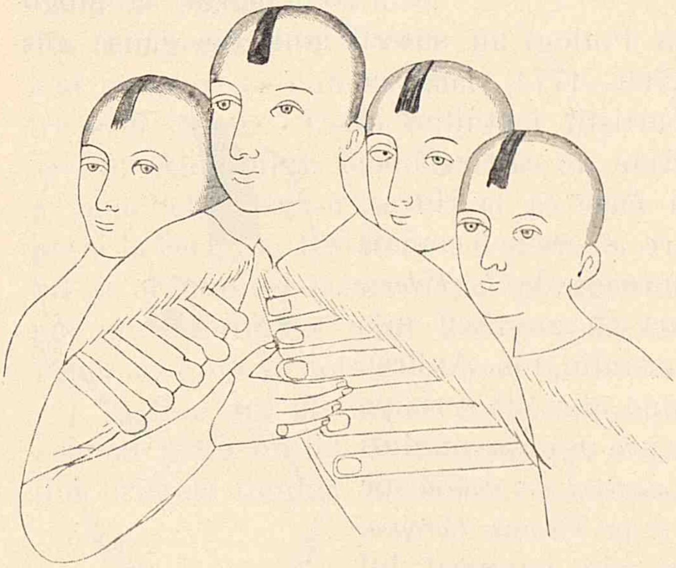
La 1658, încep tabelurile religióse zugrăvite în Rusia sĕ inunde mănăstirile române [4]. Totușĭ, pictura italo-elenică, în flóre la Con-

1) *Tes. de Mon. Istor.* I, pag. 183 și pag. 251.
2) *Arhive:* Mănăstirea Cotrocenilor, pach. 25, act. 7.
3) Vedĭ și cap. *Hanurile.* — Actele M-tireĭ Cotrocenilor, pach. 25, act. 40, la *Arhive.*
4) Paul din Aleppo: *Travels, etc.,* edit. cit., pag. 400—401.

stantinopole în secolul XVII [1], trece și 'n Țĕrile Române. Asemenea pictorĭ italo-elenĭ, décă nu vor fi fost curat românĭ, trebue sĕ fi zugrăvit chipurile strămoșilor luĭ Constantin-Vodă Șerban și scenele de bătăliă carĭ ornaŭ zidurile palatuluĭ sĕŭ de la Dobrenĭ, maĭ sus amintit; tot eĭ, frumósa biserică a Cantacuzinescilor, admirată de Paul din Aleppo la Filipescĭ; tot eĭ, cele-l'alte clădirĭ, palate și bisericĭ de carĭ vorbirăm în partea privitóre la arhitectură.

Cam spre sfârșitul secoluluĭ XVII, un fapt capital pentru istoriciĭ pictureĭ în țĕrile române: Brâncovénu trămite la Veneția cu cheltuiéla sa câțĭ-va tinerĭ ca sĕ 'nvețe pictura [2]. Nusciŭ ênsĕ décă cu aceștia séŭ cu pictorĭ grecĭ orĭ italianĭ a zugrăvit Brâncovénu casele domnescĭ din spre Dómna, apoĭ cele douĕ perechĭ de case din Bucurescĭ ale „Coconilor Mărieĭ Séle" și maĭ cu sémă superbul palat de véră de la Mogoșóĭa, unde

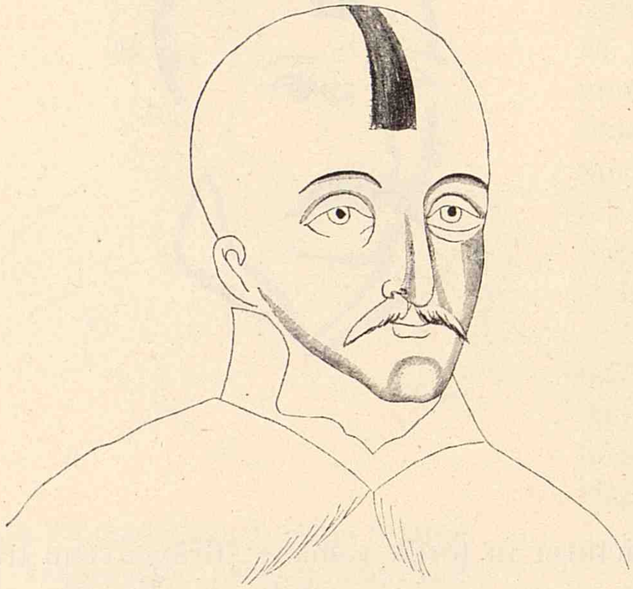

la 1713, călĕtorul frances La Motraye admiră portretele, și frescele fórte frumóse, ḑice el, — de pe ziadurĭ, și statuele carĭ represintaŭ

1) Bayet: *l'Art Byzantin,* passim.
2) Al. Papadopolu-Callimah.

pe strămoșiĭ maĭ mult séŭ maĭ puțin Bassarabĭ aĭ Brâncovénuluĭ[1].

Sulzer, ca și La Motraye, dér maĭ târḍiŭ, admiră palatul de la Mogoșóia și ne spune că sunt acolo statue, busturĭ, picturĭ; că palatul are bolte mărețe, frumóse grădinĭ și 'ntinse parcurĭ. Tot Sulzer ne maĭ spune că la Potlogĭ, Brâncovénul avea un palat și maĭ mare de cât la Mogoșóia. In palatul de la Potlogĭ se maĭ văd âncă, ḍice Sulzer, resturĭ din minunatele lucrărĭ în stuck ale salónelor. Palatul de la Potlogĭ e și maĭ bine împărțit. Atât cel de la Mogoșóia cât și palatul de la Potlogĭ aŭ suferit mult din causa rĕsboiuluĭ ruso-turc de la 1769—1774, sfârșesce Sulzer[2]. Cine aŭ fost artiștiĭ făptuitorĭ aĭ acestor frumusețĭ admirate de călĕtoriĭ occidentalĭ, nuscim; scim ênsĕ că la Hurez, unde e uă scară, pe care aĭ crede-o copiată după uă scară de la Florenza de la *Palazzo della Signoria,* pictoriĭ carĭ aŭ zugrăvit mănăstirea, se numiaŭ Constantin, Ion, Andreĭ, Stan, Négoe, Ioachim, dupĕ cum stă scris pe epigraful séŭ pisania de pre ușa amvonuluĭ: Tot aci avem pe *Mane, meșterul de zidăriă,* pe *Istrate, meșterul de lemnăriă* și pe *Vucașin Caragea, meșterul de pietrăriă*[3]. Écă póte bursieriĭ luĭ Brâncovénu carĭ se 'ntorseseră la 1694, când fu zidit Hurezul.

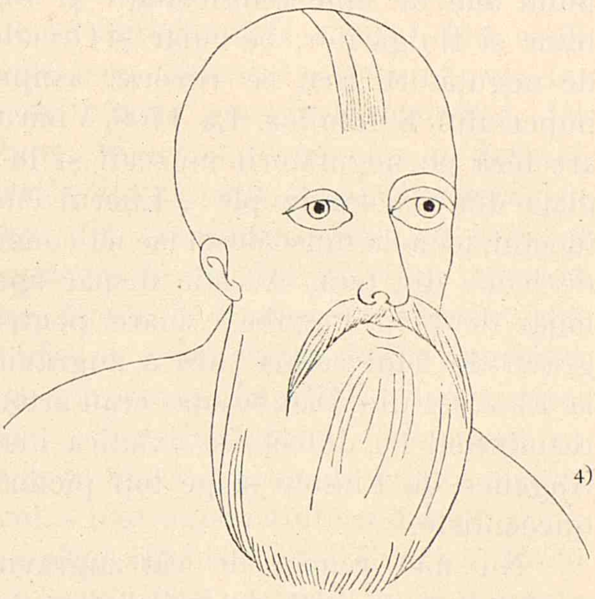
Orĭ-cum ar fi, la el acasă, în Curtea Domnéscă, fastuosul

1) La Motraye: *Voyages* (Haga, 1727), tom. II, pag. 217—218.
2) Sulzer: *Geschichte des Transalpinischen Daciens* (Wien, 1781), pag. 300 și 301.
3) Odobescu: *Istoria Arheologieĭ* (Buc., 1877) pag. 422.

Domn avea îmbrăcate în aur și 'n argint, și bătute în pietre prețióse uă mulțime de icóne venite din Rusia[1].

Aceste icóne, adevĕrate tesaure, le admiră în *Proskinitariul* sĕŭ, Ión Comnen, la 1701, când tipăresce în tipografia luĭ Antim Ivirénul la Snagov descrierea chinovielor de la muntele Athos. Τὰ εἰκονίσματα μοσκοβικὰ ἀργυροχρυσομένα aŭ rĕmas de pomină[2]. Brâncovénu a îmbrăcat capul Sftuluĭ Mihail al Sinadelor în aur și pietre scumpe, și ĭ-a făcut cosciug de argint curat[3], pentru că era bun de locuste.

Pentru a sfârși cu secolul XVII sĕ maĭ semnalez pe unicul gravor de sémă ce cunosc în istoria Frumóselor-Arte din România, șĭ-anume pe Antim Ivirénul, care fu gravor, sculptor, arhitect, pictor, tipograf, călugăr, egumen, episcop și'n fine mare mitropolit al Ungro-Vlahieĭ și mare orator al bisericeĭ ortodoxe române, — unul din temperamentele cele maĭ artistice ce cunosc în trecutul nostru. Ușile bisericeĭ Antimuluĭ, icónele și podóbele cărților ce tipăria la Snagov, testamentul și orânduiéla lăsată după mórtea-ĭ bisericeĭ séle ni'l arétă ca pe unul dintr'aceĭ marĭ artiștĭ aĭ Renascereĭ din Italia, orĭ din Francia, bunĭ la tóte și sciind de tóte[5].

[4]

In fine, tot la Curtea Brâncovénuluĭ și prin curțile boierilor, se maĭ făcea un fel de pictură, care reamintesce pictura bizantină din primele timpurĭ ale evuluĭ mediŭ, pictura vaselor cu florĭ de

1) Hurmuzake: *Documente*, VI, pag. 134, Raportul Comitetuluĭ Steinville, din 18 Aug. 1714, către Consiliul de rĕsboĭ, comunicând inventarul tesauruluĭ depus de Brâncovénu prin Apostol Manu la Brașov.

2) Al. Odobescu: *Istoria Arheologieĭ*, pag. 418.

3) *Biserica ortodoxă Română*, anul 1886—1887, pag. 187.

4) Din studiele făcute înainte de 1650 de pictorul-zugrav, care a zugrăvit biserica boierilor din Leurdenĭ. — Colecț. d-luĭ N. Crețulescu.

5) Scrierile d-lor Al. Pappadopolu-Callimah, Dinulescu, Episcopuluĭ Melchisedec, etc., etc. — Cf. *Biserica Ortodoxă Română*, anul 1886.

aur. O făceaŭ femeĭele? Nusciŭ; sciŭ ênsĕ că arta de a 'ncondeia ouĕle cu colorĭ séŭ cu aur și de a scrie coliva în zachăr de diferite colorĭ, cu tóte acele chenare întortochiate, sucite, încolăcite și aduse în miĭ de felurĭ, încât se iéŭ la 'ntrecere cu chenarile moscheĭelor arabe, eraŭ partea femeĭelor române din secolul XVII.

Intrăm cu istoria pictureĭ 'n secolul XVIII. Sunt treĭ fapte marĭ carĭ se prelungesc, cu privire la pictură, de-a lungul secoluluĭ XVIII. Ântâiŭ, invasiunea din ce în ce maĭ copleșitóre a icónelor rusescĭ de la Kiew și de la Moscova. Sunt atât de multe și corespund atât de bine religiosităţiĭ și bigotismuluĭ Românilor, Sêrbilor și Bulgarilor, ba chiar și Grecilor din Ţarigrad, în cât sute de neguţătorĭ rușĭ se revérsă asupra ţĕrilor române și asupra imperiuluĭ Sultanilor. La 1708, Vizirul, furios de acéstă invasiune, arestéză pe neguţătoriĭ muscalĭ și le arde icónele pe nusciŭ ce piaţă din Constantinople [1]. Lucrul ênsĕ se continuă mereŭ și cu încetul, icónele muscălescĭ fac uă concurenţă păgubitóre zugravilor de icóne din ţéră. Aceștia dispar aprópe cu desĕvêrșire înainte chiar de 1750. Paguba e mare pentru pictura română, căcĭ zugraviĭ de felul celuia care a zugrăvit cam pe la 1705 icónele de la Florescĭ din Dâmboviţa, eraŭ artiștĭ în tótă puterea cuvêntuluĭ, reamintind cu dulcéţa și extatica inspiraţiune a peneluluĭ pe Fra Angelico da Fiesole și pe toţĭ pictoriĭ de biserică aĭ Italieĭ cinquecentiste.

Nu maĭ remân de cât zugraviĭ de bisericĭ. Aceștia se numiaŭ acum uă sută de anĭ *zugraviĭ de subţire;* eĭ făceaŭ sfinţiĭ și portretele ctitorilor pe la bisericele carĭ sĕ clădiaŭ séŭ carĭ se reparaŭ. Eĭ restauraŭ portretele cărora Turciĭ, orĭ decâte orĭ intraŭ într'uă biserică, aveaŭ obiceiŭ de le scoteaŭ ochiĭ. La 1786, zugravul de subţire, Jordake, este însărcinat de Mihaĭ-Vodă Șuţu sĕ restaureze pe la bisericĭ și mănăstirĭ uă mulţime de portrete carĭ aveaŭ ochiĭ scoșĭ de când cu trecutele rĕsmiriţe. Aceștĭ zugravĭ de subţire ţineaŭ sĕ nu fiă confundaţĭ cu așa numiţiĭ *nacaşĭ,* adică zugravĭ séŭ văpsitorĭ de binale, a căror bréslă este recunoscută de Mavrogheni, la 28 Nov. 1786, cu *nacaşi-başa* Ioniţă Zugravul. Zugraviĭ de subţire, adică pictoriĭ, se constituesc în bréslă deosebită și, dupĕ a lor cerere, sunt recunoscuţĭ

---

1) Hurmuzake: *Documente,* VI, pag. 69. Raportul dragomanuluĭ Aloisio Volde către Principele Eugeniŭ de Savoia.

de Domniă la 1 Februariŭ 1787 cu al lor zugrav-bașa, Iordake Venier, care sémĕnă dupĕ nume a fi Venețian[1].

Activitatea acestora alcătuesce al doilea fapt însemnat în istoria picturei la Românĭ în secolul XVIII. Dupĕ modestele și primitivele cartóne ce aŭ lăsat aceștĭ dascălĭ zugravĭ se póte vedé cum se pricepea pictura în secolul trecut. Cunosc cartónele luĭ Radu Zugravul din Bucurescĭ, de la 1720, aflătóre în colecțiunea nemuritoruluĭ Kogălnicénu, pe acelea ale dascăluluĭ Flămând din Borgo-Susenĭ din Transilvania și âncă douĕ caĭete fără nume. Chipurile și trupurile Sfinților sunt făcute dupĕ tipicul Munteluĭ-Athos[2].

De multe orĭ tipicul dă pênĕ și lungimea barbeĭ și a mustăților; spune cum trebue sĕ 'ntindă mâna sfântul Ión când botéză și cum se binecuvinteze Isus. Talentul pictoruluĭ este încătușat de nu se póte mișca de cât în marginele tipiculuĭ. De aci, unul și acelașĭ tip totdéuna. Nimeriaŭ ênsĕ câte o dată sĕ dea acestuĭ tip uă factură atât de antică, atât de pur-bizantină, în cât învĕțațĭ și marĭ cunoscĕtorĭ din vremurile nóstre aŭ scris și aŭ afirmat adeseorĭ că icóne, făcute în secolul XVIII de zugravĭ românĭ, sunt icóne bizantine, făcute în timpul Cruciatelor séŭ și maĭ 'nainte. Așa s'a întâmplat cu icóna făcută de Ilie Zugravul pentru ispravnicul Tudorașcu Fărcășanu la 1730, — icónă care, rătăcită în Museul de la Gratz, a fost mult timp considerată ca ceva străvechĭ și extraordinar de prețios[3]. Cartónele acestor pictorĭ sunt interesante, când zugravul a luat dupĕ natură séŭ dupĕ vr'un model óre-care ceva care nu e sfânt séŭ bisericesc. Bunióră, Radu Zugravul Bucurescénul are numaĭ în liniĭ portretul uneĭ domnițe române, care este admirabil prin siguranța și prin dulcéța acestor liniĭ. Vedĭ într'ênsul pe artistul vesel că a scăpat de tipic și póte, dupĕ șóptele imaginațiuneĭ séle, sĕ facă ceva alt-fel decât ce face automatic de când ține penelul în mână.

Manuale de pictură, carĭ reamintesc pe acela al luĭ Dionisie Atonitul, aŭ fost cu sutele prin mănăstirile și curțile boĭerilor românĭ. S'aŭ perdut multe, cum s'aŭ perdut atâtea și atâtea bogățiĭ ale trecutuluĭ nostru.

---

1) V. A. Urechiă: *Istoria Școlelor* (Bucurescĭ, 1892), pag. 43, 76 și altele.

2) Tipicul este Ἡ Ἑρμηνεία τῆς Ζωγραφείας, a monahuluĭ Dionisie din schitul Furna, de lângă Agrafa, pe care l'a găsit la muntele Athos un anticar frances Didron și l'a tradus în limba francesă, publicându-l sub titlul de *Manuel d'iconographie chrétienne grecque et latine* (Paris, 1845). Vedĭ Odobescu: *Istoria Arheologieĭ* (Buc. 1877), pag. 416.

3) *Columna luĭ Traian* (Bucurescĭ, 1877), pag. 29. Studiul d-luĭ Gr. G. Tocilescu: *Icóna română de la Gratz.*

Pictor frances, făcênd portretul unuĭ boier cu işlic 1).

1) Colecţiunea Academieĭ Române. — Pictor de la finea secoluluĭ trecut séŭ de la 'nceputul al luĭ nostru. Arnăutul din drépta îĭ spune că nu sémĕnă la gură. Scena se petrece póte într'una din chiliele de la M-tirea Radu-Vodă.

Al treilea fapt, care alcătuesce partea finală a istorieĭ pictureĭ în țĕrile române de acum uă sută de anĭ, sunt tabelele pictorilor francesĭ și germanĭ, aduse la Bucurescĭ și la Iașĭ de Fanarioțĭ. Incepe pictura occidentală sĕ fiă cunoscută la Constantinopole și-apoĭ în țĕrile române. La 1740, Flachat, un călĕtor frances, ne spune că, la Bucurescĭ, în casa secretaruluĭ luĭ Constantin-Vodă Mavrocordat, un anume Andronake, el a admirat maĭ multe tabele de mare preț și câte-va bucățĭ de sculptură carĭ eraŭ admirabile [1]. Și décă aveaŭ secretariĭ, cu atât maĭ multe și maĭ scumpe aveaŭ Beiĭ. Cunóscem faptele carĭ țin de pe la 1770 și pênĕ la 1800, maĭ ântâiŭ prin procesele ce aveaŭ la Constantinopole uniĭ din Fanarioțiĭ ce fuseseră domnĭ la Bucurescĭ, cu ambasadoriĭ Franciеĭ, represintanțĭ legitimĭ aĭ pictorilor cărora Fanarioțiĭ nu voiaŭ sĕ le plătéscă tabelele de mult atârnate prin palatele lor din Fanar, din Therapia și d'aiurea. Și maĭ cunóscem faptele acestea și din părerile consulilor francesĭ carĭ, printre alte articole de export din Francia pentru a fi trămise în România, menționaŭ și stampele, — *„cadrele“*, cum se diceaŭ la noĭ, — cu colorĭ viĭ și multe [2].

Acésta-ĭ partea privitóre la istoria picturеĭ în Bucurescĭ. In starea actuală a isvórelor, acestea 's datele ce am avut norocul de a aduna pentru a vĕdi esistența picturеĭ în țĕrile nóstre, décă nu de când Evangelistul Luca zugrăvia de zor cele patru icóne ale Fecióreĭ, cel puțin de la 1500, de când tabele italiane, grece și române încep sĕ fiă semnalate în țĕrile române și'n deosebĭ la Bucurescĭ.

III

„Sĕ nu 'țĭ facĭ ție chip cioplit“, dice Moise într'una din poruncile Decaloguluĭ sĕŭ. Acéstă poruncă, coroborată și de luptele iconoclaste ale Bizanțeĭ sub dinastia isaurică aŭ făcut ca sculptura sĕ nu esiste în țĕrile române de loc.

Singura sciință ce am despre statue în Țéra-Românéscă este

1) Jean-Claude Flachat: *Observations sur le Commerce et sur les Arts d'une partie de l'Europe....* (Lyon, 1756, doué vol., în 12), pag. 278.

2) Al. Odobescu: *Documente,* în Colecț. *Hurmuzake,* Supl. I., vol. II, 178—1814, pag. 15. Memoriŭ adresat de Carra d-luĭ de Vergennes. — Cf. cap. *Bisericele,* biserica sftuluĭ Dumitru.

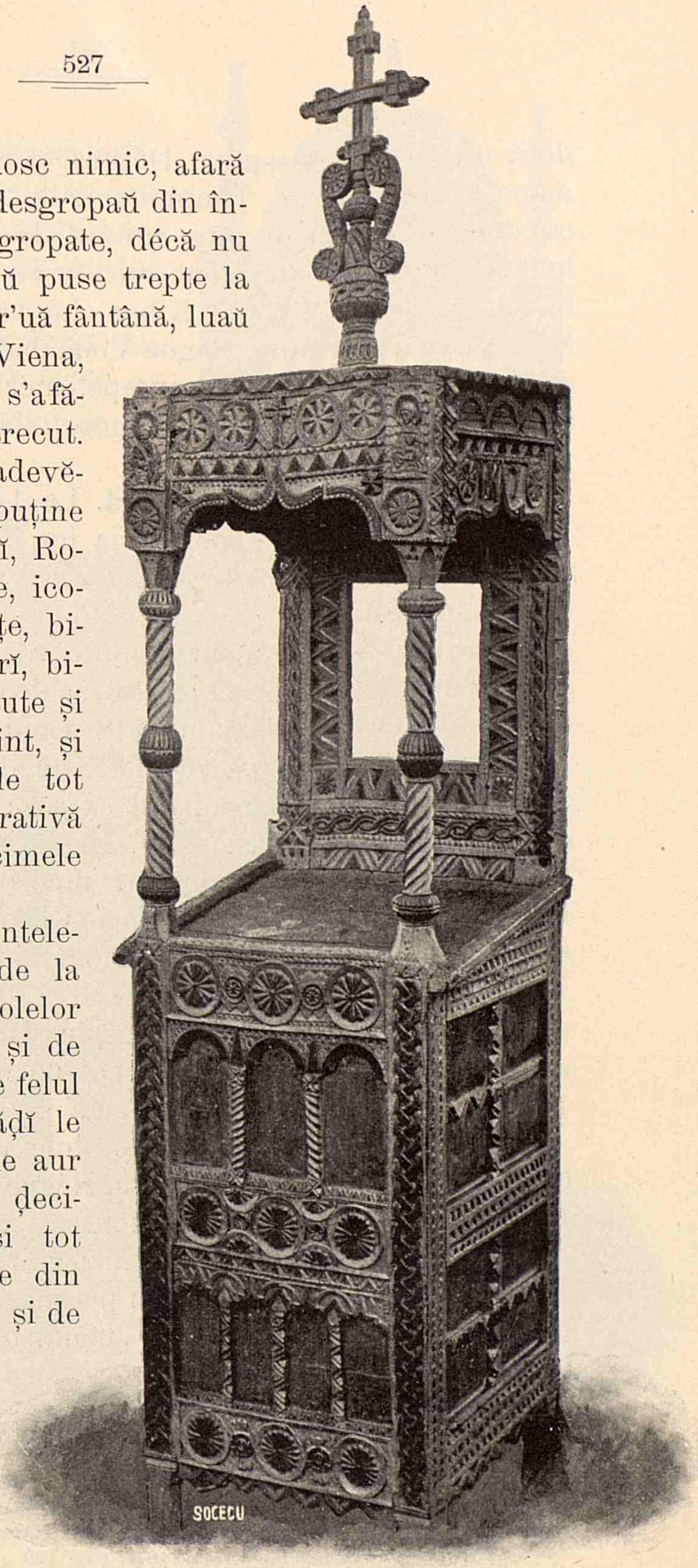
menţiunea ce face La Motraye despre busturile Bassarabilor, pe care Brâncovénu le rânduise în frumósele salóne ale palatuluĭ sĕŭ de la Mogoşóia.

M-tirea Văcărescĭ: Intrarea 'n biserică; sculptură 'n piétră [1].

1) Colecţiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

Incolo, eŭ nu maĭ cunosc nimic, afară de statuele romane ce se desgropaŭ din întêmplare și carĭ odată desgropate, décă nu eraŭ sparte cu topórele séŭ puse trepte la vr'uă casă séŭ sprijin la vr'uă fântână, luaŭ drumul spre Sibiĭ séŭ spre Viena, orĭ se duceaŭ la Odessa, cum s'a făcut de atâtea orĭ în secolul trecut.

M-tirea Mărginenĭ: Iconostasul paraclisuluĭ. — Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

N'am avut statue, e adevěrat; în schimb ênsě, sunt puține țěrile carĭ sě fi avut ca noĭ, Romăniĭ, atât de multe icóne, iconițe, crucĭ, cutióre, cădelnițe, bisericuțe, cupe, potire, zarfurĭ, bișactele, scatulcĭ, — tóte bătute și modelate în aur și 'n argint, și ticsite în pietre scumpe de tot felul. Obiectele de artă decorativă aŭ fost cu miile și cu decimele de miĭ în țěrile române.

Mănăstirile de la Muntele-Athos păstréză și astădĭ de la bětrâniĭ Bassarabĭ aĭ secolelor XIV și XV odóre de aur și de argint[1]. Vase orfăurărite de felul cărora bizantiniștiĭ de astădĭ le studiéză cu patimă, vase de aur și de argint, Négoe dă cu decile mănăstirilor atonice, și tot maĭ are pentru mănăstirile din țéră. Imbrăcămintea de aur și de argint a icónelor de la Lavra Sftuluĭ Athanasie, de la Vatopedi și de la Hiliandar, cine le-a făcut,

1) Cipariu: *Arhiv*, I, pag. 174. Cf. Hasdeŭ: *Radu-Negru*, la domnia luĭ Vladislav Bassarab sub anul 1372. Burada: *Călětoriă la Muntele Athos* (Iașĭ, 1884, pag. 62).

décă nu Négoe, Despina Dómna și alte Dómne și jupânițe române și moldovene. Tîmple poleite, colonete de marmoră albă ca zahărul, umerĭ de aur, cununĭ de aur, crucĭ pentru turle, poleite cu aur, póle de icóne cusute cu sîrmă de aur sunt trămise în fiăcare an la Muntele Athos. La icóna Sftuluĭ Gheorghe de la Mănăstirea Nucetuluĭ, Négoe-Vodă bate un mĕr de aur, împodobit cu mărgăritare și pĭetre scumpe, mĕr care rĕmâne de pomină, în cât pênĕ și Cronicarul muntenesc, atât de nepăsător la multe, îl trece în Cronica sa[1].

Se lucréză aurul și 'n țéră. La 1433, adică acum 466 de anĭ, Domniĭ Munteniеĭ aŭ monetăria lor, și documentele vorbesc de un *Laurencius, fusor monetarum nostrarum*[2], și de atuncĭ, probabil, pênĕ în vremea luĭ Négoe, se lucră mereŭ, dér nu cu atât meșteșug ca la Sibiĭ. Négoe acolo trămite sĕ i se facă cupele de argint pentru mesele domnescĭ, și tot acolo, când e vorba de ceva maĭ original, cum fu odată în 1518, când ceru meșterilor argintarĭ, Iohannes și Celestinus, sĕ-ĭ facă un ornament de argint în forma turnuluĭ de la Sibiŭ, probabil ca *pièce* de argintăriă pentru împodobirea meseĭ séŭ caseĭ séle. Meșteriĭ greșiră lucrarea și nu o făcură dupĕ placul artistuluĭ încoronat. De aci, corespondență supărată. Blândul Négoe e furios și declară cu Țiganiĭ, orfăurar aĭ Domnieĭ Séle, ar fi lucrat maĭ bine de cât meșteriĭ Sibiuluĭ Iohannes și Celestinus[3].

Tot la Sibiĭ, în 1538, Despina-Dómna va avé proces cu un argintar, care-ĭ deține pe nedrept uă corónă de aur în valóre de 1000 de florinĭ.

Câte lucrurĭ prețióse, câte stofe artistic țesute nu și-a adus de la Veneția și de la Ragusa, Négoe și Despina prin Ragusanul Bocignoli[4], care venia la Bucurescĭ cu mărfurĭ prețióse în timpul când domnĭa fundatorul Mănăstireĭ de la Argeșĭ?!?

D'atuncĭ a rĕmas póte în poesia poporană: „veșmînt zugrăvit în spate și 'n piept“; d'atuncĭ: „mândru brîŭ de aur, semĕnat cu pietricèle ca câmpul cu floricèle, ca cerul cu miĭ de stele“; d'atuncĭ,

---

1) *Mag. Istoric*, IV, pag. 257.

2) Hasdeŭ: *Radu-Negru*, în *Etymologicum Magnum*, la domnia luĭ Vladislav Bassarab, vorbesce sub anul 1371 de prima monetă românéscă de argint. — Cf. *Anal. Acad. Române*, 1895—1896, pag. 334, document de la Iliașĭ-Vodă către Consiliul muncipal al Brașovuluĭ.

3) Hasdeŭ: *Columna luĭ Traian*, 1874, pag. 129. „... non nobis complacuit, quoniam ad modum Ciganorum erat fabricatum; habemus nos satis magistros qui potuissent pulchriori modo perficere“.

4) Del Chiaro, pag. 111 în N. Iorga: *Pretendenți Domnescĭ*, pag. 79.

acele: „jelțurĭ de aur și de argint“, acele „toiege de argint, ticsite la cap cu pĭetre scumpe“ și acele „zarfurĭ talienescĭ“, pe carĭ le cântă tot poetul poporan.

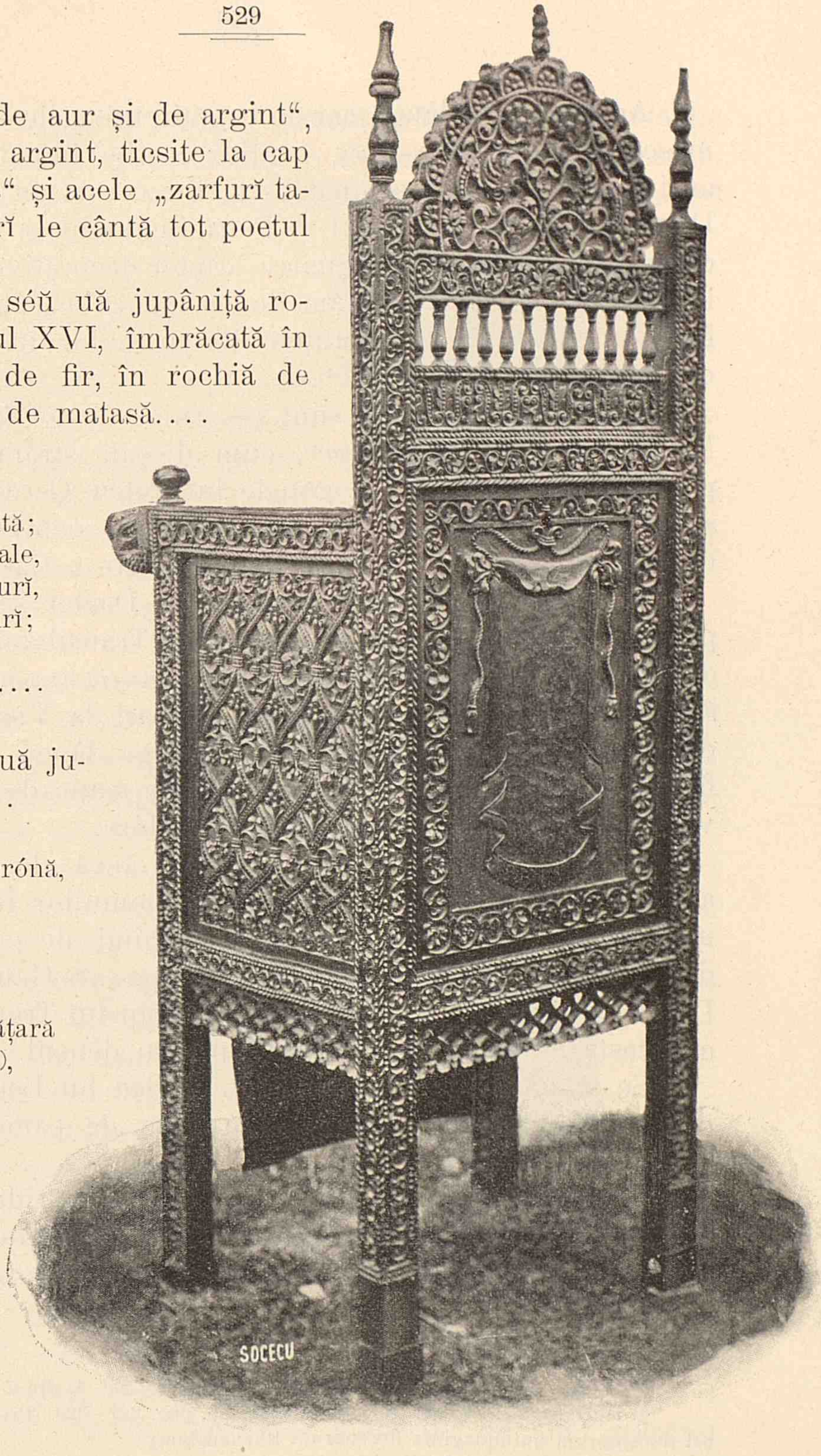
Uă dómnă séŭ uă jupânițā română din secolul XVI, îmbrăcată în măhrame grele de fir, în rochiă de coftiriă cu fâșiĭ de matasă....

Rochiă rĕșluită,
In spate rĕscroită;
La brîŭ cu paftale,
Paftale cu boldurĭ,
Lăsate pe șoldurĭ;
Paftale cu zale
Lăsate pe șale,....

uă Dómnă séŭ uă jupânițā căreia....

Pasă-ĭ capul de corónă,
Urechiușĭ
De cercelușĭ,
Degețele
De inele,
Ér la mâna cu brățară
Cu pĭeptul de leĭ [1]),

îțĭ reamintesce portretul Despineĭ-Dómna de la Curtea-de-Argeșĭ, și pe acela în mosaic al Împĕrăteseĭ Teodora de la biserica San-Vitale de la Ravenna.

Hurez: Jețul episcopal [2]).

1) G. Dem. Teodorescu: *Poesiĭ populare*, passim.
2) Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

Adaugețĭ, pe lângă aceste bogățiĭ, trăsurile — Bongars le numesce *les carres domnesques*, — adică cociile împodobite cu aur și argint, carĭ ni sunt semnalate la Bucurescĭ în 1566, la Curtea Dómneĭ Kiajna și a fiuluĭ eĭ Petru-Șchiopul, și vom avé uă ideiă ceva maĭ deplină de strălucirea artelor decorative în secolul XVI, la Bucurescĭ[1]. Sĕ nu uităm de asemenea căruțele zugrăvite și ferecate carĭ străbăteaŭ ulițele Bucurescilor în 1592, în timpul domnieĭ luĭ Mihnea-Vodă[2].

Âncă din anul 1555 sunt césornice de tot felul[3], venite din Nürnberg — din *Norimberga*[4], cum diceaŭ strămoșiĭ. Și 'n fine, pentru a le pune vêrf, bogățiele luĭ Petru Cercel, mărgăritarele, și rubinele, și smarandele cu carĭ luase ochiĭ luĭ Henric III și tuturor curtisanilor de la strălucita Curte a Caseĭ de Valois.

Se vorbia în tus-trele provinciele Dacieĭ Traiane, se dusese pomina în Muntenia, în Moldova și 'n Transilvania de colecțiunea de mărgăritare ale luĭ Mihaĭ Vitézul — *preciosas margaritas, quas abunde habui*[5], — și pe carĭ, când Mihaĭ călĕtori la Viena, avêndu-le cu dênsul, Unguriĭ pe lângă Deva orĭ pe lângă Lippa făcură ce făcură și i le furară, împreună cu alte scule de argint și de aur, vestimente de preț și caĭ de mare valóre.

In secolul XVII se maĭ vorbesce âncă de pĭetrele prețióse, artistic, superb tăiate și lucrate, ale Domnilor Românĭ. La 1632, magnațiĭ Ungarieĭ făceaŭ zîmbre vorbind de pĭétra prețiósă, de diamantul *rarae magnitudinis et elegantiae*[6], pe care Gabriel-Vodă Movilă, Domn la Bucurescĭ, o trămisese principeluĭ Transilvanieĭ, pentru ca acesta sĕ stăruiéscă la Pórtă pentru dênsul.

Se mănâncă în Bucurescĭ, la Curtea luĭ Leon-Vodă, în vase de aur, în vase de argint și 'n vase de pămênt fórte frumos smălțuite[7].

Bogăția și împodobirea manuscriptelor, zidirea mănăstirilor, facerea sicrielor pentru móștele sfinților și sfintelor, candelele cu câte 16 turnulețe, cap-d'opere de orfăurăriă ale Românilor de la

---

1) Hasdeŭ: *Ión-Vodă*, pag. 49.

2) *Arhive:* Cartónele M-tireĭ Radu-Vodă, pach. 29, act. 1, din 7 Marte, 1592.

3) Hurmuzake: *Documente*, vol. II, partea 5, pag. 327—329. (Primi horologii aestimatio est ducentorum quinquaginta florenorum Rhenensium).

4) Cf. *Cronica din Nürnberg*, etc.

5) *Tes. de Mon. Ist.*, I, pag. 269, din chiar memorialul adresat de Mihaĭ Impĕratuluĭ Rudolf.

6) Hasdeŭ: *Columna luĭ Traian*, 1874, pag. 132.

7) Paul Strasburgh, în diarul călĕtorieĭ séle, în Cipariŭ: *Arhiv*, I, pag. 13 și urm.

Constantinopole, argintarĭ renumițĭ în lucrările *à jour* arétă pe Dómnele Române, pe Elena Năsturel, Dómna luĭ Mateĭ Bassarab, pe fratele eĭ, învĕțatul Udriste Năsturel, pe Bălașa Dómna luĭ Constantin-Vodă Șerban, ca pe nisce protectorĭ luminațĭ și entusiaștĭ aĭ artelor frumóse și decorative.

Hurez: colonetă de la sala din fața bisericeĭ celeĭ marĭ [3].

Maĭ târḑiŭ, décă Curtea luĭ Antonie-Vodă de la Popescĭ, e de pomină cu sărăcia și calicia eĭ, — Domnul, ḑice Cronicarul, mănâncă în ḑi de post fasole fiértă în apă cu sare [1], apoĭ Curtea luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino se ridică iérășĭ la strălucirea de maĭ înainte, și la sfârșitul secoluluĭ, între 1688 și 1714, Brâncovénu desfășóră un lux, uă bogățiă și un fast de felul cărora nu vĕḑuseră nicĭ odată Bucurescíĭ. In foile de zestre ale fetelor luĭ, scrise de însășĭ mâna Brâncovénuluĭ, te minunézä mulțimea auruluĭ, argintuluĭ, pietrelor prețióse, samururilor și tuturor blănurilor de Mosc și d'aiurea, pe care Domnul le dă de zestre [2]. Furculițele de aur, furculițele carĭ se credea că nu le-am avut decât mult maĭ încóce, figurézä în argintăria fetelor luĭ Brâncovénu. E adevĕrat ênsĕ că cu furculițele nu se slujiaŭ decât la ḑile marĭ, séŭ când aveaŭ musafirĭ străinĭ; altmintrelĭ, mâncaŭ cu degetele spălându-se dupĕ fiăcare mâncare în nisce lighiane de argint, adevĕrate cap-d'opere de *ciselure à jour*.

Lady Craven ne spune în ḑiarul călĕtorieĭ séle că, la Curtea luĭ Mavrogheni, în secolul XVIII, s'aŭ scos, cu prilejul invităreĭ eĭ la masă, furculițele din sipetul în care se păstraŭ: eraŭ cu mânerile de aur presărat

1) Șincaĭ: *Cronica*, sub anno 1671.
2) *Academia*, manuscriptul 485.
3) Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

cu pietre scumpe, ca și sfeșnicele în carĭ ardeaŭ lumînările de céră parfumată [1].

Unde sunt porcelanurile cele preciόse de Meissen, de Vieux-Vienne și chiar de Sèvres carĭ, ne spunea Kogălnicénu, aŭ esistat în Ţĕrile Române? Unde's blănurile și șalurile carĭ, pe spinarea și la brîul luĭ Ienăchiță Văcărescu, făceaŭ pe contesele și ducesele, strînse în salόnele Marchisuluĭ de Cobentzel, sĕ ofteze de rîvnă [2]. Unde's blănurile luĭ Mateĭ-Vodă Ghica, carĭ prețuiaŭ, dupĕ socotéla Doreĭ d'Istria, 500,000 de leĭ turcescĭ? Şi 'n fine, ce s'aŭ făcut sanguliile, acele pânze maĭ subțirĭ ca a păiagenuluĭ, pe carĭ jupânițele le coseaŭ pe ciur cu fir de aur, modă care trecu maĭ târḑiŭ, ne spune lady Craven, și 'n țĕrile Apusuluĭ? S'aŭ dus tόte, cum s'aŭ dus și perdelele de filaliŭ, țesute dintr'un singur fir de mătase de fetele din casa Dόmnelor, perdele carĭ reflectaŭ în ele chipul Feciόreĭ-Mume cusut cu fir de pĕr din capul celor ce se puneaŭ sub scutul Pré-Curateĭ; s'aŭ dus tόte cum s'aŭ dus crucile de lemn mirositor, lucrate c'uă finețe străveḑiă, și acele epitafie, acele draperiĭ de icόne, minunĭ de gust, și de răbdare ale femeĭeĭ române.

Eraŭ la Mitropolia din Bucurescĭ în 1787 nouĕ mitre cu rubine, smarande, diamante, mărgăritare, topaze; una atârna uă oca și 310 dramurĭ; eraŭ 38 de crucĭ de piept; eraŭ 14 cârje făcute din bucățĭ marĭ de ivoriŭ, cu aur și pietre scumpe, și eraŭ basmale de cârjĭ, din carĭ una cu 193 de bόbe de mărgăritare. Dér Evangheliele, cap-d'opere de legătură în argint, în aur, în catifea! dér stiharele? dér epitrahirile? dér bedelnițele? Şi câte! și câte! și câte! [3]....

Artele decorative și sculele, adică lucrurile prețiόse, fiă de bisericĭ, fiă pentru împodobirea omuluĭ și a caseĭ, aŭ fost uă minune de bogățiă în țĕrile române, în ultimele treĭ secole. Décă

1) Lady Craven, în *Voyage en Crimée et à Constantinople,* deja citat. — Furculița este de origină bizantină. Un scriitor italian din secolul XI-lea, Pier Damiano, vorbesce de uă principesă bizantină care, călĕtorind în Veneția, se servĭa de uă furculiță de aur cu doĭ dințĭ. In Florența, furculița esista de la 1361. In Francia și 'n Germania, ea a fost introdusă în secolul XVI; în Anglia, în secolul XVII: aci servĭa și ca instrument de mâncare și ca, la masă, sĕ se scobéscă cu dênsa 'n dințĭ. In Orient, de când cu venirea Turcilor, se perdu usul furculițeĭ bizantine. Mâncaŭ cu degetele. Şi la noĭ, și la Constantinopole, baronul de Tott *(Mémoires sur les Turcs et les Tatars,* Amsterdam, 1785, vol. I, pag. 98) a admirat mult la Constantinopole uă Fanariotă ale căreĭ degete luaŭ măslinele din farfuria comună pentru toțĭ cu uă dexteritate extraordinară.

2) Al. Odobescu: *Scrierĭ literare și istorice,* vol. I. Poețiĭ Văcărescĭ.

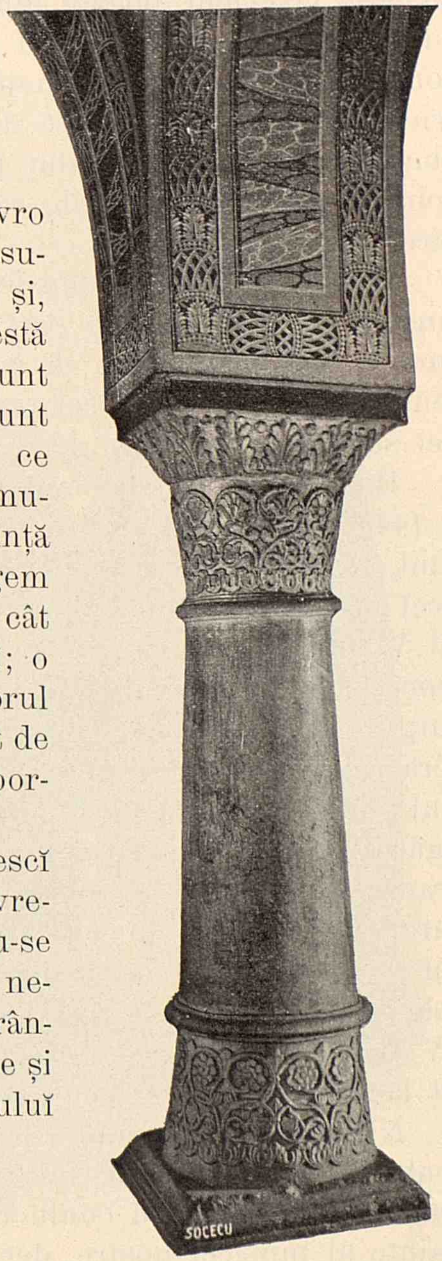
3) Veḑĭ cap. *Mitropolia Bucurescilor.*

pe sfert s'ar fi păstrat ceva din ele, Museul Artelor decorative din Bucurescĭ ar fi fost unul din cele maĭ bogate din Europa.

IV

Sfârșim acéstă schiță cu vro câteva amĕnunte istorice asupra musiceĭ în România și, prin urmare, în Bucurescĭ. Pentru acéstă frumósă și melodiósă artă, datele sunt maĭ puține și, decĭ, spicuirile nu sunt atât de bogate, bine înțeles în ceĭa ce privesce musica.... oficială, căcĭ musica poporană, fără sĕ avem trebuință de date istorice, o vedem și o înțelegem cât de minunată, cât de duiósă și cât de fericită a fost în inspirațiunile eĭ; o vedem, ḑic, și o înțelegem prin ajutorul poesieĭ poporane, tesaurul neasĕmuit de prețios al simțireĭ, al gândireĭ și al pornirilor sufletuluĭ românesc.

Prin pădurile sonore din Bucurescĭ și din pregiurul Bucurescilor, din vremurĭ străvechĭ a rĕsunat, îngânându-se cu florile și privighiătorile, *doina,* nemuritórea *doină,* care arétă, desfășurându-se pe trîmba veacurilor, cu vorbe și cu cântece, întréga viéță a poporuluĭ român.

Hurez Colóna din privdorul Arhondărieĭ [2].

Ascultă-o bine cum adiă
Din munțiĭ noștri pênĕ 'n vale,
Și spune-mĭ de maĭ sciĭ vr'un cântec,
Maĭ dulce și maĭ plin de jale [1].

Doinele și horele, povestirile ḑise pe uă melopeiă maĭ tot-

1) O. Carp: *Poesiĭ.*
2) Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

déuna tristă și induioșătóre, cântecele de joc, în care Românul dice, saltă și se 'ncântă pe el însușĭ, — tóte la un loc alcătuiesc una din cele maĭ bogate musicĭ poporane din Europa. Din timpurile primilor Bassarabĭ și pênĕ 'n vremurile nóstre, musica poporană a rĕmas aceeașĭ. Astădĭ póte o maĭ stirbesce, dér ușor, ariele săltărețe din *La Fille de Mme Angot,* din Bucurescĭ, pe carĭ liberațiĭ din armată le duc pe la sate. Doina ênsĕ nu se teme; doina nu póte sĕ piéră de cât o dată cu geniul poporuluĭ român, care e nemuritor.

Pe secole, istoria musiceĭ la noĭ, fiă musica națională, fiă musica adusă dintr'alte părțĭ, ar fi minunat sĕ fiă făcută. Amĕnuntele ênsĕ sunt atât de puține și atât de secĭ, în cât nusciŭ dĕŭ! décă se numĕră cel puțin în starea actuală a cercetărilor, treĭ séŭ patru pe secol.

Bunióră, cu privire la musica română în secolul XV și-anume la 1448, Jean de Wawrin, Seigneur du Forestel, ne dă un amĕnunt, pe care l'am puté considera ca făcênd parte din istoria musiceĭ militare la Româniĭ Muntenĭ. Intr'acest an, 1448, Vlad, fiul luĭ Vlad Dracul, mergea pe malul Dunăreĭ cu oștile séle maĭ cu sémă călărețe, ținêndu-se de corăbiile în carĭ călĕtoria armata burgundă și italiană pe Dunăre în sus, de la Silistra la Giurgiŭ. Séra când poposiaŭ, spune Cronicarul frances, Româniĭ daŭ drumul cailor sĕ pască și, la anumite timpurĭ nóptea, se ridică din lagărul lor, un fel de strigăte puternice, dér atât de puternice, încât Francesiĭ, pênĕ sĕ se obicinuiéscă cu ele, credeaŭ că 'ĭ calcă Turciĭ. Româniĭ le spuseră că eĭ cântă totdéuna astfel, pentru ca Turciĭ séŭ hoțiĭ sĕ-ĭ sciă mereŭ deșteptĭ și sĕ nu le fure caiĭ [1]. Écă un fel de musică wagneriană, cântată de Româniĭ secoluluĭ XV și pe care valurile Dunăreĭ o repercutaŭ cu atâta putere, în cât făcea pe Francesĭ și pe Italienĭ sĕ sară 'n sus în corăbiele lor.

N'avem alte amĕnunte positive pentru întreg secolul XV. Pentru secolul următor, un factor puternic al musiceĭ în România apare. El trebue sĕ fi conlucrat și 'n secolul anterior la mersul înainte al musiceĭ nóstre, dér documentele ce cunóscem nu ni'l pomenesc decât de la 1504 încóce.

Acest factor însemnat și de căpeteniă al musiceĭ la noĭ este Țiganul, este lăutarul.

---

1) Jean de Wawrin: *Anchiennes Cronicques d'Engleterre,* tome II, (Paris, 1859), pag. 139 și urm.

Ființă vibrantă la cel maĭ ușor sunet musical, îl vedĭ și astădĭ, cum îl vedeaŭ strămoșiĭ noștri, îl vedĭ de la vêrstă de 6—7 anĭ că, îndată ce aude musica, se opresce, tresare, ciulesce

Lăutariĭ la finea seculuĭ trecut [1].

urechĭele, îșĭ plécă instinctiv trupul spre partea de unde vin sunetele, fața — décă s'ar puté dice — i se însenineză, ochiĭ încep

[1] Colecțiunea Academieĭ Române.

sĕ-ĭ scânteie, nările 'ĭ tremură; îșĭ trece limba pe buze, ca și cum ar gusta sunetele, iér degetele-ĭ încep sĕ calce pe sdrențele hainelor nesce córde imaginare....

Organisațiune musicală împinsă pênĕ la estrem, Țiganul lăutar séŭ *alăutar,* cum ḑic documentele secoluluĭ XVI, a escitat cu drept cuvênt admirațiunea cântăreților și compositorilor care ĭ-aŭ auḑit. Veniţĭ în țĕrile române, nu la 1400 dupĕ cum se credea, ci la 1300, Țiganiĭ de atuncĭ aŭ și intrat în rostul musiceĭ române. La 1558 eraŭ la Bucurescĭ lăutarĭ robĭ aĭ luĭ Mircea-Vodă Ciobanul atât de renumițĭ pentru priceperea și inima cu carĭ *ḑiceaŭ* pe *alăută,* în cât cel maĭ frumos dar pe care Domnul Țĕreĭ-Românescĭ îl face Vorniculuĭ Dingă de la Moldova este că-ĭ dă rob pe *Ruste Alăutarul,* — dar pe care Vornicul Dingă are grijă sĕ și'l întărescă prin anumit hrisov de la Domnul sĕŭ Bogdan-Vodă[1].

Tot în secolul XVI, boieriĭ ceĭ marĭ aĭ țĕreĭ aveaŭ lăutarĭ vestițĭ, al căror nume și talent se duceaŭ departe. Bărcan Comisul a avut tot atuncea pe *Tîmpea Alăutarul,* pe care l'a vêndut cu 4000 de aspri, ceĭa ce era enorm pe vremurile acelea.

Pe lângă cornurile și surlele, buciumele și trîmbițele militare, oștile române aveaŭ și lăutarĭ, și cântărețĭ din gură. Când Paul Strasburgh, trămisul Regeluĭ Suedieĭ Gustav-Adolph, trece la Constantinopole, la 1631, prin Bucurescĭ, Domnul Țĕriĭ, Leon-Vodă, îl primesce cu *citharoedi,* adică cu lăutarĭ și cu cântărețĭ carĭ, spune ambasadorul, cântaŭ cântece naționale[2].

Tot cu privire la musica militară, maĭ avem, pentru secolul XVII, un amĕnunt fórte interesant, și anume: la 1659, Septembre, când armatele unite ale luĭ George Rakoczi și ale luĭ Constantin-Vodă Șerban intrară cu alaiŭ frumos în Oradia-Mare, scriitoul italian Galeazzo Galdo ne spune că musica luĭ Constantin-Vodă Șerban cânta de-acălare cântecul feteĭ românce când și-a perdut caprele și plângênd și le caută prin munțĭ[3].

Musica militară o avem și'n frumósele și bine 'mbrăcatele regimente ale luĭ Grigore-Vodă Ghica și 'n urmă la curțile luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino și Brâncovénu. Că maĭ făceaŭ orĭ nu și lăutariĭ parte dintr'aceste musicĭ, în carĭ se vîrîseră Nemțiĭ, documentele nu ne spun și, decĭ, nu afirmăm nimic[4].

---

1) Codrescu: *Uricariul,* XVIII, pag. 177.

2) Paul Strasburgh, în Cipariŭ: *Arhiv,* I, pag. 15.

3) Opera autoruluĭ itatian, citat în Șincaĭ: *Cronica,* anul 1659.

4) Veḑĭ cap. *Istoria Militară a Bucurescilor.*

In secolul XVIII, la Curtea Beilor fanarioţĭ, musica de paradă avea lăutarĭ, surlarĭ, toboşarĭ, trîmbiţaşĭ, fluerarĭ, ţimbaliştĭ şi cântăreţĭ cu lira. Meterhaneaua, adică musica turcéscă, era oribilă. Sensibileĭ Englese, lady Craven, maĭ târḍiŭ principesă de Anspach-Bayreuth, a vrut sĕ-ĭ vină rĕŭ când, învitată la prânḑ, la Curtea luĭ Mavrogheni, a auḑit ântâiŭ acéstă musică. Pe urmă ânsĕ aŭ cântat lăutariĭ, şi lady Craven nu are destule cuvinte ca sĕ-ĭ laude şi sĕ exalte dulcéţa cântecelor şi inima ce pun în escutarea lor [1].

Lăutariĭ într'aceste vremurĭ eraŭ orânduiţĭ în bresle avêndu'şĭ vătaful lăutarilor, recunoscut de Domniă. Eraŭ boierĭ carĭ aveaŭ acum uă sută şi maĭ bine de anĭ *tarafurĭ* renumite de Ţiganĭ lăutarĭ. Se citéză lăutariĭ Golesculuĭ cam pe la 1790, carĭ eraŭ celebri [2].

Hurez: Pridvorul Arhondărieĭ [3].

La finea secoluluĭ XVIII apare la Bucurescĭ *clavirul;* uniĭ l'adoră, alţiĭ 'l numesc — de ce? — *vasul necuratuluĭ* şi 'l sparg cu topórele, iér alţiĭ îl fac ladă pentru borcanele de dulcéţă. Tot acum apare şi musica nemţéscă la Curtea Domnilor.

Acestea 's amĕnuntele ce avem pentru musica cultă, profană şi militară.

Pentru musica religiósă, mulţămită cercetărilor adeseorĭ norocóse ale câtor-va din licenţiaţiĭ noştri în teologiă, cercetărĭ pe carĭ le-am dori maĭ întinse şi maĭ sciinţifice, scim în trăsurĭ generale mersul acesteĭ musicĭ la noĭ. Le-am completat cu amĕnuntele ce am găsit prin noĭ înşine.

Musica bisericeĭ ortodoxe a Rĕsărituluĭ, începută de sftul Ion Damascénul, — noĭ n'avem nicĭ uă sfântă Ceciliă, — musica, ḑic, datoresce în mare parte cântările séle luĭ Ion Cucuzel Albanesul din secolul XII şi luĭ Iovaşcu Vlahul, adică Românul, din secolul XIII [4]. Multe din cântările acestora aŭ trecut Dunărea la noĭ în

1) Pentru maĭ multe amĕnunte, veḑĭ din *Istoria Fanarioţilor*, studiul meŭ *Mavrogheni şi lady Craven* (pag. 200—218).

2) Tradiţiune orală prin bĕtrâniĭ Bucurescenĭ.

3) Colecţiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

4) Al. Luca: *Privirĭ generale asupra Musiceĭ din biserica ortodoxă a Rĕsărituluĭ* (Bucurescĭ).

țéră; totușĭ, după afirmațiunile celor competințĭ în materiă, uă mulțime de cântârĭ carĭ se întrebuințaŭ în bisericele nóstre eraŭ naționale séŭ combinate cu ale Slavilor, cu carĭ Româniĭ atâta vreme conlocuiseră. *„Treĭ Craĭ de la Rĕsărit“*, *„O diece pré învĕțate“*, *„Astă-dĭ cel Pré-Lăudat“*, și *„Canonul Floriilor“*, pe care 'l cântă copiiĭ în Sâmbăta luĭ Lazăr, sunt tóte făcute pe musică curat românéscă, fără nicĭ uă înrîuire a psaltichieĭ grecescĭ [1].

Totușĭ acéstă psaltichiă intră 'n biserica română âncă de prin secolul XVI, după cum o probéză un manuscript de la Biblioteca Universitățeĭ din Iașĭ, datorit peneĭ luĭ Hrisaf, protopsaltul Mareĭ Bisericĭ din Constantinopole, unde era 'n vremurile acelea cea maĭ înaltă școlă de cântărĭ religióse din tot Rĕsăritul [2].

Doroteŭ, episcop al Monemvasieĭ, care a fost prin România împreună cu Ieremia, patriarhul Constantinopoleĭ, în timpul domnieĭ luĭ Petru Șchiopul, între 1559 și 1567, ne spune că la Curtea acestuĭ fiŭ al Kiajneĭ și al luĭ Mircea Ciobanul se află un iscusit dascăl de cântărĭ și cântărețĭ fórte bunĭ [3].

La Târgoviște, în timpul luĭ Petru Cercel, protopsaltul, adică primul cântăreț al Mitropolieĭ de acolo, se bucura de mare renume în tot Rĕsăritul, iér în secolul XVII, pe la 1650, Paul din Aleppo admiră mult cântările cele frumóse ale bisericelor române din Târgoviște și din Bucurescĭ. Dintr'acest secol a 'nceput sĕ se cânte într'uă strană grecesce și într'alta românesce [4].

Intre psaltichia grecéscă și musica românéscă de atuncĭ și pênĕ în vremurile nóstre, a fost mare dușmăniă. Greciĭ disprețuiaŭ melodiele compuse de cântărețiĭ românĭ după principiele musiceĭ naționale. Τὰ βλαχικὰ καὶ τὰ ρουμουνικὰ eraŭ lucrurĭ barbare, diceaŭ greciĭ ceĭ loghiotațĭ.

In secolul XVII, ne spune Cantemir, eraŭ corurĭ la bisericele domnescĭ [5]. In timpul luĭ Brâncovénu, la Bucurescĭ eraŭ cântărețĭ învĕțațĭ ca Stavrinos Grecul [6] și ca Filoteŭ Ieromonahul, Român, primul cântăreț al Mitropolieĭ din Bucurescĭ, care a scris cea d'ântâiŭ carte cu note de cântărĭ bisericescĭ în românesce. Cartea e 'nchinată luĭ Brâncovénu și e tipărită la 1714. Lucru

---

1) Episcopul Melchisedec: *Memoriŭ pentru Cântările bisericescĭ în România* (Bucurescĭ, 1881), pag. 9.

2) Luca: *Privirĭ generale asupra musiceĭ, etc.*, pag. 2.

3) *Revista Teologică*, IV, pag. 249.

4) *Ibidem*, IV, pag. 149.

5) *Descriptio Moldaviae*, pag. 170, din vol. II, al edit. din 1875, Bucurescĭ.

6) *Semile Brâncovenescĭ*.

însemnat care ne face a vede că iubîaŭ musica copiiĭ Brâncovénuluĭ și că póte fetele luĭ cântaŭ cu harpa este că Filoteŭ Ieromonahul avea cunoscință și de cântărĭ latinescĭ[1].

Filoteŭ Ieromonahul este *ucenicul* altuĭ cântăreț vestit din Sfta Mitropoliă a Bucurescilor, adică al *Părintelui Teodosie*. Elevul și profesorul eraŭ *sintesitorĭ*, adică compositorĭ de cântărĭ proprie obiceiuluĭ românesc. Eĭ compuseseră póte la curțile luĭ Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncovénu cântările de ocasiune, la serbărĭ, bunióră cântarea ce se *dicea* „când se ridica paharul pentru Domnul Țěreĭ", — apoĭ cântarea „pentru pohvala Mitropolituluĭ", — apoĭ cântarea „pentru cel ce pregătesce masa" și alte înfine *irmóse* veselitóre pentru masă, anaforă și petrecerĭ. Filoteŭ Ieromonahul scia musică românéscă, musică latinéscă, musică grecéscă și musică ruséscă[2].

In secolul XVIII, dușmănia între cântările Grecilor și ale Românilor devine și maĭ acută. La insultele Grecilor, Româniĭ le respundeaŭ batjocorind ceĭa ce eĭ numiaŭ *ifosul de Țarigrad* și cântarea pe nas, precum și nouele melodiĭ ce Greciĭ voiaŭ sě introducă în bisericele române, melodiĭ pe carĭ Româniĭ cântărețĭ le numiaŭ cântece turcescĭ de cafenele[3].

In secolul XVIII aŭ fost vocĭ admirabile în bisericele Bucurescilor și prin mănăstirile Țěriĭ. Veniaŭ de multe orĭ Greciĭ de la Constantinopole, renumițĭ acolo ca tenorĭ și ca baritonĭ, și când audiaŭ aci pe cântărețiĭ Mitropolieĭ séŭ pe aĭ vre-uneĭ bisericĭ cu védă, fugiaŭ pârlițĭ. Așa s'a întêmplat cu faimosul Anastasie Rapsaniotul care, „când a vědut desěvêrșirea meșteșuguluĭ și a audit „pre dulcea firéscă glăsuire a dascălilor de cântărĭ din neamul „nostru românesc, s'aŭ spăimêntat și singur judecând că el nu „este aci trebuincios, s'a întors și a murit în țéra luĭ"[4].

Era 'nduioșător și chiar cutremurător sě audĭ plângerile Fecióreĭ, cântate frumos și nu pe nas într'uă Vinere a Pascilor și altă dată ascultaĭ cu extas, când vocea era fermecătóre, frumósele cuvinte: „Angeriĭ cântă împreună cu lucéfěrul cel luminos pe „Cel ce repejunele rîuluĭ înapoĭ le întórce"[5].

---

1) Luca: *Op. cit.*, pag. 77.

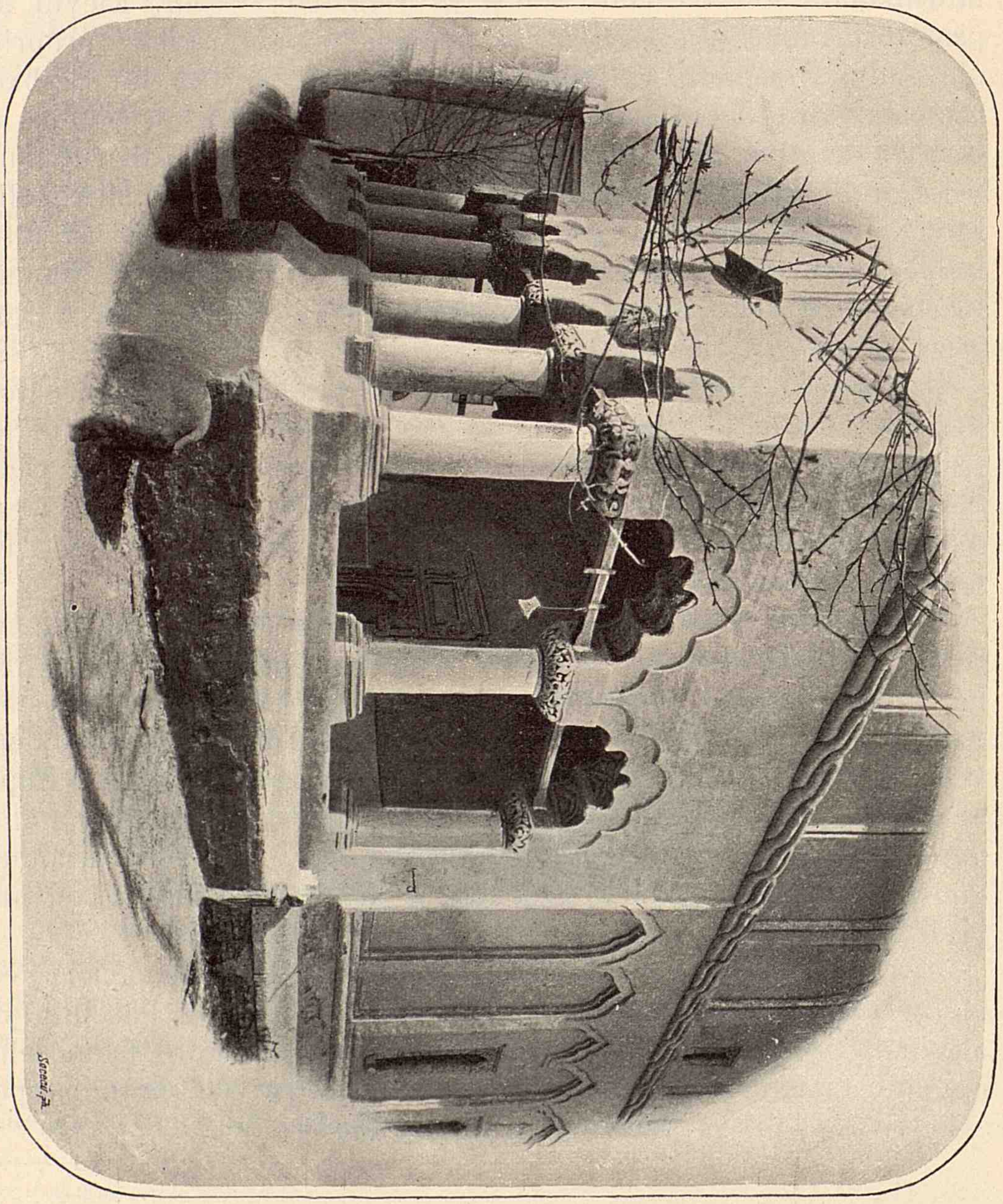
2) *Biserica Ortodoxă Română*, vol. XXI, pag. 292. Psaltichia românéscă cu Catavasierul, Anastasimatarul și Stihirarul... de Filoteŭ Ieromonahul (Bucurescĭ, 1714).

3) Din *Irmologhiul* Ieromonahuluĭ Macarie, citat în Luca: *Op. cit.*, pag. 85.

4) Melchisedec: *Op. cit.*, pag. 3.

5) Popescu-Paserea: *Slujba Sftuluĭ Spiridon* (Bucurescĭ, 1895), passim.

In secolul XVIII era școlă de *musichiă* cu dascălĭ *musicoșĭ,* întreținută din venitul unor mănăstirĭ. La 1776, în hrisovul de organisare al Școlelor, Alexandru Ipsilante hotăresce pentru tot-

Biserica Colțeĭ. — Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

déuna un dascăl de musichiă la Sftul Sava, iér la 29 Novembre 1784, Mihalake Șuțu dă pitac Mitropolituluĭ, în virtutea căruia Egumeniĭ Mănăstirilor din Capitală sunt datorĭ a trămite la Sftul

Sava pe copiĭ cu glas frumos. Uniĭ dintr'aceștĭ dascălĭ de *musichiă* eraŭ adevĕrațĭ artiștĭ[1].

Pe Dionisache Fotino, care a aparținut secoluluĭ XVIII, étă cum îl aprețuesce Anton Pann într'uă bucată de prosă, care se póte considera ca prima critică musicală, scrisă în românesce:

„In elegantul sĕŭ stil vede cineva patimile sufletescĭ dupĕ „meșteșugul ritoricesc".

Maĭ la vale: „Cu întunecare pogóră în cele maĭ de jos ale „pămêntuluĭ; din cămările Iaduluĭ ridică pe strămoșul Adam în „desfătările Raiuluĭ, și laudă cu glas triumfător biruința A-tot-Pu-„terniculuĭ cu care ațîță patimele sufletescĭ ale auditorilor, le stră-„mută duhul din gânditor în întărîtător, din umilit în desfătător" [2].

In schimb ênsĕ uniĭ din dascăliĭ de *musichiă* eraŭ ridiculĭ cu *ifosul de Țarigrad* și cu cântarea cea maĭ nasală ce se póte închipui.

Tot Anton Pann, care înalță pe Dionisache Fotino, batjocoresce pe aceștĭ *rinoaedi*, ḑicênd:

Când îțĭ cântă psaltichia,
Iĭ sare din cap tichia!..

Ieromonahul Macarie, în prefața *Irmologhiuluĭ* sĕŭ, ca și 'n *Teoreticonul*, tipărit la Viena la 1823, ne vorbesce de prigonirile acestor ridiculĭ dascălĭ *musicoșĭ* în contra cântăreților românĭ de pe la bisericele și mănăstirile bucurescene, și citéză cu laudă ca adevĕrațĭ artiștĭ în musica bisericéscă română din secolul XVII și XVIII pe fericitul întru pomenire Arsenie ieromonahul Cozianul, pe Calist protopsaltul Mitropolieĭ bucurescene și pe Șerban protopsaltul Curțeĭ Domnescĭ.

Macarie spune la 1800: „aḑĭ, de nu cânțĭ în strană cu ames-„tecăturĭ turcescĭ, cu *ifos de Țarigrad,* ci cânțĭ *vlahicà,* atuncĭ n'aĭ „*proforà* de Țarigrad, și țĭ se împletesc miĭ de defăimărĭ. . ." [3].

Eleviĭ acestor dascălĭ ridiculĭ, Românĭ séŭ Grecĭ, s'apucaŭ sĕ facă tot felul de năzbutiĭ cântând în strană. Se citéză prostia gogonéță a unuia de la Zlătarĭ care, ḑicêndu-șĭ în sine că Dumneḑeŭ este maĭ mare de cât toțĭ, s'a apucat la uă sĕrbătóre, când

---

1) *Revista Istorică a Arh. Românieĭ* și V. A. Urechiă: *Istoria Românilor,* domnia luĭ Alexandru-Vodă Ipsilante.

2) Popescu-Pasĕrea: *Principiĭ de musica bisericéscă orientală* (Bucurescĭ, 1897). Cf. Teodorescu G. Dem.: *Anton Pann.*

3) Din prefața *Irmologhiuluĭ.*

biserica era plină, se cânte nu *Și ție, Dómne!* ci *Și Dumitale, Dómne!* spre marele scandal al drept-credincioșilor[1].

Étă cum ajungem cu musica pênĕ în pragul secoluluĭ nostru, în care altă sórtă și altă menire aŭ și musica religiósă, și cântecele de lume.

V

Ast-fel s'aŭ arĕtat și s'aŭ desvoltat, în viéța lor plăpândă și nesigură, Frumósele-Arte în Bucurescii secolilor trecute. Menirea acestor spicuirĭ de prin izvóre de diverse naturĭ a fost ca sĕ putem rĕspunde la 'ntrebările ce ne pusesem dintru început: avut-am noĭ arhitectură? avut-am pictură? avut-am sculptură? avut-am musică și arte decorative?

Cu faptele ce am adus într'acest studiŭ, dupĕ cunóscerea lor, putem rĕspunde la tóte aceste cestiunĭ în mod afirmativ: *da*, am avut arhitectură, am avut pictură, am avut chiar sculptură, décă ne aducem aminte de statuele Brâncovénuluĭ, vĕḍute de La Motraye la Mogoșóĭa; am avut arte decorative și musică.

Și am fi avut tóte aceste frumóse arte într'un grad de miĭ de orĭ maĭ bogat, maĭ frumos și maĭ artistic; și s'ar fi desvoltat, și ar fi crescut, și ar fi strălucit în sufletul subțire și artistic al Românuluĭ cu uă putere de miĭ de orĭ maĭ mândră; și am fi contribuit la mărirea și 'mpodobirea capitaluluĭ artistic al omenireĭ c'un contingent de miĭ de orĭ maĭ însemnat, — décă, décă, décă Dumneḍeirea, în nepĕtrunsele-ĭ planurĭ, nu ne-ar fi dat în rostul neschimbat al veacurilor vecinĭ ca aceia pe carĭ i-am avut.

Cu Turciĭ lângă Dunăre ar fi putut sĕ trăiéscă palatele și monumentele arhitectonice? Cu Tătariĭ Bugeakuluĭ și aĭ Crîmuluĭ ar fi mers înainte pictura română? Cu Poloniĭ ceĭ lacomĭ, carĭ furară Mitropolia Moldoveĭ, ar fi produs cap-d'opere sculptura română? Cu Unguriĭ luĭ Arpad ântâiŭ și cu Unguriĭ luĭ Báthory Gábor pe urmă, ar fi putut se rĕsune în pace prin Carpațiĭ Românieĭ vibrantele melodiĭ ale musiceĭ române? Sub Rușiĭ luĭ Suvaroff și sub Nemțiĭ cu códă aĭ luĭ Coburg, carĭ veniaŭ pe pléșcă în țĕrile române, ar fi mers înainte artele decorative?

[1] Tradițiune orală.

Nu; nu era omenesce posibil, — și de aceea, sĕ ne mirăm, nu de ce nu este, ci de ce este, și sĕ ne ḑicem: aŭ trecut acum acele timpurĭ de 'ndurerate aducerĭ-aminte. Aḑĭ, luminațĭ de sórele binefăcĕtor al păceĭ, cu siguranța ḑileĭ de mâine, cu sciința și gustul ce Dumneḑeŭ ne-a dat cu dărnicia, Bucurescii acestuĭ cap de veac, Bucurescii de la sfârșitul seculuiuĭ XIX arétă cu arhitectura, cu pictura, cu sculptura, cu musica și cu artele luĭ decorative ce póte Românul când nimic nu'l stînjenesce pe calea propășireĭ consciente.

Palate și clădirĭ mărețe, ca prin minune, s'aŭ rădicat și se rădică pe pămêntul norocos al Bucurescilor; arhitecțiĭ sĕĭ merg mână în mână cu făptuitoriĭ de monumente aĭ țĕrilor bĕtrâne în civilisațiune. In superbul templu al Frumóselor-Arte, Atheneul, s'aŭ espus tabelurĭ pe carĭ străiniĭ le-aŭ admirat cu nesațiŭ, iér pictoriĭ noștri în marea străinătate aŭ pironit ochiĭ a sute de miĭ de ómenĭ în mersul lor către cap-d'opere. Există uă pictură română care se afirmă, cum există uă sculptură română care muncesce pentru împodobirea Bucurescilor și fala neamuluĭ românesc. Străvechia doină, doina în care a rĕsunat și resună sufletul Românieĭ, doina a triumfat, scânteindă de melodiă și de armoniă, în Orașul-Lumină, în artisticul și incomparabilul Paris, și-apoĭ, reîntorcêndu-se de pe malurile Seneĭ pe ale Dâmboviţeĭ cu apa dulce, ne-a săltat sub grandiósa cupolă a Atheneuluĭ cu farmecu-ĭ adânc și iresistibil, și Rege, și Regină, și Românĭ, venițĭ din patru unghiurĭ ale Dacieĭ Traiane, toțĭ, în picióre, într'un entusiasm fără sémĕn pênĕ acum în istoria musiceĭ române, aŭ salutat în tênĕrul ales de astăḑĭ, geniul acelor barḑĭ necunoscuțĭ aĭ Românismuluĭ carĭ, în Carpațiĭ Munteniеĭ, Moldoveĭ, Transilvanieĭ și Bucovineĭ, pe malurile Dunăreĭ și ale Dunastruluĭ, doinĭaŭ odinióră, pe caval séŭ pe fluer, sublimele melodiĭ ale doineĭ române.

Écă artele frumóse de aḑĭ, écă-le viéța și écă pentru ce credem, cu tăria și căldura adevĕruluĭ, că Dumneḑeŭ din cerurĭ ursit-a pe pămênt în cartea vieţeĭ nóstre, ca Bucurescii mândri și marĭ sĕ fiă în vecĭ.

XIX

ISTORIA MILITARĂ A BUCURESCILOR
PENĔ LA 1800

[1]

I

Intr'uă scrisóre, pe care Mateĭ Corvin, Regele Ungarieĭ, o trămite Papeĭ Sixt IV la 8 Decembre 1476, citim că Bucurescii[2] eraŭ la acéstă epocă uă „cetate care, și prin artă și prin natură, era maĭ întărită *(et arte, et natura munitior erat)*[3], — iér, într'altă scrisóre, tot a luĭ Mateĭ Corvin către Sixt IV, maĭ citim despre Bucurescĭ că era „cetatea cea maĭ puternică" a ţĕreĭ Munteniei *(castrum fortissimum illius terrae)*[4].

Acestea le scim din documente positive pentru secolul XV în privinţa Bucurescilor, numiţĭ în vremurile acelea maĭ des *Cetatea Dâmboviţeĭ*[5].

Cetatea Dâmboviţeĭ fusese pênĕ la 1315, — decĭ pênĕ la 'nceputul secululuĭ XIV, — conac al vechilor Cumanĭ[6]. La acéstă epocă, marele Alexandru Bassarabă ĭea 'n stăpânire conacul Cumanilor, când coprinde cu armele 'n mână Dâmboviţa, Ilfovul, Prahova, Buzĕul și 'ntréga Ialomiţă.

---

1) Podóbă din *Evangelia cu Invĕţătura,* tipărită la Belgrad în Ardél, în 1641. — Vedĭ *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș, pag. 115.

2) Vedĭ și cap. *Bucurescii pênĕ la 1500.*

3) *Matthiae Corvini Hungariae Regis Epistolae ad Romanos pontifices datae et ab eis acceptae* (Budapesta, 1891), pag. 123.

4) Colecţiunea de documente Esarcu.

5) Șincaĭ: *Cronica*; Urechiă: *Cronica* (Kogălnicénu: *Cronicele Românieĭ,* vol. I, pag. 158—159); Dlugoș în Șincaĭ; Esarcu: *Șefan-cel-Mare* (Bucurescĭ, 1874), pag. 80.

6) Hasdeŭ: *Negru-Vodă,* pag. 228.

Acest Alexandru Bassarabă este Negru-Vodă din scrierile luĭ Gebhardi, Filtisch, Luccari[1], carĭ ne spun, în deosebĭ Luccari, că, la Bucurescĭ, acest Negru-Vodă *tirò alcune cortine di mattoni* (făcu câteva ziduri de cărămidă), — fapt al căruĭ ecoŭ a rĕsunat în Cronicele muntene și a fost reprodus maĭ târḑiŭ de Kogălnicénu[2] și de Bolliac[3].

Inainte ca Alexandru-Vodă, marele Bassarabă, sĕ fi coprins pămĕnturile din România-Mare, și sĕ fi descălicat orașe ca Târgoviștea, Câmpulungul, Pitesciĭ, Giurgiul, Buzĕul și Bucurescii; înainte ca Cetatea Dâmboviţeĭ sĕ fi devenit *bässărăbéscă*, aci, la Bucurescĭ, a fost *conac cumanic*.

Colinele, gorganele și măgurile viitóreĭ capitale a Regatuluĭ Românieĭ; colina Mitropolieĭ, colina Mănăstireĭ luĭ Radu-Vodă, măgurile din délul Lupescilor, din délul Cotrocenilor, din délul Văcărescilor, gorganul de la Sftul Ilie, colina pe care se va funda cetatea și bisericele domnescĭ de la Curtea-Vechiă, — colină retezată cu timpul și din care nu maĭ rĕmase de cât délul viilor domnescĭ, esistente încă acum 140 de anĭ[4], — tóte aceste coline, gorgane și măgurĭ, pe lângă carĭ și printre carĭ șerpuia a lene, făcênd multe lacurĭ, norocósa Dâmboviță, aŭ vĕḑut numerósa cavaleriă a Cumanilor, luptând de zor cu oștile luĭ Alexandru Bassarabă[5].

Ce lupte datu-s'aŭ la Bucurescĭ înainte de Cumanĭ? ce s'a întêmplat printre colinele, măgurile și gorganele séle în timpul mareĭ invasiunĭ a Tătarilor? ce legionarĭ romanĭ lăsat-aŭ săbiele carĭ s'aŭ găsit la Pantelimon și la Arcuda, cu prilejul deosebitelor săpăturĭ[6]?

Écă întrebărĭ, în fața cărora, în starea actuală a cercetărilor nóstre, păstrăm uă înțeléptă și îndreptățită tăcere.

Scim că în suta a XIII-ea, la 1204, Româniĭ se luptaŭ sub Ioniță, împĕratul româno-bulgar, cu atâta vitejiă, încât, ne spune martorul ocular Geoffroy de Villehardouin[7], stégurile române, împlântate pe zidurile Adrianopoleĭ, făceaŭ să tremure trufașa cavaleriă feudală a Apusuluĭ, iér Baldovin de Flandra, prins în

1) Hasdeŭ: *Istoria Critică*, pag. 115.
2) In *Histoire de la Dacie* (Berlin).
3) In diferite studie istorice, în *Trompeta Carpaţilor*.
4) Veḑĭ cap. *Curtea Domnéscă*.
5) Hasdeŭ: *Negru-Vodă*, pag. 228.
6) Veḑĭ cap. *Bucurescii pênĕ la 1500*.
7) *Histoire de la Conquête de Constantinople* (Hachette, Paris, 1870), cap. XLIII.

luptă, espia la Târnova pré marea sa încredere în scutul feudal.

De Bucurescii ênsĕ nimic.

Tătarii-Mongolĭ ĭĭ potopiră la 1242. Amĕnuntele acesteĭ cumplite vijeliĭ ne lipsesc. Scim totușĭ că nenumĕrata călărime a Bassarabilor de peste Olt dederă pĭept bărbătesce cu órdele păgâne. Românii învĕțară de la Tătarĭ sĕ se bată de-a călare cu arcele și sĕ sune din buciume tătăresce [1].

Cu secolul XIV încep și datele militare ale Bucurescilor.

La 1370 oștirea română a luĭ Vladislav Bassarabă părăsesce Bucurescii, séŭ, maĭ propriŭ, Cetatea Dâmboviței, ca sĕ mérgă în contra luĭ Nicolae, Voevodul Ardéluluĭ, trămis de Ludovic, Regele Ungarieĭ, în contra Domnuluĭ Țĕriĭ-Românescĭ. Oștile Cetățeĭ de la Dâmboviță sunt comandate de castelanul *Dragmer,* ḑice Șincaĭ [2], adică de *Dragomir Bassarabă,* cum afirmă d. Hasdeŭ [3].

De la Ialomița (Ilumța) la vale, Românii făcuseră *cetățuicĭ* și *tărimĭ,* — documentele spun: *fortalitia et propugnacula.*

Prin aceste castele, Dragmer, *castelanul de Domboycha,* adică Pârcălabul Cetățiĭ Dâmbovița, jupânul Dragomir Bassarabă, maĭ târḑiŭ cucernic stareț al mănăstireĭ Cotména [4], se bate cu Nicolae Voevodul Ardéluluĭ și'l bate de-l stinge.

Dragomir Bassarabă este primul căpitan al Bucurescilor, de care ne vorbesc documentele și care, ca un adevĕrat cavaler din Evul-Mediŭ, dupĕ ce 'șĭ apără tênĕr țéra cu spada, continuă a și-o apăra bĕtrân cu rugăciunile adresate Celuĭ-pré-Inalt în tăcerea neturburată a mănăstirilor.

„Catastrofa întêmplată oștireĭ ardelene a trebuit sĕ aibă loc „nu departe de Bucurescĭ, prin bungetul acela de pădurĭ [5] marĭ „și seculare, cu locurĭ ânguste, mlăștinóse și neumblate din „préjmă-ĭ [6]".

Speriat de acéstă înfrângere cumplită, Ludovic, Regele Ungarieĭ, întăresce Castelul de la Terzburg, de lângă Brașov, cu *străjérĭ* și *baliste anglicescĭ* [7].

---

1) Hasdeŭ: *Negru-Vodă,* pag. 87.

2) Șincaĭ: *Cronica,* sub anno.

3) *Negru-Vodă,* pag. 276.

4) *Ibidem.*

5) Veḑĭ cap. *Bucurescii pênĕ la 1500,* pădurile bucurescene.

6) Gr. Tocilescu: *Cetatea Bucurescii,* în revista *Tinerimea Română,* noua seriă, vol. I, fascicula I, pag. 9.

7) Șincaĭ: *Cronica,* sub anno.

Un document al luĭ Mircea-cel-Bĕtrân numesce la *20 Iuliŭ 1410*, Bucurescii *cetatea nóstră* [1], iér tradițiunea și nu puținĭ scriitorĭ [2] ne spun că Mircea a zidit aci castel séŭ *Curtea Domnéscă*, acolo unde este Curtea Vechiă, din piața Sftuluĭ Anton.

Cetate în timpul luĭ Mircea-cel-Bĕtrân, Bucurescii sunt din noŭ fortificațĭ la 1460 de Vlad-Vodă Țepeșĭ, după cum atestă uă scrisóre a cruntuluĭ Voevod trămisă Brașovenilor într'acest an [3].

Bucurescii sunt la 1473 cetate tare, bine apărată, de óre-ce Radu-cel-Frumos, într'ênsa, nu la Târgoviște, lasă pe Dómna sa și pe fiică-sa Voichița, tóte bogățiele și stégurile séle.

La 24 Novembre 1473, Ștefan-cel-Mare, eroul Moldoveĭ, coprinde cetatea Bucurescilor, se veselesce treĭ ḑile într'ênsa și-apoĭ plécă la Sucéva, lăsând Domn Țĕriĭ și apărător cetățiĭ Bucurescilor pe Laiot-Vodă Bassarab [4].

La 11 Novembre 1476, Laiot Bassarab susține, închis în cetatea Bucurescilor, un asediŭ de două săptĕmânĭ în contra luĭ Ștefan Bátory, comandantul trupelor unguresci, veniți în Muntenia, pentru a pune pe Vlad-Vodă Țepeșĭ iérășĭ pe tronul Țĕriĭ-Românescĭ [5].

De la 1473 și pênĕ la 1476, Laiot-Vodă trebue sĕ fi întărit bine vechile fortificațiunĭ ale luĭ Mircea-cel-Bĕtrân și Vlad-Vodă Țepeșĭ, pentru ca Bucurescii sĕ pótă susține un asediŭ de douĕ sĕptĕmânĭ în contra oștilor unguresci. Și sĕ nu uităm că, împreună cu armata luĭ Ștefan Bátory, se aflaŭ la Bucurescĭ, bătĕnd cetatea, și oștile luĭ Ștefan-cel-Mare al Moldoveĭ, după cum afirmă documentele venețiane [6].

Ștefan Bátory scrie Sibienilor *ex castris gentium regalium, prope ipsam Bocerestyam*, din lagărul oștilor regale aprópe de Bucurescĭ. Tradițiunea spune că locurile pe unde tăbărîseră Ungurii sunt locurile cele inalte ale mahalaleĭ Lucacĭ, pe lângă malurile apeĭ séŭ gârliței *Bucuresciόra*, care se vĕrsa în Dâmbovița, la Jicniță, de vale. Nicĭ tradițiunea, nicĭ documentele nu spun în ce parte tăbărîseră Moldovenii luĭ Ștefan și dincotro băteaŭ Cetatea Bucurescilor.

Ceia ce reĭese din tóte aceste rĕslețe și necomplete amĕnunte

---

1) Gr. Tocilescu: *Cetatea Bucurescii*, loc. cit., pag. 18.
2) Kogălnicénu, Fotino, Bolliac și alțiĭ.
3) Gr. Tocilescu: *Cetatea Bucurescii*, pag. 22.
4) Kogălnicénu: *Cronicele Romániei*, vol. I: Urechiă, pag. 158—159.
5) Hurmuzake: *Documente*, vol. II, pag. 243.
6) Esarcu: *Ștefan-cel-Mare* (Bucurescĭ, 1874), pag. 80.

este că Românii sciaŭ sĕ se bată și sĕ 'șĭ întărescă bine cetățuicele, cetățile și tărimele lor într'acest viforos secol al XV, când Turcii băteaŭ într'una malurile Dunăreĭ, după ce coprinseseră Constantinopolea.

Jean de Wawrin, *Seigneur du Forestel,* a vĕḍut cu ochiĭ sĕĭ fortăréța de la Giurgiŭ la 1445 intr'armată cu bombarde [1], și a vĕḍut în fața cetățeĭ Nicopoli, *en terre de Vallaquie,* un turn rotund, mare și 'nalt, înconjurat cu ziduri de bolovanĭ; sunt p'alocurea și turnurĭ pătrate [2]. Castelul de la Giurgiŭ, ne spune Wawrin, a fost făcut de tatăl Domnuluĭ de acum, adică de Mircea-cel-Bĕtrân, părintele luĭ Vlad Dracul. Așa l'a asigurat, adauge Cronicarul belgian, fiul luĭ Vlad Dracul, adică Vlad Țepeșĭ care 'l însoția pe Dunăre.

Și pentru că veni vorba de Dunăre sĕ amintim că acum, pentru prima óră, se vorbesce de bărcĭ românescĭ pe Dunăre, bărcĭ lunguețe și 'ncăpĕtóre, în care Românii intraŭ pentru a trece Dunărea, când plecaŭ la luptă séŭ dupĕ pléșcă în Bulgaria. Vlad Dracul promisese luĭ Jean Wawrin sĕ-ĭ dea vro 40—50 bărcĭ de felul acesta, pentru a le avé, fiind ușóre, pe lângă grelele corăbiĭ venețiane, care-ĭ duceaŭ pe Dunăre [3].

Ne-am abătut de la subiect, pentru a da âncă uă probă despre sciința Românilor din secolul XV la întărirea cetăților.

Sĕ ne reîntórcem la Bucurescĭ.

La 1456, Vlad Țepeșĭ cere Brașovenilor sĕ-ĭ trămită cantitățĭ marĭ de silitră pentru praf de pușcă, si arcurĭ, și săgețĭ din destul, ca sĕ apere uă cetate pe care o luase de la Turcĭ [4], — póte Giurgiul.

Luptându-se într'una, Românii ișĭ perfecționară armele ofensive și defensive, așa cum alte popóre nu le aveaŭ. Ștefan-cel-Mare comanda la Genova uă spadă, *à la facione valachesca,* adică dupĕ cum le aveaŭ Muntenii, și Genovesii mărturisesc că nusciŭ cum sĕ o facă și cer sĕ li trămită model [5].

Cavaleria munténă era la 23 Maĭ 1476 de *patru-ḍecĭ de miĭ de călărĭ,* și Italianul care ne spune lucrul acesta, sciind că aŭ sĕ

---

1) *Cronicques d'Engleterre,* pag. 133.
2) *Ibidem,* pag. 145.
3) *Ibidem,* pag. 102—110.
4) Conduratu: *Relațiunile Munteniei cu Ungaria* (Bucurescĭ, 1898), pag. 152.
5) N. Iorga: *Acte și Fragmente,* III, pag. 42—43.

mérgă în contra păgânilor, adauge și urarea: *Dio li presti vittoria!* — Dumnedeŭ sĕ le dea biruință [1].

In vremurile acestea, când armele și călărimea Românilor eraŭ studiate de străinĭ, Bucurescii eraŭ în *Epistolele* Regeluĭ Mateĭ Corvin *arx quae et arte, et natura munitior erat,* cetate care, și prin artă, și prin natură era maĭ întărită, și *castrum fortissimum illius terrae,* cetatea cea maĭ tare dintr'acea țéră [2].

II

Incepe secolul XVI. Turciĭ se amestecă din ce în ce maĭ mult în afacerile țĕreĭ. Bucurescii sunt acum capitala principatuluĭ, dér de întăririĭ, de cetate resboinică nu se maĭ pomenesce pênĕ la Mihaĭ Vitézul.

Și cu tóte acestea, Româniĭ și armatele lor, mulțămită renumeluĭ ce câștigaseră în Europa din secolul XV prin luptele lor în contra Turcilor, nu eraŭ uitațĭ nicĭ uă dată în combinațiunile ce se făceaŭ pentru a se goni Sultaniĭ din Orientul europén.

La München, in *Allgemeines Archiv,* se găsesce un plan de expediție cruciată în contra Turcilor cu data 1517. Partea Românilor într'acéstă expedițiune cruciată era următórea: *a)* sĕ rupă legăturile cu Turciĭ; *b)* sĕ li se dea parale pentru a avé armate cât de numerose; *c)* armatele Munteniei și ale Moldoveĭ, unite cu ale Poloniei, să mérgă în Bosnia de sus unde vor întâlni pe Regele Franciei cu armata sa, pentru ca, cu toțĭ, sĕ pornéscă spre Adrianopole și Constantinopole [3].

Nuscim nimic despre urmările acestuĭ plan.

Bătăliĭ ênsĕ lângă și în Bucurescii sunt destule.

La 1512, Vlad-Vodă, fratele luĭ Radu-cel-Mare, numit și Vlăduț, se bate cu boieriĭ Craiovescĭ la Văcărescĭ din jos de Bucurescĭ. Craiovesciĭ aveaŭ într'ajutorul lor pe un Pașă, care prinde pe Vlăduț și 'ĭ taiă capul subt un pĕr la Bucurescĭ [4].

Din cele 20 de bătăliĭ, pe carĭ Radu-de-la-Afumațĭ le-a avut

---

1) N. Iorga: *Acte și fragmente,* III, pag. 55.
2) Documentele din operile citate la notele 2 și 3 dintr'acest capitol.
3) Hurmuzake: *Documente,* vol. XI, pag. 1.
4) *Mag. Ist.,* pag. 147.

în contra Turcilor, treĭ sunt date la Bucurescĭ, altele pe la Glubavĭ și pe la Clejanĭ, în giurul Bucurescilor [1].

Documentele nu ne spun nimic privitor la istoria militară a Bucurescilor pentru anul cel însemnat 1542, când, la Nürnberg șĭ-aĭurea, dieta germană decretă gonirea Turcilor din Europa, numi pe Ioachim Electorul de Brandenburg [2] generalissim al armateĭ de izgonire, iér Petru-Rareșĭ, vitézul Domn al Moldoveĭ, se légă, intrând în confederațiunea principilor germanĭ, sĕ dea Creștinilor pe Sultanul Soliman Magnificul „viŭ séŭ mort“ în mâinele lor [3].

Pe atuncĭ domnia la Bucurescĭ Radu VIII Paisie [4]. Invitatu-l'a Petru Rareșĭ și pe Domnul din Bucurescĭ sĕ intre în confederațiune? Étă uă întrebare la care, pênĕ ađĭ, nu se póte da nicĭ un rĕspuns.

Maĭ târđiŭ, la 1546, Mircea-Vodă Ciobanul se luptă la Periș și la Mănesciĭ Bufteĭ, tot lângă Bucurescĭ [5].

In fine, lupte chiar în orașĭ aŭ fost atuncĭ când Ión-Vodă-cel-Cumplit, Domnul Moldoveĭ, a trămis la Bucurescĭ pe Vintilă Vornicul sĕ se facă Domn în locul luĭ Alexandru-Vodă, fiul Kiajneĭ și al luĭ Mircea Ciobanul. Vintilă a domnit în scaun patru đile și'n urmă, dupĕ uă luptă cu óstea luĭ Alexandru-Vodă, comandată de boieriĭ Dragomir Vornicul, Mitrea Comisul, Bratul Paharnicul și Ión Pârcălabul, Vintilă a fost bătut și a căđut în luptă.

De zidurile cetățiĭ Bucurescilor nu se maĭ pomenesce nicăierĭ. In schimb, avem *casele bolovănite* ale boierilor atât de tarĭ și de bine apărate, încât Mihaĭ-Vitézul, spune Walther, când va omorî pe Emir și pe Turciĭ luĭ la Bucurescĭ, va trebui sĕ pună tunurile și sĕ bată din patru părțĭ *casa bolovănită* a Vistieruluĭ Dan, situată cam lângă mănăstirea Spătaruluĭ Stelea [6].

Fiă în câmpiele cele intinse ale Țĕriĭ, fiă prin pregiurul Bucurescilor, Româniĭ seculuĭ XVI s'aŭ luptat totdéuna conform unor anumite regule de tactică și strategiă militară, din numĕrul cărora, parte s'aŭ păstrat în „Invĕțăturile luĭ Neagoe-Vodă către fiul sĕŭ Teodosie [7]“.

1) *Mag. Ist.*, I, pag. 160. Cf. Xenopolu: *Istor. Român.* III, pag. 486.
2) Supranumit: *Hector;* a domnit de la 1534 și pênĕ la 1571.
3) Hurmuzake: *Documente,* vol. X, prefața d-luĭ N. Iorga.
4) A domnit între 1536 și 1546 (Xenopolu).
5) *Mag. Istor.*, I, pag. 177.
6) *Tes. de Mon. Istorice,* I, pag. 13. Walther: *Res Gestae Michaelis.*
7) Neagoe-Vodă a domnit de la 1512 pênĕ la 1521.

In aliniatele militare ale acestor instrucțiunĭ citim:

„Sĕ tocmescĭ străjĭ sĕ mérgă inainte: douĕ străjĭ, una înainte,

Casă de apărare.

„alta maĭ pe urmă, și-apoĭ sĕ vină tabĕra. Sĕ fiă străjile atât de „parte una de alta, încât sĕ se pótă vesti una pe alta“.

Neagoe maĭ ḑice:

„Hărțuitoriĭ sĕ nu ésă înainte și sĕ nu dea harț, căcĭ nu sunt „de nicĭ un folos“ . . .

„Sĕ 'ţĭ alegĭ în vremea rĕsboiuluĭ şése-ḑecĭ de bărbaţĭ, pe „carĭ sĕ nu-ĭ desparţĭ de tine“ ...

„Sĕ nu te sperii de mulţimea vrăjmaşilor. Leul risipesce „ciréda de cerbĭ“ ...

„Sĕ staĭ maĭ la uă parte de mulţime, căcĭ vrăjmaşul acolo dă „maĭ cu inimă“ ...

„Baniĭ rĕsboiuluĭ sĕ-ĭ aĭ totdéuna cu tine, căcĭ trebue Dom- „nuluĭ avuţiă multă; omul e ca porumbul: fuge acolo unde e „bogăţiă multă“ ...

„Feciorii, fetele, femeile boierilor sĕ fiă îndĕrĕtul ósteĭ“ [1] ...

Armele cu carĭ Româniĭ se luptaŭ în secolul XVI eraŭ următórele:

a) arcul şi *săgéta*. Arcurile române eraŭ fórte marĭ. De mărimea lor se miră şi o admiră balada germană din evul mediŭ *Biterolf und Dietlieb* [2]. Dibăcia arcaşilor muntenĭ şi moldovenĭ era cunoscută în tótă Europa. Româniĭ aŭ întrebuinţat arcurile şi săgeţile pênĕ la 1700. Poesia poporană română cântă adesea comandele căpitanilor de arcaşĭ, când strigaŭ ostaşilor lor:

Arcurile vĕ 'ncordaţĭ!
Săgeţile vĕ 'nţĕglaţĭ! [3]

b) sabia, care, sub numirile de paloş, băltac, hanger, era uă armă teribilă în mâna Românuluĭ; pênĕ în secolul nostru, ostaşul Român, când ajungea piept la piet cu duşmanul, da de svênta. Strigătul *dă, mă!! dă, mă!!* a resunat la Magenta şi Solferino de a 'nspăimêntat pe Francesĭ.

c) ghióga ţintuită, fusta, topuzul, bâzdóca, buzduganul, măsdracul;

d) sineţele, adică puscele de aḑĭ, pistólele;

e) puscele, adică tunurile, unele de cireşĭ, cercuit cu fĭer, cum eraŭ ale luĭ Petru Cercel şi ale luĭ Mihaĭ-Vitézul, şi altele de aramă. Artileria uşóră a Muntenilor şi a Moldovenilor era renumită pentru iuţéla mişcărilor şi potrivéla trагereĭ. Âncă de la inceputul secoluluĭ XVI, de la 1516, Domniĭ Munteniеĭ şi aĭ Moldoveĭ aveaŭ câte 200 de artileriştĭ, adică de *puscaşĭ* [4]. Capul artilerieĭ, căpitanul tunurilor în vremea luĭ Mihaĭ-Vitézul era

---

1) *Buletinul Instrucţiuneĭ Publice,* anul I, pag. 76—80.
2) Hasdeŭ: *Ión-Vodă* (Bucurescĭ, 1865), pag. 74.
3) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare.*
4) Hasdeŭ: *Col. luĭ Traian,* 1874, pag. 134.

Vincenzo Bombardier Mantovano, adică era din orașul Italieĭ, Mantova, și era capul bombardierilor[1];

f) topórele, barda și cósa; cu acésta din urmă tăiaŭ piciórele cailor, de unde s'a păstrat locuțiunea: *a snopi pe vrăjmașĭ*[2].

Acestea 's armele cu carĭ Româniĭ, la Bucurescĭ și aiurea, s'aŭ luptat și'n secolul XVI și'n cel următor.

Ostașul român dintr'aceste două secole, ca și haiducul din secolul XVIII, șĭ-a adorat armele. In străvechia baladă *Toma Alimoș,* în care se cânta odinióră vitejiele luĭ Alexandru Bassarabă[3] în contra luĭ *Atlamoș,* capul Tătarilor din 1345, vitézul ḑice:

> Inchinar'așĭ armelor,
> Armelor drăguțelor,
> Armelor surorilor!

Și de câte orĭ, pentru Român:

> Pușca *ĭ-a fost* uă mândruță,
> Săbióra nevĕstuță!

Și âncă:

> D'o ploua plóiă de sânge,
> El iea arma și se duce.

Românul a adorat armele și a iubit la nebuniă calul,

> Căcĭ Românu-ĭ frate bun
> Cu-orĭ-ce cal vitéz, nebun!

Heinrich von Ofterdingen, in *Niebelungenlied,* ni 'ĭ arétă ca maestri-călărețĭ; Miron Costin, Dimitrie Cantemir se 'ntrec a-ĭ lăuda pentru minunatele lor aptitudinĭ equestre. Scriitorul Verantius ḑice: *Equestres plerumque militant, pedestrium copiarum nullus usus, nisi ad lacessendum hostem in montanis*[4].

Intr'adevĕr, caiĭ din țéră, caiĭ de Missir, caiĭ de Bugeac eraŭ

1) Spontoni: *Historia della Transilvania* (Veneția, 1638), pag. 114.

2) Hasdeŭ: *Ión-Vodă,* pag. 81.

3) Hasdeŭ: *Negru-Vodă,* Cronica Bassarabilor, pag. CCLXXIII.

4) Citat în Dr. Ladislas Pič: *Les lois roumaines et leur connexité avec le Droit byzantin et slave* (Bucurescĭ, 1887) pag. 50—51: „Româniĭ se luptă maĭ totdéuna călărĭ; nu întrebuințéză oștirile pedestre decât pentru a hărțui pe vrăjmașĭ în munțĭ“.

de pomină când s'avêntaŭ în luptă, conduşĭ de călăreţul muntén orĭ moldovén.

Turciĭ, împĭetriţĭ de admiraţiune, ḑiceaŭ în secólele trecute: „fiinţele cele maĭ perfecte pe carĭ le-a făcut Dumneḑeŭ sunt flă-„căul persan şi calul moldovén [1], — iér Frederic II, marele rege al Prusieĭ, era de aceeaşĭ părere, fără esageraţiunea Orientaluluĭ, când, în secolul trecut, jertfia sume enorme, numaĭ ca sĕ aibă pentru cavaleria sa caĭ moldovenescĭ [2]. Spontoni, contimporanul luĭ Mihaĭ Vitézul, constată acelaşĭ lucru pentru călărimea Ţĕriĭ-Româneseĭ [3].

Ostaşiĭ Românĭ din vremea luĭ Mihaĭ Vitézul, dintre carĭ mulţĭ eraŭ

> Tot voinicĭ d'aĭ Oltuluĭ,
> Cum îĭ place codruluĭ,
> Cum nu-ĭ vine câmpuluĭ;
> Lungĭ de mână,
> Tarĭ de vênă,
> Tot pornițĭ pentru pricină;
> Lungĭ în cóte,
> Lațĭ în spate,
> Cu hangere ferecate;
> Cu mustaţa 'n barbaric,
> Cum stă bine la voinic,
> Cu mustaţa cât uă códă,
> Doue la céfă le 'nódă,
> Şi 'şĭ face nodul cât pumnul,
> De se sperie păgânul,
> De 'şĭ face cruce creştinul [4],

ostaşiĭ românĭ din vremea luĭ Mihaĭ Vitézul, aceia carĭ măturară pe Turcĭ din Bucurescĭ şi din Giurgiŭ, când încălecaŭ pe caĭ cu *„cóma viforîtă şi cu códa bicĭ făcută“*, séŭ pe caĭ *„vineţĭ, bidiviĭ“*, séŭ pe caĭ carĭ se numiaŭ

> . . . *secerașĭ*,
> Negri Ţigănaşĭ,
> Negri 'mĭ sunt ca corbul,
> Iuţĭ 'mĭ sunt ca focul [5],

1) Bellanger: *La Kéroutza*, I, pag. 147.
2) Hurmuzake: *Documente*.
3) Spontoni: *Op. cit.*, pag. 14.
4) Teodorescu G. Dem: *Poesiĭ populare*, pag. 585.
5) Ibidem, pag. 47.

séŭ pe iepe *„tinere, sirepe, cu dungĭ negre pe spinare“* făceaŭ minunĭ de vitejiă și provocaŭ admirațiunea entusiastă a tuturor străinilor carĭ îĭ vedeaŭ.

Si Devs. o. uellet. Dacorum hic colla MICHAEL
Eximeret Turcæ. libera tota, iugo.

Unul din portretele luĭ Mihaĭ-Vitézul. — Colecțiunea Academieĭ Române.

Ô! les braves enfants! esclama colonelul Gaillard în 1877, uitându-se cum dorobanțiĭ noștri se avêntă spre înălțimele Plevneĭ,

sub plóĭa de bombe și de șrapnele, — și tot asemenea cuvinte de laudă și de cinste le esclamaŭ, tot la Plevna séŭ *Pelvin,* cum îĭ ḑiceaŭ ostașiĭ luĭ Mihaĭ, străiniĭ carĭ insoțiaŭ armia triumfătóre a Erouluĭ de la Călugărenĭ.

Și cum nu era sĕ esclame de admirațiune Unguriĭ și Italieniĭ când vedeaŭ în oștile luĭ Mihaĭ căpitanĭ ca:

Doĭ Căplescĭ și treĭ Buzescĭ,
Zmeiĭ Țĕriĭ Românescĭ,
Purtătoriĭ oștilor,
Și fruntea boĭerilor? [1]

Stroe Buzescu, Stroe, cel maĭ vitéz Român al seculuḷuĭ XVI, Stroe Buzescu care, la vêrstă de 70 de anĭ, în timpul luĭ Radu-Vodă Șerban, la 1602, provócă pe ginerele Hanuluĭ tătăresc la luptă singulară și 'l omóră, murind și el peste 3 sĕptĕmânĭ din-tr'uă rană primită la obraz [2], Stroe Buzescu era minunea cavalerilor românĭ. De calul Buzesculuĭ póte a ḑis poetul necunoscut al poporuluĭ:

Călușelul luĭ,
Puiul Leuluĭ;
Șeulița luĭ,
Falca smeuluĭ;
Chingulița luĭ,
Doĭ balaureĭ
Cu capul de zmeĭ,
De códe 'nodațĭ,
La gură 'ncleștațĭ;
Frîulețul luĭ,
Douĕ năpârcĭ verḑĭ
De códe 'nodate,
La gurĭ încleștate [3].

Sĕ ne aducem aminte de ornamentul și 'mpodobirea cailor la cavaleriĭ medievalĭ din Centrul și din Apusul Europeĭ, și ne vom convinge că nu eraŭ multe capitole din cea maĭ completă artă militară a Italianilor séŭ a Germanilor, pe carĭ Româniĭ sĕ nu le fi cunoscut.

---

1) Alecsandri: *Poesiĭ populare ale Românilor* (Bucurescĭ, 1866), pag. 196.
2) Hasdeŭ: *Traian*, 1869, Marte: *Limba slavă la Românĭ pênĕ la anul 1400.*
3) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare,* pag. 92.

Zaua, chivĕra și mănușile de sîrmă se 'ntrebuințaŭ la noĭ ca și în Apus.

Poetul ḑice:

Aste spete late
Șĭ-aste mâinĭ curmate
'N sârmă 'nfășurate
N'aŭ cu cin' se bate![1]

Bucurescii, ca și orașele Apusuluĭ, în carĭ gentiluomiĭ feudalĭ daŭ ale lor vitejescĭ *tournois* în vremĭ de pace, Bucurescii aŭ vĕḑut și eĭ luptătorĭ la întrecere carĭ eraŭ, ḑice poetul poporan,

Călărĭ pe șése juganĭ,
Cu córne cănite,
Cu frêne zugrăvite,
Cu unghiele costorite,
Cu códele împletite[2].

La alergările ostășescĭ de la Bobotéză și la cele din luna luĭ Cuptor era ceva măreț. Paul Strasburgh, ambasadorul luĭ Gustav-Adolf la Amurat IV, când a trecut prin Bucurescĭ la 1632, a vĕḑut uă asemenea alergare și o notéză cu admirațiune în ḑiarul călĕtorieĭ séle[3].

La asemenea alergărĭ gândindu-se, poetul poporan pune în gura vitejilor ce cântă următórele cuvinte:

Numaĭ pe negrul sĕ 'mĭ dațĭ,
Infrênat și inșeuat
Cu șéua moldovenéscă,
Cu pătura tătăréscă,
Cu scările 'n turnurĭ,
Cu frênele 'n fluturĭ,
Cu cioltarul împodobit
Numa'n aur și'n argint[4].

Obiceiŭ străvechiŭ la Târgoviște și la Bucurescĭ era stropirea cu Sfânta Aghiazmă la Bobotéză a cailor domnescĭ. In fața Domnuluĭ și a tuturor boierilor, în fața întreguluĭ orașĭ, strîns lângă

1) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare,* pag. 499.
2) *Ibidem:* pag. 174.
3) Cipariŭ *Arhiv,* I, pag. 12.
4) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare,* pag. 89.

Curtea Domnéscă séŭ pe câmpia numită *Livedea Gospod,* unde adeséorĭ păsceaŭ în libertate caiĭ domnescĭ, Mitropolitul Țěriĭ, însoțit de ceĭ doĭ Episcopĭ și de Egumeniĭ bĕtrânelor mănăstirĭ ale Țěriĭ-Românescĭ, stropĭa cu apă sfântă caiĭ Domnuluĭ, adușĭ

Călăreț român din secolul XVII [1]).

de vorniceĭ și de comișeĭ. Tot grajdul defila. Calul favorit al Domnuluĭ era obiectul de admirațiune al tuturor. Poetul ḑice că 'l țin:

> Vro cincĭ vorniceĭ,
> Vro cincĭ comișeĭ,
> Doĭ de dârlogeĭ,
> Doĭ de dalbe scărĭ;

1) Colecția Academieĭ Române. — Din biblioteca Statuluĭ-Major din Paris.

Iér al cincilea
Frumușel mi 'l bate
Mi 'l bate pe spate,
Și mi 'l netedesce,
Și mi 'l potrivesce,
Cu cioltar de fir,
Ciucurĭ d'ibrișim,
Ciucurĭ de argint,
Lungĭ pên' la pămênt 1).

Defilarea se sfârșĭa cu ĭepele de prăsilă, cu „muma juganilor, care-ĭ fruntea cailor, scăparea vitejilor, aidoma nălucilor".

Aceștia's caiĭ rĕsboinicĭ aĭ Românilor din suta XVI și din suta XVII și pe carĭ Spontoni îĭ numesce: *razze bellissime di cavalli, atti, non solo alle pompe illustri de' celebri e nobili Corteggiani, ma resistenti ai duri essercitii de' bellicosi e prodi soldati* 2); acesta-ĭ calul, pe gâtul căruia plecându-se, călărețul îĭ șuera la urechiă cuvintele îndemnătóre:

Alelеĭ, murguleț mic,
Aleĭ, calul meŭ voinic,
Așterne-te drumuluĭ
Ca și iérba câmpuluĭ
La suflarea vêntuluĭ 3);

și calul pleca maĭ iute ca săgéta scăpată din arc; acesta-ĭ calul, pe care Mihaĭ, trecênd în not Mureșul după nenorocitul de Mirăslăŭ, îl sărută dându-ĭ drumul în pădure sĕ trăiéscă 'n libertate.

III

La 13 Novembre 1593, armata luĭ Mihaĭ și cele douĕ miĭ de oștĭ ardelene se aflaŭ în Bucurescĭ, așteptând ordinele Eroului. Cuvintele: *Mórte Turcilor!!* eraŭ șoptite de toțĭ. Lucrul se 'ntêmplă cu iuțéla fulgeruluĭ. Tunurĭ, puscĭ, săgețĭ șueră și detună prin ulițele și printre colinele Bucurescilor.

Se desfășură stégul cel mare al Țĕriĭ care era de damasc

1) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare*, pag. 45.
2) *Historia della Transilvania*, (Veneția, 1638), pag. 4.
3) Alecsandri: *Poesiĭ populare*, balada *Toma Alimoș*.

alb; pe damasc se arĕta un corb, pe frundă de ienupere verde, și care avea în cioc uă îndoită cruce de argint, suflată cu aur, semn și marcă fórte vechiă și principală a Țĕriĭ-Românescĭ [1].

A doua ḑi nu maĭ fu picior de Turc în Bucurescĭ. Mihaĭ se repede la Giurgiŭ, îl bate și se reîntórce îndată la Bucurescĭ, căcĭ i se vestesce sosirea unuĭ Emir, „coborîtor din măritele odrasle ale luĭ Mahomet“ și însoțit de maĭ mult de uă miă de Turcĭ. Acest Emir este găzduit în casele bolovănite ale Vistieruluĭ Dan, despre carĭ am vorbit și pe carĭ Walther le numesce *commodas in Urbe domos* [2].

Mihaĭ se afla atuncĭ în palatul înălțat póte de Mihnea II lângă mănăstirea Sfteĭ Troițe, viitórea Radu-Vodă, palat din carĭ nicĭ urmă n'a maĭ rĕmas. Oștile și curteniĭ eraŭ ascunșĭ în valea de lângă mănăstire (cum aulicis et aliis militibus in valle clam congregatis).

Unul din portretele luĭ Sinan-Pașa [3].

Posițiunea colineĭ luĭ Radu-Vodă, așa cum era la 1593, presinta pentru apărarea Bucurescilor nesce folóse atât de marĭ, în cât peste doĭ anĭ, la 1595, Sinan-Pașa, dupĕ Călugărenĭ, o va fortifica fórte bine, cum vom vedé maĭ la vale [4].

De aci, dintr'acest *palatio prope novum sub urbe monasterium*, plecă Mihaĭ pe lângă gârlița Bucuresciόra și atacă locuința întărită cu zidurĭ bolovănite a Vistieruluĭ Dan, de lângă M-tirea Spătaruluĭ Stelea. Lupta fu grozavă. Emirul și Turciĭ îșĭ vêndură scump viéța, când vĕḑură că nu maĭ este nicĭ scăpare, nicĭ iertare. Bucuresciĭ se sguduiă din temeliĭ de tunurile și de puscele ostașilor luĭ Mihaĭ, dér ridică sus fruntea de mândriă, simțind că

1) Spontoni: *Historia della Transilvania* (Veneția, 1638): „di bianco damasco, ov'era dipinto un Corvo sopra verde Ginebro, ch'havea nel rostro vermiglia duplicata Croce, insegna ad impressa antichissima e principale di Valacchi“.

2) *Tes. de Mon. Ist.*, I, Walther: *Res gestae Michaelis*, pag. 14.

3) Colecțiunea Academieĭ Române.

4) Veḑĭ și cap. intitulat: *Bucurescii de la 1500 pênĕ la 1600.*

s'aŭ reîntors timpurile de strălucită vitejiă ale luĭ Radu de la Afumațĭ.

Mihaĭ nu fortifică Bucuresciĭ, căcĭ nu avu vreme.

La Iuniŭ 1595, după ce'șĭ trămise familia și avuțiele în Transilvania, Mihaĭ plecă la Giurgiŭ. In timp de uă lună, Eroul sciu să împĭedice cu mica sa armată pe Sinan de a trece Dunărea; la urmă ênsĕ, când comandantul suprem al Turcilor trămise un corp însemnat de armată pe la Calafat, ca sĕ trécă pe acolo Dunărea și sĕ apuce pe Mihaĭ de la spate, acesta fu silit sĕ se retragă la Călugărenĭ. Aci fu câștigată victoria cea fară

Luptele luĭ Sinan în Muntenia[1].

sémĕn a Românilor din secolul XVI. Tot atât de înțelept pe cât de vitéz, Mihaĭ se retrage a doua óră spre Bucurescĭ, și'n ḑiua de S-fta Maria poposesce pe délurile Văcărescilor, lângă orașul-capitală.

Bucurescii eraŭ pustiĭ.

Bĕtrânĭ, copiĭ, femeĭ, toțĭ plecaseră. Spaima de Turcĭ era grozavă, căcĭ eraŭ cumplite cruḑimele și omorurile lor. Cuvintele cutremurătóre: *aŭ sĕ vină Turciĭ!!* séŭ, maĭ mult, *vin Turciĭ!!* goliaŭ

---

1) Colecțiunea Academieĭ Române. — Fantasiă germană din 1595.

la minut stradele și casele Bucurescilor. Și lucrul acesta s'a întêmplat mereŭ de la 1500 și pênĕ la 1848.

Treĭ ḑile stete Mihaĭ la Văcărescĭ[1]. Unguriĭ din armata luĭ profitară de odihna acésta și, sub cuvênt că tot o sĕ jăfuiéscă Turciĭ orașul, găsiră maĭ cu cale sĕ 'l jăfuĭéscă eĭ[2].

A patra ḑi, Mihaĭ porni spre Târgoviște. Dupĕ el, Sinan și tótă armia turcéscă intră 'n Bucurescĭ.

Nicolae Costin ḑice în *Cronica* sa:

„A înconjurat Sinan-Pașa Bucurescii cu șanțurĭ și părcane, „iér uă biserică, zidită de Alexandru-Vodă, a întărit-o cu șanțurĭ „și cu băștĭ[3]".

Amĕnunte maĭ numeróse ne dă un martor ocular, care a fost cu Sinan-Pașa la Bucurescĭ, în timpul când bĕtrânul Pașă fusese apucat de mărirea de a fortifica cât maĭ multe din orașele românescĭ[4]. De ce? Nuscim.

Acest martor ocular este călugărul Nikifor.

El ne spune:

„Sinan-Pașa a numit ḑece beĭ pentru Țéra-Românéscă; că-„petenia peste aceștĭ Beĭ este Mehmet-Pașa[5].

„Lucrările de fortificațiune la Bucurescĭ constă din douĕ „rândurĭ de copacĭ înalțĭ, bătuțĭ în pămênt și, între rândurĭ, tot „spațiul este umplut cu pămênt. S'aŭ construit nouĕ bastióne pe „piloțĭ și cu pămênt; pe fiă-care bastion se póte pune câte cincĭ-„spre-ḑece tunurĭ. Bastiónele sunt departe unele de altele ca de „uă aruncătură de arc. Imprejurul orașuluĭ s'a săpat un șanț, a „căreia adâncime este de treĭ sagene (pe nemțesce *Klafter*), iér „lărgimea îĭ este tot atât de mare ca și adâncimea.

„Mănăstirea zidită de cărămidă, care se află aprópe de orașĭ „(adică S-fta Troiță, maĭ târḑiŭ Radu-Vodă) a fost ocupată și 'n „opt ḑile Sinan-Pașa a fortificat-o. Zidul cimitiruluĭ a fost co-„prins în fortificațiunĭ, întărindu-se și dênsul cu palissade și cu „lucrărĭ de pămênt. Și-acolo s'a construit 5 séŭ 7 bastióne, —

1) *Tes. de Mon. Ist.* I, Walter, pag. 30.

2) Șincaĭ: *Cronica*, anul 1595.

3) Kogâlnicénu: *Cronicele Românieĭ*, I, pag. 481 și 485.

4) Hurmuzake: *Documente*, VIII, pag. 193, Raport veneţian din 27 Septembre 1595: *Sinan andava facendo fabricar forti per la Vallachia.*

5) Acest Mehmet-Pașa nu e altcineva de cât Mihnea-Vodă sin Alexandru-Vodă, care, cu cincĭ anĭ înainte, fusese Domn la Bucurescĭ și reparase biserica S-fta Troiță de care e vorba maĭ la vale, ba chiar, póte, clădise palatul de care vorbesce Walther.

„călugărul nu 'șĭ aduce bine aminte, — iér în *castel* se pot pune „cam la 10000 de ómenĭ“ [1].

Acestea sunt amĕnuntele Călugăruluĭ Nikifor, care maĭ târḑiŭ plecă într'uă Vinerĭ cu Sinan-Pașa în Turcia, și pe care l'întâlnim iérășĭ la 10 Octobre 1598 prins de armata luĭ Sigismond, imbrobodituI principe al Transilvanieĭ. Mihaĭ-Vitézul va interveni și'l va scăpa din mâinile Ungurilor [2].

Relațiunea ce el ne dă e prețiósă căcĭ, pênĕ aḑĭ, e cea maĭ completă din tóte câte avem despre fortificațiunile luĭ Sinan la Bucurescĭ. Prin el scim că un șanț întărit a'nconjurat Bucurescïĭ și că colina luĭ Radu-Vodă a fost fortificată cu ziduri și bastióne, ba chiar că, acolo unde noĭ credem că a fost un palat zidit de Mihnea-Vodă (*palatio prope sub urbe munasterium,* ḑice Walther), Sinan, preschimbând palatul, a făcut un castel în care puteaŭ intra 10000 de ómenĭ.

Tot Nikifor Călugărul adauge că biserica de pe colină, adică Mănăstirea S-fteĭ Troițe, a fost schimbată în moscheĭă. De cele-l-alte bisericĭ Sinan nu s'a atins. De altmintrelĭ, și Nikifor, ca și Șincaĭ, ne spune că Unguriĭ arseră si case, și bisericĭ.

Sinan a lăsat la Bucurescĭ 100 de tunurĭ din cele *șése sute* ce avea cu dênsul. Armata luĭ Sinan era la Bucuurescĭ, spune Nikifor, de 150,000 de ómenĭ. Sinan plécă la Tărgoviște, unde va începe aceleașĭ fortificărĭ lăsând la Bucurescĭ, ca supraveghiător al fortificațiunilor și cârmuitor al orașuluĭ, pe fostul beylerbey al Anatolieĭ, adică pe Mihnea II, fiul luĭ Alexandru-Vodă [3].

Pentru a completa atât cât posibil tabelul Bucurescilor, fortificațĭ de Sinan, sĕ maĭ adăugem și un numĕr respectabil de *cămile de rĕsboiŭ.* Walther care le-a vĕḑut, ne spune că era cam 150 de cămile, carĭ colindaŭ ulițele Bucurescilor, pe când Sinan lucra la fortificațiunĭ. Dintr'ênsele uă sută, adauge Walther, aŭ căḑut în mâĭnile ostașilor luĭ Mihaĭ [4].

De altmintrelĭ, cămilele nu eraŭ lucru noŭ pentru Românĭ. Âncă de când dedeseră piept cu Turciĭ, din suta a XV, ostașiĭ noștri avuseseră sĕ se lupte cu cămilele de rĕsboiŭ ale Turcilor. Jean de Wawrin afirmă cu esagerațiunea ce adesea-orĭ ĭ-e propriă, că

1) Hurmuzake: *Documente,* I, 3, pag. 363.
2) Idem: *Ibidem,* I, 3, pag. 483.
3) N. Iorga: *Acte și Fragmente,* pag. 149.
4) *Tes. de Mon. Ist.,* I, pag. 32.

„la 1442 aŭ căḑut în luptele din Ţéra-Românéscă ale Turcilor „cu Româniĭ 52000 de Turcĭ, 5000 de cămile şi caĭ fără numĕr“ [1].

Intăririle de la colina S-fteĭ Troiţe, adică de la mănăstirea care va purta maĭ târḑiŭ numele de Mănăstirea luĭ Radu-Vodă, aŭ rĕmas de pomină în memoria Bucurescenilor, sub numele de *Palanga luĭ Sinan Paşa.*

Tóte documentele din secolul XVII vorbesc de „locul de lângă Mănăstire, unde este Palanga luĭ Sinan-Paşa“ [2], — probabil, un bastion maĭ însemnat, uă înălţătură maĭ mare care a durat maĭ multă vreme şi care, fiind pe colină, domina oraşul şi se vedea de departe. *Palanga* nu putea sĕ fiă jos, de vreme ce Dâmboviţa, venind niţel mare, înconjura colina de tóte părţile, aşa încât, la mănăstire, nu puteaĭ ajunge de cât pe un podişor de lemn care, ridicat, isola cu desĕvêrşire colina de cele-l'alte părţĭ ale Bucurescilor [3].

Bucurescenii aŭ ţinut multă vreme minte *Palanga,* iér fortificaţiunile luĭ Sinan-Paşa de la Bucurescĭ aŭ făcut sgomot în tótă creştinĕtatea. Poloniĭ caută sĕ afle în ce constă aceste întărirĭ [4]; Maximilian, archiducele de Austria, vorbesce despre dênsele în scrisorile ce trămite luĭ Ion-George, Electorul de Brandenburg [5]. Senatul Veneţieĭ le cunósce prin scrisórea luĭ Leonardo Donato către Dogele slăviteĭ şi bogateĭ republicĭ [6].

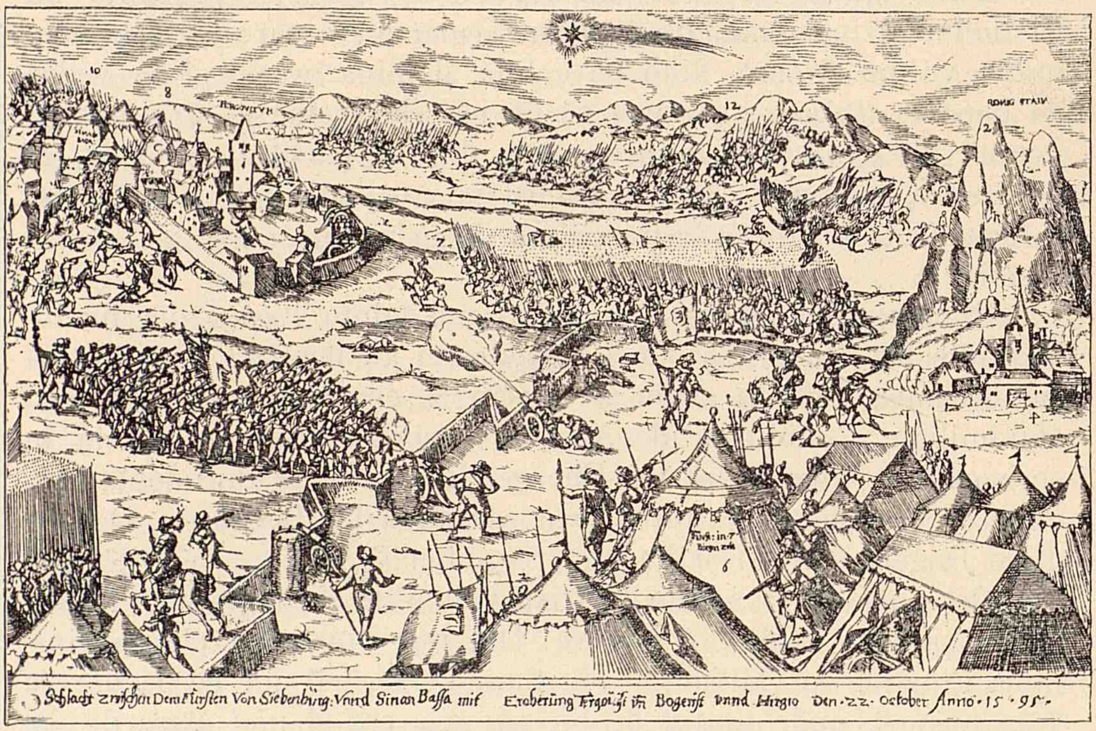
Cel puţin dacă aceste întărirĭ şi lucrărĭ strategice ale luĭ Sinan-Paşa ar fi rămas în picióre! Dér nu; Sinan se retrage dinaintea armateĭ luĭ Mihaĭ şi Sigismond, dĕrîmă tot ce făcuse la Târgovişte [7], unde şanţul de înconjurare era şi maĭ mare de cât cel de la Bucurescĭ; dĕrîmă tot ce făcuse la Bucurescĭ; mănăstirea cea fórte întărită a Sfteĭ Troiţe e dĕrîmată din *cuiburĭ pênĕ în temeliă* [8]. Din fugă tot ce a putut distruge a distrus şi s'a retras la Dunăre, lăsând totuşĭ la Bucurescĭ tunurĭ marĭ de cetate, multă iérbă de puşcă, alte muniţiunĭ, mulţĭ caĭ şi alte lucrurĭ de rĕsboĭ [9].

Urmărindu-l, armata creştină se opresce la Bucurescĭ. Printre

---

1) *Cronicques d'Engleterre,* pag. 9.
2) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, pach. I, act. 10.
3) *Travels of Macarius, etc.* partea VIII, pag. 375.
4) Hurmuzake: *Documente,* III, 2, pag. 131.
5) N. Iorga: *Acte şi Fragmente,* pag. 149.
6) Hurmuzake: *Documente,* III, 2, pag. 492.
7) Idem: *Documente,* VIII, pag. 193.
8) *Arhive:* Mănăstirea Radu-Vodă, actele de clădire şi de reparare în secolul XVII.
9) Hurmuzake: *Documente,* VIII, pag. 194.

Italieniĭ din armata unguréscă se afla și faimosul strateg Silvio Piccolomini, *„cavalier Senese e di pregiato valore“* [1]. In consiliul de rĕsboĭ, ce se făcu la Bucurescĭ, Piccolomini propuse sĕ se repare fortificațiunile Bucurescilor, sĕ se adauge altele nouĕ și sĕ rĕmână pentru totdéuna capitala Țĕriĭ cetate tare, capabilă de a se împotrivi orĭ căruĭ dușman [2]. Ceĭ-l'alțĭ capĭ ênsĕ, și probabil Mihaĭ, grăbițĭ a se maĭ izbi âncă uă dată cu Sinan-Pașa, nu se învoiră

Luptele luĭ Sinan-Pașa la Târgoviște, Bucurescĭ și Giurgiŭ [3].

cu părerea luĭ Piccolomini [4], ci se repeḑiră la Giurgiŭ, unde, prin vitejia estraordinară a luĭ Mihaĭ, Sinan maĭ perdu la trecerea Dunăreĭ âncă 18000 de ómenĭ [5]. Drumul de la Târgoviște la Bucurescĭ, și de la Bucurescĭ la Giurgiŭ era așternut cu cadavre.

Starea Bucurescilor în Decembre 1595 și în iérna și primăvéra luĭ 1596 fu spăimêntătóre. Domnul nu putu locui într'ênșiĭ și stete la Tărgoviște. Lumea fugise de Turciĭ luĭ Sinan prin creș-

1) Spontoni: *Attioni de' Re della Ungaria* (Bologna, 1602), pag. 100.
2) Hurmuzake: *Documente*, III, 2, pag. 151.
3) Colecțiunea Academieĭ Române. — Fantasiă germană, din Octobre 1595.
4) Hurmuzake: *Documente*, IV, 2, pag. 68.
5) *Tes. de Mon. Ist.*, I, pag. 34, Walther in: *Res Gestae Michaelis.*

Sigismund Bátory, principele Transilvaniei [1].

1) Colecț. Academiei Române.

tetele munților, și-acum lĭ-era témă sĕ se reîntórcă din causa Ungurilor, a Bulgarilor carĭ veniaŭ într'una sĕ se inroleze în armatele luĭ Mihaĭ[1], a Sêrbilor și a Cazacilor din oștile Erouluĭ. Domnul dede voiă acestora sĕ trécă Dunărea; acum bătură pentru a doua óră *Pelvinul,* adică Plevna cea gloriósă din fastele Românieĭ trecute și Românieĭ contimpurane.

La 1597, când lucrurile păreaŭ a se maĭ linisci puțin, daŭ năvală Tătariĭ în Téra-Românéscă. Modul cum prădară Brăila, Buzĕul și Bucuresciĭ a rĕmas de pomină. Pentru a ne face uă ideiă despre cumplita lor barbariă, e destul a spune că luară robĭ din țéră 30000 de suflete[2].

Secolul XVI se sfârșesce pentru Bucurescĭ într'uă jale adâncă. Case, bisericĭ, mănăstirĭ sunt făcute una cu pămêntul. Lumea se apropiă cu grózá de nenorocitul orașĭ, și cu tóte acestea, din punctul de vedere militar și pentru gloria neperitóre care lumina atuncĭ armele române și pe Eroul de la Călugărenĭ, aceste timpurĭ fură mândre și frumóse pentru orașul-capitală. Suveraniĭ și generaliĭ se ocupaŭ de dênsul; în tóte rapórtele ambasadorilor se vorbia *della fortezza di Bucharest*[3]; gazetele venețiane îl arĕtaŭ în stampă înconjurat de armia nenumĕrată a luĭ Sinan; posițiunile séle sunt studiate de strategĭ ca Piccolomini și, maĭ presus de tóte, pentru că avea în zidurile séle pe Mihaĭ, pe luptătorul pe care Serbiĭ, Bulgariĭ și Albanesiĭ îl numiaŭ *l'Orientale lor Stella*[4], pe căpitanul pe care, maĭ târḑiŭ, la 1640, Starowolski, scriitorul militar polon, într'a sa opera *Instituta Rei Militaris*, îl consideră, pe aceeașĭ liniă cu Ion-Vodă al Moldoveĭ și cu Gustav-Adolf al Suedieĭ, ca pe unul din capiĭ oștirilor europene, capĭ carĭ sciaŭ sĕ ducă pe ostașĭ la sigură victoriă[5].

Frumóse timpurĭ de vitejiă ostășéscă, atuncĭ când străiniĭ admiraŭ iurușul iresistibil al Românilor la luptă[6] și când

Baniĭ Severinuluĭ,
Caimacamiĭ Oltuluĭ

---

1) Spontoni: *Hist. della Transilvania* (Veneția, 1638), pag. 94.

2) *Tes. de Mon. Ist.*, I, pag. 42, Walther.

3) Hurmuzake: *Documente,* VIII, pag. 197.

4) Spontoni: *Historia della Transilvania,* pag. 171.

5) Citat de d. Hasdeŭ în *Ion-Vodă*. Cartea luĭ Starowolski e tipărită la Cracovia, la 1640.

6) Spontoni: *Attioni de'Re dell'Ungaria,* (Bologna, 1602), pag. 93. Turciĭ eraŭ de către Românĭ „per fianco si fieramente investiti e con le archebuggiate bersagliati, che quivi non poteronno resistere".

Și boierii târgului
Staŭ la drépta Domnuluĭ,
Cam din fața cortuluĭ;
Iér la stânga Domnuluĭ,
Domnuluĭ și Banuluĭ,
Staŭ Buzescii și Căplescii,
Căpitanii oștilor
Și gróza păgânilor!

Timpurĭ de lupte mărețe cu carĭ Românii încheiă strălucitor secolul XVI, când Mihaĭ

De ostașĭ e ocolit,
De ostașĭ țepenĭ, vêrtoșĭ,
Românĭ tinerĭ și vênoșĭ;
Și urcă la munțĭ înalțĭ,
Printre pietre, printre bradĭ,
Pe plaiurĭ, muchĭe și dél,
Sĕ soséscă în Ardél [1].

IV

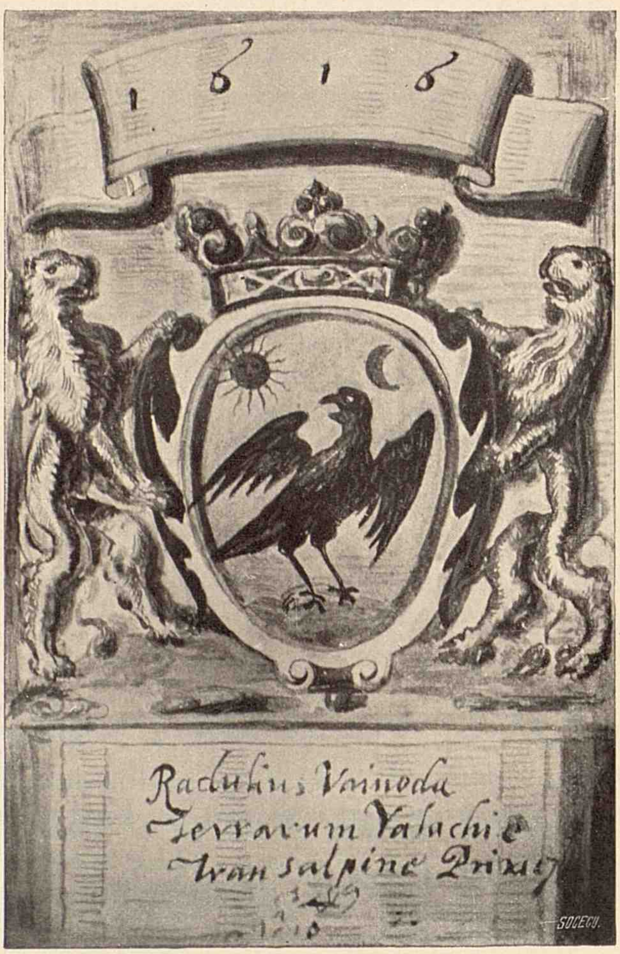
Secolul XVII se 'ncepe cu omorul infam și mișelesc din câmpia Turdeĭ. Mihaĭ móre și boierii aleg Domn pe vitézul Radu Șerban, neam de Bassarabĭ, căpitan de frunte.

In Transilvania, în Moldova, în Muntenia, rĕsboiul duduĭe pretutindenĭ. In armia română, ca și 'n armata luĭ Sigismond și în armata omorîtoruluĭ Giorgio Basta sunt ostașĭ mercenarĭ din tóte țĕrile Europeĭ. Radu Șerban are ca comandant în armata sa pe un Gascon, anume Bulet, pe care 'l trămite la Viena și la Praga, în Aprile 1602, ca sĕ-ĭ aducă subvențiunea promisă de Impĕratul Rudolf [2]. Armata luĭ Radu Șerban era la acéstă epocă de 16000 de ómenĭ, — *tutta buonissima gente di guerra,* dice ambasadorul Veneției de la Praga [3].

Radu Șerban sĕ repede la Bucurescĭ, pe care-ĭ părăsesce la 13 Ianuariŭ 1602, când intră în dênșiĭ Simeon-Vodă Movilă și cu

1) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare,* pag. 478.
2) Hurmuzake: *Documente,* VIII, pag. 239.
3) Idem: *Ibidem,* VIII, pag. 241.

Poloniĭ, comandațĭ de Ión Potocki de Potok, generalul trămis de marele cancelar al Regatuluĭ Polonieĭ, Zamoyski, ca sĕ pună pe tronul Munteniei pe Simeon Movilă[1].

Stema luĭ Radu-Vodă Șerban[2].

De frica Buzescilor, Movilă și Poloniĭ părăsesc Bucurescii. Turciĭ de la Giurgiŭ fac dese incursiunĭ în capitală. Pradă, jăfuesc, omóră, — ceva de nedescris; sărăcia e la culme, țĕraniĭ sĕ vênd *rumânĭ,* ca sĕ nu móră de fóme.

Cum se 'nvêrtesc lucrurile de la 1602 la 1604, nusciŭ. Ceĭa ce Șincaĭ la 1604 afirmă dupĕ rapórtele comisarilor imperialĭ din Transilvania, este de mare importanță pentru istoria militară a

1) Hurmuzake: *Documente,* supl. II, vol. II, pag. 35 și urm.
2) Colecțiunea Academieĭ Române.

Bucurescilor. Comisariĭ spun Impĕratuluĭ Rudolf de la Viena că Radu Șerban întăresce Bucurescii înconjurându-ĭ c'un zid pe acolo pe unde făcuse Sinan-Pașa șanturile séle și, lucru estraordinar, la aceste intăririĭ lucréză ḑilnic, spun comisariĭ, un numĕr de 6000 de ómenĭ [1].

Simeon-Vodă Movilă.

Cum n'a rĕmas nimic din lucrările a 6000 de ómenĭ; cum poesia poporană, tradițiunea orală, cronicariĭ, documentele de la Academiă séŭ de la Arhive nu ne-aŭ păstrat ceva despre aceste colosale lucrărĭ a 6000 de ómenĭ, nusciŭ.

Ceea ce sciŭ e că, la 1609, Bucurescii sunt iérăși cumplit jăfuițĭ și arșĭ de oștile sĕlbatice ale luĭ Báthory Gábor, principele Transilvanieĭ [2]. Treĭ lunĭ aŭ prădat Ungurii Târgoviștea și Bucurescii, pênĕ când Radu Șerban se întórce din Moldova cu nouĕ ajutóre și 'ĭ gonesce peste munțĭ, în Transilvania, sdrobindu-ĭ cu desĕvêrșire la trecĕtorile carpatine.

Victoriele pe carĭ le-a câștigat Radu Șerban atât în Transilvania, când cu Moise Szekely, cât și 'n România, între aniĭ 1602 și 1611 în contra Ungurilor aŭ rĕmas de pomină la Româniĭ de dincolo și la Româniĭ de aci.

Pênĕ maĭ acum 20 de anĭ, se cânta de bĕtrâniĭ din Câmpina, Comarnic, Sinaia și Predél, *Cântecul luĭ Radu Șerban Bassarabă,* din care estrag numaĭ partea ciobanuluĭ transilvănén către Domn:

Báthory Gábor [3].

Oleo-leo, Măria Ta,
Ce potop în țéra mea!
Unguriĭ ne necăjesc,
Turciĭ vitele răpesc,

---

[1]) Șincaĭ: *Cronica,* sub anno.
[2]) *Mag. Ist.,* IV, pag. 304. — Cf. N. Iorga: *Manuscripte din bibliotecĭ străine,* pag. 44—48.
[3]) Colecțiunea Academieĭ Române.

Tătariĭ ne jăfuiesc:
Vaĭ de némul românesc!
Frunḑă verde micșunea,
Haĭ, Dómne, Măria Ta,
Sciŭ ascunsă cărărea,
Printre stâncĭ strîmtă vâlcea,
Sĕ nu simţă pasĕrea:
Te tulesc în ţéra mea,
Haĭ, Dómne, s'o stăpânescĭ,
De păgânĭ s'o izbăvescĭ [1])!

Ion Potocki de Potock [2]).

A mers Radu Șerban de multe orĭ în Transilvania. Brașovul și Sașiĭ luĭ îl primiaŭ de voiă, de nevoiă. Poetul poporan ḑice:

1) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare,* pag. 478.
2) Colecţiunea Academieĭ Române.

Frundă verde de pelin,
La Brașov Sașiĭ se 'nchin
Cu pâine, sare și vin;
Luĭ Șerban cetatea închin
Armele lor dăruesc
Către Făgărașĭ pornesc [1].

Ér Spontoni vorbind de luptele Românilor cu Moise Székely sub zidurile Brașovuluĭ ne spune:

„Româniĭ eraŭ pe câmpiă; porțile cetățeĭ eraŭ închise; toțĭ „Brașoveniĭ eraŭ pe ziduri uitându-se. Armata ungară sub Szekely „se mișcă, Româniĭ merg spre dênsa în regulă, ca la paradă. La „un moment dat, Româniĭ slobozиră archebusele și arcele; fu ca „un trăsnet. De altă parte se repeḑi călărimea cu săbiele într'un „iurușĭ teribil. Fu un amestec de spaimă, Româniĭ biruiră, și, „firesce, Brașoveniĭ se grăbiră a le deschide porțile. Indată după „ce vestea acesteĭ strălucite victoriĭ sosi la Viena, împĕratul Ru„dolf însarcină pe Contele Camillo Cavriolo sĕ ducă luĭ Radu Șer„ban un stég de general al Imperiuluĭ" [2].

Primirea acestuĭ stég se făcu cu deosebită pompă, nu la Bucurescĭ, căcĭ era rușine Domnuluĭ sĕ arete capitala dĕrîmată și pustiă, ci la Têrgoviște, care suferise ceva maĭ puțin. La primirea stéguluĭ imperial, ne spune Spontoni, Radu Șerban, pentru a-ĭ face și maĭ multă onóre, îĭ eși înainte cu două din vechiele stégurĭ ale Țĕriĭ carĭ eraŭ considerate ca de minunĭ făcĕtóre [3].

Totușĭ, Bucurescĭĭ, ca și cele-l'alte orașe ale Țĕriĭ, pe unde se 'ncuraŭ călărețiĭ și bîjbîĭaŭ ostașiĭ în așteptarea luptelor, Bucurescĭĭ aŭ vĕḑut în timpul luĭ Mihaĭ Vitézul și Radu Șerban tóte némurile din Europa venind sĕ se bată în contra Turcilor.

Intr'adevĕr, de la 1593 și pênĕ la 1611, adică 18 anĭ în cap, rĕsboiul a tunat într'una în Muntenia, în Ungaria și 'n Transilvania. Când înceta ici, începea dincolo.

Condottierĭ italianĭ și aventurarĭ francesĭ se numĕraŭ cu sutele în armatele principilor românĭ și transilvanĭ. Pe lângă Italianul de care am vorbit, Silvio Piccolomini, care voia sĕ fortifice Bucurescĭĭ, maĭ serviaŭ cu Mihaĭ și serviră pe Radu Șerban urmă-

---

1) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare*, pag. 479.
2) Spontoni: *Hist. della Transilvania*, (Veneția, 1638), pag. 231—233.
3) *Ibidem*: pag. 244—247.

torii Italiani: il conte Ernesto Carpignano, il signor Cosma Capponi, il signor Girolamo Estorga[1].

Contele Tomaso Cavriolo, fratele Contelui Camillo, mai sus amintit, fu trămis ca strateg în armata lui Radu Șerban și sciu, într'un rând, cu șanțurile și înălțăturile de pământ la timp făcute, cu orânduirea potrivită a cavaleriei și artileriei, sĕ facă pe Chanul Tătarilor sĕ se retragă urlând de furiă, pentru că nu putuse sĕ se apropie de armata creștină. Arta strategică a condottierului italian apare aci în tótă ingeniositatea ei.

Stema lui Nicolae Pĕtrașcu-Vodă, fiul lui Mihai Vitézul[2].

Unul din locotenenții lui Radu-Șerban și om al sĕŭ de încredere, am spus că a fost Gasconul Bulet[3].

1) Hurmuzake: *Documente,* VIII, pag. 253 și urm.
2) Colecțiunea Academiei Române.
3) Hurmuzake, *Documente,* VIII, pag. 351 și urm.

Acești Italienĭ și acești Francesĭ, iubitorĭ de luptă și adeseorĭ maĭ iubitorĭ de pléșcă, avură prilejĭ sĕ védă pe ostașul român cum se luptă, cât póte sĕ ducă la greutățile rĕsboiuluĭ, cât e de inimos și de deștept.

De aceea, când se închide la Dunăre, în Muntenia, dupĕ retragerea luĭ Radu Șerban la Viena, șirul rĕsbóielor, Italianiĭ condottieri rĕspândesc prin Italia și prin Germania faĭma despre vitejia și despre cumpĕtarea ostașuluĭ român.

Dogiĭ Veneţieĭ vor cere adeseorĭ, în 1624, în 1627, în 1629, Baililor lor din Constantinopole sĕ facă tot ce le va sta prin putință ca sĕ inroleze pentru armatele lor mercenare când 2000, când 3000 de Românĭ, *perchè sono buoni e valorosi soldati* [1] séŭ, cum ḑic alțiĭ, *buonissima gente di guerra.*

Ragusaniĭ, pe lângă comerciul ce făceaŭ în Muntenia cu mărfurile lor și-ale Veneţieĭ, Ragusaniĭ maĭ servĭaŭ și de înrolatorĭ de ostașĭ românĭ pe socotéla *Regineĭ Adriaticeĭ.* Dogiĭ și secretariĭ Colegiuluĭ spun totdéuna Baililor sĕ nu-ĭ înșele la cheltuielile de înrolare șirețiĭ Ragusanĭ [2].

Rĕsboiul de treĭ-ḑecĭ de anĭ va face sĕ crécă maĭ mult renumele de bunĭ ostașĭ, ce 'șĭ câștigaseră Româniĭ.

Contele Ernest de Mansfeld, generalul suedes Torstenson, pênĕ chiar și Wallenstein, ĭĭ vor aprețui fórte. *Li Vallachi di Moravia* și ceĭ din Ardél din oștile luĭ Rákoczi vor fi de mare ajutor generaluluĭ Torstenson în mișcările luĭ prin Bohemia și prin nordul Ungarieĭ.

De altmintrelĭ, atât în secolul XVII cât și în secolul XVIII, dupĕ cum vom vedé maĭ la vale, Suveraniĭ Prusieĭ și Suedieĭ, precum și mariĭ comandanțĭ de armate, ca Eugeniŭ de Savoia și Mauriciŭ de Saxa, se vor rosti cu vorbe de laudă pentru ostașiĭ românĭ carĭ, neputênd sĕ se maĭ lupte la eĭ pentru eĭ, plecaŭ în lume dupĕ luptă și gloriă.

1) Hurmuzake: *Documente,* VIII, pag. 406, 416, 419.
2) *Ibidem,* pag. 419.

V.

Sĕ ne reîntórcem la istoria militară a Bucurescilor.

Dupĕ venirea luĭ Radu-Vodă Mihnea și reintrarea principatuluĭ Țĕriĭ-Românescĭ sub ascultarea Porțeĭ, Bucurescii trăiesc în linisce și se silesc sĕ'șĭ tămăduiéscă rănile adâncĭ, căpătate în timpul viforóselor domniĭ ale luĭ Mihaĭ-Vitézul și Radu-Șerban Bassarabă.

Uă singură luptă, la 1623, se dă lângă Bucurescii, la Mănesci-Bufteĭ, între boieriĭ Domnieĭ, adică aĭ minoruluĭ Alexandru Coconul, fiul luĭ Radu-Vodă Mihnea, și între călărașiĭ de la Mănescĭ, de la Gherghița, Ploiescĭ și Roșioriĭ-de-Vede[1]. Domnia bate pe călărașiĭ resvrătițĭ și totul reintră în linisce.

Lucrurile merg ast-fel pênĕ la 1632, când boieriĭ, în frunte cu Mateĭ Aga din Brâncovenĭ, vin la Bucurescĭ sĕ dea jos de pe tron pe Leon-Vodă. Domnul ese boierilor înainte cu oștile domnescĭ pênĕ la sat, la Prisicenĭ. Ce vede, ce i se pare, Domnul se retrage din noŭ spre Bucurescĭ. Boieriĭ cu oștile lor îl urmăresc pênĕ din jos de *Mănăstirea luĭ Pană,* ađĭ biserica Sf-teĭ Ecaterina.

Colina de ađĭ a Mitropolieĭ, — Mitropolia nu va fi zidită de cât peste 22 de anĭ, — colina de ađĭ a Mitropolieĭ era acoperită cu viĭ; spre sud se întindeaŭ lacul luĭ Șerban-Vodă și lacurile făcute de Dâmbovița pe lângă Mănăstirea luĭ Radu-Vodă. Pe câmpia ce se întindea la miéđă-đi de colina Mitropolieĭ, spre drumul Giurgiuluĭ și pe lângă eleșteul luĭ Șerban-Vodă, se bătură pribegiĭ cu oștile luĭ Leon-Vodă. Domnul birui pe boierĭ, prinse pe cel maĭ bogat boier al Țĕriĭ, pe Preda Vornicul Brâncovénu, nepot luĭ Mateĭ Bassarabă și bunic luĭ Constandin-Vodă Brâncovénu, și nu-ĭ dete drumul decât dupĕ ce'l stórse de uă sumă mare de banĭ. Un alt mare boier al Țĕriĭ, tot din óstea pribegilor, Radu Logofĕtul din Désa, căđu prins ca și Preda Brâncovénu. Și acesta, ca sĕ scape cu viéță, plăti Domnuluĭ pungĭ din destul[2].

Lucrurile se liniscira pentru câte-va lunĭ. Acum trece prin Bucurescĭ, pentru a merge la Constantinopole, ambasadorul luĭ Gustav-Adolf, regele Suedieĭ.

---

1) *Mag. Istor.*, I, pag. 282.
2) *Mag. Istor.*, I, pag. 287.

Leon-Vodă îl primesce cu mare cinste. In ḑiarul ce a lăsat despre *Călĕtoria* sa, Paul Strasburgh vorbesce fóte bine de ţéră şi de armata română. Garda Domnuluĭ e mult maĭ bine îmbrăcată şi mult maĭ bine armată de cât garda luĭ Rákoczi, principele Transilvanieĭ, pe care 'l visitase cu câte-va sĕptĕmânĭ înainte. Caiĭ, — sĕ notăm că nu-ĭ uită, — caiĭ sunt fórte frumoşĭ, fórte luxos îmbrăcaţĭ. In garda cu care Domnul l'a petrecut pe drumul Giurgiuluĭ eraŭ 1000 de călăreţĭ şi 600 de pedestri. Aveaŭ un stég de uă mărime neobicĭnuită: era stégul trămis Domnuluĭ de Sultanul Amurat; maĭ eraŭ şi stégurile Ţĕriĭ. Surle, trîmbiţe şi lăutarĭ. Ostaşiĭ cântaŭ din gură. La palat, la masa dată de Domn, s'a dat cu tunurile de maĭ multe orĭ. Domnul i-a spus cu 'ntristare, dupĕ ce Suedesul l'întrebase, că acum Ţéra nu maĭ póte da ca contingent de armată de cât 10,000 de călăreţĭ şi 2000 de pedeştri. In timpul luĭ Mihaĭ-Vodă, a adaus el, Ţéra putea sĕ aibă 50,000 de ómenĭ subt arme. Inainte de a se despărţi de ambasador pe drumul Giurgiuluĭ, Domnul, dupĕ ce arĕtă luĭ Paul Strasburgh locul unde se bătuse cu boieriĭ resvrătiţĭ şi crucile înălţate spre amintire, ordonă gardeĭ séle sĕ se opréscă şi începură eserciţie militare, carĭ mulţămiră fórte pe Suedes. Nicĭ n'aŭ băgat de sémă, ḑice el, cum a venit ora prânḑuluĭ. Domnul şi boieriĭ, călărĭ pe caĭ, se luară ântâiŭ la'ntrecere; în urmă veni jocul şi eserciţiele cu lancea, pe urmă întinderea arcelor şi săgetarea, apoĭ descărcarea tunurilor şi'n fine darea la ţintă din puscĭ. Dupĕ moda căzăcéscă, boieriĭ se răpeḑiaŭ în fuga cailor şi'n apropierea Domnuluĭ şi ambasadoruluĭ, ca 'ntr'uă *charge,* săriaŭ jos de pe caĭ, şi salutaŭ, şi era fórte frumos.

Paul Strasburgh plécă încântat din Bucurescĭ [1].

Indată dupĕ acestea, vine de la Pórtă mazilirea luĭ Leon-Vodă. La 'nceputul Domnieĭ luĭ Mateĭ-Bassarab, Bucurescenìĭ asistă la uă bătăliă care ţine douĕ ḑile.

„Se suiaŭ pe garḑurĭ locuitoriĭ Bucurescilor şi copiiĭ lor şi „se uitaŭ cum merge bătălia", — ḑice Constantin Căpitanul Filipescu, cronicarul acestor timpurĭ [2].

Étă cum stete lucrul: Radu-Vodă, feciorul luĭ Alexandru-Vodă de la Moldova, venĭa sĕ ĭea scaunul Munteniеĭ, însoţit fiind de

---

1) Cipariŭ: *Arhiv,* I, pag. 12. Pauli Strasburgii, Suediae Regis quondam Consiliarii aulici et ad Amurathem legati, relatio de byzantino itinere.

2) *Mag. Ist.,* I, pag. 287—289.

uă armată compusă din Moldovenĭ, Turcĭ, Tătarĭ și din boierĭ muntenĭ de partida luĭ. Turciĭ și Tătariĭ eraŭ comandațĭ de un Skimni-Aga. Mateĭ, care se pricepea bine într'ale armateĭ și ale strategieĭ, căcĭ, cu alțĭ boĭerĭ, luase, în 1631, parte la rĕsbóiele luĭ Rákoczi George în contra oștilor luĭ Ferdinand III, împĕratul Germanieĭ, în rĕsboiul de 30 de anĭ [1], — Mateĭ aștepta pe Radu-Vodă și pe Skimni-Aga la Bucurescĭ.

Când oștile adversaruluĭ sĕŭ ajunseră la Obilescĭ pe Colentina, Mateĭ eși din Bucurescĭ și'șĭ desfășură armatele séle între Dudescĭ și Mănăstirea Mărcuțeĭ. Vechile oștirĭ ale Țĕriĭ reînviaŭ: călărașiĭ, roșiĭ-de-la Vedea, roșiĭ de țĕră, căpităniele de Neajlov, de Margine, de Ialomița, verḑișoriĭ de Dâmbovița, Pandurii Olteniei, Ferentariĭ, plaĭeșiĭ Munților, vênătoriĭ reapăreaŭ ca 'n vremea luĭ Mihaĭ.

Lupta se 'ncepu cu vitejiă de uă 'parte și de alta. Se pare că mișcările armatelor le aduseseră pe unde este astăḑĭ Târgul Moșilor. Bariera orașuluĭ în spre Moșĭ era atuncĭ la biserica Sibilelor, aḑĭ biserica Sfinților. Pe gardurile caselor de acolo se suĭaŭ Bucurescenii cu copiiĭ lor de se uitaŭ „cum se bate rĕsboiul".

Pecetea luĭ Mateĭ Bassarabă [2].

Lupta rĕmase nehotărîtă în ḑiua ântâia. A doua ḑi, dis-de-diminéță, se dete 'n surle și 'n trîmbițe, și lupta reîncepu. Era la 26 Octobre 1631. Roșiĭ de țĕră, carĭ eraŭ în aripa stângă, isbițĭ de Tătarĭ, se deschiseră și 'ĭ luară în miḑloc. Lupta începu atuncĭ grozavă în aripa stângă. De aci, ea se comunică la pedestrimea din centru. De cincĭ orĭ pedestrimea românéscă fu impinsă de pedestrimea moldovénă, și de cincĭ orĭ ea năvăli de iznóvă.

Intr'acéstă bătăliă, numită de Bălcescu *bătălia de la Dudescĭ*, pedestrimea s'a luptat în contra pedestrimeĭ, și călărimea în contra călărimeĭ [3].

Dumneḑeŭ și vitejia ostașilor luĭ ajutară luĭ Mateĭ. El fu biruitor. Turciĭ, Tătariĭ, Moldoveniĭ carĭ maĭ rĕmaseră cu viéță, fugiră împreună cu Radu-Vodă. Skimni-Aga căḑu prins în mâinile

---

1) Șincaĭ: *Cronica*, an. 1631.

2) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 101, act. I, din 1639, Iuliu 28.

3) Fotino: *Ist. Dac.*, tom. III, pag. 172—174. Cf. Bălcescu: *Puterea armateĭ* (Iașĭ, 1844), pag. 58.

luĭ Mateĭ care „nimic rĕŭ nu i-a făcut". Boieriĭ munteniĭ ca Hrizea Vornicul din Popescĭ, Mihu Spătarul, Catargiul, Dumitru Vistierul Dudescul, fugiră pentru multă vreme la Moldova. Nicolae Vistierul și Pană Logofĕtul din Grecĭ periră pe câmpul de bătaiă.

Intr'acéstă bătăliă, Diicul Spătarul Rudénul s'a purtat voinicesce și a rĕmas în mare cinste la Mateĭ Bassarab în tot timpul Domnieĭ luĭ; ba chiar, la mórtea Domnuluĭ, décă Diicul Rudénul sosia maĭ iute de la moșiă, pe el, nu pe Constantin Serdarul de la Dobrenĭ, era sĕ'l alégă boieriĭ Domn.

De atuncĭ, de la acéstă bătăliă, ḑice-se, Târgul Moșilor, care se face la Târgul-de-Afară al orașuluĭ; de atuncĭ, parastasul și împărțirea de pomenĭ la Bucurescĭ, în memoria vitejilor căḑuțĭ pe câmpul de bătaiă de la Oborul de astăḑĭ.

In istoria militară a Bucurescilor, Mateĭ îșĭ are un rol de frunte, ca și 'n istoria celor-l-alte părțĭ ale viețeĭ nóstre naționale. Mateĭ încinge Bucurescĭĭ cu un șanț adânc, protegiat p'alocurea cu gardurĭ. Paul din Aleppo, diaconul Patriarculuĭ Macarius al Antiohieĭ, l'a vĕḑut și 'l notéză în ḑiarul *Călĕtorieĭ* séle[1].

Tot Mateĭ repară vechia Curte-Domnéscă, redusă aprópe în ruină, șĭ-o înconjóră cu un gard de lemn, în locul celuĭ de zid care era maĭ înainte. Petru Bogdan Baksicĭ, episcopul catolic care visitéză Bucurescĭĭ la 1640, ne spune[2] că, pe acolo pe unde zidul cel vechiŭ al casteluluĭ, numit *Curtea Domnéscă,* era âncă în picióre, Mateĭ l'a lăsat; pe unde ênsĕ era dĕrîmat a făcut gard... Trebue sĕ fi fost fórte ciudat!

La Pórta Palatuluĭ se află, ḑice același Episcop, un *turn înalt,* în vêrful căruia staŭ totdéuna ostașĭ de pază. Eraŭ maĭ multe turnurĭ, dupĕ cum arĕtăm la capitolul *Curtea Domnéscă* în secolul XVI și în secolul XVII. Lângă palatul reînoit de Mateĭ, se afla *Pușcăria,* adică arsenalul domnesc și 'nchisórea, aḑĭ Piața Sf-tuluĭ Anton séŭ a florilor.

Acestea sunt amĕnuntele ce avem despre Bucurescĭ ca cetate și ca punct militar în timpul luĭ Mateĭ Bassarab. Intăririle și armata ce Mateĭ avea în Bucurescĭ inspiraŭ temere Turcilor. Intr'un rând, când veniră de la Giurgiŭ sĕ dea jos pe Domn din scaun, se opriră pe délul Văcărescilor și n'avură curagiul sĕ intre în capitală.

Cu un an înainte de mórtea luĭ Mateĭ, Bucurescĭĭ, ca și Târ-

1) *Travels of Macarius,* (Londra, 1837), VIII, pag. 375.
2) Veḑĭ autoriĭ citațĭ în capitolul intitulat: *Curtea Domnéscă.*

goviștea, sunt jăfuițĭ de Seimeniĭ și de Dorobanțiĭ revoltațĭ, iér după mórtea bĕtrânuluĭ Domn, începe iérășĭ, vro câțĭ-va anĭ, un șir neîntrerupt de spaime, de focurĭ, de nenorocirĭ. Constantin-Vodă Șerban, ca și succesorul sĕŭ, Mihnea III, vor cu orĭ-ce chip sĕ scape de jugul Turcilor, ba chiar și maĭ mult: eĭ voiesc ca, în unire cu principiĭ Transilvanieĭ și Moldoveĭ și ajutațĭ de Veneția, Polonia, Viena și Papa, sĕ gonéscă pe Turcĭ din Europa. Nicĭ maĭ mult, nicĭ maĭ puțin de cât atât [1].

Constantin-Vodă Șerban șéde de preferință maĭ mult la Târgoviște, pe care o întăresce cu șanțurĭ și alte lucrărĭ strategice [2]. Bucurescĭĭ sunt lăsațĭ în plata Domnuluĭ ; ba, într'un rând, când vine veste că Pórta a numit pentru Muntenia Domn pe Mihnea III, Constantin dă ordin Spătaruluĭ, care se afla cu Seimeniĭ și cu Dorobanțiĭ la Bucurescĭ, sĕ ardă orașul, palatul, bisericĭ, mănăstirĭ, tot înfine, pentru ca noul Domn sĕ nu aibă unde primi jurămêntul supușilor.

Pecetea luĭ Constantin-Vodă Șerban [3].

Din fericire, acest ordin nesăbuit nu fu adus la 'ndeplinire. La apropierea Turcilor carĭ aduceaŭ pe noul Domn sĕ 'l introneze, Spătarul părăsi Bucurescĭĭ și se retrase spre faimosul șanț de la Târgoviște. Constantin trece în Transilvania, iér Mihnea rĕmâne la Bucurescĭ, fortifică din noŭ mănăstirea strămoșuluĭ sĕŭ Alexandru-Vodă și a tatăluĭ sĕŭ Radu-Vodă Mihnea, face la pólele mănăstiriĭ gardurĭ gróse de lemn, are 53 de tunurĭ și întinde corturĭ pe colină și la pólele mănăstiriĭ pentru armata sa [4], pentru el însușĭ și pentru boieriĭ ale căror case fuseseră arse de Turcĭ și, maĭ cu sémă, de Tătarĭ, înainte de sosirea luĭ Mihnea la Bucurescĭ.

Spectacolul colineĭ, albă de corturĭ, era frumos; Paul din Aleppo care l'a vĕdut, l'admiră și 'l descrie. Descripțiunea călĕtoruluĭ oriental însĕ este întrecută de poetul poporan român care, — póte! — a vĕdut acest lagăr de la Radu-Vodă séŭ altul, și ne spune:

Multe corturĭ sunt întinse,
De pămênt cu lanțurĭ prinse,

1) Vedĭ al meŭ studiŭ: *Ludovic XIV și Constantin Brâncovénu.*
2) Paul din Aleppo: *Travels of Macarius*, pag. 390.
3) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 71, act. 1, din 1654, Maĭ 2.
4) Paul din Aleppo: *Travels of Macarius*, pag. 396.

Iér de-asupra țintuite,
Cu burcĭ negre învelite,
Cu burcĭ negre tătărescĭ,
Și cu stégurĭ românescĭ.
Printre corturĭ măruntele,
La miḑloc de corturele,
Este un cort mare, rotat,
Cu crescetul nĕrâmzat,
Cu țĕrușe de aramă,
Cu cârlige de alamă,
Cu pripóne de argint,
Tóte 'nfipte în pământ [1].

La 1659, Mihnea III, maĭ ântâiŭ prietin cu Turciĭ, se declară de odată în contra lor. Pedestrimea luĭ primesce ordin sĕ taiă pe toțĭ Turciĭ din Târgoviște și-apoĭ din Bucurescĭ [2].

Fĭerberea e generală în Transilvania, în Muntenia și în Bulgaria, acésta din urmă creḑênd că a sosit timpul în care *il leone dormiente della Bulgaria* trebuia sĕ se deștepte.

Carol X Gustav, regele Suedieĭ și învingĕtorul luĭ Ión Casimir, regele Polonieĭ, e ținut în curent de cele ce se petrec și aŭ sĕ se petrécă de Constantin-Vodă Șerban, care este acum în Transilvania [3]. Maĭ târḑiŭ, regele Suedieĭ va trămite solĭ la Târgoviște, la Mihnea, Domnul Munteniei [4].

Mihnea din Muntenia se unesce cu Rákoczi și cu Constantin-Vodă, hotărînd câte-șĭ treĭ sĕ gonéscă pe Gheorghe Ghica din Moldova și sĕ pună domn la Iașĭ pe Constantin-Vodă Șerban.

Ambasadorul Venețieĭ de la Viena, Aloisio Molin, ne spune la 21 Decembre 1658 despre revolta proiectată în Bulgaria. Episcopul de Marcianopoli ĭ-a esplicat când și cum se vor rĕscula Bulgariĭ [5].

In Septembre 1659, armatele luĭ Rákoczi și acelea ale lu Constantin-Vodă Șerban sunt gata de luptă; intră în triumf în Oradia-Mare, musicele române cântând, ḑice scriitorul italian Galeazzo Galdo, de-a călare cântecul feteĭ române, când și-a perdut caprele și plângênd și le caută prin munte [6].

---

1) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ Populare*, pag. 477.
2) *Mag. Ist.*, I, pag. 322.
3) Hurmuzake: *Documente*, IX, pag. 106.
4) *Ibidem*, pag. 165.
5) *Ibidem:* pag. 110.
6) Șincaĭ: *Cronica*, anul 1659.

La 31 Octobre 1659, din Bucurescĭ sosesce la Viena un călugăr Gregorio, care spune ambasadoruluĭ venețian, Aloisio Molin, că Mihnea are gata 15000 de ómenĭ armațĭ; că la trebuință ar puté strînge 50000; că armata română are arme fórte bune; că

Soldat român. Secol. XVII 1).

ênsĕ nu e tocmaĭ disciplinată; că i-ar maĭ trebui ceva infanteriă germană și că sunt la Bucurescĭ fórte mulțĭ episcopĭ și călugărĭ bulgarĭ.

Il padre Gregorio maĭ adauge că se lucréză de zor la bărcĭ, ca sĕ pótă trece Dunărea primăvéră pentru a bate cetățile turcescĭ 2).

1) Colecțiunea Academieĭ Române. — Din biblioteca Statuluĭ-Major din Paris.
2) Hurmuzake: *Documente,* XI, 1, pag. 149.

Ințelegerea e deplină, afirmă călugărul, între Mihnea, Domnul Munteniei, de uă parte, și între Rákoczi, Constantin Șerban și Gheorghe Ștefan, fostul Domn al Moldovei de alta.

Primul pas ce voiaŭ sĕ facă era acela de a da jos de pe tronul Moldovei pe Gheorghe Ghica și de a'l înlocui cu Constantin Șerban. Pe urmă, armatele celor trei principate creștine aveaŭ sĕ trécă în Bulgaria, care nu aștepta de cât sĕ-i védă pentru a se revolta.

Se pregătiră cu toți, și se pregătiaŭ cu atât mai multă inimă, cu cât, de la Viena, de la Veneția și din Polonia, le veniaŭ cele mai aprobătóre încuragiări. Și Mihnea, și Rákoczi credură un moment că marile puteri creștine îi vor ajuta.

Nu-i ajută nimeni.

Tătarii se repediră asupra Moldovei și bătură acolo pe Constantin-Vodă Șerban, care deja gonise pe Gheorghe Ghica din Iași. Turcii deteră jos de pe tron pe Mihnea III; Rákoczi se 'mpăcă cu Pórta. Mica triplă alianță se spulberă și planul de a goni pe Turci din Europa fu amânat pentru altă dată.

Numai cu făgăduielile Vienei, cu îndemnurile Veneției și cu binecuvêntările Papei, nu puteaŭ Domnii Munteniei, Moldovei și Transilvaniei sĕ dea jos semi-luna dupe cupola Sftei Sofia din Constantinopole și sĕ pună la loc crucea lui Constantin!...

VI

Gheorghe-Vodă Ghica vine la Bucuresci pentru un singur an. Pórta e furiósă și voia cu ori-ce chip sĕ transforme țéra în pașalîc. Stăruințele Postelnicului Constantin Cantacuzino făcuseră pe Sultan și pe Vizir sĕ'și părăséscă planurile. Se trămite Domn în Muntenia Grigore Ghica, fiul lui Gheorghe-Ghica. Acesta va însoți pe Turci în rĕsboiul ce vor avé în contra Impĕratului Leopold și care se va sfârși cu pacea de la Salankemen.

Grigore Ghica își va forma armată la Bucuresci, ca sĕ se unéscă mai târdiŭ cu armata Vizirului pentru înconjurarea cetăței Ujvár. Armatele imperiale eraŭ comandate de marele tactician Montecuculli, iér banul croat, Contele Zriny, se lupta cu un curagiŭ care reamintia pe acela al bunicului sĕŭ, faimosul Nicolae

Zriny, eroicul apărător al orașuluĭ și casteluluĭ Sziget în contra luĭ Soliman Magnificul, la 1566. Ludovic XIV, de și aliat al Sublimeĭ-Porțĭ, trămisese Impĕratuluĭ Leopold trupe de ajutóre sub comanda duceluĭ de la Feuillade.

In fața atâtor marĭ armate, mica oștire, strînsă, îmbrăcată și într'armată de Ghica la Bucurescĭ, nu rĕmase de rușine.

Intr'uă descripțiune[1] făcută de un martor ocular, Andreas Holtz, prietin al mareluĭ interpret otoman, Panaiot Nicusios, despre armata Viziruluĭ Kiupriugli, armata luĭ Grigore Ghica ni se arétă că avênd, nominal, de ochiĭ Turcilor, 15,000 de ómenĭ în realitate ênsĕ nu eraŭ de cât 6000 de ostașĭ. Eraŭ uniĭ armațĭ cu săbiĭ, alțiĭ cu lăncĭ, cu stegulețe roșiĭ și albe; eraŭ călărĭ și multe din lăncĭ constaŭ dintr'un lemn din pădure, într'unul din capetele căruia ostașul singur înțepenise vêrful de fier. Soldațiĭ nu eraŭ tocmaĭ bine îmbrăcațĭ; n'aveaŭ cisme, ci opincĭ. Mergeaŭ împărțițĭ în 33 de trupe, — Andreas Holtz le-a numĕrat, — și fiă-care trupă nu avea nicĭ chiar uă sută de ómenĭ. Dupĕ aceștĭ lăncierĭ veniaŭ 1000 de *archebuggieri* călărĭ, avênd pe șea, în față, orĭ uă carabină, orĭ un pistol, orĭ uă archebusă, una de fiăcare om. Fiă-care companiă de archebusierĭ era comandată de un boier, — *che vuol dire in lingua loro Gentilhuomo per Capitano.* Acest boier călare era urmat de un cal séŭ doĭ dintre aĭ sĕĭ și carĭ eraŭ dușĭ de căpĕstru de slugile boieruluĭ. Fiă-care companiă avea douĕ tobe, dér tineriĭ carĭ le băteaŭ nu sciaŭ sĕ le bată nicĭ ca Turciĭ, nicĭ ca creștiniĭ.

Pecetea luĭ Grigore-Vodă Ghica[2].

Dupĕ ceĭ 1000 de archebuggierĭ călărĭ veniaŭ 1000 de archebuggierĭ pedeștri, comandațĭ tot de câte un boier căpitan. Dupĕ aceștia urma Principele cu vro cincĭ-spre-ḑece boierĭ marĭ

---

1) Hurmuzake: *Documente,* IX, I, pag. 220—222.

2) V. A. Urechiă: *Istoria Românilor,* pag. 1078.

și cu uă gardă de vro 200 de ómenĭ. Inaintea Domnuluĭ era dus stégul dat de Sultan, numit *Tuiul,* adică uă códă de cal, văpsită cu diferite colorĭ. Intre stég și Domn, *una bella musica* de trompete germane și de tobe turcescĭ, încât făceaŭ un sgomot oribil.

Tóte stégurile cel-l'alte ale Muntenilor, ca și acelea ale Moldovenilor, aŭ pe dênsele crucĭ roșiĭ și altele, multe figurĭ ale Sftuluĭ Gheorghe, ale Incoronăreĭ Maiceĭ Domnuluĭ, al Sftuluĭ Potir, purtat de îngerĭ. Tóte acestea stégurĭ, ajungênd în lagăr pre dinaintea Viziruluĭ, care asistă la defilare, se plecaŭ pênĕ jos pentru salut. Era, ḑice Andreas Holtz, ceva de plâns sĕ veḑĭ sfințiĭ creștinilor, cum se 'nchină înaintea păgânilor. Stégul cu armele Țĕriĭ venĭa îndată înaintea Domnuluĭ... Românii, termină Holtz, sunt mult maĭ bine îmbrăcațĭ și armațĭ de cât Tătariĭ.

Ostașĭ român. Secolul XVII[2].

La 1672, Ghica va porni cu uă altă armată în Polonia ca sĕ ajute Turcilor la 'nconjurarea cetățeĭ Camenița. Bucurescii rĕsună din noŭ; ostașiĭ carĭ aveaŭ sĕ plece se strîngeaŭ cu toțiĭ în capitală. Cronicarul muntén ḑice cu órecare mândriă națională:

„Strîngêndu-șĭ oștile luĭ din tóte „breslele de călărașĭ, dorobanțĭ, roșiĭ, „visterniceĭ, spătăreĭ, postelniceĭ, stol-„niceĭ, vorniceĭ, paharniceĭ, le-aŭ făcut „stégurĭ și le-aŭ dat tuturor *sulițe văruite*[1] „și cu prapure feliurĭ-feliurĭ, fiesce-care „dupĕ brésla lor, și-aŭ făcut óste frumósă atâta, cât mergênd și „făcênd halaĭ înaintea Impĕratuluĭ[3], s'aŭ mirat și Impĕratul, și „toțĭ Turciĭ de óste ce avea Grigore-Vodă frumósă“[4].

De altmintrelĭ, și cronicariĭ moldovenĭ, vorbind de înconjurarea Camenițeĭ, laudă talentele ostășescĭ ale luĭ Grigore-Vodă

1) *Sulițele văruite* trebue sĕ fi fost cu lemnul lucrat și văpsit.
2) Colecțiunea Academieĭ Române. — Din bibliotea Statuluĭ-Major din Paris.
3) *A face halaĭ* înaintea împĕratuluĭ, însemnéză *a defila.*
4) *Magazin Istoric,* I, pag. 370.

Ghica și vitejia ostașilor. Românii aŭ avut partea de căpetenia în victoria ce fu câștigată asupra Polonilor la Levenz[1].

De tunurĭ nu maĭ vorbesc nicĭ Andreas Holtz, nicĭ Constantin Căpitanul Filipescu. Scim ênsĕ că la Curtea Domnéscă la Bucurescĭ, în timpul luĭ Grigore-Vodă Ghica, lângă *Turnul* de lângă *Pórta de sus*, eraŭ tunurĭ în permanență, din carĭ se da când venia veste de domniă nouă, séŭ când se făcea vre uă mare serbătóre, séŭ vre uă primire cu alaiŭ[2]. In turnul de lângă Pórta de sus, unde eraŭ ostașiĭ Nemțĭ de pază, se păstra și iérba de pușcă. La 25 Iuniŭ 1691, trăsnetul va cădea asupra acestuĭ turn, va aprinde iérba care va face uă teribilă esplosiune dĕrîmând turnul și omorînd pe toțĭ ceĭ carĭ se aflaŭ adăpostindu-se pe lângă el de furtună[3]. Brâncovénu îl va repara și va pune și *césnic*, adică césornic în turn ca sĕ arete orele.

Ostașĭ român. — Secolul XVII[5].

Pênĕ la Șerban Cantacuzino, nu maĭ găsim nimic cu privire la istoria militară a Bucurescilor.

La 1679, Șerban se suiă pe tronul Țĕriĭ-Românescĭ. Planurile și visurile luĭ sunt marĭ. Intr'alte părțĭ ale Istorieĭ Bucurescilor[4], am vorbit de legăturile luĭ, cu Viena, cu Rusia, cu episcopiĭ Bulgarilor. Aci vom spune că ginerele luĭ, Dumitru Cantemir, Domnul Moldoveĭ, ne afirmă în *Istoria Imperiuluĭ*

---

1) Acsinte Uricariul citat în Bălcescu: *Puterea armateĭ* (Iașĭ, 1844), pag. 34.
2) Vedĭ cap. *Curtea Domnéscă*.
3) *Mag. Ist.*, II, pag. 196: Cronica luĭ Grecénu.
4) Vedĭ cap. *Podul Mogoșóieĭ* și *Curtea Domnéscă*.
5) Colecțiunea Academieĭ Române. — Din biblioteca Statuluĭ Major din Paris.

otoman[1] că artileria luĭ Șerban Cantacuzino era compusă din 38 de tunurĭ, iér armata ce avea pentru indeplinirea marilor séle scopurĭ se ridica la suma de 28,000 de ómenĭ; alțĭ autorĭ spun că era de 40,000. Ce s'a făcut acéstă armată dupĕ mórtea luĭ Șerban, nuscim. Scim ênsĕ că stégul acesteĭ armate se află astădĭ în Museul de la Dresda; pórtă pe dênsul pe Christ ședênd pe tron, ține cu stânga Evangeliul deschis, pe care stă scris ceva, iér cu drépta întinsă bine-cuvintéză. De-asupra, pe un câmp cu arabescurĭ, care are și treĭ stele cu câte șése rade, se zăresce monograma luĭ Christ și frumósele și cavalerescile cuvinte: **ВИТЄЖѦ ДИРЄПТЬ СЬ ВИРꙊѦСКЬ**[3]. Brâncovénu la 'nceputul Domnieĭ luĭ nu avea maĭ de loc armată.

Pecetea luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino[2].

La 1689, dupĕ mórtea luĭ Șerban și ridicarea pe tron a luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu, Bucurescii vĕd pentru prima óră uă armată de Nemțĭ în orașĭ. Pênĕ acum Domniĭ avuseseră companiĭ germane mercenare, dér armata venită în numele Impĕratuluĭ de la Viena în capitala Munteniei pênĕ acum nu se vĕduse.

Aceștia sunt *Nemțiĭ d'ântâiŭ,* cum dice poporul. Aprópe peste uă sută de anĭ, vor veni la Bucurescĭ *Nemțiĭ de-al doilea* séŭ *Nemțiĭ cu códă* (din causa perucelor), sub principele de Coburg.

Nemțiĭ d'ântâiŭ sunt comandațĭ de generalul Häusler, care are sub ordinele séle pe generalul Page și alțĭ generalĭ. Bucurescii sunt ocupațĭ milităresce în timp de uă lună. Nemțiĭ se pórtă fórte rĕŭ. Supărațĭ că n'a fost ales Domn fiul luĭ Șerban Cantacuzino, eĭ schingĭuesc Bucurescii într'un mod neomenos. Boieriĭ ispravnicĭ, egumeniĭ mănăstirilor, neguțătoriĭ ceĭ maĭ cu védă sunt tîrîțĭ cu funiele de gât la comandanțiĭ regimentelor, îndată ce făina, carnea și altele nu li sunt aduse, multe și bune, la poruncă.

Brâncovénu, fugit din capitală, trebue sĕ chiăme pe Tătarĭ, pentru ca Häusler sĕ se hotărescă a părăsi cu armata sa neno-

---

1) Cantemir: *Hist. de l'Empire ottoman,* ediț. din 1743, Paris, a luĭ de la Joncquières, tom. II, pag. 480.

2) *Arhive:* Mitropolia, pach. 25ᴮ/69. *Netrebnice.* Act din 17 Aprile, 1681.

3) *Vitejia direptă sĕ biruiéscă.* Vedĭ D. A. Sturdza: *Analele Academieĭ Române,* anul 1885.

rocitul de orașĭ[1]. Téma cea mare a Domnuluĭ era ca Häusler sĕ nu se întăréscă prin mănăstirĭ și prin *casele bolovănite* ale boierilor. Se vede că generalul german se gândise la una ca acésta, de vreme ce Radu Grecénu notéză lucrul în Cronica sa[2]. „Șanțurĭ, maĭ ḑice el, nu a putut face, vreme de iérnă fiind“.

Stégul luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino[3].

Cu retragerea luĭ Häusler și a *Nemților d'ântâĭŭ,* începe pentru Bucurescĭ un timp de linisce, de pace și de propășire care, de la 1689, merge fără întrerupere pênĕ la 1714, adică timp de 25 de anĭ.

Brâncovénu are armată, dér e maĭ mult de paradă și maĭ mult pentru a lucra la podurile, drumurile și *Zacharéua,* pe care de atâtea și atâtea orĭ o cer Turciĭ.

1) Șincaĭ: *Cronica,* anul 1689.
2) *Mag. Ist.,* II. pag. 150
3) Luat după uă fototipiă publicată în 1897, în *Zeitschrift für historische Waffenkunde* (Dresden, 1. Band, 2. Heft), trămisă nouĕ cu multă amabilitate de d-l d'Ehrenthal, directorul Museuluĭ Regal din Dresda.

Brâncovénu are la 1699 ḑece stégurĭ de dorobanţĭ şi-anume stégul luĭ Vel Agă, al luĭ Frăţilă, stégul ot Craiova, stégul luĭ Vel Căpitan, stégul Stanciuluĭ, al luĭ Dobre, al Raii, stégul ot Comanca, al Vălenilor, al Chiojduluĭ. Stégul pare a fi regimentul de aḑĭ şi pórtă numele, séŭ al comandantuluĭ, séŭ al localităţiĭ din cheltuéla căreia era 'ntreţinut[1]). Brâncovénu maĭ are patru stégurĭ de *Scutelnicĭ pedestraşĭ vechĭ* (al luĭ Petru Căpitanul, al Neculiĭ, al luĭ Stan şi al Frânţesculuĭ) şi douĕ stégurĭ de *Scutelnicĭ pedestraşĭ noĭ.* Dupĕ dorobanţĭ şi scutelnicĭ, maĭ eraŭ în vremea Brâncovénuluĭ *Seimeniĭ* şi *Cazaciĭ.* Se 'nţelegea sub numele de *slujitorĭ* garda palatuluĭ, vorniceiĭ, spătăreiĭ, visterniceiĭ, stolniceiĭ şi comişeiĭ.

Comişeiĭ eraŭ ceĭ carĭ îngrijiaŭ de grajdurile Domnuluĭ. Tunarĭ fórte puţinĭ; ceva maĭ mulţĭ trîmbiţaşĭ. Aceştia sunt Nemţĭ[2]). Maĭ sunt şi *Surlarĭ,* adică ceĭ carĭ cântă din surle, séŭ, maĭ propriŭ, daŭ în surle.

Slujitoriĭ purtaŭ *chivĕre* a căror formă nu o cunosc. Eraŭ îmbrăcaţĭ în postav adus de la Braşov[3]). Neguţătorul care aducea postav pentru slujitorĭ, pentru dorobanţĭ, scutelnicĭ şi cazacĭ, era Dumitru Nona, de care ne ocupăm în capitolul *Comerciul bucurescén.* Postavul era de doue felurĭ: postav de Braşov, şi postav unguresc. Se aducea adesea şi de la Sibiĭ postavul unguresc.

Pentru iérba de puşcă era un Ovreiŭ care se numia Ovreiul Silitrariŭ; acesta procura Domnuluĭ tot praful, de care avea trebuinţă pentru armata luĭ[4]).

Flotila română pe Dunăre la 1698 era compusă din treĭ *caice domnescĭ,* carĭ umblaŭ pe Dunăre pentru paza de hoţĭ. Aveaŭ fiăcare căpitanul lor. *Chiurecciĭ,* adică marinariĭ de pe dênsele, eraŭ îmbrăcaţĭ tot în postav braşovenesc, şi la 1698 li se dă, probabil ca plată, uă sumă de 1689 de talerĭ[5]).

Cu privire la flotilă, sĕ reamintim ceea ce am spus la anul 1445, în timpul luĭ Vlad Dracul, despre bărcile lungueţe cu carĭ Româniĭ se serviaŭ pentru a trece fórte uşor Dunărea, când făceaŭ incursiunĭ în Bulgaria, şi sĕ maĭ adăugem dupĕ datele

---

1) *Revista Ist. a Arh. Românieĭ: Semile Brâncovenescĭ,* pag. 483.
2) *Semile Brâncovenescĭ,* pag. 468.
3) *Ibidem,* pag. 201, 362, 387, 594.
4) *Ibidem,* pag. 412, 497.
5) *Ibidem,* pag. 387.

consemnate în cartea sa de *Il Cavalier Ciro Spontoni*, că Românii aŭ priceput totdéuna însemnătatea uneĭ flotile pe Dunăre.

Când Mihaĭ coprinse Vidinul, ceea-ce 'l bucură maĭ mult fu capturarea a patru galere și a mulțime de bărcĭ marĭ încărcate cu munițiunĭ de Turcĭ [1]. Spontoni nu uită de a nota totdéuna bărcile pe Dunăre [2], cele de rĕsboiŭ, bine înțeles.

Poetul poporan cântă *bărcile, caicele, sandalele, galiónele, cinurile* séŭ *ciamurile* și *șeicele:*

'N Sfânta ḑi a Vineriĭ,
Pe luciul Dunăriĭ
De departe se zăresce,
Și 'mĭ tot vine,
Și 'mĭ sosesce,
Și la mal mi se opresce
Un caic înzăvonit,
Din afară zugrăvit,
Prin năuntru împodobit
Cu covóre învelit
Și cu sîrmă îngrădit.

Marinarul român îșĭ cunósce Dunărea ca și satul luĭ:

El cunósce Dunărea
Pênĕ 'n vale la S'lina
Și malurile turcescĭ,
Și schelele bogdănescĭ.
El înótă ca un pesce
Și ca plutele plutesce,
De stă omul și 'l privesce,
Șéde'n loc și se crucesce.

Iér marinarul înótă înainte,

Pênĕ, măre, c'ajungea
Maĭ din josul vaduluĭ;
Vaduluĭ Venezuluĭ;
Und' s'adună gârlele,
Und' se vérsă apele [3].

Chiurecciiĭ luĭ Brâncovénu eraŭ descendințiĭ acestor marinarĭ,

---

1) Spontoni: *Attioni de' Re dell'Ungaria* (Bologna, 1602), pag. 114.
2) Spontoni: *Hist. della Transilvania* (Veneția, 1638), pag. 21.
3) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare,* pag. 550, 552, 564 și 643.

cântațĭ de poetul în suta XVI séŭ a XVII, décă nu și maĭ 'nainte, de vreme ce e vorba acolo de *Vadul Vențului*.

Acésta era armata română în pragul secoluluĭ XVIII. Repet âncă odată: Brâncovénu o întrebuința la nunțĭ, la serbărĭ, la lucrările cerute de Turcĭ și la primirĭ de óspețĭ iluștri, cum fu, bunióră la 1702, aceea a Lorduluĭ Paget, represintantul Anglieĭ la pacea de la Carlovitz, și care lórd tocmaĭ trecea de la Constantinopole la Londra, pe uscat, prin Bucurescĭ [1].

De la Turtucaia-Oltenița și pênĕ la Bucurescĭ, ceremonialul primireĭ are, în partea-ĭ principală, pe lângă boieriĭ Toma Spătarul Cantacuzino și Petrașco Brezoianu carĭ 'l întâlnesc la Oltenița cu rădvane și corturĭ, pe lângă fiiĭ Domnuluĭ, Constantin și Ștefan, care 'l întêmpină la Văcărescĭ, — ceremonialul primireĭ are 'n partea'ĭ principală pe slujitoriĭ cu chivere și 'mbrăcațĭ în postavurĭ de Brașov și de Sibiĭ, și pe tunariĭ Curțeĭ Domnescĭ carĭ dederă din tunurĭ, și pe trîmbițașiĭ și pe surlariĭ carĭ dederă în surle și 'n trîmbițe.

Sĕ maĭ semnalăm la 1709, dupĕ bătălia de la Pultava, presința în Bucurescĭ a uă mulțime de soldațĭ suedesĭ din armata luĭ Carol XII. Brâncovénu îĭ tractă omenesce, iér eĭ aveaŭ multe de spus ostașilor românĭ despre vitejiele nebune ale *Leuluĭ Norduluĭ* [2], acum închis de bună voiă la Bender, în compania a vro câțĭ-va căpitanĭ suedesĭ și a *patru căpitanĭ românĭ*, pe carĭ, probabil, Carol XII îĭ iubia pentru vitejia și minunatele lor fapte rĕsboinice [3].

Cu sfârșitul domnieĭ luĭ Brâncovénu apune mult și cobóră jos de tot și istoria militară a Bucurescilor. Fanarioților le trebuia alt-ceva decât tunurĭ și puscĭ în capitala Țĕriĭ, séŭ, maĭ propriŭ, la Curtea moșieĭ, pe care o arendaŭ de la Pórta Otomană.

---

1) Șincaĭ: *Cronica*, anul 1702.

2) Cantemir: *Intêmplările Cantacuzinilor și Brâncovenilor*, edit. Academieĭ Române, § 22. — Cf. Voltaire. *Hist. de Charles XII*, cartea V.

3) Hurmuzake: *Documente*, VI, pag. 73.

VII

Într'adevĕr, de aci 'nainte, nu maĭ întâlnim oștirile Țĕreĭ luptându-se pentru Țéră, fiă pe pămêntul Românieĭ, fiă pe pămêntul țĕrilor vecine ca 'n vremurile luĭ Mihaĭ și luĭ Radu-Șerban. Ostașul român se luptă în oștirĭ străine, pentru țĕrĭ străine, dér tot cu aceĭașĭ strămoșéscă vitejiă. Renumele sĕŭ cresce într'una, și nu va fi mare general în Europa secoluluĭ XVIII, care, dându-i-se ocasiune, sĕ nu se rostéscă cu laude despre curagiul și bogatele însușirĭ rĕsboinice ale soldatuluĭ român.

După Carol XII, pe care'l vĕdurăm trăind la Bender cu căpitanĭ românĭ, principele Eugeniŭ de Savoia va avé ostașĭ românĭ în regimentele maghiare la faimósa bătăliă de la Petruwaradin [1]. Făcură și acolo minunĭ de vitejiă.

August II, regele Polonieĭ, într'uă scrisóre către Mauriciŭ de Saxa, din 20 Maĭ 1732, îĭ spune că doresce sĕ 'șĭ organiseze un corp de cavaleriă ușóră. Uniĭ din generaliĭ sĕĭ, ca Bauditz și principele de Weisenfeld îl consiliézā sĕ 'șĭ facă hussarĭ. Regele ar voi maĭ bine *companiĭ române.*

Companiele române, pe carĭ și Mauriciŭ de Saxa le-a vĕdut în Pomerania pe la 1713 séŭ 1714, aŭ servit fórte bine, adauge Regele August. Aud, continuă August II, aud vorbindu-se cu laudă de companiele române, pe carĭ Regele Suedieĭ le are cu dênsul în Norvegia. De aceĭa și eŭ, dice Regele, prefer pe Românĭ; eĭ sunt maĭ lesne de strîns, nu desertézā și caiĭ lor sunt maĭ bunĭ [2].

Acestea le crede August II, Regele Polonieĭ, și e probabil că, în cartea sa *Mes Rêveries,* Mauriciŭ de Saxa crede acelașĭ lucru [3].

Cu treĭ anĭ înaintea luĭ August II, faimosul aventurier frances, d. de Bonneval, care maĭ târdiŭ avea sĕ devină Bonneval-Pașa, mare bombardier al Sultanuluĭ, stăruie pe lângă d. de Villeneuve, ambasadorul Francieĭ la Constantinopole, sĕ obțină de la Pórtă un firman în puterea căruia sĕ ridice din Țéra-Românéscă și din Moldova un corp de 40—50,000 de ómenĭ pe carĭ i-ar

---

1) Bellanger: *La Kéroutza,* vol. I, pag. 79.

2) Hurmuzake: *Documente,* IX, 1, pag. 649.

3) *Mes Rêveries,* carĭ conțin amintirile militare ale mareluĭ și norocosuluĭ general, nu s'aŭ găsit aci.

disciplina perfect și cu carĭ ar pregăti luĭ Stanislas Lescinski, la mórtea luĭ August II, calea către tronul Polonieĭ[1].

Tot pe acum, la 1736, regimentul de hussarĭ iliric al Impĕratuluĭ Germanieĭ Carol VI era compus numaĭ de Românĭ din ambele principate, din Dalmațĭ și din puținĭ Ungurĭ. La 1736, colonelul-maior al acestuĭ regiment era Radu Ștefan Cantacuzino, fiul luĭ Ștefan-Vodă Cantacuzino, omorît la Constantinopole în 1716. Colonelul-maior Radu Ștefan Cantacuzino era căsĕtorit cu uă principesă din Casa de Hessa-Darmstadt. Va trece în Prusia și va căuta, prin grația Regineĭ Sofia-Dorothea, muma mareluĭ Frederic II, sĕ fiă primit cu gradul de general în armata prusiană. Frederic îĭ va spune sĕ facă un regiment pe socotéla luĭ. Radu rĕspunde într'un memoriŭ că va alcătui regimentul cu Muntenĭ și Moldovenĭ, pe carĭ sĕ-ĭ opună Pandurilor și Tălpașilor Imperatoruluĭ. Regele nu primesce și vedem pe Radu propunênd maĭ târḑiŭ luĭ Carol, Electorul de Bavaria, sĕ revolte tóte populațiunile ortodoxe din imperiul Marieĭ-Theresia. Radu Ștefan Cantacuzino dispare[2], dér regimentele române continuă a fi aprețuite pentru curagiul, disciplina și puțina cheltuélă ce pricinuĭaŭ.

De altmintrelĭ, în armatele luĭ Frederic II, regele Prusieĭ, se aflaŭ ostașĭ Românĭ. Documentele mănăstireĭ Arnota arétă ca Radu Cocóră și Tudor din Bogdănescĭ aŭ slujit în vreme de răzmiriță în *„ţéra Brandiburguluĭ“* cu maĭ mulțĭ tovarășĭ de aĭ lor[3].

La 20 Ianuariŭ 1737, adică maĭ 'nainte, feldmareșalul conte Münich face un raport Țarineĭ Ana Ivanovna, împĕrătésa Rusieĭ, în care laudă cu cuvinte marĭ vitejia Românilor și propune a se înrola cât maĭ mulțĭ în regimentele moscovite. „Se bat bine cu dușmanul“ ḑice Münich, și Impĕrătésa 'l autoriséză a primi cât maĭ mulțĭ Românĭ în regimentele séle[4].

Generaliĭ Marieĭ Theresieĭ și aĭ luĭ Iosif II țin sĕ aibă Românĭ în armatele lor. Marchisul de Silva, un scriitor militar din secolul trecut, îĭ vĕḑuse la luptă și scria următórele despre Românĭ.

„Munteniĭ și Moldoveniĭ sunt tarĭ și sprintenĭ; i-am vĕḑut „suindu-se cu uă iuțélă estraordinară pe nesce stâncĭ fórte pră-

1) Hurmuzake: *Documente,* supl. I, 1, pag. 469. — Cf. și studiul meŭ. *Din Istoria Fanarioților.*

2) Ibidem: *Ibidem,* VI, pag. 580. — *Ibidem,* X, prefața d-luĭ N. Iorga, pag. IX și urm.

3) Bălcescu: *Puterea armată,* pag. 65.

4) Hasdeŭ: *Arhiva Istorică,* I.

„păstióse și carĭ par inaccesibile. Cavaleria lor e și maĭ de temut; „lovitura eĭ este puternică și vijeliósă din causa iuțeleĭ cailor; dér „respectă tunul și âncă și maĭ mult baioneta. Agilitatea și iuțéla „cailor lor sunt aprópe de necredut. Româniĭ taiă nările la caĭ „ca sĕ le înlesnéscă respirațiunea. Nu e rîŭ care sĕ-ĭ opréscă; „sunt obicĭnuițĭ a trece în not pe cele maĭ adâncĭ și maĭ repedĭ“ [1].

Și sunt mulțĭ scriitorĭ [2] carĭ, ca și Marchisul de Silva, aŭ scos în deplină lumină însușirile militare ale Românuluĭ din secolul XVIII. Maria-Theresia desrobise de pe moșiele magnaților ungurĭ, rescumpărându-ĭ și alegêndu-ĭ, atâția Românĭ câțĭ îĭ trebuia sĕ facă douĕ frumóse regimente.

La 1769, îndată ce intrară în țĕrile române, Rușiĭ și Romantzoff ascultând de ordinele Catherineĭ II, care 'șĭ aducea aminte de raportul feldmareșaluluĭ Münich, formară regimentul de Românĭ, numit *Ussarskoi Voloskoipolc* și 'l puseră sub comanda luĭ Răducanu Mateĭ Cantacuzino [3].

VIII

Cu Rușiĭ ne 'ntórcem la istoria militară a Bucurescilor.

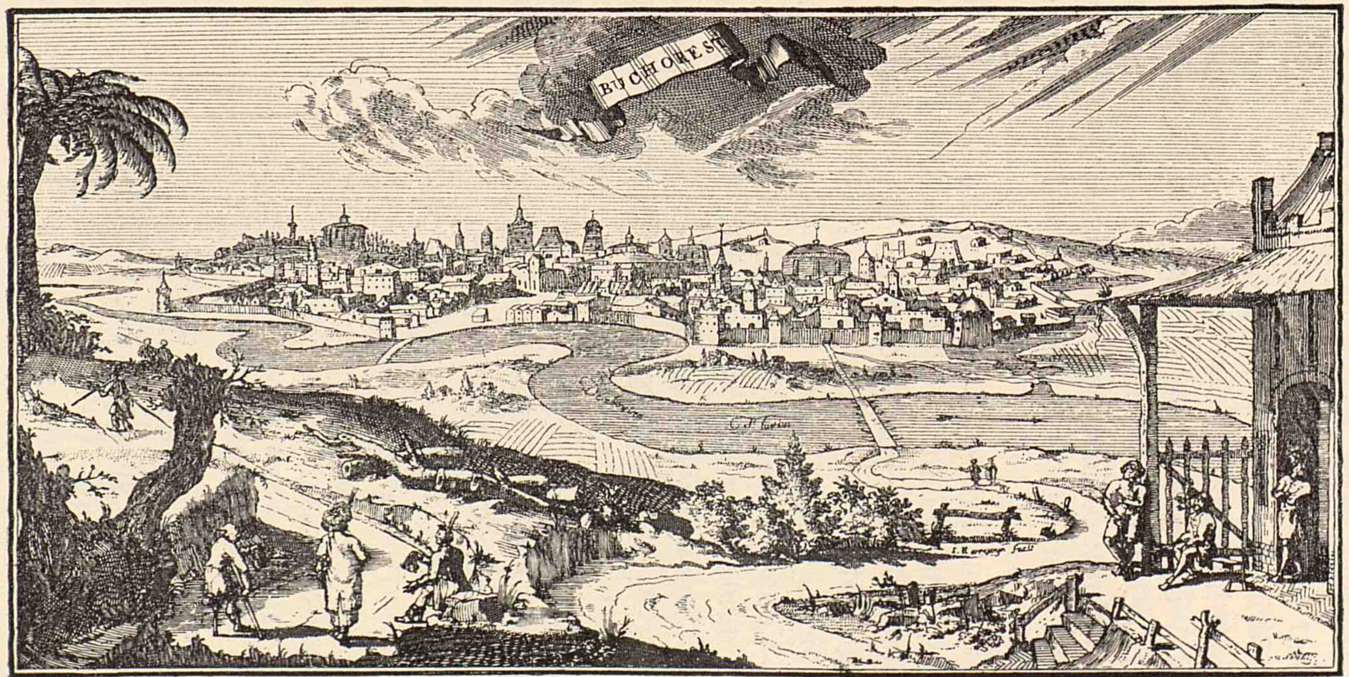
La 17 Novembre 1769, primele corpurĭ rusescĭ, comandate de colonelul Karazine și de polcovnicul Ilie Lăpușnénu intră în Bucurescĭ, arestéză pe Grigore Alexandru Ghica, ascuns într'uă odaiă de la Hanul luĭ Șerban-Vodă [4], și 'ncep operațiunile rĕsboĭnice carĭ aveaŭ sĕ-ĭ ducă la pacea de la Kuciuk-Cainargi.

Boieriĭ Țĕreĭ cred că, prin Rușĭ, vor ajunge sĕ convingă pe Turcĭ de interesul ce Sultanul avea sĕ facă din principatele române un *Stat-tampon* între Imperiul otoman și pravoslavnica Rusiă.

In așteptarea dobândireĭ unuĭ asemenea resultat, boieriĭ, întrebațĭ de Rușĭ ce doresc și ce voiesc, respunseră că una din primele condițiunĭ ale îmbunĕtățiriĭ principatuluĭ Țĕriĭ-Româneseĭ este ântâiŭ aruncarea Turcilor peste Dunăre, adică gonirea lor

---

1) Hurmuzake: *Documente,* supl. I, vol. III, memoriele luĭ Langeron, pag. 64.
2) Carra, Langeron, Bellanger, etc., etc.
3) Al. D. Xenopol: *Istoria Românilor,* V, pag. 169.
4) Hurmuzake: *Documente,* X, pag. XI. — Cf. Erbicénu: *Cronicariĭ Grecĭ,* pag. 259 și Ath. Com. Ipsilante: Μετὰ τὴν ἅλωσιν, citat în cap. *Curtea Domnéscă.*

BUCHOREST in Moldaria aan de Revier Dembowicen

Uă fantasiă din secolul XVIII. — Colecțiunea Academieĭ Române.

din cetăţile Brăileĭ, Giurgiuluĭ şi Turnuluĭ, şi al doilea fortificarea Bucurescilor şi a Focşanilor. Boieriĭ arĕtară Ruşilor în ţéră şi, prin deputaţiunea trămisă la Petersburg, arĕtară Impĕrăteseĭ Caterina II, că Bucurescii fortificaţĭ şi cu un corp permanent de 15000 de ómenĭ într'ênsul vor fi garantarea uneĭ păcĭ durabile şi asigurarea fericireĭ Ţĕriĭ-Românescĭ [1].

In faţa unor asemenea cererĭ, carĭ vĕdiaŭ Ruşilor, cum vor vĕdi maĭ târḑiŭ principeluĭ de Coburg [2] că Româniĭ îşĭ pricep interesele lor, fără a pricepe interesele marilor impĕrăţiĭ vecine, generaliĭ comandanţĭ aĭ armatelor muscălescĭ şi Curtea de la Petersburg tăcură şi nu dederă nicĭ uă urmare propunerilor făcute de boierĭ.

Bucurescii rĕmaseră şi dupĕ pacea de la Kuciuk-Kainargi, cum fuseseră şi maĭ 'nainte, adică nefortificaţĭ, fără corpul de 15000 de ómenĭ, fără nimic. Domniele luĭ Alexandru Ipsilante, Nicolae Caragia, Mihalache Şuţu se petrecură, din punctul de vedere militar, într'aceeaşĭ linisce mórtă care domnise la Bucurescĭ de la Şerban-Vodă Cantacuzino încóce.

Din Maĭ 1786, lucrurile se schimbă. Nicolae-Vodă Mavrogheni vine la Bucurescĭ. Starea ţĕrilor române acum, în ajunul rĕsboiuluĭ ce avea sĕ isbucnéscă între Turcia, Rusia şi Austria, era spăimêntătóre.

Un Cronicar, român şi patriot, Zilot Românul, ultimul Cronicar din vremea Fanarioţilor, ḑice cu mare şi adânc-simţită dreptate despre Moldova şi Ţéra-Românéscă:

Vênturile tóte
In ele se bate;
Ele, la miḑloc,
Al tuturor valurĭ
Ca munţĭ şi ca malurĭ
Ardic stând pe loc [3].

Intr'adevĕr, peste un an şi treĭ lunĭ, la August 1787, Turcia declară rĕsboĭ Rusieĭ care, îndată, pornesce douĕ armate: una, sub comanda principeluĭ Potemkin spre Crimeia; alta, sub comanda feldmareşaluluĭ Petre Romantzoff, spre Moldova.

---

1) Kogălnicénu: *Arhiva Românéscă*, anul 1841.

2) Din studiul meŭ: *Din Istoria Fanarioţilor*, pag, 111—190.

3) Zilot Românul: *Cronica* în *Revista pentru Istoriă, Archeologiă şi Filologiă*, V, 1, pag. 70. — Cf. Hasdeŭ: *Zilot Românul*.

In Ianuariŭ 1788, Iosef II, împĕratul Germanieĭ, în virtutea tractatuluĭ încheiat cu Caterina II dupĕ intrevederea de la Cherson [1], declară și el rĕsboĭ Turcieĭ.

Nicolae-Vodă Mavrogheni credu că a venit momentul în care sĕ se arete mare general. Dede scire în Bulgaria, în Turcia, în Serbia, că el plătesce léfă maĭ mare decât orĭ-cine acelora carĭ vor veni sĕ se inroleze sub stintardele séle: plătia adică de călăreț câte 10 leĭ pe lună și de pedestrașĭ șépte [2]. Indată ce vestea pĕtrunse pretutindenĭ, uă mulțime de Turcĭ, Albanesĭ, Grecĭ, Bulgarĭ și Sêrbĭ sburară spre Dunăre, o trecură și se abătură ca locustele asupra Bucurescilor. Capitala Țĕriĭ-Românescĭ se preschimbă de uă dată într'un lagăr mare și cât se póte de impestrițat.

Pitarul Hristache, unul din istoriciĭ năzbutielor luĭ Nicolae Mavrogheni, dice că eraŭ atuncĭ în Bucurescĭ ca soldațĭ aĭ Domnuluĭ de tóte némurile:

> Unul și unul delií,
> Răsgrădenĭ și Vindiliĭ [3],
> Hotinenĭ, Nicopoienĭ
> Sistovenĭ, Turtucăienĭ
> Manafi, Arapĭ, Anatolenĭ,
> Dancalicĭ și Giurgiuvenĭ [4].

Pe lângă acești străinĭ, Mavrogheni, care scia din audite de virtuțile militare ale Românilor, atât de aprețuițĭ de Polonĭ, Austriacĭ, Prusienĭ și Rușĭ, strînge și *óste de Țéră.*

Dionisie Eclisiarhul, sub ochiĭ căruia se petreceaŭ aceste lucrurĭ la Bucurescĭ, scrie:

„A pus străjĭ óste din țéră, că făcuse căpităniĭ cu stégurĭ
„frumóse, zugrăvite cu sfințĭ, îmbrăcându-ĭ cu capodurĭ dom-
„nescĭ, dându-le și lefĭ, numind căpitănia luĭ Sf. Gheorghe, și a
„luĭ Sf. Dumitru, și a luĭ Sftul Teodor Tiron și a altor sfințĭ [5]".

Aceste *căpităniĭ,* înainte de a fi trămise la luptă, făcuseră *mustră,* pe câmpia Filaretuluĭ. Pitarul Hristake admiră cu drag

---

1) *Din Istoria Fanarioților,* studiul *Mavrogheni,* pag. 163.

2) Văcărescu: *Istoria Impĕrat. otomanĭ* în *Tes. de Mon. Ist.,* II, pag. 294.

3) *Vindiliĭ* în loc, de sigur, de *Vidinliĭ,* adică de la Vidin, cum ceĭ-l-alțĭ eraŭ de la Rasgrad, Nicopole, etc., etc.

4) Pitarul Hristake: *Ist. faptelor mavroghenescĭ,* în *Buciumul* luĭ Bolliac, 1863, Ian.—Febr.

5) *Tes. de Mon. Ist.,* II, pag. 173. Chronograful luĭ Dionisie Eclisiarhul.

acest sîmbure de óste românéscă prin rândurile căreia se găsiaŭ póte flăcăiĭ, carĭ vor fi pandurii luĭ Tudor la 1821.

El ḑice:

Iér pe Româniĭ de țéră [1]
Ce-ĭ strînsese de pe-afară,
Dupĕ ce le face léfă,
Ii maĭ pune la uă trébă,
Ca sĕ învețe și mustra
Sĕ sciă sĕ dea cu pușca.
Apoĭ sĕ staĭ sĕ privescĭ
Și cu drag sĕ pomenescĭ
De Românașiĭ voinicĭ,
Incălțațĭ tot cu opincĭ;
Sĕ te fi dat la uă parte,
Sĕ veḑĭ regule curate:
Cât eraŭ de drăgălașĭ,
Și născuțĭ a fi pușcașĭ!
Sĕ mira care-ĭ vedea
Și la eĭ gura căsca,
Că păreaŭ c'aŭ fost catane
De când aŭ eșit din fóle.
De așa mustră curată
Sĕ tot mira lumea tótă,
Cum mergeaŭ peste câmpiă,
Mândriĭ și cu veseliă.
Greciĭ, ca nisce măgarĭ,
Se miraŭ de opincarĭ,
Carĭ, de când s'aŭ născut,
Pușcă 'n ochĭ nu aŭ vĕḑut;
Pe carĭ îĭ credeaŭ mișeĭ
Neslujindu-se cu eĭ.
Căcĭ eĭ, când veniaŭ în țéră,
Intraŭ cu ómenĭ de afară;
Și bunĭ pentru ostășiă
Nu credeaŭ Românĭ sĕ fiă.
Și-acu 'n óste de-ĭ puneaŭ,
Maĭ multă fală făceaŭ [2].

Eraŭ în Bucurescĭ străinĭ și óste de țéră, adică, dupĕ cum spune Fotino, șése miĭ de ostașĭ [3], afară de artileriă. Căcĭ Mavrogheni avea și artileriă. Ceruse de la Constantinopole, găsise

1) Adică pe țĕranĭ.
2) Pitarul Hristake: *Ist. faptelor mavroghenescĭ*, în *Buciumul* deja citat.
3) *Istoria Dacieĭ*, vol. II, cap. *Mavrogheni*.

în ţéră, cumpărase d'aiurea, nusciŭ; sciŭ ênsĕ că avea cam vro 20 de tunurĭ [1]. Comandant al artilerieĭ, séŭ, după cum se ḑicea pe atuncĭ, *topci-başa* era, nicĭ maĭ mult, nicĭ maĭ puţin, un călugăr frances de la Mănăstirea Cordelierilor din Pera [2] care, aruncând rasa şi comănacul, alergase la Bucurescĭ şi, profitând de reputaţiunea ce aveaŭ Francesiĭ de bunĭ artileriştĭ, de când baronul de Tott şi inginerul La Fitte reorganisaseră artileria Sultanuluĭ [3], fusese numit de Mavrogheni comandant al armateĭ séle. Ḑilnic făceaŭ mustră călăreţiĭ şi pedestraşiĭ, ḑilnic şi arteleriştiĭ—lucru neauḑit!—se esercitaŭ cu tunurile prin prejurul Bucurescilor.

Pitarul Hristake ḑice:

P'atuncĭ trăsniaŭ tunurile,
De le mergeaŭ fumurile;
De trăsnet mult şi de plesnet,
Iţĭ sbura pĕrul din creştet [4].

Pentru regimentele românescĭ ale Sftuluĭ Gheorghe, Sftuluĭ Dumitru, şi Sftuluĭ Teodor Tiron, Mavrogheni numi ca oficerĭ 25 de boierĭ tinerĭ, dându-le comandamente potrivite cu sciinţa şi cu véḑa numeluĭ fiă-căruia [5].

Boieriĭ ênsĕ n'aveaŭ încredere în Mavrogheni şi'n sciinţa luĭ militară. Uniĭ, ca boieriĭ Cantacuzinesci, aveaŭ simpatiĭ rusescĭ; alţiĭ, ca Scarlat Câmpinénul, aveaŭ simpatiĭ nemţescĭ. Şi 'ntr'adevĕr, nu trecu şi Scarlat Câmpinénul

Ca sĕ scape de tiranul,
Adică de Mavrogheni,
Apucă drumul Vieniĭ,

iér Ión Cantacuzino Măgurénul apucă spre Ruşĭ.

Istoria nu spune cum s'aŭ purtat óstea de ţéră, Românaşiĭ cântaţĭ de Pitarul Hristake, la luptele ce Mavrogheni avu cu Austriaciĭ la vama Braşovuluĭ, la Sinaia şi la Cozia.

Regimentele române dispărură o dată cu omorul luĭ Mavro-

1) Văcărescu: *Ist. Impĕraţ. Otomanĭ*, în *Tes. de mon. Ist.*, II, pag. 294.
2) Léonce Pingaud: *Choiseul-Gouffier* (Paris 1887), pag. 213. — Cf. Hurmuzake: *Doc.*, Supl. I, 2, pag. 49.
3) *Mémoires du baron de Tott sur les Turcs et les Tatars* (Amsterdam, 1785). — Hurmuzake: *Documente*, supl. I, vol. II, doc. din Iuniŭ 1767 şi Maĭ 1769.
4) Pitarul Hristake: *Ist. faptelor mavroghenescĭ*, loc. citat.
5) Bălcescu: *Biografia luĭ Ión Cantacuzino*, în *Mag. Ist.*, I, pag. 190.

gheni. Bucurescenii ênsĕ și-aduseră multă vreme aminte de tunurile, de puscile și de mustra făcută de oștile năbădăiosuluĭ Fanariot.

Pênĕ la sfârșitul secululuĭ, Rușĭ, Turcĭ, Nemțĭ colindară stradele Bucurescilor. In timpul principeluĭ de Coburg, care ocupă Bucurescii multă vreme cu Nemții *de-al doilea,* adică cu *Nemții cu códă*, veniră și Rușii luĭ Suvarov. Gemeaŭ ulițele și cârciumele Bucurescilor de soldațĭ, precum gemeaŭ salónele boierilor.

Ostașĭ român. — Secolul XIX [1].

Am spus intr'altă parte bătăile omerice ce se întêmplaŭ între ostașiĭ ambelor oștirĭ aliate, și fisionomia estraordinară a capitaleĭ Țĕriĭ-Românescĭ în 1790 și 1791.

Armele române ênsĕ tăcuseră. Se uitaŭ, spre sfârșitul seculuĭ, se uitaŭ toțĭ la astrul fără de părechiă, care se înălța spre Apusul Europeĭ, la Napoleon Bonaparte, care se pregătia a dĕrîma cu vêrful spadeĭ séle vechiele clădirĭ și așeḑăminte ale bĕtrânelor state europene.

Spada română se va încrucișa cu spada soldaților luĭ Napoleon. Regimentele române ale Impĕrățieĭ Kesaro-Krăiescĭ și Româniĭ din regimentele rusescĭ ale Țaruluĭ Alexandru I se vor lupta, dér în secolul nostru, la Austerlitz, la Essling, la Wagram, la Lipsca, și prin vitejia lor vor atrage atențiunea mareluĭ căpitan al Franciei.

Bucurescii rĕmân loculuĭ. Și din punctul de vedere militar, ca și din tóte cele-l'alte puncte de vedere, capitala Țĕriĭ-Românescĭ sufere cumplit.

Un profet care la 1800 ar fi preḑis că la 1900, Bucurescii vor ajunge una din cetățile cele tarĭ ale Europeĭ, ar fi fost pri-

1) Colecțiunea Academieĭ Române.

mit cu pietre de Bucurescenii desnădăjduiți de atâtea rele ce le plecaŭ cerbicea pênĕ la pămênt.

Ostașĭ românĭ. — 1830[1].

IX

Intr'adevĕr, cine ar fi credut pe profetul de la 1800?!

Castrul luĭ Alexandru Bassarabă, fortificat de Radu-cel-Frumos și iérășĭ fortificat de Laiot Bassarabă; cetatea Bucurescilor, âncă întărită în secolul XVI și-apoĭ puternic fortificată de Sinan-Pașa și maĭ în urmă iérășĭ fortificată de Radu

1) Colecțiunea Academieĭ Române.

Șerban Bassarabă; orașul Bucurescilor, pe care boieriĭ cu dor de țéră voiaŭ sĕ'l fortifice la 1770 și sĕ pună într'ênsul pentru apărare 15000 de ómenĭ, — Bucurescii ajunseseră la 1800 un fel de sat fără câinĭ. Nimenĭ nu-ĭ păzia, nimenĭ nu-ĭ îngrijia.

De aceea, décă profetul ar fi prețlis:

că pandurii Olteniei, conduși de Tudor, vor bate, mândri, podurile séle; că primul sîmbure al armateĭ române de la 1832 în Bucurescii va încolți ântâiŭ; că în Délul Spireĭ, ostașiĭ Românieĭ vor arĕta că, cu tótă vitrega aducĕtură a 'mprejurărilor, eĭ sunt tot strănepoțiĭ luptătorilor luĭ Mihaĭ și Radu Șerban; că la 8 Octobre 1878 ostașiĭ Românieĭ, încărcațĭ cu lauriĭ victorieĭ și conduși de un alt mare Căpitan, vor intra triumfal în Bucurescii, întorcêndu-se, liberatorĭ, tot dintr'acele locurĭ transdunărene unde tot pentru Cruce și Neatârnare luptaseră strămoșiĭ lor; că'n fine, punctele de apărare ale Bucurescilor, odinióră cu multă sciință studiate de Langeron, general frances în serviciul Rusieĭ, sunt astădĭ întărite și apărate cu tóte datele înalteĭ Sciințe de rĕsboiŭ și formézá un brĕŭ de foc isbucnitor împrejurul aceluĭ orașĭ, pe care Piccolomini voia sĕ'l facă inexpugnabil, — décă profetul ar fi prețlis tóte acestea, cine l'ar fi credut la 1800?

Și totușĭ, adĭ, mulțămită luĭ Dumnedeŭ, mulțămită înțelepciuneĭ și munceĭ Regeluĭ și poporuluĭ român, noĭ, strănepoțiĭ fericițĭ aĭ strămoșilor de la 1800, am vĕdut și vedem cu ochiĭ isbândite, reale, profețiele de la 1800.

Cetatea mică a luĭ Alexandru Bassaraba, Voevodul Țĕriĭ Românescĭ de la 1317, este astădĭ în 1899 cetatea mare și tare a luĭ Carol I, Regele Românieĭ. Dumnedeŭ s'o aibă în sfânta sa pază și fiă ca 'ntotdéuna, pe forturile și stradele Bucurescilor, sĕ fâlfâie cu gloriă și victoriă tricolorul național al iubiteĭ nóstre armate.

XX

BUCURESCII
IN TIMPUL REVOLUȚIUNEI FRANCESE

[1]

I

Acum uă sută de anĭ, prin Ianuariŭ 1791, în Bucurescĭ, cafenelele și prăvăliile negutătorilor românĭ și grecĭ, carĭ se aflaŭ prin prejurul marilor hanurĭ ale S-tuluĭ Gheorghe-Noŭ, Șerban-Vodă și Constantin-Vodă, eraŭ înțesate cu fel de fel de ómenĭ.

Pe lângă întêmplările rĕsboiuluĭ ce se urma de zor între Turcia și Austro-Rușĭ atât în Muntenia cât și în Moldova, se maĭ vorbĭa în Bucurescĭ și despre uă sdruncinare ne maĭ pomenită a vecheĭ stărĭ de lucrurĭ în „țéra Franțuzuluĭ", despre uă ἐπανάστασις, uă revoluțiune de felul căreia, spuneaŭ ceĭ sciutorĭ, nu s'a maĭ vĕḍut pe lumea nóstră.

Mulțĭ din ceĭ carĭ auḍiseră la acéstă dată despre începuturile Revoluțiuneĭ francese, nu pricepeaŭ nicĭ firea, nicĭ urmările faptelor ce li se povestiseră, decĭ daŭ fără frêŭ voiă închipuireĭ lor sĕ fistoneze tot ce le trecea prin cap.

Alțiĭ tăceaŭ, ascultaŭ și, din când în când, surîdeaŭ ca ómeniĭ ce aŭ deplină cunoscință despre lucrul de care uniĭ vorbesc cam nea-'ntr'uă parte. Ceștia din urmă, adevĕrațiĭ cunoscĕtorĭ aĭ evenimentelor petrecute la Paris, eraŭ membriĭ Societățeĭ Amicilor, ἡ εταιρία τῶν φίλων [2], care, în cap cu Rhigas, se alcătuise în Bucurescĭ pe temeiul cuvintelor Ζήτω ἡ φιλογενεία, — trăiéscă iubirea de țeră!

---

1) Podóbă luată din *Evanghelia Invĕțătóre,* tipărită în mănăstirea Dél, la 1644. — Veḍĭ *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș.

2) *Revue de Géographie* (Paris 1881): Ubicini: *La Grande Carte de la Grèce,* par Rhigas pag. 247.

Inainte ca Directoriul din Paris, adică puterea esecutivă a Republiceĭ francese una și indivisibilă, sĕ fi hotărît Bucurescii [1] ca centru al mișcărilor revoluționare ce trebuiaŭ suscitate în Ungaria, Polonia, Transilvania, Moldova, Muntenia, Serbia și Bulgaria; înainte de a se face acéstă neașteptată onóre viitóreĭ capitale a Regatuluĭ Român, — Bucurescii eraŭ centrul cel maĭ activ al Elenismuluĭ, care se deșteptase pe tărêmul literar și acum, cu speranțe nemărginite în revoluția din Paris, năzuia din rĕsputerĭ a se deștepta și pe tărêmul politic.

Zavergiiĭ luĭ Ipsilante de la 1821 [2].

Din Archipelag, din Morea, din Insulele Ionice, Tessalia, Albania, Epirul, Macedonia și de prin tóte părțile lumeĭ, Greciĭ veniaŭ la Bucurescĭ, toțĭ ἐπί σκοπῷ νὰ εὕρῃ πόρον ζωῆς, — pentru a'șĭ găsi mi̦dlóce de traĭ, și mulțĭ pentru a se consfătui asupra mișcăreĭ ce-avea sĕ isbucnéscă din tóte părțile [3]. Lucrul acesta nu se vedea, dér se visa, se simțea, se ghicea. Timpurĭ curióse și atrăgĕtóre, când de-alungul și de-a latul imperiuluĭ otoman, décă aĭ fi pus urechia la pămêntul burdușit de lacrimĭ și dorințe, aĭ fi au̦dit apropiindu-se furtuna, cu atât maĭ furiósă, cu cât acum la 'nceput era maĭ tăcută.

In Bucurescĭ, medicĭ, neguțătorĭ, profesorĭ și dascălĭ, preoțĭ și studențĭ de la scóla cea mare, uniĭ Românĭ, alțiĭ Grecĭ, — toțĭ

---

1) *Documente priv. la Istoria Românilor.* Doc. francese. Colecțiunea Odobescu, Supl. I, vol. III, fasc. 2, pag. 412.

2) Colecțiunea Academieĭ Române. — Tot asemenea tipurĭ eraŭ și Greciĭ carĭ venirâ la Bucurescĭ între 1789 și 1800.

3) Revue de Géographie (an. cit.), pag. 243.

așteptaŭ ca negociările păceĭ de la Șiștov cu Austria sĕ se sfârșéscă, ér acelea ale păceĭ de la Iașĭ cu Rusia sĕ 'ncépă, pentru ca, rĕsboiul încetând de a maĭ dudui la Dunăre, sĕ se pótă audi în principate și maĭ lămurit, și maĭ puternic, glasurile cele marĭ, *os magna sonaturum,* ale Revoluțiuneĭ francese.

In așteptare, Rhigas, tênĕr atuncĭ de 25 de anĭ, lucra de zor pentru ca tot ce se fácea la Paris și 'n țĕrile subjugate ale Orientuluĭ, sĕ se cunóscă și la Bucurescĭ. Viena, un centru de a doua mână al elenismuluĭ literar și patriotic [1], era trăsura de unire între Paris și Bucurescĭ. Maĭ mult de cât orĭ-cine altul în vremurile acelea, Rhigas, pe care Bolintinénu 'l face Român Macedonén din Velestin, era pregătit pentru a primi cu entusiasm principiele Revoluțiuneĭ francese. Vorbĭa bine limbele francesă, germană și italiană, pe lângă limbele română, grécă și turcéscă; călĕtorise prin Italia, Francia și Germania; fusese secretarul luĭ Alexandru Ipsilante în 1782, și'l urmase pe acesta la Constantinopole, după ce fuga fiilor sĕĭ la Viena silise pe Ipsilante sĕ demisioneze din Muntenia. De la 1782 și pênĕ la 1786, Rhigas rĕmăsese la Constantinopole vorbind într'una cu Greciĭ de acolo, despre apropiata eliberare a patrieĭ lor printr'ajutorul Rusieĭ. Reîntors în România cu Mavrogheni, Rhigas fusese caimacamul acestuia la Craiova în timpul rĕsboiuluĭ, și-apoĭ, dupĕ pacea de la 1791 între Austria și Turcia, încheiată la Șiștov în 4 August, Rhigas venise la Bucurescĭ pe lângă boĭerul, încă tênĕr pe atuncĭ, Grigorie Brâncovénu, cu care era prieten. Pênĕ acum, Rhigas credse că, cu ajutorul Rusieĭ și cu ajutorul Austrieĭ, Grecia va reuși sĕ scape de durerosul jug al Turcilor. Dupĕ rĕsboĭ, îșĭ schimbase părerile, cunoscuse bine și pe uniĭ și pe alțiĭ, îĭ cântărise în de ajuns, și chiar corespondența ce întreținuse în 1785 cu principele Kaunitz [2] i-arĕtase lămurit, că numaĭ desinteresate nu eraŭ aceste douĕ mare puterĭ în cestiunea Orientuluĭ.

Când se audi în Bucurescĭ că a isbucnit Revoluțiunea francesă în Paris; că acolo poporul a desĕvêrșit primele acte nemuritóre, carĭ sunt fala Revoluțiuneĭ, Rhigas vĕdu uă lumină mare întindêndu-se înaintea ochilor sĕĭ și libertatea popórelor din Orient ridicându-se din lanțurile trecutuluĭ, ajutată în de-

1) *Leucothea,* Eine Sammlung von Briefen eines geborenen Griechen, über Staatswesen, Literatur und Dichtkunst des neueren Griechenland, herausgegeben von Dr. Carol Iken (Leipzig, Hartmann, 2 vol. 1825), passim.

2) *Rev. de Géogr.* (an. citat), pag. 247.

Caterina II a Rusieĭ și Iosif II al Germanieĭ, certându-se pe țĕrile române [1]).

[1]) Colecțiunea Academieĭ Române. — Caricatură francesă din secolul XVIII, făcută înainte séŭ după întrevederea de la Cherson, nu sciŭ. — Vedĭ și lucrarea mea: *Din Istoria Fanarioților*, studiul: *Nicolae P. Mavrogheni.*

șteptarea și 'n reîntremarea eĭ de mâna umană și binefăcĕtóre a Franciеĭ.

Tot ce se scria și se făcea la Paris venia în România, la Bucurescĭ: proclamațiunĭ revoluționare, scrierĭ patriotice, poesiĭ de tótă mâna, Rhigas le traducea în grecesce, le trămitea la Viena, unde se imprimaŭ într'ascuns, și-apoĭ, prin lădile de mărfurĭ ale negutătorilor, eraŭ introduse pe furiș în țéră și'n deosebĭ în Bucurescĭ, focarul elenismuluĭ militant.

Colecțiunea cântecelor séle patriotice, așa numitele ἄσματα, le cântaŭ studențiĭ și Greciĭ patrioțĭ. De câte orĭ, prin pimnițele de lângă Sftul Gheorghe-Noŭ — pe atuncĭ *tunelele de viéță* ale Bucurescilor — nu a resunat *Marsilieza* luĭ Rhigas:

Δεῦτε, παῖδες τῶν Ἑλλήνων,
Ὁ καιρὸς τῆς δόξης ἦλθεν, —

„desteptați-vĕ, copiĭ aĭ Elenilor, ḍiua glorieĭ a sosit“. Și de câte-orĭ nu s'a cântat chiar pe franțuzesce faimosul cântec al *Terórеĭ* din 1793 de la Paris, *La Carmagnole,* din carĭ versurile

Dansons la Carmagnole!
Vive le son,
Vive le son
Du canon!

eraŭ cântate cu cuvintele stricate *Fivrelzon!*

Fivrelzon [1], de unde póte aŭ eșit pe românesce *Filfisoniĭ* de tóte némurile, a căror sérbĕdă și *filfisonéscă* sĕmênță nu a perit âncă din miḍlocul nostru?!

Ajutat de amiciĭ sĕĭ, Turnavitu [2], unul din *apelpisițiĭ* luĭ Mavrogheni, un entusiast care, ca și Mavrogheni, da 'n fie-care ḍi mâna cu nebunia, de Perrhevos și înțeles în parte de vr'o câțĭ-va boĭerĭ, printre carĭ Brâncovénu, Dudescu, Câmpinénu și Ión Cantacuzino, Rhigas lucra într'una pentru a deștepta în compatrioțiĭ sĕĭ speranțe nemărginite. Πρὸς τὴν ἀδελφὴν Γαλλίαν, — pentru sora nóstră Francia, esclamaŭ Greciĭ, ne dăm viéța de ḍece orĭ.

In timpul acesta, uă ciumă teribilă bântuia prin Bucurescĭ [3], prin tótă Muntenia și Bulgaria. Mihail C. Șuțu fusese trecut de

---

1) Ion Ghica: *Scrisorĭ* (ediț. II), Băltărețu, pag. 509.

2) *Revista Nouă,* în studiul meŭ asupra luĭ Mavrogheni.

3) *Doc. priv. la Istor. Rom.* — Colecț. Hurmuzake, Supl. I, vol. III, pag. 82.

Pórtă din Bucurescĭ la Iașĭ [1], ér tênĕrul Alexandru Moruzzi fusese numit Domn în Țéra-Românéscă. Nisce încurcăturĭ ne maĭ pomenite buimăcesc întréga peninsulă balcanică. Lumea din Bucurescĭ nu scia ce sĕ maĭ crédă.

In Februarie 1793, ambasadorul Francieĭ, ducele de Choiseul-Gouffier, audind despre cele ce se petreceaŭ în Francia, — emigrațiunea, fuga, închiderea și 'n fine guilotinarea Regeluĭ Ludovic XVI, — se hotăresce a părăsi Constantinopolea și a se refugia în Rusia, unde Caterina II primĭa cu brațele deschise pe toțĭ nobiliĭ emigrațĭ [2].

Dupĕ cum reiese din douĕ scrisorĭ ale unuĭ necunoscut republican din Bucurescĭ — póte chiar Rhigas — ducele de Choiseul-Gouffier trece prin Bucurescĭ, stă de vorbă cu Mihail Șuțu, care tocmaĭ se gătĭa sĕ pornéscă la Moldova, caută a'ĭ inspira spaimă și grózā de tot ceĭa ce se petrecuse și se petrecea în Francia, și'ĭ vorbesce de rĕŭ pe toțĭ Francesiĭ republicanĭ, carĭ, din Constantinopole, începuseră sĕ se respândéscă prin tóte țĕrile nóstre și ale vecinilor [3].

Intr'adevĕr, Republica îșĭ schimbase toțĭ emisariĭ și primenise întréga diplomațiă francesă. Bine înțeles că nicĭ-un nobil, nicĭ-un *ci-devant,* nu maĭ voia sĕ servéscă sub miniștri de afacerĭ străine, ca Danton și alțiĭ, carĭ urmară pe năbădăiosul tribun în cârmuirea politiceĭ esterne a Republiceĭ. De aceea, lume nouĕ, vederĭ nouĕ și un mod de a tracta cestiunele atât de năsdrăvan, în cât la Viena, ca și 'n Italia, ca și la Pórtă, unde Convențiunea întreținea órecarĭ relațiunĭ, era un adevĕrat chin pentru diplomațiĭ austriacĭ, italianĭ séŭ fanarioțĭ, sĕ priméscă un diplomat din straturile cele nouĕ ale Revoluțiuneĭ francese, și maĭ cu sémă sĕ discute ceva cu dênsul. Uniĭ dintr'acestĭ revoluționarĭ făceaŭ într'adins pe sĕlbaticiĭ și pe fioroșiĭ, numaĭ ca sĕ se dică de interlocutoriĭ lor că sunt „și maĭ și" republicanĭ.

Bernadotte la Viena băgase în rĕcorĭ pe Thugut și pe marchisul de Cobentzel, și numaĭ sĕlbatec nu era. Inchipuiți-vĕ ce cap trebuia sĕ facă bĕtrâniĭ diplomațĭ aĭ monarhielor europene, când trămișiĭ Convențiuneĭ, împingênd republicanismul lor pênĕ la nepolitețā, le diceaŭ din chiar senin: eh! cetățene, ce? *tu* nu

1) *Doc. priv. la Istor. Rom.,* ibidem, pag. 85.

2) Albert Sorel: Essais d'histoire et de critique (Paris, 1883), studiul: *Catherine II et l'Emigration française),* pag. 191—204.

3) *Doc. priv. la Istor. Rom.* — Colecț. Hurmuzake, Supl. I, vol. III, pag. 87 și 88.

vedĭ că lucrurile staŭ astă-dĭ așa? Vreĭ orĭ nu vreĭ? Vorbă multă, sărăcia omuluĭ!..

In tóte țĕrile, Convențiunea trămisese ómeniĭ sĕĭ. Eĭ aveaŭ drept îndatorire de căpeteniă, pe față séŭ pe ascuns: 1) de a cerceta și afla în ce mod suveraniĭ și supușiĭ lor judecă Revoluțiunea francesă; 2) de a propaga adevĕratele principie ale Revoluțiuneĭ printre Francesiĭ și supușiĭ francesĭ stabilițĭ printr'acele țĕrĭ [1].

In Bucurescĭ, ceva maĭ târdiŭ de cât 1793, eraŭ vr'o 25 de Francesĭ și supușĭ aĭ Franciеĭ. Consul frances âncă nu se afla. Numaĭ Rusia și Austria aveaŭ consulate la Bucurescĭ. Prima, Rusia, înființase consulatul sĕŭ la 1782; a doua, Austria la 16 Octobre 1783 [2]. Când ducele de Choiseul-Gouffier plecă din Constantinopole, și prin urmare nu maĭ fu cine sĕ țină în frêŭ republicanismul ardent al multora din Francesiĭ venițĭ prin Marsilia în capitala Sultanilor și 'n cele-l'alte țĕrĭ ale Orientuluĭ, Bucurescĭĭ ca tóte orașele primi îndată în sînu-ĭ vro câțĭ-va *sans-culottes*.

In Bucurescĭ, de către boĭeriĭ ceĭ bĕtrânĭ și de către ómeniĭ ceĭ neobicĭnuițĭ cu năsdrăvăniele ce scorniaŭ, debitaŭ și făceaŭ *les sans-culottes,* li se dise ăstor ómenĭ, *apelpisițiĭ*, ómeniĭ carĭ daŭ cu barda 'n Dumnedeŭ și 'ndrugaŭ un fel de *înșiră-te Mărgărite*, în care, dupĕ spusa celor bĕtrânĭ, cuvintele *libertà, fraternità, egalità* *καὶ τὰ λοιπὰ* resunaŭ întocmaĭ ca nesce clopote de 'nmormêntare pentru vechiul regim. Aceștĭ *apelpisițĭ* vor deveni mai târdiŭ *zavergiĭ,* și maĭ la urmă, înmuiându-se și încumințindu-se, vor fi numițĭ bonjouriștĭ, pentru a deveni acum 80 de anĭ în Grecia și acum 60 de anĭ la noĭ primiĭ luptătorĭ aĭ redeșteptăriĭ naționale la Atena, la Iașĭ și la Bucurescĭ.

Primul *sans-culottes,* cel d'ântâiŭ *apelpisit* frances care a trăit în Bucurescĭ acum 108 anĭ este Francesul Hortolan [3].

Hortolan era un negutător, — din ceia carĭ fac politică, dér scițĭ „politică *extrafain* și la nemurire“, și carĭ nu întârdiéză de a vedé, cum dice Românul, că

La Iliă
'N prăvăliă
Jócă șóreciĭ 'n călcâiă,

era, dic, un negutător frances, stabilit cam pe la 1792 în Bucurescĭ,

---

1) *Doc. priv. la Istor. Rom.* — Colecț. Hurmuzake, Supl. I, vol. III, pag. 89.
2) Laurian: *Istoria Românilor,* pag. 551.
3) *Doc. priv. la Istor. Român.* Supl. I, vol. III, pag. 93.

împreună cu tovarășul sĕŭ Pellet și cu tejghetarul sĕŭ Jeaume, numit în scrisorile ce citez, directorul caseĭ *Pellet & Hortolan*, primul *Magasin Universel* din Bucurescĭ [1].

Hortolan era prietin cu Turnavitu și prin urmare cu Rhigas. Ruffray, alt Frances, era secretarul principeluĭ Alexandru Moruzzi. Ruffray era un sans-culottes, tot atât de apelpisit ca și Hortolan. Marie Descorches, ambasadorul Republiceĭ francese din Constantinopole, spune la 24 Decembre 1794, ministruluĭ afacerilor străine din Paris, că Ruffray este de un civism și de un republicanism ardent. Și el era prietin cu Hortolan.

Frigurile Revoluțiuneĭ, carĭ bântuiaŭ gróznic la Paris, sguduiaŭ sdravĕn și pe republicaniĭ din Bucurescĭ. Pe lângă aceste frigurĭ ale Revoluțiuneĭ, se maĭ adăugeaŭ în Bucurescĭ frigurile maĭ prosaice ale țĕriĭ, frigurile paludeane, de carĭ Hortolan suferĭa într'una și pe carĭ Ruffray le combătea, bĕnd cu eroism rachiurile și vinurile românescĭ, nu cu litrul, noua mĕsură decretată de Convențiunea Națională din Paris, ci cu bĕtrâna și capacea ocă românéscă, încă în vigóre la Bucurescĭ.

Frigurĭ într'un fel, frigurĭ într'altul, Hortolan, Ruffray, Turnavitu și prietiniĭ lor eraŭ ḑilnic într'uă stare de neîntreruptă escitațiune, — un fel de ciudată căldură, care 'ĭ făcea sĕ védă republicanĭ prin tóte părțile.

Hortolan cerea audiențe la Spătarul luĭ Moruzzi, uă rudă a Domnuluĭ, pentru a tracta cestiunea vămuireĭ mărfurilor francese la granițele române, și în loc de a tracta acéstă cestiune, stacojiul republican s'apuca la discuțiunea principielor proclamate de Revoluțiune și consacrate de Convențiune.

„Spătarul, ḑice Hortolan într'uă scrisóre adresată luĭ Marie Descorches, ambasadorul Republiceĭ la Constantinopole, „spătarul „are un caracter curat republican și am vorbit cu dênsul ca și „c'un adevĕrat cetățén“, — cu alte cuvinte i-am ḑis *tu* și mi-a ḑis *mă,* întocmaĭ ca un adevĕrat *sans-culottes*. Aceste scirĭ, Hortolan le trămite luĭ Descorches din Bucurescĭ la Constantinopole, pe uă hârtiă cu devisa apelpisită: *„Liberté, Ejalité ou la Mort“,* purtând data nouluĭ calendar al Republiceĭ, adică 23 Vendemiariŭ, anul II-lea al Republiceĭ francese, una și indivisibilă, ceĭa-ce va sĕ ḑică 15 Octobre 1793, acum 106 de anĭ.

Din scrisorile luĭ Hortolan și dintr'altele ce citez, se vede

1) *Doc. priv. la Istor. Rom.* — Colecț. Hurmuzake, Supl. I, vol. III, pag. 95 și 101.

lămurit că, conform instrucțiunilor ce avea, Descorches, ambasadorul din Constantinopole, voia sĕ organiseze în Bucurescĭ, un biuroŭ de informațiunĭ, care sĕ-ĭ procure scirĭ din Polonia, Ungaria, Moldova și de unde sĕ plece emisariĭ, adică spioniĭ Republiceĭ, cu anumite instrucțiunĭ într'aceste țĕrĭ nemulțămite cu politica Rusieĭ și cu politica Austrieĭ.

In Ungaria, fierberea era mare. Iosif II murise după ce încercase în tótă viéța de a face reforme și nu reușise cu nicĭ una. Spiritualul principe de Ligne, amicul frumóselor Moldovence de la Iașĭ, ḑicea de Iosif II, *„drăguțul de 'mpĕrat“* al țĕranuluĭ român din Transilvania, că el a fost cu reformele séle în tótă viéța întocmaĭ ca omul căruia îĭ vine sĕ strănute, care dă sĕ strănute, care e cât p'aci sĕ strănute și... nu strănută.

Totușĭ, încercările luĭ de reforme în Ungaria și Transilvania înfuriaseră adânc pe magnațĭ și pe 'ntreg poporul maghiar...

De altmintrelĭ, dragă Dómne! e atât de lesne sĕ facĭ pe Ungur sĕ se înfurieze, sĕ turbeze și sĕ spumeze. Miḑlocul? Fórte ușor: spuneți-ĭ adevĕrul — și apoĭ ațineți-vĕ sĕ'ĭ vedețĭ efectul! e fulgerător și năsdrăvan. Tună în tóte societățile de cultură. Trăsnesce în *Erdelyi Maghiar Kultur Egylet;* Pesta urlă, Posony răcnesce și 'n Koloșvar Maghiarul cu bolovanĭ în mână s'avêntă către cerurĭ sĕ védă de vorbesce Christos pe unguresce.

Asupra acestuĭ foc și acesteĭ urĭ a Maghiarilor în contra Caseĭ de Habsburg, representată în 1793 de Leopold II, fratele și succesorul luĭ Iosif II, căḑu ca valurĭ de petroliŭ principiele Revoluțiuneĭ francese. Magnațiĭ ungurĭ deveniseră *jacobinĭ* și *sans-culottes.*

Hajnoczy, Laczkovicĭ, Szentmariai făcură un catechism popular, menit a propaga principiele Revoluțiuneĭ francese, iér Bacsány traduse Marsiliesa, pe care călăul avea s'o ardă la Pesta cu alte multe publicațiunĭ revoluționare [1].

Sĕ nu uităm că tot acum Româniĭ din Transilvania înființéză *Societatea filosoféscă*, în care maĭ multe cercetărĭ ne-ar face póte sĕ vedem uă sucursală a Societățiĭ Amicilor din Bucurescĭ, ἡ ἑταιρία τῶν φίλων, despre care am vorbit. Ceĭa-ce e sigur, e că *Societatea filosofécă* din Ardél se pune în strînse legăturĭ cu ceĭ de la Bucurescĭ. Sĕ nu uităm de asemenea că cu un an, doĭ înainte, apăruse

---

1) Louis Léger: *Histoire de l'Autriche-Hongrie* (colecț. Duruy), pag. 470.

faimosul memoriŭ al Românilor transilvănenĭ, *Supplex libellus Valachorum* [1].

Cu aceste ţĕrĭ, în carĭ din temeliă se sguduia vechia stare de lucrurĭ, Descorches voia sĕ se pună în relaţiunĭ printr'ajutorul biurouluĭ de informaţiunĭ din Bucurescĭ, precum tot printr'acest biuroŭ voia sĕ corespundă şi cu eroiciĭ luptătorĭ aĭ Polonieĭ, carĭ, dupĕ faimósa şedinţă de la 23 Septembre 1793 — şedinţă mută de durere şi de ruşine, — se revoltaseră şi, sub conducerea luĭ Tadeŭ Kociusko [2], începuseră în contra Rusieĭ uă luptă cu atât maĭ sublimă cu cât maĭ neegală era între victime şi călăĭ.

Pênĕ când acest biuroŭ de informaţiunĭ séŭ înfiinţarea unuĭ consulat sĕ se desĕvêrşéscă la Iaşĭ séŭ la Bucurescĭ, republicaniĭ profitaŭ de Evreiĭ stabilițĭ la Iaşĭ pentru a avé scirĭ din Polonia, iér graniţele despre Transilvania nefiind straşnic închise, relaţiunile între republicaniĭ din Bucurescĭ şi rĕsvrătiţiĭ din Ungaria se întreţineaŭ cu multă 'nlesnire.

Polonesiĭ, Unguriĭ, Greciĭ, veniţĭ de prin tóte părţile, umpleaŭ cafenelele Bucurescilor. *Les Droits de l'Homme*, „Drepturile Omuluĭ" fuseseră traduse. Hortolan ḑice: *Presque tous les négociants de Janina et de l'Albanie, établis ici, à Bucarest, sont des sans-culottes*, — maĭ toţĭ neguţătoriĭ din Janina şi din Albania, stabiliţĭ aci la Bucurescĭ, sunt toţĭ *apelpisiţĭ*. Toţĭ eraŭ pentru Republică şi cereaŭ cu stăruinţă luĭ Hortolan sĕ le dea canţonetele jacobine ce 'ĭ sosiaŭ din Paris prin Constantinopole, ca sĕ le cânte şi eĭ. Când se încingea discuţiunea între partisaniĭ Revoluţiuneĭ şi aceia aĭ Rusieĭ, mergeaŭ adese-orĭ pênĕ la bătaiă. Intr'un rând, ne spune Hortolan, décă ruso-filiĭ nu ar fi recunoscut adevĕrul celor ḑise de amiciĭ noştriĭ, se 'ncepea uă pĕruiélă şi uă ghiontuélă, de s'ar fi dus pomina maĭ departe de cât Bucuresciĭ [3].

De altmintrelĭ, sgomotele cele maĭ deosebite şi adese-orĭ cele maĭ ciudate circulaŭ prin Bucurescĭ. Uniĭ spuneaŭ că Varşovia a fost luată de Polonesiĭ luĭ Kociusko; alţiĭ afirmaŭ că Ruşiĭ sunt învingĕtorĭ. Greciĭ patrioţĭ din Viena scriaŭ la Bucurescĭ, că Sfânta Revoluţiune, ἡ ἅγια ἐπανάστασις, va isbucni în capitala Habsburgilor. Din Transilvania veniaŭ scirĭ că acolo, cu mic, cu mare, sunt toţĭ pentru Revoluţiune, pentru Francia, pentru naţiunea căreia

---

1) Densuşénu: *Istor. Lit. române* (pag. 100 şi 113). — Papiu Ilarian: *Viéţa, operile şi activitatea luĭ George Şincaĭ.*

2) Alf. Rambaud: *Hist. de la Russie*, pag. 501, (colecţ. Duruy).

3) Scrisórea luĭ Hortolan maĭ sus citată.

d'atuncea îĭ mergea numele de *La Grande Nation* în tot Orientul. Timpurĭ de ferbere, de încurcăturĭ nesigure și chinuitóre, cu césurĭ carĭ aduceaŭ ce n'aduce anul, ađĭ luminóse ca uă ḑi de Maiŭ, mâine posomorîte și încruntate ca furtunile măreĭ.

In Iașĭ și în Bucurescĭ, inimele Grecilor aŭ trecut prin tóte aceste chinurĭ și veseliĭ vijeliόse; aci s'aŭ auḑit pentru prima óră cântecele jalnice ale luĭ Athanasie Christopolu, care, cu Alcmann, plângea libertatea înmormêntată a Grecieĭ, într'aceste frumóse versurĭ:

Νῦν δάκρυα βρύετε πάντα,
Νῦν ἄλγεα ἔλθετε πάντα,
Κεντᾶτ' ἐμὰ ςπλαγχνα καὶ ἦτορ.

„Și-acum, lacrimĭ, curgețĭ tóte; șĭ-acum, chinurĭ, sosițĭ tóte; străpungeți-mĭ inima!“

La aceste cuvinte sfășiătóre, din piepturile vitejilor, tot aci în Bucurescĭ, isbucniaŭ versurile înflăcărate ale luĭ Rhigas:

Φίλοιμου συμπατριῶται,
Δοῦλοι νά μεθα ὤς πότε
Τῶν ἀχρίων Μουςουλμάνων
Τῆς Ἑλλάδος τῶν τυράννων;

„Pênĕ când fi-vom noĭ óre, o iubițĭ compatrioțĭ, sclaviĭ cruntilor Musulmanĭ, tiraniĭ Eladeĭ?“

Tot aci, la Bucurescĭ, se petreceaŭ adeseorĭ scene mărețe, carĭ reamintiaŭ timpurile eroice ale Grecieĭ clasice. Tineriĭ Grecĭ și Macedonenĭ luaŭ icónele din cuiŭ, le puneaŭ pe masă, aprindeaŭ candelele și 'ngenunchiând, cu pieptul tresăltând de sfânt entusiasm, cântaŭ din poesiile luĭ Rhigas, pe faimósa:

Καλλίτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
Παρ' ἀναρίθμους χρόνους σκλαβιὰ καὶ φυλακή

adică: „maĭ frumósă este uă viéță de un cés liberă, decât uă viéță de anĭ nenumĕrațĭ în sclaviă și 'n jug.“ — Și apoĭ sfârșiaŭ cu jurămêntul tot de Rhigas, pe care 'l cântaŭ punênd mânele pe icóne:

O Βασιλεῦ τοῦ κόσμου, ορκίζομαι σὲ Σὲ
Στήν γνώμην τῶν τνράννων νά μην ἐλθῶ ποτέ

adică: „o împĕrate al lumeĭ, mĕ jur 'naintea ta, că nicĭ o dată nu mĕ voiŭ pleca la voința tiranilor.“ — Și 'n timpul acesta, muma,

tatăl și bĕtrânii familieĭ staŭ împrejurul acestor viitorĭ eroĭ aĭ neatârnăreĭ grecescĭ, și plângeaŭ de dragoste și de durere[1].

Tóte aceste scene, și altele âncă ce nu cunóscem și carĭ sunt fala luptelor pentru independența Grecieĭ se petreceaŭ aicĭ în Bucurescĭ, centrul elenismuluĭ militant, cu ajutorul, cu prietenia, cu frăția sinceră a Românilor[2]. Cine ar fi avut atuncĭ, și cine ar avé astă-ḑĭ în tóte părțile unde se află suflare românéscă, — cine dintre Românĭ ar avé curagiul sĕ opréscă în loc, sĕ zăticnéscă, ba chiar se 'năbușe pe un popor în lupta luĭ sfântă pentru recâștigarea drepturilor imprescriptibile ale limbeĭ, reînoirea deplină a naționalitățiĭ, atingerea idealuluĭ ce a păstrat cu drag de-a lungul timpuluĭ, în rĕslățirea chiar a celor maĭ crunte vécurĭ.

Și totușĭ, aceștĭ Grecĭ, care'șĭ plămădiaŭ libertatea aci în Bucurescĭ și dincolo la Iașĭ; acesțĭ Grecĭ, carĭ bine-cuvêntaŭ pămêntul primitor al Românieĭ și în avênturĭ de recunoscință juraŭ iubire Românilor, sunt acum dușmaniĭ neîmpăcațĭ aĭ Românilor macedonenĭ, carĭ astăḑĭ nu vor sĕ facă în străvechĭa lor patriă, de cât tot ceĭa-ce Greciĭ făcură în patria lor.

Acésta 'ĭ dreptatea popórelor; acestea 's faptele netăgăduite, acestea 's învĕțăturile, pe carĭ un prevestitor, întocmaĭ ca Muezinul sus, pe moscheele musulmane, ar trebui sĕ le reamintéscă Românilor din România liberă în tóte zilele, la tóte ocasiunile, ḑicêndule cu glas tare: „O Românĭ, o frațiĭ meĭ, readuceți-vĕ aminte trecutul, gândiți-vĕ cu cine lucrațĭ și nu vĕ încredețĭ de cât în voĭ înși-vĕ!"

Pe atuncĭ Greciĭ ne iubiaŭ, căcĭ țĕrile nóstre eraŭ scena liberă unde, ajutațĭ de Românĭ, pregătĭaŭ frumósa dramă a independențeĭ lor naționale.

La Bucurescĭ, Alexandru Moruzzi, tênĕr de vr'o 32 de anĭ[3], amic al Francieĭ și al literatureĭ francese, nu cuteza totușĭ a'șĭ arĕta pe față acéstă iubire. Consuliĭ Austrieĭ și Rusieĭ eraŭ lângă dênsul, pentru a'ĭ reaminti adevĕrul lor.

„Consulul Rusieĭ din Bucurescĭ, ḑice uă notă adresată Comitetuluĭ de Salut Public din Paris, la 19 Pluvios, anul III al Republiceĭ (7 Februariŭ 1793)[4], — „consulul Rusieĭ și numerosiĭ

---

1) Dr. Carl Iken; *Leucothea*, pag. 85 și 95, din vol. II.

2) *Ibidem:* vol. II, pag. 256: „Hier haben Sie, in der Kürze und mit noch mancher Unvollkommenheit, eine Darstellung, wie Griechenland von der Wallachei Nütze zog".

3) *Doc. priv. la Ist. Rom.* — Colecț. Hurmuzake, Supl. I, vol. II, fasc. I, pag. 112.

4) *Ibidem.* pag. 103.

„sĕĭ agențĭ conduc singurĭ postele stabilite pe fruntariele polonese „și moldovenescĭ, trag ca un zid de închisóre între aceste două „state și restul Europeĭ, interceptă scrisorile, împedică comuni- „cațiunile, supĕră pe călĕtorĭ, se amestecă în afacerile guvernuluĭ „civil și esercită ca un fel de *veto* asupra hotărîrilor luate de „Principe și de Consiliul sĕŭ. In starea de umilire, în care se „găsesce guvernul Sublimeĭ Porțĭ, Principele și Divanul nu aŭ „curagiul sĕ resiste la voințele supreme ale consulilor".

Aceste informațiunĭ precum și altele carĭ vor urma, le estragem din scrisorile, memoriele și rapórtele luĭ Constantin Stamate, om devotat caseĭ luĭ Mihail Șuțu, acum în 1794, Domn în Moldova.

Constantin Stamate, Român séŭ Grec nu sciŭ, era în Decembre 1794 la Altona lângă Hamburg[1] în calitate de agent fără caracter oficial, maĭ propriŭ, spion al Republiceĭ francese. Constantin Stamate servise înainte în diplomația otomană cu d. Delaroche, fusese informatorul multor Domnĭ aĭ Moldoveĭ[2] și aĭ Munteniеĭ, fusese secretar al luĭ Mihail Șuțu și de când cu Revoluțiunea, se naturalisase Frances, intrase în serviciul Ministeruluĭ Afacerilor Străine din Paris și prin rapórte fórte bine făcute, prin combinațiunĭ șirete și șiret înjghebate, atrăsese atențiunea superiorilor sĕĭ din Paris.

Cunoscĕtor adânc al tuturor intrigelor carĭ se petreceaŭ în principate la Iașĭ și la Bucurescĭ, Stamate nu încetase de a corespunde cu ceĭ de la Curțile Beilor fanarioțĭ. Printr'aceștia, Descorches, ambasadorul Republiceĭ de la Constantinopole, află de Stamate și 'l cere ministruluĭ din Paris, pentru a'l întrebuința în Polonia și'n principatele române[3]. Stamate ne spune într'uă scrisóre a sa că, la Curtea din Iașĭ, principiele republicane sunt maĭ bine vĕḍute de cât la Bucurescĭ. Afirmațiunea luĭ Stamate este coroborată de scrisórea unuĭ Frances de la Iașĭ, Cado de Lille, care venind la Iașĭ găsesce pe boĭerĭ rostindu-se pe față uniĭ, pe ascuns alțiĭ, pentru Revoluțiunea francesă[4]. Ér într'uă altă scrisóre, un alt Frances ne spune că la Bucurescĭ, boieriĭ din protipendadă, fiă din mândriă, fiă din lene, nu sunt republi-

---

1) *Doc. priv. la Ist. Rom.* — Colecț. Hurmuzake, Supl. I, vol. II, pag. 100.
2) *Ibidem,* Supl. I, vol. III, fasc. 2, pag. 403.
3) *Ibidem,* vol. II, pag. 100.
4) *Ibidem,* vol. III, pag. 438.

canĭ, pe când boieriĭ de mâna a doua și neguțătoriĭ ascultă cu drag și împărtășesc cu foc „nemuritórele principie“ [1].

Stamate ne esplică rupublicanismul curțeĭ princiare de la Iașĭ prin faptul că secretarul principeluĭ Mihail C. Șuțu era Kodrică, un partisan al Franciеĭ, dușman al Rusieĭ și al d-luĭ de Choiseul-Gouffier. Pentru acest Kodrică, Stamate cere guvernuluĭ din Paris colecțiunea *Enciclopedieĭ* ca un dar propriŭ a'l întări și maĭ mult în credul luĭ republican. Tot acum se maĭ afla la Iașĭ un republican gata a'șĭ sacrifica pênĕ și ultima picătură de sânge pe altarul patrieĭ. Acesta era Ledoulx, cum ne spune Stamate [2].

Ast-fel fiind lucrurile pe la sfârșitul luĭ 1794, Stamate fu cel d'ântâiŭ care propuse înființarea la Bucurescĭ a unuĭ consulat frances. Nu intrăm în amĕnuntele acesteĭ afacerĭ, care fu multă vreme tractată de doĭ ambasadorĭ aĭ Republiceĭ la Constantinopole, de Descorches și succesorul luĭ, Verninac, și de Stamate care scria într'una rapórte și note fórte bine redactate și fórte juste în vederile lor.

Sĕ spunem numaĭ că Ministerul din Paris, dupĕ ce căpĕtă învoirea Porțeĭ biruind oposițiunea dârjă a Austrieĭ și Rusieĭ, voi sĕ numéscă în postul de agent consular la Bucurescĭ și Iașĭ chiar pe Constantin Stamate. Ațîțat de miniștriĭ Catherineĭ și luĭ Leopold II, Divanul respinse pe Stamate sub cuvênt că e Raia. Ministrul frances ar fi voit sĕ'l trămită ca agent secret, Stamate însă nu primi pe cuvêntul că *le système des agents secrets, envoyés de Paris, est actuellement trop décrié, trop sentant la propagande jacobine*, — adică: sistemul agenților secreți trămișĭ de la Paris este în timpul de față pré deochiat și pré mirósă a propagandă jacobină [3].

Totușĭ, rĕmâne bine hotărît că, mulțămită acestuĭ Constantin Stamate și rapórtelor luĭ către Comitetul de Salut Public din Paris și către trămișiĭ Republiceĭ din Constantinopole, consulatul frances fu înființat la Bucurescĭ în 1795. Inainte de acéstă epocă, Stamate era la Paris, pentru că din Altona fusese gonit, de órece *Gazeta de Hanovra*, din Marte 1794, 'l acusase că a venit acolo ca agent al jacobinilor, pentru a resturna Constituțiunea germanică [4].

Fiind ambasador la Pórta Verninac, primul consul frances care plécă la Bucurescĭ în Iuliŭ 1795, este cetățénul Emile Gaudin,

1) *Doc. priv. la Ist. Rom.* — Colecț. Hurmuzake, vol. III, pag. 435.
2) *Ibidem*, vol. II, pag. 98.
3) *Ibidem*, vol. II, pag. 117.
4) *Ibidem*, vol. II, pag. 117.

în vêrstă de 25 de anĭ, insoțit de secretarul sĕŭ Montal, în vêrstă de 22 de anĭ [1]. Primul era plătit cu 7500 de leĭ pe an și al doilea cu 1200 leĭ pe an. Ca lefurĭ, după căte se vede, nu eraŭ tocmaĭ rĕsfățațĭ primiĭ diplomațĭ francesĭ carĭ veniră oficial la Bucurescĭ.

La Bucurescĭ, Gaudin fu bine primit de Alexandru Moruzzi și 'șĭ luă ca Dragoman al consulatuluĭ sĕŭ pe Rhigas [2]. La Paris, prin intrigele luĭ Stamate, numirea luĭ Gaudin, acusat că este un *ci-devant,* adică un monarhist și ofițer desertor, făcu scandal, și schimbarea luĭ fu hotărîtă. Un decret al Directoruluĭ cu data de 19 Pluvios, anul 4-lea al Republiceĭ (8 Februariŭ 1796) [3] și semnat de Directorul Le Tourneur și de ministrul Delacroix numesce pe Constantin Stamate — titlu oficial — *„Consul general al Republiceĭ Francese în provinciele turcescĭ, situate dincolo de Dunăre“*.

Sĕ dă luĭ Stamate ca secretar cetățênul Louis Parant din Argenson, tênĕr instruit și fórte protegiat de deputațiĭ Isabeau, Ruelle și Neveu.

In timpul pe când lucrurile acestea se petreceaŭ la Paris, Gaudin tracta la Bucurescĭ cu Alexandru Moruzzi cestiunile de interes comercial. Casa Pellet și Hortolan era obiectul principal al preocupațiunelor séle [4]. Lucrând astfel îșĭ călca instrucțiunile care'ĭ ordonaŭ sĕ lase la uă parte orĭ-ce altă cestiune, și sĕ nu se ocupe de cât cu propagarea principĭelor republicane și cu suscitarea de piedicĭ și neajunsurĭ Rusieĭ și Austrieĭ în principate și 'n deosebĭ la Bucurescĭ și la Iașĭ.

De aceia, în Marte 1796 [5], Gaudin e rechiămat la Constantinopole. De altmintrelĭ, cu 'nceputul acestuĭ an, e uă schimbare generală și la Constantinopole și la Bucurescĭ. La Constantinopole, în locul trămisuluĭ frances Verninac, este numit generalul Aubert Du Bayet; la Bucurescĭ, Alexandru Moruzzi demisionase și la Constantinopole eraŭ patru candidațĭ pentru tronul Țĕreĭ-Românescĭ [6]: Hangerliu, Dragomanul luĭ Căpitan-Pașa, Alexandru Mavrocordat, bĕtrânul Alexandru Ipsilante și Mihail C. Șuțu care fusese, în Octobre—Novembre 1795, înlocuit la Iașĭ cu Alexandru Callimachi.

---

1) *Doc. priv. la Istor. Rom.* — Colecț. Hurmuzake, Supl. I, vol. II, pag. 133 și vol. III, pag. 446.

2) *Revue de Géograph.* (an. cit.), pag. 252.

3) *Doc. priv. la Istor. Rom.* Supl. I, vol. III, 1, pag. 410.

4) *Ibidem,* vol. III, 1, pag. 413—422.

5) *Ibidem,* vol. II, pag. 141.

6) *Ibidem,* vol. II, pag. 137.

Bĕtrânul Ipsilante reușesce a fi numit într'uă domniă, care nu va ține nicĭ un an. Consulatul frances se afla de uă cam dată pe mâna tênĕruluĭ secretar Montal, căcĭ Gaudin plecase cu soția sa la Smyrna, nevoind s'o lase, ḑice el într'uă scrisóre de la 31 Marte 1796 [1], într'un oraș în care luxul este fără frêŭ, virtutea aprópe necunoscută și jocul de cărțĭ obicĭnuita îndeletnicire și a bărbaților și a femeilor.

In locul luĭ Gaudin, pênĕ la sosirea luĭ Stamate, se trimete în calitate de comisar provisoriŭ al consulatuluĭ frances din Bucurescĭ, Francesul Sainte-Luce [2].

La Constantinopole ênsĕ, îndată ce familiele fanariote auḑiră că Stamate vine cu titlul de Consul general în țĕrile române, se făcură foc și puseră în mișcare tot creditul și tótă trecerea ce aveaŭ la Pórtă, pentru a nu i se da recunóscerea.

Nu intrăm în amĕnuntele acesteĭ afacerĭ. E destul a spune că Moruzesciĭ, acum partisanĭ aĭ Rusieĭ, săpară și combătură pe Stamate, ér Șuțulescii, partisanĭ aĭ Francieĭ, 'l sprijiniră. De giaba tóte. Reis-Effendi declară trămisuluĭ Republiceĭ, generaluluĭ Aubert Dubayet, că odată cu capul, Turcia nu va permite unuĭ *Raià*, de și naturalisat Frances, sĕ fiă consul în România. Vĕḑênd acéstă nestrămutată hotărîre a Porțeĭ, trămisul Republiceĭ numi sub reserva aprobăreĭ Directoriuluĭ din Paris, pe generalul de brigadă Carra Saint-Cyr, însărcinat de afacerĭ ale Republiceĭ francese, pe lângă principele Țĕriĭ-Româneseĭ [3].

In timpul acesta uă mulțime de Polonezĭ se aflaŭ la Bucurescĭ, nu la Iașĭ; căcĭ de acolo, consulul rus Lascaroff, *le plus fin intrigant, que la Russie ait lâché contre les Turcs* — cel maĭ subțire intrigant, căruia Rusia îĭ dede drumul în Turcia [4], — ĭ-ar fi ridicat într'uă bună diminéță și ĭ-ar fi trimis în fiére la Petersburg, tocmaĭ cum făcuse cu Francesul Durosoy, pe care, ḑiua nămiaḑiamare, 'l arestase la Iașĭ, îl trămisese în Rusia, și 'l ținuse șése lunĭ în închisóre, din causă că voia sĕ descopere uă conspirațiune urḑită în contra Turcieĭ de Alexandru Mavrocordat, fostul Domn al Moldoveĭ, de Consulul Lascaroff, de patriarhul Eugeniŭ și de episcopul de Pultava [5].

---

1) *Doc. priv. la Istor. Rom.* — Colecț. Hurmuzake, Supl. I, vol. II, pag. 141.
2) *Ibidem*, vol. III, pag. 425.
3) *Ibidem*, vol. II, pag. 165.
4) *Ibidem*, vol. III, 1, pag. 436.
5) *Ibidem*, vol. II, pag. 134 și vol. III, pag. 462.

Polonesiĭ deci staŭ la Bucurescĭ. Aci se afla și generalul Dombrovski, refugiat după învingerea desĕvêrșită a Revoluțiuniĭ de către armatele luĭ Suvarov [1]. Colonia polonesă, fórte numerósă la Bucurescĭ, hotărîse sĕ trămită pe Dombrovski la Paris, ca sĕ intre în negociațiunĭ cu Directoriul [2], maĭ cu sémă acum când armatele Republiceĭ, sub comanda tênĕruluĭ general, Napoleon Bonaparte, ațintiseră ochiĭ lumeĭ întregĭ asupra Italieĭ, unde victoriele ostașilor francesĭ se urmaŭ cu uă iuțélă ne maĭ pomenită în fastele istorieĭ militare a tutulor popórelor.

Generalul Carra Saint-Cyr petrecu aprópe un an la Bucurescĭ. In timpul acesta, Pasvantoglu începe mișcarea sa în contra Porțeĭ. Din Italia, Napoleon, alt factor de mare însemnătate pentru cestiunea Orientuluĭ, și de la Paris Talleyrand, numit la începutul luĭ 1797 ministru al Afacerilor Străine, — urmaŭ cu deosebită băgare de sémă faptele luĭ Pasvantoglu, care spunea orĭ-cuĭ voia sĕ 'l asculte, că el va deveni Bonapartele Orientuluĭ [3].

Vaillant afirmă că Pasvantoglu ar fi fost prietin cu Gaudin [4]. Documentele colecțiuneĭ Odobescu ne arată că atât Carra Saint-Cyr, cât și succesorul sĕŭ Flury, numit consul general la Bucurescĭ, în Decembre 1797, pricepeaŭ folósele ce-ar nasce pentru politica francesă în afacerile Orientuluĭ, décă revolta luĭ Pasvantoglu ar fi fost bine condusă. Napoleon, maĭ târḑiŭ, ajuns împĕrat, va trămite la Vidin pe adjutantul Mériage. Lucrul acesta se petrece după 1800, și deci ese din subiectul nostru [5].

In Bucurescĭ, acum, în 1797, principiele Revoluțiuneĭ francese se întrupaŭ în persóna luĭ Napoleon Bonaparte. Rhigas, care era acum la Viena ocupat cu publicarea *Mareĭ Cărțĭ geografice a Greciei,* scria prietenilor sĕĭ din Bucurescĭ că s'a născut *Mântuitorul Orientuluĭ.* Intre preliminările de la Leoben și tractatul de la Campoformio, Napoleon chiămă pe Rhigas la Veneția, pentru a'ĭ cere lămurirĭ în afacerile Rĕsărituluĭ [6]. Nimic din cele ce Rhigas a vorbit cu viitorul împĕrat nu a rĕmas scris. Faptul este că la Bucurescĭ victoriele luĭ Napoleon provocaŭ un entusiasm colosal,

---

1) *Doc. priv. la Istor. Rom.* — Colecț. Hurmzake, Supl. I, vol. III, pag. 439.
2) *Ibidem,* Supl. I, vol III, pag. 456.
3) *Ibidem,* vol. III, pag. 482—483.
4) Vaillant: *Les Roumains* (Paris 1844), pag. 266.
5) *Annales de l'Ecole Libre des Sciences Politiques* (Paris, 1813). Auguste Boppe: *La mission de l'adjutant-commandant Mériage à Widin,* 1807—1809, pag. 259.
6) *Revue de Géographie* (an. cit.), pag. 440.

maĭ cu sémă printre Greciĭ, carĭ credeaŭ că în el li-s'a născut modernul Achille.

Când consulul Flury veni în Bucurescĭ după tractatul de Campoformio și adresă Francesilor și supușilor francesĭ uă circulară, nu 25 de Francesĭ, ci uă mulțime veniră sĕ salute la consulatul frances din *strada Carol I,* odinióră ulița *Ișlicarilor,* și pe urmă *ulița Francesă,* pentru a *firitisi,* adică pentru a saluta pe trămisul Republiceĭ.

Rusia, Austria, Turcia jucând în cărțĭ principatele române[1].

Talleyrand ministru al Afacerilor Străine, Napoleon comandant al armatelor victorióse din Italia, — Anglia, Rusia și Austria spăimântate de aceste biruințe, lesne îșĭ póte închipui cine-va cum fu primit de Ipsilante consulul Flury. Ceĭ doĭ stâlpĭ aĭ guvernuluĭ bĕtrânuluĭ principe, George Mavrocordat, marele spătar, și Constantin Șuțu, marele postelnic[2] eraŭ cu dênsul de uă amabilitate esemplară. Flury avea drept cancelar pe un fost ḑiarist din insula San-Domingo din Antile (venĭa cam de departe în Bu-

---

1) Colecțiunea Academieĭ Române. — Caricatură germană, care a apărut fiă după pacea de la Iașĭ (Decembre, 1791), fiă după cea de la Șiștov (Aug., 1791).

2) *Doc. priv. la Istor. Rom.* Supl. I, vol. III, pag. 455.

curescĭ)[1]. Acesta se numia Dubois de Saint-Maurice, iér vice-consulul care fu numit subt ordinele luĭ Flury la Iașĭ, se numia Louis Parant.

Insoțit de cancelarul sĕŭ Dubois de St. Maurice, Flury îșĭ făcu visitele pe la toțĭ boĭeriĭ ceĭ marĭ din Bucurescĭ[2], și toțĭ se grăbiră a i-le întórce. La un prânḑ dat de consulul frances, nicĭ unul din invitațĭ nu lipsi, iér la uă mică petrecere, lucru pênĕ atuncĭ ne maĭ vĕḑut, boĭeriĭ veniră cu cocónele lor, — *ce qui a fait fumer les consuls russe et allemand qui n'ont jamais pu réussir à attirer chez eux, dans les fêtes qu'ils ont données, une femme de boyard valaque, et cependant le consul allemand et son chancelier sont mariés,* — adică: ceĭa-ce a făcut sĕ pufue pe consuliĭ rus și austriac, carĭ n'aŭ putut nicĭ odată sĕ reușéscă a atrage la dênșiĭ, la serbările ce aŭ dat, uă cocónă de boier muntén, și cu tóte acestea consulul austriac și cancelarul sĕŭ sunt însurațĭ.

Societatea bucurescénă primi decĭ cu brațele deschise pe Flury. La 24 Februariŭ 1798, uă vênătóre mare se dete în onórea consululuĭ frances de marele boĭer Grigorie Brâncovénu. Invitațiunile curgeaŭ din tóte părțile. Flury era cu atât maĭ stimat, cu cât nicĭ el, nicĭ cancelarul sĕŭ Dubois de St. Maurice nu jucaŭ cărțĭ — calitate ce era pe atuncĭ cu atât maĭ prețuită la Bucurescĭ, cu cât era maĭ rară. De atuncĭ și pênĕ în ḑilele nóstre s'aŭ făcut legĭ, și s'aŭ făcut chiar amendamente anti-cartoforescĭ carĭ, ḑice-se, aŭ svêntat jocul de cărțĭ în limitele posibiluluĭ omenesc și. . . românesc.

Altele eraŭ ânsă grijele consululuĭ. Pasvantoglu devenia din ce în ce maĭ amenințător, și ceĭa-ce e curios e că boĭeriĭ din Ţéra-Românéscă, ne spune Flury[3], se bucuraŭ de succesele resbeluluĭ în contra armatelor Sultanuluĭ. Eĭ credeaŭ că orĭ-ce va slăbi pe Turciĭ ne va fi spre folos. Istoria le-a arĕtat că se 'nșelaseră adânc.

Tot acum, în Ianuariŭ 1798, Alexandru Ipsilante este revocat și 'n locu-ĭ vine, la tronul Ţĕreĭ-Românescĭ, clientul luĭ Căpitan-Pașa, Constantin Hangiarliŭ, care avea sĕ se sfârșéscă atât de tragic.

N'apucase bine sĕ se așeḑe în scaun Hangiarliŭ, și Bucuresciĭ

1) *Doc. priv. la Ist. Rom.* — Colecț. Hurmuzake, vol. III, pag. 467.
2) *Ibidem,* vol. II, pag. 152.
3) *Ibidem,* vol. III, pag. 482.

sunt inundațĭ de un manifest scris în limba grécă modernă. Acest manifest fusese tipărit la Viena în faimósa tipografiă a luĭ Gheorghie Vendotti și fusese trămis pe ascuns la Bucurescĭ[1].

Sĕ notăm coincidența: după conversațiunea luĭ Napoleon cu Rhigas la Veneția, apare manifestul care este trămis cu lădile nu numaĭ la Bucurescĭ, ci și în tóte centrele culturale și patriotice ale Grecilor. Intr'ênsul se făcea un apel înflăcărat către poporul grec sĕ se scóle, sĕ 'ncépă lupta, sĕ 'nvingă séŭ sĕ móră pentru libertate, — urma apoĭ uă lirică descripțiune a fericireĭ și libertățeĭ din vechia Eladă, și se sfârșia tot cu versurile din Marsilieza luĭ Rhigas:

Δεῦτε, πάῖδες τῶν Ἑλλήνων,
Ο καιρὸς τῆς δόξης ἦλθεν.

Impresiunea ce acest manifest produse în Țĕrile române și în tóte provinciile subjugate ale Imperiuluĭ fu atât de mare, în cât moliĭa și tembela atențiune a Turcilor fu sguduită vêrtos de tot. Se dete ordine Valiilor, Pașalelor și Principilor din Iașĭ și Bucurescĭ sĕ confisce manifestul și sĕ aresteze pe ceĭ ce'l aveaŭ. Hangiarliŭ arestă patru Grecĭ patrioțĭ carĭ l'aveaŭ.

Ferberea era la culme: se scia la Bucurescĭ de boĭerĭ și de neguțătorĭ carĭ aveaŭ corespondențĭ la Viena, că în capul uneĭ întinse conspirațiunĭ se află Rhigas și cu ministrul Republiceĭ francese de la Viena, generalul Bernadotte; că acest fericit general, maĭ târḑiŭ rege în Suedia sub numele de Carol XIV, după ce bătuse sub comanda luĭ Napoleon pe Austriacĭ, la Tagliamento, și luase cetățile Gradiska, Triestul, Laybach și Idria, fusese trămis ca ambasador în capitala Austrieĭ în urma tractatuluĭ de la Campoformio; că băgase în rĕcorĭ pe Thugut; că arborase stindardul tricolor, ceĭa-ce provocase un scandal mare; și că 'n fine, reușise a libera din închisorile Vieneĭ pe un supus frances Collombo, fost informator al luĭ Mihail Șuțu la Viena[2].

Se sciaŭ tóte aceste lucrurĭ și se așteptaŭ altele și maĭ marĭ, când de uă dată se auḑi ca un trăsnet la Bucurescĭ vestea că Rhigas cu alțĭ Grecĭ patrioțĭ fuseseră arestațĭ de guvernatorul Triestuluĭ și dațĭ în mâna pașeĭ de la Belgrad. Ἡ ἑταιρία τῶν φίλων, *Societatea Amicilor*, fundată de Rhigas și al căruĭ centru de mișcare

1) *Doc. priv. la Ist. Rom.* — Colecț. Hurmuzake, vol. III, pag. 486.
2) *Ibidem*, pag. 133.

era la Bucurescĭ, ér ramificațiunile, sucursalele și corespondențiĭ în tótă Elada și în tótă Turcia, — *Societatea Amicilor* sĕ hotărî sĕ facă ceĭa-ce Rhigas cântase în înflăcăratele luĭ versurĭ: rescularea Grecilor, rĕsboiul pe viéță séŭ pe mórte, — ceva epic ca durere, ca sete de libertate, ca desnădejde și furiă patriotică. Se maĭ hotărî un atac asupra cetățuieĭ Belgraduluĭ, unde se afla închis Rhigas. Acest atac ar fi fost primul act de libertate, în aurora lupteĭ de neatârnare.

Se vede ênsĕ că pașa din Belgrad audi de așa ceva, căcĭ nu mult dupĕ arestarea sa, Rhigas fu înecat, spun uniĭ; fu omorît în închisóre, afirmă alțiĭ. Ceĭ carĭ dic că prin omor s'a sfârșit primul și cel maĭ simpatic luptător al independențeĭ grece, adaug că Rhigas luptă cu călăiĭ sĕĭ mult pênĕ sĕ fiă biruit și că muri dicênd cu voce tristă și blândă: αρκετὸν σπόρον ἔςπειρα, ελεύσεται ἡ ὥρα ὅτε δέλει βλαστήςει καὶ τὸ γένος μου δέλει συνάξει τόν γλυκὺν καρπὸν, — adică: „am „semĕnat rodnică sĕmênță; va veni timpul când ea va 'ncolți și „patria mea va culege dulcele-ĭ rod".

Ast-fel se sfârși Rhigas la vêrsta de 35 de anĭ, dupĕ uă viéță plină de fapte marĭ și dupĕ ce, primul la Bucurescĭ și la Viena, începu marea operă a redeșteptăriĭ naționale printre Greciĭ de acum 100 de anĭ.

Conversațiunile luĭ Rhigas cu Napoleon la Veneția, legăturile ce Bernadotte avu cu dênsul la Viena, numele cel mare ce Napoleon îșĭ câștigase în Orient și 'n fine — lucru ce se cunoscea la Bucurescĭ și era discutat cu înflăcărare, — originea luĭ Napoleon, tóte la un loc aprindeaŭ și maĭ mult speranțele Grecilor.

Se spunea cu mândriă la Bucurescĭ și la Viena că familia Bonaparte era uă familă curat grecéscă, *Mainotă*, din vitéza provinciă Maina, și că emigrase în secolul XVII și se stabilise, din ordinul Genovesilor în Corsica, în orășelul Paomia lângă Ajaccio. *Buona-parte,* diceaŭ Greciĭ din Bucurescĭ, va sĕ dică Καλὸς μέρος, parte bună[1]. Calomeros se găsiaŭ mulțĭ în Morea. Așa credeaŭ Greciĭ despre Napoleon. Zilot Românul, ultimul cronicar din vremea Fanarioților, dice cu uă particulară naivitate: „Napoleon „Bonaparte era om prost, de ném din Corsica[2]".

Orĭ cum ar fi, Calomeros séŭ „om de ném prost", Napoleon schimbase cu desĕvêrșire mersul lucrurilor în Orient, și véda

1) *Leucothea,* I vol., pag. 42.

2) Hasdeŭ: *Zilot Românul: Ultima Cronică din timpul Fanarioților,* pag. 82.

de care începuseră sĕ se bucure la Constantinopole și la Bucurescĭ diplomațiĭ și trămișiĭ francesĭ crescu de uă dată atât de mult în cât, cu tóte intrigele Rusieĭ, Anglieĭ și Austrieĭ, cu tóte piedicele familielor ruso-file, Aubert du Bayet la Constantinopole și Flury la Bucurescĭ vedeaŭ cererile lor îndată satisfăcute la Pórtă și la Divan. Supușiĭ Republiceĭ francese, Corfioțĭ, Zantioțĭ și alțĭ Grecĭ, nu maĭ eraŭ tractațĭ ca pe trecut, și la cea maĭ mică insultă séŭ pagubă făcută de administrațiunea Beiuluĭ, nu aveaŭ de cât sĕ alerge la consulat, pentru ca reparațiune și dreptate sĕ li se facă îndată.

Inainte chiar de a fi fost primit în audiență solemnă și de a'șĭ fi presentat beratul și scrisorile de acreditare, Flury ceruse imperios într'un rând ca sĕ vină sĕ facă scuse la consulat Armașul luĭ Hangĭarliŭ si 'ntr'alt rând Căminarul, și aceștia veniseră: n'aveaŭ încotro [1].

Maĭ mult âncă, — lucru pênĕ acum ne maĭ vĕḑut la Bucurescĭ, căcĭ consuliĭ Rusieĭ și Austrieĭ nu'l făcuseră, — Flury pentru audiența solemnă la Domn în ḑiua de 14 Maiŭ 1798 [2], ceru sĕ i se arĕte programul cortegiuluĭ. I se rĕspunse că nu esistă. Il fac eŭ! replică dîrj republicanul. Hangĭarliu primi și ceremonialul celuĭ d'ântâiŭ consul frances mergênd la palatul din Bucurescĭ fu următorul:

In ḑiua de 14 Floreal, anul VI-lea al Republiceĭ francese, una și indivisibilă, în zoriĭ ḑileĭ, din ordinul consululuĭ, drapelul tricolor fu arborat pe casa consulară. De la 8 de diminéță, curtea consulatuluĭ era plină de cetățenĭ francesĭ și de supușĭ aĭ Republiceĭ, domiciliațĭ în Bucurescĭ carĭ, dupĕ invitațiunea luĭ Flury, aveaŭ sĕ'l însoțéscă la Palatul domnesc, uniĭ în trăsurĭ, alțiĭ călare.

Era una dintr'acele ḑile mărețe de felul cărora luna luĭ Maiŭ și sórele de primăvéră le fac sĕ strălucéscă în țéra nóstră, ca uă rĕsplată hărăzită răbdăreĭ cu care am suferit gerurile și viscolele iemeĭ. La 10 ore, unul din oficeriĭ Curțeĭ veni sĕ anunțe pe Consul că principele Hangĭarliu e gata sĕ'l priméscă. Cortegiul, conform programeĭ, porni în ordinea următóre: Polcovnicul orașuluĭ în capul a 90 de Cazacĭ; Căpitanul de Dorobanțĭ cu 90 de Dorobanțĭ și cu ofițeriĭ lor, toțĭ în mare ținută. Pe de uă parte și pe de alta a drumuluĭ mergeaŭ: 2 postelniceĭ de uă parte și

---

1) *Doc. priv. la Ist. Rom.* — Colecț. Hurmuzake, Supl. I, vol. III, pag. 484 și pag. 494.
2) *Ibidem,* vol. III, pag. 503 și 563.

2 de alta; Rahtivanul și al doilea pitar, al doilea comis, al treilea postelnic, ceaușul aproḑilor, ceaușul lipcanilor, marele portar cu toțĭ portăreiĭ (nu ca ceĭ de aḑĭ), treĭ căpitanĭ aĭ Agieĭ de uă parte și treĭ de alta, cincĭ ciohodarĭ la drépta și cincĭ ciohodarĭ la stânga. La miḑloc, în cap, Francesiĭ și supușiĭ francesĭ călărĭ, pe urmă trăsura domnéscă trasă de șése caĭ. Inăuntru Consulul Flury, cancelarul Dubois St. Maurice și ofițerul Curțeĭ. Cancelarul ținea în mână, în sus ca să se véḑă, douĕ săculețe de mătase: într'unul era scrisórea de acreditare, într'altul beratul Sublimeĭ Porțĭ. Dupĕ trăsura domnéscă, trăsura consululuĭ gólă, ca sĕ nu se maĭ ḑică de Bucurescenĭ, cum se ḑisese pe vremea luĭ Gaudin că consulul frances n'are nicĭ măcar trăsură [1]. După trăsura consuluĭ, altă trăsură domnéscă și 'n fine șése trăsurĭ ale Francesilor și supușilor francesĭ maĭ bogațĭ.

La palat, jos, la scară, Flury fu întâmpinat de al doilea postelnic, de feciorii de curte, de copiiĭ de casă; sus, în capul scăreĭ, 'l primi Marele Postelnic care 'l introduse în sala de audiențe unde, înconjurat de toțĭ boĭeriĭ Țĕreĭ și împreună cu mitropolitul Dosithie Filitis, se afla Domnul. Când Flury intră, Domnul își scóse ișlicul. Flury înmână beratul, scrisórea de acreditare, făcu un discurs de ocasiune, la care Domnul rĕspunse în câte-va cuvinte; se dede apoĭ dulcețurile și cafelele, steteră de vorbă câte-va minute și audiența se sfârși. Flury fu recondus cu același ceromenial și prin miḑlocul uneĭ mulțimĭ considerabile de Bucurescenĭ, carĭ alergaseră sĕ védă pe consulul franțuzesc. Multă vreme se vorbi pe urmă de primirea cea frumósă, de alaiul împĕrătesc cu care „Franțuzul“ fusese primit de Hangĭarliu la Palat. Numaĭ în 1806, trămisul luĭ Napoleon I, împĕratul Francesilor, consulul imperial Louis Parant, va fi primit cu uă pompă și cu un alaiŭ și maĭ strălucit.

Greciĭ din Bucurescĭ, ba chiar mulțĭ din boĭerĭ începuseră a crede cu hotărîre că Francia va face și 'n Orient minunile ce făcuse în Occident. Bine vĕḑut de boĭerĭ [2], Flury era prețuit la Curte, ér în orașĭ lumea 'l respecta maĭ mult de cât pe toțĭ. Hangĭarliu, amic sincer al Porțeĭ, sta adeseorĭ de vorbă cu Consulul general al Republiceĭ francese, și tóte cestiunile Principeluĭ ca și ale boĭerilor ținteaŭ tóte asupra luĭ Napoleon, asupra

---

1) *Doc. priv. la Ist. Rom.*—Colecț. Hurmuzake, vol. III, pag. 396.
2) *Ibidem*, pag. 552.

acestuĭ om estra-ordinar, care suia cu pașĭ de uriașĭ tóte înălțimele gloriei.

Din nenorocire, aceste bune relațiunĭ nu durară mult. Din Maiŭ și pênĕ în Septembre, Flury fu copilul desmĭerdat al societățiĭ bucurescene. In Iuliŭ, nevésta generaluluĭ Aubert du Bayet, ambasadorul Republiceĭ de la Constantinopole, *cetățéna* Aubert du Bayet, trecu prin Bucurescĭ [1], pentru a merge la Paris. Curtea și societatea primiră fórte bine pe Francesa republicană. De uă dată ênsă lucrurile se schimbară. La 'nceputul luĭ Septembre veni vestea că Napolen a intrat în Egipet, că Francia, fără declarațiune de rĕsboiŭ, a devenit dușmană Sultanuluĭ, că uă mâniă turbată înflacără populațiunea din Constantinopole în contra tuturor prietinilor Republiceĭ.

Din ordinul Porțeĭ Flury fu arestat la Bucurescĭ. Bietul consul tocmaĭ ceruse luĭ Taleyrand voiă sĕ se ducă la băĭ la Elöpatak în Transilvania, sĕ scape probabil de frigurile care 'l chinuiaŭ într'una. Doctoriĭ din Bucurescĭ îĭ consiliaseră acéstă stațiune thermală și, iérășĭ probabil, avea sĕ mérgă cu cine scie ce boier din Bucurescĭ, de óre-ce acum Domniĭ fanarioțĭ permiteaŭ boierilor sĕ trécă granița. Cu vro câțĭ-va anĭ înainte Câmpinénu Scarlat, tatăl nemuritoruluĭ Colonel, și unul din ceĭ maĭ veselnicĭ boĭerĭ aĭ timpuluĭ sĕŭ, spune un călĕtor frances, Câmpinénu fusese la Spa, de unde povestea minunĭ. Câmpinénu spunea Francesuluĭ că tóte cocónele la Spa eraŭ frumóse ca luna, ér Francesul replica boieruluĭ că și luĭ Țéra Românéscă îĭ pare și maĭ frumósă de când a găsit la Zimnicea, la un prânḑ, muștar franțuzesc, — da, boĭerule, esclama entusiasmat Francesul, muștar franțuzesc, din care am mâncat cu mare și patriotică poftă,

> .... et mon âme attendrie
> Du moins pour un instant retrouva sa patrie,

adică: și sufletul meŭ înduioșat, cel puțin pentru un moment îșĭ regăsi patria .... în muștar [2].

Când se auḑi că Flury este arestat în casa consulară conform unuĭ ordin venit din Constantinopole, că un ofițer și patru arnăuțĭ domnescĭ 'l păzesc, că Napoleon este în Egipet, uă ferbere mare începu în Bucurescĭ. Greciĭ creḑură că ora libertățiĭ e gata

1) *Doc. priv. la Ist. Rom.* — Colecț. Hurmuzake, vol. III, pag. 540.
2) *Voyage à Constantinople par l'Allemagne et la Hongrie* (Paris, an. 7), pag. 124.

sĕ sune. Veştile curgeaŭ din tóte părţile[1]. Se anunţa ḑilnic că Grecii insularĭ aŭ pornit în Morea, că un corp de armată francesă, va desbarca în Morea. Uă flotă francesă, afirmaŭ alţiĭ, a intrat în Dardanele. S'a dus imperiul Sultanilor; crucea se va înălţa iérăşĭ pe clopotniţa S-teĭ Sofiĭ din Constantinopole. Σίτω ἡ φιλογενία! Σίτω ἡ ἀδελφή Γαλλία! Trăiască patriotismul! Trăiască sora nóstră Galia!

In asemenea înflăcărărĭ zădarnice şi cu atât maĭ chinuitóre cu cât maĭ marĭ eraŭ dorinţele de sfărămare a lanţuluĭ, petrecură Greciĭ din Bucurescĭ tot sfârşitul anuluĭ 1798 şi întreg anul 1799.

Poporul român îĭ privea cu simpatiă în totdéuna, şi adeseorĭ cu compătimire. Aşa ne-a fost totdéuna inima, şi iubirea, şi urările nóstre aŭ fost totdéuna pentru popórele carĭ luptă pentru limbă şi naţionalitate! In durerile şi în chinurile séle proprie, poporul român, acum uă sută de anĭ, avea totuşĭ timp sĕ plângă nenorocirile Grecilor. Şi ne miră lucrul, căcĭ puţină odihnă îĭ daŭ împrejurările şi luĭ însuşĭ. Văcăritul luĭ Hangiarliu, despre care se dusese pomina pênĕ la Paris, ciuma, seceta, jafurile hordelor luĭ Pasvantoglu, şi între 1798 şi 1799 uă iérnă de crăpaŭ pietrele şi pe care poporul o ţinu multă vreme minte sub numele de *iérna luĭ Hangiarliu,* pe urmă schimbarea Domnilor — cincĭ Domnĭ în 8 anĭ de ḑile — şi decĭ nouĕ dăjdiĭ, angarale, podveḑĭ de tótă mâna, unele maĭ afurisite de cât altele; la fine, omorul oribil al luĭ Hangiarliu la 15 Februariu 1799, — tóte aceste bice dumneḑeescĭ plesniaŭ greŭ pe spinarea ţĕreĭ, în cât esclamaţiunea luĭ Zilot Românul: am ajuns negustoriă! devenise un sfâşiător adevĕr.

Intr'aceste timpurĭ asupra cărora, dupĕ ce le vom studia, va trebui sĕ aruncăm zăbranicul cel negru al durereĭ, — într'aceste timpurĭ poporul român nu se gândea, nu putea sĕ se gândéscă nicĭ la regenerare, nicĭ la acele libertăţĭ care se daŭ cu grămada poporuluĭ frances de Marea Revoluţiune, nicĭ la Napoleon Bonaparte — poporul român se gândea cum sĕ trăiască, cum sĕ ducă, pe cerbicea luĭ burduşită de loviturĭ, greutăţile blestemate ale timpuluĭ, cum sĕ păstreze suflul de viéţă pentru posteritatea de cât dênsul de miĭ de orĭ maĭ fericită.

Din tóte peripeţiele drameĭ care se petrecu între 1793 şi 1800 la Bucurescĭ şi la Viena, cu Rhigas, cu Greciĭ patrioţĭ, cu Francesiĭ *sans-culottes* şi *apelpisiţĭ,* încuragiaţĭ toţĭ de Revoluţiunea

---

[1]) *Doc. priv. la Istor. Rom.*— Colecţ. Hurmuzake, Supl. I, vol. III, pag. 552.

francesă, — uă parte din boierii țerii și, inconscient, întreg poporul român câștigară un singur învețământ, și anume: că, atuncĭ când ar fi vorba sĕ facă și eĭ pentru a lor redeșteptare ceĭa ce voiseră sĕ facă Grecii, sĕ 'șĭ întórcă privirile spre apus; că, departe, departe, peste 900 leghe, cale de șése sĕptĕmânĭ cu trăsura, se află téra Franțuzuluĭ milósă și cavalerescă; că precum alțiĭ șĭ-aŭ plămădit și crescut în Parisul cel mare și iubit libertatea și independența țĕreĭ lor, tot ast-fel ar puté și dênșiĭ tot acolo și prin ceĭ deacolo sĕ realiseze visul de aur al inimeĭ lor. Româniĭ aflară că, afară de Rusia, de Austria și de Turcia, maĭ sunt puterĭ în Europa și că aceste puterĭ, tocmaĭ pentru că nu sunt lângă eĭ și țĕrile lor, maĭ frățéscă și maĭ curată mână de ajutor le vor întinde.

Acésta 'ĭ singura ideĭă rĕmasă în țĕrile române din agitațiunile și năzuințele Grecilor la Bucurescĭ în timpul Revoluțiuneĭ francese. Ideia va cresce, și pentru cel care ar urma-o tot la Bucurescĭ în timpul când Napoleon va sgudui Europa cu victoria armelor séle, și în timpul Congreselor de la Viena, ideia se va arĕta ca întrupată în chip desĕvêrșit și, dupĕ vremĭ, înfigêndu-se cu atâta putere în mintea și în inima fiă-căruĭ luptător al Românieĭ viitóre, în cât nu va maĭ fi mișcare în Francia, fără ca îndată efectul eĭ sĕ nu se simtă adânc și în țĕrile române.

Din timpul Revoluțiuneĭ, Francia a căpĕtat și maĭ deplin uă calitate, pe care tótă lumea, în cap cu Alexandru de Humboldt, i-a recunoscut-o și i-o recunósce. Uă ideiă francesă pĕtrunde pretutindenĭ, pentru că maĭ totdéuna are într'ênsa tot ceĭa ce alcătuesce caracterul uman și universal al ideieĭ.

In Bucurescĭ, lucrul acesta a fost totdéuna și fără esceptiune adevĕrat. Din timpul Revoluțiuneĭ francese, din timpul luĭ Rhigas, Turnavitu, Hortolan și Gaudin, s'a stabilit între Paris și Bucurescĭ, fiă în politică, fiă în literatură, fiă în arte și în mode, un curent atât de puternic în cât, *când Parisul strănută, Bucurescii aŭ guturaĭ.*

XXI

BÓLE, SPITALE, DOFTORI IN BUCURESCI PÊNĔ LA 1800

[1]

I

Din secolul II după Christos, din epoca Antoninilor în Dacia, de când medicul Titus Attius Divixtus practica la Apulum în Transilvania ca oculist, după cum o probéză a luĭ pecete-reclamă, găsită prin ruinele de pe lângă Alba-Iulia, din secolul II de când la vechia Drubeta eraŭ chirurgĭ bunĭ operatorĭ, după cum o probéză lancetele, cauterele și alte instrumente de chirurgiă, găsite la Turnul-Severin[2]; — din secolul II și pêně 'n vremurile nóstre, adică în timp de maĭ bine de 1600 de anĭ, medicina la Bucurescĭ, ca și 'n cele-l'alte părţĭ ale Dacieĭ Trajane, locuite de Românĭ, s'a arětat în treĭ felurĭ și-anume: ântâiŭ ca *medicină băbéscă,* și acéstă e cea maĭ bětrână; al doilea, ca *medicină ieratică* séŭ *călugăréscă,* născută póte ceva maĭ târḑiŭ de cât cea băbéscă; și-al treilea ca *medicină doftoricéscă*, cea maĭ těněră, care începe a dibui, sprijinindu-se multă vreme pe cea băbéscă și pe cea călugăréscă, pentru ca abia 'n secolul trecut, sě încerce și sě reușéscă a merge singură și conscientă de puterile séle.

Luând pe rând la Bucurescĭ, aceste treĭ felurĭ de activitate ale ḑeiţeĭ Higeĭa, vom face istoricul medicineĭ în capitala Ţěreĭ-Româneseĭ pêně la 1800.

---

1) Fodóbă din *Evanghelia Invěţătóre,* tipărită la Govora în 1642. — Veḑĭ *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș, pag. 120.

2) Academia Română (șed. din 20 Marte, 1897): Comunicaţiune făcută de d. prof. Gr. G. Tocilescu.

Maĭ ântâiŭ ênsĕ, fost-aŭ Româniĭ, în secolele trecute ómenĭ bolnăvicioşĭ, plăpândĭ, pirpiriĭ şi limpeḑiĭ? părut-aŭ eĭ la vedere, cum par uniĭ astăḑĭ, ca şi cum ar suge la lăviţĭ? Fost-aŭ slabĭ şi „desnodaţĭ de mâinĭ şi de picióre", cum ḑice Miron Costin de un fecior al luĭ Vasile Lupul [1]?

In privinţa sănĕtăţiĭ Românilor de demult, un Cronicar polon, anume Oricovius, esclamă c'un fel de ciudă şi c'un fel de necaz, care ne face nouĕ plăcere: „Româniĭ sunt nesce sĕlbaticĭ, pentru că nu sunt nicĭ odată bolnavĭ!" [2]

Luptătorĭ şi agricultorĭ de la ântâia descălicătóre şi pênĕ 'n secolul XVII; trăind când la câmp, când în miḑlocul nesfârşitelor lor pădurĭ, când la oraşe, unde casele lĭ-eraŭ aruncate cu praştia şi tóte înconjurate de intinse grădinĭ, — Româniĭ timpurilor trecute cu greŭ ar fi putut fi bântuiţĭ de anemiă, de chlorosă, de neurastheniă şi de uă mulţime de alte gingăşiĭ ale vremurilor de astăḑĭ.

Eraŭ sĕlbaticĭ Româniĭ, de sănĕtoşĭ ce eraŭ; nicĭ uă bólă nu-ĭ îngenuchĭa, afară de una care era teribilă şi de grozăviele căreia ne vorbesc poeţiĭ poporanĭ, cronicariĭ, actele Domnilor şi ruinele lugubre ale unor locuinţe nenorocite, — vechiele lazareturĭ.

Acéstă bólă, pe care toţĭ o numesc năprasnică, este *Ciuma*.

Poetul poporan ḑice:

Fóiă verde nalbă móle,
Adus-a un nor în póle
Bóla cea maĭ rea din bóle!
Noru 'n ţéră s'a lăsat,
Peste ómenĭ a plouat;
N'a plouat plóiă curată,
Ci cu ciumă amestecată!
Unde-ajunge picătura,
Se închid ochiĭ şi gura:
Ochiĭ sĕ nu maĭ pivéscă,
Gura sĕ nu maĭ grăiéscă!
Plină-ĭ ţéra, mult e plină
De scaeţĭ, de mărăcină.
Unde's tufe prin poticĭ,
Sunt morminte de voinicĭ;
Unde's tufele maĭ dese,
Mormênturĭ de jupânese;

---

1) Kogălnicénu: *Cronicele Românieĭ*, vol. I, pag. 308.
2) Drăghicĭ: *Istoria Moldoveĭ* (Iaşĭ, 1857), pag. 31.

Unde's tufele maĭ rarĭ,
Mormênturì de fete marĭ;
Unde's tufele maĭ viĭ,
Tot morminte de copiĭ! [1]

Cea d'ântâiŭ ciumă care năvălesce asupra ţĕrilor române şi pe care istoria o cunósce sub numele de *Ciuma luĭ Atila,* vine cu Huniĭ în Europa [2] la 451. In decurs de uă miă de anĭ, ea trebue sĕ fi maĭ bântuit Dacia, dér istoriciĭ nu maĭ vorbesc de cât de ciuma de la 1476 [3]. A treia ciumă istorică este cea de la 1553 pe care Cronicarul săsesc Ostermayer o numesce spăimêntătóre şi care, numaĭ în cetatea Braşovuluĭ, omorî 5000 de locuitorĭ [4]. Doue-ḑecĭ de anĭ dupĕ ciuma Braşovuluĭ, între 1572 şi 1576, ciuma, dupĕ ce colindase, din Sicilia, şi din Italia, prin tot Orientul, vine şi în ţĕrile române [5]. Mor ómeniĭ cu miele şi de bólă şi de frică. Pe lângă ciumă, maĭ arde pe cer şi uă cometă c'uă lumină orbitóre şi spăimêntătóre [6].

E aceĭaşĭ în tóte secolele. Cu fiorĭ de grózā, poetul poporan o zugrăvesce ca pe:

O clonţată 'nveninată,
Cu pĭelea pe trup uscată
Şi cu pĕrul despletit,
Tot cu şerpĭ împleticit,

care se plimbă, oribilă, şi spune voinicilor ca şi femeelor:

Nu vreaŭ arme omenescĭ,
Că eŭ am arme drăcescĭ:
Am treĭ cóse nevĕḑute,
Cu ciocan de fer bătute.

Şi cosesce, cosesce într'una, neascultând nicĭ plânsete, nicĭ ameninţărĭ. Trece lăsând în urmă-ĭ mormane de cadavre. Poetul se cutremură şi nu maĭ are de cât puterea de a şopti:

Aleĭ! iazmă călĕtóre!
Bólă rea şĭ-amăgitóre!

---

1) Alecsandri: *Poesiele populare ale Românilor* (Bucurescĭ, 1866), pag. 35.

2) Şincaĭ: *Cronica,* sub anno.

3) Dlugoş în Şincaĭ: *Cronica,* sub anno.

4) Hasdeŭ: *Columna luĭ Traian* (anul 1870), No. 12.

5) Hasdeŭ: *Ión-Vodă-cel-Cumplit,* pag. 48. — N. Iorga: *Contribuţiunĭ la Istoria Munteniei,* (Bucurescĭ, 1896), pag. 20.

6) Hasdeŭ: *Ibidem.*

In secolul XVII, ciuma e semnalată între aniĭ 1660 și 1697 [1]. Incepe cu uă violență ne maĭ pomenită. E omor mare de ciumă, spun cronicariĭ îngroziţĭ. Pare a se maĭ domoli în aniĭ următorĭ, pentru a reîncepe cu furiă în 1676. Domnia fuge din Bucurescĭ la Cocorescĭ, iér caimacaniĭ lăsaţĭ de Duca-Vodă în capitală, Radu Logofĕtul Creţulescu, Stroe Vornicul Leurdénu, și Vîlcu Vistierul Grădișténu, părăsesc și eĭ orașul, care remâne aprópe pustiŭ [2]. Vestea grozăvielor ciumeĭ de la Bucurescĭ răbufnesce pênĕ la Moldova. Treĭ cronicarĭ înregistréză omorul de ciumă cu tóte năpraznicele eĭ spaime [3]. Și iérășĭ se maĭ ostoĭesce pentru vro 12 anĭ. La 1689, în timpul Brâncovénuluĭ, Bucurescii iérășĭ se sparg de ciumă, adică lumea fuge îngrozită la munte, la ţéră, în tóte părţile. A fugit Domnia ântâiŭ la Cotrocenĭ și-apoĭ la Plătărescĭ [4]. Ciumă la 1697, dupĕ ce fuseseră lăcuste la 1691 [5]. La 1697, Domnia stă la Târgoviște, de unde tocmaĭ în Decembre are curagiul sĕ reintre în capitală [6]. La 1707 iérășĭ ciumă; se făcuse lege: venia din ḑece în ḑece anĭ. La 1718, ciuma este și maĭ cumplită, căcĭ fusese și fómete. Incepuseră, — și lucrul e constatat de mulţĭ, — sĕ cadă ómeniĭ pe uliţe de fóme. Se găsĭaŭ în tóte dimineţile, întinșĭ pe lângă gardurĭ, ómenĭ morţĭ de fóme. Șĭ-apoĭ începe ciuma, de care móre și Ión-Vodă Mavrocordat, décă n'o fi murit de otravă, cum spun uniĭ. Sunt mahalale în carĭ nu maĭ e picior de om: a rĕmas ţipenia. Una din mahalalele cele maĭ bântuite a fost aceia a Bisericeĭ-de-Jurămênt, numită și a Bălăcénuluĭ, pe la biserica Sftuluĭ Dumitru de astăḑĭ [7].

Trec 18 anĭ, și la 1736 isbucnesce peste amêndouĕ ţĕrile și ajunge, cu tóte carantinele pênĕ în Polonia, altă ciumă și maĭ grozavă de cât cele-l'alte. Aniĭ 1736 și 1737 sunt năpraznicĭ. Din causa ciumeĭ din Muntenia și din Moldova, ambasadorul Veneţieĭ de la Viena anunţă Senatuluĭ la 21 Decembre 1737 că nu se va ţine târgul cel mare de la Lipsca [8], de órece mulţimea neguţă-

---

1) Șincaĭ: *Cronica,* sub anno; cf. *Mag. Istoric,* vol. I, pag. 325.

2) *Mag. Istoric,* vol. II, pag. 8.

3) Kogălnicénu: *Cronicĭ,* Neculaĭ Costin II, pag. 17; Neculce, II, pag. 211; Muste, vol. III, pag. 19.

4) *Mag. Istoric,* II, pag. 143—146.

5) Șincaĭ: *Cronica,* sub anno.

6) *Mag. Istoric,* II, pag. 341.

7) Șincaĭ: *Cronica,* anul 1718. — *Istoria Moldo-Românieĭ,* (Bucur., 1857), II, pag. 324. — *Arhive:* Condica No. 5 a Mitropolieĭ, *Locurile din Bucurescĭ,* pag. 248.

8) Hurmuzake: *Documente,* IX, pag. 666.

torilor din Muntenia, Moldova și Transilvania, carĭ vin cu sutele la Lipsca, va fi ciumată și, decĭ, primejdiósă pentru sănĕtatea internațională a Europeĭ. Dupĕ uă notiță[1] din 1738 se vede că, la ciuma din 1738, în a treia domniă a luĭ Constantin-Vodă Mavrocordat, aŭ murit în Bucurescĭ 33000 de ómenĭ, i preoțĭ 233, i arhiereĭ 3. Dapontes ne spune[2] că, de la Iuliŭ pênĕ la 1 Octobre 1738, aŭ murit în Bucurescĭ 10000 de ómenĭ.

Urméză câțĭ-va anĭ de linisce: nu maĭ e ciumă și nu maĭ sunt lăcuste, căcĭ în 1738 lăcustele fuseseră atât de multe încât mistuiseră tot ce era verde 'n țéră. Lumea le rânĭa cu lopețile. Un vênt puternic, adus, credeaŭ preoțiĭ și lumea tótă, de móștele Sfluluĭ Visarion, le ridicase de pre lanurile Românieĭ și le aruncase în Dunăre.

Dér, de la 1756[3] și pênĕ la sfârșitul seculuĭ, a maĭ fost âncă de patru orĭ. In timpul celor din urmă domniĭ a luĭ Constantin-Vodă Mavrocordat a fost de spaimă, iér cea de la 1792—1795 nu s'a lăsat maĭ pre jos[4].

In tóte rândurile, și 'n tot decursul secoluluĭ XVIII, când ajungea punctul culminant al bóleĭ, Bucurescíĭ eraŭ într'uă grózā ne maĭ pomenită. Lumea se buimăcĭa cu desĕvêrșire. Se vedeaŭ ómenĭ carĭ umblaŭ zăpăcițĭ printre cadavre, infectându-se de miĭ de orĭ și ḑicênd altora vorbele carĭ aŭ rĕmas pe urmă ca locuțiune consacrată în limba nóstră:

— Eh! și la urma urmelor, la ce-o sĕ mĕ aștept: *uă mórte și-un cârlig!* — făcênd alusiune la cârligul cu care ciocliĭ trăgeaŭ pe morțĭ din casă[5].

Era vremea *cioclilor* și a *crailor de podurĭ*[6], — ómenĭ fără Dumneḑeŭ carĭ zăcuseră uă dată și pe carĭ bóla nu-ĭ maĭ trăsnĭa a doua óră. Ciocliĭ, ca și 'n vremea luĭ Caragĭa din secolul nostru, puteaŭ ḑice în rapórtele lor la Cârmuire:

— Am încărcat cincĭ-spre ḑece morțĭ, dér n'am îngropat de cât patru-spre-ḑece, căcĭ unul s'a sculat din car și a fugit[7].

---

1) Din hârtiele venerabiluluĭ domn Ștefan Grecénu; comunicată luĭ Berindeĭ, autorul studiuluĭ *Bucurescĭ* în *Rev. Română,* anul I, pag. 613.

2) Legrand: *Ephémérides Daces* (Paris, 1881), II, pag. 153.

3) *Revista Nouă,* 1888, pag. 399, din Carnetul de notițe al luĭ Manasse Eliad, profesor la S-tul Sava la 1756.

4) Hurmuzake: *Documente,* supl. I, vol. II, pag. 83.

5) Tradițiunea orală: Preotul Tomescu, de la Curtea Vechiă.

6) *Tes. de Mon. Istor.,* II, *Chronograful* luĭ Dionisie Eclisiarhul, pag. 232.

7) Ión Ghica: *Scrisorĭ.*

Craiĭ de podurĭ intraŭ prin case, furaŭ, omorĭaŭ pe ceĭ carĭ, bolnavĭ, săriaŭ sĕ-ĭ rupă cu dinţiĭ în delirul sĕlbatic al ciumeĭ. La 1792, ciocliĭ voiră sĕ înmormênteze de viă uă tênĕră fétă[1]. Trebuiră sĕ sară veciniĭ cu pariĭ ca sĕ-ĭ gonéscă. Ca sĕ nu-ĭ ducă în spitalul de la Dudescĭ, unde, pare-se, era întocmaĭ ca'n *Infernul* luĭ Dante, ciumaţiĭ se ascundeaŭ prin pimniţe şi, de murĭaŭ, îĭ îngropaŭ rudele acolo. Fugĭa om de om. Ţiganiĭ de la curţile boĭerescĭ staŭ cu parĭ şi cu ciomege la pórtă, ca sĕ dea în ceĭ carĭ ar fi cutezat sĕ intre. Preoţiĭ puneaŭ grijania în curtea bolnavilor şi fugiaŭ pârliţĭ.

Unele uliţe eraŭ închise de locuitoriĭ lor cu munţĭ de mărăcinĭ, de bolovanĭ, de moloz, ca sĕ nu viă ciumaţiĭ pe acolo. Se lipiaŭ ferestrele cu hârtiă albastră, ca sĕ nu intre ciuma.

Nu se maĭ ḑicea bóleĭ *ciumă,* ci *sfântă.* Şi-o închipuiaŭ ca uă femeiă cu picióre de gâscă. Uniĭ spuneaŭ că aŭ vĕḑut-o plimbându-se într'uă căruţă cu rótele făcute din căpĕţinĭ de boierĭ marĭ, cu discurile făcute din cóste de fete marĭ, cu leocele făcute din óse de flăcăĭ şi cu osiele din óse de vitejĭ.

Se 'ntindea asupra Bucurescilor uă tăcere atât de grozavă, în cât câiniĭ urlaŭ a pustiŭ, îngroziţĭ şi dênsiĭ de-atâta singurătate. Muriaŭ şi eĭ, şi muriaŭ şi şóreciĭ, şi muriaŭ şi găinele. Tăcerea devenia câte uă dată atât de adâncă şi atât de prelungă, în cât se auḑiaŭ prin aer, — cântec lugubru! — plescăitul din cioc şi fâlfâitul din aripĭ al berzelor negre, numite de popor *călugăriţe,* — paserĭ de nenorocire carĭ se rotocolesc asupra oraşelor pe carĭ e sĕ le bată cruntele bice dumneḑeiescĭ.

Intr'unele uliţe se 'nălţa câte uă dată câte un ţipĕt atât de puternic şi atât de sfâşiător, în cât ecoul se prelungia asupra întregeĭ mahalale. Era uă mumă căreia, dupĕ alţĭ cincĭ, îĭ murĭa şi al şéselea copil. Lângă Dâmboviţa, uneĭ asemenea bătute de Dumneḑeŭ îĭ muriseră toţĭ copiiĭ, şi bărbat, şi slugĭ; rĕmăsese singură cu uă copiliţă de ţîţă. Ciuma se năpădi şi-asupra mumeĭ. Uimele începură la subţiorĭ şi uă sete de foc o dogoria cumplit. Nu maĭ avea apă. Iea copiliţa 'n braţe şi sĕ târesce la Dâmboviţă; bea, şi bea, şi iér bea, şi móre. Copila rĕmase singură, nu âncă bolnavă, pe malul gârleĭ. Ţipă, se rostogolesce, dă din mâinĭ, şi iér ţipă. Un vultur o vede, se repede din înălţime, o iea 'n ghiare şi, avêntându-se iérăşĭ în sórele care lumina, impa-

---

1) V. A. Urechiă: *Istoria Şcólelor* (Bucurescĭ, 1892), vol. I.

sibil, asemenea ororĭ, se 'ndreptéză spre pădurile dimprejurul Bucurescilor ca s'o mănânce. Se vedea prin aer cum o sfâșia....

Ceĭ viĭ și sănĕtoșĭ înlemnĭaŭ la vederea unor asemenea priveliștĭ; pe uniĭ îĭ apucaŭ căldurĭ de nebuniă și se loviaŭ cu pumniĭ în cap, blestemându-se eĭ pe eĭ inșișĭ că s'aŭ născut într'astfel de vremurĭ....

Și Ciuma, — *Sfânta,* — iézmă călĕtóre, secera într'una cu treĭ cóse nevĕḑute, cu ciocan de fer bătute....

II

Medicina Băbéscă

Cunoscințele medicale ale babelor se perd în nóptea timpurilor. Nusciŭ décă strămóșa nóstră Eva, a pus vre-uă dată luĭ Cain séŭ luĭ Abel, când eraŭ maĭ micĭ, vre-uă cataplasmă de molotru, dér din timpurile cele maĭ vechĭ ale Romeĭ republicane, babele și sciința lor aŭ fost totdéuna la mare cinste și la mare întrebuințare.

Caton cel bĕtrân ḑicea fiuluĭ sĕŭ: *interdixi de medicis,* — te-am oprit de a consulta medicĭ [1]. De altmintrelĭ, Caton nu permitea unuĭ om sĕ fiă bolnav și chiar, la estrem, de te bolnăviaĭ, el îțĭ da vérză. La orĭ-ce bólă, bunióră, de scrîntitură, vérză; de legătură, vérză; de pojar, vérză; de melancoliă, vérză. *Prodesse tradit omnibus doloribus,* ḑice Pliniu vorbind de vérza luĭ Caton. Pentru marele Roman, vérza era panacea universală, tocmaĭ cum e apa pentru Kneippolatriĭ. Cine scie ce babă tămăduise pe Caton cu vérză și, de atuncĭ, — așa e firea omuluĭ, — vérza era pentru el suveranul léc al tuturor bólelor.

Medicina băbéscă a născut odată cu omul și 'n Dacia ca și pretutindenĭ. Multe din lécurile babelor române vin de la Roma. Doctorul Costake Vârnav, care practica acum 60 de anĭ prin Moldova, ne spune [2] că zéma de cépă Pliniŭ Major și babele române

---

1) M. P. Catonis: *de Re Rustica,* în *Etudes Médicales sur les poètes latins* de P. Ménière (Paris, 1858). Cf. Daremberg: *La Médecine, histoire et doctrines* (Paris, 1865).

2) Dr. Costake Vârnav: *Physiographia Moldaviae* (Budae, 1836) citat de d. Hasdeŭ: *Columna luĭ Traian,* anul 1872, No. 33.

o daŭ de ochĭ; la uime, patlagina; hrean amestecat cu zahar, ḑice Pliniu; hrean și mĭere rĕspund babele din România; nalbă pentru tuse se da la Roma și la Bucurescĭ; rosmarinul era bun și la Roma și la Bucurescĭ ca sĕ dea laptele îndĕrĕt.

Lécurile băbescĭ, dispreṭuite odată de învĕṭaṭĭ, sunt aḑĭ la mare onóre. Trasul babelor, practicat de unele cu atâta meșteșug, fiă pentru scrîntitură, fiă pentru pocâltitură, fiă pentru buna stare generală, alcătuesce astăḑĭ mult-trîmbiṭatul *massage,* — supremă încercare și supremă speranṭă.

La Bucurescĭ, Pitulicea Ṭiganca[1], róba Văcărescilor, îṭĭ punea mâna, piciorul, falca la loc într'un timp și douĕ mișcărĭ; și-un tras al Pituliceĭ punea pe om în picióre maĭ iute de cât douĕ maslurĭ și uă privigheriă.

De altmintrelĭ, între bĕuturile și alifiile băbescĭ, și între dohtoriele Șcóleĭ de medicină de la Salerno, deosebirea nu era mare. Pentru melancoliă Șcóla de la Salerno da nesce ierburĭ culese în ajunul Inălṭăreĭ, recitând pe *Tatăl nostru* de un însemnat numĕr de orĭ. Babele n'aŭ dat alt-ceva de cât tot ierburĭ culese, bunióră, când cântă ciocârlia în zoriĭ ḑileĭ unuĭ sfânt óre-care vesel din fire.

Sulzer, care le-a cunoscut acum 120 de anĭ, spune că nu esistă nicĭ uă bólă în contra căreia babele române sĕ nu aibă vre-un medicament[2].

Când se va ajunge sĕ se cunóscă legile carĭ presidă la rĕspândirea efluvielor magnetice, se va vedé câtă dreptate aveaŭ babele cu încondeiăturile și cu aposiṭiunea vêrfuluĭ degetelor pe fruntea orĭ trupul bolnavuluĭ, în nenumĕratele felurĭ de descântece ce se făceaŭ la Bucurescĭ, ca 'n tótă Dacia, ca 'n tótă lumea.

Uă „Chera Anastasia“ óre-care la Bucurescĭ și uă „Baba Nécșa“ óre-care la ṭéră făceaŭ minunĭ, când se apropiaŭ de bolnavĭ. Pungită și sbârcită ca uă stafidă, cu nesce ochĭ negri carĭ te săgetaŭ și din carĭ părea că es foc și pară, Chera Anastasia séŭ Baba Nécșa n'aveaŭ de cât sĕ se uite ṭintă la bolnav, și 'ndată acesta părea ipnotisat. Cu nesce degete încovoiate, prin vêrfurile cărora curgeaŭ curenṭiĭ, baba îșĭ plimba puterea pe trupul bolnavuluĭ, și uă gâdilitură vibrantă și de minunĭ făcĕtóre i-agita cărnurile. Cu buzele înfundate și maĭ subṭirĭ ca muchĭa cuṭituluĭ,

---

1) Al. Odobescu: *Scrierĭ.* Studiul: *Poeṭiĭ Văcărescĭ.*

2) Sulzer: *Geschichte des Transalpinischen Daciens* (Viena, 1782), III, pag. 56.

baba descânta și, din când în când, sufla asupra bolnavuluĭ. Ochĭ, degete, suflu, totul în baba ardea, ferbea, colcăia; efluviele magnetice ale acesteĭ ființe, adeseorĭ estraordinare, se descărcaŭ tóte asupra suferinduluĭ și suferindul se făcea sănĕtos. De ce așa? La acéstă întrebare, baba rĕspundea și-atuncĭ cum a rĕspuns totdéuna:

— De ce așa? Ecă așa! Că pré vreĭ sĕ sciĭ multe, și cine scie multe, móre. Léc și noroc sĕ dea Dumnedeŭ, șĭ-atâta tot!..

Și tot astfel când da cu bobiĭ, când descânta în oglindă séŭ în apă neîncepută.

Kira Anastasia[2].

Când baba nu da de hac bóleĭ, când nicĭ descântec, nicĭ bĕutură, nicĭ alifiă, nicĭ argintul viŭ, nicĭ trasul, datul în gât, farmecul, afumatul, nicĭ alte-alea nu reușĭaŭ, atuncĭ, — obiceiul e străvechiŭ[1], — bolnavul, de era véra, era espus pe prispă afară și cine trecea pe uliță, orĭ-ce drumeț, întreba de ce este bolnav; i se spunea, și décă drumețul șĭ-aducea aminte că vre-unul de-aĭ luĭ fusese tot așa bolnav, dator era sĕ spună ce-a luat acela de s'a făcut sănĕtos.

Cantitatea de argint viŭ ce s'a consumat în țĕrile române din causa medicineĭ băbescĭ e colosală. Babele daŭ de multe orĭ mercur atât de mult, încât bolnavul murĭa cu entusiasm. In secolul trecut, una din aceste babe trămite pe un bolnav acolo unde nu e nicĭ jale, nicĭ durere, iér Domnul ordonă prin pitac sĕ fiă bătută, dată prin târg și trămisă la Țigănescĭ[3].

---

1) Hundertmark și Carpzow: *De artis medicinae per aegrotorum apud veteres in vias publicas et templa expositionem incrementis*, în Daremberg, *op. cit.*, pag. 35.

2) Nefiind în vremea eĭ nicĭ fotografiă, nicĭ pictorĭ, ca s'o nemurescă, am dat aci portretul *Kireĭ Anastasia*, imortalisată de nemuritorul Millo, la 1852.

3) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, XII, pag. 354.

Punerea cuțituluĭ, ca și aducerea călare pe trestiă, eraŭ ceva inofensive, de și se practicaŭ pe uă scară tot atât de întinsă ca și datul argintuluĭ viŭ, ca și pusul lipitorilor primăvéra pentru prenoirea sângeluĭ. Cu lipitorile, adică cu lăsatul sângeluĭ pentru orĭ-ce bólă, babele eraŭ de acord cu doctoriĭ pênĕ la finea secoluluĭ XVII, dupĕ cum eraŭ de acord și cu ierburile laxative, cât se póte de laxative. Revent și siminichiă ântâiŭ, lipitorĭ pe urmă, ḑiceaŭ babele de la Bucurescĭ. *Primum purgare, ensuita saignare,* ḑiceaŭ Guy Patin și Fagon [1] în Francia secoluluĭ XVII. Décă făceaŭ așa, li se cânta doctorilor faimosul *Dignus, dignus est intrare in nostro docto corpore.* Nu sciŭ ênsĕ ce cântec se cânta bolnavuluĭ, care da pe brâncĭ d'atâta sânge pĭerdut.

Baba Hârca [2].

Unele dintr'aceste babe reamintesc pe baba din balada luĭ Bolintinénu *Mihnea și Baba* și pe vrăjitórele din *Macbeth* al luĭ Shakespeare. Aceste babe jertfĭaŭ la mieḑul nopțeĭ un cocoș negru la rĕscrucĭ séŭ, iérășĭ nóptea când dormĭaŭ apele, de sus de pe podurĭ, vĕrsaŭ din clondir sânge descântat de miel negru. Ele desgropaŭ morțiĭ carĭ se făceaŭ strigoĭ [3] și'ĭ ardeaŭ la lumina candelelor furate de la Icóna Pré-Curateĭ, séŭ le daŭ drumul pe ape sĕ plece într'alte părțĭ.

Tot aceste babe estraordinare făceaŭ de legătură, de deslegătură, de pricolicĭ, de tricolicĭ, nesce vrăjĭ, nesce farmece și

---

1) Dr. Raynaud: *les Médecins au temps de Molière,* în Daremberg, *op. cit.*

2) Millo în *Baba Hârca,* al căruĭ costum nu trebue sĕ se deosibéscă mult de al *Pituliceĭ,* Țiganca Văcărescilor din secolul XVIII, hodóșca cea pricepută, care, de la ghioc și bob pênĕ la cărbune și tras, scia de tóte, făcea de tóte, slujĭa la tóte.

3) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* I, pag. 401—402. Ordinul luĭ Șuțu, din Aprile 1785, pentru desgroparea și arderea morților din Mehedințĭ.

nesce bĕuturĭ pe carĭ le lua unul și efectul îl resimțĭa un altul. Tu te ungeaĭ, tu beaĭ, pe tine te 'ncondeia baba cu efluviele-ĭ magnetice, și un altul se făcea sănĕtos[1]. Cantemir a vĕḑut cu ochiĭ luĭ un alt descântec: țĭ-era calul orĭ măgarul bolnav, te duceaĭ la babă; baba descânta, tu beaĭ apa séŭ doctoria, și măgarul se făcea sănĕtos[2].

Și cât eraŭ babele de ascultate!

Când ḑicea baba că omul, mușcat de chîrchĭĭag și care făcuse *a bubă,* trebue legănat într'uă cergă de 40 de ómenĭ, după cele 40 de picióre ale chîrchĭĭaguluĭ, ceĭ 40 de ómenĭ veniaŭ la minut și 'l săltaŭ la minut, cum ar face sĕ salte aḑĭ masa prin aposițiunea mâinelor.

Colaboratoriĭ babelor, pe lângă atâtea și atâtea, maĭ eraŭ *călușariĭ* și *ursul*[3]. Cantemir ne spune că bolnavul era pus jos pe pămênt, și călușariĭ jucaŭ împrejurul luĭ pronunțând anumite cuvinte. Din bĕtrânĭ mi-aduc aminte că, jucând călușarul, ḑicea:

Din călcâĭ încetișor!
Hi! din talpă binișor!
Hop! uă dată,
Și altă dată!
Sus de douĕ,
Jos de nouĕ
Pên' la patru-ḑecĭ-și-nouĕ!

Șĭ-apoĭ venĭa un chiot detunător de băga rĕcorile în bolnav, și'l treceaŭ năducelile, și se ducea lingórea 'n pustiă.

Ursul, primăvéra, la Pascĭ și maĭ târḑiŭ, după ce 'șĭ da cu nepăsătóre dărnicĭă pĕrul, bun pentru afumat de spărietură, călca, adică *massa,* ca și cel maĭ aprig *masseur* din vremurile nóstre. Invelit în cergă, bolnavul dîrdîĭa de frică simțînd laba ursuluĭ cum l'apésă și 'l desnódă de la nódă pên' la crescet, pe când vocea răgușită a Țiganuluĭ cânta tot pe:

Din călcâĭ încetișor
Și din talpă binișor!
Sus, Martine!
Țin'te bine,
Că 'țĭ daŭ pâine cu măsline!

---

1) Cantemir: *Opere* (ediț. Acad.), vol. II, pag. 156—157.

2) Pentru alte descântece, veḑĭ Dimitrie Lupașcu: *Medicina babelor,* estras din *Anal. Acad. Rom.* (Buc. 1890) și Mihail Canianu, în *Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie* (a D-luĭ Gr. Tocilescu), „Din psicologia poporană", anul IV, vol. I, fasc. 1.

3) Cantemir: *Op. cit.,* pag. 142—143.

Astfel a fost medicina băbéscă din timpurile cele maĭ vechĭ, și astfel maĭ continuă p'alocurea și 'n ḑilele nóstre.

III

Medicina Călugărésca

Astăḑĭ ḑicem: ajută-te, și cerul te va ajuta. Aŭ fost timpurĭ când omul credea că, prin rugăciunĭ și darurĭ, fără sĕ se maĭ ajute el pe el însușĭ, cerul îl va ajuta la tóte nevoile trupuluĭ și ale sufletuluĭ.

De când Evangelistul Luca a zugrăvit chipul Maiceĭ Domnuluĭ într'un numĕr fórte mare de icóne, — numaĭ noĭ avem în țéră, spune tradițiunea, patru icóne ale Maiceĭ Domnuluĭ, zugrăvite de Sftul Luca[1], pe când Roma nu are de cât una la biserica *Santa Maria in Ara Coeli,* — de când Evangelistul Luca a zugrăvit icóna Maiceĭ Domnuluĭ, de atuncĭ a 'nceput credința în icónele de minunĭ făcĕtóre, atât ale Fecióreĭ cât și ale altor sfințĭ și sfinte.

Bucurescenii s'aŭ tămăduit de diferite bóle rugându-se, séŭ, cum se ḑicea în vechime, căḑênd cu fierbinte rugăciune la *Maica Domnuluĭ de la Sărindar,* icónă străvechiă care, pare-se, că și plângea ca statua luĭ San-Gennaro, patronul Neapoluluĭ, și care, acum, ḑice-se, este la Constantinopole; cădeaŭ cu rugăciunĭ la *Maica Domnuluĭ de la Olarĭ,* la icóna de minunĭ făcĕtóre a *Sfinteĭ Vinerĭ* de la biserica boĭerilor Năsturelĭ din Herăscĭ, la icóna Sftuluĭ doctor *Pantelimon,* la icónele sfinților doctorĭ *Cosma* și *Damian*, la icóna sfinților *Atanasie, Haralambie* și *Visarion*, ceĭ bunĭ de ciumă, la icóna Sftuluĭ *Stelian* care, cu un copilașĭ în brațe, ține într'uă mână uă fâșiă de pânză pe care stă scris: *mie mi s'a dat de Dumneḑeŭ a păzi pruncii,* și primesce cu blândețe rugăciunile și lacrimele mumelor desnădăjduite.

Sftul Stelian, ca toțĭ sfințiĭ și ca tóte sfintele, când putea sĕ

---

1) Veḑĭ și cap. *Frumósele-Arte la Bucurescĭ.* — Móște de ale Sftuluĭ Evangelist Luca sunt la Bistrița lângă racla de argint a Sftuluĭ Grigorie Decapolitul, făcută de Bălașa, Dómna luĭ Constantin-Vodă-Șerban. Veḑĭ *Biserica Ortod. Rom.*, pe anul 1876, pag. 14. *Călĕtoria Mitropolituluĭ Neofit I.*

ajute, ajuta cu multă milă; când nu putea, nu ajuta, cum nu ajută în August 1664 pe un copilașĭ al luĭ Grigore-Vodă Ghica, bolnav, spune Cronicarul [1], de uă bólă necunoscută: făcea grozăviĭ multe; de și înfășat, săría în sus ca un om de 30 de anĭ, sbiera și nincheza ca și caiĭ; a murit în gróznice durerĭ și l'aŭ îngropat la Mihaĭ-Vodă. Nu se póte, nu se póte? — *ad impossibilia nemo obligatur*, nicĭ chiar sființiĭ.

Și câte nu făceaŭ drept credincioșiĭ și evlavioșiĭ noștri strămoșĭ, dupĕ indicațiunile preoților și bĕtrânilor. In casa bolnavuluĭ, pe patru perețĭ, atârnaŭ icónele celor patru evangeliștĭ; iconițe și cruciulițe la gât, sub pernă, atârnate la pat. I se citea acatiste, moliftele Sftuluĭ Vasile-cel-Mare, i se făcea privigheriă și maslul cel de minunĭ făcĕtor; i se duceaŭ rufele la biserică; i se da aghiasmă sfințită la dile marĭ. Din secolul XVI esista texte de conjurațiune pentru scóterea dracilor [2]. Ființele carĭ ţineaŭ la bolnav se legaŭ la Maica Domnuluĭ séŭ la alțĭ sfințĭ sĕ dea sălbĭ, monede de aur, giuvaericale prețióse, candele, iconițe. In fața icóneĭ de minunĭ făcĕtóre, muma, soția, sora se rugaŭ césurĭ întregĭ, în întunericul sfânt al bisericeĭ. Nusciŭ în ce manuscript séŭ în ce notiță manuscrisă pe foile albe ale unuĭ céslov din secolul trecut, am citit că uă mumă care se ruga astfel, la Sărindar, singură în biserică, a audit icóna trosnind cu atâta putere, în cât s'a speriat, a cădut jos și a murit, căcĭ trosnetul icóneĭ, credusе ea, arĕta că Maica Domnuluĭ îĭ respinge rugăciunea.

Și câte âncă nu făceaŭ parte din medicina ieratică: ungerea cu sfântul mir, cădutul la sfintele darurĭ, bĕutul apeĭ în care a stat multă vreme uă cruce de inorog, punerea unuĭ fer între dințĭ când trag clopotele în Sâmbăta mare [3], aposițiunea mâinilor unuĭ patriarh sfânt cum fu patriarhul Nifon din vremea luĭ Radu-cel-Mare, atingerea móștelor unuĭ mitropolit mort cum fu Maxim Brancovicĭ, — și 'n fine ca ultim midloc de tămăduire, suprem și fórte costisitor, aducerea la casa bolnavuluĭ a móștelor vr'unuĭ sfânt séŭ vr'uneĭ sfinte, bunióră Sftul Dumitru Bassarabov din Bucurescĭ séŭ Sfta Filotea tocmaĭ de la Argeșĭ.

---

1) *Magaz. Istor.*, IV, pag. 364.

2) Hasdeŭ: *Cuvinte din Bĕtrânĭ*. Manuscriptele dinainte de 1580 ale luĭ Popa Grigore de la Măhacĭ.

3) *Biserica Ortodoxă Română*, 1877, pag. 571: Obiceiurĭ superstițióse.

Ce așteptare, ce emoțiune, ce sguduitură nervósă pênĕ sĕ intre sicriul Sfîntuluĭ séŭ Sfinteĭ în casă! Câtă bucuriă, décă tóte se petreceaŭ cu bine, și câtă desperare décă sicriul, când sĕ intre pe pórtă, se lăsa greŭ și nu voia sĕ intre. Căcĭ s'a întêmplat adesea ca sicriul cu móște, adus în trăsură séŭ pe pat sub uranisc, sĕ nu vrea sĕ intre în casa cutare séŭ cutare; sĕ lăsa, adică greŭ și atuncĭ caiĭ carĭ trăgeaŭ la trăsură nu maĭ voiaŭ sĕ mérgă séŭ, décă patul pe care era pus sicriul era dus de ómenĭ, le amorțĭa mâinele acestora și alțiĭ, de veniaŭ nu puteaŭ sĕ 'l maĭ ridice de jos.

Imprejurul bisericelor, în nóptea Invierel, când preoțiĭ, eșițĭ afară sub cerul liber, înălțaŭ către stele strigătul sublim al creștinismuluĭ triumfător: „Christos a înviat din morțĭ, cu mórte pe mórte călcând", se auḑia pe lângă mormintele ce eraŭ împrejurul bisericeĭ țipete năbușite: eraŭ epilepticiĭ cărora li se turna câte uă doniță de aghiazmă în cap.

De frigurĭ era *scrisul* cu litere arabe séŭ altfel pe cojĭ de pâine de însășĭ mâna popeĭ, cu vorbe carĭ nu însemnaŭ nimic séŭ însemnaŭ atât de mult încât nimenĭ nu le pricepea [1].

Se lua târnoséla de pe la bisericĭ și, décă era furată, era și maĭ bine, și se păstra pentru diferite bóle ușóre, întocmaĭ cum afumatul cu florĭ de la Domnul Christos era bun de guturaĭ. Din coliva făcută Sftuluĭ Haralambie se păstra uscată multă vreme și, décă umbla molima în paserĭ, li se da grâul din coliva Sftuluĭ Haralambie, sfântul apărător de ciumă și alte epidemiĭ. Lécul nu se asemĕna cu cel găsit de Pasteur pentru holera găinilor, dér se da cu mare și nesfârșită credință.

Credința strămoșilor noștri nu era, dupĕ cerințele Evangelieĭ, numaĭ cât un grăunte de muștar, ci mult maĭ mare. De aceĭa, se făceaŭ bine. Credința, avêntul, căldura îĭ sguduiaŭ atât de puternic în cele maĭ ascunse ale sistemuluĭ nervos, în cât se lecuiaŭ, se făceaŭ bine, scăpaŭ adeseorĭ pentru totdéuna de chinul care-ĭ muncia. D'aci darurĭ, laude, esplosiunĭ de recunoscință fără sfârșit.

Pênĕ la finea secoluluĭ XVII șĭ-anume, în secolul XVIII,

---

1) Un *scris* de frigurĭ e următorul: în prima ḑi se scrie pe cojiță: *Abele* 31 :+: *Zut*; a doua ḑi: *Bodele* 31 :+: *Zut*; iér a treia ḑi: *Abele Bodele* 31 :+:+: *Zut*. Frigurile pier cu atât maĭ iute, cu cât veĭ face pe *Z* de la *Zut* maĭ asemĕnător cu Z nemțesc, adică ℨ. — Com. de d. prof. Iorgulescu, din Buzĕŭ.

pênĕ la venirea Fanarioților și, cu aceștia, a Egumenilor și Arhiereilor grecĭ, medicina ieratică séŭ călugăréscă nu era antipatică. De când Greciĭ intră în rostul bisericeĭ române și apucă cu japca séŭ chiar prin bigotismul drept-credincioșilor, cele maĭ multe din mănăstirile și bisericele Bucurescilor; de când nu este an, în care Bucurescii sĕ nu aibă în sênul lor câte un negustor de lucrurĭ sfinte [1], — de atuncĭ și pênĕ la secularisarea mănăstirilor închinate, adică pênĕ la 1863, medicina călugărescă, medicina sfântă séŭ ieratică devine un comerciŭ desgustător și cu atât maĭ nelegiuit, cu cât specula legea și simțimêntul cel maĭ sfânt al omuluĭ: credința.

Călugăriĭ Grecĭ din patriarhiile Constantinopoleĭ, Ierusalimuluĭ, Alexandrieĭ, Egipetuluĭ și Antiohieĭ aŭ stors milióne, sute de milióne cu medicina ieratică din țerile române. A fost ceva care întrece imaginațiunea cea maĭ înflăcărată. Te duria uă mână. Lécul? Egumenul, Arhiereul séŭ numaĭ călugărul te sfătuia sĕ facĭ uă mână de argint pentru icóna de minunĭ făcĕtóre din cutare mănăstire de la Muntele Athos, de la Sinai, de la Ierusalim. De te durea brațul, făceaĭ un braț, de te durea piciorul, un picior; de te durea capul, un cap.

O! comerciul infam care s'a făcut cu lemnul din Sfta Cruce, bun de tóte! Crucea luĭ Christos ar fi trebuit sĕ fiă de treĭ orĭ maĭ mare de cât Turnul Eiffel, pentru ca sĕ ajungă la toțĭ credincioșiĭ carĭ o cumpăraŭ, boierĭ și neguțătorĭ, în secolul XVIII de la călugăriĭ grecĭ [2].

Când venĭa câte un patriarch de la Ierusalim și se svonĭa în Bucurescĭ că a adus apă de la Iordan, bună iérășĭ de tóte bólele, năpădia tot orașul la el. Ar fi trebuit sĕ aibă sacale. Din fericire Dâmbovița era apróре. In timp de uă sută de anĭ, apa Dâmboviței a fost maĭ în fiăcare an, în cantitățĭ colosale, *iordanificată* de șirețiĭ patriarhĭ și arhiereĭ aĭ Ierusalimuluĭ.

Dér untul-de-lemn care arde de-asupra Sfântuluĭ Mormênt de la Ierusalim! Ar fi trebuit patriarhuluĭ de la Ierusalim sĕ aducă untul-de-lemn din candela Sftuluĭ Mormênt în chiupurĭ

1) Vedĭ. cap. *Patriarhĭ, Mitropolițĭ... Grecĭ la Bucurescĭ.*

2) Acest comerciŭ se maĭ continuă póte și astădĭ. Acum 2 anĭ, Tribunalul de Ilfov a judecat causa uneĭ marĭ proprietare de pămênt din Bucurescĭ (Procopóia), care a cumpărat de la un călugăr de la mănăstirea Cotlomuș din Muntele Athos mănicuțele Sftuluĭ Spiridon Taumaturgul cu 10000 de leĭ, și tot acestuĭ călugăr a lăsat întréga stare. Testamentul a fost casat.— Com. de d. prof. C. Dissescu.

marĭ cât balena, pentru a mulțămi tóte cererile. Dér nu făcea așa, căcĭ lucrul ar fi fost nepractic, și al doilea ar fi fost în contra principiuluĭ care spune că doctoriele ieratice trebuesc luate în porțiunĭ séŭ dose infinitesimale. Eĭ aduceaŭ uă sticluță cu unt-de-lemn din candela Sftuluĭ Mormênt, séŭ cu apă din Iordan séŭ din fântâna Cedronuluĭ. Că untul-de-lemn séŭ apa eraŭ de la Ierusalim, eŭ unul nu așĭ asigura nicĭ cu partea din Raiŭ a dușmanilor meĭ. Când se isprăvĭa la Bucurescĭ apa séŭ untul-de-lemn din prețiósa sticluță, medicul pré-sfințit, patriarh séŭ arhiereŭ, punea apă din Dâmbovița, căcĭ, conform Scriptureĭ, duhul Domnuluĭ plutesce de-asupra tuturor apelor.

Cererile continuaŭ, ofertele eraŭ gata. Condițiunea de căpeteniă era ca sticluța sĕ fiă mică și închisă în treĭ-patru cutiĭ carĭ se scoteaŭ una dintr'alta. Și când înaltul prelat mergea acasă la bolnav, și când acesta venĭa la Inalt-Pré-Sfinția-Sa, formalitățile eraŭ aceleașĭ. Prețul ênsĕ de sigur diferia ca și astădĭ. Era maĭ scump când venia acasă, la bolnav, sfințita față a Patriarhuluĭ séŭ a Arhiereuluĭ.

Și étă cum, dupĕ spusa unuĭ bĕtrân care de la tată-sĕŭ o audise, operà Pré-Sfântul doctor: cutia cea mare se deschidea cu deosebită ceremoniă, se rostiaŭ nesce cuvinte pe limbĭ adâncĭ de către arhiereĭ; călugăriĭ care'l însoțiaŭ, luând uă posițiune extatico-cataleptică, ca coprinșĭ de alte-alea, pironĭaŭ ochi 'n bolnav. Acesta simția un fior... A doua cutiă apărea... Emoțiunea crescea. Décă putea, bolnavul cădea 'n genunchĭ, iér rudele rupeaŭ pămêntul cu mĕtăniele... La aparițiunea celeĭ de-a treia cutiĭ, pe care încet, oblu, pe linse, o arĕta Episcopul, bolnavul tremura ca vérga, simția că, de la crescet pênĕ 'n tălpĭ, l'arde și'l înghiață, îl saltă și 'l dobóră, îl chinuĭe și 'l mângâĭă uă căldură ciudată, de el ne maĭ simțită. Când apărea 'n fine sticluța, sfințita sticluță, învelită în catifea verde séŭ roșĭă; călugăriĭ, ca sguduițĭ de uă puternică scânteiă electrică, cădeaŭ în genunchĭ. Bolnavul, rudele, ceĭ de față, toțĭ, isbĭaŭ cu fruntea pardoséla odăĭeĭ. Episcopul, cu mișcărĭ automatice, se apropia de bolnav... Respirațiunea ĭ-era gâfâindă și șuerândă, ungea cu untul-de-lemn séŭ uda cu apa din sticluță și... și bolnavul se făcea bine în marea maioritate a casurilor.

Curentul nervos, ipnotismul, suggestiunea, vibrațiunile, emoțiunea, efluviele magnetice și tot ce spunea ilustrul Charcot la Salpetriera în Paris, eraŭ provocate de sticluța cu apă de Iordan séŭ

de Dâmbovița. Bolnavul se scula om în tótă firea, gata a 'nălța la cerurĭ pe Episcop, a-ĭ da pungĭ peste pungĭ, moșiĭ peste moșiĭ.

Medicina doftoricéscă o fi făcut, n'o fi făcut parale din țĕrile române, în secolele trecute; medicina călugăréscă ênsĕ, pe lângă averile *naht,* adică pe lângă baniĭ câștigațĭ dupĕ consultațiunĭ în felul celeĭ de maĭ sus, a maĭ câștigat și moșiĭ carĭ dederă Statuluĭ român dupĕ secularisare pênĕ maĭ de unădi între 20 și 25 de milióne pe fiăcare an.

Cu asemenea folóse, mi se pare că nu s'ar puté dice că medicina călugăréscă nu a fost bănósă în țĕrile române[1].

IV

Medicina Doftoricéscă

In privința Medicineĭ doftoricescĭ, chiar décă documentele ar fi maĭ numeróse, sunt convins că, dupĕ retragerea administrațiuneĭ și legiunilor romane din Dacia Traiană și dupĕ începerea aceleĭ viețĭ chinuite de maĭ bine de uă miă de anĭ prin munțiĭ și văile carpatine, de doctorĭ ca oculistul Titus Attius Divixtus și de chirurgĭ ca ceĭ din Drubeta (Turnu-Severin), nu s'a maĭ pomenit la Românĭ.

In timpul luptelor fiorósе carĭ se continuaŭ grozave între Romano-Bulgarĭ și Byzantinĭ, spaima de doctorĭ trebue sĕ fi ajuns legendară printre Românĭ, tocmaĭ dupĕ cum la Roma, în primele timpurĭ ale Republiceĭ, doctorul inspira uă gróză nemărginită, căcĭ ardea și tăia fără milă. Inainte de a fi *medicus,* doctorul fusese la Roma *vulnerarius* (doctor de rănĭ); ba poporul îĭ dicea chiar și *carnifex*[2].

Vr'un nume de felul acestuia de gâde, calăŭ séŭ măcelar, trebue sĕ fi avut doctoriĭ prin țĕrile române pênĕ dupĕ anul 1000 dupĕ Christos, de órece nu numaĭ odată, ci în dese rândurĭ, crudiĭ împĕrațĭ din Byzanța, când biruiaŭ pe Româniĭ din Pind séŭ

1) Vedĭ pentru alte amĕnunte cap. *Patriarhiĭ, Mitropoliții... Grecĭ la Bucurescĭ.* — Cf. și *Din Istoria Fanarioților*, capitolul intitulat: *Ipsilante și fiiĭ sĕĭ.*

2) Daremberg: *op. cit.*, pag. 12. Primul *Vulnerarius*, stabilit la Roma la anul 535 a. Chr. a fost Agathon, fiul luĭ Lisanias.

de la Dunăre, aveaŭ de obiceĭ ca, cu ajutorul doctorilor, sĕ taiă în bucăţĭ pe căpitaniĭ Românilor prinşĭ în rĕsboĭ. Dupĕ ce-ĭ făceaŭ micĭ fărîme, ordonaŭîn batjocură doctorilor sĕ se siléscă sĕ-ĭ reînvieze. Experienţe barbare şi cumplite ca aceĭa, bunióră, ce făcu Constantin Copronimul la 765 cu căpitanul roman Cristin, pe care'l ciopărţi în felul acesta, nu eraŭ de natură a îndemna pe Românĭ sĕ se dea pe mâna doctorilor din Byzanţa, adevĕraţĭ carneficĭ[1].

Maĭ târḑiŭ, la Curtea civilisată a Bassarabilor doljenĭ şi romanăţenĭ, la Curtea luĭ Mihail Bassarabă Liténul şi a luĭ Dan I Bassarabă, e peste putinţă sĕ nu fi fost doctorĭ veniţĭ fiă din Byzanţa, fiă, maĭ cu sémă, din Veneţia şi din Genova, cu carĭ în secolul XIII şi al XIV Româniĭ avură atâtea şi atâtea relaţiunĭ[2].

Nicĭ un document nu ne semnaléză presinţa în ţéră a aşa numiţilor doctorĭ *circulatores* séŭ *periodevti* carĭ, ca şi veseliĭ *trouvères* şi *Meistersänger,* umblaŭ din oraşĭ în oraşĭ, oferind serviciele lor bolnavilor, — obiceiŭ străvechĭ în flóre la Roma, la Constantinopole şi pênĕ maĭ acum 80 de anĭ prin oraşele Bulgarieĭ, unde la anumite ore ale ḑileĭ se auḑia strigând pe uliţe *birali! birali*... Era doctorul chirurg-farmacist care, cu uă cutiă în mână (doctoriele), intra în casa unde era chĭămat.

Trebue sĕ fi fost şi la noĭ obiceiul acesta, de vreme ce, în secolul XVIII dupĕ Ciumă, era hotărît ca ómenĭ de-aĭ stăpânireĭ sĕ'ntrebe de la pórtă, în fiăcare curte:

— Sănĕtos!? sănĕtoşĭ!?. iér ceĭ din curte sĕ rĕspundă:

— ... 'toşĭ! 'toşĭ!.. décă nu era nicĭ un bolnav.

Copiiĭ rĕspundeaŭ adesea acestor strigătorĭ inspectorĭ sanitarĭ glumind şi ḑicênd ântâiŭ:

— ... 'toşĭ! 'toşĭ! dér avem uă pisică bolnavă[3].

Documentele nu arétă nicĭ un doctor la Bucurescĭ în suta XV, când oraşul începe sĕ devină capitala Ţĕreĭ-Româneseĭ. In schimb ênsĕ, la Ştefan-cel-Mare, în Moldova, de la 1475, cestiunea doctorilor fiă veneţianĭ, fiă germanĭ, e minunat de bine espusă de documente[4].

Sĕ nu uităm a observa că, numaĭ în secolul XVI, doctoriĭ

---

1) Şincaĭ: *Cronica*, tom. I, pag. 141, din ediţiunea Iaşĭ, 1853.

2) Hasdeŭ: *Negru-Vodă* (Bucurescĭ, 1898), *passim*.

3) Tradiţiune orală.

4) *Doftoricescul meşteşug în trecutul ţĕrilor române* (Bucurescĭ, 1892) pag. 16. — Hurmuzake: *Doc.*, VIII, pag. 36 şi următórele. — N. Iorga: *Acte şi Fragmente,* III, pag. 73—74.

devin permanențĭ la Curtea Domnilor din Iașĭ și din Bucurescĭ. Ștefan ĭ-aducea de la Veneția, de la Nürnberg și de la Buda, numaĭ în consultațiune.

La finea secoluluĭ XVI, ni se semnală la Bucurescĭ presința unuĭ doctor al luĭ Sinan-Pașa, Evreŭ [1], și ni se maĭ vorbesce, fără a-ĭ numi, de doctoriĭ luĭ Mihaĭ-Vitézul la 1597, când Mihaĭ fu greŭ bolnav și ambasadorul Venețieĭ de la Viena insciințéză Senatul despre acéstă întêmplare pe care o consideră ca fórte gravă [2].

La Bucurescĭ, ca prin tóte părțile țĕrilor române eraŭ doctorĭ *circulatores*. Uniĭ umblaŭ cu uă cutiă, în care staŭ, frumos orânduite, uă mulțime de pietre tămăduitóre. Eraŭ Arabĭ, eraŭ Evreĭ, eraŭ Italianĭ, și credeaŭ fórte mult în virtutea acestor pĭetre tămăduitóre. Era unul la Cetatea-Albă, Arab de felul sĕŭ, avea uă pĭétră care, aplicată câtă-va vreme pe inima celuĭ ce suferia de epilepsiă, îl tămăduia... la sigur. Uă altă pĭétră, numită *Nefretica* tămăduia de rinichĭ; alta, *Judaica*, avea proprietatea de a goni tóte rĕutățile din trupul omuluĭ, — ceĭa ce Molière și doctoriĭ luĭ vor numi maĭ târḑiŭ *umorile peccante;* uă altă piétră, numită *Selenita*, opria emoragiile ca și matostatul nostru, iér Piétra Vulturuluĭ împĭedica lepădăturile [3].

Tot în secolul XVI, la miḑloc, sĕ nu uităm a aminti că unul din ceĭ maĭ aprigĭ Domnĭ aĭ Moldoveĭ, adevĕrat fiŭ al luĭ Ștefan-cel-Mare, Petru Rareșĭ, era și medic, și medic învĕțat [4]. In schimb, în Muntenia, la Bucurescĭ, pe la 1577, un doctor din Lombardia, anume Rosso, ar fi voit sĕ se urce pe tronul Voevoḑilor românĭ, sub cuvênt că strămoșiĭ luĭ fuseseră Bassarabĭ și domniseră în Țéra-Românéscă. Sultanul îl exilă la Rhodos séŭ îl condamnă la galere [5].

In locul Arabilor, Evreilor și Italianilor, secolul XVII vede practicând medicina la noĭ pe Greciĭ din Constantinopole, carĭ învĕțaŭ la Padova, la Pavia, la Roma.

Și 'n Moldova, la Iașĭ, și 'n Țéra-Românéscă la Bucurescĭ, la

1) Hurmuzake: *Doc.*, III, 1, pag. 216.
2) *Ibidem*: *Doc.*, II, 2, pag. 228—229.
3) *Tes. de Mon. Istor.*, II, pag. 110.
4) Karamzine: *Ist. Rusieĭ*, tom. IX, nota 849, în care (C. Hasdeŭ nĭ-o spune) e vorba de uă scrisóre a unuĭ Ivașco Peresvetov către Ivan-Gróznicul. Intr'acéstă scrisóre, Peresvetov numesce pe Petru Rareșĭ: *ucĭonaĭ filosofi dohtor*, adică învĕțat filosof și doctor.
5) Hurmuzake: *Doc.*, III, 1, pag. 41.

Curtea ceva maĭ tihnită a luĭ Radu-Vodă Mihnea, a luĭ Leon-Vodă și 'n fine a luĭ Mateĭ Bassarab, doctoriĭ sunt acum în permanență.

Partea sciințifică ênsĕ în medicina de-atuncĭ era atât de mică! Lucrul se póte vedea după formularele medicale, așa numitele *iatrosofia*, unele manuscrise, altele publicate.

Dintr'unul, tipărit la Veneția la 1647, sub numele de *Geoponicon*, de călugărul Agapios, înainte, probabil, numit doctorul Athanasios Lando [1], copiez uă rețetă în contra cheliei:

„Iea un pantof de femeiă; rupe-ĭ talpa; taiă dintr'ênsa partea „despre călcâĭ; pune-o pe foc; prefă-o în cenușă; amestecă-o cu „unt-de-lemn; fă-o alifiă și frécă-te pe cap".

Nu vĕd între acéstă alifiă, făcută după rețeta doftoricéscă și între uă alifiă, făcută de baba Nécșa, uă pré mare deosebire.

Dintr'un alt *iatrosofion* ĭaŭ următórea conjurațiune în contra Migreneĭ:

„In numele luĭ Dumnedeŭ celuĭ a-tot-puternic! Când Migrena, „aripa Sataneĭ, eși din adâncul Măreĭ, Domnul nostru Isus Chris„tos o întâlni și 'ĭ dise: unde te ducĭ, Migrenă? Și ea 'ĭ rĕspunse: „Dómne! Dómne! de ce mĕ 'ntrebĭ? Mĕ duc sĕ intru în capul „robuluĭ luĭ Dumnedeŭ Cutare, sĕ'ĭ sguduĭ creieriĭ și sĕ-ĭ holbez „ochiĭ. — Ér Chistos îĭ dise: du-te pe muntele Ararat, acolo unde „nu se aude nicĭ sunet de bucium, nicĭ cântec de cocoșĭ; acolo „mănâncă, și bea, și potolesce-țĭ mânia!.. Christos s'a născut în „Betleemul Iudeĭeĭ! Christos a fost rĕstignit pe muntele Calva„ruluĭ!.. Fugĭ, Migrenă, părăsesce pe robul luĭ Dumnedeŭ Cu„tare" [2].

Décă s'ar compara acest descântec conjurator cu vr'un descântec al babelor nóstre, bunióră, cu unul de pocitură [3], s'ar vedé că deosebirea este aprópe nulă.

Chiămarea ajutoruluĭ dumnedeiesc pentru tămăduirea bólelor nu este uitată nicĭ chiar în rețetele cele maĭ sciințifice. Doctorul, în secolul XVII, după ce scrie rețeta, sfârsesce totdéuna ca frasa stereotipă: „viă sănetatea de la puterea divină care birue totul [4]", — întocmaĭ după cum baba dice după incantațiune: descântecul de la mine, ĭér lécul de la Dumnedeŭ.

---

1) Legrand: *Bibliothèque grecque vulgaire* (Paris, 1881), studiul introductiv din volumul II.

2) *Ibibem. Op. cit.*; tot studiul introductiv din vol. II.

3) Lupașcu: *Medicina Babelor*, pag. 27.

4) *Cronica* luĭ Dapontes de la 1648 la 1704 și *Cronicariĭ Grecĭ* aĭ D-luĭ Erbicénu (Buc. 1890), pag. 131.

Paul din Aleppo se plânge că, la 1648, la Târgoviște, când îl dîrdîĭaŭ sdravĕn nesce frigurĭ palustre, — specialitate pur-românéscă, — nu se aflaŭ doctorĭ [1]. Plăpândul diacon al Patriarhuluĭ Macarie se 'ncélă: eraŭ doctorĭ la Târgoviște, căcĭ în Condicele Mitropolieĭ [2], avem cu data de 1634 un hrisov de la Mateĭ-Vodă privitor la cumpărarea uneĭ moșiĭ de Grigore Comisul, — Grădiștén de nu mĕ 'ncel, — care are printre martorĭ și pe *Iane Doftorul*.

Dupĕ 1650 se 'ntorc Grecĭ destuĭ de la Padova și de la Roma. Uniĭ dintr'ênșiĭ sunt ómenĭ fórte învĕțațĭ. Cel maĭ învĕțat și cel care a câștigat un loc de cinste în Istoria generală a Medicineĭ este cuscrul luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu, faimosul părinte și străbun al tuturor Mavrocordaților, domnĭ la Iașĭ și la Bucurescĭ, adică Alexandru Mavrocordat, doctor în medicină de la Padova și de la Roma, autor al uneĭ scrierĭ despre circulațiunea sângeluĭ, lucru noŭ, de vreme ce numaĭ la 1658 nemuritorul Harvey [3] o demonstrase sciințificesce. Cartea luĭ Alexandru Mavrocordat a făcut epocă în medicina orientală. Cincĭ edițiunĭ fură tipărite, și cartea tot rară era, ne spune Cronicarul Dapontes [4].

Un alt doctor învĕțat și publicist, în Bucurescĭ de la 1680 pĕnĕ la 1690 și maĭ târdiŭ, este Iacob Pilarino, doctorul de Curte al luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino și pe urmă al luĭ Brâncovénu; el a scris un tractat despre *altoire* [5]; despre care altoire, nu sciŭ.

Intr'acelașĭ timp cu Pilarino, maĭ sunt la Bucurescĭ, la Curte și 'n orașĭ, doctorul numit „cel mare", adică doctorul Pantaleone [6] și doctorul Ión Comnenul [7].

La 1697, doctoriĭ Curțeĭ Domnescĭ sunt Enake Doftorul și Iacob Doftorul, plătițĭ cu câte 800 de talerĭ pe an [8] de Brâncovénu și fórte chiămațĭ prin casele boierilor; mergeaŭ în rădvane și — lucru rar! — în trăsurĭ pe arcurĭ pe la bolnavĭ.

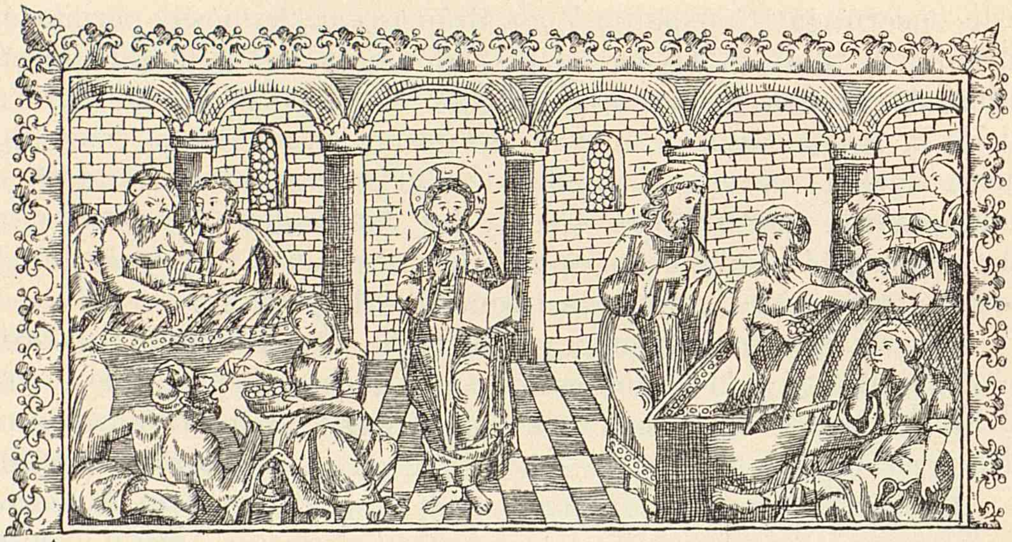
La 1700 maĭ este un doctor la Curtea Domnéscă: Pandele Doftorul; acesta are 1000 de talerĭ pe an [9]. A venit odată la

---

1) Hasdeŭ: *Arh. istor. a Românieĭ*, Călĕtoria Patriarhuluĭ Macarieĭ, cap. XII.
2) *Arhive:* Condica No. 1 a județuluĭ *Dâmbovița*.
3) Flourens: *Hist. de la découverte de la Circulation du sang*, — citat în Daremberg, *op. cit.*
4) Erbicénu: *Cronicariĭ Grecĭ*, pag. 257.
5) *Ibidem: Op. cit.*, pag. XXIX.
6) Odobescu: *Foletul Novel*, în *Rev. Rom.* (1862)
7) Erbicénu; *Cronicariĭ Grecĭ*, pag. XXVI.
8) *Rev. Istor. a Arhivelor Românieĭ; Semile Brâncovenescĭ*, pag. 313.
9) Tot în *Semile Brâncovenescĭ*, pag. 516 și 539.

Bucuresci, în 1691, și Alexandru Mavrocordat[1], care însě părăsise medicina, n'o maĭ practica și era marele diplomat al Porțeĭ Otomane.

Dupě 1700, Brâncovénu maĭ avea ca doctorĭ pe Athanasie Gordiul și pe doctorul Gheorghe Trapazuntiul, fost bursier al Domnuluĭ în Italia și care, dupě oribilul măcel de la 1714, devine omul de încredere al Marichiĭ Dómna Brâncovénuluĭ și'ĭ negociéză la Veneția cu Senatul și la Constantinopole cu ambasadoriĭ venețianĭ cestiunea banilor, — sute de miĭ de galbenĭ, — depușĭ de Brâncovénu la Zecca Veneţieĭ[2].

Spital, din Condicele Spătaruluĭ M. Cantacuzino[3].

Primul chirurg ce cunosc la Bucurescĭ este un Frances, Lantier. El e recomandat de d. de Feriol, ambasadorul luĭ Ludovic XIV la Constantinopole, luĭ Constandin Brâncovénu, care se grăbesce a'l numi chirurgul Curțeĭ séle. Chirurgĭ aŭ maĭ fost prin țěrile române și'nainte vreme. Șincaĭ vorbesce[4] de unul Mezentie,

---

1) *Mag. Istor.*, V, pag. 116: ... L'a conăcit Domnul în casele din Curtea Domnéscă, pentru ca sě aibă în tótă vremea impreunare și vorbă.

2) Esarcu: *Doc. Venețiane.* — Erbicénu: *Cronicariĭ Grecĭ.* — *Notița* luĭ Demetriŭ Procopiu Moscopoliténul în Fabricius.

3) Manuscriptele Academieĭ Române, Κόδεξ τῶν ἀδελφάτων. — Intr'acest manuscript de care vorbim maĭ la vale, se află lucrat în punta condeiuluĭ acéstă sală de spital, de felul căreia vor fi fost și primele sălĭ ale celuĭ d'ântâiŭ spital al Colțeĭ.

4) *Cronica*, anul 1602.

chirurg al luĭ Sigismund Báthory. Cantemir ne afirmă că chirurgĭ aŭ fost în Turcia dinainte de 1650. Maĭ toțĭ eraŭ Francesĭ[1].

La 1706 se zidesce pentru prima óră, după modelul altor instituțiunĭ de felul acesta, Spitalul *Colțea* de Spătarul Mihaĭ Cantacuzino, frate cu Șerban-Vodă Cantacuzino și unchiŭ despre mamă al luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu.

Pe locurile bisericuțeĭ, — de lemn séŭ de piétră, nusciŭ, — a luĭ Radu Colțea Clucerul, esistentă âncă din secolul XVI, Mihaĭ Spătarul Cantacuzino zidesce biserica de pétră, spital, șcólă și chiliĭ pentru odihna străinilor. Radu Colțea, din némul Doicescilor[2], avusese loc mare împrejurul bisericeĭ. Acest loc îl folosesce Mihaĭ Spătarul pentru clădirea Spitaluluĭ.

Ca toțĭ Cantacuzinesciĭ secoluluĭ XVII, Mihaĭ Spătarul fusese prin Apusul luminat, *înăuntru,* la Viena și prin Veneția, și vĕḑuse cum se fac spitalele și cum li se asigură viitorul, adică veniturile.

Lucru curios! La 1707, Mai 23, Mihaĭ Cantacuzino, pe lângă alte veniturĭ date Spitaluluĭ, maĭ imaginéză și un fel de *societate de frățietate,* dupĕ cum spune un manuscript al Academieĭ[3]. Fiăcare *frate* dă un leŭ pe an cât trăia; la mórte-ĭ, societatea se obliga a-ĭ face sărindar și liturghiă la biserica Colțeĭ Clucerul. Prisosul veniturilor *Frățietățeĭ* rĕmânea pentru Spital. Acéstă societate de care vorbesce Κόδεξ τῶν ἀδελφάτων din manuscriptul Academieĭ este prima societate română de ajutor și prevedere.

Invĕțăturile și legămêntul lăsate de Mihaĭ Spătarul Cantacuzino Spitaluluĭ Colțeĭ s'aŭ păzit cu sfințeniă. Dintr'un alt manuscript al Academieĭ din 1732, vedem că Spitalul e bine îngrijit, are la acéstă dată pe doctorul Ianake și pe *hirigul* séŭ *firigul,* adică hirurgul Cârstian; are argațĭ, îngrijitóre de bolnavĭ și de săracĭ, are bărbierĭ și are bolnavĭ carĭ vin cu recomandațiune specială. Ceĭ carĭ mor în spital, mănăstirea îĭ îngrópă pe cheltuéla eĭ, fără osebire de religiune. La 1734, un papistaș a murit în spital de *dropică;* mănăstirea l'a îngropat cu cheltuéla eĭ la biserica papistășéscă.

La 1753 am cunoscință de prima operațiune chirurgicală la

1) Cantemir: *Istor. Imper. Otoman,* ediț. Acad., pag. 425.— Cf. și al meŭ: *Doftoricescul meșteșug,* pag. 65—67.

2) *Arhive:* Actele Mănăstireĭ Radu-Vodă: cf. cu *Revista Istor. a Arhivelor Român.,* I, pag. 71, hrisovul luĭ Mihnea-Vodă, din 5 Maĭ 1579, dat luĭ Colțea pentru moșia Turburea.

3) Κόδεξ τῶν ἀδελφάτον, nu âncă numerotat.

Spitalul Colțea. Vorbesce de dênsa un hrisov al luĭ Mateĭ-Vodă Ghica, dat luĭ Costin Ologul de la Metzovo. Acestuĭ Costin, degerându-ĭ piciórele, doftoriĭ de la Colțea i le-aŭ tăiat și acum, la 1753, făcêndu-se bine, s'a însurat. Domnul îĭ dăruiesce loc de casă din locul domnesc de lângă Dâmbovița[1].

Mihaĭ Spătarul Cantacuzino[2].

In fine, spitalul e bine administrat sub supraveghiarea Domnieĭ și a rudelor moștenitorilor luĭ Mihaĭ Spătarul Cantacuzino, precum și a rudelor pré fericituluĭ întru pomenire Radu Colțea[3].

Semnalez âncă la Bucurescĭ la 1710, un alt doctor care, după nume, este Italian: Contele Bartolomeo Ferrati, tot medic al Brâncovénuluĭ, care doctor pare-se a fi un personagiŭ de órecare în-

1) *Arhive:* M-tirea Mihaĭ-Vodă, pach. 1 bis, act. 3.
2) Colecțiunea Academieĭ Române.
3) Așa'l numesce manuscriptul Κόδεξ τῶν ἀδελφάτον.

semnătate; el iea de soțiă pe fata rĕposatuluĭ Conte Samuel Kalnoky și face nuntă mare la Brașov, de se cutremură cetatea. A fost de tóte, pênĕ și *giucărea de foc,* adică focurĭ de artificie la nunta Conteseĭ Kalnoky cu Contele doctor Bartolomeo Ferrati[1].

Tot acum se 'ntórce de la Padova un bursier trămis acolo de Brâncovénu sĕ 'nvețe medicina, șĭ-anume Gheorghe Ipomenos.

Eraŭ mulțĭ doctorĭ la Bucurescĭ, dér se presintaŭ casurĭ în fața cărora sciința lor era cu desĕvêrșire neputinciósă. Astfel fu istoricul cas cu Păuna-Dómna, soția luĭ Ștefan-Vodă Cantacuzino[2]. Dómna mersese sĕ se închine de Sfta Maria la Mănăstirea-dintr'un-Lemn, la icóna de minunĭ făcĕtóre a Maiceĭ Domnuluĭ. In ḑiua de Sfta Maria, 1714, Turciĭ omóră pe Brâncovénu și pe toțĭ fecioriĭ luĭ la Constantinopole. Intr'aceĭașĭ ḑi, Păuna-Dómna este lovită la mănăstire de uă bólă grozavă, pe care Cronicarul înspăimêntat o numesce *nevoiă* și *îndrăcire*[3]. Cantacuzinesciĭ se spăriară, creḑênd că este uă pedépsă dumneḑeiéscă; pe urmă ênsĕ învinovățiră pe uă călugăriță anume Olimpiada, din némul Dómneĭ, că i-a dat ierburĭ rele și alte farmece și puseră de o zidiră de viă într'uă chiliă a mănăstireĭ. Dómna totușĭ remase cu accesele-ĭ de isteriă și de nevricale.

La 1719 practicaŭ la Bucurescĭ doctorul luĭ Nicolae Mavrocordat, Fonseca, și doctorul Manase Eliad, diplomat al Școlelor de la Bologna și de la Padova, medic însemnat și fisician de mâna ântâia[4]. iér de la 1727 avem pe doctorul Caragea, tată al unuĭ alt doctor Scarlat Caragea, din care descind ceĭ doĭ domnĭ fanarioțĭ din Ţéra-Românéscă, Nicolae Caragea[5] și Ion Caragea[6]. Tot la Bucurescĭ trăĭesce dupĕ 1740 doctorul Teodorake, mare cunoscĕtor al doctrinelor luĭ Boerhaave și Astruc[7].

Sĕ nu uităm pe doctorul Athanasie Comnen Ipsilante, doctor de la Padova, și care practică maĭ târḑiŭ medicina la Bucurescĭ[8]; și pe doctorul Photius, medicul personal al luĭ Constandin-

---

1) Șincaĭ: *Cronica,* anul 1710.

2) *Mag. Ist.,* III, pag. 237.

3) *Ibidem.*

4) *Din Istoria Fanarioților,* studiul *Alexandru-Vodă Ipsilante și fiiĭ sĕĭ.* — Cf. Erbicénu: *Cronicariĭ Grecĭ,* pag. XXVI.

5) 1782—1783.

6) 1812—1819.

7) Carra: *Hist. de la Mold. et de la Val.,* (Neufchâtel, 1787), pag. 188.

8) Legrand: *Ephémérides Daces* (Paris, 1881), vol. II, pag. XII. Acesta-ĭ autorul scriereĭ Μετὰ τὴν ἅλωσιν, citată adesea de noĭ. A fost și mare spătar la Bucurescĭ, în 1765.

Vodă Mavrocordat[1] și pe doctorul Petre Depasta care, nusciŭ de ce, este 'ngropat în biserică la Mitropoliă[2].

Pe lângă acești doctorĭ, toțĭ Grecĭ și, póte, și Macedonenĭ, veniaŭ din când în când la Bucurescĭ, după învitarea Domnilor, și doctorĭ germanĭ. La 1739 Novembre, sosesc la Bucurescĭ doĭ doctorĭ cu mare nume: unul este Zeiler Fonozzi, calvinist, și altul Bolto, catolic sas[3]. Dintre aceștia, mulțĭ din ceĭ carĭ veniaŭ, remâneaŭ pentru totdéuna în țéră. Unuia nu-ĭ prinse bine de loc în timpul luĭ Constandin-Vodă Racoviță, între 1753 și 1756, la Bucurescĭ. Se numia doctorul Stahl și era séŭ Sas, séŭ din Saxonia. Dómna luĭ Constantin-Vodă Racoviță cădu greŭ bolnavă, fu căutată de Stahl și... muri. Atuncĭ Domnul, cu uă crudime ne maĭ pomenită, arestă pe Stahl, l'acusă că ĭ-a înveninat soția și porunci ca 'n tóte serile sĕ fiă adus înaintea luĭ ca sĕ i se dea falanga. Câte dile dură acest supliciŭ, nuscim. In orĭ ce cas, Sestini[4] și Sulzer[5] afirmă că doctorul Stahl muri dintr'aceste bătăĭ.

Pedépsa făcu sgomot; întrigile boĭerilor acusară pe favoritul luĭ Racoviță, pe Marsiliezul Linchou, că el ar fi recomandat Domnuluĭ pe doctorul Stahl și că indirect el este causa morțeĭ. D. Desalleurs, ambasadorul Franciei din Constantinopole, spune coleguluĭ sĕŭ, duceluĭ de Broglie de la Varșovia, că Racoviță nu a disgrațiat pe Linchou[6].

Lucrul ne miră. Racoviță nu avea prudență fără marginĭ; era bolnav. Cronicarul moldovén Canta[7] ne spune că Domnul acesta diminéța mânca *afion* (opium, morfină) și, după prând, bea pelin cu urciorul ca sĕ fiă vesel.

Luarea afionuluĭ nu era lucru noŭ. E probabil că, de mult, din Turcia, obiceiul, patima, trecuse în România. Turciĭ îl luaŭ ca pastile séŭ îl fumaŭ ca sĕ devină *tiriachiĭ,* adică, pe turcesce, bețĭ de opium, de morfină. Cuvêntul *tiriachiŭ* a trecut de mult în popor, și se dice *om tiriachiŭ,* omuluĭ care se scólă după somn cam *mahmur,* — adică indispus, întocmaĭ ca morfinomanul, după ce se deștéptă din scumpa luĭ bețiă. Singurul morfinoman ce am găsit

1) Legrand: *Ephémérides Daces,* Paris, 1881, vol. II, pag. 82.
2) *Biserica Ortodoxă Română,* vol. XIV, pag. 67.
3) Legrand: *op. cit.*, pag. 392—393.
4) Sestini: *Viaggio scientifico... in Mold. ed in Val.,* pag. 117.
5) *Geschichte des transalp. Daciens,* vol. III, pag. 53.
6) Hurmuzake: *Doc.,* Supl. I, vol. I, pag. 639.
7) Kogălnicénu: *Cronica,* III, pag. 186.

prin *Cronice* și documente este Constandin-Vodă Racoviță, care se vede ênsĕ că făcea sĕ se neutraliseze efectele dĕrăpănătóre ale morfineĭ cu urciórele de pelin [1].

Cu 22 de anĭ înainte de Constantin-Vodă Racovița, Grigore-Vodă Ghica zidesce afară din Bucurescĭ, pe lângă biserica cu hramul Sftuluĭ doctor Pantelimon, și spitalul Pantelimonuluĭ. El dice în hrisovul de la 12 Octobre 1735 că, spitalul Colțea fiind numaĭ pentru bolnavĭ cu rănĭ și buboșĭ, se face noul spital pentru năpraznica bólă a ciumeĭ [2]. Acesta este al doilea spital al Bucurescilor. Al treilea se face la 1750, într'a doua domniă a luĭ Grigore-Vodă Ghica, și iea numele de Spitalul din Valea Florescilor [3].

La 1765 lasă prin diata sa Constantin biv vel Ban Năsturel sĕ se facă chiliĭ de spital la Sfta Vinerĭ pentru „sĕrmaniĭ bolnavĭ". Are treĭ brutăriĭ, din venitul cărora se întreține spitalul; brutariĭ sĕ dea pe fiăcare di câte „dece pite" săracilor bolnavĭ. Fiul sĕŭ Răducanu sĕ nu schimbe aședămêntul, iér soția sa Smaranda sĕ facă chiliile de piétră din venitul caseĭ. Acesta-ĭ al patrulea spital, cunoscut de poporul bucurescén sub numele de *Spitalul Sfta Vinerĭ* al boierilor Herĕscĭ [4]. Al cincilea spital a fost *Spitalul de la Sărindar* și slujia pentru nebunĭ [5]; trebue sĕ fi fost fórte vechiŭ, de órece Icóna Maiceĭ Domnuluĭ de minunĭ făcĕtóre, la care aduceaŭ pe nebunĭ sĕ se închine, era străvechiă în biserica Coconilor. De la Sărindar, nebuniĭ aŭ fost îngrijițĭ maĭ târdiŭ la Mănăstirea Malamoculuĭ [6], șĭ-apoĭ aŭ fost adusĭ la Mărcuța.

La 8 August, 1798, se deschide la Colțea, cu cheltuéla Dómneĭ Zoe Alexandru-Vodă Moruzzi, alte treĭ odăĭ numaĭ pentru femeĭ [7]. Tot atuncĭ se afla la Bucurescĭ *Spitalul Sftuluĭ Visarion,* sfântul cel bun de ciumă și al căruĭ cap fusese adus de la Mănăstirea Dussico din Tessalia la Novembre 1738, sub Constantin Vodă Mavrocordat, ca sĕ scape Bucurescíĭ de ciumă [8]. Nu cu-

1) *Doftoricescul meșteșug* (Buc., 1892), pag. 75—76.

2) *Arhive:* Condica Mitropolieĭ, XIII, pag. 90—93.

3) V. A. Urechiă: *Acte și Documente,* pag. 726.

4) *Arhive:* Condica Mitropolieĭ, XIII, pag. 51.

5) *Arhive:* Condica Mitropolieĭ, XIII, pag. 117.

6) *Malamocco,* port lângă Veneția; Malamocul, străvechiă mănăstire; documantele o pomenesc din secolul XVI și e póte și maĭ vechiă. *Malamoc Balamoc* și *Balamuc* sĕ fiă óre urme în Ilfov de-ale Veneţianilor?

7) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor,* V, pag. 441.

8) Legrand: *Ephémérides Daces,* pag. 161 și 162. — Cf. V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* pag. 441. — Sftul Visarion, episcop de Larissa, venise și viŭ în România, în secolul XVI și slujise liturghia la Curtea-de-Argeșĭ.

nóscem epoca fundăreĭ acestuĭ spital care, probabil, se afla situat în mahalaua de adĭ a Sftuluĭ Visarion. Nu cunóscem de

Turnul și Spitalul Colțeĭ de-acum 30 de anĭ[1]).

asemenea nicĭ epoca fundăreĭ, nicĭ locul altor două spitale, șĭ-anume *Spitalul Sftuluĭ Haralambie,* cel bun iérășĭ de ciumă, și *Spitalul Sftuluĭ Dumitru Bassarabov,* patronul Bucurescilor.

1) Colecțiunea de fotografiĭ a Bibliotecei Centrale.

Sĕ cităm, în fine, spitalul făcut la Dudescĭ, la 1796, pe un loc maĭ înalt și maĭ sănĕtos de cât locul cel „bolicios și mocirlos", pe care se afla spitalul de pe Valea Florescilor. Uă comisiune de treĭ, compusă din Vistierul Moruzzi, Hatmanul Caragea și Vornicul Constantin Ghica, a ales locul dat dar de clironomul rĕposatuluĭ Vel-Logofĕt Nicolae Dudescu. Spitalul are 40 de odăĭ și e cunoscut de Bucurescenĭ sub numele de *Spitalul de la Dudescĭ* [1] séŭ de *Spitalul Ciumaților*. Aci se vor petrece ororile de carĭ am vorbit la partea privitóre la ciumele bucurescene.

Pe lângă aceste nouĕ spitale, Bucurescii aŭ maĭ avut de la 1775 și un *Orfanotrofion*, asil și spital de copiĭ, organisat de Alexandru-Vodă Ipsilante [2], unul din Beiĭ fanarioțĭ ceĭ maĭ cu milă pentru biétă Téra-Românéscă din secolul XVIII. Succesoriĭ luĭ Ipsilanti aŭ grijă de acest asil și spital de copiĭ, — căcĭ eraŭ ómenĭ, și inima li se înduioșa când vedeaŭ, lângă biserica Sfinților, unde *Orfanotrofion* fusese pentru prima óră instalat, câte 30—40 de copiĭ, fără tată, fără mamă, surîḑênd ângeresce primuluĭ străin care se apropia de eĭ. Sunt hrănițĭ din baniĭ carĭ se ĭéŭ din așa numita *cutiă a milelor* [3].

Nicolae-Vodă Caragea numesce prin pitacul domnesc de la 20 Novembre 1783, ca doftor al Orfanotrofieĭ, pe doftorul Polihronie [4]. Maĭ târḑiŭ, la 21 Iuniŭ 1786, Nicolae-Vodă Mavrogheni va numi tot la Orfanotrofion pe doftorul Silvestru Filitis [5], iér Hangerliŭ și Dómna luĭ vor vinde la mezat, în 1798, locurile vecheĭ Curțĭ Domnescĭ pentru a clădi un Orfanotrofion maĭ sistematic în mahalaua Popeĭ Radu, lângă biserica luĭ Manea Brutarul. Se elaboră și regulamentul cresccreĭ și învĕțătureĭ copiilor, dér lucrurile rĕmaseră loculuĭ cu gróznica mórte a luĭ Constandin-Vodă Hangerliŭ [6].

Pentru prima óra se pomenesce în documente de *spițerĭ* séŭ farmaciștĭ, pe la 1780. La 1782 băcaniĭ maĭ vindeaŭ încă șĭoricĭóĭcă și alte substanțe otrăvitóre. De la un băcan cumpărase intr'acest an un elev de la colegiul Sftuluĭ Sava șĭoricĭóĭcă pentru a otrăvi un dascăl loghiotatos, care îl esasperase, probabil, cu al

---

1) *Tes. de Mon. Ist.*, II, pag. 184. — Cf. V. A. Urechiă: *Acte și Doc.*, pag. 725.
2) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, II, pag. 201.
3) Veḑĭ cap.: *Cârmuirea Bucurescilor*.
4) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, I, pag. 382.
5) Ibidem, III, pag. 79.
6) *Arhive*: Condica Mitropolieĭ, XIII.

luĭ τίπτω, τίπτεις și greșind otrăvise pe un camarad [1]. Mórtea acestuia făcuse sgomot în capitală, și de aceĭa, la începutul luĭ 1783, Nicolae-Vodă Caragea dă un pitac domnesc, prin care opresce pe băcanĭ de a maĭ ține spre vêndare *otrăvurĭ* [2]. Cred ênsĕ că spițeriĭ sunt maĭ vechĭ de cât 1780.

La 1785 se numesce doftor al Colegiuluĭ Sftuluĭ Sava Ión Manicat [3], iér, cu un an inainte, în Aprile 1784, primise pitacul de numire ca *arhiiatron* al Bucurescilor, adică medic primar al orașuluĭ și ca un fel de director al serviciuluĭ sanitar, doftorul Constandin Caracașĭ, ca fiind pe atuncĭ dohtorul cel maĭ *practicos;* el are de la Domniă 100 de talerĭ pe lună și e și doctorul primar al Spitaluluĭ de la Pantelimon [5]. Sub Moruzzi tot Caracașĭ este însărcinat sĕ facă, dupĕ taxa oficială din Transilvania, taxa medicamentelor vêndute de spițeriĭ bucurescenĭ [6].

Doctorul Constantin Caracașĭ [4].

La 1794, apare în Bucurescĭ primul doctor oculist; acesta-ĭ Român: se numesce *dohtorul Radu*, a venit cu *diplomurĭ* și *atestaturĭ* din străinătate, *din lăuntrul Europeĭ.* Ni se spune că a făcut câte-va tămăduirĭ miraculóse; a redat vĕḑul uneĭ bĕtrâne Gherghina, spun rapórtele boierilor epitropĭ aĭ Obștieĭ. Dupĕ părerea mediculuĭ prim, adică a luĭ *arhiiatros* Constantin Caracașĭ și a boierilor cârmuitorĭ, între carĭ Vornicul Isac Ralet, doctorul Radu e numit și el dohtor la un spital [7]. Cine a fost doctorul Radu, căreĭ familiĭ aparținea și ce s'a maĭ făcut pe urmă, nusciŭ.

---

1) V. A. Urechiă: *Istoria Școlelor* (Bucurescĭ, 1892), vol. I, pag. 46.

2) Idem: *Istor. Rom.*, I, pag. 295.

3) Idem: *Istor. Școlelor*, I, pag. 397.

4) Fiul Doctoruluĭ Dumitru Caracașĭ. — Veḑĭ și ale mele *Portrete Istorice*, biografia d-ruluĭ Constantin Caracașĭ.

5) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.*, V, pag. 425. — Cf. și ale mele *Portrete Istorice* (Buc. 1894), Studiul: *D-rul Constantin Caracașĭ.*

6) Ibidem: *Istor. Românilor*, V, pag. 425.

7) Ibidem: *Istor. Românilor*, V, pag. 424.

La 1793, Alexandru-Vodă Moruzzi numesce pe doctorul Ion *dohtor al obrazelor scăpătate*, — probabil, da consultaţiunĭ gratuite şi era plălit din cutia milelor. Lumea începuse sĕ se convingă că sciŭ maĭ multe doctoriĭ de cât babele şi de cât călugăriĭ, şi alerga maĭ mult la eĭ. De aceĭa, meseria devenind bănósă, încep contrafacerile séŭ, cum se ḑicea pe atuncĭ, calpuzănăriele.

In 1795 sunt la Bucurescĭ, cum spune un pitac domnesc, nesce *ciarlatanĭ*, carĭ se ḑic dohtorĭ; nu aŭ *atestaturĭ* şi *dohtoraturĭ*, şi nicĭ nu s'aŭ arĕtat când aŭ venit în oraşĭ la aşa numitul *arhiiatros* al Bucurescilor. Aŭ dat sfóră în ţéră că vindecă de orĭce bólă, şi chiar de bóla ciumeĭ. Aceştĭ ciarlatanĭ sunt doĭ: unul, David, a omorît pe uă fetiţă a Vorniculuĭ Manolache Brâncovénul şi pe un copil al luĭ Toma Comino; al doilea se numesce Pavel; ambiĭ sunt *dohtorĭ arabĭ*, ḑice pitacul şi sfârşesce prin a hotărî sĕ fiă ridicaţĭ şi trămişĭ la agenţiă sĕ-ĭ facă *teslim*, adică sĕ-ĭ dea peste graniţă [1].

Sĕ notăm marele discredit în care căḑuseră doctoriĭ arabĭ, atât de bine vĕḑuţĭ cu pietrele lor tămăduitóre în secolul XVI.

Astfel se sfârşesce cu medicina doftoricéscă în secolul XVIII. Printre doctoriĭ carĭ 'şĭ încep cariera la finea acestuĭ secol la Bucurescĭ şi şĭ-o continuă pênĕ dupĕ 1815, citez pe aceia pe carĭ străinĕtatea, adică Germania şi 'n deosebĭ Viena, i-aŭ cunoscut, fiă prin publicaţiunile lor speciale, fiă prin studiele trămise la *Logios Hermes* la Viena, fiă prin partea ce luară la 'ncercările de independinţă ale Grecieĭ.

Aceştĭ doctorĭ sunt: Dumitru Nottara, Dumitru Caracaşĭ cu fiĭ, doctorul Nicolae şi doctorul Constantin Caracaşĭ, Silvestru Filitis, doctorul Darvary, Dumitru Schina, doctorul Sakelarie, Ión Rasty, Petracke Hepites, Ath. Wogoridi, Const. Iatropolu, doctorul Arsaky, doctorul Rally şi Constantin Estiotis, a cărora activitate literară şi sciinţifică nu a fost mică atât la finea secoluluĭ XVIII, cât şi maĭ cu sémă la 'nceputul secoluluĭ nostru [2].

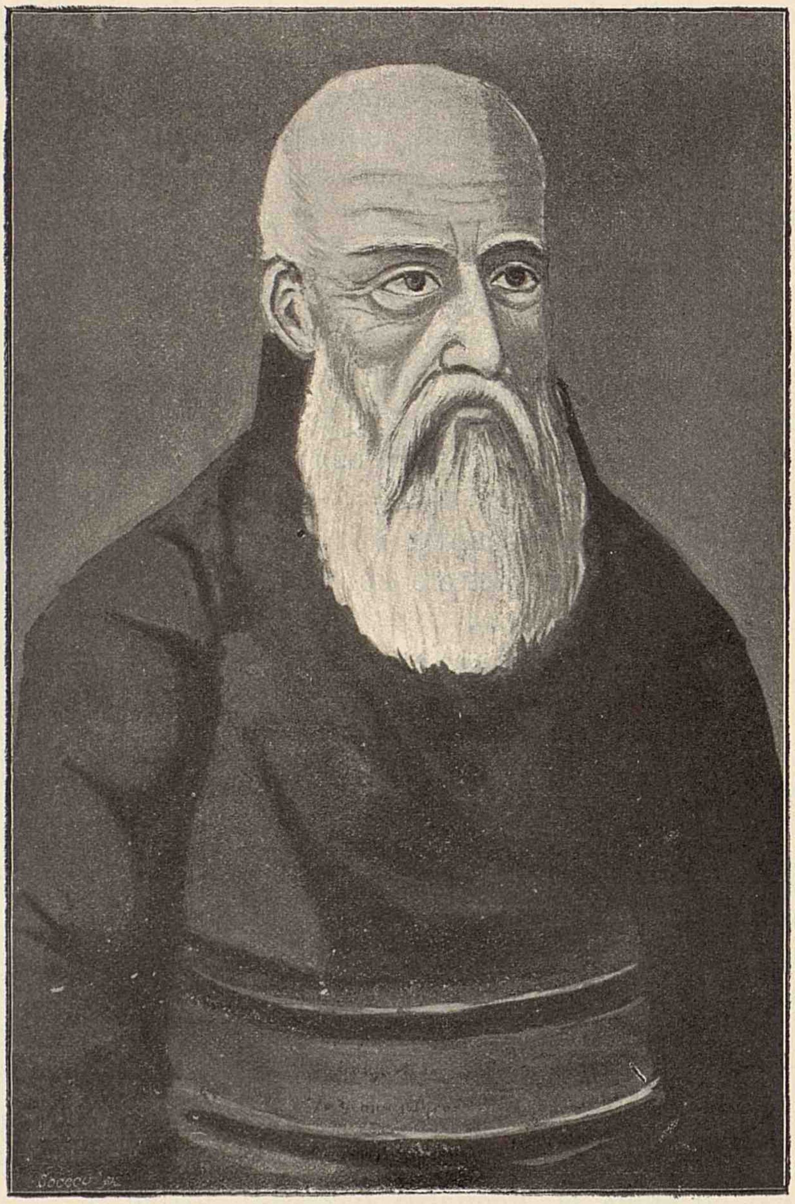
Ideile cele nouĕ în sciinţa medicineĭ eraŭ cunoscute şi de aceştĭ doctorĭ; eĭ întreţin corespondenţa cu mediciĭ din Paris şi din Germania.

---

1) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor*, V, pag. 422 şi urm.

2) Carl Iken: *Leucothea, eine Sammlung von Briefen eines geborenen Griechen, über Staatswesen, Litteratur und Dichtkunst des neuren Griechenland* (Lipsca, 1828) *passim.*

La 1797, Dómna luĭ Alexandru Ipsilante căḑu bolnavă la Bucurescĭ. Doctoriĭ eĭ, probabil, Constantin Caracașĭ, Silvestru

Doctorul Dumitru Caracașĭ [1]).

Filitis, Darvaris și alțiĭ, făcură uă descriere sciințifică a bóleĭ, pe care Domnul o trămise la Paris luĭ Talleyrand, rugându-l și el,

1) Atât acesta cât și fiul seŭ Constantin Caracașĭ, de la pag. 664, sunt din colecțiunea de portrete de familiă ale d-luĭ C. G. Caracașĭ, strănepotul D-ruluĭ Dumitru Caracașĭ.

și consulul frances din Bucurescĭ, generalul Carra-Saint-Cyr, sĕ o supună somităților medicale de-acolo [1]. Documentele nu ne spun care a fost urmarea consultațiuneĭ.

V

Astfel se petrecu și cu medicina doftoricéscă în țĕrile române și 'n deosebĭ la Bucurescĭ, de atuncĭ de când documentele și scriitoriĭ ne vorbesc ceva și pênĕ în pragul secoluluĭ nostru, pênĕ la 1800.

Ca și 'n cele-l'alte felurĭ ale activitățiĭ séle, Bucurescii, îndată ce li se dede prilej priincios, făcură și 'n medicină aceleașĭ răpeḑĭ și uriașe progrese.

Intr'alte țĕrĭ și'ntr'alte orașe, eleviĭ lui Esculap și aĭ luĭ Galien aŭ dibuit sute de anĭ. La noĭ, începutul secoluluĭ XIX a dat semnalul sboruluĭ ce medicina trebuia sĕ iea în țĕrile române, și sfârșitul acestuiașĭ secol o vede planând în cele maĭ înalte regiunĭ ale Sciințeĭ.

Medicina română, prin cercetările séle originale, prin încercările séle încoronate cu cel maĭ frumos și cel maĭ complet succes, prin contingentul de cunoscințe nouĕ ce a aruncat în nosologia și 'n chirurgia europénă, — Medicina română s'a urcat pe uă tréptă la 'nălțimea căreia noĭ n'o putem vedé, fără ca inima sĕ nu ne bată de cele maĭ vibrante mulțămirĭ, iér străiniĭ ceĭ neinvidioșĭ fără sĕ n'o aplaude ca pe orĭ-ce tênĕr de sémă, plin de presinte și cu strălucit viitor.

Când somitățĭ mondiale aŭ fost chiămate în țéra nóstră la patul unuĭ bolnav, ele n'aŭ putut de cât sĕ se încline înaintea sciințeĭ medicale române, care îngrijise pênĕ atuncĭ pe pacient. Operațiunile făcute de aĭ noștri marĭ doctorĭ și chirurgĭ sunt studiate și imitate în spitalele marilor capitale europene.

Am luat odinióră de la străinĭ pe tĕrêmul medical: astăḑĭ le dăm și noĭ lor, spre binele omenireĭ și spre cinstea Sciințeĭ românescĭ.

---

1) Hurmuzake: *Documente,* Supl. I, vol. I, pag. 476.

XXII

DIN VIÉȚA BUCURESCENILOR PÊNĔ LA 1800

1500–1800

I

În vremurile luĭ Négoe Bassarab, între aniĭ 1512 și 1521, Baldovin, din némul Golescilor, stăpânitor al moșieĭ Mărăcinenilor, și al căruĭ nume amintesce pe al luĭ Baldovin Mărăcine care, ḑice-se, devenise cam pe la 1320 *Beaudoin, marquis de Ronsard,* în Francia luĭ Filip de Valois, — Baldovin Golescu dă rudeĭ séle Chindea la nuntă: „6000 de aspri, și 4 caĭ „bunĭ, și buțĭ de vin, și un brîŭ de argint cu preț de 3000 de „aspri, și uă sabiă ferecată cu preț de 2000 de aspri, și inele de „aur 4, și caftane de ciatma 2, și 2 pahare de argint, și lingurĭ „de argint, și dulame de postav 7, și cămĕșĭ bune 4, și un car „cu 8 telegarĭ, și un plug cu fiére și cu 24 de boĭ, și vacĭ cu „lapte 12, și ĭepe cu mânḑĭ 12, și oĭ 150, și porcĭ 50, și mătcĭ „de stupĭ 50, și caftane 2, și un cal bun, și buțĭ de vin 4, și caf„tan de coftiriă 1, și alt caftan de maia, și iéră buțĭ de vin 4, și „cal 1, și haine cu ranțurĭ 2, și dulămĭ 4, și cămĕșĭ 2, și caĭ 2,

„și 1 caftan de mâncașĭ, și altul de lonir, și caĭ 2, și buțĭ 2, și „aspri 300, și 1 căméșă de fir, și alta de mătase“ [1].

Tóte aceste lucrurĭ și bogățiĭ eraŭ de pus și de păstrat prin case, pivnițe, grajdurĭ și alte nămestiĭ ale Curților boierescĭ de la începutul acestuĭ minunat secol XVI, pe care, cu cât cine-va îl studiéză maĭ mult, cu atât îl vede maĭ măreț și maĭ încruntat în dîrja luĭ înfăçișare.

Cum eraŭ casele boierilor? cum eraŭ, în genere, casele Bucurescenilor în vremurile acelea? Nicĭ un călĕtor, din ceĭ ce cunóscem pênĕ acum, nu ne-a lăsat măcar cea maĭ sumară descripțiune. Chiar pentru Palatul Domnesc de la Curtea-Vechiă, puține și-aprópe secĭ de tot ni sunt date amĕnuntele. Sunt decĭ âncă și maĭ puține pentru casele particularilor.

Cronicariĭ vorbesc de *casele cu lespeḑĭ* ale boierilor; uniĭ le ḑic *case bolovănite,* póte pentru că zidurile de înconjur ale curților și chiar zidurile caselor eraŭ făcute din cărămiḑĭ și bolovanĭ. Pe la munte, în partea Olteniеĭ, sunt case de felul acestora, adevĕrate cetățuicĭ, cu ferestrele fórte sus, cu ușĭ micĭ, cu zidurĭ gróse. Ele se numesc *cule,* și sunt unele marĭ, unele micĭ. Fost-aŭ casele de la orașĭ ca și *culele marĭ* de pe la țéră? Nimic nu ne lămuresce ca sĕ putem da rĕspuns la 'ntrebare. Scim rĕsleț, bunióră, că 'n Bucurescĭ, casele Vistieruluĭ Dan eraŭ atât de puternic zidite, încât Mihaĭ Vitézul trebui sĕ le bată din patru părțĭ cu tunurile, pentru a puté străbate pênĕ la Turciĭ Emiruluĭ, întărițĭ în curtea bolovănită a boieruluĭ dușman.

Poetul poporan cântă casele „cu ușele ferecate“, cu „ferestrele înzăuate“, cu „lanțurĭ de fier legate“ [2]. Poetul maĭ vorbesce de „porțĭ de aramă“, de oblóne și altele, iér Paul din Aleppo descrie [3] entusiast *casa cu lespeḑĭ de marmură* de la Herĕscĭ, a boierilor Năsturelĭ, unde sunt atâtea odăĭ și sălĭ marĭ, precum și tăinuite ascunḑĕtorĭ, de felul cărora trebue sĕ se fi găsit și 'ntr'unele din casele bucurescene ale marilor boĭerĭ aĭ Țĕreĭ.

Négoe Bassarab, Domn artist și arhitect, ziditor al uneĭ frumóse moschee la Constantinopole, va fi adus, în aniĭ sĕĭ de Domniă, în Muntenia, stiluluĭ locuințelor românescĭ, ceva îmbunĕtățirĭ

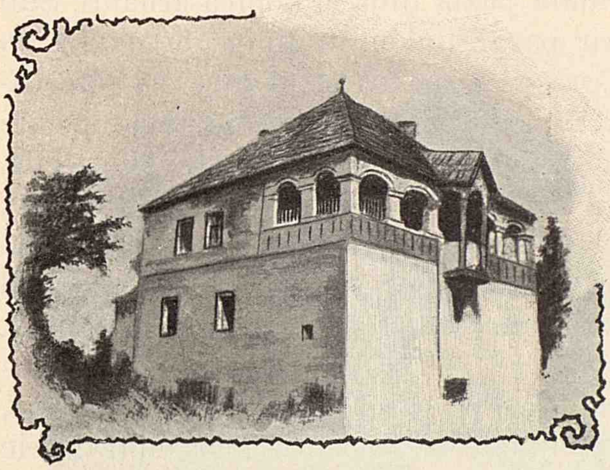
---

1) Hasdeŭ: *Arhiva Istorică a Românieĭ*, I, pag. 40. — Pentru cuvintele carĭ aŭ eșit de mult din us, veḑĭ d. Hasdeŭ: *Cuvinte din Bĕtrânĭ.*

2) Teodorescu G. Dem: *Poesiĭ populare,* pag. 52 și altele. Veḑĭ de asemenea în descîntece, culegerile d-lor: S. F. Marian, Mihail Canianu, Dum. Lupașcu, etc.

3) *Travels, etc.,* pag. 378.

atât estetice cât și, maĭ cu sémă, practice. Clima nóstră, cu neprevĕḑutele și enormele séle schimbărĭ de temperatură (—29⁰ și + 45⁰), a indicat Bucurescenilor, ca și tuturor Românilor, ce fel de case sĕ 'șĭ facă. Acoperișurile înalte și „oblice ca spatele cămilelor“, ḑice[1] Paul din Aleppo, și de șindrilă, căcĭ era ușóră, făceaŭ ca zăpada, troienită d'un stânjen, sĕ nu turtéscă clădirea, ci sĕ alunece de pe casă îndată ce cădea de sus.

Casă vechiă în Gorj[2].

Paul din Aleppo în secolul XVII și alțĭ călĕtorĭ în secolul XVIII vorbesc de sala cea mare de la miḑloc, în care se deschideaŭ ușile tuturor odăilor. In fundul săleĭ, orĭ numaĭ pălimar, orĭ *sacnasiŭ*, — un fel de balcon care da 'n grădină; în fața săleĭ, pridvor cu lavițĭ jur-împrejur, zidit pe gârliciul pimnițeĭ, care de multe orĭ era colosală, în cât carul cu butia de vin intra de-adreptul într'ênsa, și acolo se da jos vinul[3]. Intre pivniță și odăile de sus eraŭ fórte adeseorĭ beciurile.

Ion Ghica descrie casa boieréscă din secolul XVIII în modul următor: „Casele boierescĭ eraŭ ziđurĭ tarĭ ca de cetate, în câte „patru și șése cărămiḑĭ, cu odăĭ multe și marĭ, cu pivnițe adâncĭ „și boltite, cu beciurĭ și un rând de odăĭ de-asupra, cu pod din stré- „șină pênĕ'n stréșină. Grinḑile eraŭ ca urșĭ de pod de gróse. La che- „restéua uneĭ case mergea un parchet de pădure seculară întreg. „Pardoséla sălilor și a tindelor era de cărămidă pusă pe muchĭ, „învĕlitórea de șindrilă, bătută pe șépte și pe nouĕ, înaltă aprópe „de douĕ orĭ cât casa, ca sĕ nu țiă zăpada și ca sĕ se pótă scurge „apa maĭ lesne. Casele eraŭ rĕcoróse vara și căldurόse iérna. „Corpul principal se compunea de uă sală mare de colo pênĕ colo,

1) *Arhiva Istorică a Românieĭ*, II, pag. 60.
2) Colecț. d-luĭ Gr. N. Manu.
3) De acolo cântecul caraghios cu:

Bagă caru 'n pimniță
Scóte boiĭ pe feréstră.

„cu odăĭ în drépta și 'n stânga, cu tindĭ în crucĭ, prin care se „comunica cu cele-l'alte părțĭ ale edificĭuluĭ, case cu *scosurĭ* (eșiturĭ) „în tóte părțile și cu *sacnasiŭ* (balcon spre grădină). Fiăcare „odaiă cu ferestre spre treĭ părțĭ ale lumeĭ; tavanurile eraŭ de „stejar; strésina scósă de uă jumătate de stânjen ca sĕ-ĭ țină „véra umbră, s'o apere tómna și primăvéra de ploĭ și ĭérna de „viscol și de zăpadă. Curtea era 'nconjurată de zid bolovănit înalt „și gros, pórta cu boltă, cu două rândurĭ de ușĭ de stejar fere-„cată, cu foișor de-asupra unde păzia ḑiua și nóptea arnăuțĭ. Sub „gang eraŭ uă odaiă pentru pazarghidén în timp de ciumă" [1].

Paul din Aleppo ênsĕ greșesce de tot când ḑice că tóte casele sunt de lemn și de vălătuce [2]. El a vĕḑut tavanele făcute dintr'acele minunate grinḑĭ și speteze de stejar, ușile și scările, lăvițele și paturile, pălimarile și stâlpiĭ frumos sculptațĭ la capete, — tóte de lemn de stejar și de brad, și de acolo acéstă afirmațiune ciudată pe care, de altmintrelĭ, singur o contraḑice când esclamă de admirațiune la vederea caselor, de la moșiele din Ilfov, ale boĭerilor bucurescenĭ.

In odăĭ sunt mese la miḑloc; pe lângă ele, séŭ la părete, sunt „jețurĭ scrise", adică sculptate și vopsite; maĭ sunt altele „poleite, zugrăvite" și „cam la cap de mésă, un jeț *aurel,* un jeț „*argințel* séŭ de chiparos". Paturile, lipite la părete, ḑice Paul din Aleppo, sunt, completă poetul popular, încheiate cu scândurĭ de brad, cu stâlpĭ galbenĭ de fag; ele sunt așternute cu velințe pestrițe; aŭ „perniόre scrise" și peste ele tot covóre de mătase, înpletite 'n șése. Aŭ pilotă și cearșafurĭ în picățele. Sobele sunt admirabile, maĭ spune frigurosul Paul din Aleppo, care a degerat de atâtea orĭ iérna, pe la slujbe, la carĭ, ca diacon, sta maĭ mult cu capul gol, — sunt admirabile, ḑice el, căcĭ fac în casă uă căldură „maĭ bună de cât aceĭa a băilor nóstre din Antiohia." Sunt sobe în casele celor bogațĭ, de olane lustruite, sprijinite pe doĭ stâlpĭ și cu un capac de fer la vêrf.

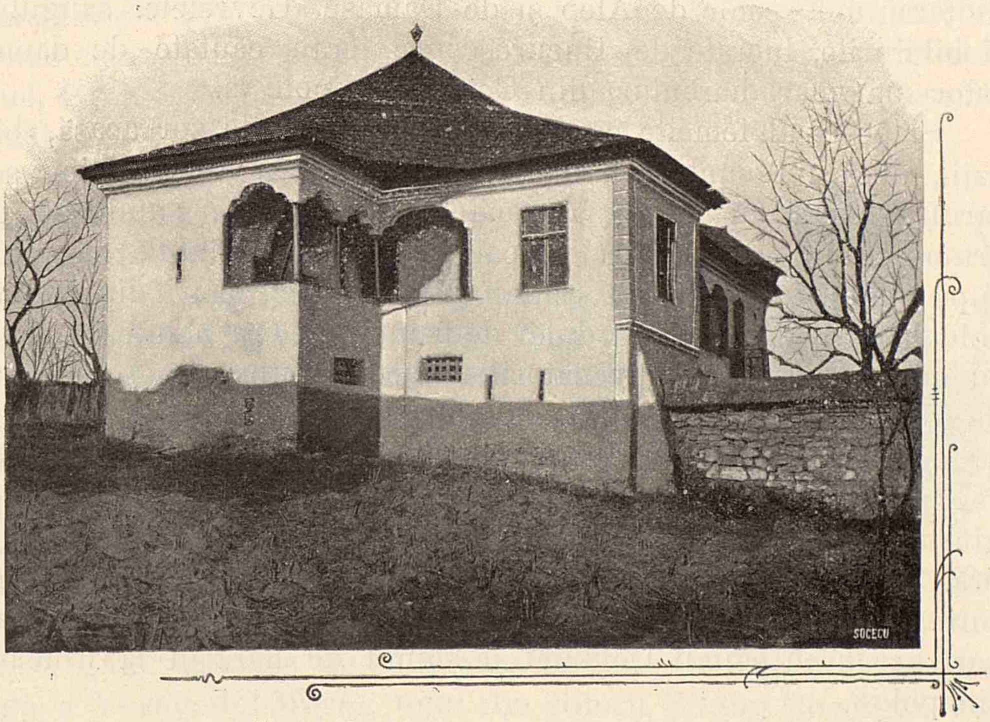
Uă frumusețe și uă podóbă nelipsită a caseĭ Românuluĭ aŭ fost totdéuna florile. In casele bogaților ca și 'ntr'ale săracilor, florile sunt de obiceiŭ următórele: busuiocul, siminocul, trandafirul, maghiranul, calomfirul, rosmarinul, micșunéua, verbina și sulfina, vioréua și laléua, tămâióra și zambila, garófa și avră-

---

1) Ion Ghica: *Convorbirĭ Economice* (Bucurescĭ, 1879), pag. 570—571.
2) *Arhiva Istorică a Românieĭ,* II, pag. 60.

mésa, ruja și altele. La mese maĭ marĭ sunt, în casele boĭerilor și'n genere într'ale celor cu dare de mână, sunt mese întinse, cu făclii de-aprinse; jur-prejur de masă, verdéță stufósă, trestică mărită, ederă 'nflorită, făclióre aprinse, candele nestinse.

In odăĭ, icóne îmbrăcate în aur și'n argint, adeseorĭ atât de multe, încât făceaŭ iconostas: odaia icónelor era un paraclis. In odaia copiilor se vedeaŭ adesea légăne cu covóre covorîte, cu plocate stoborîte, și cu aur d'aurite[1].

Casă vechiă lângă Mănăstirea Titirezul[2].

In odăile de primire, pe polițe, uă mulțime de lucrurĭ de preț: óle frâncescĭ, pahare domnescĭ, *zarfurĭ talienescĭ,* și tot ceea-ce civilisațiunea și artele italiane din secolul XVI trămiteaŭ în fiăcare an în țĕrile române[3]. Sĕ nu uităm portretele unora din strămoșĭ și blănurile cele prețióse[4].

Brodăturile carĭ împodobiaŭ casele boierilor sunt maĭ vechĭ

1) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare,* passim. — Rădulescu-Codin: *Poesiĭ populare din Muscel.* — Paul din Aleppo: *Călĕtoria* din *Arhivă,* locul deja citat.

2) Maĭ sus de Ocnele-Marĭ, jud. Vâlcea. — Colecț. d-luĭ Gr. N. Manu.

3) *Arhiva,* din Iașĭ, 1895. Studiul d-lor Iorga și Erbicénu: *Scrisorĭ domnescĭ din secolul XVI,* pag. 117—119.

4) Vedĭ cap. *Frumósele Arte la Bucurescĭ pĕnĕ la 1800.*

de cât secolul XVI. Pólele de icóne, perdele și mahrămĭ grele de fir sunt semnalate dinainte de 1515[1], și sunt eterna gloriă a gustuluĭ, răbdăriĭ și destoinicieĭ jupănițelor române din timpurile acelea. Maĭ târḑiŭ în secolul trecut, bunióră, „pe prispe, la umbra strésinelor, staŭ véra întinse miĭ de gherghefurĭ de tóte mărimile și de tóte formele; fetele coseaŭ în relief *(anevato)* pe tulpan, pe pambriŭ, pe atlas și pe catifea cu mătăsurĭ, cu lânurĭ, cu bumbac, cu catifelușe, cu fir, cu sîrmă și cu fluturĭ. Cusăturile Româncelor de atuncĭ nu se rușinaŭ nicĭ dinaintea celor de Svițera, nicĭ celor de Alep și de Damasc. Gevrelele, sanguliile și bibilurile, lucrate de Bucurescence, eraŭ căutate de damele celor maĭ marĭ haremurĭ din Constantinopole[2]".

Și pe când femeile cu róbele lor lucréză de zor acasă, bărbațiĭ, décă nu sunt la bătăliă cu Domnul în contra cine scie căruĭ dușman, aŭ sburat la vênătóre, și-aŭ *deslățat* șoĭmiĭ, aŭ dat drumul câinilor și, călărĭ pe caĭ maĭ iuțĭ ca vêntul, aŭ plecat dupĕ ciute și după cerbĭ. Șoimiĭ de la Bogaz, ogariĭ din Provaz, boldeiĭ de la munte, toțĭ dulăĭ de frunte, cu *Vija* 'nainte că e maĭ cu minte, — sunt soțiĭ vênătorilor carĭ se întorc apoĭ încărcațĭ, de vênat, ruptĭ de ostenélă, cu caiĭ asudațĭ, cu „șoimiĭ feștelițĭ, cu ogariĭ ciopărtițĭ, cu dulăiĭ nădușițĭ". Țĕraniĭ *șoimarĭ,* carĭ cresceaŭ și'nvĕțaŭ șoimiĭ eraŭ de la Bobesci, de lângă Leurdeni, în giurul Bucurescilor, și maĭ eraŭ în multe părțĭ la munte, bunióră, la Harabor, între Schela și Hurezul din Gorj, unde un sat întreg era scutit de dărĭ, căcĭ toțĭ locuitoriĭ luĭ eraŭ șoimarĭ, carĭ procuraŭ șoimiĭ Domnieĭ și șoimiĭ de haraciŭ la Constantinopole[3].

Curțile eraŭ păzite de câiniĭ renumițĭ pentru puterea și agerimea lor. Ion Ghica pomenesce[4] din bĕtrânĭ de câiniĭ de la casele Cornescilor. Poetul poporan cântă pe *Togan,* câine bĕtrân, tată la șéĭ-ḑecĭ de câinĭ, și pe *Mocan,* și pe *Dolfa,* cățea bĕtrână, ce scie séma la stână, și pe atâția câinĭ bărbați, la nevoiă incercațĭ și de fiére mursicațĭ, al căror ném la oĭ și la curțile orășanilor păziaŭ casele maĭ bine de cât nesce neadormite sentinele[5].

Buniórа, hoțul cel maĭ îndrăzneț ca „ăl Fulga blestemat,

---

1) Paul din Aleppo: *Travels,* etc., pag. 327.
2) Ion Ghica: *Convorbirĭ Economice,* pag. 576.
3) *Șeḑătórea Săténuluĭ* din Gorj, 1895, Maĭ.
4) *Scrisorĭ către Alexandri.*
5) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare,* passim.

mâncătorul oilor, frica negustorilor și biciul săracilor", fugia pârlit înaintea unor asemenea dulăĭ și zăvodĭ[1].

Caiĭ[2], avere neîntrecută, se aflaŭ în grajdurĭ marĭ, adeséorĭ de piétră. Iuțéla lor era de pomină. Calul căpitanuluĭ Ușurelul a sburat într'uă di și uă nópte de la Bucurescĭ la Iașĭ în vremea luĭ Constantin-Vodă Șerban[3].

Pivnițele gemeaŭ de buțiĭ cu vin alb și rumenit, de la viĭ moldovenescĭ, din podgoriĭ muntenescĭ și din pivnițe domnescĭ[4]. Paul Strassburgh numesce la 1632 vinurile române *exquisita et generosissima*[5]. Prin căměrĭ și beciurĭ, Paul din Aleppo admiră cum Româncele sciŭ sě păstreze în paie merele pêně când vin cele nouě, iér piersicele, prunele cele galbene și cireșele le păstréză în zahăr[6].

Acéstă gospodăriă bogată și atât de bine orânduită dispărea la minut, maĭ cu sémă în secolul XVI, când rěsuna pe 'ntinsul câmpielor și orașelor Țěriĭ strigătul năpraznic și blestemat: vin Turciĭ! vin Tătariĭ!

Dómna Stanca a luĭ Mihaĭ-Vitézul.

Bucurescii se goliaŭ la minut. In Iuniŭ 1595 a fost jale mare în Bucurescĭ, când Dómna Stanca cu copiiĭ sěĭ, tóte jupânițele, copiiĭ lor, toțĭ boieriĭ bětrânĭ și gârbovĭ, negustoriĭ cu mărfurile și casele lor părăsiră orașul și se retraseră la munte, de frica luĭ Sinan, pe care Mihaĭ îl ținea încă la Dunăre[7]. Câte jupânese nu fură atuncĭ robite de Turcĭ. Vornicésa Néga, a Vorniculuĭ Mitrea, unul din ctitoriĭ Sfntuluĭ Gheorghe-Vechiŭ, cade în mâinele păgânilor, și averea eĭ o stăpânesce Eftimie Mitropolitul Țěriĭ[8]. Averĭ strînse într'uă întrégă viéță se prăpădiaŭ într'uă singură di, din causa acestor vitrege și nenorocite timpurĭ. Incurcăturile pentru moștenire, când muriaŭ și

1) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare*, pag. 512.

2) Vedĭ și cap. *Istoria Militară a Bucurescilor.*

3) Kogălnicénu: *Cronice*, Neculcea, II, pag. 188.

4) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare*, pag. 500. Dicem și „din pivnițe domnescĭ", pentru că uniĭ domnĭ, Brâncovénu bunióră, vindeaŭ multe din vinurile vielor lor.

5) Cipariŭ: *Arhiv*, I, pag. 13—14.

6) *Arhiva Istorică a Românieĭ*, II, pag. 70.

7) *Tes. de Mon. Istorice*, I, pag. 27. Walther.

8) *Arhive:* Condica Mitropolieĭ; *Județul Dâmbovița:* Schitul Pietricéua. Hrisov din 8 Dec., 1599.

tată și copiĭ, remâneaŭ nedeslegate și nelămurite anĭ întregĭ. Innaintea luĭ Radu-Vodă Șerban, luĭ Radu-Vodă Mihnea, luĭ Alexandru Iliașĭ și luĭ Gavril-Vodă Movilă s'aŭ judecat atâtea familiĭ de boierĭ și de neguțătorĭ bucurescenĭ pentru moștenirea moșielor, caselor, averilor celor morțĭ în bătăliele luĭ Mihaĭ, séŭ pierițĭ, dispăruțĭ în cumplitele vifore ale acelor vremurĭ.

Când a măritat Mihaĭ pe Florica cu Preda Postelnicul din Grecĭ, *fiind amêndoĭ tinerĭ copiĭ* afirmă documentul, le-a dat între altele și Crăișaniĭ. Când Florica s'a dus în Țara-Nemțéscă, Buzesciĭ aŭ dat Crăișaniĭ luĭ Nica Comisul Grădișténu. La Gavril-Vodă Movilă curge judecată între Florica și Voica, nevéstă luĭ Nica[1]. Și sunt sute de asemenea judecățĭ, înaintea judeților, preoților și bĕtrânilor orașuluĭ, inaintea ispravnicilor Bucurescilor, înaintea Divanuluĭ celuĭ mare, presidat de Domn. Juraŭ cu 6, cu 12, cu 24, cu 48 de boierĭ, și de eraŭ jupănese, se aduceaŭ ca mărturiĭ sĕ jure tot jupânese, 6, 12 ba chiar 24 juraŭ la Bucurescĭ, în biserica Sftuluĭ Dumitru Isvorîtorul de mir, numită și Biserica de Jurămênt. Acestea, în fața altaruluĭ și, adeseorĭ, înaintea unuĭ episcop séŭ arhiereŭ. Jurătoriĭ *se încingeaŭ cu brîul Pré-Curateĭ* și juraŭ sĕ spună curatul adevĕr[2]. Cel care călca un asemenea jurămênt era bătut de pămênt, de foc, de apă, de vĕzduh, de sabiă, de Dumnedeŭ și de Maica Domnuluĭ.

II

Din secolul XV de când am amĕnunte și pênĕ 'n pragul secoluluĭ nostru, pietrăria, aurăria, argintăria și blănăria ce aŭ fost în țĕrile române, e de pomină, e ceva de necredut.

Unguriĭ rĕmâneaŭ cu gura căscată când jupânițele române, fugite peste munțĭ în Ardél, lăsaŭ la eĭ în deposit giuvaericalele și sculele lor. Le admiraŭ cu atâta nesațiŭ și cu atâta patimă, în cât în dese rândurĭ nu le maĭ daŭ îndĕrăt de loc. Despina, Dómna luĭ Négoe-Vodă, se judecă cu unul la Sibiĭ; vĕduva luĭ

1) *Arhive:* Monastirea Brâncovenĭ, hrisov din 13 Iuliŭ, 1619. Vedĭ și pach. 18, actele 2, 3, 4.

2) *Rev. Ist. a Arh. Românescĭ,* I, pag. 80. Cartea din 24 Sept. 1614 a luĭ Radu-Vodă către Preda Postelnicul din Lerescĭ.

Socol, marele vornic din vremea luĭ Pĕtrașcu-cel-Bun, rĕmâne săracă, de vreme ce un magnat ungur nu'ĭ maĭ dă 'ndĕrĕt marile bogățiĭ în scule și pietre prețióse ce lăsase la dênsul; Ancuța, vĕduva luĭ Nicolae-Pĕtrașcu-Vodă, fiul luĭ Mihaĭ-Vitézul, face acelașĭ lucru și umblă pe la Viena, ca sĕ'șĭ scótă averile din mâinile Ungurilor.

Jupănésa Vișa a luĭ Stroe Leurdénu [1])

Regina Franciei, în vremea luĭ Filip August, dicea că nu vrea sĕ méargă în Belgia, la Bruges și la Gand, pentru că negustoresele de acolo, din causa bogățieĭ lor, eraŭ maĭ bine și maĭ strălucitor îmbrăcate de cât dênsa. Tot așa póte diceaŭ și unele magnate, séŭ grofine unguresci, și de aceea bărbațiĭ lor luaŭ cu japca ceĭa ce nu puteaŭ avé cinstit și cu pace.

Din secolul XVI și pênĕ acum uă sută de anĭ, țĕrile române aŭ fost renumite pentru diamantele, rubinele, smarandele și mărgăritarele ce aveaŭ strămoșiĭ noștri. Cu nesce pietre de uă mărime colosală, Kiajna Dómna, fiica luĭ Petru-Rareșĭ, soția luĭ Mircea-Ciobanul la Bucurescĭ, muma Domnilor Alexandru-Vodă și Petru Șchiopul, carĭ staŭ pe ambele tronurĭ ale țerilor române, Kiajna Dómna, pe care toțĭ ambasadoriĭ creștinĭ de la Constantinopole

1) Colecțiunea d-luĭ N. Crețulescu.

o cunosc sub numele de *Mirciója,* câștigă haremul Sultanuluĭ, și maĭ cu sémă pe atot puternica Sultana-Validé, numită Nur-Banù cu nesce smarande și nesce mărgăritare, cum rar se puteaŭ vedé și chiar la Constantinopole.

Petru Cercel revoluționéză fastuósa curte a Caseĭ de Valois și pe efeminatul Henric III în castelele de la Blois și de la Chenonceaux cu atâtea și atâtea pietre prețióse și maĭ cu sémă cu mărgăritarul pe care 'l purta 'n urechiă. Ca mărgăritare, sĕ maĭ cităm două, marĭ cât perele, date de Petru-Vodă Rareșĭ feteĭ Sultanuluĭ.

La Ungurĭ, a rĕmas de pomină diamantul *rarae magnitudinis et elegantiae,* pe care Gavril-Vodă Movilă îl dă principeluĭ Transilvanieĭ, pentru ca acesta sĕ stăruiéscă la Portă în favórea luĭ.

Bietul Gheorghiță-Ștefan, surghiunitul Domn al Moldoveĭ, nu trăesce la Stettin în Pomerania anĭ de ḑile de cât, când vênḑênd, când amanetând luĭ Ioachim, electorul de Brandenburg, frumósele séle diamante și smarande.

Giuvaericalele Tudosieĭ, soția luĭ Vasile Lupul, giuvaericalele Domniţeĭ Roxandra, fiica luĭ Vasile Lupul și, maĭ cu sémă, pietrele de la surguciul, adică *l'aigrette,* acestuĭ pré bogat Domn, aŭ rĕmas legendare în cronicele moldovene și polone.

De altmintrelĭ, cu secolul XVIII, renumele pietrărielor prețióse și altor scule din Țéra-Românéscă și din Moldova, trec în tótă Europa. Se scie despre blănurile de samur, cacom și altele ale luĭ Mateĭ-Vodă Ghica, că valoraŭ 500,000 de leĭ turcescĭ.

Când Ienăchiță Văcărescu s'a dus în misiune la Viena, trămis de Alexandu-Vodă Ipsilante, dupĕ ce a *heretesit cu beleturĭ* pe toțĭ membriĭ corpuluĭ diplomatic, acreditațĭ pe lângă Curtea imperială a luĭ Iosif II, principele de Kaunitz și marchisul de Cobentzel aŭ dat două serate în onórea deșteptuluĭ boier român. Dómnele din corpul diplomatic nu se puteaŭ sătura admirând blănurile cele prețióse de la dulama boĭeruluĭ român și șalurile de India cu care era încins. „M'aŭ descins cocónele sĕ védă șalul și maĭ bine“ ḑice el cu órecare șirétă fatuitate.

Lady Craven, deștéptă Engleză, viitórea margravină de Anspach-Bayreuth, când trece pe la Bucurescĭ și este invitată la mésă de Mavrogheni-Vodă, trece în ḑiarul sĕŭ de călĕtoriă frumusețea furculițelor, ale căror mânere de aur eraŭ bătute cu pietre scumpe și tot așa și sfeșnicele carĭ luminaŭ mésa. Tot la Curtea luĭ Mavrogheni, Lady Craven admiră frumusețea și costumul de jupăniță română al uneĭ Dudescĭ, care purta pe cap,

pusă cu multă grațiă și gust, căciulița de odinióră ce purtaŭ jupânițele române din anteriórele două secole.

Lady Montague, Lady Craven, baronna de Herbert Rathkeal, *la citoyenne Aubert du Bayet,* nevésta ambasadoruluĭ Republiceĭ francese de la Constantinopole, când trecură prin Bucurescĭ, vĕḑură giuvaericalele cocónelor române, și de aceea la un bal dat de Constantin-Vodă Ipsilante generaluluĭ Sebastiani și soțieĭ séle, născută marchisa de Coigny, acum vr'o 96 de anĭ, deștépta Francesă, sciind bine că nu va puté sĕ se iea la 'ntrecere cu Brâncovencele, Bălencele, Bălăcencele și alte atâtea boĭeróice muiate 'n aur și 'n pietre scumpe, venise la balul dat în cinstea eĭ îmbrăcată în alb și fără pic de giuvaericà, nicĭ la piept, nicĭ la cap, nicĭ la brîŭ.

Uă jupânésă română din secolul XVII îmbrăcată într'uă iiă cu lésă de mărgăritare împletită; cu uă rochiă de hataià cu florĭ de fir, pe cap cu uă 'nvelitură cu acele eĭ și pe de-asupra cu islicelul cu florĭ de mărgăritare și cu pietre, la gât cu douĕ-spre ḑece șirurĭ de mărgăritarĭ marĭ séŭ cu un left de diamante cu piciorușele de smarande; în urechĭ, cu cerceĭ cu câte treĭ picióre de diamante marĭ; la măinĭ, cu uă părechiă de brățărĭ cu diamanturĭ marĭ roz; în degete, cu inele cu diamante ghiorghiolé roz și roibine; pe umerĭ, cu uă dulamă *de lastră grea,* cu blană de samur, cu nasturĭ de aur cu diamante și rubine; și am uitat paftalele la brîŭ, paftalele, care eraŭ uă comóră și un cap d'operă de lucru *à jour* în aur cu pietre scumpe,

> Paftale cu boldurĭ,
> Lăsate pe șoldurĭ;
> Paftale cu zale,
> Lăsate pe șale.

Și am maĭ uitat frunzele de pietre scumpe, legate în argint, pe care jupănița le risipia pe piept. V'o putețĭ închipui lesne ca pe uă adevĕrată împĕrătésă bizantină, séŭ ca pe uă icónă, pe vestmintele căreia religiositatea și evlavia drept-credincioșilor aŭ grămădit în nescire aur, argint, fir, pietre prețióse și mărgăritare.

> Intr'o iiă
> E-o moșiă,
> In treĭ iiĭ
> Sunt cincĭ moșiĭ.

De unde atâtea pietrăriĭ și aurăriĭ? s'ar întreba cineva.

Rĕspundem: de la părințĭ și, de la bărbat pe urmă, dupĕ fapte și viéță.

Mĕ rog, la 1 Novembre 1692, Brâncovénu Constantin, boier mare, Domn creștin, mărită pe fiică-sa Stanca dupĕ Radu, fiul luĭ Iliașĭ-Vodă de la Moldova, și din fóia de zestre scrisă de însășĭ mâna Brâncovénuluĭ și păstrată adĭ la Academiă, vedem că Domnița Stanca a primit de la părințĭ ca zestre: uă cunună de bucățĭ tot cu diamanturĭ, un left tot cu diamanturĭ și cu treĭ picióre marĭ de smaragd; cincĭ părechĭ de cerceĭ cu diamante, smarande, robine, balașe; treĭ perechĭ de brățărĭ; 9 inele tóte cu pietre prețióse; 12 șirurĭ de mărgăritare marĭ; douĕ lanțurĭ de aur, fiăcare de câte 500 de dramurĭ; uă învelitură de cap cu acele eĭ; uă salbă cu 400 de galbenĭ; banĭ de cap 300 și cu lésă de mărgăritare (un fel de *risir*); zovon cu 300 de galbenĭ; 30 de iie țesute cu fir, cu sîrmă, cu mărgăritare, cu șireturĭ; 8 dulămĭ cu samur, cu pîntece de rîs, și cu nasturĭ de diamante, de robine, de mărgăritare; 14 rochiĭ, unele cu sponcĭ de aur cu diamantele și cu gurile de mărgăritare; plapome și cerșeafurĭ cu florĭ de fir; covóre de mătase; oglindĭ cu pervazurile de argint; talere séŭ tipsiĭ de argint; altele tot tipsiĭ de argint cu florĭ pentru póme; lingurĭ, furculițe, solnițe de argint; talere de argint cu cornurĭ poleite, lighian și ibric de argint; pe urmă, cal de ginere cu șéua de catifea și scările și oblâncurile de argint; careta cu șése telegarĭ; rădvan cu șése telegarĭ, cuhniă cu telegarĭ; patru sute oĭ cu mieĭ; 40 de boĭ de plug; 30 de vacĭ cu vițeĭ; 20 de iepe cu mânjĭ

Dómnă română din secolul XVIII[1]).

1) Colecția Academieĭ Române.

și armăsarĭ; 150 de mătcĭ de stupĭ; moșiele Cimianiĭ, Scărișóra, Clanța, Tigeaniĭ; viĭ la Pitescĭ și la Schiaŭ, case de piétră în Bucurescĭ și 30 suflete de Țiganĭ.

Acésta 'ĭ zestrea Stanchiĭ Brâncovénu.

Și tot așa da Mariiĭ la 1693; Ilinchiĭ, la 1698; Safteĭ, la 1700; Ancuțiĭ, la 1704; Bălașiĭ, la 1708 și Smarandeĭ, la 1712, — sunt șépte fete. Băiețiĭ sunt patru; dintr'ênșiĭ n'a apucat sĕ însóre de cât pe cel mare Constantin cu féta Vorniculuĭ Ion Balș de la Moldova și pe al doilea Ștefan cu Balașa, féta Visteruluĭ Ilie Cantacuzino tot de la Moldova. La amêndoĭ fecioriĭ le dă darurĭ sĕ ducă mireselor și 'ncep iér lefturile, ghiordanurile, cerceiĭ, inelele, lanțurĭ de aur greŭ cu nasturĭ de diamante și sălbĭ, și ținte de ișlic și călțunĭ cu mărgăritare și smaragdurĭ, și conteșe de postav ghiolghiol cu limie de samur, și 'n fine caretă frumósă cu stâlpiĭ și măciucile poleite și cu șése telegarĭ cu hamurile leșescĭ.

Și sĕ nu uităm un lucru, și-anume că, dupĕ ce mărită șépte fete și însóră doĭ flăcăĭ, Brâncovénu tot maĭ trămite la Brașov, spre păstrare, patru-spre-ḑece lăḑĭ, *în care sunt cu ocalele* — spune inventariul făcut maĭ târḑiŭ, — *în carĭ sunt cu ocalele,* aurul și argintul și cu pumnul, așa, în nescire, pietrele prețióse, diamante, rubine, smarande, perle, safire, turquoises, balașe, mărgén și chihlibar. Nu maĭ vorbesc de stofele prețióse și de pânzeturile de mătase, cusute cu fir de aur.

Și tóte acestea nu's de cât uă parte din starea Brâncovénuluĭ, căcĭ baniĭ ce avea eraŭ depușĭ la Zecca Veneţieĭ, și la Viena, și maĭ nusciŭ unde.

Écă uă avere de boier ajuns domn, — boier român renumit și legendar prin bogățiele séle. Țĕraniĭ din Argeșĭ, astăḑĭ chiar, prin prejurul Pitescilor, țĕraniĭ din Romanațĭ, țĕraniĭ din Dâmbovița vorbesc âncă de culele Brâncovénuluĭ, de nesce tainițe săpate în pământ, în carĭ sunt trântite, claiă peste grămadă, butóie cu banĭ și lăḑĭ cu scule de aur și de argint. Ușile ênsĕ, ușile culelor sunt închise cu așa lacăte vrăjite, încât trebuesc atinse cu iérba-fiérelor, — plantă ciudată care, de la un când de vreme, numaĭ cresce prin câmpiele Românieĭ. Iérba-fiérelor nu maĭ este, decĭ culele rĕmân închise pentru veciă.

Șĭ-acum, descinḑênd de la Domn la boier, sĕ nu credețĭ că giuvaericalele eraŭ maĭ puțin numeróse. Mĕ rog! La 15 Novembre 1772, adică acum 127 de anĭ, Pârvu Cantacuzino, care avea case marĭ, adevĕrat palat acolo tocmaĭ unde este astăḑĭ Kioșcul

de muiat crucile la Bobotéză, mărită pe fiă-sa Maria după Spătarul Tudorake Balș de la Moldova.

Sciți ce-ĭ dă ca lucrurĭ și scule? Un sóre cu diamanturĭ, un ghiordan cu diamanturĭ, treĭ părechĭ de cerceĭ; două cu câte un picior de smarand și una cu picior de zamfir și cu aripĭ de diamanturĭ; uă țintă pe ișlice cu diamanturĭ; uă păreche paftale cu diamanturĭ; 10 șirurĭ de mărgăritare; șése inele cu diamante, robine, smarande; alte treĭ părechĭ de paftale, una de chihlibar, alta de *sadef* cu câte un robin la mijloc, alta de argint poleite; și patru sute de galbenĭ zermanupĭ pentru salbă, left și brățărĭ. Brâncovénu dedese Stanchiĭ 30 de iie; Pârvu Cantacuzino dă Marieĭ numaĭ 15, din carĭ 3 cu sîrmă, 6 cu fir și 6 cu mătăsurĭ. Brâncovénu dedese 14 rochiĭ; Pârvu dă numaĭ 6, din carĭ numaĭ una e maĭ bogată: e de ghermesut cu fir, vĕrgată, și cu gurile cu mărgăritare, cele-l'alte cincĭ sunt de atlas, de belacósă și de ghermesut, dér n'aŭ pietre prețióse pe dênsele. Tóte aceste rochiĭ șĭ-aŭ anteriele lor.

Așternutul Marieĭ Cantacuzino pare chiar maĭ bogat de cât al Stanchiĭ Brâncovénu. Are 21 de perne marĭ și micĭ, 4 plapome, una de lastră, alta de atlas și două de ghermesut. Rufăria a fost albită și spălată în Țéra-Românéscă cu atâtă maiestriă în cât necunoscuțiĭ poețĭ aĭ poporuluĭ aŭ cântat cu entusiasm bărbăția jupânițelor și negustoreselor, carĭ aŭ rufe albe,

> Ca și cóla de hârtiă,
> Când o daĭ din prăvăliă
> Logofeților sĕ scriă.

La argintăria Marieĭ Cantacuzino se observă un lucru ciudat, sunt cuțite, sunt linguri câte 12, două solnițe, tavă cu 12 zarfurĭ, străchióră de dulcéță cu lingura eĭ, *un burdur cu cățiă,* — dér nu's furculițe.

Eraŭ furculițele în zestrea Stanchiĭ Brâncovénu la 1692 și nu sunt la 1772 în zestrea Marieĭ Pârvu Cantacuzino. Lucrul se esplică prin faptul următor: nu se mânca cu furculița la noĭ pĕnĕ în secolul nostru. Brâncovénu le-a dat fiă-seĭ, căcĭ cumpărase, probabil, garnitura completă. Pârvu Cantacuzino, om maĭ practic, n'a cumpărat de cât ceĭa ce trebuia: cuțite de tăiat și lingurile de sorbit ciorbă. Furculițe eraŭ la Domnĭ și la boierĭ, dér nu le scoteaŭ de cât de ochiĭ străinilor, cum a făcut Dómna luĭ Mavrogheni la prânz, când a invitat pe Lady Craven la palat.

Incolo, toți și tóte mâncaŭ cu degetele. Baronul de Tott spune că la Constantinopole, în lumea cea mare a Fanaruluĭ, era uă tênĕră Fanariotă, care scia sĕ iea numaĭ cu două degete măslinele din ceaonul, pus în miḑlocul meseĭ, cu atâta grațiă, cu atâtă drăgălășiă, în cât nu te puteaĭ opri de a nu o admira. Tot așa făceaŭ și jupănițele nóstre, mâncaŭ cu degetele și, dupĕ fiăcare fel de bucate, își spălaŭ degetele în nesce adorabile lighiănașe de argint, puse alăturĭ de farfuria fiăcăruia. In ele era apă căldicică cu miros de iasomiă și alăturĭ măhrămĭ de șters, carĭ te imbĕtaŭ cu mirosul lor de sulfină și levănțică.

N'are furculițe Maria Cantacuzino, dér are, ca și Stanca Brâncovénu, caretă cu șése telegarĭ cu hamurile cu alămurĭ, are cuhníă cu 6 telegarĭ, i cal de ginere cu séua ferecată cu argint și cu raftul de argint, 30 de iepe, 2 armăsarĭ, 30 de vacĭ, 20 de boĭ, 200 de stupĭ, 200 de oĭ și 30 de suflete de Țiganĭ, moșiele Lungiĭ, Schimbațiĭ, Măgureniĭ, Greceniĭ, case în Bucurescĭ, 38 de pogóne de viă la Sărata.

Écă zestrea uneĭ fete de boier.

Sĕ nu credem ênsĕ că numaĭ Dómnele și boeróĭcele purtaŭ giuvaericale și alte scule. De loc; fetele de neguțătorĭ, de ómenĭ cu dare de mână, de preoțĭ, de moșnenĭ aveaŭ scule.

Din fóia de zestre a unuĭ popă, — chip de sémă în istoria Bucurescilor, căcĭ a zidit uă biserică, — din fóia de zestre a feteĭ luĭ Popa Herea, făcută la 1 Ianuariŭ 1711, adică acum 188 anĭ, se vede că féta popiĭ Herea a primit de la părintele sĕŭ: uă perechiă de cerceĭ de aur cu mărgăritare și cu robinurĭ; două inele de aur; banĭ de cap în valóre de talerĭ ḑece; uă cunună de argint; șése șirurĭ de mărgăritare și ḑece șirurĭ de mărgean. Acestea ca giuvaericale. Ca haine, féta Popiĭ are în fóia de zestre, uă mintié de canavĕț turungiŭ cu limiĭ de jder, cu zagaraua de samur, cu nasturĭ împodobițĭ cu 12 mărgăritare; uă altă mintié roșiă tot de canavĕț, blană de sandrac cu nasturĭ de sîrmă; patru rochiĭ de dimiă; 10 ie, din carĭ maĭ multe cusute cu mătăsurĭ. Și ĭ-a maĭ dat Popa Herea feteĭ séle un toc de tipsiĭ de aramă, un toc de talere de cosițor, două tingirĭ cu capace, două lingurĭ de argint, un covor, uă scórță, și iérășĭ așternutul și alte trebuinciόse, tóte cum se cade, — și firesce, ca și Pârvu Cantacuzino, și Popa Herea sfârșesce fóia de zestre cu legiuitele și nicĭ odată uitatele cuvinte: *De la noĭ puțin, iér de la Dumneḑeŭ mult.*

Muncise ca fétă înainte de măritiș, muncea ca nevéstă pe

urmă. Fiă ca Domniță, orĭ ca jupăniță, féta, brodase, cususe, alesese de când vêrsta îĭ permisese. Poetul poporan a vĕḑut-o ca fétă, când ḑice în versurile luĭ:

Imĭ cóse și 'mĭ chindisesce
Cu fir d'aur impletesce,
Cu mătase isprăvesce
Cămĕșuța nunuluĭ,
Sangulia mireluĭ,
Gulerașul vorniu-sĕŭ
Și basmaua taică-sĕŭ.

Și maĭ târḑiŭ tot poetul poporan a vĕḑut-o soțiă și gospodină perfectă, îngrijindu-șĭ de casă și fiind în tótă puterea cuvîntuluĭ:

Dómnă bună curților,
Stăpână argaților,
Chelărésă banilor,
Stăpână averilor.

La ḑile marĭ, jupânésa, „Dómnă bună curților", când era sĕ mérgă la biserică séŭ la Curte se 'mbrăca în costumul ce am descris maĭ sus și pleca cu „Dumnealuĭ". Poetul popular a vĕḑut-o și ni-o arétă astfel. Are, ḑice dênsul, veșmênt zugrăvit în spate și în piept, și

Pésă-ĭ capul de parale,
Urechiușĭ
De cercelușĭ,
Degețele
De inele,
Ér la mână-ĭ cu brățară
Cu pieptul bătut de leĭ

Și maĭ are,

Mândru brîŭ de aur
Semĕnat cu pietricele,
Ca câmpul cu floricele
Ca cerul cu miĭ de stele.

Er negustorésa, tot la ḑile marĭ, pórtă, ne spune poetul poporan:

Iiă
Ghiorghioliă,
Rochĭă de cutniă,

Papucĭ roșiorĭ
Și la toc cu florĭ,
Mult sunt jucătorĭ!
Și scie sĕ-ĭ pórte
Și sĕ-ĭ plescăiéscă.

III

In capitolul consacrat *Comerciuluĭ Bucurescén* am vorbit despre starea neguțătorilor.

Bogăția unuĭ boier mare în secolul XVII, bunióră, a luĭ Preda Brâncovénu, bunicul luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu și care avu case în Bucurescĭ acolo unde este astădĭ hala de pesce și Crucea brâncovenéscă, — bogăția luĭ Preda Brâncovénu consista ântâiŭ în moșiĭ și 'n sforĭ de moșiĭ, al căror numĕr nicĭ el nu'l scia; avea turme de oĭ în care intraŭ în tot 25000—30000 de capete, ciredĭ de boĭ de 5000 de capete, 1000 de bivolĭ, 4000 de rîmătorĭ, 300 de stupăriĭ, unde albinele îĭ fac céră care trece peste hotare; are 1000 de Țiganĭ robĭ. Fiăcare țĕran, cap de familiă, îĭ plătesce la Sftul Gheorghe 6 dinarĭ și la Sftul Dumitru 12 dinarĭ. Câștigă și prin Țiganiĭ sĕĭ, carĭ sunt meșterĭ și lucréză pe la ómenĭ aducênd câștigul boieruluĭ-stăpân. Are morĭ nenumĕrate. Lucréză cu Constantinopole trămițênd acolo pe ómeniĭ sĕĭ sĕ vêndă céra, oile și boiĭ; a zidit și înzestrat uă mulțime de mănăstirĭ și e fórte iubit de Principele Transilvanieĭ și de ruda sa, domnul Țĕriĭ-Românescĭ[1].

Boieriĭ sciaŭ se 'șĭ îngrijéscă veniturile, când timpurile li permiteaŭ. In aniĭ de pace aĭ luĭ Mateĭ Bassarab străluciaŭ bogățiele boĭerilor ca și ale neguțătorilor de nimenĭ supărate și 'n Bucurescĭ ca și pretutindenĭ.

Când veniră ênsĕ iérășĭ rĕutățile, „când s'aŭ sculat slujitoriĭ „Țĕriĭ de aŭ tăiat boieriĭ și aŭ jefuit casele boĭerilor și téra, și „când a jăfuit și acest Român, anume Gavrea, casa boieruluĭ „Radul Logofĕt feciorul luĭ Dumitru Vornicul Dudescu și aŭ luat „cărțile și zapisele Raduluĭ din mâna luĭ Petru Diaconul și a „fugit într'altă téră ca un om rĕŭ și ficlén[2]“, — când omorîră Seimeniĭ și Dorobanțiĭ atâția boierĭ, și dĕrîmară case și furară zapise, învălmășelile, judecățile și certele încep din noŭ.

1) Paul din Aleppo în *Travels of Macarius*, pag. 366.
2) *Arhive:* Condica No. 1 a Episcopieĭ Buzĕuluĭ, pag. 355, hrisov din 11 Maĭ 1655.

A fost ênsě în firea Românuluĭ sě aibă, cum spune locuțiunea bucurescénă „inimă largă, dragă!“, sě nu pună multe la inimă, sě nu se lase a fi ingenunchiat de rěutățĭ, orĭ cât de cumplite ar fi fost ele.

Păuna, nevésta luĭ Preda Brâncovénu 2).

Acéstă nepăsare și acéstă inclinare spre petrecerĭ aŭ mers uneorĭ atât de departe, în cât poetul poporan, moralist adeseorĭ sever, le-a batjocorit în cunoscuta locuțiune: *„téra móre de Tătarĭ, și „baba jócă cu lăutarĭ“*.

D'abia se sfârșiseră rězvrătirile din timpurile luĭ Mateĭ Bassarab, Constantin-Vodă Șerban și Mihnea III, d'abia scăpase téra de a nu fi schimbată în pașialîc turcesc, și Bucurescenĭ uitară tot, punêndu-se iérășĭ pe petrecerĭ.

De-altmintrelĭ, se recunóscem că jucaŭ bieții boierĭ și neguțătorĭ dupě cum le cântaŭ și 'mprejurările. Era, bunióră, în vremea luĭ Radu-Vodă Leon (1664—1669). Cronicarul dice 1): „Intru aceste vremurĭ, Radu-„Vodă avênd un cocon și Duca-„Vodă, din Moldova, uă cocónă, „anume Katrina, s'aŭ ajuns în „cuvênt și aŭ logodit pre co-„conĭ. La care logodnă aŭ fost „aicea în țéră cu mare veseliă; aŭ făcut multe ospețe și jocurĭ

1) *Mag. Ist.* I, pag. 351—352.

2) Din portretele zugravuluĭ de la Leurdenĭ, dinainte de 1650. Colecț. d-luĭ N. Crețulescu.

„carĭ se potriviaŭ cu uă nuntă domnéscă, iér nu logodnă. Strîns-aŭ „tótă boierimea țĕreĭ cu tóte giupânesele, și aŭ întins corturile „în dél despre Mihaĭ-Vodă, în drumul Cotrocenilor. Acolo, făcea „ospețe în tóte ḑilele. Adus-aŭ pehlivanĭ de ceĭ ce jócă pe funiĭ „și de alte lucrurĭ. Adus-aŭ și un pehlivan Hindiŭ, Harap, carele „făcea jocurĭ minunate și nevĕḑute pe locurile nóstre. Iute om „era și vîrtos. Lângă altele, de nu le putem lungi, făcea acestea „maĭ ciudat: punea de rând 8 bivolĭ, și se repeḑia iute și sărind „peste eĭ, se da în vĕzduh peste cap, și cădea în picióre de ceĭa „parte; un cal domnesc, gras, mare, îșĭ lega chica de códă-ĭ, „și'l bătea comișelul cât putea, și nu putea sĕ'l mișce din loc; „alta: un copac mare din pădure adusese neted și înfipt; s'a suit „pe dênsul ca uă maimuță; decĭ, după multe jocurĭ ce aŭ făcut „în vêrfu-ĭ, s'a sloboḑit de acolo cu capul în jos, și aŭ dat în pi„cióre; alta: un tulpan de mulțĭ cotĭ îl ținea ómeniĭ în mâinĭ „câțĭ era, și se răpeḑia iute, și mergea călcând pe tulpan și „nu se afunda; alta: se prindea mulțĭ ómenĭ câte doĭ de mâinĭ, „și făcea chip ca de uă butiă cu mâinile și maĭ lung, și se ră„peḑea iute, și intra cu capul prin gura aceea, și nu 'l simțea „ómeniĭ, și de cea parte cădea 'n picióre. Ca acestea făcea multe „care nu le ținem minte. In scurt, mare veseliă s'a făcut la acéstă „logodnă a coconuluĭ Raduluĭ-Vodă aicea la noĭ; în Moldova „nuscim ce va fi făcut Duca-Vodă".

Bucurescenii, cu mic, cu mare, se uitară la Hindiul Harap de la logodna beizadeleĭ luĭ Radu-Vodă Leon cu aceĭașĭ plăcere și cu aceĭașĭ nesfârșită mirare, cu care se uitaseră la uă Indiană *comediantă,* care, la a doua căsătoriă a luĭ Constantin-Vodă Șerban cu uă Circasiană[1], tot astfel făcuse minunĭ, mergênd pe frânghiă cu capul în jos, și învêrtindu-se, tot cu capul în jos, pe uă tobă rotativă, în mijlocul săbielor[2].

Soitariĭ, pehlivaniĭ, măscăriciĭ și *comedianțiĭ* la Curtea Domnéscă esistaŭ âncă din secolul XVI. Petru-Vodă Cercel vĕḑuse pe *bufoniĭ* regalĭ la Curtea luĭ Enric III de Valois și avea, și el, cum vor avea și următoriĭ luĭ, *caraghioșĭ* carĭ sĕ-ĭ facă sĕ rîdă. „Manea Nebunul", „Prințipul Zamfir" și alțĭ caraghioșĭ, de carĭ vorbesc *Scrisorile* luĭ Ion Ghica, pentru finea seculuĭ XVIII și

1) Prima Dómnă a luĭ Constantin-Vodă Șerban, fostul serdar de la Dobrenĭ, fusese Bălașa, ziditórea mănăstireĭ Jitianul de lângă Craiova.

2) *Travels of Macarius,* etc., pag. 382.

începutul seculuiuĭ XIX, nu sunt de cât descendenţiĭ degeneraţĭ aĭ *măscăricilor* şi *caraghioşilor* din secolele XVI şi XVII.

Tot acum, în secolul XVII, şi-anume în anul 1667, dăm de *prima cafenea bucurescénă*. Acéstă *cahvenea* o stăpânesce Hamie, fost seimen al Palatuluĭ împĕrătesc din Constantinopole. Cafenéua se află situată pe locurile mănăstireĭ Cotrocenilor, lângă biserica Dómneĭ şi lângă viitorul han al luĭ Şerban-Vodă [1].

Boĭeróică română din secolul XVIII [3].

In timpul Brâncovénuluĭ, boieriĭ petrec împĕrătesce în aniĭ de linisce aĭ domnieĭ luĭ celeĭ fericite. Sunt nunţĭ peste nunţĭ cu petrecerĭ marĭ, prin curţĭ, sub corturĭ şi umbrare. Domnul vine la unele; la tóte ênsĕ trămite darurĭ: Bengesciĭ, Creţulesciĭ, Racoviţesciĭ, Duca, Cantacuziniĭ, Fărcăşaniĭ, Herăsciĭ, Filipesciĭ primesc la nuntele lor darurĭ de la Domniă: postavurĭ, atlasurĭ, bucăţĭ întregĭ de bellacósă, zovonurĭ, hataiá cu florĭ de fir pentru desgovit, fădiĭ poleite, banĭ pentru işlicul gineruluĭ, covóre şi alte lucrurĭ de carĭ Domnul bun şi prevĕdĕtor gospodar, îşĭ făcea marĭ provisiunĭ la 'nceputul fiăcăruĭ an [2].

Inrudirea maĭ de aprópe séŭ maĭ de departe cu Domnul făcea ca boieriĭ nimic sĕ nu hotăréscă, chiar şi 'n viéţa lor casnică, fără ca sĕ vestéscă pe Domn, sĕ'l întrebe, sĕ-ĭ céră voiă. Când plecaŭ peste hotare, şi lucrul se 'ntêmpla atât de rar, fiă în Transilvania, fiă în Turcia, fiă chiar în Moldova, eĭ cereaŭ totdéuna încuviinţarea Domnuluĭ [4].

Jupânesele duceaŭ viéţă casnică în adevĕratul înţeles al cuvêntuluĭ. Şi de ele, ca şi de matrónele romane, se putea dice: *pueros dilexit, lanam fecit, virtutem coluit.* Sunt rare jupâniţele carĭ aŭ

1) *Arhive:* M-tirea Cotrocenilor, pach. 25, act. 18 şi pach. 30, act. 1.
2) *Rev. Ist. a Arh. Rom.* Semile Brâncovenescĭ, pag. 39 — pag. 692, *passim.*
3) Colecţ. Academieĭ Române, din publicaţiunea luĭ Grassot-Sauveur din secolul trecut.
4) Kogălnicénu: *Cronicele Românieĭ,* II, pag. 286, Neculce.

eșit în viéța publică. Elena Mateĭ Bassarabă, din némul boierilor Năsturelĭ din Herăscĭ este una din cele carĭ aŭ luat parte la viéța politică a Țĕreĭ-Românescĭ. Avem de la dênsa, datate din Bucurescĭ, douĕ scrisorĭ către George Rácoczi, principele Transilvanieĭ, scrise românesce, póte chiar de mâna eĭ [1]. In actele Mănăstireĭ Brâncovenĭ [2], găsim, într'un act din 1654, Octobre 28, pe féta luĭ Nicolae Pĕtrașcu-Vodă, nepóta luĭ Mihaĭ Vitézul și soția luĭ Evstratie Postelnicul, iscălită cu litere latine: *ieŭ ilinka fata lu Pâtrașku-Vodă.*

Am vorbit într'altă parte [3] de puternica și măréța figură a Mareĭ Postelnicese Elena Cantacuzino, născută Radu-Vodă Șerban. La 1678, Februariŭ în 26, apare în documente Clucerésa Marica, nevésta luĭ Ivașco Clucerul Bălénu; ea ține corespondență cu ginere-sĕŭ, Șerban Slugerul Știrbeĭ, și se citesce printre rândurĭ câtă durere simte că bărbatu-sĕŭ este exilat la Moldova [4]. Fiică-sa, Stanca Știrbeĭ, are fóiă de zestre bogată ca și cele ce dăm maĭ la vale. Marica Bălénca nu scrie cu mâna eĭ, și ḑice la sfârșit: *mĭ-am pus inelul ca sĕ se crédă;* subsémnă, cum este obiceiul, pentru dênsa Grigore Bălénul și Teodosie Mitropolitul.

Boer român din secolul XVIII [5].

Sunt, dintre jupânițe, unele atât de frumóse, în cât li se duce numele peste nouĕ mărĭ și nouĕ țĕrĭ. Cassandra, féta luĭ Șerban Cantacuzino, măritată dupĕ Dumitru-Vodă Cantemir, era de uă frumusețĕ uimitóre, plină de cumințeniă și de învĕțătură; cetind mult și îngrijindu-șĭ minunat de casă și de crescerea copiilor.

---

1) Hasdeŭ: *Columna luĭ Traian,* 1873, pag. 170—171. Uă scrisóre este din 3 Ianuariŭ, alta din 23 Ianuariŭ 1633.

2) *Arhive:* pach. 18, act. 18.

3) Veḑĭ cap. *Podul Mogoșóieĭ.*

4) *Arhive:* Condica Mitropolieĭ, *Județul Teleorman,* pag. 118 și pag. 131.

5) Colecția Academieĭ Române.

Cassandra Cantemir a murit în Rusia, de dor de ţéră şi de rea îngrijire, şi este îngropată la Moscva, într'uă biserică grecéscă. Al treilea băiét al Cassandreĭ, Şerban Cantemir, a vorbit într'un rând grecesce la Pascĭ, la Petersburg, înaintea luĭ Petru-cel-Mare, atât de frumos, în cât Ţarul i-a făcut bogate darurĭ[1]. Cel-l'alt băiét al Cassandreĭ, Antioh Cantemir, va fi ambasadorul Ţarineĭ Elisabeta la Londra şi la Paris, va avé un renume europén ca diplomat şi ca învĕţat şi va fi, în Rusia, considerat ca un Boileau al literatureĭ rusescĭ şi ca creatorul satireĭ muscălescĭ.

Fétă de boer, în costum de sĕrbătóre[3].

Jupânesele carĭ nu eraŭ icóne de frumuseţe năzuiaŭ din rĕsputerĭ a ajuta natura şi a lua ochiĭ privitorilor cu uă mulţime de meşteşugurĭ feminine. Din secolul XVI, apele, — „conservatóre ale pieleĭ“ — fardurile, vermiliónele sunt cunoscute la Bucurescĭ ca şi la Constantinopole. Veneţia face frumos comerciŭ cu aceste *aydes de la nature,* cum numesce d. de Germigny dresurile, intr'uă scrisóre către Caterina de Medici, căreia îĭ cere pentru Sultana-Validé fardurĭ francese maĭ reputate de cât cele veneţiane; cestea din urmă fac pielea pré lucitóre[2].

Se siliseră Mitropoliţiĭ de pe vremurĭ sĕ le convingă a nu maĭ da pe obraz cu dresurĭ. Le-a fost şi lor, şi femeielor cu neputinţă de a se învoi! In manuscriptele luĭ Antim Mitropolitul găsim unul intitulat *Mântuirea Pĕcătoşilor,* din care estragem următórele:

„Pentru patru pĕcate ce fac, muierile se muncesc maĭ mult, „adică ântâiŭ, pentru că se 'mpodobesc şi'şĭ înfrumuseţéză trupul „lor cu văpselĭ, ca sĕ arete maĭ frumóse de cât firésca podóbă,

1) Carra: *Hist. de la Mold. et de la Valachie,* ediţia de la Iaşí, 1777, pag. 77 şi ediţia de la Neuchâtel, 1781, pag. 71.

2) Hurmuzake: *Documente,* XI, pag. 164—165. Scrisóre din 12 Iuliŭ 1583.

3) Sfârşitul secol. XVIII şi 'nceputul al luĭ nostru. — Colecţiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

„care le-aŭ dat Ziditorul. A doua, pentru vrajele și descântecele „ce caută[1]: stinge cărbunĭ, pune lacăte, și cuțite, și sorțĭ sě 'șĭ „védă norocul lor, nu împrumutéză la 'nceputurile lunelor pre „nimenĭ, nicĭ foc nu daŭ câte-va ḑile; cred în glasurile cocoșilor „și altele asemenea vrăjĭ fac. A treia, clevetesc și acasă, și la bi-„serică[2]. A patra, nu se ispovedesc bine"[3].

Voiaŭ sě fiă frumóse jupânițele și se alintaŭ în tóte desmĭerdările fericireĭ cu uă nesăturată lăcomiă, ca și cum presimțĭaŭ că va veni de-odată vêntul negru și mistuitor al nenorocirilor, care sě ardă și sě pârjoléscă și frumusețĭ, și ființe iubite, și bogățiă, și tot.

Fetele luĭ Radu-Vodă Șerban vor suferi la Viena, după mórtea tatăluĭ lor, sărăcia cea maĭ luciă. In luptele dintre Cantacuzinescĭ și Ghiculescĭ, Elena Postelnicésa Cantacuzino se va sbate în chinurile Iaduluĭ, și ca mumă, și ca femeiă. Marica, Dómna luĭ Constantin-Vodă Brâncovénu, îșĭ va vedé feciorií și soțul murind pênĕ la unul. Bĕtrâna Stolnicésă a luĭ Constantin Cantacuzino, muma luĭ Ștefan-Vodă, va auḑi la Bucurescĭ că i s'a tăiat soțul, fiul și cumnatul la Constantinopole și va ajunge, cum se ḑicea pe atuncĭ, la atât de *bogată lipsă*, în cât nu va avé ce sě mănânce. „Eram față, ḑice del Chiaro, când bĕtrâna cerea de la un Grec, „care ținea satele eĭ în arendă, niţică făină se 'șĭ facă pâine sě „mănânce ca sě nu móră de fóme[4]"... ea, mumă de Domn!

Și pe când bĕtrâna cădea de fóme, una din nurorile eĭ, nevésta luĭ Radu Cantacuzino, fratele luĭ Ștefan-Vodă, se lupta la Mănăstirea Mihaĭ-Vodă cu un Grec, care voia sĕ-ĭ omóre copilul, décă nu-ĭ da la minut cincĭ pungĭ de banĭ[5]... Și tot acum, nebună de durere și de grózǎ, fugea din Constantinopole, după ce cerșise pe ulițe pâine pentru copiĭ, uă altă nurorǎ a bĕtrâneĭ Stolnicese, Păuna Dómna, din némul Grecenilor, nevésta luĭ Ștefan-Vodă; fugea pentru a trăi nenorocită ântâiŭ în Sicilia, pe urmă la Neapoli, la Roma, la Florența, la Bologna, la Ferrara, la Veneția, la Viena, la Sibiĭ, de unde nu putu sě intre în țéră, din causa luĭ

---

1) Veḑĭ cap. *Bólele și Doftoriĭ.*

2) Locuțiunea: *„ce-aĭ ḑis tu, c'am ḑis eŭ, c'a ḑis ăla?!"* — era și-atuncĭ ca și astăḑĭ la basa tuturor conversațiunilor bucurescene.

3) *Biserica ortodoxă Română,* 1887—1888, pag. 1025. Studiul d-luĭ C. Erbicénu: *Descrierea mss-lor Mitropolituluĭ Antim Ivirénul.*

4) *Le moderne rivoluzioni della Vallachia.*

5) Șincaĭ: *Cronica,* II, pag. 251—252.

Nicolae-Vodă Mavrocordat, și 'n fine, la Petersburg, unde nenorocita Dómnă muri[1].

Secolul XVII și primiĭ anĭ aĭ secoluluĭ XVIII sunt bogațĭ în asemenea priveliștĭ tragice din istoria Țĕreĭ și din istoria Bucurescilor. La fiă-ce pas se ridică din îngălbenitele documente și din sdrențuitele condicĭ ale Arhivelor, un gemĕt înăbușit dér adânc, — *lungo, lontano, piangevole, stanco*, — ar ḑice Carducci.

III

Negustoriĭ marĭ și micĭ, poporul de jos, „obrazele scăpătate", cum se va ḑice în secolul XVIII, munceaŭ de diminéță pĕnĕ séra. Ceĭ micĭ locuiaŭ în mare parte în bordeĭe séŭ căsuțe micĭ de lemn; ceĭ maĭ rĕsărițĭ, séŭ „maĭ eșițĭ de-asupra necazuluĭ" aveaŭ case 'n paiante; numaĭ vro câțĭ-va *baș-neguțătorĭ*, „ghiaburĭ" de tot, locuiaŭ în case bolovănite ca și boieriĭ[2].

Munca lĭ-era viéța. La sĕrbătorĭ ênsĕ petreceaŭ de 'șĭ scoteaŭ necazul întregiĭ sĕptĕmânĭ. Intr'a doua jumĕtate a secoluluĭ XVIII, îndată ce se îmbrăcaŭ grădinele și pădurile, Bucurescenii plecaŭ Dumineca cu demâncare sĕ petrécă în următórele grădinĭ: *Cârciuma din pădure*[3], *Fântâna Beizadelelor*[4] din pădurea Cotrocenilor, pe *Délul Văcărescilor*, în câmpia *Filaretuluĭ*[5], dincolo de Mitropoliă, la *Herăstrăŭ*[6] lângă frumosul kiosk, făcut de Alexandru-Vodă Ipsilante, în păduricea cea poetică de la *Sftul Elefteric*[7], *Grădina luĭ Scufà, Grădina Brâncovénuluĭ*, Grădina cea băltósă a *Cismigiuluĭ, Crângul luĭ Hagi Ilie de la Moșĭ*, la *livedea Deșliuluĭ*, la *Grădina luĭ Giafer*, la a

1) Șincaĭ: *Cronica*, anul 1717. — Cf. Laurian: *Istoria Românilor*, III, domnia luĭ Stefan-Vodă.

2) Veḑĭ și cap. *Comerciul bucurescén*.

3) Pe unde este astăḑĭ Strada Berzeĭ.

4) Găsită prin pădure, ca izvor, de beizadelele luĭ Alexandru-Vodă Moruzzi.

5) Acilea lăutariĭ cântaŭ:

> Frunḑă verde de cicóre
> La Filaret, la isvóre,
> Mult e umbră și rĕcóre,
> Și apă rĕcoritóre.

6) Veḑĭ cap. *Curțile Domnescĭ*.

7) Sulzer: *Geschichte des transalpinischen Daciens*, citat la cap. *Curțile Domnescĭ*.

luĭ *Barbă-Lată* și la *Grădina Beluluĭ* unde, înainte de a fi cimitir, când era încă proprietară acolo Mitropolia, Bucurescenii aŭ jucat anĭ de-arândul sêrba, chindia, bătuta, căzăcésca, gălățénca, hârlăuónca, ca la ușa cortuluĭ, rața, arnăuțénca, corăbierésca, zoralia, ca la Bréza etc., etc. [1]

Serbătorile cu potrivite petrecerĭ nu lipsiaŭ din calendarul Bucurescénuluĭ. De la Ignat din Decembre, cu tăiatul porcilor, de-alungul a patru stagiunĭ ale anuluĭ, pênĕ 'n Octobre, la serbarea Zalhanalelor, cu tăiatul vitelor celor grase și cu facerea renumiteĭ pastrame pe drumul Pantelimonuluĭ, — Bucurescénul petrecea cu Moș-Ajunul, cu Moș-Crăciunul, cu Brezaia, cu Vasilca, cu Vicleimul, Stéua, Sorcova, Geamala, Câșlegile, lăsatul-seculuĭ cu septemâna-nebunilor, cu darea în târbacă și cu încuratul cailor la Sân-Tóder pe câmpia Teilor. Veniaŭ apoĭ Pascele cu dulapurile [2], pe carĭ Boscovicĭ le găsesce în versul luĭ Virgiliŭ: *Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu* [3]; în urmă Călușariĭ, Drăgaica, Paparudele, Sftul Ilie, jocurile de noroc *ținiĭ, năpârstócele, cazoina (?), curelele* [4], — sute de prilejurĭ pentru a petrece și a hohoti în rîsete, în glume, în jocurĭ de păcălelĭ.

Copiiĭ se jucaŭ de-a fețele, de-a zidul, de-a ineluș-învîrteguș, de-a puia-gaia, de-a baba órba, de-a v'ațĭ-ascunsele, de-a casa, de-a ața, de-a focul [5], de-a lupta voinicéscă, de-a trânta, de-a armașul, etc., etc.

Jucaŭ boieriĭ, jucaŭ neguțătoriĭ, jucaŭ toțĭ. Nu eraŭ Bucurescii orașul bucurieĭ, când picior de Turc orĭ de Tătar nu se pomenĭa în țéră? Poetul poporan dice:

> La tulpinĭ de merĭ,
> Danțurĭ de boierĭ,

și

> Jos la rădĕcină,
> La dalbă tulpină,

---

1) D. Ollănescŭ: *Teatrul la Românĭ.*

2) Cel de la Radu-Vodă întrecea pe tóte cele-l'alte. Vedĭ pentru *dulapurĭ* și cap. *Curțile Domnescĭ.*

3) *Voyages* (Lausanne, 1762), pag. 106. Versul este din *Georgicon* l. II, 389 și *Oscilla mollia* se póte esplica, maĭ cu sémă din causa calificativuluĭ *mollia* cu dulap mișcător *(mobilia)*, dér și cu un fel de măscĭ ale luĭ Bacchus, atârnate de pomĭ, și ca sĕ aducă noroc ogrădeĭ séŭ câmpuluĭ, și ca sĕ sperie păsĕrile. *Grammatici certant!*

4) V. A. Urechiă: *Istor. Românilor*, II, pag. 430.

5) Jocul *de-a focul* se juca cu ajutorul putregaiuluĭ fosforescent de la podurile de lemn ale Bucurescilor.

Mese de boierĭ,
Danțurĭ de curtenĭ
Și de negustorĭ [1]

Și 'n timpul acesta, lăutariĭ se topiaŭ oftând la 'nceputul secoluluĭ XIX pe:

Frunză verde de orez,
Vedĭ cu ochiĭ și nu'mĭ credĭ;

séŭ:

Când tócă la Radu-Vodă
Ședeam cu puica de vorbă;

séŭ:

Nu mĕ pedepsi, stăpână,
Și 'mĭ spune că mĕ iubescĭ;

séŭ, pe modul ironic, vesel și săltăreț:

Aoleo, ce bătăiósă!
Nicĭ cu asta nu țiŭ casă [2].

Eraŭ iubirĭ carĭ aŭ rĕmas celebre și pe carĭ lăutariĭ le-aŭ nemurit, bunióră, la 1741, iubirea luĭ Vasilache Saegiul pentru Marica Brezoianca, născută Filipescu [3], iubirea Dómneĭ luĭ Alexandru-Moruzzi pentru Ienăchiță Văcărescu, care n'o iubia și cărora lăutariĭ le făcuseră următorul cântec:

Ienăchiță Văcărescu
Șéde 'n póртă la Dudescu [4],
Cu ciubuc de diamant,
Capot roșu îmbrăcat,
Cu anteriŭ de atlaz,
Móre Dómna de necaz;
Cu hanger de Korassan,
Dómna trece în rădvan,
In rădvanul aurit,
Cu tot coșul poleit,
Ocolit de ciohodarĭ,
Tras de patru armăsarĭ;

1) Teodorescu G. Dem., pag. 79—80.

2) *Buciumul* luĭ Bolliac, 1864, No. 21.

3) *Arhive:* Condica No. XIII a Mitropolieĭ, pag. 217—218. A urmat divorț.

4) Adică în foișorul de privélă care se afla de-asupra monumentaleĭ porțĭ de la casele Dudesculuĭ din Sfțiĭ Apostolĭ (Vedĭ Ion Ghica: *Convorbirĭ Economice II, Casa Dudesculuĭ).*

Trece des și 'l maĭ privesce,
Că cu foc îl maĭ iubesce.
Ienăchiță stih îĭ face
Că Domnițiĭ mult îĭ place,
Stih cu *libov* [1]) înfocat,
Și-o desmiérdă 'n lăudat.
Boier astfel ca un brad
Nu se află 'n Țarigrad.
El cu Dómna s'ar lovi,
Décă Vodă ar muri.

La 'nceputul seculuĭ nostru se povestesce despre iubirea *à la Romeo* a unuĭ Bălăcénu pentru uă Bărcănéscă, uă Juliettă, ideal de frumósă. Pentru aceștia, lăutariĭ cântaŭ nóptea pe lună:

Luniță luminătóre,
Și stele strălucitóre,
Luminațĭ maĭ cu tăriă
Scumpa mea călĕtoriă,
Sĕ vĕd drumul de-a mĕ duce
La iubita mea cea dulce,
Care, tristă și deștéptă,
Cu foc mare mĕ aștéptă.

Și urma, dupĕ cântec séŭ în cântec, nesce oftaturĭ, nesce *ah!* și nesce *oh!* atât de adâncĭ și atât de lungĭ, încât păreaŭ că plâng pênĕ și urșiĭ și bîrnile podurilor.

— Plângĭ, țigane, plângĭ sĕ plângă și cărămida, ḑicea înamoratul din băĭerile inimeĭ, și Țiganul ofta de s'ar fi înmuiat și stâncile dér-mi-te inima iubiteĭ, care tresărĭa din adâncurĭ când lăutarul începea c'un iresistibil:

Frunză verde de piper,
Câte stele sunt pe cer
Pênĕ 'n ḑiuă tóte pĭer;
Numa' luna și c'uă stea
Scie de patima mea.

Iubiaŭ, oftaŭ, dér și mâncaŭ. Mesele boierilor eraŭ renumite ca și ale Domnilor, pentru mulțimea bucatelor, din numĕrul cărora nu lipsea mult gustatul pilaf. Mâncaŭ cu degetele, dér mân-

[1]) *Libov,* adică *iubire,* maĭ pe urmă *amor,* pronunțat în mahalalele bucurescene pênĕ maĭ de uă-ḑĭ *hamur* și *hamor.*

caŭ curat, atât cât era cu putință a se mânca curat cu degetele. Beaŭ însĕ toțĭ, dintr'un singur pahar, care făcea rotocolul meseĭ, și era mare cinste pentru musafirĭ, când stăpânul caseĭ, dupĕ ce mânca fructe cu seminţe, binevoia[1] sĕ 'țĭ trămită ție, musafiruluĭ, semințele pe carĭ póte le plimbase prin gura sa[2].

Țiganiĭ eraŭ bucătarĭ, și de câte orĭ aceștĭ „gașperĭ" *artiștĭ aĭ tigăieĭ,* nu aŭ întrecut la pregătirea și potrivirea sosurilor, și iahnielor, și rântașelor, pe bucătariĭ francesĭ pe carĭ uniĭ Domnĭ fanarioțĭ îĭ aveaŭ ca baș-bucătarĭ aĭ Curțeĭ lor. Putea, bunióră, Louis-Etienne Maynard, Francesul bucătar al luĭ Alexandru-Vodă Ipsilante[3], se pregătéscă fragiĭ *à la française*, atât de delicioșĭ în cât Mitropolitul și Episcopiĭ de pe vremurĭ, uitând cumpătarea cerută de canónele monacale ale Sftuluĭ Vasilie, sĕ se îndópe cu fragiĭ *à la française* pênĕ la uă primejdiósă indigestiune; putea Louis-Etienne Maynard sĕ servéscă la mésa domnéscă cine scie câte sosurĭ verḑĭ, galbene, fistichiĭ, — când făcea Dincă Țiganul uă mâncare de clapon cu coconarĭ, — și de clapon, mĕ rog, îngrășat cu migdale de Țarigrad! — lăsaŭ boieriĭ tóte sosurile și tóte *combenațiele Franțuzuluĭ,* și mâncaŭ din mâncarea luĭ Dincă, pênĕ când îĭ ridicaŭ pe brațe de la mésă.

Ienăchiță Văcărescu[4]

Mezelicurile, — ceea ce se maĭ vede rar pe la noĭ, și e âncă de regulă în Rusia sub numele de *zakuska*, — mezelicurile, 8, 10, 12 felurĭ, se mâncaŭ la 'nceputul meseĭ pentru deschiderea pofteĭ, și-apoĭ începeaŭ bucatele carĭ, spun uniĭ călĕtorĭ, s'ar fi creḑut că nu se maĭ sfârșiaŭ.

Aduceaŭ din Constantinopole și din Grecia lucrurĭ minunate. Se mâncaŭ în Bucurescĭ stridiĭ póte maĭ multe în secolul XVIII, de cât acum 5—6 anĭ, în timpul nostru. Veniaŭ stridiĭ de la Con-

1) In secolul XVIII și la 'nceputul seculuĭ XIX se ḑicea: *catadicsia* în loc de *binevoia.*
2) Contele de Lagarde și Recordon în *Călĕtoriele* lor vorbesc de aceste obiceiurĭ.
3) Hurmuzake: *Documente,* Supl. I, vol. II, pag. 7. Veḑĭ și al meŭ studiŭ: *Din Istoria Fanarioților,* Alexandru Ipsilante și fiiĭ sĕĭ.
4) Dupĕ *Revista Română*, an. 1862, studiul luĭ Odobescu: *Poețiĭ Văcărescĭ.*

stanța; tuturor ênsĕ și maĭ ales, subțireluĭ mâncăcios Dapontes, le plăceaŭ stridiele de Constantinopole [1].

Dapontes cântă pe modul liric mâncările și bĕuturile de la Bucurescĭ. El începe prin a dice: *„deschide-voiŭ gura mea și voiŭ povesti lucrurĭ gustóse“* și-apoĭ préslăvesce: vutcele de Dantzig și de Vlaho-Bogdania, merele de Moldova, vișinele de Valahia, cașcavalurile de Valahia, cegele și morunul de Dunăre, icrele negre de Odriŭ (Adrianopole), mierea de Vlaho-Bogdania, posmagiĭ (pezmețiĭ) de Brașov, caimacurile de Valahia, céra galbenă de Moldova [2].

Se mânca pescele 'n post; în dulce, fórte rar. Cega, mréna — deliciósă cea de Argeșĭ, — plătica de Snagov, imortalisată de neuitatul Odobescu, somnul, morunul, crapul, plevușca, scuipiciul se gătiaŭ în tóte modurile: rece, cald, marinată, uscat. Uniĭ Bucurescenĭ, „obrazele scăpătate“, ca pesce mâncaŭ, spune poetul poporan, numaĭ știuca, și pestruga, și galbena caracudă, și pesce d'ăl mĕrunțel.

De altmintrelĭ, și prostimea, și negustorimea, și boierimea, maĭ 'nainte de Fanarioțĭ, mâncaŭ cu plăcere carnea de óiă. Poetul poporan dice:

> Iĭ bună carnea de óiă,
> Mămăliga din pârnaiă
> Și picior de óiă laiă.

Și maĭ la vale:

> Voĭ sĕ-ĭ dațĭ pentru mâncare
> Uă mieóră de frigare,
> Pastramă de jerpelélă,
> Și urdă de igurțélă;
> Uă butlagă de rachiŭ,
> Și vro cincĭ oca de vin,
> Ca sĕ-ĭ fiă de gustare
> Pên' o veni prândul mare [3])

Inainte de prând, adese-orĭ, Românul, boier, neguțător séŭ muncitor:

> A bĕut vin hermeziŭ,
> Orĭ ravac séŭ baș-rachiŭ.

---

1) Const. Erbicénu: *Cronicariĭ Grecĭ.* Catalogul luĭ Dapontes, pag. 218.

2) *Biserica Ortodoxă Română,* XVI, pag. 361. Estras din Κῆπος Χαρίτων, de C. Erbicénu.

3) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ populare.*

Și după ce mâncaŭ și beaŭ bine, boieriĭ ceĭ tinerĭ se puneaŭ pe petrecerĭ, cu uă rafinare într'adevĕr orientală, cu tóte desfătările simțurilor, în brațele frumusețelor, pe carĭ Țéra și Constantinopolea le trămeteaŭ la Bucurescĭ, unde bĕtrâne deștepte și îndatoritóre, ca kera Anastasia, ca Pitulicea Țiganca, róba Văcărescilor, ca Rădovanca, de care vorbesce Ion Ghica[1], sciaŭ sĕ le găséscă locul și cuvenitele potrivelĭ.

Boĭer din secolul trecut[3].

Intr'adevĕr, étă ce ḑice pudicul, și castul, și feciorelnicul Dapontes: „E frumósă Vlaho-Bogdania... Cine „ênsĕ se duce, frate, la Vlaho-Bog- „dania, și nu'șĭ intină trupul sĕŭ, și „îșĭ conservă fecioria, este maĭ fe- „ricit de cât un închinător la mor- „mêntul Domnuluĭ, este cu adevĕrat „fericit. Afrodita șĭ-a avut maĭ ântâiŭ „Domnia numaĭ în Cipru, după istoriă; „acum are pretutindenĭ tronurĭ și îm- „pĕrățiĭ, dér, cu deosebire, cum soco- „tesc eŭ, în Vlaho-Bogdania, din causa „frumuseţeĭ și indecențeĭ femeielor ce „sunt în Vlaho-Bogdania[2]".

Acestea le scria Dapontes la 1736. La 1776 era și maĭ frumos, și Dapontes ar fi fugit pârlit în tebaidele Egiptuluĭ, ca sĕ scape de ispitirile neîntrecutelor frumusețĭ ce se aflaŭ la Bucurescĭ. Printre aceste frumusețĭ înaintea cărora Francesiĭ, Poloniĭ, Nemțiĭ rĕmaseră adevĕrat cu gura căscată, aceĭa care făcu furorĭ și înfierbîntă peste marginele fireĭ tot tineretul boieresc din vremea luĭ Ipsilante, fu acea minune de frumusețe femeiéscă și de deșteptăciune infernală, pe care noĭ o cunóscem astăḑĭ sub numele de *Sofia de*

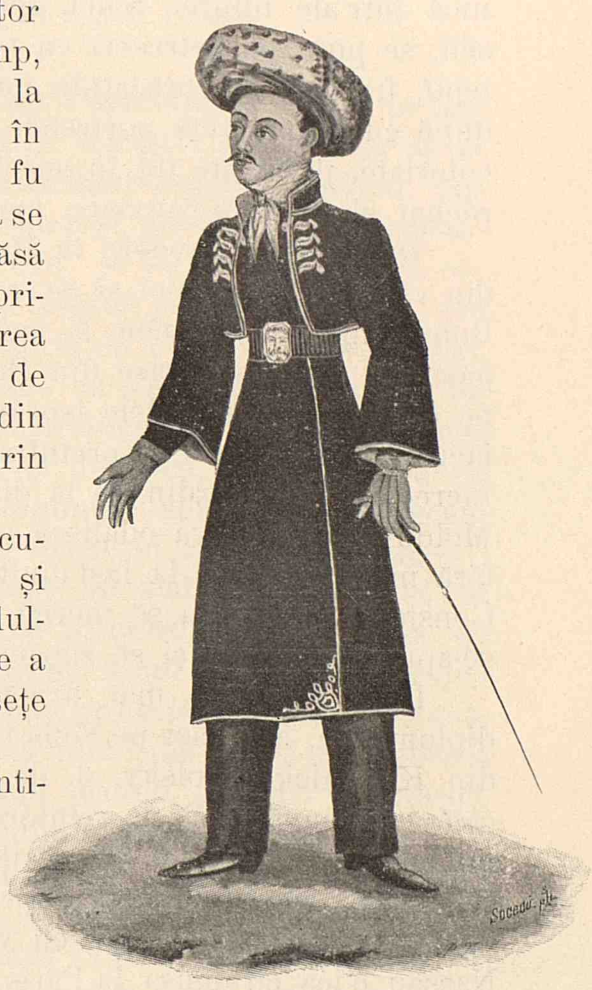
1) *Convorbirĭ Economice*, II, pag. 574.

2) *Biserica Ortodoxă Română*, XIV, pag. 90—91, din studiele d-luĭ C. Erbicénu asupra manuscriptelor grecescĭ, atât de interesante pentru desĕvêrșirea istorieĭ nóstre.

3) Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

Witt, din scrisorile generaluluĭ Conte de Langeron [1], dintr'acelea ale conteluĭ d'Hauterive [2] și dintr'acelea ale mareșaluluĭ Brune, ambasadorul luĭ Bonaparte pe lângă Pórta Otomană [3].

Fétă de precupéță grécă din satul Mudanĭa de lângă Constantinopole, Sofia care, maĭ târḑiŭ, va voi sĕ fiă Regină a Ilirieĭ [4], avu drept ântâiŭ amant și protector pe un simplu ienicer. D. de Bonskamp, ministrul Polonieĭ, o cumpără de la mamă-sa și de la Ienicer, și o ținu în palatul Polonieĭ la Pera, pênĕ când fu rechiămat la Varșovia. Creḑênd că se va reîntórce, diplomatul polon o lăsă la Constantinopole și în urmă, primind de la superioriĭ sĕĭ asigurarea că va fi numit într'alt post, d. de Bonskamp scrise unuĭ om al sĕŭ din Constantinopole sĕ vină cu Sofia, prin Bucurescĭ și Iașĭ, la Varșovia.

Fecior de Curte de la 'nceputul secoluluĭ nostru.
Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

Era în 1776 când veni la Bucurescĭ. Sofia era atuncĭ de 16 anĭ, și era frumósă astfel, încât Generalul-Conte de Langeron nu se sfiesce a ḑice că'n tótă Europa altă frumusețe maĭ desĕvêrșită nu esista.

Sofia întrecuse tot ce Constantinopolea și Bucurescĭĭ produseseră maĭ fărmecător pênĕ atuncĭ. Ea, maĭ mult de cât tóte *simpatriotele* séle, da dreptate cântecululuĭ care se cânta în secolul XVIII prin Pera și prin Fanar și care ḑicea:

Τῆς Φραγγήσας τὸ φίλιμα
Γλυκὺ εἶναι σαν τὸ μέλι,
Μὰ τῆς Ρωμαίας γλυκύτερον
Μικρὴ. μικρὴ, μικρὴ,
Μὰ ἔχει τὸ φίλη γλυκύ [5]

---

1) Hurmuzake: *Documente,* Supl. I, vol. I, *Memoriul luĭ Langeron.*

2) Arnaud de Montor: *Hist. de la vie et des trav. polit. du Comte d'Hauterive* (Paris, 1839).

3) Hurmuzake: *Documente,* Supl. I, pag. 724.

4) Scrisórea luĭ Brune către Champagny, *loc. cit.* la nota precedentă.

5) Sărutul Franceĭ e dulce ca și mĭerea, dér al Greceĭ e maĭ dulce: e mică, mică, mică (Romeĭa), dér are sărutul dulce.

Când Sofia ajunse în Bucurescĭ, însoțită de omul de'ncredere al d-luĭ de Bonskamp, care grea însărcinare primise, tineriĭ boierĭ aĭ capitaleĭ, *fecioriĭ de Curte,* cum se ḑicea pe atuncĭ, făcură tot ce le stete prin putință, — și le sta multe în putere pre vremurile acelea, — pentru a cunósce pe 'ncântătórea Grécă. Darnică și harnică într'ale iubireĭ, Sofia, spre cumplita disperare a paznicului sĕŭ, se puse pe petrecerĭ cu tineriĭ feciorĭ de Curte veselĭ, deștepțĭ, frumoșĭ și'mbrăcațĭ în pitorescele haine cu colorĭ deschise, dupĕ cum ni-ĭ arétă portretele timpuluĭ și colecțiunea de costume coloriate, publicate tot în secolul trecut la Paris de Sylvain Maréchal și Grassot-Sauveur, fost consul al Franciei în Ungaria [1].

Dupĕ câtă-va ședere în Bucurescĭ, Sofia se hotărî sĕ plece din capitala Munteniei și se vede că nu numaĭ cu omul d-luĭ de Bonskamp călĕtori pênĕ la Iașĭ, ci cu alaiŭ mare, de vreme ce paznicul disperat scrise din Bucurescĭ stăpânuluĭ sĕŭ, înșirându-ĭ pe de rost nenumĕratele isprăvĭ galante, ce pré frumósa Grécă făcuse la Bucurescĭ și pretutindenĭ. Ajungênd la Iașĭ, omul de încredere primi ordin de la diplomatul păcălit sĕ lase în capitala Moldoveĭ pe lasciva odaliscă și sĕ plece singur. Atâta rĕŭ! Sofia, fără mâhnire, stete la Iașĭ multă vreme și-apoĭ, pentru că părăsise Constantinopolea ca sĕ mérgă în Polonia, se duse și 'ntr'acolo ca sĕ-aprindă inimele și sĕ zăpăcéscă mințile.

Décă ar fi s'o maĭ urmăm în viéța-ĭ galantă și 'n urmă diplomatică, am găsi pe Sofia trăind ântâiŭ cu fiul guvernatoruluĭ din Kaminiek-Podolsky, d. de Witt, pe care'l părăsesce pentru câtă-va vreme ca sĕ se reîntórcă la Bucurescĭ și ca sĕ maĭ guste din plăcerile capitaleĭ luĭ Ipsilante. D. de Witt vine dupĕ ea, o regăsesce, — în brațele cuĭ, istoria nu spune, — se cunună și o conduce la Varșovia. De aci, cu voia bărbatuluĭ sĕŭ, principesa de Nassau o iea cu dênsa la Paris, unde Sofia încântă cu frumusețea și spiritul sĕŭ pe senioriĭ curțeĭ luĭ Ludovic XVI (1781). Maĭ târḑiŭ, o regăsim la Iașĭ, în relațiunĭ cu Contele d'Hauterive, secretarul luĭ Alexandru-Ipsilante în domnia Moldoveĭ (1787). Francesul îĭ dă cărțĭ de citit, însoțindu-le totdéuna cu câte un madrigal maĭ mult séŭ maĭ puțin reușit. Etă unul, trămis odată cu opera *les Jardins* a luĭ Delille, Sofieĭ, féta precupețeĭ din Mudagna, de către Contele d'Hauterive, viitor membru al Academieĭ de Inscripțiunĭ și Frumóse-Litere din Paris:

---

1) *Costumes de tous les pays,* avec notices et portraits (Paris, 1788, 4 vol.)

Lasse de voir partout ailleurs
Les vers, les voeux et les admirateurs
Accourir à votre passage;
Lasse d'être Vénus, Hébé en d'autres lieux,
Peut-être vous plaîrait-il mieux
D'être Flore en ces lieux sauvages?
Il cesserait bientôt d'être tel à mes yeux [1]).

Maĭ târḑiŭ, am vedé-o amanta luĭ Potemkin, domnind la Iașĭ ca uă suverană, în urmă amestecată în intrigele emigraților de la Curțile Londreĭ, Petersburguluĭ și Constantinopoleĭ, căutând, împreună cu Contele Gaspari de Luce-Belelval, secretarul luĭ Constantin-Vodă Ipsilante, fiul luĭ Alexandru, sĕ se facă, spune uă obscură depeșă a Generaluluĭ Brune, Regină a Ilirieĭ. In fine, am maĭ urmări-o într'a doua a sa căsătoriă cu contele Felix Potocki, de care va divorța îndată, speriându-l cu viéța sa coruptă și incestuósă. Sofia móre în 1821, dupĕ ce strălucise în Constantinopole, Bucurescĭ, Iașĭ și chiar în Paris, și dupĕ ce, ḑice Contele de Langeron, în timp de 40 de anĭ, minunase, spăimêntase și scandalisase Europa cu frumusețea, cu vițiele și cu crimele séle [2]).

Sofia de Witt era una; câte însĕ nu maĭ eraŭ de când se svonise în tot Orientul, că orașe maĭ frumóse și maĭ bogate de cât Bucurescıĭ și Iașiĭ nu sunt pe lume. Eraŭ cu sutele. Mitropoliţiĭ Filaret II, Cosma, Dosithie Filitis protestéză la Domn. Fanarioțiĭ sciŭ bine că n'aŭ putere sĕ facă nimic, dér ca sĕ mulțuméscă pe Mitropolițĭ, daŭ din când în când ordine, pitacurĭ domnescĭ, ca sĕ nu maĭ slujéscă pe la cârciumile capitaleĭ — nenumĕrate! — fete și femeĭ. Cele carĭ vor maĭ fi găsite *„dupĕ obștirea porunceĭ"*, vor fi ridicate și duse la Afumațĭ, ca sĕ lucreze acolo cu plată la fabrica de postav. Acestea în anul 1793.

In 1794 se 'ntêmplă călĕtoruluĭ Heinrich von Reimers, în Bucurescĭ, tocmaĭ ceĭa ce se întêmplase prin 1790 luĭ Alexandru Dumas (tatăl) când venise pentru prima óră ca flăcăiandru la Paris, cu tatăl sĕŭ, generalul Dumas. Dintr'anumite case, la Paris, flăcăiandrul era chiămat și el, efeb și neofit, ḑicea mereŭ tatăluĭ sĕŭ: tată, ne chiamă. — Tot astfel, Heinrich von Reimers era chiămat la Bucurescĭ, dér cu uă nuanță: aci, preotesele Venereĭ din Paphos

---

1) Léonce Pingaud: *Le Conte de Choiseul-Gouffier*. La France en Orient sous Louis XVI (Paris, 1887), pag. 146.

2) Veḑĭ și *Din Istoria Fanarioților*, pag. 72 și urm.

cântaŭ la feréstră cântecul pe care von Reimers audindu-l mereŭ l'a învĕțat pe din afară și'l dă întocmaĭ cum îl transcriem aci:

Metetika, metetica, venam Kootsch!
Baju neek, nam tsche fatsch!
Metetika, vela noi!
Baju neka, no ti voi!
Metetika jist lagura?
Dai nalek vozatura!
Metetica jest la stat?
Tscheko has la sarutat [1])

Acéstă *metetika*, atât de des repetată în cântecul bucurescén, aduce aminte pe μικρὴ, μικρὴ din cântecul țărigrădén reprodus maĭ sus.

Românca era renumită pentru frumusețea eĭ. Turciĭ ênsĕ carĭ veniaŭ la Bucurescĭ vedeaŭ dintr'ênsele numaĭ pe cele ce Cronicariĭ numesc *lelițe, talience* și *femeĭ podane;* cele cum se cade, boieróice și negutătorese, când audiaŭ de Turcĭ, fugiaŭ de se ascundeaŭ și 'n gaură de șérpe.

Intr'un rând, era în Februariŭ 1798, Căpitan-Pașa vine la Bucurescĭ, la Curtea luĭ Hangerliŭ. Domnul îĭ face uă primire strălucită cu ziafeturĭ felurite. Dupĕ alte petrecerĭ, Căpitan-Pașa, aducêndu-șĭ aminte de faima de frumusețe a femeĭelor române, dise, adică porunci luĭ Vodă, sĕ învite într'un rând la mésă și pe boieróice cu bărbațiĭ lor. Lucrul, Hangerliŭ scia fórte bine, nu s'ar fi putut odată cu capul.

Dionisie Eclisiarhul povestesce:

„Vodă, vĕdênd că n'aŭ venit cu cocónele, aŭ trămis pe pos-„telnicul cel mare și pe cămĕraș de aŭ adus *muierĭ podărese,* câr-„ciumărese, ênsĕ aŭ ales muierĭ chipeșe și maĭ frumóse, și le-aŭ „îmbrăcat cu haine frumóse din cămara luĭ Vodă, făgăduindu-le „darurĭ domnescĭ sĕ facă voia luĭ Căpitan-Pașa și agalelor luĭ și „sĕ se slobóză la chefurĭ. Decĭ, la vremea meseĭ, le-aŭ poftit la „mésă sĕ șédă cu boieriĭ și, aducêndu-le vel-postelnicul, le-a nu-„mit că sunt cocónele boierilor, arĕtând: étă, acésta e Brânco-„vénca, acésta Golésca, acésta e Cornésca, acésta e cutare, acésta „e cutare Filipéscă. Căpitan-Pașa vĕdêndu-le s'aŭ bucurat și șe-„dênd toțĭ la mésă cu boieriĭ, și Vodă, și Căpitan-Pașa cu agalele

[1]) *Reise* (Petersburg, 1803, treĭ volume), vol I, pag. 129, — adică: mititico, mititico, vino 'ncóce, — ba nu, neică, n'am ce face; mititico, vin la noĭ; ba nu, neică, nu te voiŭ; mititică escĭ la gură, (versul 6 nu se pricepe); mititică escĭ la stat, ci cu haz la sărutat.

„ḑicêndu-le musicele la mésă, și după ce aŭ mâncat, s'aŭ sculat „și, ridicând mésa aŭ poruncit Căpitan-Pașa sĕ jóce boieriĭ cu „cocónele lor, și aŭ și jucat, și ţiind jocurĭ pênĕ séra, și iérăşĭ „puind mésa..."[1].

Ce timpurĭ! ce moravurĭ și, maĭ cu sémă, ce răbdare în sufletele boierilor românĭ carĭ petrecură în ḑiua aceĭa în palatul Hangerliuluĭ cu Căpitan-Pașa și cu muierile podărese ale Bucurescilor!!

IV

Rĕsboinicĭ în secolul XVI, boieriĭ românĭ se îndeletniciră, — uniĭ, nu mulţĭ, — în secolul XVII cu literile și cu sciinţele. Jumĕtatea secoluluĭ XVII, epoca luĭ Mateĭ Bassarabă, e iluminată de „slovesnicul", de literatul Udriste Năsturel din Herăscĭ, fratele Dómneĭ Elena a luĭ Mateĭ Bassarab și proprietar mare în Bucurescĭ[2].

La sfârșitul secoluluĭ XVII, în domnia luĭ Brâncovénu, literile, sciinţele și filosofia sunt cultivate la Bucurescĭ cu uă putere și cu un succes ce nu se bănuiaŭ pênĕ astăḑĭ. Constantin Stolnicul Cantacuzino, care a 'nvĕţat carte la Veneţia și la Viena, era un „savant" în tótă accepţiunea cuvêntuluĭ de aḑĭ. Un Ἐγχειρίδιον, care se află la biblioteca statuluĭ ni-l arétă discutând filosofiă și cestiunea abstrasă a liberuluĭ arbitriŭ cu pré loghiotatul Cariofillax[3]; tot el lucréză prima carte geografică română[4]; tot el scrie uă Cronică a Munteniеĭ[5] și întreţine corespondenţe sciinţifice cu Vicontele de Marsigli, carĭ tóte arétă întinsele séle cunoscinţe.

Tot acum, la Curtea Brâncovénuluĭ, strălucĭa, ca un prosator de frunte în limba grécă, fiul cel mare al Domnuluĭ, Beizadé Constantin. In *Antologhiele* de astăḑĭ ale școlelor grecescĭ, se studiéză ca modele de frumósă limbă grecéscă, prosa luĭ Constantin C. Brâncovénu. *Plutarcul* luĭ, tipărit la Bucurescĭ, la 1704, este clasic în învĕţămêntul secundar și universitar al Grecieĭ contimporane[6].

---

1) *Tes. de Mon. Istor.* II, pag. 194.
2) Veḑĭ cap. *Bisericele și Mahalalele.*
3) Din studiele și notele d-luĭ C. Erbicénu, carĭ vor apare în *Biserica Ortodoxă Română.*
4) Ionnescu-Gion: *Geografia în Cronicariĭ Românĭ* (Bucurescĭ, 1889).
5) N. Iorga: Comunicaţiune făcută în Academiă, Februariŭ, 1899.
6) Sathas în Νεοελληνική φιλολογία, sciinţă arĕtată nouĕ de d. prof. Erbicénu.

Alții doi fii ai Brâncovénului, Ștefan și Radu, eraŭ de asemenea tineri învĕțați. Ștefan compunea în grecesce discursuri și Radu le rostia la dile mari în fața Domnului și a boierilor[1]. Alții boieri tot la Curtea Brâncovénului vorbiaŭ diferite limbi străine și aduceaŭ cărți de citire *dinăuntru*.

Flăcăiandru care a sfârșit studiele[4].

Cărțile și manuscriptele vechi eraŭ adunate de unii cu uă adevĕrată patimă de bibliofil. Ancă de la 1654, Paul din Aleppo vede în biblioteca lui Constantin Postelnicul Cantacuzino, tatăl Stolnicului mai sus citat, un manuscript de mare preț, manuscriptul Psalmilor care aparținuse bibliotecei imperiale de la Sfta Sofia din Constantinopole, — un volum de vro 300 de pagine[2].

Manuscriptele se lucraŭ în țéră ancă din secolul XVI cu uă artă, care le face și astădi sĕ fiă admirate prin museele din Petersburg, Londra, München și Praga, pe unde învălmășéla vremurilor le-aŭ dus pentru totdéuna.

Tot Paul din Aleppo ne spune că eraŭ boieri cărora le plăceaŭ fórte mult studiele istorice și cari staŭ de vorbă cu dênsul despre acestea[3]. Biblioteca Brâncovénului era renumită. El își ținea cărțile la Bucuresci, la Mogoșóia și chiar la Hurez. Fiii sĕi sciaŭ carte adâncă, întocmai ca și fiii unora din boierii țĕrei. Biblioteca Seminarului Central mai păstréză ancă unele din caietele de teme ale lui Matei Crețulescu de la finea secolului XVII.

Cu Fanarioții, învĕțăturile merg mai 'nainte, pe grecesce bine

---

1) C. Erbicénu: *Patru cuvinte bisericescĭ* (Bucuresci, 1891).

2) *Travels, etc.*, pag. 342.

3) *Ibidem*, pag. 396.

4) Inceputul secolului nostru. A 'nvĕțat tóte cărțile din scórță pênĕ 'n scórță, și acum ese 'n lume, adică se pune pe petreceri, conjugând pe τύπτω, τύπτεις, altfel de cât în carte. — Colecția d-lui Gr. N. Manu.

înțeles. Biblioteca luĭ Constantin-Vodă Mavrocordat este atât de bogată, în cât bancherul Barker din Constantinopole împrumută pe Domn, pe atuncĭ mazilit, c'un milion de leĭ turcescĭ, luând zălog biblioteca[1], pentru îmbogățirea căreia Cardinalul Fleury, primul ministru al luĭ Ludovic XV, trămite Domnuluĭ la Bucurescĭ catalogul bibliotecei regale din Paris[2].

Constantin-Vodă Mavrocordat este Fanariotul care hotăresce ca toțĭ fecioriĭ de boierĭ, décă voiesc sĕ ocupe slujbe politicescĭ, sĕ sciă vorbi și scrie grecesce; altmintrelĭ, vor fi lipsițĭ, nu numaĭ de slujbe, dér și de boieriă. Fără anaforaua Domnuluĭ, boieriĭ vorbiaŭ tot grecesce la Curte, românesce acasă cu soțiele și cu copiiĭ, iér limbele italiană și francesă, destul de rĕspândite âncă de la 1750[3], le vorbiaŭ cu străiniĭ carĭ treceaŭ prin Bucurescĭ.

Boier *conțipist* de la 'nceputul seco-luluĭ nostru[6].

Citeaŭ cu plăcere, ceĭ tinerĭ, cărțile d-luĭ de Voltaire, cu tótă anatema Patriarculuĭ din Constantinopole și se țineaŭ în curent cu mersul literatureĭ și frumóselor-arte din Paris și de aiurea. Flachat descrie casa unuĭ boier Antonache[4], în care a vĕḑut tabele frumóse, bibliotecă bogată, *statue* și uă mulțime de lucrurĭ și mĕrunțișurĭ artistice[5]. Tot Flachat vede cabinetul de chimiă al altuĭ boier și se miră de bogăția colecțiunilor.

Alexandru-Vodă Ipsilante fundéză uă Academiă, al căruĭ caracter nu e bine cunoscută. Scim numaĭ că acéstă Academiă nu e tot una cu ἡ μεγάλη σχολή de la Sftul Sava, cu șcóla cea mare, unde se profesaŭ de renumițĭ învĕțațĭ, logica, psichologia, chimia, sciințele

1) Legrand: *Ephémérides Daces,* II.
2) Hurmuzake: *Documente,* Supl. I, vol. I, pag. 563.
3) Carra: *Hist. de la Mold. et de la Valachie* (Iassy, 1777), pag. 219.
4) Póte un *Florescu.*
5) Legrand: *Ephémérides Daces,* II, pag. LXVI.
6) Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

naturale, *şi chiar şi medicina*[1]; nu, Academia era altceva. Nicolae Vellara ne spune[2] că Domnul, căruia îĭ aduce olimpiane laude, a clădit casă pentru Academiă lângă casele luĭ Constantin Brâncovénu: decĭ, sub Mitropoliă. La aceste aşeḑăminte de cultură superióră învéţă fórte mulţĭ fiĭ de boierĭ şi capĕtă uă minunată destoiniciă a mânui tot felul de versurĭ ale metriceĭ eline. Cu acelaşĭ gust şi cu aceleaşĭ bombastice figurĭ ca şi poeţiĭ decadenţeĭ eline, tineriĭ George şi Scarlat, fiiĭ mareluĭ Vornic Slătinénu, fac versurĭ ieroelegiace şi versurĭ politice în onórea luĭ Nicolae-Vodă Mavrogheni[3].

Invéţă, discută, şi şed la vorbă dupĕ mésă, bênd *vin franţozesc,* adică *champagne* séŭ *holercă franţozéscă,* probabil *liqueurs,* şi trecênd în revistă tot ce se petrece în Europa[4]. Aŭ primit *gazeturĭ* şi 'şĭ împărtăşesc părerile asupra celor ce aŭ sĕ se întêmple.

Rĕsboiul de la 1769—1774, care se termină cu pacea de la Cucĭuk-Cainargi, nu'ĭ găsesce nepregătiţĭ. Sciŭ de tóte. Ruşiĭ vin cu franţuzésca pe care o respândesc acum pretutindenĭ; aduc cu eĭ jocul de cărţĭ, biliardul, danţurile *evropienescĭ,* céĭul, ciocolata şi uă mulţime de alte lucrurĭ ale Apusuluĭ, nouĕ şi la dênşiĭ ca şi la noĭ. Cu neîntrecuta luĭ putere de asimilare, Românul începe sĕ priméscă cu toptanul tóte noutăţile séŭ, cum ar fi ḑis Ienăchiţă Văcărescu, tóte *novitalele.*

Invĕţaŭ, citeaŭ, eraŭ deşteptĭ. Când se duseră în Aprile 1770 la Petersburg, la Impĕrătésa Caterina II, boieriĭ Mihail Cantacuzino şi Nicolae Brâncovénu împreună cu Mitropolitul Ţĕreĭ, figura ce făcură la Curtea împĕrătéscă nu fu din cele de rând. Ministrul Prusieĭ, von Solms, spune[5] Regeluĭ sĕŭ despre sosirea acestor boierĭ carĭ descind din vechiĭ împĕraţĭ bizantinĭ; iér alte documente ni-ĭ arétă esplicând ómenilor de stat aĭ Rusieĭ puterile de producţiune ale Ţĕreĭ şi propunêndu-le lucrurĭ, carĭ nu puteaŭ veni de la ómenĭ necitiţĭ séŭ săracĭ cu duhul[6].

Tot astfel, maĭ târḑiŭ Ienăchiţă Văcărescu, în convorbirile luĭ cu Nicolae-Vodă Mavrogheni, ni se arétă ca om cunoscĕtor

---

1) Din Λόγοι εγκομιαστικοὶ al luĭ Manasse Eliade, mare profesor. Exemplare la Academia şi biblioteca Statuluĭ, studiate de D. C. Erbicénu.

2) Συλλογὴ διαφόρων ποιημάτων, la Biblioteca Statuluĭ, studiat de d. C. Erbicénu.

3) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* III. pag. 557—559.

4) N. Iorga: *Manuscripte din bibliotecĭ strĕine,* pag. 4 şi urm.

5) N. Iorga: *Acte şi Fragmente,* II, 27.

6) *Trompeta Carpaţilor,* 1868, Decembre. — Veḑĭ şi cap. *Istoria militară a Bucurescilor.*

de tóte aducĕturile și intrigele diplomatice ale timpuluĭ[1]. Scie de strînsa alianță a Rusieĭ cu Impĕrăția Vieneĭ, de felul cum voiaŭ aceste puterĭ sĕ 'șĭ împartă imperiul otoman, de tóte protestațiunile ce provocaseră la cele-l'alte curțĭ europene acéstă hotărîre a luĭ Iosif II și a Caterineĭ II, și de tóte caricaturile ce circulaŭ în Europa despre neînțelegerile pentru împărțélă.

Mavrogheni scia mult maĭ puțin de cât deșteptul boier român. De altmintrelĭ, de maĭ 'nainte Ienăchiță Văcărescu avusese dese prilejurĭ sĕ vorbéscă cu maĭ mariĭ pămêntuluĭ, cu Iosif II bunióră, cu principele de Kaunitz, cu marchisul de Cobentzel, cu d. de Breteuil, maĭ cu sémă atuncĭ când Alexandru-Vodă Ipsilante îl trămisese la Viena, dupĕ fuga fiilor sĕĭ în Transilvania[2].

Eticheta curților împĕrătescĭ și domnescĭ, Ienăchiță Văcărescu, ca și toțĭ boieriĭ bucurescenĭ, o învĕțaŭ din scóle. Un formular de etichetă, un fel de *Condică a obiceiurilor,* cum era și a logofĕtuluĭ Iorgache în Moldova, se tipărise âncă din 1764 la Lipsca[3] și era 'n mâna tuturor elevilor boierĭ de la Sftul Sava și de la Academia luĭ Ipsilante, elevĭ carĭ voiaŭ se devină *des gens de Cour, feciorĭ de Curte,* și-apoĭ ómenĭ cu relațiunĭ în lumea înaltă din Bucurescĭ și din Fanarul și Pera Constantinopoleĭ.

Inferbîntațĭ de dorința de a sci cât maĭ multe, câțĭ dintr'ênșiĭ nu voiaŭ din tot sufletul sĕ visiteze Apusul, de unde veniaŭ cărțile și *gazeturile,* și despre care li se povestĭaŭ minunĭ de Greciĭ călĕtorĭ. Domniĭ fanarioțĭ ênsĕ nu-ĭ lăsaŭ nicĭ în ruptul capuluĭ sĕ facă un pas din țéră afară; consideraŭ ca uă condițiune esențială a proprieĭ lor siguranțe sĕ nu trécă vre-un boier peste graniță. Cu multe greutățĭ a putut un Câmpinénu sĕ se ducă la Spa, la 1782[4], și, pe un Toma Călinescu, Domnia îl pedepsesce cu surghiun la uă mănăstire, pentru că sfătuise pe frate-sĕŭ sĕ plece în țĕrĭ străine fără scirea Domnieĭ[5].

Domnia, adică Fanarioțiĭ vedeaŭ fără multă greutate că timpurile se schimbă și că schimbarea nu va fi de loc în favórea lor. Boieriĭ pămêntenĭ se depărtaŭ de dênșiĭ din ce în ce maĭ mult. Din timpul rĕsboiuluĭ ruso-turc din 1769—1774 și de la

---

1) *Tes. de Mon. Istorice,* II, pag. 294. *Istoria Impĕraților otomanĭ.*

2) Vedĭ *Din Istoria Fanarioților,* studiul *Alexandru Ipsilante și fiiĭ sĕĭ.*

3) Din cărțile grecescĭ, studiate de d. C. Erbicénu, la Biblioteca Statuluĭ.

4) Francesul care a călĕtorit prin România maĭ pe urmă, probabil Generalul Aubert du Bayet, numesce pe Câmpinénu, *Campanion.*

5) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* I, pag. 247.

pacea de la Cuciuk-Cainargi, se deschiseseră pentru Românĭ noue orisonturĭ. Eraŭ familiĭ carĭ desfideaŭ pe Greciĭ de pe tronurĭ. Bunióră, nicĭ odată Scarlat Ghica, fiul mareluĭ Ban Dumitrake Ghica, nu mergea la Curtea Fanariotuluĭ Domn fără sĕ fiă urmat de un șir de 40—50 de trăsurĭ, în carĭ se aflaŭ clienţiĭ și prieteniĭ luĭ. Cum ar fi putut pedepsi séŭ cum ar fi putut străşnici Fanariotul pe un asemenea boier, fără ca Bucuresceniĭ sĕ nu se fi sculat cu mic, cu mare? De aceĭa, tăceaŭ și înghiţiaŭ în sec, cum făcea Alexandru-Vodă Moruzzi, când Ienăchiță Văcărescu, în Divan, îl zeflemesia cu atâta potrivélă și cu atâta aticism.

Boĭer de la 'nceputul seculuĭ nostru [2]

La sfârșitul secoluluĭ XVIII și la 'nceputul secoluluĭ XIX, noua stare de lucrurĭ, pregătirile pentru timpurĭ maĭ bune s'aŭ început, informe și plăpânde în următórele case bucurescene:

Casa Dudescului, despre care Ion Ghica scrie [1] următórele:

„Uă casă boierésca era o adevĕ-„rată cetate, un stat în stat; nicĭ po-„liţia, nicĭ justiția domnéscă „nu îndrăsniaŭ sĕ trécă pra-„gul porțeĭ unuĭ Ban séŭ unuĭ „Vornic, de și un asemenea „drept nu era scris nicăierĭ. „La trebuință boierul putea sĕ „închidă porțile și sĕ trăiéscă „lunĭ întregĭ cu familia, cu slugile și cu ómeniĭ caseĭ, opt-ḑecĭ „și o sută de suflete, fără sĕ aibă cea maĭ mică trebuinţă de ceĭ „din afară. Avea mălaiŭ și făină în hambare, cămara luĭ gemea „de tot felul de băcăniĭ și de sărăturĭ, în ţigănie avea franzelarĭ, „croitorĭ, cismarĭ. La cas, putea cu omeniĭ din curte sĕ se apere

1) *Convorbirĭ Economice,* II, pag. 592—595.

2) Pare-se că discută socraticesce, și are mănușĭ 'n mână. — Colecţiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

„în contra puterei Domnescĭ, când ea nu era sprijinită pe vre-uă „poruncă de la Țarigrad.

„Partea caseĭ despre scara cea mare cu patru odăĭ în drépta „și 'n stânga săleĭ așternute cu macaturĭ și perdele țesute și „cusute în casă, cu sofale, cu saltele în colțurĭ și cu perne de „jur împrejur, și alte doue séŭ treĭ odăĭ maĭ micĭ pentru grămătic, „cafegiŭ, ciubucciŭ și feciorul de casă, formaŭ apartamentul bo„ieruluĭ. Partea cea-l'altă a caseĭ de sus, cu sacnasiŭ, cu cămara „și cu scara din grădină eraŭ ale cocóneĭ și ale coconiților cu „jupănesele și cu fetele din casă, cincĭ-șése cusătorese crescute „de micĭ, fete de scutelnicĭ séŭ de boiernașĭ. Copiĭ de sex bărbă„tesc locuiaŭ în beciurĭ cu dascălul grec, lângă odaia preotuluĭ „și a cântăreților, în rând cu sofrageria și cu odăile stolniculuĭ, „vătafuluĭ și chelăreseĭ.

„In fundul curțeĭ eraŭ grajdurile de doue-ḍecĭ, treĭ-ḍecĭ de „caĭ, șoprónele de ḍece, cincĭ-spre-ḍece trăsurĭ, care, cărute, butcĭ „și rădvane; în unghiŭ cu odăile vizitiilor și ale rândașilor, în„cepea alt rând de odăĭ, unde trăgea grămaticul Iordache, vătaful „Dinu, polcovnicul Ioniță, șătrarul Grigore, logofătul Ștefănache, „când eraŭ scoșĭ din slujbă. Aceștia, îndată ce boierul era în pâine, „sburaŭ cu toțĭ în tóte părțile ca sameșĭ, condicarĭ, zapciĭ și se „întorceaŭ iér la tainul boieresc îndată ce se mazilĭa stăpânul: „aceștia eraŭ vestițiĭ ciocoĭ boierescĭ din tată 'n fiŭ.

„La spatele odăilor logofeților era fênăria, lemnăria și grădina „în care, de și nu se aflaŭ catalpe, polovniĭ și ăilanțĭ, nicĭ begoniĭ „și fucsia, dér găsiaĭ în abondență cireșĭ pietróse, caise cât pum„nul, piersicĭ roșiĭ, strugurĭ tămâiósă și razachiă, mere domnescĭ „și pere bergamote; pe lângă grădină, uă ulicióră ducea 'n țigăniă, „curte cu câte-va odăĭ, în care locuiaŭ șépte-opt familiĭ de țiganĭ „de vétră: potcovarĭ, curelarĭ, croitor, spălătorese.

„Pentru uă asemenea populațiune bucătăria urma sĕ fiă ceva „măreț, și într'adevĕr, era uă operă de arhitectură[1]. Intr'un colț „al curțeĭ se ridica un coș ca un obelisc, care se deschidea lăr„gindu-se ca uă pâlniă întórsă d'asupra uneĭ bolte care acoperia „tot edificiul; în miḍloc, sub deschiderea coșuluĭ, era cotlonul „de douĭ stânjenĭ de lung, în care se mistuiaŭ lemnele întregĭ, „cum veniaŭ de la pădure, netăiate, nespintecate. De jur-împrejur

1) Astfel este astăḍĭ cuhnia de la casele d-luĭ Al. Bellu de la Urlațĭ, carĭ case sunt uă admirabilă reconstituțiune a uneĭ vechĭ case boierescĭ de odinióră.

„eraŭ mese, tarabe și cotlóne maĭ micĭ, mulțime de tóte mări-
„mele și de tóte gradele. Deosebit de bucătarul cel mare, maĭ
„eraŭ șépte-opt rândașĭ care, fiăcare, bucătăria pentru clasa la
„care era orânduit. Mésa și bucatele boierescĭ eraŭ deosebite de-
„ale slugilor, de-ale jupăneselor cu fetele din casă și de-ale
„logofeților.

„Coconașiĭ, décă eraŭ căftănițĭ séu edecliĭ la Curtea Domnéscă,
„își avea fiăcare feciorul, vizitiul, armăsarul de alaiŭ, telegarĭ
„și caléscă; fiă care cuconiță își avea féta din casă, cusătórea
„și doue-treĭ fete de țigan, ajutóre la gherghefurĭ și la crescerea
„gândacilor. Fiăcare logofĕt își avea țiganul care îl îmbrăca, îĭ
„da de spălat, îĭ mătura 'n odaiă și 'ĭ făcea focul.

„Una din casele cele maĭ mărețe din Bucurescĭ era casa
„Dudesculuĭ, familia acésta de peste Carpațĭ ca Văcăresciĭ, ca
„Golesciĭ, ca Sturzesciĭ și Cândesciĭ [1], familiă bogată și cu pre-
„tențiunĭ feudale. P'atuncĭ, Româniĭ din Transilvania, décă dobân-
„diaŭ de la Impăratul Austrieĭ un titlu de Baron séŭ de Graf,
„se credeaŭ Ungurĭ. Familia Dudesculuĭ era fără 'ndoială cea
„maĭ bogată din téră [2]. Coprinsul lor în Bucurescĭ începea de lângă
„Sfințiĭ Apostoliĭ și mergea pênĕ în podul Calițeĭ [3], aprópe de
„Antim. Coprindea maĭ tot spațiul dintre gârlă și délul Spireĭ,
„locul unde este astădĭ vestita mahala a Dudesculuĭ, dér unde
„nu maĭ găsescĭ cea maĭ mică urmă de acea mărime, nicĭ în
„zidire, nicĭ în picior de om.

„Cel din urmă care a purtat acest nume a fost Vornicul
„Niculae Dudescu, om de spirit și învĕțat, Român înfocat și ini-
„mic neîmpăcat al Domnilor Grecĭ și al Fanarioților; era nepot
„al luĭ Antioh Cantemir și unchiŭ despre mumă poetuluĭ Iancu
„Văcărescu. Trămis de boierĭ la Paris ca sĕ pledeze causa Ro-
„mânilor, el a sciut sĕ capteze atențiunea Generaluluĭ Bonaparte
„și sĕ'l intereseze de sórta țĕreĭ nóstre, pênĕ a-l decide sĕ trămită
„la Bucurescĭ pe generalul Sebastiani [4]. Era generos și mândru,
„a ospătat de multe orĭ la mésa luĭ pe Primul-Consul și pe Ge-
„neraliĭ Republiceĭ; Dómna de Récamier nu s'a rădicat nicĭ o-
„dată de la mésa luĭ, fără sĕ găséscă sub șervet un diamant séŭ

---

1) Acestea's tradițiunile păstrate prin familiĭ, dar sunt numaĭ tradițiunĭ.
2) Ion Ghica uită pe Brâncoveniĭ și pe Cantacuzinesciĭ.
3) In privința numeluĭ *Calițeĭ*, vedĭ cap. *Podul Calicilor*.
4) Ion Ghica se'nșélă ca dată. Sebastiani a venit maĭ târdiŭ în Bucurescĭ.

„un rubin. Cu Vornicul Nicolae s'aŭ stins și numele și colosala „avere a Dudescilor“.

După acéstă casă, maĭ vin: *Casa Banuluĭ Ghica-cel-Bĕtrân,* unde va trăi Constantin-Vodă Ipsilante și generalul rus Michelson (1806-1807); *Casa Vistieruluĭ Filipescu,* unde a ședut Italinski (1810); *Casa Moruzóieĭ,* unde a locuit Iancu, fiul luĭ Scarlat-Vodă Ghica și atâția generalĭ rușĭ; *Casa Floréschiĭ,* unde descinde Cavalerul Serghie Lascarov, fost Consul la Bucurescĭ, unul din negociatoriĭ fataleĭ păcĭ de la 1812 și Memis-Aga (1807-1809); *Casa Banuluĭ Scarlat Ghica,* unde șéde Ipsilanti, generalul Bagration și mareșalul Prosorovski (1807 și 1810); *Casa Nenciulesculuĭ*[1], unde a stat de Mercurĭ 22 Aprile 1808 pĕnĕ Sâmbăta următóre generalul Sebastiani, puternicul ambasador al pré puterniculuĭ împĕrat frances; *Casa Banuluĭ Racoviță,* unde a stat Generalul Cușnicov și faimosul dăruitor al Bassarabieĭ Galib-Effendi (1808 și 1809); *Casa luĭ Manolake Brâncovénu,* unde fură multă vreme Curtea și Divanul Țĕreĭ, pentru că, pretutindenĭ pe unde Domniĭ daŭ sĕ șédă, iĭ ardea focul[2]; *Casa Grădișténuluĭ din Podul Calicilor,* unde a stat bĕtrânul Hasan-Pașa (1808); *Casa Samurcaș,* unde locuia Proviant-Maisteru Curticovski, ale căruĭ socotelĭ eraŭ atât de'n neregulă, încât s'a omorît singur la 7 Ianuariŭ 1809; *Casa luĭ Grigore Brâncovénu,* unde locui Elci-Pașa (1809); *Casa Domniței Caragia,* unde ședu Beilicci-Pașa; *Casa Domniței Văcărésca,* unde locui Chiosea-Chehaia-Ahmed; *Casa Vor-*

Boier de la 'nceputul secoluluĭ nostru[3].

1) Acum Ministerul de Interne.
2) Vedĭ cap. *Curțile Domnescĭ.*
3) Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu.

niculuĭ Tudorake Văcărescu, în care a ședut multă vreme Cadîz Capetan-Pașa; *Casa Gulianéschiĭ,* locuită în Marte 1809 de Ingè-Bei; *Casa luĭ Faca,* în care, la 1810, a locuit Graful Camenski.

Secolul XIX începe în viéța Bucurescenilor cu un amestec și cu învălmășelĭ fără nume, carĭ vor continua în întréga primă jumĕtate a acestuĭ secol.

Zavera și *zavergiĭ* nu aŭ fost numaĭ la 1821, ci, décă prin *zaveră* ințelegem ca bĕtrâniĭ tot felul de *bice dumneḍeĭescĭ,* de la 1800 și pênĕ după revoluțiunea de la 1848. Dumneḍeŭ, natura, ómeniĭ năzuiră 50 de anĭ de-a-rândul sĕ facă pe Bucurescenĭ sĕ crédă că le-a sunat ceasul de apoĭ. Invasiĭ de Turcĭ, de Rușĭ, de Nemțĭ, secete, ciumă, cutremure, focurĭ, holeră, vijeliĭ spaimântătóre ca uraganele Antilelor sĕ prăvăliră asupra Bucurescilor. Se ținеaŭ lanț, așa că poetul care a ḍis, probabil pe atuncĭ:

Lume' n culme,
Veac șoldiŭ,
Nu mĭ-e 'n vrere
Sĕ te sciŭ,

a cântat în frumóse versurĭ, un mare adevĕr, a fost ecoul desnădejdeĭ tuturor.

Dumneḍeŭ păstra Bucurescilor și Bucurescenilor seninul, orânduiéla și fericirea pentru a doua jumĕtate a secoluluĭ care acum se sfârșesce.

XXIII

CÂRMUIREA BUCURESCÉNĂ

[1]

I

La 1370, Bucurescii aŭ avut de *pârcălab* pe Jupân Dragomir, „Kinez dintre Bassarabĭ“ represintant al Domnuluĭ Țěriĭ, apărător al Cetățeĭ, stăpânitor și judecător al locuitorilor carĭ se aflaŭ în oraș și 'mprejurul zidurilor orașuluĭ[2].

Prin documente, la 1406, s'arétă în țéră *Județii*[3]. Un hrisov al luĭ Mircea-cel-Bětrân, dat mănăstireĭ Tismana într'acest an, ne spune că hotărnicia moșielor bětrâneĭ mănăstirĭ se va face de *Jupân Bratul, júdețul Jiuluĭ*[4]. La 1430, într'un hrisov dat din Curtea-de-Argeșĭ, Dan-Vodă vorbesce de *júdeții, globarii* și *birarii* Domnieĭ, și tot astfel Vlad-Vodă Dracul la 15 August, 1437[5].

Décă județii eraŭ la Jiĭ, adică la Târgul-Jiuluĭ la 1406, și

---

1) Podóba din *Noul Testament* (Belgrad-Alba-Iulia) 1648. — Veḑĭ *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș, pag. 165.

2) Veḑĭ cap. *Bucurescii pênĕ la 1500,* pag. 16. — *Pârcălab,* unguresce *Porcolab,* în forma sa latină *Purcgravius* (Féjer, X, 325), în Bohemia *Purkgrabé,* în Polonia *Burggrabia* (Dr. L. Pič: *Les lois roumaines et leur connexité avec le droit byzantin et slave,* Bucurescĭ, 1887, pag. 47). Nemțesce *Burggraf,* comandant al unuĭ orașĭ fortificat (Cihac: *Dictionn. d'Etymologie Daco-Roumaine — Eléments Magyars*).

3) Sunt óre descendinții *Kinezilor* de odinióră, cum pare a crede d. Dr. Pič (*les Lois Roumaines,* pag. 30)? Sunt óre numiți de Domniă? Sunt acum, în secolul XV, maĭ mariĭ Obștieĭ orășenescĭ, aleșĭ de Obștie? — *Ai posteri l'ardua sentenza!* Documentele tac.

4) *Fóia Societățeĭ Românismul,* I, pag. 294. — Și sĕ nu uităm că la *Arhive* marea *Condică a Tismaneĭ* vorbesce tot la acéstă epocă de *Banii Jiuluĭ.*

5) *Fóia Societ. Românismul,* II, pag. 32, și I, pag, 294.

hrisóvele Domnilor ne vorbesc de județii Domnieĭ la 1430 și 1437, nimic nu ne 'mpĭedică a afirma că județĭ eraŭ și la Bucurescĭ în vremurile acelea, cum pretutindenĭ vor fi fost și înainte de 1406.

Căcĭ, într'adevĕr și maĭ ântâiŭ, la 1211 Regele Andreĭ II dăruĭesce Cavalerilor Teutonĭ țéra Bârseĭ, bogata *Burzenland*, și Cavaleriĭ aduc pentru a impopora-o coloniĭ germane din Turingia și de la Rinul-de-Jos. Aceste coloniĭ vin în Transilvania cu organisarea, cu drepturile, scutirile și libertățile lor carĭ, împreună alcătuĭesc *das Burzenländer Privileg*, prenoit și întărit pentru Brașov și alte orașe la 1353 de Regele Ludovic I[1].

Al doilea, cuvintele *pârcălab* (burggraf), *pârgar* (bürger), *şoltuz* (schulteiss), carĭ tóte ne arétă pe factoriĭ municipalĭ aĭ orașelor române din suta a cincĭ-spre-ḑecea, ne spun lămurit că împrumuturĭ marĭ făcut-aŭ Româniĭ de la Germaniĭ, Saxonĭ, Turingĭ și Westphalĭ, veniți în Transilvania âncă de la 'nceputul suteĭ a treĭ-spre-ḑecea.

Al treilea, în *Privilegia* municipale ale orașelor germane, chiar de la 1100, formulele principiale ale actelor orășenescĭ s'ar crede că sunt copiate după formulele principiale ale *cărților orașuluĭ* din țĕrile române, pe carĭ le cunóscem din suta a șése-spre-ḑece, fiă slavone, fiă multe amestecate cu vorbe românescĭ.

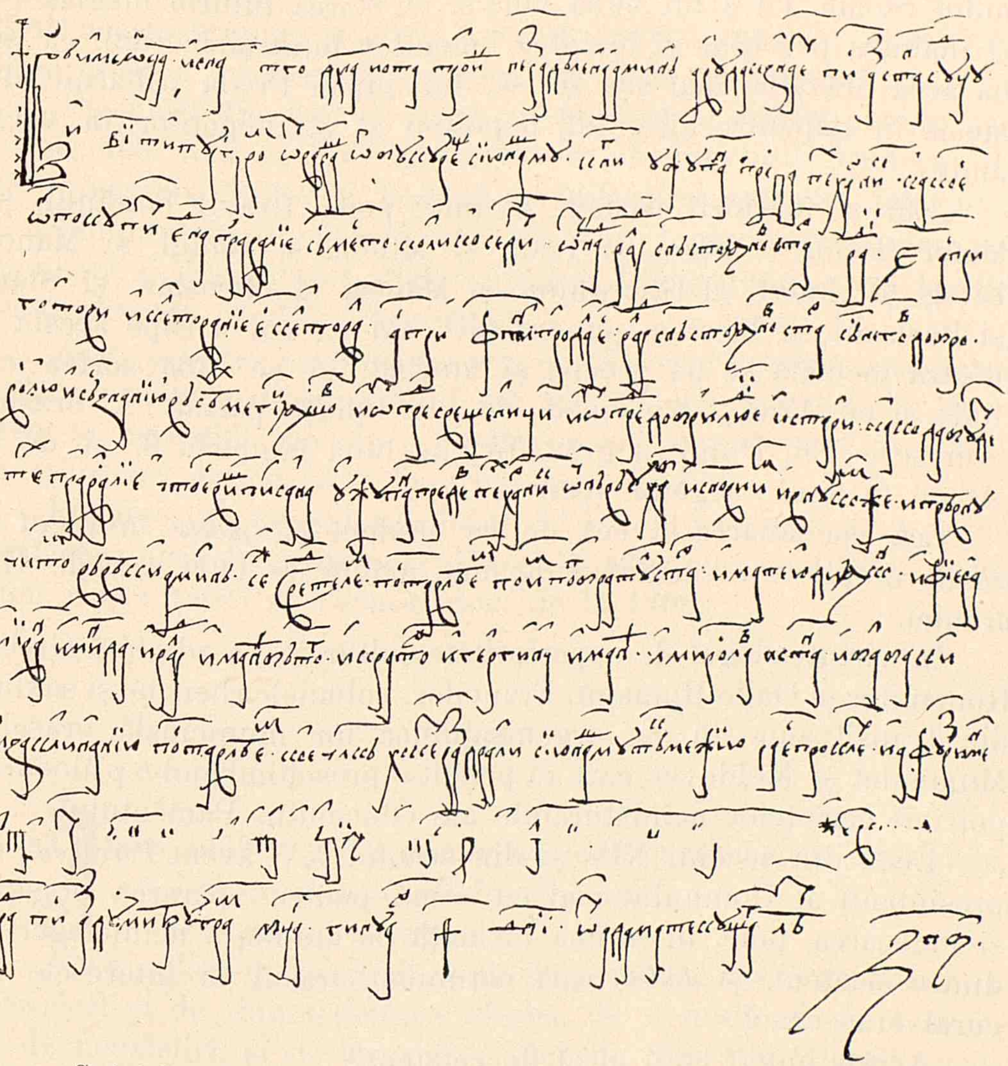
Mayența la 1254, Medebach la 1165 și alte orașe germane aŭ drept dregĕtorĭ aĭ orașuluĭ pe *Nos judices, scabini, consulatus, civium magistratus ac universi cives;* séŭ altele pe *Judices, Consules et universi cives;* și 'n fine altele pe *Camerarius, Scultetus, judices, consilium et universi cives*[2].

La noĭ, de la primul Județ ce găsesc în istoria cârmuireĭ bucurescene dând acte, — *cartea orașuluĭ,* — adică de la *Júdețul Stan cu 12 pârgarĭ,* formulele principiale încep cu *Júdețul și cu ceĭ 12 pârgarĭ;* maĭ târḑiŭ: *Júdețul cu ceĭ 12 pârgarĭ, cu preoțiĭ, și cu bĕtrâniĭ orașuluĭ;* saŭ: *Júdețul cu ceĭ 12 pârgarĭ, cu preoțiĭ, cu bĕtrâniĭ și cu neguțătoriĭ orașuluĭ;* iér într'altele, nu de puține orĭ am întâlnit, séŭ cuvintele: *și cu alțĭ mulțĭ ómenĭ bunĭ,* séŭ cuvintele *și cu obștia orașuluĭ,* adică pe *ac universi cives* al orașelor saxone și rhenane.

---

1) G. I. Ionnescu-Gion: *Din Istoria Brașovuluĭ la 'nceputul secoluluĭ XVI* (Bucurescĭ, 1894), pag. 1 și urm.

2) Rudolph Sohm: *Die Entstehung des deutschen Städtewesens* (Leipzig, 1890), pag. 95, 100 și altele.

Cartea Orașuluĭ, dat de Stan Județul Bucurescilor la 9 Ianuariŭ 1578 [1].

Traducțiunea [2] sună astfel:

„In numele Tatăluĭ, și Fiuluĭ, și Sfântuluĭ Duh și al Sfinteĭ „Troițe nedespărțite, Amin. Am scris eŭ, Stan Júdețul și 12 pâr-„garĭ de la orașul Bucurescĭŭ, acéstă a nóstră carte luĭ jupân „Preda păharnic, cum că el a cumpărat uă prăvălie cu loc precât „se află de la Radul, fiul bĕtrânuluĭ Stan pentru... aspri gata, „și cheltuiélă a cheltuit aspri... și a vêndut Radul, fiul bĕtrâ-

---

1) *Arhive*: M-tirea Cotrocenĭ, pach. 5, act. 1.

2) Datoresc traducțiunea acestuĭ document prietinieĭ d-luĭ Z. C. Arbure, translatorul documentelor slavone de la *Arhivele* Statuluĭ și meritosul autor al lucrăreĭ premiate de Academia Română: *Bassarabia în secolul XIX* (Bucurescĭ, 1899).

„nuluĭ Stoian, cu a luĭ bună voiă și cu scirea tuturor megiașilor „și înaintea preoților și înaintea ómenilor bunĭ și bĕtrânĭ, ca sĕ „fiă acea prăvăliă, maĭ sus scrisă, luĭ jupân Preda păharnic de „moșiă în stăpânire fiilor luĭ, nepoților și strănepoților în vecĭ, „amin.

„Étă și martoriĭ așeḑăm, anume: popa Bratul bĕtrânul, și „Mateĭ diacon, și Fiera, și Ivan, și Minda, și Radul, și Manea „Bîtog, și Crator, și Gherghina, și Manea, și Miroslav, și Stan, „și Barlachi; și blestem punem care om va voi a rupe acésta a „nóstră tocmélă sĕ fiă proclet și afurisit, și sĕ aibă sórtea cu „Iuda și cu Arie și blestemat de aceĭ sfințĭ părințĭ... orașul. „Am scris Eŭ, Dumitru grămătic, în luna Ianuariŭ 9, și de la „Adam în anul curgĕtor 7086".

Écă asemănarea și écă de ce credem că *júdeții* munteni și *șoltuzii* moldoveni cârmuiaŭ de maĭ 'nainte de 1406 orașele României.

In virtutea legeĭ de superioritate culturală, ca odinióră Greciĭ, Romanilor și Gallo-Romaniĭ, Francilor, coloniele rhenane și saxone din Transilvania aŭ dat organisațiunea lor municipală orașelor Munteniei și Moldoveĭ, carĭ aŭ primit-o preschimbând-o p'alocurea potrivit cerințelor neînlăturabile ale Obiceiuluĭ Pămêntuluĭ.

Decĭ, din secolul XIV și din secolul XV, avem *Pârcălabiĭ*, represintanțĭ aĭ Domnuluĭ maĭ cu sémă pentru apărarea orașuluĭ și judecarea, póte, în ultimă instanță pe atuncĭ, a neînțelegerilor dintre cetățenĭ, și *Júdeții* carĭ cărmuiaŭ orașul în interesele luĭ curat orășenescĭ.

Aceștĭ júdețĭ eraŭ aleșĭ de cetățenĭ?

Privilegiul, carta de drepturĭ municipale, *șartul,* cum vor ḑice *breslașiĭ* secoluluĭ XVIII, al orașuluĭ Medebach din Westphalia ḑice în aliniatul 18: *Concedimus vobis ut judices eligatis qui de furto infra 12 nummos inter vos debeant judicare*[1], iér când furtul va fi maĭ mare și, decĭ, procesul maĭ însemnat, atuncĭ Seniorul, suprem stăpân al loculuĭ pe care s'a clădit orașul la pólele casteluluĭ aninat pe munte, ḑice: va judeca *villicus noster,* adică omul luĭ de încredere, *pârcălabul,* dér tot *cum adjutorio civium*[2].

La noĭ, la 1430 și la 1437, *júdeții, globniciĭ* și *birariĭ* par a fi aĭ Domnieĭ, adică numițĭ de Domn, de și, dupĕ cum se vede chiar

1) Rudolph Sohm: *Die Entstehung des deutschen Städtewesens* (Leipzig, 1890), pag. 95.
2) Aliniatul 20 dintr'același *Privilegium.*

dintr'aceste timpurĭ și cum e sigur pentru secolele următóre[1], firea chiar a dregĕtorieĭ de *júdeț* era sĕ fiă ales de orășanĭ.

Pe lângă *Pârcălabĭ* și *Júdeți*, cârmuitorĭ aĭ obștieĭ bucurescene în secolele XIV și XV, maĭ apare în documentul hasdeian din 18 Novembre 1469[2] și *Vornicul* ca judecător suprem, locotenent al Domnuluĭ în Bucurescií carĭ nu eraŭ âncă orașul-capitală permanentă a Voevoduluĭ aflător când la Câmpulung, când la Curtea-de-Argeșĭ, când la Târgoviște.

Nagh, palatinus ipsius illustris principis Radwl, Vaywode transalpinensis, judecă pricinele dintre străinĭ ceĭ aciolațĭ séŭ veneticĭ la Bucurescĭ și, probabil, revede și întăresce séŭ preschimbă hotărîrile júdeților orĭ pârcălabilor în pricinile orășanilor.

Étă decĭ, în pragul secoluluĭ XVI, la 1500, cine sunt dregĕtoriĭ cârmuireĭ bucurescene: *Pârcălabiĭ* (doc. de la 1370); *Júdețiĭ* (doc. de la 1406) și *Vorniciĭ* (doc. de la 1469).

II

Intre 1493 și 1508 domnesce la Bucurescĭ și la Târgoviște, cu linisce și pace Radu-cel-Mare.

Cronicarul dice[3]:

„Făcu sobor mare, grăi acolo de *pravilă* și *lége*[4], de tocmirea „bisericeĭ și de dumnedeĭésca slujbă, de domniă și de boieriĭ, „și de mănăstirĭ, și de bisericĭ, și de alte rânduirĭ tóte. Și tocmi „tóte obicéiurile pre pravilă și pe tocméla svenților Apostolĭ", — cu alte cuvinte, reorganisarea generală, reîntocmirea obștéscă a întregeĭ economiĭ a principatuluĭ Țĕreĭ-Românescĭ.

Pênĕ adĭ nu s'a găsit măcar uă liniă din no.iele *tocmélĭ* ale luĭ Radu-cel-Mare. Singurul lucru ce se póte afirma e următorul: din causa mareĭ trecerĭ a fostuluĭ patriarh al Constantinopoleĭ, Nifon, influența grecéscă devine precumpĕnitóre, și tóte acele

---

1) A se vedé maĭ la vale despre *júdețiĭ Câmpulunguluĭ*. — Cf. Xenopolu: *Istor. Rom.*, III, pag. 614: „nu se scie décă júdețiĭ eraŭ aleșĭ de obștie, séŭ numițĭ de Domn".

2) Vedĭ cap. *Bucurescii pênĕ la 1800*, pag. 24.

3) *Mag. Istor.*, IV, pag. 231. — Asta-ĭ prima dată însemnată în istoria legislațiuneĭ române. Unde's documentele carĭ sĕ ne spună ce s'a făcut acolo?

4) *Pravilă, κάνων,* este legea bisericéscă, atât de înrîuritóre asupra mirénuluĭ în actele viețeĭ séle, acum 300 și 400 de anĭ; și *lége, νόμος*, e legea laică (Dr. Pič: *Les lois roumaines, op. cit.*, Bucurescĭ, 1887, pag. 11).

κανόνες și νόμοι ale dreptuluĭ bizantin se amestecă, învălmășindu-se cu *obiceiul pămêntuluĭ*, numit în Ungaria și Polonia *jus valachicum*, cu remășițele *dreptuluĭ slav* și, în ceia ce privesce alcătuirile orășenescĭ, cu *dreptul municipal german*, împrumutat de Românĭ, după cum vĕḑurăm, de la coloniele saxone și rhenane chiar din suta a XIV.

Nimic hotărît, nimic scris și, decĭ, nimic cunoscut. Vifor într'ale Dreptuluĭ, cum vifor neostoit fu și 'n viéța politică a încruntatuluĭ secol XVI!

Sĕ reluăm firul cârmuireĭ bucurescene.

In secolul XVI, *pârcălabiĭ* continuă a fi la mare cinste [1]. Nu-ĭ maĭ găsim ênsĕ cu titlul anume de pârcălab al cetățiĭ séŭ orașuluĭ Bucurescĭ. Sunt pârcălabĭ rude ale Domnuluĭ, boierĭ marĭ și bogațĭ. *Tatul Pârcălabul* la 1520 este, spune Négoe Basarab, „cinstit boier și *maĭ vêrtos din casa Domnieĭ mele* [2]"; tot la 1520 *Baldovin Pârcălabul* din némul Golescilor și al Mărăcinenilor [3]; la 1540 ni se vorbesce de *Borcea Pârcălabul* tot din némul Golescilor [4]; la 1567, hrisovul luĭ Petru-Vodă sin Mircea Vodă Ciobanul amintesce memoria luĭ *Gherghina Pârcălabul*, boier mare, puternic și bogat, de care și alte condice ale *Arhivelor* vorbesc mereŭ în prima jumĕtate a secoluluĭ XVI [5]. La Bucurescĭ, la bătălia de la pólele colineĭ Sfteĭ Troițe (Radu-Vodă), dintre Vintilă-Vodă și Alexandru-Vodă oștile luĭ Alexandru eraŭ comandate de Dragomir Vornicul, Mitrea Comisul, Bratul Paharnicul și *Ion Pârcălabul* [6]. Și 'n fine, la 1574, tot Alexandru-Vodă sin Mircea-Vodă Ciobanul, întărind satul Năpârteniĭ luĭ Vlaicu Logofĕtul, tatăl faimóseĭ Dómne Néga, și fratele luĭ Mihail, ne spune că tatăl lor era *Mihnea Pârcălabul*, și că el cumpărase acéstă moșiă încă din ḑilele luĭ Bassarab-Vodă [7].

Eraŭ ênsĕ aceștĭ pârcălabĭ aĭ Bucurescilor? Nusciŭ.

Sciŭ ênsĕ că 'n secolul XVII eĭ continuă a funcționa, dér dregătoria a pĭerdut mult din însemnătatea sa. Partea-ĭ militară a decăḑut de tot. Sunt încă represintanțĭ aĭ Domnuluĭ printr'alte

1) Cf. Xenopolu: *Istor. Rom.*, III, pag. 602: „Autoritatea supremă era 'ncredințată pârcălabilor, care 'șĭ aveaŭ scaunul în orașul de reședință".
2) *Arhive:* Condica Mănăstireĭ Buzĕuluĭ, II, pag. 336.
3) *Arhive:* Condica Mănăstireĭ Vieroșuluĭ, pag. 58.
4) Tot Condica Vieroșuluĭ, pag. 59.
5) *Arhive:* Mănăstirea Nucetuluĭ, pach. 5, act. 2.
6) *Mag. Istor.*, I, pag. 214.
7) *Arhive:* Condica Vieroșuluĭ.

orașe, bunióră, la Câmpulung, unde, la 25 Decembre 1673, un hrisov al luĭ Duca-Vodă hotăresce că eĭ, pârcălabiĭ, n'aŭ sĕ se amestice în judecățile orășanilor, pe carĭ sĕ le judece numaĭ júdețul, pârgariĭ și bĕtrâniĭ orașuluĭ.

Un alt hrisov din 7 Maĭ 1616 al luĭ Radu-Vodă Mihnea vorbesce și de un bir numit *Séma Pârcălabilor,* de care Domnul scutesce pe Câmpulungenĭ. La Bucurescĭ, pârcălabiĭ în secolul XVII nu maĭ aŭ rațiunea de a fi: Domnul, Divanul, Ispravniciĭ Scaunuluĭ, Júdețiĭ orașuluĭ cu pârgariĭ i-aŭ înlocuit în tóte atribuțiunile lor de odinióră, militare și judiciare. *Pârcălăbia* a rĕmas ca un fel de titlu onorific pênĕ în ḑilele nóstre. Eŭ unul mi-aduc aminte din copilăriă de un Bucurescén căruia îĭ ḑiceam cu respect: Domnul Nicolae Pârcălabul.

III

Și-acum *júdețiĭ* Bucurescilor.

Târgul-Jiuluĭ sĕŭ târgul de la Jiĭ e maĭ fericit de cât capitala Regatuluĭ atât în istoria luĭ militară și politică cu *Baniĭ Jiuluĭ* și chiar cu *bănișoriĭ* din marea Condică a Tismaneĭ, cât și'n istoria luĭ municipală cu *Júdețul Bratul* de la 1406, din timpul luĭ Mircea-cel-Bĕtrân.

Noĭ, în Bucurescĭ, ca cel maĭ bĕtrân júdeț cunoscut, nu avem decât pe *Stan Júdețul* de la 1578, care ne vorbesce prin douĕ *cărțĭ ale orașuluĭ,* slavone. Una a maĭ dat-o maĭ sus; uă altă din 5 Iuliŭ, tot 1578, o transcriem aci:

„In numele Tatăluĭ, al Fiuluĭ și al Sftuluĭ Duh și al Sfteĭ „Troițe, Amin. Ca sĕ se știe am scris Eu, Stan Júdețu, cu 12 „pârgarĭ din orașul Bucureșcĭ, acéstă carte a nóstră către Jupân „Preda păharnic, cum că el a cumpărat douĕ prăvăliĭ de la Radul „fiul luĭ Stoian cel bĕtrân, prăvăliele cu loc precât sĕ va alege din „prejurul prăvălielor pentru . . . aspri gata. Și a vîndut Radul, fiul „luĭ Stoian, cu a luĭ bună voiă și cu scirea tutulor megiașilor „de la munțĭ și din vale, și înaintea ómenilor bunĭ și bĕtrânĭ și „înaintea preoților ca sĕ fiă luĭ jupân Preda păharnic acele douĕ „prăvăliĭ, despre care stă zis maĭ sus, de moșiă în ochav [1], fiilor

1) Ohavnice.

„și nepoților și strănepoților în vecĭ amin. Étă și martoriĭ așĕ-„ḑăm, anume: popa Brat bĕtrânul și nepotul luĭ popa Voico, și „popa Constantin, și popa Bratul, fiul luĭ Dobreanul, și popa „Tudor, și Matheiŭ diaconul, și Fiera Mirgănariul, și Ivan Dan-„ciul, și Minda, și Radul, și Manea Bîtog, și Crator, și Gherghina, „și Manea, și Miroslav, și Stan Cocĭcoracĭca, și Babachi, și Sto-„ian Păpușa, și Petrea, și Caloian, și Gheorghe. Blastem punem, „dacă cineva ... va rupe acéstă a nóstră hotărîre: sĕ fiă proclet „și afurisit, și sĕ aibă sortea cu Iuda și Arie, și sĕ fiă proclet de „aceĭ sfințĭ părințĭ carĭ sunt din Nikeĭa oraș. Am scris Eŭ, Du-„mitru grămătic, în luna Iulie 5, de la Adam anul 7086 1)".

Pecetea din 1578.

Pecetia orașuluĭ dintr'acele vremurĭ e Maica Domnuluĭ cu dumneḑeiescul prunc în brațe și cu exerga: *acéstă-ĭ pecetia orașuluĭ Bucurescĭ.*

La 1580, de bĕtrânețe séŭ, póte, de mórte Stan nu maĭ e Júdeț. Orașul e cârmuit de *Caloian Júdețul* de la care avem, cu data de 28 Novembre, următórea *carte a orașuluĭ:*

„In numele Tatăluĭ și al Fiuluĭ și al „Sfîntuluĭ Duh și al Sfinteĭ Troițe nedes-„părțite, Amin. Ca sĕ se știă, am scris eu Caloian júdețul cu „12 pârgarĭ de la orașul Bucurescĭ, acéstă a nóstră carte cum că „jupân Preda al doilea păharnic, ca sĕ se știă, că el a cumpărat „uă casă cu grădină și cu locul precât sĕ va alege de la casele „luĭ Cristea și ale luĭ Radul fiul luĭ Stoian, dar de la stradă, de „óre ce e acolo strada caselor, și a cumpărat'o Jupân Preda al „doilea păharnic pentru 4000 aspri gata și pentru nouĭ cheltuielĭ „a cheltuit aspri 200; și a vîndut Radul, fiul luĭ Stoian, acea casă, „maĭ sus scrisă, cu grădină, și cu loc, și cu ulița, cât loc este „al luĭ Radu cu a luĭ bună voiă, și cu știrea tutulor megiașilor „de la munte și de la vale, și dinaintea preoților, și înaintea „ómenilor bunĭ și bĕtrânĭ orășanĭ. Și sĕ n'aibă amestec cu acea „casă, și cu grădină și cu loc, și cu strada caselor, despre carĭ „maĭ sus s'a vorbit, nicĭ negustor, nicĭ tîrgovĕț, și a luĭ Preda „păharnic acea casă ... și cu loc și cu strada moșia luĭ ... fiilor

1) *Arhive:* M-tirea Cotrocenĭ, pach. 25, act. 2. Traducțiunea o datorim tot prietinuluĭ nostru, d. Z. C. Arbure.

„și nepoților și strănepoților în vecĭ, amin. De aceia și martori ĭ „așeḑăm, anume: popa Bratul bĕtrânul, și popa Voico, și popa „Mateĭ, și Ivan Darciulov, și Jitco, și Stan Cacĭcoracĭca, și Oprea „Debel, și blastemul punem dacă un om va voi a rupe acéstă a „nóstră tocmélă, sĕ fiă proclet, și sĕ aibă sórtea luĭ Iuda și Arie „și sĕ fiă afurisit de către aceĭ părințĭ sfințĭ din Nikeĭa oraș. Am „scris eu, Dumitru grămătic, în luna Novembrie 28, și de la Adam „anul curgător 7089 (1580)[1]“.

Sépte anĭ a cârmuit Caloian Júdețul orașul Bucurescilor, de órece, la 1587, cârmuitor al obștieĭ bucurescene este *Júdețul Bacĭul*[2] cu aĭ sĕĭ 12 pârgarĭ. La 1590 întâlnesc pe *Júdețul Vâlcan*[3], care întăresce luĭ Gherghe Lumină cumpărătura unor prăvăliĭ.

Cu Județul Vâlcan se sfârșesce secolul XVI.

Cine a cârmuit pênĕ la 23 Aprile 1619 mult chinuita obștiă a Bucurescilor?

Póte Vâlcan pênĕ la 1605, când găsim pe *Dumitru Júdețul*[4], a căruĭ carte pe românesce din 1619 o dăm maĭ la vale.

Étă-ĭ transcrierea:

„In numele Tatăluĭ, și al Fiuluĭ și al Sftuluĭ Duh, amin. — „Scriem județul Dumitru de Bucurescĭ și cu 12 prăgarĭ acéstă „a nóstră carte sventeĭ dumneḑeĭescĭ mănăstirĭ, ce se chiamă Sfta „Troiță, de în jos de Bucurescĭ, ca sĕ fiă sventeĭ monastirĭ ce „iéste maĭ sus ḑisă locul lu Dobrișan Bărbĭariul, tot cât va avé „el, pentru că l'aŭ cumpărat Egumenul Gligorie ot Sfta Troiță, „ot Jupanésa Kniajna Vornicésa derept 12 galbenĭ, și aŭ vêndut „ea de a eĭ bună voiă, și cu scirea a mulțĭ ómenĭ aldămașarĭ, „pre nume: Popa Borcea Clisiariul, i popa Dragul, „i popa Vlad, i Coman Júdețul, i Dumitru Trână„copul, i Nica Jipoitul, i Stoica Butarul, i Bratul, „ca sĕ fiă acest locu sventeĭ Monastirĭ moșiă și „ohavnică, și cine va sparge acéstă a nóstră carte, „sĕ fiă proclet și anathema cu Iuda și cu Arie... „Aprile 23 anul 7127 (1619)“.

Pecetea luĭ Vlad Júdețul din 1628[5].

Actul luĭ Dumitru Júdețul nu are pecete, dér,

---

1) *Arhive:* M-tirea Cotrocenĭ, pach. 25. act. 1. — Traducțiunea d-luĭ Z. C. Arbure.

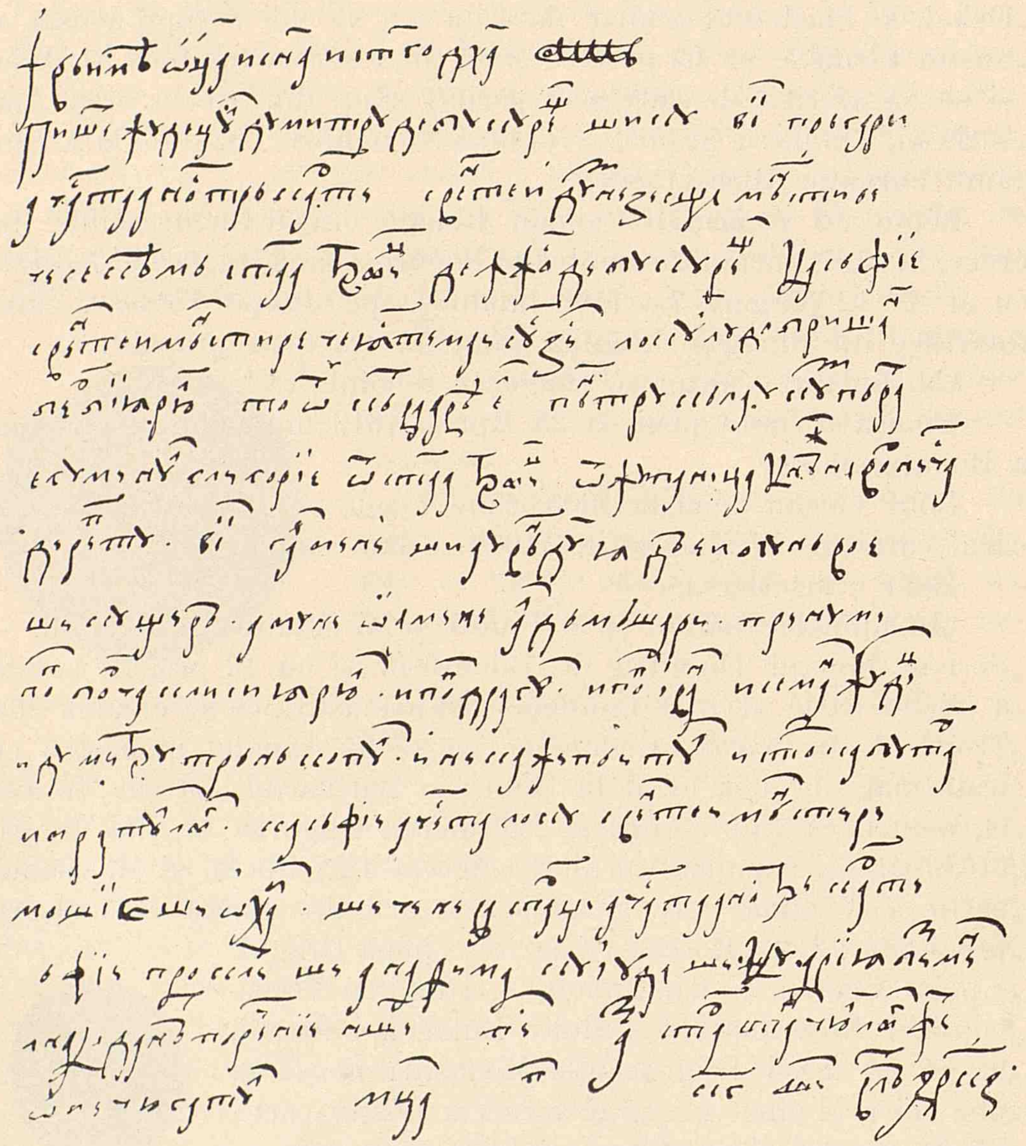
2) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 58, act. 11. — Colegul luĭ Baciul Județul la Târgoviște, la acéstă epocă, era *Tudoran Județul (Arhive:* Condica Episcop. Buzĕuluĭ, III, pag. 46).

3) *Arhive:* Mănăstirea Hanul Greciĭ, Bradul și Boténul, pach. 54, act. 3.

4) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 24, act. 4 și pach. 10, act. 6.

5) *Arhive:* Mitropolia, *netrebnice,* pach. 250/69, act. 1. — Cf. Condica V, a Mitropolieĭ, pag. 112.

la 1628, Iuliŭ 15, avem un act de la *Vlad Júdețul* Bucurescilor, a căruia pecete o dăm maĭ sus.

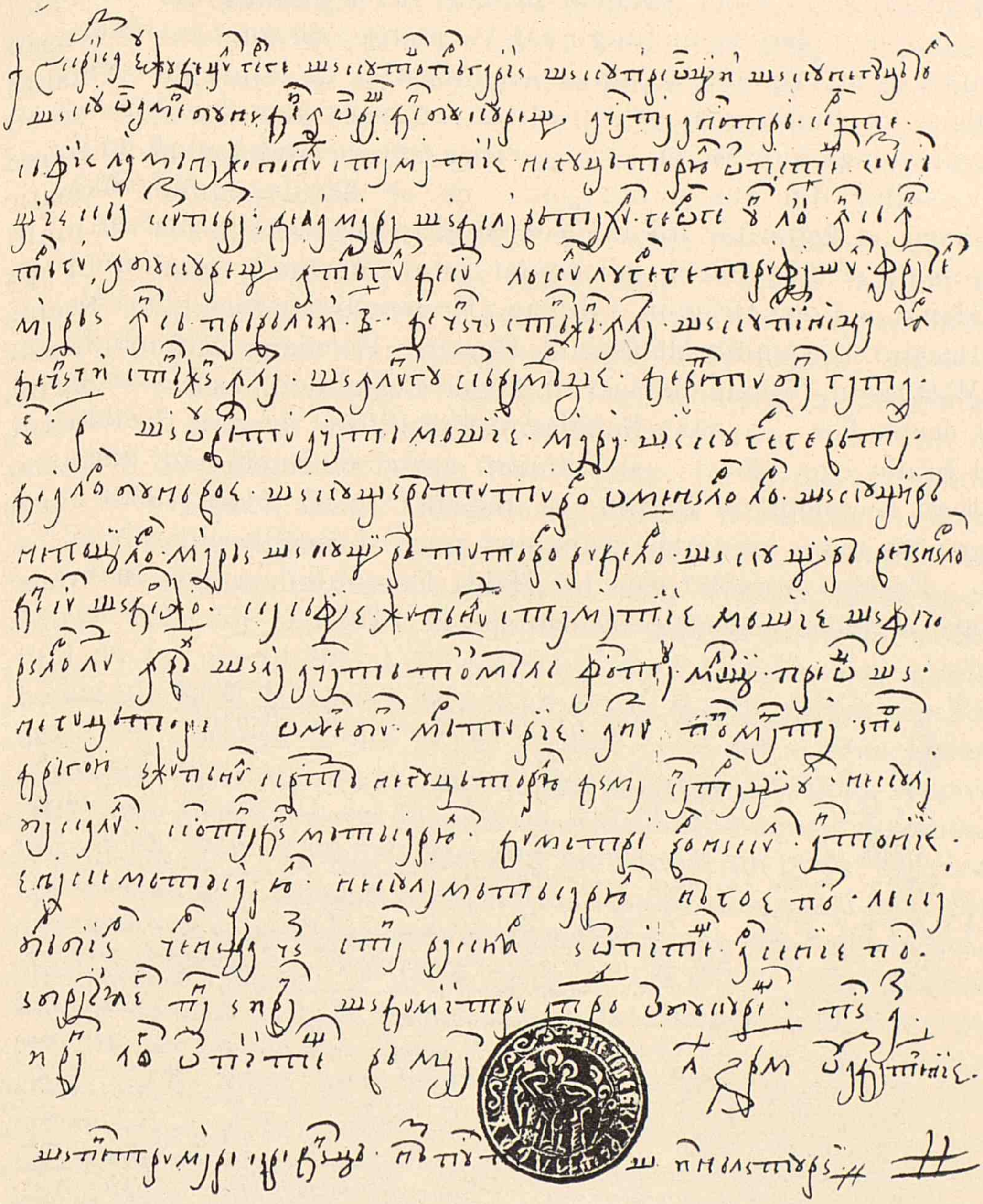
Cartea Orașuluĭ Bucurescĭ din 1619.

La 23 Decembre 1631, găsim pe *Dumitru al Bahneĭ* [1] júdeț al orașuluĭ. La 1632, obștia bucurescénă este cârmuită de *Gherghe Júdețul,* de la care dăm următórea *carte a orașuluĭ* [2], la mâna luĭ Stamate, neguțătorul din Pitescĭ.

---

1) *Arhive:* M-tirea Plumbuita, pach. 10, act. 1.

2) *Arhive:* M-tirea Stavropoleos, pach. 12, act. 21.

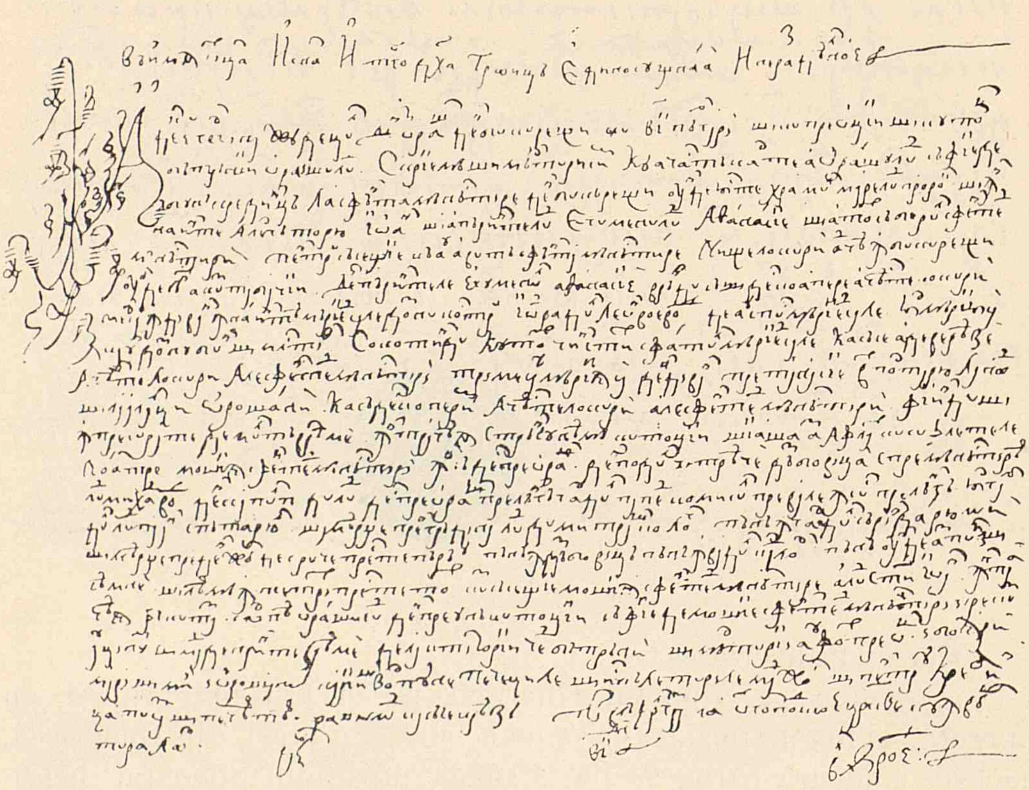

Étă și transcrierea:

„Scris-am eŭ, Júdețul Gherghe, și cu toțĭ prăgariĭ, și cu „preoțiĭ, și neguțătoriĭ, și cu ómeniĭ bunĭ din orașĭ, din Bucurescĭ, „acéstă a nóstră carte, sĕ fiă la mâna jupânuluĭ Stamatie, negu-„țătoriul ot Pitescĭ, cum sĕ sciă că aŭ cumpărat de la Mara și „de la Vătahul Gheorghe un loc, ênsă în Târgu, în Bucurescĭ, „în Târgul-de-Sus locul lu Gherghe Trufașul, fratele Mareĭ, ênsĕ

„prăvălii 2 de cincĭ stânjenĭ în lat, și cu pimnița iér de cincĭ „stânjenĭ în lat, și în lungu cât va mérge, dirept banĭ gata ughi „100; și aŭ vêndut acéstă moșiă Mara și cu Gherghe Vătahul „de a lor bună voiă, și cu scirea tuturor ómenilor lor, și cu „scirea nepoților Mareĭ, și cu scirea tuturor rudelor, și cu scirea „vecinilor din sus și din jos, — ca sĕ fiă Jupânuluĭ Stamatie „moșiă și feciorilor luĭ în vécĭ. Și la acéstă tocmélă fost-aŭ mulțĭ „preoțĭ, și neguțătorĭ, și ómenĭ bunĭ mărturiă, anume: Popa „Manta, i Popa Drăgoiŭ, i Jupân Cârstea Neguțătoriul... i Necula „Bacalul, Costandin Mătăsariul, Dumitru Vornicul, Antonie, Enake „Mătăsariul, Necula Mătăsariul, Négoe Postelnicul, Leca Bărbiariul, „Cernica Ciz . . . , Stan Rachiariul, i ot Pitescĭ Arsenie Postelnicul, „i bratia ego, pan.... și Dumitru aprod ot Bucurescĭ, pisani az „Ivan Logofetul ot Pitescĭ, vă mesița.... lét 7140 (1632) ... Și „pentru mare credință ne-am pus p... și iscăliturile".

Pecetea orașuluĭ este tot Maica Domnuluĭ cu Isus în brațe[1] care a rĕmas aceiașĭ pênĕ cam pe la 1670.

Cartea orașuluĭ Bucurescĭ din 1666.

[1]) *Arhive.:* Mitropolia, *netrebnice*, pach. 250/69, act. 1.

Intre *Gherghe Júdeţul* de la 1632 şi *Şerban Júdeţul*[1] de la 1655, nusciŭ de aŭ maĭ fost şi alţiĭ. La 12 Decembre 1666 cârmuiesce pe Bucuresceniĭ cu aĭ seĭ *12 pârgarĭ, cu preoţiĭ şi cu bĕtrâniĭ* oraşuluĭ, *Gherghina Júdeţul*[2], a căruia *carte,* fórte însemnată pentru istoria locurilor dintre Casa de depunerĭ şi Sărindar[3], o dăm maĭ sus.

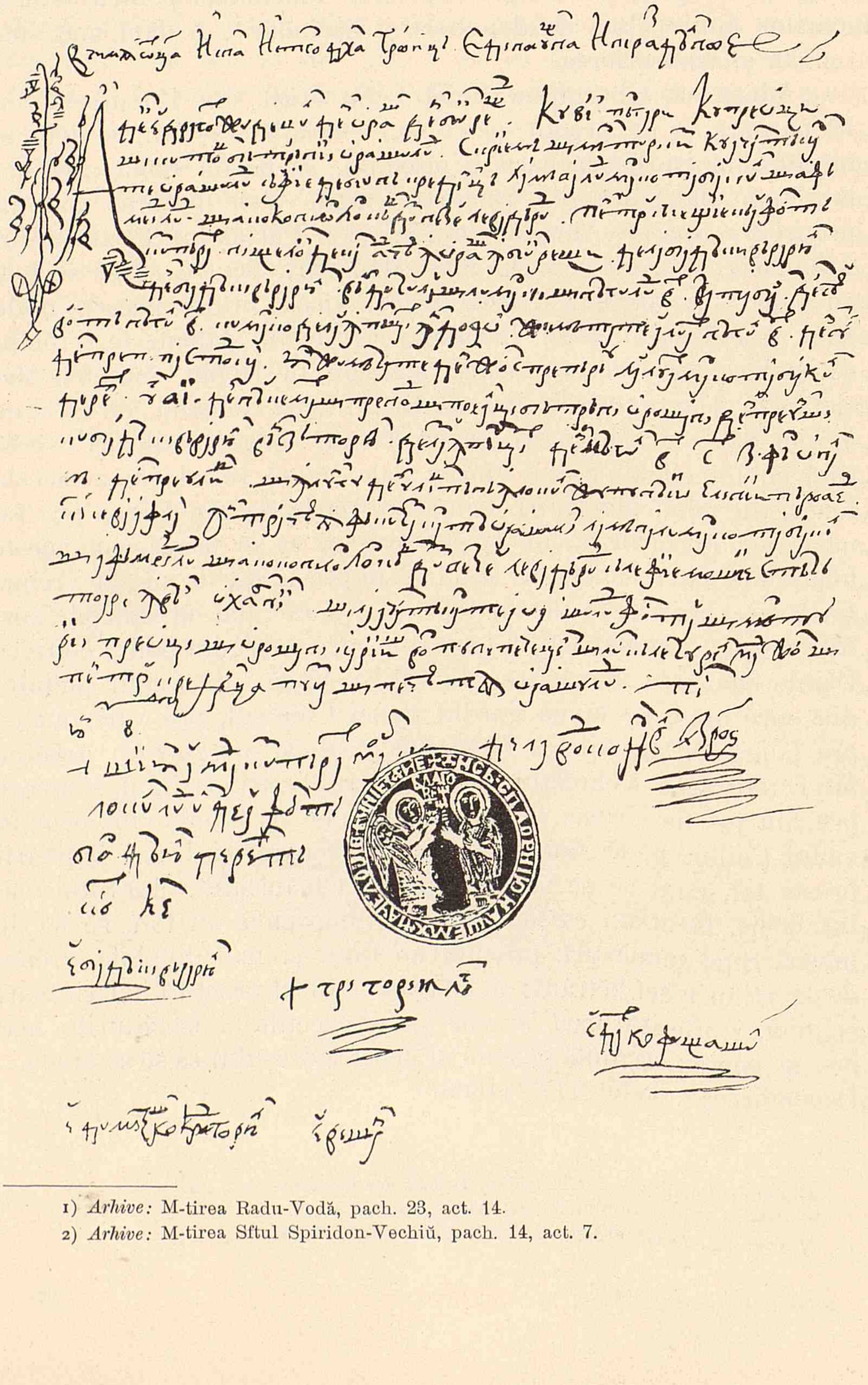
Étă şi transcrierea:

„Adecă eŭ, Gherghina Judeţul din oraşĭ, din Bucuresci, cu „12 pârgarĭ, şi cu preoţiĭ, şi cu toţĭ bĕtrâniĭ oraşuluĭ, scriem şi „mărturisim cu acéstă carte a oraşuluĭ, sĕ fiă de bună credinţă „la sfânta Mănăstire din Bucurescĭ unde iéste hramul mareluĭ „prooroc şi Inainte-Alergătoriŭ Ión, şi a Părinteluĭ Egumenuluĭ „Athanasie, şi a tot săborul Sfteĭ Mănăstirĭ, pentru sĕ se sciă că „aŭ avut Sfta Mănăstire nisce locurĭ aicea, în Bucurescĭ, unde „sunt *acum* Tabaciĭ. Decĭ, Părintele Egumenul Athanasie, vrêndu „sĕ 'şĭ descópere aceste locurĭ, mers'aŭ în Divan, înaintea Mă-„rieĭ Sale, Domnuluĭ Nostru, Iω Radul-Leon Voevod, de aŭ spus „Măriei Sale. Iér Măria Sa, ca un Domn bun şi milostiv, soco-„tind cu tot cinstit Sfatul Măriei Sale, ca sĕ se adevereze aceste „locurĭ ale Sfteĭ Mănăstirĭ, trimis-aŭ Măria Sa din Divan pre Tă-„nasie vel Portariŭ la noĭ şi alţĭ orăşanĭ ca sĕ descoperim aceste „locurĭ ale Sfteĭ Mănăstirĭ, fiind şi împresurate de multă vreme. „Intr'aceia, strînsu-ne-am cu toţiĭ, şi aşa am aflat cu sufletele nós-„tre: moşia Sfteĭ Mănăstirĭ, ênsĕ din spre oraşĭ, din podul ce tréce „Dâmboviţa spre mănăstirea luĭ Mihaĭ-Vodă, din capul poduluĭ „din spre oraş, pe lângă gardul Papeĭ Comisul, pre vale în sus, „pre lângă iér gardul luĭ Pană Spătariul, şi mérge prin grădina „luĭ Dumitraşcu Logofĕtul, pênĕ în gardul Sărindariuluĭ, şi merge „pre din jos de Cruce, preste pârîŭ, pênĕ în Dâmboviţă, pênĕ în „vadul Cailor, pênĕ unde am pus şi sémne, şi le-am împîetrit „preste tot, cum sĕ se sciă moşia Sfteĭ mănăstirĭ, a luĭ Sftul Ión. „Intr'aceia, făcut-am cartea oraşuluĭ dimpreună cu toţĭ, sĕ fiă de „moşiă Sfteĭ mănăstirĭ, precum aŭ ţinut şi maĭ dinainte vréme „de la ctitoriĭ ceĭ bĕtrânĭ; şi mărturiĭ aŭ fost preoţiĭ i boiariĭ marĭ „şi micĭ, i orăşaniĭ carĭ 'şĭ vor pune peceţile şi iscăliturile maĭ „jos, şi pentru credinţă pus-am şi pecétea oraşuluĭ ca sĕ se crédă... „Decembre 12, velét 7175 (1666)".

---

1) *Arhive:* Condica V a Mitropolieĭ, *Locurile din Bucurescĭ,* pag. 104.
2) *Arhive:* M-tirea Sftuluĭ Ion-cel-Mare, pach. 12, act. 3.
3) Vedĭ cap. *Podul Mogoşóieĭ,* cap. *Bisericele* şi cap. *Mahalalele.*

La 1668 Iuniŭ 12[1], ca și la 1670[2], Júdeț al Bucurescilor este *Dragotă Júdețul,* a căruĭ *carte,* fórte trebuinciósă pentru istoria Tabacilor, mutațĭ de la Sărindar la Radu-Vodă, urméză:

1) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 23, act. 14.
2) *Arhive:* M-tirea Sftul Spiridon-Vechiŭ, pach. 14, act. 7.

Étă și transcrierea:

„In Numele Tatăluĭ, și Fiuluĭ, și Sftuluĭ Duh, Amin. — Adică „eŭ, Dragotă Judeţul din orașĭ din Bucurescĭ, cu 12 pârgarĭ, cu „preoţiĭ și cu toţĭ bĕtrâniĭ orașuluĭ, scriem și mărturisim cu acé- „stă carte a orașuluĭ sĕ fiă de bună credinţă la mâna luĭ Marco „Tabacul, și a femeĭeĭ luĭ, și a coconilor lor câţĭ Dumnedeŭ le „va dărui, pentru sĕ se sciă că aŭ fost cumpărat nesce loc de „case aicea, în orașĭ în Bucurescĭ, de la Badea Chivĕrariul. Decĭ, „Badea Chivĕrariul vêndutu-l'aŭ și luĭ Marco, și Néguluĭ Vătahul „za Tabacĭ. Decĭ, s'aŭ învoit Négul Vătahul cu Marco de l'aŭ „împărţit în două: jumĕtate a luat Négul Vătahul din sus, din „spre Popa Stoica, și jumĕtate din jos, spre pârîŭ, l'a luat Marco „Tabacul drept ughĭ 11. Decĭ, ne-aŭ chiămat și pre noĭ, și pre „alţĭ bĕtrânĭ orășanĭ, dimpreună și cu Badea Chivĕrariul vêndĕ- „toriul de l'am împărţit. Decĭ Négul Vătahul stânjenĭ 7 fără uă „palmă, din-spre uliţă, și în lung, din uliţă pênĕ în locul Jupâ- „neseĭ Elineĭ Pârăóia, cât se va afla. Intr'aceĭa, făcut-am cartea „orașuluĭ la mâna luĭ Marco Tabacul, și a femeĭeĭ luĭ, și a coco- „nilor lor, câţĭ Dumnedeŭ le va dărui, ca sĕ le fiă moșia stătă- „tóre în vecĭ, ohavnică. Și la acéstă carte a orașuluĭ fost-aŭ și „mărturiĭ preoţiĭ și orășanĭ, carĭ 'șĭ vor pune peceţile și iscăli- „turile maĭ jos. Și pentru credinţă pus-am și pecetea orașuluĭ. — „Iuniŭ 12, velét 7176 (1668)".

Pecetea orașuluĭ s'a schimbat: nu maĭ este Maica Domnuluĭ cu divinul prunc în braţe, ci Buna-Vestire, cât sĕ póte de primitivă și de ţépĕn-athonică. Étă-o dupĕ un act din 30 Maĭ 1670[3]:

Pecetea orașuluĭ Bucurescĭ din 1670.

Pecetea orașuluĭ Bucurescĭ din 1698.

3) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 34, act. 1.

La 1675 și 1677, Bucurescĭ sunt cârmuițĭ de *Toma Júdețul*[1], iér secolul XVII se sfârșesce cu *Șerban II Júdețul* de la 1698. Pecetea luĭ, luată după un act[2] din 17 Iuliŭ 1698 represintă tot Buna-Vestire, dér mult maĭ puțin primitivă de cât Buna-Vestire dupĕ pecetea luĭ Dragotă Júdețul.

Cu secolul XVIII, júdețiĭ dispar din Bucurescĭ. Se maĭ găsesc ênsĕ printr'alte orașe. Tocmaĭ la 1771, la Târgul-Jiuluĭ, *Barbu Júdețul* se judecă cu Gheorghe Jigoiénul[3].

La Bucurescĭ, la 1734 Februariŭ 22, Dumitrașcu Hagi-Vasile, *Staroste de Neguțătorĭ,* întăresce actele de cumpărătură cu 12 boierĭ, adică cu ceĭ 12 pârgarĭ dintr'alte vremurĭ[4].

IV

Maĭ sus de Júdețiĭ orașuluĭ, dér maĭ jos de Divanul Domnuluĭ, maĭ eraŭ cârmuitorĭ aĭ Bucurescilor, în secolul XVII, *Ispravniciĭ Scaunuluĭ Bucurescilor.*

La ispravnicĭ veniaŭ ceĭ nemulțămițĭ cu judecata Júdețuluĭ și a bĕtrânilor; pe ispravnicĭ îĭ însărcina Domnia cu cercetarea séŭ, cum se ḑicea în secolul XVIII, cu *izbrănirea* pricinelor maĭ însemnate la față; eĭ numiaŭ comisiunile de 3, 4, 5 neguțătorĭ pentru a judeca vre-uă pricină deosebită; eĭ rĕmâneaŭ caimacamiĭ Scaunuluĭ, când Domnia pleca afară din Bucurescĭ, fiă la Constantinopole, fiă la viĭ, fiă de frica Ciumeĭ la munte.

Pecetea luĭ Radu Crețulescul.

Ceĭ maĭ vechĭ ispravnicĭ ce cunosc dupĕ documente sunt ceĭ de la 1669, și-anume Badea vel Vornic Bălăcénul, Radu vel Logofĕt Crețulescul, a căruia pecete[5] o dăm aci, Hrizea vel Vornic Popescul și Constantin vel Aga Brâncovénul[6].

La 1672, ispravniciĭ Bucurescilor[7] eraŭ Gherghe vel Ban

1) *Arhive:* Mitropolia, *netrebnice,* pach. 242, act. 61.
2) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 23, act. 32.
3) Stefulescu: *Incercărĭ asupra istorieĭ Târguluĭ-Jiuluĭ* (Buc., 1899), pag. 120.
4) *Arhive:* Mitropolia, *netrebnice,* pach. 11, act. 5.
5) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* pag. 1064.
6) *Arhive:* Condica V a Mitropolieĭ, *Ilfov;* moșia *Lămotescĭĭ.*
7) *Arhive:* Condica M-tireĭ Vierosul, pag. 192.

Bălénul, Stroĭe vel Vornic Leurdénul, Tóder vel Spătar Sturdza, fratele Dómneĭ Maria a luĭ Grigore-Vodă Ghica.

La 1677, ispravniciĭ Scaunuluĭ Bucurescilor sunt Gherghe vel Ban, Vîlcul vel Vornic Grădiștén ul, Hrizea vel Vistier Popescu și Iordake Postelnicul [1].

La 1692 sunt *Caimacamiĭ Scaunuluĭ Măriei Séle* boieriĭ Stroie vel Vornic, Vergul vel Paharnic și Iordake Văcărescu vel Agă [2].

Ispravniciĭ trec și 'n secolul XVIII. La 1709 găsesc ca ispravnic al Bucurescilor pe Serdarul Petrașcu Brezoianu [3] și, la 1717, avem tot ca ispravnicĭ aĭ Scaunuluĭ bucurescén pe Șerban vel Ban Năsturel, pe Iordake vel Logofĕt Crețulescu, a căruia pecete am dat-o [4], pe Grigore vel Vistier (póte Grecén, póte Grădistén) și pe Ianake vel Agă. Aceștia judecă ridicul ul proces intentat de lacomul Egumen raduliot luĭ Udrican Clucerul [5], pentru ghinda mâncată de porciĭ acestuia în pădurea de la Mănesciĭ Bufteĭ [6].

Se pare că ispravniciĭ scaunuluĭ aŭ funcționat de-a-lungul secoluluĭ XVIII, de vreme ce la 1775, în alaiul Domnuluĭ, este un *ispravnic al orașuluĭ* [7].

Aceștĭ ispravnicĭ nu trebue confundațĭ cu ispravniciĭ pe carĭ Domniĭ îĭ numiaŭ ca supraveghiătorĭ, directorĭ, inspectorĭ, pentru desĕvêrșirea vr'uneĭ marĭ lucrărĭ arhitectonice séŭ de altă natură.

Bunióră, Socol Clucerul Cornățénul, strămoșul Florescilor, din némul boierilor din Mărgineni, vĕr cu Dómna Elina a luĭ Radu-Vodă Șerban, și unchiŭ tuturor Cantacuzinilor muntenĭ [8], Socol marele Clucer, — paharnic la 1620, dupĕ cum arétă pecetea aci alăturată [9], a fost ispravnic la repararea M-tireĭ Câmpulunguluĭ, în timpul luĭ Mateĭ Bassarabă. Fost-a și ispravnic al Scaunuluĭ Bucurescilor la 1651, când corespundea cu *Pan Mihaĭ, Júdețul Brașovuluĭ ?* [10] Nusciŭ.

Tot ispravnicĭ ca Socol marele Clucer aŭ fost, pentru zidi-

1) *Arhive:* Condica V a Mitropolieĭ, *Ilfovul;* moșia *Băjescii* séŭ *Mariuța.*
2) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 65, act. 3.
3) *Arhive:* Mitropolia, cond. V, *Ilfovul,* moșia *Teșila.*
4) Vedĭ cap. *Bisericele,* pag. 183.
5) Ziditorul bisericeĭ *Udricanĭ.*
6) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 36, act. 5.
7) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* pag. 568.
8) Dintr'un al nostru studiŭ încă nepublicat despre *boieriĭ din Florescĭ.*
9) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 16, act. 17, din 27 Aprile 1620.
10) *Academiă:* Documente, pach. 21, act. 212.

rea Mitropoliei, Radu Dudescu și Gheorghe Șufariul[1], și tot așa ispravnic de felul lor a fost și Șerban Cantacuzino, când Duca-Vodă repară Curtea-Domnéscă din Bucurescĭ[2].

Și'n fine, în secolul XVIII, pe lângă ispravnicĭ, maĭ eraŭ și *Vornicii-judecătorĭ,* cum găsesc la 1720 pe Radu-Vornicul Popescu[3].

V

Pârcălabiĭ, ispravniciĭ, vorniciĭ judecătorĭ eraŭ numițĭ de Domn. Cel puțin din secolul XVI, júdețiĭ eraŭ aleșĭ. Formele alegereĭ júdețuluĭ bucurescén nu le cunóscem; cunóscem însĕ pe acelea ale júdețuluĭ câmpulungén[4]. Nu cred sĕ fi fost multă deosebire.

La Câmpulung, alegerea se făcea Marțĭ dupĕ Pascĭ. Pârgariĭ propuneaŭ pe candidațĭ. Preoțiĭ, bĕtrâniĭ și toțĭ orășaniĭ se pronunțaŭ pentru unul. Cu acesta în frunte mergeaŭ toțĭ la biserica catedrală. Protopopul întêmpina pe ales cu Crucea și cu Evangelia. Inaintea altaruluĭ, noul júdeț făcea jurămêntul de dreptate, de credință și de iubire pentru interesele orașuluĭ. Inainte de jurămênt, cu glas tare și rĕspicat, îndreptându-se din ușile împĕrătescĭ către obște, întreba de treĭ orĭ:

— *Vrednic este ? ? ?*

Iér obștia rĕspundea:

— *Vrednic este ! ! !*

Când eșĭaŭ din biserică, îl ridicaŭ pe sus[5] strigând cu toțiĭ:

— *Sĕ trăiéscă Júdețul nostru!*

Cu privire la jurămêntul júdețuluĭ, sĕ amintim că, la Bucurescĭ, biserica Sftuluĭ Dumitru Izvorîtorul de mir, situată la doĭ pașĭ de Târgul-de-Sus și de Târgul-din-Năuntru, pórtă în documente numele de *Biserica-de-Jurămênt*[6]. Fi-va fost din causa jurămêntuluĭ pe care, aci și numaĭ aci, trebuia sĕ'l facă júdețul noŭ-ales? Pun întrebarea, dér nu daŭ rĕspunsul neavênd documentul.

---

1) Vedĭ cap. *Mitropolia Bucurescénă.*

2) Vedĭ cap. *Curtea Domnéscă.*

3) *Arhive:* Mitropolia, Cond. V, *Locurile din Bucurescĭ,* pag. 169.

4) C. Alessandrescu: *Dicț. geogr. al jud. Muscel.* — Cf. Aricescu: *Istor. Câmpulunguluĭ.*

5) Sĕ ne aducem aminte obiceiul vechilor Germanĭ, Francĭ și Alemanĭ, ridicarea pe scut a alesuluĭ, a *Herzoguluĭ (élever sur le pavois).*

6) Vedĭ cap. *Bisericele.*

In piața orașuluĭ, cu mare solemnitate și 'n fața obștieĭ, i se da nouluĭ júdeț *pecetea orașuluĭ, condicele* și *catastifele orașuluĭ* [1], *hrisóvele orașuluĭ,* păstrate cu sfințeniă de foștiĭ júdețĭ, și 'n carĭ eraŭ transcrise actele făcute de orășanĭ înaintea júdeților de maĭ 'nainte vreme. Aceste acte și *insignia* ale dregĕtorieĭ, noul júdeț, însoțit de pârgariĭ sĕĭ, le ducea la el acasă.

Nicăĭerĭ în țĕrile române, noĭ nu am avut *Casa Orașuluĭ,* adică *Sfatul,* cum se va ḑice în secolul XIX, adică așa cum a fost în orașele francese câte un *Hôtel-de-Ville,* în orașele germane câte un *Rathaus* séŭ *Stadthaus* și 'n orașele englese căte un *Town-hall* séŭ *Guild-hall,* — și acésta a fost uă mare nenorocire, câcĭ tóte, dér tóte actele viețeĭ orășenescĭ aŭ dispărut cu timpul, în reslățirea celor treĭ secole trecute, prin incendiĭ, prin invasiunĭ, prin perderĭ, prin furturĭ.

Júdețul, ca și Pârcălabul, ca și Vornicul-Judecător, judeca la *gazda dumisale* [2]. La casa júdețuluĭ era, dupĕ cum ḑice poetul poporan:

Scaunul de judecată
Und' s'adună lumea tótă [3].

Júdețul, intrat în funcțiune,

a) prenoĭesce la Domniă, asistat de pârgarĭ, și când e trebuință, actele vechĭ ale orașuluĭ, cu scutirile, drepturile și libertățile hărăzite de trecuțiĭ Domnĭ;

b) judecă pricinele orășenescĭ, ajutat de pârgarĭ, de preoțiĭ și de bĕtrâniĭ orașuluĭ, printre carĭ intră și *foștiĭ júdețĭ,* retrașĭ din funcțiune de bĕtrânețe séŭ prin demisiune, — cum spun documentele printre martorĭ: *Coman* ce a fost júdeț, Gherghina ce a fost júdeț și a căreia pecete [4] o dăm aci;

c) caută sĕ facă pace prin bună învoiélă, pentru ca pîrîțiĭ și pîrîșiĭ sĕ nu maĭ mérgă pe la ispravnicĭ séŭ pe la Divan;

d) face Domnieĭ și Isprăvnicatuluĭ dărĭ de sémă în cercetările cu carĭ este însărcinat, și nu uită a pune la sfârșitul raportu-

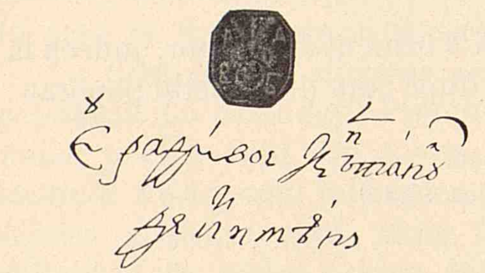

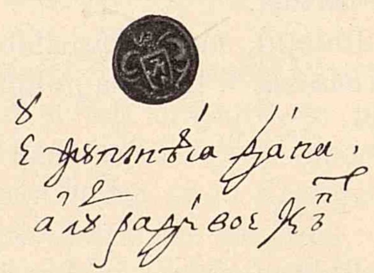
1) Papadopol-Calimah: *Notiță istorică despre Bârlad* (Bârlad, 1887) pag. 47.— Cf. Xenopolu: *Istor. Rom.*, III, pag. 613.
2) *Uricariul,* IV, pag. 205. Așeḑĕmêntul Țĕriĭ Moldoveĭ din 1761.
3) Teodorescu G. Dem.: *Poesiĭ poporane.*
4) *Arhiva:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 34, act. 29, din 30 Maĭ 1670.

luĭ frasa care lasă Domnuluĭ voia tótă sĕ facă ce voesce: *iér Domnia Ta, Dómne, veĭ face cum te va năstăvi Domnul*[1];

e) hotăresce, împreună cu tot Sfatul, adică cu pârgariĭ, cu preoțiĭ, cu bĕtrâniĭ și cu neguțătoriĭ în marele consiliŭ comunal, *cisla*, adică partea de bir, de dărĭ, de imposite ce se cuvine sĕ plătéscă Domnieĭ fiăcare orășan în suma *bresleĭ* séle și, prin urmare, împarte pe toțĭ orășanĭ în treĭ grupurĭ marĭ: *fruntașĭ* (bir mare), *mid̦locașĭ* (bir potrivit), *codașĭ* (bir mic);

f) intăresce vênd̦ările și cumpărăturile, și este de față când își pun pecețile ceĭ ce vênd séŭ cumpără, bunióră ca 'n actul de vênd̦ar al luĭ Radivoe Căpitanul de Seimenĭ și al Jupâneseĭ Dana a luĭ Radivoe Căpitanul[2];

g) strînge amend̦ile, adică *globirile*[3] pentru *casa orașuluĭ;*

h) face mĕsurătorile locurilor și restabilesce prin amĕnunțite cercetărĭ drepturile de proprietate, călcate de alțiĭ în paguba adevĕratuluĭ proprietar;

i) priveghĭéză ca tóte așed̦ĕmintele vătăfielor și stărostielor sĕ se păzéscă neatinse;

l) apără interesele orașuluĭ în contra veneticilor.

Júdețiĭ trebuiaŭ sĕ aibă órecarĭ cunoscință de *Pravilă* și de *Lége* pentru a hotărî în pricină astfel încât, fiă pîrîșul, fiă pîrîtul sĕ nu se maĭ ducă la Ispravnic séŭ la Domniă.

Nu mergea Júdețul cu cunoscințele-ĭ juridice ca Alecu Donicĭ de la 'nceputul secoluluĭ nostru, — Donicĭ care pênĕ și 'n pilaf tot găsia un paragraf — dér scia, bunióră, că'n secolul XVI proprietatea se putea câștiga prin *dĭedină* (moștenire), prin *pokupeniă*

1) Hasdeŭ: *Arhiva Istor. a Românieĭ*, act al júdețuluĭ *Tudoran ot Târgoviște* cu aĭ sĕĭ 12 pârgarĭ dinainte de 1600.

2) *Arhive:* Mitropolia, *netrebnice*, 242/61; actul însĕ este din 19 Iuliŭ 1710. Júdețĭ atuncĭ nu maĭ eraŭ.

3) Cel ce jura strîmb era *globit* cu șése boĭ.

(cumpărătură), prin *bratstvo* (infrățire séŭ tovărășiă) și prin *poklonenia* (daniă)[1]; maĭ scia că, atuncĭ când femeia care se mărită aduce zestre și nu face copiĭ, rudele eĭ séŭ biserica ce le-a hotărît ea din viéță, cer bărbatuluĭ tótă zestrea pentru ele[2]; scie că trebue sĕ te lepeḑĭ în fața Divanuluĭ de treĭ orĭ de uă moștenire încărcată de datoriĭ, pe care n'o vreĭ[3]; scie că, la vênḑarea unuĭ loc, trebue sĕ se întrebe maĭ ântâiŭ tóte rudele și toțĭ veciniĭ vênḑătoruluĭ, décă nu cum-va vor eĭ să cumpere locul și décă aceștia nu voesc, numaĭ atuncĭ sĕ întărească zapisul pentru vênḑarea loculuĭ, făcută străinuluĭ; de se făcea altmintrelĭ, júdețul putea *sĕ spargă cartea;* scie că nu el, ci Divanul putea *sĕ stérgă cu chinovar* hotarele mincinóse din vechĭele documente; scia formalitățile de *desmoștenire:* părintele, bunióră Dragul, unchiașul din Săcuianĭ, venia în piața bisericeĭ și acolo în fața lumeĭ, preoților, bĕtrânilor și obștieĭ întregĭ, striga cu glas tare: „mĕ mărturisesc „în fața vóstră că mĕ lapĕd de fiică-mea Kirana; ea la mórtea „mea sĕ nu fiă, și nicĭ eŭ la mórtea eĭ sĕ nu fiŭ; și copiiĭ eĭ se „n'aibă trébă măcar de un ban la mórtea mea“[4]; — scia formalitățile *infiĭăreĭ* fetelor[5], când *înfiĭătorul* n'avea băĭețĭ, ale *înfrățireĭ fiilor vitregĭ cu fiĭ legitimĭ*[6] în vederea egaleĭ moștenirĭ, ale *înfrățireĭ bărbatuluĭ cu soția luĭ,* pentru ca, averea lor devenind un tot și eĭ neavênd copiĭ, sĕ o pótă lăsa întrégă uneĭ mănăstirĭ, iér rudele sĕ nu moștenéscă nimic[7], și'n fine formalitățile *fraților de cruce*[8] când și cum trebuiaŭ sĕ intre în Biserică, *sĕ se 'ncingă cu Brîul Pré-Curateĭ,* sĕ pună mâna pe Evangheliă și sĕ jure *pe cruce, pe pâine, pe sare,* sĕ fiă frațĭ nedespărțițĭ pe vecĭ[9].

Pentru a sci bine tóte acestea, Júdețul era ajutat de *Preoțiĭ* orașuluĭ carĭ, dupĕ *tocmélile* bĕtrâneĭ *Pravile de la Govora* (1640)

---

1) Hasdeŭ: *Columna luĭ Traian,* 1874, pag. 130, act de la Mihnea-Vodă, de la Universitatea din Cluj.

2) *Arhive:* Mitropolia, condica jud. *Dâmbovița,* moșia *Săcuieniĭ.*

3) *Arhive:* Condica Câmpulunguluĭ, pag. 571.

4) *Arhive:* Condica Mitropolieĭ, *Dâmbovița,* moșia *Săcuienĭ,* act din 1660.

5) *Arhive:* Condica Cozieĭ, I, pag. 303, act. din 1512.

6) *Arhive,* aceiașĭ Condică a Cozieĭ, I, moșia Studina și Sturdzeniĭ, act. din 1575.

7) *Arhive:* Condica Vieroșuluĭ, pag. 79—80, act. din 1578: înfrățirea Logofĕtuluĭ Codrea cu soția luĭ Anca.

8) Hasdeŭ: *Ion-Vodă,* pag. 64—65, cu faimosul jurămênt: décă veĭ călca frăția, sĕ te bată focul, apa, vĕzduhul, pâinea, vinul, sabia, Dumneḑeŭ și Maica Domnuluĭ.

9) *Revista Istorică a Arhivelor Românieĭ,* 1, pag. 80, act. din 1614. — Cf. și Lagarde: *Voyage,* pag. 364—365, când se înfrăți el cu boierul Dudescu la Sibiŭ. — Cp. cu înfrățirea Cavalerilor feudalĭ în evul mediŭ.

și *Pravileĭ luĭ Mateĭ Bassarabă* (1652), trebuiaŭ se fiă *„blândĭ și linĭ"* și de uă sfințeniă aprópe ideală.

„Preotul care cântă mirenesce séŭ jócă, sĕ se lase de preoțiă", dice c'un ton sumbru și inquisitorial Pravila de la Govora [1], și iérășĭ maĭ adauge:

„Preotul trebue ispitit de Episcop despre *grija cărțeĭ"* [2], iér Pravila luĭ Mateĭ Bassarabă îĭ ține *isonul* completând-o [3]:

„Preotul care se însoțesce cu uă *Cinghiază* [4] sĕ se lase de preoțiă".

De altmintrelĭ, în judecarea pricinelor, preoțiĭ aveaŭ precăderĭ marĭ. De și boĭerul ca martor putea dice: „Eŭ, boierul Cutare, *drept șése boierĭ,* jur și mărturisesc"...[5] — totușĭ preotul „merge înaintea boierilor marĭ și micĭ" [6].

Preotul scie *Pravila* maĭ bine de cât Júdețiĭ și Pârgarĭ, de vreme ce este *ispitit* de Episcop *despre grija cărțeĭ,* și e de față cu epitrahilul la depunerea jurămêntuluĭ. El dice, nemilos și impasibil, creștinuluĭ care s'a turcit:

— Nu poțĭ moșteni, *pentru că aĭ eșit afară din lége!* [7]

Turcitul *rĕmâne de lége,* adică pĭerde procesul.

Alăturĭ de preot, ajută pe Júdeț *Pârgariĭ,* aleșĭ și dênșiĭ de Obștia orașuluĭ.

Pârgariĭ ajută pe neguțătorĭ sĕ dea afară din orașĭ pe ceĭ ce veniaŭ sĕ-ĭ păgubiéscă în interesele lor; controléză pe județ în actele dregătorieĭ luĭ; sunt delegațĭ la fața locului, pentru a'mpăca certele și neînțelegerile cele micĭ; semnéză cărțile orașuluĭ împreună cu júdețul, cu preoțiĭ și cu bĕtrâniĭ orașuluĭ. Eraŭ pârgariĭ în numĕr de 12 dupĕ numĕrul celor 12 Apostolĭ.

In secolul XVI, pârcălabiĭ și, póte, și júdețiĭ aveaŭ lângă dênșiĭ și pe *jurătorĭ,* carĭ juraŭ sĕ judece drept, orĭ-care ar fi fost pricina [8].

Domnul, suprem judecător, numĭa adesea pentru uă pricină un tribunal extraordinar și *ad hoc.* Nu judecaŭ nicĭ júdețul, nicĭ isprăvnicatul, nicĭ Divanul, ci, bunióră, dece boierĭ și șése ne-

---

1) Ediț. Bujoreanu (Bucurescĭ, 1885), pag. 90.

2) *Ibidem,* pag. 89.

3) *Ibidem,* pag. 165.

4) „Femeiă care cântă pe la *veseliĭ* cu tambura" — definițiune însășĭ a Pravileĭ.

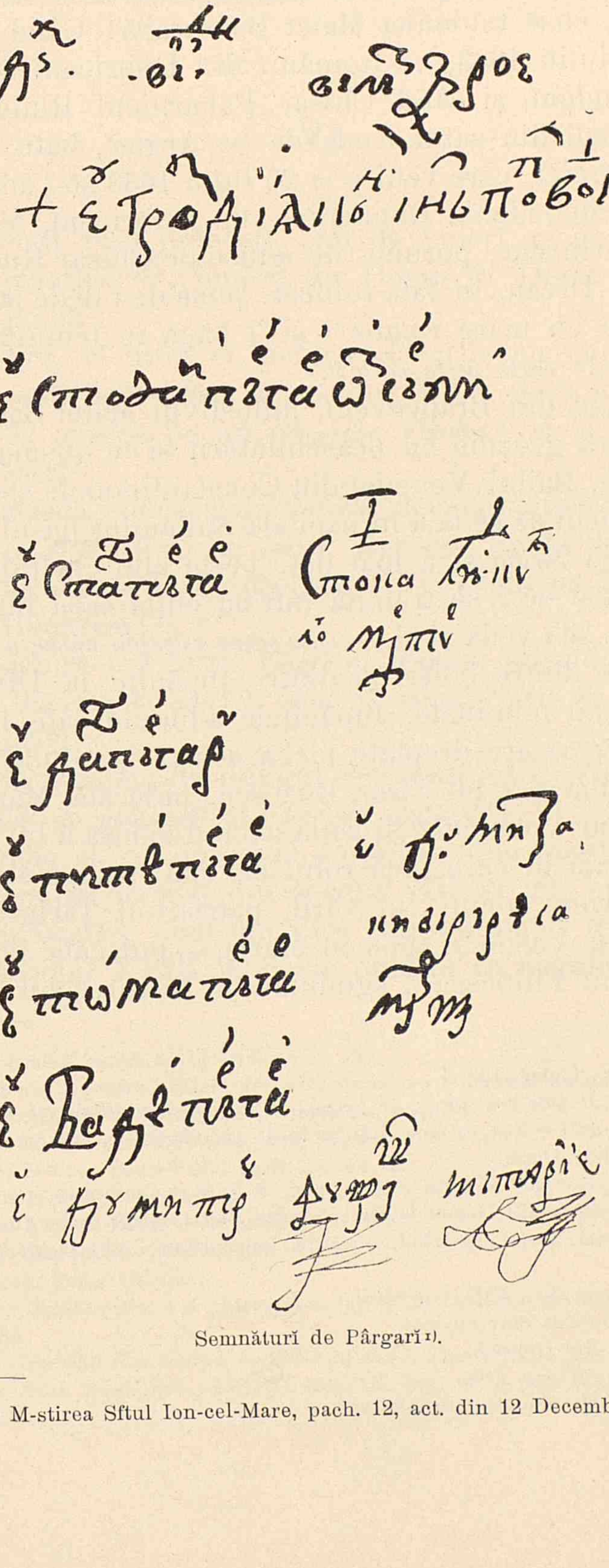
5) *Arhive:* Mitropolia, Condica județuluĭ *Mehedințĭ,* moșia Gogoșiĭ.

6) *Arhive:* Mănăstirea Sftul Ion-cel-Mare, pach. 12, act. 3.

7) Procesul luĭ *Apostol* (pe nume creștinesc), adică al luĭ Curt-Salam-Cĭauș (pe nume turcesc), la *Arhive:* M-stirea Radu-Vodă, act. din 31 Decembre 1631.

8) Hasdeŭ: *Arh. Ist. a Românieĭ.* — Cf. Xenopolu: *Istoria Românilor.*

guțătorĭ, cum fuse la 1652, când se judecă marele proces al luĭ Stroĭe Vistierul și Radu din Fărcașĭ carĭ furaseră banĭ domnescĭ,

Semnăturĭ de Pârgarĭ 1).

1) *Arhive:* M-stirea Sftul Ion-cel-Mare, pach. 12, act. din 12 Decembre 1666.

adică 85 de pungĭ de câte 500 de talerĭ fiă-care. Tribunalul extraordinar a dovedit că sunt cu adevĕrat *furĭ făçişaţĭ*. Domnul ênsĕ ĭ-a iertat şi ĭ-a pus sĕ plătéscă sumele furate[1].

Nu ĭerta ênsĕ totdéuna Mateĭ Bassarabă! Când hotărî el în Divan, la 3 Iuliŭ 1633, că Româniĭ din Dobricenĭ sĕ fiă slobodĭ de boĭeriĭ Rudenĭ, şi când Chisar Paharnicul Rudénul, fiul luĭ Chircă Comisul din satul Ruda de pe Argeşĭ, bătu pe Dumitru, Aprodul Domnieĭ, care venise la 26 Iuliŭ 1633 sĕ-ĭ aducă hrisovul domnesc de slobodenia Românilor din Dobricenĭ, Mateĭ încruntă stufósele-ĭ sprîncene, porunci de aduse pe Chisar Rudénul la Bucurescĭ şi 'n Divan, în faţa tuturor, puse de-ĭ dede 300 de toĭege, îl scóse afară cu mare ruşine[2] şi 'l băgă în temniţă, iér Dobricenilor le dede *carte peste carte*[3].

Bunul Agă din Brâncovenĭ, milostivul Mateĭ Bassarabă, maĭ la tinereţe, era gróznic cu neascultătoriĭ şi cu duşmaniĭ. La 1637, August în 29, Bailul Veneţieĭ din Constantinopole spune Dogeluĭ că Mateĭ a făcut sĕ se taiă în capitala Sultanilor nasul şi urechiele luĭ Leon-Vodă *Strida* şi a maĭ dat, peste alte cheltuĭelĭ, âncă 60 de realĭ, numaĭ sĕ i se trămită într'uă cutiă *nasul* luĭ Leon-Vodă la Bucurescĭ, sĕ'l védă şi el, — *cosa senza esempio anche a questa corte*[4].

Procesele dintre boierĭ şi dintre jupâniţe la Divan, în faţa Domnuluĭ, eraŭ minunate. Jupâniţele aduceaŭ câte 12 alte jupâniţe, de juraŭ că are dreptate pîrîta séŭ pîrîşa. Judecata bĕtrâneĭ Stolnicese Sima[5], a luĭ Stroe Buzescu, judecata Marieĭ, féta jupânuluĭ Ivaşcu Vornicul[6] şi soţia necredinciósă a luĭ Vasilie Spătarul[7], judecată în care jucă rolul cel maĭ ruşinos Macarie, Exarhul de la Târnov, omul luĭ Ciril, patriarhul Ţarigraduluĭ, care ţinu ântâiŭ cu Vasile şi-apoĭ cu Maria, — judecata, în secolul trecut, a Marichiĭ Filipésca[8], sguduiaŭ tot Bucuresciul din temeliă:

---

1) *Mag. Istor.*, I, pag. 128.

2) Probabil, *„îl dede prin târg“*, pe măgar, încălecat d'an-dósele şi cu cartea de condamnare legată de gât. — Aşa va face Brâncovénul maĭ târdiŭ cu Staicu Paharnicul. Vedĭ cap. *Podul-Târguluĭ-de-Afară.*

3) *Academiă:* Condica M-stireĭ *Arnota,* pag. 3, 5, 8. — *Carte peste Carte* însemnéză că Rudeniĭ avuseseră de la alţĭ Domnĭ *hrisov* séŭ carte. Mateĭ *sparge cartea* (termen juridic) de maĭ 'nainte şi dă alta, alt-fel hotărînd, adică în împestriţata limbă juridică de adĭ: caséză prima sentinţă.

4) Hurmuzake: *Doc.,* VIII, pag. 464.

5) *Arhive:* M-stirea Stavropoleos.

6) Bălén séŭ din Golescĭ.

7) *Mag. Istor.*, I, pag. 216.

8) *Academiă:* Documente mitropolitane.

hăuïaŭ mahalalele de cele ce se făceaŭ și se spuneaŭ la divan și, pe tema luï *„ce-aï ḑis tu, c'am ḑis eŭ, c'a ḑis ăla"*, comentariele nu se sfârșiaŭ lunï de-a rândul.

VI

Preoțiï eraŭ judecațï, „nu de boierï, ci de țêrcovniciï[1] bisericeï[2]"; boieriï de Domn în Divan; orășaniï de júdețï.

Neguțătoriï, eï între eï, pentru afacerile lor comerciale, eraŭ judecațï de *vătahï* séŭ *vătafï* în secolul XVII, décă nu și'n secolul XVI. La 1632 găsesc pe un *Gheorghe Vătahul*[3] și la 1668 pe *Négul Vătahul za Tabacï*[4].

Tot la acéstă epocă apar *starostiï* de neguțătorï. Citez pe *Zamfir, starostele-cel-Bĕtrân*[5] și pe *Ianoș, Starostele* de la 1692[6]. *Vătăfiele* însĕ continuă cu *starostiele*, căcï, la 1704, avem pe *Petre, Vătaful de Măcelarï* în Bucurescï[7].

Ce deosebire era între *Vătafï* și *Starostï*, nusciŭ. Avem *staroste de neguțătorï, staroste de calicï*[8], *vătaf de tabacï, vătaf de măcelarï* și . . . *staroste de ciocli*[9].

Vătăfiele persistă de-alungul seculuI XVIII, căcï avem, sub Ipsilanti, *vătaf de precupețï* și *vătaf de arabagiï*[10].

In Francia și 'n Germania corporațiunile neguțătorescï începuseră p'alocurea tocmaï din secolul XII sĕ fiă bine organisate în *bresle* și'n *isnafurï*, cum am ḑice întrebuințând limba neguțătoréscă din secolul XVIII. E peste putință ca neguțătoriï noștri, în

1) Inalțiï prelațï, adică de la arhiereï în sus.

2) „Iér de va fi pentru arătură séŭ viă, atuncï va fi judecat de mirenï, ênsĕ cu scirea Arhiereuluï" *(Pravila de la Govora,* edit. Bujorénu, pag. 89).

3) *Arhive:* M-tirea Stavropoleos, pach. 12, act. 21.

4) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 23, act. 4.

5) V. cap. *Hanurile Bucurescene.*

6) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 65, act. 2.

7) *Arhive:* Mitropoliă. Condica jud. *Ilfov.*

8) Veḑï cap. *Podul Calicilor.*

9) *Arhive:* Condica No. 4 a Mitropolieï, jud. *Slam-Rîmnic,* pag. 135. — Drăghicï, *Staroste de ciocli,* în 1735.

10) V. A. Urechiă: *Din Istoria Breslelor* în *Conv. Liter.*, 1888, pag. 788 și urm., și tot V. A. Urechiă: *Anal. Acad. Rom.*, seria II, tom. IX, pag. 41 și pag. 149, despre *Slobozii, Poslujnicï, Dăjdiï.*

relațiunĭ ađĭ documentate cu coloniele saxone din Transilvania prin Brașov și prin Sibiĭ, și cu neguțătoriĭ italianĭ cel puțin prin Constantinopole și prin porturile Dunăreĭ, sĕ nu fi avut cunoscință de reglementarea așa numitelor *corps de métier, jurandes, maîtrises, Zünfte, Gilden, Kaufmannschaften,* în ființă deplină în Francia și'n Germania secolelor XIV și XV.

De aceĭa, n'am puté fi acusațĭ de mare îndrăsnélă istorică afirmând că *vătăfiele* documentate ale secoluluĭ XVII eraŭ întocmite la Bucurescĭ ca și corporațiunile săsescĭ din Transilvania, imitațiune fidelă a corporațiunilor neguțătorescĭ din Germania și din Francia medievală[1]. Scris ênsĕ nu este pentru secolul XVI și nicĭ pentru secolul XVII. Pentru secolul XVIII, *brésla,* cu orânduiéla și cu *șartul*[2] sĕŭ, ne reamintesce corporațiunile francese și germane.

Brésla are *maĭ-măria* sa, adică pe *maĭ-mar bașa*, care e tot una cu *Starostele;* are 12 *bĕtrânĭ,* adică stăpânĭ de prăvăliă și de meșteșugarĭ și carĭ eraŭ séŭ fuseseră *protomeșterĭ*[3]. Starostea, la judecata pricinelor breslașilor, era ajutat de aceștĭ 12 protomeșterĭ séŭ bĕtrânĭ și de doĭ *proistoșĭ*[4].

Brésla era compusă: *a)* din *ucenicĭ,* carĭ slujiaŭ pre pricopsélă cu zapis câte 3, 4, 5 și chiar 6 anĭ, după greutatea meșteșuguluĭ de învĕțat[5]; *b)* din *calfe* carĭ primiaŭ plata cu luna *(simbria),* séŭ plata cu điua; *c)* din *meșterĭ* séŭ *stăpânĭ*[6].

Potrivit cu *șartul* sĕŭ, *brésla* avea *cutiă* pentru ajutorarea celor scăpătațĭ din breslă și îngroparea celor săracĭ. *Cutia* era alimentată: *a)* de *havaetul,* taxă ce da fiă-care calfă când se făcea stăpân și deschidea prăvăliă; *b)* din cotisațiunea, — uă *parà* pe sĕptĕmână, — dată de meșterĭ și de calfe; *c)* din amenđele celor ce călcaŭ

1) Veđĭ și cap. *Comerciul bucurescén.*

2) *Șartul* este *la charte,* hrisovul care se da pentru regulamentarea relațiunilor dintre membriĭ marĭ și micĭ aĭ corporațiuneĭ, precum și pentru drepturile bresleĭ în stat și față cu alte bresle.

3) Poetul poporan, le đice *meșterĭ marĭ.* — Cp. *Meșterul Manole:*

> Nouĕ meșterĭ marĭ,
> Calfe de zidarĭ,
> Cu Manole đece,
> Care mi-ĭ întrece.

4) Numirile de *protomeșterĭ* și *proistoșĭ* arétă reorganisarea breslelor în secolul XVIII subt influința Fanarioților.

5) Bunióră, *cojocăria subțire,* la Bucurescĭ, atât de renumită în tot Orientul, se învĕța greŭ, dér un meșter cojocar subțire era artist în felul sĕŭ.

6) V. A. Urechiă: *Istor. Rom.,* XII, pag. 368, 385 și altele.

șartul bresleĭ, amenḑĭ îndoite și întreite pentru recidiviștĭ; *d)* din taxa anuală a fiăcăruĭ meseriașĭ.

Starostea era dator sĕ găsĭéscă stăpân calfelor, sĕ contrasemneze zapisele ucenicilor; el judeca pricinele neguțătorescĭ de vînḑare și de cumpĕrare ale bresleĭ. Cel ce nu se supunea de bună voiă la hotărîrea starosteluĭ, era constrîns cu forța de Agă séŭ de Căpitanul za Dorobanțĭ.

Când douĕ bresle, — pantofariĭ și cismariĭ, băcaniĭ cu *paralîcul* și băcaniĭ cu *toptanul,* — se certaŭ împreună, Domnul hotăria.

Străiniĭ 'șĭ-aveaŭ breslele lor: Evreiĭ, Armeniĭ, Nemțiĭ[1]; în secolul XVII, Chiprovăceniĭ[2]. Toțĭ puteaŭ cumpĕra în Bucurescĭ; numaĭ Armeniĭ puteaŭ cumpĕra și viĭ împrejurul orașuluĭ. Pentru străiniĭ neguțătorĭ maĭ eraŭ, pe lângă stărostiele lor, și *isprăvnicatul de străinĭ,* și *samegul de străinĭ.*

Epitropia obștéscă, Spătăria, Agia, Polcovnicia podurilor maĭ aveaŭ de-a face cu breslele bucurescene carĭ, înaintea acestor dregĕtorĭ, aveaŭ adesea sĕ lupte, pentru prăvăliĭ și pentru libertatea de a vinde, cu lacomiĭ Egumenĭ aĭ mănăstirilor.

Pecețile Egumenilor contraccii aĭ Mănăstirilor Radu-Vodă și Mihaĭ-Vodă[3].

Breslele ţineaŭ fórte mult, — pênĕ la bătaiă inclusiv! — la *șartul* lor și, cu dorința de a se întrece unele pe altele[4], munciaŭ de zor, îșĭ făceaŭ concurență la tórtă pentru bogăția stéguluĭ bresleĭ, pentru măreția serbăreĭ lor anuale, când mergeaŭ la anume biserică, la anume icónă ca sĕ serbeze praznicul și pe patronul bresleĭ.

---

1) Xenopolu: *Istor. Rom.,* IV, pag. 109.
2) Veḑĭ cap. *Comerciul Bucurescén.* — Cf. și *Semile Brâncovenescĭ,* passim.
3) *Arhive:* M-tirea Radu-Vodă, pach. 101, act. 2 din 1690, Iuniŭ 18.
4) Intocmaĭ ca și corporațiunile francese și medievale.

Unele din vechime, altele din secolul trecut, *breslele* aŭ avut următoriĭ *patronĭ* și *praznice:*

1) Tabaciĭ, pe *Sftul Niculae,* la biserica Sftuluĭ Nicolae din Brosceni; 2) Brutariĭ, pe *Sfţiĭ Petru* și *Pavel,* la biserica Bradu-Staicu; 3) Cojocariĭ, pe *Sftul Ilie,* la biserica Sftuluĭ Gheorghe-Noŭ; 4) Brașoveniĭ, pe *Sftul Dumitru,* la biserica Verguluĭ; 5) Lumânărariĭ, pe *Sftul Andreĭ,* la biserica Sftul Nicolae-Șelarĭ; 6) Bogasieriĭ, adică Lipscaniĭ, *Sfta Treime,* la biserica Sftul Gheorghe-Noŭ; 7) Băcaniĭ, *Duminеca Tuturor Sfinţilor,* la biserica Bradu-Staicu; 8) Pescariĭ, pe *Sftul Nicolae,* la biserica Sfta Vinerĭ-Herésca; 9) Săpunariĭ, pe *Sftul Prooroc Daniil,* la biserica Sftul Nicolae-Brosceni; 10) Argintariĭ, pe *Sftul Ierarh Spiridon,* la biserica Spirea-Vechiă[1]; 11) Croitoriĭ, *Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ,* la biserica Flămânda; 12) Ciredariĭ, *Nascerea Domnuluĭ* la biserica Silivestru[2]; 13) Căruțașiĭ, pe *Sftul Ilie,* la biserica Sftul Gheorge-Noŭ; 14) Ferariĭ și Rogojinariĭ, *Sfta Treime,* la biserica Colţea; 15) Birjariĭ, pe *Sftul Gheorghe,* la biserica Sftul Ión-Moși; 16) Morariĭ, pe *Sftul Haralambie,* la biserica Sftuluĭ Ion-Moșĭ; 17) Chiristigiĭ, pe *Sftul Ilie,* la biserica de la Pipera afară din capitală; 18) Curelariĭ, pe *Sftul Visarion,* la biserica Sfinților (Sibilele); 19) Lăutariĭ, pe *Sfta Paraschiva*[3] la biserica ḑisă Caimata[4]; 20) Potcovariĭ, pe *Sftul Gheorghe,* la biserica cu Sibilele; 21) Plăpămariĭ, pe *Sfţiĭ Vasile, Grigore* și *Ión,* la biserica Isvorul-Nou dintre viĭ; 22) Orḑariĭ, pe *Sfţiĭ Gheorghe* și *Dumitru,* la biserica Oborul-Noŭ; 23) Precupeţiĭ, *Isvorul Tămăduireĭ,* la biserica Isvorul-Noŭ dintre viĭ; 24) Marchitaniĭ, pe *Sftul Nicolae,* la biserica Șelarĭ; 25) Dulgheriĭ, pe *Sftul Nicolae,* la biserica din Dușumea; 26) Bărbieriĭ, pe *Sfta Paraschiva,* la biserica Dintr'uă-ḑi; 27) Rotariĭ, pe *Sftul Ilie,* la biserica Oborul-Noŭ; 28) Căldărariĭ, pe *Sfţiĭ Atanasie* și *Chirilă,* la biserica Popa Sóre; 29) Cismariĭ, pe *Sftul Haralambie,* la biserica Oborul-Vechiŭ; 30) Cavafiĭ, pe *Sftul Spiridon,* la biserica Popa-Nan; 31) Dogariĭ, *Nascerea Maiceĭ Domnuluĭ,* la biserica Oborul-Vechiŭ; 32) Grădinariĭ, pe *Sftul Trifon*[5], la biserica Manu-Cavafu; 33) Pantofariĭ, pe *Sftul Spiridon,* la biserica Cĭauș-Radu; 34) Grânariĭ, pe *Sftul Ilie,*

---

1) Sftul Spiridon a prefăcut un șérpe în baston de aur.

2) Pe icóna Nascereĭ, în pesceră, sunt și un boŭ, și un asin, — de aci alegerea Ciredarilor pentru praznicul lor.

3) Acésta-ĭ Sfta Cecilia, patrona artiștilor musicanţĭ și compositorĭ ortodoxĭ.

4) Adĭ derîmată; prăznuirea s'a mutat la biserica Scaunelor.

5) Sftul Trifon gonesce lăcustele, omiḑile, șóreciĭ. Sunt rugăciunile Sftuluĭ Trifon pentru asemenea pacostĭ; sunt, de altmintrelĭ, și descântece tot pentru isgonirea acestor flagele.

la biserica Delea-Vechiă; 35) Tutungiĭ, Cafegiĭ, Tabacciĭ, *Isvorul Tămăduireĭ,* la biserica Isvorul-din-Verde[1].

Dintre tóte breslele ênsĕ, cea maĭ bogată și care avea praznice în tóte ḑilele, era *brésla Egumenilor și călugărilor,* negustorĭ de cele sfinte, carĭ aveaŭ patru starosti, și adică pe patriarhiĭ Constantinopoleĭ, Ierusalimuluĭ, Antiohieĭ și Alexandrieĭ Egiptuluĭ[2].

VII

Ast-fel s'a cârmuit Obștia bucurescénă. De la Domn, pogorînd prin Divan, pârcălabĭ, ispravnicĭ, vornicĭ-judecătorĭ, júdețĭ, preoțĭ, pârgarĭ, vătafĭ, starostĭ, pênĕ la *„maĭ-marele peste maĭ micĭ și staroste de calicĭ“,* toțĭ năzuiaŭ ca dreptatea sĕ se facă tuturor cât maĭ iute și cât maĭ bine. Sunt hotărîrĭ date cu atâta bun simț și cu atâta milă, încât nu te poțĭ opri de a nu admira pe aceștĭ judecătorĭ primitivĭ, care 'șĭ făceaŭ cruce când s'așeḑaŭ sĕ judece, cu cruce iscăliaŭ trăgênd cu degetul séŭ punênd pecetea, la cruce se gândĭaŭ când hotărĭaŭ, și *cruce-ajută!* murmuraŭ când sfârșiaŭ de judecat.

Din pĕcate pentru istoria vorbitóre și pitoréscă a țĕrilor române, noĭ n'am avut nicĭ un Saint-Simon, nicĭ unul din aceĭ *memorialiștĭ* aĭ Françieĭ septecentiste și octocentiste, care sĕ ne dea, în bine-aduse și meșteșugite condeie, fisionomia Divanuluĭ domnesc și a scenelor carĭ se petreceaŭ într'ênsul la judecățĭ și hotărîrĭ.

Câte uă frasă rĕsléță a documentelor, câte un sec amĕnunt al sérbĕduluĭ Cronicar, câte uă locuțiune lapidară a poetuluĭ poporan, ne fac sĕ ghicim séŭ sĕ vedem cu ochiĭ mințeĭ cam ce se petrecea la Divanul domnesc în diferitele epocĭ ale istorieĭ române și 'n deosebĭ ale istorieĭ Bucurescilor.

Vedem, la Curtea Domnéscă, în *Spătăria mare* séŭ în *Spătăria cu stele*[3], la 'nceputul domnieĭ luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino, atuncĭ când fostul spătar și logofĕt, înflăcărat âncă de luptele dintre

1) Datoresc osârdieĭ și prieteniеĭ Parohuluĭ enorieĭ mele, Biserica Lucacĭ, Părintele I. Iordăchescu, profesor la Seminarul Central, notele dupĕ care am enumĕrat praznicele breslelor și isnafurilor bucurescene.

2) Veḑĭ cap. *Patriarhĭ, Mitropolițĭ, Episcopĭ și Egumenĭ Grecĭ la Bucurescĭ.*

3) Veḑĭ cap. *Curtea Domnéscă.*

Ghiculescĭ și Cantacuzinescĭ, ajunge Domn și, fără a se gândi că Șerban-Vodă trebuia sĕ uite urele Logofĕtuluĭ Șerban, începe procese la Divan în contra dușmanilor sĕĭ de odinióră,—vedem, ḍic, scene mărețe prin strășnicia, nemila și cruḍimea lor. Mitropolitul tace, boieriĭ tac, Bucurescenii sunt îngroziți: nu se aude într'acéstă înspăimêntată tăcere de cât glasul neasĕmuit de răbufnitor al luĭ Șerban-Vodă, — glas care a rĕmas de pomină în povestirile Cronicarilor și care băga 'n rĕcorile spaimeĭ pênĕ și pe Turciĭ din Constantinopole.

Câțĭ boierĭ nu aŭ fost atuncĭ băgațĭ în Ocne,—uniĭ în Ocnele pustiĭ și părăsite! Câțĭ nu aŭ fost omorîțĭ și stările lor confiscate! Unuĭa Șerban-Vodă ĭ-a otrăvit și unica fétă ce avea, pentru ca sĕ-ĭ pĭéră pênĕ și sĕmênța dupĕ pămêntul românesc.

Ultima Cândească.

Chisar Rudénul plecase de la Divan, în primiĭ anĭ de Domniă aĭ luĭ Mateĭ-Bassarabă, dupĕ ce primise 300 de toiege, și plecase la ocne, dupĕ ce fusese dat prin târg cu rușine. In timpul Brâncovénuluĭ, Staicu Paharnicul, osândit de Divan, pornise călare pe măgar d'an-dósele pe Podul Târguluĭ-de-Afară. Și li se maĭ *pecetluia* și căméșa pe dênșiĭ.

Alte scene în timpul Fanarioților. Ienăchiță Văcărescu iea în zeflemea pe Alexandru-Vodă Moruzi și Mitropolitul Dosithie Filitis, poreclit *Deli-Zorzo* de boierĭ, striga Domnuluĭ că, décă Domnul are *sabiă* și *topuz,* el, Mitropolitul Țĕriĭ, are *pateriță* și *clopote,* și nu va iscăli cele ce, cu fără-de-lege, voiesce Vodă.

Sĕ nu se crédă că toțĭ cârmuitoriĭ bucurescenĭ, de la mic pênĕ la mare, aŭ tăcut mulcomĭ în epoca Fanarioților. Țiuĭaŭ urechile Fanarioților, Moruzescilor și Ipsilanților, de vorbe ca:

obiceĭul pămêntuluĭ, legea strămoşéscă, pravila Țĕriĭ, ḑisa părinților, și Beiĭ Fanaruluĭ, Domnĭ în Țéră, plecaŭ capul, tăceaŭ și 'nghițiaŭ.

Corbeniĭ, moștenitoriĭ boerilor de la Corbiĭ-de-Piétră, din secolul XV, rudă cu Corviniĭ Ungarieĭ, Cândesciĭ, boĭeriĭ ceĭ voinicĭ, carĭ înfruntaŭ Domnia în munțiĭ Buzĕuluĭ, Dudesciĭ, Băleniĭ, Bălăceniĭ, ceĭ nebunĭ de vitejiă, Filipesciĭ, Grădișteniĭ, Crețulesciĭ și Văcăresciĭ sciaŭ cu deosebite forme sĕ vorbéscă parveniților incoronațĭ despre braga, cirivișul, lâna și halvița, pe care buniciĭ Beilor fanarioțĭ le vênduseră prin piețele Constantinopoleĭ.

Intocmaĭ ca și băcăneseĭ milionare de maĭ de ună-ḑi care, prefăcêndu-se că șĭ-a uĭtat limba, întreba cu dispreț:

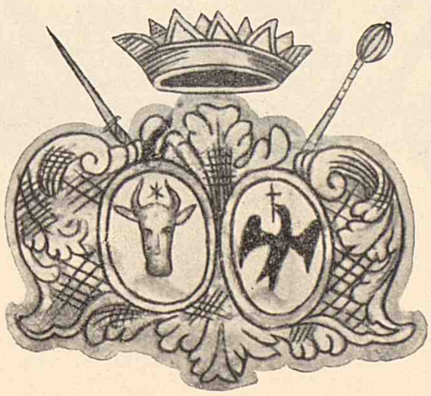
— *Qu'est-ce que ça, des „covrigĭ“ ?*

și căreia i se rĕspundea cu fericită potrivélă:

— *Ce qu'on mange avec des „măsline“, Madame!* —

tot ast-fel boieriĭ pămênteni rĕspundeaŭ Beilor fanarioțĭ carĭ voiaŭ s'o apuce cu eĭ de sus în Divan séŭ într'alte părțĭ.

Aŭ luptat cu toțiĭ, pârcălabĭ și vornicĭ, júdețĭ și ispravnicĭ, pentru ca *obiceĭul pămêntuluĭ* și *legea strămoşéscă* sĕ nu fiă cotropite, șĭ-aŭ reușit, cu tóte viforile dușmane și cu tótă vitrega aducĕtură a 'mprejurărilor, sĕ le țină viĭ și vorbitóre, déca nu în scrisul Domnilor, cel puțin în mintea și 'n inima Românilor.

INDICE

INDICELE

NUMELOR PROPRIE ŞI UNORA DIN CUVINTELE INTREBUINŢATE INTR'ACÉSTA LUCRARE 1)

A

Abagiilor (Uliţa-), 330, 345, 349, 403, 460, 482.
Abaza-Paşa, 56.
Abel, 641.
Ablavig (şef visigot), 11.
Abu-Hamid-el-Andalusy, 21.
Academia, 156, 177.
Academieĭ (Bulevardul-), 405.
Academia Română, 280, 360.
Academieĭ Române (Colecţiunile-), 34.
Achille, 624.
Adâncă (Valea-), 97.
Adrianopole, 11, 252, 281, 452, 453, 472, 548, 562, 699.
Adrianopole (Pacea de la-), 252.
Adriatica, 577.
aducerea călare pe trestiă, 644.
afion (a mânca-), 660.
Africa, 257, 259, 291, 292.
Afrodita, 700.
Aftinia, 362.
afurisaniă (gróznică), 373.
Afumaţĭ, 515, 703.
Afumaţĭ (Radu VII de la-), 38.
afumatul cu florĭ, 648.
Agăĭ-Iane (Podul-), 369.
Aga (Mateĭ-), 56.
Aga Niţă, 224, 320.
Aga Niţă (Mahalaua), 226, 239, 320, 338, 370, 380.
Agapios (Călugărul), 654.
Agathon (Chirurgul), 651.
Agent consular, 620.
Agenţĭ orientalĭ, 517.
Aghenţiĭ, 91.
aghiasmă, 647.
Aghiazmă (stropirea cu S-fta-), 560.
Agia, 383, 395, 473, 496, 743.
Agiă (căpitan de-), 395.
Agieĭ (logofĕtul-), 395.
Agora (Lavre de la Sfet-), 75.
Agora (Sfet-), 233, 276.
Agora (Sfet-) (Georgianiĭ de la-), 247.
Agrafa, 523.
Ahmet (Sultanul-), 183.
aigrette, 680.
à jour (lucru-), 531, 681.
Ajaccio, 627.
Ak-Mursa, 65.
Alai-Ceauşlar, 397.
alaiŭ (armăsar de-), 712.
alaiŭ domnesc (descrierea unuĭ-), 395.
alăutar, 536.
Alba-Iulia, 233, 477, 635, 717.
Albă (Biserica-), 328.
Albă a Sftuluĭ Ilie din Podul Mogoşóieĭ (Biserica-), 196.
Albă a Sftuluĭ Nicolae din Postăvarĭ (Biserica-), 203, 204.
Albania, 455, 608, 616.
Albanesiĭ, 126, 455, 484, 570, 599.
Albescĭ, 150.
Albine, 107, 336.
Albul Fustaşul, 110, 330.
Alcmann, 617.
aldămăşarĭ, 725.
Alecsandri (V.), 121, 559, 562, 637, 676.
Alemanĭ, 734.
Alep, 676.
Aleppo (Paul din-), 21, 60, 62, 63, 108, 110, 118, 141, 142, 143, 203, 211, 246, 248, 249, 266, 306, 307, 317, 347, 348, 382, 405, 445, 504, 505, 506, 507, 508, 516, 518, 519, 538, 581, 582, 655, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 687, 706.
alergărĭ ostăşescĭ, 560.
Alessandrescu (C.), 734.

1) Datoresc facerea acestuĭ *Indice* munceĭ luminate şi răbdăreĭ nebiruite a prietenuluĭ meŭ, d. Mihail Canianu, cu care am făcut şi migălósele corecturĭ ale *Istorieĭ Bucurescilor*. Cu tótă dorinţa şi silinţa amêndorora, totuşĭ s'aŭ străcurat în cele şépte sute şi maĭ bine de pagine vro ḑece greşelĭ uşóre, pe carĭ binevoitorul cititor le va îndrepta singur.

Alessandria, 75, 226, 258, 262, 276, 279, 280, 291, 306, 416, 745.
Alessandria (Patriarhia din-), 226, 257, 268, 272, 273, 489, 649.
Alexandropole, 215, 316.
Alexandru, 245, 414.
Alexandru I (Ţarul-), 494, 602.
Alexandru II, 36, 40, 41, 44, 414, 514.
Alexandru III Bogdan, 42.
Alexandru-Bassarabă, 16.
Alexandru biv-vel Postelnic, 315, 316.
Alexandru Coconul, 55, 133, 144, 202, 245, 246, 248, 251, 335, 504, 578.
Alexandru-Vodă, 40, 42, 47, 48, 56, 99, 177, 189, 195, 201, 202, 241, 242, 243, 245, 246, 248, 251, 298, 300, 301, 306, 414, 502, 504, 513, 514, 553, 565, 566, 579, 582.
Alexandru-Vodă, 679, 722.
Alexandru-Vodă (Biserica luĭ-), 47.
Alexandru-Vodă (Crucea luĭ-), 61, 202, 371, 373.
Alexandru-Vodă Iliaşĭ, 55, 133, 202, 144, 242, 245, 300, 301, 678.
Alexandru-Vodă Mircea, 245, 387, 391.
Allen, 256.
„Allgemeines Archiv", 552.
altoire (Tractat de-), 655.
Altona, 619, 620.
amanet (împrumut pe-), 707.
ambasador, 536.
Ammian Marcelliu, 8.
amputare de picióre, 658.
Amsterdam, 532, 601.
Amurat, 105, 579.
Amurat II, 22.
Amurath IV, 103, 560.
Ana Sf. (Adormirea), 176.
Ana Ivanovna (Ţarina), 595.
Anania (Episcopul), 66, 146, 268, 269, 366.
Anania Sinaitul, 270, 271.
Anastasia (Kera-), 643, 700.
Anastasie Rapsaniotul, 539.
Anastasimaturul, 539.
Anastasiŭ (Kircha-), 464.
anateme, 268, 278, 291.
Anatolia, 48, 228, 566.
Anatolenĭ, 599.
Anca, 737.
Anca (Marea Bănésa), 405.
Anca (Dómna-), 37.
Anca de la Coianĭ, 407.
Ancuţa (Dómna-), 679.
Ancuţa (Domniţa-), 224, 406.
Ancuţa (Domniţeĭ-), Bis., 224.
Ancuţa (Jupânésa-), 62.
Andreĭ (pictorul-), 520.
Andreĭ II, 718.
Andreĭ Vistierul, 197.
Andreĭ Vistierul (Biserica), 166, 404, 491.
Andronake, 525.
Andronake (Chiriţă-), 452.
Andronake (Pârcălabul-), 212, 213.
Andronic (Vornicul-), 264.
anevato, 675.
Anghelină, 483.
Anglia, 92, 119, 150, 432, 446, 532, 593, 624, 628.
anglicescĭ (Baliste-), 15, 500, 549.
Aninĭ, 305.
Angelico da Fiesole (Fra-), 522.
Aninósă (moşia), 147, 409, 414.
Aninósa (M-tire), 147, 285, 331, 332, 409.
Aninósa ot Muscel (M-tirea-), 74.
Aninoşén, 285.
„Anker" (Societatea), 425.
Anne (cavaler al Steĭ-), 457.
„Anonimul românesc", 132.
Anspach-Bayreuth (Margravină de-), 680.
Anspach-Bayreuth (Principesă de-), 537.
Antile (Insulile-), 684, 714.
Antim, 120, 172.
Antim (Biblioteca), 172.
Antim (Biserica), 164, 171, 491, 511, 521.
Antim Ivirénul, 521, 693.
Antim (Inmormêntarea săracilor), 172.
Antim (Lacul-), 298, 308.
Antim (Mahalaua), 320, 321, 375, 712.
Antim (Mănăstirea-), 78, 148, 331, 368.
Antim (Mitropolitul-), 78, 171, 181, 320, 419, 692.
Antiohia, 60, 142, 198, 203, 209, 217, 258, 262, 266, 277, 279, 280, 306, 504, 581, 674, 745.
Antiohia Sirieĭ (Lavre din-), 75.
Antiohieĭ (Patriarhia-), 217, 257, 268, 649.
Anton (Piaţa Sftuluĭ-), 370, 379, 550.
Antonache, 707.
Antonie, 728.
Antonie (Bis. Sftul-), 353.
Antonie Gramaticul, 331.
Antonie-Vodă, 9, 64, 65, 66, 110, 111, 145, 146, 147, 150, 190, 202, 206, 270, 275, 305, 340, 360, 367, 369, 372, 531.
Antonie-Vodă de la Popescĭ, 64, 188.
Antoninilor (Epoca-) 635.
Apă (Măsurile de-), 311.
Apă (Cişmele cu-), 310.
Apelor (Captaţiunea-), 310.
apă (Dreptul de a lua-), 197.
apă neîncepută (a descânta în-) 643.
apărare (casă de-), 44, 554.
apărare (puncte de-), 604.
apărare (turn de-), 309, 330, 502.
apărare (ziduri de-), 506.
Apostol, 472, 738.
Apostol Băcanul, 461.
Apostol (Biserica-), 174.
Apostol Cupeţul, 304.
Apostol Lazăr, 205.
Apostol (Mahal.), 267, 318, 342.
Apostol Velicu, 219.
Apostolĭ (Sfinţiĭ-), 369, 408, 712 721.
Apostolĭ (Sfinţiĭ), Biserica, 174, 406.
Apostolĭ (Mahalaua Sfinţilor-), 321, 375, 406, 422.
Apostolĭ (Mtirea Sfinţiĭ-), 351, 412.
Apostolĭ (Sfinţiĭ) (strada), 4, 41, 362, 696.
Aproḑĭ (Ceauşul de-), 322, 395
aproḑĭ (vătaful de-), 395.
Apulum, 635.
arab (cal-), 394.
arabagiĭ (vătaf de-), 741.
arăbéscă (tipografie-), 280.
Arăbescĭ (litere-), 274.
arabescurĭ, 589.
Arabĭ (doctorĭ-), 653.
Arabia, 258, 262, 268, 366.
Arachneĭ (Pânza-), 471.
Aramon (d'-), 99.
Arapĭ, 599.

aramă (pusci de-), 165.
aramă (ţěruşe de-), 583.
aramă (tipsiĭ de-), 685.
aramă (tunurĭ de-), 165.
Arăpescĭ (rubielele), 443.
Ararat (Muntele-), 654.
Arbure (Z. C.), 719, 724, 725.
arcaşĭ (Căpitan de-), 555.
arcaşĭ moldovenĭ, 555.
arcaşĭ muntenĭ, 555.
arcelor (intinderea-), 579.
Archebuggier, 586.
Archebuggierĭ călărĭ, 586,
Archebuggierĭ pedeştri, 586.
archebusă, 575, 586.
Archebusierĭ (Compania de), 586.
Archipelag, 152, 608.
Archipelaguluĭ (Ostrówele-), 185.
Arcuda, 4, 548.
Ardél, 16, 26, 40, 65, 77, 78, 92, 99, 106, 233, 260, 272, 357, 413, 414, 456, 547, 549, 571, 577, 615, 678.
ardelene (Oştile-), 55, 562.
Ardelénu (Vornicul-), 289.
ardere de acte bisericeştĭ, 152.
argea 471.
Argenson, 621.
Argenteuil, 283.
Argeşĭ, 14, 23, 147, 228, 416, 647, 683, 699.
Argeşuluĭ (Cetatea-), 22, 29, 500.
Argeşan (Egumenul-), 146, 285.
Argeşuluĭ (Episcopia-), 171, 173, 320, 403, 449, 483.
Argeşĭ (judeţul), 12, 365, 368, 414, 505.
Argeşĭ (Mănăstirea de la-), 361, 402, 414, 515, 528.
Argeşĭ (Petru de la-), 38.
Argeşĭ (rîul), 740.
Argetoianu, 359.
Argetoienĭ (Boieriĭ-), 75, 359.
argint (armaturĭ de-), 237.
argint (cărţĭ legate în-), 251.
argint (căţiĭ de-), 237.
argint curat (cosciug de-), 521.
argint (legătură în-), 532.
argint (modelat în-), 527.
argint (mine de-), 105.
argint (monetă românéscă de-), 528.
argint (odóre de-), 527.
argint (ornament de-), 228.
argint (pripóre de-), 583.
argint (róte de-), 101.
argint (scule de-), 530.
argint (sicriŭ de-), 276.
Argintarĭ, 528, 531, 744.
argintărie, 158, 531.
argintate (pergamente-), 251.
argintul-viŭ (léc), 643.
Argyas (Argeşi), 288.
Arhangelĭ (Bis. Sfinţiĭ-), 416.
Arhangelĭ (M-tirea Sfinţilor-), 259.
Arhangelĭ (Tîrgul de la Sfinţiĭ-), 457.
Arhangelul (Schitul-), 227.
archiiatron (medic primar), 664.
archiiatros, 665.
Archimandritul Ión, 59.
Archimandritul (Biserica-), 371.
Archimandritul (Mahalaua-), 203, 318, 321, 373.
Archimandrituluĭ (mănăstirea-), 174, 202.
Archipel, 479.
architect-constructor, 510.
arhitecţĭ-diletanţĭ, 510.
arhitecton, 496.
arhitectonice (Impodobirĭ-), 504.
Arhivele Statuluĭ, 34, 156, 177, 360.
Arhondăria, 533.
Aricescu, 83, 734.
Arie, 486.
Arion (Paharnicul Iancu-), 359.
Armaşĭ, 392.
Armăşieĭ (Brésla-), 395.
Armaşul-cel-Mare, 395.
armată francesă (corp de-), 631.
armate imperiale, 585.
armate muscălescĭ, 598.
armateĭ române (Organizaţia-), 587.
arme, 13, 106, 443, 445, 555, 556.
arme defensive, 551.
arme ofensive, 551.
arme (turcescĭ), 156.
Armenĭ, 158, 228, 381, 395, 444, 446, 452, 454, 461, 481, 508, 743.
Armenéscă (Biserica-), 178, 343.
Armenéscă (Mahalaua-), 230.
Armenéscă (Uliţa-), 381.
Armenilor (Podul-), 338, 348, 381.
Arménuluĭ (Stîlpul de piétră al-), 9, 270.
Arnăuchenii, 457.
arnăuţescĭ (caĭ-), 128.
„arnăuţénca“ (joc), 695.
arnăuţiĭ domnescĭ, 352.
Arnăuţiĭ, 78, 80, 83, 88, 209, 524.
Arnota (M-tirea-), 595, 740.
aromatice (săpunurĭ-), 266.
arpacaş (Fabrică de-), 470.
Arpad, 542.
Arsaky (Dr.), 665.
arsenalul (domnesc), 96.
Arsenie Cozianul (Ieromonahul-) 541.
Arsenie Postelnicul, 728.
artă decorativă (obiecte de-), 527.
artele decorative, 530.
Arteĭ (Strada-), 297, 367.
Artele-Frumóse, 438.
Artificie (Foc de-), 187.
artileriă, 589, 600, 601.
artilerieĭ (Capul-), 555.
artilerie uşóră, 555.
Artileria Sultanuluĭ, 601.
artileriştĭ, 555, 601.
Asia, 257, 259, 262, 291, 292, 438.
asiaticĭ (caĭ-), 105.
asil, 663.
Aské, 20.
aspri (monedă), 442, 536, 671, 672, 719, 723, 724.
Assan II, 440.
Assan Cămăraşul, 186, 195, 327.
Assan (Impěratul), 11.
Assan (Constantin Postelnicul-), 320.
Assan Slugerul, 320.
Assani (Terra-) 11.
Assanidiĭ, 11.
Astaroth, 273.
Astruc, 659.
atestaturĭ, 665.
Athanaric, 8, 10.
Athanasie al Dârstoruluĭ, 192.
Atanasie-Bucur (Bis. Sfîntuluĭ-). 351.
Atanasie de la Târnova, 210.
Athanasie (Egumenul-), 729.
Athanasie (Episcopul-), 279, 416.
Athanasie Gordiul (Doctorul), 656.
Athanasie (Lavra sftuluĭ-), 510, 527.
Athanasie (Mitropolitul-), 278.
Athanasie Neguţătorul, 450.
Athanasie (Patriarhul-), 209, 277, 280.
Athanasie (Stul-), 646.
Athanasie şi Ciril, 178.

Atena, 613.
Athenele Orientuluĭ, 215.
Atheneul Român, 148, 223, 370, 410, 543.
athonică (pictură-), 515. 516.
athonice (mănăstirile-), 527.
Athos (Muntele-), 174, 203, 217, 222, 284, 322, 510, 516, 521, 523, 527, 528, 649.
Atila, 637.
Atlamoș, 556.
Atlas, 120, 452, 676.
atlaz (biniș de-), 326.
Augsburg, 445, 460.
August II, 594, 595.
aur (corónă de-), 276, 528.
aur (cărțĭ legate în-), 251.
aur (fir de-), 532.
aurite (lănce-), 98.
aur (mine de-), 105, 170, 260.
aur (modelat în-), 527.
aur (odóre de-), 527.
aurite (pergamente-), 251.
aur (scule de-), 530.
aur (sîrmă de-), 528.
aur (stofă de-), 149.
aur (strîngĕtorĭ de-), 226.
aur (umerĭ de-), 528.
aurăriĭ, 13, 58.
Aurelian, 29.
Austerlitz, 602.
Austria, 48, 73, 327, 567, 598, 609, 613, 615, 620, 621, 624, 626, 628, 632, 712.
Austriaciĭ, 79, 599, 601, 607, 626.
Austrieĭ (Agențiĭ-), 92.
Austrieĭ (Consuliĭ-), 618.
Austro-Ungaria, 432.
Auxentie al Sofieĭ, 192, 279.
Avariĭ, 438.
avrămésă (flóre), 675.
Avramie (Patriarhul-), 281.
axionul, 115.

B

Baba, 120.
Baba-Hârca, 644.
Baba-Nécșa, 642.
Babachi, 724.
Băbenilor (Némul-), 179.
Băbénu (casa), 425.
Babeșiŭ (Dr.), 227.
Babeșiŭ (Institutul), 116, 227, 413.
Babic, 216, 330.
Babic (Brutăria luĭ-), 330.
Babic (Colțuc de la-), 216, 330.
băcăniă, 316.
Băcaniĭ, 744.
Băcanilor (Ulița-), 493.
Bacchus, 695.
Baciul *(Județul)*, 241, 125.
Bacsány, 615.
bacșișurile, 464.
Badea, 223.
Badea Chivĕrariul, 731.
Badea Postelnicul, 392.
Bagration (Gen.), 713.
Bahneĭ (Dumitru al-), 726.
Baia, 27.
Băieĭ (Dimprejurul-), 148.
Baia Domnéscă, 508.
Baia Mitropolieĭ, 175, 302, 303, 309, 333, 362.
Baia (Móra de la-), 134.
Baia Palatuluĭ, 119.
Baĭa turcéscă, 508.
Baiazid, 18.
bailĭ, 103, 448, 577, 740.
Bailul Veneţieĭ, 133.
Bairactar, 493.
băjeniele, 92.
Băjescĭ, 209, 449, 733.
Baksicĭ (Pĭetro Bogdan-), 7, 58, 60, 108, 229, 307, 317, 448, 505, 507, 581.
bal, 187, 681.
Bălăcénca (comună), 13.
Bălăcencele, 68.
bălăcenéscă (casa-), 425.
Bălăcenéscă (Istoria-), 65.
Bălăcenĭ (boĭeriĭ-), 75, 78, 80, 110, 150, 179, 221, 289, 305, 326, 327, 413, 450, 485, 486, 697, 747.
Bălăcenilor (Biserica-), 166, 327, 402.
Bălăcenilor (Casele-), 327.
Bălăcenilor (locurile confiscate ale-), 69, 404, 413, 511.
Bălăcenilor (Morile-) 305.
Bălăcénu (Badea vel Vornicul-), 67, 185, 327, 412, 485, 732.
Bălăcénu (casa Banuluĭ-), 424.
Bălăcénu (Barbu-), 219, 327, 416.
Bălăcénul (Constantin Aga-), 21, 69, 80, 185, 327, 412, 416, 485.
Bălăcénul (casele luĭ Constantin Aga-), 69.
Bălăcénuluĭ (Hanul-), 488.
Bălăcénul (Ión-), 83.
Bălăcénul (Mahalaua-), 318, 326 327, 328, 341, 485, 489, 638.
Bălăcénul Mateĭ, 185.
Bălacénul (Nedelco Vornicul-), 110, 144, 189, 222, 269.
Bălăcénul (Bis. luĭ Nedelco Vornicul-), 144.
Bălăcénuluĭ (Ulița-), 327.
Bălacĭ, 21, 189, 326.
Balacĭ (Biserica din-), 21, 326.
Bălacĭko, 326, 327.
Bălăriele, 147.
Balasake (Grecul-), 66, 110.
Bălașa (Domnița-), 133, 140, 150, 531, 646, 689.
Bălașa (Biserica Domnițeĭ-), 175, 299.
Bălașa (Mahal. Domnițeĭ-), 331, 333.
Bălașa (Mahalaua Domnița — din Prund), 319.
bălașe, 452, 683.
Bălașu (Preotul-), 184.
Balcanică (Peninsula-), 91, 259, 291, 612.
Bălcescu, 90, 418, 580, 588, 595, 601.
Baldovin, 19, 671.
Baldovinescĭ, 19.
Baldovin Pârcălabul, 722.
Balea, 28.
Bălencele, 681.
Bălenĭ (boĭeriĭ-), 75, 77, 147, 284, 289, 747.

Bălenii (moşia), 152, 249, 270.
Bălénu, 122, 740.
Bălénu (casele Logofĕtuluĭ-), 422, 423.
Bălénu (Gheorghe Banul-), 111, 733.
Bălénu (Grigore-), 78, 83, 219, 276, 691.
Bălénu (Ivaşco-), 265.
Bălénu (Ivaşco-Clucerul), 691.
Bălénu (Ivaşcu Vornicul), 281.
Bălénu (Nicolae-), 359.
Balfour (F. C.), 306, 405, 504.
Balgi-Başa, 120.
baliste, 500.
Balş, 175.
Balş (Spătarul Theodorache-), 335.
Balş (Tudorache-), 684.
Balş (Vornicul Ión-), 683.
Balta (Cetatea de-), 17.
Balta de lângă Ţigania Mitropoliei, 298.
Balta (plasa-), 19.
băltac, 555.
Băltăreţu, 459, 473, 611.
Băltăreţu (Hanul luĭ-), 493.
Băltăreţu (Ştefan-), 492, 493.
Băltenii (M-tirea-), 219.
Banatul, 439, 454.
„Banca Naţională“, 402, 408, 457, 485.
„Banca Românieĭ“, 488.
bancherĭ, 452, 472.
Bănésa, 414.
Bănésa (lacul-), 298.
bănişoriĭ, 723.
banĭ de cap, 685.
Baniĭ Jiuluí, 723.
Banuluĭ Mare (Mănăstirea-), 219.
Baptiste Velleli (Constantin-), 176, 321, 322.
Bărăgan, 8, 449.
Bărăţia (biserica), 216, 229, 272, 297, 330, 347, 353, 380, 502, 507.
Bărăţiă (etimologia cuvêntuluĭ), 229.
Bărăţieĭ (Strada-), 95, 148.
Băraţilor (casele-), 116, 330.
Băraţilor (Uliţa de la casele-), 330.
Barbara (Sfta-), 155.
Barbaro (familia), 514.
Barbă-Lată (grădina luĭ-), 695.
Bărbătesciĭ (moşia), 322, 416.
Bărbătesciĭ (Nan Postelnicul ot), 175.
Bărbătescilor (Némul-), 175, 322, 327, 336, 404.
Bărbătescu (barieră), 319.
Bărbătescu (biserica), 322.
Bărbătescu (mahalaua), 318, 322.
Bărbătescu Mihail (Ispravnicul) 175, 322.
Bărbătescu-Noŭ (Biserica), 176.
Bărbătescu (Schitul), 148.
Bărbătescu-Vechiŭ (Bis.), 175.
Barberini, 128.
Bărbierilor (Uliţa-), 116, 330.
Bărbieriĭ, 744.
bărbieriĭ de la Spitalul Colţea, 657.
Barbu Căpitanul, 331, 366.
Barbu Poiană, 366.
Barbu-Judeţul, 732.
Barbu-Vornicul (jupân-), 246.
Bărcan Comisul, 546.
Bărcănésca, 431, 697.
Bărăcănésca Enea, 188.
Bărcănesciĭ, 188, 238.
Bărcănesciĭ (boieriĭ), 208.
Barcelona, 443, 499.
bărcĭ românescĭ, 551.
Bariera-Nouă, 319.
baritonĭ, 539.
Barker (bancherul), 707.
Barlachi, 720.
Bârladul, 444, 735.
baron (interpretarea titluluĭ-), 712.
Bârseĭ (Ţéra-), 456, 462, 718.
Bârsescĭ (moşia), 323.
Baş-beşlégă, 395.
baş-buluc-başa, 395.
Baş-Ciohodarul, 397.
Başkerdian, 21.
Başkert, 21.
basmale de cârjĭ, 532.
baş-neguţătorĭ, 694.
Bassarab, 27, 96, 409, 411, 412.
Bassarab (Ancuţa), 518.
Bassarab-cel-Tênĕr, 27, 28.
Bassarab (Constantin Şerban), 261, 268, 269, 506.
Bassarab (Kinezul), 326.
Bassarab (Mateĭ-), 23, 39, 42, 53, 55, 107, 108, 110, 115, 130, 133, 134, 142, 152, 160, 174, 196, 197, 211, 226, 229, 248, 249, 260, 264, 267, 288, 290, 296, 322, 331, 338, 341, 357, 366, 368, 381, 387, 404, 405, 406, 410, 447, 449, 482, 504, 505, 507, 518, 531, 578, 579 580, 581, 654, 687, 688, 705, 733, 738, 740, 746.
Bassarab (Mircea), 113, 132.
Bassarab (Negru-Vodă), 500.
Bassarab Negru (Radu II), 18.
Bassarab (Radu-Şerban-), 262, 506, 518, 573, 578, 604.
Bassarab (Vlad-Vodă), 28.
Bassarab-Vodă, 22, 26, 27, 37, 722.
Bassarab-Vodă-cel-Bun, 22.
Bassarab-Voevod (Constantin), 61.
Bassarabă (Alexandru-Vodă), 14, 15, 16, 18, 132, 228, 441, 500, 516, 547, 518, 556, 603, 604.
Bassarabă (Barbat), 327.
Bassarabă (Elena Mateĭ), 374, 449, 483, 518, 691, 705.
Bassarabă (Ladislav), 177.
Bassarabă (Laiot), 25, 27, 37, 98, 550, 603.
Bassarabă Liténul (Mihail), 652.
Bassarabă (Négoe), 98, 142, 158, 259, 444, 445, 610, 515, 671, 672, 722.
Bassarabă (Nicolae), 516.
Bassarabă (Vladislav), 228, 442, 516, 527, 528, 549.
Bassarabeniĭ, 12.
bassarabescĭ (palatele-), 501.
Bassarabia, 439, 713, 719.
Bassarabiĭ (Némul-), 14, 29, 30, 97, 153, 189, 405, 406, 500, 502, 515, 527, 534, 571, 653.
Bassarabiĭ Dănescĭ, 405.
Bassarabiĭ Doljenĭ, 14, 652.
Bassarabiĭ Drăculescĭ, 405.
Bassarabiĭ Oltenĭ, 15, 30, 549.
Bassarabiĭ Romanăţenĭ, 14, 652.
Bassarabiĭ Vâlcenĭ, 14.
Bassarabilor (aurul-), 439.
Bassarabilor (averile-), 407.
Bassarabilor (busturile-), 526.
Bassarabilor (călărimea-), 15, 549.
Bassarabilor (cetăţĭ domnescĭ ale-), 30.
Bassarabilor (ţinutul-), 440.
Bassarabov (satul), 153.
Bassarabov (Sftul Dimitrie-), 155, 465, 647.
Basta (Giorgio-), 571.
bătaĭa tîrguluĭ, 477.
Batăr-Jecman, 244.
bate rĕsboĭul, (a-), 580.
Bathóry Gábor, 443, 542, 504, 573.

Baptiste Césornicarul, 336.
Batiştea (Biserica-), 176, 321, 322.
Batiştea (Mah.-), 311, 319, 321, 335.
Batiştea (Strada-), 403.
Bátory (Sigismund), 47, 288, 569, 657.
Bátory (Ştefan-), 26, 27, 260, 550.
bătuta, (joc), 695.
Bauditz (Generalul-), 594.
Bauer (de-), 316, 317.
Bavaria, 595.
Bayet (Aubert du-), 515, 519, 621, 622, 628, 630, 681, 709.
Bazaca, 96, 297, 379, 392, 494.
Bazar, 481.
Bazaran-Ban, 12.
Becĭ (Viena), 462, 474.
beciurĭ (pentru tâlharĭ), 118.
bederniţe, 149, 532.
begoniĭ, 711.
beilic (a lucra de-), 393.
Beilicci-Paşa, 713.
beiliciĭ, 393.
Beiliculuĭ (Casele-), 393, 397.
Beiliculuĭ (Cafenéua-), 309.
Beiliculuĭ (Piéţa-), 394.
Beiliculuĭ (Podul-), 68, 285, 309, 312, 346, 353, 357, 379, 394, 395, 397, 398, 423, 430.
Beizadelelor (Casa-), 409, 413, 425.
Beizadelelor (Cişmeaua-), 311, 375.
Beizadelelor (Palatul-), 185, 511.
Belciugatul, 147.
Belgia, 12, 14, 679.
Belgrad, 79, 120, 233, 439, 453, 547, 626, 717.
Belgrad (Pacea de la-), 79, 80.
Belgrad (Paşa din-), 120, 627.
Belgrad (ploconul paşeĭ de la-), 452.
Belgradul Ardélului, 457.
Belgraduluĭ (Cetăţuĭa-), 627.
Bella IV, 12.
bellacósă, 452, 684, 690.
Bellanger (Stanislas-), 20, 494, 508, 557, 594, 596.
Bellu, 472.
Bellu (Al.), 711.
Bellu (Casa), 404, 423.
Beluluĭ (Grădina-), 695.
Belzebuth (ciraciĭ luĭ-), 273.
Bender, 181, 593, 594.
Benedict (Părintele-), 104.
Bengescii (boĭeriĭ), 690.
Berchère (Guedon de la-), 505.
Berea, 280.
Berendeĭ (Dimitrie), 61, 178, 198, 212, 217, 229, 321, 322, 335, 353, 479, 489, 639.
Berlin, 3, 86, 401, 402, 464, 548.
Bernadotte (Generalul-), 612, 626, 627.
Berzeĭ (Strada-), 694.
Beşlégă (Constantin-), 183.
Betleem, 754.
Bettlervolk, 361.
bezesten, 481, 482, 492.
Bezesten (hanul-), 482.
Bianu, 53, 59, 139, 145, 154, 163, 225, 233, 255, 263, 315, 357, 391, 401, 437, 477, 499, 547, 607, 635, 717.
Bibescu-Vodă, 414.
Bibescu-Vodă (Strada-), 367.
Biblioteca Mitropolie 152.
„Biblioteca Statuluĭ“, 173.
Bilcescu (Constantin), 183.
Bimbaşa-Sava, 209, 397.
bine-cuvêntcre (cărţĭ de-), 274.
binişu, 326.
birariĭ, 717, 720.
Birjariĭ, 744.
Biserică (certele în-), 170.
Biserica-Albă (Mahalaua-), 203, 321, 373.
Biserica-Albă ot Schitul (Mahalaua), 318.
Biserica de Jos, 112, 113.
Biserica de jurămênt, 69, 185, 402, 485, 678, 734.
Bisericeĭ de Jurămênt (Mahalaua-), 80, 326, 638.
Bisericeĭ de jurămênt, (Uliţa-), 450.
Biserica de sus, 132.
Biserica de Sus a Palatuluĭ, 515.
Biserica Dintr'uă Ḑi (mahalaua), 319, 344.
Biserica Eniĭ (Mah.-), 319, 344.
Biserica Stejaruluĭ (mahalaua de la-), 370.
Bisericeĭ Grecilor (mah.-), 331.
Bisericile (deposite de încredere), 170.
Bisericilor (Bogăţia-), 166.
Bistriţa, 178, 646.
Bistriţa (mănăstirea-), 37, 264, 444.
„Biterolf und Dietlieb“ (baladă germană), 555.
Blănarĭ (Strada-), 341.
blănurĭ, 469, 532.
Blaŭ, 20.
Blazenul, 147.
Blejoianca (Bălaşa-), 281, 332.
Blejoianca (cocóna-), 150, 345.
Blejoianca (Mahalaua de la-), 148.
Blejoianchiĭ (Uliţa-), 70.
blestem, 152, 167, 271, 272, 291, 373.
blestem (cărţĭ de-), 156, 264, 265, 373.
Blois, 514, 680.
Bobescĭ, 676.
bobiĭ (a da cu-), 643.
Bobotéză, 67, 404, 560.
Bobotéză (Kioşcul de-), 684.
bocet, 290.
Bocignoli (Mihail-), 7, 98, 445 528.
Boerhave, 659.
Bogasieriĭ, 744.
Bogaz (Şoĭmiĭ de la-), 676.
Bogdan (I.), 37.
Bogdănescĭ, 595.
Bogdănescilor (satul-), 264.
Bogdania, 454.
Bogdan-Popa, 380.
Bogdan-Vodă, 20, 177, 258, 259, 261, 288, 536.
Bogdaproste (Sultana-), 483.
Bohemia, 577, 717.
Boiangiĭ (Mah.-), 381.
Boiangiilor (Uliţa-), 116, 297, 310, 330, 345, 403, 426, 460, 482.
boier (baş-), 64.
Boieréscă (Uliţa-), 75, 384.
Boereştĭ (Bisericĭ), 175.
boierĭ (arestare de-), 111.
boĭeriă (hrisovul de-), 264.
Boeriĭ pribegĭ, 187.
boierilor (partida-), 219.
Boileau, 692.
Boistaillé, (de-), 101.
Boldescu (Ene-), 210.
Bolintin, 200, 201, 202.
Bolintinénu, 609, 646.
Bolintinuluĭ (m-tirea-), 202, 217.
Bolliac (Cesar-), 18, 20, 168, 252, 291, 359, 483, 548, 550, 599, 696.
Bolniţă, 178.
Bologna, 77, 568, 570, 592, 659, 693.

bolovanĭ (ziduri de-), 116, 551.
bolovăniță (casa-), 41, 43, 332, 338, 502, 553, 563, 590, 672, 694.
Bolto (doctorul-), 660.
bombarde, 551.
Bombardier al Sultanuluĭ, 594.
Bombardier Mantovano (Vincenzo-), 556.
Bonaparte (Napoleon-), 42, 92, 602, 623, 631, 701, 712.
Boneŭ (Siniorul-), 452.
Bongars (Jacques-), 42, 101, 102 133, 530.
bonjouriștĭ, 613.
Bonneaŭ (Honoré-), 455.
Bonneval (De-), (aventurierul frances), 594.
Bonneval-Pașa, 594.
Bonskamp (de-), 701, 702.
Boppe (Auguste), 623.
borangic, 471
borangic (fabrică de-), 470.
Borcea Clisiarul (Popa-), 725.
Borcea Pârcălabul, 722.
Borcea (Popa-), 134.
Borgo-Susenĭ, 523.
Boris Teodorovicĭ (țarul-), 446, 517.
Borra (satul-), 249.
Borroczin (inginerul-), 319, 359.
Boscovich, 481, 696.
Bosfor, 428.
Bosnia, 12, 552.
Bosnieĭ (archimandritul-), 410.
Botăș, 19.
Botea (Grădina luĭ-), 366.
Boténu-Bradu (Biserica), 176.
Botenĭ (boeriĭ-), 32, 264.
Boténuluĭ (Mahalaua-), 176, 236, 319, 322, 323, 370, 419.
Botoșaniĭ, 19.
Boulevard (Grand Hôtel du-), 422, 511.
Bourbon, 432.
Bousquet, 193
Bradu-Boténu (Biserica-), 176, 322.
Bradul (Hanul-), 449.
Bradu-Staĭcu(Biserica-), 451, 461, 744.
Bradiĭ (Mahalaua-), 323.
Bragadiru, 367, 369.
bragajiĭ, 84.
Brăgărescií (satul), 54.
Brăila, 11, 19, 24, 50, 84, 439, 443, 444, 499, 570, 598.
Brăileĭ (Seraschcrul-), 120.
Brăiloĭ (boĭeriĭ-), 75, 78, 219, 321, 325, 371, 374.
Brăiloĭ (Banul Barbu-), 122.
Brăiloĭ (Barbu-), 78.
Brăiloĭ (Constantin-), 369.
Brăiloĭ (Cornea Banul-), 333, 369.
Brăiloĭ (Dositie-), 122, 369.
Brăiloĭ Dumitrașcu, 171.
Brămotarul, 147.
Branuluĭ (Pasul-), 102, 285, 443, 449.
Brâncovénca, 704.
Brâncovencele, 681.
Brâncovenéscă (Cond.-), 75, 211, 278, 309, 316, 320, 323, 328, 331, 333, 369, 408, 409, 414, 415, 417, 486.
Brâncovenéscă (Crucea-), 61, 687.
Brâncovenescĭ (Semile-), 450, 452.
Brâncovenĭ, 56, 130, 187, 578, 740.
Brâncovenĭ (Boĭeriĭ-), 406, 407, 712.
Brâncovenilor (măcelul-), 79.
Brâncovenĭ (M-tirea-), 678, 691.
Brâncovenĭ (Mateĭ Aga din-), 56, 187, 504, 578.
Brâncovénu, 23, 68, 69, 73, 74, 75, 78, 90, 96, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 130, 131, 134, 135, 136, 164, 171, 174, 184, 186, 190, 192, 193, 195, 197, 198, 204, 205, 209, 210, 211, 212, 213, 219, 224, 267, 272, 273, 275, 279, 280, 303, 304, 310, 320, 323, 325, 327, 328, 331, 332, 333, 338, 342, 357, 374, 379, 384, 385, 405, 413, 418, 419, 432, 450, 452, 454, 455, 457, 486, 511, 519, 520, 521, 526, 531, 536, 538, 539, 588, 590, 591, 592, 593, 611, 638, 656, 658, 659, 682, 684, 690, 705, 740, 746.
Brâncovénu (Bălașa-), 333, 683.
Brâncovénu Banul Grigorie, 175, 307, 609, 625.
Brâncovénu (Barbu-), 419.
Brâncovénu (Bursieriĭ luĭ-), 520.
Brâncovénu (Casa luĭ Grigore-), 713.
Brâncovénu (Casa luĭ Manoloke-) 713.
Brâncovénu (Constantin-), 21, 79, 276, 410, 419, 539, 593, 656, 682, 683, 705, 708.
Brâncovénu (Constantin Banul-), 190.
Brâncovénu Constantin Spătarul, 186.
Brâncovénu (Const. vel Agă-), 67, 732.
Brâncovénu (Constantin-Vodă-), 60, 61, 73, 111, 113, 117, 146, 149, 153, 175, 183, 188, 205, 224, 265, 272, 305, 309, 315, 340, 369, 370, 411, 412, 413, 416, 417, 418, 453, 485, 507, 510, 578, 589, 655, 657, 687, 693.
Brâncovénu (Ilinca-), 683.
Brâncovénu (Logofĕtul Constandin-), 83, 284, 457.
Brâncovénu (Logofĕtul Manolake-), 426, 470.
Brâncovénu, (Mare Logofĕt Constantin-), 333.
Brâncovénu (Marica-), 205, 656, 683, 693.
Brâncovénu (mórtea luĭ-), 659.
Brâncovénu (Nicolae-), 125, 187, 423, 708.
Brâncovénu (Nicolae Banul-), 89, 470.
Brâncovénu (Nicolae vel Vistierul-), 323.
Brâncovénu (Papa Postelnicul-), 60, 116, 412.
Brâncovénu (paraclisul luĭ Manolake-), 227.
Brâncovénu (paraclisul luĭ Grigore-), 227.
Brâncovénu (Preda-Vornicul-), 56, 61, 64, 70, 116, 578, 687, 688.
Brâncovénu (Radu-), 419, 705.
Brâncovénu (Safta Bănésa-), 175, 277, 419, 683.
Brâncovénu (Smaranda-), 683.
Brâncovénu (Stanca-), 150, 683, 684, 685.
Brâncovénu (Stefan-), 419, 593, 683, 706.
Brâncovénu (Tesaurul luĭ-), 521.
Brâncovénu (Vornicul Manolake-), 665.
Brâncovénuluĭ (Casele-), 76, 125, 139, 307, 350, 393, 512.
Brâncovénuluĭ (Casele luĭ Nicolae-), 125.

Brâncovénuluĭ (Grădina-), 139, 694.
Brâncovénuluĭ (Locurile-), 139.
Brâncovénuluĭ (Statuele-), 542.
Brancovicĭ (George-), 410.
Brancovicĭ (Mitropolitul Maxim), 647.
Brandenburg, 680.
Brandenburg (Ioachim Electorul de-), 48, 553.
Brandenburguluĭ (ţéra-), 595.
Brănesciĭ (moşia-), 249, 262.
Braniştea (moşia-), 147, 270.
braşóve, 481.
braşovenesc (postav-), 452, 591.
braşoveniă (mărfurĭ de-), 462.
Braşoveniĭ, 75, 441, 442, 443, 444, 445, 448, 449, 452, 457, 461, 481, 550, 551, 575, 744.
Braşovul, 22, 75, 98, 103, 278, 363, 327, 441, 442, 443, 444. 445, 446, 450, 45?, 457, 462, 475, 481, 521, 528, 549, 574. 591, 637, 659, 683, 6?9, 718, 733, 742.
Braşovuluĭ (cetăţuia), 23.
Braşovenilor (comerciul-), 441.
Braşovuluĭ (drumul-), 90, 357, 379.
Braşovuluĭ (Podul-), 415.
Braşovuluĭ (vama-), 601.
Brătăşenĭ, 150.
Brătăşeniĭ (boĭeriĭ-), 75, 264.
Brătianu (General Constantin I.), 734.
bratsvo, 736, 737.
Bratul (*judeţul*), 717, 723.
Bratul Paharnicul, 41, 553, 722.
Bratul (popa-), 720, 724, 725.
Brenner, 416, 796.
Breteuil (de-), 709.
Brezaia, 695.
Brezoianca (Marica-).
Brezoianuluĭ (casa-), 424.
Brezoianu (Constantin Armaşul-) 323.
Brezoianu (I.-), 135, 287.
Brezoianu (Mahalaua-), 318, 323.
Brezoianu (Pĕtraşcu-), 210, 323, 593, 733.
Brezoianu (pitarul Grigore-), 328.
Brezoianu (strada-), 418.
Brezoianu (vistierul Hierea-), 323, 418.
Brezoianuluĭ (Biserica-), 96, 210, 418.
Brezoieniĭ (boĭerĭ-), 75, 183, 210, 323, 327, 418, 488.
brodăriă românéscă, 676.
Broglie (Ducele de-), 660.
Brosceniĭ, 4, 239, 240, 319, 370, 744.
Brosceniĭ (sat), 342.
Broscenilor (Balta-), 4.
Broscenilor (Mahalaua-), 318, 342.
Broscenilor (Pădurea), 6.
Broscenilor (Plasa-), 317, 318, 342.
Bruges, 401, 439, 679.
Brune (Mareşalul-), 701, 703.
brutăriĭ, 224, 661, 744.
Brutarilor (starostele-), 200.
Bruxelles, 72.
Bucovina, 12, 543.
Bucşa (satul-), 36, 402.
Bucşanĭ, 118.
Bucşanĭ (boĭeriĭ-), 75.
Bucşanĭ (Staicu, paharnicul din-), 118.
Buccorest, 316.
Bucresi, 133.
Bucur, 18, 19, 20, 21, 23, 29, 35, 39, 312, 354, 402, 428, 432.
Bucur (Biserica luĭ-) 39, 175, 178.
Bucur Ciobanul, 39, 176.
Bucurel (Ciobanul), 21.
Bucur (Comóra luĭ-), 19.
Bucur (Legenda luĭ-), 176.
Bucur (Oraşul luĭ-), 38, 50, 53, 76, 82, 84, 143, 312.
Bucur-Radu, 177.
Bucur (Reghiul luĭ-) 19.
Bucur (Secătura luĭ-) 19.
Bucur (Vasile-), 18
Buckor, 20.
Buckor (Aské), 20.
Bukuri, 20.
Bukurli, 20.
„Bukur" (roman), 176, 387.
Bucurescencelor (Gătéla-), 169.
Bucurescene (Crucile-), 62.
Bucurescenĭ (Lupesciĭ-), 241.
Bucurescĭ (Cetatea-), 17.
Bucurescĭ (lupta lângă-), 57.
Bucurescĭ (sat), 19.
Bucurescĭ (Scaunul Cetăţiĭ-), 29.
Bucurescilor (buricul-) 487.
Bucurescilor (căpitanul-), 549.
Bucurescilor (clopotele-), 164.
Bucurescilor (Curtea Domnéscă-), 95.
Bucurescilor (Délul-), 203, 447.
Bucurescilor (descălicarea-), 327.
Bucurescilor (fortificaţ.-), 47.
Bucurescilor (ispravniciĭ scaunuluĭ-), 304.
Bucurescilor (Legenda intemereĭ-), 177.
Bucurescilor (Mitropolia de astădĭ a-), 60.
Bucurescilor (pădurile-) 6.
Bucurescilor (rîul-), 11.
Bucurescilor (Scaunul Cetăţiĭ-), 28, 36, 38, 67.
Bucurescilor (Spătarul cârmuitor al-), 63.
Bucurescilor-vechĭ (Panorama-) 163.
Bucurescilor (viele din Délul-), 267.
Bucuresciόra, 4, 26, 45, 54, 55, 178, 210, 296, 297, 298, 320, 332, 336, 339, 344, 381, 550, 563.
Buda, 25, 653.
Budala, 460.
Budapesta, 547.
Budschek, 12.
bufonĭ regalĭ, 689.
Buftea, 36.
Bugeac, 272, 542.
Bugeac (caĭ de-), 394, 502, 556.
Bujorenĭ (boieriĭ-), 75, 77, 150.
Bujorénu, 122, 738, 741.
Bujorénu (Şerban-), 78, 219.
Bulet (Gasconul-), 571, 576.
Bulgaria, 12, 280, 410, 440, 441, 455, 491, 515, 551, 583, 585 591, 599, 608, 611, 652.
Bulgarĭ, 15, 81, 410, 438, 439, 455, 588, 570, 583, 584, 599,
Bulgarilor (bigotismul-), 522.
Bumbaegiul, 120.
Burada, 527.
Burchiĭ (casa-), 426.
Burelly, 513.
bürgravii de Nürnberg, 363.
Buri, 12.
Burke (Logofĕtul-), 336.
buriile, 261.
Burgund (Francesul-), 500.
burgundă (armata-), 534.
Bürker, 462.
bursierĭ, 121, 656, 659.
bursierĭ pentru pictură, 519.
buruienĭ colorante, 471,
Burzenland, 462, 718.
busturĭ, 520.
butlagă, 699.

Butuc (Răspântia luĭ-), 383.
buturugile ilfovene, 308.
Burzenländer Privileg (das-), 718.
Buzescĭ (boieriĭ-), 75, 150, 227, 242, 404, 407, 414, 559, 571, 572, 678.
Buzescululuĭ (calul-), 559.
Buzescu (Marele Ban Preda-) 177, 404.
Buzescu (Radu Clucerul-), 242,
Buzescu (Stroe-), 559, 740.
Buzĕul, 11, 50, 92, 210, 349, 444, 464, 548, 570, 648.
Buzĕul (judeţ), 12, 15, 202, 249, 359, 365, 547.
Buzĕul (oraş), 15.
Buzĕuluĭ (Episcopia-), 54, 124, 171, 179, 185, 186, 210, 259, 320, 328, 405, 418, 540, 491, 687, 725.
Buzĕuluĭ (mănăstirea), 722.
Buzĕuluĭ (munţiĭ-), 8, 10, 747.
Buzĕuluĭ (pasul-), 17.
Buzĕuluĭ (trecĕtorile-), 441.
byzantină (furculiţa-), 532.
byzantină, (pictura-), 516, 521.
Byzantiniĭ, 8, 65.
Byzantin (Imperiul-), 8.
byzantin (stil), 485.
byzantiniştĭ, 527.
Byzanţa, 2?0, 428, 515, 525, 651, 652.
Byzanţa (doctoriĭ din-), 652.

C

cacom, 451.
Cacom (blănurĭ de-), 680.
Cadan, 12.
Cadavrelor (*Judecata-*), 286.
Cadîz Capetan-Paşa, 714.
Caecilius (Sextus-), 83.
cafas, 115, 124, 510.
Cafegiĭ, 745.
Cafegi-başa, 397.
căftănit, 712.
Cahvenea, 397, 690.
caĭ, 105, 106, 107, 466, 534, 567, 594.
caĭ domnescĭ, 561.
caiĭ Domnieĭ, 107.
caĭ moldovenescĭ, 557.
caĭ (ornament de-), 559
caĭ vineţĭ, 557.
cailor (încuratul-), 695.
Cailor (Vadul-), 297, 729.
caic înzăvonit, 592.
caice domnescĭ, 591.
Caimacamiĭ, 67.
Caimacamul Craioveĭ, 609.
Caimacamiĭ Scaunuluĭ, 732, 733.
Caimata (Biserica-), 178, 744.
Caimata (Mahalaua-), 319, 343.
Cain, 262, 641.
Câinenĭ, 78.
Câinenilor (trecĕtórea-), 78, 286.
Ca la Bréza (joc), 695.
Calafat 16, 28, 45, 400, 500, 564.
Ca la uşa cortuluĭ (joc), 695.
cal boieresc, 466.
cal domnesc (bir), 198, 321, 397.
cal de ginere, 685.
călăreţe (oştĭ-), 534.
călăreţiĭ, 575, 601.
călărĭ, 586.
călăriă (cal de-), 466.
călărimea, 557, 575.
Călăraşĭ, 11, 383.
călăraşĭ (bresle de-), 587.
Călăraşilor (Calea-), 44, 148, 450.
călăraşiĭ spătărieĭ, 395.
Călcesciĭ, 147.
Căldărariĭ, 744.
Căldărarilor (Ulicióra-), 330.
caldarîm, 357.
Căldăruşaniĭ (Mănăstirea-), 74, 211, 413, 417, 418, 420, 431.
Caldeĭa, 280.
Calea (Jupânésa-), 197.
Calemgiĭ, 290.
caléşcă poleită, 131.
calfe, 742.
Calga-Sultan, 120.
Calicéscă (Mahalaua-), 74, 107, 331, 333, 341, 357, 366.
Caliciĭ, 9, 74, 75, 270, 333, 358, 359, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 371, 375.
Calicilor (bordeele-), 362.
Calicilor (brésla-), 365, 368, 375.
Caliciĭ Domnescĭ, 364.
Calicilor (instrucţiunĭ date-), 365.
Calicilor (Mahalaua-), 41, 139, 308, 309, 362, 364, 365, 367, 368, 371, 374, 376.
Calicilor (Podul-), 74, 156, 171, 195, 203, 239, 285, 321, 325, 341, 357, 358, 359, 362, 366, 374, 375, 376, 383, 398, 422, 430, 491, 713.
Calicilor (Puţul-), 9, 270, 362, 366, 367, 371, 372, 373, 374.
Calicilor (Satul-), 147.
Calicĭ (staroste de-), 362, 364, 365, 741.
Calicilor (vechiul aşezămînt al-), 373.
calicimea, 341.
Călimănescĭ, 264, 515.
Călin Spătarul, 224.
Călinescĭ (boieriĭ-), 339.
Călinescu (Toma-), 709.
Calinic (patriarhul-), 272.
Calist (protopsaltul-), 541,
Calliari (Paolo-), 513, 514.
Callimachi Alexandru, 621.
Caliţa (jupânésa-), 358, 415.
Caliţeĭ (Podul-), 357, 358, 359, 375, 712.
Caloian, 724.
Caloian Judeţul, 724, 725.
Caloianu ot Focşanĭ, 362.
Calomeros, 627.
Calomfirescu, 197.
Calomfirescu (strada Radu-), 297, 384.
calomfirul, 674.
Calota, 223.
Calotă Clucerul, 483.
Calotă Postelnicul, 19.
Calotă Vornicul, 449.
calpuzănăriĭ, 665.
Calpuzaniĭ, 473.
Călugărenĭ, 46, 201, 517, 559, 563, 564, 570.
Călugărenilor, (anul-), 45.
Călugărilor (sborul-), 212.
Căluşariĭ, 645, 695.
Căluşaruluĭ (Muntele-), 654.
Calviniĭ, 228, 230.

calvinist, 660.
Cambray (Episcopul de la-), 169.
Camenița, 454, 587.
Cameniței (birul-), 454.
Camenski (Graful-), 714.
cămile, 48, 567.
Cămărășieĭ (salahoriĭ-), 397.
Cămărașul mare, 397.
Camianiĭ (moșia), 683.
cămile de rĕsboiŭ, 566.
Camillo (Contele-), 576.
Campanion, 709.
câmpie domnéscă, 362, 381,
Câmpina, 78, 92, 179, 202, 347, 444, 462, 464, 573.
Câmpina (trecĕtorile de la-), 78.
Câmpineniĭ (boieriĭ-), 75, 199, 327, 462.
Câmpinénu, 611, 709.
Câmpinénu (Anița-), 415.
Câmpinénu (Calița-), 358.
Câmpinénu (cocóna Calița a Mantiĭ-), 75.
Câmpinénu (Colonelul-), 630.
Câmpinénu (Manta-), 358.
Câmpinénu (Pantazi-), 83.
Câmpinénu (Pârvu-), 415.
Câmpinénu (Scarlat-), 90, 601, 630.
Câmpinénu (Vistierul Manta-), 415.
Câmpinénu (Vornicésa Luxandra-), 464.
Campoformio (Tractatul de la-), 623, 624, 626.
Câmpuluĭ (Cósta-), 285.
Câmpulung, 15, 22, 29, 53, 63, 116, 142, 333, 361, 363, 364, 426, 444, 449, 548, 721, 723, 734, 736, 737.
Câmpulungénu, 241, 285, 723.
Câmpulunguluĭ (M-tirea-), 241, 285, 288, 409, 733.
Câmpușorul, 147.
Canal Grande, 308.
canavĕț, 452.
candele cu turnulețe, 530.
Cândea, 19.
Cândésca, 746.
Cândescĭ (boieriĭ-), 19, 75, 359, 7.2, 747.
Cândescu (Constantin Clucerul-) 284.
Cândescu (Elena-), 284.
candiote (corăbiĭ-), 446.
Canela (Petre-), 150.
Canella (Paharnicul-), 148.
Canella (Mahalaua de lângă Paharnicul-), 148.
Canianu (Mihail), 645, 672.
Canta (Cronicarul-), 660.
Cantacuzino, 77.
Cantacuzinéscă (Casa-), 76, 423.
Cantacuzinéscă (Cronica-), 113.
Cantacuzinescĭ (boieriĭ), 65, 66, 77, 76, 110, 111, 113, 115, 174, 233, 327, 332, 336, 371, 379, 407, 411, 412, 416, 418, 483, 505, 508, 519, 601, 657, 659, 690, 693, 712, 746.
cantacuzinescĭ (Case-), 393.
Cantacuzinesciĭ munteniĭ (boieriĭ) 226, 321.
Cantacuzinescĭ (pămênturile-), 370.
Cantacuzinescilor (Protestul-), 167.
Cantacuziniĭ (boieriĭ-), 65, 67, 70, 75, 77, 83, 398, 404, 733.
Cantacuzinilor (Genealogia-), 118 309, 405, 406, 415, 449.
Cantacuzino, 116, 136.
Cantacuzino (Bălașa), 683.
Cantacuzino (casele), 424.
Cantacuzino (Cassandra), 188.
Cantacuzino (Calița-), 415.
Cantacuzino (Constantin Postelnicul-), 65, 66, 264, 321, 371, 404, 405, 406, 407, 408, 412, 506, 508, 585, 693, 706.
Cantacuzino (Constantin Stolnicul), 111, 174, 183, 360, 411, 481, 705.
Cantacuzino (Drăghicĭ), 114, 415.
Cantacuzino (Elena), 301, 405, 407, 411, 412, 482, 486, 691.
Cantacuzino (Elena Postelnicésa), 408, 693.
Cantacuzino Elina (Marea Postelnicesa-), 174.
Cantacuzino (George Beizade-), 335.
Cantacuzino (Iane-), 406.
Cantacuzino (Vistiernicul Ilie), 683.
Cantacuzino (Ilina-), 420.
Cantacuzino (marea postelnicéșă Ilinca-), 197.
Cantacuzino (Spătarul Ion-), 90, 611.
Cantacuzino (Iordake-), 111, 408
Cantacuzino (Marga), 182.
Cantacuzino (Maria), 182, 184, 331, 412, 413, 684, 685.
Cantacuzino (Mateĭ Aga-), 408.
Cantacuzino (Mihaĭ-), 192, 412, 708.
Cantacuzino (Marele Ban Mihaĭ-), 372.
Cantacuzino (Mihaĭ generalul-), 188, 199, 223.
Cantacuzino (Mihaĭ Logofĕtul-), 420.
Cantacuzino (Mihail Șeitan-Oglu-), 406.
Cantacuzino (Spătarul Mihaĭ-), 181, 182, 226, 408, 486, 511, 656, 657, 658.
Cantacuzino (Mihail Vistierul), 215.
Cantacuzino (Păuna), 659.
Cantacuzino (Pârvu), 284, 333, 335, 413, 683, 684, 685.
Cantacuzino (Radu), 693.
Cantacuzino (Radu Spătarul-), 135.
Cantacuzino (Radu Ștefan), 595.
Cantacuzino (Răducanu Mateĭ-), 596.
Cantacuzino (crucea luĭ Șerban-), 206.
Cantacuzino (Șerban Logofĕtul-), 66, 67, 113, 482, 483.
Cantacuzino (Șerban Paharnicul-), 334.
Cantacuzino (Șerban Spătarul-), 305.
Cantacuzino (Șerban vel Spătar), 483.
Cantacuzino (Șerban Vornicul-), 205.
Cantacuzino (Șerban Vodă), 6, 55, 65, 78, 111, 113, 175, 180, 182, 198, 199, 205, 206, 210, 212, 213, 247, 272, 276, 284, 298, 305, 327, 331, 335, 379, 392, 403, 408, 409, 410, 411, 412, 423, 454, 477, 479, 507, 510, 518, 531, 536, 539, 588, 589, 590, 598, 655, 657, 691, 734, 745.
Cantacuzino (Safta), 182.
Cantancuzino (Stanca), 412.
Cantacuzino (Ștefan-Vodă), 70, 76, 77, 122, 124, 130, 135, 172, 174, 196, 198, 229, 595, 659.
Cantacuzino (Stolnicésa), 274, 693.

Cantacuzino (Toma Medelnicerul), 332, 335, 593.
Cantacuzino-Beicu (casa Mateï-), 425.
Cantacuzino Măgurénul (Ion), 601.
Cantacuzino Măgurénul (Pârvu), 199, 484.
cântare nasală, 541.
cântare cu amestecăturĭ turcescĭ, 541.
cântăreţĭ românĭ, 541.
cântărĭ de ocasiune, 539.
cântărĭ latinescĭ, 539.
cântece de lume, 542,
cântece naţionale, 536.
cântece turcescĭ de cafenele, 539.
cântecul feteĭ românce, 536, 583.
Cantemir, 538, 589, 593, 645, 657.
Cantemir (Antioh), 692, 712.
Cantemir (Cassandra), 691, 692.
Cantemir (Const.-Vodă), 364.
Cantemir (Dumitru), 198, 556, 588, 691.
Cantemir (Şerban-), 692.
Canto (Şcólă de bel-) 186.
canţonete jacobine, 616.
cantóre, 479.
Capadocia, 144.
capanlâiĭ, 456.
Căpcăunĭ, 13.
Capela Catolică, 370.
Capigi-başa, 83,
Căpitan-Paşa, 621, 625, 704, 705.
capitelurĭ, 479.
Capitoliul, 159.
Capitoliuluĭ, (Colina-), 159.
capodurĭ domnescĭ, 599.
Caplea (Vorniceasa), 19, 37, 47, 166, 193, 200, 201, 202, 204, 223, 332, 418.
Caplea (Bis. Vorniceseĭ-), 201, 298, 332.
Căplesciĭ (boierĭ), 571.
Căplescĭ (capitanĭ de óste), 559.
Capponi (il signor Cosma), 576.
Capşa (Casa-), 425.
Capul Troianuluĭ, 139.
Capzow, 643.
Caracaşĭ (C. G.-), 666.
Caracaşĭ (doctorul Constandin), 664, 665, 666.
Caracaşĭ (d-torul Dumitru), 664, 665, 666.
Caracaşĭ (Hotelul „Victoria"-), 508.
Caragea, 82, 92, 167, 186, 234, 242, 291, 353, 639.
Caragea (Casa Domniţeĭ-), 713.
Caragea (doctorul Scarlat), 659.
Caragea (Hatmanul), 663.
Caragea (Ion), 129, 659.
Caragea (Nicolae-Vodă), 126, 470, 598, 659, 663, 664.
Caragea (Vucaşin), 520.
caraghioşiĭ, 689, 690.
caragroşĭ (monedă), 468, 469.
cărămidă (întăriturĭ de-), 15.
cărămidă (ziduri de-), 97, 116, 548.
Cărămidarĭ, 238, 241, 270.
Cărămidariĭ (Bariera), 319.
Cărămidariĭ-de-jos (Biserica-), 178.
Cărămidarilor (Drumul), 338.
Cărămidariĭ (Mahalaua) 267, 318, 323.
Cărămidiĭ, 9.
Caramalâŭ (Dumitraşcu Postelnicul), 239, 320.
carantine, 638.
caravan-seraiurĭ, 482.
Carazin (Colonelul), 84.
cărbune, (farmec), 644.
cărbunĭ (mine de-), 260
Cârciuma din pădure (grădină), 694.
cârciumĭ (interdicţia femeilor de a servi prin-), 703.
Carducci, 694.
Carele cu Pesce (loc), 381.
Cariofillax, 705.
cârjă (basmale de-), 149.
Cârjaliĭ, 92, 155.
Cârjeĭ (plocon al-), 149.
Carlovitz (Pacea de la-), 119, 593,
Carmagnole (La-), 611.
Carmen Sylva, 163.
Carmen Sylva (primele Eĭ impresiunĭ în Bucurescĭ) 163.
carne (Hala de-), 95.
carne (scaune de-), 336,
carneficĭ, 652.
carnifex, 651.
Cărnurilor (Epistatul-), 339.
Carol (Bulevardul-) 178.
Carol (Electorul), 595.
Carol-Magnul, 438, 439.
Carol-Quintul, 7, 35, 98.
Carol-Robert, 16.
Carol (Strada-), 69, 95, 227, 328, 391, 402, 493, 507, 508, 624.
Carol I (Regele-), 85, 221, 372, 433, 604.
Carol VI, 595.
Carol X Gustav, 583.
Carol XII, 593, 594.
Carol XIV, 626.
Carp (O.), 533.
Carpatinĭ (Munţiĭ), 651.
Carpaţĭ, 10, 11, 14, 439, 462, 472, 481, 542, 543, 712.
Carpena, 386.
Carpignano (il conte Ernesto-), 576.
Carra, 86, 121, 469, 525, 596, 659, 692, 707.
Carra Saint-Cyr (generalul de brigadă-), 622, 623, 667.
Cârstea, 60.
Cârstea Bogdaproste, 483.
Cârstea Neguţătorul (Jupân-), 728.
Cârstea (Popa-), 210.
Cârstea Vistierul, 450.
Cârstian Hirurgul, 657.
cartea oraşuluĭ, 718, 719, 723, 724, 726, 728, 731.
carte cu note de cântărĭ bisericescĭ, 538.
cartă geografică română, 705.
Cartele Regilor, 33.
cărţĭ (joc de-), 27, 625.
Căruţaşiĭ, 744.
căruţe zugrăvite, 530.
Carvasară (Balta de la-), 4, 297.
Carvasaraua, 458.
casă, (copiĭ de-), 119, 121, 397, 629.
Casa judeţuluĭ, 735.
Casa Oraşuluĭ, 735, 736.
case boierescĭ, 712, 713, 714.
Case boierescĭ (descripţia uneĭ-), 710, 711.
case româncescĭ (interiorul uneĭ-), 674, 675.
Caseĭ de Depunerĭ şi Consemnaţiunĭ (Palatul-), 197, 444, 491, 729.
caselor româneştĭ (felul de construcţie al-), 672, 673.
Casarmeĭ (strada-), 372.
Căsciórele (Mănăstirea), 22.
Căşlegile, 695.
casemate, 251.

Cassandra, 150.
Castella, 10.
Castriș (casele luĭ-), 353.
Castrișóieĭ (casa-), 425.
Castro (Inez de-), 200.
Catahrisis, 365.
Catalina Bănésa, 197.
Catane, 127, 352, 395, 600.
Catargiu, 57, 406, 581.
Catargiu (Barbu-), 425.
Catargiu (Ianake-), 242.
Catastifele Mitropolieĭ, 149.
Catavasierul, 539.
catechism popular, 615.
Caterina II, 85, 422, 596, 598, 599, 610, 612, 620, 708, 709.
Caterina de Medici, 692.
catifea (legătură în-), 532.
catifeluțe, 676.
Catolică (Biserica-), 170.
Catoliciĭ, 228, 229, 505.
catolic (episcop-), 307.
Caton-cel-bĕtrân, 641.
catran, 351.
Caucasul, 265.
Cavafiĭ, 744.
Cavafiĭ (Mah.-), 353.
Cavafilor (Ulița-), 460.
cavaleria, 596.
cavaleriă feudală, 548.
cavaleria munténă, 551.
cavaleriă ușóră, 594
cavaleriĭ medievalĭ, 559.
Cavaleriĭ teutonĭ, 113.
Cavașĭ, 397.
Cavitello (Giustiniano), 25, 26, 27.
Cavriolo (Contele Camillo-), 575.
Cavriolo (contele Tomaso-), 576.
Cavsocalivitul, 214.
căzăcésca (joc), 695.
Cazaciĭ, 45, 49, 53, 570, 591, 628.
Cazaciĭ Agieĭ, 395.
Cazacilor (stégul-), 395.
Cazan Vistierul, 483.
Căzănescĭ, 189, 329.
Cazoina, 695.
Cazoti (Hanul luĭ-), 493.
Cazotti (Spiridon-), 472.
Ceauș-David, 178.
Ceauș-David (Biserica-), 178,
Ceauș-David (Mahalaua), 178, 195, 319.
Ceaușul Nicolae, 178
Ceauș Precup (Biserica luĭ-), 382.
Ceauș-Radu (Biserica-), 179, 353, 744.
Ceauș-Radu (Mahalaua-), 319, 370.
Ceauș Radu (Viele-), 179.
Ceaușieĭ (aprodiĭ-), 395.
Ceaușiĭ împĕrătescĭ, 397.
Ceaușul Agieĭ, 395.
Ceaușul aprodilor, 629.
Ceaușul lipscanilor, 629.
Ceaușul Spătărieĭ, 395.
Cecilia (Sfta-), 537.
Cedronuluĭ (Fântâna), 650.
Celebi, 406
Celesina, 258.
Celestinus (meșter argintar), 582.
Celto-Gallic, 359.
céră (lumînărĭ de-), 432, 470.
céră parfumată (lumînărĭ de-), 532.
céră albă, 469.
céră românéscă, 460.
cereĭ (comerciul-), 448.
ceremonial de primire, 593.
Cernovodénca Maria, 170.
Cernavodénu Nicolae, 170.
Cerneștĭ, 470.
Cernica, 55.
Cernica Ciz, 728.
Cernica (Mănăstirea), 74, 148, 262, 273, 330, 431.
Cernica (Vornicul), 55, 210, 246, 249, 262, 273, 336, 448.
cérșafurĭ în picățele, 674.
Cerșetorilor (brésla), 360, 365.
cerșetorĭ (călugărĭ grecĭ), 257.
Cervenvodali (serdarul Dinu-), 472.
Cesarea (Acuila-), 90.
céslov, 647.
césnic, 118, 510, 588.
Césy (Conte de-), 103.
Cetatea-Albă, 363, 501, 653.
Cetatea-de-Flocĭ, 15, 441.
cetate (porțĭ de-), 502.
cetate (tunurĭ marĭ de-), 567.
cetate (zidurĭ de-), 275, 510.
cetățĭ, 501, 551.
cetățĭ (întărire de-), 551.
cetățĭ turcescĭ, 584.
cetățuicĭ, 15, 500, 501, 549, 551.
Chalcocondyla, 439.
Champagny, 701.
Chanul Tătarilor, 576.
Charcot (doctorul), 650.
Charrière, 23, 40.
Charte geografice, 411.
Checeliĭ împărătescĭ, 397.
Chehaieleĭ-Viziruluĭ (Ploconul-), 452.
Cheler-Bașa, 120.
chelia, 654.
chenare, 522
Chenonceau, 514, 680.
Chera Anastasia, 642.
Cherson (Intrevederea de la-), 599, 610.
Chesarie (Episcopul-), 287.
chervan, 404.
Chestiunea Orientuluĭ, 623.
Chiajna (Vornicésa-), 249.
Chiaro (Del-), 6, 23, 76, 116, 118, 121, 122, 193, 229, 309, 479, 481, 487, 510, 528, 693.
Chiatif, 120.
Chiatiful Viziruluĭ, 120.
chihlibar, 683.
chihlibar (mĕtăniĭ de bóbe de-), 234.
chimiă (cabinet de-), 707.
Chindea, 671.
chindia, 695.
chindisi (a-), 686.
chinovar, 274.
chinovar (a șterge cu-), 737.
chiocecurĭ, 131.
Chiojduluĭ (Stégul-), 591.
Chios, 284.
Chiosea-Chehaia-Ahmed, 713.
Chiotă (familiă-), 101.
chiote (corăbiĭ-), 446.
Chiożiĭ, 284.
chiparos (jeț de-), 674.
Chiprovăceniĭ, 454, 743.
Chiprovațianĭ (neguțătorĭ-), 229.
Chircă Comisul, 740.
Chircă Giuvaergiul, 217.
chîrchĭiag (mușcat de-), 645.
Chiristigiĭ, 744.
Chirița (Hanul luĭ-), 488.
chirurg, 656.
chirurg-farmacist (doctor-), 652.
chirurgĭ, 635, 651.
chirurgiă (instrumente de-), 635.
chirurgia europénă, 667.
Chița Portărésa, 204.
chiupurĭ, 649.
Chiureciĭ, 591.
chivere, 395, 560, 591, 593.
chlorosă, 636.
Choiseul-Gouffier (Ducele de-), 612, 613, 620.
Christ (Lacrimă a luĭ-), 283.
Christ (un dinte al luĭ-), 283.

Christopolu (Athanasie-), 617.
Christos (tunica luĭ-), 283.
Chrysanth (patriarhul-), 135, 192, 272, 279.
ciarlatanĭ, 665.
ciatma (caftane de-), 671.
Cihac, 717.
Cilibiuluĭ (Podul-), 174, 309, 321, 371, 375, 406, 412.
Cilicia, 280.
Cimitirul, 47.
Cinghĭază, 738.
cinul călugăresc, 147.
ciocliĭ, 639.
ciocli (staroste de-), 362, 741.
Ciogârli-Bașa, 120.
Ciohodariĭ, 119, 131, 397, 629, 696.
Ciolanul, 147.
cĭoltar, 560.
cĭoltar de fir, 562,
Cĭoplea, 380.
Cĭoplea (arendele de la-), 241.
Cĭorogârleniĭ (boĭerĭ), 327.
Ciparĭŭ 7, 107, 242, 247, 448, 516, 527, 530, 536, 560, 579, 677.
Cipru, 700.
Cipruluĭ (Episcopul-), 280.
Circasiană, 680.
circulatores (doctorĭ-), 652, 653.
Ciredariĭ, 744.
cireșelor (modul de conservare al-), 677.
Ciril al Constantinopoleĭ, 272. 273,
Ciril (Egumenul), 286.
Ciril (Patriarhul), 740.
cirvișul, 454, 456, 747.
ciselure à jour, 531.
cislă, 736.
cislă, (a face-), 454.
Cismariĭ, 744.
Cișméua de pe Podul Mogoșóieĭ, 426.
Cișmeaua-Roșiă, 422, 427.
Cișmeleĭ-Secĭ (Ulița-), 381.
Cișmelelor (Casa-), 310.
Cișmelelor (paznicĭ aĭ-), 310.
cișmigiĭ, 311, 426.
Cișmegiŭ, 96, 416, 418.
Cișmigiŭ (marele-), 310, 312, 423, 426.
Cișmigiuluĭ (Délul-), 215.
Cișmigiuluĭ (Grădina-), 694.
Cișmigiuluĭ (Lacul-), 5, 298, 358, 426, 471.
Cișmigiuluĭ (mlaștinile-), 5.
City, 401.
cĭubucciŭ, 711.
Ciuma, 39, 65, 67, 79, 80, 92, 151, 206, 213, 328, 350, 458, 611, 631, 637, 638, 640, 641, 646, 648, 652, 661, 662, 665, 674, 714, 732.
ciumă (a se sparge de-), 638.
Ciuma (Sfînta-), 641.
Ciumaților (Spitalul-), 663.
Ciumesciĭ, 19.
cĭur (a cóse pe), 532.
Ciurel, 430.
Ciutalina, 300.
Ciutăria, 108.
Ciutăria (Móra de la-), 301.
Ciutăria Domnéscă, 175, 241, 300, 502.
Clanța (moșia), 683.
clavirul, 537.
Clejaniĭ, 19.
Clejanĭ (bătăliele de la-), 38, 553.
Clement (Proin al Odriuluĭ), 192, 279.
Clement al Adrianopoleĭ, 281.
Clement VII (Papa-), 45.
Clemențeĭ (Strada-), 370.
cliențiĭ romanĭ, 83.
cliros, 85.
clirosul bucurescén, 142.
Cloaca Maxima, 35.
Clopotele Mitropolieĭ, 159.
Clopotelor (sunetul-), 164.
Clopotelor (trasul-), 348.
Clopotnița Domnéscă, 116.
Clubul Regal, 424.
Clubul Tinerimeĭ, 425.
Clucerul de arie, 395.
Cluj, 410.
Cluj (Universitatea din-), 736, 737.
Cobentzel (Marchisul de-), 532, 612, 680, 709.
Cobiuluĭ (codriĭ-), 386.
Cobor (Prințul-), 421.
Coburg (Principele de-), 90, 126, 421, 422, 473, 542, 589, 598, 602.
Cocioc (ostrovul), 13.
Cocioc (Pădurea de la-), 6.
cociile, 530.
coconarĭ, 698.
Coconiĭ, 70, 74, 130, 135.
Coconilor (Biserica-), 7, 15, 211, 304, 404, 501, 661.
Coconilor (Casele-), 510, 519.
Coconilor (Curtea-), 119.
Cocorĕscu (Casa-), 423.
Cocorĕscu (Constantin biv-vel Agă-), 85.
Cocorescul (Vlad Comisul-), 67, 251.
Cocorescĭ, 39, 67, 392, 418, 638.
Codașĭ (orășanĭ), 736.
Codrea (Logofĕtul-), 737.
Codrénu (Hanul-), 449.
Codrescu, 204, 209, 316, 360, 536.
coftiriă (caftane de-), 671.
coftiriă (rochiă de-), 529.
Coftirĭ, 120.
Coianĭ (sat), 405, 407, 505, 506.
Coianĭ (palatul de la-), 506.
Coigny (marchisă de-), 431, 681,
cojocăria, 470.
cojocăria subțire, 742.
cojocarĭ (starostea de-), 470.
Cojocariĭ, 336, 744.
Colcégul, 13.
Colegiul din Veneția, 448, 517.
Colintina, 57, 483, 580.
Colintineĭ (Lacul-), 298.
Colintina-Florésca (moșia-), 344.
Colfescu, 419.
Colfescu (Casa-), 424.
Colfesculuĭ (locul-), 370.
Colibașĭ (comună), 13.
Colina-Mitropolieĭ 116, 144, 150, 154, 156, 159, 335, 366, 548.
Coliva (a scrie-), 522.
Collomb, 626.
Coloana Milliară, 433, 487.
Colonia, 35, 148, 240, 283, 481.
coloniĭ germane (aducere de-), 718.
coloniă polonesă, 623.
coloniĭ rhenane, 720, 722.
coloniĭ romane 150.
coloniĭ saxone, 720, 722, 742.
coloniele de Venețianĭ, 439.
Colțea, 75, 100, 164, 274, 341, 353, 354, 408, 458, 512.
Colțea (ascunzătorile de la-), 183.
Colțea (clopotnița de la-), 351.
Colțea (Hanul-), 182, 227, 340, 353, 479, 486, 488, 489.
Colțea (Mahalaua-), 318, 323, 324, 349.
Colțea (Mănăstirea-), 77, 330.
Colțea (școla de la-), 182.
Colțea (Spitalul-), 182, 227, 297, 316, 324, 494, 511, 656, 657, 658, 661, 662.

Colţea Comisul, 179.
Colţea Clucerul, 41, 54, 410, 486
Colţea Clucerul (Biserica luĭ-), 41, 54, 75, 179, 213, 226, 382, 405, 483, 511, 540, 744.
Colţea (Radu-), 181, 658.
Colţea Clucerul (Biserica luĭ Radu-), 657.
Colţea Vel Pitar, 179.
Colţea Vornicul, 179.
Colţeĭ (strada-), 148, 405, 458.
Colţeĭ (Turnul-), 180, 181, 324, 511, 662.
Colţeĭ (Uliţa-), 183.
Coltuc, 330.
Colville (Charles-), 496.
Coman Judeţul, 725, 735.
Comana, 505, 506.
comănacul, 601.
Comanca, 591.
Comănescii, 147.
Comarnic, 573.
Comărnicenii, 462.
Combenaţiele Franţuzuluĭ, 698.
comedianţĭ (trupă de-), 127.
Comerciŭ (Tractat de-), 446.
Comino (Toma-), 665.
Comisarii, 54.
Comisarĭ imperialĭ, 54, 572.
comişeii, 119, 561, 591.
Comisia Documentală, 287.
Comisiune de boerĭ, 196, 383.
comisiune de neguţătorĭ, 732.
Comité, 496.
Comitetul de Salut Public, 618, 620.
Comnen (Ioan-), 521.
Comnena (Ana), 11, 14.
companiĭ generale mercenare, 589.
Companiĭ române, 594.
comunicaţiunĭ (impedicare de-), 619.
conac, 14, 89, 547.
conac cumanic, 29.
conac gotic, 29.
conac slavon, 29.
Condicile Academieĭ, 40.
Condicile Arhivelor, 40.
Condica Obiceiurilor, 428.
Condo (Polizu-), 472.
Condottieri, 57.
Condottierĭ italianĭ, 575.
Conduratu, 551.
Confederaţiunea principilor germanĭ, 553.
Congresele de la Viena, 632.
conjuraţiune (texte de-), 647
Conservatorul de musică, 186.
Consiliŭ municipal, 528.
Conspiraţiune, 122, 622, 626.
Constandin al Buzĕuluĭ (Episcopul-), 186.
Constanţa (stridiĭ de la, 699.
Constantin, 77, 179, 483.
Constantin-Beizade, 60, 135.
Constantin (Sftul-) Biserica, 183, 465.
Constantin şi Elena (Sfinţiĭ-), 174, 183, 373, 397,
Constantin-cel-Mare, 428, 501.
Constantin (pictorul-), 520.
Constantin (Popa-), 724.
Constantin Căpitanul, 406, 409.
Constantin Cojocarul, 465, 467.
Constantin Copronimul, 652.
Constantin Dascălul, 190.
Constantin Mătăsariul, 728.
Constantin Postăvarul, 325.
Constantin Serdarul, 581.
Constantin (Stolnicul-), 76, 77.
Constantin Vătaful, 209.
Constantin-Vodă, 70, 150, 415.
Constandin-Vodă (Hanul luĭ-), 70, 193, 327, 354, 413, 416, 479, 485, 486, 511, 607.
Constantin-Vodă (Mahalaua, hanul-), 341.
Constantin-Vodă Şerban, 187.
Constantin-Vodă Şerban (Biserica luĭ-), 142.
Constantin Vodă Şerban (M-rea luĭ-), 144, 145.
Constantinopole, 3, 35, 39, 40, 58, 60, 67, 77, 79, 82, 84, 85 99, 103, 104, 111, 113, 119, 120, 124, 126, 130, 133, 152, 212, 224, 229, 230, 252, 257, 258, 259, 262, 265, 266, 274, 276, 277, 280, 347, 350, 394, 395, 404, 406, 410, 411, 419, 428, 431, 438, 439, 440, 441, 445, 446, 448, 450, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 469, 471, 481, 487, 496, 501, 506, 508, 510, 514, 515, 518, 522, 525, 531, 532, 536, 538, 539, 551, 552, 577, 578, 585, 593, 594, 595, 600, 609, 612, 613, 614, 615, 616, 619, 620, 621, 622, 628, 630, 631, 646, 652, 653, 656, 659, 660, 672, 676, 679, 680, 681, 685, 687, 690, 692, 693, 698, 700, 701, 702, 703, 706, 707, 709, 721, 732, 740, 742, 745, 746, 747.
Constantinopole (blesteme de la-), 264.
Constantinopole (paşale de la-), 99.
Constantinopole (Patriarhia de la-), 131, 257, 259, 260, 268, 272, 273, 286, 649.
Constantinopole (stridiele de-), 699.
Constantinopoleĭ (drumul-), 393.
constituire (hrisov de-), 363.
Constituţiunea germanică, 620.
construcţiune (lemne de-), 454, 469.
consul austriac, 625.
consul general, 622, 623.
consular (corpul-), 91.
consulară (casa-), 628, 630.
consulate, 470, 613, 616, 628.
consulat frances, 620, 622, 624.
consulĭ francesĭ, 471, 525, 625, 628, 667.
consulĭ genovesĭ, 440.
consulĭ ruşĭ, 622, 625.
consulilor (acţiunea-), 619.
consultaţiunĭ gratuite, 665.
consultaţie medicală cu streinătatea, 667.
Conţeşciĭ (boĭerĭ), 327, 338, 392.
conteşĭ, 395.
Continental (Hôtel), 425.
contracciĭ, 472.
Convenţiunea, 612, 613, 614.
Copăceniĭ, 144.
copiĭ (spital de-), 663.
coptóre de pîine, 13.
cor, 105.
corăbiereasca (joc), 695.
corăbiĭ, 534
corăbiĭ veneţiane, 551.
Corbea, 386.
Corbenĭ (boĭeriĭ-), 75, 150, 406, 416, 734.
Corbénu (Marele Ban Vintilă-), 408, 422.
Corbie, 283.
Corbiĭ-de-Jos (sat), 414.
Corbiĭ-de-Piétră (sat), 414, 747.
Corbilor (Siliştea-), 29.
Corbuluĭ (Strada-), 297.
Corcovăţ (moşia-), 251.
Cordilierilor (Mănăstirea-), 601.
Corfioţĭ, 628.

Cornățelului (balta-), 251.
Cornățenĭ (moșia-), 41, 302, 409.
Cornățeanul (Socol Clucerul-), 733.
córne cănite, 560.
Cornésca, 704.
Cornescĭ (boeriĭ-), 75, 425.
Cornescilor (casele-), 676.
Cornescilor (cișmeaua de la pórta-), 427.
Cornesculuĭ (casele-), 236.
cornurĭ, 104, 105, 469, 536.
corospodenție, 89.
corp permanent, 598.
corps de métier, 742.
Corsica, 627.
Corso (stradă), 402.
Cort rotat, 583.
cornrĭ, 538.
corvadă, 393.
Corvin (Mateiŭ-) 25, 26, 27, 547, 552.
Corviniĭ, 747.
cósa, 556.
cositor (talere de-), 685.
Cosma (doctorul-), 646.
Cosma (episcopul-), 210.
Cosma (Mitropolitul-), 83, 90, 703,
Cosma 1 (Mitropolitul-), 147.
Cosma (sftul-), 155.
Costescu (Constantin-), 285.
Costin (Miron-), 54, 556, 636.
Costin (Nicolae-), 43, 47, 201, 409 565, 638.
Costin Ologul de la Metzovo, 658.
Cotlomuș (M-tirea), 649.
Cotména (Mănăstirea-), 549.
Cotrocenénul, 266, 267, 351.
Cotrocenĭ, 58, 79, 82, 122, 125, 126, 127, 128, 131; 276, 285, 311, 349, 423, 638.
Cotrocenilor (délul-), 96, 321, 433, 548.
Cotrocenilor (drumul-), 689.
Cotrocenilor (Mănăstirea-), 50, 74, 185, 196, 211, 226, 239, 267, 272, 285, 305, 310, 330, 346, 349, 350, 351, 371, 408; 409, 415, 449, 482, 483, 484, 510, 513, 518, 690, 719, 724, 725.
Cotrocenilor (pădurea-), 5, 6, 694.
couloirs, 508.
Cour des Miracles (la-), 361.
Courier (Paul Louis-), 265.
Covacĭ, 116.
Covacĭ (strada-), 95, 122, 507, 510.
covóre, 149.
covóre covorîte, 675,
Cozia, 601, 737.
Cozia (Mănăstirea-), 18, 19, 22, 24, 27, 264; 360, 361, 403.
Cozieĭ (Condicele-), 22.
Cozieĭ (stâncile-), 515.
Crăciun (Pórta luĭ-), 507.
Cracovia, 570.
Craiova, 45, 89, 257, 591, 609, 689.
Craioveĭ (banul-), 242,
Craioveĭ (calea-), 357, 358, 359.
Craioveniĭ, 45,
Craiovescĭ (boierĭ-), 37, 89, 407, 552.
Craiovescĭ (frațiĭ), 444.
Crăișaniĭ (moșia), 678.
crăițarĭ, 469.
craiŭ, 16.
Craiul unguresc, 244.
Crăsaniĭ (moșia-), 147, 270.
Crator, 720, 724.
Craven (Lady-), 326, 431, 505, 531, 532, 537, 680, 681, 684.
creditul, 464.
Cremenalion (Curtea de-), 128.
Crețul, 19.
Crețulésca (Alexandra-), 332.
Crețulescĭ (boeriĭ-), 19, 74, 75, 150, 227, 310, 311, 327, 328, 384, 404, 479, 489, 690, 747.
Crețulescĭ (sat), 426.
Crețulescilor (biserica-), 83, 210, 370, 418, 419.
Crețulescilor (hanul bisericeĭ-), 419, 489.
Crețulescilor (viele-) 328, 420,
Crețulescu, 195.
Crețulescu (Alexandru-), 409.
Crețulescu (Alexandru Logofĕtul-), 184.
Crețulescu (Banul Constantin-), 184, 336.
Crețulescu (Constantin Păharnicul-), 184.
Crețulescu (Costache-), 359.
Crețulescu (casa Banuluĭ Dinu-), 423.
Crețulescu (casele Hanuluĭ-), 424.
Crețulescu (Iordake-), 78, 184, 419.
Crețulescu (Logofĕtul Iordake-), 183, 418, 733.
Crețulescu (Vornicul Iordake-), 305, 370, 372, 489.
Crețulescu (Istrate Vornicul-), 184.
Crețulescu (Mahalaua-), 318, 342.
Crețulescu (Manolake Vornicul-), 90.
Crețulescu (Mateĭ-), 706.
Crețulescu (Mitică-), 252.
Crețulescu (N.-), 57, 61, 66, 183, 299, 305, 367, 374, 521, 679, 688, 733.
Crețulescu (Paharnicul-), 426.
Crețulescu (Pârvu-), 184, 418.
Crețulescu (Radu Logofĕtul-), 67, 111, 197, 418, 419, 638, 732.
Crețulescu (Safta Domnița-), 184.
Crețulescu (Ștefan Logofĕtul-), 25.
Crețulescu (Toma Logofĕtul-), 184.
Crețulescu (Vișa-), 184.
Crevedia (sat), 310, 311, 426, 479.
Cricovul (rîŭ), 11.
Crimeia, 532, 598.
Crim (Chanul de la-), 53.
Crîmul, 542.
Cristea, 19.
Critén (neam-), 104.
Cristescĭ, 19.
Cristin (căpitanul-), 652.
Cristofi (Spirea Doftorul-), 217.
cronică musicală, 541.
Croitori (bréslă) 744.
Cronica Anonimă, 118.
Cruce (cinstita-), 61, 62.
Cruce (Sfta-), 284.
Cruce (lemnul din Sfta-), 649.
Crucea, 9, 62.
crucĭ de pĭept, 149, 532.
crucĭ pentru turle, 628.
Cruciatele, 523.
Cruciată (plan de expediție-), 552.
Crucilor (Kioskul-), 404.
ctitoricéscă (pictură-), 69.
cuca, 397.
Cucĭuk-Kainargi, 188, 708, 710,
Cuciuk-Kainargi (pacea de la-), 125, 465, 471, 512.
Cucuiațiĭ (moșia-), 147, 179 270.
Cuculuĭ (Târgul-), 80, 297, 340, 341, 350, 353, 381, 403, 446.
cucuta, 319.
Cucutenĭ, 40.

Cuibul-cu-Barză (Strada-), 342.
Culă, 13, 44, 157, 506, 672, 683.
culele marĭ, 672.
Culesul vielor, 170.
Culoglu (Manole-), 471.
Cumane (oștile-), 14.
Cumania Négră, 11.
Cumanic (conac-), 29, 548.
Cumanic (teritoriul-), 15.
Cumaniĭ, 5, 8, 11, 15, 547, 548.
Cumanilor (cavaleria-), 548.
Cumanilor (conac al-), 15.
Cumanilor (epoca-) 14.
Cumanilor (limba-), 20.
Cumpărăturĭ (zapise de-), 109.
cumpeióră, 386.
cumpĕna apeĭ, 303.
cupariul, 397.
Curelariĭ, 744.
Curione, 5.
Cursul Apeĭ (bătălia de la-), 25.
Curt-Salam-Cĭauș, 738
Curte (doctor de-), 655.
Curte (feciorii de-), 702.
Curte (ispravnic de-), 128.
curte boĭeréscă (personalul de la-), 711, 712.
Curțeĭ (biserica-), 112.
Curțeĭ *(furnisorul-)*, 327.
Curtea-Arsă, 126, 128, 302, 353, 422.
Curtea-Arsă (Craiĭ de-), 128.
Curtea Beilor fanarioțĭ, 537.
Curtea Domnéscă, 35, 36, 40, 41, 55, 58, 63, 67, 70, 74, 75, 78, 80, 83, 84, 96, 97, 98, 99, 100, 112, 113, 107, 108, 110, 111, 113, 115, 116, 119, 120, 121, 124, 125, 126, 128, 129, 134, 139, 189, 193, 199, 200, 204, 219, 221, 227, 229, 148, 299, 301, 307, 308, 309, 327, 328, 330, 335, 340, 345, 349, 375, 379. 380, 381, 382, 391, 392, 402, 409, 422, 450, 492, 493, 500, 502, 505, 507, 508, 511, 513, 550, 561, 581, 593, 656, 663, 713, 634, 745.
Curtea Domnéscă (biserica de la-), 38, 132, 133, 134, 302, 303.
Curțeĭ-Domnescĭ (biserica de jos a-), 134.
Curțeĭ-Domnescĭ (biserica de sus a-), 134, 135.
Curțeĭ Domnescĭ (Cetatea-), 47,
Curțeĭ Domnescĭ (cetățuia-), 327.
Curțeĭ Domnescĭ (colina-), 96, 97, 115, 122.
Curțeĭ Domnescĭ (Pórta-de-sus a-), 69.
Curțeĭ Domnescĭ (protopsaltul-), 541.
Curtea-de-Argeșĭ, 15, 142, 444, 529, 661, 717, 721.
Curtea-de-Argeșĭ (biserica de la-), 142.
Curtea de la Popescĭ, 531.
Curtea-Nouă, 126, 128.
Curtea-Vechiă, 5, 126, 127, 128, 129, 164, 216, 305, 306, 353, 358, 368, 393, 430, 494, 548, 540, 639, 672.
Curtea-Vechiă (Craĭ de-), 125, 128.
Curțeĭ-Vechĭ (biserica-), 132, 359.
Curțeĭ-Vechĭ (colina-), 96.
Curțeĭ-Domnescĭ (divanul-), 68.
Curțeĭ-Vechĭ (zidurile-), 297.
Curticovski, 713.
Cușnicov (gen.-), 713.
Cuțitul-de-Argint, 155.
cutniă (rochiă de-), 606.
Cutremure, 124, 129, 167, 175, 182, 229, 349, 350, 351, 354, 471, 511, 714.
Cutusov, 127.
Cuza (Alexandru-Vodă-), 252, 291, 308.
cvartir, 126.

D

Dabija-Vodă, 150.
Dacia, 5, 6, 8, 150, 439, 635, 637, 641, 642.
Dacia Australă, 19.
Dacia (Hotelul-), 95, 493.
„Dacia“ (Palatul-), 402.
„Dacia-Romània“ (palatul-), 193.
Dacia-Traiană, 11, 12, 530, 543, 635, 651.
Dalmațĭ, 595.
Dalmația, 12, 440.
Damari (casa-), 423.
damasc, 563.
Damasc, 676.
damasc (stég de-), 562.
Damaskin (Egumenul-), 285.
Dâmboviță (morile de pe-), 55, 241.
Dâmbovița (palatul de lângă-), 98.
Dâmbovița (rîul-), 4, 8, 11, 19, 20, 21, 26, 36, 38, 41, 42, 60 65, 68, 74, 75, 76, 81, 92, 96, 107, 133, 134, 144, 147, 175, 197, 204, 211, 213, 217, 228, 239, 257, 295, 296, 297, 298, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 321, 322, 326, 331, 332, 336, 329, 340, 341, 346, 352, 352, 358, 362, 368, 369, 371, 375, 380, 381, 391, 392, 393, 397, 404, 405, 408, 413, 417, 422, 502, 507, 543, 548, 550, 567, 578, 580, 640, 649, 650, 651, 658, 722.
Dâmboviței (Cetatea-), 8, 16, 17, 18, 19, 20, 24, 27, 30, 35, 132, 178, 256, 295, 397, 547, 548, 549.
Dâmboviței (județul-), 15, 16, 39, 49, 179, 285, 295, 365, 405, 416, 418, 419, 426, 470, 522, 547, 655, 677, 683, 736, 737.
Dâmboviței (Pădurile-), 383, 428.
Dâmboviței (pârcălabul cetățeĭ-), 16.
Dâmbovița (pârcălabul de-), 17, 20.
Dâmboviței (Prundul-), 107, 175).
Dâmboviciéra (gârlița-), 4, 297.
Damian (doctorul-), 646.
Damian (Paladie-), 121.
Damian (Sftul-), 155.

Dan I Bassarabă, 652.
Dan III, 22.
Dan III Bassarabă, 27.
Dancalicĭ, 599.
Danciu, 37.
Dandolo (familia-), 514.
Dănescĭ, 36.
daniă, (acte de-), 291.
daniă (cartea de-), 282.
daniă (condițiunile unuĭ act de-), 292.
Daniil (Mitropolitul-), 147, 199, 210, 224.
Daniil II (Mitropolitul-), 148.
Dante, 640.
Danton, 612.
Dan (Vistierul-), 42, 45, 338, 553, 563.
Dan Vistierul (casa luĭ-), 502, 672.
Dan-Vodă, 199, 413, 717.
Dantzig (vutcele de-), 699.
Dănuță Lumînărarul, 470.
Dapontes, 82, 124, 281, 284, 349, 456, 457, 510, 639, 654, 655, 699, 700.
Dapontes (Constantin-), 158.
Dapontes (Kesarie-), 82.
Darăbaniĭ, 63, 64.
Dărciulov (Ivan-), 725.
Dardanele, 631.
dar domnesc, 690.
darurĭ date Mitropolituluĭ, 144.
Daremberg, 641, 643, 644, 651, 655.
Dărĕscul (medelnicerul Dumitrake-), 198.
Dârstorul, 192.
Dârștioruluĭ (episcopul-), 279.
Darvaris (dr.-), 665, 666.
dascăl de cântărĭ, 538.
Dascălul Dragomir, 190.
Dascălul Florea, 190.
dascăl loghiotatos, 663.
datul argintuluĭ viŭ, 644.
David Jidovul, 452.
David (pseudo-doctorul-), 665.
Decalogul, 525.
Decebal (Strada-), 96, 297, 380, 381, 493.
defilare, 587.
Defta Neguțătorul, 449.
Delacroix, 621.
Delaroche, 619.
Delea (Mah.-), 348.
Delea-Nouă (Bis.-), 184.
Delea-Nouă (Mahalaua-), 319, 324.
Delea-Vechiă, 325.
Delea-Vechiă (bis.), 184, 745.
Delea-Vechiă (mah.-), 319.
Deli-bașa, 397.
delíĭ 395, 599.
Delille, 702.
Deli-Osman, 8.
Deli-Zorzo, 188, 747.
Délul mare, 170.
Délul Spireĭ, 4, 319, 353, 512, 604.
Délul Spireĭ Doftorul, 125.
Déluluĭ (Mănăstirea), 37, 59, 74, 437, 607.
Demidoff, 190.
Densușénu, 616.
departamentul de șepte, 322.
Depasta Doftorul (Petre-), 150, 660.
Désa, 56, 187, 578.
descântec conjurator, 654.
descântece, 642, 643, 645.
Deschamps, 280.
Descorches (Marie-), 614, 615, 616, 619, 620.
Dĕșăŭ (Dionisiŭ) Vaș, 17.
desgovi (a-), 690.
deslegătură (a face de-), 644.
Deșliu (Clucerul Iordake-), 309
Deșliuluĭ (casa-), 425,
Deșliuluĭ (livedea-), 694.
Desalleurs, 660.
Despa, 219.
despărțirĭ (Condica de-), 319.
Despicațiĭ (moșia-), 202,
Despina Dómna, 515, 528, 529, 678.
Detco Clucerul, 223.
Deva, 454, 530.
Diamandi (Anastase-), 464.
diamanticale, 156.
dicasteriul Mitropolieĭ, 364.
Dichiŭ, 223.
Dichiuluĭ (Mah.-), 319, 343.
Didescĭ, 281.
Didescĭ (M-tirea din-), 282.
Didron (anticar), 523.
dĭedină, 736.
Dieta germană, 553.
Dietko, 29.
Dihaĭ, 151.
Diicul Vel Logofĕt Rudeanul, 171, 211, 417.
dikeŭ, 223.
dijmăritul, 310, 321, 452.
dijme, 105.
Dima Tabacul, 204.
dimiă, 452.
dimiă (rochie de-), 685.
Dimitrie al Bălăcenilor (biserica Sftul-), 353, 402, 450,
Dincă Țiganul, 698.
Dingă (Vornicul-), 536.
Dinu (Vătaful-), 711.
Dinulescu, 521.
Dintr'uă Ƶi (Biserica) 188, 744.
Dintr'un Lemn (Mănăstirea-), 22, 516, 659.
Dionisie (Canonul luĭ-), 515.
Dionisie al Târnovuluĭ 192.
Dionisie Eclisiarhul, 88, 89, 91, 168, 169, 261, 345, 351, 394, 422, 466, 469, 484, 599, 639, 704.
Dionisie (Egumenul-), 146, 304, 417.
Dionisie (Episcopul-), 279.
Dionisie (Monahul-), 523.
Dionisie (Patriarhul-), 115, 276, 281, 411.
Dionisios Athonitul, 515, 523.
dioria, 469.
Directoriul, 608, 621, 622, 623.
Dîrvaș (popa-), 196.
Dîrzénu (Serdarul-), 155, 354.
discul (a cere cu-), 134.
disholiă, 199.
Dissescu, 649.
Divan, 82, 83 84, 88, 113, 115, 126, 134, 146, 151, 156, 196, 211, 224, 248, 268, 279, 284, 285, 303, 304, 307, 311, 353, 371, 372, 374, 395, 397, 619, 620, 628, 710, 732, 738.
Divan-Efendisi, 397.
divaniștĭ (boeriĭ-), 88, 373.
Divanul cel mare, 115, 118, 134, 508, 678.
Divanul cel mic, 508, 118.
Dlâga, 223.
Dlugoș, 25, 295, 547, 637.
Dobre Veneticul, 452.
Dobreanul, 724.
Dobreni, 64, 306, 505, 506, 519, 581, 689.
Dobrenĭ (heleșteul de la-), 261.
Dobricenĭ, 740.
Dobrișan Bărbĭanul, 725.
Dobrița, 440.
Dobrogea, 440, 449.
Dobromir, 444.

Dobromir Banul, 201, 241, 298, 301,
Dobrotésa (Bis.-), 184, 342.
Dobrotésa (Mahalaua-), 267, 318, 380.
Dobromir Zugravul, 515.
doctor Italian, 658.
doctor oculist, 664.
doctorĭ românĭ vestițĭ, 665.
Dogariĭ, 744.
Doge, 48, 133, 567 577, 740.
dohtor, 664.
dohtorĭ arabĭ, 665.
dohtoriĭ, 642.
dohtoriĭ ieratice, 650.
Doiangi-Bașa, 120.
Doicesciĭ (boeriĭ-), 54, 179, 657,
Doicesciĭ (moșia-), 416.
Doină, 6, 290, 5.3, 534, 543.
Dolfa (cățea), 676.
Dolfin (il Cavaliere Daniele-), 90.
Dombrovski (generalul-), 623.
Domboycha, 17.
Domboycha (castelanul de-), 549.
Domenico, 445.
Domenico Custode (pictorul-), 518.
Domnéscă (Biserica-), 40, 99. 115, 116, 126, 133, 134, 135, 198, 538.
Domnéscă (biserica-de jos-), 135,
Dómneĭ (Biserica-) 68, 184, 408, 409, 415, 690.
Dómneĭ (mahalaua Biserica-) 318, 415.
Dómneĭ (Strada-), 483, 510.
Dómneĭ Maria (Biserica-), 409.
Domnescĭ (casele-), 64, 68.
Domniă (plocóne de-), 60.
Domnieĭ (stégul-), 395.
Domnița (Strada-), 44, 224.
Domnița Bălașa (Biserica-) 133-198, 362.
Domniței Bălașa (paraclisul-), 228.
Domnița Bălașa din Prund (Mahalaua-) 318.
Domniței Anastasia (strada), 405,
Domniței Ancuța (Biserica) 339, 381, 492.
Domniței Maria (bulevardul-), 376,
Dona (Jupânésa-), 736.
Donato (Leonardo-), 48, 567.
Donicĭ (Alecu-), 736.
Darabaniĭ, 61.
Dorobanțiĭ, 60, 110, 558, 582, 587, 591, 628, 687, 743.
Dorobanțĭ (Capitan de-), 628, 743.
Doroteŭ (episcopul-) 538.
Dosithie, 262, 411.
Dosithie (Egumenul-), 285.
Dositie Mitropolitul, 188, 149.
Dosithie (patriarhul-), 267, 272, 276, 277, 278, 279.
Dracea Armașul, 130.
Dracul, 27.
Drăculescĭ, 36.
Draculuĭ (hanul-), 495.
Drăgaica, 464, 695.
Drăgănesculuĭ (paraclisul-), 227.
Drăgănesciĭ, 327, 412.
Drăgășanĭ (moșia-) 414.
Drăghicĭ, 408, 636.
Drăghicĭ (staroste de ciocli-), 362.
Drăghicĭ Spatar, 205·
Drăghicĭ Starostele, 741.
Drăghicĭ (Vornicul), 41, 249, 302, 405, 409.
Dragmer, 17, 549.
Drăgoescĭ (comună), 13.
Drăgoiŭ (Popa-), 728.
Dragoman, 119, 121, 621.
Dragoman al Porțeĭ, 111, 119.
Dragomir, 16, 20, 110, 295.
Dragomir Bassarabă, 549.
Dragomir Dascălul 190, 331.
Dragomir (Jupân-) 16, 717.
Dragomir Logofĕtul, 330.
Dragomir Pârcălabul, 8.
Dragomir Romanul, 17.
Dragomir Spătarul, 36, 402,
Dragomir Vornicul, 19, 41, 195, 553, 722.
Dragoș (Bogdan-), 259.
Dragoș (de la Orheĭ-) 177.
Dragota Județul, 730, 731, 732.
Dragul, 737.
Dragul (popa-), 725.
Drăgușin Banul, 110, 330.
Drăgușin Vistierul, 171, 265.
drapel tricolor, 628.
draperiĭ de icóne, 532.
Dresda, 589, 590.
Dresurĭ, 169, 692.
dropică (bólă), 657.
Drosu Serdarul, 68.
Droits de l'Homme (Les-), 616.
Drubeta, 635, 651,
Drugănescĭ (boerĭ), 336, 404.
drumurilor (arendașiĭ-), 472.
Duca (boerĭ), 690
Duca (Constantin-Vodă-), 455.
Duca (George-Vodă-), 67, 110.
Duca (Maria-), 445.
Duca-Vodă, 97, 118, 113, 115, 134, 197, 323, 404, 409, 417, 507, 508, 510, 638, 688, 689, 723, 734.
Ducĭ românĭ, 11.
Dudésca (Safta-), 323.
Dudescĭ, 57, 75, 580, 663.
Dudesciĭ (bar.-), 319.
Dudescĭ (bătălia de la-), 580.
Dudescĭ (bis. de la-), 282.
Dudescĭ (boierĭ), 75, 83, 140, 248, 303, 321, 325, 326, 369, 371, 375 382, 472, 680, 713, 747.
Dudescilor (casa-), 326, 510, 710, 712.
Dudescilor (hrisovul-), 179.
Dudescilor (locul-), 326.
Dudescilor (morile-), 241.
Dudescĭ (Spitalul de la-), 640, 663.
Dudescul, 57, 126, 611, 696, 712, 737.
Dudescu (Constantin-), 82, 284.
Dudescu (Const. Logofĕtul), 186.
Dudescu (Dumitru Vornicul-), 687.
Dudescul (Dumitru Vistierul-), 57, 581.
Dudesculuĭ (Grădina-), 326, 505.
Dudesculuĭ (lacul-), 298, 308, 326.
Dudescu (Logofĕtul-), 426.
Dudesculuĭ (mahalaua-), 325, 341, 345, 380, 712.
Dudescu (Nicolae), 663.
Dudescu (Vornicul Nicolae-), 712, 713.
Dudescu (Radu), 733.
Dudescul (Radu Logofĕtul-), 60, 186, 303, 687.
Dudescu (Radu Spătarul-), 77.
dudĭ, 393.
Duhovnicul Domnuluĭ, 120.
dulăŭ, 364.
dulap (a se da în-), 121,
dulapurĭ (róte), 471.
Dulaure, 256.
Dulgheriĭ, 474.
Dumas (generalul-) 703.
Dunms-tatăl (Alexandru-), 703.
Dunastrul, 543.
Dumbravă Vornicul, 245.

Dumitrake (Stolnicul-), 85.
Dumitrașcu, 101.
Dumitrașcu Logofĕtul, 729.
Dumitrescu (Marin Preotul), 185,
Dumitru, 211.
Dumitru Aprodul, 728, 740.
Dumitru al Bahneĭ (județul-), 303.
Dumitru Bassarabov (Spitalul Sftuluĭ-), 662.
Dumitru (grămăticul-), 720, 724, 725.
Dumitru Județul, 725.
Dumitru Nona ot Brașov, 327.
Dumitru Sft. 134, 155, 166, 347.
Dumitru Sf. (Biserica), 69, 185, 227, 404, 489, 525, 638, 678, 734.
Dumitru (Mahalaua Sftul-), 179, 326.
Dumitru (m-tirea Sftul), 239.
Dumitru (strada Sftuluĭ-), 404.
Dumitru Suilgi-Bașa, 323.
Dumitru Trânâcopul, 725.
Dumitru Vornicu, 728.
Dunăre, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 45, 49, 89, 106, 107, 130, 258, 259, 261, 289, 348, 387, 407, 437, 438, 439, 440, 441, 443, 446, 454, 466, 481, 499, 500, 534, 542, 543, 551, 564, 567, 568, 570, 577, 584, 591, 592, 596, 599, 609, 621, 652, 677, 699, 742.
Dura Neguțătorul, 298, 417.
Dura Neguțătorul (locul luĭ-). 5, 211.
Dura Neguțătorul (lacul de lângă locul luĭ-), 5, 298, 300, 426.
Durosoy, 622.
Duruy, 615, 616.
Dușan (Ștefan-), 440.
Dusch & Comp. (Firma-), 464.
Dussico (M-tirea-), 64.
Dușumea (bis. din-), 744.

E

Ecaterina, 124, 208.
Ecaterina Dómna, 101, 201, 229, 251, 298, 514.
Ecaterina Sf. (Biserica-), 135, 186, 276, 330, 376, 488, 489, 578.
Ecaterina (mahalaua Sfta-), 318, 342.
Ecaterina (Mănăstirea Sfta-), 56, 74, 142, 146, 155, 233, 266, 268, 285, 320, 366, 371, 479.
Ecaton Dapiliani (M-tirea-), 198.
eclisiarh, 134.
Eclitera (postavul de-), 467.
edecliĭ, 397, 712.
edictele Regilor, 33.
edilitate (lucrările de-), 86.
Eftimie (Mitropolitul-), 677.
Eforia Spitalelor Civile, 156, 358, 415.
Efrem (Patriarhul-), 274.
Egalităței (str.-) 362.
Egipt, 75, 82, 226, 258, 279, 291, 306, 489, 630, 649, 700, 745.
egiptén (patriarhul-), 272.
Egumeniĭ, 82, 142, 145, 248, 249, 251, 266.
Egumeniĭ (grecĭ), 34, 146, 155, 156.
Egumenilor (Ad-strația-), 167.
Egumenilor (Jafurile-), 167.
Ehrenthal (d'-), 590.
Elada, 617, 626, 627.
Elciĭ, 234, 394.
Elci-Pașa, 713.
Elefterie (Sftul-), 131, 148, 155, 694.
Elefterie Sf. (Biserica), 148, 183, 187.
Elefterie (Mahalaua Sftul-), 318, 341.
Elefterie (Sftul -, pădurea de la-), 6.
Elena Dómna, 59, 174, 405, 406.
Elena Postelnicésa, 407, 408.
Elenca (Mare Postelnicésă-), 67, 68.
Elenismul, 608.
Eliad (casa-), 425.
Eliade (Manasse-), 86.
Elias (clădirea-), 488.
Elina, 249.
Elina (jupânésa-), 251.
Elina Pârăóia, 731.
elinicà, 212.
Elisabeta (bulevardul-), 405.
Elisabeta Dómna, 163.
Elisabeta (Regina-), 692.
Elisabeta (regina Angliei-), 446.
Elisafta, 223.
Elhovățul (moșia-), 201.
Elöpatak, 630.
Emancipată (strada-), 362, 376.
embatic, 125, 420.
embatic, a vinde cu-), 372.
embaticarĭ, 235, 239, 304, 320, 346, 417.
embatichiŭ, 238.
embaticurĭ, 238.
Emir, 42, 44, 45, 338, 393, 553, 563.
Enăcénul (Arhiereul Ghenadie-), 146.
Enake Doftorul, 655.
Enake Mătăsariul, 728.
Enciclopedia, 620.
Enciulescu (casa-), 424.
Enea Bărcănéscă, 188.
engolpióne, 149.
Engel, 98, 132, 445, 479.
Englesĭ, 455.
englesĭ (inginerĭ-), 439.
engles (neguțător-), 446.
Engliterei (regele-), 457.
Eniĭ (Biserica-), 111, 188, 206.
enlumineur, 516.
Enric II, 99.
Enric III, 99
Enric IV, 101.
entrepôts, 316.
Entzenberg (generalul-), 90.
epidemiă, 311.
epilepsiă, 653.
epilepticiĭ, 648.
Epirul, 608.
Episcopieĭ Buzăuluĭ (hramul-), 489.
epitafurĭ, 149, 252, 532.
epitrahile, 148, 532.
Epitropia Obștéscă, 344, 383, 496, 394, 743.
Erbicénu (C.-), 101, 126, 152, 259, 281, 284, 286, 287, 308,

350, 457, 472, 596, 651, 655, 656, 659, 675, 693, 699, 700, 705, 706, 708, 709.
Ercule, 3,
Esarcu (C,-), 25, 550, 547, 656.
Esarcu (colecțiunea-), 27.
Esculap, 667.
Espania, 273.
Essling, 602.
Estiotis (dr. Const.-), 665
Estorga (il signor Girolamo-), 576.
Eugeniŭ (Patriarhul-), 622.
Eugeniŭ de Savoia, 577, 594.
Europa, 10, 12, 16, 34, 35, 92, 149, 166, 214, 228, 234, 257, 280, 291, 292, 360, 365, 368, 410, 438, 441, 470, 533, 534, 552, 553, 555, 559, 571, 575, 582, 585, 594, 602, 619, 632, 637, 639, 664, 680, 701, 703, 708, 709.
Europa Orientală, 14.
Europa ortodoxă, 257.
„Europe" (Hôtel de l'-), 496.
Eva, 641.
Evangelia, 148, 518, 532.
Evreiĭ, 228, 230 275, 333, 361, 381, 491, 616, 741.
Evreŭ (doctor-), 653.
evropienesc, 86, 88.
evropienéscă (moda-), 496.
evropienesci, (Danțurĭ-), 708.
Evstratie Postelnicul, 224, 691.
Evul-Mediŭ, 360, 438, 560.
Exaporitul (Alexandru Mavrocordat-), 69, 70.

F

Fabricius, 686.
Faca (Casa luĭ-), 426, 714.
Facca, 472.
fățișațĭ (furĭ-), 740.
Făgarașĭ, 14, 272, 575.
Făgărașuluĭ (ducele-), 211, 228.
Făgărașuluĭ (stâncile-), 500.
Făgărașuluĭ (Țéra-), 22, 439.
Fagon, 644.
fagul Miuluĭ, 386.
faianțe, 469.
falanga (pedépsă), 668.
Fălciŭ (județul-), 19.
Fălcoianu (Costache-), 359.
Fălcoianu (Dumitrake Clucerul-), 90.
Fălcoiănu (Ioniță-), 359.
Fălcoianu (Mateĭ-), 183.
Fălcoianul (Mateĭ Aga-), 305.
Fălcoianu (casele Serdaruluĭ-), 384.
Fălcoienĭ (boieriĭ-), 75, 338, 359, 392, 425.
Fanar, 82, 84, 152, 525, 685, 701, 709, 747.
Fanar (Beiĭ din-), 83, 84.
Fanarioțiĭ, 82, 83, 86, 91, 118, 122, 124, 125, 131, 159, 214, 229, 286, 323, 325, 406, 427, 428, 457, 511, 525, 532, 593, 598, 627, 649, 699, 703, 706, 709, 712, 742, 746, 747.
Fanarioțĭ (domniĭ-), 290.
Fanarioților (Epoca-), 290.
Fântâna Beizadelelor (grădină), 694.
Fântâna-Boulluĭ, 215, 335, 420, 471.
Fântâna Boulluĭ (Biserica de la-), 188, 199, 211.
Fântâna-Boulluĭ (Mahalaua-), 74, 221, 318, 328, 336, 342, 370.
Fântâneĭ (Strada-), 328, 370, 420.
Fântânelor (Șipotul-), 74, 328.
Fărcășanĭ (boerĭ), 75, 264, 327, 359, 406, 690.
Fărcășesciĭ (moșia-), 28.
Fărcașĭ, 739.
Fărcașĭ (Radul din-), 264.
Farfară (Alexandru Stolnicul-), 90.
Fărimiță (Luca-), 333, 450.
farmece, 643, 644, 659.
Fazel-ullah-Rașid, 12.
Feciόra (Pré-Curata-), 155.
Feciόră (Sânta-), 149, 283.
Feciόreĭ (icόnele-), 525.
Feciόreĭ (plângerile-), 539.
Feciόreĭ Marieĭ (Pré-Curateĭ-), (biserică), 17.
feciorĭĭ de curte, 629.
Fejer, 414.
Femeile și biserica, 169.
Femeĭ podane, 704.
fên (gălétă de — dare —), 321.
Fénelon, 169.
fer blond, 332.
Ferariĭ, 744.
Ferbințĭ, 13.
Ferdinand III, 580.
Ferentariĭ, 580.
Feriol (de-), 656.
ferman de la Sultan, 455, 464.
Ferrara, 73, 693.
Ferrati (doctorul conte Bartolomeo-), 658.
Feteĭ (Cetatea-), 13.
Feuillade (ducele de la-), 586,
ficlén, 687.
fier (drugĭ de-), 469.
fier (mine de-), 260.
Fiera, 720.
Fiera Mărgelarul, 724.
Fierea (Popa-), 209, 210.
fierariĭ domnescĭ, 409.
Fierarilor (ulița-), 403, 460.
Fierestrăŭ (lacul-), 290.
figurĭ de femeĭ, 691.
filaliŭ (perdele de-), 532.
Filaret, 310.
Filaret (Mitropolitul-), 488.
Filaret I (Mitropolitul), 198.
Filaret II (Mitropolitul-), 131, 147, 153, 465, 703.
Filaret (locul Mitropolituluĭ-), 424.
Filaret-Colțea (hanul luĭ-), 487.
Filaret-Mogoșόia (hanul luĭ-), 488.
Filaretuluĭ (câmpia-), 88, 599, 694.
Filaretuluĭ (cișméua-), 471.
Filaretuluĭ (délul-), 298.
Filaretuluĭ (lacul-), 358.
Fîlfîsoniĭ, 611.
filigene, 237.
Filip, 19.
Filip-August, 382, 679.
Filip-cel-Frumos, 442.

Filipésca, 704.
Filipésca (Rada-), 267, 486.
Filipescĭ, 19, 690.
Filipescĭ (boieriĭ-), 75, 233, 234, 264, 289, 406, 415, 416, 450, 486, 747.
Filipescĭ (moșia-), 519.
Filipescĭ (biserica Cantacuzinescilor de la-), 519.
Filipesciĭ din Prahova (baia de la-), 508.
Filipescilor (Protestul-), 167.
Filipescu, 170.
Filipescu (marele Ban-), 426.
Filipescu (cișmeaua de la pórta banuluĭ-), 427.
Filipescu (Const.-), 415.
Filipescu (Constantin Căpitanul-), 108, 341, 486, 579, 588.
Filipescu (Vornicul Dinu-), 424.
Filipescu (casa Elenca-), 424.
Filipescu (Grigore-), 267, 486.
Filipescu (casa Grigore-), 424.
Filipescu (Iordake-), 233.
Filipescu (casa Iordake-), 424.
Filipescu (Marele Vornic), 187.
Filipescu (Marica-), 696, 740.
Filipescu (Nicolae-), 415, 427.
Filipescu (Pană-), 413.
Filipescu (Pană Spătarul-), 408.
Filipescu (Pană II-), 83, 415.
Filipescu (Radu-), 267.
Filipescu (Radu Vel Spătar-), 486.
Filipescu (Șerban-), 267.
Filipescénu (Udrea-), 289.
Filipescu Vulpe (casa-), 424.
Filipescu Buzatul (casa Iancu-), 426.
Filipescu Drâjnénul (casa-), 423.
Filipesculuĭ (hanul-) 486.
Filipide, 86.
Filitis (casa-), 425.
Filitis (Dosithie-), 198.
Filitis (Mitropolitul Dosithie-), 131, 629, 703, 747.
Filitis (doctorul Silivestru-), 663, 665.
Fille de M-me Angot (La-), 534.
Filotea (Sfta-), 647.
Filoteŭ Ieromonahul, 538, 539.
Filoteŭ (monahul-), 209.
Filtisch, 15, 548.
Fir (mahalaua Postelnicul-), 420.
Firenze, 131, 309.
firfiricele nemțescĭ, 443.
firigul, 657.
firitisi (a-), 624.
firman, 594.
Firman împĕrătesc, 394.
Firmin-Didot, 11.
fisică (cabinete de-), 214.
fisică (instrumente de-) 469.
Fitte (inginerul La-), 601.
Fivrelzon, 611.
Flachat (Jean-Claude-), 462, 525, 707.
flamand (pictor-), 517.
Flămând (dascălul-), 523.
Flămânda (Biserica-), 188, 749.
Flămânda (Mahalaua-), 318, 342.
Flandra (Baldovin de-), 548.
Fleury (Cardinalul-), 707.
Flocĭ (orașul de-), 219
Florea Dascălul, 190.
Florența, 77, 520, 532.
Florésca (Anica-), 344.
Florésca (lacul-), 298.
Floréschiĭ (casa-), 713.
Florescĭ, 444, 522, 733.
Florescĭ (boieriĭ-), 75, 217, 327, 336, 404, 491, 733.
Florescu, 175, 707.
Florescu (casa Alecuță-), 426.
Florescu (Vornicul Manolache-), 359.
Florescu (casa Manolake-), 426.
Florica (portretul frumóseĭ-), 517.
Florica, 678.
florinĭ, 528.
florinĭ ungurescĭ, 442.
florințĭ, 79.
florĭ (soiurĭ de-), 674.
florĭ (semințe de-), 469.
florĭ artificiale, 469.
Florus, 5.
Flourens, 655.
flotă francesă, 631.
flotilă, 592.
flotila română, 591.
flude, 452, 472.
fluerarĭ, 537.
Flury consulul-), 623, 624, 625, 628, 629, 630.
Foc, 167, 170, 332.
foc (foișor de-), 86, 130, 131 507.
Focșăneniĭ, 310.
Focșanĭ, 91, 223, 252, 310, 362, 486, 598.
Fóiă-de-Stejar (rîul Dâmbovița-), 295.
Fóiă de zestre, 682, 685.
Foișor (móra de la-), 241.
Foișor-de-Foc, 353, 354.
Foișorul, 80, 186, 306, 328.
Foișorul Domnesc, 351, 384.
Foișorul Roșu, 124, 330.
Foișoruluĭ (Biserica-) 188, 249.
Foișoruluĭ (Mahalaua-), 80, 131, 239, 267, 318, 328.
fóle (a eși din-), 600.
fómete, 65, 79, 206, 350, 638.
fondachi, 481, 482.
Fonozzi (doctorul Zeiler-), 660.
Fornica, 659.
Forestel (Seigneur du-), 442, 500, 534, 551.
Forgacz, 101.
fortificate (case-), 501.
fortificațiĭ, 550.
forturĭ, 604.
Foscari (familia-), 514.
Fotache, 472.
Fotesciĭ, 147.
Fotesciĭ (moșia-), 270.
Fotino (Dionisie-), 6, 18, 125, 228, 486, 488, 489, 492, 495, 496, 541, 550, 580, 600.
Fouché (ducele d'Otranto-), 494.
fournisseur al Curțeĭ, 450.
France (Hôtel de-), 423.
Francesă (Ulița-), 227, 624.
francese (armate-), 500.
Francesĭ (chirurgĭ-), 657.
Francesiĭ, 81, 88, 103, 452, 455, 460, 462, 464, 481, 534, 555, 577, 601, 612, 613, 624, 629, 631, 700.
Francfort, 316, 363, 368, 460.
Francfortesiĭ, 368.
Francia, 99, 100, 101, 148, 229, 273, 361, 442, 445, 460, 469, 521, 532, 552, 602, 609, 611, 612, 613, 616, 618, 620, 622, 629, 630, 632, 644, 679, 702, 741, 742, 745.
Franciei (agențiĭ-), 92.
Franciei (ambasadoriĭ-), 525, 594, 612, 660.
Franciei (consul al-),702.
Franciĭ, 720, 734.
Franciscanilor (M-tirea-), 102.
Frâncul, 119.
Francus, 3.
Frânge ferul în colț (Ulița unde se-), 190.
Frangopolu (Constantin-), 101.
Frangulea, 196.

Francken (Franz-), 517.
Frankland, 496.
Frânțescul, 591.
franțiozesc (neguțătorul-), 452.
Franțozul, 119.
Franțuzéscă (Ulița-), 328.
Frăsinetul, 147.
Frăsinetul (moșia-), 270, 321.
Frăsinetul (satul domnesc-), 321.
Frasinul, 147.
frate, 657.
Frățietatea, 657.
Frățilă, 444, 591.
Frederic II, 557, 595.
fresce, 519.
Fridigern, 11.
Friedrichsstrasse (Strada) 401.
frigurĭ paludeane, 614, 655.
fructe uscate, 266.
Frumósele-Arte, 445, 521, 542.
fruntașĭ (orășanĭ-), 736.
fucsa, 711.
fugarĭ (boierĭ-), 106.
Fulga (hoțul-), 676.
Fumăritul, 452.
Fumatzi, 469.
Fundeniĭ (moșia-), 382.
Fundenilor (lacul-), 298.
Furcy-Renaud, 638.
Furna (schitul-), 523.
furtună, 353.

G

Gábor (Bator-), 55, 103.
Gabrova, 491.
Gabrovenilor (hanul-), 482, 491.
Gabrovenilor (strada-), 492.
Gabrovenĭ - Universal (otelul-), 492.
Gaillard (colonelul-), 558.
gală (bal de-), 471.
Galata (biserica de la-), 272.
Galațiĭ, 439, 489.
gălățénca, 695.
galbenĭ împĕrătescĭ, 469.
galbeniĭ Olandesĭ, 443.
galbeniĭ Veneţieĭ, 443.
galeongiĭ, 350.
galere, 592.
galere (a condamna la-), 653.
galețeĭ (rânduiéla-), 452.
Gali-Calicĭ, 359.
Galib-Effendi, 713.
Galien, 667.
Galiția, 442.
Gallia, 10, 631.
Gallo-Romaniĭ, 720.
Gand, 679.
Gara (Nicolae-), 16 20.
gardul Mântuleseĭ (a lua din-), 343.
gârliciurĭ, 478.
Gârlița, 4.
Gascon, 571, 575.
Gaspar (Italianul-), 24.
gașperĭ, 698.
Gaster (Dr. M.-), 21.
Gaudin (Emile-), 620, 621, 622, 623, 629, 632.
Găngenĭ (moșia-), 414.
Găvănesciĭ (boierĭ), 338.
Gavrea, 687.
Gavril, 11.
Gavril-Vodă, 202.
Gazeta de Hanovra, 620.
gazeturĭ, 708, 709
Geamala, 695.
Gerhabdi, 15, 548.
General-Maior, 420.
Genova, 149, 410, 445, 551, 652.
Genova (catifea de-), 149.
genovese (corabiĭ-), 446.
Genovesiĭ, 440, 479, 499, 551.
Genovesilor (comerciul-), 441.
Genovesilor (ordinul-), 627.
Geoponicon, 654.
George Beizadea, 78, 412.
George (Sf.) (Castelul-), 8.
Georgian, 236.
Georgianilor (Monastirea-), 247.
Georgicon, 351.
Gerard Plania, 7.
Geraŭ (Franțozul-), 119.
Géraud (grădinarul frances-), 510.
Gerlach (Ștefan-), 277.
Germania, 82, 214, 361, 363, 381 410, 432, 448, 460, 464, 469, 475, 518, 532, 577, 580, 595, 598, 609, 610, 665, 741, 742.
Genuariŭ, 439, 458, 559, 718, 734.
Germanĭ (doctorĭ-), 660, 662.
germanĭ (neguțătorĭ-), 441.
germanofilĭ (boierĭ-), 122.
Germigny (de-), 99, 692.
gevrele, 676.
gheced, 10.
Ghenadie Enacénu (Episcopul-), 507.
Gheorghe Căpitan, 204.
Gheorghe Jigoiénul, 732.
Gheorghe Măcelarul, 196.
Gheorghe (Sftul-), 61, 62, 134, 164, 176, 178, 284, 528.
Gheorghe (bis. Sftul-), 354.
Gheorghe-cel-Românesc. (biserica Sftuluĭ-), 107.
Gheorghe (Mah. Sftuluĭ-), 338.
Gheorghe-Noŭ (Sftul-), 79, 80, 433.
Gheorghe-Noŭ (bis. Sftul-), 74, 190, 193, 279, 351, 353, 380, 403, 404, 416, 446, 474, 510, 611, 744.
Gheorghe-Noŭ Sf., (Biserica) cel grecesc, 190.
Gheorghe-Noŭ (grădina Sftuluĭ-), 381, 488.
Gheorghe-Noŭ (Hanul Sftuluĭ-), 193. 353, 458, 477, 478, 479, 481, 485, 487, 488, 607.
Gheorgho-Noŭ (Mah. Sftuluĭ-), 318, 340.
Gheorghe-Noŭ (M-stirea Sftul-), 156, 228, 275, 285, 330, 371, 471, 479, 486.
Gheorghe-Noŭ (piațeta Sftul-), 488.
Gheorghe Popescu, 483.
Gheorghe Ștefan, 585.
Gheorghe Șufariul, 733.
Gheorghe Trapazuntul (doctorul-), 656.
Gheorghe Vătahul, 727, 728, 741.
Gheorghe-Vechiŭ (Sftu-), 107, 148, 186, 331.

Gheorghe-Vechiŭ, Sf. (Biserica-), 40, 110, 144, 182, 204, 222, 268, 272, 353, 379, 380, 493, 677.
Gheorghe-Vechiŭ (hanul de la Sftul-), 182.
Gheorghe-Vechiŭ, Sf. (Biserica) cel-românesc, 190.
Gheorghe-Vechiŭ (mah. Sftuluĭ-), 213, 222, 229, 318, 326, 328, 329, 330, 484.
Gheorghe-Vechiŭ (Şcóla de la Sftul-), 182, 190, 215, 316.
Gheorghe Vornicul, 392.
Gheorghiţă-Ştefan, 680.
Gherasim, 242
Gherasim (părintele-), 238, 239, 241, 243.
Gherasim (patriarhul-), 276.
Ghergani, 213.
Gherghe vel Ban, 733.
Gherghe judeţul, 726, 727, 729.
Gherghe Lumină, 725.
Gherghe Trufaşul, 727.
Gherghina, 720, 724.
Gherghina Judeţul, 315, 729, 735.
Gherghina Pârcălabul, 722.
Gherghiţa, 22, 39, 49, 212, 267, 444, 578.
Gherghiţa (călăraşiĭ de la-), 55.
ghermesut, 467, 684.
Ghetto, 381.
ghiaburĭ, 694.
ghiăţăriă domnéscă, 125.
Ghica, 82.
Ghica (Alex. Scarlat-), 210, 301, 332, 339.
Ghica (Alexandru-Vodă-), 125, 221, 226, 470.
Ghica (casa-), 423, 424.
Ghica (casa Take-), 425.
Ghica-cel-Bĕtrân (casa Banuluĭ-), 713.
Ghica (Colonel-), 125, 332, 382, 391.
Ghica (Costake Logofĕtul-), 90
Ghica (Dumitrake-), 126, 219, 344, 484, 710.
Ghica (Banul Dumitrake-), 470.
Ghica (Spătarul Dumitraşcu-), 392.
Ghica (George-Vodă-), 65, 179.
Ghica (Gheorghe-), 64, 65 146, 261, 583, 585.
Ghica (Grigore-), 64, 65, 110, 130, 146, 229, 304, 585, 586, 587.
Ghica (Grigore Alexandru-); 484, 596.
Ghica (Grigore-Vodă-), 23, 66, 84, 111, 112, 113, 116, 124, 134, 135; 174, 197, 198, 202, 206, 240, 273, 332, 353, 357, 369, 372, 406, 425, 454, 462, 463, 470, 513, 536, 588, 647, 661, 733.
Ghica (Ion-), 131, 164, 223, 350, 470, 471, 479, 611, 639, 673, 674, 676, 689, 696, 700, 710, 712.
Ghica (Iancu-), 713.
Ghica (Marele Ban-), 426.
Ghica (Maria-), 733.
Ghica (Mateĭ-Vodă-), 83, 532, 658, 680.
Ghica (paraclisul Banuluĭ-), 227.
Ghica (Scarlat-), 125, 710.
Ghica (paraclisul luĭ Scarlat-), 227.
Ghica (Banul Scarlat-), 423.
Ghica (casa Banuluĭ Scarlat-), 713.
Ghica (Scarlat Logofĕtul-), 89.
Ghica (Scarlat-Vodă-), 48, 124, 190, 350, 713.
Ghica-Vodă, 115.
Ghica (Vornicul Const.-), 663.
Ghiculescií (boĭerĭ-), 65, 110, 111, 146, 227, 285, 384, 393, 418, 483, 508, 693, 746.
Ghiculescilor (bis.-), 219.
Ghiculescilor (m-tirea-), 342, 350, 382.
Ghiezin (bubele luĭ-), 262.
Ghighiuluĭ (m-tirea-), 344.
ghindă (proces pentru-), 733.
Ghinea, 402.
ghioc, 644.
Ghioca Cupeţul, 450.
ghióga ţintuită, 555.
Ghionea Mustaţă, 449.
Ghionea Neguţătorul, 447.
Ghioneĭ (lacul-), 447.
ghiordameşĭ, 683, 684.
ghiorghiolé (diamante-), 681.
ghiorghiolă, 686.
Ghiorma, 60.
Ghiorma Banul, 60, 200, 316.
Ghiormeĭ Banul (Biserica-), 41, 166, 193, 195, 327, 382, 402, 450, 489.
Ghiorma Postelnicul, 200.
Ghiormeĭ-Postelnicul (Biserica-), 193.
Ghircă, 444.
Ghiţă Gheorghe Măcelarul, 196.
Ghiţea Clucerul, 409.
Ghitióra (Ocnele de la-), 245.
ghĭuluri, 459.
Giafer (Grădina luĭ-), 614.
giamiă, 481.
Gi'den, 742.
ginecocratia, 121.
ginecolatru, 122.
giol (a da puĭ de-), 80.
Gioneĭ (lacul-), 447.
giubéua, 459.
giucărea de foc (focurĭ de artifiţiĭ), 659.
Giuler-agasi, 397.
Giulescĭ (sat), 310, 311, 426, 479.
Giulini, 186, 513.
Giurgiu, 7, 10, 23, 42, 44, 49, 54, 58, 63, 64, 78, 80, 82, 84, 102, 163, 440, 464, 500, 505, 534, 548, 551, 557, 563, 564, 568, 572, 581, 598.
Giurgiu (Bătălia de la-), 177.
Giurgiŭ (castelul de la-), 500, 551.
Giurgiuluĭ (cetatea-), 18, 551.
Giurgiuvenĭ, 599.
Giurgiuluĭ (drumul-), 9, 89, 139, 186, 279, 330, 367, 375, 393, 494, 574, 579.
Glavaciocul (Mănăstirea-), 28, 29, 38, 74.
Gligorie (Egumenul-), 725.
Glinénul (Radu Logofĕtul-), 190.
globariĭ, 717.
glóbă (a lua-), 88.
globi (a-), 68, 416.
globirile, 736.
globniciĭ, 720.
Glogovenĭ (boierĭ-), 75.
Glubavĭ (bătăliele de la-), 38, 553.
Glubavul, 147.
Gogoşiĭ (moşia-), 419, 738.
Golconda, 454.
Golésca, 133, 704.
Golésca (móra de la-), 133.
Golescu, 359.
Golescu (Aniţa-), 205.
Golescu (Baldovin-), 671.
Golescu (Dinicu-), 424, 513.
Golescu (Dincă-), 419.
Golescu (Ivaşcu-), 245.
Golescu (Ivaşcu Vornicul-), 242, 249, 299, 300.
Golescu (casa Iordake-), 425.

Golescu (Vornicul Iordake-), 492.
Golescu (Radu-), 78, 122, 197, 219.
Golescu (Radu Aga-), 130.
Golescu (Radu biv vel Spătar-) 205.
Golescĭ (boieriĭ-), 75, 77, 204, 331, 491, 505, 507, 671, 712, 722, 740.
Golescĭ (satul-), 505.
Golescilor (Hanul-), 331, 491.
Golesculuĭ (lăutariĭ-), 537.
Golescul (mahalaua-), 203, 318, 331, 373.
gondole, 308.
Gorgan, 5, 74, 96, 196, 211, 317, 366.
Gorgan Spătarul, 187.
gorgane, 13, 14, 548.
Gorganĭ, 41, 96, 298, 304, 309, 317.
Gorganilor (movila-), 96, 196, 304, 331.
Gorganul (mahalaua-), 196, 202, 301, 308, 318, 371, 373.
Gorganuluĭ (cósta-), 196, 241.
Gorganuluĭ (Plasa-), 317, 318, 341.
Gorj (judeţul-), 439, 501, 673, 676.
Gospod (Livedea-), 56, 107, 134, 325, 362.
gostinărit, 321.
gotic (conac-), 29.
Goţiĭ, 8, 10, 11, 15.
Gournay (de-), 229.
Govora, 37, 401, 635.
Govora (Mănăstirea-), 28, 29, 284.
Govora (pravila de la-), 737, 738, 741.
Govoreĭ (*Condica-*), 284.
Graben (strada), 401.
Grădina-luĭ-Scufa, 236.
Grădina Domnéscă, 100, 134, 303, 370.
grădina italiană, 70, 124.
Grădina Mănăstireĭ, 303.
Grădinariĭ, 744.
Grădinĭ de petrecere, 694, 695.
Gradiska, 626.
Grădiştea, 392.
Grădiştea (plasa-), 19.
Grădiştenĭ (boieriĭ-), 75, 392, 747.
Grădiştea Florescilor (mănăstirea-), 448.
Grădişténu, 165, 455.
Grădişténu (Bunea-), 19.
Grădişténu (Grigore-), 425, 733.
Grădişténu (Gr. Em.), 325, 417, 424, 427.
Grădişténu (Nica Comisul-), 678.
Grădişténu (Vâlcul Vistierul-), 638.
Grădişténul (Vâlcul vel-Vornic-), 733.
Grădişténu (Voica-), 678.
Grădişténuluĭ (Casa-), 426, 713.
Graf (interpretarea titluluĭ-), 712.
Grajdurile Domnescĭ, 129.
Grama (Antonie-), 440.
Grama (Stolnicul-), 251.
Grama (mănăstirea Stolniculuĭ-), 251.
grămăticul mare, 397.
grămăticĭ, 219, 711.
Guy Patin, 644.
Gramont, 4.
Gramont (mahalaua-), 376.
Gramont (strada-), 367.
Grânariĭ, 744.
Grand Hôtel du Bulevard, 408.
Grande Nation (La-), 617.
Grâne (negoţ de-), 439.
Graniţă (ispravnicĭ la-), 358.
Grassot-Sauveur, 690, 702.
Gratia, 147.
Gratz, 445, 523.
Gravor, 521.
Grecenĭ (boieriĭ-), 75, 122, 327, 425, 450, 693.
Grecenii (moşia-), 685.
Grecénu, 113, 115, 116, 118, 130, 134, 272, 426, 588.
Grecénu (casa-), 185, 409, 425.
Grecénu (Arhimandritul Nicodim-), 352, 489.
Grecénu (Grigore), 221.
Grecénu (Grigore vel-Vistier-), 733.
Grecénu (Maria-), 221).
Grecénu (Radu-), 185, 590.
Grecénu (Logofĕtul Radu-), 221.
Grecénu (Scarlat Vistierul-), 470.
Grecénu (Scarlat Vornicul-, 323.
Grecénu (Şerban-Logofĕtul), 198.
Grecénu (Ştefan-), 189, 212, 219, 408, 409, 414, 416, 511, 639.
Grecénu (Vornicul-), 470.
Grecénuluĭ (Hanul-), 425.
Grecia, 85, 152, 195, 455, 609, 613, 617, 6:3, 665, 698, 705.
Grecĭ (doctorĭ-), 660.
Grecĭ (sat), 57, 60, 242, 300, 678.
Grecieĭ (lupte pentru independenţa-), 618.
Greciĭ, 24, 65, 66, 78, 81, 83, 84, 85, 110, 133, 152, 221, 234, 243, 248, 270, 276, 287, 288, 289, 290, 291, 346, 444, 446, 452, 455, 457, 458, 461, 473, 481, 496, 538, 539, 541, 599, 600, 608, 609, 611, 616, 617, 618, 624, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 649, 653, 655, 709, 710, 712, 720.
Greciĭ (Hanul-), 193, 449, 489.
Grecilor din Ţarigrad (bigotismul-), 522.
Grecilor (Biserica-), 41, 75, 194, 195, 482, 483, 489.
Grecilor (cântările), 539.
Grecilor (Mânăstirea-), 74, 156.
Grecilor (Uliţa-), 402.
Greco-bulgăréscă (companiă comercială-), 462.
Grecoteĭ, 125.
Gregorio (călugărul-), 584.
Gregorovius, 256.
Grigore ce are *cea nevoiă*, 362.
Grigore Comisul, 655.
Grigore (şatrarul-), 711.
Grigorie Decapolitul (Sftul-), 646.
Grigore de la Măhacĭ (Popa-), 647.
Grigorie (Egumenul-), 133, 202, 367.
Grigore Fulgeratul, 362.
Grigorie (M-tirea Sftul-), 217.
Grigorie (Mitropolitul-), 170, 176, 198, 199, 209, 217, 221, 222, 301.
Grigorie I (Mitropolitul-), 107, 144.
Grigorie II (Mitropolitul-), 85, 147, 148, 149, 156, 207.
Grigorovicĭ, 517.
Grillo (Giovani Agostino-), 446.
Grind, 39.
Grivnele Muntenescĭ, 443.
Grofine unguresci, 679.
Grojdibrodul (Moşia-), 264, 489.
Groşile lipovenescĭ, 443.
Groşiţa, 468.
Grozăvesciĭ (moşia-), 7, 144, 197, 198, 201, 203, 213, 298.
Grozăvescĭ (morile din-), 241.

Grozăvescii-de-Jos, 483.
Grozăvescilor (Pădurea-), 5, 6.
Grecianii, 147.
Grumazi, (cărţile de-), 385.
Gueux (les-), 361, 364.
Guild-Hall, 735.
Gulianéschii (Casa-), 714.
Guliano (Tudorache păharnicul-), 89.
Gura-puţintea (Gavrilă-), 362.
Gură-stricată (Tudor-), 362.
Gură-Văieĭ, 9, 270, 285, 362, 367, 373, 375.
Gurguiaţiĭ (moşia-), 251.
Guşaţi, 361.
Gustav-Adolf, 7, 103, 536, 560, 570, 578.

H

Habsburg (Casa de-), 615.
Habsburgiĭ, 615.
Hachette, 163, 548.
Hafta (Paharnicul Ienake-), 309.
Haga, 520.
Hagi-Dima (biserica-), 195, 196.
Hagi-Dimeĭ (schitul-), 148.
Hagi Dimitrie, 153, 465.
Hagi Ilie de la Moşĭ (Crângul luĭ-), 694.
Hagi Moscu, 472, 493.
Hagi Panteli, 459.
Hagi Stoica, 459.
Hagi Tudorake, 459.
Hagi-Vasile (Dumitraşcu-), 732.
Hagiescĭ (comuna-), 13.
Hagiesciĭ-Mariuţa, 13.
Hagiika-Dima (Schitul-), 177.
Hagiica (Timotea-), 195.
Hagiuluĭ (biserica-), 195.
Hagiuluĭ (mahalaua-), 178, 319, 343.
Hajnoczy, 615.
Hala de pesce, 227, 687.
halaĭ, 587.
Halele, 96, 148,
Hamburg, 619.
Hamic, 690.
Hamza (Logofĕtul-), 264.
Hanger, 555.
Hangere ferecate, 557,
Hangĭarliŭ, 129, 431, 621, 626, 628, 629, 631, 663, 704, 705.
Hangĭarliŭ (iérna luĭ-), 631.
Hangĭarliŭ (omorul luĭ-), 631.
Hangerliŭ-Vodă, 513.
Hangerliu (Constantin-), 91, 625.
Hangerliu (Constantin Vodă-), 175, 200, 219, 335, 430, 493, 663.
Hangerliŭ (Luxandra-), 200, 335.
Hanseatice (oraşele-), 482.
Hanul Greciĭ (Biserică-), 166.
Hanul Greciĭ (m-tirea-), 725.
Hărărescii (moşia-), 447.
Hanul Colţeĭ (Mahalaua-), 318, 340, 343.
Hanul cu Teĭ, 493.
Hanul Filipesculuĭ (Mahalaua-), 34, 318.
Hanul Grecilor (Mahalaua-), 318.
Hanul S-tuluĭ Gheorghe Noŭ (Mahalaua-), 340.
Hanul S-tuluĭ Ion-cel-Mare (Mahalaua-), 318, 340.
Hanul-Roşu, 124, 307, 330, 353.
Hanul Şerban-Vodă (Mahalaua-), 318, 340, 343.
Hanul Stavropoleos (Mahalaua-), 318, 340.
Hanul Tătăresc, 559.
Hanul luĭ Zamfir (Mahalaua-), 318, 341.
Hanul Zlătarilor (Mahalaua-), 318, 341.
Hanuluĭ (Chelar-başa al-), 120.
Hanuluĭ (Muma-), 120.
Hanuluĭ (ploconul-), 452.
Harabor, 676.
haraciul, 60, 76, 119, 120, 452.
haraciul Munteniei.
haraciŭ (Şoimiĭ de-), 676.
haracter, 395.
Haralambie (Sftul-), 155, 646, 648, 662.
Harap, 689.
Hareborue (Thomas-), 446.
Hareş, 36.
Harlay (de-), 103.
hârlăónca, 695.
harpa, 539.
hart, (a da-), 554.
Hartel (inginerul-), 357.
hârtiă (fabrica de-), 470.
Hartler, 513.
Hartmann, 609.
hărţuitorĭ, 554
Hartz (arhitectonul-), 496.
Harvat Spătarul, 449.
Harvey, 655.
Has-ahîrliĭ, 397.
Hasan-Aslan-Paşa, 65.
Hasan-Paşa, 713.
Hasdeŭ (B. P.-), 8, 11, 14, 15, 16, 23, 45, 98, 101, 151, 189, 199, 212, 219, 223, 245, 256, 277, 288, 289, 295, 326, 347, 368, 387, 407, 410, 414, 430, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 500, 501, 508, 510, 514, 517, 527, 528, 530, 547, 548, 549, 555, 556, 559, 570 595, 598, 627, 637, 641, 647, 652, 653, 655, 672, 691, 735, 736, 737, 738.
hataiă, 690.
hataiă (rochiă de-), 681.
hataiale cu florĭ de fir, 452.
Haţeguluĭ (Valea-), 14.
Häusler (generalul-), 69, 90, 412, 589, 590.
Hauterive (contele d'-), 701, 702.
havaetul, 742.
havuz, 132, 426.
Haye (La-), 122.
Hébé, 703.
Hector, 553.
Henric III, 680.
Hepites (Dr. Petrake-), 665.
Herăscĭ, 178, 184, 224, 241, 320, 342, 449, 483, 505, 506, 672, 691, 705.
Herăsciĭ (boierĭ), 462, 661, 690.
Herăsciĭ-Năsturelĭ (neam), 408,
Herăscilor (casele-), 502.
Herăscu, 125, 242, 350.
Herăscu (Constantin Vistierul-), 226.
Herbert Rathkeal (baronna de-), 681.

Hercule, 494.
Herea (Popa-), 169, 322, 381, 685.
Herăstrăŭ, 131, 694.
Herăstrăŭ (bariera-), 319.
heretesi cu beleturĭ (a-), 680.
herghelii, 407.
Herişesculuĭ (hanul-) 492, 493.
Hermannstadt, 13.
hermeziŭ (vin-), 699.
Herzogul, 734.
Hessa - Darmstadt (principesă de-), 595.
Heyd (W.-), 438, 439, 440, 500.
Higeĭa (ḑeiţa-), 635.
Hilarius, 19.
Hiliandar, 527.
Hillel (casa-), 488.
Hindiŭ, 689.
Hinţa (moşia-), 28.
hirigul, 657.
Hodobenĭ (moşia-), 242.
Hodoş, 53, 59, 139, 145, 154, 163, 225, 233, 255, 263, 315, 357, 373, 391, 401, 437, 477, 499, 547, 607, 635, 717.
hodoşcă, 644.
holeră, 92, 714.
holercă franţozéscă, 708.
Holtz (Andreas-), 586, 587, 588.
hore, 533.
Horga (Nicolae-), 20.
Horga Nicolae (Cronica luĭ), 176.
horilcă, 120.
Hurmuzake, 7, 39, 40, 48, 54, 64, 78, 79, 84, 90, 98, 100, 101, 133, 167, 228, 233, 234, 260, 410, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 455, 456, 457, 458, 460, 462, 464, 469, 470, 472, 473, 517, 521, 522, 525, 530, 550, 552, 553, 557, 565, 566, 567, 568, 570, 571, 572, 576, 577, 583, 584, 586, 593, 594, 595, 596, 601, 611, 612, 613, 614, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 628, 629, 630, 631, 638, 639, 652, 653, 660, 667, 692, 698, 701, 707.
Hortolan, 613, 616, 632.
hotar (piétra de-), 366.
Hotarele (comună), 13.
hotărnicie de moşie, 265.
Hôtel-Dieu (L'-), 361.
Hôtel-de-Ville, 471, 735.
hotelieriĭ, 496.
Hotinenĭ, 599.
hrăpitorĭ (călugărĭ-), 248.
hrén amestecat cu zahăr (léc), 642.
Hristache (Pitarul-), 168, 538, 599, 600, 601.
Hrizea Vornicul, 57, 68, 160, 249, 483, 581, 732.
Hugo (Victor-), 361.
Humboldt (Alexandru de-), 632.
Hundertmark, 643.
Huniade (Ion Corvin de-) 442.
Huniĭ, 10, 29, 637.
Hurez, 504, 509, 511, 520, 529, 531, 533, 676, 706.
Hurezuluĭ (Mănăstirea-), 130, 450.
Hurezuluĭ (târgul-), 209.
hussarĭ, 594.
hussarĭ (regiment de-), 595.
Hylteen (diplomat suedez-), 411.

I

Iacob (Patriarhul-), 265, 274, 291.
Iacob doftorul, 119, 655.
Iacov al Ţarigraduluĭ, 276.
Iadul, 77.
Iaduluĭ (cămările-) 541.
Iaduluĭ (a treia vamă a-), 273.
Iakût, 21.
Ialomiţa (judeţ), 8, 12, 15, 16, 147, 219, 267, 365, 416, 547, 549, 580.
Ialomiţa (rîŭ), 11, 17, 24.
Ialomiţeĭ (Slobozia-), 10
Iamaciĭ, 397.
Iamandĭ Dragul, 189.
Iamandi Smaranda, 189.
Ianake, 195.
Ianake vel Agă, 733.
Ianake Băltăreţul, 338.
Ianake Cămĕraşul, 124.
Ianake (doctorul-), 119, 657.
Iancul (Bariera-), 319
Ianculuĭ (Mah.-), 319, 343.
Iancu-Vechiŭ (bis.-), 196.
Iane Aga, 309.
Iane Chiurcibaşa, 320.
Iane Cojocarul, 449, 482.
Iane Cupeţul, 206, 304.
Iane Copilul, 316.
Iane Copilul (gardul luĭ-), 316.
Iane Doftorul, 655.
Iane Portarul, 329.
Iane Vistierul 189, 329.
iangân, 304.
Iangân Vaar, 350.
Ianicĭariĭ, 119, 701.
Ianina, 280, 456, 616.
Ianineĭ (eparhia-), 197.
Ianoş Starostele, 304, 741.
Ioasaf (Popa-), 380.
Iaşĭ, 34, 84, 91, 118, 163, 214, 215, 225, 251, 257, 258, 261, 264, 265, 266, 273, 276, 278, 280, 281, 290, 315, 360, 361, 363, 364, 365, 366, 382, 393, 428, 431, 525, 527, 538, 580, 583, 588, 612, 613, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 625, 626, 636, 652, 653, 655, 675, 677, 701, 702, 703.
Iaşĭ (pacea de la-), 91, 609, 624.
Iaşilor (caliciĭ-), 363.
Iasomĭă (cĭubuc de-), 237.
iatagan, 156.
Iatropolu (dr. Const.-) 665.
iatrosofia, 654.
iatrosofion, 654.
Iazerul (M-tirea-), 249.
iazul de pâmînt, 68.
Ibrahim-Paşa (Manafiĭ luĭ-), 92.
ibrişim (ciucurĭ de-), 562.
Icĭ-cĭohodarul, 397.
Icĭoglanĭ, 397.
Icóna, 319.
Icóna (Biserica-), 178, 212.
Icóneĭ (lacul-), 4, 296, 297, 339, 381.
Icóna (Mahalaua-), 178.
Icóna de la Stelea, 222.
icóne (ardere de-), 522.
icóne (zugraviĭ de-), 517, 522.

Icóne de minunĭ făcĕtóre, 170, 208, 212.
icóne rusescĭ, 517.
icónelor rusescĭ (invasiunea-), 522.
icóne byzantine, 523.
iconoclaste (lupte-), 525.
Idria, 626.
Ienake, 327.
ĭepe de prăsilă, 562.
ĭepe sirepe, 558.
ĭepelor (oborul-), 386.
iérba-fiérelor, 683.
iérbă-galbenă, 469.
ierbăriă, 118, 508.
ĭérbă de puşcă, 116, 349, 567, 588, 591.
ĭerburĭ laxative, 644.
ĭerburĭ rele, 659.
Ieremia, 262.
Ieremia (patriarhul-), 538.
Ieremia II (patriarhul-), 259.
Ieropolo, 193, 279.
Iesuiţĭ, 273, 274.
ifliŭ, 265.
ifosul de Ţarigrad, 539, 541.
ighemonicon, 359.
Ignatie, 276.
Ignatie (Egumenul-), 134, 350.
Ignatie (ieromonahul-), 280.
igurţélă (urdă de-), 699.
iiă, 681, 682, 684, 686.
Iken (Dr. Carl-), 609, 618, 665.
Ilarian (Papiu-), 616.
Ilfov (judeţul-), 6, 12, 13, 15, 116, 147, 166, 179, 202, 209, 273, 295, 297, 309, 321, 331, 349, 365, 383, 392, 428, 447, 448, 449, 470, 505, 507, 547, 661, 674, 732, 733, 741.
Ilfov, (rîul-), 8, 11.
Ilfov (tribunalul de-), 649.
Iliana, 20.
Iliana (fata luĭ Bogdan-Vodă), 177.
Iliaşĭ-Vodă, 150, 361, 363, 443, 528, 682.
Ilie, 402.
Ilie (Biserica Sftuluĭ-), 5.
Ilie din Gorganĭ (biserica Sftul-), 196.
Ilie de la Rumelia (mănăstirea Sftuluĭ Prooroc-), 197.
Ilie Zugravul, 523.
Ilinca Dómna, 150.
Ilinca Postelnicésa (locul Dómneĭ-), 405.
Iliria, 701, 703.
iliric (regiment-), 595.
Ilumţa (rîŭ), 17, 549.
imfofolit, 236.
impărţélă, (catastiful de-), 406.
Imperialiĭ, 57.
Imperiuluĭ (general al-), 575.
Inălţarea Domnuluĭ 175.
incalcărĭ, 372.
incantaţiune, 654.
incendiŭ, 122, 133, 193, 195, 199, 221, 223, 317, 336, 338, 345, 347, 349, 350, 351, 352, 353. 354, 376, 397, 416, 477, 478, 482, 484, 487, 488, 493, 511, 566, 573, 582, 714.
incendiuluĭ (mĕsurĭ contra-), 348.
închinare (carte de-), 283.
închinare (hrisóve de-), 242, 247.
incondeia (a-), 645, (léc).
încondeia ouĕle (arta de a-), 522.
încondeiăturile, 642.
incunabul, 363.
încunjurare (şanţ de-), 567.
îndemnizare, 134.
Independenţeĭ (rĕsboiul-), 402, 485.
India (şalurĭ de-), 680.
Indiană (comedianţă-), 689.
Indieĭ (parfumurile-), 237.
indulgenţă minoră, 278.
indulgenţe, 278.
indulgenţele, (definiţiunea şi descripţiunea-), 277.
indulgenţelor (vinderea-), 277.
industriă, 470.
infanteriă germană, 584.
Informaţiunĭ (biuroŭ de-), 615, 616.
îngălatul, 47.
Ingè-Bei, 714.
inginer némţ, 309.
Inimă-Rea (Nicolae-), 184.
înjugate (morĭ-), 213, 304, 305.
Innsbruck, 12.
Inocenţiŭ IV, 439.
inorog (cruce de-), 647.
inorog (os de-), 274.
însărcinat de afacerĭ, 622.
inscripţiune, 132, 243, 245.
Inscripţiuneĭ (Stergerea-), 167.
inspectorĭ sanitarĭ, 652.
instrucţiĭ militare, 554.
întégla (a-), 555.
interdicţie de a merge în străinătate, 709.
internĭ, 215.
inventar, 267.
Ioakim, 258, 259.
Ioakim (Electorul-), 680.
Ioakim (Mitropolitul-), 278.
Ioakim Monahul, 217.
Ioakim (patriarhul-), 258.
Ioakim (pictorul-), 520.
Ioanid, 418.
Iohannes (meşter argintar-), 528.
Ion, 16, 110.
Ion (Arhimandritul-), 59, 437.
Ion (M-tirea Sftuluĭ-), 223, 253, 297, 404, 405, 408, 413, 416, 423, 486.
Ión Casimir, 583.
Ión al D-luĭ Vornic Pârşcovénul (Biserica Sftul-), 198.
Ión-cel- Mare (Mânăstirea Sft.-) 74, 156, 166, 197, 198, 203, 223, 228, 234, 304, 339, 392, 491, 496, 729, 738, 739.
Ion Comnenul (doctorul-), 655.
Ion Damascénul (Sftul-), 537.
Ión-din-Focşanĭ (M-stirea Sfîntuluĭ-), 190, 330, 336.
Ion (doctorul-), 665.
Ion Francul (grădinarul-), 510.
Ión-George, 48, 567.
Ión-Gură-de-aur (Sftul-), 198.
Ión Moldovenĭ (biserica Sftul-), 198, 342.
Ión-Moşĭ (bis. Sftul-), 185, 744.
Ion Neguţă, 210.
Ión-Noŭ (Sftul-), 423.
Ión-Noŭ (mahalaua Sftul-), 318, 341.
Ion Pârcălabul, 41, 553, 722.
Ion (Pictorul-), 520.
Ión Predidicĭ (bis. Sftuluĭ-), 404.
Ión-Preditecĭ (mânăstirea Sftul-), 198.
Ión (preotul-), 343.
Ion-Vodă, 41, 570.
Ion-Vodă-cel-Cumplit, 387, 553.
Ióna, 224, 373.
Ionas, 5, 14.
Ionaşcu Comisul, 152.
Ionescii (moşia-), 29.
Ionică (bis. Sftul-), 342.
Ionică-Moldovenĭ (Sftul-), 318.
Ionice (Insulele-), 608.
Ioniţă Croitorul, 198, 392.
Ioniţă (Impĕratul-), 11, 548.

Ioniță (polcovnicul-), 711.
Ioniță Zugravul, 522.
Ionnescu-Gion (G. I.-), 89, 108, 150, 214, 226, 411, 443, 505, 582, 595, 598, 611, 657, 659, 664, 698, 705, 718, 733.
Iordăchescu (Pr. I.-), 745.
Iordake Clucerul, 486.
Iordake (grămăticul-), 711.
Iordake Postelnicul, 733.
Iordake (zugravul de subțire-), 522.
Iordan (apă de la-), 649, 650.
iordanificată (apă-), 649.
Iorga (N.-), 7, 48, 86, 98, 101, 103, 229, 410, 442, 445, 456, 462, 464, 514, 517, 528, 551, 552, 553, 556, 567, 573, 595, 637, 648, 652, 675, 705, 708.
Iorgake Logofĕtul, 428, 709.
Iorgu Starostele, 205.
Iosif II, 595, 599, 610, 615, 680, 709.
Iosif (preotul-), 116.
Iovașcu Vlahul, 537.
Ipomenos (Gheorghe-), 659.
Ipsilante, 457, 700, 741.
Ipsilante (Alexandru-Vodă-), 82, 85, 86, 91, 125, 126, 131, 173, 178, 182, 195, 196, 207, 208, 215, 229, 231, 261, 310, 316, 318, 323, 344, 350, 384, 392, 393, 395, 422, 466, 468, 469, 470, 488, 540, 541, 598, 609, 621, 622, 624, 625, 659, 663, 666, 680, 694, 698, 702, 703, 707, 709.
Ipsilante Athanasie (Comnen-), 125, 183, 485, 596, 659.
Ipsilante (Constantin-Vodă-), 234, 345, 350, 351, 681, 703, 713.
Ipsilante (Ecaterina-), 187.
Ipsilanții, 747.
Irmologhiul, 539, 541.
irmóse, 539,
Isabeau, 621.
Isabela (Regina-), 99.
Isac Angel, 11.
Isaia (Egumenul-), 286.
isaurică (dinastia-), 525.
Ișlicarilor (Ulița-), 227, 328, 345, 460, 624, 690.
Ismail, 272.
isnafurĭ, 395, 455, 741, 745.
Ispirescu, 440.
ispravnic (atribuțiile unuĭ-), 733.
Isprăvnicatul, 735, 738.
ispravnicii Scaunuluĭ, 723, 732, 733.
ispravnicul de curte, 397.
Ispravnicul de oraș, 395.
Istrati (Vornicul Dumitru, 188.
Istria (Dora d'-) 532.
Isvor (stradă), 75, 92.
Isvoranii (moșia-), 29, 130, 285.
Isvoranii (ném-), 346.
Isvoranilor (cósta-), 130.
Isvoranul, 122.
Isvorul (Mahalaua-), 239, 241, 267, 308, 318, 321, 341, 422, 449.
Izvorul (mănăstirea-), 251.
Isvoruluĭ (biserica-), 199.
Isvorul-Noŭ dintre viĭ (Bis.-). 744.
Isvorul-din-Verde (Bis.-), 745.
Isvorul Tămăduireĭ (Biserica-), 198.
Isvorul-Tămăduireĭ (tipog. de la-), 311.
Italia, 14, 15, 42, 266, 273, 361, 381, 445, 456, 479, 481, 509, 510, 521, 556, 577, 609, 612, 623, 624, 637, 656.
Italia cinquecentistă, 522.
italian (stil-), 479.
italiană (armata-), 534.
Italianiĭ, 15, 81, 444, 481, 534, 551, 559, 568, 576, 577.
Italianĭ (căpitaniĭ-) 49.
Italianĭ (doctorĭ-), 653.
Italianilor (arta militară a-), 559,
italo-elenică (pictura-), 518.
italo-italienĭ (pictorĭ-), 519.
Iudeia, 654.
Iuniŭ (str. 11-), 362.
Iuzbașa, 397.
Iuzbașa (Petre-), 224.
Ivan, 720.
Ivan Danciul, 724.
Ivan Logofĕtul, 330, 728.
Ivancu, 440.
Ivașcu (Popa-), 210.
Ivașcu Vornicul, 740.
Ivirénul, 280.
Iviria, 258, 262.
Ivir, 222, 247, 249.
Iviruluĭ (mânăstirea-), 222, 236, 251, 322.
ivoriŭ, 532.
ivoriŭ (cârje de-), 532.
izbrănirea, 732.

J

Jacobiniĭ, 615.
Jacobinilor (agent al-), 620.
jder (pacele de-), 451.
jafurĭ, 156, 565, 573, 631.
Jăgăliă, 219.
jăhuit, 53.
Jeaume, 614.
jelțurĭ de argint, 529.
jelțurĭ de aur, 529.
jelț episcopal, 529.
Jerusalim, 75, 82, 130, 135, 192, 193, 213, 229, 262, 264, 265, 266, 267, 272, 274, 276, 277, 279, 280, 281, 284, 363, 411, 649, 650, 745.
Jerusalimuluĭ (patriarhia-), 257, 266, 268, 649.
Jesuiții, 278.
jeț argințel, 674.
jeț aurel, 674.
jețurĭ scrise, 674.
Jiblea, 515,
Jicnița, 26, 39, 96, 70, 204, 230, 274, 297, 301, 332, 339, 341, 370, 391, 454, 550.
Jidovĭ, 13, 452, 454.
Jidovilor (măgura-) 13.
Jidovilor (movilele și gropanele-), 13.
Jiĭ, 78, 717, 723.
Jiĭ (trecĕtorile de la-), 78.
Jilava, 13, 15.
Jipa Neguțătorul, 447.

Jipa Portarul, 41.
Jiţa (satul-), 197.
Jiţian Zugravul, 518.
Jitco, 725.
Jitianul (m-tirea-), 689.
Jiul, 717.
jivină, 155.
joc (cântece de-), 534.
joc de cărţĭ, 622.
jocurĭ, 127, 131, 152, 695.
jocurĭ de copiĭ, 695.
jocurĭ de noroc, 695.
Joia Moşilor, 386.
Joiţa, 179, 325.
Joiţa (cocóna-), 347.
Joncquières (de la-), 589.
Jorest (Mitropolitul Ilie-), 260. 261.
Joseph (neguţătorul frances-), 449.
Judaica (piétră), 653.
judecaţĭ, (Condica de-), 324, 325, 333.
Judengasse, 361, 381.
Judeţ, (alegerea unuĭ-), 734.
Judeţ, (atribuţiile unuĭ-), 720, 735, 736.
Judeţ (instalarea în funcţiune a unuĭ-), 735.
Judeţiĭ, 34, 256, 315, 678, 717, 718, 720, 721, 723, 724.
Judeţul oraşuluĭ, 364.
Juga, 444.
Jugă-Urs (hanul luĭ), 494.
Juganĭ, 560.
Jupâniţelor (costumul-), 326.
Jurămênt (Biserica-de-) Vedĭ Biserica-de-Jurămênt.
jurămênt (ceremonia de-), 678.
jurămênt (formulă de-), 737
Jurăminte, 167, 263, 272.
jurandes, 742.
juratorĭ, 738.
Jusidava (orăşel roman). 10.
Justinian, 428.
Justiţieĭ (Palatul-), 95, 362, 502.
Justiţieĭ (Strada-), 362.
Juvénal des Ursins, 301.

K

Kahlenberg (crucea de la-), 206.
Kalnoky (contele Samuel-), 659.
Kaminiec-Podolsky, 702.
Kapadokia, 258.
Karagheorghevicĭ (clădirea-), 486.
Karagheorghevicĭ (Pasagiul-), 425.
Kara-Iflak, 454.
Karamzine, 510, 653.
Kara-ulagh, 12.
Karazine (colonelul-), 596.
Katrina, 688.
Kaufhäuser, 482.
Kaufmannschaften, 742.
Kaunitz (principele de-), 609, 680, 709.
Keler, 448, 454.
Kera (jupânésa-), 409.
Kesaria, 144.
Kesaro-Krăesc (consulatul-), 491
Kesaro-Krăiéscă (împărăţia-), 602.
Kiajna, (Dómna-), 39, 40, 41, 55, 99, 101, 122, 262, 367, 406, 502, 514, 517, 530, 538, 553, 679.
Kiev, 511, 522.
Kievuluĭ (Pecerska-), 258.
Kikelew (Ión, archidiacon de-), 16.
Kilikia, 258, 262.
Kinez din Bassarabĭ, 717.
Kiosk, 116, 119, 124, 126, 131, 182, 510.
Kiosc domnesc, 382.
Kiosul de la Isvorul Tămăduireĭ), 132.
Kirana, 737.
Kiseleff (generalul-), 167, 234, 425.
Kiseleff (şoseaua-), 420.
Kilar-Aga, 120.
Kiutaieh, 79.
Kiupriugli (Vizirul-), 586.
Kiupriuli-Oglu (Vizirul-), 65.
Kiupriuliilor (dinastia-), 65.
Kiva, 150.
Klafter (Sagene), 565.
Klondyke, 455.
Kneippolatriĭ, 541.
Kniajna Vornicésa, 725.
Kociusko (Tadeu-), 616.
Kodrică, 620.
Kogălnicénu, 18, 47, 54, 80, 84, 98, 111, 113, 119, 124, 159, 201, 295, 395, 409, 413, 428, 455, 523, 547, 550, 565, 598, 636, 738, 660, 677, 690.
Koloşvar, 615.
Korassan (hanger de-), 696.
Kronstadt (Braşovul), 443.
Küküllö (Ión de-), 7.

L

„la Cârcuma din pădure“, 342.
Lacătuşilor (Uliţa-), 219, 239, 330, 345, 403, 460.
Laçkovicĭ, 615.
Lacul Adînc, 201, 298.
Lacul Şuţuluĭ, 4.
lăcuste, 276, 454, 638, 639.
lăcuste (locuinţe, locuinţele-), 5.
Ladislav, 17, 177.
Lagarde (contele de-), 508, 598, 737,
lagumurĭ, 311,
Lahovari (Iancu-), 359.
Lahovari (George I.-), 734.
Lahovari (casa Manolake-), 425.
Lahovari (Nicolae-), 359.
Laiot, 26, 27, 77.
Laiot-Vodă, 20.

Laik, 17, 177.
Laik-Vodă, 20.
Lambrino (Paharnicul Manolake), 175.
Lambros Photiadis, 2.
Lămotescii (moșia-), 732.
Lămotescii (nėm-), 336.
Lampridie (călugărul), 238, 241, 242, 243.
Lânăriă (câmpia de la-), 342.
lancea (eserciție cu-), 579.
lăncĭ, 106, 585.
lâncierĭ, 586.
Lando (doctorul Athanasios-), 654.
Langeron (Generalul conte de-), 86, 431, 473, 596, 604, 701, 703.
Lăptăreselor (Ulița-), 326, 345.
Lăpușnénu (Alexandru-Vodă-), 101, 517.
Lăpușnénu (polcovnicul Ilie-), 84, 596.
Larissa, 661.
lastră, 452, 684.
lastră grea (dulamă de-), 681.
Lascaroff, 622.
Lascarov (Cavalerul Serghie-). 713.
Lateș, 28.
latinist, 121.
Laurencius, 528.
Laurian (Aug. Treb.-), 19, 418, 613, 694.
Lausanne, 481, 695.
lăutarĭ (dar de-), 536.
lăutarĭ robĭ, 536.
Lăutarii, 744.
lăutariĭ pămêntenĭ, 397.
lăutarilor (vătaful-), 537.
Lantier (chirurgul-), 656.
Lavalette (marchisa de-), 471.
Laybach 626.
Lazăr (Nicolae-), 86, 311.
Lazăr (popa-), 210.
Lazăr (Sâmbăta luĭ-), 538.
Lazăr (strada), 186, 320.
Leca Bărbiarul, 728.
Leca Măgurénul, 327.
lednița domnéscă, 125, 391.
Ledoulx, 620.
lefegiiĭ călărĭ, 395.
lefegiĭ (căpitan de-), 204.
left de diamante, 681, 682.
Legațiunea imperială a Rusieĭ, 511.
legătură, 641.
legătură (a face de-), 644.
lége, (a rămâne de-), 268, 738.
Léger (Louis-), 615.
legionarĭ romanĭ, 548.
legiunĭ romane, 651.
Legrand (Emile-), 124, 158, 188, 200, 214, 217, 259. 260, 272, 273, 274, 281, 184, 328, 336, 349, 510, 639, 654, 659, 660, 661, 707.
Lehliŭ, 336.
Leĭ turcescĭ, 532, 707.
leițe, 468, 469.
Lejeune, 86, 149, 215, 278, 382.
Lemberg, 363.
lemn (întărirĭ de-), 108.
lemn (pod de-), 247, 307, 311, 346. 567.
lemn (tipare de-), 471.
lemn sfânt, 251, 284.
Lemnărieĭ, 125.
lemnăriă (meșter de-), 520.
Lenormant (cărturărésa M-lle-), 494.
Leoben (preliminările de la-), 623.
Leon-106.
Leon-Vodă, 7, 9, 55, 56, 61, 62, 103, 133, 187, 216, 217, 248, 272, 288, 302, 393, 376, 530, 536, 578, 579, 654.
Leon-Vodă (Crucea luĭ-), 61, 216, 270.
Leopold (împĕratul), 327, 585, 586.
Leopold I, 183, 410.
Leopold II, 615, 620.
leproseriele, 361.
leproșiĭ, 360, 361.
Lerescĭ, 668.
lésă de mărgăritare, 681, 682.
Lescinski (Stanislas-), 595.
Leșiĭ, 53.
Lesviodax, 144.
Lesviodax-Gianoglu, 189.
lét, 61, 207.
lețcaiă, 239.
Leucothea, 609, 627.
Leul Norduluĭ, 593.
Leurdenĭ, 299. 367, 374, 676, 688.
Leordenĭ (biserica de la-), 57, 521.
Leordenĭ (boierĭ-), 57, 197. 331, 338, 369, 371, 374.
Leordenĭ (casă a boerilor-), 57.
Leurdénu (Stroe-), 264, 679.
Leurdénul (Stroe-Vornicul-), 66, 197, 404, 638, 733.
Levant, 438.
levănțică, 685.
Levenz, 588.
libov (semasiologia cuvêntuluĭ-), 679.
libov (stih cu-), 697.
Libertățiĭ (câmpul-), 88.
Liceul Sftul Gheorghe, 426.
licorurĭ, 469.
Licura (moșia-), 361.
Lipue (principele de-), 431, 615.
Lilea, 413
Lille (Cado de-), 619.
Lilóia. 413.
limie de samur, 683.
limiĭ de jder, 685.
limongiĭ, 84.
limpeḑiĭ, 636.
Linchou (Marsiliezul-), 660.
lingórea, 645.
lină, 472.
lipcanĭ, 395.
Lippa, 530.
Lipsca, 75, 86, 316, 438, 442, 457, 458, 460, 462, 464, 481, 487, 499, 602, 609, 638, 639, 965, 709, 718, 720.
Lipscanĭ (Male.-), 205, 238, 319, 341, 343, 403.
Lipscanĭ (piațeta-), 488.
Lipscanĭ (Strada-), 41, 95, 95, 122, 148, 193, 405, 449, 483, 486, 498, 510.
lipscani (prăvăliă de-), 484.
Lipscaniĭ, 174, 446, 458, 472, 744.
Lipscanilor (Ulița-) 460, 484.
lira (cântărețĭ cu-), 537.
Lisanios, 651,
litiă, 276.
Liturgiar, 280.
Liturghierul slavonesc, 59, 437,
litvano-polona (cronica-), 514.
Livedea Domnéscă, 107, 144, 293, 305, 309, 502.
Livedea Gospod (mahalaua-), 319.
livre sterlinge, 469.
Locadello, 229.
Locusténu (casa-), 426.
loghiotat, 538, 705.
Logios Hermes, 665.
logodne domnescĭ (descrierea uneĭ-), 689,
Logofeția Bisericéscă, 359.

logothet, 276.
Loloiescii (moșia-), 147, 270.
Lombardia, 653.
Londra, 3, 33, 150, 256, 306, 401, 402, 405, 496, 505, 581, 593, 692, 703, 706.
Londra (Hôtel de-), 384.
lonir (caftan de-), 672.
Lom (rîul-), 153.
Lothorvar, 500.
Lotru, 14, 500.
Luca, 538, 539.
Luca (Al.-), 537.
Luca (Evangelistul-), 525, 646.
Luca (Mitropolitul-), 202, 259.
Luca (pictorul-Evangelist-), 516.
Luca (Sftul-), 646.
Lucacĭ (Banul-), 199.
Lucacĭ (biserica luĭ-), 70, 74, 148, 199, 332, 345, 353, 370, 745.
Lucacĭ (Mahalaua-), 26, 148, 281, 319, 332, 342, 348, 550.
Lucacĭ (strada-), 148.
Lucacĭ, 15, 548.
Lucaniu, 351.
Luce-Belleval (contele Gaspari de-), 703.
Luchiana Dómna, 150.
Lucreția, 101.
lude, 151, 219.
Lüdecke (Christoph Wilhelm-), 150.
Ludescul (Stoica Căpitanul-), 112.
Ludovic, 7, 441, 442, 549.
Ludovic-Cel-Mare, 16.
Ludovic, I, 718.
Ludovic XI, 445.
Ludovic XIV, 410, 411, 656.
Ludovic XV, 707.
Ludovic XVI, 612, 702, 703.
Lugoșianu (Octavian-), 125, 350, 462.
Luica Cotrocenĭ (comună), 13.
Lumînărariĭ, 744.
lumînărĭ de céră (fabrică de-), 470.
Lungiĭ (moșia-), 685.
Lupașcu, 654.
Lupașcu (Dimitrie-), 645, 672.
Lupesciĭ, 61, 176, 321, 342, 362, 369, 373, 376.
Lupescilor (Délul-), 64, 74, 96, 156, 241, 321, 449, 548.
Lupescilor (pădurea-), 5, 6.
Lupescilor (viele din délul-), 10, 174, 202.
lut (obiecte de-), 4.
lut (săgețĭ și cioburĭ de-), 13.
Luteraniĭ, 228, 230.
Luteția, 3.
Lutucez (popor), 3.
Lyon, 149, 460, 525.
Lyon (Catifea de-), 149.
Lysimach, 260.

M

Macarie, 193, 203, 262, 266.
Macarie (Exarhul-), 740.
Macarie (Ieromonahul-), 539, 541.
Macarie (Patriarhul-), 62, 141, 142, 198, 306, 349, 445, 507, 581, 582, 655.
Macarie al Varneĭ, 279.
Macarius, 60, 62 119, 142, 211, 405, 504, 567, 687, 689.
macaturĭ, 711.
Macbeth, 644.
Macedonén (Român-), 609.
Macedonenĭ (Doctorĭ-), 660.
Macedoneniĭ, 617.
Macedonia, 608.
Măcelariĭ, 297.
Măcelarĭ (vătaf de-), 349, 484, 741.
măcelarĭ (scaune de-), 349.
Madrid, 13, 402, 517.
Mafio (mănăstirea San-), 101.
Magasin français, 472.
Magasin Universel, 614.
Magenta, 555.
Maghiariĭ, 615.
maghiare (reghimente-), 594.
magnațiĭ ungurĭ, 596, 615.
Măgureniĭ (moșia-), 685.
Măgurénuluĭ (Biserica-), 199, 327, 335.
Măgurénul (Bis. Schitul-), 212, 215.
Măhacĭ, 647.
Mahieux (Kunstreiter-), 127.
mahmudelele turcescĭ, 443.
Mahomed, 42, 563.
Mahmud II, 24, 494.
Mahomet IV, 85.
mahut, 452.
maia (caftan de-), 671.
Măicănesciĭ (moșia-), 241, 242.
Maicilor (Schitul-), 196.
maĭ-măria, 742.
maĭ-mar-bașa, 742.
maĭ-mar-bașa zidarilor, 344, 496.
Maina (provincia-), 627.
Măinesculuĭ (Locul-), 383.
Mainotă (familiă-), 627.
Maiotta (George-), 121.
maîtrises, 742.
Malamoc, 212.
Malamoc Balamoc, 661.
Malamocco (portul-), 661.
Malamoculuĭ (M-tirea-), 661.
Malla, 425.
Mamul (M-tirea-), 506.
Manafi, 92, 599.
Mănăilă (Ștefan-), 210.
M-tireĭ Cotrocenilor (Morile-), 305.
Mânăstireĭ Mihaiŭ-Vodă (Morile-), 302.
Mânăstireĭ Mihaiŭ-Vodă (viele-), 125.
Mânăstireĭ luĭ Pană (locurile-), 139.
Mânăstireĭ Stelea (viele-), 222.
Mânăstireĭ Târnovuluĭ (mahalaua-), 321.
mâncașĭ (caftan de-), 674.
Mancinelli (Giulio-), 446.
Manciu (Vătaful-), 176.
Manda Șelăreasa, 176.
Manea, 414, 520.
Manea Bîtog, 720, 724.
Manea Brutarul, 199, 335.
Manea Brutarul (Biserica luĭ-), 129, 199, 335, 663.
Manea Brutarul (locurile luĭ-), 328, 336.
Manea Nebunul, 689.

Mănescii (moşia-), 36, 130, 251, 578.
Mănescii (pădurea-), 223, 248.
Mănescii-Bufteĭ, 55, 553, 578.
Mănescii Buftii (bătălia de lângă-), 18, 55.
Mănescii-Bufteĭ (pădurea de la-), 733.
Mangu, 147.
Manicat (doctorul Ión-), 664.
Manole, 128.
Manole (meşterul-), 742.
Mansfeld (contele Ernest de-), 578.
Manta (Popa-), 728.
Manta Portarul, 483.
Manta Precupeţul, 200.
Manta (Vistierul-), 415.
Mantova, 556.
Mantu (livedea precupeţuluĭ-), 343.
Mântuirea păcătoşilor, 692.
Mântulésa (Bis.-), 200.
Mântulésa (Mahalaua-), 318, 343.
Mântulésa (Stanca-), 343.
Mântulesii (gardul-), 200.
Manu, 450.
Manu (casa generaluluĭ-), 426.
Manu (Hotel-), 424.
Manu, (Gr. N.-), 23, 36, 44, 143, 196, 197, 202, 203, 209, 217, 220, 223, 235, 331, 336, 339, 359, 363, 396, 404, 420, 425, 501, 504, 505, 506, 509, 511, 512, 516, 521, 526, 527, 529, 531, 533, 537, 540, 673, 675, 700, 701, 706, 707, 710, 713.
Manu-Cavafu (bis.-), 744.
Manul Cupeţul, 304.
Manu (neguţător-), 327.
Manuk (Hanul-), 480, 493, 494.
Manuk-Bey, 472, 493.
manuale de pictură, 523.
mănuşĭ de sîrmă, 560.
Mănuşilor (portul-), 169.
Mara, 727, 728.
Mărăcine (Baldovin-), 671.
Mărăcinenii (boierĭ), 722
Mărăcinenilor (moşia-), 251, 671.
Mărăcinénu (Mihail-), 210.
Mărăcinénu, (piéţa Valter), 96.
Marchelius (Sinior-), 491.
Marchitanii, 744.
Marcianopoli (episcopul de-), 583.
Marco Tabacul, 731.
Marcu din Căzănescĭ, 189, 329.
Marcu (Zecca Sftuluĭ-), 193.
Mărcuţa, 212, 471, 661.
Mărcuţa (mănăstirea-), 57, 74, 322, 393, 420, 580.
Mărcuţeĭ (lacul-), 298.
Mare (uliţa-), 75.
Marea-Négră, 438, 440, 479.
Marele Cămăraş, 472.
Marele Postelnic, 629.
Marele Serdar, 147.
Marele-Vameşĭ, 458.
Mărgărit (Kiriak-), 464.
Mărgărit Starostea, 209.
mărgăritare (colecţiunea luĭ Mihaĭ Vitézul de-), 530.
Mărgelarĭ (strada-), 148.
Mărgelarilor (Uliţa-), 183, 187, 330, 345, 349, 403, 460, 482.
marghiolii, 146, 264.
maghiranul, 674.
Margine, 580.
Mărgineni, 41, 249, 405, 407, 733.
Mărgineni, (Mănăstirea-), 167, 233, 234, 235, 527.
Mărginénul (călugăr-), 236.
Maria, 150.
Maria de la Coianĭ, 405, 407.
Maria (Jupânésa-), 110, 242, 330.
Maria Magdalina, 515.
Maria Pitescénca, 221.
Maria-Theresia, 595, 596.
Marian (S. F.-), 672.
mariaşĭ, 469.
Marica (Clucerésa-), 691.
Marica Dómna, 25, 79, 97, 111, 113, 175, 188, 412.
Marini Poli (Giovani-), 445.
marinar român, 592.
Mariŭ, 5.
Mariuţa (moşia-), 733.
marmoră (palate de-), 514.
Marna, 301.
Maronieĭ (Episcopul-), 276.
Marsigli (Vicontele de-), 705.
Marsilia, 460.
Marsilieza, 615, 626.
Marsilieza, luĭ Rhigas, 611.
Marsillac, 223, 349, 487, 488, 493.
Martagiuluĭ (Locul-), 383.
Martianopol (Erzbischof von-), 410.
Mărtinescĭ, 91.
mărturiĭ (blestem pentru-), 262.
Maruţi (Pană-), 457.
Măzănescii, 147.
masalagiŭ, 387.
măscăricii, 689, 690.
măsdracul, 555.
maslul, 647.
massage, 642.
masseur, 645.
Mataragiĭ, 397.
Măţărana (comună), 13.
Mătăsarilor (uliţa-), 345, 403, 460.
Mătăsaru, 308.
Măţăul (sat), 147, 361, 364.
Mateĭ, 106, 111.
Mateĭ (diaconul-), 720, 724.
Mateĭ (popa-), 725.
Mateĭ Aga, 405.
Mateĭ Bassarabă (pravila luĭ-), 738.
Mateĭ Némţul, 119.
Mateĭ-Vodă, 7, 53, 55, 58, 59, 60, 61, 108, 301, 376, 408, 410, 655.
matematică (instrumente de-), 469.
matostatul, 653.
Mauriciŭ de Saxa, 577, 594.
Mavrocordat, 82, 457.
Mavrocordat (Alexandru-), 119, 621, 622, 655, 656.
Mavrocordat (Alexandru Exaporitul-), 192.
Mavrocordat Constantin, 168, 372.
Mavrocordat Constantin (Instrucţiunea pe vremea luĭ-), 168.
Mavrocordat (Constantin-Vodă-), 80, 124, 186, 188, 203, 215, 217, 249, 281, 328, 361, 490, 491, 525, 639, 660, 661, 707.
Mavrocordat (George), 624.
Mavrocordat. (Dragomanul Ianake-), 78.
Mavrocordat (Ianake-Vodă-), 79.
Mavrocordat Ioan, 172, 193, 349, 638.
Mavrocordat (Nicolae-), 79, 327, 342, 370, 416, 659.
Mavrocordat (Nicolae-Vodă-), 77, 78, 120, 122, 124, 131, 135, 147, 183, 188, 195, 198, 217, 219, 227, 249, 305, 328, 329, 349, 418, 419, 428, 489, 694.
Mavrocordat (Smaranda) 188, 328, 655.
Mavrogheni, 86, 88, 89, 90, 168, 175, 186, 198, 199, 205, 350, 384, 473, 522, 531, 537, 602, 609, 611, 680, 709.

Mavrogheni și preoțiĭ, 168.
Mavrogheni (Nicolae-Vodă-), 126, 131, 185, 198, 204, 212, 310, 326, 426, 491, 598, 599, 600, 601, 663, 708.
Maxim, 193.
Maxim (Arhiereul-), 221.
Maxim al Ieropoleĭ, 279.
Maxim Cupețul, 148, 183, 187, 341.
Maxim Cupețul (Mahalaua de la-), 148.
Maximilian, 48.
Maximilian (Arhiducele-), 567.
Mayența, 718.
Maynard (Louis-Etienne-), 698.
Măzăréscă, 449.
Mazarini, 410.
mecet (a face-), 80, 159.
Medebach, 718, 720.
medelnicer, 198.
medicamentelor (determinarea taxeĭ-), 664.
Medici (Caterina dei-), 514.
medicina, 635.
medicina băbéscă, 635, 643, 646.
medicina călugărescă, 635, 646, 649.
medicina doftoricéscă, 635, 651, 665, 667.
medicina ieratică, 635, 647, 649.
medicina orientală, 655.
medicus, 651.
Medini (Gheorghe-), 452.
megalopsichiă, 234.
Mehedinți (județul-), 147, 644, 738.
Mehedinților (Drumul-), 61, 74, 139, 202, 369, 371, 373, 375, 576, 449.
Mehedinților (munțiĭ-), 219.
Mehmet-Bey, 48, 50, 246.
Mehmet-Pașa, 565.
Meissen, 532.
Meissen (porcelane de-), 532.
Meistersänger, 652.
Meitani, 472.
Meitani (casa Baron-), 423.
melancoliă, 641, 642.
Melchisedec (Episcopul-), 153, 465, 521, 538, 539.
Meletie, 265, 365.
melodiĭ, 539.
melopeĭă, 533.
Memis-Aga, 713.
memorialiștĭ, 745.
Ménière (P.-), 641.
Mentesi Avram Jidovul, 452.
menzilurilor (căpitanul-), 395.
mercenare (armate-), 488, 577.
mercenarĭ, 571.
mercur, 643.
merelor (modul de conservare al-), 677.
Mériage, 623.
Merișanĭ (Boeriĭ-), 171, 321, 336.
Merișanilor (Moșia-) 265.
Merișanul (Paharnicul-), 171.
Merișanul (Staicu-), 118, 321, 483
Merișanul (Banul Stoica-), 265.
Messina, 77.
meșteșugarețiĭ, 466.
meșteșugul ritoricesc, 541.
Metellus (Quintus Caecilius-), 83.
Meteoruluĭ (str.-), 362.
meterhané, 132.
metetika, 704.
metoh, 82, 148, 195, 196, 198, 204, 236, 420, 426, 489.
Metzova, 658.
Mezaros (Antoniŭ), 260.
Mezentie (chirurgul-), 656, 657.
Michaelis-Messe, 458.
Michel (inginerul săsesc-), 29.
Michelson (Generalul-), 713.
Micșunescu, 148.
Micșunescu (mahalaua de la-), 148.
Micșunescul (Iordake-), 320.
mijlocașĭ (orășanĭ), 736.
Mierăŭ (staroste de calicĭ-), 364.
Mierlarĭ, 15.
Migrena, 654.
Mihaĭ, 7, 50, 244.
Mihaĭ-Vitézul, 40, 41, 42, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 80, 102, 195, 200, 201, 204, 212, 224, 243, 249, 288, 306, 332, 338, 361, 391, 406, 407, 410, 441, 446 447, 502, 503, 506, 517, 550, 352, 553, 555, 557, 558, 559, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 570, 571, 575, 576, 578, 592, 594, 604, 653, 672, 677, 678, 679, 691.
Mihaĭ-Vodă, 105, 126, 245, 297, 496, 579.
Mihaĭ-Vodă (Biserica-), 47, 166, 200.
Mihaĭ-Vodă (Curtea de la-), 128, 129, 135.
Mihaĭ-Vodă (Hanul-) 353, 489.
Mihaĭ-Vodă (mahalaua-), 308, 318, 332, 339, 371, 375.
Mihaĭ-Vodă (Mănăstirea-), 5, 50, 64, 74, 80, 82, 96, 125, 155, 156, 195, 196, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 241, 246, 266, 285, 286, 298, 304, 305, 321, 330, 332, 346, 351, 362, 367, 368, 369, 371, 372, 373, 374, 403, 404, 422, 431, 483, 647, 658, 689, 693, 729, 743.
Mihaĭ-Vodă (viele mănăstireĭ-), 376.
Mihaĭ-Vodă (Podișorul de la-), 304.
Mihaĭ-Vodă (Strada-), 41, 148.
Mihail, 414.
Mihail Logofĕtul, 178, 195,
Mihail Postelnicul, 201, 298.
Mihail al Sinadelor (Sftul-), 521.
Mihail Spătarul, 76.
Mihăilescu, 359.
Mihăilesciĭ (boĭerĭ), 359.
Mihalake, 223.
Mihalakis (Paharnicul-), 239.
Mihailoțiĭ (călugărĭ), 64, 75, 156, 202, 238, 286, 304.
Mihalcea, 483.
Mihalcea (Banul-). 410.
Mihnea, 39, 64, 102, 201, 202, 245, 349, 584, 585.
Mihnea II, 40, 42, 44, 48, 50, 563, 566.
Mihnea III, 63, 64, 110, 142, 248, 582, 583, 585, 688.
Mihnea-cel-Bĕtrân, 243, 251.
Mihnea-cel-Rĕŭ, 36, 37, 38, 249.
Mihnea Pârcălabul, 722.
Mihnea-Turcitul, 50.
„*Mihnea și Baba*“ (legendă), 644.
Mihnea-Vodă, 37, 40, 41, 50, 101, 130, 145, 189, 200, 201, 221, 245, 251, 298, 306, 360, 414, 502, 504, 530, 565, 566, 657, 736, 737.
Mihul, 57, 176.
Mihu Spătarul, 581.
Miklăuș (Erdeli-), 20.
Milano (Ducele de-), 25.
Milco Logofĕtul, 322.
milele, 364.
milelor (Cutia-), 365, 663, 665.
Milésca (Maria Bănésa-), 171.
Milescĭ (Boĭeriĭ-), 75, 171, 321.
Miliutin-Uroș, 440.
Millo, 643, 644.

Miloradovicĭ (Generalul-), 473, 474.
Mina (Sftul-), 155, 224.
Mina (Bis. Sftul-), 353.
Mina (Strada-), 44.
Minda, 720, 724.
Mineie, 152.
Ministerul Cultelor şi Instrucţiuneĭ Publice, 250.
Ministerul Financielor, 424.
Ministerul de Justiţiă, 424.
mintie, 685.
Miracles (Cour de-), 125, 365, 368.
Miralikia, 178, 204.
Mirăslăŭ, 562.
Mircea, 14, 55, 96, 98, 100, 144, 229.
Mircea-cel-Bĕtrân, 7, 14, 18, 20, 22, 95, 98, 132, 177, 211, 387, 433, 440, 506, 550, 551, 717, 723.
Mircea-Vodă, 39, 143, 243, 327, 500, 501.
Mircea-Vodă (Strada-), 148, 297, 332.
Mircea-Vodă Ciobanul, 36, 38, 39, 40, 98, 99, 132, 133, 189, 195, 249, 256, 296, 201, 348, 367, 406, 502, 513, 536, 538, 553, 679, 722.
Mircióĭa Dómna, 9, 40, 139, 367, 502, 680.
Mircióia (Crucea Dómneĭ-), 9, 61, 139, 270, 367, 371, 502.
Mirelor (Episcopul-), 281.
Mireon (Grigorie-), 281.
mirésă (dar de-), 683.
Miroslav, 152, 720, 724.
Miroslav (Logofĕtul-), 152.
Mişăĭĭ (Caliciĭ), 360, 361, 363, 364, 375.
Mişăĭ (staroste de-), 362.
Mişeilor (satul-), 364.
Missail Monahul, 178, 195.
Missir (caiĭ de-), 502, 556.
Mişu 'n dél (la-), 380, 493.
Mitrea Comisul, 41, 553, 722.
Mitrea (popa-), 206.
Mitrea Vornicul, 110, 189, 201, 269, 330, 677.
Mitrofan, 193.
Mitrofan al Niseĭ, 279.
Mitrofan (Egumenul-), 120, 285.
Mitrofan Nisis (Mitropolitul), 189.
Mitropolia, 9, 39, 56, 60, 61, 62, 66, 68, 74, 80, 83, 84, 96, 115, 120, 127, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 151, 152, 153, 156, 159, 189, 190, 193, 199, 202, 203, 204, 210, 227, 228, 245, 248, 249, 268, 270, 273, 279, 282, 285, 296, 297, 300, 302, 307, 319, 321, 322, 324, 325, 326, 328, 330, 331, 335, 336, 338, 345, 349, 360, 362, 365, 366, 367, 368, 369, 371, 372, 373, 374, 392, 403, 404, 412, 413, 414, 418, 419, 432, 448, 449, 462, 463, 484, 487, 491, 504, 532, 538, 539, 541, 578, 589, 655, 660, 677, 691, 694, 695, 708, 725, 728, 732, 733, 734, 736, 737, 741.
Mitropolia Moldoveĭ, 542.
Mitropolia Târgovişteĭ, 143, 147, 157.
Mitropolieĭ (Baia-), 107, 133, 175.
Mitropolieĭ (Colina-), 5, 107, 152, 153, 155, 269.
Mitropolieĭ (Móra-) 68, 144, 298.
Mitropolieĭ (moşiele-), 145.
Mitropolieĭ (viele-), 376.
Mitropolielor (jurisdicţiunea-), 366.
Mitropoliţilor (Slăbiciunea-), 167.
Mitylene, 234.
Miul, 385.
Miul Sglobiul, 386.
Miuluĭ (fagul-), 385.
Mocan (câine-), 676.
Mocanĭ, 449.
Mocanilor (Drumul-), 449.
Modeĭ (strada-), 424.
Moesia, 10.
Mogoş, 19, 413, 414.
Mogoş (Crucea luĭ-), 206, 207.
Mogoş (Serdarul-), 62, 206, 207, 208, 414.
Mogoşescĭ, 19, 238, 249, 414.
Mogoşesciĭ (familia-), 206, 414.
Mogoşóia (etimologia cuvêntuluĭ-), 413.
Mogoşóia (lacul-), 298.
Mogoşóia, 130, 413, 414, 510, 519, 520, 526, 542, 706.
Mogoşóia (palatele de la-), 510, 519, 520, 526.
Mogoşóieĭ (Podul-), 68, 70, 74, 75, 148, 155, 174, 183, 184, 196, 217, 219, 221, 236, 301, 310, 311, 312, 319, 327, 328, 341, 357, 370, 379, 383, 393, 394, 402, 403, 408, 411, 413, 414, 415, 416, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 426, 427, 428, 430, 431, 432, 433, 472, 488.
Moise, 525.
Mojdrénul (moşia-), 251.
Moka (cafea de-), 234.
Moldova, 13, 25, 26, 53, 55, 57, 62, 69, 82, 96, 101, 124, 152, 159, 177, 198, 245, 255, 257, 258, 259, 260, 261, 265, 276, 278, 342, 360, 363, 387, 428, 437, 442, 443, 446, 455, 456, 457, 458, 504, 514, 530, 536, 542, 543, 550, 552, 553, 555, 570, 571, 573, 579, 581, 582, 583, 585, 588, 594, 598, 607, 608, 612, 615, 619, 622, 638, 639, 641, 652, 680, 682, 683, 684, 688, 689, 690, 691, 699, 702, 709, 720, 735.
Moldoveniĭ, 550, 555, 580, 587, 595.
Moldoveniĭ (mahalaua-), 318.
Molière, 653.
Molin (Aloisio-), 64, 583, 584.
monetăriă, 528.
monetă egipténă, 143.
monete (falşificare de-), 442.
monetă unguréscă 143.
monete romane, 8.
monete nemţeştĭ, 468.
Monemvasieĭ (episcopul-), 538.
Montague (Lady-), 431, 681.
Montal, 621, 622.
Monte-Carlo, 260.
Montecuculli, 585.
Monteor (casa-), 424.
Montmartre (bulevardul-), 402.
Montor (Arnaud de-), 701.
Móra (pădurea), 13.
móră (răpire de-), 134.
Morariĭ, 744.
Moraira, 577.
Morea, 608, 627, 631.
Morĭ mânăstirescĭ, 305.
Morile Domnescĭ, 302, 303.
morfină, 660, 661.
Morges, 5.
Morment (Sf.-), 192, 193, 266, 272, 278, 279, 649, 650.
morţĭ (desgropare de-), 644.
morţilor (arderea-), 644.
Moruzesciĭ, 622, 747.
Moruzóieĭ (casele-), 430, 713.
Moruzóieĭ (fata-), 431.

Moruzzi, 82, 128, 129, 187, 223, 311, 426, 457, 664.
Moruzzi (Alexandru-Vodă-), 91, 127, 159, 174, 275, 365, 472, 612, 614, 618, 621, 661, 665, 694, 696, 710, 747.
Moruzzi (Const. Vodă-), 488.
Moruzzi (Dumitru-), 311.
Moruzzi (Ecaterina-), 488.
Moruzzi (Gheorghe-), 311.
Moruzzi (Ianake Vornicul-), 89.
Moruzzi (Nicolae-), 311.
Moruzzi (Vistierul-), 663
Moruzzi (Zoe-), 661.
mosafirĭ (case de-), 393.
mosaic (portret în-), 529.
Moș-Ajunul, 695.
Moș-Crăciunul, 695.
Moș Sîrbul, 210.
Moș Tirchilă, 223.
moscheiă, 510, 566, 618, 672.
moschee arabe, 522.
mosc (săpun de-), 266.
Mosco, 75, 235.
Mosco (blănurĭ de-), 235, 531.
Moscova, 82, 164, 258, 506, 522, 692.
moscovit (neguțător-), 446.
moscovite (regimente-), 595.
Moșĭ, 208, 349, 386, 387, 580.
Moșiele, 167.
moșiĭ Basarabescĭ, 130.
Moșilor (Calea-), 95, 96, 107, 148. 245, 353, 357, 379, 381, 386 387, 493, 507.
Moșilor (Târgul-), 74, 131, 382, 386.
Moșóia, 413.
Moșu, 413.
Motraye, (La-), 122, 130, 455, 519, 520, 526, 542.
motâlcĭ, 236.
Moțicu, 177.
Motruluĭ (m-tirea-), 264, 516.
Mousques (Philippe-), 12.
Movilă (Gavril-Vodă-), 55, 103. 201, 242, 530, 678, 680.
Movilă (Ieremia-Vodă-), 53.
Movilă Simeon-Vodă-), 53, 54, 223, 504, 571, 572, 573.
Muchelemèua, 125.
Mudagna, 701, 702.
Muezin, 618.
Muftiul, 120, 453.
Mugi, 107.
muĭerĭ podărese, 705.
Müller (G.-), 440.
muma juganilor, 562.
mumbașiriĭ, 393.
München, 148, 552, 706.
Münich (contele de-), 595.
Münich (feldmareșalul-), 596.
Munte (Sftul-), 82, 258, 266, 274, 306.
Muntenia 8, 13, 23, 2ς, 27, 42, 97, 98, 99, 152, 177, 228, 255, 257, 259, 260, 261, 267, 276, 295, 361, 363, 432, 441, 442, 443, 444, 446, 455, 456, 458, 460, 462, 500, 510, 514, 528, 530, 534, 543, 547, 550, 551, 552, 555, 558, 564, 571, 572, 575, 577, 579, 582, 583, 585, 587, 589, 595, 607, 608, 609, 611, 619, 638, 639, 653, 672, 702, 705, 720.
Murano, 101, 229, 514.
Mureșul, 562.
Mușa, 449, 482.
Musabac Jidovul (Iuda-), 452.
musafirnice marghioliĭ, 146, 264, 385.
Muscaliĭ, 89.
Muscel (județul-), 74, 147, 331, 332, 332, 345, 409, 516, 675, 734.
Muscelénu (Gr. Preotul), 22, 133, 168, 174, 177, 182, 184, 185, 187, 195, 203, 209, 211, 217, 245, 485, 487, 489, 491.
Museul Artelor, 533.
Museul de la Gratz, 523.
Museul Imperial din Viena, 517.
Museul Regal din Dresda, 590.
Museŭ religios, 149.
musică, 395. 533, 587.
musică (instrument de-), 104, 105.
Musica bisericească, 170, 223, 541.
musica evropienéscă, 397.
musică grecéscă, 539.
musică latinéscă, 120, 539.
musica militară, 534.
musica nemțéscă, 537.
musică orientală, 223.
musica poporană, 533, 534.
musica religiósă, 537, 542.
musica română, 534, 536, 538, 539, 583.
musică ruséscă, 539.
musicanțĭ (cor de-), 105.
musichiă, 186.
musichiă, (dascălĭ de-), 541.
musichiă, (șcólă de-), 223, 540.
musicoșĭ (dascălĭ), 540, 541.
musselinurĭ, 471.
Mustafa-Pașa, 65.
Mustafa Pașa Bairactar, 493.
Muste, 111, 638.
muștar franțuzesc, 630.
muștră, 86, 500, 599, 600, 601, 602.
Musulmaniĭ, 617.

N

nacașĭ, 522.
nacași-bașa, 522.
nafelele de vulpĭ, 467.
naht (baniĭ în-), 281, 651.
Nămăiescĭ (m-tirea-), 516.
Nan (Popa-), 169.
Nan Postelnicul ot Bărbăteștĭ, 175.
Năpârteniĭ (Satul-), 722.
Napoleon I, 494, 624, 626, 627, 630, 632.
Narocea Vornicul, 330.
Nassau (principesa, de-), 702.
Năstăsache (cârciuma luĭ-), 345.
Nástase (hanul luĭ-), 493.
Năsturel (Ancuța-), 216.
Năsturel (Constantin Banul-), 224. 226, 661.
Năsturel (Constantin biv vel Vistierul-), 62, 184, 216.
Năsturel (Elena-), 531.
Năsturel (Radu-), 226.
Năsturel (Radu Ban-), 229.
Năsturel (Radu Logofĕtul-), 111, 483.
Năsturel (Răducanu-), 661.
Năsturel (Smaranda-), 224, 661.

Năsturel (Șerban vel Ban-), 733.
Năsturel (Udriste-), 531, 705.
Năsturelĭ (boieriĭ-), 75, 178, 184, 224, 238, 289, 320, 342, 380, 403, 449, 483, 505, 672, 691.
Năsturel Herăscu (Generalul-), 226.
„*National-Archiv*“, 24.
„Naționala“ (Palatul-), 508.
Naum, 286.
Naum Protosinghelul, 308, 472.
Neajlov, 580.
Neajlov (Căpităniele de-), 580.
Neaniul (Logofĕtul-), 107.
Neapole, 77, 580, 646, 693.
Nectarie, 167.
Nectarie I (Mitropolitul-), 152.
Nectarie Grecul (mitropolitul-), 286.
Necula, 57.
Necula Bacalul, 728.
Necula Mătăsariul, 728.
Neculcea, 111, 113, 159, 385, 413, 591, 638.
Nedaŭ (Iosef-), 223
Nedeia-Çetate, 440, 499.
Nedelcu Vornicul 189, 190, 329, 330.
Nedelcu Vornicul (casele luĭ-), 329.
Neferiĭ, 83, 395, 422.
Nefretica (piétră), 653.
Néga Dómna, 223, 251, 322, 722.
Néga Vornicésa, 201, 448, 677.
Négoe, 111, 527, 528.
Négoe (pictorul-), 520.
Négoe Postelnicul, 728.
Négoe-Vodă, 37, 38, 361, 553, 678.
Negoiescĭ (boieriĭ-), 75.
Negoescu (Pană-), 111, 188, 206.
Négra (moșia-), 28.
Negré, 58.
Negré (Popa-), 267.
Negré din Văcărescii, 39, 296.
Negru-Vodă, 8, 14, 15, 361, 500, 548.
Negru-Vodă (castelul luĭ-), 500.
Négu, 22, 150, 188, 206.
Négul Vătahul, 731, 741.
Négul Vornicul, 24.
Negustorĭ (biserica-), 204.
Neguțătorĭ (Mah-), 319, 343.
Negustorĭ (strada-), 148.
neguțătorilor (staroste al-), 301.
neguțătorilor muscalĭ (arestarea-), 522.
Nemțéscă (Ulița-), 340.
Nemțĭ (ostașiĭ-), 588, 589.
Nemțĭ (Turnul despre-), 116.
Nemțiĭ, 34, 68, 69, 78, 81, 85, 88, 89, 90, 126, 127, 156, 219, 328, 416, 421, 455, 481, 508, 511, 536, 591, 602, 700, 714, 743.
Nemțiĭ cu-códă, 90, 126, 421, 473, 542, 589, 602.
Nemțiĭ d'ântâiŭ, 69, 589, 590.
Nemțiĭ de-al doilea, 90, 589, 602.
Nenciulesculuĭ (casa-), 713.
Nentidava (orășel Roman) 10.
Neofit, 193, 214.
Neofit (Mitropolitul-), 83, 149, 156, 187, 203, 205, 262, 273, 333, 371, 372, 373, 374, 507, 646.
Neofit Creticul, 281.
Neofit al Sebastieĭ, 279.
Nestor (Cronicarul rus-), 439.
Neubürgersee, 5.
Neuchâtel, 86, 659, 692.
Neveu, 621.
nevolnic, 360.
nevolnicĭ (adevărațiĭ-), 365.
Nica (doctor-), 457.
Nica Jipoitul, 725.
Nica (Teodor-), 457.
Nica (marele Vistier-), 54.
Nicea (Sobor de la-), 263.
Nicodim de la Vodița (Sftul-), 516.
Nicola Abagiul, 415.
Nicolae, 7, 16, 18, 373.
Nicolae (Sftul-) 135, 155, 176, 179.
Nicolae (Stul-) al Miralichieĭ și Sfta Paraschiva, 178.
Nicolae (Biserica Sftul-), 47, 148, 200, 298, 307, 358, 744.
Nicolae-Brosceni (Bis. Sftuluĭ-), 744.
Nicolae Copilul, 316.
Nicolae Cupețul, 209.
Nicolae dintr'uă ḑi (Biserica Sftuluĭ-), 205.
Nicolae (doctorul-), 665.
Nicolae de la Jignită Biserica Sftul-), 204.
Nicolae al Jupâneseĭ Caplea (Biserica Sftuluĭ-), 193, 200, 201.
Nicolae din Lipscanĭ (Biserica Sftuluĭ-), 508.
Nicolae Pârcălabul, 723.
Nicolae Petre (Căpitanul-), 196.
Nicolae (Protopopul-), 209.
Nicolae-din-Prund (Bis. Sftul-), 204, 307, 491.
Nicolae (Sftul) din Șelarĭ, 170.
Nicolae ot Șelarĭ (Biserica Sftul-), 205, 450, 744.
Nicolae ot Șelarĭ (Mahalaua Sftuluĭ-), 205, 333, 340, 341.
Nicolae-Sêrbĭ (Biserica Sftul-), 204.
Nicolae-Tabacul (Biserica Sftul), 204.
Nicolae Vistierul, 581.
Nicolae-Vodă, 17, 77, 80, 249, 549.
Nicolae-Pĕtrașcu Vodă, 224, 679, 691.
Nicolae Voevod (Constantin-), 373.
Nicolae Zugravul, 518.
Nicolescu (casa-), 424.
Nicolescu (Polcovnicul-), 466.
Nicolesculuĭ (Hanul-), 230, 341, 491, 492.
Nicopoienĭ, 599.
Nicopole, 56, 120, 448, 551, 599.
Nicula Vistierul, 302, 303.
Nicula Vistierul (morile luĭ-), 303.
Niebelungenlied, 556.
„Nifon“ (Palatul-), 408, 425.
Nifon (Patriarhul-), 647, 721.
Nikeĭa, 724, 725.
Nikeĭa (părințiĭ de la-), 262.
Nikifor (călugărul-), 47, 145, 565, 566.
Nikita Gușatul, 362.
Nikusios (Panaiot-), 111, 190, 340.
„Nirescher“ (casa-), 491.
Nisa, 193, 279.
Niță (Aga-), 75.
Noe, 283.
Nona (Dumitru-), 327, 450, 452, 591.
Normandia, 265.
Norvegia, 594.
Nosologia, 667.
Notre-Dame, (Biserica-), 148, 361.
Nottara (doctorul Dumitru-), 665.
Nottara (Patriarhul Chrysanth-), 130, 273.

novitalele, 708.
Nucetul (Mănăstirea-), 37, 205, 333, 450, 528, 722.
Nucetul (moșia-), 37.
Nucĭ, 270.
Nucșóra, 147.
Nuĭele (podul de-), 75.
nuntă (dar de-), 671, 672, 684.
Nur-Banù, 680.
Nürnberg, 33, 35, 178, 345, 361, 363, 445, 460, 506, 530, 553, 653.

O

Obahta Ruséscă, 425.
Obedenĭ (boieriĭ-), 75.
Obeḑĭ, 385.
obeḑĭ (a băga în-), 111.
obiceiurĭ superstițióse, 647, 649, 649, 650.
Obiceiurile Pămêntuluĭ, 720, 722, 747.
obiceiurilor (condica-), 709.
Obilesciĭ, 57, 147, 270 580.
Obor, 62, 80, 130, 343, 380, 381, 382, 385, 430, 581.
Obor (bătălia de lângă-), 387.
Oborul-Noŭ (Bis.-), 744.
Oborul Vechiŭ, 206, 207.
Oborul-Vechiŭ (Bis.-), 206, 414, 744.
obrazurĭ arhiereștĭ, 279.
obraze simandicóse, 368.
obrazele scăpătate, 694, 699,
obrazelor scăpătate (doctor al-), 665.
Obrenovicĭ (Miloș-), 423.
Obștia orășenéscă, 717.
obștirea poruncei, 703.
ochav, 723.
ocine, 36, 54, 58.
Ocnă, 473.
Ocna de la Slănic, 197.
Ocne, 199.
Ocne (Cămĕrașul za-), 486
Ocnele-Marĭ, 675.
Ocnelor (arendașiĭ-), 472.
Ocnénul (Radu-), 68.
Ocolnica, 61.
Ocolnițe, 255, 267, 371.
Oculist (medic-), 635, 651.
Odessa, 527.
Odivióia (satul-), 251.
odabașiĭ, 395.
Odobescu (Al.-), 5, 419, 515, 520, 521, 523, 525, 532, 608, 623, 642, 655, 698, 699.
Odriul 192, 452, 699.
ocritul, 310.
Ofterdingen (Heinrich von-), 556.
oglindă (a descânta în-), 613.
Ogrădénu (Dinu-), 339.
ohavnică, 241, 270, 371, 725, 731.
oĭ (gostinărit de-), 321.
óiă sécă (dare), 321.
oilor (taxa-), 219.
olac (cal de-), 321.
olăcar împĕrătesc, 394.
Olanda, 443.
olandă (pânză de-), 452.
Olandesĭ, 456, 464, 469.
Olane lustruite (sobe de-), 674,
Olănescĭ (boieriĭ-), 75.
Olariĭ, 155, 333.
Olarĭ (Biserica-), 208.
Olariĭ (Mah.-), 319.
Olarĭ (M-tirea-), 646.
óle (târgul de-), 208.
Olimpiada (călugărița-), 659.
Ollănescu (D.-), 131, 695.
Ologul (Lixandru-), 362.
Oltenescĭ (Voevoḑiĭ-), 515.
Oltenĭ (boieriĭ-), 78.
Oltenĭ (strada-), 297.
Oltenia, 30, 78, 79, 449, 580, 604, 672.
Oltenilor (Biserica-), 6, 74, 204, 209, 333.
Oltenilor (Mahalaua-), 209, 267, 316, 318, 333.
Oltenița, 10, 11, 593.
Olt (județul-), 323, 365.
Olt (rîŭ), 8, 12, 29, 75, 130, 147, 155, 187, 295, 300, 407, 549, 557.
Oltuluĭ (Caimacaniĭ-), 570.
Omofóre, 148.
Opincarĭ, 600.
Opium, 660.
Oprea Banul, 414.
Oprea Debel, 725.
Oprea Logofĕtul, 110, 330.
Oprea Speriatul (via luĭ-), 361.
Oradia-Mare, 536, 583.
orășanĭ (categoriĭ de-), 736.
Orățiele, 278.
orațiune funebră, 287.
orator bisericesc, 151.
oratoriĭ domnescĭ, 135.
orbețiĭ, 365.
Orbeților (Mahalaua-) 357.
Orḑariĭ, 744.
ordiile, 63.
Orescĭ (boieriĭ-), 75.
Orĕștia, 260.
Orfanotrofion, 86, 129, 200, 335, 424, 488, 663.
orfăurar, 515, 528.
orfăurăriă, 530.
Orheĭ, 177.
Oricovius (cronicarul-), 636.
Orient (Hôtel de-), 424.
Orientul, 258, 260, 267, 444, 455, 532, 613, 617.
Orientuluĭ (chestiunea-), 609.
Orientuluĭ (împĕrat al-), 410.
Orlat, 261.
Ornénul (Stolnicul Nicolae-), 359.
Orta-Cusac, 397.
orțĭ, 468.
ortiță, 468.
óste de Țéră, 599.
Ostermayer (cronicarul-), 637.
ostoi (a se-), 80.
Ostrovul (schit), 515.
Oțetariĭ (Bis.-), 170, 209.
Oțetariĭ (Mah.-), 319, 343.
Oteteleșaniĭ (boeriĭ), 369, 371.
Otetelișénul (Slugerul Nicolae-), 181.
Otomaniĭ, 23, 49, 265.
Otoman (Imperiul-), 85, 464.
Otopeniĭ (satul-), 242.
Otranto (ducele d'-), 494.
otravă, 638.
otrăvurĭ (interdicție băcanilor de a vinde-), 664.
Ovreĭ, 80, 158.
Ovreiul Silitrariŭ, 591.

P

Paapa (Casa-), 408, 409.
Păcură (puţurĭ de-), 179.
Padişahul, 119.
Padova, 121, 322, 653, 655, 659.
Păduróĭa, 413.
Page (Generalul-), 69, 412, 589.
Paget (Lordul-), 119, 593.
păhărniceĭ, 587.
păharniceĭ (vătaful de-), 395.
paiccii, 119, 121.
Paisie (Egumenul-), 484.
pajura Domnieĭ, 397.
Palanga, 441, 251, 567.
Palanga luĭ Sinan-Paşa, 567.
Palatul, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 432, 581.
Palatul Administrativ, 227.
Palatul Ateneuluĭ, 419.
Palatul de la Dobrenĭ, 519.
Palatul Domnesc, 101, 102, 103, 108, 122, 126, 135, 157, 159, 212, 306, 307, 316, 446, 510, 512, 514, 629, 672.
Palatul Justiţieĭ, 359.
Palatul legislativ, 153.
Palatul mitropolitan, 153, 156.
Palatul Patriarcal, 510.
Palatul Principeluĭ, 133.
Palatul Regal, 318, 370, 418, 419, 424, 489.
Palatuluĭ Domnesc (Biserica-),' 8.
Palatuluĭ (Grădinarul-), 119.
Palazzo della Signora, 520.
Paleologĭ, 440.
Paleologul (Iacob-), 101.
pălimare, 494, 673, 674.
palissade, 47, 565.
palmier (lemn de-). 266.
paloş, 555.
pambriŭ, 676.
Pan Mihaĭ, 733.
Pană, 56.
Pană Apostol, 205.
Pană Cismarul, 419.
Pană Logofĕtul din Grecĭ, 57, 581.
Pană Spătarul, 729.
Pană (Mănăstirea luĭ-), 9, 56, 66, 74, 75, 142, 266, 268, 270, 271, 449, 578.
Pană Filipescu (casele Spătaruluĭ-), 423.
Pană Vistierul, 187, 190, 268.
Pană Vistierul (Mănăstirea luĭ-), 139, 146, 320, 323, 330, 342, 366, 371, 488.
Panaiot (Chiriţă-), 452.
Panaiot Nicusios, 586.
Panaiotake, 111.
Panaiotake Dragomanul, 190.
Panait, 307, 450.
Pann (Anton-), 332, 347, 348, 353, 478, 487, 541.
panaghiar, 22.
Pandelakis Chiorul, 237.
Pandele Doftorul, 119, 655.
Panduriĭ, 580, 595.
Pandurii Olténieĭ, 604.
Panonia, 438, 627.
Pantaleone (doctorul-), 655.
Pantelimon, 8, 10, 310, 382, 391, 548.
Pantelimon (cărămiḑile de la-). 10.
Pantelimon (bis. Sftuluĭ-), 343.
Pantelimon (doctorul-), 661.
Pantelimon (Mah.), 319, 343.
Pantelimon (móştele Sftuluĭ-) 284.
Pantelimon (Spitalul de la-), 661, 664.
Pantelimonuluĭ (drumul-), 695.
Pantelimonuluĭ (lacul-), 298.
Pantelimonuluĭ (Mănăst.-), 125, 301, 332, 339, 382.
Pantelimonuluĭ (târgul-), 382, 462.
Pantofariĭ, 741.
Paolo Veronese, 517.
Papa, 582, 585.
Papa Postelnicul, 61.
Papadopolu-Callimah (Al.-), 121, 280, 281, 394, 519, 521, 735.
Paparudele, 694.
Papazoglu (colonelul), 176, 184, 208, 297.
Papazolu (hanul luĭ-), 493.
Paphos, 703.
Paphos (Grădinele din-) 188.
Papilor (scrisorile-), 500.
papistăşéscă (Biserica-), 657.
papistaşiĭ, 228, 657.
paraclis, 86, 89, 116, 135, 316.
paradă (musica de-), 537.
Pârâĭanĭ (boĭeriĭ-), 369.
paralîcul, 458.
paralîcul (băcanĭ cu-), 743.
Parant (Louis-), 625, 629.
Paraschiva (Sfta-), 178, 225.
Paraschiva din Căzanescĭ 189, 329.
parc engles, 326, 505.
parc italian, 510.
pârcălab (etimologia cuvêntuluĭ-), 717.
pârcălabu (atribuţiile unuĭ-), 720,
Pârcălabia, 723.
Pârcălabiĭ, 89, 717, 718, 720, 721, 722, 734.
părcane, 47, 201, 565.
Parcevicĭ (Peter Freiherr von-), 410.
pârgar (atribuţiile unuĭ-), 738.
Pârgariĭ, 34, 241, 256, 303, 315, 718, 723, 724, 729, 731, 734.
Părintele Teodosie, 539.
Paris, 3, 33, 35, 148, 163, 212, 214, 256, 259, 272, 273, 278, 283, 287, 301, 345, 361, 364, 365, 368, 369, 382, 401, 402, 410, 439, 457, 460, 462, 469, 471, 473, 494, 500, 505, 510, 511, 523, 524, 534, 543, 548, 561, 684, 547, 588, 589, 601, 607, 609, 611, 612, 614, 616, 618, 620, 621, 622, 623, 640, 631, 632, 639, 641, 650, 654, 659, 660, 665, 666, 692, 702, 703, 707, 712.
Parisianiĭ, 368.
pârnaiă, 699.
Paros (insulă-), 198.
Pârşcovenĭ (boĭeriĭ-), 75, 198, 338, 392.
Pârşcovénu Vornicul, 392.
Pârşcovénuluĭ (casele-), 353.
Parthenie, 262, 265.
Parthenie (Egumenul-), 242, 285, 484.
Parthenie (Patriarhul-), 264.
Pârvan Abagiul, 215, 338.
Paşă, 37, 120, 156, 159, 422, 552, 626.

Pasagiul Român, 418, 424, 489.
Pasĕrea (mănăstirea-), 262.
„Pascal" (casă-), 426.
Pascale Grecul, 110.
pașĭalîc, 65.
Passarovicĭ (pacea de la-), 78.
Passaŭ, 439.
Pasteur, 648.
păstor român, 456.
Paspale (Gheorghe-), 482.
Pasvantoglu, 92, 623, 625.
Pasvantoglu (hordele luĭ-), 92, 631.
pațachină, 471.
Patria (Strada-), 341, 370, 380, 391, 393.
Patriarhiă, 78, 212, 256, 259, 264, 265.
patriarhicesc, (blestemul-), 262, 264.
Patriarhieĭ *(vechilul-)*, 268.
Patriarhieĭ (logothet al-), 276.
patrida, 252.
Pătróia, 462.
Patru-decĭ-de-Crucĭ, 4.
pătura tătărescă, 560.
Păuna Dómna, 77, 122, 174, 693.
Panselinos, 515.
Pavel Grecul, 66.
Pavel (pseudo doctorul-), 665.
Pavia, 653.
pazarghidén, 674.
Pecersca, 258, 511.
pecete domnéscă, 242.
pedepse, 115, 128, 473, 508.
pehlivanĭ, 689.
Pejacsevicĭ (Comitele-), 410.
Pelimon (A.-) 20, 177, 250, 296, 297, 387, 516.
Pellet, 614.
Pellet & C-nie, 472.
Pellet & Hortolan (Casa-), 614, 621.
Pelvinul, 49, 559, 570.
Pencovicĭ (casele-), 135.
Penticostar, 391.
Penticostarul slavonesc, 255, 499.
Pepeno (Donea-), 449.
Pepeno (Ilinca-), 450.
Pepeno (Pană-), 449, 450.
Pepeno (Panaiot-), 449.
Pera, 88, 234, 601, 701, 709.
Pera (mănăstirea francesă de la-), 88.
Perdicari (casa-), 425.
Père Joseph, 410.
Peresvetov (Ivașco-), 653.
periodevti (doctori-), 652.
Periș, 223, 418, 553.
Periș (bătălia de la-), 38.
perizóne, 148.
pernióre scrise, 674.
Perrhevos, 611.
Persia, 12, 14.
Perspectiva Newsky, 402.
peruce, 589.
Pescăria, 320.
Pescăria-Vechiă, 210, 296, 380, 381.
Pescăria-Vechiă (Strada-), 336.
Pescariĭ, 297, 744.
Pescaruluĭ (Hanul-), 493.
pescĭ (soiurĭ de-), 699.
Pescilor (scaunele-), 320, 338.
Pesta, 12, 474, 615.
petacĭ, 468.
Petersburg, 127, 401, 402, 485, 511, 598, 622, 692, 694, 703, 704, 706, 708.
Petersburg (Clopotul din-), 511.
Pĕtrașcu, 200, 201, 242.
Pĕtrașcu-cel-Bun, 40, 99, 132, 133, 679.
Pĕtrașcu-Vodă, 39, 50.
Pĕtrașcu-Vodă (strada-), 510.
Pĕtrașcu-Vodă Călugărul, 99.
Pĕtrașcu-Vodă (Nicolae-), 406, 576.
Petre, 444.
Petre Abagiul, 380.
Petre Arménul, 517.
Petre Vătaful, 349.
Petre Vătaful de Măcelarĭ, 484, 741.
petrecerĭ, 695
Petremol, 101.
Petru, 11, 17, 413.
Petru (dinarul Sfîntuluĭ-), 259.
Petru-cel-Mare, 692.
Petru Căpitanul, 591.
Petru Cercel, 23, 40, 42, 102, 142, 158, 189, 200, 202, 242, 517, 530, 538, 555, 680, 689.
Petru Cupețul, 450.
Petru Diaconul, 687.
Petru Rareșĭ, 510, 553, 653, 679, 680.
Petru Schiopul, 189, 530, 538, 679.
Petru-Vodă, 722.
Petruwaradin (bătălia de la-), 549.
Pharsalis, 351.
Philimon, 474, 488.
Philippe Mouskes (poet), 12.
Photius (doctorul-), 659.
Pič (Dr. Ladislas-), 556, 717, 721.
Piccolomini (strategul Silvio-), 49, 568, 570, 575, 604.
Picior-de-lemn (Tănase-), 364.
picknickurĭ, 90.
pictor, 516, 521.
pictor (episcop-), 281.
pictorĭ decoratorĭ, 517.
pictor frances, 523.
pictorĭ grecĭ, 519.
Pictorĭ italianĭ, 516, 519.
pictorii de biserică, 522.
pictorul-zugrav, 521.
pictura, 247, 513, 514, 520, 522, 523.
pictura occidentală, 523.
pictura religiósă, 515, 516.
pictură română, 543.
Pier Damiano, 532.
Pietà, 515.
pieĭ argăsite, 470.
piétră (bășĭ de-), 108.
piétră (epoca de-), 4.
piétră (hanurĭ de-), 86.
piétră (hotar de-), 202.
piétră-acră, 471.
piétră cubică, 387.
piétră săpată, 507.
Piétra Vulturuluĭ, 653.
pietrăriă (meșter de-), 520.
pietre cĭoplite, 507.
pietre de hotare, 203.
pietre prețióse, 149, 159, 212, 259, 260, 452, 514, 527, 528, 530, 531, 532.
pietre tămăduitóre, 653, 665.
Pietriceaua (Schitul-), 179, 677.
Pilarino (Iacob-), 655.
piloțĭ, 565.
Pind, 651.
Pingaud (Léonce-), 601, 703.
Pinum (oraș), 10.
Pipera (Bis. de la-), 744.
Pipolo, 459.
Pirotul (balta-), 29.
pirpiriĭ, 636.
Pirum (orășel roman), 10
pisaniă, 217, 520.
Pisaniĭ, 440, 441, 499.
Pisanilor (comerciul-) 441.

Pitar-Moșu (Biserica-), 210.
Pitarii, 397.
Pitescii, 10, 15, 22, 39, 63, 78, 130, 170, 285, 444, 449, 505, 548, 683, 726, 727, 728.
Pitescilor (Dealul-), 203, 241, 285.
Pitescilor (viele din Délul-), 241. 285, 683.
Pitescilor (Drumul-), 449.
Pitulicea Țiganca, 612, 644, 700,
Plăcîocoîul (moșia-), 28.
plăieșii, 580.
Plaiurî, 144.
Plania (Gérard-), 98.
Plăpămarii, 744.
Plătărescii (moșia-), 179, 242, 638.
Platon, 215.
Pliniŭ, 642.
Pliniŭ Major, 641.
Plutarcul (operă), 705.
pleop (la-), 345.
Plevna, 558, 559, 570.
Plevneî (Calea-), 358, 405.
plocate stoborîte, 675.
plocóne, 60, 75, 120, 149.
ploconul Sultanuluî, 452.
Ploiescî, 11, 90, 347, 578.
Ploescî (călărașiî de la-), 55.
plumb (învelitóre de-), 142.
plumb (peceți de-), 252.
Plumbuita (Mănăstirea-), 74, 82, 133, 726..
pobriganiă, 116, 155.
pocâltitură, 642.
Pociovaliște, 470.
pocitură (descântec de-), 654.
podărese (muierî-), 704.
Podarii, 312, 395.
Podgoria Pitescilor, 148, 409.
Podgoria din Sud-Saac, 148.
Podoleni (plasa-), 19.
Podul Agăi Iane, 309.
Podul de la Gorganî, 309.
Podul Mogoșóieî (Plasa-), 317, 319, 343.
Podul-de-Nuiele, 308, 339, 341.
Podul-de-Pămênt, 236, 357,
Podul-de-Pămênt (Bariera-), 319.
Podul-de-Pămênt (Mahalaua-), 318, 341.
Podul-de-la-Turn, 309.
Podul Mogoșóieî, (Genesa luî-), 174.
podurî (craî de-), 639, 640.
podurî mișcătóre, 308.
Podurilor (arendașiî-), 493.
Poenarî (boieriî-), 75, 366.
Poeniî (moșia-), 272.
Pogonianis (Arhiepiscopia de la-), 195, 221.
pohvală, 67, 539.
Poiana, 331, 366.
Poiéna-Florescului, 447.
Poienar (Barbu-), 331.
pojar, 641.
poklonenia, 736, 737.
pokupeniă, 736.
Polcovnicia podurilor, 383, 394, 743.
Polcovniciî Agieî, 395.
poliî imperialî, 465, 469.
Polihronie (doctorul-), 663.
Poliția Capitaleî, 408.
Polizake (căminarul-), 472.
Polonă (strada-), 494.
Polonia, 102, 119, 410, 442, 448, 552, 572, 582, 583, 585, 587, 594, 595, 608, 615, 616, 619, 638, 701, 702, 717, 722.
Polonî (negutătorî-), 441, 448.
Polonieî (cancelarul-), 53.
Polonieî (regina-), 99.
Poloniî, 34, 48, 53, 106, 107, 542, 567, 572, 588, 599, 616, 622, 623, 700.
polovniî, 711.
Polovraciî, 272.
polychromotypiă, 471.
Pomerania, 594, 680.
Popa-Cosma, 169, 204.
Popa Cosma (Mah.-), 319, 344.
Popa-Dârvașî (Biserica-), 328.
Popa Drăgoiŭ, 483.
Popa-Fierea, 169.
Popa-Fierea (Biserica-), 209.
Popa-Dârvașî (Mahalaua-), 221, 319, 328.
Popa Herea, 176.
Popa Hierea (Biserica-), 148.
Popa-Herea-Sibilele (Biserica-), 338.
Popa Hierea - Sibilele (Mahalaua-), 318.
Popa Istrate (Mahalaua-), 323, 331, 409, 415.
Popa Ivașcu (Mahalaua-) 171 319, 320, 321, 323.
Popa-Nan (Bis.-), 744.
Popa-Nan (Mah.-), 319, 343.
Popa-Petre, 169.
Popa-Petre (Mah.-), 319, 344.
Popa-Plăcintă (Biserica-), 228.
Popa-Radu, 169, 335.
Popa-Radu (Mahalaua-), 129, 200, 318, 319, 328, 335, 336, 343, 663.
Popa-Rusu, 169.
Popa-Rusu (Mah.-), 319.
Popa-Sóre, 169.
Popa-Sóre (Bis.-), 210, 744.
Popa-Sóre (Mah.-), 319, 343.
Popa-Stoica, 73.
Popa-Stoica (Biserica-), 210, 323.
Popa-Stoica (Mah.-), 210, 323.
Popa-Tatu, 169.
Popa-Tatu (Biserica), 188.
Popa-Vlaicu, 518.
Popescî, 38, 60, 64, 65, 110, 145, 188, 190, 205, 333, 347, 531, 581.
Popescî (boieriî-), 75, 204, 208, 336, 380, 483.
Popescu (Hrizea vel Vistier-), 67, 733.
Popescu (Radu-), 183, 418.
Popescu (Radu Vornicul-), 78, 418, 734.
Popescu-Pasĕrea, 539, 541.
Popescului (Mahalaua-), 73, 148, 230, 238, 274, 297, 318, 333, 343, 370, 380, 414, 491.
Popp (Const.-), 464.
Porfir Cupețul, 450.
Porfiria Dómna, 150.
port de boieróică română, 681.
pórtă (vornic de-), 18.
Pórta-cea-mare, 193.
Pórta Domnéscă de sus, 179.
Pórta-de-Jos, 107, 227, 391, 392, 502.
Pórta-de-Sus, 69, 111, 116, 124, 186, 193, 221, 305, 309, 328, 330, 391, 402, 450, 502, 508, 588.
portăreiî, 629.
portărieî (brésla-), 395.
Porțile-de-Fer, 440, 449.
portret în liniî, 523.
portrete (restaurare de-), 552.
portrete religióse, 517.
Portugalia, 200.
Porumbreaniî, 147.
poslujnicî, 83, 149.
poslujnicî bisericeî, 219.
posmagiî, 453.
Posony, 615.
Poșta-Vechiă (Strada-), 370, 420

postav (fabrică de-), 469, 593.
postav ghiolghiol (conteşe de-), 683.
postav unguresc, 591.
postavurĭ de Braşov, 591, 593.
postavurĭ francese, 460.
postavurĭ de Sibiĭ, 593.
Postăvarĭ (balta din-), 4.
Postăvariĭ, 204.
Postăvariĭ (Mah.-), 203, 321.
Postăvariĭ (strada-), 298.
postelniceĭ, 587.
Postelnicul-cel-Mare, 142, 395.
Poştelor (Palatul-), 69, 404, 413, 416, 485, 486, 511.
potaş, 456.
Potcap, 168, 257.
Potcovariĭ, 744.
Potelul (bălţile-), 264.
Potemkin (principele-), 598, 703.
poteră (Polcovnicul de-), 395.
Poteraşiĭ, 395.
Potlogi, 130, 510, 520.
Potlogi (palatul de la-), 510, 520.
Potocénu Constantin, 174.
Potocénu Maria, 174.
Potocénu (Sanda-), 204.
Potocénu (Vasile-), 204.
Potok, 572.
Potocki (contele Felix-), 703.
Potocki (Ión-), 572.
Potocki (oştile luĭ-), 504.
Potocki de Potock (Ion-), 53, 54, 574.
povernĭ, 328, 336.
practicos (doctor-), 669.
praetoria (porta-), 35.
prafurĭ-barut, 352.
Praga, 571, 706.
prăgariĭ, 727.
Prager (casa-), 404, 423, 513.
Prahova (judeţul-), 12, 15, 130, 147, 202, 281, 332, 365, 508, 547.
Prahova (rîul), 9, 11.
Prahoveĭ (trecĕtorile-), 441.
Prahoveniĭ, 462.
pravilă (explicaţia vorbeĭ-), 721.
Pravile Impărătescĭ, 315.
praxis (obraze cu-), 470.
precupeţĭ (vătaf de-), 741.
Precupeţiĭ, 744.
Precupeţiĭ (Bisericele-), 382.
Precupeţiĭ-Nouĭ (Biserica-), 62.
Precupeţiĭ-Noĭ (Mah.-), 319, 344.
Precupeţiĭ-Vechĭ (Mah.-), 319, 344.
Preda (Barbu-), 37.
Preda (jupânésa-), 246.
Preda Păharnicul, 719, 720, 723, 724.
Preda Postelnicul, 678.
Preda Vornicul, 9, 270.
Predél, 573.
preistorică (epoca-), 5.
Preoţĭ, 167.
Preoţilor (Lefurile), 169.
Preoţilor (Starea-), 169.
Preotuluĭ (Rolul-), 168.
Pribegiĭ, 61, 216.
Pribegilor (óstea-), 578.
pricolicĭ, 644.
Primăriă, 358, 413.
Primărieĭ (Arhiva-), 359.
Primăvereĭ (Str.), 420.
Primul-Consul, 710.
Principatele-Unite, 153, 432.
Prinkipos, 234.
Prinţipul Zamfir, 689.
Prisicenĭ, 55, 578.
Privélă (Casa de-), 131, 188, 328.
privighiare (casa de-), 496.
privileghiurĭ, 470.
Privilegia, 718.
Probus (împăratul-), 10.
Proca Neguţătorul, 450.
procese comerciale, 444.
proclet (a fi-), 262, 720, 724, 725.
Procopiŭ Moscopoliténul (Demetriŭ-), 656.
Procopóia, 649.
profesorĭ grecĭ, 215.
proforă de Ţarigrad, 541.
proistoşĭ, 742.
Prometeŭ, 265.
propagandă jacobină, 620.
proprietate (călcărĭ de-), 268.
proprietate (hârtiĭ de-), 492.
Prorocenĭ (boieriĭ) 185.
Proskinitariul, 521.
Prosorovoski (mareşalul-), 713.
prostimea, 74, 83, 304, 419.
protomeşterĭ, 742.
proptipendadă, 619.
Protopopuluĭ (Biserica-), 74, 209.
Protopopuluĭ (Mahalaua-), 333.
protopsalt, 120, 134, 538.
Proviant-Maistru, 713.
Provaz (ogariĭ din-), 676.
Prundul, 204, 299, 300, 307, 309, 333, 369.
Prunduluĭ (Mahalaua-), 331, 333,
prunelor (modul de conservare al-). 677.
Prusia, 230, 457, 464, 557, 577, 595, 708.
Prusieĭ (agenţiĭ-), 92.
Prusienĭ, 599.
Prutul, 107.
Psalmilor (manuscriptul-), 706.
psaltichiă, 541.
psaltichiă grecéscă, 538.
psaltichiă românéscă, 539.
Puerta del Sol, 402.
Pultava, 181, 593.
Pultava (Episcopul de-), 622.
punerea cuţituluĭ (léc), 644.
Purcăreniĭ, 441.
Puşcăria, 96, 108, 110, 129, 134, 148, 219, 239, 315, 330, 353, 384, 394, 493, 581.
Puşcăria Domnéscă, 115, 375, 380, 392, 502.
puşcariĭ Armăşieĭ, 395.
Puşcariu (Ión-), 500.
puşcaşĭ, 555, 600.
puscĭ (darea la ţintă din-), 579.
pusul lipitorilor, 644.
Putna (judeţul-), 12, 19.
Puţul-cu-Zalele, 184, 370, 418, 419, 489.
Puţul-cu-Zalele (Bariera-), 342.
Puţul Turnuluĭ, 380.
Puturosuluĭ (Valea-), 179.

Q

Quantin, 515.
Quitzman (Dr.-), 150, 496, 508.

R

rachiurĭ, 120, 469, 614.
Racoviță, 82, 426.
Racoviță (casa-), 423.
Racoviță (casa Banuluĭ-), 713.
Racoviță Const.-Vodă, 186, 215, 217, 660, 665.
Racoviță (Dimitrie-), 208.
Racoviță (Vistierul Dumitrașcu-), 208.
Racoviță (Dumitrașcu Vornicul-), 89.
Racoviță (Mihaĭ-), 363, 372.
Racoviță (Mihail-Vodă-), 301, 302.
Racoviță (paraclisul luĭ-), 227.
Racoviță (Ștefan-Vodă-), 83, 221, 230.
Racovițescĭ (boieriĭ-), 150, 408, 690.
Racovițescilor (casa-), 227.
Rada (jupânésa-), 196.
Radivoe Căpitanul, 736.
Radovan, 15, 351.
Rădovanca, 700.
Radu, 37, 77, 121, 150, 248, 682, 720.
Radu-cel-Frumos, 23, 25, 26, 27, 30, 36, 96, 97, 98, 500, 512, 513, 550, 603.
Radu-cel-Mare, 28, 29, 36, 37, 38, 130, 552, 721.
Radu Ceauș, 179.
Radu Cocóră, 595.
Radu Comisul, 267.
Radu-Cupariul, 369.
Radu-de-la-Afumațĭ, 38, 515, 552.
Radu din Fărcașĭ, 264, 739.
Radu (dohtorul-), 664.
Radu Logofĕtul, 56, 140, 449, 483.
Radu Logofĕtul din Desa, 56, 187, 578.
Radu Logofĕtul za Vistieria, 186.
Radul (Mah.-), 319, 343.
Radu-Negru, 15, 326.
Radu Orbul, 362.
Radu VIII Paisie, 38, 553.
Radu Postelnicul, 29, 197, 241, 405.
Radu Postelnicul din Herăscĭ, 241.
Radu-Șerban, 594, 604.
Radu Tabacul, 316.
Radu Tabacul (locul luĭ-), 315.
Radu-Vodă, 23, 24, 36, 40, 50, 56, 57, 62, 150, 159, 216, 245, 248, 249, 304, 335, 402, 579, 580, 678, 689.
Radu Vodă (Biserica-), 166.
Radu-Vodă (Mahalaua-), 219, 267, 318, 333, 335, 730.
Radu-Vodă (Mănăstirea-), 39, 42, 44, 55, 56, 65, 74, 80, 82, 96, 102, 110, 133, 134, 136, 146, 147, 155, 156, 177, 188, 193, 222, 196, 202, 205, 208, 219, 221, 223, 230, 234, 235, 236, 238, 239, 243, 245, 246, 248, 249, 251, 252, 259, 266, 267, 285, 286, 296, 298, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 312, 320, 322, 328, 331, 333, 338, 339, 342, 345, 346, 351, 362, 371, 379, 387, 393, 398, 402, 403, 407, 411, 412, 414, 417, 431, 446, 454, 470, 483, 484, 499, 502, 504, 513, 524, 530, 548, 563, 565, 567, 578, 580, 582, 657, 695, 696, 722, 725, 730, 731, 732, 733, 735, 738, 741, 743.
Radu-Vodă (morile mănăstireĭ-), 303.
Radu-Vodă (viele mănăstireĭ-), 249.
Radu-Vodă Leon, 9, 61, 65, 66, 110, 146, 216, 270, 288, 304, 323, 360, 361, 366, 367, 372, 404, 688, 689, 729.
Radu-Vodă Mihnea, 55, 133, 144, 152, 244, 245, 246, 247, 248, 321, 322, 406, 414, 447, 448, 504, 578, 582, 654, 678, 723.
Radu Vornicul ot Secariste, 392.
Radu Zugravul Bucurescénul, 523.
Rădulescu-Codin, 675.
Raduliotul, 74, 156, 202, 236, 237, 238, 241, 242, 243, 249, 286, 303, 304.
rădvane, 494, 593, 696, 711.
Rafailă Monachul (Radu Popescu), 183.
Raffet, 191, 194, 480.
Ragusa, 7, 500, 528.
ragusanĭ (negustoriĭ-), 448.
Ragusaniĭ, 440, 441, 442, 444, 445, 448, 457, 460, 462, 528, 577.
Rahoveĭ (Calea-), 309, 367, 358, 359, 402, 493.
Rathivanul, 629,
Rahtivanuluĭ (Ulița-), 393.
Raià, 89, 620, 622.
Raicevicĭ, 86, 149, 212, 274, 278, 382.
Rákoczi, 64, 105, 261, 577, 583, 585.
Rákoczi (George-), 536, 580, 691.
Rákoczi George II-), 410.
Racoți (George III-), 260.
Ralet (casa Banuluĭ-), 424.
Ralet (cișmeaua de la pórta banuluĭ-), 427.
Ralet (Vornicul Isac-), 664.
Rally (dr.-), 665.
Ramazanul, 119.
Rambaud (Alf.-), 616.
rănĭ (doctor de-), 651.
ranțurĭ (haine cu-), 671.
Rareș (Petru-Vodă-), 359, 363.
Rasgrad, 599.
Răsgrădenĭ, 599.
Rasty (dr. Ión-), 665.
rața (joc), 695.
Rathaus, 735.
Ratisbona, 439.
ravac, 699.
Ravena, 143, 529.
Raynaud (Dr.-), 644.
Rărimiță, 170, 209, 595.
Răzvan, 311.
Răzvan (Biserica-), 274, 491.
Răzvan (m-tirea-), 193, 393.
Răzvanuluĭ (Mah.-), 230, 318, 341.
Récamier (Dómna-), 712.
Recordon, 508, 698.
recunóscere (carte de-), 362.
Regensburg, 35, 439.
regimente române, 596, 601, 602.
Reghiul, 19.
regulament de crescerea copiilor, 663.
Reimers (Heinrich von-), 127, 703, 704.

Reis-Effendi, 120, 622.
Reis-Effendi (ploconul luĭ-), 452.
Renascerea, 159, 521.
Republica, 616, 618, 630, 651.
Republica francesă, 608, 612.
Republiceĭ-Francese (ambasadorul-), 614, 630, 681.
Republica (noul calendar al-), 614.
Republiceĭ Francese (Consul general al-), 621.
Republiceĭ francese (ministrul-), 626.
Republiceĭ francese (supușiĭ-), 628.
Republiceĭ (trimișiĭ-), 620.
rescumpărare de han, 484.
Rĕsăritului (Biserica-), 260, 279.
Răsăritului (episcopĭ aĭ-), 276.
Rĕsăritului (patriarhiĭ-). 264.
Rĕsboienĭ, 25.
Rĕsboienilor (anul-), 45.
rĕsboiŭ (de țesut), 471.
rĕsboiŭ (bărcĭ-de-), 592.
rĕsboiŭ (consiliŭ de-), 521, 568.
respântiaș (străjar), 387.
Restaurațiune, 515.
Restis (Pascuale de-), 442.
Reumont, 256.
revent, 644.
Revoluțiunea Francesă, 607, 609, 613, 615, 632.
Revoluțiuneĭ (Cronica-), 354.
Reynie (La-), 368.
Rhigas, 607, 609, 611, 612, 614, 617, 621, 623, 626, 627, 631, 632.
Rhin (florinĭ de-), 445.
Rhinul-de-Jos, 718.
Rhodos, 653.
Richelieu, 410.
Richelot (Mih -), 439.
rîchîită (piétră cu slove-), 501.
Rilo (Mănăstirea-), 282, 283.
rîmătorĭ (gostinărit de-), 321.
rîmleniĭ, 228.
Rîmnic, 146, 233, 442, 444.
Rîmnic (móră de la-), 27.
Rîmnic (viele de la-), 29.
Rîmnicénul, Isaia Monahul, 186.
Rîmnicénu Naum (Protosinghelul-), 152.
Rîmniculuĭ (cîmpia-), 361.
Rîmniculuĭ (Episcopia-), 142, 178, 186, 223, 337, 420, 425, 516.
Rîmniculuĭ, Severin (episcopia-), 420.
Rîmnicu-Sărat (județul-), 12, 19.
Rîmnicu-Vîlcea, 360, 361.
rinoaedi, 541.
Rîureniĭ, 464.
Robenhausen, 5.
Robescu (Senator I. F.-), 252.
Rogojinariĭ, 744.
roibine, 681.
rolină, 260.
Roma, 3, 35, 77, 83, 128, 159, 166, 256, 345, 401, 402, 410, 501, 516, 641, 642, 646, 651, 653, 655, 693.
Roman (Caliciĭ din-), 361.
Roman (Vallum-), 9.
Romanațĭ, 8, 219, 472, 683.
Romanet, 472.
Romanet (casa-), 424.
România-Mare, 548.
Românii Macedonenĭ, 618.
Românii din Pind, 651.
Românii de țéră, 600.
Romaniĭ, 20, 35.
Romanitis (Vistierul Grigore-), 309.
Romano-Bulgarĭ, 651.
româno-bulgarĭ (împĕrațĭ-), 11, 548.
romano-catolică (biserica-). 228.
Romantzoff (feld-mareșalul Petre-), 596, 598.
Rosetti (Căminărésa Marghiolița-), 284.
roșiĭ, 587.
roșiĭ-de-la-Vedea, 580.
roșiĭ-de-țéră, 580.
Roșioriĭ-de-Vede, 578.
rosmarin (léc), 642.
Roșu (hanul-), 493.
Rosso (doctorul-), 65.
Rota, 147.
Rotariĭ, 744.
Roxanda (Domnița-), 680.
Rucăr, 78, 444.
Rucăr (trecĕtorile de la-), 78.
Ruda (satul-), 368, 457, 740.
Rudenĭ (Boeriĭ-), 75, 171, 321, 368, 369, 371, 374, 740.
Rudénul (Chircă Banul-), 369.
Rudénul (Chisar-), 740, 746.
Rudénul (Chisar Paharnicul-), 740.
Rudénul (Diicul-), 417.
Rudénul (Diicul Spătarul-), 304, 581.
Rudénul (Mihaĭ-), 375.
Rudolf (Impăratul-), 518, 530, 571, 573, 575.
Ruelle, 621.
Ruf (Petru-), 17.
Ruffray, 614.
ruja (flóre), 675.
rukavițe, 148.
rumânia, 278.
rumânia (slobod de-), 279.
rumunĭ (popiĭ-), 243.
Rumuniĭ, 234, 279, 572.
Rumelia, 197.
Runcu (moșia-), 147, 270.
ruptórea nouă, 452.
ruptórea vechiă, 452.
Ruptura (Schitul-), 267.
Rusciuk, 8, 45, 120, 153.
Rusciuk (pașa de la-), 80.
Ruset (Constantin-), 124.
Ruset (biv vel Logofĕtul Nicolae-), 372.
Rusia, 14, 77, 91, 127, 153, 195, 223, 233, 258, 382, 420, 423, 432, 446, 457, 465, 469, 472, 485, 494, 511, 518, 521, 588, 595, 596, 598, 604, 609, 610, 612, 613, 615, 616, 620, 621, 624, 628, 632, 652, 692, 698, 708, 709.
Rusia (blănurĭ de-), 450.
Rusieĭ (agențiĭ-), 92.
Rusieĭ (Ambasadorul-), 127.
Rusieĭ (consuliĭ-), 233, 618, 628.
Rusieĭ (Legațiunea imperială a-), 408, 409.
Rusieĭ (monetele-), 443.
Rușiĭ, 34, 49, 84, 85, 92, 126, 127, 156, 228, 242, 421, 455, 473, 481, 496, 511, 542, 596, 598, 599, 601, 602, 607, 616, 708, 714.
Rușiĭ-de-Vede, 10, 55, 219, 444.
Rușiĭ-de-Vede (călărașiĭ de la-), 55.
Rușiĭ-de-Vede (moșia-) 218.
Russescu (Ión-), 482, 492.
Russescu (Russe-), 482, 492.
Ruste Alăutarul, 536.

S

săborul, 729.
Sacagiĭ, 397.
Sacagiilor (Vadul-), 358.
Săcele, 474.
Sachelarie, 472.
Sachelarie (baronul-), 419.
sacnasiŭ 674, 711.
Săcuianĭ, 365, 736, 737.
Sadeler, 518.
Sadedică, 472.
Saegiiĭ, 456.
Safta Stolnicésa, 148.
Safta Stolnicésa (Mahalaua de la-), 148,
sagene, 47, 565.
săgetarea, 579.
Săidăcarilor (Uliţa-), 330, 403, 460, 482.
Saint-Denis, 148.
Saint-Jacques (mahalaua-), 35.
Saint-Luce, 622.
Saint-Maurice (Dubois de-), 625, 629.
Saint-Médard, 283.
Saint-Sauveur (strada-), 369.
Saint-Simon, 67, 745.
Sakelarie (Dr.-), 665.
Salamkemen (pacea de la-), 585.
Salcia, 19.
Salerno, 642.
Salpetriera, 650.
Şalvaragiĭ (staroste de-), 199.
Şalvaragiilor (uliţa-), 403, 460.
Salvaresi, 101.
Salvatoruluĭ (strada-), 362, 369, 376.
şamalagéua, 467.
samare, 348, 481, 482.
Sâmbăta Morţilor, 387.
sameşul, 743.
Samonida (călugăriţa-), 37.
Samsariĭ, 470.
Samuil, 11.
Samur (blănurĭ de-), 680, 681.
samur (işlice de-), 131.
Samurcaş (casa-), 713.
San-Domingo (insula-), 624.
San-Gennaro (statuia luĭ-), 646.
sandrac (blană de-), 685.
Sandul (poemă), 300.
Sânge descântat, 644.
Sangiak, 39.
Sanguliĭ, 237, 452, 532, 676, 686.
San-Marco, 511.
San-Marco (Zecca din-), 448.
Sân-Petru, 462
Sânta Maria în Ava Coeli (biserica-). 646.
sans-culottes, 613, 614, 615, 631.
Şanţurĭ, 308, 309, 358, 365, 566, 576, 583, 590.
Şanţurĭ (*Epistatul* de la-), 308.
San-Vitale (biserica-), 529.
Săpunariĭ, 297, 336, 744.
Săpunarilor (Bis.-), 210.
Săpunarilor, (Mahalaua-), 54 183, 184, 296, 298, 324, 336, 381.
Sărindar, 65, 164, 197, 211, 212, 226, 297, 298, 304, 405, 408. 729.
Sărindar (Cişméua de la-), 427.
Sărindar (Spitalul de la-), 661.
Sărindaruluĭ (Biserica-), 7, 15, 210, 351, 415.
Sărindaruluĭ (locul-), 433.
Sărindaruluĭ (Mah.-), 341, 347, 370, 413, 417, 426, 730.
Sărindar (Mănăstirea-), 204, 211, 215, 228, 304, 310, 339, 404, 405, 410, 416, 417, 418, 423, 431, 483, 646, 647, 729.
Sărindaruluĭ (pădurile-), 5, 15.
Saraci-başa, 397.
Sărăcinesciĭ (boerĭ), 417.
Sărăria Domnéscă, 323, 340 350, 403.
Sărăria-Vechiă, 353.
sarasir, 452.
Sărata (viĭ de la-), 685.
sare (drept de a lua-), 245.
săreĭ (arendaşiĭ-), 493.
Şargeţul (rîul-), 260.
şartul, 720, 742, 743.
şarturĭ neguţătoreşcĭ, 466.
Saşiĭ, 24, 444, 462, 574, 575.
Saşilor (invasiunile-), 500
Săteniĭ (Moşia-), 175.
Sathas, 121, 705.
Şătrar, 450.
Sava, 39, 58.
Sava din Văcăresciĭ, 296.
Sava Sf. 127, 190, 423, 540, 541,
Sava (Casele Sftuluĭ-), 349.
Sava (Bis. Sftul-), 212, 227.
Sava (colegiul Sftuluĭ-), 664, 669.
Sava (Mănăstirea Sftuluĭ-), 74, 80, 144, 156, 213, 215, 267, 305, 349, 426, 483, 513.
Sava (şcóla de la Sftul-), 127, 213, 214, 286, 316, 639, 707, 709.
Savoia, 432, 577, 594.
Savoia (Eugeniu de-), 78, 522.
Saxa, 577, 594.
Saxonĭ, 718.
Saxonia, 660.
scădenia, 453.
Scară (bătae la-), 88.
scările în turnurĭ, 560.
Scărişóra (moşia-), 683.
Scarlat-Voevod, 150.
Scaun (Cetate de-), 39.
Scaune, 211.
Scaune (balta din-), 4.
Scaunelor (Biserica-), 75, 744.
Scaune (Strada-), 323, 336, 403, 404.
Scaunelor (Mah.-), 54, 213, 318, 336, 339.
Scaunele Pescarilor, 381.
Scaunele Pescarilor (Mahalaua-), 318, 341.
Scaunele-Vechĭ, 381.
Scaunele-Vechĭ (Bis.-), 210.
Scaunelor-Vechĭ (Mah.-), 183, 296, 349.
Scaunele-Vechĭ de carne, 210.
Schela, 676.
schelele bogdănescĭ, 592.
schelele hotarelor, 466.
Scherer (H.-), 439, 442.
Schiaul (moşia-), 147, 270, 683.
Schiler, 179.
Schiltberger (Hans-), 23, 499.
Schimbarea-la-faţă, 176.
Schimbaţiĭ (moşia-), 685.
Schimni-Aga, 397.
Schina (dr. Dumitru-), 665.
Schinderul (mahalaua-), 318.
Schitul Măgurénuluĭ (Mah.-), 318, 342.
Schnürer, 280.
Schönberg, 363.

Şcólă, 175, 221, 223.
şcóla cea mare, 608.
şcólă de cântărĭ religióse, 538.
Şcóla de medicină de la Salerno, 642.
şcólă de psaltichiă, 199.
şcólă grecéscă, 215.
şcólă înaltă, 213.
şcóla italiană, 515.
şcóla venețiană (pictură), 513, 514.
Şcóleĭ (ulița-), 236.
Şcóleĭ Grecescĭ (paraclisul-), 227.
Şcólelor (hrisovul de organisare al-), 540.
Scopelos, 350.
Scorțaruluĭ (Mahalaua-), 68, 175, 199, 227, 318, 327, 333, 335, 404, 413.
scosurĭ (case cu-), 674.
Scriban (Episcop al Argeşuluĭ-), 169.
scrîntitură, 641, 642.
scrisul cu litere arabe, 648.
scudĭ venețianĭ, 306.
Scufa (Iancu-), 472.
Scufă (Grădina luĭ-), 694.
scuipiciul (pesce), 699.
sculptură în piétră, 526.
sculptură română, 543.
scumpiă, 471.
scutelnicĭ, 310, 711.
scutelnicĭ pedestraşĭ noĭ, 591.
scutelnicĭ pedestraşĭ vechĭ, 591.
scutelniciĭ Spătărieĭ, 395.
Sebastia, 193, 279.
Sebastiani (generalul-), 681, 712, 713.
Sebastiani (mareşala-), 431.
Secariste, 392.
seceraşĭ (caĭ-), 557.
secetă, 79, 454, 631, 714.
Secuiĭ, 161, 17.
Secuime, 17.
Secuimeĭ (Ţéra-), 16.
Seignobos, 283.
şeicĭ, 454.
şeicilor (birul-), 454.
Seimenĭ (Ceauşul de-), 395.
Seimeniĭ, 59, 60, 63, 64, 110, 118, 125, 126, 395, 582, 591, 687, 736.
Seimenilor, (revolta-), 59, 60.
Şelăreasa Manda, 176.
Şelarĭ, 170, 487.
Şelarĭ (bis.-), 744.
Şelarĭ (Mah-), 205.
Şelarĭ (Strada-), 95, 96, 116, 122, 148, 450.
Şelarilor (ulița-), 403.
Selenita (piétră), 653.
Sĕlĕuşul, 20, 177.
Selim III, 493.
Seminarul Central, 706, 745.
Séma Pârcălabilor (bir), 723.
Sena, 35, 301, 543.
Senatul, 22, 252.
Senatul Venețieĭ, 567, 638, 653, 656.
Seniorul, 720.
Serafim, 425.
Seraiul muntenesc, 67.
seraiul Sultanuluĭ, 470.
Seraskierul, 120, 452, 453,
şerb, 515.
sêrba (joc), 695.
Şerban, 67, 408, 575.
Şerban (Bălaşa-), 405.
Şerban (Elina-), 224, 226, 321, 733.
Şerban Județul, 190, 729.
Şerban II Județul, 732.
Şerban (Nedelea-), 405.
Şerban (protopsaltul-), 541.
Şerban-Vodă, 67, 68, 69, 115, 116, 150, 203, 402, 408, 413, 415, 425, 483, 484, 510, 511, 746.
Şerban-Vodă (Biserica luĭ-), 199.
Şerban-Vodă (Calea-), 95, 107, 198, 370, 391, 398, 402, 494, 507.
Şerban-Vodă (Hanul-), 68, 75, 80, 183, 211, 221, 239, 341, 352, 403, 450, 460, 477, 479, 481, 482, 484, 485, 487, 510, 518, 596, 607, 690.
Şerban-Vodă (Heleşteul luĭ-), 4, 9, 88, 131, 270, 298, 375, 391, 578.
Şerban-Vodă (Mahalaua-), 174 175, 227, 335.
Şerban-Vodă (Palatul luĭ-), 410.
Şerban-Vodă (Podul luĭ-), 68, 75, 198, 227, 338, 379, 391, 392, 393, 397, 422, 428, 430.
Şerban-Vodă Constantin, 9, 22, 56. 59, 60, 61, 62, 63, 64, 110, 140, 142, 144, 145, 146, 147, 150 152, 153, 179, 198, 248, 261, 270, 306, 349, 360, 366, 371, 405, 483, 505, 519, 531, 536, 582, 583, 585, 646, 677, 688 689.
Şerban-Vodă Constantin (Biserica luĭ-), 84, 270, 504.
Şerban-Vodă Radu, 54, 55, 140, 201, 224, 226, 321, 336, 391, 405, 406, 407, 559, 571, 572, 573, 574, 576, 577, 678, 691, 693.
Şerban Vornicul, 205.
Şerbănescĭ, 130.
Sêrbenĭ (moşia-), 160.
sêrbescĭ (baladele-), 439.
sêrbĭ (neguțătorĭ-), 448.
Sêrbĭ (Ulița dinspre-), 338.
Serbia, 12, 82, 327, 432, 440, 515, 599, 608.
Sêrbiĭ 15, 45, 49, 53, 81, 107, 204, 320, 342, 380, 382, 455, 570, 599.
Sêrbiĭ (Mahalaua-), 156, 249, 267, 318, 342.
Sêrbilor (bigotismul-), 522.
Sêrbilor (Délul-), 187.
Sestini, 6, 131, 660.
Severinul, 16, 210.
Severinuluĭ (Baniĭ-), 228, 570.
Sevestreniĭ (moşie), 23.
Sèvres (porcelane de-), 532.
Sexanta-Prista (oraş), 8.
Sfântă (ciuma), 640.
Sfta Vinerĭ (Şcóla de la-), 226.
sfanțĭ, 459.
sfanțicĭ, 469.
Sfatul, 735.
Sfințĭ (strada-), 41, 148, 458.
Sfinților (Biserica-), 169, 209, 210, 381, 446, 580, 663, 744.
sfitele, 149.
sforiĭ (birul-), 452.
Sforza (Bona-), 99.
Sftuluĭ Anton (Piéța-), 581.
Sftuluĭ Ilie din Broscenĭ (mahalaua-), 319.
Shakespeare, 644.
Sibieniĭ, 24, 26, 37, 442, 443, 550.
Sibiŭ, 24, 29, 45, 98, 122, 261, 363, 441, 442, 444, 445, 462, 527, 528, 591, 678, 693, 737, 742.
Sibiŭ (turnul de la-), 528.
Sibilele, 209, 210.
Sibilele (Biserica cu-), 209, 210, 211, 341, 381, 384, 580, 744.
Sibilelor (Mah.-), 338, 381.
Sicilia, 637, 693.

Siculi, 446.
Sigismund, 7, 49, 414, 506, 566, 567, 571.
Silesia, 456.
Silesianî (căpitaniî-), 49.
Silex (arme și unelte de-), 4.
Silistra, 120, 534.
Silistra (pașa de la-), 80.
silistră, 551.
Silivestreniă, 23.
Silivestru (Bis.-), 215, 744.
Silivestru (Mah.-), 319, 338.
Silva (Marchisul de-), 595, 596.
Silvestru (Episcopul-), 280.
Sima Stolnicésa, 740.
Simeon (Regele-), 438.
siminichiă, 644.
Simion (otelul-), 487.
Simion Axentie, 204.
Simion Stâlpnicul (Sftul-), 58, 296.
Simon-Petru (m-tirea-), 203.
simpatriotele, 701.
Sinaî (Muntele-), 146, 187, 258, 268, 649.
Sinaî (Mănăstirea din muntele-), 366, 489.
Sinaia, 66, 573, 601.
Sinait (Episcopul-), 66, 268.
Sinan-Pașa, 7, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 53, 54, 103, 201, 221, 243, 244, 245, 246, 249, 251, 348, 502, 504, 563, 564, 565, 566, 267, 568, 570, 574, 603, 653, 677.
Sinan-Pașa (fortificațiile luî-), 54, 103.
Sinan-Pașa (Palanga luî-), 44, 251.
Șincaî, 15, 16, 23, 25, 38, 39, 40, 46, 54, 58, 60, 65, 77, 98, 99, 111, 121, 122, 132, 140, 146, 174, 192, 246, 258, 259, 260, 261, 276, 277, 278, 295, 301, 310, 349, 410, 454, 500, 515, 531, 536, 547, 565, 566, 572, 573, 580, 583, 590, 593, 616, 637, 638, 652, 656, 659, 693, 694.
sinețele, 555.
singeapurî, 451.
sintesitorî, 539.
șloricióică, 663.
Șipotul, 74.
Șipotul Cișmelelor, 215.
Șipotul Fântânelor, 310, 328, 471.
Siria, 75, 262, 280.
Șiștov, 91.
Șiștov (Pacea de la-), 91, 609, 624.
Sistovenî, 599.
Sixt IV (Papa-), 26, 547.
Skimni-Aga, 580.
Slam-Rîmnic (județul-), 145, 362, 365, 412, 741.
Slănic, 197.
Slatina, 386, 444.
Slăniculuî (Ocna-), 174, 182.
Slatinenî (boieriî-), 75, 418.
Slătinénu, 236, 426.
Slătinénu (Casa Barbu-), 425.
Slătinénu (George-), 708.
Slătinénu (Radu Clucerul-), 470.
Slătinénu (Scarlat-), 708.
Slătinénu (Casa Vorniculuî-), 425.
Slaviî, 11, 15.
Slavilor (cântările-), 538.
slavone (némurile-), 295.
Slavonia Dunăréнă, 11.
Slavoniă, 8.
slavonismul, 85.
Slobozia, 216, 464.
Slobozia (Biserica-), 56, 61, 216.
Slobozia (Crucea de la-), 62, 63
Slobozia Domnéscă, 392.
Slobozia-Domnéscă (Mah.-), 238, 318, 336, 338.
slovesnicul, 705.
Slugeriă, 452.
Smaranda, 80, 276.
Smârdan (Strada-), 95, 96, 221, 391, 402, 404, 416, 485, 493, 507, 508, 510.
Smyrna, 622.
Snagov, 22, 37, 152, 280, 521, 699.
Snagovuluî (Biserica-), 501.
Snagovuluî (Mănăstirea-), 21, 22, 24, 28, 65, 74, 152, 406, 413, 420, 431, 432, 506.
sobă, (drept de-), 204, 205.
Sobor, 262, 276, 289, 721.
socî, 393.
Societatea Amicilor, 607, 615, 626, 627.
Societatea de frățietate, 657.
Societatea filosoféscă, 615.
Societatea Geografică Română, 357, 433.
Socol, 60, 444.
Socol (Marele Clucer-), 302, 409, 679.
Socrate, 215.
Sofia, 193, 279.
Sofia (Biserica Sfta-), 585, 631, 706.
Sofia-Dorothea (Regina-), 595.
Sofragiŭ, 119.
Sofronie (egumenul-), 515.
Sohm (Rudolph-), 718, 720.
Șoimarî, 120, 676.
Soitariî, 131, 689.
Solferino, 555.
Soliman, 99.
Soliman Magnificul, 99, 553, 586.
Solms (Von-), 708.
Solotruluî (Câmpul-), 300.
Solticov (Generalul-), 153, 465.
șoltuziî, 718, 720.
Sorcova, 695.
Sorel (Albert-), 612.
Sóreluî (Strada-), 95, 135.
Sornum, 10.
Șotânga, 470.
Șovarescii, 147.
Spa, 630, 709.
Spanțovul-de-Sus, 202.
Spătăreiî, 587, 591.
Spătăria, 743.
Spătăria-cu-stelele, 115, 118, 508, 745.
Spătăria-mare, 115, 118, 508, 745.
Spătăria-mică, 115, 118, 508.
Spătăria-nouă, 115, 508.
Spătărieî (brésla-), 395.
Spătărieî (Polcovnicul-), 395.
Spătarul-cel-Mare, 395.
Spătarul (Puțul-), 335.
spiçeriă, 351, 352.
Spirea Doftorul, 125.
Spirea 'n Dél (Mah.-), 318, 341,
Spirea-Vechiă (Bis.-), 744.
Spireî (Délul-), 712.
Spireî Doftorul (Bis.-), 217, 41.
Spiridon (Sftul-), 155. 164.
Spiridon (Biserica Sftuluî-), 491.
Spiridon (M-tirea Sftul-), 285.
Spiridon (Schitul Sftul-), 148.
Spiridon-Noŭ (Bis. Sftul-), 218.
Spiridon-Noŭ (Mân. Sftuluî-), 318, 342.
Spiridon-Noŭ (M-tirea Sftuluî-), 350, 393.
Spiridon Taumaturgul, 649.
Spiridon Vechiŭ (Bis. Sftuluî-), 217.
Spiridon-Vechiŭ (Hanul Sftuluî-), 491.

Spiridon-Vechiŭ (mănăst. Sftuluĭ-), 74, 318, 340, 420, 730.
Spiridonénca (moșiă), 217.
Spital de nebunĭ, 661.
Spontoni, 446, 556, 557, 562, 563, 568, 570, 575.
Sprea (rîŭ), 3.
Stadthaus, 735.
Stahl (doctorul-), 660.
Staicu, 171.
Staicu (Bis.-), 219.
Staicu (Mahalaua-), 318, 342.
Staicu Neguțătorul, 451, 461.
Staicu Paharnicul, 118, 384, 385, 740, 746.
Staicu Postelnicul, 37.
Stamate (Const.-), 620, 621, 622.
Stamatie (Jupânul-), 728.
Stamate (neguțătorul-), 726, 727.
Stambul, 88, 406.
stampă, 469, 525.
Stan, 591.
Stan Cacĭcoracĭa, 724, 725.
Stan Județul, 718, 719, 723.
Stan Neguțătorul, 447.
Stan (preotul-), 520.
Stan polcovnicul, 383.
Stan Rachiarul, 728.
Stan Starostea de Șalvaragiĭ, 199.
Stana, 170.
Stanca 200, 215.
Stanca Dómna, 41, 195, 677.
Stanca Jupânésa, 116.
Stanescii (moșia-), 227.
Stănescilor (Mănăstirea-), 414.
Stăncesculuĭ (Hanul-), 491.
Stanciul, 444.
Stanciul Logofĕtul, 380, 447.
Stanciu (Stolnicul-), 206.
staroste (atribuțiile unuĭ-), 743.
Starostele-cel-Bĕtrân, 486.
starostiă (carte de-), 364.
Starowolski, 570.
stațiune preistorică (Bucurescii-), 4.
stațiune romană (Bucurescii-), 10.
Stat-tampon, 596.
statue romane, 527.
Stavrinos Dascălul, 120.
Stavrinus Grecul, 538.
Stavronichita (Mănăstirea-), 174.
Stavropoleos (Bis.-), 219, 220, 228, 327, 404, 416, 485.
Stavropoleos (Hanul-), 489.
Stavropoleos (Iónikie-), 221, 416.
Stavropoleos (Mănăstirea-), 416, 450, 479, 726, 740, 741.
Stavropoleos (Școla de la-), 316.
Stavropoleos (Strada-), 193.
Ștefan, 121.
Ștefan Băltărețu, 472.
Ștefan (Bis. Sftul-), 148, 221, 353.
Ștefan (Mitropolitul-), 148, 199.
Ștefan I (Mitropolitul-), 142, 144, 145, 146.
Ștefan-cel-Mare, 24, 27, 97, 360, 361, 363, 501, 514, 517, 550, 551, 652, 653.
Ștefan (Egumenul-), 174, 412.
Ștefan (Gheorghiță-), 64.
Ștefan-Uroș, 440.
Ștefan-Vodă, 24, 25, 61, 101, 135, 183, 216, 302, 693, 694.
Ștefan-Vodă Surdul, 42.
Ștefănache (logofĕtul-), 711.
Ștefănescĭ, 130, 285.
Ștefănescu (Gr.-), 307.
Ștefulescu, 732.
Stég (sub-divisiune militară-), 262, 550, 562, 575, 586, 587, 589, 591, 599.
stégurĭ de dorobanțĭ, 591.
stégurĭ domnescĭ, 397.
stégul luĭ Vel Agă, 591.
stégul luĭ Vel Căpitan, 591.
stégul ot Craiova, 591.
Stégul Raii, 591.
stégul Stanciuluĭ, 591.
stégul Vălenilor, 591.
Steinville (Comitele-), 521.
Steinville (mareșalul-), 78.
Stejaruluĭ (Bis.-), 221.
Stejaruluĭ (Mah.-), 221, 310, 318, 328, 336.
Stenahoriă, 128.
Stelea (Bis.-), 221.
Stelea (Mahalaua-), 318, 320, 338, 502.
Stelea (Mănăstirea-), 189, 239, 242, 379.
Stelea Spătarul, 221, 222, 251, 338.
Stelea (M-tirea Spătaruluĭ-), 251, 329, 338, 342, 380, 553, 567.
Stelea (suburbia-), 370.
Stelea (Strada-), 44.
Stelea (viele de la-), 370.
Stelian (Sftul-), 155, 646.
Sterie Lumînărarul 213.
Stettin, 680.
Stéua, 695.
Stibor, 442.
sticlă (fabrică de-), 470.
stihare, 532.
stihirarul, 539.
Știrbeĭ (boieriĭ-), 75, 331.
Știrbeĭ (casa Banuluĭ-), 424.
Știrbeĭ (Constantin Clucerul-), 282.
Știrbeĭ (Ecaterina-), 184.
Știrbeĭ (Ilie-), 78, 219.
Știrbeĭ (Mateĭ-), 282.
Știrbeĭ (Stanca-), 281, 282, 691.
Știrbeĭ (Șerban-), 282, 283.
Știrbeĭ (Slugerul Șerban-), 265, 281, 691.
Știrbeĭ (Tudor-), 282.
Știrbeĭ-Vodă (Strada-), 370, 420.
Știrbóica (Domnița Catinca-), 339.
Stockholm, 107.
Stoian, 179.
Stoian Clucerul, 417.
Stoian (Grădina luĭ-), 366.
Stoian Păpușa, 724.
Stoica, 444.
Stoica Butarul, 725.
Stoica Clucerul, 221.
Stoica Logofătul, 414.
Stoienescii, 121, 147.
stolniceiĭ, 587, 591.
Stolniceseĭ (satele-), 77.
străinĭ (isprăvnicatul de-), 743.
Străinĭ (Sameșul de-), 743.
Străiniĭ-Dobrenĭ (comună), 13.
Strakosch-Grassmann (Gustav-), 12.
Strasburgh (Paul), 7, 103, 107, 448, 530, 536, 560, 579, 677.
Strehaia (M-tirea-), 335.
Streiul (rîul-), 260.
Strida (Leon-Vodă-), 740.
Striharețul (Mănăstire), 28.
Strikowski (Martin-), 101, 514.
Strîmba (moșia-), 284.
Strîmbeniĭ (némul-), 336.
Stroe Vătaful za aprodĭ, 186.
Stroie Vistierul, 739.
Stroie Vel Vornic, 66, 67, 304, 733.
Stroésca (pădurea-), 13.
Stroiesculuĭ (Gardul-), 316.
stuck (lucrărĭ în-), 520.
Studina (moșia), 737.
Sturdza (D. A.-), 589.
Sturdza (Tóder vel Spătar-), 733.

Sturdzenii (moșia-), 737.
Sturdzescii, (boerĭ), 712.
Sucéva, 25, 45, 98, 363, 405, 444, 550.
Sud-Saac, 147, 148.
sudițĭ nemțescĭ, 491.
Suedes, 579.
Suedesĭ (soldațiĭ-), 181, 593.
Suedia, 7, 103, 105, 107, 230, 432, 536, 570, 577, 578, 579, 533, 594, 626.
Suedieĭ (ambasadorul-), 448.
Șufariul (Gheorghe-), 60, 140.
Suhaia (moșia-), 202.
suilgiĭ, 311, 312.
suilgi-bașa, 426.
Sulimanurĭ, 169.
Sulina, 592.
sulițe văruite, 587.
Sultana, 69.
Sultana-Validé, 120, 234, 680, 692.
Sulzer, 6, 10, 125, 131, 181, 187, 315, 415, 485, 512, 520, 642, 660, 694.
supușiĭ francesĭ, 624, 629.
Surda (Atinia-), 362.
surghiun (pedépsă cu-), 89, 709.
surguciu, 680.
Surlănesciĭ, 444.
Surlanĭ, 537, 591, 593.
Surpatele (M-tirea-), 516.
Surugiiĭ Mărilor, 439.
Sutter-Gramont, 4.
Șuțu, 82, 644.
Șuțu (Constantin-), 624.
Șuțu (Mihail-), 91, 127, 170, 612, 626.
Șuțu (Mihaĭ-Vodă-), 310, 322, 426, 429, 470, 522.
Șuțu (Mihalake-), 540, 598.
Șuțu (Mihail C.), 611, 620, 621.
Șuțulesciĭ, 408, 622.
Șuțuluĭ (Lacul-), 297, 381.
șuvăite, (ulițe-), 345.
Suvarov, 91, 126, 421, 422, 473, 542, 602, 623.
suvelniță, 471.
Svițera, 676.
Sylvain Maréchal, 702.
Szekely (Moise-), 573, 575.
Szentmariai, 615.
Sziget (castelul-), 586.

T

Tăbăcăria, 470.
Tabacĭ (Vătaf de-), 741.
Tabaciĭ, 65, 197, 204, 235, 297, 300, 404, 405, 408, 417, 729, 730, 731, 741, 744, 745.
Tabaciĭ (Mahalaua-), 156, 249, 267, 298, 319, 338, 339, 347.
Tabacilor (Biserica-), 204, 316.
tabele grece, 525.
tabele italiane, 525.
tabele române, 525.
tabelele pictorilor francesĭ, 525.
tabelele pictorilor germanĭ, 525.
tabelurĭ, 469, 543.
tabelurĭ religióse, 518.
tabinurĭ, 452.
Tabla-bașa, 397.
taclitul, 459.
Tagliamento, 626.
tainițe, 34, 100, 108, 157, 506.
talerĭ imperialĭ, 464.
Talhâsciul (Terzi-Mustafa-Aga-), 108.
talience, 704.
Talleyrand, 623, 624, 630, 666.
Tălpașiĭ, 595.
Tălpașiĭ dorobănțescĭ, 395.
Tâmbăresciĭ, 267.
Țamblac, 25, 27.
Tâmburescĭ, 213.
Tamisa, 4.
Tănase (Sftul-), 177.
Tănasie vel Portariul, 729.
Tânganuluĭ (Mânăstirea-), 242.
taracĭ, 307.
tarafurĭ, 537.
târbacă (darea în-), 695.
Târca (Mahalaua-), 267.
Tarciniu Priscul, 35.
târg (a da prin-), 643, 740, 746.
Târgoviște, 6, 11, 15, 18, 22, 23, 24, 25, 29, 34, 37, 38, 39, 42, 46, 49, 59, 60, 62, 63, 64, 102, 103, 108, 110, 130, 140, 142, 144, 145, 154, 156, 158, 172, 175, 189, 193, 212, 229, 247, 251, 255, 259, 263, 298, 305, 359, 391, 410, 413, 444, 448, 449, 499, 515, 518, 538, 548, 550, 560, 565, 566, 568, 573, 575, 582, 583, 638, 655, 721, 725, 735.
Târgoviște (Bariera-), 319.
Târgoviște (Polcovnicul de-), 395.
Târgoviște (Sticlăria de la-), 470.
Târgoviștei (Drumul-), 54, 55, 298, 324, 382, 403, 449.
Târgșorul, 444.
Târguluĭ (Plasa-), 317, 318, 340, 423.
Târgul-de-Afară, 80, 107, 333, 379, 382, 446, 454, 462, 487, 581.
Târguluĭ-de-Afară (Bariera-), 319.
Târgul-de-Afară (Mahalaua-), 343.
Târguluĭ-de-Afară (Plasa-), 317, 318, 342.
Târguluĭ-de-Afară (Podul-), 74, 75, 209, 222, 297, 312, 336, 338, 341, 346, 357, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 402, 430, 746.
Târgul-de-Sus, 41, 80, 166, 180, 213, 382, 403, 449, 454, 458, 462, 483, 485, 487, 518, 727, 734.
Târgul-din-Năuntru, 41, 80, 139, 148, 156, 166, 193, 213, 311, 330, 338, 345, 381, 402, 415, 426, 446, 449, 454, 458, 462, 482, 487, 488, 492, 734.
Târgul-Jiuluĭ, 717, 723, 732.
Târgul Moșilor, 580, 581.
Târgu-Vesteĭ, 359.
Țarigrad, 75, 119, 258, 259, 288, 290, 306, 393, 455, 471, 481, 508, 522, 539, 541, 697, 698, 711, 740.
țărimĭ, 15, 17, 500, 501, 549, 551.
Târnova, 11, 210, 549.
Târnovul, 192, 740.
Târnovuluĭ (Episcopul-), 279.
Târnovuluĭ (M-stirea-), 174, 406.
Țarstvenik, 11.
Tătăraniĭ, 130.

Tătarĭ (armată din-), 57.
Tătariĭ, 12, 13, 14, 15, 29, 34, 40, 42, 50, 53, 64, 65, 68, 69, 78, 112, 142, 156, 157, 177, 532, 542, 548, 549, 556, 570, 574, 576, 580, 585, 587, 589, 601, 677, 688, 695.
Tătariĭ-Jidovĭ, 13.
Tătariĭ-Mongolĭ, 549.
Tătarilor (Măgura-) 13.
Tătarilor (Siliscea-), 13.
Tătarilor (Valea-), 13.
Tatul Pârcălabul, 722.
taxidul, 452, 458, 481.
Teatru, 210.
Teatrul Naţional, 323, 418, 424. 488.
Tecuciŭ, 18.
Tedeschi, 481.
Tefterdarul, 120.
Tegeaniĭ, 147, 270, 683.
Teilor (Câmpia-), 696.
Teilor (Lacul-), 298.
Telega (Ocnele de la-), 245.
telegar (cal), 235, 466.
Teléjen (trecĕtorile de la-), 78.
Teléjenul 17, 78, 444.
Teleorman, 8, 19, 147, 155, 265, 281, 283, 326, 419.
tembelĭ, 626.
Templul Israelit, 370.
tenorĭ, 539.
Teodor (Arhitectul-), 501.
Teodora (Impĕrătésa-), 529.
Teodorake (doctorul-), 659.
Teodorescu (G. Dem.-), 120, 128, 236, 300, 347, 386, 431, 443, 501, 502, 503, 507, 529, 541, 555, 557, 559, 560, 562, 571, 574, 575, 583, 592, 672, 675, 676, 677, 696, 699, 735.
Teodoru (Mihalache-), 359.
Teodosie, 553.
Teodosie (Mitropolitul-), 65, 66, 68, 110, 146, 187, 204, 264, 276, 277, 691.
Teodosie (Monahul-), 147, 332, 409.
Teodosie Spătarul Rudénul, 187.
Teodosie-Voevod, 515.
Teofan (Patriarhul-), 264, 265.
Teofan Shimonahul, 204, 307, 333.
Teofil (Mitropolitul-), 134.
Teoreticonul, 541.
Ţepeşĭ (Vlad-Vodă-), 26, 27, 550.
Ţepelus (Laiot-Bassarab-), 27.
ţêrcovnicĭĭ, 741.
Ţĕrile-de-Jos, 439.
Ternaux-Compans, 280.
terţane, 452.
Terzburg, 549.
Teşila (moşia-), 733.
teslim (a face-), 665.
Tessalia, 608, 661.
Testamentul Mareĭ Postelnicese, 405.
testemele (fabrică de-), 470, 471.
testemelurĭ (rochiă de-), 471.
Tesviténul (Ilie-), 196.
Teulescu, 466.
Teutonĭ (Cavaleriĭ-), 718.
Therapia, 525.
thermală (staţiune-), 630.
Thornton, 469.
Thugut, 612, 626.
Tyannus, 20.
Tibru, 3.
Ţigănescĭ, 643.
Ţigănesciĭ (Mănăstirea-), 74, 196.
Ţiganĭ lăutarĭ, 537.
Ţiganĭ, strîngătorĭ de aur, 226.
ţigăniă, 710, 711.
Ţigănia Mitropolieĭ, 298, 359, 362, 368, 376.
Ţigănia Oraşuluĭ (Mahalaua-), 361.
Ţiganiĭ, 88, 113, 243, 291, 308, 361, 365, 404, 528, 534, 536, 640, 683, 685, 687, 698.
Ţiganiĭ (Uliţa cu-), 361.
Ţiganiĭ Domnescĭ, 139.
Ţiganiĭ Mitropolieĭ, 364.
ţimbalişti, 537.
Tîmpea Alăutarul, 536.
ţiniĭ, 695.
Tipografiă, 491, 626.
Tipografia luĭ Antim Ivirénul, 521.
Tipografia Mitropolieĭ, 278.
Tipografia de la Sftul Sava, 278.
Tipografia de la Snagov, 230.
tipsiĭ, 452.
Tirchilescĭ, 223.
Tirchilescĭ (Bis.-), 223.
Tirchilescĭ (Mahalaua-), 343.
Tirchilesciĭ (ném-), 223.
tiriachiŭ, 660.
Tismana (Mănăstirea-), 22, 28, 29, 37, 67, 130, 276, 516, 717.
Tismana (rîul-), 27.
Titirezul (M-tirea-), 675.
Titus Attius Divixtus (medicul-), 635, 651.
Toader (Grădina luĭ-), 366.
tobe turcescĭ, 587.
toboşarĭ, 537.
Tocilescu (Gr. G.-), 4, 9, 10, 16, 17, 21, 22, 178, 243, 406, 407, 428, 443, 523, 549, 550, 635, 645, 734.
Togan (câine-), 676.
Togozeniĭ (moşia-), 251.
Toma Alimoş, 556, 562.
Toma Judeţul, 732.
Tomescu (Preotul-), 639.
topci-başa, 601.
topciĭ, 88.
Topescĭ (satul-), 28.
Topliceni (boieriĭ-), 75.
Toptangiĭ, 458, 460, 487.
Topuzul, 397, 555, 747.
Torstenson (generalul suedes-), 577.
Toscana, 509.
toscană (limba-), 515.
Toţĭ Sfinţiĭ, 171.
Toţĭ Sfinţiĭ (Mănăstirea-), 148.
Totoescul (boïer), 332.
Totoesculuĭ (Mah.-), 332, 338.
Tott (Baronul de-), 532, 601, 685.
Tourneur (Le-), 621.
tournois, 560.
Toveşaniĭ (moşia-), 285.
Town-hall, 735.
Tracia, 10.
tractate comerciale, 440.
Traian, 6, 14, 29, 150, 439, 440.
Transilvania, 12, 13, 16, 22, 26, 49, 54, 57, 62, 64, 90, 98, 99, 104, 105, 107, 245, 260, 261, 278, 285, 442, 443, 445, 454, 523, 530, 543, 556, 563, 564, 566, 569, 571, 572, 573, 574, 575, 579, 582, 583, 585, 608, 615, 616, 630, 635, 639, 664, 680, 687, 690, 691, 709, 712, 718, 720, 742.
Trapezundeĭ (Arhiepiscopul-), 218.
Trăsnea (Casa-), 424.
trasul babelor, 642, 643, 644.
Treĭ-Erarhĭ (Biserica-), 118, 214, 280.
Treĭ-zecĭ de anĭ (Resboiul de-), 57.
Trică draghie, 474.
trichele, 149.

tricolicĭ, 644.
Triest, 626.
Trîmbiţaşiŭ, 537, 591, 593.
Trîmbiţaşilor (Mahalaua-), 75, 308, 340, 341.
triplă alianţă, 585.
tripod, 237.
Trisfetitele, 182.
Troadoв (Egumenul-), 252.
Trocar, 474.
Troianuluĭ (Capul-), 9, 270.
Troiţă (Sfta-), 50, 243.
Troiţă (Biserica Sfta-), 42, 58, 166, 251, 391, 502, 504.
Troiţă (Sfta-) (Mănăstirea, 36, 40, 44, 48, 49, 144, 146, 201, 209, 222, 241, 245, 246, 248, 267, 300, 301, 302, 335 506, 563, 565, 566, 725.
Troiţe (colina M-tireĭ Sfteĭ-), 306, 387, 567, 722.
trompete germane, 587.
tropaorul, 467.
trouvères, 652.
Trubetzkoi (Casa-), 426.
Tübingen, 363, 499.
Tudor, 83.
Tudor (pandurii luĭ-), 600.
Tudor Cămĕraşul, 264.
Tudor din Bogdănescĭ, 595.
Tudor (popa-), 724.
Tudor Vladimirescu, 6.
Tudora Dómna, 221.
Tudoran Clucerul, 332, 409.
Tudoran Judeţul, 725, 735.
Tudoraşcu Fărcăşanu (ispravnicul-), 523.
Tudosia, 680.
Tufecci-başa, 397.
tufeccii, 395.
Tufenĭ, 150.
Tuiul, 587.
Tulumbagiilor (corpul-), 350.
tumbelechiurĭ, 132.
tun (iérbă de-), 243, 244.
tunarii, 591, 593.
tunurĭ de cireşĭ, 555.
tunurilor (Căpitanul-), 555.
Tunusli (fraţii-), 360.
Turbaţĭ (Comuna), 13.
Turburea (Moşia-), 179, 657.
Turcia, 27, 73, 119, 442, 445, 449, 454, 455, 456, 481, 482, 566, 598, 599, 607, 609, 622, 624, 627, 632, 657, 660, 690.
turciă, (judecată pe-), 88.
Turcii, 23, 25, 26, 34, 39, 42, 44, 45, 46, 49, 50, 53, 53, 54, 57, 58, 62, 63, 64, 65, 68, 78, 80, 81, 83, 84, 85, 89, 91, 97, 99, 103, 105, 107, 142, 143, 156, 157, 158, 195, 229, 261, 280, 328, 338, 348, 393, 394, 406, 410, 411, 421, 422, 428, 441, 443, 444, 448, 454, 466, 481, 484, 489, 502, 505, 511, 522, 532, 534, 542, 551, 552, 553, 557, 564, 565, 566, 567, 570, 572, 575, 580, 581, 583, 585, 586, 587, 590, 592, 593, 596, 599, 601, 602, 609, 625, 626, 659, 660, 672, 677, 695, 704, 714, 746.
Turcii Capanlîĭ, 486.
Turcilor (Uliţa-), 345.
turco-ruse (rĕsbóiele-), 471.
Turculuĭ (Podul-), 9, 270, 309, 375.
Turda, 53.
Turdeĭ (Câmpia-), 53, 571.
turcĭ (neguţătorĭ-), 448.
Turingĭ, 718.
Turingia, 718.
Turnavitu, 611, 614, 632.
Turnul, 84, 588, 598.
Turnul Londreĭ, 401.
Turnul-Măgurele, 80.
Turnu-Roşu, 64, 330.
Turnul-Severin, 635, 651.
Turnuluĭ (Podul-), 297.
Turnuluĭ (Puţul-), 116, 330.
Turnuluĭ (Schela-), 448.
turnurĭ pătrate, 551.
turnurĭ rotunde, 551.
Turtucaia, 10, 593.
Turtucăienĭ, 599.
Tutana (M-tirea-), 249, 414.
Tutănescii (moşia-), 249.
Tutungii, 745.
Tuturor Sfinţilor (Biserica-), 320, 491.
Tuturor Sfinţilor (Mănăstirea-), 78.
Tzuki (Pulheria) 188.

U

Ubicini, 11, 607.
Udrea Pavel, 176.
Udrea Stanca, 176.
Udrican Clucerul, 223, 248, 733.
Udrican (Maria-), 223.
Udricanĭ (Biserica-), 223, 252, 353, 733.
Udricanĭ (Mah.-), 318, 342, 348.
Udricanĭ (Şcóla de la-), 316.
Udriste Logofĕtul, 483.
Udriste Vistierul, 41, 405, 406.
ughĭ, 366, 728, 731.
uime, 642.
Ujvár, 585.
Uliţa Boierėscă, 423.
Uliţa-Mare, 41, 107, 213, 324, 343, 345, 402, 403, 409, 410, 415, 449, 518.
Uliţa-cea-mică, 518.
ulierĭ, 336.
Ulphilas (episcopul Goţilor), 10.
Ungaria, 12, 13, 17, 25, 26, 45, 98, 439, 441, 456, 547, 549, 551, 568, 575, 577, 592, 608, 615, 616, 702, 722, 747.
Ungarieĭ (magnaţii-), 530.
Ungro-Vlahia, 144, 147, 159.
Ungro-Vlahieĭ, (Mitropolia-), 159, 248, 286.
Ungro-Vlahieĭ (Mitropolitul-), 144, 146, 156, 270, 277, 281, 301, 373, 521.
unguresc (postav-), 452.
unguresci (galbenĭ-), 260, 266.
Ungurii, 15, 16, 20, 34, 42, 45, 46, 49, 53, 81, 101, 103, 455, 500, 504, 530, 542, 550, 559, 565, 566, 570, 573, 575, 616, 678, 679, 680, 712.

Universal-Gabrovenĭ (Hot.), 482.
Upmark (Gustaf-), 107.
Urdărenĭ (boierii-), 75.
Urḑicénul, 68.
Urechiă Cronicarul, 24.
Urechiă (V. A.-), 85, 91, 118, 124, 126, 128, 129, 131, 134, 135, 149, 155, 169, 175, 179, 182, 185, 186, 190, 196, 198, 199, 203, 204, 209, 212, 215, 217, 219, 221, 223, 224, 227, 275, 284, 295, 304, 307, 308, 309, 310, 311, 318, 322, 323, 333, 338, 339, 344, 346, 348, 351, 353, 356, 381, 383, 384, 394, 397, 408, 416, 419, 421, 422, 426, 428, 458, 462, 464, 466, 470, 472, 473, 486, 489, 491, 496, 523, 541, 547, 550, 586, 640, 643, 644, 661, 663, 664, 665, 695, 708, 709, 732, 733, 741, 742.
Uriașĭ, 13.
Uricariul (Acsinte-), 588.
Urlăndescĭ (moșie), 28.
Urlă'n sus (Hanul luĭ-), 494.
Urlațĭ, 711.
Urlățenii (boĭerĭ), 359.
Urlățénu (Clucerul Scarlat-), 359.
Ussarskoi Voloskoipolc, 596.
Ușurelul Căpitanul, 677.

V

Văcărescĭ, 37, 46, 58, 80, 83, 150, 296, 351, 552, 565, 593, 644.
Văcărescĭ (Calea-), 41, 96, 148, 370, 380, 391.
Văcărescii (Mah.-) 342.
Văcărescĭ (Mănăstirea-), 69, 80, 131, 155, 215, 219, 234, 249, 285, 305, 330, 347, 371, 396, 397, 408, 430, 486, 505, 526.
Văcărescii (boĭerĭ-), 75, 224, 322, 327, 336, 642, 700, 712, 747.
Văcărescilor (Délul-), 10, 46, 156, 163, 240, 249, 398, 449, 548, 564, 581, 694.
Văcărescilor (Livedea-), 148, 176, 223, 322, 370, 419, 420.
Văcărescilor (Biserica ot Livedea-), 223.
Văcărescilor (Pădurea-), 5, 6.
Văcărescu, 90, 599, 601.
Văcărescu (Alecu-), 152.
Văcărescu (Banul-), 414.
Văcărescu (Casa-), 424, 425, 713.
Văcărescu (Const. Logofĕtul-), 215, 420.
Văcărescu (Iancu-), 712.
Văcărescu (Ienăchiță-), 125, 151, 152, 326, 404, 414, 423, 426, 470, 513, 532, 680, 696, 697, 698, 708, 709, 710, 746.
Văcărescu (Ienake-), 224, 304, 322, 419.
Văcărescu (Ión-), 322.
Văcărescu (Iordake-), 733.
Văcărescu (Marea Jupânésă Joița-), 325.
Văcărescu (Maria-), 484.
Văcărescu (Marițica-), 414.
Văcărescu (Nicolae-), 414, 425.
Văcărescu (Radu Vornicul-), 420.
Văcărescu (Răducanu-), 284.
Văcărescu Stefan Logofĕtul, 186.
Văcărescu (Casa Vorniculuĭ Tudorake-), 714.
Văcărescului (Locul-), 322.
Văcăritul, 219, 631.
Vădastra, 4.
Vadul Venețuluĭ, 592, 593.
Vaillant, 623.
Vailly (Natalis de-), 11.
Valachia, 11, 106, 457, 479, 699.
vălătuce (case de-), 674.
Vâlcan Județul, 725.
Vâlcănescii, 19.
Vâlcea, 14, 19, 501, 516, 675.
Vâlcéua, 55.
Valea (moșia-), 22.
Valea-cea-Vechiă, 134.
Valea Florescilor (Spitalul de pe-), 661, 663.
Văleniĭ-de-Munte, 349.
Valens (Impăratul), 10.
Valiĭ, 626.
Vallarga (Marióra-), 101, 229, 514.
Valle (Francesco de la-), 150.
Vallum, 8, 29, 90, 139.
Valois (Enric III de-), 514, 530, 689.
Valois (familia de-), 180.
Valois (Filip de-), 671.
vamă la domniă, 446.
vamă esceptională, 442.
vamă ordinară, 442.
vama tîrguluĭ, 462.
Vămeĭ (Str.-), 458.
vămile moldovenescĭ, 445.
vămurilor (Arendașii-), 472.
Vanic (Casa-), 425.
Vardala, 214.
Varga (țĕranul-), 260.
Varlaam, 146.
Varlam (Mitropolitul-), 68.
Varna, 193, 279.
Vârnav (Doctorul Costake-), 641.
Varșovia, 616, 660, 701, 702.
Vărzarĭ (boerii-), 75.
Vasilache (Hanul luĭ-), 495.
Vasilache Saegiul, 696.
Vasilca, 695.
Vasile II Bulgaroctonul, 428.
Vasile Căpitanul, 111.
Vasile-cel-Mare (Sftul-), 266, 647.
Vasile Lupul, 265, 266, 638, 680.
Vasilie Spătarul, 740.
Vasile Stolnicul, 483.
Vasluiul, 444.
Vătafiĭ, 455, 741, 742,
Vătășieĭ (aproḑii-), 395.
Vatra-Tauruluĭ, 409.
Vatopedi, 527.
Vedeĭ (apa-), 19.
Velea Pârcălabul, 373.
Velestin, 609.
Vellara 126.
Vellara (Ion Medelnicerul-), 126.
Vellara (Nicolae-), 86, 126, 310, 708.
Velleli (Baptiste-), 176, 321, 322, 335.
vênătoriĭ, 395, 580.

Vênătorĭ (Polcovnicul de-), 395.
Vendemiariŭ, 614.
Vendôme, 283.
Vendotti (Gheorghie-), 626.
Vendramin (Familia-), 514.
Veneția, 33, 64, 77, 79, 82, 90, 101, 116, 121, 133, 149, 193, 229, 308, 322, 400, 410, 411, 440, 445, 446, 448, 457, 470, 481, 482, 499, 510, 511, 514, 517, 519, 528, 532, 556, 562, 563, 567, 570, 575, 577, 582, 585, 592, 623, 626, 627, 652, 653, 654, 656, 657, 661, 683, 692, 693, 705, 740.
Veneția-de-Jos, 439.
Veneția-de-Sus, 439.
Venețieĭ (Ambasadorul-), 64, 571, 583, 638, 653.
Venețieĭ (Senatul-), 48, 517.
Venețian (Bailul-), 103.
Venețiane (armate-), 500.
Venețiane (corăbiĭ-), 446.
Venețianĭ (diplomațiĭ-), 73.
Venețianĭ (doctorĭ-), 652.
Venețianĭ (galbenĭ-), 266.
Venețianiĭ, 439, 440, 481, 499, 523.
Venețianilor (comerciul-), 441.
Veniamin Costake (Mitropolitul), 365.
Venier (Iordake-), 523.
Venier (Marco-), 103, 133.
Veniturilor bisericeștĭ (arendașiĭ-), 493.
Vénus, 703.
Verantius, 556.
Verde (Hanul-), 493.
verdișoriĭ, 580.
Vergennes (de-), 469, 525.
Vergul, 155, 224.
Vergul Paharnicul, 304, 450, 733.
Vergul Vartolomeĭ, 223.
Verguluĭ (Bariera-), 319.
Verguluĭ (Biserica-), 148, 223, 224, 353, 381, 492, 744.
Verguluĭ (Mahalaua-), 148, 319, 339, 348.
Verguluĭ (Podul-), 226, 297, 338, 339, 343, 493.
Verguluĭ (Ulița-), 450.
Vermiliónele, 692.
Vernesciĭ (neam), 202.
Verneuil (Strada-), 494.
Verninac, 620, 621.
Veronese (Paolo-), 514.
Versailles, 122.
Veseleil (Arhitectul-), 192, 487, 510.
veto, 619.
Via Domnéscă, 68, 107, 125, 130, 139, 198, 320, 330, 341, 370, 391, 402, 452, 548.
viclеșug (proces de-), 203.
Victorieĭ (Calea-), 354, 357, 370, 393, 402, 403, 404, 408, 414, 416, 430, 432, 433, 483, 486, 510.
Vidinul, 16, 80, 592, 599, 623.
Viele Domnescĭ de la Pitescĭ, 130.
Viena, 3, 33, 54, 64, 77, 78, 85, 86, 90, 91, 119, 148, 206, 256, 277, 345, 368, 401, 402, 406, 410, 412, 439, 457, 458, 462, 472, 481, 485, 517, 518, 520, 527, 530, 541, 571, 573, 575, 577, 582, 583, 584, 585, 588, 589, 601, 609, 611, 612, 616, 623, 626, 627, 631, 632, 638, 642, 653, 657, 665, 679, 683, 693, 705, 709.
Vienesiĭ, 368.
Vieroșén (Egumenul-), 285.
Vieroșul (M-tirea-), 722, 732, 737.
Vieux-Vienne (porcelane de-), 532.
Viilor (Strada-), 357.
Vija, 676.
Vilaia (jupânésa-), 242.
Vîlcul Vistierul, 67, 197.
Villacros (Pasagiul-), 425.
Villehardouin (Geoffroy de-), 11, 548.
Villeneuve (de-), 594.
Vinăriciul, 134, 203, 217, 218, 240, 241, 410.
Vindiliĭ, 599.
Vinerea Ouelor, 364.
Vinerĭ (Bis. Sfta-), 224, 320, 646, 661.
Vinerĭ (Mah. Sfta-), 213, 239, 319, 320, 343.
Vinerĭ (Spitalul Sfta-), 661.
Vinerĭ (Strada Sfta-), 370, 493.
Vinerĭ (Ulița Sfta-), 380.
Vinerĭ-Herésca (Biserica Sfta-), 502, 744.
vinovațiĭ (pușcăriașiĭ), 311, 394.
Vintilă I, 38.
Vintilă-Vodă, 387, 722.
Vintilă Vornicul, 41, 245, 553.
Vintilescu (Jupân Drăghicĭ-), 22.
Virgiliŭ, 351, 695.
Vișa Dómna, 246.
Vișa Jupânésa, 196, 679.
Visarion (Sftul-), 639, 646.
Visarion (Mah. Sftuluĭ-), 662.
Visarion (Spitalul Sftuluĭ-), 661.
Visigoțiĭ, 10.
Vișineĭ (Mah.-), 319.
Visteria, 118, 119, 273, 364.
Visteriă (Vătaful de-), 395.
Visteria Domnéscă, 363, 365.
visterniceĭ, 587, 591.
Vitale (Biserica San-), 143.
Vitanuluĭ (Câmpia-), 308.
vivliotichi, 190, 215.
Viziruluĭ (Ploconul-), 452.
Vlad Banul, 210.
Vlad Dracul, 25, 200, 442, 500, 506, 534, 551, 591, 717.
Vlad Județul, 726.
Vlad (popa-), 725.
Vlad Țepeșĭ, 23, 24, 25, 28, 259, 551.
Vlad-Vodă, 23, 24, 28, 29, 36, 37, 130, 312, 402, 552.
Vlad I, 177.
Vlad V Călugărul, 28, 37.
Vlad VIII, 38.
Vlădaia (jupânésa-), 414.
Vlădescu, 122.
Vlădichiĭ (Mahalaua-), 318, 339.
Vlădichiĭ (Móra-), 144, 148, 298, 302.
Vladimirescu (Tudor-), 209, 333, 398, 604.
Vladislav, 18, 22.
Vladislav-Bassarabă, 15, 16.
Vladislav-Vodă, 22, 413, 441.
Vlăduț, 37, 552.
vlahică, 541.
Vlaho-Bogdania, 699, 700.
Vlaicu Logofĕtul, 722.
Vlașca (județul-), 8, 147, 155, 193, 272, 365, 505, 507.
Vlăsciĭ (pădurile-), 383, 428.
Vlăsieĭ (pădurea-), 6, 13.
Vlasto (Bălașa-), 198.
Vlasto (Dumitrașcu-), 203.
Vlasto (Grigore Serdarul-), 198.
Vodița (M-tirea-), 516.
Voevodĭ (Sfințiĭ-), 178.
Vogel, 439.
Voica Dómna, 98.
Voichița, 24, 25, 97, 550.
Voico (popa-), 724, 725.
Voicu, 414.
Voinesciĭ (moșia-), 419.

Volde (dragomanul Aloisio-), 522.
Voltaire, 593, 707.
Vornic (atribuţiunile unuĭ-), 721.
Vorniceiĭ, 587, 591.
Vornicia Domnéscă, 364.
Vorniciĭ-judecătorĭ, 734, 735.
Voroneţ (Mănăstirea-), 100.
Vrana (Kir Teodosie-), 339,
Vulcan Vornicul, 68.
Vulcana (Schitul-), 175, 264.
Vulcanuluĭ (plaiul-), 78.
Vulnerarius, 651.

W

wagneriană (musică-), 534.
Wagram, 602.
Wallenstein, 577.
Walther (I.-), 42, 45, 48, 103, 259, 306, 502, 553, 563, 565, 566, 568, 570, 677.
Wavrin (Jean de-), 500, 534, 551, 566.
Wawrin (Valeran de-) 18, 442.
Weissenfeld (principele de-), 594.
Weiss, 256.
Westphalĭ, 718.
Westphalia, 720.
Westphalia (tractatul din-), 410.
Wendĭ, 4.
Werner (Karl-), 13, 443.
Wien (rîuleţ), 4.
Wiesbaden, 445.
Wilkinson, 469.
Winterhalder (Enric-), 296.
Witt (Sofia de-), 701, 702, 703,
Wittemberg, 104.
Wittinghausen (Fülek de-), 20.
Wogoridi (dr. Ath.-), 665.

X

Xenocrat (spitalul-), 148.
Xenopol (Al. D.), 11, 22, 36, 38, 40, 91, 414, 445, 506, 516, 553, 596, 721, 722, 735, 738, 743.
Xeropotamuluĭ (Mănăstirea-), 82, 284.

Z

Zacharéua, 454, 590.
zagara de samur, 685.
zakuska, 698.
Zalhanalelor (serbarea-), 695.
Zamfir (Hanul luĭ-), 340, 353, 450, 486, 487, 493.
Zamfir Dumitru, 464.
Zamfir Starostele, 450, 741.
zamfire, 452.
Zamoysky, 53, 572.
zaua, 560,
Zantioţĭ, 628.
zapcialîc, (pitac cu-), 346.
Zapcialîc (a trimite cu-), 304.
Zara (oraş), 12.
Zarafilor (Stradela), 493.
Zarafilor (Uliţa), 460.
zarbapurĭ, 452.
Zarfurĭ, 237, 452, 527.
zarfurĭ talienescĭ, 529, 675.
Zătrenĭ (boieriĭ-), 75.
Zavera, 92, 155, 714.
Zavergiĭ, 155, 608, 613, 714.
Zecca Veneţieĭ, 193, 448, 656, 683.
zeneri, 469.
Zerlendi (Casa-), 418, 423.
zermanupĭ (galbenĭ-), 684.
Zernescĭ, 412.
Zernescĭ (bătălia de la-), 69, 485.
zestre (foĭ de-), 531.
Zidarĭ (staroste de-), 344.
zidăriă (meşter de-), 520.
Zigno (Vlădica-), 181.
Zilot Românul, 290, 427, 430, 598, 627, 631.
zîmbre (a face-), 496, 530.
Zimmermann (Franz-), 13, 443.
Zimnicea, 630.
Zlătarĭ, 65, 226, 298, 405, 408, 424.
Zlătariĭ Domnescĭ, 226.
Zlătarĭ (Mahalaua-), 301, 318, 341, 358, 370.
Zlătarĭ (Mănăstirea-), 41, 156, 197, 226, 228, 234, 273, 308, 331, 339, 351, 371, 403, 413, 414, 489, 496, 541.
Zlătarilor (Biserica-), 41, 226, 227, 404, 491.
Zlătarilor (Hanul-), 472, 489.
Zlătarilor (Uliţa-), 226, 483.
zloţiĭ (galbeniĭ unguerescĭ), 443, 446, 467.
Zoodohphighi, 198, 426.
zoralia (joc), 695.
zovonurĭ, 690.
Zriny (Contele-), 585.
Zriny (Nicolae-), 585.
Zugrav-başa, 523.
Zugraviĭ de subţire, 522.
Zünfte, 742.
zurbà (a ridica în-), 156.

ISVÓRE. — BIBLIOGRAFIĂ

I. Arhive

Condicele :

1. Aninósa (Mănăstireĭ).
2. Bistrița (Mănăstireĭ). — N-rul I.
3. Brâncovenéscă.
4. Buzĕuluĭ (Episcopieĭ). — N-rile I, II, III.
5. Câmpulunguluĭ (Mănăstireĭ). — N-rul I.
6. Cozia (Mănăstireĭ). — N-rul I.
7. Govora (Mănăstireĭ).
8. *Mitropolieĭ :*
   a) N-rul I : Dâmbovița.
   b) N-rul II : Ilfovul.
   c) N-rul III : Teleormanul.
   d) N-rul IV : Slam-Rîmnic, Sud-Saac, Prahova, Ialomița, Buzĕŭ, Muscel.
   e) N-rul V : Locurĭ în Bucurescĭ.
   f) N-rul X : Olt, Vlașca, Mehedințĭ.
   g) N-rul XIII : Condică din 1739.
9. Nucetul (Mănăstireĭ).
10. Radu-Vodă (Mănăstireĭ).
11. Strehaia (Mănăstireĭ).
12. Tismana (Mănăstireĭ). — N-rile I și II.
13. Vieroșul (Mănăstireĭ).

Cartónele :

1. Sfțiĭ Apostolĭ (Mănăstireĭ).
2. Argeșuluĭ (Episcopieĭ).
3. Bradul, Hanul Greciĭ, Codrénu (Mănăstireĭ).
4. Căldărușanĭ (Mănăstireĭ).
5. Cernica (Mănăstireĭ).
6. Ciorogârla Samurcășescĭ (Mănăstireĭ).
7. Cotrocenĭ (Mănăstireĭ).
8. Curtea-Vechiă (Bisericelor de la).
9. Sfta Ecaterina (Mănăstireĭ).
10. Eforieĭ Școlelor din Muntenia.
11. Sftul Gheorghe-Noŭ (Mănăstireĭ).
12. Ghighiŭ (Mănăstireĭ).
13. Sftul Ión-cel-Mare (Mănăstireĭ).
14. Mărcuța (Mănăstireĭ).
15. Mărginenĭ (Mănăstireĭ).
16. Mihaĭ Vodă (Mănăstireĭ).
17. Mitropolieĭ.
18. Radu-Vodă (Mănăstireĭ).
19. Răzvan (Bisericeĭ).

20. Rîmniculuĭ (Episcopieĭ).
21. Sărindarul (Mănăstireĭ).
22. Sftul Sava (Mănăstireĭ).
23. Snagovul (Mănăstireĭ).
24. Sftul Spiridon-Vechiŭ (M-stireĭ).
25. Stavropoleos (Mănăstireĭ).
26. Țigănescĭ (Mănăstireĭ).
27. Văcărescĭ (Mănăstireĭ).
28. Zlătarĭ (Mănăstireĭ).

II. Academiă

Condicele:

1. Arnota (Mănăstireĭ).
2. Délul (Mănăstireĭ).
3. Glavaciocul (Mănăstireĭ).
4. Mitropolieĭ (Condica de judecățĭ a).

Manuscrise:

1. Zestrile copiilor Brâncovénuluĭ (scris de mâna luĭ Vodă).
2. Κόδεξ τῶν ἀδελφάτων.
3. Hrisóve, zapise, rĕvașe.
4. Catagrafia Polițieĭ Bucurescilor din 1788.
5. Fondul mitropolitan.

III. Rĕslețe

1. Condica M-tireĭ Sftuluĭ Ion-cel-Mare (Colecțiunea d-luĭ Gr. N. Manu).
2. Actele de proprietate ale Hanuluĭ Gabrovenĭ (proprietatea d-lor frațĭ Ruse și Ión Russescu).
3. Acte și hrisóve din Arhiva Eforieĭ Spitalelor.
4. Marele hrisov al M-tireĭ Pantelimonuluĭ (proprietatea d-luĭ colonel G. Ghica).
5. Documente constantinopolitane (Colecțiunea d-luĭ Ollănescu-Ascanio).
6. Hrisóve, zapise, rĕvașe, privitóre la genealogia boierilor *Florescĭ* (Colecțiunea mea).
7. Documente privitóre la un al meŭ studiŭ inedit: *Româniĭ în rĕsboiul de 30 de anĭ.*
8. Hrisóve, zapise, rĕvașe de ale Glogovenilor, Kretzulescilor, Otetelișanilor, Obedenilor, Bibescilor, Strîmbenilor, etc. etc. (Colecțiunea d-luĭ avocat Papadat).
9. Hrisóve și acte din Colecțiunea d-luĭ B. P. Hasdeŭ.

IV. Publicațiunĭ române și străine

Alecsandri (Vasile), *Poesiele populare ale Românilor*, Bucurescĭ, 1866.

Aleppo (Paul din) *Travels of Macarius, Patriarch of Antioch*, written by his attendant Archdeacon Paul of Aleppo, in arabic, translated by F. C. Balfour, London, 1836.

Alessandrescu (C.), *Dicționar geografic al județuluĭ Muscel.*

Analele Academieĭ Române, X.

Analele Societățeĭ Academice tom. IV.

Annales de l'Ecole Lib. e des Sciences Politiques, Paris, 1813.

Arbure (Z. C.), *Bassarabia in Secolul XIX*, Bucurescĭ, 1899.

Archiv des Vereines für siebenbürgische Landskunde, II.

Archiv für Oesterreichische Geschichte, LIX Band, Wien, 1880.

Arhiva (Iașĭ), 1895.

Aricescu (Const.), *Istoria Revoluțiunei luĭ Tudor*, Bucurescĭ, 1874.

Aricescu (C.), *Istoria Câmpulunguluĭ*.

Baksicĭ (Petru Bogdan), *Călĕtoria in 1640*, publicată în XVII vol. din „Monumenta historiam Slavorum meridionalium spectantia".

Bălcescu (N.), *Puterea armată*, Iașĭ, 1844.

Bauer (de), *Mémoires historiques et géographiques sur la Valachie* (Leipzig et Francfort, 1778).

Bayet, *L'Art Byzantin*, Paris, chez Quantin.

Bellanger, (Stanislas), *La Kéroutza*, Paris, 1846.

Bianu (I.) și Hodoș (N.), *Bibliografia româneseă veche*, Bucurescĭ, 1899.

Biserica, ḑiar, Bucurescĭ, 1864.

Biserica Ortodoxă Română, vol. XVIII (1894-1895) *Scrisórea luĭ Kesarie Dapontes către Constantin Dudescu*, din 18 August 1759.

Bogdan (I.), *Vlad-Țepeșĭ*.

Bolliac (Cesar), *Mănăstirile din România*, Bucurescĭ, 1862.

Bolliac (César), *Précis sur l'histoire des Roumains*.

Bolliac (César), *Mémoire pour servir à l'histoire de la Roumanie*, Paris, 1859.

Boppe (Auguste), *La Mission de l'adjutant commandant Mériage à Widin*, 1807—1809, în Annales de l'Ecole Libre des Sciences Politiques, Paris, 1813.

Borroczin (Planul luĭ, din anul 1852).

Boscovich, *Journal d'un voyage de Constantinople à Cologne*, Lausanne, 1762.

Brătescu (Paulina) Alexandrescu (C.) și Moruzzi (I.), *Dicționar geografic al județuluĭ Prahova*.

Brezoianu (I.), *Vechile Instituțiunĭ ale Românieĭ*, Bucurescĭ, 1882.

Buciumul, 1863: *Catagrafia Mitropolieĭ*, din Octobre 1787.

Buletinul Instrucțiuneĭ publice, 1868.

Burada (Th.) *Călĕtoriă la Muntele Athos*, Iașĭ, 1884.

Călĕtoria Mitropolituluĭ Neofit I, „Biserica Ortodoxă Română" pe anul 1876.

Canianu (Mihail) și Candrea (Aureliŭ), *Dicționar geografic al județuluĭ Putna*.

Canianu (Mihail), *Din psicologia poporană*, în *Revista pentru Istoriă, Archeologiă și Filologiă*, anul IV, vol. I.

Cantemir, *Intêmplările Cantacuzinilor și Brâncovenilor*, ediția Academieĭ Române.

Cantemir, *Opere*, edit. Academieĭ.

Cantemir (Dimitrie), *Descriptio Moldaviae*, edit. din Bucurescĭ, 1875.

Cantemir, *Histoire de l'Empire ottoman*, ediția din 1743, Paris, a luĭ de la Jonquières.

Carmen Sylva, *Bucarest*, în *Les capitales du Monde*, Paris, Hachette & Comp.

Carp (O.), *Poesiĭ*, în diverse ḑiare și reviste.

Cartea de învĕțiturĭ, tipărită la Iașĭ, 1643.

Carte Românéscă de Invĕțătura Duminicilor.

Carra, *Histoire de la Moldavie et de la Valachie*, Neuchâtel, 1781 și Iașĭ 1777.

Catonis (M. P.), *De Re Rustica*, în Etudes Médicales sur les poètes latins de P. Ménière, Paris, 1858.

Charière, *Négociations de la France dans le Levant* (Paris, 1846—1853, treĭ volume).

Chiaro (Del), *Le moderne rivoluzioni della Valachia* (Firenze, 1718).
Cihac, *Dictionn. d'Etymologie Daco-Roumaine.*
Ciparii (T.), *Archiv.*
Ciuntu (Th.), *Dicționar geografic al județuluĭ Tecuciŭ.*
Convorbirĭ literare, diferițĭ anĭ.
Codex Bandinus în Analele Academieĭ Române, publicat de V. A. Urechiă.
Codrescu (Th.), *Uricariul*, 25 vol.
Colville (Capt. Charles), *Travels to and Constantinople in 1824 and 1828* (Londra, 2 vol. 1830).
Columna luĭ Traian, 1877, studiul d-luĭ Dr. M. Gaster: *Baskert = Bucurescĭ.*
Comnena (Ana), *Alexiada.*
Conduratu (Gr.), *Relațiunile Munteniei cu Ungaria*, Bucurescĭ, 1898.
Corvini (Matthiae), Hungariae Regis, *Epistolae ad Romanos Pontifices datae et ab eis acceptae*, Budapest, 1891.
Costin (Nicolae), *Cronica*, în Cronicele României, de Kogălnicénu.
Cotrocenénul (Egumenul), *Note contimporane*, în Bis. ort. Rom., XIII.
Courier (Paul Louis), *Œuvres complètes.*
Craven Lady, *Voyage en Crimée et à Constantinople.*
Cronica luĭ Constantin Căpitanul, în Mag. istoric.
Cronica luĭ Radu Grecénu, în Magasin istoric.
Cronica luĭ Neculcea, în Kogălnicénu.
Cronica polonă din 1259 citată de d. Hasdeŭ în *Istoria Critică.*
Cronica luĭ D. Kesarie Dapontes, în Legrand: *Ephémérides Daces* și în Erbicénu: *Cronicariĭ Grecĭ.*
Cronica din Nürnberg (Studiul d-luĭ prof. Teodorescu G. Dem.)
Dănescu (Grig.), *Dicționar Geografic al Județuluĭ Rîmnicul-Sărat.*
Daremberg, *La Médecine, histoire et doctrines*, Paris, 1865.
Densușeanu (Aron), *Ist. Lit. române.*
Dicționar geografic al județuluĭ Brăila.
Dicționar geografic al județuluĭ Fălciŭ.
Drăghicĭ, *Istoria Moldoveĭ*, Iașĭ, 1857.
Dumitrescu (Marin Preotul), *Istoricul a 40 de biserici din România*, Bucurescĭ, 1894.
Eliade (Manasse), Λόγος ἐγκωμιαστικός (Biblioteca Academieĭ).
Enăcénul (Arhiereul Ghenadie), *Mitropolia Ungro-Vlahieĭ*, studiŭ publicat în „Biserica ortodoxă Română" 1880 — 1881.
Engel, *Allgemeine Weltgeschichte*, Geschichte der Wallachey.
Erbicénu (Const.), *Cronicariĭ Grecĭ.*
Erbicénu (Const.), *Insemnărĭ*, în Biserica ortodoxă Română, XIII.
Erbicénu (Const.), *Cuvinte bisericescĭ*, Bucurescĭ 1891.
Erbicénu (Const.), *Descrierea mss-lor, Mitropolituluĭ Antim Ivireanul*, în „Biserica ortodoxă Română" 1887 —1888.
Erster Auftritt des Hungarisch-Venetianischen Kriegge Theater, Leipzig, 1717, (Colecț. Academieĭ Române).
Esarcu (Const.), *Ștefan-cel-Mare*, Bucurescĭ, 1874.
Esarcu (Const.), *Documente Venețiane.*
Evanghelia Invĕțătóre, tipărită în mănăstirea Délul, 1644.
Fejer, *Codex Diplomaticus, X.*
Filoteŭ Ieromonachul, *Psaltichia românéscă cu Catavasierul, Anastasimatarul și Stihirarul...*, în „Biserica ortodoxă Română", vol. XXI.
Filipide, Ρουμουνία, Lipsca, 1816.
Flachat (Jean-Claude), Observations sur le Commerce et sur les Arts d'une partie de l'Europe, Lyon, 1756.
Flourens, *Histoire de la découverte de la Circulation du sang.*

Fotino, *Istoria Dacieĭ*, traducţiunea Sion (Bucurescĭ, 1859).
Genealogia Cantacuzinilor, în Buciumul, 1863.
Ghica (Ion), *Scrisorĭ către V. Alexandri*.
Ghica (Ion), *Convorbirĭ economice*, Bucurescĭ, 1879.
Hasdeŭ (B. P.), *Limba slavă la Românĭ până la 1400*, în „Traian", 1869, Martie.
Hasdeŭ (B. P.), *Istoria critică*.
Hasdeŭ (B. P.), *Ultima Cronică Română din Epoca Fanarioţilor*, Bucurescĭ, 1884.
Hasdeŭ (B. P.), *Cronica litvano-polonă* a luĭ Martin Strikowski, în Arhiva Istorică, II.
Hasdeŭ (B. P.), *Buzescĭĭ*, în „Traian", 1869.
Hasdeŭ (B. P.), *Etymologicum Magnum Romaniae*.
Hasdeŭ (B. P.), *Cuvinte din Bĕtrânĭ*.
Hasdeŭ (B. P.), *Istoria toleranţeĭ religióse în România*, Bucurescĭ, 1868.
Hasdeŭ (B. P.), *Negru-Vodă*.
Hasdeŭ (B. P.), *Arhiva Istorică a României*.
Hasdeŭ (B. P.), *Fóiă de Istoria Română*, Iaşĭ, 1857.
Hasdeŭ (B. P.), *Ion-Vodă cel cumplit*.
Hasdeŭ (B. P.), *Oltenescele*, Bucurescĭ, 1884.
Hasdeŭ (B. P.), *Traian*, 1869.
Heyd (W.), *Histoire du commerce dans le Levant au moyen âge*, trad. par Furcy-Renaud, Leipzig, 1858.
Heyd, *Le Colonie commerciali degli Italiani in Oriente in medio evo*, tradotto dal prof. G. Müller, Venezzia, 1866.
Hristache (Pitarul), *Istoria faptelor Mavroghenescĭ*, în *Buciumul* luĭ Cesar Bolliac (1863, Ian. — Februariŭ).
Hundertmark şi Carpzow. *De Artis medicinae per aegrotorum apud veteres in vias publicas et templa expositionem incrementis*, în Daremberg, op. citat.
Hurmuzake, *Documente privitóre la Istoria Românilor*, 26 de volume.
Iken (Dr. Carol), *Leucothea*, Eine Sammlung von Briefen eines geborenen Griechen über Staatswesen, Literatur und Dichtkunst des neueren Griechenland, Leipzig, Hartmann, 1825.
Ilarian (Papiŭ), *Viéţa, Operile şi activitatea luĭ George Şincaĭ*.
Indreptarea legeĭ, tipărită la Târgovişte la 1652.
Ipsilanti (Atanasiŭ Comnen), Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν, Constantinopole, 1870.
Ionnescu-Gion (G. I.), *Doftoricescul meşteşug în trecutul ţĕrile române*, Bucurescĭ, 1892.
Ionnescu-Gion (G. I.), *Istoria şi Comerciul Braşovuluĭ în secolul XVI*, Bucurescĭ, 1894.
Ionnescu-Gion (G. I.), *Geografia în Cronicariĭ Românĭ*, Bucurescĭ, 1889.
Ionnescu-Gion (G. I.), *Portrete istorice*, Bucurescĭ, 1894.
Ionnescu-Gion (G. I.), *Din Istoria Fanărioţilor*, Bucurescĭ, 1891.
Ionnescu-Gion (G. I.), *România în secolul XVII*.
Ionnescu-Gion (G. I.), *Ludovic XIV şi Constantin Brâncovénu*, Buc., 1884.
Ionnescu-Gion (G. I.), *Incercare asupra Istorieĭ sciinţelor în trecutul ţĕrilor române*, Bucurescĭ, 1894.
Iorga (N.) şi Erbiceanu (Const.), *Scrisorĭ domnescĭ din secolul XVI*, publicate în „Arhiva" din Iaşĭ, 1895.
Iorga (N.), *Manuscripte din bibliotecĭ străine*.
Iorga (N.), *Documente nouĭ*, în Analele Academieĭ Române.
Iorga (N.), *Contribuţiunĭ la Istoria Munteniei*, Bucurescĭ, 1896.
Iorga (N.), *Acte şi Fragmente*, Bucurescĭ, 1895.
Iorga (N.), *Pretendenţiĭ domnescĭ în secolul XVI*, Bucurescĭ, 1895.

Iorga (N.), *Călĕtorĭ, Ambasadorĭ și Misionarĭ în țĕrile nóstre*, Buc., 1899.
Iorga (N.), *Luptele Românilor cu Turciĭ*, conferință la Ateneŭ, 1898.
Ispirescu (Petre), *Basmele Românilor*.
Istoria Moldo-Românieĭ, Buc. 1859.
Isvoranu (C.), *Revoluția luĭ Tudor*.
Karamzine, *Istoria Rusicĭ*, tom. IX.
Kogălnicénu (Mihail), *Cronicele Românieĭ*.
Kogălnicénu (M.), *Histoire de la Dacie*.
Kogălnicénu (M.) *Arhiva Românéscă*, 1841.
Lagarde (Contele de), *Voyages*.
Laurian, *Istoria Românilor*,
Laurian (A. Treb.), *Coup d'oeil sur l'histoire des Roumains*, 1846.
Laurian & Bălcescu, *Magazinul istoric*.
Lazăr (Nicolae), Περιγραφὴ τῆς Βλαχίας, Bucurescĭ, 1789, Tipografia dela Isvorul Maiceĭ Domnuluĭ.
Léger (Louis), *Histoire de l'Autriche-Hongrie*, colecțiunea Duruy.
Legrand (Emile), *Ephémérides Daces ale luĭ Dapontes*.
Legrand (Emile), *Recueil de Documents grecs, relatifs à l'histoire de la Roumanie*, Paris, Welther, 1895.
Legrand (Emile), *Bibliothèque grecque vulgaire*, Paris, 1881.
Lesviodax, *Istoria bisericéscă*, Bucurescĭ, 1845.
Lesviodax-Geanoglu, *Istoria Mitropolieĭ*, Bucurescĭ, 1845.
Liturghierul slavonesc, tipărit la 1646 în M-rea Dealul.
Luca (Al.), *Privirĭ generale asupra Musiceĭ din biserica ortodoxă a Rĕsărituluĭ*.
Lucaniu, *Pharsalis*.
Lupașcu (Dumitrie), *Medicina babelor*, Bucurescĭ, 1890.
Macarie (Ieromonahul), *Irmologhiul*, citat în Privirĭ generale asupra Musiceĭ din biserica ortodoxă a Rĕsărituluĭ de Al. Luca, Bucurescĭ.
Magazin Istoric pentru Dacia, de Laurian și Bălcescu, 5 vol.
Manuel d'iconographie chrétienne grecque et latine, de monahul Dionisie din schitul Furna, tradus și publicat de Didron, Paris, 1845.
Maréchal (Sylvain) și Grassot-Sauveur, *Costumes de tous les pays*, avec notices et portraits, Paris, 1788.
Marsillac (Ulysse de) *Guide de Bucarest*.
Melchisedec (Episcopul), *Mitropolitul Filaret II*.
Melchisedec (Episcopul), *Memoriŭ pentru Cântările bisericescĭ în România*, Bucurescĭ, 1881.
Memoriul adresat de Carra d-luĭ de Vergennes, publicat de Al. Odobescu, în Colecția Hurmuzake, Supl. I., vol. VI.
Memoriul unuĭ Anonim, în Revista pentru Istoriă, Archeologiă și Filologiă.
Memoriele generaluluĭ Conte de Langeron în Doc., Hurmuzake, supl. I și II.
Méniére (P.), *Etudes médicales sur les poètes latins*, Paris, 1858.
Mistirio, tipărită la Târgoviște, la 1651.
Monitorul Oficial, din Martie 1898 (Desbaterile Senatuluĭ).
Montor (Arnaud de), *Histoire de la vie et des trav. politiques du Comte d'Hauterive*, Paris, 1839.
Monumenta historiam Slavorum meridionalium spectantia, Călĕtoria luĭ Petru Bogdan Baksicĭ, în 1640.
Motraye (La) *Voyages*, La Haye, 1727.
Mouskés (Philippe), *Chronique rimée* (Bruxelles, 1838, în Collection des Chroniques belges inédites).
Muscelénu (Gr. Preotul), *Costumul Cleruluĭ ortodox*, Bucurescĭ, 1878.
Muscelénu (Gr. Preotul), *Monumentele strĕbunilor*, Bucurescĭ, 1873.
Muscelénu (Gr. Preotul), *Calendar antic*, Bucurescĭ, 1862.

Museŭl Naţional, diar, 1838.
Noul Testament, tipărit în Belgradul Ardéluluĭ (Alba-Iulia) 1648.
Obiceiurĭ superstiţióse în „Biserica ortodoxă Română“, 1877.
Odobescu (Al.), *Foletul Novel*, în „Revista Română“, 1862.
Odobescu (Al.) *Istoria Archeologieĭ*, Bucurescĭ, 1877.
Odobescu (Al. I.), *Scrierĭ literare şi sciinţifice*, 3 volume, Bucurescĭ, edit. Socecŭ & comp.
Ollănescu (D.) *Teatrul la Românĭ.*
Pann (Anton), *Memorabilul foculuĭ de la 1847*, Bucurescĭ, 1852.
Pappadopolu-Callimach, *Istoria Iaşilor*, în revista *Convorbirĭ literare.*
Pappadopolu-Callimach (Al.), *Notiţă istorică despre Bârlad*, Bârlad, 1887.
Pappadopolu-Callimach (Al.), *Un episod din Istoria tipogr. în România*, în Analele Academieĭ Române, 1896.
Pappazol (Colonel), *Istoria fondăreĭ oraşuluĭ Bucucescĭ.*
Pejacsevicĭ (Contele), *Peter Freiherr von Parcevicĭ, Erzbischof von Martianopol*, publicat în „Arhiv für Oesterreichische Geschichte“, Wien, 1880.
Pelimon, *Impresiunĭ de călĕtoriă.*
Pelimon (A.), *Bukur*, istoria fondăreĭ Bucurescilor, Bucurescĭ, 1858.
Penticostarul slavonesc, tipărit la Târgovişte, în 1649.
Phanariote (Un), *Le livre d'or des Phanariotes.*
Philimon, *Ciocoiĭ vechĭ şi noĭ.*
Pic (Ladislas Dr.), *Les lois roumaines et leur connexité avec le Droit byzantin et slave*, Bucurescĭ, 1887.
Pingaud (Léonce), *Choiseul-Gouffier* Paris, 1887.
Popescu (Radu), *Istoria Moldo-Românieĭ*, Editura Ioanid.
Popescu-Pasĕrea, *Principiĭ de musica bisericéscă orientală*, Bucurescĭ, 1897.
Popescu-Pasĕrea *Slujba sfintuluĭ Spiridon*, Bucurescĭ, 1895.
Pravile Impĕrătescĭ, tipărită la Iaşĭ.
Pravila de la Govora, Edit. Bujorénu, Bucurescĭ, 1885.
Quitzmann (Dr.), *Reise.*
Rădulescu-Codin, *Poesiĭ populare din Muscel*, Socecŭ.
Raicevicĭ, *Voyage en Valachie et en Moldavie*, traduction Lejeune, Paris, 1822.
Rambaud (Alf.), *Histoire de la Russie*, colecţiunea Duruy.
Raynaud (Dr.), *Les médecins au temps de Molière*, în Daremberg.
Recordon: *Voyages*, (Paris, 1825).
Reimers (Heinrich von), *Reise*, Petersburg, 1803.
Rev. Ist. a Arh. Rom., Bucur., 2 broşurĭ, (Bucurescĭ, 1873).
Revista Istorică a Archivelor Românieĭ: Semele Brâncovenescĭ.
Revista Nouă, sub direcţiunea d-luĭ B. P. Hasdeŭ.
Revista pentru Istoriă, Archeologiă şi Filologiă, sub direcţiunea d-luĭ Grig. G. Tocilescu.
Revista Română, studiul luĭ Dimitrie Berindeĭ: *Bucurescii.*
Revista Teologică, anul IV, Iaşĭ.
Revue de Géographie, Paris, 1881.
Revue Historique, Paris, anul 1880.
„Românismul“ (Fóia Societăţeĭ).
Saxa (Mauriciŭ de-), *Mes Rêveries.*
Sestini (Domenico-): *Viaggio*, in Valachia e Moldavia (Milano, 1833).
Scherer (H.), *Histoire du Commerce de toutes les Nations*, trad. par Mih. Richelot et Vogel, Paris, 1857.
Schiltbergers (Hans-), *Reisebuch*, Tübingen, 1885.
Schönberg, *Handbuch der Politischen Oekonomie*, Tübingen, 1885.
Sohm (Rudolf), *Die Enstehung des deutschen Stadtwesens*, Leipzig, 1890.

Sorel (Albert), *Essais d'histoire et de critique*, Paris, 1883.
Spontoni, *Historia della Transilvania*, Veneția, 1638.
Spontoni, *Attioni de' Re della Ungaria*, Bologna, 1602.
Stefănescu (Gr.), *Anuarul Museuluĭ de Geologiă*, Bucurescĭ, 1898.
Strakosch-Grossmann (Gustav), *Der Einfall der Mongolen in Mittel-Europa in den Jahren 1241 und 1242*, Innsbruck, 1893.
Strasburgii (Pauli) *Suediæ Regis quondam Consiliarii aulici et ad Amurathem legati relatio de byzantino itinere* Arhivul, luĭ Cipariŭ.
Sulzer, *Geschichte des transalpinischen, Daciens*, Wien, 1781.
Șeḑătórea Sătĕnuluĭ din Gorj, 1895, Târgul-Jiŭ.
Șépte taine, tipărită la Iașĭ, la 1644.
Șincaĭ, *Cronica*, ediția din 1853, Iașĭ.
Ștefulescu (Al.), *Incercărĭ asupra Istorieĭ Târgu-Jiuluĭ*, Bucurescĭ, 1899.
Teodorescu (G. Dem.), *Poesiĭ populare.*
Teodorescu G. Dem., *Anton Pann.*
Tesaur de Monumente Istorice.
Teulescu, *Archiva*, Bucurescĭ, 1860.
Thornton, *État actuel de l'Empire Ottoman*, Paris, 1792.
Tinerimea Română, Febr. 1897, Oct. Lugoșianu, *Insemnărĭ din bĕtrânĭ.*
Tinerimea Română, vol. I, articolul *Bucurescii séŭ Cetatea Dâmboviței.*
Tocilescu (Gr. G.), *Dacia înainte de Romanĭ*, Bucurescĭ, 1880.
Tocilescu (Grig. G.), *Familia luĭ Mihaĭ Vitézul*, Bucurescĭ, 1880.
Tott (Baronul de), *Mémoires sur les Turcs et les Tatars*, Amsterdam, 1785.
Trompeta Carpaților, 1865, 1868, 1871.
Ubicini, *Les provinces danubiennes*, Paris, 1854, Firmin Didot.
Ubicini, *La grande Carte de la Grèce, par Rhigas.*
Urechiă (V. A.), *Istoria Românilor*, 12 volume.
Urechiă (V. A.), *Acte și documente.*
Urechiă (V. A.), *Istoria Școlelor*, Bucurescĭ, 1892.
Urechiă (V. A.), *Din Istoria Breslelor*, în „Convorbirĭ Literare“, 1888.
Urechiă (V. A.), *Despre Slobozĭĭ, Pojlujnicĭ, Dăjdiĭ*, în „Analele Academieĭ Române“, tom. IX.
Urechiă (V. A.), *Pe file de céslov*, în Analele Academieĭ Române, XVII.
Vaillant, *Les Roumains*, Paris, 1844.
Vârnav (Dr. Costake), *Physiographia Moldaviæ*, Budæ, 1836.
Vellara (Nicolae), Συλλογὴ διαφόρων ποιημάτων (Biblioteca Centrală a Statuluĭ).
Villehardouin (Geoffroi de), *Histoire de la Conquête de Constantinople*, Paris, 1870, edit. Natalis de Wailly.
Virgiliu, *Georgicele.*
Voltaire, *Histoire de Charles XII.*
Voyage à Constantinople par l'Allemagne et la Hongrie, Paris, anul 7.
Wawrin (Valeran de-), Seigneur de Forestel, *Enciennes Chronicques d'Engleterre.*
Wilkinson, *Tableau historique, géographique et politique de la Moldavie et de la Valachie*, trad. par ***, Paris, 1821.
Winterhalder (Enric), *Florĭ de Scaiețĭ*, Bucurescĭ, 1846.
Xenopolu (Al. D.), *Istoria Românilor*, Iașĭ, 1888—1893, șése volume.
Zeitschrift für historische Waffenkunde, Dresden, 1897.
Zilot Românul, *Cronica* în Revista pentru Istoriă, Archeologiă și Filologiă, V.
Zimmermann (Fr.), und Werner (Carl), *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, Hermannstadt, 1892.

ILUSTRATIUNILE

TABELA ALFABETICĂ

I. Portrete

1. Alexandru-Vodă, 247.
2. Antim Mitropolitul, 172.
3. Apostol Băcanul, 461.
4. Baba Hârca, 644.
5. Barbul Vornicul, 247.
6. Bátory Gábor, 573.
7. Bátory Sigismond, 569.
8. Boer, 691, 700, 710, 713.
9. Boer, *conțipist,* 707.
10. Boeróică, 690.
11. Brâncovénu (Constantin-Vodă), 117, 453.
12. Brâncovénu (Papa Postelnicul), 61.
13. Brâncovénu (Preda vel Spătar), 57.
14. Călăreț român, secol. XVII, 561.
15. Căndéscă, 746.
16. Cantacuzino (Drăghicĭ), 114.
17. — (Mihaĭ Spătarul), 658.
18. — (Șerban-Vodă), 408.
19. — (Șerban Vornicul), 334.
20. Caracașĭ (D-rul Constantin), 664.
21. Caracașĭ (D-rul Dumitru), 666.
22. Coburg (Principele de), 421.
23. Constantin Cojocarul cu fiul sĕŭ, 465.
24. Constantin Cojocarul (Nevésta luĭ), 467.
25. Constantin-Vodă Șerban, 140.
26. Dómnă română, secol. XVIII, 682.
27. Domniță română, secol. XV, 100.
28. Elena Mateĭ Bassarabă, 149, 374.
29. Episcop român, secol. XVII, 275.
30. Fată de boier, 692.
31. Fecior de curte, 701.
32. Filaret II Mitropolitul, 151.
33. Filipescu (Dinu Vornicul), 424.
34. — (Nicolae), 427.
35. — (Pană II), 417.
36. Flăcăĭandru, 706.
37. Fotino (Dionisie), 495.
38. Golescu (Iordake Vornicul, 492.
39. — (Ivașcu vel Vornic), 299.
40. Grădișténu (Grigore), 425.
41. Grigore I (Vodă Ghica), 112.
42. Grigore II (Vodă Ghica), 463.

43. Ipsilanti (Alexandru-Vodă), 318, 468.
44. Jupâniță, secol. XVIII, 129.
45. Kira Anastasia, 643.
46. Langeron (Generalul-Conte de), 431.
47. Lăutarĭ, 535.
48. Leurdénu (Stroe vel Vistier), 66.
49. Mateĭ Bassarabă, 109, 367.
50. Mateĭ Bassarabă și Elena Dómna, 59.
51. Mavrocordat (Alexandru), 69.
52. — (Nicolae-Vodă), 329.
53. — (Constantin-Vodă), 490.
54. Mihaĭ Vitézul, 43, 201, 322, 447. 503, 558.
55. Mihnea-Vodă, 248.
56. Miloradovicĭ (Generalul), 474.
57. Mircea-cel-Bĕtrân, 18.
58. Moruzzi (Alexandru-Vodă), 127.
59. Movilă (Simeon-Vodă), 573.
60. Négoe Bassarabă, 37.
61. Negustor din Brașov, 457.
62. Negutător bucurescén, 459.
63. Neguțătorésă (bĕtrână), 473.
64. Ostașĭ românĭ, 587, 588, 602, 603.
65. Păstor român, secol. XVII, 454.
66. Păuna-Dómna, 123.
67. Păuna (jupânésa luĭ Preda Brâncovénul), 688.
68. Petru-Vodă Cercel, 200.
69. Photiadis Lambros, 214.
70. Potock (Ión Potocki de), 574.
71. Preda (jupânița luĭ Barbu Vornicul), 247.
72. Racoviță (Dimitrie), 209.
73. Radu de la Afumațĭ, 38.
74. Radu-cel-Mare, 29.
75. Radu-Vodă Mihnea, 244.
76. Sinan-Pașa, 46, 563.
77. Soldat român, secol. XVII, 584.
78. Staicu Negustorul, 451.
79. Stanca (Dómna luĭ Mihaĭ-Vitézul), 584.
80. Ștefan-cel-Mare, 25.
81. Studie de portrete, 518, 519, 520, 521.
82. Sultana Mavrocordat, 69.
83. Suțu (Mihaĭ-Vodă), 429.
84. Suvaroff (Generalul), 422.
85. Văcărésca (Bănésa Joița, născută Dudéscă), 325.
86. Văcărescu (Alecu), 152.
87. — (Ienăchiță), 698.
88. — (Nicolae), 423.
89. Vișa (jupânița luĭ Stroe Leurdénu), 679.
90. Vlad-Vodă Țepeș, 26.
91. Zavergiĭ din 1821, 608.

II. Mitropoliĭ, Mănăstirĭ, Bisericĭ

92. Antim (biserica), 172.
93. Arhondariă (Pridvor de), 537.
94. Bucur (biserica luĭ), 235, 250.
95. Cernica (Mănăstirea), 269, 282.
96. Colțeĭ (biserica), 512, 540.
97. Sftul Gheorghe-Noŭ (biserica), 191, 192.
98. Greciĭ (Biserica), 194.
99. Mitropolia Bucurescilor, 141, 158, 271.
100. Mamul (Mănăstirea), 506.
101. Mitropolia Târgoveșteĭ, 157.
102. Radu-Vodă (Mănăstirea), 235, 250.
103. Sibilele (Biserica cu), 209, 337.
104. Spiridon-Noŭ (biserica Sftul), 218.
105. Stavropoleos (biserica), 220.
106. Văcărescĭ (Mănăstirea), 396.
107. — (Ușa Mănăstireĭ), 526.

III. Crucĭ, Têmple, Icóne, Iconostase, Şfeşnice, Colóne

108. Colóne de biserici și case, 504, 505, 531, 533.
109. Constantin și Elena (Icónă), 143.
110. Crucea de la Mitropolia, 62.
111. — luĭ Leon-Vodă (Slobozia), 63, 216.
112. Crucea de la Kahlenberg, 206.
113. — Serdaruluĭ Mogoș, 207.
114. — de la Puțul Calicilor, 372.
115. Icóna Sfteĭ Parascheva, 225.
116. Icónele de la Stelea, 222, 240.
117. Iconostasul de la Mărgineni, 527.
118. Jeț episcopal, 529.
119. Sfeșnicul de la Radu-Vodă, 56.
120. Soborul de la Niceia, 263.
121. Têmpla paraclisuluĭ de la Episcopia Rîmniculuĭ, 516.

IV. Vederĭ, tabele, desemnurĭ, planurĭ

122. Bucurescii, 77, 81, 87, 90, 91, 165, 597.
123. Caricaturĭ, sec. XVIII, 610, 624.
124. Casă de apărare *(Culă)*, 44, 554, 673.
125. Casă vechiă boĭeréscă, 407.
126. — lângă M-stirea Titirezul, 675.
127. Casa domnéscă de la Hurez, 509, 511.
128. Colțeĭ (biserica și turnul), 180.
129. — (Turnul), 182.
130. — (Turnul și Spitalul), 324, 662.
131. Curtea domnéscă din Târgoviște, 102.
132. Dâmbovița, Curtea-Arsă, 302.
133. Hoț în obedĭ, 385.
134. Luptele luĭ Sinan-Pașa în Muntenia, 48, 564, 568.
135. Manuk (Hanul), 480.
136. Planul Bucurescilor din 1775, 317.
137. Pictor frances zugrăvind un boier cu ișlic, 524.
138. Stavropoleos (Hanul), 220.
139. Spitalul Colțeĭ, 656.

V. Steme, Stégurĭ, Peceţĭ, Podóbe

140. Angerul trîmbițător (podóbă), 160, 292, 748.
141. Inflorăturĭ de hrisov, 499, 513.
142. Pecetea Bucurescilor din 1578, 50, 133, 724.
143. Pecetea Bucurescilor 1670, 731,
144. — — 1698, 731.
145. Pecetea luĭ Petrașcu-Vodă, 39, 50.
146. — — Mihnea-Vodă, 42, 50.
147. — — Antonie-Vodă, 64, 111.
148. — — Radu Crețulescu, 67. 732.
149. Pecetea luĭ Grigore-Vodă Ghica, 111.

150. Pecetea luĭ Duca-Vodă, 113.
151. — — Brâncovénu, 118.
152. — — Iordake Crețulescu, 183, 305.
153. Pecetea Mănăstireĭ Radu-Vodă, 239, 743.
154. Pecetea luĭ Mateĭ Bassarabă, 580.
155. Pecetea luĭ Constantin-Vodă Șerban, 582.
156. Pecetea luĭ Grigore-Vodă Ghica, 586.
157. Pecetea luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino, 589.
158. Pecetea luĭ Vlad Júdețul, 725.
159. — — Socol Paharnicul, 733.
160. Pecetea luĭ Gherghina Júdețul, 735.
161. Pecetea luĭ Radivoie Capitanul, 736.
162. Pecetea Doneĭ luĭ Radivoie Căpitanul, 726.
163. Pecetea M-stireĭ Mihaĭ-Vodă, 743.
164. Podóba din Molitvelnicul slavon de la 1635, 53.
165. Podóba din Liturghierul Slavonesc de la 1646 : 95, 437.
166. Podóba din Carte Rom. de Invĕț. Duminic. 140.
167. Podóba din Șépte Taine, 163.
168. Podóba din Noul Testament 1648 : 233, 357, 747.
169. Podóba din Penticostarul, 1649: 255, 391, 499.
170. Podóba din Pravil. Impĕrăt. 1646 : 315.
171. Podóba din Pravila de la Govora, 401.
172 Podóba din Evangh. cu Invĕț. 1641 : 477, 547, 607, 637.
173. Stégul luĭ Șerban-Vodă Cantacuzino, 590.
174. Stema Basarabilor, 130.
175 — Cantacuzenilor 70, 398.
176. — Mitropolieĭ bucurescene, 145, 154.
177. Stema Pĕtrașcu-Nicolae Vodă. 576.
178. Stema Radu-Vodă Șerban, 572.
179. Vulturul Brâncovénuluĭ, 136.
180. Vulturul luĭ Ștefan-Vodă Racoviță, 230.

VI. Hrisóve, Cărţĭ ale oraşuluĭ, Iscăliturĭ

181. Cartea orașuluĭ Bucurescĭ din 1578, 719.
182. Idem din 1619, 726.
183. Idem din 1632, 727.
184. Idem din 1666, 728.
185. Idem din 1668, 730.
186. Iscăliturĭ de Pârgarĭ, 739.
187. Iscălitura luĭ Șerban Vorn. Cantacuzino, 205.
188. Iscălitura luĭ Mogoș Serdarul, 208.
189. Iscăliturile luĭ Radivoie și Doneĭ, soția luĭ, 736.

TABELA MATERIELOR

I. Bucurescii pênĕ la 1500 . . . . Pag. 1
II. Bucurescii de la 1500 și pênĕ la 1600 . . . . „ 31
III. Bucurescii de la 1600 și pênĕ la 1700 . . . . „ 51
IV. Bucurescii de la 1700 și pênĕ la 1800 . . . . „ 71
V. Curțile Domnescĭ, 1464—1800 . . . . „ 93
VI. Mitropolia bucurescénă . . . . „ 137
VII. Bisericele bucurescene. . . . . „ 161
VIII. Mănăstirea Sfteĭ Troițe a luĭ Radu-Vodă, 1568—1800 . . . . „ 231
IX. Patriarhĭ, Mitropolițĭ, Episcopĭ Grecĭ la Bucurescĭ . . . . „ 253
X. Dâmbovița bucurescénă . . . . „ 293
XI. Mahalalele bucurescene . . . . „ 313
XII. Podul Calicilor . . . . „ 355
XIII. Podul Târguluĭ-de-Afară . . . . „ 377
XIV. Podul luĭ Șerban-Vodă (Podul Beĭliculuĭ) . . . „ 389
XV. Podul Mogoșóĭeĭ . . . . „ 399
XVI. Comerciul bucurescén . . . . „ 435
XVII. Hanurile Bucurescilor . . . . „ 475

XVIII. Frumósele Arte la Bucurescĭ pênĕ la 1800 . . Pag. 497
XIX. Istoria Militară a Bucurescilor pênĕ la 1800. . „ 545
XX. Bucurescií în timpul Revoluțiuneĭ francese . . „ 605
XXI. Bóle, Spitale, Doftorĭ în Bucurescĭ pênĕ la 1800 „ 633
XXII. Din Viéța Bucurescenilor pênĕ la 1800 . . . . „ 669
XXIII. Cârmuirea bucurescénă . . . . „ 715

1. Indicele . . . . „ 749
2. Isvóre, Bibliografiă. . . . . „ 805
3. Tabela Ilustrațiunilor. . . . . „ 813
4. Tabela Materielor . . . . „ 817

